
M. TVL. CICERONIS
EPISTOLAE
AD
FAMILIARES.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBRI XVI. AD FAMILIARES

ut vulgo vocantur,

EX RECENSIONE

IOANNIS GEORGII GRÆVII

Cum ejusdem animadversionibus auctis,

Et notis integris

PETRI VICTORII, PAVLLI MANVTII, HIER. RAGAZONII, D. LAMBINI, F. VRSINI, nec non selectis IO. FR. GRONOVII, & aliorum.

TOMVS I.

AMSTELODAMI,
Ex Typographia P. & I. BLAEV,
Prostant apud WOLFGANG, IANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS.
M DC LXXXXIII.

BENEVOLO LECTORI

S. D.

IOANNES GEORGIVS GRAEVIVS.

Non multis te morabor. Nam quae praefanda de interpretibus & Tullianis editionibus habeo, rejicio in id tempus, cum toti corpori manus ultima imponetur. Nunc habes epistolarum ad diversos exaratarum, quas vulgo perperam familiares vocant, volumina sedecim. Sequentur statim quae datae sunt ad Atticum, & quae iis solent annecti. Tum opera reliqua. Quid in hac editione, quam ante plurimos annos suscepimus adornandam; sed quam casus varii, praecipue tamen haec, quae intervenit, temporum atrocitas diu ratardavit, simus secuti paucis accipe. Primum nobis fuit & antiquissimum ut ipse Cicero prodiret limatior quam unquam antehac prodiit, dein ut haec nostra editio cultior esset, & non modo ad doctorum, sed & ad non eruditissimorum lectorum captum & usum accommodata. Editionum omnium emendatissima est Petri Victorii, principis ingeniorum sui temporis, qui in ea concinnanda & Medicaeo codice usus est, uno omnium optimo & vetustissimo, & judicio, quo valebat inprimis, acerrimo, ac eruditione magna, quae cum pari conjuncta erat modestia. Nam ingenio parum indulget in immutandis iis, quae in optimae

 notae

notae membranis repererat, a quarum religione vix latum unguem discedit: sed iis non parcit, quae contra codicum antiquorum fidem in editiones vulgatas sive descriptorum, sive editorum incuria & inscitia irrepserant. Illi uni plus Cicero debet, quam reliquis omnibus, qui in eo perpoliendo tempus studiumque posuerunt, quorum plurimos superius illud felix seculum tulit, Italia praecipue omnis eruditionis, quae in illa refloruit, parens: Horum enim plerisque cultum quidem refert acceptum, sed Victorio salutem. Non inficior alios etiam sollertes & doctos viros multos naevos Tullio detersisse, sed Victorius tot gravia vulnera, tot latentia & suppurata, quae bonam valetudinem mentiebantur, in eo sanavit ulcera, ut principem inter omnes locum obtineat.

dum esse suaderent. Nam quatuor priscis manu exaratis libris sumus usi. Primus, isque longe praestantissimus non eorum saltem quos nos evolvimus, sed & quos alii viri docti viderunt, & qui uni cedit Mediceo, cujus scripturam verissimam ubique firmat, depravatam nonnunquam corrigit pulcherrime, melioremque reddit, sed qui octo tantum priores libros complectitur, aere meo comparatus est olim Coloniae Ubiorum in taberna libraria. Hujus insignis libri ope non paucas inveteratas mendas, quae omnes obsidebant editiones, ex his octo libris eluimus. Hic primus noster dicitur. Proximus ei bonitate fuit, sed longis intervallis proximus, Amstelodamensis, quem utendum nobis misit Daniel Elsevirius ex illius Urbis florentissimae bibliotheca publica: qui & alium membranaceum librum ex Menteliana Parisiis in hos usus nobis adportavit, quem Mentelianum vocamus. Quartus recentissimus chartaceus est meus secundus. Nam & hunc Amsterodami aliquando mihi vindicavi. Editionis Lambinianae cum variis antiquis libris a politissimo illo Iano Guilielmio, & cum Palatinis a Grutero compositae copiam mihi fecit Vir Amplissimus Ioannes Sixius, Scabinus Amsterodamensis gravissimus & doctissimus. Editionem perantiquam Italicam, quam anno CIↃ CCCC LXXVII *typis descripsit Siximundus a Libris Bononiensis, & Augustinus Matthaeus, Politiani discipulus, ut ipse in fronte & calce libri sua manu testatur, cum veteribus membranis contulit, Vir Nobilissimus, Nicolaus Heinsius, unicum*

 pa-

M. TVL. CICERONIS
EPISTOLAE
AD
FAMILIARES.

notae membranis repererat, a quarum religione vix latum unguem diſcedit: ſed iis non parcit, quae contra codicum antiquorum fidem in editiones vulgatas ſive deſcriptorum, ſive editorum incuria & inſcitia irrepſerant. Illi uni plus Cicero debet, quam reliquis omnibus, qui in eo perpoliendo tempus ſtudiumque poſuerunt, quorum plurimos ſuperius illud felix ſeculum tulit, Italia praecipue omnis eruditionis, quae in illa refloruit, parens: Horum enim plerisque cultum quidem refert acceptum, ſed Victorio ſalutem. Non inficior alios etiam ſollertes & doctos viros multos naevos Tullio deterſiſſe, ſed Victorius tot gravia vulnera, tot latentia & ſuppurata, quae bonam valetudinem mentiebantur, in eo ſanavit ulcera, ut principem inter omnes locum obtineat.

n esse suaderent. Nam quatuor priscis manu exa-
is libris sumus usi. Primus, isque longe praestan-
simus non eorum saltem quos nos evolvimus, sed
quos alii viri docti viderunt, & qui uni cedit
diceo, cujus scripturam verissimam ubique fir-
t, depravatam nonnunquam corrigit pulcherri-
, melioremque reddit, sed qui octo tantum prio-
s libros complectitur; aere meo comparatus est olim
lloniae Vbiorum in taberna libraria. Hujus insi-
is libri ope non paucas inveteratas mendas, quae
nes obsidebant editiones, ex his octo libris elui-
us. Hic primus noster dicitur. Proximus ei bo-
tate fuit, sed longis intervallis proximus, Amste-
damensis, quem utendum nobis misit Daniel El-
virius ex illius Vrbis florentissimae bibliotheca pu-
lica: qui & alium membranaceum librum ex Men-
liana Parisiis in hos usus nobis adportavit, quem
Mentelianum vocamus. Quartus recentissimus char-
ceus est meus secundus. Nam & hunc Amstero-
mi aliquando mihi vindicavi. Editionis Lambi-
ianae cum variis antiquis libris a politissimo illo Ia-
Guilielmio, & cum Palatinis a Grutero composi-
e copiam mihi fecit Vir Amplissimus Ioannes Sixius,
abinus Amsterodamensis gravissimus & doctissi-
us. Editionem perantiquam Italicam, quam anno
IↃ CCCC LXXVII typis descripsit Siximundus
Libris Bononiensis, & Augustinus Matthaeus, Po-
iani discipulus, ut ipse in fronte & calce libri sua
nu testatur, cum veteribus membranis contu-
, Vir Nobilissimus, Nicolaus Heinsius, unicum

patriae suae decus , & grande meum litterarumque praesidium , mecum communicavit. Quae cuncta mihi profuerunt ad has epistolas elimandas. Ad eas vero illustrandas omnium virorum eruditorum interpretationes integras collegi, & in hanc editionem contuli. Primas tenet Paulli Manutii commentarius ; sed praeter hunc illibatas habes Victorii , Lambini , Vrsini , Ragazonii annotationes , excerpta vero ex Sebastiani Corradi , Bernhardi Rutilii & Iani Gebhardi animadversionibus , quibus adspersimus quicquid aut ipsi ad cultum & lucem Ciceronis observavimus , aut alios doctos homines observare meminimus. Victorii prolixiores notas , quae non potuerunt commode verbis Tullii subtexi , inseruimus , praeposito Victorii nomine , Manutii commentario , qui propter molem separatim editur , & singulis to-

epistolis poliendis frui Falconerii beneficio, nam omnes jam praela reliquerant, sed ad reliquos tomos ornandos nobis id adjumento futurum exploratissimum habeo. Multa alia nomina contraxi, quibus suus dictus est dies: sed in nullius tanto sum aere, quam in excellentis illius Viri Antonii Magliabecquii, quem quotquot ubique gentium sunt docti homines tanquam commune delicium orbis eruditi in oculis ferunt, tam prolixa in cunctos, qui rei litterariae commodis invigilant, ejus est voluntas, tantumque omnes demerendi studium, ut natus unice videatur ad optimarum artium dignitatem tuendam & augendam. Quis unquam cunctis aliquid profuturum seculo & posteris parantibus acriores admovit stimulos? Quis illis vario genere subsidiorum undique conquisitorum instruendis ad feliciter quae mo-

AD LECTOREM.

ii, ut in non ingratum hominem se sua collo-
munera cognoscat. Te lector benevole rogo ut,
em ex his lucubrationibus fructum capis, pa-
s has rei litterariae faustis ominibus prosequa-
in sequentibus operibus jubeo te sperare non pau-
Casauboni, Mureti, Passeratii, Gronovii non-
in publico visas ad Ciceronem annotationes.
s interpretes singulis libris simus adjecturi in-
tos animus fert hic subjicere, hac de caussa, ut
id forte eruditi nobis lateat, quod Ciceroni ex-
ndo & illustrando serviat, a te, lector amice,
tim investigem, & reliquis adjiciam. Id enim
t ne quid in hac editione praetermittatur, quod
ad maculas, quas Ciceroni inussit temporum &
inum iniquitas, delendas, aut salebras, quae in
s scriptis occurrunt, complanandas, a litteratis
est memoriae proditum. In hac editione vide-
non paucis accessionibus locupletatas esse notas,
excerpsimus ex minore, quae prodiit Amstero-
i anno M. DC. LXXXIX. Vale.

Index

Index interpretum Tullianorum.

PRaeter Victorii, Manutii, Lambini, Vrsini, Gruteri notas integras in omnes Ciceronis libros, singulis hi accedent: In Rhetoricorum libros duos de Inventione Marius Victorinus: In libros tres de Oratore ad Q. Fratrem Iacobus Strebaeus: In librum secundum de jocis Ciceronianis Turnebus & Passeratii ineditae notae: In de claris oratoribus, qui Brutus inscribitur, Sebastianus Corradus. In Oratorem ad Brutum Majoragius: In Topica Goveanus & Achilles Statius: In Partitiones Oratorias Majoragius: De optimo genere Oratorum Achilles Statius: In Oratorem pro Quintio; pro Roscio Amerino, pro Q. Roscio Comoedo Hotomannus, in divinationem in Verrem, & in Prooemium actionis primae in Verrem Hotomannus & Franciscus Fabritius; in librum II & III Hotomannus & P. Nannius, in lib. IV & V Hotomannus, pro M. Fonteio Hotomannus & Gabriel Faernus; pro A. Caecinna Hotomannus & P. Faber, pro lege Manilia Hotomannus & Fr. Fabritius, in Orationes tres in Rullum H. Turnebus & Bernhardinus Lauredanus, pro C. Rabirio Turnebus & Hotomannus, in IV Catilinarias Muretus, pro Muraena Ioach. Camerarius, pro L. Flacco Gabriel Faernus, pro Archia; Ad Quirites post reditum, post reditum in Senatum, pro domo sua Hotomannus, pro haruspicum responsis Hotomannus, & Fr. Fabritius, in Vatinium Goveanus, & Hotomannus; Pro M. Coelio, de provinciis Consularibus; pro Balbo Hotomannus; in Pisonem Hotomannus & Fr. Fabritius; pro Rabirio Posthumo Franciscus Fabritius; pro Q. Ligatio Fr. Fabritius, & Ioach. Camerarius; in Philippicas Hieronymus Ferrarius, Muretus & Faernus; his inserentur nonnulla ex Nicolai Abrahamii commentario in aliquot Ciceronis Orationes, sed ea tantum quae aut ad obscura, aut ab aliis male intellecta explicanda faciunt: In epistolas ad Atticum Seb. Corradus, Malaspina, S. Bosius, Franciscus Iunius, Ausonius Popma, Casauboni, Mureti, Gronovii ineditae: in epistolam de Provincia administranda Hotomannus:

Epo-

K.

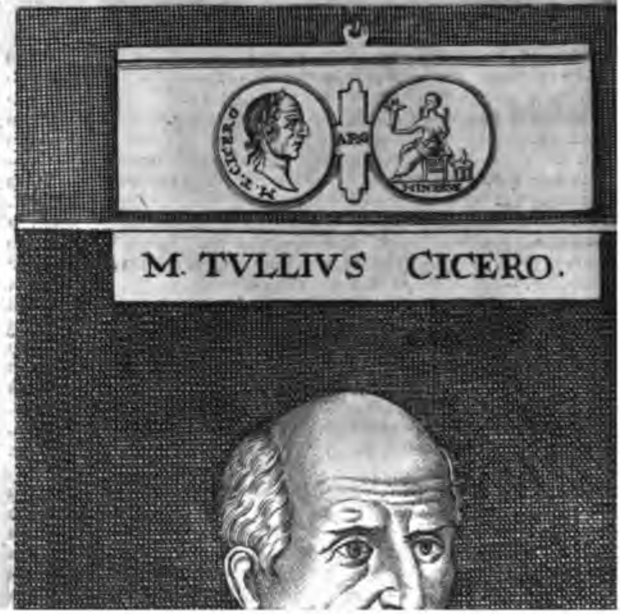
L.

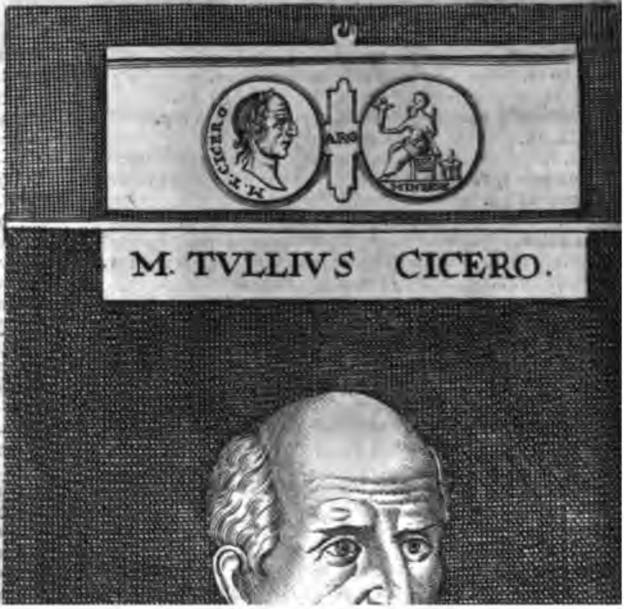
P.

Q.

R.

M. TVL.

M. TVLLIVS CICERO.

M. TVLLIVS CICERO.

. TVLLII CICERONIS
ISTOLARVM
LIBRI XVI.
BER I AD P. LENTVLVM
EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

Cornelio Lentulo Spintheri gentis patriciae Ciliciam proconsulari imperio administranti scribit Cicero de officio suo erga ipsum in curanda regis Ptolemaei reductione: deinde quare rem non perficiat, excusationem affert. est autem exordium multiplex, & quia rex ipse

oncenda primum a ... cur titulum ... m mutaverimus ... s Familiarium ... ntur, ne forte ... cisse suspicetur ... tam, & receptam ... quam verus & ... rum epistolarum ... m nihil ... cujus non ... robabilem ... idere: videmus ... ... mendas ... nomine ... ... endi ... non autem ... ... [illegible]

... quam sapientes ... [illegible]

ipse a Pompeio restitui cupiat, & quia Pompeius idem cupere videatur; & quia consulares totam rem odio habeant; postre-

necesse sit. Nam in egregiæ & probatæ vetustatis exemplari, quod merito semper summæ auctoritatis apud nos fuit, nullum est hujus vocis vestigium. Animadvertimus etiam, quod rem penitus confirmare videtur, a nullo unquam veterum auctorum, & non ignobilium Grammaticorum, qui crebro testimonium harum epistolarum adducunt, illas familiares appellari, sed eo quem nos restituimus titulo & nomine. Hi sunt, A. Gellius, Nonius Marcellus, Priscianus, qui non has solum, verum etiam multos alios libros epistolarum a M. Tullio scriptarum citant, qui ab eo semper, ad quem missæ sunt, cognomen accipiunt. Hoc autem tam notum unicuique esse potest, & tam facile ab illis, qui non observarint, potest perspici, ut exemplis adducendis id comprobari necesse esse non pu-

numeri notari librorum, tunc enim necessarii sunt, cum ad eundem plures libri mittuntur, ut in multis ex his, qui vetustate amissi sunt, accidit. nam non pauci fuere ad quos multa epistolarum volumina scripserit, ut ad Cn. Pompeium, Cæsarem Dictatorem, Cæsarem Iuniorem, siquidem ex lib. IX epistolarum ad A. Hirtium a Nonio Marcello Ciceronis testimonium adducitur, & ex his qui restant, III ad Quintum Fratrem, XVI ad Titum Pomponium Atticum. in hoc etiam fidem priscorum codicum nobiscum habemus. Iis igitur ego & rationibus, & auctoritatibus motus, inveteratum & receptum jam errorem tollere non dubitavi. *Victorius.* In Pal. primo Titulus ita concipitur: M. TULLII CICERONIS AD PUBLIUM LENTULUM LIBER PRIMUS

monius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. Res agitur per eoſdem creditores, per quos cum tu aderas agebatur. Regis cauſſa ſi qui ſunt qui velint, qui pauci ſunt, omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam non religione, ſed malevolentia, & illius regiae largitionis invidia comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & jam liberius accuſare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non deſiſtimus. Sed plane nec precibus noſtris, nec admonitionibus relinquit locum. Nam cum in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palam ſic egit cauſſam tuam, ut neque eloquentia majore quiſquam, neque gravitate, nec ſtudio, nec contentione agere potuerit, cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga te ſui. Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis. Is, hac regia

Regis legatus] Ptolemæi Auletæ, de | & ambitioſe tibi, qui illum ornaſti,

possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tris legatos decernit, nec excludit Pompeium. censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. M. Bibulus tris legatos ex iis qui privati sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares, praeter Servilium, qui omni-

esset. Arbitramur enim in hac re spectasse potius quosdam, ut id negotium alicui committeretur qui id commode conficere posset, quam ullum reipublicæ commodum aut utilitatem. Non tamen negaverimus, posse etiam locum esse restitutæ ab aliis lectioni, quamvis veterem magis veram existimemus, si modo parvo illo mendo purgetur. nam *commode* potius quam *commodo* scribendum esse puto. Paullo etiam post initium hujus epistolæ, *qui*, pro *quoniam* scriptum est in cunctis veteribus exemplaribus, quod a nobis præteritum (quamvis tenuis animadversio sit) hic tamen adnotare visum est. Qui tritas habent aures notandis hujus auctoris verbis, diju-

Manutius init, censens *commodo* adverbium esse & poni pro *commode*. quod satis redarguunt illæ locutiones, quas ipse aliique e Cicerone afferunt: *quod tuo commodo fieri possit, quod e tuo commodo facere poteris*. Hæ sunt integræ locutiones, pro quibus concise & breviter dixit, *quod commodo facere possis*: Terent. vero in Adelphis Act. I. scen. 2. *dum erit commodum*:

Dabitur a me argentum, dum erit commodum.

Livius *per commodum*, lib. 30: *Percunctatusque, satis per commodum omnia explorassent.* sicut hic dixit Cicero *commodo*, sic in Bruto eadem concisitate, *incommodo*: *Et si fortasse ego a te hujus vo-*

ɔ reduci negat oportere; & Volcatium, qui Lupo
ite, Pompeio decernit; & Afranium, qui aſſentitur
:io: quae res auget ſuſpicionem Pompeii voluntatis.
dvertebantur Pompeii familiares aſſentire Volcatio.
itur vehementer. inclinata res eſt. Libonis & Hy-
on obſcura concurſatio, & contentio, omniumque
eii familiarium ſtudium, in eam opinionem rem ad-
ınt, ut Pompeius cupere videatur: cui qui nolunt,
tibi, quod eum ornaſti, non ſunt amici. Nos in
auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debe-
Gratiam autem noſtram exſtinguit hominum ſuſpi-
quod Pompeio ſe gratificari putant. Ut in rebus mul-
e quam profectus es ab ipſo rege, & ab intimis, ac
ſticis Pompeii clam exulceratis, deinde palam a con-
bus exagitatis, & in ſummam invidiam adductis, ita
mur. Noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis
prae-

olcatium] L. Volcatium Tullum, n M. Æmilio Lepido Coſ. fuit.

referente] P. Rutilio Lupo, : tribunus plebis. Ex quo patet ribunos plebis jus habuiſſe re- ad ſenatum. quod pluribus t P. Manutius in notis ad hunc , quas vide.

franium] L. Afranium. qui cum ilio Metello Celere Coſ. fuit.

ertebantur Pompeii familiares aſ- *Animadvertebatur* eſſe legen- etiamſi libri veteres reclama- non ut vulgo *nam advertebа-* facile judicabunt qui aures tri- bent Ciceronis lectione. *Lam-* Sed recte Palatinus IV, Peccii, is liber ſecundus *advertebantur*. s.

is] L. Scribonii Libonis, cujus Sext. Pompeius Pompeii Magni em habebat. *Corrad.*

i] P. Plautii Hipſæi; qui Pom- gni quæſtor, & poſtea Mi- ompetitor fuit. *Idem.* *Hypſæus* in veteribus nummis modo cum ad- ſpirationis nota reperitur, modo ſine ulla aſpiratione *Ypſæus*. Eſt autem co- gnomen Plautiæ familiæ, nobilis trium- pho de Privernatibus, quem egit Plau- tius Decianus Conſul anno CDXXIIII Kal. Mart. *F. Urſinus.*

Ornaſti] Frumentariæ rei lege præfe- ciſti. *Corrad.*

Noſtram fidem omnes, amorem tui ab- ſentis præſentiſque tui cognoſcent] Ita Pall. ſec. quart. editio princeps, Peccii, Ste- wechii, Ven. & recte. in Gruteriano ſolum *que* omiſſum erat: eratque quo- que in Pal. ſec. à manu pr. Vulgo: *No- ſtram fidem, omnes amorem tui abſentis, præſentes tui cogn.* Gebhardus. Noſter etiam liber ſecundus accedit Palatinis, Peccii, & aliorum codicibus. Sed im- merito hic rejicitur lectio vulgata, quæ & ipſa librorum antiquorum auctori- tate nititur. Omnino ſcribendum & diſtinguendum cenſeo, ut in vetuſtiſ- ſimo N. Scelſi libro legitur: *Noſtram fidem omnes, amorem tui abſentis præſentes tui cognoſcent*. Epiſt VI hujus libri: *Tan- tum habeo polliceri, me tibi abſenti præſenti- bus*[illegible]

praesentes tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

busque tuis satisfacturum. Nec est cur sententia P. Manutio minus arrideat. Ea pulchra est. Fidem in te meam omnibus hominibus probabo multis documentis, quæ edam in senatu, in comitiis, in ore & oculis totius civitatis; amorem autem meum tui absentis quamvis & alii, tui tamen familiares præcipue cognoscent, quibus opera, re, consilio serviam quibuscunque potero modis & rationibus. Beneficia & merita possunt aliquem obstringere ad fidem publice præstandam ei, cui debet, etsi non amet, ut ingrati animi invidiam declinet. Amor vero præcipue cognoscitur privatis officiis non solum erga eum, quem amamus, sed omnes etiam ejus familiares. *Præsentis* scriptum est in nonnullis codicibus pro *præsentes*. ut *omnis* pro *omnes*; *tris* pro *tres*, & multa alia. *Fidem* & *amorem* Cicero infinitis in locis distinguit. Epist. v: *Neque prudentiorem quenquam ex tuis: neque fide majore esse judico, neque amantiorem tui.* Et sic fere in singulis epistolis. Hic tamen, quod mireris, Manutius tricatur. In meo primo non male scribitur: *Nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentisve cognoscent.* pro *absentes præsentesve.* Grævius.

EPISTOLA II.

ARGVMENTVM.

Tota est negotialis epistola, excepta morali clausula: in qua studium, & officium in agendo, diligentiam in scribendo promittit. Significat, quid actum sit in senatu, quid ipse oratione

tensii sententia, cum Lupus, tribunus pleb. quod ipse de Pompeio retulisset, intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quam consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est. erat enim iniqua & nova. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant. diem consumi volebant: id quod est factum. Perspiciebant enim in Hortensii sententiam multis partibus plures ituros: quamquam aperte Volcatio assentirentur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis. nam ii Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controversia usque ad noctem ducta senatus dimissus: & ego eo die casu apud Pompeium cenavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod post tuum discessum is dies hone-

doctissimus: Is lib. II. sic ait:

De me, mi certe poteris formosa videri,
Mi formosa satis, si modo sape venis.

Et paullo post:

Sed de me, minus est: fama jactura pu-

hoc loco, & Hirtii verbis: *Sententiis dictis discessionem faciente Marcello, qui sibi omnem dignitatem ex Casaris invidia quarebat, senatus frequens in alia omnia transiit.* Permittendæ autem discessio-

rebus pridie, quam haec ſcripſi, ſenatus auctoritas graviſſima interceſſit: cui cum Cato & Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta. Eam ad te miſſam eſſe arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum ſcribam ad te, & ut quam rectiſſime agantur omnia mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

cero rogationem tribuni plebis cogitabat interceſſione alicujus tribuni. Nihil a populo timendum inquit, ſi modo auſpicia, aut leges valebunt. vid. P. Manutium.

Senatus auctoritas graviſſima interceſſit] Cum Senatus non legitimus aliquid decreviſſet, aut ſi quis Senatusconſulto interceſſiſſet, aut moram attuliſſet, id quod decreverant, non *Senatusconſultum*, ſed *Senatus auctoritas* dicebatur. quod multis docet ad hunc locum P. Manutius.

Cato] Cato hic Marcellino & Philippo Coſſ. Tribunus plebis diverſus fuit a Catone Uticenſe, cum ille M. prænomine, hic noſter C. diceretur, adole- lib. 1. Liv. epit. lib. 105, Feneſtellam apud Nonium Marcellum in voce *Rumor*. Glandorpius.

Ut quam rectiſſime agantur omnia mea cura, &c.] Hic diſcrepant inter ſe libri manuſcripti, & hi a vulgatis. Nam quidam ſcripti manu ſic habent, *agantur, omnia mea cura*, &c. quam ſcripturam non improbo. quidam ſic, *& ut quam rectiſſime agatur, omni mea*, &c. alii ſic ut edidimus. *Lambin.* *Ut quam rectiſſime agantur omnia mea cura, opera*] Ita Victorius, cui ſecundas ferunt Pal. quart. Veneta ed. Peckii liber: ita ut non improbi optimorum librorum. Pal. tert. Gruteriani ſcript. *ut quam rectiſſime agantur omnia mea cum cura*,

EPISTOLA IV.

ARGVMENTVM.

Negotialis est usque ad illud, Ego neque de meo studio. *Narrat quid actum in senatu, quid promiserint tribuni pl. quae sit opinio populi Romani, qua senatus in eum voluntate: quod ad popularem rationem attinet, nihil timendum, vi tamen excepta: suum studium in regia caussa, aliorum injurias, magistratuum imbecillitatem ostendit: postremo de senatu, populoque Romano spem optimam affert.*

M.T.C. S.D. P. LENTVLO PRO COS.

A. D. XVI Kal. Febr. cum in senatu pulcherrime staremus, quod jam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pride ejus diei fregeramus, unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii, res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis. caussam enim frequenti senatu, in magna varietate, magnaque invidia eorum, qui a te

en opinio est populi R. a tuis invidis, atque obtre-
s nomen inductum fictae religionis, non tam ut te
at, quam ut nequis propter exercitus cupiditatem
eam vellet ire. Dignitatis autem tuae nemo est
timet habitam esse rationem ab senatu. Nemo est
nesciat, quo minus discessio fieret per adversa-
esse factum: qui nunc populi nomine, re autem
eratissimo latrocinio, si quae conabuntur agere,
visum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus,
ine vi agere possint. Ego neque de meo studio, ne-
onnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror.
iim aut me ostentem? qui si vitam pro tua dignitate
lam, nullam partem videar tuorum meritorum as-
: aut de aliorum injuriis querar? quod sine summo
facere non possum. Ego tibi a vi, hac praesertim
llitate magistratuum, praestare nihil possum. vi ex-
possum confirmare, te & senatus, & populi Rom.
o studio, amplitudinem tuam retenturum. Vale.

qui legationes quam primum
i volebant. Nam Januario
i magistratum inibant, & de
vinis & publicis referebant.
o in senatu legatos exterarum
introducebant. Exemplum
ium occurrit lib. XLIV. de lega-
xandrina. *Henr. Valesius.*
ndriam] Scribendum *Alexan-*
Ita enim poscit illorum tem-
scribendi consuetudo, quam
aliis veteribus monumentis
ri, tum in denario argenteo
di, in quo incisum est ALE-
ΞΑ, sive ALEXSANDREA.
mus.
dversarios tuos esse factum] Lupo
ente, ante se oportere disces-
acere, quam Coss. *Corrad.*
atissimo latrocinio] Tribunorum
orum unus C. Cato etiam post-
onatus est, comitia haberi non
, si sibi cum populo dies agendi
empti. *Idem.*
ro visum est] Praeter alia, Cn.

Lentulo Cos. quasi promittente dies co-
mitiales eximere, hoc est, per eos de
cœlo servare, Latinas instaurare & sup-
plicationes, ut legibus perniciosissimis
maxime Catonis obsisteret. *Idem.*

Ego tibi a vi] Ipsi ut nunc legitur
emendavimus. præter enim antiquo-
rum codicum fidem verba, quæ se-
quuntur ita legi debere ostendunt, *(vi
excepta.)* Vis autem non tantum a Trib.
pleb. fieri poterat, sed etiam a priva-
tis hominibus. Id autem per se pla-
num est, & a Cicerone declaratur, cum
inquit, ad Q. Fratrem de Clodio, *Qui
etiam privatus eadem manu poterit con-
ciones concitare.* Veriusque vis appella-
ri potest, quæ a privatis fit, quam quæ
a magistratu. Qui enim publicam per-
sonam gerunt, quamvis contra leges
faciant, recte tamen atque ordine se
illa facere multis persuadent: quod Ci-
cero etiam paulo supra declarat. cum
inquit, *Qui nunc populi Romani nomi-
ne, re autem vera sceleratissimo latroci-
nio.* Victorius.

EPISTO-

EPISTOLA V.

ARGVMENTVM.

Mista ex negotialibus moralibusque sententiis: sed si caussa, cur scripta sit, animadvertatur; negotialis est. interdum autem negotii narrationem antecedit, saepe sequitur officii significatio; quod in his ad Lentulum epistolis perspicuum est. Scribit de C. Catonis lege promulgata, de statu regiae caussae, de suo, Seliciique consilio.

M. T. C. S.D. P. LENTVLO PRO COS.

TAmetsi mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde a ceteris omnibus, quam gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & benivolentiam absens experirere. Te videre & sentire, eandem fidem esse

tur, quaeque acta ſint, ea te & litteris multorum, & nuntiis cognoſcere arbitror: quae autem poſita ſunt in conjectura, quaeque mihi videntur fore, ea puto tibi a me ſcribi oportere.

Poſteaquam Pompeius apud populum a. d. IIX Idus Febr. cum pro Milone diceret, clamore convicioque jactatus eſt, in ſenatuque a Catone aſpere & acerbe nimium magno ſilentio eſt accuſatus, viſus eſt mihi vehementer eſſe perturbatus. Itaque Alexandrina cauſſa, quae nobis adhuc integra eſt, (nihil enim tibi detraxit ſenatus, niſi id, quod per eandem religionem dari alteri non poteſt) videtur ab illo plane eſſe depoſita. Nunc id ſperamus, idque molimur, ut, cum rex intelligat, ſeſe id, quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, aſſequi non poſſe: &, niſi per te ſit reſtitutus,

cundus. Id tamen fatendum eſt, a perpetua Ciceronis conſuetudine hoc loquendi genus fere abhorrere, vulgatæ vero lectionis exempla in hoc ſcriptore

mum civem a petulantiſſimis, & flagitioſiſſimis hominibus tantopere vexari: & in qua turbide, ac tumultuoſe maximæ res agerentur. *Victor.* *Jacta-*

mo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime ſcilicet conſolatur ſpes, quod valde ſuſpicor fore, ut infringatur hominum improbitas & conſiliis tuorum amicorum, & ipſa die: quae debilitat cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facile ſecundo loco me conſolatur recordatio meorum temporum, quorum imaginem video in rebus tuis. Nam etſi minore in re violatur tua dignitas, quam mea ſalus afflicta ſit: tamen eſt tanta ſimilitudo, ut ſperem te mihi ignoſcere, ſi ea non timuerim, quae ne tu quidem umquam timenda duxiſti. Sed praeſta te eum, qui mihi a teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis es cognitus. Illuſtrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. A me omnia ſumma in te ſtudia, officiaque exſpecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

Q*Vem in tuis rebus capio*] Liber unus manuſcriptus habet, *quem in tuis rebus capio ſcilicet, maxime conſolatur ſpes*, &c. ordine verborum, mea ſententia, meliore. Quidam amicus meus, vir doctus & acutus exiſtimat, hoc totum, *quem in tuis rebus capio ſcilicet*, eſſe ſtotius, eumque ſecutus Lambinus, exſtatque ſic in Pall. omnibus, atque Lambinianis, Gruteriano, Vatican. quod & adnotavit ad oram libri ſui Egnatius; neque id tantum, ſed in Medic. libro inveniri *perditorum*, non *proditorum*. Vulgo: *qua debilitantur co-*

EPISTOLA VII.

ARGUMENTUM.

...dit ad ea, quae Lentulus quaesierat. Et quanquam quaedam admiscentur: tamen quia reductio regis a scribendi caussa fuit, (id enim spectandum est) inter ...s epistolas refertur. Dividitur in partes octo. Prima suo in primis erga Lentulum amore: altera, de ami... de: tertia, de Alexandrina caussa: quarta, de suis ... capessenda consiliis, & hominum consularium invi... ...: cohortatio ad gloriam, atque constantiam: sex... ...p. statu: septima, de Tulliae filiae suae Crassipede dis... ...: octava, & ultima, de Lentuli filio. Pompeio, ...interdum cos.

... C. P. LENTULO PRO COS. S.D.

... tuas litteras, quibus ad me scribis, gratum tibi ..., quod crebro certior per me fias de omnibus rebus, ...n erga te benivolentiam facile perspicias: quorum ... mihi ut te plurimum diligam facere necesse est, si ...sse, quem tu me esse voluisti: alterum facio liben..., quoniam intervallo locorum & temporum dis...mus, per litteras tecum quam saepissime colloquar. ... rarius fiet, quam tu exspectabis, id erit caussae, ...on ejus generis meae litterae sunt, ut eas audeam ...committere. Quoties mihi certorum hominum po...it, quibus recte dem, non praetermittam. Quod ... qua quisque in te fide sit & voluntate, difficile di... ...le singulis. Unum illud audeo, quod antea tibi sae... ...ficavi, nunc quoque re perspecta & cognita scribe... ...hementer quosdam homines, & eos maxime, qui ...axime debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, in-

...*xime, qui te & maxime debue-* *& plurimum juvare potuerunt*] ... secundus, Palat. tert. nec ... editio: *eos maxime, qui &* ...*xime debuerunt, & plurimum* *juvare potuerunt.* V. C. Nic. Scelfi: *eos maxime qui te amare debuerunt.* forsan scripsit Cicero: *eos maxime, qui te amare debuerunt, & plurimum juvare potuerunt.* Illud *maxime* vitio librariorum repeti-tum,

invidisse dignitati tuae: simillimamque in re dissimili tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem: ut, quos tu reip. caussa laeseras, palam te oppugnarent, quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te antea, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus autem L. Racilium & fide, & animo singulari. Nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuae, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiae. Praeterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum saepissime, non solum a me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis temporibus illis non saepe in senatu fuisse. Cui quidem litterae tuae, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, per-

quidem hoc ſentimus: ſi exploratum tibi ſit, poſſe te illius regni potiri; non eſſe cunctandum: ſi dubium; non eſſe conandum. Illud tibi affirmo, ſi rem iſtam ex ſententia geſſeris, fore ut abſens a multis; cum redieris, ab omnibus collaudere. offenſionem eſſe periculoſam propter interpoſitam auctoritatem, religionemque video. Sed ego te ut ad certam laudem adhortor, ſic a dimicatione deterreo, redeoque ad illud, quod initio ſcripſi, totius facti tui judicium non tam ex conſilio tuo, quam ex eventu homines eſſe facturos. Quod ſi haec ratio rei gerendae periculoſa tibi eſſe videbitur, placebat illud, ut, ſi rex amicis tuis, qui per provinciam atque imperii tui provincias ei credidiſſent, fidem ſuam praeſtitiſſet; & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares, eam eſſe naturam, & regionem provinciae tuae, ut illius

probaveramus. quod multo fecimus impenſius, poſteaquam eam omnium veterum librorum auctoritate vidimus confirmari. *Lambinus.* Expeditiſſima

abſurda videatur. Nam aliquando plures provinciæ uni attribuebantur, quemadmodum Ciliciæ tres *διοικήσεις* Aſiaticæ erant attributæ. ſic igitur Æ-

non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meae: in te enim homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia perspexi, quem tamen illi esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. Me meae tamen ne nimis poeniteret tua virtute perfectum est. Curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demtum de fortuna videretur. Te vero moneo cum beneficiis tuis, tum amore

autem locus de quo nunc loquimur, ut vides legitur in melioribus codicibus: desidereturne aliud præter verbum quo superiores dictiones necti debent, doctiores diligentius animadvertent. scimus autem nonnullos pro *præfuisti*, legere *favisti*: quæ res auget etiam suspicionem, vel potius me in hac opinione confirmat, ut ea quæ

Noster liber secundus: *nascenti prope nostra laudi, dignitatique virtutique favisti.* V. C. Nic. Scelii: *virtutique simul favisti.* sed primus: *nostra laudi dignitatique, simulque.* Grævius.

Quam demptum de fortuna] Sic emendaveram decem abhinc annos in meo codice: cujus mei judicii tuli fructum, cum ita scriptum esse in omnibus libris

decretum eſt, & decem legati: & ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectum eſt. Quod ad te brevius ſcribo, quia me ſtatus hic reip. non delectat: ſcribo tamen ut te admoneam, quod ipſe litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam diſcendo cognovi; tu rebus tuis integris diſcas, neque ſalutis noſtrae rationem habendam nobis eſſe ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute. Quod mihi de filia & de Craſſipede gratularis, agnoſco humanitatem tuam: ſperoque & opto nobis hanc conjunctionem voluptati fore. Lentulum noſtrum, eximia ſpe ſummae virtutis adoleſcentem, cum ceteris artibus, quibus ſtuduiſti ſemper ipſe, tum in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac praeſtantior diſciplina: quem nos, & quia tuus, & quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit, ſemperque dilexit, in primis amamus, earumque habemus.

tiones adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti. Sed te non praeterit, quam sit difficile, sensum in repub. praesertim rectum & confirmatum deponere. Verumtamen ipse me conformo ad ejus voluntatem, a quo honeste dissentire non possum: neque id facio, ut forsitan quibusdam videor, simulatione. tantum enim animi inductio,

loquantur, ut qui & ipsi veterem lectionem odorati fuerant. Medicæus codex (jam enim de illo dicendum est, ut minus depravato, vel potius ut omnium optimo) *ut me dietas*, habet: quare parvo, & satis usitato errore sublato, legendum existimavi, *me pietas*: has enim literas veteres librarii sæpe inter se commutabant, ut in eodem exemplari in Epistola ad Memmium, *An dotius libenter te Athenis*, pro *potius*. & ad Tironem, *A portu Corcyreorum ad Cassiodem*, pro *Cassiopem*. sicque multis aliis locis. Reliqua, ut puto, perspicua sunt. sæpe enim utitur hac voce, cum loquitur de Lentulo hoc,

damensi, & Menteliano. Primus vero meus, & secundus Palatinus, *ut me dietas*. Sed Guilielmus clare in MS. offenderat, *pietas*, ut de vera lectione a Victorio restituta dubitare non liceat. *Græv.*

Ad ejus rationes] Pompeii.

Putasti] Quum de me revocando ageres. *Corrad.*

Ipse me conformo ad ejus voluntatem] Sic recte Mentelianus; & N. Scelsi vetus liber. Reliqui quos vidi ipse, & Guilielmius, & Gebhardus, & Victorius evolverant, perperam *confirmo*. quod miror placuisse Gebhardo, qui & recepit, & exposuit, Ciceronem a-

natu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed ut ad ea, quae conjunctiora rebus tuis sunt, revertar. Pompeium tibi valde amicum esse cognovi: eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia quae voles obtinebis: quibus in rebus me sibi ille affixum habebit; neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur. Neque enim verebor ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter idipsum, quod me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior sit, quam meae res omnes. idque cum sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quod nul-

sulatu constitutam, opinione falsus, dissolvit. Qua de re plura epistolarum ad Attic. libro 1. *Lambin.*

Hominem clarissimum abalienarunt] Sic omnes libri vetusti, quos ego inspexi, ut & Lambini & Victorii. vulgo *abalie-*

aliis Pall. quorum praeterea pr. habet, *sed utilitatem mihi me ipsum satisfacere non possum.* secund. *id quacunque sententiam sed utilitatem. mihi me ipsum satisf. non possum.* nec aliter Gruteri membranae: quibus exterius adnotatum: *desi-*

M. T. C. P. LENTVLO IMPERATORI S. D.

PErjucundae mihi fuerunt litterae tuae, quibus intellexi te perſpicere meam in te pietatem: quid enim dicam benivolentiam, cum illud ipſum graviſſimum & ſanctiſſimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis eſſe videatur? Quod autem tibi grata mea erga te ſtudia ſcribis eſſe, facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata ſint ea, quae praetermitti ſine nefario ſcelere non poſſunt. Tibi autem multo notior, atque illuſtrior meus in te animus eſſet, ſi hoc tempore omni, quo dijuncti fuimus, & una, & Romae fuiſſemus. Nam in eo ipſo, quod te oſtendis eſſe facturum, quodque & in primis potes, & ego a te vehementer exſpecto, in ſententiis ſenatoriis, & in omni actione, atque adminiſtratione reip. floruiſſemus. De qua oſtendam equidem paullo poſt, qui ſit meus ſenſus, & ſtatus: & reſcribam tibi ad ea, quae quaeris: ſed certe & ego

ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Caesare, & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis. Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudarim. Quod tibi ut planius exponam, altius paullo rationem consiliorum meorum repetam necesse est. Ego me, Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solum meis, sed etiam reipublicae restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipublicae quae te in me restituendo multum adjuvisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar quem antea tantummodo communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum praestitissem. Hac me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, &

nihil habuit, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque vero hac in caussa modo, sed constanter saepe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo, consulibus, nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Maiis referretur. Num potui magis in arcem illius caussae invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, meminisse actionum? Hac a me sententia dicta, magnus animorum factus est motus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. Nam hoc senatusconsulto in meam sententiam facto, Pompeius, cum mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est, eoque itinere Lucam ad Caesarem venit. ibi multa de mea sententia questus est Caesar, quippe qui etiam Ravennae Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus.

ſe ajebant. Erat hoc mihi dolendum: ſed multo illud magis, quod inimicum meum, (meum autem? immo vero legum, judiciorum, otii, patriae, bonorum omnium) ſic amplexabantur, ſic in manibus habebant, ſic fovebant, ſic me praeſente oſculabantur: non illi quidem, ut mihi ſtomachum facerent, quem ego funditus perdidi, ſed certe ut facere ſe arbitrarentur. Hic ego, quantum humano conſilio efficere potui, circumſpectis rebus meis omnibus, rationibuſque ſubductis, ſummam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, ſi potero, breviter exponam. Ego, ſi ab improbis, & perditis civibus remp. teneri viderem, ſicut & meis temporibus ſcimus, & nonnullis aliis accidiſſe, non modo praemiis, quae apud me minimum valent,

Inimicum meum] P. Clodium. *Corradus.*

Circumſpectis rebus meis omnibus rationibuſque ſubductis] Ita in melioribus pro *p*, ſcripſerat. Hoc autem animadvertiſſe, non penitus inutile eſſe arbitrati ſumus. nam & huic loco lucem affert, & ſuperiorem illum confir-

esse cives. Tenebam memoria,
fundamenta jacta ex Kalendis Ian
natus, ut neminem mirari opor
bris tantum vel animi fuisse in ill
ritatis. Idemque memineram, n
Caesarem, & Bibulum consules c
magnum in senatu pondus habere
sum fuisse bonorum omnium. P
niam citeriorem cum imperio obt
consules haberet, sed mercatores p
ditionum servos, ac ministros: je
put meum, quasi certaminis caussa i
nem, dissensionemque civilem. Qu

Gravissime autem me in hac mente impulit] Elegantissimam hanc lectionem corrupit infrunitum quoddam genus correctorum, quibus omnis elegantia barbariem, omnis barbaries elegantiam sapiebat: postliminio itaque eam restituo ex Pal. tertio: quarto (quamquam hic mangonium passus, veritatem adimere ipsam nequiit) Grut. Vatic. ... Vulgo, ad salivam pull... *in hanc m...*

supplicium ...
dem.

Vel animi] ...
plicium de c...
Idem.

Nobis priv...

Cum tu I...
P. Lentulum
nuisse, non
putant, sed ...

tantum dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defu
In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defender
non minor est in iis, qui reliquerunt: &, si accusandi su
si qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, si q
timere simularunt. Illud quidem certe nostrum consili
jure laudandum est, qui meos cives & a me conservatos
me servare cupientes, spoliatos ducibus, servis armatis
jici noluerim: declararique maluerim, quanta vis esse
tuisset in consensu bonorum, si iis pro me stante pugn
lic

Tantum dicam brevi, &c.] Legendum videtur *breviter*. Nam cum dicimus *brevi*, fere subintelligitur tempore. Carisius tamen notat, dictum esse à M. Tullio *brevi*, pro *breviter*, lib. I. De oratore ad Q. Fr. *Ac, ne plura, quæ sunt innumerabilia consecter, comprehendam brevi*. Ubi tamen quidam legunt *breviter*. Verumtamen nihil utrobique muto: & subintelligo, sermone. *Lam-*

consilium, qui noluerim. nam nos
positum pro Meum: in Meum a
inest Ego. *Lambin*. *Qui meos cives*
Guilielm. e Stewech. neque secus
Gruter. aut editionum prima; n
dam Victorii ac Lambini. Med
quod meos. Gebhard. *Qui*] Sic &
sterodam. & duo Grævii.

A me conservatos] Coss. tem
conjurationis. *Corrad.*

actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio praesertim ad caussam adjuncto, cum etiam Caesar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur: nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende, quaeso, quae sunt consecuta. primum illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam,

MSS. *Recreati boni viri*, &c. *excitati*, &c. in casu recto, non, ut in vulgaris, *Recreatu enim bonu viru*, &c. & *excitatis*, &c. (quæ lectio propter tot casus ablativos concurrenteis duriuscula est, his duabus vocibus additis, sive suppletis potius, (quippe quas a scriptore librario prætermissas esse verisimile est,) *cum essent*, sic hunc locum restitui, *Recreati enim cum essent boni viri*, &c. *Lambinus*. Locus interpolatus. ut enim indicavit Victorius exstat in vetustissimo Medicæo: *Recreati enim boni viri* agens sic inquit, *Aut ullum ad illam furiam verbum rescriberet*. Quod autem dicit *furia religionum*, ut generandi casum, hæc vox furia sustineat, idem facit in oratione in L. Pisonem, cum illum *furiam sociorum* appellat. Nam quod sequitur, *Impunitatem scelerum eorum sententiis*, vetusti codices habent, *Impunitatem stillorum sententiis*, pro *Impunitatem est*, quæ scriptura semper est in Medicæo, ut in melioribus Plauti, & Terentii codicibus suppressa e litera: quod cum nonnulli fortasse non

(non enim illae manubiae meae, ſed operis locatio mea fuerat) monumentum vero ſenatus, hoſtili nomine, & cruentis inuſtum litteris eſſe paſſi ſunt. Qui me homines quod ſalvum eſſe voluerunt, eſt mihi gratiſſimum: ſed vellem non ſolum ſalutis meae, quemadmodum medici, ſed ut aliptae etiam virium, & coloris rationem habere voluiſſent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & ſumma pectoris politiſſima arte perfecit, reliquam partem corporis, inchoatam reliquit: ſic quidam homines in capite meo ſolum elaborarunt: reliquum corpus, imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego ſpem feſelli non modo invidorum, ſed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortiſſimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & conſtantia praeſtantiſſimo, Q. Metello Lucii filio, quondam falſam opinionem acceperunt, quem poſt reditum dictitant fracto animo, & demiſſo fuiſſe. Eſt vero probandum, qui & ſumma voluntate ceſſerit, & egregia animi alacritate afue-

tasse, qui splendorem & speciem hujus vitae intuentur; sollicitudinem autem & laborem perspicere non possunt. Illud vero non obscure queruntur in meis sententiis quibus ornem Caesarem, quasi desciverim a pristina caussa. Ego autem cum illa sequor quae paullo ante proposui, tum hoc non in postremis de quo coeperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnumquam postea interruptus, afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est: nunc ab iis a quibus tuendus fuerat, derelictus: idemque non solum fronte atque vultu, quibus simulatio facillime sustinetur, declarant ii qui tum nostro illo statu optimates nominabantur: sed etiam sensu saepe jam tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, qualem me & esse & numerari volo, & sententia & voluntas mutata esse debet. Id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor, Tantum contendere

utilia & cuivis bono recta defendere. Huc ac-
ommemoranda quaedam, & divina Caesaris in
temque meum liberalitas: qui mihi, quascum-
gereret, tuendus esset. Nunc in tanta felicita-
sque victoriis etiam si in nos non is esset qui est,
rnandus videretur. Sic enim te existimare ve-
m a vobis meae salutis auctoribus discesserim,
esse cujus officiis me tam esse devinctum
m confitear, sed etiam gaudeam. Quod quo-
niam

um nec persuadendo, nec co-
nc locum, quem valde
pectum habent, nullam in
mplaribus varietatem habe-
quod si cogitemus, quum
tone inquit, *Cumque eum*
ndo, nec cogendo regi posse
e Platonem intellexisse (ab
, qui cogere non dubitas-
potuisset) omnis scrupulus
De se autem uno Platonem
se, superiora verba decla-
llectus totius loci etsi a-
a me tamen breviter ex-
Cum populus Atheniensis
net senectute, deque via
isset, necesse erat ei qui
igere vellet, aut quod illi
e intelligeret ei persuade-
m afferre & invitum coge-
orum neutro sibi elaboran-

sunt: *Οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο πρὸς ταῦτ' εἰπεῖν ὅτι Πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε· καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν ἤδη πρεσβύτερον, καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν, πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν. ἐπεὶ πάντων ἂν ἥδιστα καθάπερ πατρὶ συμβουλεύειν αὐτῷ, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν.* partim in priore epistola ad Dionis propinquos, quæ qui scire volent, apud auctorem ipsum quærent. *Victor.* *Tum eum nec persuadendo*, &c.] Sic hunc locum emendandum esse arbitror, levi immutatione facta. Alii autem sic, *cum eum non persuadendo, sed cogendo*, &c. Alii hunc locum non tangentes, neque quidquam in eo mutantes, legunt paullo post, *quem persuaderi*, pro, *cum persuaderi*. Lambin. Vetus codex N. Seelsi: *Cumque eum nec persuadendo, nec co-*

...... oppugnassem, neque tu
caussa quam defendendi, atque ornandi C
tem Caesaris, ut illum defenderem, mi
consecuta. Cur autem laudarim, peto a te
in hoc reo neve in aliis requiras: ne tibi
nam cum veneris: tametsi possum vel al
dare enim, quibus laudationem ex ultimi
nec hoc pertimueris. nam a me ipso laud
buntur iidem. Sed tamen defendendi Vat
ille stimulus, de quo in judicio, cum illun
dixi me facere quiddam quod in Eunucho par
militi:

Vbi nominabit Phaedriam, tu Pamph
Continuo. si quando illa dicet, Phaed
Intromittamus comissatum: tu, Pamp
Cantatum provocemus. si laudabit hae
Illius formam: tu hujus contra. deniq
Par pari referto, quod eam mordeat.

Statim ut ille Prator est factus] Vatinius competitore M. Catone. *Corrad.*
Ex ultimis terris] Hispaniis. *Idem.*
Et laudabuntur iidem] Fortasse C. Antonius, & ipse Vatinius. *Idem.* Hemistichion carminis heroïci: quod ...

ramus: sed cum ne
quem olim Politia
mo & probatissim
contulerat, ita leg
altero ...

gnaſſet, tamen ſi ſine ulla mea contumelia ſuſcepiſſet, tuliſſem: ſed cum me diſputantem, non laceſſentem laeſiſſet, exarſi non ſolum praeſenti, credo, iracundia (nam ea tam vehemens fortaſſe non fuiſſet,) ſed cum incluſum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudiſſe me omne arbitrabar, reſiduum tamen inſciente me fuiſſet, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipſo, quidam homines, & iidem illi quos ſaepe nutu ſignificationeque appello, cum ſe maximum fructum cepiſſe dicerent ex libertate mea, meque tum denique ſibi eſſe viſum reip. qualis fuiſſem, reſtitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tuliſſet: gaudere ſe

abit Amſterod. *q. p. ſ. d. a. oppugnaſſent*. de qua re cogitent doctiores.

Non laceſſentem laceſſiſſet] Sic repono ex editione prima. Pall. tertio. quar-*diſſet omne rep. a.* vulgo, *inſciente me, fuiſſet*. Gebhard. *Inſciente me fuiſſet*] Sic Amſtelodamenſis, cum multis aliis & quidem melioribus libris & edi-

ant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem
essent numquam amicos futuros. Quorum iniqui
es cum ad me per homines honestissimos perferren-
mque Pompeius ita contendisset ut nihil umquam
ut cum Crasso redirem in gratiam, Caesarque
eras maxima se molestia ex illa contentione affe-
tenderet: habui non temporum solum rationem
n, sed etiam naturae. Crassusque, ut quasi te-
p. Rom. esset nostra gratia, paene a meis laribus in
iam est profectus. Nam cum mihi condixisset,
apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quam-
ejus caussam, quod te scribis audisse, magna illius
dationе susceptam, defendi in senatu, sicut mea
tulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quam-
n causamque defenderim: quique meus in rep. sit
a parte, capessenda, status. De quo sic velim sta-
me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra
ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbi-
contra tantas opes: neque delendum, etiamsi id
sset, summorum civium principatum: neque per-
ma-

inimicum] Crassum. *Corra-*

i] Pompeium, & Cæsa-
.

meorum] Calamitatum
i. vid. P. Manut. Tres e
is veteribus, habent, men-
quidem, sed tamen habent,
rum, pro *rationem meorum*.
onsilio notavi, ut id repete-
ria lector quod non semel
, librarios illos scriptores sæ-
vox sequens ab eadem litte-
n caperet, in qua superior
ntecedens desineret, alte-
litteris præterire consuevisse.

ut quasi testata] Monuit
s fuisse in Martinii cod.
ue. non respuo; sed prius
ceteris omnibus: Vatic.
quoque & Gruteriano. *Gebhard. Gratia* autem hic est reconciliatio.

In provinciam] In Syriam, & contra Parthos. *Corrad.*

Cum mihi condixisset] Cum se ipse invitasset, mihi denuntiasset se apud me cœnaturum. Hinc *condicta cœnula.* apud Suet. est tenuis, sine magno apparatu.

Defendi in senatu] Fortasse contra Atteium, & reliquos Trib. pleb. atque adeo Coss. Crassum accusantes, quod dirarum obnuntiationem neglexisset. Lege epistolam VIII lib. V. Nisi forte supplicationes aliquas intelligat, quas petiisset Crassus, capta Zenodotia Imperator appellatus. *Corradus.*

Mihi integra omnia ac libera fuissent] Per Pompeium & Cæsarem. *Idem.*

manendum in una ſententia, converſis rebus ac bonorum voluntatibus immutatis: ſed temporibus aſſentiendum. Numquam enim praeſtantibus in rep. gubernanda viris laudata eſt in una ſententia perpetua permanſio: ſed ut in navigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiamſi portum tenere non queas: cum vero id poſſis mutata velificatione aſſequi, ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum quem ceperis, potius quam eo commutato quo velis, tandem pervenire; ſic, cum omnibus nobis in adminiſtranda rep. propoſitum eſſe debeat id, quod a me ſaepiſſime dictum eſt, Cum dignitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante poſui, ſi eſſent omnia mihi ſolutiſſima, tamen in rep. non alius eſſem atque nunc ſum. Cum vero in hunc ſenſum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facile patior ea me de rep. ſentire ac dicere, quae maxime cum mihi tum etiam reip.
ratio-

nique omnium focium comitemque habebis: neque
in omni vita res tam erit ulla propofita, quam ut qu
vehementius te de me optime meritum effe laetere.
rogas ut mea tibi fcripta mittam, quae poft difc
tuum fcripferim: funt orationes quaedam, quas Men
to dabo: neque ita multae, ne pertimefcas. Scripfi

—— Καλὸς ἐπαίων
Προσθήσεις ἰόντι φρονὶς φύλακός τε
βιοῖο.
Paullo ante ex duob. MSS. malim: *Tibi erit eidem, cui falus mea fuit, etiam dignitas cura.* Et paullo poft: ex Grut. *neque in omni mihi vita res tam erit ulla propofita.* Gebhard.

Quod rogas] In aliquot libris antiquis eft principium epiftolæ. *Corrad.* In quibufdam libris & MSS. & vulg. ab hoc loco ducitur initium novæ epiftolæ: fed minus recte. nam appendix eft fuperioris tantum. *Lambinus.*

nova manu a recentiori aliquo
daci (ut puto) repofita funt: q
longum hunc fententiæ tractu
perciperet, putavit ea verba de
parum confiderate inculcavit.
tem locus κατὰ παρένθεσιν legen
illa dictione *etiam* ufque ad *fcrip*
quam vocem quod fequitur *et*
igitur commutandum eft, ficq
difcrepabit locus ab optimis
bus: elegantemque admodu
tentiam præ fe feret. Similis h
cutio eft in ultimo libro ad At
Tu vero fapienter (nunc demum e

ro ſine magno dolore vix poſſum. Quod de Quinti Fratris negotio ſcribis, te priore aeſtate, quod morbo impeditus in Ciliciam non tranſieris, conficere non potuiſſe: nunc autem omnia facturum ut conficias: id ſcito eſſe ejuſmodi, ut frater meus vere exiſtimet, adjuncto iſto fundo, patrimonium fore ſuum per te conſtitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui noſtrique ſtudiis & exercitationibus, velim quam familiariſſime certiorem & quam ſaepiſſime facias: exiſtimeſque, neminem cuiquam neque cariorem neque jucundiorem umquam fuiſſe quam te mihi: idque me non modo ut tu ſentias, ſed ut omnes gentes, etiam ut poſteritas omnis intelligat eſſe facturum. Appius in ſermonibus antea dictitabat: poſtea dixit etiam in ſenatu palam, ſeſe, ſi licitum eſſet legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega provinciam: ſi curiata lex non eſſet, ſe paraturum cum collega, tibique ſucceſſurum: legemque

quam ne id quidem valde dubium eſt) quam illud ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, libertatem, qua te ſcio libentiſſime frui ſolere, pertinere, te ſine ulla mora provinciam ſucceſſori concedere, praeſertim cum ſine ſuſpicione tuae cupiditatis non poſſis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque meum puto eſſe, & quid ſentiam, oſtendere, & quod feceris, defendere. Scripta jam epiſtola ſuperiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. felicitate quidem, vellem,

Ad tuam ſummam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem] Vetuſti codices *libertatem* habent melius omnino meo judicio. Puto autem hic libertatem ſignificare, vacare moleſtiis provincialibus, poſſeque pro ſuo arbitrio quicquid commodum fuerit agere. quod facere nequeunt qui in oculis tot populorum vivunt. quod ſi voluiſſet retinere provinciam, nec ſucceſſo-

beralitatem] Sic habent Memmiani: niſi quod in uno cum ſcriptum ſit *libertatem*, adjectæ ſunt eadem manu ſupra tres hæ litteræ *ali*. quæ adjectio ſignificat ſcriptorem voluiſſe legi *liberalitatem*. Omnino ego malo *liberalitatem*, cum propter alias cauſſas, tum quia paullo poſt dicit, non poſſe Lentulum ſine ſuſpicione cupiditatis provinciam retinere. quod & Manutius notavit.

offenderes: id est, si facilis
anos fuisses, eorumque com-
adulsisses, profecto non or-
lium a te alienasses. Nos an-
scripturam secuti sumus, cu-
ntior est etiam (ut puto) sen-
est autem hæc, Dolet sane
n aliquid adversus commoda
orum egisse, sed quasi cum
quod enim fecerat contra
uasi coactum fecisse ostendit,
per ante (ut ait) ordinem
are consuesset: casus autem
at illorum voluntatem offen-
quem vitare non potuit: do-
n ipsum jure fecisse quod in
crevetat, cum laudet *æquita-*
: voluisset autem Cicero *fe-*
liqua Lentulus consequi po-
ne accidisset ut illorum vo-
ffendenda esset. Hæc est no-
is loci opinio, & omnium
m codicum lectio: id sequa-
l sibi rectum videbitur unus-
Victor. *Potuisses*] Cuperem,
ut id tu felicitate quad. conse-
isses, ne, &c. *Corrad.* Vel ex
nos sæpe cum in aliis rebus
his litteris mutare sententiam,
aliud alias videri, intelligere
Nam cum olim sic legendum
ssem, quo modo & Manutio
sit, & habent omnes fere re-
s editiones, *facilitate autem,*
...sequi potuisses, &c. ad

receptam facillime tueri possum: ut
dicamus, *facilitatem* significare æqui-
tatem quandam, & lenitatem, & ju-
ris remissionem, juri summo contra-
riam: sententiam non acrem, neque
severam, neque omni ex parte cum
summo jure consentaneam: quem-
admodum usurpavit Philipp. IX. sub
extremum, *Itaque quæ proficiscebantur*
a legibus, & a jure civili, semper ad fa-
cilitatem æquitatemque referebat. Malim
tamen hic legi, *Facilitate tamen,* &c.
Hæc igitur olim ad hæc verba annota-
ram, cum mihi ita legendum videre-
tur: nunc autem, sententiæ mutatæ
hanc in primis rationem affero, quod
æquitas & facilitas idem fere hoc loco
significant. Cum igitur paullo ante
æquitatis nomen posuerit, qua Len-
tulum fatetur in caussa publicanorum
usum esse, qua tamen publicanorum
voluntatem offenderit: non potuit ea-
dem re consequi Lentulus ne publica-
nos offenderet. Debet ergo hic aliud
nomen esse quam æquitas, sive, faci-
litas. At nullum aliud esse potest nisi fe-
licitas. Legendum igitur, ut edidi, *fe-*
licitate quidem vellem consequi pot. vel,
quod malim, *felicitate tamen vellem con-*
sequi potuiss. Lambin.

Ne ejus ordinis] Equestris, ex quo e-
rant publicani. *Corrad.*

Hominum] Publicanorum. *Idem.*

Scis quam graviter inimici ipsi illi Q.
Scævola fuerint] Cujus Quæstor Ruti-

fuerint. Tibi tamen ſum auctor, ut ſi quibus rebus poſſis eum tibi ordinem aut reconcilies aut mitiges. Id etſi difficile eſt, tamen mihi videtur eſſe prudentiae tuae. Vale.

præſtantiſſimi, tert. quart. *Tandem non deſinam tua decreta defendere.* paullo poſt ſcripſi ex omnibus MSS. numero octo; editionibus dein melioribus, *ut ſi quibus rebus poſſis.* vulgo *ſi* omiſſum. *Gebhardus.*

EPISTOLA X.

ARGVMENTVM.

Vnam hanc ſubeſſe cauſſam video cur hanc epiſtolam ſcripſerit, ut certiorem faceret Valerium de gratiis Lentulo Ciliciæ proconſuli, a ſe per litteras ejus nomine diligenter actis. nam cetera jocationes merae ſunt, familiarem conſuetudinem & mutuam benevolentiam indicantes. Actio igitur gratiarum, & joca ipſa, quibus tota condita eſt epiſtola, ad morale genus pertinent. nam & jocoſa dicta ſubjecit moribus Ariſtoteles Rhetoricorum lib. I. *& Cicero in tradenda officiorum doctrina facetias quoque perſecutus eſt.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD C. CVRIONEM, ET CETEROS,

LIBER II.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

D*Istribuitur hoc argumentum in quatuor partes, morales omnes: in singulis enim tum officii tum amoris quaedam elucet significatio. Negotii prorsus abest mentio. quae sit autem cujusque partis senten-*

ribus ita scriptam Cicero reliquerit: Curio, a magi-arum institutus, naturam habuit admirabilem ad di-m. In quarta, cum & ipsi Curioni & ei Curio plu-debeat, modeste petit, ut imitetur suam consuetudi-praestanda meritorum memoria, seque jam tam se-cum complectatur ac foveat officiis suis. Scripta vide-Calvino & Messalla Coss.

M.T.C. S.D. C. CVRIONI.

QVanquam me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quam ju-cundum requiri: praesertim cum in quo accu-culpa vacarem: in quo autem desiderare te significa-tas litteras, prae te ferres perspectum mihi quidem nen dulcem & optatum amorem tuum. Equidem em praetermisi quem quidem ad te perventurum m, cui litteras non dederim. etenim quis est tam ndo impiger quam ego? A te vero bis terve summum, perbreves accepi. Quare si iniquus es in me judex, nnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te

[illegible]] In Asiam. Cor-
n. [illegible] in scribendo impiger, quam te-vero bis terve ad summum] codices ambas has dictiones lit. summum sine praepositioni-ont, ut etiam ad Appium, ere ut neminem scribendo fuisse vi-summum saepe invenias adverbia-praepositione, ut in epistola [illegible] in bonis codicibus, Ex-, aut summum alter. Ad Att. . xii. etiam in vulgatis recte, tur fortasse eras, summum peren-l. xiii. Expectabam hodie, aut eras, ab eo tabellarios. Victo-[illegible]. est tam scrib. imp.] De-[illegible] in auctoritate Victo-rii, Pal. pr. sec. quint. Grut. licet eam reperisse affirmet in tribus Manutius. Ceterum initium hujus periodi valde variat in MSS. Pal. tert. Stewech. Quis enim est. Omnino verissima lectio Gruteriani liquet, Enim quis est tam scribendo: ut illud & praefixum sit ab in-docto & nasuto Magistello. Gebhardus. A te vero bis terve summum & eas per-breves accepi] Diligentissimus Victorius sic ex suo libro edidit, cui tradunt assen-sus suos Pal. pr. sec. Grut. Stewech. Martin. vulgati, ad summum. Idem. Lectionem quam restituit Victorius prioris loci afferunt Palat. prim. secund. quint. Grut. Amsterodamens. alterius vero itidem Pal. pr. sec. Grut. Stewech. Martin. codd.

 Non

te mihi aequum praebere debebis. Sed de litteris hactenus: non enim vereor ne non ſcribendo te expleam: praeſertim ſi in eo genere ſtudium meum non aſpernabere. Ego te abfuiſſe tamdiu a nobis & dolui, quod carui fructu jucundiſſimae conſuetudinis: & laetor, quod abſens omnia cum maxima dignitate es conſecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna reſpondit. Breve eſt quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit: tanta eſt exſpectatio vel animi vel ingenii tui, ut ego te obſecrare obteſtarique non dubitem, ſic ad nos conformatus rever-

Non enim vereor ne non ſcribendo te expleam] Id eſt, ſatisfaciam animo tuo. Quod ſic Terentius in Hecyra: *Exple illius animum.* N. Scell.

Et dolui, quod carui fructu jucundiſſimae conſuetudinis; & laetor] Ita ſcribo ex editione Victorii; & fere omnibus Pall. nam *dolui* habet Vict. Pal. pr. Vatican. & τὸ *tua* ignorant quinque Pall.

ſiones accipere conſuevit), ideo breve eſſe dicit, & ſe propter admirabilem amorem illud reticere non poſſe affirmat. Quid autem ſit ſtatim exponit, poſtquam benevolentiam illius ſibi reconciliavit, & ſpiritus nobiliſſ. adoleſcentis aliquantulum mitigavit. *Victorius.* *Reſpondit. Breve*] Hæc interpunctio mihi videtur recta: quamvis

... in Asiam de patris ejus obitu tan...
scriptam? mihi quidem non fit verisi...
hanc & eam quae sequitur epistolam co...
etiam postulante: nam ea munera de...
id est, ostendi & promitti populo, Curi...
ipse postea, in urbem reversus, patri m...
men veterum librorum consensu deterre...
plane omnes discrepant. Eodem anno.

M. T. C. C. CVRION...

GRavi teste privatus sum amoris ...
patre tuo, clarissimo viro: qui cu...
vero te filio superasset omnium fortun...
ut te ante videret quam a vita discedere...
stram amicitiam non egere testibus. Tib...
fortunent. Me certe habebis cui & ca...
cundus, ac fuisti patri.

P*Atre tuo*] C. Scribonio Curione. *Corrad.*

Clarissimo viro] Consulatu, quem cum Cn. Octavio gessit: eloquentia, & rebus gestis in Macedonia, de qua etiam triumphavit. *Idem.*

Cui & carus aeque sis & jucundus] Sic

Victorius, Pal...
Vatic. Pal. sec...
perjocund. vulg...
jucundus. Gebh...
Victorii auctori...
& primi Graevia...

paratum te offendam, coramque contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam: aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut siquando (quod nolim) displicere tibi consilium tuum coeperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt amplissima in rep. consequi possis quam muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Sed aliter atque ostenderam facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae. Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in exspectatione te esse, eaque a te exspectari quae a summa virtute summoque ingenio exspectanda sunt: ad quae si es, ut debes, paratus (quod ita esse confido), plurimis maximisque muneribus & nos amicos, & cives tuos universos, & remp. afficies. Illud cognosces profecto, mihi te neque cariorem, neque

velim ſcribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum ſcribendi argumentum relictum eſt, utar ea clauſula qua ſoleo, teque ad ſtudium ſummae laudis cohortabor. Eſt enim tibi gravis adverſaria conſtituta, & parata, incredibilis quaedam exſpectatio: quam tu una re facillime vinces, ſi hoc ſtatueris, Quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eae laudes comparantur, in iis eſſe laborandum. In hanc ſententiam ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe conſiderem: & hoc quidquid attigi, non feci inflammandi tui cauſſa, ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

Quorum laud. gl. admirarìs] Al. *Adamaris.* Corrad. *Quarum laudum gloriam adamarìs*] Sic edidit P. Victorius: ſic habent codices Memmiani. vulgati autem plerique, quibuſcum conſentiunt tamen nonnulli veteres, *admirarìs.* Lambin. Cave credas Viro doctiſſimo, qui Var. Lect. lib. 3. c. 3. *adhamarìs* legendum eſſe nobis perſuadere ſtudet.

EPISTOLA V.

cuiquam salutem ac fortunas suas. *Petimus interdum quae fieri vix possunt: at Cicero, cum dixerit jam,* Peto id quod maxime cupio, quod cupere debeo, quod mihi tanti est ut in eo omnia mea posita esse decreverim, *subjungit,* Posse te intelligo id quod tantopere cupio. *Auget etiam commendationem, cum de consensu studioque bonorum adjungit; ideo dixit illa,* Habemus haec omnia, bonorum studium, *& quae sequuntur. Postremo loco neque nos immemores, neque eum cui petimus, aut ingratum fore promittimus, adjuncta ejus laude, ut non solum velle amicorum caussa sed etiam posse videatur: quod utrumque attigit Cicero. nam de se ipso cum dixisset,* Si me memorem, si gratum, *deinde posuit,* De ipso T. Annio. *Quod si res non amico tantum sed nobis etiam dignitatem aut commodum afferat, plus omnino habet ponderis commendatio. dixit igitur:* Mihi vero tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris. *Conclusio optima, id nobis fore gratissimum, & id eum a quo petimus praestare posse. Quae qui omnia diligenter attendet, profecto artem sibi aliquam ad commendandum componet: quando haec, si non omnia,*

is putaretur, & te jam ex Asia Romam versus profe-
i esse constaret, magnitudo rei fecit ut non verere-
, ne nimis cito mitterem, cum has quam primum ad
rferri litteras magnopere vellemus. Ego si mea in te
t officia solum, Curio, tanta quanta magis a teipso
licari quam a me ponderari solent, verecundius a te
a magna res mihi petenda esset, contenderem. Gra-
st enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab
e quo se bene meritum putet: ne id quod petat exi-
magis quam rogare, & in mercedis potius quam be-
ii loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel
omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum
ima & maxima beneficia exstiterunt: estque animi
ui, cui multum debeas eidem plurimum velle de-
is non dubitavi id a te per litteras petere quod mihi
nium esset maximum, maximeque necessarium. Ne-
enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innume-
lia non possem: cum praesertim confiderem, nullam
gratiam quam non vel capere animus meus in accipien-
vel in remunerando, cumulandoque illustrare pos-
Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, in-
riam, cogitationem, mentem denique omnem in Mi-
lonis

ipsa novitate meorum temporum] ... exilii.
sustinere tua in me vel innumerabi- ... p.] Ablegant τὸ *beneficia* in cha- ... quinque Pall. Grut. editio Vi- ... sicut paullo post τὸ *tantam*. Geb ... Amsterodamensis & Graev. pri- ... liber utramque scripturam firmant, ... quod Graevii liber pro *tantam* legit ...

... *non vel capere animus meus in* ... *vel in remu. cumul. que ill. p.*] Red- ... haec suo vigori Vict. ac Lamb. ... quoque conspecta in omni- ... Pall. Gruter. Vatic. Stewech. Vul- ... complexus sic edebatur: *Ne-* ... *enim sum veritus, ne sustinere tua* ... *vel innumerabilia beneficia non*

possem: cum praesertim confiderem, nul-lam esse gratiam tantam, quam vel non capere animus meus accipiendo: vel re-munerando cumulandoque illustrare pos-set. Nihil, ne latum quidem un-guem a MSS. discessimus. *Gebhardus.* Amsterodamensis & hic assentitur me-lioribus libris, nisi quod omittat *quam*, & transponat *non vel*, scribat-que *vel non*. Graevii vero primus, *Quam non vel capere animus meus in accipien-do, vel in remunerando cumulare atque illustrare posset.* quod mihi valde blan-ditur, & Cicero sic scripsisse videtur. Bernardus Rutilius legit, *vel in remu-nerando cumulando illustrare possit.* Grae-vius.

In Milonis Consulatu] Quem tunc cum

lonis consulatu fixi, & locavi: statuique in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quaerere. Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantae curae fuisse unquam puto, quantae mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. Habemus haec omnia: bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) caussam: vulgi ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturae: juventutis & gratiosorum in suffragiis studia, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: nostram suffragationem, si minus potentem, at proba-

um P. Plaucio Hipseo, & Q. Metello Scipione petebat. *Corrad.*

Statuique in eo me non officii solum fructum] Vid. P. Manut.

In quo omnia mea studia posita esse de- reliqua per se cognituram, ambarum saltem lectionum collatione facta. *Victorius.*

Te unum] Tanquam juventutis principem. *Corrad.*

el ex hoc ipſo quod tam vehementer de Milone
, existimare potes : ſi dignum denique tuis be-
judicas: hoc a te peto, ut ſubvenias huic meae
dini, ut huic meae laudi, vel (ut verius dicam)
luti tuum ſtudium dices. De ipſo T. Annio tan-
polliceor, te majoris animi, gravitatis, con-
, benevolentiaeque erga te, ſi complecti homi-
ueris, habiturum eſſe neminem. Mihi vero tan-
oris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem
: agnoſcam fuiſſe in laude mea qui fueris in ſalu-
), ni te videre ſcirem, cum ad te haec ſcriberem,
n *officii ſuſtinerem*, quantopere mihi eſſet in hac
e *Milonis* omni non modo contentione ſed etiam
one elaborandum, plura ſcriberem. Nunc tibi
rem atque cauſſam, meque totum commendo at-
). Vnum hoc ſic habeto : ſi a te hanc rem impe-
ne paene plus tibi quam ipſi Miloni debiturum.
n mihi tam mea ſalus cara fuit, in qua praecipue
llo adjutus, quam pietas erit in referenda gratia,
jucun-

en Stewechiani cod. ſcri-
m praeceperunt Vict. Lam-
t. vulgo, *approbatam*. Geb-
telianus *at probatam*. Graev.

rem mihi viſam vulgata *exoptandus.* Gebhard. Amſterodam. Graev. prim. Mentel. *optandus.*

Vel (ut verius dicam) prope ſaluti tuum

jucunda. eam autem unius tui ſtudio me aſſequi poſſe confido. Vale.

Eam autem unius tui ſtudio] Sic in oratione pro Marcello loquitur: *Quis non intelligit, ex unius tui vitam pendere omnium?* Etſi *tuo unius ſtudio* in veteribus etiam libris invenio. *Corradus.* Affirmat audacter Laurentius Vallenſis, legi debere *tuo unius*, quod ita ratio Grammatices poſtulet. Ego autem video Varronem libro III Rei ruſticæ dixiſſe de villa: *At, quum hæc ſit communis univerſi populi, illa ſolius tui.* Bern. Rutil.

EPISTOLA VII.

ARGVMENTVM.

Cum eſſet Cicero proconſul in Cilicia, ex M. Coelii aliorumque litteris, tribunum pl. deſignatum eſſe Curionem cognovit, eique hac epiſtola, tribunatum pl. jam ingreſſo, gratulatus eſt. poſt gratulationem ſequitur cohortatio, tum reip. tum etiam amicitiæ debita: timebat enim Cicero, quod evenit, ne Curio, mutata ſententia, ab optimatibus deficeret. proponit igitur ei temporum vim, rerum varietatem, incer-

vides quanta vis in rep. temporum sit, quanta va-
rum, quam incerti exitus, quam flexibiles homi-
luntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita,
bito quin cogites. Sed amabo te cura & cogita
vi, sed illud idem quod initio scripsi: tecum lo-
te adhibe in consilium, te audi, tibi obtempera.
i melius dare consilium possit quam tu, non faci-
iri potest: tibi vero ipsi certe nemo melius dabit.
nortales, cur ego non adsum vel spectator laudum
, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum?
hoc minime tibi deest, sed tamen efficeret magni-
s amoris mei, consilio te ut possem juvare. Scribam
ra alias. paucis enim diebus eram missurus domesti-
llarios: ut quoniam sane feliciter & ex mea sen-
mp. gessimus, unis litteris totius aestatis res gestas
um perscriberem. De sacerdotio tuo quantam cu-
ibuerim, quanquam difficili in re atque caussa,
es ex iis litteris quas Tharasoni, liberto tuo, dedi.

Te,

... tuo] Quoniam his tem-
ibunatum petiisti. *Corrad.*

... discrimen rerum] Quod ex
& Caesaris dissensione immi-
m.

... ius dare consilium possit]

sum: sicut sec. non *minister* sed *magister*.
Idem.

Ex mea sententia Remp. gessimus] *Rem gessimus* magis placet, ut est in antiquo.
F. Ursinus.

De sacerdotio tuo] Auguratu; sive

Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benevolentia, meaque item in te singulari, rogo atque oro, ne patiare quidquam mihi ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Praesens tecum egi, cum te tribunum pleb. isto anno fore non putarem: itemque petivi saepius per litteras: sed tum quasi a senatore nobilissimo, tum adolescente gratiosissimo: nunc a tribuno pleb. & a Curione tribuno: non ut decernatur aliquid novi: quod solet esse difficilius: sed ut ne quid novi decernatur: & ut senaticonsultum & leges defendas; eaque mihi conditio maneat qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

primitus cusa, Pal. tert. Gruter. duo Guilielm. Pal. pr. *Tharasoni*, quint. *Tassazoni*. vulgo *Thrasoni*. Gebhard.

Et ut S. C.] De obtinenda Cilicia provincia per annum. *Corradus.* *Ut Senati consultum*] Frementibus Magistellis produxi hanc lectionem ex editione Victor. ac Pal. prim. Vatic. ut saepe Livius. vulgo *Senatus consultum.* Gebhard.

Leges] Forte, Semproniam, Curiatam, & Corneliam. *Corrad.*

EPISTOLA VIII.

compilationem mitteres, & ea quae nobis cum
umus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi
icio tribuam (nec mehercule injuria: πολιτικώτερον
dhuc neminem cognovi.) ne illa quidem curo mi-
, quae maximis in rebus reip. geruntur quoti-
quid ad me ipsum pertinebit. scribent alii: multi
nt. perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego
erita nec praesentia abs te, sed ut ab homine longe
um prospiciente, futura exspecto; ut ex tuis litte-
formam reip. viderim, quale aedificium futurum
possim. Neque tamen adhuc habeo quod te ac-
neque enim fuit quod tu plus providere posses
ivis nostrum, in primisque ego, qui cum Pom-
plures dies nullis in aliis nisi de rep. sermonibus
um: quae nec possunt scribi, nec scribenda sunt.
habeto, civem egregium esse Pompeium, &
a quae providenda sunt in rep. & animo & con-
atum. Quare da te homini. complectetur, mihi
Iam eidem illi & boni & mali cives videntur qui
no-

[illegible], qui in
[illegible]. Hinc *per*
[illegible] *comparatum*,
[illegible] qui [illegible] maxime pares
[illegible]
[illegible]] Constitutas ad fi-
[illegible]. *Corrad.* *Va-*
[illegible], quae vulgo nunc
[illegible] vocant. Quum e-
[illegible], certa die
[illegible]. Praetor interdum diem
[illegible] prorogabat: inde-
[illegible] [illegible]. Bern. Ruti-

[illegible] nobis cum Romae sumus nemo
[illegible]] Quod levia sint, & vi-
gna. *Corrad.*
[illegible] reip. viderim] Id est, sta-
[illegible] descriptum. *Forma* pro-
architectis descriptio futuri
[illegible]lgo *ichnographia*, *delineatio*,
[illegible]are, est delineare. Vitruv.
lib. 1. cap. 1. *Architectus graphidis pe-*
ritus sit, ut deformare possit lineis imita-
tionem quam velit aedificiorum. vid. P. Ma-
nut. ad h. l. & Buchner. ad Plin. lib. 1. [illegible]
ep. 19.

Cum Pompeio] Qui cum Tarenti tri-
duum mirus de Rep. *[illegible]* habebat.
Corrad.

Tantum habeto] Persuade tibi, sit ti-
bi persuasissimum, velim sic existimes,
ut alibi Cicero loquitur.

Ad omnia quae providenda sunt in rep. & animo & consilio paratum] Qui & ani-
mosus ad propulsanda & prudens ad
providenda pericula.

Da te homini] Ad ejus rationem te &
voluntatem adjunge, ejus animo & vo-
luntati obtempera. vid. P. Manut.

Jam iidem illi & boni, & mali cives videntur] Duo mei libri, & Menteliа-
nus: *Idem illi & boni & mali cives vi-
dentur.* Omnino Antonio credendum

Au-

nobis videri ſolent. Ego cum Athenis decem ipſos dies fuiſſem, multumque mecum Gallus noſter Caninius, proficiſcebar inde prid. Nonas quint. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. in eo mihi ſunt omnia. Quod quando & quomodo & per quos agendum ſit, tu optime conſtitues. Vale.

Auguſtino, & Fulvio Urſino emendantibus: *eidem illi & boni & mali cives videntur*. Grævius.

Decem ipſos dies] Decem totos dies ſive plenos, ut vulgo loquuntur barbari. Cic. ad Att. *Ego has prid. Non. Quint. proficiſcens Athenis dedi, cum ibi decem ipſos fuiſſem dies.* Ut alibi: *Detravit viginti ipſos dies etiam Aphractus Rhodiorum.* Bern. Rutil.

EPISTOLA IX.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de parta aedilitate. Hirro deiecto: in quem

quantum facinus feceris. Quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: Incredibile hoc factu objicitur. repente vero incessi omnibus laetitiis. In quo cum objurgarer quod nimio gaudio paene desiperem, ita me defendebam: Ego voluptatem animi nimiam. Quid quaeris? dum illum rideo, paene sum factus ille. Sed haec pluribus: multaque alia & de te & ad te, cum primum ero aliquid otii nactus. Te vero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meae, ultorem non

Præter opinionem] In comœdia fortasse aliter; hic, quia de Hirro, quod non putaram. unde addit id carminis,

> *Incredibile hoc factu' objicitur.* Corradus.

Lætitiis] Ex Cæcilio. *Idem.*

Ego voluptatem homini nimiam] Hic locus varie legitur: alii enim pro *homini*, *habui* legunt: alii etiam aliis mo-

apud Trabeam, cujus hæc sunt verba. *Corrad.* *Ego voluptatem animi nimiam*] Versus Trabeæ:

> *Ego voluptatem animi nimiam, summum errorem esse puto.*

Errat autem Rivius, qui ex nescio quo vetere codice sic legendum censet, *Ego voluptatem hominum nimiam*: quamvis me quoque in uno codice Memmiano ita scriptum reperisse non negem:

balbus enim ſum, quod non putaram. Atqui ſic habeto, nullam me epiſtolam accepiſſe tuam poſt comitia iſta praeclara: quae me laetitia extulerunt: ex quo vereor ne idem eveniat in meas litteras. Equidem nunquam domum miſi unam epiſtolam quin eſſet ad te altera: nec mihi eſt te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non ſumus: ad rem

etiam poteſt ut mendo non vacet: id ego neque negare neque affirmare auſim. cum tamen omnes fere impreſſos codices, cunctos certe manu ſcriptos eandem lectionem retinere videam, nolui aliquid contra tot librorum conſenſum ſtatuere: aliiſque eruditioribus de hoc decernendum relinquere ſatius eſſe duxi. Qui nuper Venetiis has epiſtolas ediderunt, *de Hillo* emendarunt, hanc ſecuti rationem & conjecturam, ut puto, ut de *Hirri* repulſa agat, qui cum Ciceronis quondam competitor fuiſſet, graves cum illo poſtea inimicitias geſſit, de quo eſt in epiſtolis Cœlii, ut duſtriam velle inſectari, cum nihil ego quod magis ſenſum hujus loci illuſtret, maculaſque, ſi quæ ſunt, abluat, adferam. *Victorius.* *Sperabam*] Reſpondet illis verbis epiſt. 4. lib. VIII. *Spero te celeriter & de nobis, quod ſperaſti, & de illo, quod vix ſperare auſus es, auditurum.* Corradus. *De Hillo*] *Hirro.* Sic enim legam, donec melius inveniam, ſi modo melius inveniri poteſt. *Idem.* Sic emendavit P. Manutius, quem vide. *Balbus enim ſum*] Quippe qui *Hillum*, non Hirrum dicam. *Corradus.* *De nihilo. Balbus enim ſum, quod non putaram*] Hæc eſt om-

narravit, Dareum ab Alexandro esse superatum) adduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partem. Ibi quintum vicesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus tantoque negotio ut mihi ad summam gloriam nihil desit nisi nomen oppidi: quod si, ut spero, cepero, tum vero litteras publice mittam. Haec ad te in praesenti scripsi, ut speres te assequi id quod optasses. Sed, ut redeam ad Parthos, haec aestas habuit hunc exitum satis felicem: ea quae sequitur magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila, primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis & ut ego arbitror, spissius: illud, quod facile est, nequid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis, ut antea tibi scripsi, cum praesentia tum etiam futura magis exspecto. Quare ut ad me

tum negotium non eſt dignum viribus noſtris, qui majora onera in rep. ſuſtinere & poſſim & ſoleam: vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, ſi ad conſtitutam diem decedemus. De pantheris, per eos qui venari ſolent, agitur mandato meo diligenter: ſed mira paucitas eſt. & eas quae ſunt valde ajunt queri, quod nihil cuiquam inſidiarum in mea provincia niſi ſibi fiat. itaque conſtituiſſe dicuntur in Cariam ex noſtra provincia decedere. Sed tamen ſedulo fit, & in primis a Patiſco. Quidquid erit, tibi erit: ſed quid eſſet plane neſciebamus. Mihi, mehercule, magnae curae eſt aedilitas tua, ipſe dies me admonebat: ſcripſi enim haec ipſis Megalenſibus. Tu velim ad me de omni reip. ſtatu quam diligentiſſime perſcribas. ea enim certiſſima putabo quae ex te cognoro. Vale.

Qui majora onera in rep. ſuſtinere & poſſim & ſoleam] Ita paſſim omnes libri, tum editio princeps, itemque Victorii. Vulgo, *majora in rep. onera ſuſtinere*

Admonebat] Quoniam majores noſtri ludos in Palatio ante templum, in ipſo Matris magnæ conſpectu, *Megalenſibus* fieri celebrarique voluerunt. *Idem.*

audeo ſcribere. Illud moleſte fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare etſi cum tu haec leges ego jam annuum munus confecero, tamen obviae mihi velim ſint litterae tuae, quae me erudiant de omni rep. ne hoſpes plane veniam. hoc melius quam tu facere nemo poteſt. Diogenes tuus, homo modeſtus, a me cum Philone Peſſinunte diſceſſit. iter habebant ad Deiotarum regem: quanquam omnia nec benigna nec copioſa cognorant. Vrbem, urbem, mi Rufe, cole, & in iſta luce vive. Omnis peregrinatio (quod ego ab adoleſcentia judicavi) obſcura & ſordida iis quorum induſtria Romae poteſt illuſtris eſſe. Quod cum probe ſcirem, utinam in ſententia permanſiſſem. Cum una, mehercule, ambulatiuncula atque

Annuum munus confecero] Annuam provinciæ adminiſtrationem.

Diogenes] Græcus: ep. 8 lib. VIII. *Corrad.*

Philone] Liberto. *Idem.*

tuſta, *Jatum.* Jacob. Taurellus ex conjectura, referente P. Manutio, *Adiatorigem*: quod eum Comanorum Regem tunc temporis fuiſſe ſcribit Strabo lib. x. Vatic. tamen, ut nos, *Dejotarum.*

[illegible]uno sermone nostro omnes fructus provinciae non
[illegible]o. Spero me integritatis laudem consecutum. non
[m]inor ex contemnenda quam ex conservata provincia.
[Spem] triumphi? inquis. Satis gloriose triumpharem, si
[non es]sem quidem tamdiu in desiderio rerum mihi carissi-
[marum]. Sed (ut spero) propediem te videbo. tu mihi ob-
[v]iam mitte epistolas te dignas. Vale.

[illegible] tamen improbanda V. C. N. [le]ctio: *Cum uno sermone vestro* [fr]uctus provinciae non confero. Grae-[vius.]

[*Non*] *erat minor ex contemnenda*] Con[tem]nenda habent aliquot veteres libri, [ex] contemnenda ferri etiam possit. *Non eram minor*] Ita Pal. optimus & Peck. Vulgo *erat*, quo[d], cum ignarissimis scio. Geb[hard.] Quatuor MSS. quos ego evolvi, [r]eferendum autem ad *laudem in-tegritatis* jam vidit Manutius. Itaque Ciceroni tot codicum lectionem restitui. Altera enim paucorum librorum frigor. *Graevius.*

Spem triumphi] Est codicis Medicei lectio quam allevit orae sui codicis Egnatius: introduxitque diligentissimus Victorius: quam & in Vasic. haberi gaudeo. Nec longe desistit Pal. pr. *spem triumphi, inquit, satis gloriose triumpharem, non essem quidem,* &c. *Gebhard.*

EPISTOLA XIII.

ARGUMENTUM.

[illegible]arum infrequentia quasi molli brachio Caelium [illegible]: eundem excusat, culpa in tabellarios transfe[re]ndas etiam ob earum, quas proxime accepit pruden[tiam & humanitatem]. Amicitiam cum Ap. Claudio & [illegible] commemorat. Quod Caesarem Curio, qui [adversari]ibus antea sentire videbatur, coepit defendere, [illegible] conjecturae suae. Decedere e provincia, [illegible] sibi ait esse constitutum; utroque se teneri desi[derio illegible], fratrum, Caelii potissimum, quem aedilem [illegible]. Negotialis fere tota est epistola: morale [illegible] quod concludit. nam quae narrat de Appii erga [illegible] illum benevolentia, propter occasionem inducta sunt, [illegible] a Dolabella accusati: de quo vide epist. 9 lib. 8. [illegible] respondet. Eodem anno.

[illegible] M. T. Cic[illegible]

M. T. C. IMP. M. COELIO, AEDILI CVRVLI, S.D.

RAras tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaves accipio litteras: vel quas proxime acceperam, quam prudentis, quam multi & officii & consilii? Etsi omnia sic constitueram mihi agenda ut tu admonebas; tamen confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus fideliterque suadentibus idem videri. Ego Appium (ut saepe tecum locutus sum) valde diligo: meque ab eo diligi statim coeptum esse ut simultatem deposuimus, sensi. Nam & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea vero officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς

A *Ccipio litteras*] Epist. 6 lib. VIII. *Corradus.*

μικόν τινα μάρτυρα προσπεπλασμένον ἀνώνυμον. Nihil igitur amplius de

psa collegii laude & scientia studiosum mei? Haec
eo

viderim, habent *accidit*, num, in quo scriptum est *acci-* supra scriptum, *id est mortuus* ita ut facile appareat ex *a* vo- m esse *e*, recentiore manu. m hic *Phania* Appii libertus, igere licet ex epist. 1 & 5 li- Jam κωμικὸς lego, non οἰκι- tque οἰκιαῖον. Lambin. *Quo-* μικὸς μάρτυς (*ut opinor*) *acci-* *nia*] Hanc scripturam a se in- in vett. libris asserit Victor. cer- eam in Pall. sec. quint. nec ge quartus. Guilielm. pro *quo-* tabat legendum *quo jam*. vulgo est, & *tute es* excuditur. *Gebb.* m & *quoniam* legunt libri Grævii terodamensis. Mentelianus ve- *accedit* pro *accidit*. *Quoniam* μάρτυς *accidit Phania*] Hunc parum assecuti sunt viri docti. s legendum suspicatus est οἰκι- ιως, vel οἰκιαῖον μάρτυς. Sca- b nomine Villomari vulgatum, sed pro eodem illo domesti- e accipit. Victorius auctorita- bii fictum & mendacii exponit em. Sed Polybius illic proprie pliciter Comicum Archedicum adducit criminum vulgo in charem coniectorum, ut liquet esse, vel qui ad testificationes [illegible] promptus, vel de fucato accipien- dum. Manutius ita interpretatur: li- bertum Appii *Phaniam* præter cæteros cognosse, ut Comicum testem ea quibus in Comœdiis lites discordiæ- que tolluntur: quando casu fingitur aliquis adveniens involutarum rerum notitiam explicare, patefactaque ve- ritate sedare turbas. Ecce alii oppor- tunum, alii levem, alii contrarium; & fuit vir doctus qui non levem, sed κωμικὸν μάρτυρα, majoris fidei ergo Plutarchum appellitasse diceret. Sed hæc omnia quibuscumque demum rationibus pingantur, præter mentem sunt Tullii. Mea, inquit ille, officia in Appium constitisse testem dare po- teram ante omnes libertum ejus *Pha- niam*. Nam sic lib. III. ep. 1. ad ipsum Appium: *de mea autem benevolentia erga te, si potes ex eodem Phania cognoscere, tamen videntur etiam aliqua mea partes.* Nunc te potius appellabo ipsum, quando ille, ni fallor, fecit quod sibi faciundum fuit, & Acherunti po- tius quam inter superos testimonium potest perhibere. Hunc vocat κωμικὸν μάρτυρα nullam aliam ob caussam, quam ob nomen personis scenicis im- poni solitum. *Gronovius.*

eo pluribus ſcripſi, quod mihi ſignificabant tuae litterae, ſubdubitare, qua eſſem erga illum voluntate. Credo te audiſſe aliquid. falſum eſt, mihi crede, ſi quid audiſti. Genus inſtitutorum & rationum mearum diſſimilitudinem nonnullam habet cum illius adminiſtratione provinciae: ex eo quidam ſuſpicati fortaſſe ſunt, animorum contentione, non opinionum diſſenſione, me ab eo diſcrepare. Nihil autem feci unquam, neque dixi, quod contra illius exiſtimationem eſſe vellem. Poſt hoc negotium autem & temeritatem noſtri Dolabellae, deprecatorem me pro illius periculo praebeo. Erat in eadem epiſtola veternus civitatis. gaudebam ſane, & congelaſſe noſtrum amicum laetabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Caeſarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita vivam, putavi. Dii immortales, quam ego

Quod mihi ſignificabant tua littera, ſubdubitare] Mediceus codex, *Quod nihil ſignificabant.* Quare animadverten-

grapho] Quum tua manu in extrema epiſtola illud addidiſti: *Curio transfugit ad populum, & pro Caſare loqui cœpit*, vel

... ingenium ejus summamque doc
pter singularem modestiam. Ejus negoti
pias ut si esset res mea. Novi ego vos magn
minem occidat oportet qui vestra opera ut
homine nullam accipio excusationem. C
si me amabis, cum tua opera Fabius uti vol
manas vehementer exspecto & desidero: i
agas scire cupio. nam jamdiu, propter hi
nem, nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

M. *Fabio*] M. Fabio Gallo, ad quem libro VII scribit. *Corradus.*

Ejus negotium] ... do a Q. Fabio fra... lib. IX. *Idem.*

EPISTOLA X

ARGVMENTVM.

Si quis Coelii tres epistolas legerit, quibu... det, undecimam, tertiam decimam, decima... bri octavi; is magnopere nostram interpretati... derabit. Epistolae capita sunt haec, de suppli... de filiae & Dolabellae nuptiis, de sua sollicit... discordias, de rationibus quibus adductus C. C... *storem suum, provinciae praeposuerit; de ... adulteriis deprehenso, de rebus ab aedili Co... ...m reditu. Tota negotialis ...*

dimittet. *Victor.* *Omnes Caff. Anton. q.*] Q. Caffium Longinum, Pompeii in Hifpania Quæftorem intelligit, & M. Antonium in Hifpania Cæfaris Quæftorem: auctore Dione lib. XLV. *Corradus.*

Omnes Caffios] Quidam legunt, *juvenes Caffios*. Lambinus.

De Ocella] Servio Ocella. *Corrad.*

Parum plane ad me fcripferas] Epift. 7 libro VIII. *Idem.*

Et in actu non erat] Et in actis urbanis ad me miffis. *Idem.*

De matrimonio fit auditum] Vetufti codices omnes *de matrinio*, quam lectionem magis probo: præter enim vetuftorum codicum auctoritatem, quomodo poteft conjugium inter res geftas numerari? Quod fi de nuptiis illius ageret, non tam frigide hanc rem tetigiffet: nam & clarius totam

rem narraffet, gratulatus fuifl[...] puto) negotiur[...] quo etfi tunc a[...] ea tamen cito [...] dignum non e[...] traderetur. De [...] quire Rom. me[...] tione VII in Ve[...] *trimonio*] Dolab[...] ctore confecto [...] quidam legunt. [...] *nio fit auditum*] [...] ceo adnotavitque [...] poft Victorius, La[...] vulgi *de matrimonio* [...] ci. Gebhard. Ru[...] cap. 3. legit *M. A*[...] nutium.

Etfi] Venti. C[...]

EPISTOLA XV[...]

ARGVMENTVM.

Tribus annis epiftolae Ciceronis ad Coeliu[...] *prima, fecunda, tertia, M. Marcello, Ser.* [...] *quarta, quinta, fexta, feptima, octava, L. Pa*[...] *cello Coff. nona, L. Lentulo, C. Marcello Coff.* [...] *refpondet iis litteris quibus eum Coelius obfecra*[...] *cum Pompeio conju*[...]

ſcerem : aut tam inconſtantem , ut collectam gratiam florentiſſimi hominis effunderem , a meque ipſe deficerem, & , quod initio ſemperque fugi, civili bello intereſſem. Quod eſt igitur meum triſte conſilium ? ut diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines? noſti enim non modo ſtomachi mei , cujus tu ſimilem quondam habebas, ſed etiam oculorum, in hominum inſolentium indignitate, faſtidium. Accedit etiam moleſta haec pompa lictorum meorum , nomenque imperii quo appellor. Eo ſi onere carerem, quamvis parvis Italiae latebris contentus eſſem. Sed incurrit haec noſtra laurus non ſolum in oculos, ſed jam etiam in voculas malevolorum. Quod cum ita eſſet, nil tamen unquam de profectione, niſi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea praediola tibi nota ſunt. in his mihi neceſſe eſt eſſe , ne amicis moleſtus ſim. Quod autem in maritimis facillime ſum ;

moveo

vidiſti quam abhorrerem ab urbe relinquenda? Cum audiſſem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpeſſurum quam ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit, cur conſilium mutarem? nonne omnia potius ut in ſententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te exiſtimare, me ex his miſeriis nihil aliud quaerere niſi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluiſſe quam pacem: ea deſperata, nihil tam fugiſſe quam arma civilia. Hujus me conſtantiae puto fore ut nunquam poeniteat. Etenim memini, in hoc genere gloriari ſolitum eſſe familiarem noſtrum Q. Hortenſium, quod nunquam bello civili interfuiſſet. Hoc noſtra laus erit illuſtrior, quod illi tribuebatur ignaviae. de nobis id exiſtimari poſſe non arbitror. Nec me iſta terrent quae mihi a te ad

ſentit liber Padani. in Pal. ſec. erat *ſermonem tam pis vidiſti*; ſicut ex Med. notat Manut. ſed cum ſic viſatur in Stewech. & Vat. non amplius de verita-

tra omnium librorum fidem pro *ut* voluerit ſcribi *cur*. Non enim libri ſoli. ſed & ratio ei adverſatur. Quomodo enim aliter loqueretur Cicero, *Quid*

contraxerat, liberum. Velim quaeras, quos ille dies ſuſtinuerit in urbe dum fuit, quam acerbos ſibi, quam mihi ipſi ſocero non honeſtos. itaque neque ego hunc Hiſpanienſem caſum exſpecto, de quo mihi exploratum eſt ita eſſe ut tu ſcribis: nec quidquam aſtute cogito. Siquando erit civitas, erit profecto nobis locus. ſin autem non erit, in eaſdem ſolitudines tu ipſe (ut arbitror) venies, in quibus nos conſediſſe audies. Sed ego fortaſſe vaticinor, & haec omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim deſperationes eorum qui ſenes erant, adoleſcente me. Eos ego fortaſſe nunc imitor, & utor aetatis vitio. Velim ita ſit. Sed tamen togam praetextam texi Oppio puto te audiſſe. nam Curtius noſter dibaphum cogitat: ſed eum infector moratur. Hoc adſperſi, ut ſcires me tamen in ſtomacho

ceroni impingitur expectatio novarum tabularum. Aliter enim ære alieno, hoc eſt, illis moleſtiis, liberari [illegible]

ὁ δὲ γέρων σιβυλλιᾷ. Sed ut diximus verus ille ſenſus eſt. nam inquit ſtatim: *Recordor enim deſperationes eorum, [illegible]*

macho ſolere ridere: Dolabellae, quod ſcripſi, ſuadeo videas, tanquam ſi tua res agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. Te tamen oramus, quibuſcunque erimus in terris, ut nos liberoſque noſtros ita tueare ut amicitia noſtra & tua fides poſtulabit. Vale.

Dolabella, quod ſcripſi, ſuadeo videas] Cur hæc ſcriptura exulet non video approbata & cuſtodita tot optimis codicibus. ſic enim Med. ſic Pall. ſec. tert. quart. Grut. Politiani cod. Stewech. Vulgo, *de Dolabella*. pr. quoque τὸ *de* inficiatur. duo Guilielm. libri *de Dolabella*. Gebhard. Sic & Mentel. alii, *Dolobella*.

Te tamen oramus] Codex unus Memmian. habet *te tantum oramus*, quæ ſcriptura non eſt reſpuenda. *Lambin.*

EPISTOLA XVII.

ARGVMENTVM.

Salluſtius Bibulo Proconſuli quaeſtor erat in Syria. ejus binis litteris Cicero reſpondet, prioribus multa, eodem ordine quo ſcripſerat Salluſtius, poſterioribus cauſſas exponit, cur eum Bibulo commendare non debeat; ſe tamen ejus voluntati morem geſſiſſe ſignificat. L. Paullo & C. Marcello Coſſ.

M.T.C. IMP. CANINIO SALLVSTIO PROQVAESTORI S.D.

Litteras a te mihi ſtator tuus reddidit Tarſi ad XVI Kal. Sextiles. His ergo ordine, ut videris velle, reſpondebo.

C*Aninio Salluſtio Proquaeſtori*] *Canio Salluſtio* in veteribus libris ſcriptum eſt, ut quin *Caio Salluſtio* ſcribendum ſit dubitari non poſſit. *F. Urſin.* *Caninio Salluſtio Proquaeſtori*] Non erat Manut. pro arbitratu ſuo immutare Epiſtolarum inſcriptiones: omnes quippe libri MSS. *Salluſtio* non *Salluſtiano* inſcribunt. deinde quod *proconſulem* quoque ſalutat, ejuſdem ratio & frivola & credulitas ſtulta eſt. ſic quoque eum appellant quinque Pall. Grut. tres Guilielmii: valuit tamen pluris apud me unius codicis Medicei ſinceritas, in quo ſic fuiſſe monet Egnatius; & Victorii auctoritas, a quo ſic excudere juſſus eſt Rob. Stephanus. ſed ne dememinerim: Pal. pr. *C. Salluſtio*. ſec. *Canio*. tert. Grut. *Canino*. quart. *Canino Salyſtio*. ſolus quint. *Caninio*. in Vatic. lætor quoque eſſe noſtram lectionem. *Gebhardus*. In meo primo exſtant veſtigia Medicei & Vaticani: *Canini Salluſtio*. *ProC. Q.* Expungendum eſt illud

bo. De successore meo nihil audivi, nec quenquam fore arbitror. Quin ad diem decedam, nulla caussa est, praesertim sublato metu Parthico. Commoraturum me nusquam sane arbitror. Rhodum, Ciceronum caussa puerorum, accessurum puto: neque id tamen certum. Ad urbem volo quam primum venire: sed tamen iter meum, reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo ut tu me in Asia possis convenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nullam referre, quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legem Iuliam facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non servat: tibi magnopere servandam censeo. Quod scribis, Apamea praesidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare: molesteque ferebam de ea re minus commodos sermones malevolorum fuisse. Parthi transierint necne, praeter te video dubitare neminem. itaque omnia praesidia, quae magna & firma paraveram, commotus ho-

praeda mea, praeter quaestores urbanos, id est, populum Roman. teruncium nec attigit nec tacturus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae publicae, ut & mihi & populo cautum sit sine vecturae periculo. Quod scribis ad me de drachmis CCCLIII. nihil est quod in isto genere cuiquam possim commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur ut praeda a praefectis: quae autem mihi attributa est, a quaestore curetur. Quod quaeris, quid existimem de legionibus quae decretae sunt in Syriam: antea dubitabam venturaene essent, nunc mihi non est dubium quin si antea auditum erit otium esse in Syria, venturae non sint. Marium quidem successorem tandem video esse venturum, propterea quod senatus ita decrevit ut cum legionibus iret. Vni epistolae respondi: venio ad alteram. Petis ut Bibulo te quam diligentissime commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus esse videtur tecum expostulandi. Solus enim tu ex omnibus qui cum Bibulo sunt, certiorem me nunquam fecisti quam valde Bibuli voluntas a me sine caussa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cum magnus Antiochiae metus esset & magna spes in me atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle quam videri eguisse auxilio meo. quod ego officio quaestorio te adductum reticere de praetore tuo, non moleste ferebam: quanquam quemadmodum tractarere audiebam. Ille autem cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad

Marium quidem successorem tandem vid.] Elegantissimam lectionem unica ista vocula reddidi ex Pall. sec. tert. Grut. Stew. vulgo interpretamento contenti sunt, *tarde video.* sicut & paulo post: *petis a me, ut Bibulo.* cum illud *a me* projectitium sit Pall. sec. tert. Grut. Stewech. *Gebhardum.* Priorem lectionem firmant Amstelodamensis, Mentel. & V. C. Nic. Scelsi. Sed *petis a me* errat in omnibus quatuor libris quos vidit *Graevius.*

Quod ego officio quaestorio te adductum] Nam a majoribus accepimus, Praetorem Quaestori parentis loco esse oportere. *Corrad.*

De pratore tuo] Atqui M. Bibulum *Procoss.* vocat ep. 1 & 3 lib. XIII. sed, auctore Asconio, Veteres omnem magistratum cui pareret exercitus, *Pratorem* appellarunt. *Idem.*

Ad Thermum] De quo sequenti epist. & lib. XIII. *Idem.*

runt. Nam ad senatum quas Bibulus litteras
quod mihi cum illo erat commune, sibi soli a
ait curasse ut cum quaestu populi pecunia pe
quod autem meum erat proprium ut alariis T
uti negarem, id etiam populo se remisisse scribi
ro illius erat solius, id mecum communicat: equ

Alariis Transpadanis] *Alarii* his temporibus dicebantur alæ equitum ex Italia & provinciis collectæ, quæ loco triginta turmarum quæ olim conscribebantur ex equestri ordine, addebantur legionibus singulis. Equester enim ordo tum non sufficiebat tot legionibus quot gerebatur respublica. *Alæ* igitur veteri republica socii Latini nominis, tam pedites quam equites: qua significatione alæ, pedites equitesque alarii, item cohortes alariæ distinguuntur a legionariis. Deinde ubi socii civitate donati dedere æque ac Romani legiones, alariorum quidem peditum nomen ab illis ad auxiliares & externos transiit, at equitum alariorum penes illos mansit, sed cum externis, opinor, commune: mansit certe: legionibus enim in Italia aut provinciis scriptis alæ equitum adjungebantur Italici, provincialis aut ...

rius aut Romanus, se
stissimus provincialium
cem legionarii addebat
bus. H. RHABOD.
Notis ad Hyginum Gro
strametat. Rom. pag.
bus. ubi prolixius hanc
& primus docuit alarun
blicæ, & quæ post M
deinde sub Cæsaribus
discrimen. Is enim v.
& summi ingenii ac doct
tas suppresso nomine,
tum indicato edidit. C
fato & patriæ, cujus pı
men erat, & litteris e
antequam duobus tomi
militari Romanorum,
bat, posset ultimam ma
re, nibil in hoc argumer
mus amplius. Infinita

a ad eum scripsi; quas cum acceperis facies quod
Vale.

mitatis: At suspecto additas esse ab aliquo qui non intelligeret sse ex epistola Bibuli ad Sena- autem totum hunc locum per- , si adtuleris attenteque legas. in sunt illa verba quibus quod at cum Cicerone ille commu- t, de quo hunc Cicero queri- tam scripsisset enim Bibulus po- us, indicabat se in eo desiderio um fuisse: voce autem illa in- tant esse quae dicta sunt verba, quae majoribus literis scripsi- mus, ut distincta a sermone Cic. facilius intelligerentur, nec amplius quenquam fallerent. *Victor.* *Postulaverimus*] Perinde ac si dicat, Ego & Cicero. sunt enim Bibuli verba: sed pendentia, ne plura describeret. *Conradus.* Pro *frumenti* scriptum est in vetere libro *supplementi*; & ita necessario videtur scribendum ex loco simili in epist. 3 lib. III ad Appium. *Censebant enim omnes fere ut in Italia supplementum meis & Bibuli legionibus scriberetur.* F. Ursin.

EPISTOLA XVIII.

ARGUMENTUM.

[...]ticiam suam exponit quod ei grata esse intelligat offi[...]a; laudat ejus in administranda provincia clemen[...]& integritatem, suadet ut decedens praeficiat provin[...]aestorem potius quam legatos. L. Paullo, C. Mar[...] Coss.

[M.] T. C. IMPERATOR Q. THERMO PROPRAETORI S.D.

te ignominia affectus esset. & hercle sine du
minia. habes enim neminem honoris gradu
Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc
ros optimos hominesque innocentissimos,
quod & quaestor est & quaestor tuus. Noce
neminem posse perspicio: sed tamen tres fr
loco natos, promtos, non indisertos, te nolo
jure praesertim, quos video deinceps tribunos
nium fore. Tempora autem reip. qualia fu
scit? mihi quidem turbulenta videntur fore.
velim incidere in terrores tribunitios, praeser
cujusquam reprehensione quaestoriis legatis
possis anteferre? Qui si dignum majoribus su
(ut spero & opto) tua laus ex aliqua parte fue
offenderit, sibi totum, nihil tibi offenderit.
veniebant in mentem, quae ad te pertiner
quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi m
tere scribere. Tu quod egeris id velim di

Nescio cur Gebhardus edi jusserit *Procuratori*, contra omnium codicum antiquorum & editionum auctoritatem. Grav

Quaestoriis legatis qu
est in Med. Vatic. ita re
ctorius. in Pall. omn.

quaestorem obtingere non potuisse, ... provinciam venire antequam ipse ... quaecunque ad eum ornandum ... poterit. Paullo & Marcello Coss.

... IMP. C. COELIO L. F. C. N. CALDO QVAESTORI DES. S. D.

... nuntium accepissem te mihi quaestorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem ... fore quo diutius in provincia mecum fuisses. Ma... videbatur interesse, ad eam necessitudinem quam sors tribuisset consuetudinem quoque accedere. quam mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio ...entu tuo scriberetur, verebar ne id ita caderet (quod nunc vereor,) ne antequam tu in provinciam venis...go de provincia decederem. Accepi autem a te missas

...lio L. F. C. N. Caldo] Sic recte ...anutius edidit, cujus vestigia in antiquis libris. Meus pri... ...nsuli Caelio Lucro Figulo G. N. ...ento. Portenta hæc lectionum ... ne Notarum. ex ...ali. ex L. F. Lu-

Vatic. Victorii editio. vulgo *fors*. sed Pall. pr. sec. tert. Grut. *accidere*, non *accedere*, quod mihi ob caussam intimam placebat magis. paullo post legendum, *postea quam mihi* ex Pall. omn. Grut. editionum antiquissimis optimisque Ven. & Vict. vulgo *posteaquam*. Geb-

res meos & lictores cum litteris mitterem, quo[d] [o]portuno tempore accepisti, gratissimum mihi f[uit, si] me in Ciliciam quam primum veneris. Nam e[t] Curius, consobrinus tuus, mihi (ut scis) maxime a[micus,] quod item C. Virgilius propinquus tuus, fami[liaris] noster, de te accuratissime scripsit, valet id qu[idem apud] me multum, sicuti debet hominum amicissim[orum dili]gens commendatio: sed tuae litterae, de tua pra[estantia, di]gnitate & de nostra conjunctione, maximi sun[t apud me] ponderis. Mihi quaestor optatior obtingere nem[o potuit.] Quamobrem quaecunque a me ornamenta ad t[e ...]

consuetudine licuerit nobis frui. Sic scripsisse Ciceronem illa quoque significant quæ paullo antecesserunt: *Eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses.* Grævius.

Missus litteras in Cilicia] Sic codex Med. editio Vict. Pall. pr. tert. quint. nam bini reliqui, sicut & editio princeps & Peck. *in Ciliciam.* Vulgo *in provincia.* Gebhard. *In Cilicia* legitur etiam in Amstelodamensi & primo Grævii, in secundo vero: *in Ciliciam.*

Quo ex loco & quo tempore] Gebhar-

quem lib. XIII amicis ...
Corrad.

Quod item C. Virgilius] ... ceroni vetusta fuit amicitia ... *item C. Virgilius*] Prævit ... ctionem Pal. sec. in quer... manu secunda. recepi e... quod vidi eandem attribui... atque exstare in omnibu... ipsisque Guilielmianis, ... sed *Virgilius.* Vatic. *quod* ... *nius.* Gebhard.

Quacunque a me ornam...

[illegible] omnes intelligant, [illegible]alme habitam esse rationem [illegible]rumque tuorum dignitatis. Sed id facilius conse[illegible] in Ciliciam veneris: quod ego & mea & rei[publicae max]ime tua interesse arbitror. Vale.

[illegible] libri manuscripti. & [illegible] nostri habent, *ad te* [illegible] tamen. Nam [illegible] lib. XII. [illegible] [illegible] a me profecta sunt [illegible]. [illegible] *deferendo*, nec ullum [illegible] locum. unde fa[illegible] [illegible], sub quocun[que] verbo *deferendo*, fer[illegible]ri non potest *quaecunque*. Lambinus. *Quaecunque a me ornamenta ad te profici[s]centur; ea omnes*] Sic castigavit Victorius ex libris, assipulantibus nostris omnibus: & ut omnes intelligant illud [illegible] esse suppositicium: Gru[t]. ad marginem pro illo subjicit *faciam*. Gebhard. Assipulantur emendationi Victorii, Amstelodamensis, Mentel. primus Grævii.

APPIVM
PVL

LI

EPIS

ARGV

TOtus hic ad Appium
liber est : primas
Marcello Coss. septi
octava ante septiman
pta sit Octobri mense ante d
extremo significatur : ex quo p
Marcello Coss. quinque reliqu
gerentibus Paullo & Marcello.
Appii liberto , dedit : eoque br
Liberto prudentissimo ac diligent
reip. statum optime cognoscere.
lentiam declarat : eumque tacite
tem , sibi adhuc , propter contentio
cam , secum in gratiam reduc
bertum Cilicem
tur.

verum etiam (quod juvet) curiosus. ... omnia explanabit. id & ad brevitatem ... providentius. De mea autem be... ... potes ex eodem Phania cognoscere; ... tamen

... *quod vidi, etiam curiosus*] ... vetustis codicibus, *Ve... quod juvet) curiosus* legimus: ... malum ingenium indicat ... Non igitur sic curiosum ... vult accipi, sed ea curiosi... ... quæ delectet & ametur. ... hujus erroris quasi ansam ... iquam scripturam; hic e... omnibus locis hoc verbum ... tantum v scriptum est in ... codicibus: quod cum li... intelligeret, mendum in... ...tes, locum hunc inqui... ...gitur autem in epistola ... in Mediceo codice sic ... ille: *Ivitque me tibi cum ... manitatem, tum etiam tuas ...isse.* Item ad A. Torqua... *... quos adivisti.* sicque infi... ...is. Ne longior sim, ratio... ...thographiæ nunc non est ... perquirere, & fortasse ... culpæ librariorum assignan... tantum admonere placuit, ... amplius falleret in ... qui hoc non

dens, verum etiam æquus, & (quod vidi) curiosus. Nonnulli vero *quod juvet*, legunt, non *quod vidi*. Corradus. *Verum etiam, quod juvet, curiosus*] Sic habent omnes fere libri manusc. atque hanc scripturam pluribus verbis confirmat P. Victorius: vulgati autem & pauci veteres *quod vidi*. Lambinus. Debeatur hujus loci restitutio accuratissimo Victorio, licet eam præcipue satagat Dionysius: eamque ea quoque in Stewech. ac Vatic. fuisseque in Pal. sec. & Gruter. persuadent rasuræ: in pr. *verum etiam quod dix & curiosus.* ceteri indigni sunt qui hic nominentur. *Gebhard.* *Verum etiam quod juvet* primus Grævii. Sed non de nihilo est scriptura quam in perversero libro se reperisse scribit Sebast. Corradus: *Ita est homo non modo prudens, verum etiam æquus, & , quod vidi, curiosus.* Accedit huic libro ille vetus codex N. Scelsi: *Ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, æquus, curiosus.* quam lectionem non repudiandam duxerim. Existiment eruditiores. *Grævius.*

tamen videntur etiam aliquae meae partes. Sic est, tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuae, tum quod ex tuis litteris & ex multorum sermonibus intelligo, omnia quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto ut longi temporis usuram qua caruimus, intermissa nostra consuetudine & gratia, & celebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam: idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego, si forte de tuis sumsero, non solum Pallada sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed ut mihi reddidit a te litteras plenas & amoris & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. Iucunda mihi ejus oratio fuit cum de animo tuo, de sermonibus quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quaeris? Biduo factus est mihi familiaris: ita tamen ut Phaniam valde sim desideraturus: quem cum Romam remit-

diligo. est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat te etiam atque etiam rogo. Vale.

Jurisconsultos dici *cavere alicui* cum providenti consilio scriptove sollemnibusque formulis instruendo ne quis in contrahendo decipiatur. Ovid. lib. de Arte am.

Ille sæpe loco capitur consultus amore,
Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi.

Grævius.

EPISTOLA II.

ARGUMENTUM.

Ciliciam provinciam sortitus rogat Appium ut eam sibi quam maxime aptam explicatamque tradat, quo sit ei, cum successerit, facilior & commodior administratio.

M. T. C. PROCONSUL APPIO PULCHRO IMP. S. D.

CUm & contra voluntatem meam & praeter opinionem accidisset ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis & variis molestiis, cogitationibusque meis, haec una consolatio occurrebat quod neque tibi amicior, quam ego sum, quisquam posset succedere, neque ego ab ullo provinciam accipere qui mallet eam mihi quam maxime aptam explicatamque tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profecto nunquam fallet. A te maximo opere, pro nostra summa conjunctione tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam quaeso & peto ut quibuscunque rebus poteris (poteris autem plurimis) prospicias, consulas rationibus meis. Vides ex senatusconsulto provinciam esse habendam. si eam (quoad ejus facere potueris) quam expeditissi-

IN provinciam] Ciliciam, Grævius. *Neque tibi amicior*] [illegible] quæ [illegible], quod in [illegible] libris extat, docti viri scribunt. [illegible] errata amplectuntur.

Quoad ejus facere potueris] Quid sequar

ditiſſimam mihi tradideris, facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. Quid in eo genere efficere poſſis, tui conſilii eſt. Ego te quod tibi veniet in mentem mea intereſſe valde rogo. Pluribus verbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem exſpectaret, aut id fieri noſtra amicitia pateretur, aut res verba deſideraret ac non pro ſe ipſa loqueretur. Hoc velim tibi perſuadeas, ſi rationibus meis proviſum eſſe intellexero, magnam te ex eo & perpetuam voluptatem eſſe capturum. Vale.

quar hic, hæreo. Pal. pr. *quoad vis facere potueris*. ſec. a manu ſecunda, quart. quint. *quod equidem fac. p.* a quibus paullulum mutant Beck. edit. prima *quod quidem fac.* tert. *quod æque fac.* Grut. *qua ejus fac.* quæ mihi omnium videtur ſinceriſſima: nam *quoad* ejus gloſſema eſt. *Gebhard.*

Si rationibus meis proviſum eſſe intellexero] Vulgo, *rationibus meis a te proviſum.* Lambin. *proviſum a te eſſe intellex.* ſed quis (malum) tolerat ſuperflua excernentibus MSS. Pall. ſec. tert. Grut. Stewechiano? *Gebhardus.* Quatuor tamen codices quibus uſus ſum, omnes agnoſcunt illa a Gebhardo reciſa *a te.* Grævius.

EPISTOLA III.

[illegible] sed universo senatui venerant in mentem, prae- [illegible] opus esse ad istam provinciam: censebant [illegible] ut in Italia supplementum meis & Bibuli [illegible] scriberetur. Id cum Sulpicius consul passurum se [illegible] multa nos quidem questi sumus, sed tantus con- [illegible] fuit, ut mature proficisceremur parendum ut [illegible] itaque fecimus. Nunc, quod a te petii litteris iis [illegible] tabellariis tuis dedi, velim tibi curae sit, ut successori conjunctissimo & amicissimo commodare is qui provinciam tradit, ea pro nostra consociatissima voluntate, cura ac diligentia tua complectare: ut omnes in-

[illegible] Q. Fabii Vergiliani mo- [illegible] MSS. no- [illegible] Siculi. [illegible] quae non [illegible] pertinebant; emoto illo [illegible] vulgi opiniones. *Gebhar-* [illegible] Fabium habent etiam Am- [illegible] & duo Graeviani. Mentelia- [illegible] *Q. Fabium.* Illud *modo* vero [illegible] quoque Amstelodamensis, [illegible] Graevii.

[illegible] Consul] Servius Sulpitius [illegible] cum M. Claudio Marcello [illegible]

[illegible] *consociatissima voluntate er-* [illegible] ab hac lectionem ha- [illegible] codices: qua scilicet in [illegible] vides elegantiorem pro- [illegible] Nescio enim quo- [illegible] constantissimam voluntatem [illegible] dicere possit, quae ma- [illegible] interrupta sit. Nam [illegible] inter se *voluntates* post [illegible] recte potest ap- [illegible] Quidam totum hunc locum [illegible], qui fortasse parum [illegible] vocem esse *consociatas*; qui [illegible] decepti sint, nihil attinet [illegible] *Victorius.* Hanc lectionem [illegible] Manutium sic defendit id. in [illegible]: *Multis modis probari* [illegible] veriorem, melioremque esse [illegible] lectionem a nobis restitu- [illegible] enim loquitur tantum Ci- [illegible] voluntate sua erga Appium, sed de mutuis animis: & hoc majorem vim habet ad persuadendum Appio quod vult, si ostendat animos ipsorum inter se conjunctos esse, nec se ullo pacto dubitare de voluntate ipsius & animi propensione erga se: nam respondet haec vox superiori *conjunctissimo.* Et aliis etiam in locis Cic. haec verba copularit tertio libro de Finib. *Ad civilem communitatem conjuncti & consociati sumus.* Si acute perpendantur superiora verba, declarabunt *consociatissima* legi debere: nam & *conjunctissimo* & *amicissimo* conveniunt animis mutuis, ac paribus voluntatibus: quod inclusum quoque est in ea voce *consociatissima*, minime vero in *constantissima*: nam in vulgata lectione est *erga te*, ut de voluntate tantum Ciceronis erga Appium intelligi oporteat, non de Appii quoque erga Ciceronem: nam si sine verbis illis *erga te* legatur, falsum omnino esset; quamvis ita quoque non valde verum sit: nam dubitari non potest quin graves inter illos inimicitiae fuerint. Quamvis autem Cicero ostendere postea conetur voluntatem suam erga illum imminutam non esse, parcius tamen loquitur, neque quemadmodum hic facit, constantissimam illam appellat, sed *constantem*, & adjungit *conscientia*: aliis enim aliter videbatur. In vetere lectione *nostra* comple-

... ita est, pergratum mihi fece[illegible]
copias quas habuisti quam minime imm[illegible]
re senatusconsulta quae facta sunt, ad [illegible]

plectitur etiam voluntatem Appli: in vulgata vero Ciceronis tantum: Quanto magis hæc officia expectari debeant ab illis quorum voluntates tuis respondent & cum tuis consociatæ & conjunctæ sunt, quam ab illis qui quamvis tu illos diligas, parem erga te animum non habeant, apertum est. Addo etiam minime hic accommodatum fuisse verbum *constantissima*, & prius quam Appium hortari aut impellere posset (si ita locutus esset) ad id quod studebat, læsurum fuisse: cum negare non posset simultates inter eos intercessisse: nam exprobrasset culpa illius factum fuisse quod amicitia interrupta esset, si affirmasset voluntatem suam erga illum constantissimam fuisse. Infra autem ubi ita loquitur se purgat, & aperte culpam hujus incommodi in illum transfert: inquit enim, *Itaque conscientia mea constantis erga te voluntatis rescripsi tibi subiratus*. Vox autem ipsa *consociatissima* nemini molesta aut suspecta esse debet, qua Cicero multis in locis usus est. Horatius *dissociari* opposito sensu dixit in epistola ad Quintum:

Continui [illegible]

dices Memm. & ita P. Victor[illegible] mutavimus: n[illegible] scripturam dam[illegible] *nostra consociatiss[illegible] d. c.*] Sic melio[illegible] dic. Vict. Pall. Vatic. cur Lamb[illegible] tiquissimæ huic l[illegible] *stantissima volunt* præferant, velim *bard.* Primus me[illegible] quam P. Victoriu[illegible] bonis auspiciis: usus sum habent q[illegible] sed respuunt illu[illegible] excepto recentissi[illegible] *Gravius.*

Quæ de te Sen[illegible] sunt] Ita quatuor ita tamen ut auril[illegible] ta accidat primi Pa[illegible] *de re qua facta sun[illegible] missa esse arbitror.* v[illegible] *ta*, in quam lectic[illegible] terpolatus est. G[illegible] tur Amstelod. M[illegible] dus Palatinis alii[illegible] [illegible]

tor. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris approbabo. Sed te quoque confido ea facturum quae mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundisii exspectabam: eumque ante Kalendas Iun. Brundisium venturum arbitror. Qui cum venerit, quae primum navigandi nobis facultas data erit utemur. Vale.

tum, nihil quod ullius aures possit offendere. Solitum enim Senatum Romanum sæpius de una re decernere, sive plura Senatusconsulta facere, pridem eruditi praeceperunt. *Gravius.*

Qua primum navigandi nobis facultas data erit, utemur] Liquidissima lectio haec erat in Pall. prioribus quatuor. in Peck. Grut. ac Stewech. item Vaticano: quam a Victorio quoque inventam atque editam video. vulgatum alias, *Qui cum venerit, cum primum navigandi nobis facultas data erit, ea utemur.* aliqui MSS. *quam primum*: æque male. *Gebhardus.* Codex Amstelodam. Mentel. Grævii primus stant etiam pro lectione quæ hic est reposita.

EPISTOLA IV.

ARGVMENTVM.

Exspectari a se scribit L. Clodium cum Appii mandatis. suum studium atque officium in omnibus rebus pollicetur. caussas quibus ad eum diligendum adducatur commemorat. Negotiale principium, reliqua fere moralia.

M. T. C. APPIO PVLCHRO S. D.

PRidie Nonas Iunias cum essem Brundisii litteras tuas accepi, quibus erat scriptum te L. Clodio mandasse quae illum mecum loqui velles. Eum sane exspectabam, ut ea quae a te afferret quam primum cognoscerem. Meum studium erga te & officium tametsi multis jam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilia-

TE L. Clodio mandasse quae illum mecum loqui velles] In veteri libro totus hic locus sic legitur: *Te Lentulo & Clodio mandasse, quae illum mecum loqui*

...gere coepiti, quotidie pluris feci
etiam conjunctiones necessariorum tu
duarum aetatum plurimi facio, Cn. Por
socerum, & M. Brutum, generum tu
conjunctio, praesertim tam honorifice a
mediocre vinculum mihi quidem attuli

loqui velles. eos sane expectabam, &c. de Lentulo epist. 8 hujus libri. *Corradus*.

Illo libro augurali] Uno: nam reliquos nondum absolverat, epist. 9. *Idem*.

Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt] Omnia tibi officia præstabo quæ præstari poterunt ab amicissimo homine. Sic sæpe Cicero. Sermo a ratiociniis petitus est. Nam cum redduntur ac excutiuntur rationes, in singula æra ac titulos inquiritur: quod si accepta & expensa recte congruerint *constare ratio* dicitur. Nam si res secus se habet, tum quasi labat ac corruit. *A. Buchnerus.* quem vide ad lib. x Plin. epist. 20. & J. Lips. ad Tacit. 1 Ann. c. 26.

Nam cum te ipsum ex quo tempore tu me diligere cœpisti] Peck. cod. *Nam cum te ipse, ex quo tempore me diligere cœpisti.* Sic Ciceronem scripsisse credo. Hæc loquendi genera frequenter corrupta sunt. Nam quod vulgo nunc dicunt, *tibi ipsi* ...

Florentino Vi
Lambinus, qu
reriim in Pal. pr
tissimo, castig
omnium Italor
pias inconciliare
tus. Vulgo, *duo*
primus etiam Gr

Duarum aetatu
cit, quoniam Po
ris ætatis erat, B
nior. *Glandorpius*

Et M. Brutum
giique conjunctio,
Gruter. *& meum*
damnem, sic qu
mittam. nam ill
vinatione littera
gatum esse a s
paullo post, *Coll*
sed ut castigavi o
lo post, omnes
sicut & prisca ed
rum: ...
est &c. ...

EPISTOLA V.

ARGUMENTUM.

[illegible]git Appio gratias quod operam dederit ut sibi quam [illegible]me expeditam provinciam traderet: deinde rationem [illegible]it itineris sui, quo certius de congressu statuere Appius [illegible].

M. T. C. APPIO PULCHRO S.D.

[illegible]Rallis veni a. d. VI. Kalend. Sextiles. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris mandatisque tuis, quo qui[illegible] hominem neminem potuisti nec mihi amiciorem, nec [ar]bitror) ad ea cognoscenda quae scire volebam aptio[rem] prudentioremve mittere. Ego autem & tuas litteras libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc quo[niam] & tu ita sentis, (scribis enim, quae de nostris officiis ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerint, tamen, quo[nia]n ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera,

[illegible] scripsi ex his li[illegible] | hard. *Hominem neminem* habent quoque
[illegible] MSS. Amstelodam. Mentelii & primus

mum esse dicam, sequitur illud ut te existi
magnae curae fore, atque esse jam, primu
que omnes, deinde ut etiam reliqui scire p
esse amicissimum. Quod quibus adhuc non
ctum, ii mihi nolle magis, nos hoc animo
intelligere videntur. Sed profecto intellige
obscuris personis nec parvis in caussis res ag
fieri melius quam dici aut scribi volo. Quod
rum ratio te nonnullam in dubitationem vid
visurusne me sis in provincia: ea res sic se h
sii cum loquerer cum Phania, liberto tuo
sermonem ut dicerem, me libenter ad eam p
ciae primum esse venturum quo te maxime v
tunc mihi ille dixit, quod classe tu velles dec

consensus mihi non spernendus videtur. scripsi quoque *supervacua* non *supervacanea* ex Pall. sec. tert. quart. Gruteriano. *Gebhard.*

Supervacanea est] Receperat Gebhardus ex quatuor Palatinis, *supervacua est*. sed cum Amstelodamensis, Mentel. & meus optimus tueatur lectionem omnium editionum, non video cur ab illa sit recedendum. *Tibi* etiam quod expunxerat Gebhard. in sequentibus, omnes libri veteres quibus usus sum agnoscunt, nec debet abesse. *Gra-*

& didici ex tuis litt
omnibus in rebus hab
scripturam, si & ab al
branis, non rejice
legeretur: *animadv*
ex tuis litteris, & per

Ut mihi consuleres,
parares] Legendum
parares, &c. *Lambi*
q; & prap.] Haud s
& MSS. & editionib
jectura *reparares*. at C
que statueresque & pr

modatum tibi, si ad illam maritimam partem pro-
e navibus accessissem. Dixi me esse facturum: ita-
cissem nisi mihi L. Clodius noster Corcyrae dixisset
ne id esse faciendum, te Laodiceae fore ad meum ad-
m. Erat id mihi multo brevius multoque commo-
:um praesertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio post-
commutata. Nunc quid fieri possit tu facillime sta-
ego tibi meum consilium exponam. Prope Kal. Sex-
ito me Laodiceae fore: perpaucos dies, dum pecunia
acci-

itur in editione prima, Victorii,
uatuor, Gruter. nam in Pal. pr.
issa sunt. vulgo, ex arbitratu ali-
pedagogi, excusum est, *dixit*
velle decedere. sed illum cum sua
i cuminum bibere & cepe edere
Gebhard.

l Sidam, maritimam partem] *Ad*
ex sequenti epistola; etsi in
us fere libris veteribus *ad illam*
s. *Corradus.* *Et per fore accommo-*
, *si ad illam maritimam partem pro-*
navibus accessissem] Sic hunc lo-
perio in Pall. quatuor, Gruter.
rima & Victor. tribus Guiliel-
. pro *illam*, conjectura, ex se-
epistola ductus, quispiam e-
rit *Sidam*. Pall. pr. *eam*. Cete-
uilielm. *maritimam partem pro-*
pro glossa ducebat; volebat-
rigam illam vocabulorum ab
sequentiae curru abjugatam: sed
navibus ignorarunt Pall. tert.
at Grut. *in navibus*. Gebhar-

ed classe tu velles decedere, per fore
modatum tibi, si ad illam mariti-
partem provinciae] Optime Geb-
ex Palatinis codicibus, aliisque
is libris & editionibus restituit,
lasse tu velles decedere. cum in
inianis ac aliis vulgatis editioni-
geretur, *classe te velle decedere.*
noque libri duo, tum Amstelo
t Mentel. adstipulantur. Verum
r verba non intrudenda fuit co-
pula *&*, quod nec in Manutii, nec in
Lambini, nec in Stephanianis editio-
nibus, nec in meis optimis membra-
nis conspicitur, quamvis alii tres li-
bri, ut & Palatini codd. id agnoscant.
Utriusque mutationis caussa fuit igno-
ratio locutionis: *dixit, quod classe tu*
velles decedere. quam cum Latinam non
esse putarent, eam mutarunt in hanc,
dixit classe te velle decedere. Alii cum
retinerent lectionem vetustorum li-
brorum, sed hoc sensu interpretaren-
tur quem ei attribuerant qui muta-
rant, necessario infercienda fuit copu-
la, alioquin hiulca fuisset oratio. Ve-
rum alius longe sensus est. *Quod* hic
est quia, ut in multis aliis locis: ut-
que Manutius etiam habet, *dixit* quia
tu velles classe decedere, per fore accom-
modatum tibi. Vides nunc nihil esse
quod ullius aures posset offendere. *Gra-*
vius.

Prope Kal. Sextil. puto me Laodiceae
fore] Miror quibus fiduciis alii fecerint
pridie, cum hoc exstet in editionum pri-
maria, Victorii, Pall. tribus, Gruter.
Peck. propono tamen pensitandam opti-
mi codicis primi lectionem cordatiori-
bus, *propter Kal. Sextil.* nam mihi sa-
livam movet. *Gebhardus.*

Perpaucos dies, dum pecunia accipitur]
Sic Victorius. Palat. tres, Grut. Peck.
Amstelodam. Mentel. meus primus.
Vulgati libri, *ubi perpaucos dies.* secun-
dus autem meus, *& tibi perpaucos dies.*
forte, *ibi perpaucos dies.* Graev.

accipitur quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Idus Sextil. putem me ad Iconium fore. Sed ſi quid nunc me fallit in ſcribendo (procul enim aberam ab re ipſa, & a locis,) ſimul ac progredi coepero, quam celerrime potero & quam creberrimis litteris faciam ut tibi nota ſit omnis ratio dierum atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam nec debeo. Sed, quod tuo commodo fieri poſſit, utriuſque noſtrum magni intereſt ut te videam antequam decedas. Quam facultatem ſi quis caſus eripuerit,

Ad Iconium] Lycaoniæ urbem, ubi erant caſtra. *Corrad.*

Procul enim aberam ab re ipſa & a locis] Sic ex Mediceo Victorius: ſic quoque o. Pall. præter tert. Gruter. Stewech. vulgo, *Procul enim abſum ab re ipſa, & locis*. Gebhardus.

Quam celerrime potero, & quam creberrimis litteris faciam] Prætuli hanc lectionem quam obtulit Pal. quint. be- unuſquiſque in hoc ſuum judicium ſequatur. *Victorius.* In antiquis libris hæc verba, *Intereſt prius ut te conveniam* non ſunt, ſed in unius pervetevetis libri margine ita ſcriptum invenimus, *Intereſt, ut te videam antequam decedas*; quæ lectio ita placet ut eam pene legitimam putem. *Corradus.* *Vtriuſque noſtrum magni inter* * *quam decedas*] Præſtat mutilatum Ciceronis au-

vidi, illique mecum familiariter triduum illud
go Ephesi commoratus sum, nec ex eo quidquam
quod sibi a te mandatum diceret. Sane vellem po-
obsequi voluntati tuae: non enim arbitror noluis-
se.

nostrum interest ut te videam ... Et sic in perveteusti ... argine se invenisse testatur ... Quod ferendum puto cum ... longe tempus detexerit Cice- ... ter scripsisse, si aliter unquam ... iravimus.
tamen in te omnia officia consta- ... Certant invicem MSS. melio- ... sensum praetuli: pro hac enim ... sunt Pall. prim. quint. Grut. ... edit. prima ac Victorina. pro ... *tamen in te officia constabunt*, ... ed. text. Lambin. vulgo *officia* ... bbard.
vellem potuisset obsequi] Nihil ... , cum haec scriptura sit ... lic. nec longe abeat Pal. pr. ... facilis enim mixtura seu mutatio *f* pro *t*, licet omnes reliqui, sicut & Victor. *potuisse*. nam & Vaticano nostra nititur. *Gebhardus*. *Sane vellem potuisse obsequi*. Sic libri optimi & vetustissimi, editionesque emendatissimae Victorii, Manutii, & aliorum. Illis accedunt Amstelodamensis, Mentelii & meus secundus. Primus autem cum Mediceo, Vaticano & vulgatis editionibus, *sane vellem potuisset obsequi*. Mentel. *sane aũt vellem*. unde legendum conjicio, *sane eum vellem*. Sin, retinenda vulgata. Nihil enim huc faciunt quae affert Manutius. Nemo de alio loquitur *vellem potuisse obsequi*, sed *vellem eum potuisse obsequi*. Cum vero de nobis ipsi loquimur recte illo dicendi genere utimur. *Grav.*

EPISTOLA VI.

ARGUMENTUM.

M. T. C. APPIO PVLCHRO S. D.

CVm meum factum cum tuo comparo etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda quam tibi, tamen multo magis meo facto delector quam tuo. Ego enim Brundisii quaesivi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse & nosse locum quem apud te is teneret, quam in partem provinciae maxime putaret te velle ut in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse quam si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus & ad multas res mihi minus erat aptus, tamen ita me dixi facturum. Idem ego cum L. Clodium Corcyrae convenissem, hominem ita tibi conjunctum ut mihi cum illo cum loquerer tecum loqui viderer, dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem quam Phania rogasset, primum venirem. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere a me petivit ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle esse

riam nacti ſermonis, ignari meae conſtantiæ, conabantur alienare a te voluntatem meam: qui te forum Tarſi agere, ſtatuere multa, decernere, judicare dicerent, cum poſſes jam ſuſpicari tibi eſſe ſucceſſum: quae ne ab iis quidem fieri ſolerent qui brevi tempore ſibi ſuccedi putarent. Horum ego ſermone non movebar. quin etiam (credas mihi velim) ſi quid tu ageres levari me putabam moleſtia; & ex annua provincia, quae mihi longa videtur, prope jam undecim menſium provinciam factam eſſe gaudebam, ſi abſenti mihi unius menſis labor detractus eſſet. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abeſſe tris cohortes, quae ſint pleniſſimae, nec me ſcire ubi ſint. Moleſtiſſime autem fero quod te ubi viſurus ſim neſcio: eoque ad te tardius ſcripſi, quod quotidie te ipſum exſpectabam: cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quae me docerent quid ageres, aut ubi te viſurus eſſem. Itaque virum fortem mihique in primis probatum, Antonium,

iqui intelligant curabo. De tuo in me animo ini-
as existimandi videris non nihil loci dedisse. id si
is, mihi valde gratum erit. Et ut habere rationem
o loco me, salva lege Cornelia, convenias, ego
ciam veni pridie Kal. Sext. iter in Ciliciam facio
adociam. castra movi ab Iconio pridie Kalendas
ris. Nunc tu & ex diebus & ex ratione itineris si
ne esse conveniendum constitues, quo loco id
lissime fieri possit & quo die. Vale.

videretur, traderes] Hic ite-
io & Gebhardo, iisque co-
videtur pro se ferunt, non
m duco. Sensus enim po-
tur. nec aliter quatuor MSS.
ul. *Gravius.*

nunc quidem despero] Ita
ll. cod. Gruteri, Victorii
ibus accedunt Amsteloda-
cei. Grævii primus.] Gui-
nen in codicis Peckiani scri-
am & ego in editione pri-
erto, propendebat, *quod ne,*
ei nunc quidem despero, ut
esperare se de consilio Ap-
rima fronte aliquid apparet,
ndas & componas cum se-
rivolum invenies. *Gebhar.*

...nu esse] MS.

Et ut tu habere rationem possis] Tu in
nullo librorum extat, quos ego vidi.
nec in Stewechiano, quem Gulielmius
consuluit, nec in illis quos Lambinus
vidit. Quos cur non sequamur? *Gra-
vius.*

Ego in provinciam veni prid. Kal. Sext.]
Laodiceam quæ non erat in Appii pro-
vincia, sed inter τρεῖς διοικήσεις Asia-
ticas Ciceroni attributas: & ideo Cice-
ronem Appius salva lege Cornelia pote-
rat convenire. *Cornelius.*

Castra movi ab Iconio] *Movere castra*
dicuntur Imperatores cum locum mu-
tant alioque proficiscuntur. Hinc sum-
pta metaphora Virgil. III:

*Dat clarum e puppi signum, nos castra
movemus:
Tentamusque viam.*

pro hoc & simpliciter *movere* dicitur.

EPISTOLA VII.

ARGVMENTVM.

Querelam Appii refellit; contraque ipse queritur, & extollit virtutem contra inanem arrogantiam nobilitatis; se tamen ei fore amicissimum confirmat.

M.T.C. IMP. S.D. APPIO PVLCHRO.

PLuribus verbis ad te scribam cum plus otii nactus ero. Haec scripsi subito cum Bruti pueri Laodiceae me convenissent, & se Romam properare dixissent: itaque nullas iis praeterquam ad te & ad Brutum dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen a te, plenum querelae iniquissimae, reddiderunt, quod eorum aedificationem litteris meis impedissem. Eadem autem epistola petebas ut eos quam primum,

...; cum essent duae: altera Varronem
rissimum, altera Q. Leptam, praefectum
tibi obviam misi. mandavi utrique co
me excurrerent ut tibi obviam prodire p
Lepta venit mihique nuntiavit, te jam
gressum esse. confestim Iconium veni.
nota sunt. An ego tibi obviam non pro
Appio Claudio? deinde, imperatori a
majorum? deinde, quod caput est, am
cum in isto genere multo etiam ambiti
leam quam honos meus & dignitas post
hactenus. Illud idem Pausania dicebat, te
ni? Appius Lentulo, Lentulus Appi
viam? Cicero Appio noluit? Quaeso,
ineptias? homo (mea sententia) summa p
et etiam doctrina, plurimo rerum usu,
to, quae est virtus, ut Stoici rectissime

quemus. Quod autem *accensi*, Consules & Praetores sequi soliti essent in castra, & cur sic appellati, quia ab antiquis Grammaticis docte & diligenter declaratum est, nihil attinet repetere. *Victorius.*

Multo etiam ambitiosius facere soleam] Lege, *multa etiam ambitiosius facere soleam.* Guillelm. *Ambitiosius* autem

quies, *aut sua d*
postularet. Ambiti
favoris parandi ca
Jugurth. *Neque f*
abstinens quod m
Hæc quoniam ple
nimis & humilia,
humilis, blandus
pud Iustin. XII.

[illegible] unquam sed parem vobis me [illegible]; mehercule; aliter vidi existimare [illegible], quem omnibus qui unquam fuerunt, [e]mulum, quem mihi ipse antepono. Tu, si aliter existi-

...omen alteri quod est [illegible] ...itur ab eo qui locum eum ...urate animadvertit: disse... ...emadmodum Stoici nihil ...sse judicarent virtuti ac vi... ...madmodum Urbanus apud ...tem vocabant virtute præ... ...ni culpa vacaret, & omnes ...re posset. Imperitus autem ...d illos vitiosus) omnibus ...bnoxius esset, & in omni ...tio laberetur. Verba ipsius [illegible Greek] ... Hæc adno...e utile esse credo ad hujus ...itatem, qui aliter obscu... *Victorius. Urbanitatem*] ...bro *humanitatem* legimus. ...*Ida urbanitate*] *Urbanitatem* ...praetuli tamen lectionem ... impressionis & Vatic. cod. ..., atque elegan...

Ovid. ep. Phyllidos ad Demophoontam:

Credidimus blanditis, quorum tibi copia, verbis,

Credidimus generi, nominibusque tuis.

Sic enim hunc locum emendat Gronovius, quem vide IV Observ. ... & N. Heinsium in notis ad hunc locum.

Postea vero quam ita & cepi & gessi maxima imperio] Amstelodamensis: *postea vero quam multo & cepi & gessi maxima imperia.* Hic nec Puckii nec duo Palatini codices agnoscunt. Mihi sane blanditur, *postea vero quam cepi & gessi maxima imperia.* Grævius.

Ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem] Nostram hanc lectionem magis probatum iri puto eandem cum antiqua: *nihil esse adquirendum*, id est, me omnia jam adeptum esse & consecutum, ut nihil amplius ad honorem & gloriam acquirere debeam. Illis enim aliquid *ad honorem & gloriam* adhuc acquirendum est, qui nondum plene & honorem & gloriam adepti sunt...

existimas, nihil errabis si paullo diligentius (ut quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo verum etiam amicissimum existimes velim. profecto omnibus meis officiis effi-

hardus. Firmant Victorii emendationem Amstelodam. prim. Græv. & Mentel. nisi quod in his duobus *adquirendam*.

Si paullo diligentius, & quid sit ἐξοχὴ, quid sit εὐγένεια intelligas, &c.] Nos nostram lectionem *ut q. s. εὐγ. q. s. nob.* a veteribus libris accepimus, ne parva quidem immutatione facta: existimamus autem hanc esse non paullo meliorem: certe locus planus est & clarus, cum ante obscurissimus plurimis mendis esset. Vocis illius Græcæ ἐξοχὴ nullum vestigium est in antiquis codicibus. Usurpat eam sane Cicero ad Attic. lib. IV. *ἐξοχὴ in nullo est: pecunia omnium dignitatem exæquat.* Non tamen nobilitatem intelligit, dicit enim candidatos ita inter se pares ut nulla re alii

natales, putant: multitudo autem decipitur, quæ credat omnes ex clarissimis familiis ortos debere *nobiles* dici, cum potius εὐγενεῖς appellandi sint, *nobiles* autem solum illos esse existimandum est, qui egregiis suis factis, dignitatem gloriamque sibi paravissent, etiamsi eorum majores ignoti fuissent. Meminit autem *Athenodori Sandonis*, Plutarchus in vita Publicolæ his verbis: Τοῦτον δὲ ἄνδρα Μάρκον ὀνομάζει πάντων Σχαιόλαν Ἀθηνόδωρος ὁ Σάνδων ἐν τῷ πρὸς Ὀκταβίαν τὴν Καίσαρος ἀδελφὴν ὁ Ὀψίγονον ἀνομάζεσθαι φησίν. quem puto eundem esse cum hoc de quo hic Cicero. Præterea Strabo lib. XIV. qui *Athenodoros* duos Tarsenses fuisse tradit in Stoicorum disciplina claros, quorum unus Cordylion ap-

minus laborem. Haec ad te ſcripſi liberius, fretus ...tia officii mei benevolentiaeque: quam a me certo ſuſceptam, quoad tu voles, conſervabo. Vale.

— παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι, ... μάλιστα δὲ μητίετα | *Apud me quidem & alii, qui me colant, maxime autem conſiliarius Jupiter.* Cocmd.
φιλαίτιος] Querulus. Idem.

EPISTOLA VIII.

ARGVMENTVM.

...lit ea quae Appius objecerat; probatque ſi quid fecerit, ...pius inique factum ſuique deformandi conſilio interpr...ur; ipſumque Appium aut imprudentem ſignificat, qui ...us non proborum hominum crediderit, aut nimis aſtu...i ea quae ipſi in mentem veniant aliis attribuat. Agit ...uod ſcripſerit diligenter de rebus urbanis, ſeque omnia ... mandata curaturum promiſerit; in quibus id praeci... ne ſibi provincia prorogetur. addit de ſuis rebus, de ...manum verſus: item de Parthis, falſum fuiſſe. de re...i, de ſuis, de tota repub. creberrimas litteras poſcit.

M.T.C. PROCONS. S.D. APPIO PVLCHRO.

... ex tuis litteris intelligere potui, vide...

rum, refrigerato jam leviſſimo ſermone hominum provincialium: tamen cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putavi ut tuis litteris brevi reſponderem. Sed prima duo capita epiſtolae tuae tacita mihi quodammodo relinquenda ſunt. Nihil enim habent quod aut definitum ſit, aut certum, niſi me vultu & taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum; idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuiſſe. Hoc totum nihil eſſe, poſſum in-

Ciliciæ urbem III Nonas Octob. epiſt. 20 lib. V ad Attic. Tarſo Amanum profectus eſt Non. Octob. ex hac epiſtola. Poſtridie ejus diei hanc epiſtolam ſcripſit, ut in hac ait.

Cum ad urbem eſſes] Hoc eſt, cum ante Urbem in Campo Martio expectares, ut tibi decerneretur cum triumpho urbem ingrediendi facultas a ſenatu. vid. Manut.

Refrigerato] Hoc eſt imminuto vid[illegible]

quæ agunt. lib. I, epiſt. 9. *mea ratio fuit alia.* ibid. ep. 8. *Hæc ad te ſcribo ut de tua ratione quoque meditere.* Illud *orum* ex præcedenti voce *improborum* vitio librarii adhæſit ſequenti *ratione*, hinc in nonnullis etiam *m* ſupereſt, indeque natæ tot monſtroſæ lectiones.

Brevi reſponderem] Brevi, ſubintellige, ſermone, βραχεῖ λόγῳ. *Lambinus.*

Prima duo capita epiſtolæ tuæ] Hoc [illegible]

justius quam ut sumtus egentissimarum civita-
uerem, sine ulla imminutione dignitatis tuae,
m ipsis civitatibus postulantibus? Nam mihi to-
is legationum tuo nomine proficiscentium, notum
Apameae cum essem, multarum civitatum prin-
me detulerunt, sumtus decerni legatis nimis ma-
um solvendo civitates non essent. Hic ego multa
gitavi. primum, te hominem non solum sapien-
im etiam (ut nunc loquimur) urbanum non ar-
genere isto legationum delectari, idque me arbi-
nadis pro tribunali multis verbis disputavisse: pri-
Appium Claudium, senatui populoque R. non

Myn-

*magna sollicitudine, significa-
familiaritatis*] Ea est lectio
editionum, Pall. quatuor,
: Guilielmianorum ac Giu-
tert. *solicitudine significatio-*
scripturam nescio unde, a-
Venetæ editionis adposuit.
n magna significatione nostra
. Extat hæc lectio, quam in
bus invenerunt Gebhardus
mius, etiam in iis quatuor
s ego evolvi, nec non in
. Scelf. Nec tamen ferri po-
gatur, *cum magna sollicitudi-*

friget hic *solicitudine*. Qui in Cicero-
nis lectione non fuerunt indiligen-
tes norunt quam non accommoda-
tum sit hujus sensus sententiæ. Sunt
& qui testantur in nonnullis libris le-
gi, *cum tua summa laude solicitudine*.
sed hoc ineptum est & inficetum. *Gra-
vius.*

Quid a me fieri potuit aut elegantius]
Hoc est majore cum judicio, sive, ut
nunc loquuntur barbare, majore cum
discretione. Cic. *Quid facere potuit ele-
gantius ad hominum existimationem.* id.
Vos qui cum summa elegantia atque inte-

Myndensium testimonio (in ea enim civitate mentio facta est,) sed sua sponte esse laudatum: deinde, me ista vidisse multis accidere ut eorum caussa legationes Romam venirent, sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi aut locum dari: studia mihi eorum placere quod in te bene merito grati essent, consilium totum videri minime necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me si qui suo sumtu functus esset officio; concessurum, si legitimo; non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest nisi quod addis visum esse quibusdam edictum meum quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accommodatum? Iam non tam mihi videntur injuriam facere hi qui haec disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romae composui edictum: nihil addidi nisi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissime scriptum caput est quod pertinet ad minuendos sumtus civi-

[illegible]e rei caussa legari putarem, qui & tibi non priva-
[illegible]o re non privata sua, sed publica, non in privato,
[illegible]lico orbis terrae consilio, id est, in senatu ut gra-
[illegible]nt mittebantur: neque cum edixi ne quis injus-
[illegible]oficisceretur, exclusi eos qui me in castra & qui
[illegible]rum persequi non possent. Nam id est maxime in
[illegible]s irridendum. Quid enim erat quod me perse-
[illegible] in castra Taurumve transirent, cum ego Lao-
[illegible]e ad Iconium iter ita fecerim ut me omnium il-
[illegible]ecesium quae cis Taurum sunt, omniumque ea-
[illegible]atum magistratus legationesque convenirent?
[illegible] postea coeperunt legare quam ego Taurum trans-
[illegible]n, quod certe non ita est. Cum enim Laodiceae,
[illegible]neae, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Ico-
[illegible] quibus in oppidis omnibus commoratus sum,
[illegible]n istius generis legationes erant constitutae. At-
tamen te scire volo, me de isto sumtu legationum
[illegible] remittendo decrevisse nihil nisi quod
civitatum a me postulassent: ne in venditionem
[illegible], & illam acerbissimam exactionem (quam tu
[illegible] capitum atque ostiorum inducerentur sumtus
mini-

[illegible]oficisceretur] Aliquo le-
[illegible]
[illegible] possent] Nisi veteres li-
[illegible] haberent contenderem le-
[illegible] persequi possent. Idem.
[illegible] irridendum] Quod
[illegible] exclusisse. Idem.
] Proficiscenti igitur mi-
[illegible] legationes il-

[illegible] coeperunt legare] Nisi
[illegible] decretum fuit legatio-
[illegible] est falsum; quum
[illegible] fuissent, ut ita sit
[illegible]: Ante meum discess-
[illegible] decrete, me
[illegible] non sunt secutae, mea
[illegible] hujusmodi legatio-
[illegible]. Hoc non sen-
tit Cicero; sed sic argumentatur: Nul-
lam habuerunt caussam me sequendi in
castra magistratus urbium & dioece-
sium qui tibi legationem decreverunt,
cum ego per illorum fines iter fecerim;
in iisque tam diu sim commoratus
ut possent me omnes commodissime
convenire, & de istis legationibus
mecum agere, quippe quas jam ante
adventum meum constituerant. Ergo
non necesse fuit quemquam hoc no-
mine me sequi in castra & trans Tau-
rum, & nec ego quemquam edicto
meo exclusi legatione, quod tu scri-
bebas.

Acerbissimam exactionem capitum] Hinc ad Atticum ita scribit. v. 16. *Audivimus nihil aliud nisi imperata ἐπικεφάλια solvere non posse*. Casaub.

 Non

minime neceſſarii. Ego autem cum hoc ſuſcepiſſem, non ſolum juſtitia ſed etiam miſericordia adductus, ut levarem miſeriis perditas civitates, & perditas maxime per magiſtratus ſuos, non potui in illo ſumtu non neceſſario negligens eſſe. Tu cum iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt, non debuiſti credere. Si autem hoc genere delectaris ut quae tibi in mentem veniant aliis attribuas, genus ſermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego ſi in provincia detrahere de tua fama unquam cogitaſſem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundiſii, neque ad praefectum fabrum Corcyrae, quem in locum me venire velles retuliſſem. Quare potes doctiſſimis hominibus auctoribus, quorum ſunt de amicitia gerenda praeclariſſime ſcripti libri, genus hoc totum orationis tollere, Diſputabant, Ego contra diſſerebam: Dicebant, Ego negabam. An mihi de te nihil eſſe dictum unquam putas? ne hoc quidem quod cum me Laodiceam venire voluiſſes, Taurum ipſe tranſiſti? Quod iiſdem diebus meus con-

ventus

Quod siqui me astutiorem fingit, quid potest
lius quam cum te absentem semper defenderim,
ertim mihi usu venturum non arbitrarer ut ego
bsens a te defendendus essem, nunc committere
optimo me absentem deserere posses? Vnum ge-
o sermonis, in quo persaepe aliquid dicitur quod
nolle dici, si aut legatorum tuorum cuipiam aut
um aut tribunorum militum male dicitur: quod
tamen

Synnade, in duobus vete-
egitur. Sicut & lib. v ad At-
d.
in tota amicitia constans &
tur] Hoc est in amicitia
ne gessi semper ut levitatis a
sim accusari. *Ratio alicujus*
citur, quod quis agit, aut
vid. Manut.
e esse callidius] Sic habent
i manuscripti, & non-
ti. Quidam legi volunt
quo modo scriptum est
gatis. ego nihil muto,
o ut sit *εἰρωνεία*. *Lambinus.*
me astutiorem fingit: quid
allidius] Sic ante Lambi-
editio ac Victorii, *qui* pro
..., *si qui suo sumtu*
ex Pall. sec. Grut.

Aufugero hercle, si magis usus venerit.
Terent. Heaut. *Non usus veniet spero,*
aut si nolis sic accipere, accipe ut idem
Afer Phorm. *Nec cum hujusmodi un-*
quam usus venit, ut conflictares malo.
Pal. tert. *usui venturum.* Gebhardus.
Non tamen ausus sum hoc *usum ventu-*
rum recipere unius codicis auctoritate,
præsertim cum quibus ego sum usus li-
bri refragentur, Ciceroni vero hoc lo-
quendi genus *usu venire* sit frequentissi-
mum. *Græv.*

Quod te putem nolle dici] Legendum
esse, *quod te putem non nolle dici* de-
clarat id quod sequitur non longe ad-
modum, ibi, *Hos ego sermones, quod*
& multi sunt, & tuam existimationem,
ut ego sentio, non offendunt, lacessivi
nunquam, &c. Nam hæc verba, *quod*
te putem non nolle dici, hanc vim ha-

... si quis est qui neminem putat redire posse, non nostram is persi[...] indicat suam, simulque non de me is p[...] stimat. Sin autem, quem mea institut[...] delectant, & quadam dissimilitudine ins[...] ac tuorum laedi se putat, cum uterque n[...] rit sed non idem uterque secutus sit,

bus inclusum in curia Senatum Salamine obsedit, ut fame Senatores quinque necarentur. *Corradus.* *Si aut legatorum tuorum cuipiam a. praef. a. tr. mil. maledicitur*] Heic potius aliis credidi quam mihi; puta Victorio, Manutio, Lambino hanc lectionem exhibentibus, accedente Vaticano cod. in quo talis scriptura restat. ceterum nullus nostrorum huic lectioni favet: quorum text. & Gruter. *quippiam aut praef. aut trib. militum male dicit:* quod ego non spernere rationibus mihi domi conductis possim. primus vero accedit ad Victorianam lect. quippe *quippiam* & *cuipiam*, jam vero *aut*, saepe ex brevitatis ignorantia praeteritur; ut modo supra. Illud vero recte est ex Palat. pr. sec. Grut. Medic. Vatic. emendatum, *aut in pluris.* vulgo inepte, *aut impurius*, quod tamen velut legitimum nonnullos codices invasit & infecit. *Gebhard.*

Et quadam a[...]
meorum ac tuor[...]
curate perspicie[...]
cum videbis *t[...]*
inquam, o App[...]
& quidam susp[...]
liam ob rem t[...]
quitate uti in [...]
nisi ut Appii [...]
argueret, dem[...]
nem illius viol[...]
cero ipse dilige[...]
epistolis & ad [...]
aliud significat [...]
lium, lib. 11, e[...]
rum, & rationum[...]
ad Atticum, lib[...]
nulli amici Appi[...]
qui me iderio pu[...]
ille male [...]
laudis [...]
Te putat legend[...]

non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, [illegible] provincia patuit: nostra si angustior (etsi de tua [illegible] beneficaque natura limavit aliquid posterior annus, [illegible] quandam tristitiam temporum) non debent mirari [illegible]s, cum & natura semper ad largiendum ex alieno restrictior, & temporibus quibus alii moventur iis[illegible]o movear, me esse acerbum sibi ut sim dulcis mihi. [illegible] quod me certiorem fecisti, cum per se [illegible], tum quod significasti, tibi omnia mea [illegible] fore. In quibus unum illud te præcipue [illegible] quid mihi ad hoc negotii aut oneris acce[illegible]temporis: Hortensiumque nostrum collegam & [illegible], ut si unquam mea caussa quidquam aut [illegible] hac quoque sententia bima decedat: qua [illegible] mihi

[illegible]tu nobilissimi] Codex unus [illegible]ost vocem nobilissimi, habet [illegible], sine copulatione. Unde [illegible]suspicantur, ejecta voce nobi[illegible]egendum, ut hominis libera[illegible] quod mihi quoque videtur.

[illegible] angustior, etsi de tua prolixa [illegible] natura limavit aliquid po[illegible]ur] Pro limavit alii habent [illegible]lii limitavit. Vetusti hic co[illegible]ihil mendi continent: quod [illegible] puto, facile tolli potest: sic [illegible]lis legitur, limavit abit, &c. [illegible]n (ni fallor) quatuor ulti[illegible] bis repertæ: cum fortasse [illegible]andem dictionem ut diver[illegible]ite bis scripsisset: credo enim [illegible] exemplari limabit scriptum [illegible]lim autem (nam sæpe b pro [illegible]nt, ut ex vetustis lapidibus [illegible]) quempiam fortasse, ne id falleret putaretque esse futu[illegible]is, supra extremam partem [illegible]onis limabit, avit scripsisse: [illegible]rius qui inde descripsit, ut & necessarium verbum acce[illegible]emque dictionem integram [illegible] nimia & curiosa diligentia [illegible] peccati admisit. Limitavit autem omnino puto mendosum esse. Limitare enim esse existimo limites & terminos collocare: limavit autem hic minuit μεταφορικῶς omnes inutiles sumptus quasi conterendo. *Victorius.*

Nostra si angustior etsi] Vulgo, *angustior erit.* sed istud verbi neque in melioribus editionibus, neque in ullis MSS. conspicitur. amandavi ergo εἰς κόρακας. cæterum in omnibus nostris, ut & tribus Guilielm. est *limitabit* non *limavit.* Egnatius quia invenerat in Mediceo *limavitabit* legit *elimavit,* quod verbum est Latinum & proprium hujus sensus, ductum a *lima* quæ atterit quod superfluit. Mihi in illo *limitabit* subesse aliquid suspicio est: alteriusque tot codicum fides apud me fundata est, quam vel momenta sagacissimæ conjecturæ seu acuminis. *Gebhardus.*

Me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi] Hoc est, me non esse liberalem erga alios, ut tanto magis lauder, & meis studeam commodis.

Nostrum collegam] In auguratu. *Conradus.*

De hac quoque sententia bima] Duorum annorum. Nam Sestius ad me scripsit, Hortensium de proroganda nostra

mihi nihil poteſt eſſe inimicius. De noſtris rebus quod ſcire vis, Tarſo Nonis Octobr. Amanum verſus profecti ſumus. Haec ſcripſi poſtridie ejus diei cum caſtra haberem in agro Mopſuheſtiae. Si quid egero ſcribam ad te; neque domum unquam ad me litteras mittam quin adjungam eas quas tibi reddi velim. De Parthis quod quaeris, fuiſſe nullos puto. Arabes qui fuerunt, admiſto Partico ornatu, dicuntur omnes revertiſſe. Hoſtem eſſe in Syria negant ullum. Tu velim ad me quam ſaepiſſime & de tuis rebus ſcribas & de meis, & de omni reipublicae ſtatu: de quo ſum ſollicitus eo magis quod ex tuis litteris cognovi, Pompeium noſtrum in Hiſpaniam iturum. Vale.

ſtra provincia dixiſſe neſcio quid: qui mihi tamen in Cumano diligentiſſime ſe ut annui eſſemus defenſurum receperat. *Corradus.*

Nihil poteſt eſſe inimicitius] Et hoc quatuor Pall. priorum ſcriptura eſt: ac Gruteriani. vulgo *inimicius*. Gebhard. Sed videſis quæ ſupra ep. 2. de *amicicior*.

Mopſuheſtia] Urbis a Mopſo vate conditæ, etſi *Mosheſtia* etiam legitur. *Corradus.* *In agro Mosheſtia*] Ita Victorius, Med. Pal. pr. ſecundus vero & Peck. *Moſcheroa.* tert. *moſeſtia.* quart. quint. *Moſyeſtia.* alii ut Victor. & Lambin. *Mopſuheſtia*, ſicut dudum ante illos natos emendarat Egnatius. *Gebhardus.*

am curet.

M.T.C. APPIO PVLCHRO S.D.

tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas
manitatis, officii, diligentiae. Adſpectus videlicet
bi tuam priſtinam urbanitatem reddidit. Nam quas
e ante quam ex Aſia egreſſus es ad me litteras miſi-
de legatis a me prohibitis proficiſci, alteras de Ap-
m aedificatione impedita, legi perinvitus. Itaque
ntia meae conſtantis erga te voluntatis, reſcripſi tibi
us. Iis vero litteris lectis quas Philotimo, liberto
dediſti, cognovi intellexique, in provincia multos
ui nos quo animo inter nos ſumus eſſe nollent: ad
vero ut acceſſeris, vel potius ut primum tuos vide-
gnoſſe te ex iis, qua in te abſentem fide, qua in
s officiis tuendis erga te obſervantia & conſtantia
Itaque quanti illud me aeſtimare putas quod eſt
itteris ſcriptum, Si quid inciderit quod ad meam
em pertineat, etſi vix fieri poſſit, tamen te parem
atiam relaturum? Tu vero facile facies: Nihil eſt
uod ſtudio & benevolentia vel amore potius, effici
ſſit. Ego etſi & ipſe ita judicabam, & fiebam crebro
per litteras certior, tamen maximam laetitiam ce-

consequerer (nam id quidem Ἐπιχώρειον est,) sed, me
cule, quod tua dignitas atque amplitudo mihi est ipsa
per se. Quare quoniam pluris tu habes quam ceteri
scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt
omnes si quid velis, gratissimum mihi feceris si a
simul atque adeptus eris quod & tu confidis & ego o
litteras miseris. Longi subsellii (ut noster Pompeius ap
lat) judicatio & mora, si quem tibi item unum alteru
diem abstulerit (quid enim potest amplius?) tua tame
gnitas suum locum obtinebit. Sed, si me diligis, si
diligi vis, ad me litteras ut quam primum laetitia aff
mittito. Et velim reliquum quod est promissi ac m
ris tui mihi persolvas. Cum ipsam cognitionem juris
gurii consequi cupio, tum mehercule tuis incredibi
studiis erga me muneribusque delector. Quod autem
tale quiddam desideras, sane mihi considerandum est
nam te remunerer potissimum genere: nam profecto
est meum, qui in scribendo (ut soles admirari) tantur

admodum ostendis : meque totum & mea & meos
nendatos habebis. Vale.

discessum senatus] Ex curia die-
mitialibus, per quos lege Pu-
ri Senatus non poterat, epist. 3
Corrad. Tum ipsum discessum se-
cutis credo litteras meas] Sic
antius ex tribus posterioribus
Stewech. vulgus adjecit *in*, ne
am esset circa quaestionem, quo
ret oratio tegimine. *Gebhardus.*
Gravii primus & Mentelianus

Consilio tuo] Ne statim post primam victoriam litteras mitterem. *Corradus.*

Ut appellatus Imperator sim] Apud Issum, epist. 10 lib. 11. *Idem.*

Aliis rebus additis] Victis praesertim Pindenissis, qui Saturnalibus mane se mihi dediderunt. *Idem.*

Aestivisque confectis] Hinc, inquit alibi, *exercitum in Hyberna agri male pacati deducendum Q. Fratri dabam.* Idem.

EPISTOLA X.

ARGUMENTUM.

pium Dolabella, reversum e Cilicia, de majestate & bitu accusaverat, eodemque tempore Tulliam, Cice-lliam, uxorem duxerat, M. Coelio, Ciceronis & Do-e amicissimo, eas nuptias conciliante; de quibus libro epist. 6. 13. Id factum a suis insciente se, conatur probare, & in hanc sententiam multa colligit. Prae-, suspicante Appio impeditas a Cicerone legationes quae m ad suam laudem ire decrevissent, multis verbis hanc adimere. Mittit etiam commentarium

..., quae mihi tamen minus ...
... enim mihi fieri putabam cum ...
... tempus in quo perspicere posses
... Pompeium, quem unum ex omnibus fa-
t debeo, plurimi, quanti Brutum facerem: quan-
n consuetudine quotidiana perspexisses, sicut per-
sed quoniam accidit, si quid a me praetermissum
ommissum facinus & admissum dedecus confitebor:
ius, qui a te tractatus est praestanti ac singulari fide,
cujus

...tor. *Contestans omnes deos*] Sic ...itionum principe, invenitque ... in suis. ceterum sic expresse ... sec. tert. quint. ob compen-...ptionis *constans*. alii *obtestans*, ... utrique male. sic Cicero ...errem: *Deos hominesque con-...mare coepit*. Idem pro Flacco, ...te, *Flacce*, *caelum terramque* ...*stens flentem obtestabar*. Geb-...lare Amstelodam. *contestans*. ...*stans*.

... *atque confirmo*] Sic etiam ...m: *Pro Appio nos hic omnia fa-...mosse tamen, sed plane libenter:* ...*ipsum colimus, & Brutum ama-* ...*Pompeius a me mirifice contendit*. ...s.

...*omnia* ... pud *civitates*, ... habe... omnes, quos

omnibus nostris MSS. & editionibus; solum in Pal. secundo est a manu secunda *clari hominis*, quod improbandum non ducerem, modo numerosiore & firmiore se teste tueretur. Clarum apud suos provinciales se fuisse, jactat Coelio lib. II, epist. 10. *quadam auctoritate apud eos qui me non norant nominis nostri. Multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cetera*. Gebhardus. Gulielmius probat *clari* (quod in Palatino secundo est a secunda manu,) quia clarum apud provinciales se fuisse scripserit Coelio libro secundo, epistola decima. Omnes tamen codices antiqui *cari*. Ad persuadendum valet plurimum amor. Quamvis enim sis clarissimus, nisi ameris & carus sis, non faciles aures invenies tuis persuasioni-

accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescen-
as ego salutem duobus capitis judiciis summa con-
e defendi, ut tuis inimicitiis suscipiendis oblivisce-
atroni omnium fortunarum ac rationum suarum:
im cum tu omnibus vel ornamentis vel praesidiis
res, illi (ut levissime dicam) multa deessent. cujus
ultus & puerilis erat jam antea ad me a M. Coelio,
i nostro, perscriptus: de quo item sermone multa
unt abs te. Ego autem citius cum eo qui tuas ini-
mi-

qua debeantur] Al. *ea videam* orrad. *Cum tibi, cujus mihi am.* lare lectorem non possum, codice antiquo, quem qui-im, a me repertum esse ver-*, ibi, *ea tribus video.* ex orta suspicio est, esse alie-liunde invectum: totum-locum sic esse legendum, *cujus mihi amicitia non solum letiam jucunda est, ea tribui,* &c. ut *cum* & *tum*, hic in-: esse non adverbia tempo-copulationes: & infinitivus tur ab illo toto, *capio ma-iptatem.* Lambin. *Ea tribui, tur: tum vero remanere etiam* ilgo *tribui video*; sed posterius unt quatuor Pall. Grut. Peck.

Grut. Stewech. *erga fortes & industriosos viros.* qui codices tametsi non postremo apud me sint numero, tamen non ausus sum hanc novitatem ac licentiam admittendi quodvis in Cicerone assumere atque usurpare. Porro item Pal. tert. ac Stew. *tantam temeritatem fuisse adolescenti.* Gebh. MSS tres & cod. N. Scelsi *ergo fortes & industriosos viros.* meus vero optimus, *erga fortes & industres viros.* legendum, *erga fortes & inlustres viros.* illustres nimirum natalibus & meritis in rempublicam. Veteres autem sæpius scripsisse *inlustris* pro *illustris* testantur inscriptiones antiquæ. dein mallem ex Stewechiano, *qua mihi ipsa una semper tributa merces est.* Grævius.

Tantam temeritatem fuisse in eo adole-

micitias suscepisset, veterem conjunctionem diremi
quam novam conciliassem. Neque enim de meo erg
studio dubitare debes, neque id est obscurum cuiqua
provincia, nec Romae fuit. Sed tamen significatur in
litteris suspicio quaedam & dubitatio tua, de qua alic
tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem
necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui imp
mento quo minus Romam ad laudem tuam mitterer
aut in quo potui si te palam odissem, minus quod tibi o
set facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Que
essem ea perfidia qua sunt ii qui in nos haec conferunt,
men ea stultitia certe non fuissem ut aut in obscuro
apertas inimicitias, aut in quo tibi nihil nocerem, sumr
ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quos

ab eo: sic est in omnibus MSS. & editionibus vetustioribus. Porro omnes MSS. ut & prisca editio, *si ejem ex per-*

parum ... detrimentum a... quae coegerit eos tam longe a ... bus ad proconsulem adire. Est ...

oneraruntʔ non modo subſtatos ſumtus, ſed etiam
aratoribus eorum qui jam profecti eſſent, repetitos
tos, eamque cauſſam multis omnino non eundi fuiſſe.
rer tecum atque expoſtularem, ni (ut ſupra ſcripſi)
e me tibi hoc tuo tempore quam accuſare te mallem,
putarem eſſe rectius. Itaque nihil de te, quod credi-
e me: quamobrem non debueris credere pauca di-
Nam ſi me virum bonum, ſi dignum his ſtudiis ea-
ctrina cui me a pueritia dedi, ſi ſatis magni animi,
inimi conſilii in maximis rebus perſpectum habes,
n me non modo perfidioſum & inſidioſum, & fallax
citia, ſed ne humile quidem aut jejunum debes agno-
Sin autem me aſtutum & occultum juvat fingere,
quid

in purpura. *Grbbardus.* Am-
enſis tamen, *Nimirum ex epi-*
Grævii primus, *Nimirum ex*

m Corneliam] Qua L. Sylla in
ſis ſumptibus omnes Aſiæ ci-
o portione in provincias de-
Corradus.

tuis datum, indixit] Al. *in-*
nod eſt verbum ad rationes ma-
mmodatum. *Idem. Datum in-*
Sic videtur legendum, atque
gendum, ſententia optima,

men, pleroſque libros veteres habere
indixit. quod ſi probabimus, diſtin-
ctionis nota poſt *datum* erit locanda,
hoc modo: *quantum quaque voluit
leg. tuu datum, indixit.* Atque hanc
lectionem æque probo atque ſuperio-
rem: & fortaſſe recta & vera eſt. *In-
dicere* autem poſitum pro imperare.
quo modo ſæpe uſurpant Latini, cum
dicunt *indicere tributum.* Lambin. vid.
Manut. Pall. tres quatuorve, Grut.
Stewech. Victorii editio, *quantum qua-
que voluit, legatu tuu datum induxit.*

quid eſt quod minus cadere in ejuſmodi naturam poſſit, quam aut florentiſſimi hominis aſpernari benevolentiam, aut ejus exiſtimationem oppugnare in provincia cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum oſtendere inimicum in qua nihil obſis? aut id eligere ad perfidiam quod ad indicandum odium apertiſſimum ſit, ad nocendum leviſſimum? Quid erat autem cur ego in te tam inplacabilis eſſem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem cum tibi prope neceſſe eſſet eas agere partes, inimicum mihi fuiſſe cognoſſem? Cum vero reditum noſtrum in gratiam uterque expetiſſet, quid in conſulatu tuo fruſtra mecum egiſti, quod me aut facere aut ſentire voluiſſes? Quid mihi mandaſti cum te Puteolis proſequerer, in quo non exſpectationem tuam diligentia vicerim? Quod ſi id eſt maxime aſtuti, omnia ad ſuam utilitatem referre, quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius quam hominis nobiliſſimi atque honoratiſſimi conjunctio, cujus opes, in-

a libentissime adstringor, quanta sunt studiorum si-lo, suavitas consuetudinis, delectatio vitae atque, sermonis societas, litterae interiores? atque haec ica. Quid illa tandem popularia? reditus illustris am? in quo ne per imprudentiam quidem errari po-: suspicione perfidiae: amplissimi sacerdotii colle-in quo non modo amicitiam violari apud majores fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem li-ui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quae ut o-tam multa, atque tanta, quis unquam tanti quen-icit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. ium, socerum tuae filiae? Etenim si merita valent:, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi um restitutum puto. si consuetudinis jucunditas: it unquam amicitia consularium in nostra civitate ctior? si illa amoris atque officii signa: quid mihi commisit? quid non mecum communicavit? quid senatu cum ipse abesset, per quenquam agi maluit? ille me rebus non ornatissimum voluit amplissime? aique ille facilitate, qua humanitate tulit conten-meam pro Milone, adversante interdum actioni-bus

optari quidem sacerdotem lice-pinque Palatini, Grut. pri-qui non intellexerunt vim n fecerunt pro fronte sua du-ni. Gebhardus. In meis duo optimis est, *nec optari*, quod iteo quin corruptum sit ex *ne* ut facile videre est. Mente-ro clare, *ne cooptari*, quod hoc libro tum ex melioribus is hic reposui, poscente quo-atinae linguae. Novi quidem m Virgilio esse eligere, sed rdotem pro *cooptare* quis di-t.

Ille me rebus non ornatissimum lissime] Sic editionum veter-Victor. Pall. quinque Grut. vulgo, *quibus ille me in rebus non orna-tum voluit*. Gebhard.

Adversantem interdum] M. Cœlio Tribuno plebis intercessore. *Corradus.*

Actionibus suis] Legibus, & suspicio-nibus de Milone. *Idem.* *Adversante interdum actionibus suis*] Sic vet. cod. sic quint. Pal. ac Vict. editio. Grut. ta-men *adversitante*. quasi esset *adversita-ri*, adversari & occurrere cupere atque affectare, sicut apud Plautum *dormitare* aliaque multa, ut Milonis intentio po-tius in conatu fuerit quam effectu. Mul-ta elegantia & antiqua exciderunt, imo præcipitarunt ex Ciceronis sublimata facundia, pro quibus nunc humilia, jejuna, sordida sustulimus. ut paullo post est in Pal. tertio, *armis denique de-texit*

bus ſuis? quo ſtudio providit ne quae me illius temporis invidia attingeret, cum me conſilio tum auctoritate cum armis denique texit ſuis? quibus quidem temporibus haec in eo gravitas, haec animi altitudo fuit: non modo ut Phrygi alicui aut Lycaoni, quod tu in legatis feciſti, ſed ne ſummorum quidem hominum malevolis de me ſermonibus crederet. Hujus igitur filius cum ſit gener tuus, cumque, praeter hanc conjunctionem affinitatis, quam ſis Cn. Pompeio carus quamque jucundus intelligam, quo tandem animo in te eſſe debeo? cum praeſertim eas ad me is litteras miſerit quibus etiamſi tibi, cui ſum amiciſſimus, hoſtis eſſem placarer tamen, totumque me ad ejus viri ita de me meriti voluntatem nutumque converterem. Sed haec hactenus: pluribus enim etiam fortaſſe verbis quam neceſſe fuit ſcripta ſunt. Nunc ea quae a me profecta, quaeque inſtituta ſunt, cognoſce.

* *Non pauca deſiderantur, quae fortaſſe ab ipſo Cic-*

pro periculo tuo. Te enim (ut spero) propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quae sunt maximi animi summique consilii, tibi diligentius & accuratius quam haec quae nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

atque inst.] Mediceus codex *professa* habet, & alter etiam non melius, quorum auctoritatem secuti ita & nos legimus. Hujus autem nominis in hoc loco vis aperta est: quo etiam sensu accepit in epistola ad Catonem, cum inquit, *A me autem hæc sunt professa, quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veri testimonii ac judicii.* Inclusam autem illud in se habet alterius verbi vim, quod quidam malunt: nam nisi perfecta, & absoluta essent, non recte dici possent *professa*, sed adhuc essent *instituta*, & inchoata. Sed hæc minuta, & pusilla sunt: illud momenti majoris, quod nostram animadversionem iidem non probant, qua judicavimus, quædam paullo post deesse. Illa autem mirifice nobis placet, & (ut audio) aliis doctis & ingeniosis viris: nam quod illi arbitrantur in commentario de iis rebus egisse Ciceronem quem ad Appium miserit, hoc verum esse nullo pacto credere possum: non statim inquit, *atque hac agimus, & agemus* &c. quasi commentarius inter hæc & superiora verba inculcari posset, aut de commentario in his epistolis unquam Cicero locutus sit. *Victorius* in posteriorib.

EPISTOLA XI.

ARGUMENTUM.

Gratulatur Appio quod absolutus esset de majestate, eundemque fore exitum judicii de ambitu confirmat. Cn. Pompeium & M. Brutum effert laudibus, quod egregiam Appio fidem ac benevolentiam praestitissent. suam operam pollicetur ad eos notandos qui testimonium in Appium pretio dixerant. Subjungit de statu reip. de auguralibus Appii libris, de suis litteris cum aliqua benevolentiae significatione. Postremo adhortatur ut in censura gentilem suum imitetur App. Claudium Caecum. Mista est epistola, moralis, ubi gratulatur & hortatur; negotialis, ubi de testibus, de auguralibus libris, de Tullio, de litteris agit.

M. T. C. APPIO PVLCHRO (ut ſpero) CENSORI S. D.

CVm eſſem in caſtris ad fluvium Pyramum redditae mihi ſunt uno tempore a te epiſtolae duae, quas ad me Q. Servilius Tarſo miſerat. Earum in altera dies erat adſcripta Nonarum Aprilium, in altera, quae mihi recentior videbatur, dies non erat. Reſpondebo igitur ſuperiori prius, in qua ſcribis ad me de abſolutione majeſtatis. de qua, etſi permultum ante certior factus eram litteris, nuntiis, fama denique ipſa (nihil enim fuit clarius; non quo quiſquam aliter putaſſet; ſed nihil de inſignibus ad laudem viris obſcure nuntiari ſolet,) tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae litterae: non ſolum quia planius loquebantur & uberius quam vulgi ſermo, ſed etiam quia magis videbar tibi gratulari cum de te ex teipſo audiebam.

no mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: ... ab ipsa rep. defensum scribis, quae quidem, ... bonorum & fortium civium copia, tueri tales

tis, an de ambitu: quia ... neque falso ei illa... majestatem populi R. ... ambitus non attige... ad eum & crimina ipsa ... quia crimen maje... : ambitus vero ita ... accusetur reus impro... *Lambin.*

... *est majestas (& sic Sylla ... in quemvis impune declamari* ... vel. lege Cornelia maje... eruditi *ut s. q.* ... quoniam in ambitu ... poena ut aut accusetur ... defendatur. *Corradus.*

... *est majestas (ut Sylla vo*... ce.] Majestatis crimen (in... obscuratum est ut cuivis liceat declamare, id est, ut cui... quasi declamandi ... ingenii caussa, accusare ... sine metu poenæ. *Lam*... Lambinum hunc lo... emendandum censuit ... *Veruntamen est m. ut* ... perperam: legendum ... *ut in quemvis impune*

mus codex hic prodigiose corruptus est, quod non possum non indicare, ut argumento sit, quomodo glossemata & si quæ alia notata in marginibus fuerunt, possint irrepere in verba scriptorum, fœdeque omnia contaminare. Sic vero in illo legitur, *Veruntamen est majestas, & sic si illa proprium nomen fuit illa voluit, ne in quemvis.* Scriptum fuit in antiquis exemplaribus, ut semper scribitur, *Sylla.* quod corruptum fuit in *si illa*, hoc cum quis deprehendisset, & nomen proprium fuisse subodoratus esset, cujus vero fuerit, ignoraret, margini adscripsit, *fuit nomen proprium*, quod postea alii receperunt in ipsum contextum. Ex vestigiis autem hujus libri ut & aliorum in quibus legitur, *& sic illa voluit*, rescribendum est, *& sic Sylla voluit.* Grævius.

Ut aut accusetur improbe, aut defendatur] Sc. *improbe.* namque aut reus aut accusator, uter eorum succubuerit, notatur ut improbus: quod eam rem aperte fieri convenit, non, ut majestatis crimen plerunque, occultissime. *Bern. Rutil.*

tales viros deberet; nunc vero eo magis quod tanta penuria eſt in omni vel honoris vel aetatis gradu, ut tam orba civitas tales tutores complecti debeat: alterum, quod Pompeii & Bruti fidem benevolentiamque mirifice laudas. Laetor virtute & officio cum tuorum neceſſariorum, meorum amiciſſimorum, tum alterius, omnium ſeculorum & gentium principis; alterius, jampridem juventutis, celeriter (ut ſpero) civitatis. De mercenariis teſtibus a ſuis civitatibus notandis, niſi jam factum aliquid eſt per Flaccum, fiet a me cum per Aſiam decedam. Nunc ad alteram epiſtolam venio. Quod ad me quaſi formam communium temporum & totius reip. miſiſti expreſſam, prudentia litterarum tuarum valde mihi eſt grata. Video enim & pericula leviora quam timebam, & majora praeſidia, ſi quidem (ut ſcribis) omnes vires civitatis ſe ad Pompeii ductum applicaverunt. tuumque ſimul promtum animum & alacrem perſpexi ad defendendam remp. mirificamque cepi

im mecum tuorum, praeter omnes meos, qui sunt
tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse non
go. bis ad te scripsi me purgans diligenter, te leviter
ns in eo quod de me cito credidisses: quod genus
ae mihi quidem videbatur esse amici. Sin tibi displi-
on utar eo posthac. Sed si, ut scribis, eae litterae
erunt disertae, scito meas non fuisse. Vt enim Ari-
us Homeri versum negat, quem non probat: sic tu
enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne puta-
tum. Vale, & in censura, si jam es censor (ut spero,)
oavo multum cogitato tuo.

, ut scribis, hae litterae non fuerunt MSS. *sed si ut scribis esse litterae* *unt disertae.* Amstelod. *sed si ut* *e litterae non f. d.* Stewech. *sed si* *hae l. n. f. d.* lege, *sed si ut scri-* *tterae non fuerunt disertae.* Græv.

De preavo multum cogitato] Appio Claudio Cæco, qui solus toto quinquennio censor fuit, quoniam C. Plautius Venox collega intra annum & sex menses se magistratu abdicavit. *Corradus.*

EPISTOLA XII.

ARGVMENTVM.

ratulatur Appio de absolutione ambitus: excusat filiae *ias, quam accusator Appii Dolabella uxorem duxerat:* *ait ea caussa diligentiorem ad benevolentiam declaran-* *esse factum.*

M. T. C. APPIO PVLCHRO S. D.

Ratulabor tibi prius (ita enim rerum ordo postulat:)
deinde ad me convertar. Ego vero vehementer gratu-
e judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit,
lutum esse te: sed illud, quod quo melior civis, quo
larior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis
&

ratulabor tibi prius] Optime meus ber primus, *Gratulor tibi primum.* scribunt duo Pall. nisi quod cum *s prius* legant. *Grav.*

Quo vir clarior] Peckii liber (quo cum consensisse Pal. pr. videre videor ex rasura) *industrior.* unde Guilielmius volebat *inlustrior.* Gebhard.

& induſtriae ornamenta in te ſunt, eo mirandum eſt magis, nullam ne in tabellae quidem latebra fuiſſe abſconditam malevolentiam quae te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum atque morum negotium: nihil jam ſum pridem admiratus magis. De me autem, ſuſcipe paulliſper meas partes, & cum te eſſe finge qui ſum ego: ſi facile inveneris quod dicas, noli ignoſcere haeſitationi meae. Ego vero velim mihi Tulliaeque meae (ſicut tu amiciſſime & ſuaviſſime optas) proſpere evenire ea, quae me inſciente facta ſunt a meis: ſed ita cecidiſſe, ut agerentur eo tempore, ſpero omnino cum aliqua felicitate, & opto.

Eo mirandum eſt magis] Quoniam talibus viris, qualis es tu, multi ſolent invidere, proptereaque his in ſuffragiis præſertim occultis adverſari. *Corradus.*

Nullam ne in tabella quidem latebra

Facta ſunt a meis] Terentia & M. Cœlio. *Idem.*

Eo tempore] Quo te Dolabella accuſabat. *Idem.*

Cum aliqua felicitate] Ex ſpe, te & Dolabellam reconciliandi. *Idem.* Non

erumtamen plus me in hac ſpe, tua ſapientia &
tas conſolatur, quam opportunitas temporis. Ita-
quemadmodum expediam exitum hujus inſtitutae
is, non reperio. neque enim triſtius dicere quid-
ebeo ea de re, quam tu ipſe ominibus optimis
eris. neque non me tamen mordet aliquid: in
um vereor, ne tu parum perſpicias ea quae geſta
aliis eſſe geſta, quibus ego ita mandaram ut cum
nge abfuturus eſſem ad me ne referrent, agerent
probaſſent. In hoc autem mihi illud occurrit:
u igitur ſi affuiſſes? Rem probaſſem. de tempo-
iil te invito, nihil ſine conſilio egiſſem tuo. Vi-
are me, jamdudum laborantem, quomodo ea tuear
iihi tuenda ſunt & te non offendam. Leva me igi-
c onere. nunquam enim mihi videor tractaſſe cauſ-
fficiliorem. Sic habeto tamen: niſi jam tunc omnia
ia cum ſumma tua dignitate diligentiſſime confeciſ-
tametſi nihil videbatur ad meum erga te priſtinum
m addi poſſe: tamen, hac mihi affinitate nuntia-
on majore equidem ſtudio, ſed acrius, apertius,
cantius dignitatem tuam defendiſſem. Decedenti
& jam imperio annuo terminato, ante diem III No-
xtiles, cum ad Sidam navi accederem, & me-
Q. Servilius eſſet, litterae a meis ſunt redditae. dixi
ſtatim

um correxit Victorius, cui
ugnat Lambinus. Liv. XXIII.
eſtrae meliores facilioreſque erunt,
ex ſententia, optime ex MSS.
dat Gronov. quem ibi vide.
itur *feliciores*. Hic tamen vul-
io videtur præferenda. *Græ-*

e in hac ſpe] Reconciliandi.

tunitas] Quæ ſit, ut ego alte-
cus, alterius ſocer, hoc tuo
ſim inter vos quaſi interpres.

unum modo vereor] Veterum li-
brorum, quos ego vidi, conſenſus mo-
vet me, ut de manuſcripta lectione
non dubitem, quæ *modo vereor* habet,
pro eo quod eſt in vulgatis, *non vereor*.
F. Urſin.

Ab aliis eſſe geſta] Ita Pall. ſec. quart.
quint. Vatic. Victor. vulgo, *ab illis eſſe*.
Gebhard.

Sic habeto tamen] Sic eſt in meliori-
bus editionibus, & Victorii, item in
Pall. Grut. vulgo, *ſed tamen ſic habeto*.
Idem. Sic & MSS. quatuor, quos
Grævius evolvit.

Tamen hac mihi affinitate nuntiata]
Sic repoſui ex quatuor libris illis anti-
quis,

ſtatim Servilio (etenim videbatur eſſe commotus,) ut omni a me majora exſpectaret. quid multa? benevolentior tib quam fui nihilo ſum factus, diligentior ad declarandam benevolentiam multo. Nam ut vetus noſtra ſimultas an tea ſtimulabat me, ut caverem ne cui ſuſpicionem ficte re conciliatae gratiae darem: ſic affinitas novam curam mih affert cavendi, ne quid de ſummo meo erga te amore detra ctum eſſe videatur. Vale.

quis, quibus uſus ſum: quibus ſubſcribit primus Palatinus & Stewech. vulgo *renuntiata*. Graevius.

Videbatur eſſe commotus] Ex his meorum litteris de nuptiis. *Corradus*.

EPISTOLA XIII.

ARGVMENTVM.

Agit Appio gratias, quod ſupplicationem ſibi decernendam ſtudioſe curaverit.

perſcripſit, te non ſolum auctoritate orationis, ſen-
a tua, quibus ego a tali viro contentus eram, ſed
a opera, conſilio, domum veniendo, convenien-
neis, nullum munus officii cuiquam reliquum fe-
? Haec mihi ampliora multo ſunt quam illa ipſa
ter quae haec laborantur. Inſignia enim virtutis
i etiam ſine virtute aſſecuti ſunt, talium virorum
ſtudia aſſequi ſola virtus poteſt. Itaque mihi pro-
fructum amicitiae noſtrae ipſam amicitiam, qua
l eſt uberius, praeſertim in iis ſtudiis quibus uter-
noſtrum devinctus eſt. Nam tibi me profiteor &
p. ſocium, de qua idem ſentimus, & in quotidia-
ita conjunctum cum iis artibus ſtudiiſque quae coli-
. Velim ita fortuna tuliſſet, quanti ego omnes tuos
facio

petendum ſtudium tuum] Ad obti-
ndas ſupplicationes. *Corradus.*

unus onus officii cuiquam reliquum
Optimus codex, *nullum munus*
cuiquam reliquum feciſſe. quod
extat in margine Lambinianæ.
ipſiſt Tullius. Inferius in lib. v,
14. *Tuum fratrum tuorum, quos aeque*
te ſumma benevolentia ſum comple-
ſingularis pietas amorque fraternus,
me patitur officii erga te, ſtudiique
amicitia munus expletum ſit. Error inde
ortus: Primam litteram abſorpſerat
præcedens vox *nullum.* unde *unus* in *onus*
tranſiit. *Grav.*

Hac mihi ampliora] Hujuſmodi ſtu-
dia. *Corradus.*

Quam illa ipſa] Supplicationes. *I-
dem.*

Propter qua hac elaborantur] Codices
veteres habent *laborantur*: & ita P. Vi-
ctorius edendum curavit. ego nihil mu-

facio uti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges, hac re novata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum haec scribebam, censorem te jam esse sperabam. eo brevior est haec epistola, & ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

Uti tu meos facere posses] Quod facere tamen posses, nisi unus esset Dolabella quem odisses. *Corrad.*

Nostrum est onus] Reconciliandi. *Idem.*

TVLLII CICERONIS
ISTOLARVM
AD
ER. SVLPICIVM ET CETEROS
LIBER IV.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

Satis patebit hujus epistolae argumentum si lector sciat scriptam esse cum Caesar pulso ex Italia Pompeio, bellum contra legatos ejus in Hispaniam pararet L. Lentulo, C. Marcello Coss. ante mensem :um, quod sequenti cognoscitur epistola. Respondet Sul- congressum petenti: in quo suam voluntatem cum ejus ıtate consentire demonstrat, sed eam esse rationem tem- m ut remedium exstinctae reipub. nullum afferre possint. ıtiale argumentum. moralia quaedam interjecta, ut de :cii laude, d: utriusque in patriam studio, de dolore missa reip. salute.

M. T. C. SER. SVLPICIO S. D.

GAius Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quaesisse quibus in locis essem: molesteque te ferre, quod me propter valetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses:

ad urbem accessissem] Ex Cilicia rediens prid. Non. Januar. *Corradus.*

disses: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Vtinam, Servi, salvis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te haec mala multo ante providentem, defensorem pacis & in consulatu tuo & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Sero enim veneram; solus eram, rudis esse videbar in caussa, incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam videbimur opitulari posse reip. si quid est in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus sed ut quam honestissime lugeamus, nemo est omnium, quicum potius mihi quam tecum communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper

judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptio-
endiis. Itaque mihi venire in mentem nihil potest
do quid sperem, sed vix jam quid audeam optare.
Sin

emerarium est. ut hic *fuge-*
misse atque inutile esse, a
te atque mortuo : quod
m virtutem & acrimoniam
Sed nihil propter nasutiores
bhardus.

tuum senatorum] Nam plu-
ptimi quique cum Pompeio
cti. *Corrad.*

Qui Romæ esses, & in Sena-
dem.

] Romam redirem, & in
enitem. *Idem.* Cicero plu-
cis ad Atticum (id quod &
te satis arguit) ad Cæsa-
Romam adventum in Se-
ipso habitum venisse *Ser-*
tuum ostendit : &, quod
leviter queritur, filium
dendum Pompeium Brun-
e. ad Atticum : *Quid S. Ser-*
quam in his castris fuerint,
eius circumsederetur? Et sub-
ola : *Sed erit injustissimus*
ui filium misit ad affligendum
um, aut certe capiendum. Et
æsar mihi ignoscit per litteras,
venerim seseque in optimam

Petebat] Et præsens a præsente, & litteris. *Corrad.*

Me cum rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ a te de pace dicta sunt, ostendi me esse dicturum] *Ostendi m. e d.* Senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari. *Corradus.* Colloquium suum Formianum cum Cæsare tum primum viso post motum civile bellum ita scribit : *Veni igitur, & age de pace. meone, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari : multaque, inquam, digna eo deplorabo. tum ille. Ego vero ista dici nolo. ita putabam, inquam,* &c. Litterarum harum meminit eodem libro : *Injecta autem mihi spes quædam est, velle mecum S. Sulpitium colloqui, ad eum misi Philotimum libertum cum litteris si vir esse velet, det clara synodia : sin autem ; erimus nos qui solemus.* Et non multo post : *Hic ego Servium expecto. rogor enim ab ejus uxore & filio, & puto opus esse.* Bern. Rutil.

Res videas, quomodo se habeat] Ita Victorius ; Pall. prim. sec. quart. quint.

Sin autem tibi, homini prudentiſſimo, videtur utile eſſe nos colloqui, quanquam longius etiam cogitabam ab urbe diſcedere, cujus jam etiam nomen invitus audio, tamen propius accedam. Trebatioque mandavi, ut ſi quid tu eum velles ad me mittere, ne recuſaret, idque ut facias velim, aut ſi quem tuorum fidelium voles, ad me mittas; ne aut tibi exire ex urbe neceſſe ſit, aut mihi accedere. Ego tantum tibi tribuo quantum mihi fortaſſe arrogo, ut exploratum habeam quidquid nos communi ſententia ſtatuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

Tamen propius accedam] E Campania & maritima ora, quæ me, ut voluit Pompeius, habet ὑπόσκοπον. Corrad.

Si quem tuorum fidelium voles] Delendum videtur Guilielmio τὸ *fidelium*, quod nullus noſtrorum deſtituit: ſoli duo poſtremi Pall. tranſmutant *fidelium tuorum*. mihi ſecus videtur, non enim omnes quos putamus noſtros, fideles ſunt. paullo poſt, idem in MSS.

hi ſollicite de illo anquirendum non occurrit vel ejus rei veſtigium aut cauſſa. *Gebhardus*.

Quantum mihi fortaſſe] *Tantum* pro *quantum* multi legunt. *Corradus*.

Quicquid nos communi ſententia ſtatuerimus] Probatur mihi lectio, quæ in margine Lambinianæ editionis notatur ex veteribus codicibus, *quicquid nos de communi ſententia ſtatuerimus*. nec

M. T. C. SER. SVLPICIO S. D.

A. D. III KL. Majas cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognovi non satis prudenter fecisse Philotimum: qui cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quod eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquam litteras tuas legi, Postumia tua me convenit & Servius noster. His placuit ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum ut ad te scriberem egerunt. Quod meum consilium exquiris, id est tale ut capere facilius ipse possim quam alteri dare. Quid enim est quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate summaque prudentia? Si quid rectissimum sit quaerimus, perspicuum est. si quid maxime expediat, obscurum. Sin ii sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire nisi quod rectum honestumque sit, non potest esse dubium quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam caussam conjunctam esse cum tua, certe similis in utroque nostrum cum optime sentiremus error fuit. Nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt: quae cum ipsi Caesari nihil esset utilius, gratiam quoque

Non satis prudenter fecisse Philotimum] Librarium meum, quem ad te cum superioribus litteris miseram. *Corrad.*

Quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt] Recte sic Victorii editio & Pal. pr. [illegible] sic quoque in quarto, ut ex [illegible]; nec aliter Grut. Pack. Vict. nempe *quod mecum egerunt*, notat, *quod* [illegible]. ut Terent. Adelph. *quid, quod te rum egi, Syre.* Gebhardus. Confirmant hanc lectionem meus optimus liber & Amstelodamensis. Exemplum vero quo utitur Gebhardus ab hoc loco alienum plane est. *quod* non pertinet ad *egerunt mecum*, sed ad *scriberem*. hic enim ordo est, *quod etiam ut ad te scriberem mecum egerunt*. Graevius.

Perspicuum est] Rectissimum id esse ab eo stare, qui Remp. tuetur. *Corradus.*

Obscurum] Quum nihil sit incertius belli exitu: & propterea nesciamus, uter sit victurus. *Idem.*

Nisi quod rectum] Lege tertium librum de Officiis. *Idem.*

Quid faciendum nobis sit] Quia ad Pompeium sit eundum. *Idem.*

Cum optime sentiremus] Ego quidem in Campania, tu vero Romae in Senatu. *Idem.*

Quae cum ipsi Caesari nihil esset utilius] Pall. quinque, *quanquam ipsi Caesari:* Grut.

que nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis quae geruntur, quaeque jam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea quae fiunt: aut interesse, etiamsi non probes: quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat ut discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. Omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim constitui potest quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut, si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris. sin autem est quod mecum communicare velis, ego te exspectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quam primum velim venias, sicut intellexi & Servio & Postumiae placere. Vale.

EPISTOLA III.

ARGVMENTVM.

Sulpicium, Achaiae, post victum in Pharsalia Pompeium, a Caesare praepositum, consolatur in dolore, quem ex reipub. calamitate capiebat. Quid autem ad consolandum valet? primum illud, cum ostendimus, communem fortunam esse, nec decere eum qui praecipuis non affligatur incommodis, praecipuo dolore angi. Alterum est, cum in alienis malis nostra bona recordamur, id est, cum ea quae vitandi communis exitii gratia recte ac sapienter acta, dicta, cogitata sint a nobis, animo ac mente contemplamur. nam ad levandas miserias magnam habet vim bene actae vitae conscientia. Tertio loco, si minuit sollicitudinem ipsa per se conscientia; quanto magis, cum ad eam accedit hominum opinio, qui nihil a nobis non sancte, nihil imprudenter aut indecore actum existiment? atque haec ratio, a generali quodam judicio ducta, tum est firmior, si ad clarorum virorum exempla confugimus: ideo Caesarem quoque ipsum idem quod caeteros omnes de Sulpicio judicare dixit. Quid, cum illud adjungimus, in eo ipso quod quasi malum sit graviter dolemus, aliquid inesse cur dolendum omnino non sit? facit hoc Cicero, cum ait: Quod autem a tuis abes. *Lenitur etiam studio litterarum, praesertim Philosophiae, doloris acerbitas; quod in Sulpicii cura Cicero non neglexit; quanquam hanc partem considerate attingit: nec monendum aperte talem virum putat, quod esset arrogantiae: sed cum ait*, Mihi ita persuasi, te quoque in iisdem versari rebus: *plane indicat, quid eum facere tam adversis temporibus oporteat. Nec vero levis est ex eorum quos diligimus, probitate ac virtute consolatio. ergo hic laudatur Servius adolescens, ut afflictum patris animum grata filii mentio recrearet. Haec & similia in ceteris epistolis observanda: quae si colligantur, adhibito ordine, sine quo praeceptorum copia propemodum inanis est, artem inventionis, alioqui difficillimam, in promptu habebimus. Scripta est post bellum Africanum. Apparet enim Caesarem in urbe commorari, Pompeianarum par-*

tium metu liberatum: quod certe non ante bellum in Africa gestum consecutus est, perpetuo enim victoriae cursu Pompeium, AEgyptios, Pharnacem superavit: inde Romam profectus, paullo post in Africam contra Scipionem & M. Catonem contendit: quibus devictis, ad urbem rediit, cum tertium consul esset; ibique tam diu permansit donec in Hispaniam, ubi magnas copias a Pompeii liberis contractas esse audiebat, eundum necessario judicavit. Videtur autem Sulpitius in Achaia permansisse usque ad exitum Hispaniensis belli. quod ex eo suspicor, quia quo tempore ad Ciceronem litteras consolatorias misit, quae infra leguntur, eodem Caesar ex Hispania lenire Ciceronis dolorem ex interitu filiae susceptum, per litteras conatus est, epist. 20. *lib.* XIII.

M. T. C. SER. SVLPICIO S.D.

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quanquam minime miror, & meum

postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. Nam quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: sed aliquid, atque adeo multa addunt & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos qui auctoritatem & consilium tuum non sunt secuti sua stultitia occidisse cum tua prudentia salvi esse potuissent. Dices, Quid me ista res consolatur in tantis tenebris & quasi parietinis reip.? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamen & Caesar ipse ita de te judicat, & omnes cives sic existimant, quasi lumen aliquod, exstinctis ceteris, elucere sanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Haec tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis abes, id eo levius ferendum est, quod

Ales multa addunt & afferunt de suo] Pal. sec. *efferunt*. Vatic. tamen *multa addunt, ut efferant de suo*. in qua lectione occultam odoror elegantiam. *Gebhard.*

Quare meminisse debes eos] Pompeium, Domitium, Scipionem & Catonem. *Corrad.*

Tuum consilium] Ne, agentes de successore ante tempus mittendo, Cæsarem irritarent. *Idem.*

Salvi esse potuissent] Nisi bellum, Cæsarem provocantes, excitassent. *Idem.*

In tantis tenebris & quasi perpetuis reipublicæ] Nos emendavimus *parietinis*: sunt autem *parietinæ*, parietum ruinæ, muri semiconsumpti, ut in epistola ad C. Memmium, *Peteremque ut nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederet*. In tertio libro Tuscul. *Magisque me moverant Corinthi subito aspectæ parietinæ, quam ipsos Corinthios*. Etsi eo quoque loco mendosi sunt vulgati codices: habent enim *parietum ruinæ*, pro *parietinæ*: manu tamen scripti antiquiores veram lectionem retinent. No. Marcellus Sisennæ hunc locum adducit ex hist. lib. III. *Post villarum macerias, ac parietinas quinque cohortes in insidiis reliquit*. Appellat autem *parietinas* Cic. Reipub. μεταφορικῶς quasi ruinas & reliquias. quæ ne videretur dura, & parum verecunda translatio, particula illa *quasi* mitigat. verecundior est certe ea ipsa quam protulit Servius, qui dixit *cadavera oppidum*. Est autem in antiquo illo quem omnium optimum invenimus, *partetinis*, ut si *t* in *i* permutes, nihil desideretur: quia rarior est vox ideo tam facilem lapsum, & tam parvum erratum nulli hactenus animadverterunt. Quidam autem *parricidiis* reponere ausi sunt: quam recte, judicent doctiores. *Victorius. Perpetuis*] Alii *parricidiis*, alii *parietinis* legunt. *Corrad.*

In tantis tenebris & quasi parietinis Reip.] Elusi seu destituti sumus jam hic a manuscriptis nostris libris, omnibus aut sua indole aut correctorum incurata cura depravatis, quorum primus, *parte cinis*: alii duo, quod & Manut. notat, *perditis viis*; alii pejus. Quia vero primus proxime adambulat Mediceo; probavitque ac recepit Victorii emendationem cum Manut. Lambin. quid fastidiamus tantorum virorum concordiæ nosmet adjungere? vulgo pessime, *& quasi perpetuis Reip.* Gebhard. Grævii tamen primus liquido, *in tantis tenebris & quasi parietinis reip.* Reliqui omnes corruptissimi. In Amstelodamensi tamen vestigia veræ lectionis apparent: *tantis tenebris & quasi per te civis.*

A tuis abes] In Achaia. *Corradus.*

 Nec

quod eodem tempore a multis & magnis molestiis abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer ne ea cognosceres absens, quae quia non vides, mihi videris meliore esse conditione quam nos qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus quibus levari possent molestiae tuae. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima solatia, ut quidem ego sentio, multo maxima: quae ego experiens quotidie, sic probo ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio aetatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque quae a sapientissimis ad bene vivendum tradita essent, summo studio curaque didicisse; quae quidem vel optimis rebus & usui & delectationi esse possent; his vero temporibus habemus aliud nihil in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter, neque te tali vel scientia vel natura praeditum hortabor ut ad eas te referas artes quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedisti: tantum dicam, quod te spero

EPISTOLA IV.

ARGVMENTVM.

Excusanti Sulpicio, quod saepius uno exemplo litteras misisset, culpamque conferenti tum in eorum qui eas acciperent, negligentiam aut improbitatem, tum in orationis inopiam, qua ipse laboraret, respondet Cicero, primam sibi excusationis partem probari, alteram omnino falsam videri: se enim ipsum non admodum esse verborum inopem, qui tamen sibi & subtilitate & elegantia scribendi Sulpicium anteponat. Caussas probat quibus Achaiae administrationem Sulpicius recusandam non putaverat. Narrat senatus officium, suppliciter de reditu M. Marcelli Caesarem rogantis: quo impetrato, gratias a se Caesari actas esse demonstrat. De suo Philosophiae studio ejusque fructu, de Servii filii probitate ac doctrina quaedam addit. Concludit, eum esse statum reip. ut ea quae Romae fiant, audire sit optabilius quam videre. Negotialis est epistola, tum aliis ob caussas, tum quia reditum Marcello Caesaris liberalitate concessum significat. Caesare III. *M. AEmilio Lepido Cos. devictis in Africa Pompeii partibus.*

M. T. C. SER. SVLPICIO S. D.

ACcipio excusationem tuam qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia aut improbitate eorum qui epistolas accipiant, fieri scribis ne ad nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim

---

LItteras uno exemplo dedisses] Iisdem verbis scriptas. Exemplum veteribus est quod nos copiam dicimus. Cic. in epistolis saepe dixit, *ex litteris cognosces quarum exemplum ad te misi*. Salmas. contra Herald. animadv. Herald. cap. 4. quem vide.

Illam partem excusationis &c. nec nosco, nec probo] Cur haec lectio cedere debuerit vulgatae, *nec agnosco nec probo*, ignoro. Sic certe praeter omn. Pall. editio princeps & Victorii. *Gebhardus.* Accedunt his Graevii & Amstelodam. quoque membranae. *Noscere excusationem* est admittere, accipere excusationem, pro quo *noscere caussam* dixit XI ad Att. 7. *Quod te excusas, ego vero & tuas caussas nosco, & mea interesse puto te istic esse.*

 De

tium non recusavisse, cum semper probavissem, tum
to magis probavi lectis tuis proximis litteris. Omnes
caussae quas commemoras, justissimae sunt, tuaque
ctoritate & prudentia dignissimae. Quod aliter cec
rem existimas atque opinatus sis, id tibi nullo modo
tior. Sed quia tanta perturbatio & confusio est rerum
perculsa & prostrata foedissimo bello jacent omnia,
cuique locus ubi ipse sit, ut sibi quisque, miserrimu
videatur: propterea & tui te consilii poenitet: & no
domi sumus, tibi beati videmur: at contra nobis: n
quidem vacuus molestiis, sed prae nobis beatus.
hoc ipso melior est tua quam nostra conditio, quod tu
doleat scribere audes: nos ne id quidem tuto possu
nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsiu
ctoriae, quae civilibus bellis semper est insolens. V
vicimus, quod de Marcelli, collegae tui, salute paull
te quam tu cognovimus: etiam, mehercule, quod q

De hoc loquendi genere vid. Gronov. IV de Pec. Vet. c. 3.

Εἰρωνεύεσθαι] Dissimulare, εἰρωνευόμενος dissimulans. *Corrad.*

Hoc Achaicum negotium non recusavisse] Praefecturam Achaiae, hoc est Graeciae. Nam post Achaeorum rempublicam eversam, quae olim dicebatur Hellas, tum a Romanis dicta est *Achaia*, nimirum Graecia proprie dicta.

Ut is cuique locus, ubi ipse sit, ut sibi quisque miserrimus esse videatur] Ita editio princeps ac Victorii: sic Pall. pr. pro *ut*, *ac* habet. Stewech. Vat
go, *ubi ipse sit, miserrimus esse*
Gebhardus. Stant pro lection
ctorio probata, & Amstelod. &
prim. nec non Mentel. nisi quoc
pro *quisque* scribat *quisquis*,
pro *ut ac*.

Quod tu quid doleat scribere aude
lius sic Victorius. Pal. pr. Vatic
ex Mediceo, ad primam im
nem emendavit Egnatius. ceter
doleas. Gebhardus. *Doleat* habe
Graev. primus. Amstelod. vero
sicut Mentel. *debeas*.

ganti de Marcello, ne hominis quidem caussa negatu-
Fecerat autem hoc senatus, ut, cum a L. Pisone men-
et facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cae-
pedes abjecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesa-
upplex accederet. Noli quaerere, ita mihi pulcher hic
isus est, ut speciem aliquam viderer videre quasi re-
entis reip. Itaque cum omnes ante me rogati Caesari
gratias

...ta acerbitate Marcelli] Qua in ...u adversus Caesarem ipsum u- ...ae: atque in primis, quum ...um illi successorem censuit.

...itate tua] Qui iniquum esse cen- ...mittere successorem, nondum ...mpore. *Idem.*

...minis quidem caussa negaturum] ...ius edidit *ne ominis quidem caus-* ... Eam editionem secuti sumus, ...io codici, quem ille secutus ...m derogasse videremur. Sed ... & ea omnia probemus quae ...a viro illo doctissimo, & ...nt libri aliquot manuscripti, ...mus: hanc lectionem tamen ...o, cum multas alias ob caus- ...m maxime quod ea sententia ...c loco accommodata est, ex ... primi non po- ... se senatui pro

Liceret etiam sic legere, & fortassis rectissime, *dixit se senatui, roganti de Marcello, vel ominis quidem caussa non negaturum.* Lambin. *Ne hominis qui- dem caussa negaturum*] Hanc lectio- nem tuentur quatuor Pall. Gemb. tres Guilielmio consulti: neque, aliter prisca editio: particulam ... quintus, ex qua tamen potius nostrae lectioni pondus accedit; hoc modo: *ne de hominis quidem caussa.* Victorii e- mendatio plus acuminis primo intui- tu ostendit, quam veritas excussa prae- stet: quippe volebat, *ne ominis quidem caussa.* sed in illo vetustissimo cod. so- lens aspiratio neglecta erat, ut in in- numeris. Lambinus ne esset ... λ@, multos futiles logos attulit. Vi- deatur quoque Manutius: ... quam volebamus contra Lambinum ... ille praecepit. *Gebhard.* Sic & Graevii duo. Amstelodam. Mentel. *ne hominis quidem*

gratias egissent, praeter Volcatium (is enim, si eo loco esset, negavit se facturum fuisse,) ego rogatus, mutavi meum consilium. Nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Caesaris magnitudo animi, & senatus officium. Itaque pluribus verbis egi Caesari gratias: meque metuo ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim: quod erat unum solatium in malis. Sed tamen quoniam effugi ejus offensionem, qui fortasse arbitraretur me hanc remp. non putare si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modum: ut & illius voluntati & meis studiis serviam. Nam etsi a prima aetate me omnis ars & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectavit: tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo & aetatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo studio te abduci negotiis intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid iam noctes te adiuvabunt. Servius tuus, vel potius

ſit. De reliquis, nihil melius ipſo eſt. Ceteri & cetera ejuſmodi, ut ſi alterutrum neceſſe ſit, audire ea malis quam videre. Hoc noſtrum conſilium nobis minime jucundum eſt, qui te videre cupimus: ſed conſulimus tibi. Vale.

Nihil melius ipſo eſt] Cæſare. *Corradus.*
Si alterutrum neceſſe ſit] Sic libri, quos inſpexi. Corrupte Vatic. *alterum utrum*, quod miror Victorium & Gebhardum recepiſſe. *Gravius.*

EPISTOLA V.

ARGVMENTVM.

Eſt & haec Sulpicii epiſtola ſi non perfectae certe admodum diligentis & elaboratae conſolationis exemplum. Nam cum officium conſolandi minime deceat eos qui prorſus dolore vacant; ſiquidem qui vere amat, doloris expers in amici caſu eſſe non poteſt: ut hanc ſuſpicionem tolleret, a moleſtia ſua Sulpicius exordiendum putavit. Rurſus, quia conſolatio nihil omnino aliud eſt quam aegroti animi remedium a ratione prudentiaque ſumptum; quo ſi caret is quem conſolamur, ratione ſimul ac prudentia careat neceſſe eſt: propterea culpam Sulpicius temeritatis a ſe voluit avertere, retulitque ſuae conſolationis cauſſam non ad ullam Ciceronis inſcitiam, aut imprudentiam, ſed ad dolorem, quo impeditus minus ea perſpiceret, quae patere ſibi poſſent paullo moderatius dolenti. Haec quaſi prooëmii loco praeponuntur. Sequitur narratio, in qua maxime colliguntur exempla calamitatum, ne quis dolori novo relinqui videatur locus. Prima conſolandi ratio ducitur a conditione temporum; quae ſunt ejuſmodi ut optanda minime vita videatur: altera ab exitio florentiſſimarum urbium, quae perpetuo manſurae videbantur: tertia ab interitu virorum clariſſimorum; qui cum & multi & uno tempore perierint, una muliercula amiſſa dolendum multo levius eſt. Accedit imperii diminutio, provinciarum devaſtatio: quae ipſa quoque non mediocrem in privatae rei jactura conſolationem afferunt. Quid moriendi neceſſitas? nonne ad levandum ſollicitudinem plurimum valet? Quid vita jucunde feliciterque traducta? Quid mortis opportunitas,

appro-

appropinquantibus malis? Haec omnia commemorat Sulpicius in Tulliae morte: mox ad ipsum Ciceronem orationem convertit. Non debet, inquit, is a quo multi consilium petere soliti sunt committere ut eguisse consilio & ea quae aliis praeceperit ignorasse videatur. nec vero clarum sapientia civem exspectare decet beneficium temporis, quo dolor exstinguitur, sed a ratione ac sapientia contra quaelibet fortunae tela praesidium petere. Adduntur preces. Si hoc a te ratio ipsa non impetrat, certe non negabis patriae roganti, non amicis & familiaribus, non filiae mortuae, quae carissimum sibi patrem moerore angi non vult. Incommodum proponitur. Vide ne tuo luctu offendantur ii qui rerum potiuntur, interpretantes doloris tibi caussam esse dominationem suam. Postremo, ne tuam gloriam contemnas, quae ex multis collecta virtutibus, addita fortitudinis & constantiae fama cumulabitur. Scripta est Caesare Consule IV *sine collega, devictis jam in Hispania Pompeii liberis: quod ex duabus ad Att. epistolis* 19 & 21 *lib.* XII. *licet conji-*

on quo ea te fugere existimem, sed quod forsitan do-
mpeditus minus ea perspicias. Quid est, quod tanto
e te commoveat tuus dolor intestinus? cogita quem-
odum adhuc fortuna nobiscum egerit; ea nobis ere-
sse quae hominibus non minus quam liberi cara esse
debent;

cogitaverunt Germani; habent
m illorum codices Basileæ an-
xxviii impressi. ut enim ap-
x multis lectionibus quas in
e libri collocaverunt, unum
am egregium omnium episto-
exemplar videntur illi habuis-
odque plurimis locis cum no-
ncordet: & ut rem ut est ex-
us, a nullo fere alio formis ex-
eo excepto, ullam opem acce-
Cum autem ejus sæpe castiga-
cum nostra antiqua lectione
re animadvertimus, fidentius
ndare ausi sumus. Eo autem
& diligentia illi optimis libris
endis se multos annos dedide-
e tenebris non paucos erue-
eaque liberalitate eruditos &
sos viros, quorum opera in
ndis libris uterentur, prosecuti
magnam utilitatem Latinæ
attulerint, & si verum fateri
humaniorum studiorum ama-
aliunde tantum auxi-

solatione egeas, parique in luctu versaris, officio quasi cogi, aliorum lacrymas abstergere. Quod autem nos emendaveramus *confieri* librariorum incuria in *confiteri* turpiter corruptum vit: sed hic, & hujuscemodi errores, quæso ne nobis vitio dentur? nec enim præsentes impressioni adfuimus, & tanta est horum operariorum negligentia, ut nulla sedulitas satis esse possit ad eorum peccata corrigenda. *Victorius.* *Genus hoc consolationis miserum atque acerbum est*] Sic editio Victorii. Vatic. Pal. quintus ad marginem: quartus vero *miserrimum.* ceteri omnes *minimum.* Mihi tamen placet inventum aliis *mirum.* ceterum post statim legit Pal. pr. *per quod ea confieri debet* sicut in Mediceo reperit Victorius. ceteri, sicut & tres Guilielmiani, *ea fieri deb.* Stewech. Pall. quart. quint. *debent.* Gebhardus. Grævii primus & Amstelodamens. scribunt *mirum*, & post Grævii primus *confieri.*

debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus callere jam debet, atque omnia minoris existimare? An illius vicem, credo, doles? Quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit quod illam hoc tempore ad vivendum magnopere invitare posset? quae res? quae spes? quod animi solatium? Vt cum aliquo adolescente primario conjuncta aetatem gereret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute gene-

quiddam. quod mihi durum videtur, tametsi Charisius doceat ita locutos esse veteres. *Lambin.* Vid. Not. P. Manut.

Animus callere jam debet] Hoc est induruisse, occalluisse, ut nullum amplius dolorem sentiat, omnia ferre

doles, sine interrogatione) aliter censuerim, libris omnibus reclamantibus. Sic autem loquitur Lucretius lib. v.

An, credo, in tenebris vita & maerore jacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?

n diligere, cujus fidei liberos tuos te tuto committares. An ut ea liberos ex sese pareret: quos cum s videret, laetaretur? qui rem a parente traditam nere possent? honores ordinatim petituri essent in amicorum negotiis libertate sua uti? Quid horum od non prius quam datum est ademtum sit? At lum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sufferre & perpeti. Quae res mihi non mediocrem tionem attulit volo tibi commemorare, si forte res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, AEgina Megaram versus navigarem, coepi regiones irca prospicere. post me erat AEgina, ante Megara,

venem perditum diligere. *Ex hac juv. generum diligere*] nc lectionem ex quatuor [illegible] nimis. vulgariter *deligere*. [illegible] est, ut esset [illegible] *deligere* quod annoto [illegible]) ob [illegible]. Aliud est [illegible] ex copia ac multitudi- [illegible] *deligere* sicut apud Proper- [illegible] *usu* [illegible]. Videantur [illegible] si cui tanti sunt.

[illegible] *ex sese pareret*] Haec est co- [illegible] quat. Medic. Vatic. Po- [illegible] editionis primae [illegible], quam cum qui- [illegible] vanissimis infecti, [illegible] non possent, mutarunt in [illegible]. *Lib. ex se pareret*] [illegible] hic [illegible] auctoritatem Vi- [illegible] plurimum. Is enim [illegible] Medicei aliorumque ali- [illegible] hic *pareret* [illegible] Gebhardus, [illegible] lectionem prae se ferre [illegible] & primam editionem. [illegible] usu adversetur Lati- [illegible] codices alii plurimi: [illegible] quos Manu- [illegible], mei quatuor accedunt, [illegible] habent *pareret*, nisi quod [illegible] *pareretur*: non [illegible] illis codicibus contra

rationem certam & liquidam sit adstipulandum. *Graevius.*

Quos cum florentes videret] Mira, nec tamen inepta lectio est libri secundi Graevii, qui vix fert ducentos annos: *quos cum florentis aetatis videret.*

Libertate sua uti] Sic pr. editio ac Victorii, omn. Pall. Grut. Stewech. Peck. Vatic. Unde Guilielm. *usuri* ex conjectura reponi volebat. vulgo *uterentur*. Gebhardus. *Uti* habent & libri quatuor quibus Graevius usus est.

At vero malum est liberos amittere. Malum, nisi] Pluris est apud me Pal. primi auctoritas, quam ceterorum omnium: qui hic solus τὸ *malum* retinet, ceteris omnibus illud (quod & de Gruteriano & Stewech. editione prima intelligi volo) *aspernantibus*. Gebhard. Retinet *malum* etiam Graevii primus & Amstelod.

Regiones circumcirca prospicere] Plaut. Aulul.

Coepit ibi scalpturire ungulis circumcirca.

loquitur de gallo gallinaceo. *Glandorpius.*

Ante Megara] Pall. pr. tert. quint. Stew. *Megaram* & *Megare*. reliqui duo *Megaron*. Gebhard. Tres Palat. Grut. Stewech. Graev. prim. Amstelod. *Megare*, sicut & paullo ante iidem codices *Megaram*, terminatione Graeca,

 pos

Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum c
matus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tib
ponas. Modo uno tempore tot viri clarissimi interi
de imperio praeterea tanta deminutio facta est: omne
vinciae conquassatae sunt. in unius mulierculae anin
jactura facta est, tanto opere commoveris? quae
tempore non diem suum obisset, paucis post annis ta

pro *Megaram*, quamvis *Megarem* habeant scripti. Sic *Glyceren* pro *Glyceram* apud Martial. XI, ep. 41.

Formosam Glyceren amat Lupercus.

Europen apud Horat. III, Carm. 3. pro *Europam*. plura notavi nuper hujus generis exempla ad Suetonium.

Pyraeus] Pall. quart. quint. Stewech. *Pyrus*, unde Guilielmius *Pylus*, ex conjectura. *Gebhard.*

Diruta jacent] Aliis adnotatum est in vet. cod. reperiri *dirupta*: quod ego in Pal. quarto ac Grut. æque reperi. non tamen placet: sicut & quod in Pall. quatuor, Gruter. Stewech. visitur: *En, nos homunculi indignamur*, cum Victorii editio, ac Pal. prim. contra defendat, *Hem, nos homunculi*. Gebhardus.

Si quis nostrûm interiit] Legendum fortasse est, *nostrorum*. Lambin. Sed vide Not. Manut.

Cum uno loco tot oppidum cadavera projecta jaceant] Omnes Pall. codices manuscripti, sicut & Gruteri & Stewechii *jacent*, quod sequuta quoque est prima impressio. Mihi ut tot codicum conspiratio nihili putanda non

esse videtur, ita non præ
correctio. ceterum *oppidum*,
vulgo *oppidorum*, præter Medic
dicem & Victorianam edition
tentur quoque Pal. pr. quint.
nearem: Vatic. *Gebhardus.*
Pall. Stewech. Grut. Amstelo
tel. editio prima *jacent*. und
finxere *jaceant*, sed non frustr
codicum consensus. *jacent* r
scriptum est pro *jacerent*, quod
meus primus optimus & fi
codex præ se fert. Una syllab
tusto exemplari, ex quo reliqu
gata sunt, exciderat: hinc ista l
pidum habet juxta Medic. & ali
meus prim. *Gravius.*

Credo] Hoc verbum habet
Corradus.

Deminutio facta est] Sic rect
ex vetusto codice annotarunt
que hoc in Pal. pr. codice
emendatissimo, qui & pro
repræsentat *carissimi* quod nor
ratione: quanquam vulgatu
lim. Paullo post, *quoniam h*
ta erat exstat in omnibus M
impressis: Lindebruchius tam
rigebat, *hoc modo nata erat.*
duo

endum fuit: quoniam homo nata fuerat. Etiam ab tu rebus animum ad cogitationem tuam avoca, atque otius reminiscere quae digna tua persona sunt: illam, ndiu fuerit opus ei vixisse, una cum rep. fuisse, te pasuum, praetorem, consulem, augurem vidisse, adontibus primariis nuptam fuisse, omnibus bonis prope nctam esse, cum resp. occideret, vita excessisse. Quid uod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri possis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum qui consueris praecipere & dare consilium: neque imitare s medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se cinae scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius aliis tute praecipere soles, ea tute tibi subjice atque animum propone. Nullus dolor est quem non lonnitas temporis minuat ac molliat: Hoc te exspectare ms, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occur-. Quod si qui etiam inferis sensus est, qui illius in te fuit pietasque in omnes suos, hoc certe illa te facere non

m tu ab hisce rebus animum ad onem tuam avoca] Omnes liores, quos ego in manibus ha-a habent, *ad cogitationem tuam* praeter unum, in quo *cogni-*, non autem *cogitationem* legi-*Corradus.* *Ad cogitationem tuam* Sic Pal. pr. Victorii editio. es. *ad cogitationem tuam advo-* [illegible] *ad cogitationem tuam* vulgati, quod & ex alio ve-s libro ad primam impressio-otavit Egnatius, habeturque in *ac cogitationem tuam avoca.* adus. Locus dubio procul cor-Meus perditisque liber, *ani-cogitatione* [illegible] Mihi vi-cogitationem esse interpretatio-[illegible], quae cum in contex-[illegible] Sulpicii irrepsisset, ad-esse, ut aliquis sensus sit, τὸ *ad.* Sulpitium scripsisse censeo, *ab hisce rebus animum tuum* Graevius.

Una cum rep. fuisse] Quidam legi volunt, *una cum rep. floruisse.* Lambinus. Sed hos ratio fallit qui *floruisse* hic malunt. *fuisse* est occidisse. ut *fuit Ilium, fuimus Troës.*

Adolescentibus primariis nuptam fuisse] C. Pisoni, Crassipedi & Dolabellae, ut in Quaestura ostendimus. *Corradus.*

Quae aliis tute praecipere soles, tute tibi subjice] Sic Pall. quatuor, Stewech. vulgo *ea tute tibi subjice.* Gebhardus. *Q. a. t. p. soles ea tute t. s.*] Sic. Graev. primus, Amstelodam. & omnes editiones ante Gruterianam, quae *ea* omisit, fide quatuor Palatinorum & Stewechiani. quibus accedit Mentellanus. sed hic recentior est.

Si qui inferis sensus est] Quia dubitabant veteres an sensus rerum humanarum ad defunctos perveniret, creberrime his utebantur & similibus formulis: *Si quis manium sensus est: si quis in morte sensus est: si quis etiam inferis*

 sensus:

non vult. Da hoc illi mortuae, da ceteris amicis ac fa
liaribus, qui tuo dolore moerent: da patriae, ut si qu
re opus sit, opera & consilio tuo uti possit. Denique, q
niam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei n
serviendum sit: noli committere, ut quisquam te p
non tam filiam quam reip. tempora & aliorum victor
lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne vi
prudentiae tuae diffidere. Quare, si hoc unum propo
ro, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secun
pulcherrime te ferre fortunam, magnamque ex ea re te
dem apisci: fac aliquando intelligamus, adversam quo
te aeque ferre posse, neque id majus quam debeat,
onus videri: ne ex omnibus virtutibus haec una tib
deatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranqui
rem animo esse cognoro, de iis rebus quae hic ge
tur quemadmodumque se provincia habeat, certio
faciam. Vale.

telligo quod literis lectis aliquantum acquievi. Nam scripsisti quae levare luctum possent, & in me consolo non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Sertamen tuus omnibus officiis, quae illi tempori tribui erunt, declaravit & quanti ipse me faceret, & quam talem erga me animum tibi gratum putaret fore: cuficia jucundiora scilicet saepe mihi fuerint, nunquam gratiora. Me autem non oratio tua solum & societas aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. Turpe esse existimo, me non ita ferre casum meum ut tu, apientia praeditus, ferendum putas. Sed opprimor inm, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiunt ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in ına non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium ularem, clarum virum & magnis rebus gestis amisit; Paulus, qui duo septem diebus, & vester Gallus & M. Ca-

ius efficia jucundiora scilicet sæpe hi fuerint] Ita editio Victorii, ique Pall. nisi quod tertius & anus, *jucundiora si sæpe mihi* duo item Guilielmio consulti [illegible] *sæpe* vulgo *fuerunt*. Geb- [illegible] lectionum, quæ [illegible] habetur; fidem mihi [illegible] *si*, *licet*, esse librario- [illegible], & hinc omnia, unde mo exposuit *licet*, nam *si* interdum ponitur pro *etsi*, *licet*, hinc ortum istud *scilicet*. Grævius.

Q. Maximus] Q. Fabius Max. Verrucosus, Ovicula, Cunctator, v Cos. & Dictator, qui filio mortuo laudationem in foro dixit, & postea scriptam edidit, adeo forti animo filii mortem tulit. *Corradus.*

Filium consularem] Q. Fabium Max.

M. Cato, qui ſummo ingenio, ſumma virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt ut eorum luctum ipſorum dignitas conſolaretur ea quam ex rep. conſequebantur. Mihi autem, amiſſis ornamentis iis quae ipſe commemoras, quaeque eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud ſolatium, quod ereptum eſt. Non amicorum negotiis, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meae: nihil in foro agere libebat: adſpicere curiam non poteram: exiſtimabam, id quod erat, omnes me & induſtriae meae fructus & fortunae perdidiſſe. Sed, cum cogitarem, haec mihi tecum & cum quibuſdam eſſe communia: & cum frangerem jam ipſe me cogeremque illa ferre toleranter, habebam quo confugerem, ubi conquieſcerem, cujus in ſermone & ſuavitate omnes curas doloreſque deponerem. Nunc autem hoc tam gravi vulnere etiam illa quae conſanuiſſe

vulgo *duos*. ſtatim *veſter* ſcripſi auctoritate editionis Victorianæ, Pall. prim. quod non in vetuſtis codicibus invenerimus, receperimus: ſi quando tamen

nuisse videbantur, recrudescunt. Non enim ut tum me a rep. moestum domus excipiebat, quae levaret: sic nunc domo moerens ad remp. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam: itaque & domo absum & foro, quod nec eum dolorem quem a rep. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum resp. Quo magis te exspecto, teque videre quamprimum cupio. Major mihi levatio afferri nulla potest quam conjunctio consuetudinis sermonumque nostrorum: quanquam sperabam tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de caussis te exopto quam primum videre, tum etiam ut ante commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus: quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse videor) nec a me alieni, & tibi amicissimi. Quod cum ita sit, magnae est tamen deliberationis, quae ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi. Vale.

go ut ex [illegible]. sed ut edidi, re[illegible] in codice Vaticanæ Bibliothecæ. [illegible]. Et totidem lit[illegible] hæc lectio, quam probarunt Victorius & Gebhardus, in primo Grævii libro.

Quæ consanuisse videbantur] Nos scri[illegible] cum antiquis exemplaribus *con*[illegible], quæ omnino elegantior est locutio, ut manent in translatione *vulne*[illegible], quod facit etiam in verbo *recrudescunt*. Victor. *Consenuisse*] Legitur etiam *consanuisse*. Corrad. *Quæ consanuisse videbantur, recrudescunt*] Ita ex Mediceo Victorius: neque aliter quoque Politiani liber, & Vat. omnes tamen Pall. sicut & Grut. *consenuisse*, quod quantus est defendit Manutius. Mihi tamen, pace ejus, vetustissimis libris adhærescere & bonis rationibus persuasus hanc libuit. Vetustiora enim vulnera pejoris conditionis sunt, atque adeo desperatæ salutis. Gifanius in Observationibus suis Linguæ Latinæ citat *consanavisse*. positumque vult pro simplici. *Gebhard.*

Domo absum] In prædiis manens. *Corrad.*

Major mihi levatio afferri nulla potest] Princeps hujus lectionis auctor est Egnatius, qui eam oræ primæ editionis adjecit; potuit tamen eadem optimo Victorio in mentem fuisse: imo eam quoque esse codicis Vaticani, video ex excerptis And. Schotti. sed Pall. omn. sicut & Grut. & Stewech. *ratio*. nisi quod præterea Pal. pr. *ratio affore nulla potest*. quod non dispiciendum videbitur, si quis sagacius indaget. *Gebhardus.* Amstelodam. *ratio fore nulla*. sed Græv. primus, *majus mihi solatium afferre ratio nulla potest*. non inepte.

Unius] Cæsaris. *Corradus.*

EPISTOLA VII.

Argumentum.

V[illegible] in Thessalia Pompeii partibus, diversum a reliq Pompeianis M. Marcellus consilium cepit. nam neque ad C. sarem victorem supplex voluit accedere; quod fortis animi fu neque se ad eos adjunxit qui bellum in Africa renovandum p tarunt: arbitratus, cum integri pares non fuissent, fractos periores esse non posse. quod ab eo factum sapienter, belli exit declaravit. locum igitur bello vacuum Marcellus delegit, u tanquam in exsulio, procul a patria serviente (in qua nihil j leges, nihil mos majorum valeret,) procul ab armis (in quit victoriae spes nulla, exitium esset exploratum) sibi ipse viver quod consilium in hac epistola nec probat Cicero, cum ipse, p: fugatis Pompeii partibus, in Italiam statim redierit; neque prehendit, ne virum gravem, hominem sibi amicissimum, i prudentiae damnare videatur. Utitur igitur via quadam, ita Marcelli factum laudat ut modum in eo requirat. ad p. suadendum colligit haec: posse Marcellum, si Romam rede

nma erga me benevolentia, quae mihi jam a pueritia gnita est, me hortata est ut ea scriberem ad te quae iti tuae conducere arbitrarer, & non aliena esse ducedignitate. Ego cum te esse qui horum malorum inilto ante videris, consulatum magnificentissime atque gesseris, praeclare memini: sed idem etiam illa vique te consilium civilis belli ita gerendi, neque con. Pompeii, nec genus exercitus probare, semperque e diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, metenere te arbitror. Itaque neque tu multum interrebus gerendis: & ego id semper egi ne interessem. nim iis rebus pugnabamus quibus valere poteramus, o, auctoritate, caussa, quae erant in nobis superiora: ertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi suitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certe ecti. In quo tuum consilium nemo potest non maxidare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certanm cupiditatem: ostendistique, sapientem & bonum initia belli civilis invitum suscipere, extrema libenn persequi. Qui non idem consilium quod tu secuti eos video in duo genera esse distractos. Aut enim ree bellum conati sunt, ii qui se in Africam contulerunt:

rio] Cum Servio Sulpitio. *Corus.*

te consilium civilis belli ita ge- Qui bellum ducendum censen. Vide Manut.

Cn. Pompeii] Neque magnas, cilicosas. *Idem.*

nus exercitus] Collectitii. *Idem.*

rque summe diffidere] Desperanoriam. *Idem. Semperque summe*] Parum abfuit, quin reciperem ram Jani Guilielmii & Gruteri *mma*, quandoquidem & eam o cod. notarit ad oram primæ m Baptista Egnatius. *Gebhard.* c loci conjecturis est, nec τῷ Recte veteres libri omnes quos docti viri consuluerunt, excepto Vaticano, habent *summe diffidere.* sicut alibi *summa diffidentia.*

Me quoque fuisse] Epist. 3 lib. VII. *Corradus.*

Ne interessem] Epist. 18 lib. IX. *Idem.*

Tuum consilium] Mitylenas secedendi. *Idem.*

Extrema libenter non persequi] Secutus hic sum fidem quatuor antiquorum librorum, quibus usus sum, subscribentibus & aliis, quos eruditi viderunt, ut margines Lambinianæ docent, nec non editione Victoriana. Vulgati, *extrema non libenter persequi.* Grævius.

Et hi se in Africam contulerunt] Ut

Cato

runt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor, a plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, a multis, etiam magni ac fortis animi judicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum: praesertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omnis obtinendas, praeter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse quod dubitationem afferret ei penes quem est potestas, nisi quod vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere: cum appareat ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles quam ea quae nolles videre: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in ejus ipsius quem fugeres potestate: qui si facile passurus esset, te carentem patria & fortunis tuis, quiete & libere vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romaene & domi tuae,

vere. Sed cum ita late pateat ejus poteſtas quem veremur, ut terrarum orbem complexa ſit: nonne mavis ſine periculo domi tuae eſſe, quam cum periculo alienae? Equidem, etiam ſi oppetenda mors eſſet, domi atque in patria mallem, quam in externis atque alienis locis. Hoc idem omnes qui te diligunt, ſentiunt: quorum eſt magna, pro tuis maximis clariſſimiſque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuae, quam diſſipari nolumus. Nam etſi nullam poteſt accipere injuriam quae futura perpetua ſit: propterea quod neque is qui tenet remp. patietur, neque ipſa reſp. tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui eſſent auderem ſcribere, niſi te intelligere confiderem. Hic te unius ſollicitudines, unius etiam multae & aſſiduae lacrymae C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos cura & dolore proximi ſumus: precibus tardiores, quod jus adeundi, cum ipſi deprecatione eguerimus, non habemus. Gratia tantum poſſumus quantum victi. Sed tamen conſilio, ſtudio, Marcello non deſumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati ſumus. Vale.

Quid ſi, *cujuſcujuſmodi*, vel *cujuſcunque modi res eſſet?* nam alioqui nullus ſenſus. *Bern. Rutil.*

An Mitylenis] Ubi manes, a Cratippo inſtructus omni copia. *Corrad.*

Quem veremur] Leges etiam *quam*, ut ad poteſtatem referas. *Idem.*

Hi autem qui eſſent] M. Antonius & alii Cæſariani. *Idem.*

Hic te unius ſollicitudines] Legendum eſſe *hic pro te unius ſollicitudines*, intelliget qui hæc attente leget. Hoc enim dicit M. Tullius, C. Marcellum fratrem, & ſe, pro M. Marcello deprecari, non autem precibus a M. Marcello contendere ut aliquid agat. Quod ita eſſe, argumento id eſt quod proxime ſequitur, *Nos cura & dolore proximi ſumus, precibus tardiores: quod jus adeundi, cum ipſi deprecatore eguerimus, non habemus.* Lambinus. Sed vide Manut.

Nos cura & dolore proximi ſumus] C. Marcel. fratri, cui uni cedimus, præterea nemini. *Corradus.*

Adeundi] Ad Cæſarem. *Idem.*

Cum ipſi deprecatione eguerimus] Dolabellæ, Trebatii, Panſæ, Hirtii, Balbi & Oppii. Legitur & *deprecatore*. Idem.

Cum i. deprecatione e.] Sic eſt in omnibus Pall. Grut. Peck. editione omnium vetuſtiſſima: neque aliter edidit Victorius. vulgo *deprecatore*. Gebhardus.

A tuis reliquis non adhibemur] *Adhiberi* pro *conſulere* poni hic notavit Manutius, ſic & Græci χρᾶσθαι uſurpant. vide ſi tanti, quæ notavi ad Luciani Pſeudoſophiſtam nota 40. *Grav.*

EPI-

EPISTOLA VIII.

ARGVMENTVM.

Partes hujus epistolae sunt tres. In prima laudat Cicero Marcelli prudentiam & fortitudinem, ut ejus vel monendi vel confirmandi officium ideo videatur omittere, quia necessarium non putet: in secunda se paratum ad omnia pollicetur: in tertia studet ei persuadere ut omnino, quicunque status reipub. sit, in patria vivat. Eodem anno.

M.T.C. M. MARCELLO S.D.

NEque monere te audeo praestanti prudentia virum, nec confirmare, maximi animi hominem unumque fortissimum, consolari vero nullo modo. Nam si ea quae acciderunt ita fers ut audio, gratulari magis virtuti debeo, quam consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt, non ita abundo ingenio ut te consoler, cum ipse me

sed ea quoque etiam quae non possim, putent. Illud tamen vel tu me monuisse vel censuisse puta, vel propter benevolentiam tacere non potuisse: ut quod ego facio, tu quoque animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, judicio hominum reque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum. Si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcunque locum, quae est domestica sede jucundior? Sed mihi crede, etiam is qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem vero & dignitates hominum, quantum ei res & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura quam statueram. Redeo ergo ad unum illud, me tuum esse, fore cum tuis, si

facturum esse certo scio, honoris nostri caussa libenter, non prolixe, sed celeriter facias. Quum legendum sit, *libenter, prolixe, celeriter facias.* Qua de re diligenter in castigationibus nostris. Tale illud quoque, *Nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilii inconstantiam dixit esse.* Hæc vera lectio. Sed quam sit apud illum hic locus male distinctus conspicitur. *Joan. Riv. Attend.* Secuti sunt hujus exemplaris quod Rivius evolvit scripturam Paullus Manutius & Lambinus, aliique recentiores. [illegible] alii omnes Medic. Vatic. [illegible]; Amstelodam. Mentel. Græv. [illegible] *quæ possim.* quos expressit cum antiquis editionibus Victorius & Gebhardus. Inseruerunt iidem, *etiam*, quod vulgo omissum, legendum etiam *putent* ex Mentel. V. C. N. Heinsii, edd. Manut. Carol. Steph. male Gebhardus aliique *putem.* Grævius. *Ut adsim præsto, ut me non solum omnia debere tua; sed ea quoque etiam, quæ non possim, putent*] Emaculavi hunc locum, in vulgatis male acceptum ope quinque Pall. Gruter. editionum primæ ac Victorianæ. nam *adsim* non *sim* Pall. quatuor. prima editio *assim.* deinde *quæ possim* nullibi comparent, cum vulgo sequi ament post *me consisi.* deinque suasu eorundem omnium *etiam* immisi, accedente quoque Stewechiano; cum vulgo omissum sit. *Gebhardus.*

Illud tamen multum me monuisse, &c.] Ego non longe ab antiquis codicibus pro *multum*, *vel tu* scripsi. Non enim est ne in illis quidem integra & incorrupta hæc lectio: in una enim littera lapsus est librarius, duoque monosyllaba in unam dictionem conjunxit: *vultu* enim scripsit, cum *vel tu* foret scribendum. sed hæc minuta; quæ tamen restituta, in tanto scriptore non ingrata fore arbitror. *Victorius.* *Censuisse puta*] Quamvis ego non audeam. *Corradus.* *Illud tamen multum me monuisse*] Vide num malis, *Illud tamen unum me non monuisse, sed censuisse puta.* quia dixit initio: *Neque monere te audeo, præstanti prudentia virum.* Bern. Rutil. *Vel tu* notavit ex veteri quoque libro Guilielmius. Amstelod. Mentel. Græv. *multum.*

Me tuum esse, fore cum tuis] Eleganter sic edidit Victorius, extatque ea lectio in Pall. omn. Grut. Vatic. Stewech. vulgo *me tuum fore cum tuis.* in Pal. tamen quarto, *me tuum esse & fore.* sed illud & est a sequiore manu. *Gebbard.* Subscribunt lectioni editæ Amstelod. Mentel. Grævii libri.

Q. Ma-

ſi modo erunt tui: ſi minus, me certe in omnibus rebus ſatis noſtrae conjunctioni amorique facturum. Vale.

EPISTOLA IX.

ARGVMENTVM.

Et hic refellere omnia conatur quae reditum in patriam diſſuadere Marcello videbantur. Non libenter vides ea quae fiunt: at eadem audis quotidie, quae majora etiam videri ſolent. Acerbum putas, ſi cogaris vel dicere quod non ſentias, vel facere quod non probes. eſto: neceſſitas excuſat. verum nec loqui contra ſententiam ſuam quiſquam cogitur: & tacere plane licet. At unus omnia tenet. idem accidiſſet victore Pompeio; qui etiam crudelior fuiſſet; ut ex praeteritis intelligitur. Laudem ex conſilio tuo conſecutus es fateor. ſed hujus quidem laudis partem ſibi aliquam fortuna vindicat; cujus beneficio factum eſt, ut honeſto otio tenueris & ſtatum & famam dignitatis tuae. quod cum ita ſit, qui tibi ſecundam perpetuo fortunam praeſtare potes? habet igitur iſta ratio modum quendam. Si jucundi-

quo te animo esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen cum Theophilus, liber tuus, proficisceretur, cujus ego fidem erga te benevolentiamque perspexeram, sine meis litteris eum ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor quibus superioribus litteris hortatus sum, ut in rep. quaecunque est, quam primum velis esse. Multa videbis fortasse quae nolis; non plura tamen quam audis quotidie. Non est porro tuum uno sensu solum oculorum moveri: cum idem illud auribus percipias, quod etiam majus videri solet, minus laborare. At tibi dicendum erit aliquid quod non sentias, aut faciendum quod non probes. Primum tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum. deinde non habet, ut nunc quidem est, id vitii res. Dicere fortasse quae sentias non licet: tacere plane licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. Quod non multo secus fieret, si is remp. teneret quem secuti sumus. An qui in bello, cum omnium nostr

Iisdem igitur de rebus] Cum in uno codice manuscripto reperissem scriptum *Iisdem igitur de te rebus*, ego *te de rebus* legendum esse judicavi. Jam *isdem* pro *iisdem* usitatum fuisse veteribus scriptoribus, non semel admonuimus. *Lambinus*.

Non habet id vitii res] Ut dicendum sit aliquid quod non sentias, aut faciendum quod non probes. *Corrad.*

Ut nunc quidem est] Sic veteres eleganter loquuntur, pro quo barbari hodie dicunt, *rebus sic stantibus*. exempla vide apud Manut.

Is utitur consilio] Caesar. *Idem*.

Ne suorum quidem sed suo] Sic legendum, *ne suorum quidem, sed suo*, ut habent omnes libri: non (ut olim editum est, *ne suo quidem, sed suorum*. Quod autem sic olim editum est, mea nonnulla culpa est, qui cum amici cujusdam mei, viri docti, conjecturam adscripsissem ad marginem exempli quod typographus secuturus esset, operis an[sam] peccandi praebuerim. Docti quidam [ta]men hanc lectionem probant, me [as]sentiente. *Lambinus*.

Quod non multo secus fieret] In pe[...] tere lib. sic legimus, *Quod multo [...] fieret, secus autem fieret, quoniam [...] peius, si Rempub. teneret, non suo [...] Caesar, sed certorum hominum, ut co[...] verat, consilio uteretur*. Corrad.

Si is Rempublicam teneret] Pomp[eius]. *Idem*.

An qui in bello cum omnium nos[trum] conjunctum esset periculum suo] Non[nul]li emendarant, *conjunctum esse pe[ricu]lum suo cerneret*. Nos quamvis ha[nc le]ctionem secuti simus, fatemur tam[en] etsi quaedam ejus vestigia sint in [anti]quissimo & probatissimo illo cod[ice], non tamen sic omnino ibi legi. U[...] tem eruditi possint, huic ne, an v[...]

nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, cer
rum hominum minime prudentium consilio uteretur, et
magis communem censemus in victoria futurum fu
quam incertis rebus fuisset? & qui nec te consule tuum
picnti

tæ magis credendum sit, statuere: hic cum fide antiquam exponemus. Sciant igitur e duabus dictionibus quæ immutatæ sunt, priorem *esse* inquam, ita in antiquis legi, posteriorem autem *cerneret* non integram in illis esse, sed ejus tantum postremam syllabam, scilicet *et*. debeatne igitur ex hac syllaba divinari totam illam dictionem deesse, an hanc particulam abundare existimandum sit, suum unusquisque judicium consulat. Nos, etsi hanc magis probaverimus (nec enim illam recepissemus nisi meliorem credidissemus) non tamen eam pertinaciter defendimus: in rebus enim incertis, nihil pro certo afferimus: quod autem in antiquis *esse* legitur, non *esset*, adjuvat hanc recentem lectionem. *Vi-*

quo libro reperisse affirmabat. *F. sinus.* Probat ex fide cujusdam a rentis ex V.C. *eum magis comem sensus in victoria f. f.* Ursinus; quæ dem Guilielmii conjectura erat; homines non poterant scire quid e *communem esse.* Ego margaritum muto glarea. *Gebhardus.* Amicus Ursini non est audiendus nec Guil mius. *Communes* Latinis dicuntur *mes*, aliter *civiles*, qui nihil singu ac præcipuum sibi tribuunt præ al qui non supra alios cives se extollu qui sunt populares, modesti, pati tes juris legumque communium, non suo in omnibus utantur co lio, sed & aliorum civium, ho numve. Sueton. Claud. 21. *Nec spectaculo communior aut remissior e*

ria : quae etiamsi ad meliores venit, tamen eos
ferociores, impotentioresque reddit : ut etiamsi
ra tales non sint, necessitate esse cogantur. Multa
victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam invi-
facienda sunt. An tu non videbas mecum simul
n illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quo-
patria careres, ne quae nolles, videres? Non, in-
s. ego enim ipse tenerem opes & dignitatem meam.
erat tuae virtutis : in minimis tuas res ponere, de
vehementius laborare. Deinde, qui finis istius consi-
st? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in
e, etiam fortuna laudatur : factum, quod & initium
belli

a & Victoriam consentiunt, ha-
ae *incertis in rebus* : nisi quod in
ae dissimilitudinis inesse animad-
quod habet *ceteris in rebus dubiis*
Qua in scriptura, vocem *du-*
atam esse ex glossa, quam vo-
in promtu est. *Lambin.* *Quam*
rebus fuisset] Ubi perperam alii
in rebus fuisset : cum esse debeat,
, pro adhuc dubiis, videlicet
m parta atque explorata victoria.
im sensus, Qui incerta victoria
consilia nostra moratus est, quid
lijudicata jam belli fortuna factu-
uisse credimus? Facit nobiscum

quart. *quam certis in rebus f.* relliqui *cete-
ris in rebus*. Gebhardus.

*Tum sapientissimum consilium secutus
esset*] Quando tibi Cos. finienti pro-
vincias Gallicas Kal. Mart. restitit.
Corrad.

Fratre tuo] C. Marcello. *Idem.*

Gerente] Cum L. Lentulo Cruscel-
lo, vel, ut alii volunt, cum L. Paul-
lo. *Idem.*

Vobis auctoribus uti voluerit] Suaden-
tibus vel iniquissimam pacem justissi-
mo bello anteferendam, & ob id Cæ-
sari Cisalpinam Galliam, Illyricum-
que, & sex militum millia usque ad se-

belli neceſſario ſecutus ſis, & extrema ſapienter p
nolueris: fortuna, quod honeſto otio tenueris &
& famam dignitatis tuae. Nunc vero nec locus ti
dulcior eſſe debet patria: nec eam diligere minu
quod deformior eſt, ſed miſereri potius, nec eam
claris viris orbatam, privare etiam adſpectu tuo. D
ſi fuit magni animi non iſſe ſupplicem victori: vid
perbi ſit, aſpernari ejuſdem liberalitatem: &, ſi ſ
eſt carere patria, duri non deſiderare: & ſi rep. no
frui, ſtultum eſt nolle privata. Caput eſt illud, ut
vita tibi commodior eſſe videatur, cogitandum ta
ne tutior non ſit. magna gladiorum eſt licentia: ſe
ternis locis minor etiam ad facinus verecundia. Mi
tua tantae curae eſt, ut Marcello fratri tuo aut par a
proximus ſim. Tuum eſt conſulere temporibus, &
lumitati & vitae & fortunis tuis. Vale.

Extrema ſapienter perſequi nolueris] Non cum Catone & Scipione profectus

pertius, *ecquando ire tibi lib* *ſus?* Pall. omn. *eſſe*, præter

...tum maturet; cum id ad rem ejus familiarem valde per-... Caesare IV Cos. sine collega.

M. T. C. M. MARCELLO S. D.

...i nihil erat novi quod ad te scriberem, magisque lit-...as tuas jam exspectare incipiebam, vel te potius ...: tamen cum Theophilus proficisceretur, non potui ...i litterarum dare. Cura igitur ut quam primum ve-... venies enim, mihi crede, exspectatus, neque solum ..., id est, tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi ...ntem, subvereri interdum, ne te delectet tarda de-... Quod si nullum haberes sensum nisi oculorum, ...s tibi ignoscerem si quosdam nolles videre. sed cum ... non multo essent quae audirentur quam quae vide-..., suspicarer autem multum interesse rei familiaris ...te quam primum venire, idque in omnes partes vale-...putavi ea de re te esse admonendum. Sed quoniam ... mihi placeret ostendi, reliqua tu pro tua prudentia ...erabis. Me tamen velim quod ad tempus te exspecte-... certiorem facias. Vale.

...nihil novi, quod ad te scriberem, ...iam] In Mediceo, quae extre-...st dictio non legitur, nec alia ...estituitur, quod vitio librarii ...st, qui in exscribenda epistola ...uod ante in capite libri, dum ... faceret, posuerat: ita enim ...n est, *Etsi nihil erat novi, quod ...iberem, magisque litteras tuas:* & quae sequuntur. *Victorius.* Sic clare Graevii primus liber, in aliis omittebatur *erat.*

Ne te delectet tarda discessio] *Decessio* magis placet, ut in veteribus libris legitur. *Corradus.* *Ne te del. t. dec.*] Ut qui non libenter venias.

Si quosdam nolles videre] Caesarianos, in victoria nimis insolentes. *Corradus.*

EPISTOLA XI.

ARGUMENTUM.

...reditu a Caesare impetrato Marcellus e Ciceronis lit-...gnoverat. ...nunc se commotum Ciceronis auctoritate, ad ...m magnopere cohortantis, exsulandi consilium abjecisse de-...

demonstrat : quando tamen se daturus in viam sit, non si gnificat. Videtur haec epistola ante superiorem fuisse collo canda. in hac enim scribit Marcellus, commotum se Cice ronis litteris in patriam esse rediturum : in illa Cicero cer tiorem se de hoc Marcelli consilio jam esse factum, osten dit.

M. MARCELLVS M. CICERONI S.D.

PLurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re tum in hoc maxime negotio potes existimare. Cum mihi C. Marcellus, frater amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret, non prius mihi persuadere potuit quam tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimum consilio. Res quemadmodum sit acta vestrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo, tamen hoc mihi multo jucundius est & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum ac ne-

vero ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.

EPISTOLA XII.

ARGVMENTVM.

Marcellum a Magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

SER. SVLPICIVS M. CICERONI S.D.

ETsi scio non jucundissimum nuntium me vobis allaturum, tamen quoniam casus & natura in nobis dominatur,

SErvius Sulpitius M. Cic. S. D.] Inscriptio posterioris epistolæ Sulpitii hæc est in prisco illo codice: *Servius Ciceroni salutem pluribus verbis*, considerent eruditi & ingeniosi viri, vacent ne hæc verba, quæ ipsi non accepimus, & ut parvi omnino momenti, & ut suspecta, qui in nullis aliis epistolis hujuscemodi aliquid vidimus: adnotavimus tamen, ut si quis ea probarit, possit in suum codicem restituere. *Victorius.*

Me vobis] Al. *me tibi:* quod mihi maxime placet, nisi forte Servius pluribus scribat, id quod judicari potest ex inscriptione quæ est in veteribus libris hujusmodi, *Servius Sulpitius S. D. pluribus verbis.* Etsi ita perturbata est, ut difficilis sit conjectura. *Corradus.*

Quoniam casus & natura in bonis dominantur] *Casus* in multis, ut nunc in Marcello: *Natura*, in omnibus, quoniam hujus finem mortem esse dicunt. *In bonis*, imo etiam in malis. ut forte legendum sit, *in nobis.* Corradus. *Quoniam casus & natura* (quæ se recte habent verba, & fere in omnibus impressis eodem modo leguntur) quia nonnulli labefactare & pervertere ausi sunt, non potuimus dissimulare: hi enim pro *natura*, *fortuna* posuerunt, & contra veterum codicum fidem facientes, & nulla necessitate receptam lectionem immutantes. Loquitur enim ex opinione illorum qui *naturam* non alicujus gratia, & certo proposito sibi fine, neque quod melius ita sit, sed temere & fortuito agere putabant: quam Aristoteles lib. II Naturalis auscultationis diligenter oppugnat. Qui fuerint hujus opinionis auctores & defensores, Simplicius eo loco his verbis docet, *Ταύτης δὲ δοκοῦσι τῆς δόξης τῶν μὲν ἀρχαίων φυσικῶν ὅσοι τὴν ὑλικὴν ἀνάγκην αἰτίαν εἶναι τῶν γινομένων φασὶν, καὶ τῶν ὕστερον οἱ Ἐπικούρειοι.* Sic etiam loquitur auctor Rhetoricorum ad Herennium, quisquis fuerit, libro tertio, *In vituperatione si erunt hæc corporis commoda, male his usum dicemus, quæ casu & natura tanquam quilibet gladiator habuerit.* Etsi illinc quoque eam dictionem delere conati sunt, & in ejus locum *fortuna* ponere: veruntamen in antiquis, & in Aldinis etiam codicibus *natura* legas. *Victorius.* *In bonis dominatur*] Mediceus quoque liber *in bonis* habet. Nulla certa adferri possunt argumenta, quæ doceant hoc, aut illo modo necessario legi debere & utraque, quantum ego intelligo, lectio defendi potest

natur, visum est faciendum, quoquo modo res se h
vos certiores facere. A. d. x Kal. Iun. cum ab Ep
Piraeeum navi advectus essem, ibi Marcellum, co
nostrum, conveni, eumque diem ibi consumsi,
eo essem. Postero die cum ab eo digressus essem, ec
lio ut ab Athenis in Boeotiam irem, reliquamque
ctionem absolverem, ille, uti ajebat, supra Maja
liam versus navigaturus erat. Postridie ejus diei,
Athenis proficisci in animo haberem, circiter hora
noctis P. Postumius, familiaris ejus, ad me venit,

potest. *Idem.* *Cas. & nat. in bon. d.*] Ant. Augustin. *in natura bonis* legendum existimat: mihi tamen *nobis* pro *bonis* magis placet, deleta scilicet macula, quæ ex transpositione (ut videtur) litterarum inhæsit. *F. Vrsinus.* *In nobis*] Reperta est postea hæc lectio in antiquis libris, & recepta a Grutero, aliisque. libri tamen Grævii, Amstelod. & Mentel. omnes *in bonis.*

Itaque malim hic legi *supra M*
Lambinus. *Sub Kal. Junias* e
Octavius Pantagathus ex anti
pturæ vestigiis, ut dicebat.
Supra Majas in Italiam ve
omnes MSS. tam nostri, q
rum. conjectura emendabat
supra Maleas. Lambin. ne
ipse invenisse videretur *Malea*
tagathus ex vestigiis veteris,

nuntiavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenae tempus, a P. Magio Cilone, familiare ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem: sperare tamen eum vivere posse. Magium seipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui haec nuntiaret & rogaret uti cogerem medicos. Coegi, & e vestigio eo sum profectus prima luce. Cum non longe a Piraeeo abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis, in quibus erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus qui ei mortem afferret. Ego tamen ad taberna-

A P. Magio Cilone famil.] Cliente aegre ferente, alios quosdam amicos sibi a Marcello praeferri. *Corradus.* *Cilone familiare*] Sic omnes Pall. Grut. Stewech. [etiam Graev.] vulgo *Chilone familiari.* Gebhard.

Et rogaret uti cogerem medicos: coëgi, &c.] Mediceus & quique optimi codices cogerem non habent; quare cum hanc vocem adimerem, visum est mihi hanc antiquam lectionem notam facere, si forte ea melior esset, ut verbum illud potius intelligi bis debeat quam scribi. Animadverti enim aliis locis cum idem verbum repetitur, quemadmodum hic *coëgi*, semel tantum poni: & quamvis prior sententia sine verbo imperfecta videatur, tamen absolutam esse: intelligi enim idem verbum quod sequitur eo tempore & persona conformatum, quod convenit superiorum nominum structurae. Hujus sermonis elegantis, ut arbitror, & familiaris plura exempla suppeterent, nisi ut deminutus, mancusque a recentioribus improbatus esset, & additio quod desiderari credebant, suppletus aliquo occupatus: nisi tamen veteres libri & hic, & aliis non paucis locis depravati sunt, integer est sermo & usitatus. Nam si ipsis fides habenda est, sic locus ille libri XVI epist. ad Atticum dictus fuit, *De duobus primis praeclare disseruit, de tertio pollicetur se deinceps, sed nihil scripsit.* Necnon ille etiam in lib. XIII. *Varroni scribis te, simulac venerit: dati igitur jam sunt.* & non ut vulgo leguntur in excusis: prior enim ita suppletus est: *De tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit.* Alter vero sic, *Simulac venerit, ad daturum: dati igitur jam sunt.* Qui hunc modum dicendi probarint, poterunt otiosam illam vocem delere, & ad fidem veterum codicum hunc etiam locum revocare: qui recepta lectione contenti sunt, eam etiam in nostro codice invenient. *Victor.* *Cogerem*] Hoc verbum libri veteres non habent. *Corradus.* Obsecutus fidae ac doctae monitioni optimi P. Victorii, delevique vocem *cogerem* cum Pall. pr. quint. Grut. videantur eruditissimae in hunc locum ejusdem Florentini castigationes. *Gebhar.* Primus meus liber, *uti medicos ad mitterem*, quod si a pluribus firmaretur, non adspernarer. sed quia *cogerem* in quinque libris invenit Manutius, non ausim cum Gebhardo id delere. *Grav.*

Inimici] Caesar. *Corrad.*

Qui ei mortem afferret] Meus liber primus, *qui ei mortem offerret.* quod & in

bernaculum ejus perrexi. inveni duos libertos, & pauculos ſervos. reliquos ajebant profugiſſe, metu perterritos, quod dominus eorum ante tabernaculum interfectus eſſet. Coactus ſum in eadem illa lectica qua ipſe delatus eram, meiſque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia quae Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curavi. Ab Athenienſibus locum ſepulturae intra urbem ut darent, impetrare non potui, quod religione ſe impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam conceſſerant. Quod proximum fuit, uti in quo vellemus eum gymnaſio ſepeliremus, nobis permiſerunt. Nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiae, locum delegimus, ibique eum combuſſimus: poſteaque curavimus, ut iidem Athenienſes in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita quae noſtra officia fuerunt, pro collegio & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei praeſtitimus. Vale. D. pr. Kal. Iun. Athenis.

in aliis libris vetuſtis inveniri teſtatur | derentur. *Corradus.* Vide Manut.

conficiendo, deinde in re sua familiari communicanda. Postremo, ut secundam fortunam speret, adversam aequo animo ferat & hortatur & obsecrat. Tota moralis epistola, scripta C. Caesare III, *& M. AElio Lepido Coss. anno* DCCVII.

M.T.C. P. NIGIDIO FIGVLO S.D.

QVaerenti mihi jamdiu quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res nulla sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem. Vnam enim partem & consuetudinem earum epistolarum quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam & miserum & his temporibus consentaneum genus litterarum. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod pollicerer, non erat. ipse enim pari

N*igidio Figulo*] De *Nigidio* ipso, quae legendo animadvertimus, haec sunt. Scripsit libros de Animalibus, ut ostendit lib. III Macrobius: & *Plinius* bis lib. XXIX, cap. 4 & 6 ejus utitur testimonio: librum de Extis, ut in Gellio lib. XVI, cap. 6 legimus: commentarios Grammaticos, ut idem Gellius lib. XIX, cap. 14 & Nonius prodidere: interpretatus est comoedias Terentii, teste Donato. videtur etiam scripsisse de Deis, quantum ex Arnobio licet conjicere: qui ejus testimonio in mentione Matris deum, Neptuni, Apollinis & Jovis utitur lib. III. Haec de scriptis: de doctrina subjungam. Gellius Varronem & Nigidium *doctrinarum culmina* lib. XIX, c. 14 appellat, & idem lib. XIII, cap. 24 *in disciplinis doctrinarum omnium praecellentem* nominat; & lib. IV, c 9 *hominem juxta M. Varronem doctissimum*: Macrobius autem *maximum rerum naturalium indagatorem*, libro III. idem libro VI, *hominem omnium bonarum artium disciplinis egregium.* Servius quoque Honoratus haec de eo tradidit, *Nigidius Figulus solus post Varronem: licet Varro praecellat in theologia, hic in communibus litteris: nam uterque utrumque scripserunt.* Nonius quoque, *Nigidius*, inquit, *studiis bonarum artium praeclarissimus*. Nemo tamen illud melioribus extulit laudibus quam Cicero ipse idem ejus amicissimus. nam in prooemio libri de Universitate, *Fuit*, inquit, *vir ille cum caeteris artibus, quae quidem digna libero essent, ornatus omnibus, tum acer investigator & diligens earum rerum quae a natura involuta videntur. denique sic judico, post illos nobiles Pythagoreos, quorum disciplina extincta est quodam modo, hunc exstitisse qui illam renovaret.* Suetonius ait illum, cognita hora qua natus erat Augustus, affirmasse, dominum terrarum orbi natum. *P. Manutius in Argum. ep.* Vide quae de hoc *Nigidio Figulo* notavit Jan. Rutgersius Var. Lect. III, 16. ubi Fragmenta ejus collegit.

pari fortuna abjectus, aliorum opibus caſus meos ſuſtentabam, ſaepiuſque mihi veniebat in mentem queri quod ita viverem, quam gaudere, quod viverem. Quanquam enim nulla meipſum privatim pepulit inſignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Caeſar detulerit: tamen nihilominus eis conficior curis ut ipſum quod maneam in vita, peccare me exiſtimem. careo enim cum familiariſſimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut diſtraxit fuga: tum omnibus amicis quorum benevolentiam nobis conciliarat per me quondam, te ſocio, defenſa reſp. verſorque in eorum naufragiis & bonorum direptionibus: nec audio ſolum, quod ipſum eſſet miſerum, ſed etiam video, quo nihil eſt acerbius, eorum fortunas diſſipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium exſtinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipſius Caeſaris ſummam erga nos humanitatem. ſed ea plus non poteſt quam vis & mutatio

displiceat. Nam etiam ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est ut consoler, & afferam rationes quibus te a molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui vel alterius consolandi, in te summa est, si unquam in ullo fuit. Itaque eam partem quae ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti & sapienti homine dignum, quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu videbis. Ego quod intelligere & sentire, quia sum Romae & quia curo attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestiis in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere primum ipsius animum qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere. Quo minus familiaris sum hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius quibus est iratior respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares vero ejus, & ii quidem qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa, quae minimum nunc quidem potest, sed

Facultas vel tui, vel alterius consolandi in te summa est] Qui nobilissimam Pythagoreorum disciplinam quodammodo extinctam renovasti. *Corrad.*

Fortasse semper fore] Al. *fortasse non semper fore*, ut sit quasi prognosticon de Caesaris [illegible]; ut illud ad Atticum, *Nisi [illegible] video stare ipsum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat*. Idem. In uno cod. manuscr. reperi scriptum *fortasse non semper fore*. Quod si quis probabit, intelligemus, M. Tullium divinare & praedicere interitum Caesaris. *Lambin.*

Familiares vero ejus] Balbus, Oppius, Hirtius & reliqui. *Corrad.*

Quas-

putabo illum clausum, insinuabo: & certe omne
quae quibus putabo ad id quod volumus, perv
In hoc toto genere plura faciam quam scribere
tera quae tibi a multis prompta esse certo scio, a
ratissima. nihil in re familiari mea est quod
malim esse quam tuum. Hac de re & de hoc ge
hoc scribo parcius, quod te, id quod ipse confi
malo esse usurum tuis. Extremum illud est, ut
obsecrem animo ut maximo sis: nec ea solum
quae ab aliis magnis viris accepisti, sed illa etia
ingenio studioque peperisti. quae si colliges,
omnia optime, & quae accident, qualiacunque
pienter feres. Sed haec tu melius, vel optime om
quae pertinere ad te intelligam, studiosissime o

Quascunque vires habebit] Sic melius prilca editio ac Victorii, Vatic. Pall. omn. Grut. alias *quoscunque viros*. Gebhard. Subscribunt Victorio, & quos ille sequitur libris, Græv. Amstelod. Mentel.

In ipsius consuetudinem insinuabo] Subaudiendum *me*. Hac ellipsi veteres sæpe usi sunt. Vid. Manut.

Extrem. est ut te horter & obsecrem] Nos emendavimus *orem & obsecrem*, sic enim fere est in antiquis exemplaribus, & est hæc Ciceronis familiaris locutio. Victor. [illegible]

Horter] Alii legunt *Ore*
Ut te horter & obsecrem]
vult legi *ut te orem & obsec*
ctionis nullum reperi in
MSS. vestigium. Eam
quam vulgatam probo. *L*
orem & obsecrem] Ita Vati
que Victorius ex suis ant
omn. est *horter*, ut vulg
Grut. & tert. omittant *te*.
In meo tamen optimo &
bro, qui raro a Mediceo
scribitur, *ut te orem & obs*

gentissimeque curabo: tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

Tristissimo meo tempore] Exilii. *Corrad.*
Memoriam conservabo] Pal. primus, castigatissimæ membranæ legunt *reservabo*. Gebhard.

EPISTOLA XIV.

ARGVMENTVM.

Victo in Pharsalia Pompeio, Cicero, desperata reip. caussa, in Italiam revertit, veniaque a Caesare impetrata, non illam quidem pristinam dignitatem ac libertatem loquendi recuperavit, sed humanissime tamen ac liberalissime cum ab ipso Caesare, tum vero ab ejus maxime amicis ac familiaribus tractatus est. eo tempore, dimissa Terentia, Publiam Virginem uxorem duxit. utrumque igitur binis litteris gratulatus erat Plancius, de dignitate recuperata, deque novis nuptiis. iis litteris Cicero respondens nullam sibi pristinae dignitatis relictam esse partem ostendit, eoque redactam esse rempub. ut vel servitus impendeat, si Caesar in Africa Pompeianos vincat, vel caedes, si vincatur. De nuptiis autem, quod absente se rem domesticam Terentia male curasset, sibique a suis insidiae tenderentur, ideo se cogitasse ait ut novae necessitudinis fidelitatem quasi praesidium haberet contra veterum perfidiam. Tertio loco, ut exsulantem consoletur, nihil ei praeter communem fortunam timendum confirmat: se quidem opera, consilio, studio, ejus rei, famae, saluti praesto futurum. Postulat in extremo, ut de suo statu suisque consiliis diligentissime significet. Moralis epistola, scripta Caesare III, M. Lepido Coss. cum in Africa bellum gereretur.

M.T.C. CN. PLANCIO S.D.

BInas a te accepi litteras Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses me meam pristinam dignitatem obtinere, alteris dicebas te velle quae egissem, bene

CN. *Plancio*] Pro quo extat oratio. *Corrad.*
Dignitatem obtinere] Post impetratam a Cæsare veniam. *Idem.*
Quæ egissem] De novo matrimonio. *Idem.*

Si

bene & feliciter evenire. Ego autem si dignitas est bene de repub. sentire & bonis viris probare quod sentias, obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, si quod sentias aut re efficere possis, aut denique libera oratione defendere, ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque praeclare si nosmetipsos regere possumus, ut ea quae partim jam adsunt, partim impendent, moderate feramus: quod est difficile in ejusmodi bello cujus exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera servitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor, haec me tum vidisse cum secundas etiam res nostras non modo adversas pertimescebam: videbamque quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus si vicissent ii ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram, tamen intelligebam, & iratorum hominum & cupidorum & insolentium quam crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum. qui me haec praedicentem atque optime consulentem saluti suae, malebant nimium timidum quam satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo quod egerim, gratularis: te ita velle certe scio: sed ego tam misero tempore nihil novi consilii

cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas quam remp. offendissem. Quibus enim, pro meis immortalibus beneficiis, carissima mea salus & meae fortunae esse debebant: cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, etiam nimium multa. De tuis velim ut eo sis animo quo debes esse, id est, ut ne quid tibi praecipue timendum putes. Si enim status erit aliquis civitatis, quicunque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim judices, me, quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam qui sim hoc tempore & quid possim, opera tamen & consilio, studio quidem certe, rei, famae, saluti tuae praesto futurum. Tu velim & quid agas & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.

In reditu meo] Ex castris Pompeianis. *Corrad.*

Eorum scelus] Terentiae. *Idem.*

Veterum] Necessitudinum. *Idem.*

Rei, famae, saluti] Guilielm. ex vestigiis codicis Stewech. conjectabat *rei familiari ac saluti*: ut supra ep. 7. *habemus etiam rationem rei familiaris tua.* sed non video caussam, cur vulgata omnibus MSS. patrocinantibus ejici debeat. *Gebhard.* *Praesto esse* est *adesse*, *superesse*, tueri, opem ferre.

EPISTOLA XV.

ARGVMENTVM.

Hortatur ut communem fortunam fortiter ferat, petit ut veterem benevolentiam conservet, & quod petit idem de se ipso pollicetur. Moralis. eodem anno.

M.T.C. CN. PLANCIO S.D.

ACcepi perbreves tuas litteras, quibus id quod scire cupiebam cognoscere non potui: cognovi autem id quod mihi dubium non fuit. nam quam fortiter ferres commu-

nes

nes miſerias, non intellexi, quam me amares facile perſpex
ſed hoc ſcieram. illud ſi ſciſſem, ad id meas litteras accom
modaviſſem. Sed tamen etſi antea ſcripſi quae exiſtima
ſcribi oportere, tamen hoc tempore breviter commonen
dum putavi, ne quo periculo te proprio exiſtimares eſſe: i
magno omnes ſed tamen in communi ſumus. Quare no
debes aut propriam fortunam & praecipuam poſtulare, au
communem recuſare. Quapropter eo animo ſimus inte
nos quo ſemper fuimus. Quod de te ſperare, de me prae
ſtare poſſum. Vale.

SEd hoc ſcieram] Vulgo *ſciebam*. ſed illud omn. Pall. Grut. Stewech. priſca editio ac Victorii. *Gebhard.* Sic & libri quos Grævius vidit.

Quæ exiſtimavi ſcribi oportere] Ita edidit Victorius, neque aliter eſt i editione principe, Pall. omn. Grute Lambinus ne videatur a Victorio acc piſſe, inſevit *tibi ſcribi*. vulgo *te ſcr* Gebhard.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. METELLVM, ET CETEROS

LIBER V.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

QVeritur Metellus Celer, qui praetor anno superiore fuerat Cicerone consule, & in Galliam ex praetura proconsul iverat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone in senatu oppugnatum. Moralis est epistola. D. Iunio Silano, M. Licinio Murena Coss.

Q. METELLVS, Q. F. CELER PROCOS. M. T. CICERONI S. D.

SI vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nec absentem ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum

PRocos.] *Propraet.* quibusdam magis placet, quod hic Metellus eo tempore nondum fuisset Cos. Sed tamen legimus eos etiam qui provincias consulares regerent, *Procos.* appellatos, quamvis nondum Cos. fuissent. Hic vero Metellus tunc Galliam provinciam consularem regebat, quam Cicero in concione deposuerat. Sunt tamen qui Praet. in Hispania ulteriore fuisse volunt. *Corradus.*

Nec absentem ludibrio lasum iri] Galliam administrantem. *Idem.* *Nec abs. lud.*] Ita prisca editio ac Victorii: neque aliter quinque Pall. Gruterianus. vulgo *neque me absentem lud.* Gebhard.

Sub-

gnatum iri. quem ſi parum pudor ipſius defendebat debebat vel familiae noſtrae dignitas, vel meum ſtudium erga vos remque publicam, ſatis ſublevare. Nunc video illum circumventum, me deſertum, a quibus minime conveniebat. Itaque in luctu & ſqualore ſum, qui provinciae, qui exercitui praeſum, qui bellum gero. quae quoniam nec ratione nec majorum noſtrum clementia adminiſtraſtis, non erit mirandum ſi vos poenitebit. Te tam mobili in me meoſque eſſe animo non ſperabam. Me interea nec domeſticus dolor nec cujuſquam injuria a repub. abducet. Vale.

Subſcribunt Pall. libri tres quibus Græ- vius eſt uſus.

Nec Metellum fratrem] Q. Metellum Nepotem Trib. pleb. *Corrad.*

Ob dictum] Non licuiſſe cives Romanos indicta cauſſa condemnari: vel, quod non ita placet, ex Aſia Pompeium cum exercitu revocandum, qui diſſenſiones urbanas componeret. *Idem.*

Meum ſtudium erga vos] Tempore conjurationis Catilinæ, quum Prætor eſſem. *Idem.*

Nec majorum noſtrum clementia adminiſt.] Sic tres Guilielm. libri: ſic Pall. pr. tert. Grut. Vatican. quorum conſenſum non ſequi irreligioſum eſſet. Vulgo *noſtrorum.* Gebhard.

Te tam] In omnibus fere libris legitur *etiam:* ut magis Ciceronem mordeat. quaſi dicat, ſicut es in alios. *Corradus.*

modi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem permultos esse qui rempub. a me conservatam dolerent, dixisse: a te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse ut ea quae statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi, mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem a domesticis insidiis & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis hostibus & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti & tam praeclari muneris societatem, a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone cum a me exponeretur quae mea exspectatio fuisset orationis tuae, quantoque in errore versatus essem, visa est oratio non injucunda, & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in errorem

A *Te propinquos tuos*] Metellum Nepotem fratrem. *Corrad.*

Ab occulta conjuratione defenderes] Pastor a me Cos. in agrum Gallicanum Picenumque ad habendum delectum praemissus. *Idem.*

In errore versatus essem] Frustra exspectans a te laudari. *In moerore versatus essem*, hic, & paullo post, *in moerorem meum*, in omnibus fere libris paullo veterioribus leges. *Idem.*

Quantoque moerore versatus essem] Ita habent omnes Pall. Gruter. Stewech. Victorius tamen, *quantoque in errore versatus*. & paullo post, *sed magis in errorem meum*. Gebhardus. *Quantoque in errore versatus essem*] Rectissime sic emendavit P. Victorius, idque confirmat meus optimus & fidissimus codex, qui clare hoc prae se fert, nec non alius codex, quem laudant margines editionis Lambinianae. Mox legebat meus codex, *sed magis in errorem*. Scriptum quidem erat *honorem*, sed eadem manus hanc voculam induxerat & superscripserat, *errorem*. Verum licet aliter in his codicibus legeretur, ipsa tamen loci sententia postulat sic legendum esse. Hic enim erat error Ciceronis, quod frustra speraret laudari a Metello. Ipsum loquendi genus occurrit cum alibi, tum in Orat. Cic. pro Muraen. *Quoniam mihi videris istam scientiam juris, tanquam filiolam osculari tuam, non patiar te in tanto errore versari.* Vulgata lectio *moerore*, quam propter Palatinorum omnium, aliorumque quibus usus est, librorum consensum probat Gebhardus, nata est ex vera illa; *in* enim in *m* coaluerat & sequenti postea vocabulo adhaeserat, unde pro *in errore* factum est *merrore* & *merore*, sicut ita habetur in Stewech. cod. quae cum esset vox nihili, postea mutata est a correctoribus in *moerore*. Graevius.

Non jucunda, & mediocris] Al. *non jucunda, sed mediocris*. Corradus.

rem meum, & quod me abs te cupiſſe laudari aperte atque ingenue confitebar. Iam hoc non poteſt in te non honorifice eſſe dictum, me in clariſſimis meis atque ampliſſimis rebus tamen aliquod teſtimonium tuae vocis habere voluiſſe. Quod autem ita ſcribis *pro mutuo inter nos animo*, quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum neſcio. equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur & redditur. Ego ſi hoc dicam me tua cauſſa praetermiſiſſe provinciam, tibi ipſe levior videar eſſe. meae enim rationes ita tulerunt, atque ejus mei conſilii majorem in dies ſingulos fructum voluptatemque capio. Illud dico, me ut primum in concione provinciam depoſuerim, ſtatim quemadmodum eam tibi traderem cogitare coepiſſe. Nihil dico de ſortitione veſtra, tantum te ſuſpicari volo, nihil in ea re per collegam meum me inſciente eſſe factum. Recordare cetera: quam cito ſenatum illo die, facta ſortitione, coegerim, quam multa de te verba fecerim, cum tu ipſe mihi dixiſti, orationem meam non ſolum in te honorificam, ſed etiam in collegas tuos

tur his omnibus rebus tuus adventus cum proxime Romam venisti, mutue respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia, non intelligo cur reconciliatam esse dicas quae nunquam imminuta est. Quod scribis non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum a me oppugnari: primum hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. caussa restiterim, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maxime. Si vero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare atque meditari, egi cum Claudia, uxore tua,

Mutue respondisse] Hanc lectionem jure praetuli ex Pall. sec. quart. quint. Vatic. editione Victorii [quibus accedit primus Graev. liber.] Vulgo interpolatitie *mutuo*: sic quoque ex Stew. Vatic. & Pall. emendandum infr. epist. 7. *si quando non mutue respondetur*. ubi etiam *mutuo* vulgatur. *Gebhardus*.

Quae nunquam immutata est] Nos *imminuta e'st*. vetustus enim codex *imminuta'st*: & hic enim & multis locis prima littera hujus monosyllabi *est* vocali praecedente eliditur, ut in hac ipsa epistola infra, *Si humanitas appellanda'st, in acerbissima injuria*. Ubi etiam *a* pro *b* scriptum est, quod ex multis antiquorum monimentis colligitur fere priscos usurpasse. & paullo post, *Nulla'st a me unquam sententia*. Victor.

Quae nunquam imminuta est] Sic nunc edidimus, codicis Florentini auctoritatem secuti: neque tamen lectionem receptam *immutata est* (quam etiam in quibusdam libris MSS. reperimus) damnamus. *Lamb.* *Quae n. immin. e.* Mediceus (ut adnotat Egnatius) *imminuta'st* & hic & multis passim locis simili exemplo collisis vocalibus, proinde ut in metro. quod admisit Lambinus, utinam non novitatis studio! sed ut edendum curavimus, est in omn. Pall. (nisi quod quartus primorem syllabam truncet, *minuta est*) Grut. Stew. Vatic. editionibus melioribus, ac omnium principe Veneta. sicque ipse Cicero ep. seq. 5 ad C. Antonium, *aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem*. vulgo male, *quae nunquam immutata est*. Gebhardus. *Imminuta* etiam reperitur in Graevii primo deficiente *est*.

Si qua ego in re fratri tuo reip. caussa restiterim] Nam dum me apud populum de conjuratorum morte accusabat, totum Senatum, qui censuit, accusabat. *Corradus*. *Reip. caussa restiterim, ut mihi ignoscas*] Iterum intruserunt correctores seu paedagogi illi fuerunt, *restiterim, peto, ut mihi ign.* quod abest ab editione primaria, Victorii, Pall. omn. Grut. Peck. Vaticano. *Gebhard.*

Si vero meam salutem] Quoniam me reum faciebat. *Corrad.*

Egi cum Claudia uxore tua] Haec est *Clodia* illa P. Clodii soror, quam in oratione pro Coelio Cicero vexat mul-

tua, & cum veſtra ſorore Mucia, cujus erga me ſtudium pro Cn. Pompeii neceſſitudine multis in rebus perſpexeram, ut eum ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quod te audiſſe certo ſcio, pridie Kal. Ianuar. qua injuria nemo unquam in aliquo magiſtratu improbiſſimus civis affectus eſt ea me con-

tis contumeliis. Impudica enim fuit, & exiſtimata eſt cum P. fratre ſtupri conſuetudinem habuiſſe. Appellabant ipſam vulgo *Quadrantariam*, quod cum amatorem ſuum grandem pecuniam illa popoſciſſet, callidi ingenii adoleſcens, qui ſine damno rei familiaris vellet libidinem ſuam explere, *quadrantes*, abjectiſſimam pecuniam, ex ære ut argenteos nummos in loculos ei immiſit: qua re cognita, & fabula pervulgata, illa poſtea ita appellata ſemper eſt. Tangit hanc rem obſcure Cicero pro Cœlio, cum inquit: *niſi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.* & toto illo loco: *Audita & pervulgata & percelebrata ſermonibus res eſt.* nam quod

ſtam ac luctuoſam perhorreſcat? Verba Quintiliani ſunt hæc in VIII libro, cap. de Tropis, cum de ænigmatibus loqueretur: *Et oratores nonnunquam, ut Cœlius, Quadrantariam Clytamneſtram.* ita enim legi debet, non ut in vulgatis *Cæcilius*. Cæcilius enim poeta Comicus fuit, non orator. Sed aliis etiam in locis apud Ciceronem, ut quondam oſtendimus, hæc nomina inter ſe commutata fuerant. Ex verbis quoque Ciceronis paullo ante citatis magnum mendum ſuſtulimus. *Victorius.* *Claudia uxore tua*] Quadrante, P. Clodii ſorore. *Corrad.*

Veſtra ſorore Mutia] Pompeii uxore. *Idem.*

Ab injuria deterrerent] Sic plerique

consulem affecit, cum remp. conservassem, atque abeuntem magistratu concionis habendae potestate privavit: cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil nisi ut jurarem permitteret, magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum: quod populus idem magna voce me vere jurasse juravit. Hac accepta tam

re. Unusquisque igitur nunc in veritate pervestiganda se exerceat. In eodem etiam codice & altero pari fere bonitate, paullo ante hunc locum, dictio illa *credo* variata est, & fortasse corrupta: illic enim *quod te audisse certo* legitur. Quare nisi desit *scio* aut alia vox, quæ sensum ejus loci perficiat, proculdubio peccatum fuisse librarii dicendum est: etsi ille quomodocunque negligens fuit, aut aliquam dictionem omittendo, aut *certo* pro *credo* scribendo. *Victorius.* *In annuo magistratu*] Ut quondam docui. Mediceus codex *in animo magistratu* habet: aliorum judicium non reprehendo: sed quia unicuique licet quid ipse sentiat proferre, suspicor legendum esse, *inani magistratu*, deleta posteriore parte mediæ vocis, priore autem cum primo monosyllabo copulata: ita enim & antitheton erit, & parva immutatio fiet. Natum hic esse mendum arbitror ex principio consequentis dictionis. *Idem.* *In aliquo magistr.*] Leges *in annuo*, *in animo*, *in minimo*. Corradus. *Quod te audisse credo*] Sic legendum *quod te audisse credo*, ut habent omnes nostri libri veteres: & ita olim excudi jusseram. Nam altera & vulgata *quod te audisse certo scio*, supposititia est. *Lambinus.* *In minimo magistr.*] Paull. Manutius, seu Ubaldinus Bandinellus, legendum putat *in minimo magistratu*: & recte. quamvis nonnulli ex nostris habeant *in aliquo magistratu*: quomodo olim edendum curavi. *Idem.* *Atque ille quod te audisse credo*] *At ille*, ex ingenio Ant. Augustinus. pro *credo* autem legebat Pantagathus *certo*. & paullo post pro *in aliquo magistratu*, vetus liber habet *annuo magistratu*. sed sententiæ aptius esset *minimo*, ut sit ἀντίθετον vocis quæ sequitur *consulem*. Ursin. Omnes MSS. tam Pall. quam Guilielmio consulti *unq. in aliquo mag.* Gebhard. Quibus accedunt Mentel. Amstelod. meus sec. at prim. *in animo mag.* Non possum vero assentiri Lambino legere jubenti *Quod te audisse credo*. Nam cum antiquissimi codices Mediceus & ei persimilis alius legant, *quod te audisse certo*: meus vero liber pervetustus, qui raro a Mediceo discedit, liquido præ se ferat, ut legendum conjecerat P. Victorius, *quod te audisse certo scio*, nullus dubitavi hanc lectionem tanquam certissimam, reponere. Sic statim idem meus liber eandem scripturam habet, quam in Mediceo invenerunt viri docti, *nemo unquam in animo magistratu.* unde recte conjecisse Bandinellum existimo: *nemo unquam in minimo magistratu.* Sic *magistratus maximus* apud Sallust. Catil. est Consul: *Ea potestas*, inquit, *more Romano magistratui maximo permittit exercitum parare, bellum gerere, coërcere omnibus modis socios, atque civis: domi militiaque imperium atque judicium summum habere: aliter sine populi jussu, nulli earum rerum consuli jus est.* Sic iste locus legendus, & interpungendus, qui vulgo circumfertur corruptissimus, ut alias ostendemus. *Certo* etiam probavit Pantagathus, & pro *aliquo* mallet quoque F. Ursinus *minimo*. Grævius.

Nisi ut jurarem] De more, juste me Consulatum gessisse. *Corrad.*

Magna voce juravi verissimum pulcherrimumque jusjurandum] Rempublicam atque hanc urbem mea unius opera esse salvam. *Idem.*

 Di-

tam inſigni injuria, tamen illo ipſo die miſi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo ut de illa mente deſiſteret. quibus ille reſpondit, ſibi non eſſe integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei qui in alios animadvertiſſet indicta cauſſa, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportere. Hominem gravem & civem egregium, qui qua poena ſenatus, conſenſu bonorum omnium, eos affecerat qui urbem incendere & magiſtratus ac ſenatum trucidare, bellum maximum conflare voluiſſent, eadem dignum judicaret eum qui curiam caede, urbem incendiis, Italiam bello liberaſſet. Itaque ego Metello, fratri tuo, praeſenti reſtiti. Nam in ſenatu Kal. Ian. ſic cum eo de rep. diſputavi, ut ſentiret ſibi cum viro forti & conſtanti eſſe pugnandum. A. d. tertium Non. Ianuar. cum agere coepiſſet, tertio quoque verbo orationis ſuae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit quam me, quacunque ratione poſſet, non judicio neque diſceptatione ſed vi atque impreſſione evertere. Huius ego temeritati ſi virtu-

ſtulem. Et, ſi intelligis, non me dicto Metelli, ut ſcribis, ſed conſilio ejus animoque in me inimiciſſimo eſſe commotum, cognoſce nunc humanitatem meam, ſi humanitas appellanda eſt in acerbiſſima injuria remiſſio animi ac diſſolutio. Nulla eſt a me unquam ſententia dicta in fratrem tuum; quotieſcunque aliquid eſt actum, ſedens iis aſſenſi qui mihi leniſſime ſentire viſi ſunt. Addam & illud etiam, quod jam ego curare non debui, ſed tamen fieri non moleſte tuli, atque etiam ut ita fieret pro mea parte adjuvi, ut ſenatusconſulto meus inimicus, quia tuus frater erat, ſublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, ſed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut ſcribis, animo fui mobili, ſed ita ſtabili ut in mea erga te voluntate etiam deſertus ab officiis tuis permanerem. Atque hoc ipſo tempore tibi paene minitanti nobis per litteras hoc reſcribo atque reſpondeo: Ego dolori tuo non ſolum ignoſco, ſed ſummam etiam laudem tribuo. meus enim me ſenſus quanta vis fraterni ſit amoris admonet. A te peto ut tu quoque aequum te judicem dolori meo praebeas: ſi acerbe, ſi crudeliter, ſi ſine cauſſa ſum a tuis oppugnatus, ut ſtatuas, mihi non modo non cedendum ſed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in ejuſmodi

Sedens iis aſſenſi] Ut M. Catoni, qui Senatum retinuit, ne Metellum ignominia afficeret. *Corrad,*

Nec in te, ut ſcribis, animo fui mobili, ſed ita ſtabili] Omnes ſciunt ſtabilem animum mobili oppoſitum eſſe, quod teſtimonio etiam hoc Ciceronis confirmatur: non tamen omnes *ſpondeos ſtabiles mobilibus trimetris* oppoſuiſſe Horatium in libello de Arte poetica noverunt. Corruptus enim locus ille eſt, & pro mobilibus, in cunctis impreſſis codicibus *nobilibus* legitur, cum quidam manuſcripti *mobilibus* retineant. quam veram eſſe illius loci lectionem qui attente eum legent, facile animadvertent: tradit enim non multo ante cœptum eſſe inſeri trimetris ſpondeum, cum apud antiquos poetas in eo genere carminis raro reperiretur. Appellat autem *mobilia trimetra* quæ ex iambis ac pedibus qui ſyllabas breves habent conſtarent. labuntur enim illa & miram celeritatem in ſe continent. Siquis lente hanc caſtigationem probaret & vulgata lectione teneretur, auctoritate Ariſtotelis victus ſententiam mutare debebit: qui in primo libro *περὶ ποιητικῆς* iambica & tetrametra *κινητικά*, id eſt, mobilia appellavit, cum antea heroicum metrum *στασιμώτατον*, id eſt, maxime ſtabile appellaſſet, quod multos in ſe ſpondeos recipit. *Victorius.*

Deſertus ab officiis tuis] Quæ erant, ut tu fratris conſilii conſcius vel illum inhiberes, vel me ut caverem moneres. *Corradus.*

modi caussa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres laboravi. maneo in voluntate & quoad voles tu permanebo, citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam quam illius odio quidquam de nostra benevolentia detraham. Vale.

In ejusmodi caussa utendum fuisse] Et hic nihil muto, licet Pall. quatuor, Grut. Stewech. Peckian. sicut XII libri Manutii habeant *tuendum*. Pal. quint. *tenendum*. Gebhardus. Merito nihil mutatur. Nam & Grævii liber ille optimus *utendum* legit.

Me ut tibi amicissimum esse intelligeres] Non placet, quod est in Stewech. Grut. Pal. tert. *me autem tibi amicissimum esse laboravi*. Gebhard.

EPISTOLA III.

ARGVMENTVM.

Libri veteres hanc epistolam Nepotis nomine inscribunt: quod si credimus ex Hispania missam, cui post consulatum Nepos praefuit, simul credere necesse est. Scribit haec: a se fratrem suum, assidue Ciceroni obtrectantem, despici; Ciceronem autem, qui suam in eum benevolentiam officiis declararet, fratris

tur: libenterque, commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo, tametsi bis eum invitum servavi. De meis rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus provinciae quid vellem fieri, ut is vos doceret & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

wech. [ut & Græv. prim. Amstelod. Mentel. Grævii tamen secundus *bis* habet.] *Gebhard.*

Te mihi fratris loco] P. Clodii, qui meus est frater. id nos in Quæstura probavimus. *Corradus.*

Tametsi bis invitum eum servavi] Quum illum Ædilem faciendum curavi, ut judicium de vi vitaret: ad quod illum bis Milo vocavit. Nec me hic temporis ratio movet, quoniam epistolæ per tempora non sunt digestæ: ne miretur quispiam hanc sequenti esse præpositam. *Idem.*

De meis rebus — ad Lollium perscripsi] Extat in omnibus nostris MSS. item editione Victorii *de meis rebus.* alii *de me meisque rebus.* paullo post, *ad Lollium præscripsi* legunt Pall. pr. tert. Stewech. unde suspicatur verum esse posse Guilielmius, *ad Lollium prætorem scripsi.* & expresse secundus *scripsi.* Gebhard. *Ad Loll. perscripsi*] Sic Grævii liber, aliique.

EPISTOLA IV.

ARGVMENTVM.

Exul opem implorat consulis Nepotis: seque non immemorem beneficii futurum confirmat. P. Lentulo Spinthere, Q. Metello Nepote Coss.

M. C. Q. METELLO NEPOTI COS. S. D.

Litterae Q. fratris, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant ut in te non minus auxilii quam in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque ad te litteras statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi & de reliquo tempore auxilium petii. Postea mihi non tam

Q. *Metello Nepoti Cos.*] Sic enim legendum est ex omnibus fere libris veteribus. Nam consuli Cicero exul scribit. *Corradus.*

Littera Q. fratris] Sic ad Atticum: *De Metello scripsit ad me frater, quantum speraret perfectum esse per te.* Idem.

T. Pomponii] Attici: ad quem lib. III sic scribit: *Accepi a te epistolam, in qua de Lentuli studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione perscribis.* Idem.

In tuo collega] P. Lentulo. *Idem.*

tam meorum litterae quam ſermones eorum qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant: quae res fecit ut tibi litteris obſtrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitiſſimam tuam orationem quam in ſenatu habuiſſes perſcripſit: qua inductus ad te ſcribere ſum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto quaeſoque, ut tuos mecum ſerves potius quam propter arrogantem crudelitatem tuorum me oppugnes. Tu tuas inimicitias ut reipublicae donares te viciſti, alienas ut contra rempub. confirmes adduceris? Quod ſi mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi

Qua inductus, ad te ſcribere ſum conatus] Cum olim in libris manuſcr. pro *ſum coactus* (quod eſt in vulgatis) ſcriptum reperiſſem *ſum commotus*, in uno neque *coactus*, neque *commotus*: ſuſpicatus ſum, utramque vocem eſſe alienam & ſubdititiam. Omnino duo illa participia ſic poſita ut leguntur in libris vulg. *qua inductus, coactus ſum*, auStewech. [hanc lectionem etiam quatuor codd. quos Grævius evolvit, tuentur.] vulgo, *ut tu me conſerves potius.* Gebhard.

Arrogantem crudelitatem tuorum] P. Clodii fratris. *Corrad.*

Tuas inimicitias ut reipublica donares] Quas mecum in tuo tribunatu ex Reip. diſſenſione ſuſceptas, in tem-

tibi confirmo. ſin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari, propter eam vim quae me cum rep. vicit, licuerit: vide ne cum velis revocare tempus omnium reſervandorum, cum qui ſervetur non erit, non poſſis. Vale.

tum ego antea ſignificarem tibi per litteras, me ſperare, illum in noſtra poteſtate fore. hoc eſt, facturum quæ volumus. ſic alias ſæpe.

Propter eam vim] Tribunitiam Clodii, & conſularem Piſonis & Gabinii: qualis erat tua, ſi impedias. *Corradus.*

EPISTOLA V.

ARGVMENTVM.

Omnia benevoli animi ſigna in C. Antonium a ſe eſſe profecta, nullam ab illo relatam gratiam, oſtendit: quod ſi gratum cognoverit, ſe non eſſe ei defuturum. Commendat in extremo Atticum. Eſt autem hic Antonius, qui collega Ciceronis fuerat in conſulatu, filius M. Antonii ſummi oratoris, patruus M. Antonii, qui poſtea remp. oppreſſit. Macedoniam hoc tempore Proconſul adminiſtrabat, Silano & Murena Coſſ.

M. C. C. ANTONIO, M. F. IMPERATORI S. D.

ETſi ſtatueram nullas ad te litteras mittere niſi commendatitias; non quo eas intelligerem ſatis apud te valere, ſed ne iis qui me rogarent, aliquid de noſtra conjunctione imminutum eſſe oſtenderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te ſtudiorum & officiorum maxime conſcius, tui cupidus, noſtri amantiſſimus, ad te proficiſceretur, aliquid mihi ſcribendum putavi: praeſertim cum aliter ipſi Pomponio ſatisfacere non poſſem. Ego ſi abs

C. *Antonio*] In conſulatu collegæ, nunc in Macedonia Procoſ. *Corradus.*

Non quo eas intelligerem] Sic Pall. pr. ſec. quart. quint. ſic duo Guilielmiani: alias *quod.* non ſperno, ſed hoc potius duxi ob tantum conſenſum. *Gebhardus.* *Quo* extat etiam in Amſtelod. & Mentel.

T. Pomponius] Atticus. *Corrad.*

Omnia

. , ... ipium verbum ponam q
ajunt falso in me solere conferri. Sed ea quae a
sunt malo te ex Pomponio, cui non minus mole
quam ex meis litteris cognoscere. Meus in te ani

Omnia enim a me in te profecta sunt] Concessio Macedoniæ, provinciæ sorte meæ: communicatio Galliæ, jam pactione quoque meæ: & defensio contra suspicionem, quæ fuit, te cum Catilina conjurasse. *Corrad.*

Nullam mihi abs te relatam esse gratiam] Pal. pr. Grut. *relictam*. sed caussa quod scriptum erat, sicut in Pal. sec. *relattam*, hujus mutationis: illud me mirum habet, præferre quartum *redditam*. Gebhard.

Nam comperisse me] Cic. Philipp. *me omnia comperisse criminabatur.*

Quod ajunt falso a me solere proferri] Libri vulgati sic habent, *quod abs te ajunt falso in me solere conferri.* a quibus non discrepant antiqui: nisi quod nonnulli pro *conferri* habent *confiteri*. unus & alter *profiteri*, plane mendose. Siquis locus est in epistolarum libris difficilis & obscurus, & meo quidem judicio, corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te ajunt*, &c. quæ plane depravata sunt. Quod igitur ad verbum *comperisse* attinet, constat sæpe objectum fuisse Ciceroni, juratum dixisse, se comperisse & patefecisse conspirationem coni...

lustius, aut quisquis au
oratiunculæ in M. Tull.
poterat, is erat calumnia p
domum tuam oppugnatum v
sidias senatui fecerat: den
compertum erat. Huc pert
lud quod est in Lucullo, .
occultissimas aperueris in lu
leris, juratusque dixeris ea
se, &c. Et quod est in (
la, *Exclusus hac criminatio*
rursus in me irruit, me acc
aliter ac dictum est, in tabul
tulisse. Ex his igitur & simi
& ex verbo *profiteri* (ne l
puto hunc locum primum
ptum, deinde sic emenda
comperisse me, non audeo dicer
verbum ponam, quod ajunt fa
re proferri. Lambinus. Mi
viro doctissimo potuerint
venire, cum Cicero sæpe h
genere utatur, quod opti
se ferunt. Superius l. III, e
si essem ea perfidia, qua sunt
hac conferunt, tamen ea fluit
fuissem, ut in obscuro odio sp
tias ostenderem. Et VII. e

ſingulari officio fuerit & ſenatus & populus R. teſtis eſt. Tu quam gratus erga me fueris ipſe exiſtimare potes: quantum mihi debeas ceteri exiſtimant. ego quae tua cauſſa antea feci, voluntate ſum adductus poſteaque conſtantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum ſtudium majoremque gravitatem & laborem deſiderant. Quae ego ſi non profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus ſuſtinebo. ſin autem ingrata eſſe ſentiam, non committam ut tibi ipſe inſanire videar. Ea quae ſint & cujuſmodi poteris ex Pomponio cognoſcere. atque ipſum tibi Pomponium ita commendo, ut quanquam ipſius cauſſa confido te facturum eſſe omnia, tamen abs te hoc petam, ut ſi quid in te reſidet amoris erga me id omne in Pomponii negotio oſtendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

Singulari officio] In iis, quæ paullo ante diximus. Hoc ipſum in oratione pro P. Seſtio *indulgentiam* vocat. *Corradus.*

Reliqua, mihi crede, multo majus meum ſtudium, &c.] Quæ imminent, ut accuſatio conjurationis: & quod Pompeiani prodromi nuntiant aperte, Pompeium acturum, tibi ſuccedi oportere: eodemque tempore aget prætor ad populum, quod contra Dardanos avare & ob id infeliciter rem geſſeris. *Idem.*

Non committam ut tibi ipſe inſanire videar] Sic fere Terentius in Hecyra:

Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte dico,
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.

Lambin.

EPISTOLA VI.

ARGVMENTVM.

Exponit ſuam diligentiam in eo adhibitam, ne Sextio quî cum C. Antonio Proconſule Quaeſtor in Macedoniam iverat, ſuccederetur. addit de domo a ſe empta, non ſine joco: de Sextii quae aedificabantur aedibus: de C. Antonio a ſe in ſenatu defenſo. M. Meſſalla, M. Piſone Coſſ.

M. C. P. SESTIO, L. F. PROQVAESTORI S. D.

CVm ad me Decius, librarius, veniſſet, egiſſetque mecum, ut operam darem ne tibi hoc tempore ſuccederetur,

P. Seſtio L. F.] Vel hic, P. F. vel in epiſtola 18 hujus libri L. F. legendum videtur, quum idem ſit Seſtius. *Corrad.*

Procoſ.]

retur, quanquam illum hominem frugi & tibi amicum exiſtimabam, tamen, quod memoria tenebam cujuſmodi ad me litteras antea miſiſſes, non ſatis credidi homini prudenti tam valde eſſe mutatam voluntatem tuam. ſed poſtea quam & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus ſum, adhibui diligentiam, quotieſcunque ſenatus fuit ut adeſſem, plurimumque in eo negotii habui ut Q. Fuſium, tribunum plebis, & ceteros ad quos tu ſcripſeras, cogerem potius mihi credere quam tuis litteris. Omnino res tota in menſem Ianuarium rejecta erat, ſed facile obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem ſcripſeras velle te bene evenire quod de Craſſo domum emiſſem, emi eam ipſam domum XXXV, aliquanto poſt tuam gratulationem. Itaque nunc me ſcito tantum habere aeris alieni ut cupiam conjurare ſi quiſquam recipiat. ſed partim odio inducti me excludunt, & aperte vindicem conjurationis oderunt; partim non credunt, & a me inſidias metuunt; nec putant ei nummos deeſſe poſſe

qui ex obſidione foeneratores exemerit. Omnino ſemiſſibus magna copia eſt. ego autem meis rebus geſtis hoc ſum aſſecutus ut bonum nomen exiſtimer. Domum tuam atque aedificationem omnem perſpexi, & vehementer probavi. Antonium, etſi ejus in me officia omnes deſiderant, tamen in

Qui ex obſidione fœneratores exemerit] Hoc eſt, qui homines divites, qui pecuniam locant fœnori, liberaverim præſentiſſimo periculo, quod eis a Catilina imminebat. Cic. or. ad Quirites: *tum ſe fuiſſe miſerum cum careret patria quam obſidione liberaſſet.* Plin. Paneg. de venatione, *nec mediocre pacis decus habebatur ſubmota campis irruptio ferarum, & obſidione quadam liberatur agreſtium labor.* *Fœneratores* autem ſunt cives opulenti, qui civilibus & licitis uſuris nummos aliis locant. Cic. VII ad Attic. epiſt. 7. *Quos tu bonos eſſe dicas, ſi ordines ſingulorum quærimus, non intelligo. Senatum bonum putas, per quem ſine imperio provinciæ ſunt?* &c. *an fœneratores? an agricolas?* ſic in multis aliis locis. Nobis hodie *rentenier*.

Omnino ſemiſſibus magna copia eſt] Et hic locus diligenter etiam conſiderandus eſt. Alii legunt *omnino ſemiſſium*, vetuſti codices *omni ſemiſſibus*. Nos lectionem eam ſecuti ſumus quæ parum a priſcis exemplaribus diſcederet, & ſententiam eandem retineret. In *ſemiſſibus* enim clari ſunt & certi vetuſti codices. Vox illa *omnino* quam reſtituimus, non integra in illis legitur, ut nonnihil ſcrupuli etiam reſtet. Mentionem facit hujus loci Hermolaus in II editione Plinianarum caſtigationum lib. XIV, cap. 4. qui eandem fere quam nos emendationem probat. Quæ ſit in veteribus exemplaribus ſcriptura, voluimus nos notum facere, cum videamus adhuc hunc locum titubare. *Victor.* Varie legitur, *omni ſemiſſibus, homini ſemiſſis, omnino ſemiſſium, omnino e meſſibus, homini ſemiſſi.* & denique in vetuſtiſſimo libro *Ennii ſemiſſibus*: ut forte interpretandum ſit, ſemiviris, quos Ennius & veteres *ſemiſſes* appellarint, ſicut & Vatinius in epiſt. 9 hujus libri. *Corradus.* *Omnino ſemiſſibus magna copia eſt*] Sic Victorius, quia erat in ſuis, quemadmodum eſt in Pall. quatuor. Grut. *omni ſemiſſibus.* quod probavit Hermolaus Barbarus & ſecutus eſt. Jam quia eam ſic reperit Manutius in Thomæ Leonici libro, viſaturque in Vaticano, omnis dubitationis alea tollenda eſt. vulgo *homini ſemiſſis m. c. e.* Gebhard. In Menteliano quoque clare ſcribitur, *omnino ſemiſſibus.* In Amſtelodam. *omni ſemiſſibus.* Sunt autem *ſemiſſes* uſuræ, cum in centum denarios quot menſibus uſuræ nomine penditur ſemis denarius, ſive octo aſſes, qui in anno faciunt ſex denarios. *Centeſimæ* uſuræ eſt denarius menſtruus in denarios centum, quæ in annum generant duodecim denarios. dicuntur & *aſſes uſuræ. twaelf van hondert in't jaer.* Contra *unciarium fœnus*, cum pro centum denariis menſtrua uſura ſolvitur, uncia centeſimæ, hoc eſt, as cum triente: hi annui ſunt duodecim trientes, hoc eſt, denarius unus ſeptendecim aſſium. *een van hondert in 't jaer.* ſententiam P. Manutii, ejuſque argumenta pluribus ſolide refellit ὁ πάνυ Gronovius, cum in libro de Pecun. vet. III, cap. 13. tum in prima & ſecunda Ἀντεξηγήσει, quas vide.

Ego autem] Quaſi dicat, non ſemiſſis homo. *Corrad.*

Bonum nomen exiſtimer] Cui homines pecunias credere poſſint, ſed id duntaxat, quum illi interim pecunias habeant. *Idem.* *Bonum nomen* eſt debitor qui ſolvendo eſt. *Ut bonum nomen exiſtimer*] Qui hoc non ceperunt, inculcarunt *nomen adeptus*, contra omn. MSS. ac libros. *Gebhard.*

Antonium] Collegam meum, Cos. & Procos. tuum reum conjurationis. *Corradus.*

in senatu gravissime ac diligentissime defendi, senatumque vehementer oratione mea atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas. Vale.

Gravissime ac diligentissime defendi] Illo ipso die quo Clodius est adoptatus. *Corradus.*

EPISTOLA VII.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Pompeio de Mithridate victo: deinde carpit eum ut gratiae referendae parum studiosum, quia sibi de Catilinae conjuratione extincta frigide gratulatus erat: se tamen ei tum in republ. tum in amicitia conjunctum fore significat, scripta Silano & Murena Coss. ante ceteras omnes quae hoc volumine continentur.

M. T. M. F. CICERO, CN. POMPEIO CN. F. MAGNO, IMPERATORI S. D.

atque ex magna spe deturbatos jacere. Ad me autem litteras quas misisti, quanquam exiguam significationem tuae erga me voluntatis habebant tamen mihi scito jucundas fuisse: nulla enim re tam laetari soleo quam meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutue respondetur, apud me plus officii residere facillime patior. Illud non dubito quin si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, resp. nos inter nos conciliatura conjuncturaque sit. Ac ne ignores quid ego in tuis litteris desiderarim, scribam aperte, sicut & mea natura & nostra amicitia postulat. Res eas gessi quarum aliquam in tuis litteris, & nostrae necessitudinis & reipub. caussa, gratulationem exspectavi: quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod vererere ne cujus animum offenderes. sed scito ea quae nos pro salute patriae gessimus, orbis terrae judicio ac testimonio comprobari. Quae, cum veneris, tanto consilio tantaque animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi multo majori quam Africanus fuit, me non multo minorem

tius intelligit M. Crassum, & L. Lucullum. quem vide. Sed ne Lucullum Crassumque intelligam, movet, & quod Lucullum non ita multo ante inimicum sibi comparavit: sed illa ipsa caussa, quod ei successisset in provincia, quasique gloriam laborum præripuisset, ut scribit in utriusque vita Plutarchus. Crassum vero non ante sibi conciliavit quam Romam reversus a bello Mithridatico, idque Cæsaris opera. idem, Appianusque auctores. Ut potius veteres amici novi hostes appellandi fuerint. Nam & alioqui Crassus quoque, ut Pompeius, Syllanus denique in primo consulatu collega, simultates veteres deposuerant, quæ tamen postea revixerunt, usque ad eam Cæsaris reconciliationem: teste in vitis eorum Plutarcho. Nec est tamen alter quem innui suspicer, nisi Cæsarem forte. Nam & alioqui cum Crasso simultate potius atque æmulatione quam odio inimicitiisque certavit, ut ait Plutarchus. *Bernard. Rutil.*

Res eas gessi] In consulatu. *Corradus.*

Africanus] Minor, Scipio Æmylianus dictus. *Idem.*

Quod vererere, ne cujus animum off.] Ita Victorii editio, Pall. pr. sec. Grut. Vatic. nam Pal. tert. Stewech. *verere.* vulgo *verebare.* Gebhard.

Fuit, tamen non multo minorem, quam Lælium facile & in Rep.] Scripsi sic auctoritate Victorii ac Vatic. codicis, nam in omnibus Pall. & Grut. *me*, non *tamen*; sed *Lælium* non *Lælius* iidem omnes: ceterum *tibi* ex eorundem omnium consensu ejeci. *Gebhardus. Me non multo minorem quam Lælium*] Sic recte Amstelod. & omnes Pall. *Tamen*, quod Victorius hic pro *me* substituit, adversatur & loci hujus sententiæ, & omnibus aliis codd. hinc ei non ausus sum adstipulari, ut Gebhardus fecerat. *Tibi* vero recte ejecerunt. Nam id nulli habent libri paullo vetustiores. *Gravius.*

Lælius] Cognomento Sapiens, qui de amicitia apud Ciceronem disputat. *Corradus.*

rem quam Laelium, facile & in rep. & in amicitia adjun-ctum esse patiare. Vale.

EPISTOLA VIII.

ARGVMENTVM.

M. Licinius Crassus, ejus P. Crassi filius qui seipsum ne in manus incideret inimicorum occidit, ut est in orationibus pro Scauro & pro Sextio, Romanorum opulentissimus, postremis diebus secundi consulatus sui, contra diras & obnunciationes Atei tribuni plebis, de quibus Appianus, Plutarchus, Dio, in Syriam provinciam profectus est; cum apud Ciceronem in ejus generi Crassipedis hortis coenasset, ut legimus in epistola 9 libro 1. Ad eum Cicero in provinciam scribit, quam studiose dignitatem ejus in senatu defenderit: excusat superiorum temporum simultatem; constantiam & fidem post gratiae reconciliationem pollicetur, affirmans ejus honestati & gloriae nullo unquam se loco defuturum: quiddam etiam de suo in filium ejus P. Crassum amo-

tione decertavi quanta nunquam antea ulla in caussa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis, veterique nostrae necessitudini jamdiu debitum sed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi. Neque mehercule unquam mihi tui aut colendi aut ornandi voluntas defuit: sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnunquam a me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exstitit tempus optatum mihi magis quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostrae voluntatis & amicitiae fides. Sum enim consecutus, non modo ut domus tua tota sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & praestantissima omnium foeminarum uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia tui Crassi meis consiliis, monitis, studiis actionibusque nituntur: & senatus populusque R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promtum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint acta, quaeque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse, sed ut primum forum attigerim spectasse semper ut tibi possem quam maxime

Veterique nostræ necessitudini] Quæ ante conjurationem Catilinæ fuerat. *Corradus.*

Interruptum officium] Maxime tempore conjurationis. *Idem.*

Quadam pestes hominum] Catonis & aliorum. *Idem.*

Uxor tua] Tertulla. *Idem.*

Tui Crassi] Marcus & Publius Junior, qui a Cæsare e Gallia cum mille equitibus remissus, nondum patrem fuerat secutus. *Idem.*

Ut primum forum attigerim] Eloquentiam auspicaturus, *die* (ut vocant) *tyrocinii.* Idem. *Ut pr. for. att.*] Hoc est, ab ineunte adolescentia, simul ac indui togam virilem deposita prætexta, ab amicis deductus in forum, ut transscriberer in viros. Cic. lib. XV, epist. 16. *Qui postquam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis.* pro quo in lib. XIII, ep. 10 dicit *in forum venire.* Suet. est *in forum deduci.* Solebant enim tum ab amicis deduci in forum atque in templa sacrificandi caussa. Ipse dies, quo togam virilem capiebant, dicebatur *dies tyrocinii*, & annus ille, *annus tyrocinii*: qui pro captu adolescentum nonnunquam erat annus quartus, quintus, aut sextus

me esse conjunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benevolentiam ac liberalitatem defuisse. Si quae interciderunt, non tam re quam suspicione violata, ea cum fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria vitaque nostra. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut quoniam in eadem reip. tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu quantum tuo judicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse: &, ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego vero tibi profiteor atque polliceor eximium & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem & gloriam tuam spectet. in quo etiamsi multi mecum contendent, tamen cum reliquis omnibus tum Crassis tuis judicibus omnis facile superabo: quos quidem ego ambo unice diligo, sed in Marco benevolentia impari. hoc magis sum Publio deditus, quod me

quan-

quamquam a pueritia sua semper tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & observat & diligit. Has litteras velim existimes foederis habituras esse vim, non epistolae, meque ea quae tibi promitto ac recipio, sanctissime esse observaturum diligentissimeque esse facturum. Quae a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuae, in ea jam ego non solum amicitiae nostrae sed etiam constantiae meae caussa permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum hoc ad te scribere: me si quid ipse intelligerem aut ad voluntatem aut ad commodum aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin autem quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum ut intelligeres, nihil neque te scripsisse neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus ut ad hominem amicissimum: & tuis praecipias ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum negotiis, ut, quoad ejus fieri possit, praesentiae tuae desiderium meo labore minuatur. Vale.

ejus verbis ambo fidem habuit. Et M. Cicero conjurationis vindex aperte satis in oratione quadam in Crassum & Caesarem conjurationis illius non minima ex parte caussam refert. Eam tamen orationem nunquam nisi post utriusque mortem edere ausus est. In illa vero quam de suo consulatu habuit, Crassum ad se noctu venisse refert, epistolam a Catilina missam tenentem, qua illum quasi conscium ad firmandam conjurationem hortatur. Atque hac caussa semper in posterum Ciceronis inimicus Crassus est habitus. Quod vero palam illum non insectaretur, filius impedimento fuit: qui quum studiorum ac disciplinae amantissimus esset, vehementer Ciceronem diligebat, ejusque congressu ac familiaritate plurimum utebatur; adeo ut quum exilio damnatus esset Cicero, P. Crassi filius una cum eo vestem mutaverit, atque alios adolescentes complures idem facere compulerit: tandem vero patrem etiam Ciceroni conciliavit. Bern. Rutil.

A pueritia sua semper] Tanquam magistrum. *Corradus.*

Sanctissime esse observaturum, diligentissimeque esse facturum] Sic Pall. pr. sec. quint. Vatic. Grut. editio Victorii: nec tamen displicet Pal. quart. & Stewech. scriptura, *sanctissime observaturum diligentissimeque esse fact.* Gebhard.

Aut ad voluntatem, aut ad commodum] Sic Cic. lib. 1. epist. 3, 4 & 6. & epist. 5 hujus libri. & ep. 9 lib. vi.

EPISTOLA IX.

ARGVMENTVM.

P. Vatinius, qui tribunatum pl. gesserat Caesare consule, omniaque ex ejus libidine administraverat, post consulatum in Illyricum a Caesare dictatore missus, ut Appianus & Dio significant, commendat suam dignitatem Ciceroni contra malevolorum atque invidorum obtrectationes. rebus enim prospere gestis, supplicationes, missis ad senatum litteris, petebat. Caesare IV *Consule, sine collega.*

VATINIVS IMP. CICERONI SVO S.D.

S. V. B. E. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens advenit qui pro se caussam dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore quem in periculo recepisti. Ego autem quem potius adoptem, aut invocem, quam illum quo defendente vincere

estis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Di-
[illegible] servus anagnostes fugitivus cum Vardaeis
[illegible] nihil mandasti: ego tamen terra ma-
ut conquireretur praemandavi: & profecto tibi illum
am, nisi si in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen ali-
o eruam. Tu nos fac ames. Vale. A. d. V Idus
iles, ex castris, Narona.

tii repetitum perperam *me* so-
icani cod. auctoritate gemine-
am & meus & alii libri vulga-
itur. *Grav.*
litatem] Est studium de aliis
erendi. ut lib. I, epist. 9. &
3.
xemplo miseram, infra tibi scripsi]
, exemplum, sive, ut barbari
ur, copiam epistolæ meæ ad
de rebus gestis scriptæ, hisce
bjeci.
rvus] Dionysius epist. 77 lib.
rradus. Tuus serv. anagnostes
] Eruditi & opulenti homi-
alia ministeria habebant quo-
ii ipsis cœnantibus, lavanti-
it vigilantibus noctu aut alio
libros vel aliorum, vel suos
, hos *anagnostas* Græco voca-
it Cic. I ad Att. epist. 9 *lectores*
appellarunt. Plinius lib. III,
de avunculo suo, *Studebat in*

Ibidem subjicit: *dum destringitur* (in
balneo) *legiturque audiebat aliquid aut
dictabat.* Quod & Carolum Magnum
tenuisse Eginhardus in vita ejus auctor
est: *Inter cœnandum*, inquit, *aut ali-
quod acroama, aut lectorem audiebat,
legebantur ei Historiæ & antiquorum Re-
gum gesta.* Severus Imperator ipse le-
gebat in mensa, & Poetas quidem,
ut Lampridius in ejus vita auctor est.
A. Buchnerus.

Cum Vardæis esse] Sic recte emenda-
vit Manut. adstipulante Vatic. & Græ-
vii libro primo, in quo, *cum Vardæi s
esse*, nec non Victor. ed. aliisque libris
melioribus. *Vardæi* Dalmatiæ popu-
lus. posteri A'[illegible] *Ardiæos* dixerunt,
in Glossario sunt *Bardei*. dicuntur &
Varalii. Hos a mari in mediterranea
Romani abegerunt, oram enim Dal-
matiæ tenebant, coegeruntque agri-
culturæ vacare, teste Strab. *Abrah. Or-
telius.*

EPISTOLA X.

ARGVMENTVM.

de Catilio pirata, de rebus supplicationes sibi decerni in urbem rediisset Caesar.

CICERONI SVO S. D

De Dionysio tuo adhuc nihil ex quod me frigus Dalmaticum q hic refrigeravit. Sed tamen non d aliquando eruam. Sed tamen omnia n De Catilio nescio quid ad me scripsisti gentissimae. Apage te cum nostro Se mehercule ego illum quoque amo. sed clientes, hujusmodi caussas recipitis? homi

lit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? Omnia mehercule cupio quae tu mi imperas. Meam animadversionem & supplicium, quo usurus eram in eum quem cepissem, remitto tibi & condono. Quid illis respondere possum qui sua bona direpta, naves expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actiones expostulant? Si mehercule Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possem. Quid ergo est? Faciam omnia sedulo, quae te sciam velle. Defenditur a Q. Vo- ... hristo,

temnunt, ita vocant, ut Aristophanes in Ranis, ὁ πίθηκος οὗτος ὁ νῦν ὀχλῶν Κλειγένης ὁ μικρός, ut duobus hic modis Callisthem ignominiose appellet, & vocando ipsum *simium*, & ne vilissimo quidem pretio illum dignum esse dicendo. *Victorius.* *Semissis*] *semivir*. Sed hic locus sic etiam legitur, *Simius, non semissis homo.* Corrad. *Simius non semissis homo*] Sic Victorius & eum secutus Lamb. repetiturque in Vaticano; nec divortit longius Pal. pr. *Simius non semissis homo.* aliqui vel *si minus non savus sit*; vel *si minus non servus sit homo*; vel etiam aliter, quod non operae pretium est adnotare. vulgo, *simul vero semissis homo.* paullo ante Pall. omnes, Grut. Stewech. *qui tot ingenuas*, &c. Gebhardus.

Actiones expostulant] Victorius edidit, *actiones expostulant*, quomodo & nonnulli cod. Memm. habent. Ego lectionem receptam retinui, quae & in aliis quibusdam manuscriptis libris reperitur. *Actionem* autem interpretor, actionem legis: qualis est actio furti, actio servi corrupti & similes. *Lambinus.* Sed *actiones* constanter legunt Mediceus, & fidus ejus comes antiquus ille meus codex, Amstelodam. Mentel. quatuor Pall. pluresque alii quos viderunt Manutius & Lambinus: quod cur repudiemus caussa nulla est. Nam *expostulare actionem* est petere a praetore in urbe, aut propraetore in provincia agendi contra hunc aut illum copiam, sicuti *dare actionem* dicebatur praetor quos admittebat ad agendum, hoc est, jus suum persequendum in judicio. sic *intendere actionem*, & *instruere actionem*, saepe legitur. Pro vulgata tamen *actione expostulare* stant Vaticanus & princeps Palat. forsan scripsit Vatinius, *actione postulare.* illud *ex*-natum est ex vitiosa repetitione litterae *e*. *actione* autem *postulare* dicitur ut *actione experiri*. *Postulare* esse accusare tritum est & pervulgatum. Suet. Jul. 23. *Mox ipse a L. Antistio Trib. pleb. postulatus, appellato demum collegio, obtinuit, cum reip. caussa abesset, reus ne fieret.* Sic *postulationes* sunt accusationes, actiones. apud eundem in Ner. 7. *celeberrimis patronis non translatitias, ut assolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus.* Et *postulator.* ibid. cap. 14. est accusator: *In jurisdictione postulatoribus nisi sequenti die, ac per libellos non temere respondit.* Gravina.

Appii os] Audaciam, impudentiam. *Corradus.* *Si me hercule Appii os haberem*] Hoc est, si essem tam impudens, ut est Appius, ore scilicet durissimo. *Os* saepe dicitur impudentia, homo impudens. Ovid. epist. Helen. ad Paridem:

Nec tibi plus cordis, sed minus oris adest.

Vid. Manut. ad hunc locum & Casaub. ad Suet. Ner. 2.

In cujus] Jampridem apud Euboicum sinum mortui. *Corrad.*

Locum] In angustiis: nisi me conjectura fallit. Nam provinciam qui significare possit, non video. *Idem.*

Ego

ubi diciverunt amplius sexaginta
si mihi supplicationes non decern
tione ego sum ac ceteri imperat
tiones mihi decretas in Dalmatia
pida vi oppugnando cepi: unum
quater a me jam captum. quattu
muros cepi, & arcem eorum t
frigora, imbres detruserunt: i
oppidum captum & bellum ja
sum coactus. Quare te rogo, si
meam caussam agas, meque tibi i
dum putes: hoc existimans, nen
habere. Vale. D.N. Decemb

Ego post supplicationes mihi decretas] In quibusdam libris ab hoc loco nascitur epistolæ novæ principium, ita ut ex hac x fiant duæ, x & xi. Nos unam facimus, ut probabilius est. *Lambinus.* Vide & not. P. Manut.

A.
Cæsa
interi
tus,
venie
exerci

EPISTOL

ARGVMENT

Respondens Vatinii litteris, quae grati animi laude: sua studia pollice

M.T.C. P. VATINIO IMPERATORI S.D.

GRata tibi mea esse officia non miror. cognovi enim te gratissimum omnium: idque nunquam destiti praedicare. nec enim tu mihi habuisti modo gratiam, verum etiam cumulatissime retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te & eadem voluntate cognosces. Quod mihi fœminam primariam, Pompeiam, uxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis litteris lectis locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset mihi denuntiaret: me omnia quae ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem neque tam magnam neque tam parvam putet, quae mihi aut difficilis aut parum me digna videatur. Omnia quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcunque ei fidem dederis praestabo. Si vero improbus fuerit, ut est, duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii male faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

TU *mihi habuisti modo gratiam*] Pro defensione & laudatione. *Corradus.*

Ut, quicquid opus esset, mihi denuntiaret] Hoc est, quacunque in re mea opera & consilio indigerent, me arcesserent. *Denuntiare* enim concise interdum significat, *jubere ut adsit & ad se veniat, arcessere.* Brutus & Cassius ad Anton. lib. XI, epist. 2. *Illud valde leve est ac nugatorium, ea re denuntiatum esse veteranis, quod de commodis eorum mense Junio laturus esses.* hoc est, ideo veteranos fuisse arcessitos in urbem. Idem lib. XIII, epist. 77. *Atque ut hoc tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos certiores, ut si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare.* Sic *denuntiare testimonium alicui.* in orat. pro Sext. Rosc. & sæpe apud JCtos est jubere aliquem præsto esse in judicio ad dicendum testimonium. Sic & Græcis παραγγέλλειν hoc sensu accipitur. *Giffanius.*

Quamcunque ei fidem dederis praestabo] Hoc est, quicquid ei meo nomine de impunitate promiseris servabo.

Duces eum captivum in triumpho] Quis non animadversione dignam deputet scripturam Pall. pr. quint. *duces eum in triumpho captum.* interim quoque Pall. sec. tert. Grut. Stewech. *captum* non ut vulgatum *captivum.* Gebhardus.

Habiti sunt bellicosi] Et ideo magis illustrabunt res tuas, qui illos viceris. *Corradus.*

EPI-

expromam abſens audacius. Epiſtola enim non erubeſcit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut noſtrum ſcriptis illuſtretur & celebretur tuis, quod etſi mihi ſaepe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meae. Genus enim ſcriptorum tuorum, etſi erat ſemper a me vehementer exſpectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut cuperem quam celerrime res noſtras monumentis commendari tuis. Neque enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, vel ut auctoritate teſtimonii tui, vel indicio benevolentiae, vel ſuavitate ingenii, vivi perfruamur. Neque tamen haec cum ſcribebam eram neſcius, quantis oneribus premerere ſuſceptarum rerum & jam inſtitutarum: ſed quia videbam Italici belli & civilis hiſtoriam jam a te paene eſſe perfectam, dixeras autem mihi te reliquas res ordiri, deeſſe mihi nolui quin te admonerem ut cogitares conjunctene malles cum reliquis rebus noſtra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum: qui omnes a perpetuis ſuis hiſtoriis

hac epiſtola ſic ad Atticum ſcribit: *Epiſtolam, Lucceio quam miſi, qua res meas ut ſcribat rogo, fac ut ab eo ſumas: valde bella eſt: eumque ut approperet, adhorteris, & quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias.* Corradus.

Qua nunc expromam abſens audacius] Sic omn. Pall. Grut. Stewech. Peck. editio princeps ac Victorii [ſic & Amſtelod. Mentel. & Graev. duo, niſi quod in primo *exprobam*, in ſec. *exprimam*:] ſubſtituerunt *exponam*, cauſſam addidiſſe debebant. *Gebhardus.*

Italici belli] De hoc vide Flor. III, 17. Appian. I de Bell. civ. & epit. Liv. 71 & ſequent.

Civilis] Nimirum Mariani, de quo vid. Flor. III, 21. Liv. ep. 77 & ſeq. Appian. lib. I de Bell. civ. & Plutarch. in vit. Marii.

Cum reliquis rebus noſtra contexere] Malim legi *noſtras*. Lambin.

Calliſthenes Troicum bellum] Vide de hoc Calliſthene & ejus ſcriptis Gerard. Voſſ. I de hiſt. Graec. cap. 9. De hoc bello vero vide Homerum & Dictyn Cretenſem, alioſque.

Timaeus Pyrrhi] Fuit domò Siculus, Tauromenita, vixit tempore Agathoclis cum bellum Tarentinum a Pyrrho gereretur in Italia. vide de ejus vita & ſcriptis G. Voſſ. de Hiſt. Graec. lib. I, cap. 12. De hoc bello vero vide Flor. lib. I, cap. 18. Liv. ep. lib. XII & ſeqq. Plutarchus in vita Pyrrhi.

Polybius Numantinum] Vixit temporibus Ptolemaei Philometoris. De quo vid.

Herculem Xenophontium illum a voluptate : ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere: amorique nostro plusculum etiam quam concedet veritas, largiare. Quod si te adducemus ut hoc suscipias, erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate & copia tua. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis caussis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cum & reprehendes ea quae vituperanda duces, & quae placebunt exponendis rationibus comprobabis, & si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quae vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius

a qua te flecti. Ego vulgatam lectionem, quia eam aliquot veterum librorum auctoritate confirmaram animadverti, ferri ac retineri posse existimavi. *Lambin.* *A qua te affici non magis potuisse demonstras*] Est ita in omnibus fere libris tam calamo exaratis, quam impressis, nisi quod in Pall. tert. quint. *& qua te affici.* Victorius ex conjectura *flecti*, unde alii *deflecti.* ante omnes, Egnatius *allici.* nos tot librorum consensum conjecturae praetulimus: quamquam eandem confirmet Vaticanus. *Gebhardus.* Quam praestans sit ille liber meus toties laudatus hic quoque locus argumento est. Nam quod in Mediceo corrupte scribebatur *affecti*, unde colligit P. Victorius legendum esse, *flecti*, quamvis nulli auctor sit hanc lectionem pro vera, quippe quae non ex libris, sed conjectura nata sit, recipiendi; id in meis membranis emendate scribitur, tantum duabus litteris auctius, *a qua te deflecti.* Et sic quoque in alio quodam vetere codice legi margines Lambinianae editionis docent; in Vaticano vero *flecti.* Reposuimus itaque veram lectionem. nec in posterum quisquam de ea, credo, dubitabit, praecipue cum *deflectere* saepe a Cic. usurpetur. sic dixit alibi, *ut declinet a proposito deflectatque sententia.* Graevius.

Quam Herculem Xenophontium illum] Dicente tamen Prodico, ut scribit Cicero lib. I de Officiis. *Corrad.*

Reditum nostrum] Ab exilio. *Idem.*

Modicum corpus] Hoc est, librum, volumen. In II ad Q. Fratrem, ep. 12. *Sed utros ejus habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque nescio.* Vitruv. *Cum corpus architectura scriberem.* Eodem modo Graecis σῶμα dicitur, & σωμάτιον. Cic. VI. ad Att. ep. I. *Hoc tuum σῶμα curabo ut habeas.* Hesych. Ἰλιὰς τοῦ Ὁμήρου σωμάτιον. Sic & *Corpus Juris.* Eodem sensu.

Illa poteris uti civilium commutationum scientia] Quum scias quare civiles commutationes fiant, ea scientia uti poteris, & ita ad rem accedere: quod postea fecit Sallustius. *Corradus.*

Quae vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit] Codex meus, quem

lium mediocriter nos retinet, quaſi enumeratione faſtorum. At viri ſaepe excellentis ancipites variique caſus habent admirationem, exſpectationem, laetitiam, moleſtiam, ſpem, timorem. ſi vero exitu notabili concluduntur, expletur animus jucundiſſima lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, ſi in hac ſententia fueris ut a continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris, ſecernas hanc quaſi fabulam rerum eventorumque noſtrorum. Habet enim varios actus multaſque actiones & conſiliorum & temporum. Ac non vereor ne aſſentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonſtrem, me a te potiſſimum ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es qui quid ſis, neſcias; & qui non eos magis qui te non admirentur, invidos, quam eos qui laudent, aſſentatores arbitrere. Neque autem ego ſum

etiam in vulgatis, *Ariarathes Ariobarzani filius*, pro *Ariobarzanis*. Hanc rem priſci & recentiores Grammatici adnotarunt, plurimis ex Vergilio, & ex oratoribus etiam, & Hiſtoricis exemplis adductis. *Victorius*. *Redituque retinetur*] Quamvis non redierit Themiſtocles, ut ſcribit Plutarch. in vita: tamen qui legunt de fuga, ita retinentur, quaſi is rediturus ſit. Sunt tamen qui hoc loco legant, *exituque*. Corradus. *Redituque retinetur*] Nonnulli legunt *obituque* pro *redituque*, alii *exituque*: alii hoc totum *redituque* delent, neque quidquam in ejus locum ſubſtituunt. *Lambinus*. *Erectum Themiſtocli fuga redituque retinetur*] Non habent *Themiſtoclis* Pall. ſec. tert. quart. Mediceus, Vatic. editio Victorii. pro *erectum* vero Pall. ſec. quart. *ereptum*: quint. *rectum*. Stewech. *erecta*. unde Guilielm. *Erechtei*, quod non probo: deinde *tenetur* non *retinetur* agnoſcit idem Stewech. ac Pal. quint. Grut. *Gebhardus*. *Themiſtocli* habet etiam Græv̈ii prim. vid. Gerard. Voſſ. lib. 11 de Anal. cap. 9.

Ut a continentibus tuis ſcriptis, in quibus perpetuam rerum geſtarum hiſtoriam complecteris] Forte, *Ut a continentibus tuis ſcriptis, quibus perpetuam rerum geſtarum gloriam complecteris*.

Qui quid ſis neſcias] Sic habent omnes libri vulgati: & ita edidit P. Victorius. Nonnulli libri MSS. habent, *qui, qui ſis, neſcias*. quos ſequor potius. *Lambinus*. *Qui quid ſis neſcias*] Commendat hanc lectionem ipſa veritas, quam ſecuti quoque ſunt Victorius ac Manutius. Lambinus tamen ait in omnibus edictis haberi *quicquid ſcis neſcias*, adſtructumque eam ibat Guilielmius ex Milite Plautina. ſequi tamen ſe malle teſtatur Lambin. quod in nonnullis MSS. reperiſſet *qui qui ſis neſcias*. Pall. prim. ſec. quart. quint. item prima editio præferunt, *tu is es, qui ſis neſcius*. Pal. tert. Grut. *qui ſcis neſcius*. in Mediceo fuiſſe notat Egnatius, *neque enim tu es is qui id neſcias*: architectetur quod cuilibet optimum videtur, mihi edita eſt omnium integerrima. *Gebhardus*.

ſum ita demens ut me ſempiternae gloriae per eum commendari velim, qui non ipſe quoque in me commendando propriam ingenii gloriam conſequatur. Neque enim Alexander ille gratiae cauſſa ab Apelle potiſſimum pingi & a Lyſippo fingi volebat: ſed quod illorum artem cum ipſis tum etiam ſibi gloriae fore putabat. Atque illi artifices, corporis ſimulacra ignotis nota faciebant: quae vel ſi nulla ſint, nihilo ſint tamen obſcuriores clari viri. Nec minus eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quam qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnis imagines omnium, ſtatuaſque ſuperavit. Atque hoc praeſtantius mihi fuerit & ad laetitiam animi & ad memoriae dignitatem, ſi in tua ſcripta pervenero quam ſi in ceterorum, quod non ingenium mihi ſolum

Nihilo ſint tamen obſcuriores clari viri] Puſilla (fateor) emendatio, ſed tamen

Quam qui in eo genere laborarunt] Lambinus legit *elaborarunt*

solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reipub. maximis gravissimisque caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum praeconium, quod cum in Sigaeum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit; sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam, a laudato viro. Quod si a te non impetro, hoc est, si quae te res impedierit (neque enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere quod nonnulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me: multorum tamen exemplo & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, haec sunt in hoc genere vitia. & verecundius ipsi de sese scribant necesse est si quid est laudandum, & praetereant si quid repraehendendum est. Accedit etiam ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant, verecundiores esse praecones ludorum gymnicorum, qui cum ceteris coronas imposuerint victoribus eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur alium praeconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse praedicent. Haec nos vitare cupimus, & si recipis caussam nostram, vitabimus, idque ut facias rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum

Ab Homero Achilli tributum esse dixit] Hoc modo, *O fortunate adolescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris.* Corradus.

Verecundiores esse praecones ludorum gymnicorum, qui &c.] Elegantissima sententia, qua etiam usus est doctissimus vir Plutarchus in commentario quo docet, quomodo quis possit sui ipsius laudes citra invidiam prædicare: nec tamen a Cicerone minus eleganter aut copiose exposita est. Græci auctoris verba hæc sunt, quæ cum Latinis conferre inutile non erit, *ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφανουμένους ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἑτέρους νικῶντας ἀναγορεύουσιν, τὴν ἀηδίαν τῆς περιαυτολογίας ἀφαιροῦντες.* Victorius. *Alium praeconem adhibent*] Aliter tamen Nero, qui in his sacris certaminibus *victorem se ipse pronuntiabat. qua de caussa & praeconio ubique contendit*, ut Suet. notat in ejus vita, cap. 26. Solebant enim in illis ludis, ut pulchre hic notavit Manutius, præcones etiam de victoria contendere. *Gravius.*

cum mihi ſaepe oſtenderis te accuratiſſime noſtrorum temporum conſilia atque eventus litteris mandaturum, a te id nunc tanto opere & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio ſcripſi, feſtinationis, quod alacres animo ſumus: ut & ceteri viventibus nobis ex litteris tuis nos cognoſcant, & noſmetipſi vivi gloriola noſtra perfruamur. His de rebus quid acturus ſis, ſi tibi non eſt moleſtum, reſcribas mihi velim. Si enim ſuſcipis cauſſam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar. tu interea non ceſſabis, & ea quae habes inſtituta perpolies, noſque diliges. Vale.

EPISTOLA XIII.

ARGVMENTVM.

Ciceronem in obitu filiae Lucceius litteris conſolatus erat. eae litterae quantum profecerint, & ſimul quam omnis recuperandae reip. ſpes amiſſa ſit, haec epiſtola demonſtrat.

bene aut male vivendi ſuſpenſas habere rationes. Quae cogitatio cum mihi non omnino excidiſſet (etenim penitus inſederat,) vi tamen tempeſtatum & concurſu calamitatum erat aliquantum labefactata atque convulſa: cui te opitulari & video, & id feciſſe etiam proximis litteris, multumque profeciſſe ſentio. Itaque hoc ſaepius dicendum, tibique non ſignificandum ſolum, ſed etiam declarandum arbitror, nihil mihi eſſe potuiſſe tuis litteris gratius. Ad conſolandum autem cum illa valent quae eleganter copioſeque collegiſti, tum nihil plus, quam quod firmitudinem gravitatemque animi tui perſpexi, quam non imitari turpiſſimum exiſtimo. Itaque hoc etiam fortiorem me puto quam teipſum praeceptorem fortitudinis, quod tu mihi videre ſpem nonnullam habere, haec aliquando futura meliora. Caſus enim gladiatorii, ſimilitudineſque eae, tum rationes in ea diſputatione a te collectae, vetabant me reipub. penitus diffidere: Itaque alterum minus mirum, fortiorem te eſſe, cum aliquid ſperes: alterum mirum, ſpe ulla teneri. Quid eſt enim non ita affectum ut id non deletum extinctumque eſſe fateare? Circumſpice omnia membra reipub. quae notiſſima ſunt tibi, nullum reperies profecto quod non fractum debilitatumve ſit. quae perſequerer, ſi aut melius ea viderem quam tu vides, aut commemorare poſſem ſine dolore, quanquam tuis monitis praeceptiſque omnis eſt abjiciendus dolor. Ergo & domeſtica feremus, ut cenſes, & publica paullo etiam fortius fortaſſe quam tu ipſe qui praecipis. Te enim ſpes aliqua conſolatur, ut ſcribis: nos autem erimus etiam in

Itaque hoc etiam fortiorem me puto] In vetere libro ſcriptum eſt, *atque hoc fortiorem*: quæ lectio multo quam vulgata videtur melior. *F. Urſinus.*

Itaque hoc etiam fortiorem me puto] Urſinus ex aliquo vetere malebat, *atque hoc fortiorem*: quod in nullo noſtrorum comperet, & habet ille mirabiles libros, ut omnino cum Grutero noſtro exiſtimem eum plurima domi confinxiſſe quæ deinde alii, ipſo ignaro, nobis obtruſerunt tanquam veterum exemplarium variantes lectiones. *Gebhardus.*

Fortiorem te eſſe] Me ipſo, qui nihil ſperem. *Corradus.*

Ergo & domeſtica feremus] Fratris & ejus filii injurias, uxoris divortium & filiæ mortem. *Idem.*

Erimus etiam in omnibus deſperatione fortes] Vulg. *in omni deſperatione f.* cum alius codex præ ſe ferat, *in omnium re-*

rum

in omnibus desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris & praecipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiae nostrae, rerumque earum quas, te in primis auctore, gessimus. Praestitimus enim patriae non minus certe quam debuimus: plus profecto quam est ab animo cujusquam aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid praedicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos levare aegritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero me ab omnibus molestiis & angoribus abducam: transferamque animum ad ea quibus secundae res ornantur, adversae adjuvantur: tecumque & ero tantum quantum patietur utriusque aetas & valitudo: & si esse una minus poterimus quam volumus, animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur ut nunquam non una esse videamur.

rum desperatione f. sed nostra omnino melior, quam accepimus ex Pall. pr. tert. quint. Gruter. Vatic. videturque

Praestitimus enim patria non minus certe quam debuimus] Forte, *non plus certe quam debuimus*. Lambin.

L. LVCCEIVS Q.F. M.T.C. M.F. S.D.

S. V. B. E. V. sicut soleo, paullulo tamen etiam deterius quam soleo. Te requisivi saepius ut viderem: Romae quia postea non fuisti quam discesserat miratus sum, quod item nunc miror. Non habeo certum quae te res hinc maxime retrahat. Si solitudine delectare, cum scribas & aliquid agas eorum quorum consuesti, gaudeo, neque reprehendo

SI valet bene est, valeo sicut soleo] Reposui hic Notas, quas prae se ferunt & margines Lambinianae editionis, & meus primus, nec non Amstelodamensis codex, *S. V. B. E. V. sicut soleo.* Graevius.

Romae quia postea non fuisti quam a me discesseras] Sic omnes vulgati codices nulla mendi suspicione. Ipsi antiquam lectionem secuti sumus, quam & germanam & probam putamus, ut intelligat postquam Roma *discesserat*, Caesar sc. quanquam nomen Caesaris non ponit. Nihil autem mirum videri debet; de magnis enim & principibus viris sic loquimur. Dicit igitur Lucceius Ciceronem Roma exisse cum Caesar discessit, nec postea rediisse dum Caesar abesset. Possemus infinita exempla ex epistolis ad Atticum citare, quae nunc praetermittemus. Speramus tamen rem claram tot exemplorum concervatione fore. In epistolis ad Varronem: *Est igitur adventus in expectatione.* Sic enim olim locum illum solitum esse legi eo loco docebimus. Aliqui autem dum rem clariorem facere student, consuetum dicendi modum corrumpunt: cum enim hanc loquendi rationem non alibi in veteribus auctoribus adnotassent, & nostris etiam temporibus communem esse non cogitarent, locum Ciceronis depravarunt. In eandemque culpam inciderunt, eodem errore decepti, qui nuper has epistolas Venetiis ediderunt. Cum enim ante in vulgatis omnibus libris recte hic locus legeretur in epistolis ad Paetum, *Cum essem otiosus in Tusculano, propterea quod discipulos obviam miseram, ut ii me quam maxime conciliarent familiari suo* (sermo enim proculdubio est de Caesare: nec tamen nominatur, sicque legitur in cunctis & antiquis, & ante hunc impressis codicibus:) hi hic etiam *Caesari* reposuerunt. Nos cunctis his locis antiquam, & meliorem lectionem conservavimus. *Victorius. Discesseras*] In tua praedia, non multo post Tulliae mortem. Alii legunt, *quam discesserat*, scilicet Caesar in Hispaniam contra Pompeii filios profectus. *Corradus. Quam a me discesseras*] Secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo MSS. Et ita P. Manutius edidit. P. Victorius autem, *quam discesserat.* ut subintelligatur Caesar. *Lambinus. Discesserat*] Adstipulantur quidem omnes Pall. vulgatae lectioni *quam a me discesseras*; sed tamen verior omnino est nostra, quam acceptam referimus Victorio & Vaticano; subintelligitur (ut etiam recte notavit Lambinus) Caesar, cujus nomen subticeri solebat, consulantur epistolae ad T. Pomponium; sic lib. IX, ep. 6 & 17. *Gebhardus.* Retinet etiam hic Graevii primus liber vestigia verae lectionis, in quo sic scribitur, *te requisivi sapius ut vidi, Roma quod postea non fuisti quam discesseram miratus sum.*

Eorum quorum consuesti] Genus loquendi Graecis usitatum: apud quos relativum, quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominant. *Lambin.*

hendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jucundius, non modo miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis; praesertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requietem quaerat ex magnis occupationibus, vel erudito, qui semper aliquid ex se promat quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis ac tristitiae te tradidisti, doleo, quia doles & angere: non possum te non, si concedis quod sentimus ut liberius dicamus, accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere suadendo, gratia contendimus & rogando, si quid nostra caussa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius ac propriam. Cupio non obtundere te,

permaneas in incepto, cum duae res istae contrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes, aut in altera non offendas. Vale.

EPISTOLA XV.

ARGVMENTVM.

Quaerenti Lucceio, cur ab urbe absit, ejusque sollicitudines minuere conanti, ad utrumque respondet: lugere se non tam filiae obitum quam reip. tempora; in urbe non esse, quod in ea nihil jucundum, odiosa omnia.

M. CICERO L. LVCCEIO Q. F. S.

Omnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his litteris quas a te proxime accepi: non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus & optatus. dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. neque ob eam unam caussam quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis utens, re graviter accusas: sed quod illius tanti vulneris quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communis, quorum alii occiderunt, alii nescio quo pacto obduruerunt. Tecum vivere

Neque ob eam unam caussam quam tu suspicaris] Quemadmodum & alii, me reip. tempora & aliorum victoriam lugere. *Conrad.* Sed rectius Manut. quem vide.

Illius tanti vulneris] Ex morte filiae accepti. *Corradus.*

Ea nulla sunt] Quoniam domo moerens ad Remp. confugere non possum, ut in ejus bonis, quae nulla sunt, acquiescam. *Idem.*

Alii, nescio quo pacto obduruerunt] Ad omnia, ut neque Reip. neque sui ipsius, neque amicorum meminisse videantur, ut Marcellus & alii. *Bern. Rutil.*

Tecum vivere possem, equidem & maxime vellem] Paullo aliter habent codices Memmiani: nempe hoc modo *tecum equidem vivere possem, & maxime vellem.* Quae scriptura mihi videtur facilior: quanquam non admodum discrepat a vulgata, quam secutus sum: cum qua congruit Florentina editionis postremae: quae talis est, *tecum vivere possem, equidem & maxime vellem.* Si mihi tamen quod sentio dicere liceat, neutram harum lectionum rectam esse puto. Videtur autem mihi sic legendum, *tecum vivere posse equidem maxime vellem.* Lambinus. *Tecum vivere possem, equidem & maxime vellem*] Hunc locum,

nostra aetas insidiis, cum eum maxime florere no... tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi perfugium spoliato & domesticis & forensibus atque solatiis? litterae, credo, quibus utor as...

locum, pæne solus intellexit Victorius, ut ex ipsius distinctione apparet, quam & nos expressimus. Deest enim particula *si* vel *utinam* & sic est in Pall. prim. & tertio [nec non in Amstelod. & primo Grævii.] nam Pal. sec. *tecum equidem vivere possim, & max. v.* Lambinus has scripturas vitiosas proclamat, mavultque ex suo ingenio, *tecum vivere posse equidem maxime vellem*; in quem tamen propendet Pal. quart. liber dubiæ fidei, *tecum vivere possem, equidem velle.* Canterus tamen correctum ibat, *tecum vivere possem, equidem maxime vellem.* Pal. quint. *Tecum vivere possem, & maxime quidem vellem.* Catullus: *Tecum ludere sic ut ipsa possem.* nam & ibi deest, εὐκτικόν. Gebhard.

Vetustas est amor consuetudo, studia paria] In antiquis exemplaribus *vetustas, amor* ut nos etiam scripsimus. Hæc enim est vera hujus loci lectio, & sic ipse etiam alibi loquitur, ut in epist. ad D. Brutum de L. Lamia loquens, *magna vetustas, magna consuetudo intercedit.* Victorius.

Quod vinculum quasi deest nostra conjunctionis. Possumusne igitur esse una? nec ...

deest. sed Pal. sec. Grut... que parte mendosi. pal... sec. tert. *ne mehercule.* qu... *cule,* non *nec mehere.* ... Stewech. *impeditat.* leger... *hercule intellige, quid in...* tum enim in re confirm... geminare asseverationem... tecedentia ac sequentia ... desiderant. *Gebhard.* ... *quasi deest nostra conjuncti...* dit Victorius ex Mediceo... lantur Vatic. & Pal. pr. ... est hujus scripturæ? ... conveniant præcedentib... Vulgatæ editiones & lib... *quod vinculum, quæ res d...* *junctionis.* Secundus Pal. G... *quod vinculum quæ res id a...* *ctionis.* Sed rursus hic n... fert liber meus optimus, e... dum, *quod vinculum quasi* *junctionis.* nimirum par... vinculum conjunctionis. ... hic debet deesse. *Grævius.*

Tum vivere etiam puderet ... mul vivere, & una esse. *Co...* *nescio quo in ea tempora nostr...*

enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsae illae excludere me a portu & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam in qua nihil insit nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiae? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quod si id egissemus, ego atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus, omne tempus una fuissemus: neque me valitudo tua offenderet, neque te moeror meus: quod quantum fieri poterit consequamur. Quid enim est utrique nostrum aptius? Propediem te igitur videbo.

Excludere me a portu, & perfugio videntur] Eadem metaphora usus est Plutarchus, & eadem verba conjunxit, cum de domo Trib. pleb. loqueretur, cujus fores claudi leges non sinebant, sed & noctu ac die patebant, ut quilibet omni tempore præsidio ipsius uti posset, in explicatione rerum R. 252. ὅθεν οὐδὲ οἰκίας αὐτοῦ κλείεσθαι νενόμισται θύραν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀνέῳγε, καὶ μεθ' ἡμέραν ὥσπερ λιμὴν καὶ καταφυγὴ τοῖς δεομένοις. Tanquam, inquit, *portus quidam, ac perfugium cunctis, qui ope illorum indigerent.* Victorius.

Nisi propagatio miserrimi temporis] Non intelligo scripturam Pal. sec. *properatio.* quarti item *propugnatio.* Alii dicant curiosiores, semper novare parati: quibus adnotavi. *Gebhardus.* *Propagatio miserrimi temporis*] Est productio, sive, ut barbari loquuntur, prolongatio. Suet. Jul. 24. *Ut in quinquennium sibi imperium propagaret.* Calig. 29. *Propagari sibi commeatum sæpius desiderantem.*

EPISTOLA XVI.

ARGUMENTUM.

Moerentem Titium interitu filii consolatur. Orditur autem primum a dolore suo; quia communicatio doloris quasi quaedam consolatio est: deinde suam commemorat benevolentiam, qua commotus ad consolandum aggreditur: postremo, languentem amicum spe confirmat, cum opem afflicto aliquam pollicetur. Tres igitur partes tanquam prooemii loco sunt: Consolatio autem multiplex est & copiosa, ab ingenii doctrinaeque fontibus derivata. Angeris interitu filii. Quid? tibine soli ante

diem

diem eripiuntur filii? nascimur omnes ea lege plurimis aut afficiamur incommodis; itaque non debes aut propriam & praecipuam conditionem postulare, aut communem recusare. quis porro quod nullo vitare consilio potest id cum evenerit, angatur? haec si ratio parum ad minuendam sollicitudinem proficit, adde exempla, quaeque aliis eadem aut similia contigerint, animadverte; ne nimium isto casu, quasi proprium tibi fortuna vulnus inflixerit, ingemiscas. Haec atque hujus generis alia, ut ad leniendum dolorem vehementer apta, litterarum monimentis mandanda sapientissimi homines censuerunt: eaque nos in ore semper atque in animo habere debemus. Sed nulla magis consolatio proficiet quam si miserias horum temporum & statum nostrae civitatis tibi ante oculos propones. quis enim, cum probitati aut bonis artibus atque adeo libertati & saluti nihil jam relictum sit loci, filios habere cupiat, ac non potius beatum se quia nullos omnino susceperit, existimet? sin aliquis eos amisit, non ille quidem propterea beatus est (nec enim gaudere debemus liberorum interitu, neque id natura patitur,) sed certe minus miser quam si eosdem stante aut saltem non penitus ever-

ante victum Pompeium, ut opinor, non diceret, eodem illud spectat, Hoc gravissimo & pestilentissimo anno. *& illud*, Quid est enim jam non modo pudori, probitati, virtuti, sed omnino libertati ac saluti, loci?

M. T. CICERO TITIO S. D.

ETsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, quod tantum ex tuis molestiis cepi doloris ut consolatione ipse egerem: tamen cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse meaeque in te benevolentiae, non tacere tanto in tuo moerore tamdiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem, quae levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, Homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos ut omnibus telis fortunae proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quominus ea qua nati sumus conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus quos nullo consilio vitare possimus. eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hae neque ceterae consolationes, quae sunt a sapientissimis viris usurpatae memoriaeque litteris proditae, tantum videntur proficere debere quantum status ipse nostrae civitatis, & haec prolatio temporum perditorum:

S. *D. TITIO*] P. Titio Trib. pleb. interfecto Caesare: etsi hoc ipsum ita esse conjicimus potius, quam affirmamus. *Corradus.*

Non tacere tanto in tuo moerore tam diu] Haec omnia habet pro glossa Gruterus noster, sicut & illud paullo post *potuisset, itemque modicam consolationem*, malletque solum legi, *me tacere, sed adhibere aliqua, qua levare dolorem tuum possent, si minus sanare.* quae tamen praeferunt MSS. omnes. *Gebhard.*

Memoriaeque litteris proditae] Male vulgo & inserunt ante *litteris*: nam litteris res memoriae produntur, beneficio litterarum & scientia aut ope. sic autem legunt omn. Pall. Grut. Stewech. [nec non Graev. prim. Amstelod. Mentel.] Victorii editio. *Idem.*

Haec perturbatio temporum perditorum] Pall. pr. sec. tert. quint. superne *probatio*. quod & in Gruteriano erat, sed correctum postea *exprobatio*. Gebhardus. Varie scribitur in antiquis libris hic locus. Amstelodamensis & Gruterian. *exprobatio*. Pall. quatuor *proba-*

miſeriis atque ex iniquiſſima conditione vitae videretur. Quare, ſi tibi unum hoc detrahi poteſt, nequid iis quos amaſti mali putes contigiſſe, permultum erit ex moerore tuo diminutum. Relinquetur enim ſimplex illa jam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur, ſed ad te ipſum proprie referetur: in qua non eſt jam gravitatis ac ſapientiae tuae, quam tu a puero praeſtitiſti, ferre immoderatius caſum incommodorum tuorum, qui ſit ab eorum quos dilexeris miſeria maloque ſejunctus. Etenim eum ſemper te & privatis in rebus & publicis praeſtitiſti, tuenda tibi ut ſit gravitas & conſtantiae ſerviendum. Nam quod allatura eſt ipſa diurnitas, quae maximos luctus vetuſtate tollit, id nos praecipere conſilio prudentiaque debemus. Etenim ſi nulla unquam fuit liberis amiſſis tam imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos quod eſt dies allatura, id conſilio anteferre debemus: neque exſpectare temporis medicinam, quam repraeſentare ratione poſſimus. His ego litteris ſi quid profeciſſem, exiſtimabam optandum quiddam me eſſe aſſecutum:

tiones omnes, nec non vetuſti codices, quibus ego ſum uſus, quibuſque uſi ſunt Gebhardus, Guilielmius, Manutius, legunt *ereptus.* quod ſane mutandum non fuit. Hoc enim, cum de iſta re loquitur Cicero, verbo perpetuo fere utitur. Qui putant *excipi* poſſe ferri & defendi ex illo fragmento Ciceronis, quod legitur apud Nonium, ex IV de Rep. *Quod inſepultos reliquiſſent eos, quos ex mari, propter vim tempeſtatis, excipere non potuiſſent,* hi ſane vim verbi non intelligunt. *Grævius.*

Ne quid iis quos amaſti mali putes contigiſſe] *Amiſiſti* magis placet, quam *amaſti*, veteribus libris præſertim confirmantibus. *F. Urſinus.*

Id nos præripere conſilio, prudentiaque debemus] Quiddam in his verbis eſt, quod cum mutari juſſiſſemus, in noſtros etiam codices incuria librariorum irrepſit: *præcipere* enim, non *præripere*, legendum eſt, ex auctoritate & fide priſcorum exemplariorum, & ratione ipſa id confirmante. *Præcipere* enim *antecapere:* ut nos infinita exempla prætereamus hujus ipſius auctoris, pulcherrimum eſt in elegantiſſima illa M. Antonii epiſtola, quam Cicero in Philippicis exagitat, *Sin autem aliud me fatum manet, præcipio gaudia ſuppliciorum veſtrorum,* &c. *Victorius.* *Id nos præcipere conſilio*] Sic eſt in editione prima, admonuitque Victorius: invenique hoc verbi in Pall. pr. quint. [ſic etiam legitur in Grævii primo] quorum hic gloſſam habet ad interiorem oram *anticipare.* Hoc verbum & aliis ſcriptoribus reſtituimus in crepundiorum noſtrorum veſtibulo. ceterum ſtatim ante Pal. ſec. legit, *quæ maximos luctus tollit*, omiſſo τῷ *vetuſtate*, quod ut gloſſam recte etiam advertit Henricus Stephanus lib. II Schediaſmatum. *Gebhardus.*

tum: ſin minus forte valuiſſent, officio tamen eſſe functurum benevolentiſſimi atque amiciſſimi: quem me tibi & fuiſſe ſemper exiſtimes velim & futurum eſſe confidas.

Officio tamen eſſe functurum] Sic eſt in Pall. prope omnibus, Grut. Stewech. Peck. alias *functum*, quod Pal. ſec. ſuo loco ignorat plane. ceterum τὸ *optandum*, ſicut & τὰ *forte valuiſſent* pro gloſſematibus oboluerunt Grutero noſtro. *Gebh.* *Functurum* extat etiam in Grævii primo librisque aliis veteribus quos vidit.

EPISTOLA XVII.

ARGVMENTVM.

Excuſat tarditatem litterarum ſuarum: hortatur Sextium ut exulis caſum ſapienter fortiterque ferat. idque ut ei perſuadeat & ut afflictum conſoletur, argumenta ſumit a communi omnium hominum conditione, ab ipſius Sextii virtute, ab exemplis, a ſtatu reipublicae, a Sextii filio, a judicio amicorum, ab ipſius conſcientia. poſtremo, quod ipſum ad moerorem minuendum pertinet, ſua ſtudia & officia vel ad conſolandum, vel ad levandum ejus fortunam pollicetur omnia.

cum recordaris, non putavi esse alienum institutis meis haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi judicio ac periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissime te tuamque caussam tutatus sum: & proxime, recenti adventu meo, cum rem aliter institutam offendissem ac mihi placuisset si affuissem, tamen nulla re saluti tuae defui: cumque eo tempore invidia annonae, inimici non solum tui, verum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reip. vitia, plus quam caussa ipsa veritasque valuissent, Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiae diligenter a me sancteque servatis, ne hoc quidem praetermittendum esse duxi, te ut hortarer rogaremque, ut & hominem te & virum esse meminisses, id est, ut communem incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum nec praestare ullo pacto potest, sapienter ferres, & dolori fortiter ac fortunae resisteres: cogitaresque, & in nostra civitate & in ceteris quae rerum potitae sunt, multis fortissimis atque optimis viris injustis judiciis talis casus incidisse.

Quibus in invidiam absens & in crimen vocabare] Quibus accusabaris invidiose de gravi crimine, & quidem absens in Macedonia quaestor. *Corradus.*

Tui familiarissimi] C. Antonii: quicquid a nobis alibi sit dictum. *Idem.*

Periculo tuum crimen conjungeretur, ut potui] Sic habent codices Memmiani, & ita edidit P. Victorius. Quidam tamen habent, *tuum nomen conjungeretur,* &c. *Lambinus.* *Tuum crimen conjungeretur, ut potui*] Sic omnes MSS. ac Victorius: alii tamen *tuum nomen conj. quam potui.* verum τὸ *crimen* irreptitium putat esse Guilielmius: neque ego dissentio. *Gebhardus.*

Caussam tutatus sum] Ante meum exilium. *Corradus.*

Proxime recenti adventu meo] Ab exilio. *Idem.*

Invidia annonae] Quum homines quidam impulsu Clodii, [illegible] opera frumenti inopiam esse clamarent. *Idem.*

Inimici non solum tui] Clodiani. *Idem.*

Iniquitas totius judicii] De ambitu. Nam de vi, Cicerone defendente, absolutus fuit. *Idem.*

Ut & communem incertumque casum] Meus antiquus codex, assentientibus Stewech. Peck. & tert. Pal. *&* ignorat, & merito. expungendum enim est. *Gravius.*

Talis casus incidisse] *Tales casus accidisse* scriptum reperi in uno cod. MS. ceteris omnibus dissentientibus: in quibus est *incidisse*, quod magis probo. *Lambinus.* Mediceus tamen, Graevii primus, omnesque alii libri tales pro vulgata.

cies, si illius pietatem, virtutem, industriam,
eris, tuam esse, tecum esse duces. Nec enim m
sunt quae animo complectimur, quam quae o
mur. Quamobrem & illius eximia virtus summ
amor; magnae tibi consolationi debet esse, &
que qui te non ex fortuna sed ex virtute tua pen
perque pendemus: & maxime, animi tui consci
tibi nihil merito accidisse reputabis, si & illud

Prudentem hominem res ulla delectet] Hoc modo emendarunt docti, cum esset in Med. *defectet*, talisque error & nostros contigit MSS. *deferret* ingerentes. *Gebhardus*. Sed recte emendasse viros doctos testis est Grævii liber vetus, in quo clare *delectet*. Amstelod. vero, Mentel. *deferret*.

Debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse] Libris omnibus veteribus invitis, edendum curavi, *debitum ejus virtuti videar testimonium non dedisse*. Nam quod illi habent *cepisse*, natum ex *dedisse*, cum pro eo *depisse* esset scriptum, oberrante librario, deinde ab allo ex *depisse*, factum cepisse. *Lambinus*. *Cepisse*] Non erat Lambini, jus ac majestatem omnibus antiquis codicibus eripere, illisque proculcatis suum *dedisse* reponere: tenemus firmiter hoc, ex quinque Pall. Gruteriano duobus Guilielmii, editionibus omni-

Ciceroni & aliis scrip
tis in locis est audire, si
vius.

Et maxime animi tui c
maxime si animi tui consci
&c. Hæc est vera hujus
antiquis & manuscr. libr
hæc sententia est, *Et ma*
lige, *magna tibi consolatio*
adjunges animi conscientia,
tibi merito accidisse reputab
(inquam) illud quod sequ
sapientem, &c. *Lambinus*
animi tui conscientia] Sic e
mus hunc locum Bapt. E
in Mediceo reperisset, *&*
tui conscientia, quod e
nostris, recepit postea V
que exstat in MSS. An
Vaticano. vulgo *pendem*
etiamsi tua conscientia. G
omnes libri quos Manut

homines sapientes turpitudine, non casu & delicto suo, non aliorum injuria commoveri. Ego & memoria nostrae veteris amicitiae, & virtute atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrere.

EPISTOLA XVIII.

ARGVMENTVM.

Consolatoria est. valet autem ad consolandum societas aegritudinis: index enim benevolentiae dolor est. itaque Cicero orditur a significatione doloris sui quem ex Fabii ceperat incommodo. sic ad Titium epist. 16. *sic Sulpicius epist.* 5. *lib.* IV. *& Cicero in ea qua respondit, levatum se aliqua fatetur luctus parte non solum oratione Sulpicii & auctoritate, verum etiam societate paene aegritudinis. Hoc igitur initio ad consolandum Fabium aggressus, subjungit haec quae ad minuendam molestiam valeant; primum eam esse omnium hominum conditionem ut adversa saepe accidant. qua de re sic ad Titium:* Est autem consolatio pervulgata quidem illa maxime, quam semper in ore atque in animo habere debemus, homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos ut omnibus fortunae telis proposita sit vita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea qua nati sumus conditione vivamus. *Alterum, perdita esse tempora mutato reip. statu; quod ideo dicit, ut eam conditionem, quae bonis quoque temporibus, tamen omnium communis est, & eodem loco in eadem ad Titium epistola. nam cum de communi conditione posuisset ea quae proxime recitavi, adjunxit hoc de ratione temporum:* Neque haec neque ceterae consolationes, quae a sapientissimis viris usurpatae memoriaeque litteris proditae, tantum videntur proficere debere quantum status ipse nostrae civitatis, & haec perturbatio temporum perditorum. *Tertio*

quam incommodum, quantum tamen. te magnopere non hortor solum, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque praebeas, & qua conditione omnes homines & quibus temporibus nati simus cogites. Plus tibi virtus tua dedit quam fortuna abstulit: Propterea quod adeptus es quod non multi homines novi: amisisti quae plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum ut optime actum cum eo videatur esse qui quam levissima poena ab hac rep. discesserit. Tu vero, qui & fortunas & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine & benevolentia tecum conjunctissimos, quique magnam facultatem sis habiturus nobiscum & cum omnibus tuis vivendi; & cum unum sit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentiae alicujus condonatum existimetur: omnibus his de caussis debes istam molestiam quam lenissime ferre. Meus animus erit in te liberosque tuos semper quem tu esse vis, & qui esse debet.

& Lambinus. vulgo T. *Fabio*, male. Fabii enim nobilissimi, hic autem fuit homo novus, ut innuit ipse Cicero. *Gebh.*

Plus tibi virtus tua dedit] Ut Quaestuum & Tribunatum. *Corrad.*

Quam fortuna abstulit] Spem fortasse Praeturae. *Idem.* Sed melius Manutius, quem vide.

Ut quod una sententia, &c.] Sic edidit Manutius. Alii fere omnes libri vulgati habent *idque una sententia*, &c. cum quibus consentiunt quidam lib. MSS. Unde quidam docti legi volunt *quodque unis sententia*, &c. Ergo *idque una sententia* improbare non possum. *Lambin.*

Et qui esse debes] Beneficiis a te Tribuno plebis in me collatis. *Corradus.*

EPISTOLA XIX.

ARGUMENTUM.

Cum Pompeius, Italia pulsus a Caesare, in Graeciam unaque cum bonorum civium comitatu, in quibus uterque consul fuit: revocandi belli caussa navigasset: Rufus ad eum [illegible] caussa, quod ea reip. castra esse videbantur, transire cogitabat. ejus consilium probat Cicero; idemque sibi jamdiu ait esse constitutum. Pompeii caussam meliorem judicat: de belli exi-

CICERO RVFO.

ETsi mihi nunquam dubium fuit quin tibi [illegible]
mus, tamen quotidie magis id perspicio,

CICERO RVFO] Hos titulos epistolarum quemadmodum in antiquis exemplaribus invenimus, ita scripsimus: id alii postea facere neglexerunt. Quod si res magni ponderis non est, non est fortasse tam levis quam quispiam existimaret. Ita frequenter scribere solitos esse veteres duobus in locis, quod nunc meminerim, testatur Cicero: in quibus etiam non parum referre docet, prænomina ponantur, & tituli honorumque gradus, an nominibus tantum, qui scribit, utatur: alter est in epistola ad Volumnium 5. *Quod sine prænomine, familiariter ut debebas, ad me epistolam misisti*, &c. alter in Oratione pro domo sua: *Litteras in concione recitasti, quas tibi a C. Cæsare missas diceres: CÆSAR PVLCHRO. Cum etiam es argumentatus amoris esse hoc signum, cum nominibus tantum uteretur: neque adscriberet Proconsul, aut Trib. pl.* ita enim legendus ille locus est, non Proconsuli: pertinet enim ad Cæsarem vox illa, quemadmodum alia ad *Pulchro*. Tertium exemplum esse potest, si quis his contentus non sit [illegible]

[illegible]scinio Rufo hæc epistol[illegible] recte: est enim *Rufus* [illegible]lix cognomen. *L.* an[illegible] *[illegible]scinii Rufi*, sive ejus, [illegible] mentio est in Augusti [illegible] cum esset Triumvir m[illegible] signavit cum titulo L. [illegible] L. F. RVFVS III V[illegible] *nus.*

Etsi mihi nunquam du[illegible] temporum ordo servatu[illegible] qui has Cic. epistolas re[illegible] mina, quædam (ut a[illegible] magis plana essent, ne[illegible] locis tantopere hæsitarem[illegible] si fallor, illam sequi deb[illegible] tium est, *Quoquo modo p[illegible]* præcedere. Obscurum [illegible] gotium, de quo hic agit[illegible] sentiamus, libere pro[illegible] freti æquitate lectorum. [illegible] multo post quam e pro[illegible] rediit, scripta sit: hæc jan[illegible] vili bello, & pulso ex Ita[illegible] scripta est. Exornabat ja[illegible] gam, & in castra Pompe[illegible] cogitabat, cupiebatque [illegible]

quod mihi ostendis quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore quam in provincia fuisses (etsi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest;) quo liberius judicium esse posset: itaque me & superiores litterae tuae admodum delectaverunt; quibus & exspectatum meum adventum abs te amanter videbam; & cum aliter res cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse laetatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & judicii & officii tui; judicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse nisi quod rectum honestumque sit: officii, quod te mecum, quodcunque cepissem consilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilii, tali tempore, quasi quaedam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi vel laboris. Cum vero ea tua sit voluntas, humanitas, benevolentia erga me, libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam: si non feceris, ignoscam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profecto maxima. quid rectum sit, apparet, quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut, si nos ii sumus qui esse debemus, id est, studio digni & litteris

Quibus & exspectatum meum adventum] Ex ora maritima & Capua ad urbem. *Corradus*.

Cum aliter res cecidisset ac putasses] Non venissem. *Idem*.

Te meo consilio magnopere esse laetatum] Quod cepissem, in ora maritima manendi, & postea Pompeium sequendi. *Idem*.

Nihil putare utile esse, nisi quod rectum honestumque sit] Utile enim videbatur, Caesarem sequi: honestum vero, Pompeium: sed sapientes utile ab honesto non separant. *Idem*.

Mihi consilium captum jam diu est] Eundi ad Pompeium. *Idem*.

Si feceris id quod ostendis] Te mecum fore. *Idem*.

Alterum timori] Si non feceris. *Timori* nimirum qui impenderet a Caesare. *Idem*.

Alterum mihi] Si feceris. *Idem*.

commovere me noluisti, tamen ita existimes velim relaturum fuisse si ad me misisses, voluntatem tuam modo meo. Ad ea quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, amicus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non), nihil eum fecisse scientem quod esset contra aut existimationem tuam. dein, si rationum referendarum jus vetus & mos antiquus maneret, me relaturum nes nisi tecum pro conjunctione nostrae necessitudinis contulissem confecissemque non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret, id, quum Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easque totidem verbis referre ad aerarium, feci in provincia. Neque ita feci ut te ad meum arbitrium adducerem: tribui tibi tantum quantum me tribuisse nunquam me poenitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc

si ad me venisses] Quis non videat, diligenter consideret, legendum in antiquis codicibus, si ad me id est, si mihi notum fecisses, qui mihi id nunciarent. Brutum, Mitte ad Lupum nostrum, ut is eas centurias conficiat. Et significationis hujus verbi plura apud Ciceronem exempla, nec in re clara non proferemus. in Ennio. Misit porro orare, ut ... Si enim Rufus ad Ciceronem venisset, morem gessisset ei Ciallo suo incommodo. Dicit autem ante latarum fuisse illius voluntati suo commodo. Quare perversa convicta vulgata lectio explodatur. Victorius. Etiam ex libris nostris scriptis aliqui habent si ad me nullo modo scriptum esse in suis testatus est: pro quo vulgari si ad me venisses, &c. Hanc dissimilitudinem reperi in his manuscript. qui habent, si misisses, pro si ad me venisses, seu

si ad me misisses, &c. Lambin. Si ad me misisses] Ita est in Pal. quinto, Vaticano, Victorii editione: fuisset que credo in reliquis, nisi tota haec epistola deesset Pal. secundo, tertio, Gruteriano, Stewechiano. vulgo venisses. Principio Epistolae scripsi quomodo, non quoquo modo: auctoritate Pall. prim. quart. quint. Vatic. editionum primae ac Victorianae. Gebhard.

Si rationum referendarum jus vetus] Mos vetus erat ut ad urbem is, qui proconsul erat, cum quaestore suo rationes conferret, priusquam ad aerarium referret. Jus autem vetus est, quod fuit ante legem Juliam.

Id, cum lege Julia relinquere rationes] De lege Julia idem dicit in oratione in Pisonem. quo loco inducit ipsum cum genero suo Julio Caesare ita loquentem: *Rationes ad aerarium retuli continuo, sicut tua lex jubebat, neque alia ulla in re legi tuae parui.* Victorius.

Id feci in provincia] Contulisses rationes

quam cui dedi. Illud quidem certe factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem & Apamensem, quae nobis maximae videbantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primum respondeo, me quanquam justis de caussis rationes deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod scribis, non est id ratio-

qui pro *dedi* legunt *tibi*. Cicero scripsit, *cui potius id negotii darem, quam cui dedi.* Hæc istius perditi loci emendatio tam liquida est & certa, ut ne Carneades quidem de illa possit dubitare. *Gravius.*

Quod lex jubebat] Lex Julia. *Corradus.*

Rationes confectas & consolidatas] Nos ut in antiquis *consolutas* legimus. *Victorius.* *Consolidatas*] Cur non mendum tollam ex divinatione in Verrem, nactus aliquam hujus rei occasionem? Cupio enim omni tempore omnique in negotio studiosos litterarum adjuvare. Scias igitur locum illum mendose legi, *At enim solemne id est, ut me Siculi maxime velint.* alterum illud credo obscurum est: legendum enim est *solidum*, hoc intellectu. Cum enim plenum fuisset antea se patronum fortunarum suarum Siculos maxime optare, idque ita confirmasset ut labefactari non posset, incipit de altero capite disserere. *Solidum* id sit, id est, firmum, stabile, quod de gradu & sede sua dejici non possit. Quemadmodum etiam nos eleganter sermone nostro familiari dicimus; retinemus enim pene Latinam vocem, eaque cum idem significare volumus, passim utimur. *Idem.* *Rationes confectas & consolidatas*] Sic habent omnes libri veteres, & ita edidit P. Victorius. Vulgati, alii *consignatas*, alii *consolatas*. *Lambinus.* *Rationes confectas & consolidatas deponeremus*] Sic Pal. quint. unus Maffei, omnes denique Lambini. Quid sit autem *consolidare rationes*, suggesserit Asconius in III Verrinam, ad verbum *quadrarint.* Victorius *consolutas*, ex Med. Pal. pr. *solutas*, quart. *consolatas*, alii *conlotas* vel *consignatas* habent. *Gebhardus.* Oppugnat Manutius lectionem vulgatem *consolidatas*, sed male. *Consolidata* enim *rationes* sunt liquidæ; cum expensis respondent accepta. Docet hoc insignis locus Asconii Pediani, ad illa verba Orat. Cic. in Verr. de prat. urbana, *Quomodo de eodem quadrarint.*] *Solida facta sint ut neque plus quicquam, neque minus inveniatur in summa. ubi enim ratio sine fraude est, difficile est sexcenta, detractis quadringentis, quadrare, & solidari, vel solida fieri, quin aut minus, aut plus aliquid reperiatur.* Hæc Asconius. Unde patet *solidari rationes*, aut, ut hic Cicero loquitur, *consolidari* dici, cum quadrant.

Justis de caussis] Instante bello civili. *Corradus.*

Rationes deferre properarim] Querebatur Rufus, quod rationes deferre ad ærarium nimis properasset: quædam enim corrigi cupiebat.

Te expectaturum fuisse] Qui nondum de provincia decesseras. *Corradus.*

Pro latis] Alii legunt *pro relatis*, vel *delatis*. Idem.

Quamobrem de Volusio quod scribis] Duos Volusios secum habuit Cicero in provincia, Cn. quem Attici quæstorem ipse appellat, & Q. quem in Cyprum misit, ut ibi jus diceret. Sed utrum hic intelligat, est considerandum. *Idem.* Vid. Manut. *De Volusio quod*

rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cum omnium peritissimus tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium transferri nomen a Valerio non potuisse: sed praedes Valerianos teneri: neque id erat HS XXX, ut scribis, sed XIX. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu privas & diligentiae & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiae. Liberalitatis, quod mavis scribae mei beneficio quam meo legatum meum praefectumque maxima calami-

quod scribis] Vocem, seu tres voces, *quam ob rem*, aliunde huc illatas, & ex verbo *haberem*, quod proxime antecedit, natas, sustuli. *Lambin.* Retinent *quamobrem* omnes Pall. Grævii pr. Amstelodam. aliique.

Ad Volusium transferri nomen a Valerio] Quod Rufus petierat. vid. Manut. Veteres codices hic *traferri*. Qua ratione ad Atticum lib. XVI. *tralatum*. *Hunc tu tralatum in Macrocolum*: nec

veteres a Donato poni non mirum videri debet, qui tot seculis post eum fuit. Retinuisse etiam quædam libenter Ciceronem ab antiquioribus usurpata notissimum est. ut postquam ita fere ubique in integrioribus exemplaribus scriptum invenitur, ita legendum omnino censeam: si auctoribus sermo, qui eorum ætate vigebat, conservandus est, & non ad posteriorum normam & consuetudinem confor-

sanitate levatos, quum praesertim non deberent esse obligatis diligentiae, quod existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam nec cogitavisse: scribam, quidquid voluisses, cum id mihi ne recitavisset quidem, retulisse: prudentiae, cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. Nam & Vo-

[illegible] lusisse

possunt. *Victorius.* Argumenta tamen Manutii non video qui possint labefactari, sunt enim firmissima. Accedit auctoritas veterum codicum, inter quos etiam meus optimus est, qui non agnoscit *Q. Leptam*, quod merito cum Manutio rejecimus. *Gravius.*

Legatum] Volusium. *Corrad.*

Praefectum] Fabrum. *Idem.*

Diligentia, quod existimas] Pal. pr. & Amstelodam. *diligentiaque qui existimas.*

Cum rem a me non insipienter actam, ne cogitatam quidem putes] Lacera aliquantulum sunt in his verbis antiqua exemplaria. Quare vulgatam receptamque lectionem secutus sum. Hic tamen visum est diligentius hanc rem considerare, videreque an ex vetere scriptura quamvis mutila & decurtata legitima lectio conjectura elici possit: maxime cum alii etiam qui Manutiorum nomine has epistolas nuper Venetiis castigarunt, id facere tentaverint. Eam igitur primo cum fide proponam: sic autem in melioribus cunctis legitur, *cum rem a me non insipienter excogitatam quidem putes*, manifesto defectu. Quod si licet libere sententiam suam proferre, sic ego hunc locum restituendum putarim, *cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes.* Ut similitudine duarum illarum pene earundem vocum deceptus librarius, incuriа alteram cum monosyllabo, quod eam praecedebat, omiserit: qui lapsus frequens est, & quandoque totius clausulae damno fiedit. Sensus, si ita legas meo judicio optimus erit, ut queratur Cicero, mirareturque Rufum illam rem quae non solum a se cogitata sit, sed etiam den-te & sapienter excogitata, in mentem sibi non venisse, neque a se cogitatam esse credidisse. *Excogitare* autem esse cogitando quod quaerebatur invenire, notissimum est. Sic autem castigarunt Veneti, *cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putes*, antiqua scriptura in duobus verbis contaminata, & frigidiore sine sensu, nisi intelligas voluisse Ciceronem ostendere rem illam a se non tantum cogitatam sed perspectam & animadversam fuisse. Quare magis judicium Rufi reprehendit, qui ab ipso illam ne cogitatam quidem esse existimaverit. Ostendit autem infra suo consilio gesta esse omnia, & a se initam rationem esse quomodo ea recte fieri posset. Quam etiam sententiam recepta lectio continet, quamvis a vetere scriptura recedat, & (ut puto) ab aliquo suppleta sit, qui ex suo arbitrio locum hunc restituere voluerit. *Victorius.* *Non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes*] Secutus eram initio libros quosdam vulgatos, qui sic habent, *non insipienter actam, ne cogitatam quidem putes.* Sed Victorio malui tandem assentiri, qui sequitur optimum illum codicem Florentinum manuscriptum: cum quo praesertim nonnulli ex nostris congruunt. Nam manuscriptorum nostrorum alii habent, *cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes* (quomodo edidit P. Victorius: quam scripturam nos secuti sumus,) alii, *cum rem a me non insipienter excogitatam quidem putes*, plane mendose. Ego Florentinam editionem solam veram & sanam judico: vulgatam tamen, tolerabilem & probabilem esse puto. *Lambinus.* *Cum rem a me*

erandi meum fuit consilium; & ut multa tam gravis
iis praedibus ipsique T. Mario depelleretur, a me
io est: quam quidem omnes non solum probant,
n laudant: &, si verum scire vis, hoc uni scribae
ellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri
um populus suum servaret, consulere fortunis tot
corum vel civium. Nam de Lucceio est ita actum

ut

excog. ne cog. q. p.] Libuit mendationem Victorii tan- udatam ac probatam Lam- magis, quod cum Medi- ongruant Pall. tres. *Gebhar-*

ta tam gravis Valer. pr. ipsi- ie] Videtur legendum & *m grav. a Valerianis prædibus Iario depelleretur*, &c. *Lam. tam* non mancipum sed præ- hic notat Manutius. Sed nancipum fuit & prædum. nim & prædibus & prædiis

ejus tenebantur, quos liberare cupie- bat Cicero. *Multa* vero dicitur hic pe- cunia quæ & a mancipe Volusio, & ejus prædibus solvenda erat. Hæc mea de hoc loco sententia est: modo sit sa- nus, sic dubito Prim. Pal. Amstelo- dam. Mentel. meus uterque, *multi tam gravis* legunt. Sed meus primus, *& ut multi tam gravibus Valeriani prædi- bus, ipsique T. Mario depelleretur.* Vi- deant acutiores num inde lectio me- lior possit elici. Mearum ego partium esse duxi veterem scripturam indicare. *Græv.*

ut auctore Cn. Pompeio ista pecunia in fano poneretur: id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sestius. Sed haec ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset certissimisque monumentis testata, cui data, quo senatusconsulto, quibus tuis, quibus meis litteris P. Sestio tradita esset. Quae cum viderem tot vestigiis impressa ut in his errari non posset, non adscripsi id quod tua nihil referebat. Ego tamen adscripsisse mallem, quum id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo

Satis constat vitiosum esse τὸ *Luceio*: sed multo constat magis alienissimum esse *lucello*, quod ille substituit. *Vides*, inquit, *privatum amicorum ac civium vocari lucellum.* Ego vero non video. nam duo genera diversissima sunt, hoc *quod in fano positum* est, & istæ *fortunæ amicorum vel civium.* Fortunæ istæ sunt ipsum patrimonium vel bona Volusii, & prædium Valerianorum & Marii: at illa pecuniæ publicæ pars: neutra ullam lucelli hujus, quo de agitur, habet imaginem. Nam cur ponebatur in foro, si distribuenda erat prætoriæ cohorti? Gronovius III de Pec. vet. cap. 17.

Ista pecunia in fano poneretur] Quam tu in fano posuisti meo jussu, quam nunc quereris a me esse in rationibus referendis prætermissam. Veteres in fanis publicas privatasve pecunias solebant deponere. Cæsar III de bell. Gall. *Ephesi a fano Dianæ depositas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat.* vid. Cic. de leg. II, 16. & Brod. Miscell. IV, 17.

Quam tamen deposuerat Sextius] In veteribus codicibus sic fere ut nos quoque scripsimus, locus hic legitur, *Qua pecunia Pompeius est usus, ut tua, quam tu deposueras ex tuis.* Etsi nostri librarii pro *tu*, *tum* perverse, ut est negligens hominum genus, scripserunt. *Sextius* sane pro *ex tuis* habet ille vetus codex, sed puto eandem litteram, ultimam scilicet antecedentis dictionis & primam hujus, ut sæpe accidit, bis inutiliter esse repetitam. Nam *Sestius* nomen vix unquam per *x* scriptum invenies in antiquis exemplaribus, de quo paullo post. Sed tamen etsi nos antiquæ viciniorem, & nostro judicio meliorem lectionem secuti sumus, non adeo certa hæc esse judicamus ut non velimus totam rem in arbitrio eruditorum relinquere. *Victorius.* *Ut tua quam tu deposueras Sestius*] Sic etiam legitur, ne minima quidem varietate, in Mediceo: quod olim quomodo nos præterierit, nescio: certe si id animadvertissemus, non tantopere laborassemus. *Idem.* *Quam tum deposuerat Sextius*] Nonnulli ita corrigunt, *quam tu deposueras ex tuis.* Corrad. *Ut tua, quam tum deposuerat Sextus*] Sic habet castigatissimus Pal. prim. quart. *quam tua tamen quam depos. Sext.* quint. *tua tamen quam disposuerat Sextius.* alii, *quam tum deposueras ex tuis.* Gebhard. Medicei codicis scripturæ cum consentiat meus primus, non dubitavi eam reponere, quamvis Gebhardus ex Palatino primo receperit, *ut tua, quam tum deposuerat Sestius.* Grævius.

Non adscripsi id] Non scripsi in rationibus meo jussu a te esse positam.

Quod ego nunquam addidi] Suspecta mihi hæc lectio semper fuit, præsertim cum in melioribus exemplaribus aliter scriptum sit, & tota etiam epistola non parvam obscuritatem in se habeat. Mediceus ita legit, *quod ego qui non addidi*, quod diligenter considerandum est: nihil tamen adhuc certi ex vetere scriptura elicere potui, nam per se etiam vox illa *nunquam* hoc in loco mihi parum probatur: etsi conjecturam nostram non contemnendam putamus, qui olim particulam *qui* supervacaneam judicavimus, eamque sustulimus, *non* autem retinuimus. Nunc tamen, ut unusquisque quid sui consilii sit sequi possit, antiquam scripturam omnibus proposuimus. *Victorius.* *Quod e. nunq. a.*] Anton. Augustinus *quod ego tunc non addidi.* alii *quod ego quidem non addidi*, sed nimis longe a vulgata scriptura, quamvis veteres libros se auctores habere dicant. *F. Ursinus.* *Quod ego quidem non addidi*] Est e Palat. quinto, Vaticano, editione Victorii; nec longe abeunt reliqui duo, repræsentantes, *quod ego qui non addidi.* Ant. Augustinus, *quod ego tunc non addidi.* nostra omnino melior ac Cicerone dignior. vulgo, *quod ego nunquam addidi.* Gebhard.

Nongentu] Al. *nunc centum.* Corrad.

sit, dubito an illic scribendum sit, nihil ... re certi asserimus: su... proponimus quæ nob... ma scriptura oriuntur ... eadem animi sinceri... mus accipi, & exam... rem accuratius a perit... & judicari. Nam qu... loco quidam legunt ... *provisum est.* *Legeio* hal... ter hunc nuper Venetii... cusi codices: & vulga... ce illa *provisum*, qua... runt, magis mihi pla... etiam dictione titubat. Totus enim locus sic... lioris notæ, ne amplii... spensum teneam, & is... tioni veniam det, cu... difficultatibus prxmam... *gao parum gravisum est* ... qua scriptura, & senten... gis convenire mihi vid... & vulgatæ lectioni qua... & ab aliquo pro suo i... tatæ. Nos nihil quod ... feramus certius haben... *Provisum*] Al. *gratiosu*... legas: ut forte legend... *visum.* Corradus. *Qua*... *rum gratum est*] Ego ...

nunc corrigere possim, de eo mihi, cum senatusconsulto non sum usus, quid per leges liceat considerandum est. te certe in pecuniae exacta* ita efferre ex meis rationibus relatis non opor-

& hic, *quando de legato*, &c. eandem item agi: ideoque idem nomen poni oportere. *Legiunt*, ..., seu *legeum*, vox Graeca est, quae significat, praeter alia, locum ubi rationes referuntur, & ubi deponuntur. *Lambinus*. *Quando de Luccio parum provisum est*] Pantinganus *quanto de Legato*, vel *quem de Luccio parum gratiosum est*. F. Ursinus. *Cum de logio parum gratiosum est*] Mirum agitatus locus, quem compositum ivit Scaliger, & in eo mire aliis satisfecit, *luceio* pro *logio* reponendo. Nos ut in his Cimmeriis nihil post alios cernere possumus, ita nihil cupide, nihil temerarie fecisse videri volumus. habebat Mediceus, *quanto de Logeo parum gravisum est*. Ex quo emendarat Egnatius, *quando de Luceio parum provisum est*. Pal. primus, quem non inferiorem bonitate Medic. experimur, *quomodo de logeo parum gavisum est*: alii, *quando de logio parum gratum est*. Alii, *quando de logio parum ratum visum est*. Eligat inde quod quisque velit: Ego cum Claudiano navabo operam, ne *existimem simulandi vultus acerbem*. Gebhardus. Quam varie hic locus in veteribus libris scribatur vel ex Lambini nota patet. Meus primus liber ab aliorum omnium scriptura recedit. Sic in illo habetur, *si quid est quod de legato parum gravissime, quod ego in rationibus referendis*, &c. Amstelodam. Mentel. Pal. prim. *quomodo de logeo parum gavisum est*, atque fere ut Mediceus qui scribit, *cum de logeo parum gravisum est*. Forte scripsit Cicero, *si quid est, quod de legato parum gratum visum est*. Nimirum de legato, quem cum praefecto maxima calamitate levare cupiebat, ut supra ostendit. *Gravius*.

Te certe in pecunia exacta ita efferre] Ita nos quoque olim scribi volebamus ex melioribus codicibus, in quo tamen una in littera nostri librarii peccarunt: prisca certe scriptura haec est, *in pecunia exacta ita efferre*. ut facile inde haec lectio concinnari possit: rectum tamen esse judicavimus, in re obscura lectori omnia indicare. *Victorius*. *In pecunia exacta ista*] Al. *in summa pecunia exacta ita*. Corradus. *Te certe pecunia abs te exacta rationem referre*] Etiam hoc loco scripturae veteris vestigia secutus sum. nam cum in veteribus libris partim hoc modo scriptum reperissem, *te certe in pecunia exacta ista referre*, *ex meis*, &c. partim sic, *te certe pecunia exactionem ista referre*, &c. ego ex voce *exactionem*, feci *exacta rationem*, ex *ista* feci *abs te*: quas voculas operae per imprudentiam omiserunt. Cetera integra & immota servavi. *Lambinus*. *Te certe in pecunia exacta ita afferre*] Nullum mihi fore periculum judicavi si sequerer Victorii editionem; & a vulgata una littera discederem; illa enim *efferre*. Ceterum Politiani liber, *te pecunia exacta ista*. cum in Pall. quarto ac quinto restet, *te certe in pecunia exacta ista referre*; nec multum dissentiant Lambiniani ac Medic. ut notat Egnat. *te certe in pecunia exacta ista referre*. unde Dionysius ille nimis libere fecit, *te certe pecunia abs te exacta rationem referre*. Gebhardus. *In pecunia exacta* habent praeter Mediceum Amstelodam. Mentel. Palat. prim. aliique plerique omnes libri vetustiores. Sed in meo libro scriptum est, *te certe in pecunia exactu ita efferre*. Videre hinc est unde *pecunia* in omnes propagatum sit membranas. *exactu* vero quoniam non intelligebant scioli, hinc formarunt alii *exacta*, alii *exacta*, unde & necessario *pecunia* in *pecunia* fuit refingendum: alii vero *exactione*. Recte vero in meo libro scribitur, *in pecunia exactu*. Cur non veteres *exactus* ut *abactus* dixerint. Et sine ab hoc verbo eos non abhorruisse

oportuit, nisi quid me fallit, sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites quin ego omnia faciam quae interesse tua aut etiam velle te existimem, si ullo facere modo possim. Quod scribis de beneficiis, scito a me & tribunos militares, & praefectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari. postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sane moleste tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reservata esse quam meae, qui ambitione nihil uterer. De cen-

ruisse ostendit etiam Quintil. declamat. 19. *Sacrosanctus mercator opportunum mercis exactum puto invenit.* Pro *ita efferre* nonnulli libri legunt, *ista referre.* Hinc Ciceronis hæc fuisse verba colligo, *te certe in pecunia exactu ista referre ex meis rationibus relatis non oportuit.* hoc est, te non oportuit in rationes pecuniæ a te exacte referre, quod

ab Lucullo Prætore & Consule, sic L. Cornelium Balbum a Pompeio in illorum defensione jactat Cicero. Male Scaliger hoc dicit *nomen in ærarium referri*, & *vocari in beneficiariis.* omni antiquitati ignoratur hoc loquendi genus, quæ dicebat *deferri in beneficiis ad ærarium.* Gronov. III de Pec. Vet. c. 17.

gi non potest, quod jam depositis rationibus ex pro-
decessimus, credo me quidem tibi pro animi mei vo-
e, pro ea spe facultatum quam tum habebamus,
humanissime potuerim rescripsisse. Sed neque tum
manitate litterarum mearum obligatum puto, neque
hodie epistolam de HS centum sic accepisse ut ii acci-
quibus epistolae per haec tempora molestae sunt. Si-
lud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad
vis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos de-
se: id fuisse HS XXII. eam omnem pecuniam Pom-
abstulisse: quod ego sive aequo animo sive iniquo
tu de HS centum aequo animo ferre debes, & existi-
eo minus ad te vel de tuis cibariis vel de mea liberali-
ervenisse. Quod si mihi expensa ista HS centum tu-
tamen, quae tua est suavitas quique in me amor,
nolles

centum millibus] Hoc est, vi-
inque millibus scutatorum,
ous millibus, ut vult Manu-

a literas esse allatas] Vetusti co-
nes *Myrina*, quod nos rectum
ius: est autem *Myrina* Urbs in
emno, Stephano, Ptolemaeo,
one lib. XIII, auctoribus. Pli-
am lib. 4, in descriptione Lem-
... *Ephesiam*
... *sorum solstitio*

Pro animi mei voluntate] Hoc est, pro animi mei sensu, ut eram animatus. vid. Manut.

Id fuisse HS XXII] Ut conjecerat Manutius, sic legitur in meo primo, Amstelodamensi & Menteliano, quos secutus sum. In vulgatis sic habetur: HS XXII *millia*. Bis vicies autem sestertium sunt 55000 scutati, non 66000, ut Manutius vult. *Grav.*

De HS centum] Hoc est, bis mille, quingentis scutatis.

modata. Vid. Manut.

EPISTOLA XXI.

ARGVMENTVM.

Mescinio, sui videndi cupido, mutua se teneri te significat. subjungit haec: frequentari domum Caesaris familiaribus; eorum tamen sermonibus delectari, ut solitudinem, si ea uti possit, praepo. que litteras colere, & ab iis & ab optimorum conscientia consolationem eam petere, quam Mesc que petendam censeat: Africani belli exitum appi re: utra pars vincat, crudelem fore victoriam funditus esse publicam fortunam: nihil tamen iis careant horribile esse aut pertimescendum. De neque spem affert, neque adimit. valetudini ut se moque tranquillo sit hortatur. Index benevolentiae gotialis omnino epistola, licet major ejus pars offi quam negotii sit. dixi enim a principio, spectan caussam cur scribatur epistola, & ab ea sive negoti stolam sive moralem vocandam. nam quae addun terea, declarandi amoris gratia, licet ad officiu

M. T. C. L. MESCINIO S. D.

GRatae mihi tuae litterae fuerunt, ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum esse mihi communia omnia, ita quae opto contingant, ut vehementer velim. Ut enim cum esset major & virorum & civium bono-

L. *MESCINIO*] ita Pall. prim. quint. & alius vetus codex: nec longe abit Victorius cum suo *Mescinn.* Vulgo *Messinio*. Gebhardus.

Ita mihi omnia, quae opto, contingant] Mediceus liber, & alii veteres *commoda omnia*: in quibus verbis vitium inesse manifestum est: quomodo illud emendari posse arbitrati simus, spectari potest: & fortasse non inelegantius quam alii qui castigarunt *commoda omnia*: magna enim vis est illorum verborum, *ita mihi omnia, quae opto, contingant*. Cupimus enim saepe, precamurque a Diis immortalibus non nobis tantum commoda, sed amicis etiam & aliis qui nobis chari sunt: non parvamque ex ea re, si impetramus, voluptatem capimus. Honestius enim est amicis suisque commoda quam sibi ipsi optare. Haec ratio fecit, & alia etiam argumenta, ut priorem vocem deleremus: arbitramur enim cum *omnia* scribere vellet perperam librarium *communia* scripsisse: cumque erratum suum cognovisset, *omnia* postea scripsisse, nec priorem vocem inducere curasse, quod multis locis facit. *Victorius*. *Ita mihi omnia q. o. c.*] Secutus sum & hic editionem Victorii, praeeunte tamen Lambino & eandem in suam admittente. vulgo, *ita mihi commoda omnia, quae opto, contingant*: cum Pall. pr. sec. quart. quint. habet Stewech. & Gruterianus [nec non Amstelodam. & Mentel.] *ita mihi communia* (quart. quint. *communia mihi*) *omnia quae opto*. His omnibus puto melius Pal. tert. *ita mihi commoda, quae opto, contingant*. Nam inde scaturiit illud *communia*. Nam & *commoda* & *communia* additamen. est, ut etiam post ep. 3. fin. *vel* mundo additum est in 5. *Gebhardus*. Primus Graevii, *Nam tecum ita esse communia omnia quae opto contingant, ut vehementer velim.* τὸ *communia* delere invitis omnibus codicibus temerarium est. Sed hic locus ex vestigiis veterum codicum sic rescribendus est, *nam tecum esse mihi communia omnia, ita quae opto contingant, ut vehementer velim.* Vides nihil hic tolli, nihil immutari plane; transponi tantum voculam *ita*, quae suo loco vitio librariorum fuit deturbata. Sensus autem est clarissimus, & quae sequuntur clamant Ciceronem ita scripsisse. *Graevius*.

Ut enim cum esset major] Haec est Medicei codicis & aliorum etiam veterum lectio, quam tamen nonnulli damnant, qui olim & ipsi eam valde amaverant, etsi ut omnia componerent, infra suo ex ingenio lectionem mutaverant. Quam restituerunt lectionem, nullo modo probo. neque hoc facio concertationis studio, sed quod ita verum esse existimo. Siquis acute perspiciet, si *etenim* (quemadmodum illi volunt) legatur, videbit multo minus verba inter se cohaerere, quam si prisca lectio conservetur. Quare peccasse nobis non videmur, qui, si aliquis error est, una cum antiquis libris peccare voluimus. Potius animadvertendum est, an sit e genere eo-

bonorum & jucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo quicum essem libentius quam tecum, & pauci quibuscum essem aeque libenter. hoc vero tempore, cum alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint, unum, medius fidius, tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum quibuscum vivo necessario. Noli enim existimare, mihi solitudinem non jucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones eorum qui frequentant domum meam, excepto uno aut summum altero. Itaque utor eodem perfugio quo tibi utendum censeo, litterulis nostris; praeterea conscientia etiam consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quam meorum civium caussa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu nunquam amasti, (me

rum quae speciem soloecismi habere videntur, de quibus nos aliis in locis

Tecum diem libentius posuerim] Hoc est, tecum transegerim. Cic. VI ad At-

(me enim amabas) & ipſe beatus eſſet, & omnis boni. Ego ſum, qui nullius vim plus valere volui quam honeſtum otium: idemque, cum illa ipſa arma, quae ſemper timueram, plus poſſe ſenſi quam illum conſenſum bonorum, quem ego idem effeceram, quavis tuta conditione pacem accipere malui quam viribus cum valentiore pugnare. Sed & haec & multa alia coram brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romae tenet, niſi exſpectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen. Puto autem mea nonnihil intereſſe (quanquam id ipſum, quid interſit, non ſane intelligo;) verumtamen, quicquid illinc nuntiatum ſit, non longe abeſſe a conſiliis amicorum. Eſt enim res jam in eum locum adducta ut quanquam multum interſit inter eorum cauſſas qui dimicant, tamen inter victorias non multum interfuturum putem. Sed plane animus, qui dubiis rebus forſitan fuerit infirmior, deſperatis confirmatus eſt multum, quem etiam tuae ſuperiores litterae confirmarunt, quibus intellexi quam fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cum ſummam humani-

Ego ſum qui nullius vim] Lege, *Ego ſum is, qui nullius vim.* Lambin. *Qui nullius vim plus valere volui*] Si penes me ſtaret abjicerem cum Pal. ſec. illud *plus* ut minime neceſſarium, ſuaque abſentia plus elegantiæ relicturum. Quod autem legit Lambinus *ego ſum is, qui* &c. in nullo Palatinorum codicum reperi, niſi quod eandem lectionem ex Stewech. notet Guilielmius. *Gebhard.*

Cum illa ipſa arma] Cæſariana.

Effeceram] In conſulatu. *Corradus.*

Quavis tuta] In veteribus libris fere ſemper ſcribitur *quamvis tota.* Idem. *Quavis tuta conditione*] Etſi minus honeſta.

Videtur enim mihi res in propinquum adducta diſcrimen] Hoc eſt, videtur mihi inſtare tempus, quo de ſumma rerum Cæſar cum Scipione & Juba certaturus eſt. lib. VI, epiſt. 13. *Cum recordarer tuos magiſtratus in ipſa diſcrimina incidiſſe ſalutis fortunarumque communium.*

Non longe abeſſe velim a conſiliis amicorum] Vox *velim* abeſt a libris noſtris MSS. & vero tollatur licet. nam ſententia pendet ab illo loco, *puto autem nonnihil mea intereſſe*: ſequitur deinde interpoſitio (*quanquam id ipſum*, &c.) Licet etiam retinere, ut intelligamus, propter illam interpoſitionem, mutatam eſſe orationis formam, & de integro additum verbum *velim.* Lambinus. At ego verbulum *velim* Stoica conſtantia tollo, ex Pall. omnibus, Gruteriano, Vaticano; editione Victorii, ſicut & paullo ſtatim provocabulum *ipſa.* Gebhardus.

Tamen inter victoriam non multum interfuturum putem] Utriuſque victoriam fore crudelem putat. vid. epiſt. 9 & 14 lib. XIV.

manitatem tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam, teneriore mihi animo videbare, sicut omnes fere qui vita ingenua in beata civitate & in libera viximus. Sed ut illa secunda moderate tulimus, sic hanc non solum adversam sed funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debeamus, propterea quod nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio, tibique persuade, praeter culpam ac peccatum, qua semper caruisti & carebis, homini accidere nihil posse quod sit horribile aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quaesieris per litteras quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valetudinique tuae & tranquillitati animi servias.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD A. TORQVATVM, ET CETEROS

LIBER VI.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

Athenis exsulantem Torquatum, qui contra Caesarem a Pompeio steterat, revocare studet a sollicitudine ac moerore animi ad tranquillitatem; in quam sententiam colligit haec quae ad consolandum valeant: primum, ita perturbata esse omnia, ut sua fortuna contentus nemo vivat: deinde, conditionem eorum qui Romae sint, & ea cernant quae quotidie fiunt, deteriorem esse quam eorum qui absint: quare non esse ei moleste ferendum, quod urbe careat: quod si suos suaque desideret, ne hoc quidem nomine dolendum; quando illa nullo sint in proprio periculo, nec ut meliore statu fruantur, ipsum praesentem praestare posse: quod vero ad ejus fortunam pertineat, nec desperandum esse, nec timendum aut a Caesare aut a Pompeianis, si acciderit ut vincant: sin ob commune reipub. periculum angatur, solatio esse debere conscientiam optimorum consiliorum: ut virtus licet rebus omnibus destituta, se tamen ipsa sustentet: nec vero eum, qui alios olim excitaverit, abjectiore esse animo debere: propterea, cur non aliquam ab ipsa Athenarum urbe, rationis ac moderationis parente atque altrice, doloris medicinam petat? cur non Servii Sulpicii amicissimi hominis ac sapien-

pientissimi consuetudine recreetur? extremum illud, quasi extra consolationem, subjungitur; quod mihi tamen ad leniendum dolorem vim habere aliquam videtur; de sua in eum ejusque liberos voluntate, & de spe proficiendi aliquid in ejus caussa; quod assiduitas uni rei dedita, vel si absit auctoritas, nonnihil tamen praestare posse videatur. Suspicor interdum scriptam esse hanc epistolam non Africani belli tempore, sed Hispaniensis. quia quarta hujus libri sine dubio scripta videtur Caesare in Hispaniis rem gerente: significat enim Sulpicium Athenis discessisse. qui cum in Graecia fuerit quo tempore M. Marcellus interfectus est, ut ex epistola 12 *lib.* IV *intelligitur; Marcellus autem, Caesare in Hispaniis contra Pompeii liberos pugnante, obierit; quod indicant epistolae quaedam ad Att. lib.* XIII. *non videtur Sulpicius ante bellum Hispaniense Athenis discedere potuisse. praeterea, Tullia, Ciceronis filia, bello Hispaniensi periit: Caesarque ex Hispaniis, & Sulpicius e Graecia consolatorias ad Ciceronem litteras miserunt: cum Sulpicius brevi discessurus esset: quod indicat epistola* 6 *lib.* IV. *in qua est:* Spe-

bono viro Romae esse miserrimum sit: Nam, etsi, quocunque in loco quisquis est, idem est ei sensus & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum, tamen oculi augent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est, tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romae non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos tuaque desideras, tamen illa quidem, quae requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem salutis suae. Cumque omnium bellorum exitus incerti sint, ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum nunquam timuisse certe scio. Reliquum

conditione, & adverte in principio hujus epistolæ quater esse repetitum *etsi tamen*, quod in nobis vitio duceretur.

Quin ubivis, quam ibi ubi est, esse malit] Concinnior foret hic orationis complexus si obtemperes Pall. quart. quint. illud *ibi* longum relegantibus. paullo post refert Pal. tert. Grut. *quin hoc tempore bono Romæ esse miserrimum sit:* excusso illo *viro*. Gebhard.

Quocunque in loco quisquis est] Sic habent omnes libri MSS. *Quisquis* autem positum pro *quisque*, ut *quicquid* sæpe ab eodem & Lucretio, Terentio, Plauto, pro *quidque* usurpatum esse alias docuimus. *Lambin.*

Tamen oculi augent dolorem] Lib. IV, epist. 4 & 13. & VII, 30. Aurium autem sensum plus doloris afferre quam oculorum dixit supra ad Marcellum IV, 9. Oratoris hoc est eisdem rebus, si res postulet, vel contrariis uti.

Ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem] Ut non cogites de desperando.

Nec enim is] C. Julius Cæsar. *Corrad.*

Habet explicatam aut exploratam rationem salutis suæ] Ipse non satis tutus est, nec satis novit quomodo salutem suam contra hostium insidias possit tueri.

Ab altera victoria tibi periculum nullum esse] Nimirum Cæsaris.

Ab altera te ipsum] Pompeianorum.

Certe scio] Sic rescripsi ex meo primo

liquum est ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reip. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor ne consolatio ulla possit vera reperiri, praeter illam, quae tanta est quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum. Si enim bene sentire, recteque facere, satis est ad bene beateque vivendum, vereor ne eum qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriae praemiis ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquisse, sed quoddam nobis officium justum & pium & debitum reip. nostraeque dignitati videbamur sequi: nec cum id faciebamus,

mo & Stewechiano. vulgo *certo scio.* alii MSS. *certum scio.* Grævius.

Reliquum est, ut te ipsum] Cum jam ostenderim tibi de te ipso nihil esse timendum.

Vereor ne consolatio ulla possit vera repe-

que vero legendum cum interrogatione (ut putat Victorius,) sed contra: & sic declarandum, *vereor ne nefas sit*, &c. Id est, *fortasse nefas est.* vel, *fieri potest ut nefas sit*, &c. *Lambinus.* *Non vereor, ne eum*] Solus Pal. quint. ignorat τὸ

praeter culpam putemus: eaque cum careamus, humana placate & moderate feramus. Atque haec tinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen rtus se sustentare posse videatur. Sed, si est spes alibus communibus, ea tu, quicunque status est fucarere non debes. Atque haec mihi scribenti vet in mentem, me eum esse cujus tu desperationem re solitus esses, quemque auctoritate tua cunctant diffidentem excitare. Quo quidem tempore non aussam nostram sed consilium improbabam. Sero nos iis armis adversari videbam quae multo ante con-

...tav. prim. Amstelod. & Menma editio, Pal. sec. Peck. *sed* quart. *sed quid nec.* vulgo, *viqui neque cum id fac.* Gebhar-

rat. & veritas praescribit] *Virtus*, in omnibus fere libris legitur. *Quam ratio & veritas praescr.*] libri veteres habent *& rei veri-* nulli *ratio & virtus*, &c. *Lammus igitur ea mente, qua ratio & praescribit*] Sic Pal. sec. Gruteriaque ad oram *virtus*. tertius vero non *quam*, vulgo. *quam ratio praesc.* quid agat hic *veritas* non nata vox.

ex compendio nata vox. Imo *ratio & veritas* est, per ἓν διὰ δυοῖν *vera ratio*: quam dictat sana ratio, quam sapientes homines sequuntur. Sic inferius in hac epistola, *in ea urbe es, ubi nata & alta est ratio ac moderatio vitae.* est ratio moderandae vitae. Justinus lib. 11, *lana iis usus ac vestium ignotus.* hoc est, lanearum vestium usus ignotus est. Exempla passim occurrunt, & multa viri docti pridem congesserunt. *Graevius.*

Ut nihil in vita praestandum praeter culpam putemus] Ut omnia nobis sustinenda & ferenda sint, quaecunque nobis imponuntur, praeter culpam, si modo

confirmata per nosmetipsos erant: dolebamque, pilis & gladiis, non consiliis neque auctoritatibus nostris de jure publico disceptari. Neque ego ea quae facta sunt, fore cum dicebam, divinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore si evenisset, videbam: id ne accideret, timebam, praesertim cum, si mihi alterumutrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratius possem promittere. Iis enim rebus praestabamus quae non prodeunt in aciem, usu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec eo scripsi, quod mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis futurus qui esse debes; aut perdita, non afflictiore conditione quam ceteri. Hoc vero tempus, quo exanimati omnes & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod

ebitum.

plus quam tibi debitum] Cujus, ... studium & quam insigne fuerit ... temporibus illis, qua nota sunt ..., scire necesse est, inquit lib. 11 ... ibus. Conrad.

..., si nihil aliud studeat nisi id quod ... possit novare] Sic edidit ex Med. ..., spermuntque omnes Pall. ... possit, neque secus est in Va... l. tamen sec. pro agit egat. tert.

Gruter. Steweth. agit. Miram tamen ostendunt scripturam, quod agit, possit novare aliquid & reficere. Gebhardus. Grævii quoque libri, & Amstelodam. Mentel. non agnoscunt τὸ non, quod tamen omnino sensus postulat.

Tibi tuisque liberis esse debitum] Forte, *tibi tuisque liberis esse deditum*. Guilielmius.

EPISTOLA II.

ARGUMENTUM.

...xcusat se, quia rarius antea scripserit: spem aliquam ... de reconciliato Caesaris animo: nihil ei pracipue ti... ...lum significat. Scripta videtur eodem anno.

M. T. C. A. TORQUATO S. D.

...ito a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere ...uam solebam, sed aut gravitate valetudinis, qua tamen paullum videor levari, aut quod absim ab urbe, ut qui ... proficiscantur scire non possim. Quare velim ita sta... ...m habeas, me tui memoriam cum summa benevolen...

Necesse est enim aut armis urgeri remp. sempiternis, aut his positis recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos a quibus reciperis vereri debes, nec eos quos adjuvisti. Si armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, & dignitate frui tibi & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur, misera est illa quidem consolatio, tali prae-

Si arma valebunt, nec eos a quibus recesseris vereri debes, nec eos quos adjuvisti] Etsi hic vulgatam lectionem conservaverimus, magis tamen antiquam probamus: quæ nescio quomodo tunc nos subterfugit, pro receperis enim, *receperis* legendum est, ut intelligat nunc Cæsarianas partes. Si enim *recesseris* legas, Pompeianas intelligamus oportet: ab illis enim discesserat post adversam eorum pugnam, quod sententiæ nul-

Nam parva quæque illusio & labes, optimam lectionem occulere potest. *Receperis* autem in illis scriptum est, cum *receperis* esse deberet. Quod si ita scriptum fuisset, non alii fortasse, dum verbum illud corrigere vellent, mendosum esse arbitrantes, nec satis sententiam hujus loci intelligentes, deterius multo fecissent. Est autem pro *i* sæpe positum *e* in priscis exemplaribus, & *i* pro *e*. Quin etiam hoc ipsum

ierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem, servandam esse fortunam, praesertim quae absit a ... Sed haec hactenus. Tu velim scribas ad me quid & ubi futurus sis, ut aut quo scribam aut quo veniam possim.

accidit universis.] Sic rescripsi ... vel. & duobus meis. vulgo, *accidat*, ... Palatino, Amstelod. Mediol ...

EPISTOLA III.

ARGUMENTVM.

...atuor utitur rationibus ad consolandum: primum, maxime ad timorem mors proponitur; miserrimum es... tudo ita vivere ut non sit vivendum: quod malum im... at, utracunque pars vicerit. deinde, consolatur a com... conditione; tum, a vita innocenter traducta: postre... ab ipsa etiam morte, quae malorum sensum adimit. ...ta est paucis diebus post primam, quam significari pri... ...erbis videmus. itaque restituenda videtur in suum lo... unde remota est in tertium.

M. T. C. A. TORQVATO S. D.

...perioribus litteris benevolentia magis adductus quam

deantur. Ego tibi hoc confirmo, etſi levis eſt conſolatio ex miſeriis aliorum, nihilo te nunc majore in diſcrimine eſſe, quam quemvis aut eorum qui diſceſſerint, * *aut eorum qui remanſerint*. alteri dimicant, alteri victorem timent. Sed haec conſolatio levis eſt, illa gravior, qua te uti ſpero, ego certe utor: nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni vacem culpa: etſi non ero, ſenſu omnino carebo. Sed rurſus *γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας*, qui ad te haec. Mihi tu, tui, tua omnia maximae curae ſunt, &, dum vivam, erunt.

Aut eorum qui diſceſſerint] Quia uno membro deminuti hic ſunt omnes non ſolum veteres, ſed etiam recentiores manuſcripti codices, ipſe meum eſſe arbitratus ſum rem notam facere, lectoreſque admonere notha eſſe hæc verba (niſi fallor) & ſuppoſititia. Sic enim in melioribus cunctis nulla varietate legitur, *aut eorum qui diſceſſerint alteri dimicant*. Puto autem librarium in particula *aut* deceptum eſſe, totumque ſuperius membrum reliquiſſe. Ego vulgatam lectionem removere nolui, ſi quis illa delectetur. mihi non dubium eſt quin ab aliquo ſuppleta ſit eorum qui ſemper, quæ deſiderari credunt, pro ſuo arbitrio reponunt: quantum diſſentiam ab his, alibi dixi. Eſt autem & in ſequenti epiſtola alter locus, quem pariter mancum cum invenerim, eodem judicio ductus, eadem nota ſignavi. Sic autem ille proculdubio lacer & decurtatus in antiquis codicibus legitur, *equidem cum hac ſcribebam, aliquid jam actum putabam: non quo, ſed quod difficilis erat conjectura.* Quot autem verbis additis reſtitutus ſit, & quam aptis, quivis nunc videt. itaque ſuam ſententiam ſequatur: nos in his plane divulſis & fractis locis, nihil habemus quod melius afferamus. *Victorius.* *Quam quemvis*, &c.] Al. *quam quemvis eorum qui diſceſſerunt, alteri*, &c. *Corradus.* *Quam quemvis eorum qui diſceſſerint alteri dimicant*] Ita Pantagathus. *F. Urſinus.* Nec in iis codicibus, quos Grævius vidit, nec ullo Palatino hæc verba, *aut eorum qui remanſerint*, exſtant. Vid. Manut.

Sed hac conſolatio levis eſt, illa gravior] In meo primo, *ſed hac levis eſt, illa gravior.* Commodius ſane poteſt *conſolatio* ex præcedentibus verbis repeti animo, quam hic iterari. *Græv.*

Dum ero, angar ulla re] Pall. pr. tert. Grut. *tangar ulla re:* de qua quid ſentiam, differam dicere. paullo poſt, duo poſtremi Pall. legunt, *quia hac te:* quæ lectio ut non abſurda, ita inde nata eſt vulgata, *qui ad te hac.* Gebhard.

Γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας] Noctuam Athenas. Et proverbium eſt loco maxime accommodatum. nam Torquatus Athenis erat. *Corrad.*

tineant. Scripta est paullo post superi
in illa dixit, videre se exitum belli:
cum ait : Nunc tantum videmur in
num bellum: *& in illa, nihil acces*
vi nihil esse quod scriberet.

M.T.C. A.TORQVA

NOvi, quod ad te scriberem ni
quid esset, sciebam te a tuis certi
futuris autem rebus etsi semper difficil
terdum conjectura possis propius acce
modi cujus exitus provideri possit. N
intelligere, non diuturnum bellum :
lis videatur secus. Equidem cum haec
jam actum putabam: non quo * *ego ce*
haud difficilis erat conjectura. Nam c
communis, & cum semper incerti exi

NOn diuturnum bellum] Hispaniense. Egnatius vero & Lambinus censuerunt legendum, *non diuturnum bellum fore.*

Non quo ego certo scirem, sed quod non difficilis erat conjectura] Al. *non quo sed quod difficilis erat conjectura:* unde suspicantur multi hunc locum esse men-
... Corrad. *Non quo ego certo sciam*]
...

quod facilis
stant Victo
tat in MSS.
suluit, no
certo sciam
ribus. In
quidem ext
distinguitur
lis conjectu

s victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem
ir, quem consolando levare debeam, fateor me com-
ium malorum consolationem nullam invenire, praeter
i: quae tamen, si possis eam suscipere, maxima est,
que ego quotidie magis utor: conscientiam rectae vo-
itis, maximam consolationem esse rerum incommoda-
: nec esse ullum magnum malum, praeter culpam. A
quum tantum absumus ut etiam optime senserimus,
tusque magis nostri consilii quam consilium reprehen-
r, & quum praestitimus quod debuimus, moderate quod
it feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo ut te conso-
e communibus miseriis, quae ad consolandum majoris
nii & ad ferendum singularis virtutis indigent. Illud
is facile est docere, cur praecipue tu dolere nihil de-
Ejus enim, qui tardior in te levando fuit quam fore
emus, non est mihi dubia de tua salute sententia. de
autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reli-
quum

parata ad depugnandum] Sic ve- *depugnandum*, quos secuti . . . *depugnare*, una pu- . . . de tota se, & toto . . . Ad Atticum lib. VII. . . . ; *qui non conceden-* . . .

. *Cum sit metuendus iratus victor arma-tus*] Vulgo *quam sit metuendus*. annotat quoque Egnatius legi *ut sit met*. sed nostram traximus longe accommoda-tius ex Victorii editione, Pall. pr. tert. Gruteriano. *Gebhardus*. Quibus adsti-pulantur Amstelod. Mental. & duo

quum est, ut te angat quod absis a tuis tamdiu. Res molesta, praesertim ab iis pueris quibus nihil potest esse festivius. Sed, ut ad te scripsi antea, tempus est hujusmodi ut suam quisque conditionem miserrimam putet, & ubi quisque sit ibi esse minime velit. Equidem nos quod Romae sumus miserrimum esse duco, non solum quod in malis omnibus acerbius est videre quam audire, sed etiam quod ad omnis casus subitorum periculorum magis objecti sumus quam

Ad te scripsi] Epistol. I hujus lib. *Corradus*.

Ad omnes casus subitorum periculorum] Sic etiam locutus est doctissimus & politissimus poeta Catullus in Hendecasyllabo ad Furium, *Nec casus alios periculorum*. Totum autem carmen & elegans est & summo artificio confectum: ludit enim Furium mendicum hominem, & qui omnibus bonis fortunæ carebat, quem tamen jocans fortunatum esse ac beatum hominem ostendit, cum ea ipse quo-

hoc vitium, quemadmodum ipse in Elenchis ostendit, & multos hæc captio in fraudem inducere consuevit. Nam in Rhetorice docet eum qui cum Alexandrum Priami regis filium laudibus ornaret, argumentatus erat illum magnanimum esse, quod spreta consuetudine multorum in Idæ montis solitudine degeret, hac captiuncula usum esse. Quamvis enim magni animi viri multitudinem fugiant, ac sola desertaque loca libenter frequentent: non tamen necessario quicunque in silvis

quam si abessemus. etsi meipsum, consolatorem tuum, non tantum litterae, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus quam ceteros, cum cupiebam quamvis iniqua conditione pacem. Quod etsi casu, non divinatione mea factum est; tamen in hac inani prudentiae laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitae, non ab ea republ. avellar qua carendum esse doleam, praesertim cum id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam aetas, & acta jam vita, quae cum cursu suo bene confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere quo nos jam natura ipsa paene perduxerit. Postremo, is vir vel etiam ii viri hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono, nec ullum est tantum malum quod non putem impendere. Sed cum plus in metuendo mali sit, quam in ipso illo quod timetur, desino: praesertim cum impendeat in quo non modo dolor nullus, verum finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis multa, vel plura potius quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benevolentia longiores episto-

Vidisse me prius quam ceteros] Sic prima editio, Pall. pr. tert. Grut. Vatican. (nam ceteros consulere hic desino, tempori consulens meo) alias omnes, *vidisse me plus*, paullo post, ex iisdem codicibus, item editione Victorii, ejusque compilatore Lambino reposui, *cum cupiebam quamvis iniqua conditione pacem.* Aliter quam supra lib. v, ep. 21. *quamvis tuta conditione pacem accipere :* sed ibi alia quoque res erat. *Gebhard.* *Vidisse me plus*] Hanc lectionem optimarum editionum tuetur primus meus codex, reliqui habent *prius*, quod temere recepit Gebhardus. *Videre plus* Ciceroni est magis sapere, rectius consulere. Philipp. 11. *Cum me vidisse plus fateretur, se sperasse meliora.* Id. pro leg. Manilia, *Sin autem plus tum in republica vidistis.* Terent. Heaut. III, 2.

Ita comparatam esse hominum naturam omnium
Aliena ut melius videant, & dijudicent
Quam sua. Graevius.

Tamen in hac inani prudentia laude delector] Sic Pal. tert. Grut. Vatic. editio prima ac Victorii. [nec non Mentel. Amstelod, & Graevii duo] vulgo *in* abest, non bono exemplo. *Gebhardus.*

Postremo is vir] Pompeius. *Corrad.*

Vel etiam ii viri] L. Domitius, L. Lentulus & alii. *Idem.*

Ut impudentia videatur] Videtur legendum, *ut impudentis videatur.* Lambinus.

epiſtolas. Servium diſceſſiſſe Athenis moleſte tuli: non enim dubito quin magnae tibi levationi ſolitus ſit eſſe quotidianus congreſſus, & ſermo cum familiariſſimi hominis tum optimi & prudentiſſimi viri. Tu velim te, ut debes & ſoles, tua virtute ſuſtentes. Ego, quae te velle, quaeque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe diligenterque curabo: quae cum faciam, benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non aſſequar. Vale.

Tu velim te te ut deb.] Ita Palat. tert. Grut. Stewechianus vulgo *te velim te, ut debes.* illud efficacius. *Gebhardus.* *Tu velim te, ut debes*] Sic meus primus. & Mentel. Amſtelodam. vero, *te te*, ut & tres alii quos inſpexit Gebhardus, ſed male ſequitur. *Gravius.*

EPISTOLA V.

ARGVMENTVM.

A. Caecinam, qui non modo contra Caeſarem pro Pompeio pugnaverat, verum etiam illi, edito libro, maledixerat, patria carentem conſolatur, beneque ſperare jubet de fortunis ſuis ac de ſeipſo. In extrema epiſtola pollicetur officia ſua, tan-

sunt, quae quidem quotidie faciliores mihi & melio-
dentur, multisque video magnae esse curae, quorum
idio & de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio.
utem de rebus quas conjectura consequi possumus,
nihi sumo ut plus ipse prospiciam quam te videre at-
ntelligere mihi persuaserim: sed tamen quia fieri po-
: tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum
entiam exponere. Ea natura rerum est, & is tempo-
ursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna
iuturna, neque haerere in tam bona caussa, & in tam
civibus tam acerba injuria. Quare ad eam spem, quam
ordinem de te ipso habemus, non solum propter
tatem & virtutem tuam (haec enim ornamenta sunt
tiam cum aliis communia,) accedunt tua praecipua
er eximium ingenium summamque virtutem. cui,
rcules, hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit.
e ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses,
o ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putasset.
ipsum lenitur quotidie, significaturque nobis ab iis
mul cum eo vivunt, tibi hanc ipsam opinionem inge-
oud ipsum plurimum profuturam. Quapropter pri-
fac animo forti atque magno sis. ita enim natus, ita
us, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id facien-
dum

quidem quotidie faciliores mihi & videntur] Hoc est, lætiores. Liv. cap. 11. *Tum si ita faxitis Roma-na res meliores faciliores que erunt.* e loco male nonnulli substitue-*iciores.* vide ad hunc Livii locum Gronovii.

atura rerum est] Epist. seq. *Cor-*

n possit ista aut tibi aut ceteris for-diuturna] Ep. 13 lib. IV. *Idem. e ad eam spem quam extra ordi-* lic locus plane mendosus & in-ilis est in libris omnibus & s & manuscr. sic enim in illis n est, *Quapropter ad eam spem quam de te ipso habemus, non solum propter dignitatem & virtutem tuam, (hac enim* &c.) *sed etiam accedunt tua pracipua, propter eximium ingenium, summamque virtutem,* &c. *Lambinus.* *Quare ad eam spem, quam extra ordinem*] Hic locus, ut edidimus, est in editione Victorii & Palatino primo. [quibus accedunt Grævii primus & Amstelodam.] Tertius vero, *quam ex ordine*: & post sicut quoque Grut. *per* non *propter.* Stephan. leg. contendebat *quare adi eam spem*, & *ipsi*, non *ipso*. Gebhard.

Significatur nobis ab iis] Balbo & Oppio. *Corradus.*

Ita educatus, ita doctus es] Sic habent omnes

dum ſit: deinde ſpem quoque habeas firmiſſimam propter eas cauſſas quas ſcripſi. A me vero tibi omnia liberiſque tuis paratiſſima eſſe confidas velim. Id enim & vetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulant.

omnes libri vulgati: nec aliter edidit P. Victorius. Sed cod. Memmiani tres, & alii nonnulli habent, *ita eductus*: quod probo. *Lambin.* *Ita eductus, ita doctus*] Sic recte ex Memmianis Lambinus: vulgo *educatus*. in editione antiqua eſt *ducatus*. Gebhardus. Alii tamen codices Græv. prim. Amſtelodam. Mentel. Pall. omnes habent *educatus*.

EPISTOLA VI.

Argvmentvm.

Excuſat litterarum tarditatem: tum inducit divinationem quandam e Caeſare ipſo, & rerum temporumque natura ſumptam: poſtremo conſolatur eum propoſita fortitudinis laude, conſcientia recte factorum, delectatione litterarum, calamitate ducum vel recentium vel veterum, perturbatione reip. Eodem anno, atque etiam ante proximam ſuperiorem.

permiſiſſem, niſi quotidie melius exſpectans, gratulationem quam confirmationem animi tui complecti litteris maluiſſem. Nunc, ut ſpero, brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus id argumentum epiſtolae differo. His autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum eſſe & audio & ſpero, etſi non ſapientiſſimi at amiciſſimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis quibus te conſoler ut afflictum & jam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed ut eum de cujus incolumitate non plus dubitem quam te memini dubitare de mea. Nam cum me ex rep. expuliſſent ii qui illam cadere poſſe ſtante me non putarunt, memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioſo & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quaedam Tuſcae diſciplinae, quam a patre, nobiliſſimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit, ne nos quidem noſtra divinatio fallet, quam cum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque praeceptis, plurimoque, ut tu ſcis, doctrinae ſtudio, tum magno etiam uſu tractandae reip. magnaque noſtro-

ſtudiorum & partium conjunctione, legunt cum Victorio vulgatae. ſed Pal. pr. tert. Grut. Stewech. [nec non Græv. prim. & Mentel.] poſteriorem copulam omittunt *&*. Pal. quoque tertius [& pr. Græv.] *partum*. Mihi libuit hic mirari vel temeritatem vel credulitatem Manutianam *ſtudiorum parium* admittentis. *Gebhard.*

Id argumentum epiſtola differo] Sic Victor. & Vatic. [Græv. prim. Mentel.] codex, & Grut. a ſecunda manu. Pal. vero pr. & Gruterianus a prima manu, *in argumentum epiſtola differet*. cum alias Pal. tert. *in argumentum epiſtola differretur*. Stewech. *differret*, vulgo *differetur*. Gebhard.

Quem minime imbecillem eſſe] Vulgo *imbecillum*: ſed noſtram accepi ex editionum antiquiſſima ac prima, Pal. tert. Grut. Stewech. *Gebhard.*

Et omni ſpe ſalutis orbatum] Sic meus primus, Stewech. aliique. vulgo, *& jam omni ſpe ſalutis orbatum*. Grævius.

Cum me ex republica expuliſſent ii] Clodius, Piſo & Gabinius. *Corradus.* Tum Cæſar, Pompeius, Craſſus.

Ad me] Exulem. *Corrad.*

In qua tu eras] Negotiabaris.

Ratio quadam Etruſca diſciplina] Duo Pall. Grut. Peck. Amſtelod. Mentel. Græv. ſec. *ratio quadam vetuſta diſciplina*. Propius abſunt a ſcriptura vera duo Guilielmii codd. *ratio quadam hujuſce diſciplina*. legendum enim, ut in meo primo habetur, *ratio quadam Tuſca diſciplina*. Eſt autem *Tuſca diſciplina* ars divinandi, ut notum. Sic *Tuſci libelli* Juven. Sat. 13. *Et Tuſcis digna libellis*. & *Tuſcus augur*. Grævius.

A patre] Qui fortaſſe originem habuerit ab eo Cæcinna Volaterrano qui augurum princeps fuit. *Corrad.*

No

nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quod ea nos nihil in his tam obscuris rebus tamque perturbatis unquam omnino fefellit. Dicerem, quae ante futura dixissem, ni vererer ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initio ne conjungeret se cum Caesare, monuisse Pompeium, & postea, ne sejungeret. conjunctione frangi senatus opes: dijunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissime Caesare, Pompeium faciebam plurimi, sed erat meum consilium cum fidele Pompeio tum salutare utrique. Quae praeterea providerim praetereo. Nolo enim hunc de me optime meritum existimare, ea me suasisse Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga & princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui; quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis non tam pugnavi ut liceret, quam ut quum, ipso

:ente me: depullum ex Italia, manente me, quoad
: sed valuit apud me plus pudor meus quam timor.
ıs sum deesse Pompeii saluti, cum ille aliquando non
ſſet meae. Itaque vel officio vel fama bonorum vel
re victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens
ens ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo
llo nihil adversi accidit non praedicente me. Quare
ı ut augures & astrologi solent, ego quoque augur
cus ex meis superioribus praedictis constitui apud te
ritatem augurii & divinationis meae, debebit habere
ı nostra praedictio. Non igitur ex alitis involatu, nec
ıtu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec ex
tripu-

vel iniquissimam pacem justissimo ... eferrem] Lib. IV, ep. 9. *Corrad.*
nte me] In ora maritima. *Idem.*
ille aliquando non defuisset mea] ... *ando defuisset*: quum nos sibi ...m ad pedes stratos ne sublevabat ı. *Idem.* *Cum ille aliquando non ... mea*] Ex loco simili in epistola ...:um, puto legendum esse, *cum ... quando defuisset mea.* Ursinus. ...s libri, *cum ille aliquando non de- ... mea.* quod moneo, ne quis facile : Ursino, negationem temere eji- ... *Gebhardus.*
...bulis Amphiaraus] Sciens se terrae

hoc est, quod superstitionis caussa gustandum erat. *Gravius.*
Debebit habere fidem nostra praedictio] Hoc melius ex Pal. pr Vaticano atque editione Victorii: vulgo *debet.* Gebhardus. *Debebit*] Sic MSS. etiam Graevii primus. Est autem elegans idiotismus, cujus haec est sententia, quantum certis conjecturis assequi possum, vera sunt quae tibi praedico. nemini, cui sana mens est, dubitandum est aut dubitare potest de nostris praedictionibus, cum earum fidem tot documentis asseruimus. Petron. *Hic boni nescio quid debet esse.* Graev.

tripudiis soliſtimis, aut ſoniviis tibi auguror: ſed habeo alia ſigna, quae obſervem, quae etſi non ſunt certiora illis, minus tamen habent vel obſcuritatis vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum ſigna duplici quadam via: quarum alteram duco a Caeſare ipſo, alteram e temporum civilium natura atque ratione. In Caeſare haec ſunt: mitis clemenſque natura, qualis exprimitur praeclaro illo libro

Que-

niſtra videntur, Grajis & barbaris dextra meliora. *Corrad.*

In noſtra diſciplina] Augurali. *Idem.*

Ex tripudiis ſoliſtimis] Quæ fiunt, quum quid ex ore pulli in ſolum cecidit: quæ tamen hic, & lib. II de Divinatione, ab augurali diſciplina excludere videtur. *Idem.*

Aut ſoniviis] Ipſe priſcam, quam reſtitui, vocem ex priſcis erui exemplaribus. Poſſe autem fieri arbitror, ut in Augurali diſciplina quædam *tripudia* [illegible]

tior ulla ratio, & ſignificatio haberi poſſit. Nam quod paullo ſupra nos ſcripſimus *in volatu* pro *volatu* ex antiquo etiam codice accepimus. *Victor.*

Aut ſomniis] Excubabant antiqui in templis ſomniandi cauſſa, quia vera quietis oracula ducebant. Etſi quidam hoc loco *ſoniviis* legunt. *Corrad.*

Aut ſoniviis] Recte ſic Mediceus codex modo committas *ſoni viis*: neque aliter Vaticanus: quod optimus P. Victorius obſervavit primus; cupideque, ſed tamen diſſimulato auctore, ſuſtulit [illegible]

clarum tuarum. Accedit, quod mirifice ingeniis ex-
tibus, quale est tuum, delectatur. praeterea cedit
orum justis & officio incensis, non inanibus aut ambi-
voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens
ia movebit. Cur haec igitur adhuc parum profece-
Quia non putat se sustinere caussas posse multorum,
, cui justius videtur irasci posse, concesserit. Quae est
, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum
igit laudes suas, e quo sit leviter adspersus. Postremo
valde est acutus & multum providens: intelligit te
nem in parte Italiae minime contemnenda facile
um nobilissimum, & in communi rep. cuivis sum-
m tuae aetatis vel ingenio, vel gratia, vel fama, populi
tem, non posse prohiberi rep. diutius. Nollet hoc tem-
potius esse aliquando beneficium, quam jam suum.
de Caesare. nunc dicam de temporum rerumque na-
Nemo est tam inimicus ei caussae quam Pompeius
tus melius quam paratus susceperat, qui nos malos ci-
cere aut homines improbos audeat. In quo admirari
gravitatem & justitiam & sapientiam Caesaris. Nun-
nisi honorificentissime Pompeium appellat. at in ejus
nam multa fecit asperius. Armorum ista & victoriae
acta, non Caesaris. At nos quemadmodum est com-
s? Cassium sibi legavit, Brutum Galliae praefecit,
Sul-

to illo libro] Sic Pall. pr. tert. editio prima. vulgo *praeclare.* d.

multorum justis & officio incen- inanibus aut ambitiosis volunta- Hoc est, facile patitur Cæsar se ab iis, quos justæ caussæ & tio pro parentibus, cognatis, & amicis intercedere com- non vero ab iis, qui nul- lli ratione, aut saltem favo- pandi gratia pro aliis suppli-

tum Etruria] Pro te, qui Vo- as es, rogans. *Corradus.*

In parte Italiæ minime contemnenda] Etruria. *Idem.*

Non posse prohiberi repub. diutius] Sic est in Pal. prim. Grut. Vatic. editione Victorii. Lambinus ne non nihil novaret *prohiberi* edidit. Stewech. *prohiberi rep.* vulgo *prohibere a rep.* Gebhardus. *Non posse prohiberi republica*] Sic optimus meus liber, ut & Stewechianus, & quos Lambinus vidit. *Grævius.*

At nos] Pompeianos quidem, sed jam restitutos. *Corradus.*

Cassium] C. Cassium. *Idem.*

Brutum] M. Brutum, qui postea conspiravit cum Cassio contra Cæsa- rem.

Sulpicium Graeciae, Marcellum, cui maxime succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quo igitur haec spectant? Rerum hoc natura & civilium temporum non patietur, nec manens nec mutata ratio feret, primum ut non in caussa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium: deinde, ut in eam civitatem boni viri & boni cives nulla ignominia notati non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer quam illa consolatione qua facile fortem virum sustentarem: te, si explorata victoria arma sumsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin, propter incertos exitus eventusque bellorum, posse accidere ut vinceremur putasses, non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantaeve delectationi in rebus adversis litterae esse deberent. Commemorarem non solum veterum, sed horum etiam

tuo, studium, officium, operam, laborem meum jampridem & pollicitus sum & detuli: nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Caesar amplectitur: familiares quidem ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel auctoritate vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi tum etiam spe optima sustentes.

Cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes] Sic optimus codex Pal. primus, [ut & Græv. prim.] sicque edidit accuratissimus P. Victorius. Pal. tert. Grut. [nec non Amstelod.] editio prima paucis immutatis, *tum firmitudine animi te, tum etiam.* Sic quoque edendum esse dudum censuit Joannes Rivius. vulgo interpolatitie, *ut cum fortitudine animi tui te, tum etiam spe optimorum sustentes.* Gebhardus.

EPISTOLA VII.

ARGUMENTUM.

Excusat Caecina filium, quia Ciceroni librum sero reddiderit. Queritur, sibi Caesarem irasci, quod in eum scripserit, cum ignoverit omnibus qui deos venerati sint contra ejus salutem. Rursus, omissam repetit libri sui mentionem: & quam parce quamque timide tum de ipso Cicerone tum etiam de Caesare scripserit, diligenter ostendit. Non iturum in Asiam, suadente Cicerone ut in Sicilia commoretur, confirmat. Petit ut sibi venia potestasque redeundi a Caesare impetretur. Librum custodiri cupit, aut ita emendari, ne, si exeat, ejus rationibus obesse possit.

A. CAECINA M. CICERONI S. D.

QVod tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit (neque injuria) si liber exisset, quum non tam interest quo animo scribatur quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret, cum praesertim adhuc stili poenas dem. Qua quidem in re singulari sum fato: nam cum

mendum ſcripturae litura tollatur, ſtultitia fama multetur; meus error exſilio corrigitur: cujus ſumma criminis eſt, quod armatus adverſario maledixi. Nemo noſtrum eſt, ut opinor, quin vota victoriae ſuae fecerit, nemo quin etiam cum de alia re immolaret tamen eo quidem ipſo tempore ut quam primum Caeſar ſuperaretur optaret. Hoc ſi non cogitat, omnibus rebus felix eſt. ſi ſcit & perſuaſus eſt, quid iraſcitur ei qui aliquid ſcripſit contra ſuam voluntatem, cum ignorit omnibus qui multa deos venerati ſint contra ejus ſalutem? Sed, ut eodem revertar, cauſſa haec fuit timoris. ſcripſi de te parce medius fidius & timide, non revocans me ipſe, ſed poene refugiens. Genus autem hoc ſcripturae, non modo liberum, ſed incitatum atque elatum eſſe debere, quis ignorat? Solutum exiſtimatur eſſe alteri maledicere, tamen cavendum eſt ne in petulantiam incidas. impe-

STultitia fama multetur] Meus optimus liber, *ſtultitiam fama mulcet.* codici ſubſcribit meus primus & Amſtelod. *elatum*, ut optime jam olim e-

itum se ipsum laudare, ne vitium arrogantiae subse-
r. solum vero liberum, alterum laudare, de quo quid-
etralias; necesse est aut infirmitati aut invidiae assi-
. Ac nescio an tibi gratius opportuniusque acciderit.
uod praeclare facere non poteram, primum erat non
re: secundum beneficium quam parcissime facere.
nen ego quidem me sustinui. multa minui, multa
, complura ne posui quidem. Quemadmodum igi-
larum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos
aerentis relinquas, ruinae periculum struas, non ad-
m pares: sic tot malis cum vinctum tum fractum
m scribendi, quid dignum auribus aut probabile
afferre? Cum vero ad ipsius Caesaris nomen veni,
mpore contremisco, non poenae metu sed illius judi-
tum enim Caesarem non novi. Quem putas animum
i secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspi-
n est. quid si hoc muto? at vereor ne pejus sit. Age
udo aliquem, num offendo? cum porro offendam,
quid

aliis obtrectandi, & acerbis
ac conviciis proscindendi libi-
Tacit. Hist. 11, 27. *Postremo*
petulantia; etiam perfidiam spe-
Illam petulantiam non nisi
ocacitatem fuisse, & contu
illa militum dicta, quae jacta-
ercitus a se quartadecimanos, ab-
roni Italiam, atque omnem belli
in ipsorum manu sitam, praece-
eclarant. Cic. pro Coel. *Ma-*
i jactatur petulantius, convicium
r. In 11 ad Att. ep. 19. *Ludis*
ribus Diphilus tragœdus in ne-
mpeium petulanter invectus est.
o Murena. *Nullum ejus petulans*
n vita profertur. Id. de Orat.
ibi maledicit, petulans & plane
ndetur. Pers. Sat. 1.
aciam? sed sum petulanti splene
chinno.
lans splen non est qui justo ma-
um petat & occupat, ut exponit
vir summus, sed qui proclivis est ad
aliorum vitia irridenda & salsis dicte-
riis, quae risum plerisque maxime mo-
vent, traducenda. *Gravius.*

Aut infirmitati assignetur] Asscribatur infantiae, aut ingenii imbecillitati.

Secundum beneficium quam parcissime facere] Vocem *beneficium*, quae huc in alienum locum irrepsit, delendam censeo. *Lambin.*

Sic tot malis cum vinctum, tum fractum studium] Elegantissime sic edidit P. Victorius, habetque Vaticanus codex; cum in Pall. prim. tert. Grut. editione prima, unica tantum abhorreat littera, *tum vinctum:* in vulgatis vero deformatum sit, *tum victum, tum fractum.* Gebhardus.

Dignum auribus aut probabile] *Probabile* est hic quod probent aures tersae & limatae.

Laudo aliquem, num offendo? cum porro offen-

ad suum judicium scribantur
minus expertus es, quod te
cellens ingenium armavit,
filio dixeram, librum tibi le
ditione daret, si reciperes te
tum alium faceres. De Asia

offendam, quid si non vult?] Legendum esse, *cum porro non offendam*, &c. Intelligent qui & attente legent, & non erunt tardissimi. Hoc enim sentit M. Tullius, Age, laudo aliquem: sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius laudatione? Sed finge me non offendere: quid si non vult illum laudari? Fieri enim potest ut facto aliquo aliquis non offendatur neque lædatur: id factum tamen non probet, aut id factum nolit. *Lambin.* Sic *cum porro non offendam* Lambinus contra omnes MSS. nisi quod in Gruter. a manu interpolatrice, *non offendo? cum.* Gebhardus. Meus primus codex, *laudo aliquem. Non offendo. Cum potero offendam. quid si enim vult?* Mentel. *laudo aliquem non offendere. Cum porro offendam.* Ab alia manu super *offendere* scriptum *offendo.* Est locus procul dubio corruptus. Medicina vero anceps. Legebam ex vestigiis mei & Menteliani libri, *laudo aliquem. Non offendo. At potero offendere.*

eceſſitas premebat, ut imperaſti feci. Te pro me quid
er? vides tempus veniſſe quo neceſſe ſit de nobis con-
. Nihil eſt, mi Cicero, quod filium meum exſpectes.
ſcens eſt, omnia excogitare vel ſtudio vel aetate vel
non poteſt. Totum negotium tu ſuſtineas oportet:
mihi omnis ſpes eſt. Tu, pro tua prudentia, qui-
ebus gaudeat, quibus capiatur Caeſar, tenes: a te
a proficiſcantur, & per te ad exitum perducantur
ſe eſt. apud ipſum multum, apud ejus omnis pluri-
potes. unum tibi ſi perſuaſeris, non hoc eſſe tui
eris ſi quid rogatus fueris ut facias (quanquam id
um & amplum eſt) ſed totum tuum eſſe onus, per-
. niſi forte aut in miſeria nimis ſtulte aut in amici-
mis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei
ationem tuae vitae conſuetudo dat. nam quod ita
ieris pro amicis laborare, non jam ſic ſperant abs te,
iam ſic imperant tibi familiares. Quod ad librum at-
quem tibi filius dabit, peto a te ne exeat, aut ita
gas, ne mihi noceat.

udio] Hoc eſt, nimio amore mei, io impetu meam reſtitutionem ndi.

ejus omnis plurimum potes] P. Fa- oſan. putat legendum, *apud ines:* a quo diſſentio. Ita enim quitur M. Tull. *Mei omnes*, *Tui* ubi ſubintelligitur familiares, neſtici, ſeu comites. *Lambi-*

Sed totum tuum eſſe onus perficies] In vetere libro ſcriptum eſt, *ſed totum tuum eſſe omne onus perficies*; ut fortaſſe legendum ſit, *ſed totum tuum eſſe, omnia unus perficies*. Urſinus.

Nam quod ita conſuevisti] Meus liber vetuſtiſſimus, *quod ita cenſueris*. leg. *quod ita conſueris*. paullo ante idem codex, *aut inimicitia nimis imprudenter tibi onus impono*. Græviu.

EPISTOLA VIII.

Argvmentvm.

Datum sibi a Balbo & Oppio scribit ut Caecinae liceret esse in Sicilia, ibique ut commoretur suadet.

M. C. A. CAECINAE S.D.

CVm esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus Kalendas Ian. tibi praefinitas esse: quod omnibus rebus perspexeram, quae Balbus & Oppius absente Caesare egissent, ea solere illi rata esse, egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consuessent aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi quod eorum animos non offenderet, aut etiam negare, & afferre rationem cur negarent, huic meae rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt, mihi hoc dederunt ut esses in

ium adjuvat crebris litteris & nuntiis, vel ad reditus
itatem re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratio-
onfecta. Quamobrem censeo magno opere commo-
um. T. Fursano Postumo, familiari meo, legatisque
, item meis familiaribus, diligentissime te commen-
cum venerint. erant enim omnes Mutinae. viri sunt
ni, & tui similium studiosi, & mei necessarii. Quae
venient in mentem quae ad te pertinere arbitrabor,
ea sponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus
ium studia vincam. Ego etsi coram de te cum Fursano
oquar ut tibi litteris meis ad eum nihil opus sit, tamen
n tuis placuit te habere meas litteras, quas ei redderes,
em his gessi. earum litterarum exemplum infra scri-
n est.

ut impetrata, quod spero] Librum n, in quo sic legatur, postulat i Manutius, se tum facile & r assensurum. En tibi veterem codicem illum tam bonæ notæ statæ fidei, in quo scribitur: *re petranda* (vitiose pro *impetrata*) *pero, aut aliqua ratione confecta.* us.

ursano Postumo] Is videtur Al- successisse, qui tempore belli ni Prætor in Sicilia fuit. *Corrad.* *io* legendum hic esse, & in epistola quæ proxime sequitur, constat cum ex veteribus libris, tum ex hac inscriptione, quæ Romæ reperta est ad portam Capenam,

Q. FVRFANIO. C. F.
NIGRINO
PROC. FABRORVM &c.

F. Ursin. *T. Furfano Postumo* habent Pal. pt. [ut & Grævii primus] Victorii editio, ac codex Vatican. *Gebhardus.* In Inscriptionibus tamen perpetuo scribitur *Furfanius.* vide Gruter. inscript.

EPISTOLA IX.

ARGVMENTVM.

Brevis eſt epiſtola, ſed perfectae commendationis exemplum.

M. T. C. T. FVRFANO PROCOS. S. D.

CVm A. Caecina tanta mihi familiaritas conſuetudoque ſemper fuit, ut nulla major eſſe poſſit. Nam & patre ejus, claro homine & forti viro, plurimum uſi ſumus: & hunc a puero, quod & ſpem magnam mihi afferebat ſummae probitatis ſummaeque eloquentiae, & vivebat mecum conjunctiſſime, non ſolum officiis amicitiae, ſed etiam ſtudiis communibus, ſic ſemper dilexi ut non ullo cum homine conjunctius viverem. Nihil attinet me plura ſcribere, quam mihi neceſſe eſt ejus ſalutem & fortunas, quibuſcunque rebus poſſim, tueri vides. reliquum eſt, ut, cum cognorim pluribus rebus quid tu & de bonorum

cum Trebianus post pugnam Pharsalicam ab armis non *erit, quod epistola declarat, justam irascendi caussam* *r habuit, unde illud epist.* 13. Africanae caussae iratior, is velle videtur eos habere sollicitos, a quibus se putat rnioribus esse molestiis conflictatum. *Quare nil mi-* *ß, si Cicero spem ei perexiguam affert incolumitatis. par-* *n & exsiliter pollicetur in eo loco:* Si quis mihi erit adi- *Scripta est post bellum Africanum: quod ex iis verbis* *io*, Consilium tuum, vel casus potius, diutius in armis bus commorandi. *Deinde excusationem affert, quod* *non scripserit: tum hortatur eum, ut conscientia se susten-* *torum & consiliorum suorum: sperare etiam jubet, ex-* *non diu futurum: eam porro spem sumit a Caesaris cle-* *a, a statu reipub. jam reviviscentis, a suo studio, ab* *rum Trebiani copia. Quibus caussis ut forti magnoque* *sit hortatur. Scripta videtur ante superiorem proxi-* *nam prima illa verba*; Antea misissem ad te litteras, *s scribendi* invenirem; *nullas antea Ciceronem litte-* *mississe, perspicue demonstrant. Eodem anno. Quod* *ius Trebiani familiam aut vitam pertinet, eruere ex* *ia nihil potui. Caesare* III. *Lepido Coss.*

M. T. C. TREBIANO S. D.

filium tuum, vel casus potius diutius in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic eventus, quod tardius quam est aequum & quam ego vellem recuperas fortunam & dignitatem tuam, mihi non minori curae est quam tibi semper fuerunt casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sestio, & saepissime Attico nostro, proximeque Theudae, liberto tuo, totum me patefeci, & haec his singulis saepe dixi, quacunque re possem, me tibi & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut operam, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnis res parata putent. Si auctoritate & gratia tantum possem quantum in ea repub. de qua ita meritus sum, posse deberem, tu quoque is esses qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. Sed quum eodem tempore eademque de caussa nostrum uterque cecidit, tibi & illa polliceor,

Manutius veterum librorum secutus | *ciperare.* Victor. *Recuperas fort.*] Quia

r, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea: & ea quae
ærea videor mihi ex aliqua parte retinere, tanquam ex
uiis pristinae dignitatis. Neque enim ipse Caesar, ut
is rebus intelligere potui, est alienus a nobis, & omnes
ämiliarissimi ejus casu devincti magnis meis veteribus
iis me diligenter observant & colunt. Itaque si qui mi-
it aditus de tuis fortunis, id est, de tua incolumitate,
ia sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis
orum sermonibus adducor ut sperem, agam per me ipse
oliar. singula persequi non est necesse. universum stu-
ı meum & benevolentiam ad te defero. Sed magni mea
est, hoc tuos omnis scire, quod tuis litteris fieri po-
ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc
ertinet, ut nihil existiment esse tam difficile quod non
e mihi susceptum jucundum sit futurum. Antea mi-
n ad te litteras si genus scribendi invenirem. tali enim
pore aut consolari amicorum est, aut polliceri. Con-
ione non utebar, quod ex multis audiebam quam for-
sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te
menter consolaretur conscientia factorum & consilio-
tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum
stu-

devincti] Sane *casus* quidam videtur ut Cæsaris familiares Ci- devincti essent. *Corradus*. *De-*] Ut Dolabella, Balbus, Rabi-?. Sylla & alii quos defendi. *Idem*.
ev.] Vulgo *quasi devinctis*: sed il- ecepi ex Pal. prim. Grut. Vatic. ous accedit Græv. prim.] editione rii. *Gebhardus*.

Antea misissem ad te litteras] In non- editionibus hinc nascitur novæ æ initium: sed non debet. nam sequitur, pars est hujus 10 epi- *Lambinus*. In meis libris sane annectitur epistolæ. In aliis ta- initium est novæ epistolæ, quos est Manutius, qui & eam scri- putavit ante superiorem proxi-, quia prima illa verba, *antea misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem*, nullas antea Ciceronem litteras ad eam misisse perspicue demonstrent. Hæc quidem ille in argumento hujus epistolæ declaravit, quæ cum mihi præcidenda fuerint, duxi de iis hic esse monendum. Nam quamvis mei libri adstipulentur vulgatis editionibus, has epistolas conjungentibus, & pro una habentibus, tamen sententia Manutii mihi videtur potior. Nam verba quæ hæc præcedunt plane ostendunt eis finiri epistolam: Ista vero *antea misissem*, &c. initium novæ epistolæ arguunt. Sed sine libris nihil ausus sum immutare. *Gravius*.

Tali enim tempore] In adversa fortuna.

At

ſtudiorum optimorum capis, in quibus te ſemper ſcio eſſe verſatum, idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritiſſimo rerum & exemplorum & omnis vetuſtatis, ne ipſe quidem rudis, ſed in ſtudio minus fortaſſe quam vellem, & in rebus atque uſu plus etiam quam vellem, verſatus ſpondeo, tibi iſtam acerbitatem & injuriam non diuturne fore. Nam & ipſe qui plurimum poteſt, quotidie mihi delabi ad aequitatem & ad rerum naturam videtur: & ipſa cauſſa ea eſt ut jam ſimul cum rep. quae in perpetuum jacere non poteſt, neceſſario reviviſcat atque recreetur: quotidieque aliquid fit lenius & liberalius quam timebamus. Quae quoniam in temporum inclinationibus ſaepe parvis poſita ſunt, omnia momenta obſervabimus, neque ullum praetermittemus tui juvandi & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut ſpero, fiet proclivius, ut etiam polliceri poſſim. id re quam verbis faciam libentius. Tu velim exiſtimes, & pluris te amicos

*diat. jacturam fortunarum ut aequiore animo fe-
tatur: quando nec rei familiaris damnum cum ac-
dignitatis lucro conferri debeat; nec privata res,
lica sit amissa, magnopere curanda videatur. Prae-
m suorum in illum officiorum sibi non ingratam esse
r. Eodem anno.*

M. C. TREBIANO S. D.

bellam antea tantummodo diligebam, obligatus ei
il eram. nec enim acciderat mihi opus esse, & ille
bebat, quod non defueram ejus periculis. Nunc
m devinctus ejus beneficio, quod & antea in re, &
pore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut
plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer
e quoque mihi gratulari quam gratias agere malim.
omnino non desidero, alterum vere facere pote-
od reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua
ad tuos aperuit, est tuae sapientiae, magnitudi-
nimi, quid amiseris oblivisci, quid recuperaris co-
Vives cum tuis, vives nobiscum. plus acquisisti di-
quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset ju-
si ulla res esset publica. Vestorius noster familiaris
ripsit, te mihi maximas gratias agere. Haec prae-
dica-

itatae gratiae nostrae tui caritate, & meo perpetuo er-
amore, culto a te diligentissime. Omnia promissa,
irmata, certa & rata sunt quae ad reditum & ad salu-
tuam pertinent. vidi, cognovi, interfui. Etenim
is Caesaris familiaris satis opportune habeo implicatos
uetudine & benevolentia, sic ut cum ab illo discesse-
ne habeant proximum. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus,
ius, Matius, Postumius plane ita faciunt, ut me uni-
ligent. Quod si mihi per me efficiendum fuisset, non
oeniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed
l est a me inservitum temporis caussa. veteres mihi ne-
tudines cum his omnibus intercedunt, quibuscum ego
e de te non destiti. Principem tamen habuimus Pan-
, tui studiosissimum, mei cupidum, qui valeret apud
n non minus auctoritate quam gratia. Cimber autem
Til-

impressum esse, *dibilitata gratia* Sed eam lectionem, quamvis tolerabilis videretur, non aeque mihi placere scripseram, atque *, debilitasque gratia nostra.* Nunc tia mutata, hanc amplector, *ipsa debilitata gratia nostra*, quod ab antiqua & recepta minus lon-sse videatur. *Lambinus. Vinceba-tuna ipsa debilitata gratia nostra*, *itate*] Amor tui me coegit plura re, quam nunc videbatur pati hic status afflictus, cum gratia, qua valui, imminuta valde est & fe-tincta. In omnibus libris tam quam quos Graevius excussit est *de-e.*

nis Caesaris familiaris satis opportune implicitos] Meus optimus liber gnoscit *satis opportune.* & commo-ssent abesse. *Grav.*

ab illo discesserint] Hoc est, illo o. vide Manut.

tius] C. Matius, epist. 27. lib. 11, *us.* Ita Pal. pr. Vat. Victor. vul-*arius*, male. Codex Mediceus *s*, inde peccatum. sed *Matius* Cae-us, cujus meminit Tranquillus. *rdus.*

Postumius] Curtius, vel Fulvius. *Corradus.*

Quod si mihi pro me effic.] Pall. prim. tert. Gruter. Stewech. Peck. *quod si mihi per me efficiendum:* non *pro me:* quod & habet prima editionum: quamvis non displicet, tamen nihil audeo mu-tare. *Gebhardus.* *Quod si mihi per me efficiendum*] Sic omnes veteres libri, quos inspexit Manutius, sic & duo mei, Amstelodam. Mentel. Pall. duo, pri-ma edit. Quid ergo est, cur veterem lectionem hic respuamus, quam rectis-sime Manutius exposuit. Locutiones tales occurrunt frequentes. Suet. Jul. 56. *Cum Caesar pleraque & qua per alios erant gesta, temere crediderit, & qua per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus perperam ediderit.* Id. Aug. cap. 20. *Externa bella duo omnino per se gessit.* Id. cap. 64. *Nepotes & litteras, & natare, aliaque rudimenta per se plerumque docuit.* Recentiores quidam li-bri, & vulgatae editiones, *pro me.* Sed perperam. Ignorantia illius locutionis peperit hanc, quam vulgatae prae se fe-runt. *Graevius.*

Cimber autem Tullius] Hic paullo post in Caesarem conjuravit, etsi illum fue-

rat

nim te firmum sermo Epuliae tuae, lacrymaeque declarabant, quam significant tuae litterae: atque trabantur, cum a te abessent ipsae, multo in gra- ura futurum. Quare magno opere putavi, ango- loris tui levandi caussa, pro certis ad te ea quae es- perscribi. Scis, me antea sic solitum esse scribere nagis ut consolarer fortem virum atque sapientem, exploratam spem salutis ostenderem, nisi quam p. cum hic ardor restinctus esset, sperari oportere . Recordare tuas litteras, quibus & magnum ani- hi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos con-

uleia tua] Ita Victorius e- que in Pal. prim. ac Grut. *r.* prim. & Amstelodam.] go *Appuleia.* editio prin- Gebhardus.

re putavi] Sic passim Vi- ac Vatican. codex, & hoc . Guilielmius tamen legen- *magnopere e re*, non ab- umen, ut ei hanc non invi- *ias.* Verbum *oportere* ex- . MSS. post *perscribi.* Idem.

tere] Verbum *oportere* ab- e libris MSS: quod tamen videtur. *Lambinus.* Recte tendit necessarium esse ut adjiciatur *oportere:* pendet fine hoc verbo. Immo onem plane repudiat Lati- uæ postulat, *magnopere pu- scribendum esse*; aut *perscri-* at habent editiones multæ. no totus locus sic legitur & : *Minus enim te firmum ser- ia, lacrymaque ampia decla- m significant tua littera, at- abantur, cum ad te adessent. graviore te cura futurum quia tavi angoris & doloris tui le- ro certis ad te ea, qua essent psi.* Videtur mihi nunc sic , *Ipse multo in graviore te quia putavi, magnopere an- tui levandi caussa pro certis ad te ea qua essent certa perscripsi.* trans- posito solum *magnopere:* quod me ta- men adhuc sollicitum habet, ut vix du- bitem quin Cicero aliter scripserit. Vi- dere hinc etiam licet unde illud *perscribi* manaverit. *Gravius.*

Quam ut exploratam spem salutis osten- derem, nisi ejus quam, &c.] Sic emen- davi. nam quis non videt, hunc esse verborum ordinem, hancque senten- tiam? Magis ut consolarer fortem vi- rum atque sapientem, quam ut ex- ploratam spem salutis ostenderem, *nisi ejus* salutis *quam* sperari, &c. Hæc eo scripsi quod libri vulgati habent, *nisi eam*, &c. Hoc præterea dissimili- tudinis in libris antiquis reperi, quod alii habent *exploratam*, alii *explorata.* Ego *exploratam* magis probo. *Lambin.*

Nisi quam, &c.] Sic scripsi ex editione principe, Gruter. Pal. tert. Stewech. Peck. *nisi quam ab ipsa rep.* cum vulge- tur, *nisi eam*, *quam* &c. Lambinus per- tentat, *nisi ejus*, *quam* &c. Denique ex omnibus MSS. *restinctus:* pro quo ex- stat *exstinctus.* Gebhard. Cui subscri- bunt Græv. prim. Amstelod. Mentel. Victor. edit. male ex quibusdam re- centibus recepit Gebhardus, *explorata.* Recte tamen ex edit. prima Grut. Pal. tert. Stewech. Peck. reposuit, *nisi quam ab ipsa rep.* quamvis Grævii primus, *nisi ea quam ab ipsa rep.* Amstelod. vero *nisi eam quam.*

constantem ac paratum: quod ego non mirabar, cum recordarer, te & a primis temporibus aetatis in rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum uti victor, beatus, sed etiam ut si ita accidisset, victus, ut sapiens esses. Deinde, cum studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum quamobrem eorum quos laudas te non simillimum praebeas. Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora quae jam effugisti. Nunc vero tantum te para ad haec nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina ac litterae; quibus semper usi sumus: quae secundis rebus delectationem modo habere videbantur, nunc vero etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint.

CICERO LIGARIO.

'si tali tuo tempore me aut consolandi aut juvandi tui
aussa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oporte-
tamen adhuc id non feceram: quia neque lenire
ar oratione neque levare posse dolorem tuum. Post-
'o quam magnam spem habere coepi, fore ut te brevi
ore incolumem haberemus, facere non potui quin tibi
ntentiam & voluntatem declararem meam. Primum
scribam, quod intelligo & perspicio, non fore in te
irem duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, &
o hominum, &, ut mihi videtur, etiam sua natura
rem facit: idque cum de reliquis sentio, tum de te
audio ex familiarissimis ejus, quibus ego ex eo tem-
quo primum ex Africa nuntius venit, supplicare una
fratribus tuis non destiti. quorum quidem & virtus
tas & amor in te singularis, & assidua & perpetua cu-
utis tuae tantum proficit, ut nihil sit quod non ipsum
irem tributurum existimem. Sed si tardius fit quam
nus, magnis occupationibus ejus, a quo omnia pe-
r, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul A-
iae caussae iratior, diutius velle videtur eos habere
itos a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis
ctatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie
lius & placatius ferre. Quare mihi crede, & memo-
nanda, me tibi id affirmasse te in istis molestiis diutius
non

GARIO] Pro quo extat oratio.
c revocatus, in Cæsarem paullo
' Appiano auctore) conjuravit.

uc id non feceram] Sic Medic. co-
c ex eo Victorius, neque variat
it Pall. prim. tert. Grut. *fecerim.*
Græv. prim. & Amstelod.] vul-
. Gebhard.

tius venit] Victoriæ Cæsaris, vel
te a te missus. *Corradus.*

Fratribus tuis] Duobus, quorum al-
ter T. Ligarius dicebatur. *Idem.*

Et amor in te] Meus. Nam *amor* &
cura, ad Ciceronem: virtus & pietas,
ad fratres est referenda. *Idem.*

*Quod non ipsum Cæsarem tributurum
existimem*] Sine cujusquam intercessio-
ne.

Africana caussa] In qua tu fuisti.
Corrad. *Iratior*] Quia bellum renova-
verant: lib. IV, ep. 13.

 No

non futurum. Quum quid ſentirem expoſui, quid vellem tua cauſſa, re potius declarabo quam oratione: &, ſi tantum poſſem quantum in ea rep. de qua ita ſum meritus, ut tu exiſtimas, poſſe debebam, ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes. eadem enim cauſſa opes meas fregit quae tuam ſalutem in diſcrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meae dignitatis, quidquid reliquiae gratiae valebunt ſtudium, conſilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem ſemper habuiſti, primum ob eas cauſſas quas ſcripſi; deinde, quod ea de rep. ſemper voluiſti atque ſenſiſti, ut non modo nunc ſecunda ſperare debeas, ſed etiam ſi omnia adverſa eſſent, tamen conſcientia & factorum & conſiliorum tuorum, quaecunque acciderent fortiſſimo & maximo animo ferre deberes.

Ne tu quidem in iſtis incommodis eſſes] Cum in manuſcripto libro ante verbum *eſſes*, legatur *non*, videtur pro *ne* ſcribendum eſſe *na*, ut ſit, *na tu quidem in* ſus enim hic eſt, quia tam bene de rep. ſemper voluiſti & ſenſiſti, debes nunc ſperare ſecunda, tanquam bonæ hujus tuæ voluntatis & ſenſus præmia: non

EPISTOLA XIV.

ARGVMENTVM.

Exordii loco ſignificatio officii & amoris eſt; narratio, quid actum cum Caeſare ſit de Ligarii incolumitate, demonſtrat: concludit epiſtolam cohortatio ad laetitiam, & conſtantis in eo juvando animi promiſſio. Eodem anno.

CICERO LIGARIO.

ME ſcito omnem laborem, omnem operam, curam, ſtudium in tua ſalute conſumere. nam cum te ſemper maxime dilexi, tum fratrum tuorum, quos aeque atque te ſumma benevolentia ſum complexus, ſingularis pietas amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, ſtudiique munus aut tempus praetermittere. Sed quae faciam fecerimque pro te, ex illorum te litteris quam ex meis malo cognoſcere. Quid autem ſperem aut confidam & exploratum habeam de ſalute tua, id tibi a me declarari volo. Nam ſi quiſquam eſt timidus in magnis periculoſiſque rebus, ſemperque magis adverſos rerum exitus metuens quam ſperans ſecundos, is ego ſum: & ſi hoc vitium eſt, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cum ad v Kal. intercalares priores, rogatu fratrum tuorum ve-

ME *ſcito omnem meum laborem*] In meo primo & Peck. abeſt, *meum*, & vix credo id eſſe a manu Tullii. *Gravius.*

Nam ſi quis eſt timidus] Ita fidenter ſcribo ex Pal. tert. Gruter. Stewech. quod ita meminerim loqui Plautum Moſtellaria de hac re, *qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.* Vulgo *quiſquam.* Gebhardus. Perinde quidem eſt ſcribaturne *quiſquam* an *quis.* ſed quoniam meus primus liber, ut & Amſtel. & Mentel. nec non Pal. prim. Medic. Vatican. ac vetuſtiſſimi quique ſtant pro *quiſquam*, id loco mutare auſus non ſum. Plauti locus, quem Guilielmius margini adſcripſerat, nihil ad rem facit, is ſententiæ cauſſa annotatus fuerat. *Grav.*

Cum ad II *Kal. intercalares priores*] *Ad* II *Kal.* hoc eſt, *ad pridie Kalendas.* Sic enim ſæpe loquitur ad Atticum ſcribens. Hic ultimum diem menſis Novembris ſignificari, Ambroſius noſter Regienſis ſcribit. Sunt tamen, qui VI *Kalendas* non II *Kalendas*

venissem mane ad Caesarem atque omnem adeundi & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem: cum fratres & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quae caussa, quae tuum tempus postulabat: non solum

das describant. Nos ut de mense Februario accipiamus, facit, quod Ligarium non multo post Marcellum legimus absolutum, & Marcellum non ita multo post absolutionem circiter x Kalend. Junii a Chilone interfectum. *Priores*, Quoniam si VI *Kalendas*, legamus, bis eodem anno VI *Kalendas* dicamus, & *priores intercalares* appellemus necesse est: sin II *Kalendas* tueare, ita erit exponendum: *priores intercalares*, prioris mensis ex duobus mensibus inter Novembrem & Decembrem intercalatis. *Corradus. Cum ad V k. i. pr.*] Numa Pompilius talem annum instituerat ut alternis annis, sive post biennium quodque, modo dierum viginti duorum, modo viginti trium mensis interkalaretur. Hic mensis di- mis Februarii diebus, qui sequebantur post intercalares, eodemque modo reliqui dies interkalares, & quinque prædicti dies Februarii, a Kalendis Martiis nomen accipiebant, deminuto numero usque ad Kalendas Martias. Fiebat alternis annis hæc interkalatio, non post ultimum Februarii diem, sed post vigesimum tertium, id est, post Terminalia. Sed quia vitio Pontificum per intercalandi licentiam turbatus erat hic annus, ut eum rursus corrigeret, instituit annum 365 dierum, & illi anno, quo fastos emendabat, inter Novembrem & Decembrem mensem interjecit duos alios, fuitque is annus quindecim mensium, cum interkalario, qui in eum annum inciderat. Eo anno dies illi omnes No-

ı ex oratione Caesaris, quae sane mollis & liberalis
sed etiam ex oculis & vultu; ex multis praeterea signis,
facilius perspicere potui quam scribere, hanc in opi-
em discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quam-
n fac animo magno fortique sis: &, si turbidissima
ıter ferebas, tranquilliora laete feras. Ego tamen tuis
sic adero, ut difficillimis: neque Caesari solum, sed
amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse
ovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo.

nus tamen & *vultu & ex multis.* *& vultu & multis prat.* Gebhar-

Hanc in opinionem discessi] Est veni in hanc opinionem. Dicitur *ut discedere in sententiam.*

EPISTOLA XV.

ARGUMENTUM.

*ıistolae brevitas argumentum non desiderat. quis enim ea
ıeri non videt gratulationem, benevolentiam, officium?*

CICERO BASILIO S.

Ibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor. a te ama-
ri, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

ERO BASILIO] Is esse vi-tur qui quum Cæsarianus esset, ıem tamen conjuravit, & postea a servis est interfectus. quem L. Minutium Basilium vocant historici. *Corrad.* Vid. ad Att. 11, 16.

EPISTOLA XVI.

ARGUMENTUM.

*Iutui amoris commemoratione quasi viam sibi ad peten-
munit: petit autem ut absentem se tueatur: siquidem
m fore non dubitet. Scripta quo anno interfectus est
ır: si modo hic Bithynicus ille est quem Siciliae praeto-
ost Caesaris necem praefuisse narrat Appianus. Antonio
ılabella Coss.*

BITHYNICVS CICERONI S.

SI mihi tecum non & multae & justae caussae amicitiae privatim essent, repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris; quod faciendum iis existimo qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia, cujus fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

Bithynicvs Ciceroni S.] Videant docti, an is sit Bithynicus, quem Prætorem in Sicilia fuisse post Cæsaris mortem scribit Appianus. *Corradus.*

EPISTOLA XVII.

Argvmentvm.

Scribenti Bithynico, cupere se remp. constitutam ut cum Cicerone ducere vitam posset, respondet se quoque eadem teneri

situdine nostra, judiciisque patris tui de me, summi Nam sic habeto, beneficiorum magnitudine eos qui oribus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum uam me, necessitudine neminem. Quamobrem grahi est & memoria tua nostrae conjunctionis, & ejus augendae voluntas.

tui] Q. Pompeii Bithynici. : conjectura fallit. *Corrad.* *valeant*] Prim. meus & Palat. *ut valeant.* Sed puto hæc verba esse delenda, aut legendum *aut valent.* Grævius.

EPISTOLA XVIII.

ARGVMENTVM.

idierat Lepta scriptam esse legem a Caesare, quam ferre liem cogitaret, cum aliis de rebus, tum de creandis muorum decurionibus. &, quoniam familiares quosdam qui praeconium fecerant, fieri decuriones volebat; ideo vit a Cicerone per litteras, ut ea de re quid in lege nonromulgata scriptum esset, ex Balbo, Caesaris familiaris cognosceret. Respondit Cicero, quod ex Balbi codicillis verat, licere iis qui praeconium fecissent, in decurionie; qui facerent, vetari. Rescribit etiam de bello Hispa, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana. eptum in extremo dat Leptae filio, ut Hesiodum ediscat, e recitet ejus versus de virtute per sudorem comparanda. a est eo anno cum Caesar quartum consul sine collega, Pompeii liberos in Hispania pugnaret.

CICERO LEPTAE.

nul accepi a Seleuco tuo litteras, statim quaesivi e Bal- per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, Eos qui

ERO LEPTÆ] Qui Præfes fabrum cum Cicerone in Ci-. *Corrad.* *accepi a Seleuco*] In antiquis ribus *simul*, sine *ac*, quod alibi apud Ciceronem legimus, si vetustis codicibus fides habeatur. Ad Atticum libro VIII. *Simul aliquid audiero scribam ad te.* Non, ut vulgati, *simulatque.* Item libro IX in epistola Balbi & Oppii

qui facerent praeconium, vetari esse in decurionibus, qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum qui hodie haruspicinam facerent in senatu Romae legerentur, eos qui aliquando praeconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil. magnum tamen exercitum Pompeium habere constat. Nam Caesar ipse ad nos misit exemplum Paciaeci litterarum, in quo erat, illi undecim esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeii, inspectante exercitu, interfectum, quod consensisset cum Hispanis quibus-

Oppii ad Ciceronem, *Ut simul Romam venerit, agat de reconciliatione gratia suæ & Pompeii.* Quamvis hic etiam impressi omnes *simulac.* Videnda res diligentius: cum enim tot probati libri sæpe eandem diversis locis locutionem habeant, non facile existimandum est corruptos esse. Rem fortasse aliquorum judicio parvi momenti

Pompeium] Cn. Pompeium Magni filium. *Corrad.*

Ipse ad vos misit exemplum Paciati litt. —— *illi undec. esse leg.*] Sic, *ad vos*, Victor. ex Mediceo, quem sequitur prim. Palat. & Amstelodam. At Græv. prim. & Mentel. hic consentit vulgatis editionibus, in quibus *nos* scribitur. Et vero similius est

m, si in oppidum nescio quod Pompeius rei fru-
riae caussa venisset, eum comprehendere, ad Cae-
que deducere. De negotio tuo, quod sponsor es
ompeio, si Galba consponsor tuus redierit, homo
familiari non parum diligens, non desinam cum
ommunicare, si quid expediri possit: quod vide-
mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere a
obari vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persua-
me quidquid habuerim judicii de dicendo, in il-
ibrum contulisse. Qui si est talis, qualem tibi vi-
cribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non
o quin quantum de illo libro tantundem de mei ju-
fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari
alibus scriptis. etsi abest maturitas aetatis, jam ta-
personare auris ejus hujusmodi vocibus non est inu-
Me Romae tenuit omnino Tulliae meae partus. Sed
ea, quemadmodum spero, satis firma sit, teneor
n, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam
onem: &, mehercule, non tam sum peregrinator
quam solebam. aedificia mea me delectabant & o-
domus est quae nulli villarum mearum cedat, o-
omni desertissima regione majus. Itaque ne litterae
m meae impediuntur, in quibus sine ulla interpel-
e versor. Quare, ut arbitror, prius hic te nos
quam

lba consponsor tuus] Forte is est
ibi. .; epistola exstat ad Cicero-
quae numero in illo libro est

rem meum tantopere a te probari]
Brutum, de quo lib. 11 de Di-
he sic scribit, *Libri tres erunt de
, quartus Brutus, quintus* Orator.
us-
us] Ex quo decessit. *Idem.*
ficia mea me delectant] Nos ut in
s delectabant scripsimus, longe
sensu quam si praesenti tempo-
h. Adfert enim rationem cur
tam peregrinator quam antea.

ob id (inquit) peregrinabar libenter, quia ædificia mea me delectabant & otium. Magnificas enim villas & sumptuose ædificatas habebat, quas ipse *ocellos Italiæ* ad Atticum scribens appellat. Nunc ea quæ quærebam in villis, domi habeo. Infert enim, *Domus est qua nulli mearum villarum cedat, otium omni desertissima regione majus.* Victorius.

In quibus sine ulla interpellatione versor] Vulgatur, *sine ullo interpellatore versor:* sed nostram reposui ex Pall. pr. tert. Grut. Vatican. editione Victorii. *Gebhard.*

Tu

quam istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum: & habeat in ore,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα] Quod non quatuor integros Hesiodi versus, sed primi partem scripsimus, in hoc etiam antiquorum codicum auctoritatem secuti sumus. Scimus præterea semper in his allegationibus Ciceronem brevem & concisum admodum esse, ut trium etiam dictionum proverbium non integrum quandoque adducat, nedum quatuor totos versus celebres & vulgatissimos recitaret. *Victorius.*

EPISTOLA XIX.

ARGUMENTUM.

Lepta significaverat, diversatum se esse apud Maculam, beneque ab eo acceptum. deinde petierat a Cicerone, ut a Balbo curam sibi eorum ludorum impetraret quos Caesar devictis jam in Hispania Pompeii liberis, per singulas regiones dare cogitabat; eaque jam de re ad Balbum & Oppium scripserat. De Macula respondet Cicero gaudere se quod officio functus esset amicitiae humanitatique debito ...

cum Oppio locutus sum. nam Balbum postea quam rofectus non vidi; tantis pedum doloribus afficitur ut veniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, citius faceres si non curares: quod enim eo labore asse- ia, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum tudo, ut ex his aliquis potius effluat quam novo sit s, praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua dedisse beneficium putabit (si modo ipsum sciet) non ac-

[illegible] loci paullo post explica- *regia* [illegible], paucis sponam, quae Caesar dictator quem [illegible] multis in it etiam *regibus* [illegible] ejus, *visum in regiis non reprehendo*, [illegible]) quod regiam Ro- [illegible] haberet, & cuncta pro suo [illegible]. Cum sex- [illegible] exempla hujus nominis af- [illegible], uno contentus ero, quod [illegible] docendi [illegible] accommo- est: [illegible] in eo quoque tione [illegible], etsi diversi lu- [illegible] quos [illegible] Matius ab [illegible] cuncta cupiebat. In ad Matium 170. *Sed te homi-* [illegible] *non fugit, si Caesar rex* [illegible] *mihi quidem* [illegible], & quae [illegible]. Quamvis autem munera [illegible] urbis regiones Caesar edi- [illegible] unquam *munera regionum* [illegible], nisi omnia me fallunt. [illegible] *regem* quandoque Ci- [illegible], quem Graeci τύραννον di- [illegible] est: unde libet lo- [illegible] Orationis prima contra Catili- [illegible]: *Si in hunc animadver-* [illegible], [illegible] *factum esse* [illegible] est, *& regie*, [illegible]. Hanc scripturam, [illegible] planam, confirmat aucto- [illegible] codicis: vidi enim librum Longobardis exaratum, qui [illegible] historiam Sallustii, & quae- [illegible], in quibus erant ora- [illegible] in L. Catilinam, in quibus [illegible]. *Victor.* *Munerum regio-* [illegible] qui a Tarquinio rege institutis, modo Romani, modo Ma- gni, modo etiam Circenses sunt appel- lati: sed nunc *regii* a Cicerone in Cae- saris invidiam dicuntur. Legitur ta- men etiam *regionatim*, ut cum Sueto- nio exponas, regionatim faciendorum. *Corradus.* Omnes libri manuscripti, quos quidem viderim, etiam is quo usus est P. Victorius habent *regiorum* praeterquam quod in uno est *munerum regionis*: cujus auctoritate defendi po- test Manutii conjectura, qui vult le- gi *munerum regionum*. Lambinus. *De curatione aliquam munerum regionum*] Ita optimus codex Palat. primus: sed ante ita legendum conjecerat Paullus Manutius, non improbante Lambino, quandoquidem in aliquo suorum re- pererat *regionis*, vulgo *regiorum*. Gebhard. *Mun. regionum*] Non possum in ani- mum inducere Ciceronem apud Caesa- ris amicum ausum fuisse Caesarem ap- pellare *Regem*, praesertim cum id nomen tam invidiosum esset. Epistola ad Ma- tium scripta est post Caesaris caedem. Itaque non possum non assentiri Manu- tio & Gebhardo, praesertim cum & pri- mus Palatinus, & primus meus, & Am- stelodam. libri praestantissimi, legant *regionum*. Graevius.

Quod enim eo labore] Muneribus cu- randis. *Corrad.*

Nullo modo assequere] Ut sis inter Cae- saris domesticos. *Idem.*

Praeter operam] Qualis esset tua, quam velles illi navare curandis muneribus. *Idem.*

Si modo hoc ipsum sciet] Adeo non cu- rat haec minima. *Idem.*

Ali-

accepisse. Sed tamen aliquid videbimus in quo sit species.

aliter

Aliquid videbimus, in quo sit spes] Nos cum antiquis exemplaribus *species* legimus, id est, dignitas & honestas aliqua: ut ad Lentulum, *Hic mea vita cursus offendit eos fortasse qui splendorem & speciem hujus vitæ intuentur*, &c. Hujus vocis hoc significatu plurima exempla adjungerem, nisi tam obvia essent ut quivis per se facile invenire posset. Potius conabor historiam hujus epistolæ ex nonnullis locis ad Atticum collectam explanare. Instabant hoc tempore Ludi Romani, qui magnifice semper edi soliti erant. Jamque Cæsar e bello contra liberos Cn. Pompeii gesto revertebatur, scripseratque ad Lamiam se ante diem ludorum Romæ futurum: nonnihilque se properaturum ut ludis ipsis interesset, mandaratque ut ad ludos omnia pararent. Desiderabat igitur Lepta sibi horum ludorum aliquam curationem tradi: cum Oppioque & Balbo de ea re Ciceronem agere volebat: jamque do-

Thetis apud Homerum, *τίπτε μ' ἐκεῖνος ἄνωγε μέγας Θεός*· & apud Pythagoricos *αὐτὸς ἔφη*, id est, Pythagoras, dicebatur. *Victorius*. *In quo sit species*] Si rem semel de qua hic agit, nonnulli intelligere voluissent (poterant autem ex epistolis ad Attic. omnia accipere: his enim, quæ a me pro hujus loci declaratione scripta sunt, fortasse parum fidebant) non tam multa peccassent, & veterem lectionem, quæ in Mediceo est, a me restitutam, veriorem esse cognossent. Sententia hujus loci, & vis illius nominis, copiose a me in meis castigationibus explicata est, addam tamen hujus nominis eodem significatu exemplum, e primo de Oratore ad Q. Fratrem: *Et quanquam in utroque nostrum summum esse ingenium studiumque perspexi: tamen hæc quæ sunt in specie posita*, &c. Sed magis adhuc simile huic loco est illud in L. Pisonem, *At fuit pompa, fuit species, fuit incessus*. nam locus ille ad Atticum non

EPISTOLA XX.

ARGUMENTUM.

curate multa colligit ut Toranio exsulanti persuadeat, commoveat. Consolationem unam illam affert, qua usus est in epist. 4 ad Torquatum, nihil iis horribile timescendum videri qui tum recte vixerint, tum aetiam [illegible] pervenerint ut vitae non multum superesse tur. Scripta belli Hispaniensis tempore.

CICERO TORANIO S.

Ederam [illegible] duo ante pueris Cn. Plancii litteras ad te. eo nunc ero brevior, teque, ut antea consolabar, hoc ore monebo. Nihil puto tibi esse utilius quam ibidem [illegible]iri, quoad scire possis quid tibi agendum sit. Nam [illegible] navigationis longae & hiemalis & minime portuo[illegible] [illegible]iculum, quod vitaveris, ne illud quidem non quantivis,

[illegible] ANIO] Tora[illegible] paulo ante Ci[illegible] [illegible]fectus fuit. [illegible] Consulum.

que [illegible], commodum illud non parvum habendum est; sed tale ut magnifaciendum sit, subito cum certi aliquid audieris te isthinc posse profi[illegible]

tivis, ſubito cum certi aliquid audieris, te iſtinc poſſe proficiſci. Nihil eſt cur adventibus te offerre geſtias. multa praeterea metuo, quae cum Cilone noſtro communicavi. Quid

negligendum, eſſe alienum, & foris profectum: eamque ſolam eſſe rectam & veram ſcripturam, quam P. Victorius ex illo optimo codice hauſit, *ne illud quidem non quantivis, ſubito cum certi aliquid*, &c. *Ne illud quidem non quantivis*, id eſt, illud eſt plurimi faciendum, Illud eſt quantivis æſtimandum, *poſſe ſubito*, &c. Vulgata tamen lectio tolerabilis eſt, & ſententiam continet planam & facilem. Verum quid tum poſtea, ſi non eſt Ciceronis oratio, ſed aliena? Omnino igitur Florentinam ſcripturam cenſeo eſſe amplectendam, & vulgatam reſpuendam. Sed ſcripturæ Florentinæ addendum cenſeo *quamvis*, poſt *quantivis*, ut ſit, *ne illud quidem non quantivis, quamvis ſubito, cum certi aliquid*, &c. *Quamvis ſubito* autem, id eſt, quantumvis ſubito. *Lambinus*. *Ne illud quidem non quantivis ſubito*] Pall. primus, tertius,

feruntur? qua hic video? item ille in II. *Valde ego te iſtim excitarem*. Nam II Æneidos, *Illi mea triſtia facta: illi* pro *ibi* adverbium eſſe vult Donatus Terentii interpres. Et etiam alibi, *Patet iſti janua lato*, pro *iſtic* quidam intelligunt: nam Petrus Bembus in ſuo illo diſertiſſimo & elegantiſſimo de Terentianis fabulis dialogo, ſic hunc verſum legit in Phormione, *Interea ſedemus illi, intervenit*. & illum item in Hecyra, *Itaque ineptus hodie dum illi ſedeo, ut quiſque venerat*. Hæc igitur quæ rara admodum, & abſurda videntur, videmus ab optimis auctoribus crebro eſſe uſurpata, & frequentius etiam inveniremus, niſi a junioribus quibuſdam caſtigatoribus tanquam menda, & errata librariorum ex omnibus fere libris ſublata eſſent. *Victorius*.

Cur adventibus te offerre geſtias] Ita Pal. prim. Vaticanus, Victorii editio,

litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, caussa nihil habere quod tibi timendum sit praeter em casum civitatis: qui etsi est gravissimus, ta- issimus, & id aetatis jam sumus, ut omnia, quae ra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. mnes valent, summaque pietate te desiderant & & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne te- imoveas.

[illegible] aspiratione auctore [illegible] appellabatur, etsi frons [illegible], ac [illegible]era, sinistra- [illegible] viderentur: sive *Chilo*, qui ne labiorum sic nominaba- [illegible] nomina quaedam quae [illegible] exigunt, sine ea in illo ut in epistola ad Lucceium [illegible] & ad Petum, [illegible] Xenophontium, & [illegible]] Non T. [illegible] jampridem in agro Turino a Q. Pedio interfectus fuerat: sed altero. Nisi *Chilone*, vel *Cilone*, ut quibusdam placet, legas: ut sit liberti, vel Clientis nomen, vel potius servi, de quo lib. III ad Q. Fratrem fit mentio. *Corradus*. *Cilone* habet etiam Pal. prim. & Grav. prim.

Ibi] Caesar. *Corradus*.

Quam multa accidere possint] Ita Victorius: malim tamen adminiculante Pal. primo, *quam vel multa acc.* vulgo *quoniam multo acc.* Gebhard.

EPISTOLA XXI.

ARGUMENTUM.

[illegible] loco praeterita colligit: & quid ipse amissa [illegible], quasi exemplum ad imitandum proponit. [illegible] ad levandum dolorem valere mentis voti-

CICERO TORANIO S.

ETſi, cum haec ad te ſcribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitoſiſſimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur, tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuiſſe aſſenſorem, & me tibi: ſoloſque nos vidiſſe, quantum eſſet in eo bello mali, in quo, ſpe pacis excluſa, ipſa victoria futura eſſet acerbiſſima, quae aut interitum allatura eſſet, ſi victus eſſes, aut ſi viciſſes, ſervitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & ſapientes, Domitii & Lentuli, timidum eſſe dicebant (eram plane: timebam enim, ne evenirent ea quae acciderunt,) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus ſum. Cum aliquid videbatur caveri poſſe, tum id negligi dolebam. nunc vero, everſis omnibus rebus, cum conſilio profici nihil poſſit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderate: praeſertim cum omnium rerum mors ſit extremum: & mihi ſim conſcius, me, quoad licuerit,

EPISTOLA XXII.

ARGUMENTUM.

o in Thessalia Pompeio, boni cives multi ab armis unt: quorum alii spe veniae a Caesare impetrandae, nio reverterunt, ut Cicero, & hic Domitius: alii co- nsilio in Asiam fuerunt, aut in Achaia remanserunt, ituri Caesari ex Alexandrino bello redeunti: alii vero vel tteri supplicare nollent, vel quod ei se committere non ut, in oppida libera, bello vacua, successerunt, ut arcellus, qui Rhodi vel Mitylenis aliquandiu maluit vi- am Romae. Sed in Italiam primi Cicero & D. Laelius pote illud epist. 7 lib. 11 ad Attic. Edixit ita, ut me et Laelium nominatim. *Domitii serior adventus ud & ex hac epistola, & ex ea ad Atticum scripta, quam ui proxime, cognoscitur. Excusat igitur Cicero officium quia litteras ad eum antea non miserit: oratque & ob- , ut, cum reip. jam satisfecerit, incolumitati suae t, amicorumque, quos belli casus eripuit, desiderium nime, aut forti saltem ferat. In extremo pollicetur se facturum studiosissime, quae saluti illius & dignitati re arbitrabitur. Caesare III, & Lepido Coss.*

CICERO DOMITIO.

)n ea res me deterruit, quo minus, posteaquam in taliam venisti, litteras ad te mitterem, quod tu ad llas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse :ebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet- nsilium deesset, nec quid consolationis afferrem in nalis, reperiebam. Haec quanquam nihilo meliora nunc etiam atque etiam multo desperatiora, tamen inanis

ITIO] Cn. Domitio Aeno- o L. F. *Corrad.*
iam venisti] Ex proelio Phar- *sm.*

Nihilo meliora sunt nunc etiam, atque etiam multo desperatiora] Leg. *nihilo meliora sunt nunc, atque etiam multo desperatiora.* Lambin.

inanis esse meas litteras, quam nullas malui. Ego si te intelligerem plus conatum esse suscipere reip. caussa muneris quam quantum praestare potuisses, tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi quae daretur quaeque esset hortarer. Sed cum consilii tui bene fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset, oro obtestorque te pro vetere nostra conjunctione ac necessitudine, proque summa mea in te benevolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es fuistique semper carissimus, salvum conserves, incolumitati tuae tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quae didicisti, quaeque ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, his hoc tempore utare: quos conjunctos summa benevolentia plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium si non aequo animo at forti feras. Ego quid possim nescio, vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me quaecunque saluti dignitatique tuae condu-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD M. MARIVM, ET CETEROS

LIBER VII.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

CNeus Pompeius Magnus, iterum consul, in theatri a se exstructi consecratione, ut Pedianus, Plinius lib. VII. *cap.* 48. *Plutarchus, Dio scriptum reliquerunt, ludos dedit. Sed idem Plinius lib.* VIII, *cap.* 7. *datos ait in dedicatione templi Veneris Victricis: at Gellius lib.* X, *cap.* I. *in aede Victoriae dedicanda. quae controversia ita sedatur, si templum Veneris Victricis cum theatro dedicatum putemus. nam etsi de templo Veneris Plutarchus, ubi de theatro & ludis loquitur, mentionem nullam facit; idem tamen infra Pompeium ait, in campis Philippicis, nocte, quae proelium proxima antecessit, somniasse, ire se ad theatrum, & Veneris Victricis templum spoliis exornare. Quod autem Gellius Victoriam, non Venerem, appellat: non differre, opinor, existimavit victoriam a Venere Victrice; quoniam utrique cognomen idem esset, Coeligenae. Itaque Varro lib.* IV *de ling. Lat.* Hinc, *inquit*, comicus: Victrix Venus videsne haec? non quod vincere velit Venus, sed quod vincire & vinciri ipsa. Victoria ab eo quod superati vinciuntur. utrique testis poesis, quod & Victoria & Venus dicitur Coeligena. *Ludorum igitur duo genera Pompeius dedit, unum in theatro ipso, alte-*

rum in circo. Graeci ἀγῶνας, id est, certamina, vocaverunt, Certamen autem in theatro vel scenicum erat, vel gymnicum. scenicum Pompeii fuit actione duarum tragoediarum, Clytaemnestrae Attii poetae, & equi Trojani Livii Andronici, additis Graecis Oscisque ludis: gymnicum athletae. In Circo, qui & Hippodromus & Stadium dictus est, equorum cursus, venationes binae per dies quinque, in quibus leones quingenti caesi sunt, pugna elephantorum XX, *ut ait Plinius, vel* XVIII, *ut Dio. Nec vero dissentire quisquam putet aut a Cicerone Plutarchum & Dionem, quod neque de duabus tragoediis, neque de ludis Graecis & Oscis, a Cicerone nominatis, mentionem ullam faciunt; aut Ciceronem ipsum a Plutarcho & Dione, quod musicum certamen, ab ipsis nominatum non appellat. nam & tragoediae & Graeci Oscique ludi in scena dabantur: scenicos autem ludos Graeci scriptores in Musicum certamen incluserunt: qua de re Pollux libro* III, Τῶν ἀγώνων οἱ μὲν γυμναστικοὶ, οἱ δὲ καλούμενοι σκηνικοὶ, ὀνομασθεῖεν ἂν Διονυσιακοί τε καὶ μουσικοί. *Latine sic*, Certaminum alia quidem gymnastica, alia vero scenica vocata, Dionysiaca, & musica nominari possint. *Obscu-*

quia prolixior ludorum narratio fuerit. Annum epistolae
at esse quo Pompeius & Crassus alterum consulatum gesse-

M. CICERO M. MARIO S.D.

SI te dolor aliqui corporis, aut infirmitas valetudinis tuae tenuit, quo minus ad ludos venires, fortunae magis tribuo quam sapientiae tuae. Sin haec, quae ceteri mirantur, contemnenda du-, & cum per valetudinem posses, venire tamen nolui- utrumque laetor, & sine dolore corporis te fuisse, & ani- valuisse, cum ea, quae sine caussa mirantur alii, negle-s: modo ut tibi constiterit fructus otii tui, quo qui- tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amoenita- ene solus relictus. Neque tamen dubito quin tu ex illo iculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & patefe- Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis sumseris: cum illi interea qui te istic reliquerunt, spectarent

MARIO] Conjicimus hunc esse M. Marium Gratidium, qui Fratris in Asia legatus, quique Ciceronibus cognatione erat con-s. *Corradus.*
dolor aliquis corporis] Ut poda- epist. 4 hujus libri. *Idem.* *Dolor*] Sic Victorius & Vatic. & alibi me restituimus *qui*, pro quo vul- *quis.* [Grævii tamen primus .] Gebhard.
ludos] Factos a Pompeio in se- Consulatu. *Corradus.*
antur alii] Vulgus. *Idem.*
quo tibi Stabianum perforasti, & pa- Seianum] Quidam legunt *Scia-* nos nihil immutavimus, etsi codices *Senum.* Puto autem no- esse locorum. Nam *Stabia* col- ebris in agro Campano, lauda- iam a Galeno in Therapeutica casei bonitatem. *Stabias* autem m fuisse dicit Plinius, postea- letum in villas abiisse. Colum. de eo agit in Hortulo, *Stabiaque vetusta.* Victorius. *Patefecisti Seianum*] Quæ scriptura esset in Mediceo, olim exposuimus. quamvis autem multi multa dicant, a recepta lectione discedendum non puto, nisi aliquid firmius veriusque reperiatur. Existimavi semper nomina esse locorum: nam de *Stabiis* dubitari non potest. Columella etiam in Hortulo mentionem illarum facit, *Fontibus & Stabia celebres.* De *Seiano* obscurius est: potest tamen oppidi ignobilis, vel montis nomen esse, a quo etiam Seianus fortasse vocatus sit, qui tantam potentiam apud Tiberium Imp. consecutus est. Nihil tamen nedum certi, quod sine culpa temeritatis affirmari possit: nam ille Seianus a Seio possessore appellatus est. Qui autem *scenam* putant legi debere, meo judicio falluntur: quod facile intelliget, qui σκοπὸν Ciceronis hujus epistolæ scribendæ acute spectabit. *Idem.* *Et patefecisti Misenum*] Alii legunt, *patefecisti scenam*, alii, ut Turnebus, *sinum*, alii *Seianum*,

ctarent communis mimos ſemiſomni. Reliquas vero partes diei tu conſumebas his delectationibus quas tibi ipſe ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea perpetienda quae ſcilicet Sp. Maecius probaviſſet. Omnino, ſi quaeris, ludi apparatiſſimi, ſed non tui ſtomachi. conjecturam enim facio de meo. Nam primum honoris cauſſa in ſcenam redierant ii quos ego honoris cauſſa de ſcena deceſſiſſe arbitrabar. Deliciae vero tuae noſter AEſopus ejuſmodi fuit ut ei deſinere per omnis homines liceret. is jurare cum coepiſſet, vox eum defecit in illo loco, Si ſciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? noſti enim reliquos ludos. Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. Appa-

num, ut eſt impreſſum in libris vulgatis: alii *Scianum*, alii aliter. ego *Miſenum*, non longe diſcedens ab antiqua ſcriptura *ſenum*. Lambinus. *Pateſeciſti Seianum*] Prima editio, *ſenium*: Gruterianus, Medic. Palat. *ſenum*: & hic præterea ad oram, *ſemnium*. Pal. alter, *ſeni nuper eos dies*. Lambinus, *Miſenum*, *lis*. Et tertio: *ut vita ſe ipſe privaret*. Jo. Rivius.

Sp. Mæcius] Tarpa. fuit cenſor fabularum & poematum. Vid. Manut.

Æſopus] Tragœdus. *Corrad.* Vid. Manut.

Vox eum defecit] Jam ſenem, qui ju-

Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo aequissimo carueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytaemnestra? aut in Equo Trojano craterarum tria millia? aut armatura varia peditatus & equitatus in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dummodo is tibi quidvis potius quam orationes meas legerit, nae tu haud paullo plus quam quisquam nostrum delectationis habuisti. Non enim te puto Graecos aut Oscos ludos desiderasse: praesertim cum Oscos ludos

[illegible] quam suspicionem confirmat meus primus; in quo scribitur, *qui ne quidem leporis habuerint, quod solent mediocres ludi.* Non sollicito vulgatam, praesertim cum eam quoque stabiliat Amstelodam. & Mentel. Ex vestigiis tamen mei libri perantiqui non absurde colligas Ciceronem scripsisse, *qui ne quidem leporis habuerunt, quos solent mediocres ludi. leporis* antiqua [illegible] ratione, ut *omnis.* quod [illegible] acceperunt pro secundo casu, interposuerunt illud *id*, & *quos* mutarunt in *quod.* Graevius.

Sexcenti muli] Agamemnonis, veluti capta Troja [illegible]. *Corrad.*

In Equo Trojano] Tragoedia Livii Andronici.

Craterarum tria millia] Josephus Scaliger, vir ingenio & doctrina excellens, pro *craterarum t. m.* restituit *arcerarum t. m.* *Arcera* autem, genus est vehiculi, ut docent Varro & Nonius, & alii. *Lambinus.* *Craterarum*] Quid crateras in equo Trojano? Forte ut heroes Achivi in isto carcere laetius se iis invitarent, aut, ne capta Troja, cum diis esset libandum, crateras desiderarent? Nugae. Praeterea equus Trojanus nulla praeda fuit onustus. Josephus Scaliger legi volebat *arcerarum:* quod laudat Lambinus. Sed quis credat currus equo fuisse inclusos? Prim. Graev. *craterarum*, Amstelodam. *createrarum.* lege, *cetrarum.* Cetrae sunt clypei exsecti ex corio elephantino, quibus variae gentes utebantur, Hispani, praecipue & Afri, aliique. Hinc *cetratae cohortes* apud Caes. cetris armatae. Hae *cetrae* quoniam tum temporis rarae erant Romae, tantam vim earum secum advexit Pompeius, ut omnes ex equo Trojano Livii Andronici prodeuntes tali clypeo fuerint instructi, quod magnificentiam fabulae auxit. Sic Suetonius narrat de novo atque inaudito spectaculi genere, quod excogitavit Caligula, in ejus vita c. 12. *Per hunc pontem ultro citroque commeavit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercea corona, & securi, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde.* Curt. lib. III de Amazonibus, *Armati bipennibus levibusque scutis, cetrae maxime speciem reddentibus.* In Suetonii libris vulgo scribitur *& caetera.* Ignoratio vocis rarioris has mendas peperit. Haec mea de hoc loco est sententia, quam spero doctis & acutis viris me probaturum. *Gravius.*

Equitatus in aliqua pugna] Scrib. *equitatus ut in aliqua pugna.* Lambinus. Pro *aliqua* videtur legendum *Iliaca*, vel *Attica* vel aliquid tale, ut recte Anton. Augustinus conjecit. *Ursinus.*

Cum Oscos ludos vel in senatu vestro spectare possis] Ita est in Pal. pr. Vaticano, edi-

ludos vel in ſenatu noſtro ſpectare poſſis: Graecos ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Graeca ire ſoleas. Nam quid ego te athletas putem deſiderare, qui gladiatores contemſeris? in quibus ipſe Pompeius confitetur ſe & operam & oleum perdidiſſe. Reliquae ſunt venationes binae per dies quinque, magnificae, nemo negat. ſed quae poteſt homini eſſe polito delectatio, cum aut homo imbecillus

editione Victorii: *veſtro* quidem, pro quo vulgo *noſtro* Gruter. & alter Pal. poſtrema vero ita concipiunt, *Græcos vero ita ames.* vulgo *Græcos vero ita non ames.* Gebhardus. *Oſcos ludos vel in ſen. noſtro ſp. p.*] Non videtur hic Cicero jocari in Senatorum Arpinatium linguam Oſca miſtam quæ Manutii eſt ſententia: ſed in ſenatum Romanum, qui inconſtantia, levitate, de qua tot locis Cicero conqueritur, adulatione Pompeii & Cæſaris, ſæpe prudentibus viris riſum excitabat, aut æque ſe ridiculum præbebat ac exodiarii, ſive Oſcorum ludorum hiſtriones. *Oſci enim*

Fin. *Atqui reperiemus aſotos, primum ita religioſos, ut edant de patella: deinde mortem ita non timentes, ut illud in ore habeant*, &c. Tantum, inquit, longe es ut *Græcos* ames, ut omnia quæ ejus gentis nomine appellantur ferre non poſſis, adeo ut ne ad villam quidem tuam Græca via ire velis. *Victorius.*

Qui gladiatores contemſeris] Non intelligit gladiatorios ludos: ſed & hic jocus eſt Cicerone dignus. Tu qui contemſiſti Clodium cum ſuis gladiatoribus, & mihi ſemper contra illius vim præſto fuiſti, nunc delecteris athletis. *Gladiatores* etiam Ciceroni nonnun-

lus a valentiſſima beſtia laniatur, aut praeclara beſtia venabulo transſverberatur? quae tamen, ſi videnda ſunt, ſaepe vidiſti: neque nos, qui haec ſpectavimus, quidquam novi vidimus. Extremus elefantorum dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turbae, delectatio nulla exſtitit. quin etiam miſericordia quaedam conſecuta eſt atque opinio ejuſmodi, eſſe quandam illi beluae cum genere humano ſocietatem. His ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne forte videar

accommodata. Tantæ autem hi apud me auctoritatis ſunt, &, niſi fallor, apud alios propter fidelitatem erunt, ut teſtimonio duorum illorum magis credam quam reliquorum omnium. II etiam de Orat. 194. Cicero hac voce uſus eſt: vel quod ipſum oratorem *politum* eſſe hominem ſignificat, quod eruditum, quod urbanum. Græci, ut opinor, hujuſmodi homines χαρίεντας appellant. Ariſtot. lib. I de Vita & moribus, ubi de vita beata diſſerit, inquit, τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν, καὶ οἱ πολλοὶ, καὶ οἱ χαρίεντες λέγουσι. Idem. *Hom. politico*] Vetuſtus liber habet *polite*; quem Græci vocant χαρίεντα. Urſinus. *Quæ poteſt homini eſſe polito delectatio*] Ita Victorii editio, ac Vaticanus codex. Pal. alter *policto.* reliqui, ut & primus & Grut. *politico:* quod hic a Cicerone ſcriptum eſſe, decem Manutiis juratis non accredam. *Gebhardus.* *Polito* etiam in meo fidiſſimo codice reperitur.

Qui hæc ſpectavimus] Liber pr. Græv. Grut. Amſtelod. & Stewech. *qui hac ſpectamus.* non fruſtra.

Extremus elephantorum dies] Dion lib. XXXIX. magnificentiam & apparatum horum ludorum copioſiſſime narravit: multaque de *elephantis*, & de miſericordia, quæ in animis vulgi exorta eſt diſputavit. Quod autem Cicero inquit, *venationes binæ per dies quinque*, Dion tradit, quingentos leones quinque diebus ferro abſumptos eſſe. *Victorius.*

Delectatio nulla exſtitit] Grut. *adſtitit:* Pal. alter *extit:* ut apud Naſonem in Fabula Alcyones, *quæ pars admonet abſtit.* Gebhard.

Quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt] Elephantis oculos ad cœlum tollentibus, & quaſi cum Diis querentibus, fidem ſibi in Africa datam non ſervari. Si modo vera ſunt quæ ſcribit Dion. *Corradus.*

His ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne forte] Nullam varietatem inveni in priſcis codicibus, quid tamen repente, dum hæc ſcriberem, in mentem venerit, libet exponere: lectores ipſi an penitus explodendum ſit, judicabunt. Vereor ne duæ illæ dictiones *ludis ſcenicis* vacent, & Ciceronis non ſint, ſed declaratio quondam fuerint prioris illius partis, quæ poſtea ab imperitis librariis temere huc inculcata ſit, neque Ciceroni ad Marium ſcribenti id ſignificare neceſſe erat: non enim ille ignorare poterat qui illi dies eſſent. Verum, quemadmodum diximus, tenuis hæc ſuſpicio, nec aliquid immutandum, niſi ita doctioribus viſum fuerit, cenſeo: potuit enim hoc addere, adhuc magis ſignificare volens infelicem conditionem ſuam: qui dum alii ludis oblectarentur, & a curis ſollicitudinibuſque animum reficerent, in rebus moleſtis odioſiſque implicatus eſſet. Mentionem fecit horum ludorum Cicero in Orat. contra L. Piſonem: *Inſtant poſt hominum memoriam apparatiſſimi magnificentiſſimique ludi: quales non modo nunquam fuerunt, ſed ne quomodo fieri quidem poſthac poſſint, poſſum ullo pacto ſuſpicari.* Quem locum ſic interpretatus eſt Pædianus: *Cn. Pompeii*

dear tibi non modo beatus ſed liber omnino fuiſſe, dirupi me paene in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quod ſi tam facilem populum haberem quam AEſopus habuit, libenter mehercule artem deſinerem, tecumque & cum ſimilibus noſtri viverem. Nam me cum antea taedebat, cum & aetas & ambitio me hortabantur, & licebat denique quem nolebam non defendere, tum vero hoc tempore vita nulla eſt. Neque enim fructum ullum laboris ex his exſpecto: & cogor nonnunquam homines non optime de me meritos, rogatu eorum qui bene meriti ſunt, defendere. Itaque quaero cauſſas omnis aliquando vivendi arbitratu meo, teque & iſtam rationem otii tui & laudo vehementer & probo: quodque nos minus interviſis, hoc fero animo aequiore, quod, ſi Romae eſſes, tamen neque nos lepore tuo, neque te

peii ludos ſignificat, quibus theatrum a ſe factum dedicavit, quibus ludis elephantorum pugnam primus omnium dedit in circo.

Sed deprecantibus ac ſe artem deſituros promittentibus veniam dedit. Gell. xv, c. 16. *cum iam natu grandis artem athleticam de-*

[illegible] qui [illegible] meo [illegible] propter molestissimas occupationes meas: quibus si me relaxaro (nam ut plane exſolvam, non poſtulo) te ipſum qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid ſit humaniter vivere. Tu modo iſtam imbecillitatem valitudinis tuae ſuſtenta & tuere, ut facis, ut noſtras villas obire & mecum ſimul lecticula concurſare poſſis. Haec ad te pluribus verbis ſcripſi, quam ſoleo, non otii abundantia, ſed amoris erga te, quod me quadam epiſtola ſubinvitaras, ſi memoria tenes, ut ad te aliquid hujuſmodi ſcriberem, quo minus te praetermiſiſſe ludos poeniteret. Quod ſi aſſecutus ſum gaudeo: ſin minus, hoc me tamen conſolor, quod poſthac ad ludos venies, noſque viſes, neque in epiſtolis relinques meis ſpem aliquam delectationis tuae. Vale.

Et te ipſum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo] Sic legerem, *Id ipſum, quod multos annos nihil aliud commentor, te docebo*, &c. nam varie hic legitur. *Corradus*. *Non poſtulo: te ipſum qui id multos annos nihil aliud commentaris docebo*] Accepi hanc lectionem ex editione Victorii & cod. Vaticano, utpote rectiſſimam & elegantiſſimam. Pall. duo, Gruter. tres Guilielm. *& te ipſum quidem, quod multos annos*, &c. ceterum primus, ac Gruter. *commentares*. Pal. alter *commentere*, a manu ſecunda. vulgatum eſt, *non poſtulo, te ipſum quidem qui multos*, &c. *Gebhardus*. Victorius tamen jubet delere *id*. neque ſane in ullo librorum, quos ego evolvi, conſpicitur; & turbat ſenſum & omnino debet abeſſe. Meus prim. & Amſtelodam. *& ipſum quod multos annos nihil commentares*. Si *id* tantum deleatur, meo quidem judicio recte ſe omnia habent. *Gravius*.

Quid ſit humaniter vivere] Hoc eſt, ita vivere ut decet hominem elegantem, & litteris humanioribus deditum. Plauto eſt, *Muſice atatem agere*. Sic Maximus Tyrius μυσικὺς λόγυς, & *homines* μυσικὺς vocat, qui Latinis ſunt politi, elegantes.

Tu mihi imbecillitatem valitudinis tua ſuſtenta] Sic melius ex Gruteriano & Stewech. nam Pal. tert. ac vulgo, *tu modo iſtam* &c. Paullo ſtatim poſt edidi, *& mecum ſimul lecticula concurſare*, cum vulgo exſtet *circumcurſare* ex Pall. duob. Gruter. editione Victorii ac omnium antiquiſſima Veneta. Pal. tamen alter ſtabilit talem lectionem, *& mecum noſtra ſimul lecticula concurſare*. Gebhard. *Tu modo iſtam imbecillitatem*] Cum hanc lectionem vulgatam tueantur non commodior ſolum ſenſus, ſed & omnes mei aliorumque libri, non auſus ſum eam immutare cum Gebhardo, auctoritate tantum duorum codicum, non antiquiſſimorum, Gruteriani & Stewechiani. *Gravius*.

Et mecum ſimul lecticula concurſare] Ad Q. Fratrem, *Marium autem noſtrum in lecticam mehercule conjeciſſem*. Sed etiam quod hic Cicero inquit, *Tu modo iſtam imbecillitatem valetudinis tua*, eodem loco ad Quintum idem traditur, *Sed hominem infirmum in villam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc, invitare nolui*. Victorius.

EPI-

EPISTOLA II.

ARGVMENTVM.

Emere M. Marius nescio quae bona cupiebat, quae Cicero & alii, haereditate relicta possidebant. eam curam Ciceroni per litteras dederat; & simul condemnato Planco Bursa, ejus inimico gratulatus erat. De Marii negotio primum jocatur Cicero, deinde se diligenter curaturum confirmat. De Bursa, rem non mediocri gratulatione dignam esse significat: praeterea, calere judicia, novas leges ferri: utrisque se vehementer distineri. Scripta Ser. Sulpicio, M. Marcello Coss. nam T. Munacium Plancum Bursam, de cujus damnatione in hac epistola fit mentio, damnatum ait Dio cum primum exiit magistratu, id est, tribunatu pleb. quem gessit Pompeio Magno tertium consule: quem secuti consules sunt Sulpicius & Marcellus. neque vero hoc solum constat, scriptam esse hanc epistolam Sulpicio & Marcello Coss. sed illud etiam, primis fere diebus ejus anni ante quam senatus Ciceroni Ciliciam provinciam decrevisset. nam extre-

illud minoris [illegible]. ſed de joco ſatis eſt. Tuum negotium agam, ſicuti debeo, diligenter. De Burſa te gaudere certo ſcio. ſed nimis verecunde mihi gratularis. Putas enim, ut ſcribis, propter hominis ſordes minus me magnam illam laetitiam putare. Credas mihi velim, magis me judicio hoc quam morte inimici laetatum. Primum enim judicio malo, quam gladio, deinde gloria potius amici, quam calamitate. In primiſque me delectavit, tantum ſtudium bonorum in me exſtitiſſe contra incredibilem contentionem clariſſimi & potentiſſimi viri. Poſtremo, vix veriſimile fortaſſe videatur, oderam multo pejus hunc quam illum ipſum Clodium. Illum enim oppugnaram, hunc defenderam: Et ille, cum omnis reſp. in meo capite diſcrimen eſſet habitura, magnum quiddam ſpectavit: nec ſua ſponte, ſed eorum auxilio qui me ſtante ſtare non poterant: hic ſimiolus, animi cauſſa, me in quem inveheretur delegerat: perſuaſeratque nonnullis invidis meis, ſe in me emiſſarium

illi licitatorem. Corradus. *In licitatorem potius ponam*] Sic Pal. pr. atque editio Victorii. alter vero, *in licitatore potius ponam.* Gruterianus, *in licitationem potius ponam*: ſicut & editio priſca. Editum eſt, *licitatorem potius apponam.* Gebhardus. *Licitatorem potius apponam*] Optima hæc eſt lectio veterum editionum. Subornabo, inquit jocans, potius emtorem fictitium, qui pretium in auctione extendat, ne vilius vendatur, quam tu præfiniiſti. Lib. III de Offic. *Tollendum eſt igitur in rebus contrahendis omne mendacium, non licitatorem venditor, nec qui contra ſe liceatur, emptor apponat.* Lib. III in Verr. *Appoſitus erat Venuleius quidam qui emeret: is liceri non deſtitit.* Sic & in aliis locis dixit *apponere accuſatorem, apponere prævaricatorem*, pro immittere, subornare. ut in Anton. *Jam vereor P. C. ne, quod eſt turpiſſimum, prævaricatorem mihi appoſuiſſe videar.* MSS. corrupte, *inlicitatorem potius ponam*, quos ſequuti ſunt perperam Victorius & Gebhardus. Corradus conjiciebat, *illi licitatorem potius apponam.* Bernard. Rutil. *mihi licitatorem potius apponam.*

De Burſa te gaudere certo ſcio] T. Munatio Planco Burſa, epiſt. 18 lib. XII. *Corrad.*

Quam calamitate] Ut Milonis exilio. *Idem.*

Clariſſimi & potentiſſimi viri] Pompeii. Nam Craſſus multo ante contra Parthos erat profectus. *Idem.*

Cum omnis reſpublica in meo capite diſcrimen eſſet habitura] Lambinus legit, *aditura.* & ſic extare in vetere codice margo ejus editionis affirmat. alii tamen libri omnes, quos Victorius, Manutius, Gebhardus, ego conſului, præ ſe ferunt *habitura.* Præſtaret tamen *aditura* ſi veteres libri ſubſcriberent. *Grævius.*

Eorum auxilio] Gabinii, Piſonis & aliorum. *Corrad.*

Emiſſarium] Nam Ciceroni diem ſe dicturum oſtenderat. *Idem.* *Se in me emiſſarium ſemper fore*] Se ſubornatum eſſe ut ſemper me infeſtaret, & in-

ſarium ſemper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te. magna res geſta eſt. nunquam ulli fortiores cives fuerunt quam qui auſi ſunt eum contra tantas opes ejus a quo ipſi lecti judices erant, condemnare. Quod feciſſent nunquam nisi iis dolori meus fuiſſet dolor. Nos hic in multitudine, & celebritate judiciorum, & novis legibus ita diſtinemur, ut quotidie vota faciamus ne intercaletur, ut quam primum te videre poſſimus.

injuriis afficeret. lib. VIII, ep. 8. *Et praterea de vi reus a quodam emiſſario Titii factus eſt.*

Nos hic multitudine & celebritate] Legendum fortaſſe eſt, *Nos hic multit. & crebritate*, &c. *Lambin.* *Nos hic in mult. & celebritate judic.*] Ita emendavit & edidit Victorius, aſſentitur Vaticanus [& Græv. prim.] Vulgo *in* omittitur. *Gebhardus.*

Et nobis legibus] A Pompeio tertium Cos. latis. *Corradus.*

Ne intercaletur] Menſis & tempus prorogetur. *Idem.*

EPISTOLA III.

ARGUMENTUM.

Vituperatorum quorundam voces, diſceſſum ejus a civili

Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo praesto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio cum officii tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem quid esset optimum factu. pudori tamen malui famaeque cedere quam salutis meae rationem ducere. Cujus me mei facti poenituit, non tam propter periculum meum quam propter vitia multa quae ibi offendi quo veneram. Primum neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem paucosque praeterea (de principibus loquor,) reliqui primum in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles

mea codicibus, & in lapidibus priscis, qui superioribus seculis scripti sint; *Cos.* sæpe legi. Mediceus codex hic *Cos.* habet. Antiquus Florentiæ lapis est, in quo hoc nomen eodem pacto scriptum invenitur,

TI. CAESARE TERT. GERMANICO CAESARE ITER. COS.

Continet autem quædam quæ ad historiam pertinent, & sane cognitu indigna non sunt. De quo eo libentius mentionem feci, quod qui ea quæ in lapidibus leguntur in volumen redegerunt, & Epigrammata antiquæ urbis inscripserunt, truncum illud, lacerumque adposuere: in privata autem domo parieti adfixum est, non longe a porta quam Divi Galli vulgo appellant. Quod autem ita in multis lapidibus ac vetustis libris scriptum sit, culpa fabrorum librariorumque factum est: nam veram illam incorruptamque antiquitatem melius nostri homines reddunt, si Quintiliano credimus, qui primo libro inquit, *Et Consules geminata eadem litera s s legimus.* Quoniam autem ea quæ sequuntur Quintiliani verba mendum continent, non patiemur ipsum amplius hunc locum inquinare, præsertim quum possimus satis tuto (nisi fallor) illud delere. In cunctis codicibus legitur, *Et Suburra cum tribus litteris notatur* b, *tertiam ostendit*: quum legi debeat, *c tertiam.* Qui, inquit doctissimus rhetor, per notas *Suburrã* scribunt, cum tribus primis litteris totum nomen intelligi velint, non *b* tertiam, sed *c* scribunt. Quod sane mirum, cum *c* in hac voce *Suburra* non sit. Disserit autem de illis quæ scribuntur aliter atque enuntiantur. Ita autem, ut nos castigavimus, legi debere ostendit doctissimus Varro lib. v de lingua Latina ad Ciceronem, *Sed ego a pago potius Succusano dictam puto Succusam: nunc scribitur tertia littera* c, *non* b. Qui etiam hujus rei rationem reddit, quod antiquitus *Succusa* appellata sit: quamvis autem postea nomen variatum esset, ratio tamen illud scribendi permanserit. *Victorius.*

Ne officio deessem] Erga Pompeium & optimates.

In oratione ita crudeles] Sic ad Atticum, *Me discessisse ab armis nunquam pœnituit. Tanta erat in illis crudelitas, tanta cum Barbaris gentibus conjunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata: ut jam omnium judicio constitutum esset, omnium vestrum bona*

les ut ipſam victoriam horrerem: maximum autem aes alienum ampliſſimorum virorum. Quid quaeris? nihil boni praeter cauſſam. Quae cum vidiſſem, deſperans victoriam, primum coepi ſuadere pacem, cujus fueram ſemper auctor; deinde, cum ab ea ſententia Pompeius valde abhorreret, ſuadere inſtitui ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea ſententia videbatur fore, & fuiſſet fortaſſe, niſi quadam ex pugna coepiſſet ſuis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille ſummus nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robuſtiſſimis contulit. victus turpiſſime, amiſſis etiam caſtris, ſolus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci, nec putavi cum integri pares non fuiſſemus, fractos ſuperiores fore. Diſceſſi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas inſidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam exſilio locus, aut conſciſcenda mors voluntaria. Certe nihil fuit praeterea, ſi te victori nolles aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis quae dixi incom-

mum, non quo optima vivendi conditio esset: sed tamen, si esset aliqua forma reipub. tanquam in patria ut essem: si nulla, tanquam in exsilio. Mortem mihi cur consciscerem, caussa nulla visa est, cur optarem, multae caussae. Vetus est enim, *Vbi non sis qui fueris, non esse cur velis vivere.* Sed tamen vacare culpa magnum est solatium: praesertim cum habeam duas res quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximam rerum gloriam: quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Haec ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quod te cum mei tum reipub. cognovi amantissimum. Notum tibi omne meum consilium esse volui, ut primum scires, me nunquam voluisse plus quenquam posse quam universam rempub. Postea autem quam alicujus culpa tantum valeret unus ut obsisti non posset, me voluisse pacem. amisso exercitu & eo duce in quo spes fuerat uno, me voluisse etiam reliquis omnibus, postquam non potuerim, mihi ipsi finem

Si esset aliqua forma reip.] Sic Victorii editio, qui accedit item antiquissima, Pall. duo, Grut. [quibus subscribunt Græv. primus & Amstelodam.] vulgo *fortuna.* paullo post eidem omnes libri, *cur optarem, multa causa.* vulgo abest *causa*; & meo animo abesset rectius. sed an ideo libros & ipsum Ciceronem in ordinem redigamus, quod non scripsit interdum ut volumus. *Gebhardus.*

Hac ad te scripsi verbosius & tibi molestus fui] Prim. Græv. *& tibi molestius fui.* Non male vetus codex Nic. Scelf. *hac ad te scripsi verbosius & tibi molestius.*

Alicujus culpa] Pompeii. *Corradus.* Cæsar enim Pompeii culpa tantam potentiam est consecutus, ut plus potuerit unus quam universa respublica.

Ut obsisti non posset] Nullam controversiam huic lectioni moveo, silentibus MSS. Vix tamen abest, quin scripsisse Ciceronem crediderim, *ut sisti non posset*, hoc est, ut respublica non posset servari, ut actum de ea esset. Sic enim loquebantur veteres. Liv. lib. II *totam plebem ære alieno demersam esse, nec sisti posse, nisi omnibus consulatur.* Vide quæ de hoc loquendi genere notavit Gronovius ὁ πάνυ ad Liv. IV, cap. 12. *Grævius.*

Eo duce] Pompeio. *Corrad.*

Me voluisse etiam reliquis omnibus: postquam non potuerim] Sic interpungendum. nam vulgata interpunctio, *me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam*, &c. vitiosa est: eamque jam in priore editione damnaveramus, & postea a P. Manutio emendatam esse cognovimus. In iis verbis autem, *me voluisse etiam reliquis omnibus*, subintelligendum, finem belli facere. *Lambinus.* *Me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipse finem fecisse belli*] Hæc vera ac recta est distinctio lectioque hujus loci. Lambin. cum Manutio edixere distinguendum atque interpungendum, *me voluisse etiam reliquis omnibus: postquam non potuerim, mihi* &c. qua totam sententiæ elegantiam perire vel puer viderit. ceterum *ipse* non *ipsi* ingerunt omn. MSS. editiones, prisca, ac Victorii. *Gebhardus.*

 Temere

finem fecisse belli: nunc autem, si haec civitas est, civem esse me; si non, exulem esse non incommodiore loco quam si Rhodum, aut Mitylenas contulissem. Haec tecum coram malueram, sed quia longius fiebat volui per litteras eadem: ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim qui, cum meus interitus nihil fuerit reip. profuturus, criminis loco putent esse quod vivam. Quibus ego certo scio non videri satis multos perisse: quid si me audissent, quamvis iniqua pace honeste tamen viverent. Armis enim inferiores, non caussa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse quam velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si quae volo expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo.

Temere hic contradicitur Lambino & Manutio. quo illud *etiam* referendum, nisi sic distinguatur, uti distinguendum viderunt, & meus præcipit liber primus, quamvis corrupte in illbet Amstelodam. Mentel. *ipse* non fert syntaxeos ratio. dicendum enim *ipsum* esset. *Gravius*.

Mitylenas contulissem] Vt Marcellus. *Corradus*. Supra lib. IV, ep. 7.

habes, fac ut in alium diem differas. Cura igitur ut is: & me hoc biduo aut triduo exspecta.

ius vidit. Nec in Palatino primo, meo optimo libro illa leguntur. ... sunt omnino, quod etiam in itione feci secutus auctoritatem ... rum membranarum. *Grav.*

...ad constitutum cum podagra habes] dignus ingenio Tullii. Viri dolio suo ostendunt, se eum non tisse, cum significant intelligi itum de podagra curanda. Qui liquem valens, quomodo auctor morbo curationis differendae? , si amicus tuus & familiaris, inquit, podagra patitur constitui sibi, & bona fide ante constitutum non appellat, differ eam in aliam diem, & fac ea careas, dum nobiscum eris. *Constitutum est alicubi & cum aliquo esse* convenire cum aliquo de loco & tempore coeundi. Juven.

Hic ubi nocturnae Numa constituebat amicae,

sic *venire ad constitutum* Varroni, Cic. pro Caecina, Petronio. Gronov. lib. I Observ. cap. I. quem vide pluribus ibi de hoc verbo agentem.

EPISTOLA V.

ARGUMENTUM.

Trebatium Testam, jurisconsultum familiarem suum, ...endat C. Caesari, Galliarum proconsuli. Scripta Do... & Appio Coss. quod ex epist. 14 lib. II ad Q. Fratrem igitur.

CICERO CAESARI IMPER. S.D.

...de, quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in his rebus quae ad me ipsum, sed etiam in iis ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram quocun...xirem mecum ducere, ut eum meis omnibus studiis, ...iciis quam ornatissimum domum reducerem. Sed ...a quam & Pompeii commoratio diuturnior erat quam ...am, & mea quaedam tibi non ignota dubitatio, aut im-

...cumque exirem] Legatus Pompeii ad rem frumentariam. *Cor-*

...eum meis omnibus studiis, beneficiis ...rn.] Sic Gruterianus, & Victorio ex Mediceo codice: [sic & ...um.] ita ut non displiceat lectio Vaticani, *ut eum meis studiis, beneficiis omnibus quam orn.* vulgo, *meis communibus studiis & beneficiis*, &c. *Gebhardus.*

Mea quadam tibi non ignota dubitatio] Qui & morem illi gererem, & in oculis civium esse vellem. *Corradus.*

 Vide

impedire profectionem meam videbatur, aut certe tardare, vide, quid mihi sumserim. Coepi velle, ea Trebatium exspectare a te, quae sperasset a me. Neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. Casus vero mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meae, vel sponsor humanitatis tuae. Nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratius domi meae, litterae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat, *M. ORFIVM, quem mihi commendas, vel regem Galliae faciam, vel hunc Leptae delega. si vis tu, ad me alium mitte quem ornem.* Sustulimus

manus

Vide quid mihi sumserim] Gruterianus, *quid mihi viderim sumps.* quid si legamus *quid mihi interim sumps.* Paullo post retinui vulgatam lectionem stabilitam a Medic. Pal. pr. editione Victorii, *qua sperasset a me.* cum praeferant prima editio, Pal. alter, Grut. Guilielmiani quatuor, *qua exspectasset*

sarem profectum non esse, illud aperit, quod inquit de hoc ad Fratrem scribens, *Est Tribunus militum in exercitu vestro.* Si enim tunc primum illum ad Caesarem misisset, ita locutus non esset, nec affirmasset eum Trib. esse: nesciebat enim an id a Caesare impetraturus esset. *Orfium* autem ipsum

manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quod non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem invitatu tuo mittendum duxerim. Hunc, mi Caesar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia quae per me possis adduci ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine haec spondeo non illo vetere verbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, jure lusisti: sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur: probiorem hominem, meliorem virum, pudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod familiam ducit, in jure civili singularis memoria, sum-

emplaribus, 504. *Quinto delegabo, si quid aeri meo superabit, & emptionibus.* Sed etiam aliis in locis. Quare videndum est an omnis obscuritas nascatur ex rei ipsius ignoratione. Quod si historiam illius negotii teneremus, omnia plana essent & in verbis nullam maculam esse intelligeretur. *Victorius.* *Vel Lepta legatum*] Ita discrepant hoc loco inter se exemplaria vetusta, & ea ipsa a libris vulgatis, ut putem mihi licere vel unam aliquam scripturam probare, vel unam fingere. Cum igitur ex manuscriptis alii habeant *vel Lepta delegem*, alii *delegam*, alii *delega*: vulgati partim *vel certe legatum*, partim *vel Lepta legatum*: ego *vel Lepta delegabo*, reponendam putaverim, hoc sensu, Leptae delegabo qui eum ornet & locupletet: non pugnaturus, si quis acutior meliorem lectionem reperiat. Quidam docti volunt legi *vel certe preregem.* Manutius, *vel tertia legionis legatum.* Turnebus scripturam in uno cod. vetere repertam, integram retinens, legit *vel Lepta delega*, libro XII Adversar. cap. 18. quam minus probo. *Lambinus.* *Vel regem Galliae faciam, vel Lepta legatum*] Octavius Pantagathus existimabat hunc locum non vacare mendo, atque ita corrigebat ex antiquae scripturae vestigiis, *ut me regem Galliae faciam Lepta delegabo.* quid si legas? *vel leg. III legatum*, pro *Lepta legatum.* Ursinus. *Vel hunc Lepta delega*] Sic quoque editio prisca, Victorii, Pal. pr. Grut. Vatican. Stewech. Peck. vulgo *vel Lepta legatum.* Lambin. *delegabo.* Liber Politiani *delegatum*, quibus omnibus nihil opus est ad nostram. *Gebhardus.* *Lepta delega* bono sensu mihi scriptum videtur, ut dicat jocans, tam divitem fore propediem eum hominem ipsum, ut creditori suo Leptae Cicero qui solvat delegare possit: id enim est delegatione solvere. Nam is qui tua caussa a me ditatus fuerit, tibi debebit, ut tuum aes alienum solvere debeat; aut dicit, nisi hoc faciam, eum delega & commenda non mihi Imperatori, sed Leptae. Turnebus.

Pudentiorem esse neminem] Hanc lectionem ex v. c. orae primae editionis adscripsit Egnatius, conspiciturque in Pal. pr. libro aurum contra non caro ac probato; Vatic. [nec non Amstelodam.] recepit denique Lambinus. vulgo *prudentiorem.* Gebhardus.

Quod familiaritatem inducit] Sic omnes vulgati codices, omnino male. Ego veterem lectionem restitui, *familiam ducit.* Dicitur enim familia jurisconsultorum, familia gladiatorum, familia philosophorum, id est, secta. Ad Attic. lib. 11. *Puto enim me Dicaearcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad*

summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque praefecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benevolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus. totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, & victoria & fide praestantem. Simus enim putidiusculi, quam per te vix licet: verum, ut video, licebit. Cura, ut valeas, & me, ut amas, ama.

hanc familiam quæ mihi non modo ut requiescam permittit, sed reprehendit, quia non semper quieverim. Ille autem *familiam ducere* dicitur, quem cæteri ejusdem generis sequuntur ut auctorem & ducem, ut in v Philippica, *L. quidem frater ejus, utpote qui peregre depugnaverit, familiam ducit.* In IV de Finib. dicit *sententiam ducere familiam*, quæ majorem vim habet & majoris est ponderis, & quasi caput aliarum: *Sed primum illud vide gravissimam illam vestram sententiam, quæ familiam ducit, Honestum quod sit, id esse solum bonum, hone-*

liam ducit in jure civili] Sic Victorii editio, Pal. alter ac Vatican. nam unica littera dispessa peccant Pal. pr. Grutei. prima editio, *familia inducit.* vulgatur ineptissime, *quod familiaritatem inducit, in jure civili singularis memoria, summa scientia.* Gebhardus. Sed recte vidit Manutius hunc locum male distingui, & explicari a Victorio, quem vide. Male Gebhardus sequitur Victorium, qui tamen in notis posterioribus se ipse pœne retexit. In Grævii primo libro & duobus aliis, quos vidit Guil. legitur, *in jure civili singulari memoria, summa*

EPISTOLA VI.

ARGVMENTVM.

Trebatium desiderium urbis vix ferentem hortatur, ut urbis urbanitatisque curam & memoriam, quasi quasdam ineptias, abjiciat, operamque det, ut quod ei ab urbe discedenti propositum fuerat, id assiduitate & virtute consequatur. Eodem anno.

CICERO TREBATIO S.D.

IN omnibus meis epistolis quas ad Caesarem aut ad Balbum mitto, legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meae erga te benevolentiae. Tu modo ineptias istas, & desideria urbis & urbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici quam ignoverunt Medeae, quae Corinthum arcem altam habebant matronae opulentae, optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio illae verterent, quod abesset a patria.

Nam

QUam ignoverunt Medeae] Vid. Polit. Miscell. cap. 27. *Corrad.*

Quae Corinthum arcem altam habebant] Sic meliores editiones omnes ac MSS. alii tamen *Corinthi.* editum tamen est, *Corinthi.* Gebhard.

Manibus gypsatissimis] Hic notavit vir doctus ad editionem principem talem glossam, id est, *fugitivis, improbissimis.* Gypsati enim de catasta venalicii. Talis & Medea fugitiva erat patris & patriae proditrix. quod & ex Politiani codice iisdem verbis exscripsit Joannes Isacius Pontanus. Victorii editio ac Pal. primus scribunt *cypsatissimis.* Pal. alter ad marginem *citatissimis.* Gebhardus. Per *gypsatas manus* barbaram mulierem significari puto: nam barbarae mulieres manus sibi pingere solebant, ut Valer. Flaccus scribit, et, ut opinor, ad candorem gypsare. Turneb. Adversi. XII, 18. quem vide. *Medea gypsatis manibus* est Ennio, fraudulenta, quae dolos suos praetextu exornat, & illis aliquam bonam caussam praetendit, puta leges & jura, aut simile: quas fraudes [illegible] Graeci vocant. Apud Plaut. iidem homines dicuntur *creta se occultare.* Et *albo rete aliena oppugnare bona.* Yvo Villiomarus.

Nam multi suam rem bene gessere] Ita hos versus disposuit Victorius:

> *Nam multi suam rem bene gessere & publicam, patria procul.*
> *Multi qui domi aetatem egerunt, propterea sunt improbati.*

Alii aliter. vide Manutium. Ego praeterquam quod in horum versuum dispositione ab iis dissentio, longe plura

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & poplicam, patria procul.
Multi, quei domi aetatem agerent, propterea ſunt improbati.

Quo in numero tu certe fuiſſes, niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu qui ceteris cavere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris caveto: &, quando Medeam

ra Enniana in verbis Ciceronis latere puto. Tales autem Ennii fuiſſe ſuſpicor:

Matronae opulentae, optumates,
Quae Corinthi arcem altam habetis,
Ignoſcite: quaeſo ne mihi vitio vertite
Quod abſim a patria mea.
Nam moltei ſuam rem bene geſſeront,
Et poplicam, patria procul.
Moltei quei domi aetatem egeront,
Propterea ſont inprobati.

Primus, ſecundus, quintus, & poſtremus ſunt Anacreontici. Sed in primo poſtremam vocem, in poſtremo primam in ſcandendo contrahe; hoc modo. *Optmates*. & *Proptera* ut apud Lu-

Eundem etiam Plutarchus in commentario. quo diſſeruit ſi honeſte utiliterque pronunciatum eſt τὸ λάθε βιώσας. nec tamen in Graeca Euripidis Medea hic ſenarius invenitur: quomodo hic nodus diſſolvi poſſit, fateor me ignorare. Nonius Marcellus cum Ennii teſtimonium e Medea adduceret, fabulae illius nomen *Medea exul* eſſe voluit, atque id duobus in locis, in *Eliminare ſemper*: ſic enim eum locum aliquantulum deformatum legendum arbitrantur: Ennius Medea exule,

Antiqua herilis fida cuſtos corporis,
Quid ſic ante aedes exanimata eliminas?

gere coepi, illud semper memento, *Qui ipse sibi sa-*
odesse non quit, nequidquam sapit. Cura ut valeas.

o scrupulum, qui me diu sol- abuit, aliis notum facere vo- r. *Qui ipse sibi*, &c.] Carmen Euripidis vide in ep. 15 lib. XIII. unde hoc Ennius transtulit. *Corradus.*

EPISOLA VII.

ARGVMENTVM.

dium suum in commendando Trebatio significat: monet
uam Caesari operam navet, ab ejus liberalitate exspe-
nia. Eodem anno.

CICERO TREBATIO.

o te commendare non desisto: sed quid proficiam
te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo: ad
de te diligentissime & saepissime scribo. Illud soleo
i, non me toties accipere tuas litteras quoties a Q. mihi
afferantur. In Britannia nihil esse audio neque auri
argenti. Id si ita est, essedum aliquod suadeo capias,
ios quam primum recurras. Sin autem sine Britannia
assequi quod volumus possumus; perfice ut sis in
aribus Caesaris. multum te in eo frater adjuvabit
, multum Balbus: sed mihi crede, tuus pudor & la-
urimum. Imperatorem liberalissimum, aetatem op-
por-

ties a Q. mihi fratre afferantur] transponit Pal. pr. Grut. editio ceterum *afferantur* Pal. sec. Va- torii editio. Pal. vero pr. *effe-* vulgo *a Quinto Fratre mihi affe-* Pal. alter *fratreo meo aff.* sedeat, imo proposui. *Gebhard.* Quam m firmat etiam primus Græ- Amstelod. nisi quod *afferuntur* e fert.
itannia nihil esse audio neque ique argenti] Sic ad Atticum, lud jam cognitum est, neque ar- upulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem praeda. Cortadus.
Essedum aliquod suadeo capias] Ita habet editio Victorii, Pall. duo. vulgo nimis importune *rapias.* paullo post ex Pall. duobus, Gruteriano, editione Victorii ac Vaticano edidi, *assequi quod volumus* deleto τοῦ *id*, quod vulgo male hic uberat: sic τὸ *enim* paullo post. ideo & ibidem auctoribus omnibus libris nostris scripsi *multum te in eo frater adjuvab.* cum Pal. alter tamen sufficiat novam plane lectionem, *multa te adjuvabit in eo frater meus.* Gebhard.

Quam

portunissimam, commendatione certe singularem habes: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.

EPISTOLA VIII.

ARGVMENTVM.

Quid Caesar ad se de Trebatio scripserit, quid ipse Caesari responderit, officiose significat. deinde Trebatium quasi molli brachio reprehendit, quia delatum a Caesare tribunatum mil. recusaverit: hortaturque ut in occasione & facultate optima sibi ne desit. Eodem anno.

CICERO TREBATIO.

SCripsit ad me Caesar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certe fore: cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studii, officii, liberalitatis suae contulisset. Sed ex tuis litteris cognovi praeproperam quandam festinationem tuam, & simul sum admira-

te sibi gratias agere debere. De eo quid sit, cura ut sciam. Ego vestras litteras Britannicas exspecto. Vale.

Litteras Britannicas] Credebat Cicero, Trebatium cum Cæsare in Britanniam profectum. *Corradus.*

EPISTOLA IX.

ARGVMENTVM.

Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in urbem praepropere cupiat.

MARCVS CICERO TREBATIO.

IAmdiu ignoro, quid agas. nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram: quia cum Q. Fratre meo non eras, quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & ubi sis hiematurus. Equidem velim cum Caesare: sed ad eum propter ejus * nihil sum ausus scri-

I*Am diu ignoro quid agas*] Victor. & Ven. edd. *Tam diu ignoro quid agas.* Græv. prim. *Quam diu ignoro quid agas.* non inepte. sed vulgatam non puto sollicitandam.

Sed ad eum propter ejus occupationes nihil sum ausus scribere] Ipse huic loco mendi notam adposui, quod fortasse multi mirati sunt, cum sententia loci satis plana & aperta sit: reprehenderent etiam, nisi quid me hoc ut facerem impulerit, explicassem. Primo scire debent omnes, me vocem illam *occupationes* in nullis paullo antiquioribus libris nedum vetustissimis legisse, quod mihi originem attulit suspicionis. Deinde cum accuratissime considerassem, non mihi visa est satis digna caussa esse quæ retraheret Ciceronem a scribendo, occupationes Cæsaris. Nam sæpe ad eum Cicero scribebat, cum ille mirifice Ciceronis litteris delectaretur, & ipsas omni ratione eliceret: nec ea tempestate ullo majore negotio impediebatur, ut cavere deberet, ne ob id illi molestus esset. Nec tamen tantum temporis in legendis amicorum litteris collocatur, ut non quivis occupatissimus se ab illis de omnibus rebus certiorem fieri velit. Majus igitur quiddam esse putavi quod Ciceronem ab instituto suo deduceret: & ut libere omnem meam suspicionem proferam, si aliquando conjectari datum est, putarim *propter ejus luctum* legendum esse. Constat enim hoc tempore Cæsaris filiam mortuam esse, quæ Pompeio nupta erat, Juliam scilicet: quod etsi valde notum sit, tamen verba Dionis historici de hac reponemus: ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ Πομπηΐου γυνὴ θυγάτριόν τι τεκοῦσα ἀπέθανε, καὶ αὐτὴν εἴτε διαπραξαμένων τῶν τε ἐκείνου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος φίλων ἢ καὶ ἄλλως πως χαρισάσθαι τινὲς αὐτοῖς ἐθελήσαντες συνήρπασαν,

ſcribere. ad Balbum tamen ſcripſi. Tu deeſſe tibi noli. ſerius potius ad nos, dum plenior. Quod huc properes, nihil eſt, praeſertim Battara mortuo. ſed tibi conſilium non deeſt. Quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octavius an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, ſummo genere natus, ter-

πᾶσαν, ἐπειδὴ τάχιστα τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ ἐν τῷ ἀρείῳ πεδίῳ ἔθαψαν, καί τοι τοῦ Δομιτίου ἀνθισταμένου καὶ λέγοντος ἄλλα τε καὶ ὅτι οὐχ ὁσίως ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ ἄνευ τινὸς ψηφίσματος θάπτοιτο. Dicit etiam lib. III ad Quintum, ſe ad Cæſarem non reſcripſiſſe propter ejus luctum, de obitu filiæ intelligens: *Ex Britannia Cæſar ad me Kal. Septemb. dedit litteras, quas ego accepi IV Kal. Octob. ſatis commodas de Britannicis rebus, quibus ne admirer, quod a te nullas acceperim ſcribit, ſe ſine te fuiſſe, cum ad mare acceſſerit. Ad eas ego ei litteras nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſſa, propter ejus luctum.* De hac eadem re intelligit etiam illo lo-

Pal. alter ſic concipit, *ſed ad eum propterea nihil auſus ſum ſcribere.* Guilielm. talem affectabat medicinam, *ſed ad eum properius nihil ſum auſ. ſc.* Victorii tamen non abſurda conjectura injicientis, *propter ejus luctum.* Gebhard. Græv. quoque primus, & Amſtelodam. non agnoſcunt *occupationes.* Sed in recentiore Menteliano id extat.

Præſertim Battara mortuo] Sic Pal. pr. [ut & Græv. pr. & Amſtelod.] editio Victorii, Pal. alter, Grut. Stewech. & alius, quo Guilielmius uſus eſt codex, *Baltera*, MS. Politiani *Bactra.* vulgo *Vacerra.* Gebhardus.

Cn. Octavius eſt tuus familiaris] Hæc verba addidimus ex vetuſtis codicibus,

terrae filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebro ad coenam invitat. adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

Terrae filius] Eſt homo obſcuriſſimus, ignobilis, Juv. Sat. IV.
——— *gigantum fraterculus.*
Perſ. Sat. III.
Praeſto eſt mihi Marcius haeres
Progenies terrae: quare ex me, quis mihi quartus
Sit pater, haut prompte dicam: tamen adde etiam unum
Unum etiam, terrae eſt jam filius.

EPISTOLA X.

ARGVMENTVM.

Objicit haec Trebatio vitia per jocum, ambitionem, inſcitiam, paupertatem, timiditatem: deinde petit ut quamprimum ſignificet quid profecerint litterae ad Caeſarem de eo diligenter ſcriptae, & omnino de toto ſtatu ſuo conſiliiſque omnibus certiorem ſe faciat. Eodem anno.

MARCVS CICERO TREBATIO S. D.

LEgi tuas litteras, ex quibus intellexi te Caeſari noſtro valde jureconſultum videri. Eſt quod gaudeas te in iſta loca veniſſe ubi aliquid ſapere viderere. Quod ſi in Britanniam quoque profectus eſſes, profecto nemo in illa tanta inſula peritior te fuiſſet. Verumtamen (rideamus, licet: ſum enim a te invitatus) ſubinvideo tibi, ultro te etiam arceſſitum ab eo, ad quem ceteri non propter ſuperbiam ejus, ſed propter occupationem adſpirare non poſſunt. Sed tu in iſta epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus, quae mehercule mihi non minori curae ſunt quam meae. Valde metuo ne frigeas in hibernis: quamobrem camino luculento utendum cenſeo. Idem Mucio & Manilio placebat, praeſertim qui ſagis

UBi *aliquid ſapere viderere*] Grut. *videar*, unde legendum fortaſſe quemadmodum eſt in Pal. altero *viderer*. paullo poſt legunt duo Pall. Grut. *ultro etiam acceſſit.* miſſo provocabulo *te*. Gebhard.

Valde metuo ne frigeas in hibernis] Nihil facias. *Corradus.*

 Calore]

balneis non abundares: quamquam vos nunc istic satis calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior quam in advocationibus: qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios: quem antea ne andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Caesarem quam diligenter scripserim, tute scis, quam saepe, ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his literis quas proxime dedi, putavi esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim

calere] [illegible] *Rath calere*] [illegible] Lib. VII ad Att. ep. 14. & [illegible] lib. VIII, ep. 6.
[illegible]] Qui milites [illegible] qui ex [illegible] pugnabant, & [illegible] qui in [illegible] spectari [illegible], de quibus vid. Lips. II Sa-

Cerradam. [illegible] *quidem*] [illegible] fuerunt, sed gladiatores, [illegible], qui ex equis pugnabant: iique oculis clausis, aut capite operto, ne cernere alter alterum posset. [illegible] antanabata a [illegible]

lim certiorem: & ſimul de toto ſtatu tuo conſiliiſque omnibus. Scire enim cupio quid agas, quid exſpectes, quam longum iſtum tuum diſceſſum a nobis futurum putes. Sic enim tibi perſuadeas velim, unum mihi eſſe ſolatium quare facilius poſſim pati te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe id emolumento ſciam. ſin autem id non eſt, nihil duobus nobis eſt ſtultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc advoles. Vna mehercule noſtra vel ſevera vel jocoſa congreſſio pluris erit, quam non modo hoſtes, ſed etiam fratres noſtri Haedui. Quare omnibus de rebus fac ut quam primum ſciam:

Aut conſolando, aut conſilio, aut re juvero.

Fratres noſtri Hedui] Sic ad Atticum, *Hedui fratres noſtri pugnant.* Corrad.

EPISTOLA XI.

ARGVMEMTVM.

Primum jocatur, ut ſolet, occaſione ſumpta ab interregnis: deinde ſuadet, ut, ſi honeſtatem facultateſque ſuas auget, maneat apud Caeſarem; ſin minus, Romam ſe recipiat. Anno urbis DCC. *in interregno.*

CICERO TREBATIO.

NIſi ante Roma profectus eſſes, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis jureconſultum deſiderat? Ego omnibus, unde petitur, hoc conſilii dederim,

INterregnis] Poſt M. Meſſalam & Cn. Domitium Coſs. *Corradus.* Interregni autem tempore judicia jacebant. Vid. Manut.

Omnibus unde petitur] Eſt propria juriſconſultorum formula. Sic appellabatur alter litigatorum, qui nimirum in jus vocatus erat in judicio privato, ſicuti is, qui in jus vocabat, dicebatur *petitor*, ſive *actor*, quoniam ab eo, cui litem intendebat, petebat aliquid plerumque dicere aut facere oportere. Cic. pro Mur. *Quid huic tam loquaciter litigioſo reſponderet ille unde petebatur, non habebat.* Cato: *Si quid alter ab altero peteret, ſi ambo pares eſſent: ſive boni, ſive mali eſſent, quod duo res geſſiſſent, uti teſtes non intereſſent, illi, unde petitur potius credendum eſſe.* Terent. Prolog. Eunuch. v. 10.

Atque in theſauro ſcripſit, cauſſam dicere
Prius, unde petitur aurum, quare ſit ſuum,
Quam ille qui petit, unde is ſit theſaurus
ſibi.

rim, ut a ſingulis interregibus binas advocationes poſtulent. Satiſne tibi videor abs te jus civile didiciſſe? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim te jam jocari per litteras. Haec ſigna meliora ſunt, quam in meo Tuſculano. Sed quid ſit ſcire cupio. Conſuli quidem te a Caeſare ſcribis: ſed ego tibi ab illo conſuli mallem. quod ſi aut fit, aut futurum putas, perfer iſtam militiam, & permane. Ego enim deſiderium tui, ſpe tuorum commodorum conſolabor. ſin autem iſta ſunt inaniora, recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut ſi minus, una mehercule collocutio noſtra pluris erit quam omnes Samarobrivae. Denique ſi

Unde petitur eſt *a quo, petitur.* Cic. III in Verr. *Ille autem, unde ablatum eſt, judicio ſuum recuperare nullo modo poſſit.* Liv. lib. V. *Unde minime quis crederet accepta calamitas.* Gronov. lib. IV. Obſ. cap. II.

Binas advocationes poſtulent] Eſt & hoc loquendi genus ex Juriſconſulto-

Quid agis? ecquid fit?] Variæ ſcriptorum codicum lectiones indicio ſunt hic aliter olim ſcriptum fuiſſe ac nunc ſcribitur. Palat. prim. *quid agis hac? quid fit?* Græv. prim. *quid agas? ſi ecquid fit?* Amſtelod. *quid agis? hem & fit hac?* Mentel. *quid agis, hoc quod fit.* Forſan Cicero ſcripſit, *quid*

ſi cito te retuleris, ſermo nullus erit. ſi diutius fruſtra afueris, non modo Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. Mira enim perſona induci poteſt Britannici jureconſulti. Haec ego non rideo, quamvis tu rideas: ſed de re ſeveriſſima tecum, ut ſoleo, jocor. Remoto joco, tibi hoc amiciſſimo animo praecipio, ut, ſi iſtic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas noſtri deſiderium, honeſtatem, & facultates tuas augeas, ſin autem iſta frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen quae vis, & tua virtute profecto & noſtro ſummo erga te ſtudio conſequere.

urbem quidam nunc vocant. *Corradus.* *Samarobriva* ſcribendum eſſe ex auctoritate Strabonis, & veterum librorum, docui in annotationibus in Cæſarem. *Urſinus.* *Quam omn. Samarobriva*] In aliis vero *Samarobriga:* metropolis Ambianorum in Gallia Belgica. hodie *Amiens:* ſic autem recte ſcribitur in melioribus libris, *Briva* enim & *Briga* ſunt antiqua vocabula Gallica quæ pontem ſignificant, hinc *Samarobrivia* eſt pons Samaræ fluvii qui per illam urbem tranſit. *Samara* eſt fluvius, qui Ptolemæo Phrudis, in Notitia Imperii *Sombrica* dicitur, hodie *la Somme.*

Non modo Laberium] D. Laberium poetam, ſcribendis mimis clarum & mordacem. *Corradus.*

Valerium] Fortaſſe Catulum. *Idem.* *Valerium*] Juriſconſultum. vide Manut. Sed puto ſcenicum intelligi, cujus meminit III de Oratore, *Valerius quotidie cantabat, erat enim ſcenicus. quid faceret aliud? At Numerius Furius, noſter familiaris, cum eſt commodum cantat. eſt enim pater familias, eſt eques Romanus.* Guilielm.

Pertimeſco] Ne in te ſcribant, vel dicant. *Corradus.*

Induci poteſt] A poetis. *Idem.*

EPISTOLA XII.

ARGUMENTUM.

Iocatur more ſuo, & in joco reprehendit opiniones Epicureorum, ipſumque Trebatium; quem Epicureum eſſe factum, ex Panſa cognoverat. Eodem anno in interregno.

CICERO TREBATIO.

MIrabar quid eſſet quod tu mihi litteras mittere intermiſiſſes. Indicavit mihi Panſa meus, Epicureum te eſſe factum. O caſtra praeclara! quid tu feciſſes, ſi te Taren-

Tarentum, & non Samarobrivam misissem? Iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare quod & Seius familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, cum omnia tua caussa facias, non civium? Vbi porro illa erit formula fiduciae, *Vt inter bonos bene agier oportet?* Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua causa? Quod jus statues Communi dividundo, cum commune nihil possit esse apud eos qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodo autem tibi placebit, Iovem Lapidem jurare, cum scias, Iovem ira-

SI te Tarentum] Quod *molle* dicitur, & molles homines reddit. *Corrad.*

Non Samarobr. misissem] Ubi sunt homines duri & feroces. *Idem.*

Jam tum mihi non placebas, cum idem intuebare &c.] Quid si legamus, *cum idem tuebare*, &c. *Lambin.*

Quod & Titius familiaris meus] Diversa ab hac scriptura est in Mediceo codice: ita enim ibi legitur, *quod Zeius familiaris tuus.* Quare accurate videndum est an *Seius* legi debeat, quod fane mihi non displicet: pro S. enim

Tua caussa facias] Al. *facies*, ut Epicurei, qui dicunt sapientes omnia sua caussa facere. *Idem.*

Non civium] Hæc duo verba non sunt in veteribus libris. *Idem.*

Formula fiduciæ ut inter bonos bene agier oportet] Consentiunt prisci quos vidi, codices cum impressis. Et nobilissimus omnium Mediceus eandem quam vulgati libri lectionem servat: aliis doctioribus quid faciendum sit, judicandum relinquo: ipse contra tot exemplariorum consensum nihil ausim statuere.

iratum esse nemini posse? Quid porro fiet populo Vlubrano, si tu statueris, πολιτεύεσθαι non oportere? Quare si plane a nobis deficis, moleste fero: sin Pansae assentari commodum est, ignosco: modo scribe aliquando ad nos quid agas, & a nobis quid fieri aut curari velis.

Cum scias] Ut Epicurei, qui nihil tam verentur, quam ne dubitare aliqua de re videantur. *Corradus.*

Jovem iratum esse nemini posse] Epicurus enim dicebat: Deos nec sibi fingere ullam molestiam, nec alteri quærere. *Idem.*

Pop. Vlubrano] *Vlubra* est oppidum parvum, frigidum, in ultima Italia. Sic Horatius:

Quadrigis petimus bene vivere, quod petis hic est,
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus. Philip. Melancht.

Πολιτεύεσθαι] Rempublicam administrare. Dicebat Epicurus, Rempublicam capessere hominem bene sanum oportere. *Corradus.*

A nobis] Academicis. *Idem.*

Sin Pansæ assentari] Qui & ipse Epicureus est, & ἡδονὴν sequitur. Epistola 19 lib. xv. *Idem.*

Modo scribe aliquando ad nos] Ita Pal. pr. Grut. Victorii editio, & omnium antiquissima, scribunt. vulgo *scribas.* Sicut & illud succinctius, *a nobis quid fieri, aut curari velis*; cum edatur, *a nobis quid agi, quid fieri aut curari v.* Stewech. quoque illa duo non necessaria vocabula spernit. *Gebhardus.* Vtramque scripturam firmant Græv. Amstelod. & Mentel. codd.

EPISTOLA XIII.

ARGVMENTVM.

Intermissionis litterarum caussam exponit: quam non agnoscente Trebatio, inde occasionem arripit liberius jocandi. Scripta eodem anno, & in interregno: quia dies adscripta, III *Non. Mart. Interregnum autem sex mensibus hoc anno fuisse, jam diximus.*

M. CICERO TREBATIO S. D.

Adeone me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque caussam me arbitrarere litteras ad te jamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit. Ne-

que alia ulla fuit caussa intermissionis epistolarum, nisi quod, ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, Testa mi: Vtrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? Moriar ni, quae tua gloria est, puto te malle a Caesare consuli, quam inaurari. Si vero utrumque est: quis te feret, praeter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementer gaudeo: &, ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tantum metuo ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam ut audio istic

> *Non ex jure manu consertum, sed magis ferro*
> *Rem repetunt.*

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, *Quod tu prior vi hominibus armatis non veneris.* Scio enim te non esse procacem

CAussa intermissionis epistolarum] *Litterarum* alias. sed hoc est ex Pall. separentur igitur ab illis, cum verbisque Ciceronis coniungantur. *Victor.* Ex

cacem in lacessendo. Sed ut ego quoque te aliquid admoneam de nostris cautionibus: Treviros vites censeo, audio capitales esse. mallem auro, aere, argento essent. Sed alias

veneris] De quo tot diversæ sententiæ, concertationesque fuerunt: scripsimus ut in Mediceo est, nam lectionem ejus libri sinceram & integram esse credimus: ut qui immutare aliquid velint, potius corrumpant quam corrigant: nam verba esse interdicti patet, inveniuntur ea in oratione pro Cæcinna multis locis, & in Pandectis sæpius. Hunc autem eorum sensum esse existimamus, ut dicat Cicero non esse Trebatio pertimescendam exceptionem illam, qua utuntur illi ad Prætorem, qui cum confessi sint se dejecisse, clamant tamen se non interdicto teneri, nec debere restituere: nam se *prius* ab adversariis *vi hominibus armatis* dejectos esse. subjungit enim, *Scio enim te non esse procacem in lacessendo*, ut injuriarum origo a te orta esse possit. nam ut timidum & parvi animi hominem taxat, & qui libenter pugnas turbasque fugeret, & bello minime esset aptus: quibus enim valebat armis, in prœlio uti non poterat. quum autem cum jurisconsulto sermo sit, verbis juris frequenter utitur Cicero, joci caussa. *Victor.* Mediceo adstipulantur Amstelod. Mentel. Græv. primus. Pal. prim. editio prim. nisi quod pro *vi* legat corrupte *in*. *Quod tu prior vi hominibus armatis non veneris*] Si hæc sunt exceptionis verba, negatio tollatur necesse est: quoniam Prætor in interdicto eum alloquebatur, qui dejecisset, qui sine dubio prior venerat. Sin Ciceronis sunt ad Trebatium, negatio legi potest. *Corradus.* *Neque est quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, Quod tu prior* &c.] Id est, nemo te agentem, hac exceptione repellet, Recte ageres, nisi *prior vi, hominibus armatis* venisses. Nunquam enim vim cuiquam prior inferes, neque quenquam hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio convenit in eos qui priores alteri vim intulerunt, & qui alterum lacessiverunt. Sic puto hunc locum & legendum esse & intelligendum. Negatio scilicet, quæ debebat locari ante verbum *soles*, fuerat in alienum locum translata, & ante verbum *veneris*, collocata. *Lambin.* Ut Mediceus, ita quoque Pal. concepit, neque magnopere titubat Gruterianus, tantum *omnibus* pro *hominibus* referens. Vaticanus hæc omnia ita transformat *rem repetunt, & tu soles ad vim faciundam adhiberi? neque est, quod tu prior vi hominibus armatis.* Mihi quoque interjacentia vulgo verba pro commento ac glossemate obolescunt: quod auget suspicionem, quodque neque in Grut. editione prima *in* conspectui sit. Alias cetera sic circumferuntur, *quod tu prior cum hominibus armatis veneris.* prima editio sinceram lectionem fere exhibet, si modo pro *in* emendes *vi*. Gebhardus.

De vestris cautionibus] Sic edidit Victorius & Gebhardus. sic & Pal. prim. Grut. Græv. prim. & Amstelod. Sensus tamen postulat ut aliorum librorum lectioni subscribamus, in quibus extat, *de nostris cautionibus*. Et sic in Menteliano. Non enim hæc, quam subjicit, juris prudentum cautio erat, sed Ciceronis. *Grævius.*

Treviros vites censeo] Hic jocatur Cic. nam *Treviri* sunt inter Belgas populi, sed & Romæ capitales, & monetarii. *Corrad.*

Capitales] In Gallia quidem bellicosos & perniciosos, sed Romæ Treviri (*Treviri* enim dicebantur) *capitales* ii erant, qui carceris custodiæ præerant, quos Sosia apud Plautum timet. *Idem.*

Auro, are, argento essent] *Treviri*: qui sic ab antiquis scribebantur, III. V.A.A.A.F.F. hoc est, triumviri, auro, argento, ære flando, feriundo. *Idem.* Hi erant præfecti monetæ.

alias jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissime. A. d. IV Non. Mart.

EPISTOLA XIV.

ARGVMENTVM.

Familiariter & jocose Trebatium, qui litteras nullas miserat, objurgat. Eodem fortasse anno.

CICERO TREBATIO.

CHrysippus Vettius, Cyri architecti libertus, fecit ut te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nuntiarat. Valde jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini praesertim prope domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi jam te advocato caussa cadent. sin nostri oblitus es, dabo operam ut istuc veniam ante quam plane ex animo tuo effluo; sin aestivorum timor te debilitat, aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chry-

ſes benevolentiae quam litium jura perdiſcere. Sed haec jocati ſumus, & tuo more, & nonnihil etiam noſtro. Te valde amamus, noſque a te amari cum volumus tum etiam confidimus.

EPISTOLA XV.

ARGVMENTVM.

Declarat ſuum abſentis Trebatii deſiderium: gratulatur de C. Matii familiaritate. Eodem anno.

CICERO TREBATIO.

QVam ſint moroſi qui amant, vel ex hoc intelligi poteſt. moleſte ferebam antea te invitum iſtic eſſe: pungit me rurſus, quod ſcribis eſſe te iſtic libenter. neque enim mea commendatione te non delectari facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi ſine me eſſe jucundum. Sed hoc tamen malo, ferre nos deſiderium, quam te non ea quae ſpero conſequi. Quum vero in C. Matii, ſuaviſſimi doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti, non dici poteſt quam valde gaudeam: qui fac ut te quam maxime diligat. mihi crede, nihil ex iſta provincia potes, quod jucundius ſit, deportare. Cura, ut valeas.

I*Stic eſſe*] In Gallia. *Corrad.*
In C. Matii] Hic eſt cujus epiſtola legitur 28 in lib. XI.

EPISTOLA XVI.

ARGVMENTVM.

Laudare Trebatium videtur ut ſapientem, qui belli diſcrimina vitaret: ſed revera notat ut timidum: quod ſaepe facit. adſcribit quaedam per jocum, de Cn. Octavio, de futuris Trebatii divitiis, de ejuſdem ſuperbia. Scripta videtur eodem anno: quod ex eo cognoſcitur, quia ſcribit Cicero

& in Britanniam ire Trebatium noluisse, & adhuc quidem Samarobrinae esse; ubi eum fuisse cum interreges crearentur, indicat epist. 11.

M. CICERO TREBATIO S. D.

IN Equo Trojano scis esse in extremo, *Sero sapiunt.* Tu tamen, mi vetule, non sero, primas illas rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quod in Britannia non nimis φιλοθέωρον

IN *Equo Trojano*] Livii Andronici tragœdia. *Corradus.*

Sero sapiunt] Phryges. *Idem.*

Tu tamen mi vetule, non sero] Hæc & vulgata, & antiqua hujus loci lectio est: nos nihil mutavimus: etsi nonnullos scimus pro *vetule* βάκηλε emendare conatos. Cujus tamen Græcæ vocis nullo in antiquo exemplari vestigium ullum vidimus: scimus & nos βακήλους antiquo proverbio appellatos esse languidos, & dissoluto corpore homines, & potius mulieres, quam viros. Non tamen recte facere existi-sint demonstrabimus. Et primo lectionem, quam Politianus restituit, uno tantum parum mutato verbo, comprobamus: eadem enim exemplaria sequimur quibus ille adjutus commodiorem hunc locum fecit, *minus* tantum in *nimis* facili & frequenti admodum lapsu permutato. Nonnihil etiam ab eodem intellectu horum verborum dissentimus: ni fallor enim, non parum peccat ille in hujus rei historia. Putat enim Trebatium in insulam Britanniam accessisse, quod falsum est ex verbis his Ciceronis, *Qui neque in*

θέωρον te praebuisti, plane non reprehendo. nunc vero in hibernis injectus mihi videris. itaque te commovere non curas. Usquequaque sapere oportet. id erit telum acerrimum. Ego si foris coenitarem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuissem. cui tamen dixi, cum me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed mehercules, extra jocum, homo bellus

ipsum viderint: nam credere Trebatium etiamsi in Britanniam accessisset, in theatris versatum, spectationibusque operam dedisse fugitantem proelium, otioque se asserentem, ut ille exponit, nimis ineptum mihi videtur indignumque acerrimo hominis judicio. Paucis enim diebus, quibus in maximis periculis in insula manserunt, non locus erat ludis, deliciisque. Nos hic φιλοθέωρον intelligimus φιλοθεάμονα, φιλοθεωρητήν. Sic enim Graeci appellant illum, qui novas terras, novaque loca semper visere vult, studioque peregrinationis mirifice, ut situm orbis terrarum spectet, moresque diversarum gentium, & instituta perdiscat: quemadmodum Plutarch. in libello περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων dicit fuisse Cleombrotum quendam Lacedaemonium, his verbis: Κλεόμβροτος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, πολλὰ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ περὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν γῆν πεπλανημένος, πόῤῥω δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀναπεπλευκὼς οὐ κατ᾽ ἐμπορίαν, ἀλλ᾽ ἀνὴρ φιλοθεάμων καὶ φιλομαθὴς, οὐσίαν δὲ ἔχων ἱκανὴν, καὶ τὸ πλείονα τῶν ἱκανῶν ἔχειν οὐκ ἄξιον πολλοῦ ποιούμενος, ἐχρῆτο τῇ σχολῇ πρὸς τὰ τοιαῦτα. Et hanc denique sententiam esse horum verborum putamus, ut Cicero dicat se laudare consilium Trebatii, quod non fuerit ex hoc hominum genere, qui omnia visere cupiunt: multos enim illuc studio videndae insulae, quae tunc tanquam novus orbis Romanis aperta erat, libenter accessisse verisimile est, cum navigatio illa multorum periculorum & incommodorum plena esset. ut sapientius fecisse viderentur, qui neglecta gloria, contemptaque etiam loci spectatione, aliquam caussam invenerunt, quare illuc non ierint: quod fecisse Trebatium laetatur: simulque ut parum militarem virum, nec bellicae laudis avidum, clam taxat, quod etiam aliis locis joci gratia libenter facit. *Victorius.* *Non minus, quam Philocteten*] Qui vulnere impeditus, ire ad Bellum Trojanum non potuit, sed in Lemno remansit: sic tu, simulato nescio quo dolore, ne in Britanniam ires, in Gallia restitisti, idque etiam fuit *non sero sapere.* Qui vero, *non nimis philotheoron*, scribunt, eum intelligi volunt, qui novas terras, & nova loca semper cupiat visere. Ne quod de spectaculis quidam dicunt, referam. *Corrad.* *Non nimis φιλοθέωρον*] Firmat hanc lectionem Graevii primus. Sic enim in eo scribitur, *non minus philoteorum te prabuisti.* Sed recte emendarunt viri docti, *non nimis φιλοθέωρον.*

Nunc vero in hibernis injectus mihi videris] Legendum est *vinctus*, non *injectus.* Sic autem reposui ab uno codice manuscripto adjutus, & quasi manu ad hanc conjecturam ductus: in quo scriptum est *innectus.* ex qua scriptura tamen licet facilius & propius facere *innexus.* Omnino lectio vulg. *injectus* mendosa est, neque ferri potest. Non enim dici potest Latine, *injectus in hibernis*: sed *injectus in hiberna*, dicendum. *Lambinus.* *Nunc vero in hibernis injectus mihi videris*] Ita est in Pal. primo, Grut. editione prima, & Victorii. Lambinus quod in unico MS. repererat *innectus*, fecerat *innexus* vel potius *vinctus*; quasi difficile fuisset, quod alii ante me viderunt, extricare *intectus.* Guilielm. tamen conjectat, *in lectis.* Gebhard.

Oro te, quis tu es?] Est haec formula qua

bellus est. vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, Omnes esse divites, qui coelo & terra frui possint, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere. sed tamen est quod gaudeas. constat enim inter omnis, neminem te uno Samarobrivae juris peritiorem esse.

qua compellabant illos quos contemnebant præ se. Hinc superius hunc Octavium appellavit *terræ filium*. Dux Mysorum ad Romanos apud Flor. IV, 12. *Qui vos*, inquit, *estis?* Et Ariovistus apud eundem lib. III, cap. 10. *Quis est autem Cæsar?* Ovid. epist. Phyllidis:

Hei mihi, si quæ sim Phyllis, & unde rogas.

Grævius.

Respondere] Idem de Valerio epist. 9 lib. I dixit. *Corrad.*

Constat enim inter omnes] Juteconsulti sic loquuntur. *Idem.*

EPISTOLA XVII.

ARGUMENTUM

debare. tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes, ſic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipſos qui cum ſyngraphis veniſſent Alexandream, nummum adhuc nullum auferre potuiſſe. Ego, ſi mei commodi rationem ducerem, te mecum eſſe maxime vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex conſuetudine noſtra, vel utilitate ex conſilio atque opera tua. Sed cùm te ex adoleſcentia tua in amicitiam & fidem meam contuliſſes, ſemper te non modo tuendum mihi, ſed etiam augendum atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus ſum me in provinciam exiturum, quae ad te ultro attulerim meminiſſe te credo. poſtea quam mea mutata ratio eſt, cum viderem me

videbare] Revocavi hanc lectionem ex Pall. omn. Gruteriano, editione prima [quibus ſubſcribunt Amſtelodam. Mentel. Grævii primus, niſi quod in hoc pro *& ſubimpudens*, legatur *quam ſubimpudens*:] cujus acrimoniam facile tetigerit, cui ſagaciores nares: neque enim poſſum me in explicationes undantes effundere, quod forſan plerique quærent ac querentur. Vulgo interpolatitie eſt editum, *quod a te alieniſſimum eſt, ſubimpudens vid.* Paullo poſt ſcripſi, *Alexandream* auctoritate Vaticani & editionis Victorianæ. vulgo *Alexandriam.* Ad rem quod attinet, ſignat decoctionem Ptolomæi Regis cum Rabirio Poſtumo & aliis creditoribus. Inepte ergo Lambinus *Alexiam* introduxit. *Gebhardus.*

Eos ipſos, qui cum ſyngraphis veniſſent Alexandriam] *Eos*, C. Rabirium Poſthumum, & ejus amicos, ep. 1 lib. 1. *Syngraphis*, in Albano Pompeii factis, de pecunia regi Alexandrino a Rabirio ſuppeditata. *Corrad.* Exiſtimo ſignificari C. Rabirium Poſthumum cæteroſque, qui Ptolemæo Alexandrino regi pecunias crediderant. Cicero pro Rabirio: *Pulſus interea*, inquit, *regno Ptolemaus, doloſis conſiliis, ut dixit Sibylla, ſenſit Poſthumus, Romam venit: huic egenti & roganti hic infelix pecuniam credidit. Nec tum primum: nam regnanti crediderat abſens. nec temere ſe credere putabat. Quod erat nemini dubium, quin is in regnum reſtitueretur a S. P. Q. R.* Et infra: *Quanquam ad ſumptum itineris, ad illam magnificentiam apparatus comitatumque regium ſuppeditata pecunia a Poſthumo eſt, factaque ſyngrapha ſunt in Albano Cn. Pompeii, quum ille Roma profectus eſſet*, &c. Ibidem: *Dominatus eſt enim*, inquit, *Alexandria. Immo vero in ſuperbiſſimo dominatu fuit, pertulit ipſe cuſtodiam, vidit in vinculis familiares ſuos: mors ob oculos ſape verſata eſt, nudus atque egens ad extremum fugit e regno.* Denique pluribus verbis contendit in ea Oratione Cicero, creditam pecuniam nunquam a rege exegiſſe Poſthumum, in quem hoc loco jucunde ludit. *Bernh. Rutil.*

Cum te ex adoleſcentia tua in amicitiam & fidem meam contuliſſes] Græv. prim. *cum te adoleſcentiam tuam.* Palat. prim. Gruter. Amſtelodam. Mentel. multique alii libri, edit. prim. *cum te & adoleſcentiam tuam in amicitiam & fidem meam contuliſſes.* Sed vulgata non temere movenda loco.

Me in provinciam exiturum] Pompeii legatum, epiſt. 5 hujus libri. *Corradus.*

Quod

me a Caeſare honorificentiſſime tractari & unice diligi, hominiſque liberalitatem incredibilem & ſingularem fidem noſſem: ſic ei te commendavi & tradidi, ut graviſſime diligentiſſimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi ſaepe litteris ſignificavit, & tibi & verbis & re oſtendit, mea commendatione ſeſe valde eſſe commotum. Hunc tu virum nactus, ſi me aut ſapere aliquid aut velle tua cauſſa putas, ne dimiſeris: &, ſi quae te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, & ultima exſpectato, quae ego tibi & jucunda & honeſta praeſtabo. Pluribus te hortari non debeo. tantum moneo, neque amicitiae confirmandae clariſſimi ac liberaliſſimi viri, neque uberioris provinciae, neque aetatis magis idoneum tempus ſi hoc amiſeris, te eſſe ullum unquam reperturum. Hoc, quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non eſſe gaudeo, quod & labore caruiſti, & ego te de rebus illis non audiam. Vbi ſis hibernaturus, & qua ſpe aut conditione perſcri-

EPISTOLA XVIII.

ARGUMENTUM.

Laudat Trebatium quod videretur certa aliquando in sententia constitisse, & velle in militia permanere. Tum jocatur in ejus parsimonia, quia scripserat in palimpsesto. Eodem anno.

CICERO TREBATIO S.D.

ACcepi a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas, in quibus me cetera delectarunt. Significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem. Quae ego paullisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te aestuare putarem. Quare perge, ut coepisti: forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequere. ego enim renovabo commen-

PAullisper a te] Al. paullisper in te. Corradus.

Non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te aestuare putarem] Forte, non ut imbecillitate animi tui, sed magis, ut. Lambinus. Pro vulgata tamen stant omnes veteres codices.

Ego enim renovabo commendationem, sed tempore] Nos quin hæc lectio & integra & incorrupta sit, non dubitamus: volumus tamen antiquam quandam scripturam a nobis animadversam notare, quæ fortasse aliquem, qui eam non observasset, perturbaret, molestiamque ei non parvam exhiberet. ut videant omnes non posse quemlibet vetera exemplaria tractare. Hoc loco vetustissimus ille Mediceus codex, & alter etiam non malus, non æque tamen antiquus, pro tempore habent tam, fractam omnino & parum commodam hoc loco vocem. Ipsi unius litteræ mendum ibi esse existimamus, deceptumque librarium tam pro tem scripsisse. Non semel autem in priscis exemplaribus, sic concisam hanc vocem reperies: ut prima ad Atticum epistola in vetere illo nostro codice sic locus hic scriptus est, Nos initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tem. quo tuum puerum &c. pro tempore, ubi vulgati codices die habebant, ab illis, ut putamus, repositum qui hanc scribendi rationem non animadverterant, & quid intelligi deberet suo ingenio ferme perspexerant. Item ille lib. x. Quod me mones, de vultu, & oratione, at tem. accommodanda, pro ad tempus: qui locus etiam corrupte legebatur ad rem. cum enim non intelligerent posteriores librarii, nimis temere & indocte tem. in rem converterunt. Harum minutarum, pusillarumque rerum inscitia maximas perversiones labesque gignit in antiquis voluminibus describendis. Nos tam tenuem notationem aspernatos non esse neminem mirari volumus: docti enim studio juvandi pro imbecillis nostris viribus hunc præclarissimum auctorem, ad omnia, dum desiderium nostrum ex-

mendationem, ſed tempore. Sic habeto, non tibi majori eſſe curae, ut iſte tuus à me diſceſſus quam fructuoſiſſimus tibi ſit, quam mihi. Itaque, quando veſtrae cautiones infirmae ſunt, Graeculam tibi miſi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim ignaviſſimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epiſtolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis ſolet eodem exemplo pluris dare qui ſua manu ſcribit? Nam quod in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in illa chartula fuerit quod delere malueris quam haec ſcribere, niſi forte tuas formulas. Non enim puto

expleamus, deſcendimus. Cupimus autem hanc noſtram diligentiam in bonam partem accipi: illos certe; qui quandoque in hoc negotio laborarunt, ſedulitatem noſtram non contempturos credimus & ſperamus. Eo autem loco, qui paullo poſt ſequitur, *quando veſtra cautiones.* antiqui codices etiam illi probatiores & antiquiores, *cauſſationes* pro

Qui ſua manu ſcribit?] Quum non habeat qui deſcribant. *Corradus.*

Quid in illa chartula fuerit] Vnus Guilielmi codex, *quid in ima charta fuerit.* Optime meus primus, *quid in illa Cartula fuerit.* hoc enim magis facit ad deridendam ejus parcimoniam. *Gravius.*

Quam hac ſcribere] Verane ſit non-

te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc si-
cas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi
:ditare? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam te-
xtuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Bal-
cum ad vos proficiscetur, more Romano commenda-
Fu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne
miratus. etam enim afuturus mense Aprili. Has lit-
scripsi in Pomptino, cum ad villam Metrilii Philemo-
nis

, ea fuit: describendis libris sæ-
praficimus, qui legat, & qui
te excipiat, ut scilicet celerius &
id muneris conficiatur. Cum
s, qui legeret, protulisset *ex-*
credidit scriptor *exscribere*, di-
se: itaque fecit in libro. Alius
errorem, quem per imprudenn-
ommissum debuit tollere, teme-
ixit, una dictione in duas divi-
ri duabus litteris, & quas falso
ri credidit, adscriptis *h* & *a*, ut
t hac, sensu fortasse commodo,
dixi, mihi perobscuro. Quod
t exscribere, hoc dicet, video te
ditescere, cui charta desit. in
formulas aut aliud quidpiam
:. Ea enim si suppeditaret,
n profecto ad nos in palimpse-
sert enim, *an hoc significas, ni-*
frigere te, ne chartam quidem
ditare? Dixit autem, *quod de-*
leris, quam exscribere, per jo-
significans, non habuisse Treba-
quo exscriberet id quod deleve-
ne se mirari quid fuerit in illa
, quasi molestè ferat id periis-
rta enim inopiam ostendit,
bat in palimpsesto. Idem error
bolam VIII libri ad Atticum ir-
: ubi enim antea legebatur *fa-*
utos hac ferre ex Italia nemo non
endum esse *ecferre*, ut ex vetu-
cibus Florentini reposuerunt.
ost. Hoc totum, sive, *quam*
re, sive *quam exscribere*, sive
: *non scribere*, (nam varie in
gatis legitur) delendum curavi.
ex annotatione natum, & ex

ora libri in contextum verborum Cice-
ronis invectum, quod & antea Mure-
to venit in mentem. *Lambinus.* Quod
illa posteriora verba *quam hac scribere* in-
ducit atque ejicit Lambinus; solens
more suo ingenii facit, non ex veritate
sed ex libidine. restant illa in libris om-
nibus, atque adeo editione principe,
nisi quod ad eandem notet Egnatius,
legi alias (ut Manut. volebat postea,
adnotatumque ad Politiani librum)
quam exscribere. Canterus tamen am-
plius malebat, *quam hac exscribere.*
Gebhardus.

Cum ad villam Metrilii Philemonis] In
cunctis antea impressis ita legebatur:
manu etiam scripti quos vidi, neque
inter se, neque ab impressis dissentiunt.
Scripserunt tamen nonnulli, satis levi
conjectura ducti, *M. Æmylii Philemo-*
nis. quos, nisi aliquid certius invene-
rint, non sequar. Non mirum autem
videri debet, tenuis hominis ac liberti-
ni mentionem alibi non reperiri. *Victo-*
rius. Cum in libris manuscriptis varie
legeretur: (quidam enim *Mevilii*, qui-
dam *Metilli* habent) ausus sum emen-
dare *M. Æmylii:* procul enim dubio
libertus fuit adoptatus in Romanam fa-
miliam, ut alii multi. Cum autem
Metriliorum mentionem nondum inve-
nerim: & codicum vetustorum varie-
tate, in quibus veræ lectionis quasi
quædam vestigia cernuntur: & Pediani
verbis, qui ejusdem (ut opinor) liberti
meminit, adductus sum ut *M. Æmylii*
corrigerem. Libet autem ipsius Pedia-
ni locum recitare, ut studiosis quæren-
di labor absit. is igitur ita in argumento

nis devertissem: ex qua jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Vlubris honoris mei caussa vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. VI Idus April. de Pomptino.

Epistolam tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem. nihil enim habebat quod non vel in concione recte legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscripseras. Verum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse demiror, praesertim tam novis rebus.

orationis pro Milone, *Munatius Plancus Tribunus pl. produxerat in concionem M. Æmylium Philemonem, notum hominem, libertum M. Lepidi.* Ita tamen hoc sentimus, ut afferentibus aliis meliora, perlibenter de nostra sententia discessuri simus. *Idem* in poster. *Ad villam Metrilii Philemonis devertissem*] Sic Pal. primus, Vaticanus, editio Victorii. Vulgo *divertissem*: sicut & *Philomena* pro *Philemona* subingerunt editiones. *Gebhardus.* Rutgersius III Var. est, hoc praeclare etiam intelligi potest. cum enim singulis epistolis tituli addantur, nulli leguntur ante verba illa, *epistolam tuam, quam accepi.* Quia tamen novum hoc erat principium litterarum post primum illud verum initium, hujus etiam membri primae voces adponuntur: ita enim ibi legitur,

CICERO TREBATIO SAL.
ACCEPI A TE ALIQVOT EPISTOLAS.

EPISTOLA XIX.

ARGVMENTVM.

Post obitum Caesaris, M. Antonio, P. Dolabella Coss. cum civitas respirasse, & quasi revixisse resp. videretur; repente Kalendis Iun. Antonii consulis culpa, ita mutata sunt omnia, ut boni viri tum de statu reipub. tum de sua quisque salute vehementer timere cogerentur. quae cum Cicero vidisset, desperata libertate, consilium cepit in Graeciam proficiscendi, discessitque ea mente, ut adesset Kalendis Ian. quod initium cogendi senatus, Pansa & Hirtio consulatum ineuntibus, fore videbatur. hanc rem attingit Cicero epist. I lib. X. & epist. 25 lib. XII. & in Philippica I. & lib. III Offic. Cum igitur in Graeciam proficiscens Veliam pervenisset; ab ipsa urbe, Trebatii amantissima, admonitus, Topicorum librum scripsit, de quo jam rogatus erat a Trebatio, cum in Tusculano simul essent. id significat in hac epistola: Topica vero ipsa obscuriora esse dicit, nec legenda sine interprete: exercitationem esse necessariam, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit. Hanc epistolam post sequentem scriptam esse, adscripta utrique dies ostendit.

CICERO TREBATIO S.

VIde quanti apud me sis, etsi jure id quidem. non enim te amore vinco. Verumtamen quod praesenti tibi prope subnegarem, non tribuerem certe, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare coepi, institui Topi-

V*Ide quanti apud me sis*] In meo primo codice legitur, *vide ne quanti apud me sis.* Cicero forte scripsit *videsne quanti apud me sis.* quamvis vulgatum non reprehendam. Nam sic sæpe Tullius loquitur. Lib. XVI, epist. 5. *Vide quanta in te sit suavitas. Duas horas Thyrei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit, quam si vixerit tecum.* Grævius.

Veruntamen quod præsenti tibi prope subnegarem] Ex veteribus libris, & Topicorum procemio sic legendum censeo, *Veruntamen, quod præsenti tibi prope subnegaram, non tribuerem certe, id absenti debere non potui.* Corrad. A vulgata tamen lectione stant MSS. pr. Pal. Vatic. Græv. pr. & sec. Amstel. Mentel.

Id absenti debere non potui] Hoc est, volui persolvere. vid. Manut.

Velia] Vbi tua tuosque vidi, & ad-

mo-

Topica Ariſtotelea conſcribere, ab ipſa urbe commonitus, amantiſſima tui. Eum librum tibi miſi Rhegio, ſcriptum quam pleniſſime res illa ſcribi potuit. Sin tibi quaedam videbuntur obſcuriora, cogitare debebis, Nullam artem litteris ſine interprete, & ſine aliqua exercitatione percipi poſſe. Non longe abieris. num jus civile veſtrum ex libris cognoſci poteſt? qui quanquam plurimi ſunt, doctorem tamen unum quem deſiderant. Quanquam tu ſi attente leges,

monitus ſum hujus æris alieni. *Corradus.* *Velia* urbs fuit Lucaniæ ad Pæſtanum ſinum, ante *Elia*, *Elea*, *Hyela* dicta, ad quam eſt portus Velinus.

Navigare cœpi] In Græciam proficiſcens, quum opera mea nec Reſpub. nec amici uterentur: nec honeſte inter arma verſari poſſem, ne ſi tuto id quidem mihi liceret. *Corrad.*

Topica Ariſtotelea] Hoc edidit Victorius, ex Mediceo, & ſic quoque Vatican. Vulgo *Ariſtotelica.* poſt ſtatim, edidi *pleniſſime* ex Pal. prim. Grut. Stewech. editione prima atque Victorii. vulgo *planiſſime*. Gebhardus. Vtramſtigiis hæret priſcæ lectionis, & ſententiam idoneam habet. *Victorius.* *Lumenque*] Al. varie legitur *unum*, *unumque*, *unumquodque*. Corrad. *Doct. tam. nonnunquam deſ.*] P. Victorius ſuum, nos noſtros (hoc eſt, Memmianos) codices ſecuti ſumus: in quibus omnibus (præterquam in uno, qui congruens cum vulgatis, habet *lumenque*) ſcriptum eſt plane *nonnunquam:* quod nobis videtur probabilius, quam quod Victorius repoſuit, *unumque.* Quod ſi conjecturæ locus daretur, ego magnopere probarem Manutii conjecturam, qui legit *doctorem uſumque deſiderant.* In-

ges, si saepius; per te omnia consequere ut certe intelligas. ut vero etiam ipsi tibi loci proposita quaestione occurrant, exercitatione consequere. In qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. v Kal. Sext. Rhegio.

sint in aliquo judice uno, vel pluribus. Graevius.

Ipsi tibi loci] Inveniendorum argumentorum. *Corrad.*

Salva ista]. Remp. nunc a M. Antonio vexatam. *Idem.*

v *Kal.*] Hoc docet, sequentem epistolam huic praeponi debere. *Idem.*

EPISTOLA XX.

ARGUMENTUM.

Scribit de amore Veliensium in Trebatium: & hortatur ne paternas possessiones vendat, quae, tam miseris temporibus, perfugium esse possint. Adscripta dies indicat, ante superiorem datam esse.

CICERO TREBATIO S.D.

Amabilior mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio, medius fidius, tuus ita desiderabatur, ut si esset unus e nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris. Quanquam enim Velia non est vilior quam Lupercal, tamen isthuc malo quam haec omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis (nescio quid enim Velienses verebantur,) neque Haletem nobilem amnem relinques, nec Papirianam do-

Rufio] *Rufus*, *Rufius*, *Busius* etiam legitur. *Corrad.*

Ut si esset unus e nobis] Vetus liber habet, *ut si esset unus homo nobis*, meliore, ut videtur, lectione. *Ursin.* Alii tamen codd. non agnoscunt τὸ *homo*. & jure.

Neque Haletem nobilem amnem] *Heletem* legi debet. hujus fluvii mentionem fecit libro XVI epistolarum ad Atticum his verbis, *Erat mihi enim fuit navibus apud Haletem fluvium citra Veliam:* quo in loco nostrum illud exemplar *Heletem* habet, Strabo in initio VI libri ubi de omni illa ora agit, plures sententias adducit, unde *Velia* a Graecis *Helia* appellata esse possit, nonnullosque tradit ab *Helete* fluvio ei nomen inditum voluisse. Stephanus inde nomen illam accepisse affirmat.

domum deſeres. quanquam illa quidem habet lotum, a quo etiam advenae teneri ſolent: quem tamen ſi excideris, multum proſpexeris. Sed in primis opportunum videtur, his praeſertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem quibus carus ſis: deinde tuam domum, tuoſque agros, eaque remoto, ſalubri, amoeno loco: idque etiam mea intereſſe, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque nego-

hæc ipſius verba ſunt, Ὠνομάσθη δὲ Ἐλέα ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ ἡ νῦν Βελία. *Victor.* *Hales* XXIV millia a Pæſto remotus, nunc vocatur *Halente.*

Quanquam illa quidem habet locum] Nos antiquos codices in hoc etiam ſecuti ſumus, quos incorruptos eſſe cenſemus. De *loterum* nobilitate, & quam jucunda earum opacitas eſſet, quantique olim in domibus æſtimarentur, Plinius docet in libri XVII procemio. Polybius a ſe viſam in Attica deſcribit lib. XII hiſtor. quem locum, quia nondum integer vulgatus cur domum tuam frequentent. Et omnia hæc facete & cum joco, ut conſuevit. fere enim ſemper cum eo jocatur. Adverſatur ſolum antiquæ lectioni, quod *lotum* fœminino genere alii auctores appellarunt, cum ipſe maſculino uſurpet: quare accurate conſiderandum eſt, vitiumne ea parte vetus habeat, ſive eo genere contra plurimorum morem, quod vix veriſimile eſt, Cicero appellare lotum voluerit. *Victor.* P. Victorius edidit *lotum*: Manutius *lucum*, ut habent omnes libri vulg. *Lambin.* *Habet lotum*] Nos quidem, qua licet, ne pilum a Victo-

negotia videbis, meque diis juvantibus ante brumam exspectabis. Ego a Sext. Fadio, Niconis discipulo, librum abstuli: Νίκων☉ περὶ πολυφαγίας. O medicum suavem, meque docilem ad hanc disciplinam! Sed Bassus noster me de hoc libro celavit, te quidem non videtur. Ventus increbescit. Cura ut valeas. XIII Kal. Sext. Velia.

Meaque negotia, meque diis juvantibus] Ejeci τὸ *videbis* post *negotia* suasu Pall. Grut. Stewech. & editionis primæ hoc verbi reduviam præcidentium. Præterea plurima in hac epistola emendavi auctoritate librorum; ad quorum singulorum rationes considerare & immorari cujus tandem otii esset? *Gebhard.* *Meaque negotia videbis*] Palatini codices & Guilielmiani hic sublestæ fidei sunt. quid enim est, *mea negotia expectabis?* Itaque reponendum est τὸ *videbis* non solum ex iis libris, quos evolverunt Manutius & Victorius, sed & ex iis, quibus ego sum usus, Amstelodam. Mentel. & tam meo optimo, quam illo sequioris sæculi. *Videre negotia* est curare. *Grav.*

Niconis] Al. *Miconis*, de quo apud Plinium fit mentio. *Corradus.*

EPISTOLA XXI.

ARGVMENTVM.

Silii caussam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Incertus videtur annus epistolae: ego tamen suspicor esse scriptam, quo anno Caesar necatus est. Suspicor autem ex mentione Q. Caepionis praetoris: qui, nisi fallor, est M. Brutus, is, qui in Caesarem conjuravit. gessit enim praeturam eo anno, ut ex historicorum libris, & epist. 2 *&* 3 *lib.* II *cognoscitur: & Q. Caepio vocatur in Phil.* X. *quod erat, ut arbitror, adoptatus ab avunculo Q. Servilio Caepione; quem nominat Plutarchus in Catone Vticensi.*

CICERO TREBATIO S.D.

SIlii caussam te docui. is postea fuit apud me, cum ei dicerem, tibi videri sponsionem illam nos sine periculo facere

Silii] Is est ad quem lib. XIII scribit. *Corradus.*

Caussam te docui] Docet *caussam*, cujus res agitur, cum pro se acturum instruit. *discit*, qui defensurus est. Seneca in nobili fragmento apud Augustinum lib. VI de Civ. Dei, cap. 10. *Sunt qui vadimonia sua Deos advocent: sunt qui libellos offerant, & illos caussam suam doceant.* Plin. III, ep. 9. *legatos interrogabam, docuissetne me aliquid, quod re probari posse confiderent.* Gronovius.

Sponsionem illam nos sine periculo facere posse] Quæ fiebat interposita stipulatione

facere poſſe, *Si bonorum Turpiliae poſſeſſionem, Q. Caepio Praetor ex edicto ſuo mihi dedit*, negare ajebat Servium, tabulas teſtamenti eſſe eas quas inſtituiſſet is qui factionem teſtamenti non habuerit; hoc idem Offilium dicere, tecum ſe locutum negabat: meque rogavit, ut ſe & cauſſam ſuam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Teſta, nec mihi amicior P. Silio quiſquam eſt, te tamen excepto. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum ultro veneris, eique pollicitus eris. ſed, ſi me amas, quam primum, hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

tione certæ pecuniæ, quam perderet is qui ſponſione vinceretur. *Corradus.*

Si bonorum Turpiliæ poſſeſſionem Q. Cepio prætor ex edicto ſuo mihi dedit] Verba ſponſionis. & ſane *ni*, & *ſi*, particulæ fere erant ſponſionum principia. *Idem.* *Ni bonorum Turpiliæ poſſ.*] Sic eſſe legendum declarat formula ſponſionum, quæ concipiebantur per *ni*. Hæc autem erat controverſia: *Turpilia* teſtamentum fecerat, eoque teſtamento Silium heredem, ſive ex aſſe, ſive

tionemque hanc afferebat, quia tabulæ teſtamenti non eſſent ex quas inſtituiſſet is qui teſtamenti factionem non haberet. Omnino Trebatius bene reſponderat. ſatis erat enim eſſe tabulas teſtamenti, ſecundum quas bonorum poſſeſſio peteretur. Non enim quærebatur, teſtamentum eſſet ratum, an irritum: firmum, an infirmum: ſed eſſetne factum teſtamentum. Itaque ſine periculo poterat illa ſponſio fieri. *Lambin.* *Si bonorum Turpiliæ poſſ.*

EPISTOLA XXII.

ARGVMENTVM.

obat auctoritate jurisconsultorum, quod dixerat dubitari, ne heres, quod furtum antea factum esset, recte furti age- criptam opinor eodem anno, quo superiorem proximam.

CICERO TREBATIO S. D.

luseras heri inter scyphos: quod dixeram, controver- m esse, possetne heres, quod furtum antea factum , furti recte agere. Itaque, etsi domum bene potus se- e redieram, tamen id caput, ubi haec controversia notavi, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod eminem sensisse dicebas, Sex. AElium, M. Manilium, rutum sensisse. Ego tamen Scaevolae & Testae assen- Vale.

. *AElium*] Petum Jureconsul- n, de quo in Quæstura diximus.

Manilium] Jureconsultum, de quo libro primo de Oratore, & in Bruto meminit. *Idem.*

M. Brutum] Jureconsultum, qui tres libros de jure civili reliquit. *Idem.*

EPISTOLA XXIII.

ARGVMENTVM.

gna quaedam Ciceroni, pictas potius tabellas cupienti, s emerat. ex illis emptionibus nullam a se desiderari, o rescribit. Tum subjungit sibi esse vehementer gratum proximam domum cupiat conducere. Incertus epistolae s. non enim scripta videri potest eodem tempore, quo ad Atticum libro primo, in quibus item de signis agitur. illae ante consulatum, quod probavimus olim in Com- ariis, haec vero post consulatum scripta: quod (opinor) erba satis ostendunt, Martis vero signum, quo mihi auctori? *Praeterea, de Tulliola, tanquam nupta, in- entio fit: illae vero, nondum nupta, scriptae sunt.*

Ac-

Accedit, quod in hac non de Xysto, verum de particula ornanda cogitare se ostendit: in illis de Xysto, qui porticus amplior fuit, atque etiam de palaestra & gymnasio.

CICERO FABIO GALLO S.D.

TAntum quod ex Arpinati veneram, cum mihi a te litterae redditae sunt: ab eodemque accepi Avianii litteras:

TAntum ex Arpinati veneram] Nos ex veteribus exemplaribus *tantum quod* restituimus. Quod primo multos miraturos credimus, & fortasse non nimium probaturos: aliquos etiam (qui recepta lectione non solum magis delectentur, verum etiam hanc, etsi non novam (non enim nunc primum in impressos codices migravit,) tamen ut sæpius explosam & ejectam, nec satis primo aspectu elegantem, abhorreant) fore qui nostro judicio damnato, hanc iterum sua sede indigne dejicere conentur. Quod ne accidat, conabimur antiquorum exempla- ejus libri marginibus adscriptæ erant, accurate perscripsit, quæ & multæ sunt, & eruditi prorsus viri, judicio etiam optimi & doctissimi viri Petri Bembi, qui libri illius dominus sermonem elegantissimum de ipsius laudibus confecit, in quo declarationes etiam has & probat & amplexatur. Is igitur liber in Phormione, eo loco, *Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme, sic circuiri.* Dem. *id cum hoc agebam commodum:* supra dictionem illam *commodum* scriptum habet *tantum quod*, nota juxta apposita qua Politianus significabat ex antiquo

is: in quibus hoc inerat liberalissimum, nomina se fa-
rum, cum venisset, qua ego vellem die. Fac, quaeso,
i ego sum, esse te. estne aut tui pudoris, aut nostri, pri-
im rogare de die, deinde plus annua postulare? Sed es-
t, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses quae
› desiderabam, & ad eam summam, quam volueram.
tamen ista ipsa quae te emisse scribis, non solum rata mi-
erunt sed etiam grata. plane enim intelligo, te non mo-
studio sed etiam amore usum, quae te delectarint, ho-
nem (ut ego semper judicavi) in omni judicio elegantis-
ium, quae me digna putaris, coemisse. Sed velim ma-
it Damasippus in sententia. prorsus enim ex istis emtio-
ius nullam desidero. Tu autem ignarus instituti mei,
anti ego genus omnino signorum omnium non aestimo,
tanti

ictorii, vulgo edicto pædagogorum
uod exulat. Paullo statim ex Pall.
cano, editione Victorii, scripsi, *ac-*
Avianii litteras: in quibus hoc inerat.
i vulgetur, *Aviani, in quibus hoc erat.*
hard.

Aviani litteras] M. Æmilius Avianus
:. Avianus Flaccus, Ciceronis fami-
s fuere: sed horumne alter, an neu-
ic intelligatur, scire non possumus.
ex certe is signorum, vel venditor
videtur. *Corrad.* In Grævii primo,
tibusque libris aliis legitur *Aniani.*

omina se facturum] In codicem re-
tum. *Corradus.* *Nomina se factu-*
cum venisset, qua ego vellem die] Se
ibulas accepti & expensi relaturum
deberem pro statuis, ut solverem
ndocunque mihi commodum vi-
tur. *Nomen facere* dicitur creditor
in tabulis accepti & expensi no-
i ejus cui pecuniam dabat scribebat.
:c. 1 de Benef. *Nomina facturi dili-*
r in patrimonium debituri inquirimus.
itor dicebatur *locare nomen.* Phæ-
lib. 1.

audator nomen cum locat sponsu im-
probo
m rem expedire, sed malum dare ex-
petis.

Plus annua postulare] Postulare ut summam, quam me illi debere in tabulas retulerat, intra annum non restituerem, sed diutius retinerem, & solverem usuras. *Annua die debere* est hac conditione & lege pecuniam mutuam accipere, ut post annum elapsum restituatur. Sueton. Aug. cap. 101. *quibus sol vendis annuum diem finit.* Senec. Suasor. *Dicito illos tibi annua, bima, trima die debere.* hoc est, tribus æqualibus pensionibus intra tres annos solvenda esse.

Attamen ista ipsa] Sic edidit Victorius, sic quoque prima, & Vaticanus. Pal. tamen optimus, *hac tamen ista ipsa.* vulgo, *istac ipsa.* pusilla hæc sunt, sed tamen exoneranda, quia non Ciceronis. *Gebhard.* *Ac tamen ista ipsa*] Sic Græv. prim. aliique codd. vulgo, *attamen isthac ipsa.*

Maneat Damasippus in sententia] Emendi signa quæ tu mihi comparaveras. Damasippus se forte empturum ea, signa dixerat, si minus Ciceroni placuissent. *Bern. Ratil.*

Ex istis emtionibus] Ex istis quæ emisti signis.

Genus omnino signorum omnium] Sic Pall. Græv. prim. Amstelod. ed. prim. Victor.

tanti iſta quatuor aut quinque ſumſiſti. Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. Quid ſimile? primum, ipſas ego Muſas nunquam tanti putaſſem: atque id feciſſem Muſis omnibus approbantibus. ſed tamen erat aptum bibliothecae, ſtudiiſque noſtris congruens. Bacchis vero ubi eſt apud me locus? At pulchellae ſunt. Novi optime, & ſaepe vidi. nominatim tibi ſigna mihi nota mandaſſem, ſi probaſſem. Ea enim ſigna ego emere ſoleo, quae ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornent mihi in palaeſtra locum. Martis vero ſignum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. haec enim duo ſigna putarem mihi aes alienum attuliſſe. Mercurii mallem aliquod fuiſſet. felicius, puto, cum Aviano tranſigere poſſemus. Quod tibi deſtinaras trapezophoron, ſi te delectat, habebis: ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. Iſta quidem ſumma nae ego multo libentius emerim diverſorium Tarracinae, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. Omnino liberti mei video eſſe culpam, cui plane res certas mandaram: item-

nii, quem puto tibi notum esse, Aviani familiarem.
dria quaedam mihi nova sunt instituta in porticula
lani. ea volebam tabellis ornare. etenim, si quid ge-
stiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen,
mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, ubi
quando arcessantur, quo genere vecturae. Si enim
lippus in sententia non manebit, aliquem pseudo-
ippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de
scribis iterum, jam id ego proficiscens mandabam
Tulliae. Ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras:
m etiam cum tuo Nicia, quod is utitur, ut scis, fami-
er Cassio. Vt redii autem, prius quam tuas legi has
mas litteras, quaesivi de mea Tullia, quid egisset. per
iam se egisse dicebat. sed opinor Cassium uti non ita
m sorore. eam porro negare se audere, cum vir ab-
(est enim profectus in Hispaniam Dexius,) illo & ab-
& insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti
estimatam consuetudinem vitae victusque nostri: pri-
ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed
mecum habitare posses: deinde ut migrare tantopere
festi-

...dria quaedam mihi nova sunt] Vi-
...11. *Constituuntur autem in tri-
...ibus exedrae spatiosae, habentes se-
...ibus Rhetores reliquique qui stu-
...ntur, sedere possunt.*

*...rticula Tusculani, ea volebam ta-
...nare*] *Porticulas* appellat, quas
...ildae. illas autem partes domus
...ictis veteres ornabant, quod
...quoque Laertio intelligitur,
...m Theophrasti doctissimi ho-
...elegantissimique omnium phi-
...m in testamento ipsius hæc
...nt, εἶτα τὸ μουσεῖον οἰκοδομη-
... περὶ τοῦ μουσείου μὴ χεῖρον ἢ
..., ἀναθεῖναι δὲ καὶ τοὺς πίνακας
... τῆς γῆς περιόδοι εἰσιν εἰς τὴν κάτω
...ν. In inferiore igitur porticu
... homo, & ipse tabulas collo-
...ndavit, sed in quibus terræ am-
bitus descripti essent, non aliquid quod
posset coloribus, aut artificio magistri
delectare. *Victor.*

Egeram etiam cum tuo Nicia] Epist. 10
libro IX. nisi liberti nomen sit hoc lo-
co. *Corrad.*

Is utitur, ut scis, familiariter Cassio]
Opinor ego quoque *Crasso* legi propter
Liciniam sororem oportere. *Idem.*

Per Liciniam se egisse dicebat] P. Vi-
ctorius edidit *per Licinium*: quo modo
scriptum est in omnibus libris manu-
scriptis Memmianis. Idem Victorius
edidit *Dexius*, pro quo nostri libri ha-
bent *Decius*, & item vulgati. Ego *De-
cimus* legendum puto. *Lambinus.*

Eam porro negare] Sic Pall. pr. Græv.
duo Amstelodam. nisi quod in non-
nullis legatur *meam*. vulgati *negat* le-
gunt.

Si

... omnia rejici...
Meus primus, si quid ego faciamus

EPIST

ARG

Exponit quam injuste
quartum consule sine collega

CICERO M. F.

AMoris quidem tui, q
proxime de Tigellio.
te laborasse. Amo igitur v
pius (opinor) olim, non

VEl proxime de Tigellio] M. Tigell
Hermogene, Sardo cantore. Co
radus.

Capius, ut opinor, olim] Ita scrips
mus, ut ab aliis restitutum fuera
Mediceus tamen *Citius*. Apud Festu
Pompeium, a quo hoc proverbiu
explicatur, *Capius* legitur. Nec tame
est, quod testimonio huic firmite
credamus: ipsius enim commentari
ut improbe olim detruncati fuerunt
ita nunc multis maculis fœdati sunt.
Plutarchus in Erotico, qui totam hi-

ibus, mi Galle, fervio. etsi quae est haec servitus?
n, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam
tempore observor a familiarissimis Caesaris omnibus,
ter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem
lentiorem patria sua: cumque addictum jam tum puto
Calvi Licinii Hipponacteo praeconio. At vide, quid
nseat. Phameae caussam receperam, ipsius quidem
caussa.

Citius. Sed omnem dubitatio-
ollit Sex. Pompeius, in prover-
Ton omnibus dormis: ubi docet,
bium videri natum a *Cipio* quo-
qui *pararenchos* dictus est, quod
ut dormientem, quo impu-
txor ejus moecharetur. Eum
commemorat & Plutarchus
, ubi tamen Κάϐϐας no-
, si locus emendatus est.
. MSS. Pal. prim. Gravia-
, Amstelod. *Cicius*, aut *Citius*
it.
omnibus dormis] Vide Erasmi
bia. *Corradus*.
regnare existimabamur] Nam Tor-
in caussa P. Syllae Ciceronem
appellavit. *Idem*.
r istum] Tigellium. *Idem*.
go in lucris pono - - - patria
- - - Calvi Licinii Hipponacteo
] *Patria sua*, Sardinia, quae
ne pestilens esse dicitur. *Calvi*
, Cornelii Licinii Calvi poetae.
cteo praeconio] Jambico scazon-
ab auctore appellato. quale est

Sardi venales … *Tigelli putridum caput venit*.

autem dixit, quia praeco Sar-
les pronuntiabat. *Idem*. *Id*
lucris pono non ferre hominem pesti-
i patria sua: cumque addictum
m puto esse Calvi Licinii Hippona-
conio] Manutii interpretatio non
robari. Ego *Hipponacteum* car-
Licinio Calvo in ipsum *Tigellium*
a fuisse censeo. Nam quid est
um esse versuum? num liben-
legere! Si quis docti & diserti

erant, auctoris ingenii, non odio ejus,
in quem facti erant, placebant: sin,
quia Ciceronem oderit, & gaudebat
ejus contumelia, illa gravior praeces-
serat caussa simultatum, neque pro
magno putaret Cicero non ferri ab ho-
mine carmina in ipsum scripta legente.
Calvus immo *Tigellium* olim probro-
so carmine infamaverat, & meritis,
opinor, inusserat turpitudinis notis.
Hoc dicit ἀλληγορικῶς Cic. *addictum*
Hipponacteo praeconio. Praeconum est
proclamare venales, eorumque praedi-
care virtutes & artes, ut citius empto-
rem inveniant: iidem addicebant em-
ptori, seu jubebant emptorem duce-
re emptum, ubi de pretio convenerat.
Cic. pro Rab. Posthumo repetunda-
rum reo: *tua, Postume, nummo sester-*
tio a me addicuntur. *O nomen miserum*
acerbumque praeconium! Ita proscripsit
proclamavitque Hipponacteo carmine
Tigellium, & praedicavit publicavitque
ejus scelera & vitia, & hominem dura-
turae in aeternum infamiae quasi addixit
Calvus. Suspicor autem supervacanea
esse duo verba, *puto esse*: ut fuerit,
non ferre hominem pestilentiorem patria
sua, cumque addictum jam tum Calvi
Licinii Hipponacteo praeconio. Eum prae-
sertim, inquit, quem jam ante tot
annos praedicavit *Calvus* ut *Hipponax*
Anthermum & Bupalum: quasi prae-
co venalem exposuit cum ornamen-
tis omnibus, tradiditque infamiae
velut proprium & addictum. *Grono-*
vius.

Phameae caussam receperam] Contra
pueros Octavii. *Corradus*.

Ipsius quidem caussa] Phameae. *Idem*.

caussa. erat enim mihi ſane familiaris. Is ad me venit, dixitque, judicem ſibi operam dare conſtituiſſe eo ipſo die, quo de P. Seſtio in conſilium iri neceſſe erat. reſpondi nullo modo me facere poſſe, quum vellem: alium diem ſi ſumſiſſet, me ei non defuturum. Ille autem, qui ſciret ſe nepotem, bellum tibicinem habere, & ſat bonum unctorem, diſ-

Erat enim mihi ſane familiaris] *Phamea*, qui mihi in conſulatus petitione pollicitus erat, ſi quid opus eſſet. *Corradus.*

De P. Seſtio] Epiſt. 18 lib. v. *Idem.*

In conſilium iri neceſſe erat] Magis placeret *ire*, ut ad Ciceronem referatur, ob ea quæ ſequuntur. Eſt autem antiqua formula, quæ in fragmento etiam Serviliæ legis reperitur, quod extat apud me in ære inciſum. *Verba. audeire. in. conſilium. eire. indicare. liceat neive. iudicium. dimittere. iubeto. niſei quom. ſenatus.* &c. *Urſinus.* Vid. Manut.

Neceſſe erat] Lege Pompeia, qua dies judiciorum præſtituti fuerant. *Corra-* hoc loco ſolliciti fuimus: ac quandoque veriti ſumus, ne peccaverimus, quod aliquid tunc immutarimus: nam ita peccatum eſſe potuit ab vetere librario a dictione illa *vellem*, ut in altera *quem*: peccatum enim omnino fuit. Aut enim legendum eſt *quum vellem*, ut nos tunc ſcripſimus, aut *quem vellet* quemadmodum antea in impreſſis libris legebatur: nam recepta lectio non malum intellectum habebat: declaratur enim magis per illam liberalitas Ciceronis, & cupiditas ſatisfaciendi Phameæ, quæ affirmat eum uno illo excepto omnibus aliis diebus in poteſtate ipſius fore. Hæc omnia accuratius acuti ac docti viri perpen-

sit a me, ut mi videbatur, iratior. Habes Sardos [illegible] nequiorem. Cognosti meam caussam, us Salacônis iniquitatem. Catonem tuum mihi mit- upio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utri- ostrum est.

[illegible]

rem. Corrad. *Unctorem*] Sic etiam nostri libri veteres, non ntes a vulgatis. Quidam legen- tant *& sat bonum cantorem.* ego uto. *Lambinus. Et sat bonum*] Alii ex conjectura, *sat bo- torem:* ego miror, cur hoc ve- jue Manutius. Sic autem est in ione primaria, ac Victorii: duo oii *victorem:* unde ille facit *vic-* ebhard. Grævii prim. *unctorem.* d. *auctorem.* *venales*] Erasm. in proverbiis. *Habes Sardos venales, alium alio* m] Nempe Phameam, & M. Ti- Hermogenem, nepotem illius, torem optimum, in Sardinia ut notat Acron. Proverbio hoc r de hominibus improbis, ne- t [illegible] inter se certantibus, ut i [illegible] non facile pos- ligi. [illegible] dederunt ori- [illegible] venales, qui ne- [illegible], & improbitatis ac [illegible] tulerunt inter. man- [illegible] Vejentibus, qui quo- [illegible] sunt, hi vero Coloni Ly- [illegible] caput fuerit Sardes, [illegible] dicti sunt, ut Festus & Plu- tarchus docent. Nam a *Sardis* est *Sar- dianus*, a *Sardinia* vero *Sardus.* Sic recte hoc proverbium exponit, & plu- ribus refellit Festi & Plutarchi senten- tiam Gronovius IV de Pec. Vet. c. 10, quod vide.

Salaconis] Cœlius lib. VII, cap. 16. *Corradus. Epistius Salaconis*]. Utitur hac eadem voce epistola 18 libri XII. ibi *Sa- laco magnificentius.* Σαλάκων (inquit Sui- das) ὁ [illegible] ἄγαν, πένης ὤν. ἀλαζών. hoc est, *Salaco*, is qui simulat se divitem esse, cum pauper sit. Arrogans. Alii *Salaconem* quen- dam, Autolyci patrem, mollem, & delicatum fuisse tradiderunt. ab eo mol- leis, & delicatos, & impudicos, *Sa- lacones* appellari: & Σαλακωνίζειν, τὸν [illegible] αἰσχρῶς κινεῖν· quod Latini dicunt Cevere. Quanquam in episto- la illa 18, alii legunt *belico*, alii *belaco*, alii *filico*. Est autem *Filico*, homo nul- lius usus, ut docet Festus. *Belaco* vero, stupidum, hebetem, languidum signi- ficat. *Lambinus. Salaconis*] Hominis mollis, aut in paupertate valde superbi. Vid. Manut.

Catonem tuum] Librum a te de M. Ca- tone scriptum. *Corrad.*

EPISTOLA XXV.

ARGUMENTUM.

[illegible]olum Galli non conscissam significat. Monenti, ut de e caute loquatur & scribat, gratias agit. Hortatur, ne di exercitationem intermittat. Eodem anno.

CICERO M. FABIO GALLO S. D.

QVod epistolam conscissam doles, noli laborare. salva est, domo petes cum libebit. Quod autem me mones, valde gratum est, idque ut semper facias, rogo. Videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus

SAlva est domi, petes cum libebit] Ita legitur in cunctis impressis, a quibus Mediceus dissentit. *Domo* enim, non *domi*, habet, quæ scriptura si attente consideretur, fortasse pejor inelegantiorque non erit: ita autem distingui debet. *Salva est*, *domo petes cum libebit*. Cum enim dixit *salva est*, eripuit illi errorem, in quo erat, qui arbitrabatur illam conscissam, & ex ea se dolorem capiebat: cum addidit *domo petes*, declaravit penes se illam esse, seque illius copiam ei facturum semper esse. *Domo petes*, dictum est, quemadmodum etiam *petere a Græcis*, *petere e macello*, aliis in locis Cicero dixit: est enim peculiaris ipsius locutio, non ciat. Sententia, ut patet, egregia est: intelligit enim per *istum*, Cæsarem, cujus voluntatem lædebant, quod perpetuum inimicum ejus laudabant, quem Gallus putabat cavendum, ac pertimescendum, quod quibus vellet, incommoda multa conciliare posset. In dictione etiam illa immutanda, nulla aut parva licentia nos usos nunc ostendemus. Observavimus aliis in locis in Mediceo codice *h* pro *c*, positam esse, ut in epistola Lentuli ad Ciceronem locus ille sic legitur, 179. *Præterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius horam.* In antiquis etiam lapidibus ita quandoque scriptum est, ut docti & diligentes viri adnotarunt: nam sæpenumero veteres

μέλλωμεν σπεύδομεν. Sed heus tu, manum de tabula. ma- adest citius quam putaramus. Vereor ne in Catonium Ca-

potuerim, quid ipse acutissimi vir de hac mea suspicione senti- lud autem nomine etiam appel- si arbitrarer hanc rem posse ei laudem afferre. *Victorius.* Si Tigellium, vel Phameam po- quam Cæsarem significat, proverbium quod addit, & quam suspicionem, de qua ad Atticum scribit. *Corradus.* *m caverimus*, &c.] Locus est ssimus & corruptissimus. sic au- e habent libri manuscripti, pa- crepantes a vulgatis, *Videris enim teri nisi istum habuerimus*, &c. autem sic. *Vid. enim m. v. ne, si bueritmus*, &c. P. Victorii igitur uram, ut probabilem, secuti jam olim in priore editione: ne- mutavimus: sed videtur mihi acutior & ad sententiam accom- ior ea quam ille refert, neque t, adscribit, *ne si stilum acueri-* &c. Itaque hanc libenter ample- ur, si nobis per judicium & as- eruditorum liceret. *Lambinus.* liber primus legit *nisi*, non

ris expediunt] Proverbium de iis um, qui risu & jocis sibi noci- incitant periculum. vide Erasm. erb.

m de tabula] De libro, in quo one tu quoque scribis. *Corrad.* *ister*] Auctionis: vel potius Di- , qui *Magister* populi dicebatur.

st citius] Ex bello Hispaniensi, Pompeii filios gesto rediens.

or ne in Catonium Cato nos] Lo- de obscurus, nec uno modo in is exemplaribus scriptus. Medi- e quique optimi libri pro *Cato nos* *nos* habent: quod non improbavi. l autem notam hic apposui, quia re quoque voce diversos antiquos s inveni: nec apud me constitue- ui, quæ sincerior lectio habenda

esset. Quamvis autem certam ex tam dubio & contaminato loco sententiam vix elici posse putem, tamen non veri- tus sum quid sentiam exponere. Per *magistrum* arbitror eum intelligere Cæ- sarem dictatorem. *Manum* autem *de tabula*, proverbium esse existimo sum- ptum a pueris pictorum, qui absente magistro sumpto penicillo aliquid & ipsi furtim in tabula pingere conantur. Quo repente superveniente, admonen- tur a cæteris ut cito manum de tabula removeant, ne in illos magister anim- advertat. Monet igitur Cic. Fabium, ut appropinquante Cæsare manum & ipse de tabula cito auferat: scribebat enim Catonem, quæ scriptio parum Cæsari grata & jucunda esse poterat, & quæ inimicissimum illi hominem sum- mis laudibus ornaret. Cum autem se quoque cogitaret, quia & ipse etiam Catonem scripserat, apud eum offen- disse, subjungit, *vereor ne in Catonium Catoninos*, id est, timeo ne Cæsar com- motus ira ad inferos demittat Catoni deditos, & Catonem amantes, id est, meipsum & te, qui Catonis laudes scri- psimus. *Catoninos* autem pro *Catonia- nos* dictum videtur, quemadmodum sæpe veteres loquutos paullo post osten- dam. Nam & Aulus Gellius videtur ostendere *Catonium* pro inferis sumi quandoque solitum. Sic enim lib. XVI Noctium Atticarum, cap. 7. quod con- tra Laberium scriptum est, inquit, postquam ostendit illum multa verba licenter novasse, *neque non obsoleta quo- que & maculantia ex sordidiore vulgi usu ponit, quale est in Staminariis*,

Tollet bona fide vos Orcus in Catonium.

Ubi unum adnotandum est, quod vidi priscum ejus scriptoris & valde proba- tum exemplar, quod *Catonium* non *Ca- tonium* in eo versu habet, quemadmo- dum in hac epistola in melioribus ex- emplaribus scriptum est: & hæc caussa fuit, quod e regione ejus vocis asteris- cum apposui. Quis enim dijudicare possit impressis codicibus, an potius

priscis

Catoninos. Mi Galle, cave putes quidquam melius quam epistolae tuae partem ab eo loco: *cetera labuntur*. Secreto hoc audi, id tecum habeto, ne Apellae quidem liberto tuo dixeris. praeter duo nos loquitur isto modo nemo: bene malene videro: sed quidquid est nostrum est. Vrge igitur, ne transversum unguem (quod ajunt) a stilo. is enim est dicendi opifex. atque equidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

priscis exemplaribus major fides habenda sit in dictione jam pridem obsoleta, & cujus certam rationem nemo assignare possit? nisi illa a Græco adverbio χάτω originem ducat, quod & ipsum inferiora & subterranea loca significat. *Victor.* Mediceus codex *vereor ne in Catomum Catoninos.* Ita accurate olim de hoc loco disserui, ut necessarium esse non existimem, verbum de hac re addere: omnino enim censeo *Catoninos* pro *Catonianos* scriptum fuisse, & intelligi debere Catonis studiosos. Nam quin, sive *Catomum*, sive *Catonium* legendum sit (nihil enim certi de hac voce afferre possum,) ea dictione inferos & tanturque catenam: & ita P. Victorius edidit. *Lambin.* *Vereor ne in Catonium Catoninos*] Ita Pal. editioque Victorii; nec longe abit impressio prima, *in Catonem Catoninos.* Malebat tamen Victorius, sicut & apud A. Gellium *Catomum.* Alii tamen, *ne in Catonium Cato nos.* Muretus vero pro *Catonium* malebat *Charonium* ex Polluce. Notat quoque Guilielmius ex suorum uno: *Catomum. Cato nos.* Vulgatum est, *ne in Catonem, Cato in nos:* quod licet multis logis explicet Manutius, cordatiorum tamen nemini probaverit. *Gebhardus.* Gravii primus, *Vereor ne in Catomum Catoninos.*

EPISTOLA XXVI.

ARGUMENTUM.

Scribit se in morbum incidisse, quia suaviter conditas herbas parum caute comedisset: sibi tamen jam esse melius, & mansurum in Tusculano, quoad se reficiat. Scripta videtur epistola eo anno quo P. Lentulus & Q. Metellus Nepos consulatum gessere. nam Lentuli filium, cujus auguris coena hic nominatur, eo anno augurem creatum, oratio pro Sextio declarat his verbis: Video P. Lentulum in hoc misero squalore & sordibus: cui superior annus idem & virilem patris & praetextam populi judicio togam dederit.

CICERO GALLO S. D.

CUm decimum jam diem graviter ex intestinis laborarem: neque iis qui mea opera uti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem, fugi in Tusculanum: cum quidem biduum ita jejunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore & fame, magis tuum officium desideravi quam abs te requiri putavi meum. Ego autem cum omnis morbos reformido, tum in quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia dicat,

GALLO S. D.] Fortasse Q. Fabio Sangæ Gallo. nam in veteribus libris superiores epistolæ, post librum ad M. Varronem scriptum sunt positæ: hæc & sequens, hoc loco: & hic Gallus [illegible] Cæsare Dictatore, ille Romanus [illegible]: hic Epicureus erat, ille Academicus: hic nescio quid ad Ciceronem detulit, quod Sangæ propter conjurationem convenit: ille nihil, quod sciam. *Corradus.*

Ex intestinis laborarem] Id est, δυσεντερία.

Neque iis, qui mea opera uti volebant, me probarem non valere] Meus codex omittit *iis*, & elegantius intelligitur, ut in plurimis aliis locis. *Grav.*

Tum in quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt] Sic Gebhardus edidit. vulgo, *tum in quo Epicurum tuum Stoici male accipiant.* Sed rectius veteres libri, prim. Pal. Amstelodam. meus, Victor. & Ven. edd. *tum quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt.* Mallem tamen cum Manutio, *tum quo Epicurum tuum Stoici male accipiunt.* sententia sane hanc lectionem postulat. *Idem.*

Quia dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη *sibi molesta esse*] Multis modis quidam peccant in hoc loco: tria enim

cat, δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη, sibi molesta esse: quorum alterum, morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. Sane δυσεντερίαν pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortasse jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quomodove commiserim: lex sumtuaria, quae videtur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quae lege excepta sunt in honorem adducere, fungos,

verba nullorum antiquorum codicum testimonio citato, neque illis etiam argumentis, quae id saltem confirment, adlatis, contaminant, aut tollunt. Nam quod erat in omnibus & manuscriptis, & impressis libris *quia dicat* commutant, & ex illis verbis *cui dicant*, faciunt: praeterea *sibi* ab ipsis etiam in priore sua editione receptam vocem delent. Scriptura, quam secuti sumus, in omnibus vetustis exemplaribus est. Sententia quam habet, diligenter a nobis in prioribus nostris scriptis exposita

Victorius. Expositionem hanc habes mox not. 9. *Δυσουρ. & δυσεντ. παθ.*] *Vesicae & viscerum morbos.* Sic enim ipse interpretatur Cicero. *Corradus.* *Sibi molesta esse*] Nam Stoici nihil esse dicunt malum, nisi quod turpe, aut vitiosum est. *Idem.* *Quia dicat*] Epicurus ad Idomeneum scribens, quam epistolam vide in Laertio.

Δυσεντερίας] *Viscerum morbum*, sive *tormina*, ita enim quoque vertit Cicero. *Corrad.*

Lex sumtuaria] Vide Plinium, Gel-

fungos, heluellas, herbas omnis ita condiunt ut nihil possit esse suavius. in eas cum incidissem in coena augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum videatur coepisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & muraenis facile abstinebam, a beta & a malva deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cum audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modo mittendi caussam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari quoad me reficiam. nam & vires & corpus amisi. Sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa revocabo.

vesicae & torminum morbos valde molestos esse, testatur ipse de se in epistola ad Idomeneum auctore Laertio: quamvis Cicero ad Hermachum missam dicat lib. II de Finib. Ibi enim elegantissime illam interpretatur. Graecam invenies apud Laertium in vita Epicuri, quam non inutile erit cum Latina conferre. Erant autem infensissimi Epicuro Stoici, & iniquo animo rationem & vitam illius exagitabant; nam parcissimi illum victus fuisse apud optimos auctores legimus. Modestius se gerit Plutarchus, qui nedum ob hoc Epicurum maledictis incessat, excusat potius tueturque exemplo temperantium sanctorumque virorum Pherecydis & Heracliti, qui summa abstinentia corporis, victusque moderatione, molestissimis tamen aegritudinibus impliciti & conflictati sunt: atque hoc in libello facit, quem contra illius decreta scripsit, cui titulus est: Non posse jocunde vivi secundum Epicurum. *Victorius.*

Heluellas] Oluscula minuta.

Apud Lentulum] Fortasse P. Lentulum, cujus filium in augurum collegium cooptatum fuisse eo anno quo Cicero est revocatus, auctor est Dion. *Corrad.*

Ut hodie primum videar coepisse consistere] Ita Pall. Grut. prisca editio, Stewechianus: alii *videatur*. Gebhardus. Non est ut recedamus a vulgata lectione, quam & Mediceus, & meus primus tuetur. Nam διάῤῥοια *consistere* dicitur, ut alibi *alvus consistere*. Graev.

A beta etiam & malva deceptus sum] Delevi *etiam*, secutus auctoritatem mei libri vetustioris: in Amstelodamensi & omittitur. *Graevius.*

Corpus amisi] Hoc est, carnem, macescere coepi. Ovid. I Am. el. 16.

Aptaque subducto corpore membra dedit.

hoc est, postquam de pinguedine aliquid decessit. Contra *corpus facere* est pinguescere Phaedro lib. II.

Ut restiterunt: unde sic quaeso nites?
Aut quo cibo fecisti tantum corporis?

EPISTOLA XXVII.

ARGUMENTUM.

Gallus Ciceronem litteris accusaverat. vicissim igitur eum Cicero repungit. Incertus est hujus epistolae annus: ad unum constat, scriptam esse Caesare dominante, quod illa verba demonstrant: Et ais fore, ut te Caesar restituat. *Quod si Gallus hic est P. Sextius, ut infra indicabitur: scripta videri potest vel quo anno Caesar occisus est; vel anno superiore.*

CICERO GALLO S.D.

MIror cur me accuses, cum tibi id facere non liceat: quod si liceret, tamen non debebas. *Ego enim te in consulatu observaram.* & ais, fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebei dicis te mea caussa petisse. Vtinam semper esses tribunus, intercessorem non quaereres. Negas me audere quod sentiam dicere. Quasi tibi, cum impudenter me ro-

, parum fortiter responderim. Haec tibi scripsi, ut
so in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse
sceres. Quod si humaniter mecum questus esses, li-
r tibi me & facile purgassem. Non enim ingrata mihi
uae fecisti, sed quae scripsisti molesta. Me autem,
er quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum
or. Nam si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, de-
, quid tibi ego debeo? si vera, tu es optimus testis,
nihi populus R. debeat.

scripsisti] Mea caussa. *Corradus.* *n ad me, ut ais, detulisti*] De C. Antonii Consulis tui consiliis. Vide Manut.

EPISOLA XXVIII.

ARGVMENTVM.

obat consilium Curii, qui, rep. desperata, in Graeciam tulerit: & adjungit, se totum, postea quam libertatem m viderit, litteris & scriptioni tradidisse. Scripta Cae- minante, anno tamen incerto.

M. CICERO CVRIO S.D.

Emini cum mihi desipere videbare quod cum istis
potius viveres, quam nobiscum. Erat enim multo
ilium hujus urbis (cum quidem haec urbs,) aptius
litati & suavitati tuae, quam tota Peloponnesus, ne-
Patrae. Nunc contra & vidisse mihi multum videris,
prope desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti,
tempore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam
beatus.

RIO] M. Curio, qui Trib. pl. t, quo tempore Cicero ab exi- vocatus. *Corrad.*

cum istis potius viveres] Ita me- l. Grut. prima editio ac Victo- non Graev. prim. & Amstelo- vulgatum est *quod istic potius v.* lius.

n Patra] Ubi negotiaris. *Corrad.*

Vidisse mihi multum] Hoc est, sapuisse, ut supra.

Te in Graeciam contulisti] Paullo an- te bellum civile. nam Cicero ex Cilicia rediens, Tironem aegrum Pa- tris, ubi erat Curius, reliquit. *Corra- dus.*

Hoc tempore] Quo in potestate unius sunt omnia. *Idem.*

[illegible] erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solum consolatur, quae plurimum debet valere, sed etiam dies, quae stultis quoque mederi solet: tamen doleo, ita rem communem esse dilapsam, ut ne spes quidem melius aliquando fore relinquatur. Nec vero nunc quidem culpa in eo est in cujus potestate omnia sunt (nisi forte id ipsum esse non debuit,) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de praeteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video. quare ad prima redeo. Sapienter haec reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

qua non solum a me; sed etiam a suis erga se beneficiis. In Amstelod. *qua non solum suis erat me.*

In eo est, in cujus potestate omnia sunt] In Caesare. *Corradus.*

Alia etiam nostra culpa sic acciderunt] Guilielm. ex conjectura volebat, *alia etiam nostra culpa sic acciderunt.* Male, primo quia contra libros omnes; deinde avertit & invertit sensum totum: quem si attendisset, non tam temere ad emendandum profluxisset. *Gebhard.*

EPISTOLA XXIX.

ARGVMENTVM.

Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficii, & commendaticias ab eo litteras petit ad Sulpicii successorem. Scripta eo anno quo primum Caesar quartum consul fuit sine collega, deinde, Q. Fabius cum C. Trebonio, ut patet ex epistola sequenti.

CVRIUS M. CICERONI SVO S.

Si vales, bene est. Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius: quod quidem si inter senes coemtionalis vaenale proscripserit,

[S]um enim] Al. *ego sum.* Corrad.

Mancipium illius] Est possessio, jus [domin]ii. Hinc *mancipio dare* apud Plaut. [illegible] IV, 2. est ita dare ut proprietas [transe]at ad alium. *mancipio poscere.* Mo[stell.] V, 1. *mancipio accipere* Trin. II, 4. [&] Cic. I ad Att.

[Pro]*scribat nos senes emptionales venale pro*[illegible] *scripserit*] Ipsi, *inter senes coemptionalis,* ut pene est in antiquo, scripsimus: scimus autem varie hunc locum legi, sed tamen confutare omnia non necesse est, neque etiam tantopere otio abundamus, ut quaecunque cuivis in mentem venerint, referre possimus. Vetus sane codex *comptionalis*, unius tan-

rit, egerit non multum. At illa noſtra praedicatio quanti eſt, nos, quod ſimus, quod habeamus, quod homines exiſti-

tantum defectu litteræ. Cum enim duæ vocales conjunguntur, ſæpe in hoc codice altera perit, ut *reliquis* pro *reliquiis*, & ſic multis aliis locis. Quæ autem ſint *coemptiones*, & qui *coemptionales ſenes*, verba propria juris, nunc pene obſoleta minute pertractare animus non eſt. Ciceronis tantum locum in Oratione pro Muræna ponemus: *Sacra interire illi noluerunt: horum ingenio ſenes ad coemptiones faciendas interimendorum ſacrorum cauſſa reperti ſunt.* Noſtrum potius conſilium eſt maculas, quas poſſumus delere, quam vocabula (niſi neceſſe fuerit) interpretari: cum autem opus fuerit, dabimus operam, ut illa etiam pro infirmitate noſtri ingenii declaremus. *Victorius.* *Si inter ſenes coemptionales venale proſcripſerit*] Pal. prima editio: Stewech. Peckio excerpta, *ſi inter ſenes contionales.* Grut. *ſi inter nos ſenes contionales ven.* Hotomanus vero ad LL. XII Tabularum dicit legi in vet. libro, *inter vos concionales.* At Egnatius, ad ni aliorum accedunt. Vendam, inquit, ubi oppidum expugnavero. Sic Curius hic dicit, ſi mihi inter rejicula iſtiuſmodi mancipia titulum in venalitio pinxerit, vendideritque me, parum rei fecerit: quia inutiles ſumus & nullius pretii. Curius ſe vix ait prodeſſe Attico, cujus ſit κτῆσις, poſſe, niſi proſcribatur ab eo venalis inter mancipia veterana, quæ plerumque in cumulum venduntur, aut aliis rebus vel mancipiis melioribus acceſſiones dantur: ſic quoque non multum. J. F. Gronovius IV de Pec. vet. cap. 8. quem vide pluribus id explicantem, & multis egregiis illuſtrantem exemplis, aliorumque opiniones refellentem. Ceterum in meo vetuſto libro, non legitur *venale*; corrupte autem in eo exaratur *perſcripſerit* pro *proſcripſerit.* Abeſſe poteſt ſine ullo ſenſus detrimento *venale.* Nam *proſcribere* eſt venale proponere adpoſito titulo, ſeu tabella appenſa, qua ſignificatur id venale eſſe. Cic. III de Off. *Itaque*

[illegible]emur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, [illegible]era conservare nos conserva, & Sulpicii successori meliore nota commenda, quo facilius tuis praece[illegible] obtemperare possimus; teque ad ver lubentes videre & defigere, deportareque tuto possimus. Sed, amice [illegible], noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum [illegible], & putare, me virum bonum esse, nec solere duo [illegible]s de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene [illegible] Tironemque meum saluta nostris verbis. Dat. a. d. Kal. Novemb.

[illegible]que erat Lambini editio factu [illegible]am mercem effundere: nam il[illegible] *quod habeamus*, abjecit: recte [illegible]ocantur praepositae importuni[illegible] innotis. *Gebhardus*. Merito [illegible]hardus, nec alii Ciceronis edi[illegible] Lambino obtemperarunt, con[illegible]rum omnium fidem expungen[illegible] *habeamus*. [illegible] hoc loco po[illegible]ro ut [illegible] apud Graecos pro [illegible]e bona: [illegible] ἔχοντες apud Ari[illegible] Equitibus sunt divites,

[illegible] γὰρ αὐτὸν [illegible]
[illegible] ἐχόντων ἀνέρων.

[illegible] *devorare bona divitum*. ἔχον[illegible] sunt divites. Hinc *habentia* di[illegible] Hemina, *Habentia ani*[illegible]*flat*. Graevius.

[illegible]*ii successori*] Epist. 50 lib. XIII. [illegible]*cio successori*. Corrad.

[illegible] praeceptis obtemperare possimus] [illegible], de meo reditu. *Idem*. To [illegible] residet in Pall. edit. prim. ac [illegible] Manutiique: videturque adeo [illegible] libro fuisse, ex quo Gruteria[illegible] descriptus est: nam priore hoc [illegible], cum putaret se posterius quo[illegible] [illegible]sisse tota illa verba praeteriit, [illegible] *ver lubentes videre, & nostra de*[illegible]*portareque tuto possimus*. Gebh.

[illegible] *ad ver lubentes*, &c.] Sic ha[illegible]ti fere omnes manuscripti, qui[illegible] sumus. *Lambin*.

Et nostra defigere] Videtur legendum *& nostra deferre*, vel potius, ut edidimus *refigere*, id est, auferre: non, ut est in libris vulgo *defigere*. Veruntamen judicent lectores. *Idem*.

Sed, amice magne] *Amicum magnum* appellat, quem Horatius *amicum potentem*, in epistolis, — *tu cede potentis amici Lenibus imperiis*. & item alibi. Paullisper in quibusdam libris scriptum est, *Sulpicio successori*: ubi alii habent *Sulpicii successori*: quos secuti sumus. *Idem*.

Sine eum errare & putare me bonum virum esse] Volebat enim Curius Attico & Ciceroni pariter videri summus, ac de se uno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere.

Duo parietes de eadem fidelia] Scripsi ex Victorii editione ac Vaticano [quibus adstipulatur primus Graev.] *duo parietes de eadem fidelia dealbare*: sicut supra epist. 25. ex Pall. atque iisdem *praeter duo nos loquitur isto modo nemo*. cum edatur ad gustum quidem pullatorum ac veterum paedagogorum *duos*: sed qui contra dicunt, in lingua Latina barbari sunt. *Gebhardus*. Significat autem hoc proverbium una eademque opera duas res conficere. *Fidelia* est fictilis urceus, in quo color habebatur tingendis parietibus. vid. Erasm. Adag.

EPISTOLA XXX.

ARGVMENTVM.

Improbat ea quae Caesaris ex voluntate fiunt, contra leges moremque majorum: suam ab urbe discedendi cupiditatem significat: Caninium, Q. Fabio pr. Kal. Ian. mortuo, consulem in ejus locum esse surrogatum, ut in magistratu esset usque ad Kal. Ian. Addit de litteris commendaticiis ad Acilium, Sulpicii successorem, scriptis. Caesare quinctum & M. Antonio Coss. quo anno, idibus Mart. Caesar est interfectus.

CICERO CVRIO S.D.

EGo vero jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas, quin hinc ipse evolare cupio, & aliquo pervenire ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam. Incredibile est quam turpiter mihi facere videar qui his rebus intersim.

ſtoriis inſtitutis, ſella Q. Maximi, quem illi conſulem eſſe dicebant, poſita eſſet: quo mortuo nuntiato, ſella ſublata eſt. Ille autem, qui comitiis tributis eſſet auſpicatus, centuriata habuit: Cos. H. VII renuntiavit, qui uſque ad Kalendas Ian. eſſet: quae erant futurae mane poſtridie. Ita Caninio conſule ſcito neminem prandiſſe. nihil tamen eo conſule mali factum eſt. fuit enim mirifica vigilantia, qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit. Haec tibi ridicula videntur. non enim ades. quae ſi videres, lacrymas non teneres. Quid ſi cetera ſcribam? ſunt enim innumerabilia generis ejuſdem: quae quidem ego non ferrem, niſi me in philo-

etiam ex antiquo lapide intelligitur, qui eſt in hortis Colotianis: ſic enim eſt in illo,

C. JVLIVS CAESAR IIII. SINE CONLEGA DICT.
Q. FABIVS MAXIM.
C. TREBONIVS.
C. F. V. F.
C. CANINIVS. C. F.

Qui mirifice utilis eſſe poteſt ad hanc Ciceronis epiſtolam declarandam. Vides enim Caninium locum Fabii mortui occupaſſe, & pro illo ſubſtitutum eſſe, quamvis ſpatio H. XVII. conſulatum geſſerit. *Victorius.*

Q. Maximi] Q. Fabii Maximi, qui legatus exercitui in Hiſpania præfectus fuerat. *Corradus.*

Illi] Cæſariani. *Idem.*

Quem illi conſulem eſſe dicebant] Ita loquitur Cicero, quia contra leges ac inſtituta civitatis factus erat, ut vere Conſul vocari non poſſet: tunc enim primo inceptum eſt, quod poſtea ab Imp. Rom. qui totam Remp. occuparunt, frequenter uſurpatum fuit: quempiam habere magiſtratum quem aliquis vivus adhuc ſua ſponte, non aliqua re coactus, reliquiſſet. Quamvis enim *Maximus* a Cæſare cum collega ipſius Trebonio Conſul factus eſſet: vivente Cæſare, qui eo anno Conſul legibus creatus erat, magiſtratum illum habere non poterat. *Victorius.* *Conſulem eſſe dicebant*] Quum vere Cos. non eſſet, a Cæſare tantum in tres menſes ſuffectus, non a populo creatus. Hinc ſcribit Tranquillus, *conclamatum eſſe, cum non eſſe Cos.* Corradus.

Ille autem] Cæſarem intelligit, quem ſæpe ita appellat, quemadmodum docuimus in prioribus caſtigationibus, cum locum illum explicaremus, *Eſt igitur adventus in expectatione, neque tu id ignoras: ſed tamen cum ille ſcripſiſſet.* Quin hic certe per *ille* Cæſar intelligatur, negari non poteſt. *Victorius.*

Comitiis tributis] Quibus plebeii, & minores magiſtratus, inter quos erat Quæſtura, dabantur. *Corrad.*

Eſſet auſpicatus] Vt quæſtores crearet. *Idem.* Vid. Manut.

Centuriata] Quibus majores magiſtratus fiebant, *Corradus.*

Cos. H. VII renuntiavit] C. Caninium Rebilium. *Idem.*

Neminem prandiſſe] Quod fieri multo ante horam ſeptimam ſolebat. *Idem.* Joca ſunt in Caninium unius diei conſulem: quem ob eandem cauſſam λογοθεώρητον facete appellavit, cum ſignificare vellet, ita brevem, & tenuem, ut vix oculis cerni poſſet, ſed ratione tantum & intelligentia comprehenderetur. *Lambinus.*

Qui ſuo toto conſulatu ſomnum non viderit] Reliquis quinque diei horis. Nam nox ſequens ad ejus conſulatum non pertinebat. *Corrad.* Sed vid. Manut.

Ee Man-

philoſophiae portum contuliſſem, & niſi haberem ſocium ſtudiorum meorum Atticum noſtrum: cujus quum proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu: meum autem uſu & fructu, contentus iſto ſum. Id enim eſt cujuſque proprium quo quiſque fruitur atque utitur. Sed haec alias pluribus. Acilius, qui in Graeciam cum legionibus miſſus eſt, maximo meo beneficio eſt. bis enim eſt a me judicio capitis, rebus ſalvis, defenſus: & eſt homo non ingratus, meque vehementer obſervat. At eum de te diligentiſſime ſcripſi, eamque epiſtolam cum hac conjunxi: quam ille quomodo acceperit, & quid tibi pollicitus ſit, velim ad me ſcribas.

Mancipio & nexu] Κτῆσις ipſe dixit. lege Boethium in Topicis. *Corrad. Proprium te eſſe ſcribis mancipio & nexu*] Cui ita ſis obſtrictus & devinctus ad omne ſtudium, obſervantiam & obſequium, ac res mancipio data, aut nexu tradita. *Mancipio dantur*, quorum jus dominii & poſſeſſio traditur. *Mancipio* dationem autem ſemper ſequebatur traditio perciperet, quam eſſe hanc exiſtimamus, *ut maximo meo beneficio eſt*, par ſit huic, *maximo meo beneficio vivit*, id eſt, quod ſit & vivat, mihi debet. qui enim bis erat judicio capitis defenſus, vitam conſervatori ſuo debebat. Non negamus Latine dici poſſe, affici beneficiis: ſcimus enim ab antiquis Grammaticis obſervatum eſſe dici hoc

EPISTOLA XXXI.

ARGVMENTVM.

Invitat eum ad officia mutua: & ad urbem ut redeat, veteris urbanitatis tuendae caussa, rogat. Scripta eodem anno.

CICERO CVRIO S. D.

FAcile perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me a te plurimi fieri, & te intelligere quam mihi carus esses. Quod quum uterque nostrum consecutus est, reliquum est ut officiis certemus inter nos, quibus aequo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras facile patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris, non multum opus fuisse propter tuas res ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noster suo jure possit dicere, *nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quaeso, ne tamen semen urbanitatis una cum rep. intereat.

S*ulpicii tibi operam*] Epist. 17 lib. XIII. *Conrad.*

Propter tuas res ita contractas] Non damno lectionem Stewech. & Grut. *per tuas res ita contractas*: imo elegantior mihi videtur ac verior. illa vero verba, *nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam*. videntur ex aliquo vetere poeta huc traducta a Cicerone eleganter: ideoque jussi diverso charactere imprimenda, tanquam integrum complexa Trochaicum. *Gebhard.*

Nec pedes] Habeant. *Corradus.*

Pomponius] Atticus. *Idem.*

Ergo is tibi, nos ei succedimus] Secutus sum editionem Florentinam postremam. Nam alii libri habent *nos ei succedamus*, alii *succederemus*. Lambin.

Ne tamen semen urbanitatis cum Rep. intereat] Sic eleganter Pall. Vetus. Victorii editio: licet displiceat Manutio, quoniam hujus particulae elegantiam capere non potuit. sic Terent. Eunuch. *Perfice ut hereant aliqua in parte tamen apud Thaidem.* Plura notarunt ex Sallustio, atque eodem Terentio super hac particula docti. Quidam Guilielmii codex quoque refert, *una cum rep. in totum intereat*: ex glossa verissime. *Gebhardus.*

EPISTOLA XXXII.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc epistolam cum proconsul Ciliciae praeesset, Marcello & Sulpicio Coss. tribuno pl. designato Curione. Prima pars de dictis est, secunda de judiciis, tertia de rep. postrema de Dolabella, nondum genero. Sulpitio & Marcello Coss.

CICERO VOLVMNIO S.D.

QVod sine praenomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti, primum addubitavi, num a Volumnio senatore esset, quo cum mihi est magnus usus: deinde εὐτραπελία litterarum fecit ut intelligerem tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum a te procura-

curatore defenditur. Ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sestiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? non me defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta faex est in urbe, ut nihil tam sit ἀκύθηρον quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παράγραμμα bellum, nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quae sunt a me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebunt, ut sacramento contendas [illegible] ... tendas

in quibus mei sales & facetiae consistunt. *Corradus.*

Ut ego discesserim] In Ciliciam profectus. *Idem.*

In his etiam Sestiana in me conferri] Quis fuerit hic *Sestius*, cujus dicta ita insulsa essent, ut proverbio locum fecerint, quaerendum. Suspicor illum intelligi quem politissimus poeta Catullus & ipse deridet, & secum pessime actum esse tradit quod ejus conviva esse voluerit: cum in illius scripta inciderit, quae tantum morbum repente ei conciliarent, ut vix in agellum suum confugiens, atque ibi se diligenter curans, illum pellere potuerit:

Nam Sestianus dum volo esse conviva.

Cum enim iisdem temporibus Cicero, Catullusque vixerint, de iisdem etiam hominibus mentionem faciunt: nam *Sestium* insulsum hominem fuisse, & ineptum scriptorem, ex loco illo ad Atticum perspicuum est 405. *In quo accusavi mecum ipse Pompeium, qui cum scriptor luculentus esset, tantas res atque eas quae in omnium manus ventura essent, Sestio nostro scribendas dederit: itaque nihil unquam legi scriptum σηστιωδέστερον*, id est, insulsius: quod facilius probari posset ab illo scriptum esse, quod melius illum redderet: lusit enim in Latina voce Cicero Graecorum more illam conformans. *Victor.* Vid. Manut.

Non resistis?] Primus Graev. & Stewech. *nonne resistis?*

Ut nihil tam sit ἄκυρον] *Abrogatum* quidam, alii vero *alienum* interpretantur. Sed in vetere libro legitur ἀκύθηρον, & *invenustum* exponitur. *Corradus.*

Ἀκύθηρον] Sic recte Lambin. quemadmodum quoque ipse video expressissime in Pal. pr. & edit. prima manu Egnatii ex v. c. adnotatum. vulgo ἄκυρον inepte. *Gebhard.* Graev. primus: ΑΚΥΕΥΙΡΟΝ. Mentel. clare ἀκύθηρον, hoc est, invenustum.

Ἀμφιβολία] *Ambiguitas, ambiguum* frequentius Ciceroni. *Corradus.*

Ὑπερβολή] *Superlatio.* Idem.

Παράγραμμα] *Alliteratio* a Pontano interpretatur, ab aliis *annominatio.* Sed haec a Cicerone alibi παρονομασία dicitur. *Idem.*

Per Antonii personam disputata] Referente tamen Caesare, sed in eo libro in quo M. Antonius primas agit partes, sicut Crassus in tertio. *Idem.* Immo per *Julii* personam. Itaque vel μνημονικὸν ἁμάρτημα est: vel hoc totum non est Ciceronis, sed ab aliquo parum attento aut memori huc illatum. Supra autem, eadem epistola, ἀκύθηρον edidimus, id est, invenustum, pro vulgato ἄκυρον, id est, improprium. *Lambin.*

Sacramento contendas] Deposita pecunia certes. Vid. Manut. *Sacramento*] Quingentis aeris depositis. lege Varronem. *Corradus.*

tendas mea non esse. Nam de judiciis quod quereris, multo laboro minus, trahantur per me pedibus omnes rei, sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum, non laboro. Vrbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas. Nunc demum intelligo te sapere. Sed mehercules extra jocum, valde mihi tuae litterae facetae elegantesque visae sunt. illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt. Cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu quam plurimum habere gravitatis: id cum ipsius caussa (est mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, amare non desinam. Tu, mi Volumni, quum instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quam saepissime de rebus urbanis, de republ. Iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. Praeterea Dolabellam, quem ego perspicio & judico cupidissimum esse atque amantissimum mei, cohortare & confirma, redde plane meum. Non mehercule quo quidquam desit, sed quia val-

EPISTOLA XXXIII.

ARGUMENTUM.

...licta rep. sublata exercitatione forensi, retulit se Cice... declamationes, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabel... ibus quod non interesset, ... se scripserat Volumnius, ...rtio propemodum invidere. Cicero Hirtii laudat elo... am, sibi detrahit potius quam arrogat. Volumnium ...nvitat ad eadem studia: deliberatum sibi jam signifi... abdere se totum in litteras, Caesare permittente. ...i videtur post bellum Africanum, Caesare III. & ...Coss.

M. CICERO VOLUMNIO S. D.

...od declamationibus nostris cares, damni nihil fa...s. Quod Hirtio invideres, nisi eum amares, non ...aussa invidendi: nisi forte ipsius eloquentiae ma...iam, quod me audiret, invideres. Nos enim plane, ...vissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis qui...psis displicemus, gregalibus illis, quibus te plau...vigebamus, amissis: ut etiam, si quando aliquid ...n nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod ...nnigero, *non armigero in corpore tela exerceantur*, ut ait

...es] Sic enim scribis. *Corra-*

...bus illis] Hortensio, Marcel...lo & reliquis. *Idem.*

...ro, *non armigero in corpore tela* ...ur] Quemadmodum in anti...licibus scriptum inveni, ita praecipue enim Medicei scri...animadversione dignam judi...dem enim est quae in vetustis . Nam paullo supra *ingeme-* ...in eo legitur, ut in epist. Cae... *...tremesco*, & non multo ante ...m *avem alvam*, pro *albam*. ...latet veteres literatos viros de hac voce, quomodo scribenda esset inter se concertasse. Accursii quoque ac docti hominis verba sunt super illo Vergilii, *formidine penna. In Romanis pinna more suo, contra Capri sententiam.* Victor. *Pennigero corpore*] Pennigeris avibus, quas *Philoctetes configebat tardis celeres, stans volantes.* Nisi de *Philocteta corpore* dictum volumus, de quo idem Accius, *Pennarumque contexta corpori tegumenta faciebat.* Ol... certe id dolet, se, qui veris in caussis solebat regnare, sub Caesare in declamationibus versari: Philoctetae quidem dolorem ad suum accommodat. *Corrad.* MSS. vero,

egerem tuas litteras, si mihi (quemadmodum) longiores forte misisses: ac velim posthac sic , tuas mihi litteras longissimas quasque, gratissi- re.

um impressorum & antiquo- um lectio, parum tamen sin- allor. Quidam ausi sunt pro *perinvitus* legere: quos non imus, quippe quos imitati vulgata lectione offensi, & iore excogitata, aut inventa. *Victorius.* In fine epistolæ retinui vulgatam scripturam, *ne perinvitus legerem*, quum ea exstet in Vaticano, neque exceperit Victorius. in nostris omnibus, sicut & Stewech. atque editione principe est, *ne pluribus legerem.* Gebhardus.

M. COELII EPISTOLARVM AD M. TVLLIVM CICERONEM

LIBER VIII.

EPISTOLA I.

ARGVMENTVM.

EX duplici hac epistola constat argumento, morali & negotiali. quatenus enim excusatione utitur Coelius, quod alteri curam & laborem colligendi ac perscribendi res urbanas delegaverat, morale genus est: reliqua narratio negotialis. Primum igitur, ut arrogantiae culpam vitet, excusat se, quod rerum urbanarum commentarium

deatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores: tamen hoc deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit, & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuae memoriae dare operam. Sed id ipsum volumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. Nescio quojus otii esset, non modo perscribere haec, sed omnino animadvertere. Omnia enim sunt ibi senatusconsulta, edicta, fabulae, rumores: quod exemplum si forte minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in rep. majus actum erit, quod isti operarii minus commode persequi possint, & quemadmodum actum sit, & quae existimatio secuta, quaeque de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere exspectatio est. Nam & illi rumores de comitiis Transpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam

tio, [ut & Mentel.] 11 epistolae desiderantur) editio prima & Victorii: nec longius dissentit quart. *decederes* affini lapsu scribens. vulgo *decedenti.* Gebhard.

Ne tibi nimium arguta] Nimis diligens, & modum excedens. Vid. Manut.

Tamen in hoc te deprecor] Longe melius meus optimus, *tamen hoc deprecor.* Illud redolet infelicium temporum barbariem. *Gravius.*

Alteri delegavi] Hoc est, commisi. *delegare* enim est alii committere, quod tibi ipsi faciendum erat, suum pensum, munus, officium, suas partes alii mandare. Vid. Manut.

Sed ipsum volumen] Meus codex primus, *sed id ipsum volumen.* quem sequor. *Gravius.*

Nescio quojus otii esset] Cum in Pal. quart. editione prima [& Amstelodam.] esset *quovis* in Pal. quint. *quevis* scribendum duxi *quojus*, quemadmodum erui ex Pal. prim. & Peckiano [in Graev. prim. *nec si quid jus ocii:*] paullo post scripserunt tres Pall. [& Graev. prim.] prim. editio, *senatusconsulta, dicta fabula, rumores:* quam bene non discerno. *Gebhardus.*

Fabula] Non sunt hoc loco ludi scenici, ut vult Manutius, sed sermones de hoc vel illo. ut apud Suet. Δοῦλαγί-θεος *cena in fabulis fuit.* de ea in omnibus circulis loquebantur. Ovid. *Fabula narratur toto lepidissima circo.* sic *fabulam vulgi fieri.* Graevius.

Qua existimatio secuta] Quid homines judicarint. *Existimatio* saepe est judicium, opinio.

Ut nunc est] Pro quo barbari, rebus sic stantibus.

Illi rumores de comitiis Transpadanorum] Quos rumor fuerat jussu Caesaris Quatuorviros creare. *Corrad.*

Cumarum tenus caluerunt] Cumas usque quo te prosequens veneram, perlati sunt, non ulterius pervenerunt.

In

qui, neque tantum valere inge
piat,) fac mihi perscribas. Q
non belli de eo rumores: sed su
alius equitem perdidisse, * q
alius septimam legionem vapul
circumsederi, interclusum ab
huc certi quidquam est, nequ

In Cumano, multi ad Ciceronem in Ciliciam proficiscentem officii gratia convenerant, & in his, quod simile vero est, Cœlius. *Corrad.*

Kalendas Junias] Al. *Kaland. Januar.* Idem.

Sane quam eos sermones repressit] Al. *qua sane meos sermones expressit*. Idem. *Sane quam e. s. express.*] Ita Victorii editio, & Vatic. Pall. omnes hic leviter corrupti sunt. Primus *saneque eos*. quart. *sane quia meos* sicut prima editio, *sanequa meos serm.* quint. proxime ad verum, *sane qua meos s. Expressit* autem habent unanimo consensu: non, ut vulgo, *repressit*. Gebhardus. *Expressit* extat etiam in Amstelodam. & Grævii binis.

Cum Roma nos essemus] Simul ego & tu ante tuum discessum. Nam Cœlius hæc scribens, Romæ erat. *Corradus.*

ti
tr
na
cu
du
di
qu
Ar

leg
Na
stir
ros
ma
aut
nus

circa
epis
nes

ed inter paucos, quos tu nosti, palam secreto nar-
: at Domitius, cum manus ad os apposuit. Te ad
l. Iun. subrostrani (quod illorum capiti sit) dissipa-
riisse: & te urbe ac foro toto maximus rumor fuit
mpeio in itinere occisum. Ego, qui scirem Q. Pom-
peium

eque mihi necessarium ma-
videtur: cum de eo quoque
videam Pal. quart. *neque hac
idem cum vulgo jacti*. quintum,
: *incerta quidem, tamen vulgo*
. Gebhardus. *Neque hac incer-
jactantur*] Sic juxta Politian.
tiam primus Græv. nisi quod
non habeat. vulgo, *neque hac
men vulgo jactantur*. Sed tamen
rei est. *Gravius*.

secreto narrantur] Hoc est,
s quidem, sed palam, ut ab
s fere audiri possint. *Corradus*.
nosti, palam secreto narrantur]
n tribus Pall. [quibus accedit
rim,] editionibus prima ac Flo-
: sunt tamen qui distinguant,
nosti palam, secreto narrantur.
m est, *quos tu nosti plane, sec.*
lus.

Domitius cum manus ad os appo-
Pall. tribus, atque editione
nita, *aut Domitius*, cum ad
ret Egnatius ex v. c. legi, sicut
ani liber agnoscit, *apud Domi-*
nelius meo animo quam vul-
. Prim. Græv. *Addo mucius*
appofuit. Puto Cœlium scri-
At Domitius cum ad os apposuit.
enim *digitum* aut *manus*, uti
s est Cœlius & brevis, subau-
p, *Domitius* hæc narrabat, *cum
posuit* digitum, aut manus, si-
is silenda esse, nec propaganda,
narranda. *Grav.*

strani] Homines otiosi in ro-
stantes assidue, rumorum aucu-
ugivendi. Horat.

*lus a rostris manat per compita ru-
mor.*

subbasilicani.

illorum capiti sit] Quod malum
in eos recidat. Utebantur hac formula
cum quis male dixisset, aut male pre-
catus esset, & male ominatis verbis usus
esset: credebant enim hac ratione mala
posse declinari ab illo, quem amabant,
in illius caput, qui imprecatus erat.
Cic. ad Att. VIII, ep. 5. *Nam quod ad te
non scripseram, postea audivi a tertio mil-
liario tum eum isse, πολλὰ μὲν τὴν κε-
φαλὴν ἐς ἑαυτοῦ συμφέροντα, multa in-
quam, mala cum dixisset, suo capiti, ut
ajunt.* Tibull. I, el. 2.

*Et mala si qua tibi dixit dementia no-
stra,*
Ignoscas: capiti sint precor illa meo.

A Q. Pompeio] Rufo. qui non mul-
to ante, quum Trib. pl. esset, in caussa
Milonis Ciceroni diem dicere cogitarat.
Corrad.

*Ita ut in urbe ac foro toto maximus ru-
mor fuit*] *Fuit* in omnibus extat codd.
Primus Græv. *de urbe ac foro toto maxi-
mus rumor fuit*. Amstelod. *ut de urbe ac
de foro toto maximus rumor fuit*. scribe,
*perisse; & te urbe ac foro toto maximus ru-
mor fuit a Quinto Pompeio in itinere occi-
sum*, quod & Rutilius vidit, ac in ve-
tere codice se hanc scripturam reperisse
testatur. *Gravius*.

*Qu. Pompeium Baulis Schænobaticam
facere*] Hunc locum alii aliter castiga-
runt: suum autem quisque judicium
secutus est, suoque arbitrio in hoc u-
sus, quod diversitas lectionum arguit.
Quid enim adfine habet vox *epibati-
cam*, cum vulgata & recepta? nos ne
una quidem littera a veteribus exem-
plaribus mutata, *Baulis embaeneticam
facere* scripsimus, quam veram esse le-
ctionem cupimus & ab eruditis pro-
bari, & corroborari: eam autem po-
tiorem duximus, quæ hic staret pro-
pter vetustiorum codicum auctoritatem,
in

peium Baulis embaeneticam facere, & uſque eo ut ego miſererer ejus eſuriei, non ſum commotus: & hoc mendacio, ſi qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi.

in quibus paſſim invenitur, & quia fortaſſe non incommodior ſenſus ex hac elicitur, quam ex illis, quas juniores ſuo ingenio excogitarunt: cum tamen rarior ſit, & Græcum verbum, niſi prius recipi a peritioribus audierimus, non firmiter id tenebimus: cum & alia ſignificet ἐμβαίνειν, non eſt dubium quin ſignificet etiam in navim conſcendere, ut contra ἐκβαίνειν de navi exire, ut apud Ariſtophanem in Ranis, ἔμβαινε ταχέως. Et paullo poſt, ἔμβαινε δή, in eadem comœdia, cum jubet de navi exire, ἔκβαινε, ἀπόδος τὸ ναῦλον. Appellari igitur potuit ars *embanetica* eorum qui naviculariam facerent, cum eſſet ipſorum hoc frequens, & familiare verbum, dum crebro hortarentur in navim aſcendere, juberentque feſtinare, qui aliquo vehi volebant: quod ſordidum erat & vile miniſterium

empineticam facere, ſeu potius *empeneticam*, ut intelligamus ludere & jocari Ciceronem in voce *empeneticam*. quæ oritur a verbo πεινᾶν, quod valet eſurire: quaſi dixiſſet eum artem eſuriendi facere ſeu exercere: ut dicimus, naviculariam & argentariam facere. Quin ſit autem hæc vera ſcriptura, dubium nemini eſſe debet, cum propter ſententiam, tum propterea quod libri veteres eam confirmant: qui partim ſic habent, partim *emeneticam*: nulli *embaneticam*, præter unum, qui tamen non me valde movet, cum *b*, ſit fere *p* inverſum. *Lambinus. Embaneticam fac.*] *Epibaticam* eſt in manuſcr. quodam libro: quæ vox eundem ſenſum efficit. Pantagathus legebat *embibaticam*. Urſinus. *Baulis embaneticam fac.*] Ita caſtigatiſſimus Pal. pr. Vaticani excerpta, editio prima ac Victoriana

meus quidem tuus Ravennae est: & magno congia- natus a Caesare, nec beatus, nec bene instructus est. liticei libri omnibus vigent.

quidem tuus] L. Munatius *Corradus*. *congiario donatus a Caesare*] Magna pecuniae summa. vide Torrent. ad Suet. Caes. cap. 27.

EPISTOLA II.

ARGVMENTVM.

Valerius Messalla ante annum consul fuerat cum Cn. Calvino, creatus ex interregno, per ambitum, septimo mense, ut ex Dione & Appiano cognoscitur, accusatus de est, absolutusque anno ante quam consul fieret: de quo epistola ultima lib. III *ad Quinctum:* Messallam reli- ue molestia levatos, vehementer gaudeo: eumque certum consulem cum Domitio numeratis, nihil a opinione dissentitis. *Rursus eodem crimine in judi- vocatus, evasit incolumis Hortensio defendente. qua de epist.* 12 *lib.* IV *ad Attic. in libro autem de claris oratori- s loquitur Brutus:* Hortensium magnum oratorem r putavi, maximeque probavi pro Messalla dicentem, abfuisti. Sic ferunt, inquam: idque declarat toti- quot dixit, ut ajunt, scripta verbis oratio. *Et Vale- b. v, cap.* 9. *sic:* Hortensius Messallam, suae sororis fi- heredem habiturus, ambitus reum defendens, judi- dixit; si illum damnassent, nihil sibi, praeter osculum um, in quibus acquiesceret, superfuturum; hac scili- ntentia, quam etiam editae orationi inseruit, filium s in tormento animi, quam in voluptatibus, reponens. *postea retractus in judicium damnatus est: quod epistola quarta significat. De absolutione igitur, quam nemo ex- verat de exsibilato Hortensio, Messallae patrono, de elli consulis impetu sedato, de consularibus comitiis, de aedilitate competitoribus, de pantheris, de syngrapha*

Sit-

Sittiana, de commentariis rerum urbanarum brevissime ad Ciceronem Coelius, &, suo more, familiarissime scribit. Tota negotialis est epistola.

COELIVS CICERONI S.

CErte, inquam, absolutus est: me repraesentante pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, & singulis in unoquoque ordine sententiis. Vide modo, inquis. Non, mehercules. nihil enim unquam tam praeter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissime faverem ei, & me jam ad dolendum praeparassem, postquam factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt: & ostenderunt, plane esse quod ferri non posset. Itaque relictus

CErte, inquam, absolut. est] Hæc epistola, quotidianis in libris legitur

dine Tribunorum qui ærarii dicebantur. *Corradus.*

tus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit uc, quod postridie ejus absolutionem in theatrum Curiois Hortensius introiit, puto ut suum gaudium gaudeemus. Hic tibi *strepitus*, *fremitus*, *clamor*, *tonitruum* & *rudentum sibilus*. Hoc magis animadversum est, quod ntactus ab sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. Sed im ita bene ut in totam vitam quoivis satis esset, & poeni-:ret eum jam vicisse. De rep. quid tibi scribam, nihil haeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed (ut mii videbatur) consilio. De comitiis consularibus incertissiпa est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, c nobilem agentem. Nam M. Octavius, Cn. filius, & C. Hir-

Relictus lege Licin.] Pro *relictus* al. *re-ta.* *Lex* erat *Licinia* de civibus regun-s, quam *Licinius* Crassus orator tulit, qua de judicibus ædilitiis fiebat men-). quos hic significari, facile adducor credam. *Corrad.*

Postridie ejus absolutionem] Sic Vatini & Peckii excerpta editioque adeo ctorii [nec non prim. Græv.]. nam teri tres Pall. hic mihi turbas ac tricas conciliant, transpositæ fœdum in odum. Sic, ut notant docti, Cæsar *tridie ludos*, dixit. vulgo *absolutionis*. ebhardus.

Theatrum Curionis] De hoc vid. Plin.). XXXVI, 15. *Corrad.*

Hortensius] Qui pridie pro Messalla ussam dixerat & vicerat. *Idem.*

Rudentisibilus] Sic mihi legendum detur. Est autem *Rudentisibilus*, noen compositum, seu junctum ex *Rune* & *sibilo*: quo usus est Pacuvius, te Varrone, libro IV de lingua Lati-. Quod autem Rivius putavit legenm *Rudentum similis sibilus*, mera dinatio est. *Lambinus.* *Rudentum sibi-*] Ita Victorius & Vaticanus [nec n Græv. prim.]. Lambinus unica ce *rudentisibilus*, quod non satis poat confodere atque expungere Guilmius. Rivius olim, *rudentum simisibilus* conjecerat, quod explodit mbinus. vulgo *sibilus*. Gebhardus.

Est septenatius Trochaicus integer veteris comici.

Sed tum ita, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vixisse] Vulgo post *ita*, addunt *bene*: sed illud expungit Vatic. *vicisse* quoque editum, cum alii libri melius *vixisse*. Gebhard. Vtrumque male. Nam & *bene* optimus meus codex agnoscit, nec potest sine sensus detrimento abesse: in eo quoque scribitur *vicisse*. Sic omnino scribendum. Dolebat enim se vicisse, se defendente Messallam fuisse absolutum, quum propterea fuerit exsibilatus. *Gravius.*

Marcelli impetus] De Galliarum successione. *Corrad.*

Incidi in competitorem nobilem & nobilem agentem] Nos veterem hanc, & sinceriorem, ut putamus, lectionem restituimus. Is enim nobilem agit, qui cum non sit, videri vult nobilis. *Agere* enim *aliquem*, est personam illam imitari & effingere. *Victor.* Hanc lectionem firmant prim. Græv. & Peck. *Nobilem agens* est Octavius: *competitor* vero erat ædilitatis. *Competitorem nobilem & ignobilem agentem*] *Competitorem* ædilitatis, *nobilem* Hirrum: *Ignobilem* M. Octavium. Nam Octavii quidam novi & ignobiles habebantur. Sunt tamen qui legant, *ignobilem & nobilem agentem*. Corradus.

 Com-

C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo ſcripſi, quod ſcio te acriter propter Hirrum, nuntium noſtrorum comitiorum exſpectaturum. Tu tamen ſimul ac me deſignatum audieris, ut tibi curae ſit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Caſtrinio Paeto: ſecundum ei qui has litteras tibi dedit.

Competitorem nobilem & nobilem agentem] Ita Vaticanus, Peck. Victor. ac Lambin. vulgo, *competitorem nobilem, & ignobilem egentem.* Gebhardus.

Propter Hirrum] Qui tuus in auguratu competitor fuit. *Corradus.*

Quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi c.] Peck. excerpta ſic concipiunt, *quod pantheras attinet, Syngrapham.* Vatic. vero, ut & Victorii editio, *attinet rogo Syngrapham Sittianam:* niſi quod etiam hæc *pyngrapham.* in fine epiſtolæ ex excerptis Peck. ac Vaticani, editione Victorii, edidi *qui has litteras tibi dedit.* vulgo *reddet.* Gebhard.

L. Caſtronio Pato] Lib. XIII, ep. 13. *Corradus.*

EPISTOLA III.

ARGVMEMTVM.

Principium epiſtolae morale eſt, ſignificat enim Coelius

mere: idque non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo videatur facta: & qui (quae mea negligentia est,) multos saepe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maxime vero ut te dies noctesque quaeram competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas auguratus tuum competitorem dolere & dissimulare, me certiorem, quam se, candidatum? de quo, ut, quem optas, quam primum nuntium accipias, tua medius fidius magis quam mea caussa cupio. Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed mehercule. non multum M. Octavius eorum odia qui Hirrum premunt, quae permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti offi-

Dolere & dissimulare] Forte, *dissimulari*. Guilielm.

Me certiorem quam se candidatum] Hoc est, omnium opinio est me potius ædilem futurum, quam Hirrum. Hoc enim est *certus competitor*, *certus candidatus*. Cic. ad Attic. *De iis, qui nunc petunt, Cæsar certus putatur*. Id. ad Qu. Fratrem, *Eumque, quod certum consulem cum Domitio numeraris, nihil a nostra opinione dissentis*. Idem, *Catilina, si judicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor*. Tametsi hic *certus* sit, non qui pro certo designandus sit, sed sine dubio petiturus. *Bern. Rutil.*

Nam *me*] Al. *nam mea*, scilicet bona. *Corradus*. *Cum locupletiore*] Quem vincere magnificentia non potero, & ob id nullam consequi gloriam. *Idem*. *Referam*] In tabulas, vel quasi conferam. *Idem*. Nam *mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam*] Lego, *nam me, si fio, forsitan non locupletior referam*. vel, *non locupletiorem referam*. Venuste. quasi dicas, dubio procul pecuniario mihi damno erit ædilitas, propter scilicet ludorum impendia. *B. Rutil*. N. *mea, s. f. f. cum locupletiore ref.*] Hæc est Victorii lectio [eam etiam præ se fert primus Grævii, nisi quod pro *forsitan* scribat *si forte*,] quam magis ac lubentius amplexus sum, quam Lambinianam illam, *nam mea, si fio, forsitan non locupletiora referam*: quando & Peckio excerpta *cum* non τὸ *non* agnoscant. Vulgatum est, *nam me, si fio, forsitan non locupletiorem referam*. Gebhardus. *Mea*, sc. bona.

Quod si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit] Forte, *ut, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non possit*. Lambin.

Sed tanti? sed mehercules. non multum M. Octavius eorum odia] Sic Manutius legit & distinguit. Gebhardus vero, *sed tanti, mehercule, non multum M. Octavius*. Grævii vetus liber, *sed tanti. sed mehercule non multum. M. Octavius eorum odia*. Lambinus legendum conjicit, *est tanti. sed mehercule non multum M. Octavius*. In aliis editionibus legitur, *sed tanti? sed est mehercule. Nec multum M. Octavius*. quæ lectio si ex veteribus codicibus proficiscitur, omnium est optima.

Qua permulta sunt] Legendum fortasse est *qui permulti sunt*. Lambin.

Sublevat] Quod ignobilis sit, cui pro-

officium & bona Milonis attinet, dedimus operam ut & Philotimus quam honeſtiſſime Miloni abſenti ejuſque neceſſariis ſatisfaceret, & ſecundum ejus fidem & ſedulitatem exiſtimatio tua conſervaretur. Illud nunc a te peto, ſi eris (ut ſpero) otioſus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae eſſe, *σύνταγμα* conſcribas. Qui tibi iſtuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? Aliquid ex tam multis tuis monumentis exſtare, quod noſtrae amicitiae memoriam poſteris quoque prodat. Cujuſmodi velim, puto, quaeris. Tu citius, qui omnem noſti diſciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis. Genere tamen quod & ad nos pertineat, & *διδασκαλίαν* quandam, ut verſetur inter manus, habeat. Vale.

propterea Hirrus præponi deberet: ſed id odia in Hirrum non minuit. *Corradus.*

Liberti] Tui. *Idem.*

Miloni abſenti] Maſſiliæ exulanti. *Idem.*

Satisfaceret] In ejus bonis, in quibus Philotimus ipſe eſt, tuo & C. Du-

in his bonis, invito Milone, perſeveraſſet: quum præſertim id Milo quereretur. *Idem.*

Tu citius, qui omnem noſti diſciplinam] Vulgo *tu aptius.* ſed noſtrum accepimus ex Peck. Vatic. editione Victorii [quibus conſentit prim. Græviii.] ſtatim poſt ex editione Vict. & Peck. edi-

comitiis & praetoriis & suis aediliciis: quid actum sit in senatu, quem in Caesarem Pompeius animum ostenderit. claudit epistolam commendatione rerum suarum.

M. COELIVS M. CICERONI S.D.

INvideo tibi, tam multa quotidie, quae mirere, istoc perferuntur. Primum illud, absolutum Messallam, deinde eundem condemnatum. C. Marcellum consulem factum: M. Claudium a repulsa postulatum a Gallis duobus: P. Dolabellam quindecimvirum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quam certa opi-

INvideo tibi] Hæc epistola in antiquioribus libris legitur in Nono. N. *Scal.*

Isthoc perferuntur] In Ciliciam. *Corradus.*

Absolutum Messallam] Ambitus. *Idem.*

Consulem factum] Cum L. Paullo. *Idem.*

M. Claudium] *M. Calidium* legerem, ex ep. 9 hujus lib. quæ hanc sequi debuit. Et sane M. Calidius cum Q. Gallio inimicitias gessit, ut a duobus Galliis M. & Q. Calidium accusatum intelligamus. Ne plures conjecturas persequar. *Idem.* Hanc conjecturam pluribus firmat Pighius ad annum U. C. DCCIII, qui consulatur.

A repulsa] Post consulatus repulsam.

Postulatum a Galliis duobus] Sic legendum *a Galliis duobus*, inquam, quod eo adscripsi, quod olim operarum culpa editum est *a Galliis duabus*, significantur enim M. & Q. Gallii. *Lambinus.* *A repulsa postulatum a Gallis duobus*] Ita Victorius edidit, quem in hac editione (quandoquidem tempus præcisum, accurate MSS. consulendi) totum sequi imbibimus. Lambinus tamen, *a Galliis duobus.* sed *Galliis* habent quoque duo Guilielmii libri. Edebatur alias, *a repulsa condemnatum a Galliis duabus.* Gebhardus.

Quindecimvirum factum] Sacrorum curandorum, quibus mandata erat custodia librorum Sibyllinorum.

Lentuli Suræ repulsi vultum non vidisse] Sic omnes impressi codices. Antiqui quos vidimus, *Cruris.* Puto cum Cœlius sciret Lentulum illum, qui Catilinæ conjurationis socius supplicio affectus est, *Suram* esse vocatum: cujus cognominis originem, & caussam Plutarch. in Ciceronis vita explicat, Lentulum alium, ut ad hujus cognomen alluderet, jocose *Crurem* appellasse, quem irridere vellet ut omnes ejus familiæ ab ea corporis parte cognomen acciperent. Sed hæc conjectura est: vox certe illa *Cruris* cum in antiquis exemplaribus sit, non debuit a nobis relinqui & negligi. De re tam parva, cum alibi nulla mentio fiat, relinquitur unicuique liberum suum judicium. Quod autem nonnulli *Spintheris* legunt, novum est, & ut omnes nunc vident, longe ab antiquorum codicum fide. Quare melius operam poni credimus in vetere lectione confirmanda. *Victor.* *Sura*] Al. *Cruris*: ut jocetur in *Sura*, & *Crura* Cœlius. Legitur etiam *oculis.* Corradus. *Lentuli Cruris repulsi vultum non* vi-

opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & Hercules, nisi nostri equites acutius vidissent, paene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium designatum tribunum pleb. condemnatum, cujus locum C. Curio petiit. sane quam incutit multis, qui eum facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed, ut spero & volo, &, ut se fert ipse, bonos & senatum malet. totus, ut nunc est, hoc scaturit. Hujus autem voluntatis initium & caussa est, quod eum non mediocriter Caesar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valde contemsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse, quod a reliquis quoque usque eo est animadversum, ut Curio, qui nihil

vidisse] Ita Vaticani & Peckio excerpta: nec secus Victorii editio. vulgo *Lentuli Sura.* duo Guilielm. libri *a curis.* unde ille facit *a curiis:* quia curiata erant comitia. *Gebhardus.* Medicei, Vatic. & Peck. libri lectionem etiam confirmat meus primus. Ludit autem in voce

ram postularet, & liber unus manuscriptus me admonuisset, in quo scriptum est *sentirit:* pro eo quod est in vulgatis *scaturit.* *Senaturit* autem ita dictum est ut *Syllaturit.* Lambin. *Totus, ut nunc est, hoc scaturit*] Ita Victorius [& primus Graev.]

hil consilio facit, ratione & insidiis usus videretur in evitandis consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Laelios & Antonios & id genus valentis dico. Has ego tibi litteras eo majore misi intervallo, quod comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te facerem certiorem. Ad Kalendas Sextiles usque exspectavi. Praetoriis morae quaedam inciderunt. Mea porro comitia quem eventum sint habitura nescio. opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem, aedilium pleb. comitiis nacta sunt. Nam M. Coelium Vinicianum mentio illa fatua,

præ se tulit, ne Lælium & M. Antonium adversarios haberet. *Corradus.*

Ratione & insidiis usus videretur] Nulla in re discrepat a vulgata lectione scriptura, quæ in Mediceo est: quare etsi quædam dura sunt, nihil ausim immutare. *Victor.*

In evitandis iis consiliis] Sic Peck. & Victor. ed. sed rectius meus primus omittit *iis*, quod videtur natum esse ex ultima syllaba præcedentis vocabuli. Temerarii vero sunt, qui ex conjectura Manutii receperunt, *in evitandis eorum consiliis*. Grævius.

Lalios & Antonios] Mediceus item *Lalios* nulla varietate: nam locus in epistola Metelli, ubi antea *Lalium* legebatur, nunc *Lollium* a nobis ope Medicei codicis castigatus est: cui si fidem habuimus, quod *Lollium* habuit, ubi cæteri omnes *Lalium*, non possumus nunc facile eidem non credere, quod *Lalios* cum omnibus aliis & impressis & manuscriptis habet. Nam conjectura illa levis est, quod *Lollios* legendum sit, quia illi Cæsaris amici in civili dissensione fuerunt: tunc enim Pompeianus erat Curio, & sententias illas in Rep. defendebat quæ Cæsari adversarentur, quod ab omnibus historicis traditur. Repente autem ille totus mutatus est, quemadmodum etiam Cœlius ostendit, cum inquit: *Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere, jam calet: nam frequentissime concerpitur: levissime enim qui de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit.* Victorius. *Lalios & Antonios*] Legendum *Lollios*, ut emendavit Manutius: itaque olim excudi jusseram. Nam libri fere omnes & vulgati & manuscr. habent *Lalios*, quod Victorius tamen retinet. *Lambinus.*

Ædil. pl. comitiis] In quibus Vicinianus Ædilis pleb. esse non potuit. *Corrad.*

Vicinianum] Al. *Vincinianus*, ut vocat Hirtius. *Idem.* *Nam M. C. Vinicianum*, &c.] Secutus sum nunc libros manuscriptos, eos qui habent *Vincianum*, quod hæc scriptura sit veræ & rectæ proxima, *Vinicianum*. Id quod nuper intellexi ex nummo argenteo, quem mihi indicavit Clemens Teveninus, homo Romanæ antiquitatis studiosissimus ac peritissimus: cujus nummi pars altera Victoriæ alatæ effigiem præ se ferebat, coronam manu tenentis. Inscriptio autem erat, *L. Vinici.* id est, L. Vinicius, seu potius, L. Vinicianus: in altera parte effigies erat Concordiæ. Hoc igitur ex illo nummo & cognovi, & cognoscere licere dico, Vinicios fuisse Romæ, non Vicinios: & hic legendum esse *Vinicia-*

... cum ex Gallia coactus esset dicere Pompeius se le[gionem] abducturum, sed non statim sub mentionem, & [jud]icium obtrectatorum. Inde interrogatus de successio[ne] Caesaris: de qua, hoc est, de provinciis, placitum est [t]am primum ad urbem reverteretur Cn. Pompeius, ut [i]n eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ari[mi]num ad exercitum Pompeius erat iturus: & statim iit, [I]dib. Sextil. de ea re factum iri. profecto aut transige[retur] aliquid, aut turpiter intercederetur. Nam in dispu[tatione] conjecit illam vocem Cn. Pompeius, Omnis opor[tere] senatui dicto audientes esse. Ego tamen sic nihil ex[specto], quomodo Paullum consulem designatum primum sen-

... suo, an Caesaris: vel legionum, [quae] numero appellabantur. Pom[peius le]gionem primam, quam ad Cae[sarem] miserat, confectam ex delectu [provin]ciae, Caesari eam tanquam ex [nu]mero dederat. *Conradus.* *Appe-* [&]c.] Videtur legendum, *quum* [*esse*]*t eam esse in Gallia, coactus est di-* [*cere Po*]*mpeius, se,* &c. *Idem.* *Quo ap-* [*petere*]*tur*] Locus corruptus, ut & mul[ti] alii in hoc libro. Libri vulg. *quo appeteretur.* Quidam legunt [*...*]*tellaretur.* A numero enim ap[pella]ntur legiones: legio prima, [secunda]*, tertia,* &c. Alii volunt legi *repeteretur.* Deinceps libri ma[nu scripti] habent, *cum Pompeius esset in* [*Gallia*] *coactus est dicere, Pompeium,* &c. [J]udicio mendose. Quidam pro [...], legunt *tonatus.* Lambin. *Quo* [*appe*]*tetur*] Sic edidit Victorius, & ipsi [...]e retinuimus [adstipulatur pri[mus G]raevii]. Lambinus vero *quo ap-* [*pell*]*ur:* quia legiones a numero ap[pella]ntur; legio prima, secunda, [&c.] Alii volunt legi, *quando repete-* [*retur*. G]uilielmius duplicem suam con[jecturam] adnotavit, vel *quo adpetere-* [*tur*, ve]l *quo abduceretur,* sed non video, [qui ... ro]gata prae illis omnibus locum [habere] non possit. *Gebhardus.* Sensus [est], quot numero milites in illa [legione] sint, & quam ob caussam fue-

rit eo missa, & a Caesare petita, aut, quo fuerit ablegata. Fecerat enim hoc Pompeius inconsulto senatu. *Cum ex Gallia coactus esset dicere Pompeius se legionem abducturum*] Prim. meus, *eam Pompeius esse in Gallia coactus est dicere Pompeius se legionem adducturum.* Coelium scripsisse puto, *eam esse in Gallia coactus est dicere Pompeius. &, se legionem adducturum.* Graev.

Hoc est, de provinciis] Hoc totum alienum puto, & iccirco delendum. *Lambin.*

Profecto aut transigeretur aliquid aut intercederetur] Sic Vatic. Graev. prim. Victor. ed. vulgo, *profecto aut transigetur aliquid, aut intercedetur.*

Omnis oportere senatus dicto audientes esse] Antiqua exemplaria *Senatui* dandi casu habent, quemadmodum etiam illum locum in hujus item epistola: *Utrum C. Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere non paterentur.* M. item Varro sic loquitur de re rustica, *Facilius enim hi, quam minoribus natu, dicto sunt audientes.* Cicero in VII Philippica, *Scilicet legatos ad eum misimus, non ut pareret, & dicto audiens esset huic ordini, sed ut conditiones ferret.* Victorius.

Paullum Consulem] L. Aemilium Paullum. *Conrad.*

ſententiam dicentem. Saepius te admoneo de ſyngrapha Sittiana. cupio enim te intelligere eam rem ad me valde pertinere. Item de Pantheris, ut Cybiratas arceſſas, cureſque ut mi vehantur. Praeterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. quid mihi ſuadeas, quomodo regnum illud ſe habeat, quis procuret, diligenter mihi perſcribas. Kalendis Sextil.

Sententiam dicentem] Quippe, qui ſileret, jam tum fortaſſe Cæſari conciliatus. *Corrad.*

Cureſque ut mihi vehantur] Qui? Cybiratæ? Nugæ. Primus meus, *ut mihi veantur*, leg. *ut mihi venentur*, nimirum pantheras. *Gravius.*

Quid mihi ſuadeas] Regis, ut ſuſpicati poſſumus, creditori. *Corrad.*

EPISTOLA V.

ARGVMENTVM.

Prior epiſtolae pars moralis eſt, quia profectum a benevolentia metum Coelii ſignificat, ne cum Parthorum copiis congreſſus Ciceronis exercitus profligetur: poſterior, quia de ſucceſſione provinciarum agit, negotialis. Haec epiſtola quo die

pro viribus copiarum tuarum belli quoque exſiſteret magnitudo, &, quantum gloriae triumphoque opus eſſet, aſſequeremur, periculoſamque & gravem illam dimicationem evitaremus, nihil tam eſſet optandum. Nunc ſi Parthus movet aliquid, ſcio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus vix unum ſaltum tueri poteſt. Hanc autem nemo ducit rationem: ſed omnia deſiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum ſit ei, quo minus quam paratiſſimus eſſet) qui publico negotio praepoſitus eſt. Accedit huc quod ſucceſſionem futuram propter Galliarum controverſiam non video. Tametſi hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, cum hunc eventum providebam, viſum eſt ut te facerem certiorem. Noſti enim haec tralatitia: de Galliis conſtituetur: erit qui intercedat: deinde alius exſiſtet, qui, niſi libere liceat de omnibus provinciis decernere ſenatui, reliquas impediat. ſic multum ac diu ludetur, atque ita diu ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de repub. quod tibi ſcriberem haberem, uſus eſſem mea conſuetudine, ut diligenter, & quid actum eſſet, & quid ex eo futurum ſperarem, perſcriberem. Sane tanquam in quodam

ſunt hujuſcemodi menda in priſcis exemplaribus, quæ inde in libros excuſos fluxerant: eorum autem partim ſublata ſunt, partim adhuc manent. In Mediceo ſic locus ille legitur in epiſtola ad Cornificium, *Primum in ſpem libem libertatis ingreſſus ſum* Id tamen erratum facile cognitum. *Victor.* *Hoc more*] Alii legunt, *hoc modo.* Corrad. *Si hoc moderari poſſemus*] Prim. Græv. & tres Guilielmii, *ſi hoc more moderari poſſemus.* hoc eſt, ſi poſſemus hoc perſuadere Senatui ut id decerneret.

Ab eo qui publico negotio præpoſitus eſt] Imperatore, aut Proconſule.

Viſum eſt ut te facerem certiorem] Forte, *viſum eſt te facere certiorem.* Lambin.

Sane tanquam vi quadam in Cilicia omnia adhaſerunt] Nos hunc locum valde corruptum invenimus in antiquis exemplaribus: vulgati etiam codices diverſas inter ſe, & parum firmas lectiones habent: eam igitur ſumus ſecuti quam probabiliorem duximus, etſi nulli ſatis confidimus. Cum tamen neceſſe eſſet unam aliquam ex illis omnino capere (nec enim meliorem ipſi aut invenimus, aut excogitavimus) minus depravatam (niſi fallor) elegimus. Sic autem habent antiquiores codices, *ſane tanquam in quodam in Cilicia omnia adhaſerunt.* Quæ profecto verba non parum perverſa & inquinata ſunt. Nos ea hic poſuimus, ut omnes

tuendam opem dare potuimus, præbuimus. Non possumus in t angustiis temporis tantisque tene aliquid lucis videre. Quod de eo e loco dicimus, qui hunc sequitur: enim quoque, ut olim docuim minoribus maculis inquinatus *Idem* in poster. *Tanquam in quodam cili jam omn.*] Sic puto legendum antiquæ scripturæ vestigiis: quod Manutio jam olim ante venit in m tem. Sunt autem *incilia* (ut docet stus) *fossa, quæ in viis fiunt ad deduc dam aquam, sive derivationes de rivo co muni facta.* Ulpianus lib. XLIII. tit. de aqua quotid. & æst. cap. I. *put* (inquit) *aqua illud est, unde aq nascitur. si ex fonte nascitur, ipse fons: ex flumine, vel lacu, prima incilia, principia fossarum, quibus aqua,* &c. Tu neb. tamen lib. XII Adversar. cap. legit *in quodam cilicio*, &c. fortasse m lius & verius. *Lambin. In quod. silice* Pantagathus ex antiquis libris, *sane tan quam in quodam vecta lintre omnia adha serunt.* Ursinus. *Sane tanquam in quo dam silice jam omnia adhaserunt*] Reti nuimus vulgatam lectionem, cum Vi ctorio & Vaticani excerptis: Anti quiores codices, adnotante Victori habent, *sane tanquam in quodam in Cili cia omnia adhaserunt.* Libri autem Gui lielmii duo *in Cilicia*: unus quidem *in Cilia.* malebat ipse *in quodam silice.* Tur nebus tamen lib. XII, cap. 17. ex ve stigiis v. c. hæsitans expediebat, *in quo-*

efficere potuit. Quod ſi anno praeterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introivit: quam facile nunc ſit omnia impedire, & quam hoc Caeſari, qui ſua cauſſa remp. non curet, ſuperet, non te fallit.

cum *incilia* in iis ſunt paullo profundiora. *Grav.*

Quod ſi anno præterito] Finito. *Corrad.*

Curio Trib. pleb.] Deſignatus. *Idem.*

Quod ſi anno præterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introivit: quam facile nunc ſit omnia impedire] Meus primus liber, *Hoc ſi præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de provinciis, ut quam facile nunc ſit omnia impedire.* Mihi videtur non incommode legi poſſe, *Hoc ſi præterito anno Curio tribunus, & eadem actio de provinciis impediit; quam facile nunc ſit omnia impedire* &c. Judicent eruditiores. *Gravius.*

Et quam hoc Cæſari, & iis qui ſuam cauſſam non reip. curant, ſuppetat, non te fallit] Libri manuſcripti habent, *& quam hoc Cæſari, qui ſua cauſſa remp. non curent, ſuperet, non te fallit.* Ego nihil muto. *Lambin.* *Cæſari qui ſua cauſſa remp. non curet, ſuperet*] Libri MSS. Lamb. hanc lectionem habent, repræſentatam quoque in editione Victorii. Peck. quoque *ſuperet.* Vulgata lectio tota abhorret, *Cæſari & iis qui ſuam cauſſam non reipub. curant, ſuppetat, non te fallit.* Gebhard. Codices tamen tam Lambini, quam primus Grævii *ſuperent* ſcribunt, non *ſuperet.*

EPISTOLA VI.

ARGUMENTUM.

Scribuntur haec: Appium, qui cum Cicerone in gratiam redierat, a Dolabella eſſe accuſatum: cavendum Ciceroni, ne, ſi Appio non ſtuduerit, parum ſimpliciter & candide inimicitias depoſuiſſe videatur: uxorem a Dolabella diſceſſiſſe: poſſe ei Tulliolam, Ciceronis filiam, collocari: Pompeium valde pro Appio laborare: ſummam eſſe conſulum negligentiam: totam otioſam eſſe civitatem: Bibulum in Syria male pugnaſſe: Curionem tribunum pleb. mutata voluntate, ab optimatibus ad Caeſaris partes tranſiiſſe: Appii gratiam ſe cupere: Dolabellae affinitas ſi probetur, celandum: niſi pantheras Graecas habeat, turpe Ciceroni futurum. Tota negotialis eſt epiſtola: ſcripta Paullo & Marcello Coſſ. Reſpondit Cicero epiſt. 13 lib. 11.

COE-

Is nunc in te maximam ſp
odio. quam velis eum ob
ſimultas tibi non fuiſſet,
ſi ad illam ſummam veritat
vendum tibi erit ne parum
inimicitias videaris. In ha
quid volueris gratificari.
citia te deterritum ab offic
quod inter poſtulationem,
a Dolabella diſceſſit. Qui
mini, quid ego tibi ſcripſ
Non eſt jam tempus plura n
te poſſum ſi res tibi non di
nihil de tua voluntate oſten
modum exeat ex hac cauſſa.

Appium a Dolab. reum fact.] Lib. III. *Corradus.*

Sane quam non ea quam acciſſima veram invidia] Leg. *quo aniſſima veram in vidia.* Lambin.

Introierat in urbem] Triumphare enim volenti urbem ingredi non licebat. *Corrad.*

Quo facto retudit ſermones] Sic Victorii. neſcio quo malo in vulgatis

narit. Porro, significatio ulla si intercesserit, cla-
quam deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tace-
i rem poterit, quae suae spei tam opportuna acci-
quaeque in negotio conficiendo tanto illustrior
:um praesertim is sit qui si perniciosum sciret esse
le hac re, vix tamen se contineret. Pompeius dici-
de pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum
is ad te missurum. Hic nos omnis absolvimus: &
e confecta omnia, foeda, & inhonesta sunt. Con-
utem habemus summa diligentia: adhuc senatus-
ltum nisi de feriis Latinis nullum facere potuerunt.
ni nostro tribunatus conglaciat. Sed dici non potest
odo hic omnia jaceant. Nisi ego cum tabernariis &
aqua-

atos sequor. *Lambin.* *Deni-
iosum tibi sit*] Ita MSS. alii. &
ctorii editio. Vulgo *ne qua in-
tibi sit:* quod sequi se potius
ionysius Lambinus. *Gebhar-*

quis fere vetustate deletis vestigiis de-
ductæ sint. Est autem hæc, *& Her-
cules consæpta omnia fodera & inhonesta
sunt.* Quidam legunt, *conscripta omnia
fœdera*, alii *consilia omnia*, ut nihil in-
certius sit. *Victorius.* *Confecta omnia*]

...*ravit*] Tulliam Dolabellæ de-
... *Corradus.*
...*tio ulla si intercesserit*] Hoc
...bi placere. *Idem.*
...*ille*] Dolabella. *Idem.*
...*spei tam opportuna acciderit*]
i damnatione.
... *dicitur valde pro Appio labo-*
... mirum. Nam Pompeii filius
... lib. III, ep. 4.
... *confecta omnia, fœda & inho-
...*] ... hunc locum in melio-
... exemplaribus miserabili-
... invenimus. Quia tamen
...odie legitur, quod fere sem-
dit, cum veritas ex vetustissi-
is accipi non potest, cui omnes
acquiescant; nos hic anti-
...riptuam apponemus, etsi per-
& corruptam; ut possit, qui
experiri, an commodiorem
ctionem ex ea exprimere queat,
a videre, quæ circumferun-
...æ hujus loci lectiones quam
..., quamque fideliter ex anti-

Al. *consepta:* melius *conscripta* scil. a
Dolabella in delatione nominis. *Cor-
radus.* *Confecta omnia fœda & inhonesta
sunt*] Alii libri habent *confecta, omnia
fœda & inhonesta sunt:* quibuscum ma-
nuscripti quidam consentiunt. alii,
concepta omnia fœdera & inhonesta sunt,
mendose, opinor. Nonnulli legunt
conscripta omnia, &c *Lambin.* In ma-
nuscripto, pro *confecta* scriptum est
consilia. Pantagathus autem legebat, *&
hercules confecta omnia fœda & inhonesta
sunt.* vel, *& hercules coempta omnia fœ-
dere.* Ursinus. Primus Grævii scriptu-
ram codicis Medicei fere sequitur, *&
hercule consepta omnia fodera & inhonesta
sunt.*

Consules autem habemus] L. Paullum
& C. Marcellum. *Corradus.*

Tribunatus conglaciat] Otio, ut re-
scribit Cicero epist. 13 lib. II. *Idem.*

Cum tabernariis] Opificibus, sive qui
præsunt curandis tabernis. *Idem.* Qui
cibos vendunt in tabernis. Vid. Ma-
nut.

Aqua-

aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nuntiatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem valde frigere, jam calet. nam ferventissime concerpitur. Levissime enim, quia de intercalando non

Aquariis] Aquarum & aquæductuum curatoribus. *Corradus.* Hæc autem faciebat tanquam ædilis, ad quem harum rerum cura pertinebat.

Veternus] Μεμψιμοιρίας de magistratuum socordia. *Corrad.* *Veternus civitatem occuparet*] Omnia torperent, nihil ageretur. vid. lib. II, ep. 13.

Si Parthi vos nihil calfaciunt] Hoc est, vobis non molesti sunt, non negotium facessunt. vid. lib. VII, ep. 10.

Nos hic frigore frigescimus] Peck. *nos nihil frigore frigescimus.* quemadmodum superius pro *confecta*, *conscripta.* Guilielmius pro *frigescimus* conjecit *rigescimus* non male, nisi & sic auctores lo-

Cæsaris partes transfugerit, gravissime accusant. Non possum hic Manutio subscribere, qui male hunc locum interpretatur. *Grav.*

Levissime enim, quia de intercalando non obtinuerat] Sermo est de Curione, qui cum antea senatum defenderet, & contra Cæsarem sententias diceret, subito transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit: quod incredibilem ipsius inconstantiam declaravit: quare vere hic Cœlius inquit, *levissime enim*, & quæ sequuntur. Qui locus cum mendose antea legeretur, a me purgatus est, & ratione ipsa hortante, & auctoritate vetusti codicis: ita enim

obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Caesare
i coepit: legemque Viariam, non dissimilem Agra-
Rulli, & Alimentariam, quae jubet aediles metiri,
ivit. hoc nondum fecerat cum priorem partem episto-
ripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio
s, ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi
ves suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati
, aequitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe
erit pantheras Graecas me non habere.

mes, & praesertim Dionis, qui jus est auctor; nobiscum non atmus. *Corradus.*

...que viariam] De viis munien-dam. *Viariam*] *Vivariam* Panta-... & paullo post, *quae jubet adi-iri.* Ursinus.

dissimilem Agraria Rulli] In eo timi, quod se ad eam rem in quin-iam creari volebat. *Corradus.*

...] Contra quem extant Cicero-ationes. *Idem.*

...mentariam] Vid. Manut.

...u jubet adiles metiri] In his nullus ..Manut. consilit *qua jubet.* sed e meus primus *quae jubet adiles me-* hoc est, quae jubet aediles ut ha-emm & praesertim annonae cura-pauperioribus dividere frumen-*Gravius.*

...te me in gratia] Sic rectius Vatica-Victorii editio. Vulgo nequius ... est *gratiam.* Paullo post edidi ex Vatican. Victorii editione, *aequi-... opinioni hoc ita facere expedit.* ... illo *te* quod non bene ante *hoc* ...erat. *Gebhardus.* Sic & prim. nisi quod *opinione* scribat male.

Dolabella] Hoc est, de nuptiis cum Dolabella.

... rei] Matrimonio. *Corrad.*

Turpe tibi erit Pantheras Graecas me non habere] Lectionem hanc inventam a me in cunctis manuscriptis, & impressis codicibus retinui, *Pantheras Graecas* appellat, quae in Pamphylia, & Cilicia caperentur, quibus provinciis Cicero praeerat. Graeci autem homines eas incolebant, ut distinguat ab Africanis: nam in Africa etiam nascuntur, quod non multo post Coelius declarat, cum inquit, *quae ad ludos ei advecta erant Africana.* Easdem a nationibus ac populis, apud quos nascerentur, vocavit Cicero ad Atticum scribens, *Cybiratas.* Quam recte igitur fecerint, qui ex ingenio legunt, *Pantherarum greges* facile cognosci potest. Vidimus Florentiae Africanam, quam devicto saevissimo archipirata, regnoque quod occuparat spoliato, Carolus Imper. ex Africa asportavit, Florentiaeque reliquit: ibi autem cum publice aleretur, mortua est. *Victorius. Pantheras Graecas*] Sic nunc edidi, libros veteres & P. Victorii sententiam secutus, rejecta vulgata lectione *pantherarum greges.* Lambin. *Pantheras Graecas me non habere*] Ita Victorius & Peck. ut quoque Lambinus in hanc discessit sententiam. Vulgo *Pantherarum greges.* Gebhard. Accedit Peckiano & aliis codicibus Graevii primus.

quid moveant : quae seq

COELIVS

QVam cito tu istinc
dem eo magis, qu
istic eris de belli Parthic
meum metus aliqui per
peranti publicanorum
pluribus verbis scriptas
nullae sane acciderunt,
vis. Cornificius adolesc
Paulla Valeria, soror T
die vir e provincia ventur
to. nondum retulerat. M

NE *hunc risum meum*] De H
Conrad.

Metus aliqui perturbent] Vetus c
perturbet singulari numero: freque
autem in vetustis codicibus *aliqu*
aliquis invenitur, ut in fine hujus
stolae, *tum quae sit aliqua deprehen*
Et in principio epistolae ad Marium
te dolor aliqui corporis. Victorius.
tus aliqui perturbet] Secuti sumus
Lambino accuratissimum P. Vict
rium; eo magis, quod sic habent
ticani excerpta. Qui non intellexer

absente acciderunt. Servius Ocella nemini persuasisset se moechum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quaeres ubi? ubi hercule ego minime vellem: relinquo tibi quod ab aliis quaeras. neque enim displicet mihi imperatorem singulos percontari cum qua sit aliqui deprehensus.

melius mihi facere posse videor, quam veterem scripturam in his difficultatibus indicare:) *Nondum retulerat.* Aliorum conjecturas non reprehendo, etsi illis non valde assentior. *Victor.* *Nondum retulerat*] Sic habent omnes libri veteres. Quidam legi volunt, *mundum retulerat.* Ego nihil muto: aut, si quid licet, sic legi velim *nondum res sua retulerat.* Lambin. *Nondum retul.*] *Mundum retulerat* Panthagathus: qua quidem emendatione nihil potest aptius excogitari, sive ex ingenio ea sit, sive ex libris veteribus. *Ursin.* Prim. Græv. *non modum retulerat.*

Ubi hercule ego minime vellem] Non dubito quin *ubi* legendum sit pro *vellem*. Idem.

EPISTOLA VIII.

ARGUMENTUM.

Privata primum narrat de judiciis: deinde subjungit publica, de S. C. de Pompeio, Caesare, Curione: postremo, iterum de privatis agit, quae ad ipsum pertinent, id est, de pantheris, de syngrapha Sittiana, de liberto Philone, & Diogene Graeco.

M. COELIVS M. CICERONI S. D.

Etsi de repub. quae tibi scribam habeo: tamen nihil, quod magis gavisurum te putem, habeo quam hoc. Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum mel ac delicias tuas, ca-

Nihil quod magis te gavisurum put.] Mirum prius, *nihil, quod magis te gavisurum putem.* Et hoc Coelianum est. Sic superius epist. 2. *puto, ut summo gaudio gauderibus.* Et inferius epist. 14. *Nunc fieri non gavisos homines summo dolorem.* Græv.

C. Sempronium Rufum, &c.] In melioribus codicibus repetitum est nomen illud *Rufum* omnino eleganter, non librariorum vitio, ut putarunt qui bis istum illum describunt negligentius. *Victorius.* Hujus Rufi stultitiam se cognovisse ad Atticum scribit Cicero. *Corradus.* *Scito C. Sempronium, Rufum, Rufum mel ac delicias tuas*] Elegantissime ex v. c. repetiit τὸ *Rufum* Victorius, cum quo Vaticanus facit, secutusque est in sua editione Lambin. ut Catullus,

Coeli Lesbia nostra, Lesbia illa,

Illa Lesbia, quam Catullus unam, &c.

Gebhardus. Græv. tamen plurimi non repetit τὸ *Rufum.*

Ca-

calumniam maximo plausu tulisse: quaeris qua in caussa? M. Tuccium, accusatorem suum post ludos Romanos, reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quod videbat, si extraordinarius reus nemo accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam. Dubium porro illi non erat quid futurum esset. Nemini hoc deferre munusculum maluit quam suo accusatori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego simulatque audivi invocatus ad subsellia rei occurro: surgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, ut Vestorius

Calumniam maximo plausu tulisse] Danesius *jurasse* scribit pro *tulisse* auctoribus libris manuscriptis, quibus valde assentior: in fragmento enim æneo legis Serviliæ, quod est apud me ex museo Petri Bembi translatum, ita incisum est: *Ad. ioudicem. in. eum. annum quei. ex. H. L. factus. erit. in. ious. educi-*

Hoc est, si nemo accusaretur, cujus caussa extra ordinem ageretur: caussæ autem *de vi* extra ordinem agebantur, non tamen in extraordinario judicio. vid. Cic. Or. pro Milon.

Sine ullo subscriptore] Qui in accusationibus erat secundarum aut tertiarum partium. *Corradus*. Asconius Di-

ritus teneretur. Hanc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquam, ut coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non venderet, quoiquam reliquerat, maximeque nobis traditus erat invidiae: neque Laterensis praetor, postulante Pausania, nobis patronis, Quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit. Quod Pilius, necessarius Attici nostri de repetundis eum postulavit, magna illico fama surrexit, & de damnatione ferventer loqui est coeptum. Quo vento projicitur Appius minor, ut in-

tam incertas lectiones quivis videre poterit, & etiam alias excogitare. nos in tantis tenebris, cum nihil lucis adferre queamus, vetere scriptura proposita, ad alia transibimus, *si quod injuriis suis esset, ut Vestorius teneret.* Victorius. Haec etiam est scriptura primi Graeviani. Mihi placet (ut mittam quae ab aliis dicuntur) legere, ut in vetere libro fere scriptum est, *si quid in juribus suis esset, quod Nestorius teneret.* Corradus. *Si quid i. s. ex quo Vestorius teneretur*] Panthagatus, *si quod injuriis suis esset ut Vestorius teneretur.* Idem paullo post, pro *praevaricationisque caussam diceret depositam*, recte (ut opinor) scribebat, *praevaricationisque caussa deferet depositam.* & infra, *a quodam Drusotettio.* Ursinus. Lambinus conjicit, *si quid juris sui esset, ut eo Vestorius teneretur.*

Contentio forum tenet] De M. Servilii praevaricatione, ut ex sequentibus cognoscitur. *Corrad.*

M. Servilius] In quem eo tempore Q. Celer orationem scripsit. *Idem.*

Ne, quod non venderet, quoiquam reliquerat, maximeque traditus nobis erat invidia] Ita hunc locum emendavi ex Peckio excerptis, & editione Victorii [quibus adstipulatur primus Graevii, nisi quod pro *ne*, *nec* scribat.] Vulgabatur, *nec, quod non venderet, quicquam reliquerat: maxima nobis traditus erat invidia.* Vaticanus & Victoriani, *cuiquam*: sed quia in Peckio excerptis [ut & in Graeviano primo, Sigon.] erat *quo inquam* cuivis proclive erat facere *quoiquam.* Gebhard. Legendum, *maximeque*

que nobis traditus erat invidia, hoc sensu, erat, cum nobis traditus esset, cum se nobis defendendum tradidisset, in maximo odio. sicut supra, *Non dubito quin perlatum ad te sit, Appium a Dolabella reum factum. sane non ea quam existimaveram invidia.* Graevius.

Laterens. praet. &c.] M. Laterensis, qui paucis ante annis cum Cn. Plancio Aedilitatem petiit, ut tunc suo anno Praetor esset. *Corrad.* *Pausania, nobis*] Sunt qui ex veteribus etiam libris legant, *Pausam a nobis*: quo modo saepe locuti sunt veteres. *Pausa* autem illa est, quo ea pecunia pervenisset. Cicero quandam quasi appendiculam caussae judicatae, atque damnatae appellat. Nam jubet lex Julia persequi ab iis ad quos ea pecunia, quam is ceperit qui damnatus sit, pervenerit. *Idem.* *Neque Laterensis praetore postulante Pausania*] Sic Victorius [& Graev. prim. nisi quod pro *Laterensis* legit *Leterensis.*] amplius Peck. *Laterense praetore.* Vulgo *Laterensis praetor, postulante Pausania.* Gebhard. Hanc lectionem sensus postulat.

Recipere voluit] Postulationem nimirum, ut eos persequendi facultas daretur, ad quos pecunia pervenisset.

Pilius necessarius Attici nostri] Uxor enim Attici *Pilia* fuit. *Corradus.* Prim. Graev. *qua Pilius necessarius Attici nostri repetundis eum postulavit.* Postea leg. *quum Pilius necessarius Attici nostri repetundis eum postulavit, magna illico fama surrexit.*

Eum postulavit] Servilium, *Corrad.*

Appius minor] Nam fuit & major

 eo

indicet pecuniam ex bonis patris pervenisse ad Servilium, praevaricationisque caussa diceret depositum LLS. LXXXI. Admiraris amentiam. immo si actionem, stultissimasque de se, nefarias de patre confessiones audisses. Mittit in consilium eosdem illos, qui litis aestimarant, judices. Cum aequo numero sententiae fuissent, Laterensis leges ignorans pronuntiavit, quid singuli ordines judicassent: & ad extremum, ut solent, non redigam. Postquam discessit, & pro

eo tempore, qui Milonem accusavit. *Corradus.*

Ut implicet pecuniam ex bon.] Sic Vaticanus & Victorius. Peck. tamen *implicet de pecunia.* hinc forte *replicare.* vulgo male *indicet.* Gebhard. *Ut indicet pecuniam ex bonis patris pervenisse ad Servilium*] Victorius ex Mediceo, & Gebhard. eum, Vaticanique & Peckiani codicis scripturam secutus edidit *ut implicet pecuniam ex bonis patris.* In meo codice est *impicet.* unde natum est in aliis *implicet*, in aliis [illegible]

petundis judicaverant, cum illos deberet rejicere tanquam suspectos. *litis* ut *omnis*, & multa talia pro vulgato *lites.* *Lites aestimare* est definire pecuniam, quae damnato repetundarum vel peculatus pendenda erat.

Quid singuli ordines judicassent] Tres enim ordines judicabant, senatores, equites, tribuni aeratii.

Et ad extremum, ut solent &c.] Sic omnes antiqui & novi codices, uno excepto nuper Venetiis impresso, habet enim ille *ut solet ait vestram*, etsi [illegible]

pro absoluto Servilius haberi coeptus, legisque unum & centesimum caput legit, in quo ita erat: *Quod eorum judicum major pars judicarit, id jus ratumque esto*: in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegisset, & se relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, cum calumniam jurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis a Serviliis est postulatus, & praeterea de vi reus a quodam emis-

sario suo est factus, ait, infensum. Gebhardus.

Pro absoluto] De praevaricatione. Corradus.

Legisque unum & centesimum caput legit] Melius primus meus, *legerisque unum & centesimum caput legis*. Graev.

Quod eorum judicium major pars judicarit] Vulgo *judicum*. sed illud antiquius, quemadmodum apud Plautum *meretricium* pro *meretricum*. Et ego apud Fabium Quintilianum inveni *artificium* in Pal. MS. pro *artificum*, sic quoque editio Antverpiensis. scripsi praeterea *ratumque*: pro quo Peckio excerpta *certumque*. Gebhardus. Male hic nullorum vett. librorum auctoritate nimis antiquitatem affectat Gebhardus. Meus sane codex vetustissimus cum reliquis scribit *judicum*, quod merito retinemus cum editionibus melioribus. *Gravius*.

Cum L. Lollio transegisset] Sic Vatic. prim. Graev. Peck. edd. Vict. & Gebh. sed legendum, *cum cum L. Lollio transegisset*. alterum cum, ut saepe, alterum absorpsit, & incuria descriptorum omissum est. vulgo, *cum L. Lollio transegit*. ante primus meus omitit *rursus*, & pro *postulante* scribit *postularetur*. Graevius.

Et se relaturum dixit] In tabulas absolutum.

Saucius] Qui nec damnatus sit, nec absolutus: sed cui in superiore judicio quo praevaricationis accusabatur, multae insuper erant notae & maculae, ut facilius nunc possit damnari: qui quasi confectus est superiore judicio. Sic saepe historicis *exangues* dicuntur, quorum vires & opes fractae sunt.

De divinatione] Lege Asconium. Corradus. *Cum de constituendo accusatore quaeritur, judiciumque super ea re redditur, cuinam potissimum ex duobus pluribusve accusatio subscriptiove in reum permittatur. Ea res atque judicum cognitio, divinatio appellatur.* Gell. II, 4. vide ibi rationes hujus nominis.

Cum calumniam jurasset] Cum jam accusandi partes suscepisset. *Calumniam jurare* dicitur accusator, cum in initio judicii jurat, se non per calumniam litem intentare adversario, sed quod justas ac legitimas accusandi causas habere se putet.

Contendere ausus non est] Utri committendae sint partes accusandi.

De vi reus a quodam emissario suo est factus] Est certe miserum videre, quot vulneribus confectus sit hic M. Coelii liber, cum praesertim ea sint quae vix aut ne vix quidem sanari queant. Nos quod tutius remedium visum est, ubi nullam meliorem opem adferre possumus, veterem plagam nudamus: feliciorique medico tam desperatum aegrotum libenter tradimus. Vetusti igitur codices *a quodam suo resectio factus*. significat autem no-

 ta

ta quædam in illis huic loco adposita depravatum eum esse. Quidam ex his reliquiis legunt, *a quodam suo emissario tutio est factus*. Nos nec damnamus, nec probamus: unusquisque rem ante oculos sibi positam attente accurateque animadvertat, & secum quid agendum sit deliberet, si modo dignam, in quam tantus labor insumatur, judicarit. *Victorius*. Peccarunt nostri librarii dum veterem scripturam, & maxime Medicei codicis, exscriberent: dictionem enim omiserunt, quæ ante *rusteio* poni debebat, ea autem hæc est, *emissa*. Dolet peccatum illorum caussam fuisse erroris docto ac diligenti viro: & tamen quod ille ex Asconii commentariis erutum huc accommodari posse censuit, adhuc, si modo verum est, defendi potest: quod scilicet ad *Tetium* pertinet: legi enim potest, *a quodam suo emissario est Tetio factus*, nam *S*, significasse olim *Sextum* vix credo: præterea post *factus* in vetere exemplari *est* non legitur, quod verbum hic necessarium est, ut fortasse possit concinnari ex litteris illis, quæ confecto *emissario* e priscis vestigiis, reliquæ sunt, ut nihil addi ad vulgatam lectionem nisi *Tetio* necesse sit, quod tamen nec valde confirmare, nec diluere volumus: est enim res dura, sed subtiliter [illegible]

lius Lucii F. Pomt. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, Caius Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. fil. Terentina. Quod M. Marcellus consul, V. F. de provinciis consularib. D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus consules, cum magistratum inissent, ex a. d. x Kal. Mart. quae in suo magistratu futurae essent, de consularibus provinciis ad senatum refer-

L. Villius Lucii F. Pomt. Annalis] Sic recte Manutius emendavit, adstipulante Graevii primo, in quo, *L. Vil. L. Fab. Pom. annalis*. Inferius tamen scriptum est *Julius* in eodem libro; corrupte. ut & pro *Vibius Pansa* in Peckiano cod. scribitur *Julius Pansa*. *Pomt.* autem significat Pomptinam tribum, ex qua erat Villius; sic etiam *Quirina* tribunum nomina. Sic & *Pup.* Pupiniam, *Pop.* Popiliam, *An.* Aniensem notat. Vid. Manut.

Caius Lucceius C. F. Pup. Hirrus] Sic recte Manutius, quamvis invitis libris. vide notas ejus.

L. Atteius L. F. A. N. Capito] Cum diu anceps in hac lectione fuissem, existimavi tandem, non incommode ita legi posse: in qua si vitium ullum est, hujusmodi est quod defendi possit, nec absurdam ullam sententiam habeat. Manutii prima sua editione litteras illas, quae scrupulum habebant, & quae ipsis & aliis negotium facessebant, sustulerunt, atque ita se putarunt omni molestia liberare. Hanc ipsorum culpam tacui, quae & magna est, & antiquis scriptoribus periculosa, si quis quaecumque non intelligit, in illis delet. Quanto modestius me liberaliusque gesserim, dicere non oportet: nam me fidemque meam laudare mihi nunc propositum non est. Quod putant litteras illas sejungi non oportere, non reprehendo: intelligo enim ipsas Tribum significare posse. Si negant veteres in titulis monimentisque non patris solum nomen sed avi etiam ponere solitos, facile redargui possunt: ex Ciceronis enim libris, & aliorum optimorum auctorum hoc intelligitur. Qui Romae priscas inscriptiones curiosius legerunt, passim hoc animadvertere potuerunt. Possemus infinita exempla afferre, sed non eximus nunc pluribus citandis testibus, quam oporteat, ambitiosi. In magno illo volumine, quod Epigrammata antiquae urbis inscribitur, multis locis hoc observari potest. Sed maxime pagina 122. nec non pagina 146. in quibus plurima virorum nomina scripta sunt, quae cuncta avi quoque nomen retinent, & notis his semper signata, quibus ea tunc signari consuetudo fuerat. *Victorius.* *Capito*] Al. *Ancapito*. Sed ita legendum est, *A. N. Capito*, hoc est, Auli nepos Capito. *Corradus.* Verior tamen est sententia Manutii, qui per *An.* Aniensem tribum significari contendit.

Quod M. Marcellus Cos.] SC. principium. *V. F.* verba fecit. *Corrad.*

D. E. R. I. C.] Id est, de ea re ita censuerunt. Et supra *V. F.* id est, verba fecit. Et infra *S. Q. C.* id est, Senatusque consultum. Et inferius, *S. C. A.* id est, Senatusconsulti auctoritas. *Lambinus.*

C. Paullus] *L. Paullus* ab omnibus aliis dicitur. *Corrad.*

Ad ex Kal. Mart.] Locus Varronis restitutus magno auxilio est ad docendum immutari debere ordinem priorum harum vocum, & pro *ad ex Kal.* legi debere *ex ad Kal.* quemadmodum Paullus quoque emendat. Illum autem jampridem nos castigavimus, statimque suspicati sumus, hanc esse hujus loci germanam lectionem. Cum Romae, xxx fere menses sunt, fuissem,

pleb. quibus eorum vi

sem, sæpe multumque cum M
Cervino, qui postea in ampli
ordinem a Paullo III Pont
cooptatus est, de studiis litterar
cutus sum: cumque semel serm
disset de vetustis exemplaribus
Florentiæ priscum codicem T
Varronis inveniri, librorum qu
psit de agricultura: magno statir
derio ille affectus est librum hu
dendi, a meque diligenter petiit
Florentiam rediissem, darem
operam, ut cum impresso aliquo
ferrem, & ad se cuncta accurate
tata mitterem. Non potui hoc am
mo & optimo viro denegare. Cu
in antiquo docuissem menda qua
reperiri, voluit ille notari a me lo
quos putarem castigatius illic legi
impressis autem depravatius; in q
quoque morem gessi. Hunc auter
primis notavi, quem ibi sincere legi
impressis vero mendosissime judicab
Volui autem codicem illum summo
dio a me cum antiquo collatum, co
munem illi esse cum Angelo Colot
sancto ac docto viro. Citavi igitur
jus rei optimos ac locupletissimos
stes. Sed aliud etiam auxilium hal
bam, non minoris momenti, quo
cum hunc Cœlii ita castigandum e
animadverteram. Nam eodem illo
lapide Colotiano, de quo supra me

: quod ii non tulissent, uti, quicunque deinceps essent, populum plebemve ferrent. I. V. *Prid. Kalend. Octob. aede Apollinis, scrib. affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Vil. L. F. Pomt. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcell. Cos. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de R. P. Q. P. ad senatum referri, utique consultum fieri possit. qui impedierit, prohibuerit, senatum existimare contra rempubl. fecisse. Si quis huic senatusconsulto intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri.* Huic senatusconsulto intercessit C. Coelius, L. Vinicius, P. Cor-

C. A. Pridie Kal. Oct. in aede] Meus codex cum supra nihil ab impressis hac parte discreparit, hic ab illis diversus est: neque enim habet illas priores litteras, sed earum loco V. sic enim in eo scriptum est, V. PRID. KAL. OCT. quam explicare, ut verum fatear, non possum. *Victorius.* Secutus Mediceum Manut. sed Gebhard. editio, L. V. Graevii primo, I. II. PR. KL. Oct.

Quo minus de Po. Ro. quamprimum ad senatum referri] Ita in Mediceo scriptum est, *quo minus de Rep. Q. P. ad Senatum referri.* Hoc autem adnotavi non quod in impressis ullum mendum sit, sed ut illae ex hoc loco percipiantur: nam magnam partem hujuscemodi notis in senatusconsultis, & hujuscemodi rebus usos veteres, planum est. *Victorius.*

Quamprimum] Al. Q. P. quae litterae Frontinum significant, quid pla... *Corrad.* In codice Graevii hae notae distius exprimuntur de R. P. Q. P.

Quo minus de repub. ad senatum referri, utique consultum fieri] Ita Victorius, Vaticani, ac Peckio excerpta. Vulgo inseruunt post *de repub. quamprimum.* & *senatusque consultum.* Gebhardus. Sed valde negligenter legit animadversiones Victorii, qui *quamprimum* nec delevit, nec delendum censuit, sed pro eo notas, quas in codice Mediceo repererat, & Peckii etiam ac Graevii codd. prae se ferunt, substituit.

Qui impedierit, prohibuerit] *Prohibuerit*, quod desiderabatur, immisi suo loco ex Vaticano ac Peck. & Victor. editione. *Gebhardus.* His adstipulatur primus Graevii.

Auctoritatem perscribi] Vid. sup. ad lib. 1, ep. 2.

De ea re ad senatum populumque referri] Mediceus liber, *de ea re publica adhuc ordinem referri.* arbitror legendum, *de ea re ad hunc ordinem referri.* Victorius. Omnes libri veteres habent, *ad hunc ordinem referri*: quo modo P. Victorius edidit: & ego sic etiam olim edi jusseram. *Lambin.* Primus tamen Graevii, *ad senatum populumque referre.*

L. Vicinius] *Vinicius* scribendum: quod est nomen familiae in veteribus monumentis frequens. *Vicinia* autem gens apud scriptores, quod sciam, non reperitur. *Ursinus.*

Vibius

ciam, in octo reliquas provi
obtinerent, eos, qui praetore
imperio fuerunt, quos eoru
cias pro praetore mitti oporte
placere. si ex eo numero, qu
ret, ad numerum non essent,
tur: tum uti quodque collegiu
que in provincias profecti esse
ciscerentur. si ii ad numerum
cujusque collegii, qui praetore
fecti essent, in sortem conjicer
esset, quem ad numerum in p
huic S. C. intercessisset, aucto
tusconsulto intercessit C. C
Illa praeterea Cn. Pompeii
me confidentiam attulerunt h

Vibius Pansa] Sic ex vett. libris & historia legi debet, non *Julius Pansa*. Conrad.

Stipendia emerita] Emeriti milites. *Idem.*

Caussae] Causarii milites. *Idem.*

Caussaque cognoscantur] Proprie *caussas noscere* & *cognoscere* dicebantur magistratus populi Romani in dilectu...

Kalend. Mart. non posse sine injuria de provinciis Caesaris statuere, post Kal. Mart. se dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit, hoc nihil interesse, utrum C. Caesar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? At ille, quam clementer: Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, ut existimarent homines Pompeio cum Caesare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem descendere vult Caesar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat: quid assequi possit nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter Curio, & mihi suo munere negotium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas quae ad ludos ei advectae erant Africanae, potuit supersederi. Nunc, quum dare necesse est, velim tibi curae sit, quod a te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus. Sittianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Graecum, quibus mandata & litteras ad te dedi. eos tibi & rem de qua misi, velim curae habeas. nam quam vehementer ad me pertineat, in iis quas tibi illi reddent litteris descripsi.

An pararet] Hoc est, subornaret tribunum plebis qui intercederet Senatusconsulto.

Quam clementer] Id est, valde leniter, minime irate.

Ut aut maneat] In provincia.

Neque hoc anno sui ratio habeatur] Non in candidatorum numerum absens recipiatur, aut absens Consul designetur quod ei lex dabat.

Contra eum totum parat] Contra Caesarem, simulans. Nam paullo post *transfugit ad populum, & pro Caesare loqui coepit*, epist. 6. hujus libri, quae post hanc poni debuit. *Corradus.*

Bene sentientem] Senatus & optimatum partes tuentem.

Negotium imposuit] Quasi onus imposuit.

Ad ludos] Lib. 11, ep. 3. *Corrad.*

Potuit supersederi] A meis ludis dandis.

Nunc, quum dare necesse est] Ludos. *Corrad.*

Bestiarum] Pantherarum, ep. 9.

Quam vehementer ad me pertineat] Erat enim ex ea syngrapha exigenda pecunia. Vid. ep. 4 & seq.

EPI-

appellat. Tota praeter Forn
fscio proficiscitur, negotial

COELIVS

SIc tu, inquis, Hirrum
facile, quam ne conte
pudeat te, ausum illum
tuum competitorem. Pos
bonum ludit, & contra C
ctationem corripit: Curi
objurgat, ac repulsa se mu
foro apparuerit, non mul

H*irrum*] Hirrus Lucceiæ gentis c
gnomen, ep. 8.

Quam ne contentionis quidem minin fuerit] Lambin. conjicit, *quam ne con tentionis quidem minima res fuerit.* Se optime meus primus, *quam ne conten tionis minimum fuerit.* Græv.

Tanquam tuum competitorem] Augu ratus, ep. 4.

Civem bonum ludit] Hoc est, simul ac pro se fert se bonum civem esse.

Contra Cæsarem sententias dicit] D mittendo Cæsari successore, ep. 8.

Expectationem corripit] Hoc est, co

caussas liberalis. sed raro post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram idibus Sextil. actum iri, interpellat judicium Marcelli, consulis designati. In Kalend. rejecta re ne frequentiam quidem efficere potuerunt. Has litteras a. d. IV Non. Septembr. dedi, cum ad eam diem ne profligatum quidem quidquam erat. Vt video caussa haec integra in proximum annum transferetur: &, quantum divino, relinquendus tibi erit qui provinciam obtineat. Nam non expeditur successio, quum Galliae, quae habent intercessorem, in eandem conditionem quam ceterae provinciae vocantur. Hoc mihi non est dubium. quo tibi magis scripsi,

[illegible] objurgat, si hac repulsa se mutavit. Curionem autem ideo corripit, quod tum ad Caesaris partes transierit. *Grav.*

Agit caussam liberaliter] Vetusti codices *liberaleis* pro *liberaliter*. Si igitur *liberaleis*, accusandi casu intelligas, *caussas* legere oportebit, ut numeros copules, vel contra facere. Non est autem contemnenda haec lectio: quae esset *caussa liberalis* notissimum est. Cic. etiam pro Flacco: *Atque huic [illegible] tres equites R. honesti & gravis; [illegible] caussa liberali eum qui asserebatur, cognatum suum esse diceret, non [illegible].* Victorius. Primus meus, *agit caussam liberalis.* sed alius vetus codex, quem Lambinus inspexit, ut volebat Victorius, *caussas liberaleis. Liberalis* vetus est *liberaleis*, ut superius *liteis* pro *lites*, *omneis* pro *omnes*. Pessime hunc locum interpretatur Manutius. *Liberalis caussa* est, qua quis, qui pro servo erat, in libertatem vindicabatur judicio, quod vocant Plautus & Terent. *liberali caussa asserere manu.* Pantagathus legit, *agit caussas liberaliter.* perperam. *Gravius.*

Quod tibi scripseram] Epist. 4 hujus libri. *Corradus.*

Marcelli cos. des.] Cum L. Paullo. *Id.*

In Kl. rejectum ne frequentiam quidem efficere potuerunt] Ita Victorii editio & Vaticani excerpta. Peck. quoque expungunt τὸ *caussa*. nam edebatur *rejecta caussa est. ne freq.* Gebhard. Meus primus, *in Kl. rejecta est. ne frequentiam quidem efficere potuerant.* optime meo judicio Mediolanensis liber, *in Kl. rejecta res est.* Vera lectio est, *in Kl. rejecta re ne frequentiam quidem efficere potuerunt.* hoc est, quamvis res fuerit dilata in Kalendas, non tot tamen patres praesto fuerunt Kalendis, ut posset fieri Senatusconsultum. *Gravius.*

Ne frequentiam quidem efficere potuerunt] Ut legitimo Senatorum numero SC. fieri posset, lib. 1, ep. 9.

Ne profligatum quidem quicquam erat] Hoc est, nihil profectum, promotum in hoc negotio de provinciis. Frontin. II Strategem. exemplo 20, *qui genere eum profligari nihil valeret.* Justin. XX, 4. *In juventute quantum profligatum sit.* Senec. de Beata vita lib. 1, cap. 1. *Intellecturi in ipso itinere, si modo rectum erit, quantum quotidie profligetur, quantoque propius ab eo simus ad quod nos cupiditas naturalis impellit.* Vid. Manut. h. l. & Lips. ad II Hist. Tac. not. 21. Hanc autem lectionem Vatic. Peck. Grav. & Vict. edd. afferunt: vulgo, *ne promulgatum quidem quicquam esset.*

Quae habent intercessorem] Cum sit tribunus plebis, qui intercessurus sit, & impediturus ne Caesari Galliis praefecto succedatur.

Quo tibi magis scripsi] Vetus; *quod tibi eo magis scripsi.* Lambin.

Multis

quod voles efficies. H
seorsum a collega puto
pera tibi hoc curae. Sc
tem nihil curare. In ho
cura est, hoc est, imp
que erunt captae, qui al
ad Sittianam syngraphai
mihi litteris ostenderis
Feridium, equitem Ro
& strenuum adolescente

Multis partibus pluris] Hoc est, plures. vid. sup. ad lib. 1, ep. 2.

Tu si modo memoria teneres] Le *nueris*. Lambin.

A collega] M. Octavio. *Corrad*

Amabo te, impera tibi: hoc cura les libenter, ut ego, majorem partem curare] Placeret *Impera tibi hoc* atque ita est in codice MS. *F. Vr* Aliter distinguit meus primus, *A te, impera tibi hoc. Curare soles liber ut ego majorem partem nihil curare.* hæc non videntur cohærere bene sequentibus. Itaque conjiciebam le dum esse, *amabo te, impera tibi curam. Soles libenter, ut ego, majo partem nihil curare*. Sic suspicabar: postea Peckiani libri excerpta veram

bi commendo, & te rogo ut eum in tuorum numero Agros quos fructuarios habent civitates, vult tuo io, quod tibi facile & honestum factu est, immu- gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te puta- nium a columnariis praeteritum esse: optimus quis- n non fecit. Pompeius tuus aperte Caesarem & pro- n tenere cum exercitu, & consulem esse. tamen hanc iam dixit, nullum hoc tempore senatusconsultum fa- n. Scipio hanc, ut Kalend. Martiis de provinciis, neu quid conjunctim referretur. Contristavit haec a Balbum Cornelium: & scio eum questum esse ipione. Canidius in defensione sua fuit disertissimus, atione satis frigidus.

ctuarios habent civitates] In dicibus legitur *habet*, quod m mihi auget: nam de men- s etiam caussas valde timeo. gunt *Cybirata*, quod diligen- erandum est. Est autem in VI n locus huic valde similis & e quo non minus male existi- m *Caelius libertum ad me misit & urate scriptas, & de pantheris: atibus rescripsi*, &c. Videtur illic nonnihil inesse mendi. accuratius animadvertenda: c certi habeo quod afferam. Pantagathus, *agros quos fru- bet Cybiratis*. Ursinus.

putare Favonium a Columnariis] *Faonium* scribendum vide- ctoritate veteris lapidis, cujus n subjeci: & quidem recte si a aine, hoc nomen deductum

. PATERNO. EX. EVOCAT. . PROBAVIT. AN. XV. VIT. COH. XI. VRB. ANN. NT. LEG. X. GEM. VIXIT II. M. VNO. DIES. XIIII. &c.

Columnariis] De hoc loco in diximus. *Corradus*. *Nolo te vonium a Columnariis prateri-* ic lectioni patrocinatur Victo- ticanus, quanquam tres Pall. , non *perterritum*. Pall. prim. quint. *Favilum*: quartus *Frivolum*. Gebhardus.

Optimus quisque enim non fecit] Vetus liber *nihili fecit*: quod placet. *Ursinus*.

Optimus quisque eum non fecit] Quis damnet hanc lectionem amplius a tribus Pall. invectam, & editioni Victorianae usurpatam? tamen vulgo fecerunt, quia veterum codicum lectio non conveniebat palato eorum, *eum nihili fecit*. Gebhardus.

Pompeius tuus aperte, Caesarem vetat provinciam tenere c. e. & consulem esse] Melius (ut videtur) hic locus legitur in manuscripto, *Pompeius tuus moleste fert Caesarem & provinciam tenere cum exercitu & consulatum petiturum esse*. Ursinus. *Pompeius tuus aperte Caesarem & provinciam tenere cum exercitu & consulem esse*] Tutissima via ivimus, & hanc lectionem ex Victorii editione & Vaticano excerpsimus. Pall. tamen primus, quintus, Peckio excerpta, *& consul ipse tamen*: quartus vero, *& consul ipse tanquam hanc sententiam*. vulgatum tamen est, *Pompeius tuus aperte Caesarem vetat provinciam tenere cum exercitu & consulem esse*. Gebhardus.

Canidius] Leg. *Calidius*. Lamb. ep. 4. hujus libri.

In accusatione satis frigidus] More suo. Lege librum de Claris oratoribus. *Corradus*.

EPISTOLA X.

ARGUMENTUM.

Quid C. Cassius, quid rex Deiotarus de Parthorum transitu scripserint, qui ex eo sermones excitati, quae de Cassio suspicio, significat. Subjungit de repub. quae putet actum iri anno sequenti. Concludit epistolam officio suo; cum se praestaturum promittat, ne quid ei temporis in provinciali munere prorogetur.

COELIVS CICERONI S.

SAne quam litteris C. Cassii & Deiotari sumus commoti. Nam Cassius cis Euphraten copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus, profectas per Commagenen in provinciam nostram. Ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, nequod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. Nam

o. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones
runt. Alius enim Pompeium mittendum, alius ab
Pompeium non removendum, alius Caesarem cum
ercitu, alius consules: nemo tamen ex senatuscon-
rivatos. Consules autem, quia verentur ne illud se-
onsultum fiat, ut paludati exeant, aut contumeliose
r eos ad alium res transferatur, omnino senatum ha-
olunt: usque eo ut parum diligentes in rep. videan-
d honeste, sive negligentia, sive inertia est, sive ille,
proposui, metus latet sub hac temperantiae existi-
ne, nolle provinciam. A te litterae non venerunt: &,
eiotari subsecutae essent, in eam opinionem Cassius
t, quae diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vasta-
isse bellum, & Arabas in provinciam immisisse, eos-
arthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo,
ique est istic status rerum, diligenter & caute per-
, ne aut velificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod
t scire, reticuisse. Nunc exitus est anni. nam ego has
a. d. XIIII Kal. Decemb. scripsi. Plane nihil video
alend. Ianuar. agi posse. Nosti Marcellum, quam
& parum efficax sit, itemque Servium, quam cun-
ctator.

dati exeant] Vt ad bellum
. Imperatores, eo die quo
profecturi erant, in Capi-
uebant *paludamentum*, sacrif-
s & votis nuncupatis *paludati*
xibant, & in Campo Martio
nt, donec omnia ad iter es-
ta. *Paludamentum* autem erat
imperatoria coccinea, limbo
prætexta. Vid. Ruben. de Re

gligentia, sive inertia est] Ne-
voluntatis est, *inertia* etiam
lib. XII, ep. 20.
t bellificatus alicui dicaris] Ita
itio, Pall. prim. quart. Pec-
at quint. *belificatus. Bellificari,*
cari dictum. alias *velificatus:*
omodo huc pertineat, non
excogito. *Gebhardus.* *Ne aut velifica-
tus alicui dicaris*] Mirum Gebhardum
recepisse, quod in nonnullis extat co-
dicibus, *bellificatus*, addens ineptissi-
mam rationem, se non posse excogi-
tare, quomodo *velificatus* huc perti-
neat, quasi sit vel paullo humanior,
qui ignoret *velificari* Latinis esse grati-
ficari, assentari, assentando gratiam
aucupari. Florus lib. I, 9. *Brutus vero
favori civium etiam domus sua clade &
parricidio velificatus est.* Cic. or. in Rul-
lum, *Si quis vestrum spe ducitur, se posse
turbulenta ratione honori velificari suo.*
Sic hoc loco monet Ciceronem Cœlius
ut quomodo se res habeant ibi, accura-
te perscribat, nihilque gratiæ det, ne
videatur ambitiose Cassio assentari.
Gravius.

aliquid Caesari adimat
quidvis, quamlibet te
non humane de provin
cursurus est. Furnius n
Haec novi. alias, quae
ta tempus afferre & pr
hos, quaecunque acci
actiones C. Curionis,
Caesarem laborare, sed
advenienti Caesari patea
illud tibi non possum p
cedatur. illud certe pr
Tui consilii est, si tem
nobis recusari non poter
est meminisse, qua obt
rer fieri, mandaris.

Aut tantum erit] *Tantum* hoc
refertur ad parvitatem, ut lib. I,
& VII, ep. 31. & l. XV, ep. 14. & l
ad Att. ep. 29. Cæsar VI de bell.
& III de bell. Civ.

Dupliciter se jactaturum] Vendi
rum operam suam optimatibus g
captandæ caussa. *Jactare se* dic
qui alios student demereri, &
ambitione quadam studia sua osten
Juven.

EPISTOLA XI.

ARGVMENTVM.

Cum Cicero, litteris ad senatum missis, supplicationes pro re in Amano monte bene gesta postulasset; C. Curio, tribunus pleb. Ciceronis cupidissimus, iratus senatui, quod ei potestas agendi cum populo eriperetur, fieri senatusconsultum de supplicationibus non patiebatur. postremo ventum est ad pactionem, permittente Curione senatusconsultum fieri; modo nullae praeterea in reliquum annum supplicationes eriperentur. qua tota de re, & de cujusque sententia ac voluntate diligenter Caelius perscribit. De rep. narrat contentiones inter Pompeium & Curionem de successore Caesari mittendo. Mittit commentarium rerum urbanarum. Sittianum negotium commendat.

COELIVS CICERONI S.

NOn diu, sed acriter nos tuae supplicationes torserunt. incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse decerni supplicationes, ne quod furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & praevaricator caussae publicae existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus: & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros.

TVa supplicationes] De rebus in Cilicia gestis. *Corrad.*

Cui omnibus rationibus Comitiales eripiebantur] Qui auspiciis impediebatur diebus quibus Comitia habebantur, agere cum populo de tuis supplicationibus. Poterant enim magistratus de coelo servare & obnuntiare, hoc est, infaustum quid visum esse, aut auditum significare, qua ratione dies ille comitialis irritus reddebatur. vide sup. ad lib. 1, ep. 2 & 3.

Ne quod furore Paulli adeptus esset boni] Ita Pall. quartus, quint. Vaticani & Peckio excerpta. nec displicet Lambini & Palat. primi lectio *ne quod furore Paulli ademptum esset boni:* [& sic Amstelod.] quia paullulum secedebant a vulgata, *ne, si quid furore Paulli ademptum esse boni*. Gebhardus. De sensu hujus loci vide Manut.

Se his supplicationibus in hunc annum non usuros] Se nulli alii Imperatori, praeterquam Ciceroni supplicationes decreturos.

Marcellus sic respondit ei, spem supplicationibus non habere] Scribe, *cellus sic respondit, se spem in istis su tionibus non habere.* Respondit ils cet, qui ad pactionem descend *Gravius.*

Non edicturum] Nullas supplic nes edicto publicaturum seu ind rum, toto hoc anno quamvis de essent.

Prendimus eum] Illum rogavi obtestati sumus.

Sed cum de hostibus ageretur, & rem imped. si ut numeraretur &c.] N *de hostiis* scripsimus cum vetustis co bus. Quamvis autem ratio ipsa priscorum exemplariorum auctorita legendum esse persuadeant, non men (ut verum fateamur) mo hunc *numerandi hostias* penitus cog tum habemus, nec tamen ob id ceram (ut putamus) lectionem c tempsimus; nam quandoque sp mus inveniri posse hanc consuetu nem numerandi hostias: apud G cos maxime Romanarum historiaru auctores, qui cum externis genti scriberent, quæ Romanos ritus ign rabant, diligentius minutiusque h pertractarunt, quæ Latini scripto ut passim vulgoque nota prætereban Est autem idem error cum de eade re ageret, in epistola ad Quintum Fr trem, *Interim ipso decimo die, quo ipsu oportebat hostiarum num...*

aſſenſus eſt, qui de te locutus honorifice, non decrerat ſupplicationes. Tertius ad hos Favonius acceſſit. Quare pro cujuſque natura, & inſtituto, gratiae ſunt agendae: his, quod tantum voluntatem oſtenderunt; pro ſententia, cum impedire poſſent, non pugnarunt: Curioni vero, quod de ſuarum actionum curſu tua cauſſa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, ut debuerunt, quaſi eorum res eſſet, una nobiſcum circumierunt & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam & ſedulitatem laudare poſſum. Nam cum Curione vehementer locutus eſt: & eum, ſi aliter feciſſet, injuriam Caeſari facturum dixit: tum ejus fidem in ſuſpicionem adduxit. Decrerant quidem, qui neque tranſigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad interceſſionem avocan-

cenſeo, & iis argumentis ductus, quæ a me olim adlata ſunt, & auctoritate priſcorum codicum, qui duobus in locis, ubi impreſſi omnes corrupti erant, fideliter, ut puto, veram lectionem cuſtodierunt. Utinam autem tam facile meam lectionem tueri poſſem, quam vulgatam refellere. *Victorius* in poſter. *De hoſtibus*] Cæſis. Nam lege cautum erat, ne quis triumpharet, niſi quinque hoſtium millia cecidiſſet: & ſupplicatio triumphi fere prærogativa erat. Alii tamen *hoſtiis* legunt. *Corradus*. *Sed, cum de hoſtibus ageretur*] Codices omnes Memmiani, præter unum & alterum, habent *de hoſtiis ageretur*. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in aliis eſt *de hoſtibus*, natum erratum putat ex antiqua ſcriptura *hoſtis*, pro *hoſtiis*. Nos tamen *de hoſtibus* edendum curavimus, ut & Manutius: non pugnaturi, ſi quis *de hoſtiis* malit. Paullo poſt, ubi omnes emendati libri habent *numerarentur*, quidam doctus exiſtimat eſſe legendum *numerus daretur*. Lambinus. Omnino legendum *hoſtibus* & *numeraretur*. Vide Manut.

Aſſenſus eſt] Epiſt. 15 lib. XI. *Corradus*.

Qui de te locutus honorifice] Varie hic locus legitur, alii *qui & locutus honorifice*, al. *qui de te tam locutus honorifice*, al. *jam locutus honorifice*. Amſtelodam. *qui locutus honorifice*. Illa *&*, *tam*, *jam* ex præcedentibus vocibus nata ſunt. lectionem hanc, quam veram eſſe cenſeo, debeo editioni Lambinianæ, nonnulliſque aliis. *Græv.*

Non decreverat ſupplicationes] Epiſt. 6 lib. XV. *Corrad.*

Quod tantum voluntatem oſtenderunt] *Tantum* pro ſaltem, ut lib. VII, epiſt. 31.

Cum Curione vehementer locutus eſt] Quaſi Curio minus bona fide cum Cæſare in gratiam rediiſſet, niſi ei de ſupplicationibus Ciceronis gratificaretur.

Tum ejus fidem in ſuſpicionem adduxit] Quaſi fictus eſſet reditus in gratiam cum Cæſare: non bona fide cum illo in gratiam rediiſſet.

Decrerant qui inique tranſigi volebant] Pantagathus mendum olim his verbis ineſſe ſuſpicatus, emendarat ex ingenio, *ſed erant qui inique*, &c. Videtur autem rectius eſſe in manuſcripto, *nec deerant qui id nunquam tranſigi volebant*, &c. paullo ſupra idem Pantagathus pro *hoſtibus* optima con-

jectura

candam interpellantibus, venuſtiſſime Curio reſpondit, ſe eo libentius non intercedere, quod quoſdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam cauſſam omnis contentio conjecta eſt de provinciis: in quam adhuc incubuiſſe cum ſenatu Pompeius videtur, ut Caeſar Id. Novemb. decedat. Curio omnia potius ſubire conſtituit quam id pati. ceteras ſuas abjecit actiones. Noſtri porro, quos tu bene noſti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius haec; Pompeius tanquam Caeſarem non impugnet, ſed, quod illi aequum putet, conſtituat, ait Curionem quaerere diſcordias. Valde autem non vult, & plane timet Caeſarem conſulem deſignari prius quam exercitum & provinciam tradiderit. Accipitur ſatis male a Curione, & totus ejus ſecundus conſulatus exagitatur. Hoc tibi dico: ſi omnibus rebus prement Curionem, Caeſar defendetur. ſi interceſſorem, quod videntur, reformidarint: Caeſar, quoad volet, manebit. Quam quiſque ſententiam dixerit, in commentario eſt rerum

ineptiarum ceterarum. plura habet utilia. Denique malo in hanc partem errare, ut quae non desideras audias, quam quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi curae fuisse de Sittiano negotio gaudeo. Sed, quum suspicaris, minus certa fide eos tibi visos, tanquam procurator, sic agas, rogo.

ptiarum pendeat. Peck. *Italia*, unde Guilielmius legendum conjicit *talia*. Malim ego quoniam in omnibus aliis libris *utilia* scribitur, legere *& ceterarum ineptiarum plura habet & utilia*. Graev.

Denique malo in hanc partem errare] Pal. prim. legit, *denique malo in hac parte me errare*. quod mihi minime adspernandum videtur. Gebhard. Adstipulatur Amstelodamensis.

EPISTOLA XII.

ARGVMENTVM.

Queritur de Appii Claudii, qui cum L. Pisone censuram gerebat, non ingrato solum animo, sed gravissima etiam injuria: quem cum inimicum sibi esse, accusationemque cogitare comperisset, antevertit ipse, eumque lege Scantinia postulavit.

COELIVS CICERONI S.

PVdet me tibi confiteri & queri de Appii, hominis ingratissimi, injuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: & cum homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipse facile animadverterem, male eum de me cogitare. Posteaquam vero comperi eum collegium tentasse: deinde aperte cum quibusdam locutum: cum L. Domitio, ut nunc

DE *Appii*] Jam censoris. *Corradus*.

Posteaquam vero comperi] Peck. *complexi*, leg. *conspexi*. Guilielm.

Collegium tentasse] Legendum, ut bene monuerunt alii, *collegam*. nimirum *L. Pisonem*, qui in censura erat collega Appii. Hunc iste tentavit, ut & ipse notaret Coelium. Nam unius Censoris nota, sine alterius collegae assensu, habebatur irrita. Inepti sunt qui de collegio augurum haec intelligunt. *Graevius*.

Cum L. Domitio] Quicum ipse Appius Cos. fuerat. *Corrad.*

 Velle

nunc eſt, mihi inimiciſſimo homine, deliberare: velle hoc munuſculum deferre Cn. Pompeio: ipſum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare a me non potui. Quid ergo eſt? Tum quidem aliquot amicis, qui teſtes erant meorum in illum meritorum, locutus ſum. poſteaquam illum, ne cui ſatisfaceret quidem me dignum habere ſenſi, malui collegae ejus, homini alieniſſimo mihi & propter amicitiam tuam non aequiſſimo, me obligare, quam illius ſimiae vultum ſubire. Id poſtquam reſciit, incanduit, & me cauſſam inimiciti-

Velle hoc munuſculum deferre Cn. Pompeio: ipſum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare a me non potui] *Munuſculum*, accuſandi. *Corrad.* *Cn. Pompeio*] filio. *Idem.* Acriter me torſit hic locus. Turbabant etiam veteres codices & Manutius. Amſtelodam. *ipſum reprehendere.* Unus Manutii, *ut ab eo deprecarer injuriam.* Cogitabam pro *ipſum reprehenderem*, ſcribendum eſſe menſis. Manutii quoque editio, *tamen quaſi aliquid*]. Vulgatæ editiones, *tum quidem cum aliquot amicis*, &c. *Gebhardus.*

Poſteaquam illum neque iis ſatisfacere, neque animum me &c.] Al. *poſteaquam illum ne cui ſatisfaceret quidem, me dignum habere ſenſi. malui*, &c. *Satisfaceret* autem, in pecunia: ut paullo poſt. *Corradus.* *Poſteaquam illum ne cui ſatisfaceret quidem me dignum habere*

rum quaerere clamitavit, ut ſi mihi in pecunia minus
feciſſet, per hanc ſpeciem ſimultatis eum conſectarer.
ea non deſtitit arceſſere palam Servium accuſatorem,
cum Domitio conſilia: quibus cum parum procede-
t ulla lege mihi ponerent accuſatorem, compellari ea
me voluerunt qua dicere non poterant. Inſolentiſſimi
ines ſummis Circenſibus ludis meis poſtulandum me
Scantinia curant. Vix hoc erat Pola locutus, cum ego
ium cenſorem eadem lege poſtulavi. Quod melius ca-
nihil vidi. Nam ſic eſt a populo, & non infimo quo-
pprobatum, ut majorem Appio dolorem fama quam
latio attulerit. Praeterea coepi ſacellum, in domo
quod

ſſere Polam Servium accuſ.] Sic
um, non *arceſſere palam*, &c.
mat hanc emendationem quod
r, *vix hoc erat Pola elocutus*, &c.
tem *Pola* cognomentum horum
um. *Lambinus.* *Poſtea non de-
cerſere palam Servilium*] Videtur
m *Polam Servilium* ex loco ſimi-
iſtola ad Atticum: & paullo in-
hoc erat Pola elocutus &c. *Urſin.*
lla lege mihi ponerent accuſatorem]
ornarent accuſatorem, qui ulla
poſſet accuſare. Pro *ponere accu-*
Cicero dicit frequentius *appone-
ſatorem.* ut v in Verr. *Apponitur
m accuſator, Navius Turpio qui-
ui Caio ſacerdote pratore injuriarum
us eſt.* & IV in Verr. *Apponit de
ibus quendam, qui dicat ſe Diodo-
litenſem, rei capitalis reum facere*
Ponere tamen in hoc ſenſu etiam
it in I Verr. *Accuſator ponitur
manus de creditoribus Lampſaceno-*

ellari] Accuſari. vid. Manut.
nis Circenſibus ludis meis] Extre-
ebus ludorum Romanorum,
o in ædilitate mea edidi.
landum me lege Scantinia curant]
it me *lege Scantinia*, quam Sca-
ricinus in molles & effœmina-
.
oc erat pralocutus] Antiquiſſi-
mus ille Mediceus codex *Pola locutus*
habet. nos nihil addimus, veterem
ſcripturam tantum ſignaſſe voluimus.
Quare deliberent alii quomodo legen-
dum ſit. Paullo autem ſupra idem co-
dex *ſcanduit* habet pro *excanduit*. quod
ſi compoſitum verbum in uſu eſt, non
eſt mirandum quandoque ſimplex,
etſi rarius inveniatur a Cœlio præſer-
tim, uſurpatum fuiſſe. *Victor.* *Vix hoc
erat Pola elocutus*] Hanc olim ipſe le-
ctionem adnotavi ex Mediceo libro,
quam tunc non reſtitui, quia non in-
cideram in locum illum ad Q. Fra-
trem, ubi de *Pola* accuſatore mentio
eſt, quod tamen non multo poſt feci.
Neque tamen is ſum qui aut omnia
legerim, aut quæcunque legerim, me-
moria firmiter teneam. Unum intelli-
gi poteſt, hanc ſinceram lectionem (ut
ipſi quoque affirmant) in nullis a qui-
buſdam inventam eſſe vetuſtis codici-
bus: quos tamen, ut ajunt, & mul-
tos & vetuſtiſſimos habuerunt. Non
enim teſtimonium citarent Medicei co-
dicis. Hoc autem ideo adnotavi, ut
omnes intelligant, unum hunc & ve-
tuſtate, & fidelitate longe omnibus aliis
antecellere. *Idem.*

*Cœpi ſacellum, in domo quod eſt, ab eo
petere*] Sacella enim in domo non lice-
bat habere, quæ non paterent populo.
Vid. Manut.

Am-

. *Amplius quadraginta man*
ti sumus hanc lectionem P
ticani, editionisque Victo
omnium primæ. [his eti
Amstelodamens.] Qui dee
putarunt, *dies* intrusērunt.
dus.

E P I

A

Gratulatur affinitat
filiam, uxorem duxer
ne, de provinciis qui
toris interitum significa

COELI

GRatulor tibi affini
hoc ego de illo ex
ille sibi parum utilis fu
suetudine, atque aucto
restabunt, confido ce
pugnax in vitiis, neq
ligendum. Deinde (q

Velles C. Curionem nostrum lautum intercessionis ovinciis exitum habuisse. Nam cum de intercessione retur, quae relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcel- ntentia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis is censebat: frequens senatus in alia omnia iit. Stoma- st scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, ut vix uod sibi placeat reperiat. Transierant illuc, ut ratio ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias ere vellet. Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cognoscat, quidnam reipub. futurum sit; si aut non cu- ret,

detonsa, & consuetudine &c. quo- trumque a vestibus desumptum esse videtur: de sinu enim sordes iuntur; itemque floccatae ac villo- ondentur. Potest aliunde quoque ure ratio. *Gebhardus.*

les C. Curionem nostrum lautum &c.] lidit Victorius, quod sequuti su- Palatinus nihilominus primus, excerpta, Veneta seu prisca edi- *Voles, Cicero, Curionem* &c. [sic & elodam.] Vulgo, *Vides, Cicero, tem nostrum.* Gebhard.

de intercessione referretur] Inter- at Curio ne SC. fieret de successo- e tempus Caesari mittendo.

relatio fiebat ex SC.] Quod est in majus libri. *Corradus.*

quens senatus in alia omnia iit] *Mar-* inquit Oppius, *discessionem facien- natus frequens in alia omnia transiit.* id. *In alia omnia iit*] Pro, dissen- id. lib. 1, ep. 2.

machi est scilicet Pompeius Magnus ita languenti] Hoc totum, *scilicet eius*, quod reperitur in omnibus vulgatis, & nonnullis calamo tis, delevi, ut alienum, & ex an- ione profectum: quod jam olim o Manutio venerat in mentem. e, ut intelligas ita esse, incidi in a codicem manuscr. in quo non ox *magnus*, sed hoc tantum, *Cn. eius*: cum videlicet scriptor libra- erans, id quod esset Ciceronis, fit: quod alienum & subdititium, retinuisset. *Lambin.* *Stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languen- ti*] Verba *scilicet Pompeius* additamen- tum esse nemo non videt. Itaque meri- to in suis editionibus ea rejecit Lambi- nus. *Ursinus.*

Ut ratio esset ejus habenda] Sic edide- runt P. Victorius & P. Manutius: & ita habent aliquot libri veteres: alii, *ut ratione esset ejus*, &c. plane mendose: unde nata fortasse est illa vulgata le- ctio, *ut nec ratio esset ejus*, &c. quam, nullo modo probo. Pompeius enim nolebat ejus rationem haberi qui ne- que exercitum neque provincias tra- dere vellet. *Lambin.* *Ut ratio ejus esset habenda*] Sensus est: plerique proba- bant Caesarem Consulem esse desi- gnandum, aut inter candidatorum nu- merum recipiendum absentem, ante- quam exercitum & provinciam tradi- derat.

Quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit] Pantagathus hunc locum ita lege- bat, *quemadmodum hoc Pompeius laturus sit cum cognoscat, aut quidnam reip. futu- rum sit, si non curet, vos senes divites vi- deritis.* Ursin. Amstelod. aliique, quos Manutius cum editis composuit, libri scribunt, *quemadmodum Pompeius latu- rus iste, cum cognoscam, quidnam reip. fu- turus sit.* Lege, *quemadmodum Pompeius laturus ista, cum cognoscam, quidnam reip. futurus sit*, &c. *quidnam reip. futurus*, est, quo loco ejus sit futura auctoritas in

Multa complectitu
bi repulsa in auguratu
in judicium vocato ; d
pii ridicula in emenda

COELI

TAnti non fuit A
ut earum rerum,
reres. nunquam tibi
vultum vidisses. mag
ex partium sensu appa
cuti officium praestite
micissimus, ut ne fam

ARsacen capere] Quia Cic
Parthis bellum gerebat,
rex *Arsaces*, regia *Seleucia*. Na
gypti reges Ptolemæi, sic apud
Arsacidæ.

Et Seleuciam expugnare] Sic
& Amstelodam. nisi quod in
Seleuciam. Vulgatis in editioni
deratur copula.

In repulsa] Augurali, M.
competitore augure facto. *Corra*

it, quam me: atque eo magis, quod per injuriam sibi
t ereptum, quojus ego auctor fuerim. Nunc furit, tam
ſos homines ſuum dolorem, unumque me ſtudioſior
Antonii. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn.
nitius reum fecit, ſane quam ſuperiore a vita invidio-
quod judicium nunc in exſpectatione, ineſt etiam in
i ſpe, poſt Sext. Peducaei abſolutionem. De ſumma re-
ſaepe tibi ſcripſi, me annum pacem non videre: &
propius ea contentio, quam fieri neceſſe eſt, accedit,
larius id periculum apparet. Propoſitum hoc eſt, de
qui rerum potiuntur ſunt dimicaturi: quod Cn. Pom-
conſtituit non pati C. Caeſarem conſulem aliter fieri,
exercitum & provincias tradiderit; Caeſari autem per-
im eſt, ſe ſalvum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſe-
Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tra-
. Sic illi amores, & invidioſa conjunctio, non ad oc-
cultam

umque me ſtudioſiorem Antonii] ...etitoris ſui, qui auguratum ob-... Cæſar VIII de bell. Gall.

...n Cn. Saturninum adoleſcentem, &c.] ...m legi volunt, *nam Cn. Saturni-... adoleſcens ipſe Cn. Domitius*, &c. ut ...gatur Lucii Domitii filius. *Lam-*

Domitius] L. filius. *Corradus.*

...d judicium nunc in expectatione, ...tiam in bona ſpe] Hunc locum ...tum eſſe nemo non videt. Hanc ...nem Gebhardus expreſſit ex Pa-... primo, Victorio, editione prima ...neta. ſed omnes MSS. quos vi-...anutius, legunt *expectationem*, uti ...nſtelodamenſis hanc lectionem ... fert, *nunc* vero non agnoſcit: ...tius in ſuis libris pro *nunc* ſcri-... invenit *non*. Vulgatæ editiones, ... *exſpectatione eſt, etiam in bona* ...œlium ſcripſiſſe puto, *quod judi-...rater expectationem eſt jam in bona ...rater* excidit. ex ultima ſyllaba ...lentis vocis ortum eſt *nunc* aut ...uti etiam ex ultima littera *expe-...m in*: nec difficilis conjectura unde extiterit *etiam* pro *jam*, qui ad vo-culam quæ ante eam poſita eſt attende-rit. Hæc mea de hoc loco ſententia: *Gravius.*

Me annum pacem non videre] Sic ſcri-pſi ex Pal. prim. Peck. Venet. & Vict. ed. [quibus accedit Amſtelod.] cum edatur, *me etiamnum pacem non videre.* Gebhard. eſt autem hic ſenſus, me non credere per annum pacem dura-turam. Intra annum bellum orietur ci-vile.

Ea contentio] Inter Cæſarem & Pom-peium.

Sic illi amores, & invidioſa conjunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erupit] Induxi hanc lectio-nem ex Pal. pr. (cujus tamen oræ alia allita eſt, *& in dies conditio non ad occul-tas recedit obtrectationes ſed ad bellum ſe erumpit.*) editionum primaria, ac Pec-kio Vaticanique excerptis: nec longe diſſidet Victorius, niſi quod elegan-tiam corruperit, omittendo *ſe*. editio-nes alias habent, *Sic illi jam amores & inv. conj. n. a. occ. recidit obtr. ſ. a. bellum erumpit.* Gebhardus. *Illi amores*] In-telli-

cultam recedit obtrectationem, sed ad bellum se er
neque mearum rerum quod consilii capiam reperio;
non dubito quin te quoque haec deliberatio sit pertur
ra. Nam mihi cum hominibus his & gratia & necess
est; tum caussam illam, non homines odi. Illud te
arbitror fugere, Quin homines in dissensione dom
debeant, quamdiu civiliter sine armis cernetur, hon
rem sequi partem: ubi ad bellum & castra ventum sit,
miorem, & id melius statuere, quod tutius sit. In ha
cordia video, Cn. Pompeium senatum, quique res
cant, secum habiturum: ad Caesarem omnis, qui cu
more aut mala spe vivant, accessuros: exercitum c
rendum non esse. omnino satis spatii sit ad considera
utriusque copias & ad eligendas partes. Prope oblitus
quod maxime fuit scribendum. Scis Appium cens
hic ostenta facere? de signis, & tabulis, de agri mod

intelligit matrimonium Pompeii, cum potentiæ cupiditate duceret Iuliam Cæ- senatus volebat, exercitus & ciam tradere.

lieno acerrime agere? Persuasum est ei, censuram, ntum, aut nitrum esse. errare mihi videtur. Nam s eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. Cur- deos atque homines, & quam primum haec risum legis Scantiniae judicium apud Drusum fieri: Ap- de tabulis & signis agere. Crede mihi, est properan- Curio noster sapienter id quod remisit de stipendio eii, fecisse existimatur. Ad summam, quaeris, putem futurum. Si alteruter eorum ad Parthicum n non eat, video magnas impendere discordias: quas n & vis judicabit. uterque animo & copiis est paratus. : tuo periculo fieri posset, magnum & jucundum tibi na spectaculum parabat.

it facile, dum scilicet gravem n ludit.

... modo] Residet haec lectio per s nostras, & Palatinum pri- juam ut introducerem, ejicien- vulgatior, *de agri modo*. Geb- Sed non satis est lectionem in- quam codices prae se ferunt, a non facile discedendum. Si ea ... , insulsa, & sine ullo sensu ...ssimaque mutatione unius lit- ...ptime corrigitur, quis non po- ... rationem quam libros sequa- ...nutius vero ostendit omnino ...adem esse, quod & alii facile , *de agri modo*. Graevius.

...tum aut nitrum esse] Veteres omnino melius *nitrum*. Nec ...trum res est vilis, & nullius ...at fere *nitrum*, quo nonnullae ...ro sale utebantur in condiendis, ...ndisque obsoniis. viriditatem ...rassicae nitro reddebant: Mar-

i pallentes moveant fastidia caules, ...strata viridis brassica fiet aqua.

Lomentum, aut nitrum] Qui- bus sordes eluuntur. *Corrad.* Explica- tionem veram hujus loci vide apud Ma- nutium. *Lomentum aut nitrum esse: er- rare mihi videtur*] Sic Pal. primus, Va- ticani & Peckio excerpta, atque adeo editiones, prima ac Victorii. nam vul- go *vitrum* publicarunt, ut a Victorio animadversum est. paullo autem statim post, ex Vaticano & Victorii impressio- ne de novo vulgavi, *nam sordes eluere vult:* licet alii aliter: Lambinus suo in- genio, ne videretur aliunde accepisse, addidit, *nam dum sordes eluere vult*. Li- bri nostri mera ostenta hic faciunt: quo- rum Palatinus, *nam sordes ei vere vultu enasci sibi omnis & viscera aperit*. Vene- ta vero editio, quemadmodum & Pec- kio excerpta, *nam sordes ei vere vultu venas*. publicatum est, *nam sordes eluere volens*. Gebhardus.

Judicium apud Drusum fieri] Judi- cem esse Drusum, qui reus esse de- bebat.

Magnum & jucundum tibi fortuna spe- ctaculum parabat] Committendo scili- cet duos illos viros, qui praecipui tui exilii auctores fuerunt.

gere, quia homine
quam diu civiliter
partem: ubi ad bellu
id melius statuere quo
tate conveniendi & al
de Domitio, Caesari.
hanc epistolam anno f
& Marcello Coss. M.
mitio Ahenobarbo Cor

COELI V

ECquando tu hor
Pompeium vidisti
gax esset, commorit.
criorem in rebus ger
tiorem, aut legisti au
stri milites, qui duris
ma hieme, bellum an
culatis esse pasti viden
omnia. si scias quam

B*Ellum ambulando confecerunt*
ludendo.

riam, quae ad me nihil pertinet, derideas. quae tibi exponere nisi eorum non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem vocare. id quod jam existimo confectum, nisi si maluit Pompeius Brundisii circumsederi. Peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te videre, & omnia intima conferre discupio: habeo autem quam multa? Hui vereor (quod solet fieri) ne, cum te videro, omnia obliviscar. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpis versus incidit? Adeo quod Intimelii in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum praesidio erat, Domitium quendam, nobilem illi Caesaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis comprehendit, & strangulavit. civitas ad arma iit. eo cum quattuor cohortibus mihi per nives eundum est. Vsque-

dret. Vereor ne natum sit ex praecedente *sim*, ut corrupte in multis antiquis libris pro *sim* extat. Melius Peckianus codex, *si scias quam sollicitus sim, quam hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas.* Grevius.

Idque celeriter fore spero] Legendum [illegible], *id quod celeriter fore spero.* Lambinus.

Nam me, cum expulisset] Legendum videtur, *Nam me cum Caesar expulisset*, &c. quanquam subintelligi potest nomen Caesar. *Idem.*

Nisi si maluit Pompeium Brundisii circumsedere] Vatic. *nisi si malit.* sed illud tuetur Pal. primus, editio Victorii, ac Veneta. Non tamen damnem lectionem, ad quam inclinant Pall. spectatque prima editio, plenamque ex vet. cod. ad oram reposuit Egnatius, *maluit Pompejus Brundisii circumsederi.* Gebhardus. Haec est vera lectio, cujus vestigia extant etiam in Amstelodam. in quo *Pompeius* scriptum est, quamvis male in illo expressum sit *circumsedere* pro *circumsederi*. Jam, inquit, existimo Pompeium ex Italia expulsum esse, nisi maluerit obsideri Brundisii. *Grav.*

Sed tamen quodnam ob scelus] Peck. *sed tam quam hoc scelus.* leg. *quodnam hoc scelus?* Terent. Eunucho. *Gulielm.*

Intimelii] Plin. lib. III, 5. *Corrad.*

Domitium quendam, nobilem illic Caesaris hosp.] Secutus sum libros vulgatos, a quibus non discrepant nostri manuscr. uno atque altero excepto, in quo scriptum est, *nobilem illi Caesaris hosp.* quam scripturam quidam amplectuntur, ut *illi* positum intelligamus pro *illic*. Ego autem minus probo, arbitrorque in adverbio *illice* fuisse omissum ab errante librario, propter vocem sequentem, ab eadem littera initium capientem. Siquis tamen *illi* contendet esse legendum, non magnopere pugnabo. Non desunt enim innumerabilia exempla. Sic Terentius Phormione, *Interea dum sedemus illi*, &c. Et Lucret. lib. I in ext. *Illi cum videant*, &c. ad quem locum haec de re plura. *Lambinus.* *Illi* extat quoque in Amstelod. & Peck.

Eo cum quattuor cohortibus mihi per nives eundum est] Hanc est [illegible] Victoriana

[illegible]
[illegible] & [illegible], [illegible]
[illegible] dum. Gronovius.

Usquequaque, inquies, Domitii m[ale] dant] Sic Vaticanus & Victorii edid[it] [illegible] Palatinus [illegible] mus & Venetus, *usquequaque inquis [se] Domitii mali dant*: eam publicitus [illegible] sum fit, *usque inquis se D. male habe[nt]*. Gebhard. Sed unde dependet *mali*? [illegible] gendum *male dant*. Phædrus:

Fraudator nomen cum locat, spons[or]
improbo,
Non rem expedire, sed mala dare ex[
petit.

ut bene ibi antiquus codex. Verum qui in antiquis libris legitur, ut & Amste[r]lodam. *usquequaque inquis, sed Domiti[i] mali dant*, scribendum censeo, *usque quaque, inquies, se Domitii male dant*. *Male se dare*, ut apud Terent. *turpiter se dare*. Grævius.

Vellem quidem verna propugnaturus] Sic in omnibus vulgatis. Antiquiores codices multo melius, etsi ne illi quidem penitus purgati: sic enim habent, *Venerem propugnatus*. Nos emendavimus *Venere prognatus*, ut Cæsarem intelligat, quem suæ stirpis originem a Venere duxisse omnibus notum est, ut ipse etiam in laudatione amitæ apud Suetonium docet: *Amita mea Julia maternum genus a regibus ortum, paternum cum diis immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Martio sunt Martii Reges, quo nomine fuit Mater, a Venere Julii, cujus generis familia est nostra.* Appianus
[illegible]

fuit; ex vetere enim lectione egregius sensus ducitur, & illa nimis dura & violenta est. Quod autem facere voluit Coelius, si ita legeretur, non fecisset: studuit enim afferre antitheton superioribus illis verbis *Venere prognatus*, nec majus excogitare potuit quam appellare Bellienum ipsum, *catenatum*: quae fortuna etiam in servis deterrima est. Nam quod ancilla natus esset, jam ante ostenderat, cum eum *vernam* appellaverat, neque hoc conterere ac deprimere conditionem illius erat. Dolet, ac vehementer quidem dolet, mihi eam necessitatem impositam, ut iis adverser a quibus nulla in re dissentire vellem, id tamen feci quam parcissime potui. Nam quod in antiquis *Cadenatus* legitur, nullo discrimine veteres librarii duabus illis litteris utebantur, quod ex Mediceo facile colligitur: nam crebro *inquid* scriptum est, & contra *illut*, *aliut*, *animadversum*, at pro *ad*. In epist. Coelii: *Paucis verbis iterum*, *qui multos saepe dies ad te, cum hic eras, non accedebam. nunc cotidie non esse te, ad quem curstem, districtior.* Victorius.

Qu. ipse catenandus] Bellienus. *Conrad.*

Quantum Psecade natus] Secuti sumus P. Victorii conjecturam, quam & Manutius probat, & veteres codices adjuvant. nam nostri quidem sic habent, *quantum ipse cadenatus*. Lambin. Non est Victorii haec conjectura, qui eam improbat, sed Pantagathi, quam verissimam puto. Nam & Pall. & Amstelodam. legunt *ipse cadenatus*. Vernae raro erant *catenati*. Praeterea non conspirarent tot veteres codices in pravam scriptionem vocis vulgaris *catenatus*. Adde quod hic friget *ipse*. Itaque cum Lambino hanc emendationem Pantagathi elegantissimam recepi. Venustissime enim *Dea nato* opponitur *ancilla natus*. *Psecades* enim seu ornatrices erant ancillae. *Gravius.*

F. S. D.] Filio salutem dic. *Conradus.*

EPISTOLA XVI.

ARGUMENTUM.

Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Coelius, ne afflictam fortunam sequatur, sed in aliquem locum a bello vacuum secedat. Suasio est ab utili contra honestum. castris enim Pompeii & consulum defendi resp. videbatur.

M. COELIUS M. CICERONI S.

EXanimatus sum tuis litteris; quibus te nihil, nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset, perscripsisti. neque non tamen, quale esset quod cogitares,

NOn enim quale esset quod cogitares aperuisti] Et hanc clausulam tenetam debemus accuratissimo Victorio. Pal. & prisca editio hallucinantur hic, [ut & Amstelodam.] *non enim qualis esset quove cognita res aperuisti*: & vulgares editiones, *neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti*. Gebhardus. Vulgarium tamen librorum lectio hic praeferenda Victorii codici, quippe

[illegible] - Si [illegible]
fari in dimittendis ad
dis; erus. Nihil mi
etiam loquitur. Iratu
plane incitatus est : ne
locus. Quare si tibi

quippe quam integram servarun
stolæ ad Atticum, in quibu
Cœlii verba ad Atticum mittit.
cundum Medicei codicis scriptura
set fœda sensus ejusdem repetitio
primo adspectu hæc verba prioru
terpretatio margini adscripta a ma
quæ postea in contextum irrepserit.
hi esse videbatur : quod & Bernha
Rutilium cogitasse vidi ; sed p
hanc sententiam visa veritate, r
Lambinus totum hunc locum ita
cinnandum existimat : *Exanimatu*
litteris, quibus te nihil nisi triste c
re ostendisti ; neque id quid esset
scripsisti, neque non tamen, qual
set, quod cogitares, aperuisti, has
illico litteras scripsi. Huic epistolæ
spondet Cicero lib. 11, epist. 16.
vitas.

Per fortunas tuas] Usurpatur hic
quendi modus in re misera. vid. lib.
ep. 1.

Neque temere monuisse] Id etiam

tuae reliquae tibi carae sunt : si aliquid apud te nos ,
r optimus, gener tuus valet , quorum fortunas non
s velle conturbare , ut eam caussam , in cujus vi-
a salus nostra est , odisse , aut relinquere cogamur ,
mpiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus.
ique illud cogita : quod offensae fuerit in ista cun-
one , te subisse. nunc te contra victorem facere ,
n dubiis rebus laedere noluisti : & ad eos fugatos
dere , quos resistentes sequi nolueris , summae stul-
a est. Vide , ne , dum pudet te parum optimatem
, parum diligenter , quid optimum sit , eligas. Quod
num tibi persuadere non possum : saltem , dum
do Hispaniis agamus scitur , exspecta : quas tibi
io adventu Caesaris fore nostras. Quam isti spem
ant , amissis Hispaniis , nescio. Quod porro tuum
ilium sit ad desperatos accedere , non mediusfidius
rio. Hoc , quod tu non dicendo mihi significasti ,
ar audierat : ac , simul atque , have , mihi dixit ,
statim

cara sunt] Nonnulli codices ha-
ra sunt. magis tamen probamus ,
. Lambin.

*fortunas non debeo velle conturba-
, aut odisse , a.*] Al. *quorum
v. s. sequere eam caussam , in cu-
lorum salus nostra est , ne , aut odis-
* &c. Corradus.

*offensa fuerit in ista cunctatione ,
se*] Rescripsi sic ex Vaticano , Pa-
, Pechio , atque adeo editionibus.
vulgo libri , *te prius subiisse*. Geb-
. Offenderat autem Cicero Pom-
cunctatione Capuæ in ora mari-
Corrad.

simulatque hanc mihi dixit] Nos
am lectionem restituimus *have*.
autem sensum hujus loci cre-
sse , Simulatque Cæsar me sa-
, primis statim verbis mihi nar-
quæ de te audisset. Audierat
Cæsar Ciceronem parare fu-
velleque omnino ex Italia disce-
Quod si *hanc* legas , nullum
inde commodum sensum elicere pote-
ris. Siquis autem *have* , quia aspi-
rate scriptum est , suspectum habet ,
is omnino infrequens est in antiquo-
rum librorum & lapidum observa-
tione , in quibus passim sic scribitur.
Est pulcherrimis litteris ita scriptus la-
pis Pisis : PARTHENI HAVE
BENE BALEAS QVI ME
SALVTAS CVM SOSSIA
FILIA MEA. Item plurimi Ro-
mæ sic leguntur : raro autem admo-
dum aliter. Harum autem inscriptio-
num cum exempla quædam ab eo po-
tiissem , quo possem hanc scripturam
non abolitam confirmare , magnam
copiam mihi Roma misit Marcellus
Cervinus juvenis omni laude dignus
propter summam omnium ingenua-
rum artium eruditionem , & candi-
dissimorum morum integritatem.
Nonnulla igitur ex iis , quæ illi de-
beo , exemplis adferam , MACE-
DO HAVE. BENE VALEAS

 QVIS-

ſtatim quid de te audiſſet, expoſuit. negavi me ſcire:
tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus m
me ad remanendum commoveri poſſes. Me ſecum in
ſpaniam ducit. Nam, niſi ita faceret, ego prius quar
urbem accederem, ubicunque eſſes, ad te percurriſſ
& hoc a te praeſens contendiſſem, atque omni vi te
nuiſſem. Etiam atque etiam Cicero, cogita, ne te t
que omnis funditus evertas: ne te ſciens prudenſqu
demittas, unde exitum vides nullum eſſe. Quod ſi te
voces optimatium commovent, aut nonnullorum ho
num inſolentiam & jactationem ferre non potes, el
cenſeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum haec de
nuntur. quae tu cum feceris, & ego te ſapienter feciſſ
dicabo, & Caeſarem non offendes.

QVISQVIS ES. FECER. C. MODESTIVS MACEDO PATRI PIISSIMO, ET FORTVNATA CONIVX. CVRANTE RVFINO COLLIBERTO. Item, IPHIGENIA

igitur dubitandum quin hæc vera
ctio. Cum autem in pluribus pe
ribus codicibus hanc epiſtolam l
mus (quippe quæ ſit etiam inter a
ticum,) omnes concordes ſunt i
lectione. *Victor.*

EPISTOLA XVII.

ARGUMENTUM.

Quo tempore bellum in Pharsalia Caesar, iterum contra Pompeium gerebat, Romae praetor Coelius, rerum novarum cupidus, vel quia pratori Trebonio mandatam urbanam jurisdictionem inique ferret, vel quod gravi aere alieno premeretur, magnas turbas commovit; quibus Servilius consul removendum a rep. censuit, quae dum urbe agitantur, scripsit Coelius hanc epistolam, doloris iracundiae plenam: in qua se Curionis amore, & Appii ab optima mente descivisse, Caesarisque partes potius, quam Pompeii, secutum esse, conqueritur: ejusque mutationis culpam in fortunam quoque confert, quae effecerit, ut in Hispania esset, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graeciam profectus est. Leviter etiam ipsum Ciceronem accusat, quod amici officium neglexerit, passusque sit eum cum Caesare conjungi.

COELIUS CICERONI S.

Ergo me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis? cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam

Ergo me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis] Si non profectus essem in Hispaniam cum Caesare, sed ad Formias, has discordias, in quas incidi, vitassem. *Corrad.* *Ergo me potius in Hispaniam proficisci, quam Formias*] *Ergo ne*, quod est in Mediolanensibus, non improbo. ut sit illa Maroniani energia,

quo supremis potuit vox improba verbis
dirum mandare nefas?

sed ne id quidem, quod vetustiores impressi habent *quam Formias.* ut hoc dicat: Ergone potius fuit proficisci in Hispaniam, quam Formias, antequam tu ad Pompeium proficisceere? quasi dicat, minime. Utinamque ad te essem profectus potius Formias, ubi eras, quum scilicet superiores ad te dedi litteras. Nam ibi fuisse se indicat Cicero lib. II illis litteris, quibus superiori Coelianæ epistolæ respondet, *Sed mea prædiola*, inquit, *tibi*

haec dico, quod di

lli nota sunt, in his mihi necesse ... amicis molestus sim. Plutarch in Formiano pulcherrima ... ceronis testatur. sed & Cae... hanc sententiam indicant, ... bus litteris, *Me secum*, inq... *Hispaniam ducit. nam, nisi ita ... ego prius quam ad urbem accedere... cumque esses, ad te percurrissem.* Rutil.

Quod utinam aut non in ista p... Cl. aut non in hac C. Curio: cujus ... Pompeiana. Hoc loco scimu... in veteribus libris legi, sed nih... potest sensus. *Corradus.* *Quo... nam aut non Appius Claudius]* ... terpungebat Pantagathus. *F. V... Quod utinam ut Appius Claudius ... parte C. Curio, cujus amicitia me ... latim in hanc perditam caussam imp...* Ut Victorius edidit, ita nos repr... tamus. Doctus tamen vir leg. p... *quod utinam, ut Appius Claudius, ... parte C. Curio, cujus amicitia me pa... tim in hanc imposuit*; itaque scrip... in vet. cod. ait praeter quod is h... [ut & Mentelianus], *in hanc pa... caussa imposuit.* sed illa verba, *pa... caussa*, ut glossema, delenda cen... Duas, porro ait, reddi caussas a C... lio, cur partes Caesaris secutus s...

re satius est quam hos videre. Quod si timor
crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc es-
Nam hic nunc, praeter feneratores paucos, nec
nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equi-
effeci ut maxime plebs, &, qui antea noster
populus vester esset. Cur hoc, inquis? immo re-
exspectant. Vos invitos vincere coegero. irritavi
Catonem. Vos dormitis: nec haec adhuc mihi
i intelligere quam nos pateamus, & quam si-
becilli. Atque hoc nullius praemii spe faciam:
sed,

graphus obtemperare voluis- hoc dicit Cœlius, se odio pulsum, & amore Curio- um esse ut parteis Cæsaris Fuit autem Appius Pom- Curio, Cæsarianus. *Lambi-*

os videre] Servilium, Tre- & reliquos Cæsarianos. *Cor-*

imor vestra crudelitatis non es- eius enim discedens ab urbe, ixerat, eodem se habiturum Romæ remansissent, & qui Cæsaris fuissent. *Idem.* Hoc tus erat qui cum ipso arma issent, pro hostibus habitu-

eneratores] Sunt homines qui nummos aliis fœnori is *rentenier*s. Fœneratoribus rat, datis arbitris, per quos imationes possessionum & quanti quæque earum ante issent, atque eæ creditoribus t. Cœlius vero prætor caussa suscepta fore auxilio pollice- n Quæstura fusius ex Cæsare *Corradus.*

maxime plebs] Appellatione legibusque de mercede ha- n conductoribus donanda, s tabulis promulgatis. *Idem.* bri manuscripti habent, *ut* rtes, &c. Unde docti quidam legendum, *ut maxime pa-* *tres*, &c. *Lambinus.* In multis libris extat *pios*, unde Guilielm. conjicit scribendum *Piso.* Non est vero, si ve- teres libri non repugnent, ut vulga- tam lectionem repudiemus propter ra- tiones allatas a Manutio. Sæpe enim *populus* & *plebs* conjunguntur. Infe- rius lib. x, epist. 8. *Plancus Imp. Cons. des. S. D. Coss. pr. trib. pleb. Sen. pop. pl. q. R.* hoc est, *Consulibus, pratori, tribunis plebis, senatui, populo, plebique Romana.* Tacitus I Annal. *Legata non ultra civilem: nisi quod populo & plebi* CCCCXXXV *dedit.* Plebs nimirum est vilissima pars populi, fæx populi. *Gra- vius.*

Cur hoc, inquis? Immo reliqua exspe- cta, &c.] Al. *Cur hos inquis imo reliqua expectant nos invictos vincere coegere A- runcanum me Catonem*, &c. locus est mendosissimus. *Corrad. Imo reliquias expectant*] Scrib. *imo reliqua expecta.* Lambin.

Irritavi in me Catonem] Aliter le- guntur in illis, sed adeo confuse, & inquinate, ut pigeat meminisse. Nam quod nonnulli *irritavi in me Crabrones* vel *in me Cæsarem* legunt, sunt longe a veteribus vestigiis: & vereor ne quanto magis corrigere vo- lunt, tanto magis contaminent. Ja- ceant igitur hi loci, donec ex melio- ribus codicibus vera lectio elucescat. *Victorius.*

Nec hac adhuc, &c.] Quidam delent pronomen *hac.* Lambin.

PAVLLI MANVTII
COMMENTARIVS
IN
M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLAS AD FAMILIARES.

PAVLLI MANVTII
[C]OMMENTARIVS
IN
EPISTOLAM I
LIBRI I.

PAG. 3.

[...] *Tullius, Cicero*] Me puero, Romanorum nominum obscura doctrina, & perdifficilis habebatur. nos fortasse primi nostris Commentariis adjumenti [...]nere aliquid attulimus, sed [...], quæ ad hanc notitiam perti[...]clare omnia collegit, auctor antiquitatis, Carolus Sigo[...]ic si dixerim, Marcus, præ[...]sse; Tullius, nomen; Cice[...]omen; & hæc tamen omnia, [...]imine, a veteribus nomina appellari; tribusque fere no[...] Romanos uti solitos esse, ut, [...] Cicero, C. Julius Cæsar, [...]itius Rufus; nonnunquam [...], ut, C. Calpurnius Piso Fru[...] Cornelius Scipio Nasica; duo[...]lum, ut, C. Marius, L. Gel[...] Hortensius, M. Antonius: [...] uno, cum nec prænomine [...], nec gentilicio nomine care[...] multos ipso tantum præno[...], Appius, Manius, Servius, [...]isse non ignorem: hæc, in[...] similia si dixerim, putem me [...]uæ nota sunt. Quod ad Tul[...]et, patricii primum, deinde [...]neris fuere. auctor ipse Cicero *Ut si me*, inquit, *a M. Tul[...]erem; qui patricius anno de[...] reges exactos cum Ser. Sulpicio* [...]. Plebeia vero gente natum Tullium, qui cum Cn. Cor[...]labella anno urbis DCLXXII. [...]m gessit, nemo, opinor, inficiabitur, qui & Dolabellas patricios fuisse & duos patricios veteri lege simul esse consules non potuisse cognoverit. Hoc nomen a Tullo prænomine, quo rex Hostilius usus est, derivatum nonnulli credidere. Cicerones dicti a cicere serendo, ut Lentuli a lente, Fabii a faba, ut ait Plin. lib. 18. cap. 3. quanquam Priscianus lib. 2. tradidit, qui primus Cicero dictus est, eum ab habitu faciei ita nominatum; &, quod agnomen in illo fuit, cognomen in posteris fuisse. similiter, Cæsar, Scipio, quæ primum agnomina fuere, in cognomina transisse.

P. Lentulo] Corneliæ gentis patriciæ. nam & Cornelii plebeii fuere, ut ille C. Cornelius, qui, post tribunatum plebis, a Cicerone defensus est: & P. Cornelius tribunus pleb. in epist. 7. lib. 8. & patricii distinguuntur a plebeiis lib. 2. de Leg. in eo loco: *Sulla primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari.* Ex ipsa autem gente patricia profluxere familiæ multæ, diversis distinctæ cognominibus, ut Maluginenses, Cossi, Rufi, Scipiones, Blasiones, Sullæ, Merulæ, Lentuli, Cethegi, Cinnæ, Dolabellæ: qui cum essent ejusdem gentis, ejusdem tamen familiæ non erant: ut in Claudia gente Merones, & Pulchri, patricii; at Marcelli, plebeii; qui omnes recte gentiles dicuntur, ejusdem familiæ non recte: quod ipsa cognominum varietas declarat. Hic Lentulus eximiam in ædilitate liberalitatis, & magnificentiæ laudem est adeptus: unde illud epist. 7. *Magna est hominum opinio de te, magna com-*

demittas, unde exitum vi
voces optimatium comin
num insolentiam & jacta
censeo aliquod oppidum
nuntur. quae tu cum fecer
dicabo, & Caesarem non

QVISQVIS ES. FECER.
MODESTIVS MACEDO P
TRI PIISSIMO, ET FO
TVNATA CONIVX. C
RANTE RVFINO COLL
BERTO. Item, IPHIGENI
SVAVIS HAVE. VIX. ME
SIB. OCTO. Item, HAV
HYGIA ANIMA DVLCI
SIMA EIDIAE SECVRI
SIMAE QVAE VIX. AN
XVI. SIT TIBI TERRA L
VIS. Item Hostiæ hanc inscripti
nem esse idem mihi affirmavit, I V
LIAE SP. F. THAIDI: HA
VE THAIS: DII TIBI BE
NE FACIANT. & aliam etian
ibidem, quam ne in re tot jam testi
moniis clara, longiores simus, præte
ribimus: nec non Arimini plures ean
dem orthographiam servantes. Nihi

EPISTOLA XVII.

ARGUMENTUM.

Quo tempore bellum in Pharsalia Caesar, iterum consul, contra Pompeium gerebat, Romae praetor Coelius, rerum novarum cupidus, vel quia prateri Trebonio mandatam urbanam jurisdictionem inique ferret, vel quod gravi aere alieno premeretur, magnas turbas commovit; quibus eum Servilius consul removendum a rep. censuit, quae dum in urbe agitantur, scripsit Coelius hanc epistolam, doloris & iracundiae plenam: in qua se Curionis amore, & Appii odio ab optima mente descivisse, Caesarisque partes potius, quam Pompeii, secutum esse, conqueritur: ejusque mutationis culpam in fortunam quoque confert, quae effecerit, ut in Hispania esset, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graeciam profectus est. Leviter etiam ipsum Ciceronem accusat, quod amici officium neglexerit, passusque sit eum cum Caesare conjungi.

COELIUS CICERONI S.

ERgo me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam

ERgo me potius in Hispania fuisse tum, quam Formiis] Si non profectus essem in Hispaniam cum Cæsare, sed ad te Formias, has discordias, in quas incidi, vitassem. *Corrad.* *Ergo me potius fuisset in Hispaniam proficisci, quam Formiis esse*] *Ergo ne*, quod est in Mediolanensibus, non improbo. ut sit illa Octaviani energia,

Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas?

sed ne id quidem, quod vetustiores impressi habent *quam Formias.* ut hoc dicat: Ergone potius fuit proficisci in Hispaniam, quam Formias, antequam tu ad Pompeium proficiscerere? quasi dicat, minime. Utinamque ad te essem profectus potius Formias, ubi eras, quum scilicet superiores ad te dedi litteras. Nam ibi fuisse se indicat Cicero lib. II illis litteris, quibus superiori Cœlianæ epistolæ respondet, *Sed mea prædiola*, inquit, *tibi*

... dico, quod diffi...

Et nota sunt, in his mihi necesse ef... *amicis molestus sim*. Plutarchus in Formiano pulcherrima fu... ceronis testatur. sed & Cœli... hanc sententiam indicant, sup... bus litteris, *Me secum*, inqu... *Hispaniam ducit. nam, nisi ita ...* *ego prius quam ad urbem accederem,* *cunque esses, ad te percurrissem.* ... Rutil.

Quod utinam aut non in ista pa... *Cl. aut non in hac C. Curio: cujus*] Pompeiana. Hoc loco scimus in veteribus libris legi, sed nihi... potest sensus. *Corradus.* *Quo...* *nam aut non Appius Claudius*] In... terpungebat Pantagathus. *F. Vr...* *Quod utinam ut Appius Claudius i...* *parte C. Curio, cujus amicitia me ...* *latim in hanc perditam caussam impo...* Ut Victorius edidit, ita nos repra... tamus. Doctus tamen vir leg. pu... *quod utinam, ut Appius Claudius, in* *parte C. Curio, cujus amicitia me pa...* *tim in hanc imposuit*; itaque scrip... in vet. cod. ait præter quod is ha... [ut & Mentelianus], *in hanc par...* *caussa imposuit*. sed illa verba, *par...* *caussa*, ut glossema, delenda cen... Duas, porro ait, reddi caussas a C... lio, cur partes Cæsaris secutus fue... unam amo...

hi, perire satius est quam hos videre. Quod si timor vestrae crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc essemus. Nam hic nunc, praeter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. Equidem jam effeci ut maxime plebs, &, qui antea noster fuit, populus vester esset. Cur hoc, inquis? immo reliquias exspectant. Vos invitos vincere coegero. irritavi in me Catonem. Vos dormitis: nec haec adhuc mihi videmini intelligere quam nos pateamus, & quam simus imbecilli. Atque hoc nullius praemii spe faciam: sed,

mihi typographos obtemperare voluisset. Nam hoc dicit Cœlius, se odio Appii compulsum, & amore Curionis adductum esse ut parteis Cæsaris sequeretur. Fuit autem Appius Pompeianus: Curio, Cæsarianus. *Lambinus.*

Quam hos videre] Servilium, Trebonium, & reliquos Cæsarianos. *Corradus.*

Quod si timor vestra crudelitatis non esset] Pompeius enim discedens ab urbe, in senatu dixerat, eodem se habiturum loco, qui Romæ remansissent, & qui in castris Cæsaris fuissent. *Idem.* Hoc est, minatus erat qui cum ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturum.

Prater fœneratores] Sunt homines pecuniosi, qui nummos aliis fœnori dant, nobis *usuriers.* Fœneratoribus Cæsar caverat, datis arbitris, per quos fierent æstimationes possessionum & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque ex creditoribus traderentur. Cœlius vero prætor caussa debitorum suscepta fore auxilio pollicebatur: ut in Quæstura fusius ex Cæsare accepimus. *Corradus.*

Effeci ut maxime plebs] Appellatione concessa, legibusque de mercede habitationum conductoribus donanda, & de novis tabulis promulgatis. *Idem.* Quidam libri manuscripti habent, *ut maxime partes*, &c. Unde docti quidam suspicantur legendum, *ut maxime partes*, &c. *Lambinus.* In multis libris extat *pios*, unde Guilielm. conjicit scribendum *Piso.* Non est vero, si veteres libri non repugnent, ut vulgatam lectionem repudiemus propter rationes allatas a Manutio. Sæpe enim *populus* & *plebs* conjunguntur. Inferius lib. x, epist. 8. *Plancus Imp. Cons. des. S. D. Coss. pr. trib. pleb. Sen. pop. pl. q. R.* hoc est, *Consulibus, pratori, tribunis plebis, senatui, populo, plebique Romana.* Tacitus I Annal. *Legata non ultra civilem: nisi quod populo & plebi* ccccxxxv *dedit.* Plebs nimirum est vilissima pars populi, fæx populi. *Gravius.*

Cur hoc, inquis? Immo reliqua exspecta, &c.] Al. *Cur hos inquis imo reliqua expectant nos invictos vincere coegere Aruncanum me Catonem*, &c. locus est mendosissimus. *Corrad.* *Imo reliquias expectant*] Scrib. *imo reliqua expecta.* Lambin.

Irritavi in me Catonem] Aliter leguntur in illis, sed adeo confuse, & inquinate, ut pigeat meminisse. Nam quod nonnulli *irritavi in me Crabrones* vel *in me Cæsarem* legunt, sunt longe a veteribus vestigiis: & vereor ne quanto magis corrigere volunt, tanto magis contaminent. Jaceant igitur hi loci, donec ex melioribus codicibus vera lectio elucescat. *Victorius.*

Nec hoc adhuc, &c.] Quidam delent pronomen *hoc.* Lambin.

ſed, quod apud me plurimum ſolet valere, doloris a
que indignitatis cauſſa. Quid iſtic facitis? proelium e
ſpectatis, quod firmiſſimum eſt? Veſtras copias non n
vi. noſtri valde depugnare, & facile algere, & eſuri
conſueverunt.

PAVLLI MANVTII

COMMENTARIVS

IN

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLAS AD FAMILIARES.

PAVLLI MANVTII
OMMENTARIVS
IN
EPISTOLAM I
LIBRI I.

PAG. 3.

Tullius, Cicero] Me puero, Romanorum nominum obscura doctrina, & perdifficilis habebatur. nos fortasse primi nostris Commentariis adjumenti enere aliquid attulimus, sed , quæ ad hanc notitiam pertiæclare omnia collegit, auctor antiquitatis, Carolus Sigolic si dixerim, Marcus, præsse; Tullius, nomen; Cicenomen; & hæc tamen omnia, imine, a veteribus nomina appellari; tribusque fere noRomanos uti solitos esse, ut, Cicero, C. Julius Cæsar, pitius Rufus; nonnunquam, ut, C. Calpurnius Piso FruCornelius Scipio Nasica; duodum, ut, C. Marius, L. Gel-Hortensius, M. Antonius: uno, cum nec prænomine, nec gentilicio nomine caremultos ipso tantum prænot, Appius, Manius, Servius, isse non ignorem: hæc, insimilia si dixerim, putem me quæ nota sunt. Quod ad Tulet, patricii primum, deinde eneris fuere. auctor ipse Cicero *Ut si me*, inquit, *a M. Tulcerem; qui patricius anno deeges exactos cum Ser. Sulpicio*. Plebeia vero gente natum Tullium, qui cum Cn. Corolabella anno urbis DCLXXII. am gessit, nemo, opinor, infitiabitur, qui & Dolabellas patricios fuisse & duos patricios veteri lege simul esse consules non potuisse cognoverit. Hoc nomen a Tullo prænomine, quo rex Hostilius usus est, derivatum nonnulli credidere. Cicerones dicti a cicere serendo, ut Lentuli a lente, Fabii a faba, ut ait Plin. lib. 18. cap. 3. quanquam Priscianus lib. 2. tradidit, qui primus Cicero dictus est, eum ab habitu faciei ita nominatum; &, quod agnomen in illo fuit, cognomen in posteris fuisse. similiter, Cæsar, Scipio, quæ primum agnomina fuere, in cognomina transisse.

P. Lentulo] Corneliæ gentis patriciæ. nam & Cornelii plebeii fuere, ut ille C. Cornelius, qui, post tribunatum plebis, a Cicerone defensus est: & P. Cornelius tribunus pleb. in epist. 7. lib. 8. & patricii distinguuntur a plebeiis lib. 2. de Leg. in eo loco: *Sulla primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari.* Ex ipsa autem gente patricia profluxere familiæ multæ, diversis distinctæ cognominibus, ut Maluginenses, Cossi, Rufi, Scipiones, Blasiones, Sullæ, Merulæ, Lentuli, Cethegi, Cinnæ, Dolabellæ: qui cum essent ejusdem gentis, ejusdem tamen familiæ non erant: ut in Claudia gente Merones, & Pulchri, patricii; at Marcelli, plebeii; qui omnes recte gentiles dicuntur, ejusdem familiæ non recte: quod ipsa cognominum varietas declarat. Hic Lentulus eximiam in ædilitate liberalitatis, & magnificentiæ laudem est adeptus: unde illud epist. 7. *Magna est hominum opinio de te, magna com-*

HONORI

MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C.
NOBILITATE. ACTIBVSQ. AD EXEMPLVM. PRAECIPVO. PRAEFECTO. VRBI
ET. ITERVM. PRAEFECTO. VRBI. PROCONSVLI. AFRICAE

SEXTO. PETRONIO. PROBO
ANICIANAE. DOMVS
CVLMINI. PROCONSVLI
AFRICAE

FABIO. TITIANO. V. C.
CORRECTORI. FLAMINIAE
ET. PICENI. CONSVLARI
SICILIAE. PROCONSVLI
PROVINCIAE. ASIAE

C. CEIONIO. RVFIO. VOLVSIANO. V. C.
CORRECTORI. ITALIAE. PER. ANNOS. OCTO
PROCONSVLI. AFRICAE

Habemus aliorum quoque lapidum testimonia: sed hæc sufficiant, ne satietatem afferat copia. Divus Augustinus in libro de Grammatica auctor est, ætate sua non, *Proconsul*, *sed Proconsule*, nominandi casu, usitatum fuisse; veteres autem non, *Pro consule*, sed *Proconsul*, unico verbo, dixisse. Ab E litera vocali, inquit, nullum Latinum, nisi juncta præpositione, masculinum invenitur, ut *Pro consule*, *Pro prætore*. ergo, juncta præpositione, fiunt Latina, ut dixi, *Pro prætore*, *Pro quæstore*. nam veteres nominativo casu, *Proconsul*, dicebant, attendentes nullum nomen apud Latinos virilis generis in E exire. Antiquam consuetudinem & Priscianus lib. 2. comprobavit his verbis: *Præpositionis est, vel separatim casualibus præponi, ut, de rege, apud amicum; vel conjunctim, ut interitus, indictus, proconsul, insipiens.* Venio nunc ad significationem nominis. *Proconsul* erat, qui, gesto consulatu, ibat in provinciam. hoc vulgo notum est: illud fortasse non item, de quo doctos olim viros memini dubitare, Proconsules æque dici interdum solitos esse, qui ex prætura in provinciam profecti essent. ne longe abeam: Q. Metellus Celer epist. 1. & 2. lib. 5. proconsul appellatur. quod ne quis in dubium revocet, quasi suspecta epistolarum inscriptione, Tironis, qui eas collegit, arbitratu facta; recitemus, ut scrupulus dubitantibus omnis eximatur, verba Plinii ex lib. 2. cap. 67. *Nepos*, inquit, *de septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in consulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos a rege Suevorum dono datos.* Et Epist. 11. lib. 12. Cassius proconsul vocatur, qui tamen consulatum non gesserat. Jam lib. 1. de leg. ita scriptum est: *Gellius, cum proconsul ex prætura in Græciam venisset, philosophos in locum unum convocavit.* Et in oratione in Vatinium C. Cosconium proconsulem vocat ulterioris Hispaniæ, qui consulatum non gesserat. Et in oratione pro Ligario, *C. Considius prætorius, proconsul.* Item M. Antonius libro primo de oratore. Et Livius l. 37. L. Æmilium Paullum proconsulem appellat, qui prætor in ulteriorem Hispaniam

 ierat.

tis, nostrorum injuriarum ultor, ...
salutis, quidquid habuit, quantum ...
que suis, illud totum habuit e discip ...
instrumenta natura deerant: sed ta ...
animi splendor, & tanta magnitudo ...
sibi omnia, quæ clarorum virorum q ...
non dubitaret adsciscere, eaque emi ...
gnitate obtineret. Cognomen Spin ...
ris, ut Valerius Max. lib. 9. cap ...
docet, a quodam asseclarum acc ...
Plinius autem lib. 7. cap. 12. cum S ...
therem secundarum partium histrio ...
vocat. A similitudine certe cogno ...
hoc ortum est. nam Quinctilianus ...
6. c. 3. de risu, *Acriora,* inquit, ...
& elegantiora, quæ trahuntur ex v ...
rum. in his maxime valet similitudo ...
tamen ad aliquid inferius, leviusque ...
feratur: qua jam veteres illi jocab ...
tur, qui Lentulum Spintherem, & ...
pionem Serapionem esse dixerunt. Sp ...
therem tamen Cicero numquam L ...
tulum appellat, opinor, quia con ...
melia videretur. Cæsar, ab eo læs ...
quia fuit in præsidiis Pompeii, Sp ...
therem vocat lib. 1. de bel. civ. ite ...
Sallustius in Conjuratione Catili ...
veteres tamen nummi, Spinther, ...
bent. Hoc ad filium ejus transiisse ...

P O P V ...

L. ARADIO. VAL. PROCV ...
LEGATO. PRO PRAETOR ...
PROCONSVLI. PROVIN ...

HONORI

MEMMIO. VITRASIO. ORFITO. V. C.
NOBILITATE. ACTIBVSQ. AD EXEMPLVM. PRAECIPVO. PRAEFECTO. VRBI
ET. ITERVM. PRAEFECTO. VRBI. PROCONSVLI. AFRICAE

SEXTO. PETRONIO. PROBO
ANICIANAE. DOMVS
CVLMINI. PROCONSVLI
AFRICAE

FABIO. TITIANO. V. C.
CORRECTORI. FLAMINIAE
ET. PICENI. CONSVLARI
SICILIAE. PROCONSVLI
PROVINCIAE. ASIAE

C. CEIONIO. RVFIO. VOLVSIANO. V. C.
CORRECTORI. ITALIAE. PER. ANNOS. OCTO
PROCONSVLI. AFRICAE

Habemus aliorum quoque lapidum testimonia: sed hæc sufficiant, ne satietatem afferat copia. Divus Augustinus in libro de Grammatica auctor est, ætate sua non, *Proconsul*, *sed Proconsule*, nominandi casu, usitatum fuisse; veteres autem non, *Pro consule*, sed *Proconsul*, unico verbo, dixisse. Ab E litera vocali, inquit, nullum Latinum, nisi juncta præpositione, masculinum invenitur, ut *Pro consule*, *Pro pratore*. ergo, juncta præpositione, fiunt Latina, ut dixi, *Pro pratore*, *Pro quaestore*. nam veteres nominativo casu, *Proconsul*, dicebant, attendentes nullum nomen apud Latinos virilis generis in E exire. Antiquam consuetudinem & Priscianus lib. 2. comprobavit his verbis: *Præpositionis est, vel separatim casualibus præponi, ut, de rege, apud amicum; vel conjunctim, ut interitus, indictus, proconsul, insipiens*. Venio nunc ad significationem nominis. *Proconsul* erat, qui, gesto consulatu, ibat in provinciam. hoc vulgo notum est: illud fortasse non item, de quo doctos olim viros memini dubitare, Proconsules æque dici interdum solitos esse, qui ex prætura in provinciam profecti essent. ne longe abeam: Q. Metellus Celer epist. 1. & 2. lib. 5. proconsul appellatur. quod ne quis in dubium revocet, quasi suspecta epistolarum inscriptione, Tironis, qui eas collegit, arbitratu facta; recitemus, ut scrupulus dubitantibus omnis eximatur, verba Plinii ex lib. 2. cap. 67. *Nepos*, inquit, *de septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in consulatu collegæ, sed tum Galliæ proconsuli, Indos a rege Suevorum dono datos*. Et Epist. 11. lib. 12. Cassius proconsul vocatur, qui tamen consulatum non gesserat. Jam lib. 1. de leg. ita scriptum est: *Gellius, cum proconsul ex pratura in Græciam venisset, philosophos in locum unum convocavit*. Et in oratione in Vatinium C. Cosconium proconsulem vocat ulterioris Hispaniæ, qui consulatum non gesserat. Et in oratione pro Ligario, *C. Considius prætorius, proconsul*. Item M. Antonius libro primo de oratore. Et Livius l. 37. L. Æmilium Paullum proconsulem appellat, qui prætor in ulteriorem Hispaniam ierat.

ierat. Suetonius etiam de C. Cæsare proprætore, *In Hispania*, inquit, *proconsul a sociis pecunias accepit, emendicatas in auxilium æris alieni.* In Augusto, cum loquatur de Q. Cicerone prætorio, *Proconsulatum*, inquit, *Asiæ parum secunda fama administrantem.* Addo C. Caninium Rebilum, C. Sallustium Crispum: quos consulatu nondum gesto, proconsules Hirtius appellat in lib. de bello Africo. & in eodem libro Allienum, qui Siciliam obtinebat, modo prætorem, modo proconsulem: ad quem Ciceronis epistolæ l. 13. inscribuntur, Proconsuli: item ad alios in eodem libro, qui consules non fuerant. Et in lapidibus Capitolinis anno DCLIV. nominatur L. Dolabella proconsul, consulato nondum gesto. Neque solum, qui post præturam ibat in provinciam, *proconsul* vocabatur; sed contra, qui post consulatum, prætor. itaque Cicero in epistola ad Sallustium lib. 2. prætorem appellat Bibulum, post consulatum Syriam administrantem. Et epist. ult. lib. 5. ad Att. Quod prætori dare consuevisset: pro proconsuli: quia duo proconsules, Lentulus, & Appius, ante Ciceronem, Ciliciam, Cyprumque rexe-

tum, proconsules dicebantur, interdum etiam proprætores. nam Sallustius in Jugurthino A. Albinum a Spurio fratre consule, Romam, comitiorum caussa, decedente, proprætorem relictum demonstrat. Accepto igitur imperio, quod, hostibus propinquis, ratio temporis exigebat, & *proconsulum*, & *proprætorum* nomina *quæstores* assumebant. Proconsulem autem per triennium fuisse Lentulum in Cilicia, & hæc prima epistola, scripta Marcellino & Philippo Coss. & nona, Appio & Domitio, demonstrant. post triennium decessisse, cognoscitur ex eo, quod Appius ei statim post consulatum successit. Omnino lege Sempronia C. Gracchi, & Cornelia L. Sullæ, provinciæ erant annuæ: tamen interdum prorogabatur imperium, ut Lentulo, cui successit Appius, & Appio, cui Cicero; præterea Q. Ciceroni, cum Asiæ præesset, C. Antonio, Macedoniæ proconsuli, C. Cæsari, Gallias administranti, de quo epist. 7. *Et stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: & ne lege Sempronia succederetur, facile perfectum est.* Provincia Lentuli, Cilicia est appellata: quamquam Asiæ quoque parti præesset: ut

ve aliena, sive privata, sive publica, significant. nec si quæ sunt, in quibus aliqua de re disputatur, ab hoc genere disjungo, nostrum enim negotium videtur esse, si ultro scribimus; aliorum, si rogati. quanquam disputationes removet ab epistolis scriptor egregius Demetrius, at non Latini: nam Varro quæstiones multas epistolis explicavit, ut Gellius, & Carisius docent: & Valgius Rufus, ut idem Carisius ostendit, scripsit de rebus per epistolam quæsitis. Morales officium potius, quam negotium, continent. quod genus late patet. hinc enim emergunt, quæcumque aut humanitatis, aut benevolentiæ; aut alicujus omnino virtutis aliquam significationem habent: ut commendaticiæ, & consolatoriæ, lætitiam, aut dolorem indicantes, admonentes, hortantes, querentes, objurgantes, gratias agentes, &, ut summatim complectar, quæ materiam a negotio non sumunt. Tertium quoddam genus, ex utroque mistum, reperiri non negaverim: sed hoc ut æqualiter ex utroque constet, id est, ut ex caussæ, quæ ad scribendum adduxere, graves æque sint, nec morales negotialibus, aut negotiales moralibus vincantur, perquam raro solet evenire. quod si morale, aut negotiale in epistola mista excellet; (quod autem, ut ea scriberetur, vehementius impulit, id dico excellere) quis dubitet, quin, quæ res in ea plus habet ponderis, eadem ei nomen tribuat? Non enim in assignando genere vel partes numerandæ sunt, vel longitudinis habenda ratio est. possunt esse plures morales partes, quam negotiales; aut, si pauciores sint, vel una esse longior, quam negotiales omnes: nec tamen ad morale genus epistola pertinebit. quo enim, ut jam dixi, præcipue adducimur ad scribendum, id sive multis, sive paucis verbis exponatur, epistolas facit aut negotiales, aut morales. Ac morales quidem in simplici plerumque versantur argumento; suisque quasi finibus contentæ negotialem materiam non attingunt: negotiales contra, non quia necesse sit, sed quia deceat, morale sæpe aliquid assumunt. Possum probare exemplis, possum auctoritate eorum, qui de epistolis præcepta tradiderunt: sed ipsa quoque in promptu ratio est. quis enim, cum scribit, quod vel sua, vel ejus, ad quem scribit, intersit, aliquam rei perficiendæ cupiditatem non exponit? quis ad ea, quæ restant, curam, & diligentiam non pollicetur? quis aut, confecto negotio, non lætatur, aut desperato, non cadet? quæ interdum grati animi, humanitatis quidem semper signa sunt. Moveor etiam non leviter auctoritate Demetrii, scriptoris accurati in primis, & docti. Πλεῖστον, ait, ἐχέτω τὸ ἠθικὸν ἡ ἐπιστολή, ὥσπερ καὶ ὁ διάλογος. σχεδὸν γὰρ εἰκόνα ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γράφει τὴν ἐπιστολήν. Exempla vero, ne, quod adest, longe petamus, ad Lentulum scriptæ epistolæ suppeditant. Negotiales enim omnes fere sunt: & his tamen morales Cicero sententias libenter admiscet, nimirum officii caussa; ut, in patriam opera, ac virtute Lentuli revocatus, tanti beneficii memoriam, & remunerandi studium declaret. fortasse etiam, ut ingenio valebat, ad officium artem adhibuit. nam, quia morales in primis ad conciliandam benevolentiam idoneæ sententiæ sunt; iccirco, futurum intelligens, ut negotialem hujus primæ epistolæ partem, id est, narrationem, Lentulus non admodum libenter legeret, quippe quæ adversa pæne omnia, & inclinatam rem ostenderet; eam molestiam morali principio leniendam putavit. ad leniendum autem, si cetera deficiant, ipsa tamen amoris, & grati animi significatio multum valet. & grata voluntas societate quadam ejusdem doloris ostenditur. dolor autem Ciceronis, in Lentuli caussa susceptus, quod singulari quodam studio valde tamen non proficiat, cum ex ipsa sententia, & ex hoc toto orationis ambitu, tum vero ex his maxime primis verbis, unde oritur sententia, colligitur: *Ego omni officio, ac potius pietate* nam & in, *Ego*, vis est; & augetur in, *Omni officio*; & cumulatur demum correctione proxima, *Ac potius pietate*. officium enim amoris expers esse potest, & communiter in omnes convenit: nomen autem *pietatis* quiddam etiam gravius, quam amor, significat: itaque non communiter in omnes, sed proprie convenit in deos, quibus omnia debemus: deinde in patriam, atque

que in parentes; quorum caritas proxime accedit ad deos: tertio loco, erga omnes propinquos: postremo, erga optime meritos; quos diligere ut propinquos, & colere parentum fere loco, æquum est. Quæ singula eodem, quo proposuimus, ordine probemus. Ac pietas quidem in deos multis cognoscitur exemplis; quorum pauca recitabo. de Nat. deor. libro primo, *Pietas, sanctitas, religio, pure & caste tribuenda sunt deorum numini.* Et infra, ibidem: *Pietas est justitia adversus deos.* Et libr. 3. de Fin. *Nec vero pietas adversus deos, nec quanta iis gratia debeatur, sine explicatione naturæ intelligi potest.* Et pro domo: *Nec est ulla erga deos pietas, nisi honesta de numine eorum, ac mente opinio.* Et libro secundo Officiorum: *Pietas & sanctitas deos placatos efficiet.* Et in Topicis: *Æquitas tripartita dicitur esse, una ad superos deos, altera ad manes, tertia ad homines pertinere. prima Pietas, secunda Sanctitas. tertia Justitia, aut æquitas nominatur.* Quæ vero ad parentes, propinquos etiam, licet non bene meritos, pertinent, hæc sunt. libro 2. de Invent. *Pietas est, quæ erga patriam, aut alios sanguine conjunctos officium conservare moneat.* Pro Flacco. *Nimia pietas, & sum-*

triam, in deos, in amicos: eaque tribus modis laudatur, ut virtus, ut virtus maxima, ut virtutum reliquarum omnium mater. Exemplum pietatis etiam parentum in filios unum Ciceronis afferam ex epist. 36. libro 13. *Domo sibi carendum propter matrem, plenam pietatis.* Alterum Catulli:

> *Egregium narras mira pietate parentem,*
> *Qui ipse sui gnati minxerit in gremium.*

Deorum in homines. Statius in Silv.

> *Vera Deum pietas.*

Extremum restat de pietate in bene meritos. quo ex genere hoc ipsum est: *In omni officio, ac potius pietate erga te.* & epist. 9. *Perjucunda mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi te respicere meam in te pietatem: quid enim dicam, benevolentiam? cum illud ipsum gravissimum, ac sanctissimum nomen Pietatis levius meritis erga me tuis esse videatur.* Et in eadem, in extremo; *Sunt enim testes meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis.* Cur autem, cum id, quod diis hominibusque debemus, proprie *Pietatis* nomine totum exprimatur, non eodem nomine erga Lentulum Cicero uteretur, quem in utraque post reditum oratione non

*videm, haud paullo major scriptor,
Demosthenes tamen magna ex parte
mam vocalium, ut vitiosam, fugit,
ei viderimus nobis, ne si cupiamus
, distrahere vocales conceditur.*
:: qui tamen paullo post, non
admodum crebro vocales voca-
currere, indicat his verbis: *Hoc
bri sapius non tulissent, quod Gra-
e etiam solent.* Gellius & in Poë-
probat libro septimo capite de-
aitque suavius esse in Virgilio:
Iosevo Ora jugo, quam, *Vicina Ve-
a jugo*: & apud Catullum, *E-
tine obriosioris.* DICTUM est de
us epistolarum: quibus demon-
duplex occurrit animadversio,
, quae utrique sint aptae generi
us delecta, quibusnam sententiae
nuncientur. Ac licet, nisi fallor,
trumque complecti, & ita defi-
pistola consuetudinem fere quo-
ermonis debet imitari. nam, si,
iter longe remotos nequaquam
lingua praestare potest, id bono
m consequimur, ut iis de rebus,
, nostra, vel amicorum intersint,
aicemus: profecto nihil aliud,
nago quaedam sermonis, videtur
. idem sensit Artemon ille, qui
it epistolas Aristotelis: quem
Demetrius ait, oportere eodem
dialogum scribi, & epistolas:
im epistolam dialogi partem.
ias tamen interdum graviores,
ialogus, & majorem elegantiam
t epistola; non modo quia stu-
mque majore scribimus, quam
ur; verum etiam, quia, cum ad
es viros, aut etiam ad civitates
mittimus, quod interdum eveni-
, habenda omnino videtur per-
m ratio; & in eo paullum se tol-
tola, non modo licet, verum
necesse est. quales enim putemus
pistolas illas, quibus viri elo-
, & docti, atque ipse in primis
eles Alexandrum Magnum, in-
cupiditate verissimae gloriae, co-
tur ad decus? jam vero, quae
r Demosthenis ad Philippum;
as quiddam amplum, longeque
communi sermone, negari non
Nec desunt Ciceronis in hoc
genere nonnullae, ut illa ad Lucceium
lib. 5. de sui consulatus historia separa-
tim componenda; & illa ad Dolabel-
lam libro nono, qua ei de sublata co-
lumna, & iis, qui eam Caesari mortuo,
tamquam Deo, in foro erexerant, sup-
plicio affectis, gratulatur. in illa vero ad
Lentulum, quae incipit, *Perjucunda*,
partes multae sunt, in quibus aliquanto
major vel verborum copia, vel senten-
tiarum splendor apparet, quam dialogi
ratio, & natura postulet. Age, quid in
ea dialogo simile reperitur, in qua M.
Brutus Ciceronem accusat, quod suppli-
citer nimis, ac demisse ad Octavium
scripsisset? Verum hoc, quidquid est li-
centiae, prudentia moderatur. tempus,
personarum dignitas, res ipsa, quousque
progredi liceat, ostendit. Proprie vero
& simplici argumento, & simplici stylo
contentae sunt epistolae. Recte, & festi-
ve Cicero ad Paetum: *Quid tibi ego vi-
deor in epistolis? non ne plebeio sermone
agere tecum? nec enim semper eodem mo-
do. quid enim simile habet epistola aut ju-
dicio, aut concioni? quin ipsa judicia non
solemus omnia tractare uno modo: epistolas
vero quotidianis verbis texere solemus.*
Idem tamen, qui hoc praecipit, non us-
quequaque servat suam regulam: indul-
get enim ingenio nonnunquam, & epi-
stolas concinnat, atque ornat verbis ali-
quanto illustrioribus, quam quae populo
familiaria, & communi sermone trita
sunt. sed hoc ejusmodi est, ut immodi-
ce, ac temere si fiat, fastidium pariat, &
in reprehensionem incurrat; sin modi-
ce, & loco, delectet sine satietate, &
laudem assequatur. decet igitur idem,
& dedecet, pro utentis ingenio; quod
aliis quoque rebus contingit. Hac vir-
tute vel solus inter Latinos, ut mihi
quidem videtur, vel certe maxime
omnium Cicero excelluit. Demosthe-
nem quidem ita vicit, ut comparatio
nulla sit: quod Quinctilianus quoque
vidit. Brevitas laudatur in epistolis: jure
quidem: brevi enim sermone magis ca-
pimur, quam producto: verum in omni
re modus est: & peccat eodem fere mo-
do, qui multa paucis contrahit, & qui
pauca diffundit in multa. Praeclare Gre-
gorius Nazianzenus, qui utroque vitio
laborant, eos jaculantibus comparat, ita

[illegible]

ΓΡΗΓΟΡΙ

ΝΙΚΟΒΟΥΛΩ

Τῶν γραφόντων ἐπιστολὰ
καὶ τοῦτο αἰτίας, οἱ μὲν
τερα γράφουσιν, ἤπερ εἰκὸς
τῶν λίαν ἐνδεέστερα· καὶ ἀμφ
μέτρου διαμαρτάνουσιν, ὥσ
σκοπὸν οἱ τοξεύοντες, ἄντε εἰ
πωσιν, ἄντε ὑπερπέμπωσι.
λόγου τυγχάνειν ἴσον, κἂν ἀπὸ
τέρων γένηται. ἔστι δὲ μέτρον ἐπ
ἡ χρεία, καὶ οὔτε μακρότερα γρ
εἰ μὴ πολλὰ τὰ πράγματα·
μικρολογητέον, ἔνθα πολλά. τί
Περσικῇ σχοίνῳ μετρεῖσθαι δεῖ
φίαν, ἢ παιδικοῖς πήχεσι, καὶ
ἀτελῆ γράφειν, ὡς μηδὲ γρ
ἀλλὰ μιμεῖσθαι τῶν σκιῶν τὰς μ
βρινάς, ἢ τῶν κέντρων τὰς κατ᾽
ποι ἀπαντώσας, ὧν σμικρυζόν
ται· τὴν παραφαίνεται μᾶλλ
φαίνεται, τῶν ἄκρων τοῖς γνωρίζο
καὶ ἔτι, πῶς ἂν εἴποιμι κυρίως, ε
σμένων εἰκόσμεθα, δεῖν ἀμφοτ
φεύγειν τὴν ἀμετρίαν, τοῦ μ
τυγχάνειν. Περὶ μὲν τῆς συντομ
ταῦτα γινώσκω. Περὶ δὲ σαφηνεί

cum lego, [illegible] præ-
lesfidero.
[illegible]] Meum in te tua studium,
atque cernentibus.
[illegible]] Qui tuam erga me benevo-
n imitor, merita non assequor. tu
n re mea, quod agebas, perfecisti:
non idem contingit in tua.
nquam satisfacio] Suavitate qua-
[illegible] aures, geminato verbo, &
one posteriori præposita: ut hic;
*satisfacio omnibus, mihi ipse num-
satisfacio.* Similiter illud pro Sextio:
*it Albini doctri [illegible] mors filia;
em illius [illegible], & benevo-
[illegible] adimit.* Et lib. 11, de Leg.
*[illegible] enim verbis quem hominem esse
t tam stulte arrogantem, ut in se ra-
& mentem putet inesse, in cælo
[illegible] non putet?*
[illegible]] Lentuli beneficium tri-
odis auget, quod *Merita* vocat,
[illegible] & in ipso vocabulo, & in
tó, quod addit, *Magnitudo*; quod,
[illegible] tanta.
[illegible]] Meritum Lentuli maxi-
erga Ciceronem fuit, cum eum,
lodia pulsum, quod cives Roma-
conjurationis in patriam convi-
capitali supplicio, contra veteres
moremque majorum, indicta
affecisset, consul sextodecimo
sulii mense revocavit. Hoc meri-
gnificari, quæ sequuntur, osten-
*Quoniam tu, nisi perfecta re, de me
quiesti.* Merita vero quod appel-
n meritum, amplificatio quædam
monet enim Aristoteles, usurpa-
[illegible] ab oratore, ut rem augeat,
ndinis numerum pro singulari:
sæpe Cicero fecit, ut epist. 50.
*Te cum video, omnes mihi Granios,
Lucilios, vere ut dicam, Crassos quo-
& Lælios videre videor.* Merita au-
us quam officia valent. ad Bru-
br. 11. *Lamia uno omnium familia-
utor: magna ejus non dico in me of-
l merita.* Ad Cornificium lib. 12.
*: officia, vel merita potius, jucun-
consuetudo accedit.* Phil. 13. *Ma-
n in me merita, mea quædam officia*
[illegible]
[illegible]] Parvi refert, utro modo
vel, *Quia*, vel, *Quoniam*; nisi ta-

men hoc videtur plenius: & est in qua-
tuor meis antiquis libris: quod ideo te-
statum volui, ne quasi commenticium
rejiceretur, ex eorum scriptis, qui se in
veteribus cunctis exemplaribus, *Quia*,
vidisse confirmarunt. Non gravabor in-
terdum ad hæc humilia me demittere:
ne quod ab industria nostra diligentiæ
genus jure quisquam desideret. quam-
quam, ut omnibus plane satisfiat, ulla
diligentia vix, aut ne vix quidem, con-
sequi me posse, non ignoro.

De me non conquesti] Quia, cum pri-
mum consul est designatus, Ciceronis
caussam suscepit, & ejus de reditu sen-
tentiam, consulibus Pisone & Gabinio
repugnantibus, præclarissimam dixit:
quo vero primum die magistratum iniit,
eo ipso die, id est Kal. Jan. de Cicero-
ne retulit, spreta lege Clodia, quæ
pœnam referentibus irrogabat. cumque
tribunus pl. Atilius Serranus, nocte ad
deliberandum postulata, postridie S. C.
intervenisset, numquam tamen Lentu-
lus postea conquievit, donec, Sextili
mense, centuriatis comitiis perlata le-
ge, rem perfecit. de quo sic in oratione
pro domo: *Nam tu, Paule Lentule, neque
privatus, neque consul legem esse umquam
putasti. nam, tribunis pl. referentibus,
sententiam de me designatus consul dixisti:
ex Kal. Jan. quo ad perfecta res est, de me
retulisti: legem promulgasti, tulisti.* Simi-
lia de Lentuli studio, atque constantia
in aliis orationibus, pro Sextio, post re-
ditum, in Pisonem, alibi.

In tua caussa] In tuo negotio, in re-
ductione regis. Caussa & hic, & aliis
in locis pro eo sumitur, quod ad aliquem
proprie pertinet: ut paullo post: *In
caussa hæc sunt:* id est, in curanda tibi
reductione regis. Et infra: *Hac regia
caussa excepta.* Et in extremo. *Nos in
caussa auctoritatem eo minorem habemus.*
Differunt autem *Res*, & *Caussa*, &, ut
arbitror, in eo differunt. quod, *Res*, pa-
tet aliquanto latius, quam *Caussa*: ut *Res*
totum negotium significet, *Caussa* vero
negotii partem illam, quæ ad Lentulum
pertinet, ut scilicet restitutio regis ad
eum deferatur. huic opinioni suffragan-
tur potius, quam adversantur, exempla.
Epist. 5. *De Alexandrina re, caussaque
regia.* Epist. 7. *Quid rei, quid caussæ, quid
tem-*

tempus ferat. Epist. 9. *Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, caussamque defenderim.* Epist. 6. lib. 2. *Nunc tibi totam rem, atque caussam commendo, atque trado.* Epist. 7. ibidem. *Quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque caussa, cognosces ex iis literis, quas liberto tuo dedi.* Epist. 4. lib. 12. *Scriberem plura, si rem, caussamque nossem.* In oratione pro Cæcina: *Multa, quæ sunt in re, quia remota sunt à caussa, prætermittam.* Sed finis exemplorum sit: vitanda enim satietas est.

Acerbam] Insuavem, injucundam: translatione à fructibus immaturis. Epist. 8. lib. 3. Ad Appium, antitheta posuit *Acerbum* & *Dulce*: *Non debent mirari homines, me esse acerbum tibi, ut sim dulcis mihi.*

Putem] Quia re vera ipsum, vivere, nemini acerbum est, sed tum videtur, cum accedunt molestiæ. ideo, *Putem* dixit potius, quam *sentiam.*

In caussa hæc sunt] Hæc sunt, quæ tibi, quo in statu caussa sit, significare possint.

Hammonius] Nomen Ægyptiis usitatum, inde ductum, quod apud Libycos, ut ait Pausanias, Juppiter Hammon coleretur.

his verbis: *In rebus multo ante, quam pr[illegible] fectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac d[illegible] mesticis Pompeji clam exulceratis.*

Aperte] Nullo legum metu: qu[illegible] res infensum Ptolemæo senatum red[illegible] dit.

Oppugnat] Adversatur vehemen[illegible] Translato verbo, quo magis Hammon[illegible] studium ostenderet, usus est.

Creditores] Qui non solum id a[illegible] bant, ut rex restitueretur, quo cre[illegible] tas ei pecunias exigere possent: ver[illegible] etiam aperte pecunias pro Pompejo co[illegible] tra Lentulum suppeditabant, quem r[illegible] gem cupere intelligebant. epist. 2. lib. [illegible] ad Q. Fr. *Creditores regis aperte pecunia[illegible] suppeditant contra Lentulum.* In oratio[illegible] ne pro Posthumo, & apud Dion[illegible] lib. 30.

Cum tu aderas] Inepte nonnulli, [illegible] antiquitatem amare videantur, *Quu[illegible]* pro *cum* scribunt: cum Priscianus obs[illegible] levisse jam consuetudinem illam osten[illegible] dat lib. 1. his verbis. *Apud antiquos fr[illegible] quentissime loco Cu syllaba Quu ponebatur, ut & e contrario, ut arquus, coquus, oquulus, pro arcus, cocus, oculus: quum pro cum, quur pro cur.*

Regis caussa qui velint] Vel pueris hæ[illegible]

is calumniam] Sibyllæ versus
gem cum exercitu reduci ve-
ujus oraculi verba apud Dio-
39. hæc sunt: Si rex Ægypti,
digens aliquo, venerit, amici-
tem ei ne denegaveritis; ne ta-
multitudine aliqua juveritis:
& labores, & pericula habe-
m sententiam Lucanus lib. 6.
is verbis:
quidem immerito Cumana car-
ne vatu
, ne Nili Pelusia tangeret ora
us moles ripasque æstate tumen-
t.
io, C. Catonis tribuni pleb.
si reductionem regis impedire
:, oraculum illud esse patefa-
tu non invito, cui largitio il-
iosa erat. Nam, quod ad Si-
ius attinet, probabat eos qui-
us, verum non tam religione,
a regiæ largitionis invidia. Et
sse, qui reductionem regis,
tatia, vehementer cuperet, *Ca-*
religionis appellat, id est, ma-
& fictam de Sibyllinis versibus
n: ut, exercitu adempto quasi
ibylla, restituendi regis curam
iemo vellet. Itaque *religiosos*
um ironia vocat epist. 7. quasi
m religionis alia cogitantes:
it, *& tua, & nostri imperii digni-*
omaide, aut aliquo propinquo lo-
locato, te cum classe, atque exer-
ci Alexandriam: ut, cum eam
esidiisque firmaris, Ptolemæus
gnum: ita fere, ut per te resti-
uemadmodum senatus initio cen-
ne multitudine reducatur, quem-
homines religiosi Sibyllæ placere
Eandem calumniam notat e-
um ait: *Hæc tamen opinio est po-*
ini, a tuis invidis, atque obtre-
nomen inductum fictæ religionis,
t te impedirent, quam ut ne quis
xercitus cupiditatem Alexan-
et ire. Est igitur *Calumnia*,
edam, & callida fallendi ra-
amquam huic verbo proprium
fatione domicilium, eidem ta-
ationes in alienum esse mul-
nplis intelligitur. epist. 4. *Res*
urbis nostris extracta est variis
calumniis. Epist. 2. lib. 2. ad Fr. *Per*
obtrectatores Lentuli res calumnia extracta
est. Epist. 3. lib. 4. ad Att. *Metellus ca-*
lumnia dicendi tempus exemit. Off. lib. 1.
Existunt injuriæ sæpe calumnia quadam,
& nimis callida, & malitiosa juris inter-
pretatione. Lib. 2. de repub. apud No-
nium: *Ut Carneadi respondeatis, qui sæpe*
optimas caussas ingenii calumnia ludificari
solet. Et Valerius Max. lib. 9. cap. ult.
Illa tamen quæstione neque calumnia peti-
toris, neque violentia plebis judicantium
religio cessit.

Malevolentia, & illius regiæ largitionis
invidia] Duas caussas affert, quare præ-
ceptum Sibyllæ de non reducendo cum
exercitu rege senatui placeret; malevo-
lentiam, quia de legatis Ægyptiis, man-
dato regis clam interfectis, perorebuis-
set, regiæ largitionis invidiam, quia;
cum Hammonius quorundam senato-
rum animos aperte pecunia corrumpe-
ret, ea largitio turpissimam infamiæ no-
tam ordini inureret universo.

Invidia] Ambiguum verbum. nam
& dolor est ex alienis bonis: quam Ci-
cero *invidentiam*, ut anceps invidiæ vo-
cabulum vitaret, in definiendis animi
morbis appellare maluit: &, ut mihi
quidem videtur, non *odium*, quod qui-
busdam placuisse video, sed *infamia* po-
tius ex adversa fama, & publica pravi-
tatis alicujus opinione: quam semper
cum odio conjungi necesse non est. nam
si *odium*, & *invidia* idem esset, eadem
utrique contraria opponerentur: nunc
opponuntur diversa, odio quidem a-
mor, invidiæ autem gratia. Accedit, ut
omittam, quod invidia late diffunditur:
numquam enim apud unum, sed apud
multos in invidia sumus: odium vero
interdum in angustum contrahitur: æ-
que enim & uni, & multis odio esse
possumus. Postremo, non eædem res
invidiam, odiumque gignunt. nam *invi-*
dia nascitur ex animi turpitudine, licet
ea neminem lædat: ut si quis otio, desi-
diaque languescat, eo nomine male au-
dit, quæ dicitur, invidia, nec tamen in-
de odium, sed inertis, ignavique homi-
nis oritur contemptio. *odium* autem ex
iis rebus existit, unde vel ipsi afficimur
injuria, vel alios etiam lædi, præsertim
injuste, videmus. *Invidia* dicta, quia
non

non libenter videmus, neque qui fortuna meliore, quam vellemus, utuntur, neque qui sequuntur ea, quæ ipsi non probamus.

Comprobat] Jam enim S. C. factum erat, cum multitudine regem reduci, periculosum reip. videri. Hoc ego verius existimo, quam quod a Dione traditum est, perspectis Sibyllæ versibus, decreta omnia, pro rege facta, esse inducta: valuisse enim S. C. quo reductio regis Lentulo mandabatur, indicant quæ infra sunt: *Ex illo S. C. quod te referente factum est, tibi decernit, ut regem reducas.* Et epist. 7. satis aperte: *Nullum S. C. exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit.* Sed ita Dio excusatur, quod senatus induci quidem voluit omnia decreta: sed intercedente tribuno pl. fieri S. C. non potuit: perscriptaque senatus voluntas: id quod, ubi S. C. impediretur, interdum fieri solitum animadvertimus: eaque *senatus auctoritas* dicebatur: de qua sic in eadem epistola: *Quæ de reductione regis scripta est auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, quam constantis senatus consilium esse videatur.*

sunt in eo, quod utrumque rationem habet ad persuadendum idoneas: inter differunt, quod *hortatio*, quid eventurum boni sit, id si fiat, quod suademus, *monitio* autem, quid mali, nisi fiat, ostendit: & illa lenior, ac mitior; hæc severior, ac durior: non enim caret objurgatione quadam. id ostendunt loca duo Ciceronis in Lælio. *Omnia*, inquit, *hæc* [illegible] *habenda ratio, & diligentia est, primum, ut monitio acerbitate, deinde objurgatio contumelia careat.* Quo loco sic usurpat *Objurgatio*, pro, monitio, ut paullo post *Objurgari*, pro, moneri. Subjungit enim: *Illud absurdum est, quod ii, qui monentur, eam molestiam, quam debent capere, non capiunt; eam capiunt, qua debent vacare: peccasse enim se, non anguntur; objurgari, moleste ferunt: quod contra oportebat, delicto dolere, objurgatione gaudere.* [illegible]tur Cicero, cum hortatus Pompeium esset, monendum etiam putavit, [illegible] magnam ex reductione regis infamiam proponeret.

Magnam infamiam] Triplicem; vel ingrati animi, qui Lentulo, cujus ipse officia cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam commemoraverat, reductionem regis Alexandrini, præsertim ei jam a senatu decretam, [illegible]

o ...inus hortationi, aut accusatio-
...agis enim & orando movemus,
... hortando, & monendo, quam ac-
...do: idque vel ipse dispositionis or-
...clarat. nam, ut orare post hortari,
...monere post accusare, augendi gra-
Cicero collocavit. Hic dubitanti-
... verbo, *Admonitionibus*, & men-
...n suspicantibus, quod tamen in
...ibus legitur antiquis libris, aptam-
& percommodam sententiam ha-
...scrupulum placet eximere. Dixe-
...icero, *Et monere*: debuit igitur, ut
...en cum verbo congrueret, inferre,
...*tionibus*, non, *Admonitionibus*: cum,
...*re*, & *admonere*, significatione dif-
...t inter se. objurgat enim is, qui
...t, ut supra ostendimus: qui vero
...onet, non objurgat, sed, quid fa-
...um sit, docet: ut exempla decla-
In hoc igitur prudentia Cicero-
...noscitur: qui cum de principe ci-
...s, & præcipuo sui ab exsulio redi-
...uctore Pompejo loqueretur, aspe-
... verbo iterum uti noluit, sed miti-
...am leniore verbo sententiam pu-
... ut ostendat ita Pompejum erga
...ulum animatum esse, non modo
...m a restituendi regis consilio ver-
...perioribus abduci, necesse non sit,
...ec admoneri quidem, ac doceri,
...acto & suspicionem vitet cupidi-
..., & illam reducendi regis curam
...ti Lentulo obsequatur.

...*liquit locum*] *Non relinquere locum*
...*us*, duobus modis accipitur: vel
...is, cujus gratia & auctoritas pro-
... nobis potest, ita se gessit, ut eum
...e non oporteat; ut in hoc loco: vel
...ita meriti sumus, ut precibus nihil
...ere posse videamur: cujus generis
...ntus exemplum apud Terentium in
... *Quid caussa est, quin hinc in pristi-
...recta proficiscar via? Nihil est preci
...lictum: jam perturbavi omnia.* Lo-
... igitur precibus vel aliena humani-
...el nostra adimit improbitas.

...*sermone quotidiano*] Varie loquitur
...c sententia: nam hic, *In sermone
...tiano*, dicit: epist. 9. *In sermonibus
...are*: in eadem, *Dictitare* simplici-

...*senatu*] Hoc tempore Pompejus
...um imperio, superiore anno rei
frumentariæ, & S. C. & lege præposi-
tus. qui autem cum imperio essent, iis
urbem, nisi deposito imperio, ingredi
non licuisse, notum est. petiisse igitur
a senatu Pompejum existimemus, ut in-
troire in urbem, salvis legibus, posset.
quod etiam postea, iisdem consulibus,
ut accusatum de vi P. Sextium laudaret,
impetravit. epist. 9.

Egit caussam tuam] Cum hortaretur
senatum, ut reductionem regis tibi de-
mandaret.

*Eloquentia, gravitate, studio, contentio-
ne*] *Eloquentia*, ubertate & elegantia
orationis; *Gravitate*, sententiarum pon-
dere; *Studio*, propensa in Lentulum vo-
luntate; *Contentione*, ope summa. plus
enim est *contentio*, quam *studium*. nam,
qui *studet*; cupit: qui *contendit*, in eo,
quod cupit, intendit omnes nervos.
quod integrum posuit in epist. 14. l. 15.
*Omnes tuos nervos in eo contendas, ne quid
mihi ad hanc provinciam temporis proro-
getur.* Inde *Contentio*, vehemens actio.
infra: *Libonis, & Hypsæi non obscura con-
cursatio, & contentio.* Epist. 9. *Cæsaris,
ut illum defenderem, mira contentio est
consecuta.* Epist. 2. lib. 8. *In primis me
delectavit, tantum studium bonorum in me
exstitisse contra incredibilem contentionem
clarissimi, & potentissimi viri.*

Tuorum in se officiorum] *Quod eum or-
nasti*, dixit in extrema fere epistola. præ-
stantem etiam Lentuli in Pompejum
liberalitatem nominat epist. 9. maxi-
mum autem in Pompejum officium
fuit, potestas rei frumentariæ, per quin-
quennium ei toto orbe terrarum data.
quod Lentulum consulem præcipue cu-
rasse, Plutarchus in Pompejo significat.
quamquam, ut idem tradit, suspicio fue-
rit id Lentulum spectasse, ut Pompejo
frumentaria curatione implicito, ipse
Ptolemæum reduceret.

Marcellinum] Cn. Cornelium Len-
tulum Marcellinum, consulem hoc an-
no cum L. Marcio Philippo. Syriæ post
præturam uterque præfuerat, Philippus
Cæsare & Bibulo coss. Marcellinus an-
no sequenti, Gabinio & Pisone. Ap-
pianus in Syriaco, Josephus XIIII. An-
tiq. De hoc Cicero in Bruto sic; *Nec
umquam indisertus, & in consulatu pero-
loquens visus est, non tardus sententiis,*
non

... , cu
cellis, & Marcellini inter se g
ctionem: quod Marcellini e...
sed quod ex Claudia gente ...
in Corneliam transferi. Eo...
mine filius ejus usus est, qui
contra Pompejum quaestor ...
pugnavit, paterni videlicet ...
nam consul hujus anni M...
quam infensus Pompejo fueri...
in epist. 5. lib. 2. ad fratrem, ...
chus in Pompejo demonstrat.

Iratum] Quia te cupidum ...
ducendi regis. Consulibus ...
exercitu regem restitui placeb...
ab iis, qui cum imperio essen...
nec a Lentulo, nec a Pompejo. ...
sequenti.

Pag. 5. *Tui defensorem*] ...
omnium sententiarum, ac ...
tum.

Ostendit] Verbis. epist. 9. *In* ...
quod te ostendis esse facturum. Ad ...
cum epist. 1. lib. 4. *Eadem omni...*
a te de pace, & de Hispaniis dict...
ostendi me esse dicturum. Ad Var...
epist. 8. lib. 9. *Munus flagitare, q...*
quus ostenderit, ne populus quidem ...
nisi concitatus.

Quod das accipimus] Nihil dat...
gia caussa, in ceteris rebus omni...
loquimur, cum nec id plane, ...
volumus, nec tamen nihil impetra...
In Verrem lib. 2. *Alio loco de arat...*
animo, & injuriis videro: nunc ...
mihi abs te datur, id accipio, eos tib...
inimicissimos. Ibidem paullo post: ...

'e, ut perscripsi ad te antea,
rtensiam percupidum tui, su-
culum. Quam epistolam
& Crasso Coss. id est, post
um & Philippum, esse scri-
s constat: quo anno Lucius
potuit: cum eum oratio de
abita, ut ait Pedianus, Mar-
'hilippo Coss. jam vita exces-
nstret. Marcum autem, ac
fratres fuisse, Cicero, Plu-
lii testantur. Eutropius lib.
rinos vocat; in quo ei non
nisi si, duas sorores duobus
upsisse, aliquis dixerit. quod
sit verisimile. video enim,
um simul cum Lucio fratre
guri diem dixisse, qui Lucii
usaverat. quam rem iis ver-
commemorat in procemio
rum, ut Lucium, & Mar-
lciscendo Servilio, non con-
sed plane germanos fratres
ideatur: ait enim de Lucio:
admodum cum fratre, pari
industria predito, paternas
magna cum gloria est persecutus.
pietas, eundem utrique pa-
ostendit. Plutarchus etiam,
ivo adhuc Lucio rem ejus do-
a Marco fratre gubernatam,
potius fratres, quam conso-
nificat. Sed Marci praenomen
o patre M. Terentio Varrone
est. nam, a Terentio Varrone
i, indicat Cicero in Verrem,
i Terentiam, & Cassiam no-
tam a duobus ejusdem anni
i, M. Terentio Varrone, &
Varo.

ligione de exercitu] Antea ta-
ducendum cum exercitu re-
ero censuerat: habuit enim
i pro Ptolemaeo reducendo;
ulla, Fortunacianus, & Ca-
ant haec verba: *Difficilis ratio*
i, at plena fides, plena pietatis.

Obtineri. Sic locutus est
is res facultatem habitura videa-
xandriam, atque Ægyptum te-
Et epist. 9. *Etiamsi portum te-*
eas. Et ad Attic. epist. 12. lib.
laram, tamque testatam rem,
tam, Buthrotiam non tenebi-
mus? & in oratione pro Sextio: *Non tenuit eum locum, in quem, nisi popularis esse voluisset, facillime pervenisset.*

Quod commodo rem facere possis] *Commodo*, pro *Commode*, antique dictum. in quo dubitatum a nonnullis miror; quasi, *Commodo*, adverbium esse non possit. quod nisi diligens antiquitatis observator Carisius admonuisset, Caesaris tamen ad Ciceronem epistola doceret, *Cum Furnium*, inquit, *nostrum tantum vidissem, neque alloqui, neque audire me commodo potuissem.* Mihi tamen olim placuit, neque nunc, quanquam repugnantibus antiquis libris, displicere potest, pro, *Rem*, legi, *Reip.* atque hanc ex antiqua Latini sermonis consuetudine conjecturam duxi. quo in studii genere, nec inficior, a prima adolescentia satis accurate me esse versatum, nec omnino poenitet. Erat autem in mandanda publica re exceptio quaedam, ut id, quod mandaretur, ita fieret, si commodo reip. fieri posset. quo significabatur, eam rem non potestati magis, quam prudentiae, committi. Recitabo veterum exempla: quibus & eadem sententia, & iisdem enunciata verbis, agnoscetur. ac tum denique, utrum scriptis libris, id est, dubiae librariorum fidei, an certissimis antiquorum testimoniis, credi oporteat, cum praesertim nec a scriptis libris admodum discedat opinio nostra, doctorum virorum arbitrio permittam. Caesar lib. I. bel. civ. *Quoniam M. Messalla, M. Pisone Coss. senatus censuisset, uti, quicumque Galliam provinciam obtineret, quod commodo reip. facere posset, Æduos, ceterosque amicos populi Romani defenderet, se Æduorum injurias non neglecturum.* Idem lib. 5. scribit Labieno, *si reip. commodo facere posset, cum legione ad fines Nerviorum veniat.* Lib. 6. *Labienum, Treboniumque si resp. commodo facere possint, ad eam diem revertantur.* Cicero ad M. Brutum: *Decrevi hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, & e rep. esse, persequerere Dolabellam bello; si minus id commodo reip. facere posses, in iisdem locis exercitum contineres.* Omitto illa similia, quae Ciceronem legentibus occurrunt: *Quod tuo commodo fieri possit: quod sine molestia tua facere possis: quod tuo commodo fiat: quod*

sine peccato meo fiat. Hic opponitur a quibusdam : hoc loquendi genus huic Ciceronis loco nullo modo convenire : putant enim , senatus hæc verba fuisse , cum S. C. faceret , aut eorum , qui provinciis cum imperio præessent , cum aliquid legatis mandarent : non igitur ea cadere in sententiam Ciceronis , Hortensii , & Luculli , qui privati senatores erant. Hæc ratio quid momenti habeat , examinando cognoscemus. Primum quæro : si senatus , cum decernit, utitur his verbis, ut reip. caveat, cur non iisdem senator , qui & ipse sua sententia decernit , uti possit ? decet enim , ut senatum in publico decreto , ita senatores singulos in dicenda sententia reip. consulere. quid est autem S. C. nisi multorum senatorum idem probantium consensus ? quod si , S. C. in alicujus sententiam senatoris esse factum , sæpe legimus : nil aliud existimare licet, quam graviores ejus sententiæ partes in S. C. esse translatas : gravius autem nihil , quam ut id , quod mandaretur , incommodo reip. ne fieret. itaque non est , opinor , mandantis dumtaxat , hic loquendi modus , ut senatus , aut proconsulis , sed ejus etiam , qui suadet.

meritatem progressa videatur. quam ci caussam veterem hic scripturam immutare noluimus : tantum fecimus , ut ostenderemus opinionem nostram : quam nec iis improbari , qui non temere, præter sua , quidquam probant, ex eo possumus conjicere , quod , si qua laus conjecturæ nostræ debetur , eam alio transferre conantur. Nimirum , ad istas artes confugere , & alienis laboribus honorem ereptum velle , pusilli animi est : non enim addam , Et ipsa malevolentia jejuni : quod Cicero addidit in re non dissimili. neque nunc de meo jure litigabo , malim caussa cadere, quam in de rebus in judicium , contentionemque venire , quarum studio si hoc assequor, ut bonis litteris opem feram, cetera non valde requiro : si dantur, accipio : si minus , uberrimum tamen , & suavissimum ex ipsa conscientia fructum capio.

Pag. 6. *Auctorem*] Ut restituti reip. honor , & gloria penes te sit , quod ita senatus decreverat. Auctor is est , cujus auctoritate , & sententia aliquid fit. ep. 17. ad Att. lib. 1. *Agraria lex a Flavio tribuno pl. vehementer agitabatur , auctore Pompejo ; quæ nihil populare habebat, præ-*

que deductum *Auctor*, Carisius, & ·ius ostendunt: idque probant anti- lapides, & libri. *Auctorem* igitur t, ut auctoritate Lentuli potius, m potestate, & armis, exercitum te- me tollente, Alexandrini, Ptolemæo ncilientur. Eodem modo Phil. 2. inquit, *vir fuit, nos quidem contem- s, qui auctorem odimus, acta defen- ·s.* Auctorem vocat Cæsarem, a quo nanaverant: tamquam enim ab il- ripta defendebantur.

assus] M. Licinius Crassus, nunc lem in Pompeium male animatus. d indicat epist. 3. libro secundo ad r. sed anno sequenti, consules ite- creati, in gratiam redierunt. Plu- ius. Hunc Quirinius, post Sullam, simum, Plinius fuisse tradit, posse- in agris H-S. bis millies, id est, ad nem nummi nostri, sexagies cen- scutatorum millia. Plutarchus to- ejus rem, post decimam partem uli consecratam, epulumque publi- & congiarium trium mensium sin- civibus datum, septem millibus, & m talentis æstimat: quæ sunt Ro- o nummo, millies septingenties, & anto amplius: vel, ut more nostro amur, scutatorum quinquagies se- , eoque amplius: vulgo supra quin- milliones, dicerent.

u exclusio Pompejum] Cui, fru- aria curationis gratia, toto orbe num & senatus, & populus impe- dederat. epist. 4. libro quarto ad . Plutarchus, Dio, alii.

u imperio sunt] *Imperium* duplex *urbanum*, & *provinciale*. *Urbanum* . populo dabatur, aut a senatu: a lo, consulibus, prætoribus; qui uriatis comitiis creati, majores stratus vocabantur: a senatu, di- ri, interregi; qui, nullis comitiis, creabantur. nam censores, licet majores magistratus nominaren- tamen nec imperium, nec ferendæ jus habebant, neque lictoribus, atoribus utebantur. reliqui vero, nominavimus, & imperium, & le- rendæ jus, præterea viatores, & es habebant. Minores magistra- ædiles cur., ædiles pl., tribuni pl., ores, & alii inferioris ordinis, po- *testatem habere*, non *imperium*, dicebantur. Imperium tribuno pl. non fuisse, Livius aperte ostendit exemplo Appii consulis, privatum tribunum pl. clamitantis, sine imperio, sine magistratu. *Imperium* igitur in urbe habebant ii tantum magistratus, qui vocationem, qua carebant minores magistratus. Hoc imperium sine armis erat: propterea centuriata comitia, quod a Lælio Felice scriptum Gellius libro decimoquinto capite decimoseptimo recitat, intra pomerium fieri, nefas erat, quia exercitum extra urbem imperari oporteret, intra urbem imperari jus non esset. Urbani imperii tempus in annuis magistratibus annuum erat, in dictatore semestre ad summum, in interrege non ultra quinque dies: nam diuturnior is magistratus non erat. Consulis tamen imperium majus erat, quam prætoris: nam consul prætoris creandi jus habebat, non contra prætor consulis. & consul ab omnibus magistratibus avocare comitiatum, concionemque poterat: prætor a consule non poterat: quod apud Gellium lib. 13. cap. 14. 15. Messalla docet. Quamquam autem imperium esset in urbe, nemo tamen ex urbanis magistratibus imperator est appellatus, sed hoc nomen iis dumtaxat, qui exercitum haberent, tribui solitum est, etiam ante quam, re bene gesta, imperatores ab exercitu salutarentur. *Imperium provinciale* duplex fuit, unum a senatu datum, ex lege Cornelia, sine armis; alterum a populo, ex lege Curiata, cum armis. vide ep. 9. in extremo.

Bibulus] M. Calpurnius Bibulus, plebeji generis, Cæsaris in ædilitate, prætura, consulatu collega, ejusdemque inimicissimus, Pompejo etiam, ob Cæsaris affinitatem, hoc tempore infensus: ideo privatos decernebat, ut eum excluderet. Pompeji obtrectatores Bibulus, Curio, Crassus appellantur epist. 5. libro secundo ad Q. Fr.

Consulares] Atque etiam consules: nam, ut est in epistola sequenti, Bibuli sententiam valere cupierunt.

Servilium] E numero consularium, qui assentiuntur Bibulo, tres excipit; Servilium, qui omnino reduci negat oportere, cujus probatam a senatu sen-

... L. Cotta, ut ex Valerio, &
cho licet colligere. vixit ad anno
ut Philippica 2. indicat: & Strab
scripsit historiam suam imperant
rio, eum a se visum testatur libi
decimo: obiit, ut libro quadrag
quinto Dio docet, Antonio &
bello coss.

Pag. 7. *Volcatium*] L. Vole
Tullum, qui cum M. Æmilio L.
anno urbis 687. consulatum gessit.

Lupo] P. Rutilio Lupo tribun
quod ex epistola sequenti cognosc
prætor anno primo civilis belli P
pejum secutus, Achaiam obtinuit
Atticum epist. 12. libro 8. epist. 1.
bro 9. Cæsar libro 2. & 3. bell.
vil.

Referente] Non de reducendo r
tantum, sed ut a Pompejo reduceret
quod patet ex epistola sequenti. Jus a
tem referendi in senatu tribunos
habuisse, vel hic locus ostendit: s
accedunt non modo epistolarum test
monia, 16. libro 10. & 1. libr. 2. a
Qu. Fr. verum etiam orationum. na
in ea pro Sextio, Ninnii tribuni pl. re
latio nominatur. Neque solum ea d
re, de qua consul, sed etiam de diversa
eodem die, referre poterat tribunus pl.
nam ex Phil. 7. consulem de Appia via,
& de Moneta, tribunum pl. de Lupercis
retulisse video. Retulerunt igitur in eo-
dem senatu de reductione regis duo
magistratus, consul Marcellinus de re-
ligione, id est, ne rex, prohibente Si-
bylla, cum exercitu reduc...

[illegible] fuit, socerum nominat Dio l. 48. [illegible]demque alteram filiam, devictis [illegible]to, & Cassio, Cæsar Octavianus uxorem duxit: quod in Augusto, & in libro de claris Grammaticis Suetonius [illegible]: cujus auctoritate, & ipsa etiam temporum ratione moveor, ut in Dione [illegible] Λίβων ὁ ἀδελφὸς, sed Λίβων ὁ [illegible] legendum existimem. quod [illegible] Dionis mendum potius, quam [illegible], oportet credere. In bello civili Pompejum secutus, primum Etruriæ, [illegible], inde pulsus, navibus quinquaginta præfuit. Florus lib. 4. Dio lib. 41. & Cæsar lib. 3. [illegible] bel. civ. *Crudelem fuisse, nec [illegible] ære alieno*, Cicero significat epist. 9. lib. 9. ad Att. *Quid [illegible] illum Scipionem, quid [illegible] quid Libonem prætermissurum [illegible] quorum creditores convenire dicuntur: quid eos autem, cum vicerint, in cives effecturos?* Consulatum anno 719. cum M. Antonio gessit. P. Plautius Hypsæus jure pro Pompejo contendebat: fuerat enim ejus quæstor bello Mithridatico: id quod in commentario Milonianæ significat Asconius: & quæsturæ conjunctionem liberorum necessitudini proximam fuisse, patet ex epist. 10. libro 13.

Concursatio] Prensantium propria. *Concursabant barbatuli juvenes*, epist. 10. libro 1. ad Att.

Contentio] Majus quiddam est, ut jam diximus in contentione, quam in studio. itaque Liboni, & Hypsæo tribuitur contentio. studium reliquis Pompeji familiaribus.

Familiarium] Iterum familiares appellat, & paullo post intimos, ac domesticos, ad augendam suspicionem Pompeji voluntatis. nam familiares, & intimos de alicujus honore, ipso invito, laborare, qui consentaneum est? Sed Cicero interdum, vel Pompeji adductus beneficio (nam, eo contendente, in patriam redierat) vel quod ita sentiret, liberare videtur eum omni suspicione cupiditatis: idque cum illa verba declarant: *In senatu sic egit caussam tuam:* tum ea quæ sunt in epistola sequenti: *Quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis.* Et epist. 7. *Qui mihi semper tua laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano.* Quanquam, non omnino quod ita sentiat, sed ut officio fungatur boni viri, Ciceronem ea scribere crediderim; qui, cum utrique summe deberet, eorum amicitiam libenter conservaret, eoque sum in hanc opinionem propensior, quod epist. 2. libro 2. ad Q. Fratrem, apud quem simulatio necessaria non erat, ambigere se de Pompeji animo significat his verbis: *In uno, Pompejus quid velit, non dispicio: familiares ejus quid cupiant, omnes vident.*

Cui qui nolunt] Qui amici non sunt. Similiter cum dandi casu, *Fundano cupio*, dixit ad Q. Fratr. epist. 2. lib. 1. *Favent, & cupiunt Helvetiis*, Cæsar lib. 1. bell. Gall.

Quod eum ornasti] Cum ad eum consul frumentariam curationem detulisti.

Nos] Epistolæ clausula mirum habet artificium. nam, quia rem inclinatam esse dixerat, veritus ne propterea Lentulo, cui omnia debebat, in aliquam negligentiæ, aut etiam ingrati animi suspicionem veniret, avertit a se omnem culpam, excusatione quinquepartita: quod auctoritatis in regia caussa minus habeat, quia pro bene de se merito contendat: quod gratiam suam Pompeji gratia major exstinguat: quod multi ad Pompejum, ab ejus domesticis, & a rege ipso corrupti, rem deferri velint: quod consulares, ob regiam præcipue largitionem, totum consilium de restituendo rege improbent: postremo, quod nonnulli, quorum Lentulus auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderat, non tam virtutis ejus memores essent, quam laudis inimici. quod perfidiæ vitium & hic perspicue notat, & in sequentibus epistolis 7. 8. 9.

Auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus] Epist. 7. *Nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui, fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententia.*

Gratificari] In eo, quod a te caussam regiam ad Pompejum transferunt.

Multo ante, quam profectus es] Prorsus

Embeneratis] Circumfis, ... transflationibus ... pe, illato atque ... His ... translationum quasi luminibus ... inter Latinos. Ciceronis ... det oratio. Translata porro verba pl habere jucunditatis, quam propria, q tamquam quotidiana fastidimus int dum; ac plus etiam ad significand valere, satis constat. nam quia comp rationes, & similitudines rem plane fu jiciunt oculis; ideo translata, quæ nil aliud, quam breves, & concisæ simi tudines sunt, vigere magis in ostende da re, quam propria, videntur. Sed translatione Aristoteles, Cicero, D metrius in primis in illo aureo *περὶ ἑ ρμηνείας* libello, quem pater meus, resti tuendæ cupidus antiquitatis, ante m natum edidit.

Exagitatis] Graviter vituperatis. fi in Oratore: *Plato, exagitator omnium rhetorum, hunc miratur unum.* Et Cœliu epist. 31. lib. 7. *Totus ejus secundus con sulatus exagitatur.*

Invidiam] Infamiam, ob apertam regis largitionem. supra: *Senatus reli gionis calumniam, non religione, sed illam regis largitionis invidia, comprobat.*

Ita versamur] Quasi dicat, Post dis cessum tuum nihil damni factum ef novi: ita versamur in caussa, ut ant quam tu profectus es.

Nostram fidem] Negotiales epistola moralibus fere clauduntur sententiis; & vitandæ satietatis caussa: quia fastidium

...m, dignitatem, voluntatemque
...as.

[E]PISTOLA II.

...]. De rege reducendo: ... Pompejo rem defer... consulatum neque cum exer...ci, neque ab iis, qui cum im...nt. ita Pompejum excludebat, ... imperio esset.

...] *Marcellini*. Sic appellatur ... lib. 5. ad Atticum. In qui...ibris, *Aquil.* non omnino ab... potest enim intelligi de altero ... Philippo, qui sentiebat idem, ...lega. Ac, ne quem offendat ...m nomen, exempla occurrunt ... pauca, ut cum, *Cneus*, ...pejo Magno accipitur; *Publius*, ...io, Ciceronis inimico; *Sextus*, ...ceo, Attici familiarissimo. ... cum consul nominatur, non... quis *Lucius* sit, ostenditur, & ...nciis distinguitur?

...] Pro Pompejo contendentis. ... autem vel non reduci regem ..., vel non ab iis reduci, qui ...rio essent, sed a privatis, ex ...ntentia. ita Pompejus, & Bi...udebantur. Infra: *Bibuli sen...nsules valere cupierunt*. Cani... potest esse Rebilus ille, qui ...idie Kal. Jan. Q. Fabio con...buggetus est, ut in reliquas ...s diei horas consulatum ge...t. 30. lib. 7. *Meruit in Gallia ...ratore*. Hirtius lib. 8. bel.

...l.] Si cum consule altercatur, ... est in senatu. itaque falsa vi...t Valerii doctrina: cujus hæc ... cap. 1. *Tribunis pl. intrare ... licebat: ante valvas, po...is, decreta patrum examina...*od refellunt exempla prope ...illia: quorum unum afferam ... *In senatu a Catone asperе, & ...nium magno silentio*, est accu...num ad prisca fortasse tempo... respexit: cum præsertim di... *licebat*: &, *Examinabant*: ...consuetudine mutata. nam, ...ni pl. senatores non erant,

tunc iis non licuisse curiam intrare, ratio magis probat. postea, nisi senatorii essent ordinis, non videntur petiisse tribunatum. quod Suetonius in Augusto docet his verbis: *In locum demortui tribuni pl. candidatum se petiturum ostendit, quamquam patricius, necdum senator.* Et infra: *Comitiis tribunicius, si deessent candidati senatores, ex equitibus Romanis creavit, ita ut, potestate transacta, in utro vellent ordine manerent.* Id Gellius quoque comprobare videtur lib. 14. cap. 8.

Pag. 9. Tua voluntatis] Auctoritatem senatus Lentulus consul acerrime defendit. unde illud epist. 9. *Sensus bonorum recreatus abs te totus est.* Quibus enim consulibus nova quædam, & extraordinaria imperia placerent, ii, contempto senatu, populi studium, & benevolentiam aucupabantur. qua via Cæsar usus, ad singularem potentiam pervenit.

Ordinem] Princeps ordo, summus, amplissimus a Cicerone senatus vocatur, distinguendi gratia: tres enim erant ordines in civitate, primo loco senatus, secundo equites, postremo ii, qui neque senatores, neque equites erant, qui, de plebe, dicebantur. Sed, quoniam Ordinis nomen honestatem quandam significat; ideo, plebejus ordo, de veteribus, quod sciam, nemo dixit; cum tamen, *tertius ordo*, aut *infimus ordo*, dicerent, plebem ipsam significantes. at senatorii ordinis, equestris ordinis creberrima mentio. id puto caussæ fuisse; quia plebs ex ingenuis tota non constabat; cum in ea libertini essent: quos Ordinem parum proprie vocari, Pedianus ostendit. nam cum de iis, *O modestum ordinem*, Cicero dixisset; subjungit hæc: *Libertinos significat; quorum non conditionem, sed more suo, quasi honestorum ordinem vocat.*

Reconciliata] Quam alienaverat regia largitio.

Appellandis] Nominandis.

Rogandisque] Ut sententiam dicerent. rogabantur enim & a privatis sententiæ: quod hic locus indicat; & infra: *Multi rogabantur, atque idipsum consulibus invitis. Mos quidem erat*, ut sen-

ſententias rogaret magiſtratus is, qui ad ſenatum retulerat. exemplum habemus apud Ciceronem de Lupo tribuno pl. in epiſt. 1. ad Q. Fratrem.

Sententia prima Bibuli] Si ratio geſti conſulatus haberetur, primus rogari ſententiam debuit Hortenſius, ſecundus Volcatius, tertius Bibulus: ſed, quia conſules Hortenſium favere Lentulo, Volcatium Pompejo, Bibulum utrique infenſum eſſe intelligebant, ideo vel primo loco Bibulum rogarunt: (nam, quem vellent, rogare primum poterant, ut Cicero epiſt. 11. lib. 1. ad Att. & Suetonius in Julio docet) vel certe cum ordinem in rogando ſervaſſent, primam tamen pronunciari Bibuli ſententiam voluerunt: cujus exemplum beneficii habemus in epiſt. 12. lib. 10. *Cum Servilius gratia effeciſſet, ut ſua ſententia prima pronunciaretur; frequens eum ſenatus reliquit, & in alia omnia diſceſſit.* Erant autem ii, quorum ſententiæ primæ pronunciarentur, ideo conditione meliore, quia, ſi plures in eorum ſententiam tranſirent, fiebat S. C. neque reliquorum ſententiis locus erat.

Tres legati] Ex iis, qui privati erant.

regem reduci cum exercitu vetantibus.

Cuique rei jam obſiſti non poterat] Satis implicata ſententia videtur, ſed, ut arbitror, explicabitur hoc modo. Quatenus de religione loquebatur, & in quo jam obſiſti non poterat; Bibulo aſſenſum eſt. epiſt. 1. *Hortenſii, & mea, & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu: teneri enim res aliter non poteſt.* Obſiſti autem ideo non poterat, quia factum jam erat S. C. regem cum multitudine reduci, periculoſum reipubl. videri. Antiqui libri omnes, qui apud me ſunt, *Clam*, habent, pro, *Jam*: quod mendoſum eſſe conſtat.

Ierunt in alia omnia] *Ire in alia omnia*, & *Diſcedere*, & *Tranſire*, pro diſſentire, veteres dicebant de quo Feſtus his verbis: *Qui hoc cenſetis, illuc tranſite; qui alia omnia, in hanc partem. his verbis prætor omnium videlicet cauſſa; ne dicat, qui non cenſetis.* ſic loquutus eſt Cœlius epiſt. 13. lib. 8. *Cum prima M. Marcelli ſententia pronunciata eſſet, qui agendum cum tribunis pl. cenſebat; frequens ſenatus in alia omnia iit.* Et Cic. epiſt. 12. lib. 10. *Cum gratia ef-*

num facere] Aut, discedentem facere senatoribus de sua aut, discessionem ipsum faa primus de sua sententia disfacere soleret is, qui retuinde senatores alii sequerenri potest; cur non idem Biis quod Hortensio opposuisse. sua sententia discessionem t, ante quam consules. Quia is non admodum ejus probaam, nec ab eo, sed ab Hormendum intelligeret.

& nova] Iniquum, & novum a discessione facienda, quod l. placeat, fiat potius, quam sulibus.

partibus plures] Qui sic explalisse consules in Hortensii senures ituros a multis partibus, illinc parum omnino agnossimam & ornatissimam lo-, qua elegantissimi ejus ætas in scriptis eleganter usi sunt. *rtibus plures*. Multo plures. Eoo Cœlius ep. 9. l. 8. *Turpe tibi ischum Curioni decem pantheras non multis partibus plures.* In is: *Quibus efficitur, solem multis ajorem esse quam terram.* L. 3. *ultis partibus malit*, pro *multo* ar l. 3. bel. civ. *Eo fama jam prat prœlio Dyrrachino, quod mulpartibus.* Ibidem infra: *Exerro multis partibus inferior.* Sue- Julio: *Innumeras adversariot multis partibus ipsi pauciores averunt.*

] Simulabant Pompeji caussa: les oratione Ciceronis rem Lentulo senatus voluntaigentes, diem consumi passi discessio fieret cum nec a nec a Pompejo regem reduci sed aut a privatis, ex Bibuli, quam senatus jam improut omnino non reduci: quod :

itur] A senatoribus, varie us: cum alii Pompejo, alii averent alii aliter sentirent. Cicero rogaverat. dixit enim: *licendo, tum singulis appellandisque perspexeram.*

Eo die] Cum de certo die loquimur, virili utimur genere cum de tempore muliebri. confirmatur exemplis. quo magis miror Nonium contra sentire. scripsit enim hæc *Diem volunt cum feminino genere dicimus, tempus significare; masculino, diem ipsum. nos contra invenimus.* Turpilius Podio: *Quando equidem amorem intercapedine ipsa lenivit dies*; id est, ipsum tempus. Pacuvius Dulorelte: *Gnatam despondit: nuptiis hanc dat diem.* Virg. Æn. lib. 2. *Ergo dies infanda aderat. mihi sacra parari.* Hæc Nonius verum hæc forasse licentia tribuitur Poetis; quorum testimonio usus est.

Apud Pompejum cenavi] *Cenare apud aliquem*, interdum est & ejus domi, & cum eo cenare: quod hic locus ostendit & ille epist. 9. *Cenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis.* Interdum autem, ejus quidem domi, non autem cum eo cenare: ut epist. 12. libro quarto ad Atticum *Postridie Kal. cena apud me cum Pilia. Apud me*, inquit, id est, domi meæ: quamquam ipse abesset. Cenarum usus non idem semper apud veteres fuit. Primum cibus meridie sumptus *cena* vocabatur vesperi *vesperna* postea meridianus cibus, quem non ordinarium fuisse e Celso constat *prandium* appellatum vespertinus autem *cena*. de quo sic Festus *Cena apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium vesperna quam nunc cenam appellamus* Et alio loco: *Vesperna apud Plautum cena intelligitur.* Et Isidorus lib. 20. cap. 2. *Est etiam cena vespertinus cibus, quam vespertinam antiqui dicebant.* in usu enim non erant prandia. *Merendam* veteres dixisse pro prandio, quod scilicet medio die caperetur auctor est Festus. Nonius autem *Merenda cibus est, qui post meridiem datur.* Idem Isidorus *Merenda est cibus, qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda, & proximo cenæ: unde & antecena a quibusdam vocatur: item merendare, quasi meridie edere.* Sed Festus de priscis temporibus loquitur, cum *merenda* fuit pro prandio; Nonius de suis, cum inter prandium & cenam merenda in usu esset; qui mos hodieque retinetur. Quinquies

igitur quotidie capi solitum esse cibum, quod a paucis tamen factum existimo, animadvertitur; mane, quod *jentaculum* dixere; meridie, *prandium*; post meridiem, *merendam*; vesperi, *cenam*; post cenam, *commissationem*. solæ cenæ quotidie in usu fuere: prandia nec, ut opinor, apud omnes, (de Romanis loquor) & æstate potius, quam hieme: quod Celsus lib. 4. & 7. docet.

Pag. 11. *Honestissimus*] Eo enim die senatus voluntas Lentulo reconciliata videbatur. itaque, quod in prosperis rebus plus habet auctoritatis oratio nostra, quam in adversis; propterea magis idoneum, quam umquam antea, tempus illud Cicero judicavit cum Pompejo colloquendi.

Cum illo locutus] Qui scribunt, *Loquutus*, potius quam, *Locutus*, contra Prisciani auctoritatem faciunt. is enim libro primo: *Q in quibusdam participiis transfertur in C, ut sequor secutus, loquor locutus.*

Hominis] Sic sæpe veteres loquebantur, cum indicare vellent eum ipsum, quem antea nominarant. epist. 1. lib. 3. *Valde hominem diligo.* Et in Verrem: *Nosti os hominis.*

Subiicione cupiditatis] Orta ex con-

dictator annum ad cursum Solis [illegible]
modavit, binis diebus in Janu[illegible]
Sextilem, Decembrem inserti[illegible]
cenos singulos haberent dies, q[illegible]
tantum habuerant. Macrobius, [illegible]
nius, alii.

Perfidia & iniquitate] Perfidia[illegible]
dorum; iniquitate, inimicorum[illegible]

Popularem rationem] A popula[illegible]
in regia caussa, quam ab [illegible]
mendum erit. nam Cato, & [illegible]
tribuni pleb. male erant erga Le[illegible]
animati: & Cato rogationem [illegible]
promulgavit, ut imperium L[illegible]
abrogaretur: Caninius alteram [illegible]
ut Pompejus cum duobus lictoris [illegible]
reduceret. epist. 5. Plutarchus i[illegible]
pejo.

Agi cum populo] A tribunis [illegible]
gere cum populo, est, ut Messala [illegible]
apud Gellium lib. 13. cap. 15. *po*[illegible]
pulum, quod suffragiis suis aut ju[illegible]
vetet. Festus autem, *Cum populo* [illegible]
agere est, populum ad concilium, [illegible]
mitia vocare. Quod eodem spect[illegible]
enim populus aut ad concilium, [illegible]
comitia vocabatur, nisi ut suffra[illegible]
juberet aliquid, vel vetaret.

Salvis auspiciis] Genus illud [illegible]
ciorum, quod, [illegible]

paratos, qui ... religione de-
Religionis enim nomine ... agistratum significat. Habebat
Cicero sui studiosissimos ex col-
... orum, quos vel ad servan-
... cælo, vel ad intercedendum fa-
... ret adducere, Racilium, &
... m. epist. 1. libro secundo ad
... rem.

... sine vi] Cur hoc ter-
... ? Ut ostendat, si tribunos
... auspicia, nec intercessio deter-
... populum tamen ipsum novas le-
... re probaturum. Itaque præter
... tribuni pl. nonnunquam in
... legibus utebantur, nihil ti-
... De hac ipsa vi sic in epist. 2.
... ad Qu. Frat. ... Caninium
... periaturum. De ea-
... de populi studio erga
... , epist. 4. Ego tibi a vi, hoc
... imbecillitate magistratuum, præ-
... possum: ... , possum con-
... , & senatus, & populi Ro-
... studio amplitudinem tuam re-
... Vis autem illa significatur,
... tribuni pl. ut suas rogatio-
... rent, eam populi partem, quæ
... rep. ... videbatur, armis
... rent, operas autem ad suf-
... da inducerent. Describitur
... cum in aliis orationibus, tum
... 1. his verbis: *Forum sepitur:*
... *aditus: armati in præ-*
... *tur, &c.*

... rebus] Ut omnino tribuni
... nihil agere cum populo pos-
... Lentuli dignitatem immi-
...

12. *Pridie*] XVII. Kal. Feb. quo
... iter in senatu sententiæ dictæ

...] Cum senatus legitimus,
quo loco, quo die, quo nume-
... o magistratu oporteret, habi-
... quid vel de publica, vel de pri-
decreverat; tum si ex collegio
... rum pleb. nemo intercedebat,
... tus voluntas erat, & S. C. di-
... eoque nomine inscriptum
tabulis consignabatur; sin au-
senatus non legitimus aliquid
... at, vel tribunus pl. intercesse-
... mum, ac prorsus irritum de-

cretum illud erat, nec S. C. sed sena-
tus auctoritas vocabatur: propterea
quod auctoritatem quandam publicis
tabulis testata senatus voluntas habere
videbatur. testis Livius libro quarto.
Si quis, inquit, *intercedat*, *S. C. au-*
ctoritate se fore contentum. Testis Dionis
historia. nam cum Q. Cassius Longi-
nus, & M. Antonius, tribuni pl. in-
tercederent, quo minus fieret S. C. de
Cæsare ex Gallia revocando; cumque
senatus, Pompejo deditus, a Cæsare
alienus, propterea vestem, ut in ad-
versa tristique re, mutasset: tamen ne
sic quidem factum esse S. C. sed per-
scriptam sententiam esse, Dio lib. 41.
significat. Idemque lib. 42. cum S. C.
intercederent tribuni pleb. senatus ta-
men auctoritas perscripta est. Planissi-
me autem lib. 55. his fere verbis: Si
quando aliquid senatus decrevisset, nec
legitimus senatorum numerus affuisset:
non inerat in eo vis S. C. sed auctoritas
senatus dicebatur, quæ tantum consta-
ret eorum, qui tunc affuissent, volun-
tas, & sententia. observatum idem
est, cum vel senatus alieno loco, aut
tempore, aut non legitimo edicto ha-
bitus esset, vel tribuni pleb. intercesl-
sissent. impedito enim S. C. extare
tamen senatus voluit sententiam suam.
Accedit Ciceronis testimonium in e-
pist. 7. *S. C. nullum exstat, quo redu-*
ctio regis Alexandrini tibi adempta sit;
eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas,
cui scis intercessum esse, ut ne quis omni-
no regem reduceret, tantam vim habet,
ut magis iratorum hominum studium,
quam constantis senatus consilium, esse
videatur. Et ibidem paullo post: *Offen-*
sionem esse periculosam, propter interposi-
tam auctoritatem, religionemque video.
Et epist. 2. libro quarto ad Attic. *Non-*
dum satis erat allatum, quo modo Cæsar
ferret de auctoritate perscripta. Loquitur
ibi Cicero de S. C. ab intercedentibus
Cassio, & Antonio, tribunis pl. im-
pedito. quod ex Dione jam ostendi-
mus. Nec dubito, quin de auctoritate
perscripta, cum senatus decreto inter-
cessum esset, Cicero significet libro
tertio de legibus in eo loco: *Sena-*
tus decreta rata sunto. ast ni potestas par,
majorve prohibessit, perscripta servanto.

Quæ

Quæ licet exempla satis hunc morem ostendant: ut dubitatio tamen omnis auferatur, adscribemus verba S. C. quod Cœlius inclusum epistolæ ad Ciceronem misit: *Si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri.* Et in alio ejusdem S. C. capite: *Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur.* Huic opinioni locum adversari Ciceronis in oratione pro Dejotaro, aliquis fortasse dixerit. *Cum audisset Dejotarus*, inquit, *senatus consentientis auctoritate arma sumpta, consulibus, prætoribus, tribunis pleb. nobis imperatoribus remp. defendendam datam.* Senatus auctoritatem vocat in ea re, de qua S. C. esse factum, Cæsar ostendit libro primo de bello civili. *Decurritur*, inquit, *ad illud extremum, atque ultimum S. C. quo nisi pæne in ipso urbis incendio, atque desperatione omnium salutis, numquam ante descensum est: Dent operam consules, prætores, tribuni pl. quique proconsules sunt ad urbem, ne quid resp. detrimenti capiat.* Hæc S. C. perscribuntur ad VII. Id. Jan. Hoc argumentum duplici ratione refellitur: vel quod, cum S. C. illud contra Cæsarem belli

est. Et in ea pro domo: *Ex senatus auctoritate & senatum, & omnes bonos [illegible] tata veste vidi.* Senatus auctoritatem [illegible] pellat, cum tamen S. C. de mutanda veste factum esset: quod ex oratione pro Sextio cognoscitur. In Vatinium: *Ne hoc quidem senatui relinquebas, ut legati ex ejus ordinis auctoritate legarentur.* Quis non intelligit, *Ex ejus ordinis auctoritate*, pro, ex S. C. dictum esse, cum paullo post sequatur: *Quis legatum umquam audivit sine S. C.? ante te [illegible]* Ergo, senatus consentientis auctoritate arma sumpta, idem valet, quod [illegible] verso approbante senatu, decreto [illegible] tus universi.

Intercessisset] *Intercedere*, [illegible] impedire, ut infra: *Cui cum Cato, & [illegible] ninius intercessissent, tamen est perscripta* [illegible] modo intervenire, ut hic, & epist. [illegible] libro 15. *Cum vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem [illegible]* Et epistola quarta ejusdem libri: *[illegible] quam ornatissima senatus, populique Romani de me judicia intercedere.* [illegible] sensu dixit Cœlius epist. 6. lib. 8. *Significatio ulla si intercesserit; clarius, quam deceat, aut expediat, fiat.* Et in Verrem libro secundo: *Cum Imperatorem [illegible]*

PISTOLA III.

. *A. Trebonio*] Non dubito, fuerit equestris ordinis. nam senatoribus non modo turpe metiam veteri lege non licuit. o 21. *Q. Claudius tribunus pl.* *, ne quis senator, cuive senator* *t, maritimam navem, qua plus,* *ntarum amphorarum esset, ha-* *fatis visum ad fructus ex agris* Praeterea, splendoris mentio ad equitem videtur.

cia] Cilicia.

] Jure igitur a me commen-

] Multis in locis: nam, si uno t, minus esset necessaria com-. Saepe ad rei magnitudinem mplitudo, ut in epist. Caecinae *amquam id magnum, & amplum* vent. lib. 1. *Magna, & ampla* Sextio: *Non aggrediar ad illa* *atque amplissima.*

ta] Impedita enim, ne tibi n afferrem, haud libenter tibi darem.

annos utor valde familiariter] mmendationis est caussa. quo nur, eum commendare debe-l, si hoc accedit, ut & multos : valde familiariter utamur; of-solum justo, verum etiam pro-ario ad commendandum im-

ndore] Saepe *Splendorem* Cice-equitibus Romanis, ut ep. 26. *Magnam ex eorum splendore &* *ia capies voluptatem.* & epist. 27. libri: *Sex. Aufidius splendore* *mani nemini cedit.* In oratione io Amer. *Equestrem splendorem* :. Est autem splendor in equite, non ex aliquo magistratu par-t ipso ordine, qui fuit in civita-tissimus. probatur ipso inter-erone: cujus haec sunt in ora-Coelio: *Objectus est pater va-* *l aut parum splendidus ipse, aut* *e tractatus a filio diceretur. De* *, Coelius natis ac majoribus natu* *t mea oratione tacitus facile ipse* *t. De dignitate* dixit, cum ad illud, *Parum splendidus*, responderet. ex quo apparet, splendorem, & dignitatem in equite idem esse.

Ceterorum] Bonus igitur vir, qui abundet amicis.

Gratissimus in provincia fuit] Ne me putes ignotum hominem tibi commendare. Malim, *Gratiosissimus*: cum sequatur, *se apud te gratiosum fore*: nec omnino loquendi modus placeat, Gratum esse aliquem in provincia. significat autem, apud eos potius, qui provinciae praefuerunt, gratiosissimum fuisse, quam apud provinciales, privatique juris homines.

Tuum in me amorem] Omnibus notissimum & beneficii tui magnitudine, & novitate meorum temporum.

Nostramque necessitudinem] Mutuus amor ostenditur, nec sine caussa. hoc enim significat: quia tu me amas, Trebonius futurum sperat, ut id, quod cupio, consequar: quia vero ego te vicissim amo, dignum esse me, qui hoc impetrem, arbitratur.

Libertos, procuratores, familiam] Apparet, id quod Cicero dixit, magna fuisse, & ampla Trebonii negotia: cum ea liberti, procuratores, servi tractarent. sic epist. 29. lib. 12. *Tantum velim existimes, si negotia Lamiae, procuratores, libertos, familiam quibuscumque rebus opus erit, defenderis, &c.* Liberti, ut meliore, quam servi, jure sunt, cum civitatem adipiscantur; sic deteriore, quam ingenui, cum honores non capiant. sunt autem vel singulorum hominum, quibus antea serviebant, vel societatum, vel fanorum, vel opidorum beneficio liberati. si singulorum, ab iis praenomen, & nomen sumebant, retento servili nomine, quod post manumissionem tertio loco quasi cognomen ponebatur, ut *M. Tullius Tiro*: si societatum, earum nominibus utebantur. *Asiatici*, *Siculive liberti* vocati: si fanorum, ab iis appellabantur, ut *Venerii, Mercuriales, Capitolini*: si opidorum, ab iis quoque, ut *a Faventia Faventini, a Reate Reatini*. Romae mos antiquus immutatus est: nam cum liberti Romani dicti essent, ad similitudinem libertorum municipalium, postea magistratus nomina, qui eos liberaret, acceperunt: in servis tamen publicis,

cis, quæ in libertis est amissa, vetus appellatio mansit: semper enim dicti sunt, publici servi Romani. Hac tota de re M. Varro, sed obscure satis, nos tamquam interpretes, quam planissime fieri potuit, ejus doctrinam studuimus explicare. *Procuratores* vocat, vicarios juris sui: *familiam*, servos, ut in Bruto: *Cum insimularetur familia, partim etiam liberi homines societatis ejus.*

T. Ampius] Qui ante Lentulum Ciliciæ præfuerat, prætorius, non consularis. *T. Ampium* tribunum pl. nominat Vellejus libro 2. qui cum T. Labieno collega legem tulit, Cicerone consule, ut Pompejus post victoriam Mithridaticam ludis Circensibus corona aurea & omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem prætexta, coronaque aurea. Inter tribunatum autem, & præturam cum anni quattuor intersint, prætor fuisse videtur Pisone & Gab. coss. id est, quadriennio post Ciceronem consulem, & anno sequenti, Lentulo & Metello coss. ivit in Ciliciam: eique postero anno Lentulus, Marcellino & Philippo coss. successit. itaque ratio temporum probare videtur, Ampium qui Ciliciæ præfuit ante Lentulum, eum esse, quem [illegible]

rum accuratam, exquisitam, [illegible] studii plenam.

EPISTOLA IV.

Pag. 14. *A. d. XVI. Kal. Febr.*] Continuo triduo, idibus, XVII. [illegible] Kal. actum est in senatu de reducti[illegible] regis. comitialis dies fuit, quo [illegible] stolam Cicero scripsit XV. Kal. [illegible] lib. 2. ad Qu. Fr. cognoscitur. [illegible] diebus cur nihil sit confectum, [illegible] quidem obstitere caussæ, sed [illegible] mine omnes, nimirum [illegible] pleb. iniquitate, comprehen[illegible] nam idibus Caninius tribunus pl. [illegible] que cum Lentulo consule altercatu[illegible] ut diem consumpserit. XVII. Kal. [illegible] discessio fieret in Hortensii sententia[illegible] quæ Lentulo decernebat, ut [illegible] duceret; Lupi tribuni pl. iniqua, [illegible] va prohibuit oratio. XVI. Kal. [illegible] versariis Lentuli, id est, tribuni [illegible] extracta est variis calumniis.

Pulcherrime] Honestissime, [illegible] rifice.

Staremus] Translatio a pugnanti[illegible] qui *stare* tunc dicuntur, cum [illegible] cepere, locum obtinent: quod [illegible] tudinis est.

[illegible], binos addidit, &, ut tricenos singulos haberet, qui antea tantummodo [illegible]x. habuerat, effecit. auctor Macrobius.

Fregeramus] Pergit in translatione. [illegible], frangere impetus adversarii, de [illegible]tibus usurpatur. significat, quod [illegible] epist. 2. dictum est: *De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia.*

Certamen] Tertium, & ultimum translationis verbum; longius autem producta, similitudo potius, quam translatio, videretur.

Sententia Volcatii] Ut Pompejus regem reduceret: de quo Lupus tribunus pl. retulerat.

Adversariis] Præsertim tribunis pl. de quibus infra: *Nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum: qui nunc, populi Romani nomine, re autem vera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere; satis provisum est, &c.*

Variis calumniis] Senatores cum eam rem, de qua sententiam rogabantur, perfici nollent, longa oratione, ut diem consumerent, utebantur. jus enim erat, ut sententiam rogati, dicerent ante, quidquid vellent alius rei, & quoad vellent. quod in libro de officio senatorum Capito scriptum reliquit. Hac igitur potestate, improbo, astutoque consilio rem extraxerunt Lentuli adversarii, cum alius alia diceret, ut diem eximerent: quod est factum. *Varias calumnias* vocat Cicero varias caussas ficte inductas, varia figmenta, cum nihil verum, nihil [illegible] animo loquerentur, sed tantum ut rem ducerent, diemque dicendo extraherent. sic 2. lib. 2. ad Fratrem: *Per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est.*

Frequenti senatu] Cum adessent plurimi senatores. Plures quadringentis in senatu affuisse, bis omnino, ut mea memoria est, legi; CDX, in oratione post reditum in senatu, CDXV, epist. 10. l. 1. ad Att.

In magna varietate] Sic tres mei, sic & unus Alberti Ferri, optimi eruditique adolescentis, & duo præterea Sigo[illegible] veteres libri. Varietatem autem sententiarum dicit. hoc enim in pri[illegible] hoc artificium, in magna varietate, magnaque invidia, caussam tamen obtinere. in quo suum officium tacite Cicero commendat. quis enim nescit, operam officiumque nostrum laudari magis, ubi quid obtinemus in magna sententiarum varietate, quam si varietas non magna sit? Sententias quisque varie decernentium exposuit in prima epistola; Hortensii, de reductione regis uni Lentulo mandanda; Crassi, de tribus legatis, etiam ex iis qui cum imperio essent; Bibuli, de tribus item legatis, sed ex iis tantum, qui privati essent; Servilii, ne rex reduceretur; Volcatii, ut reduceretur a Pompejo. ut magnam fuisse varietatem sententiarum necesse sit, ubi Lentulo consulares quatuor, Crassus, Bibulus, Servilius, Volcatius, adversarentur, in qua tamen varietate caussam Lentulus obtinuisset, nisi variis calumniis ab ejus adversariis extracta res esset. Epist. 2. lib. 2. ad Q. Fr. *Per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est.*

Invidia] Consularium: de quibus in epist. 1. *Si esset in iis fides.* In 2. *In tanta hominum perfidia.* In 5. *Eandem fidem hominum.* Et ibidem: *Si quid hominum perfidia detraxerit.* Et in extremo: *Amicum ex consularibus neminem tibi esse video.* In 6. *Proditores appellat.* In 7. *Vehementer quosdam homines invidisse dignitati tua.* Ibidem: *De consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis.* Aliquanto post: *Esse te in principibus facile passi sunt, evolare altius certe noluerunt.*

Alio] Ad alios: cum quidam soli Pompejo caussam regiam deferri vellent; alii aliter sentirent.

Acerbum] Acrem adversarium: quod ante eum diem non contigerat. non tamen uni Lentulo, sed Pompejo pariter acerbum fuisse arbitror: oderat enim pessime socerum Pompeji C. Cæsarem, ut Suetonius ostendit: quare Cæsaris potentiam augenti quotidie Pompejo non amicum fuisse verisimile videtur. & eum Pompejus ipse suum esse obtrectatorem ajebat. epist. 3. lib. 2. ad Q. Fr.

Curionem] C. Scribonium Curionem, consularem, & triumphalem, patrem

timebant. ideo ſu
ſum eſt, ne quid ſal
aut jam ſine vi ager
Ante comitia] A
ſem, quo deſigna
majores centuriatis
tributis.
Laturos] Cato tr
eſt: promulgavit en
liciæ imperium abro
Legem Pupiam]
diebus haberi ſenatu
Fr. ep. 2. lib. 2. *Per*
res calumnia extracta
dies comitiales, per q
non poterat. Et Epiſt.
diebus Appius interpret
ſe lege Pupia, quo min
&c, quod Gabinia ſanctu
legatis quotidie ſenatum
Perfectis] Auditis, &
ſo, remiſſis.
Legationibus] Quibus
lex Gabinia jubebat.
Pag. 15. *Ficta religion*
eos religio movebat: ſed
nis malevolentiam ſuam
ligionis calumnia vocatur i
Vellet ire] Ademto e
nemo ire vellet: cum Alex
cogerentur armis, regem
cepturos conſtaret.
Ab ſenatu] Non enim
adverſariorum tuorum culp
ſio fieret, commiſſum eſt.
Qui nunc] His comitiali
quorum ...

quacunque re valemus, totum id amplitudinis nomine comprehenditur. Interdum tamen, ut in epistola sequenti, cum dignitatis mentione conjungitur; non ut aliquid addatur, sed ut id nominetur, quod in amplitudine præcipuum est. Definitur his verbis lib. 2. de Inventione: *Amplitudo, est potentiæ, aut majestatis, aut aliquarum copiarum magna abundantia.*

EPISTOLA V.

AFficior summo dolore] Non enim tam lætor officio meo quam angor incommodo rerum tuarum.

In tua dignitate] De qua agitur in regia caussa.

In mea salute] Cum ab amicis proditus in exsulium abii.

Nos cum] Morali parte, quam brevitas decet, absoluta, negotialem aggreditur.

Exorta est] Præter expectationem: quia Cato & Caninius negaverant se nullam legem ante comitia esse laturos.

Catonis] Quem Lentulus acerbissimum habuit ab initio tribunatus, turbulentum adolescentem, ut ait Fenestella, & audacem, nec imparatum ad dicendum. Cicero autem epistola secunda libro primo ad fratrem: *Cato adolescens, nullius consilii, sed tamen civis, & Cato, vix vivus effugit.*

Promulgatio] Vt Lentulus e Cilicia revocaretur. epistola tertia libro primo ad fratrem: *Cato legem promulgavit de imperio Lentulo abrogando. vestitum filius mutavit.* Promulgari leges solitæ sunt per trinas nundinas antequam ferrentur; ut posset eas per otium, qui vellet, examinare; ne repente, quo die lex ferretur, de incognita re suffragium populus ferret. de quo diximus in libro de Legibus.

A minore cura ad summum timorem] Multo enim levius est, curare, ut aliquid accedat ad dignitatem, quod ex regia caussa sperabatur; quam timere, ne tota dignitas amittatur, quod ex lege Catonis impendebat.

Perfidiam] Si enim in officio manserint amici, qui suam nobis operam ad impediendas tribunorum pleb. rogationes polliciti sunt, nihil timemus. Epistola secunda: *Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo, aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi, possit.* Idem epist. 4.

Quoquo modo] Difficili enim loco res est.

Profecto] Conjunguntur, *Quidem profecto*, *Quidem certe*, cum id, quod cupimus, imminuitur: ut *ego te ista molestia si non liberabo, levabo quidem certe.* & hic: ex promulgata lege nihil magis, quam perfidiam timemus: Catoni quidem interim, quamquam inclinata re, profecto resistimus: enitimur enim, quantum in nobis est, ne lex a Catone promulgata perferatur.

De Alexandrina re, caussaque regia] In quo *Res*, & *Caussa* differant, satis ostendimus epist. 1. Infra quoque conjunguntur, epist. 7. *In hac ratione quid res, quid caussa, quid tempus ferat, tu facillime optimeque perspicies.*

Eripiatur] Vt Pompeius regem reducat. sequitur enim paulo post: *Ad quem prope jam delatum esse existimatur.*

Pag. 17. *Eripiatur caussa regia*] Ante aliquot annos, *Caussa regia*, sustuli, ut glossema.

Deseratur] Ne quis omnino regem reducat: quod & Servilio placebat, ut epist. 1. & postea decretum est a senatu, ut epistola septima.

Quiddam tertium] Quid hoc sit, plane non exponit: sed videtur significare: si Lentulus regem non reducat, neque sibi, neque Selicio displicere, ut a quovis alio potius, quam a Pompejo, reducatur. Minus autem est, non displicere, quam placere: non enim omnino placet, quod non displicet. placebat Ciceroni, ut Lentulus regem reduceret; id si obtineri non posset, a quovis alio potius, quam a Pompejo, reduci non displicebat.

Jacere] A nemine restitui. ne caussa regia deseratur, proxime dixit: infra conjungit utrumque verbum, *Desertum se, atque abjectum fore.*

Nobis repugnantibus] Primum pugnabimus, ut ad te deferatur: sin id non pote-

poterit, ne deferatur ad Pompejum, repugnabimus.

Delatum esse] Ex Volcatii sententia, studio maxime duorum tribunorum, Lupi, & Caninii. epist. 1. 2.

Repulsa] Pertinet ad illud tertium, quod sibi non displicere dixit: rege enim ad Pompejum delato, Lentulus repulsam tulisse videretur; sin utroque rejecto, alia quapiam ratione reduceretur, jacturam existimationis suæ Lentulus in eo nullam faceret.

Tua sapientia] Hoc eo spectat, ne Lentulus admodum speret de rege reducendo. Est autem ea gratior consolatio, quæ cum laude conjungitur. itaque dat ei sapientiam & fortitudinem: quarum altera judicat, quanti quidque faciendum sit; altera, quidquid accidat adversi, facile fert, atque contemnit. propterea, cum Nigidium quoque consolaretur, admonet eum utriusque virtutis. *Quid sit*, inquit, *forti, & sapienti homine dignum, tu videbis.* Eandem Lentulo tribuit animi magnitudinem epist. 7. cum ait: *Magnitudinem animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne umquam inflectat, cujusquam injuria.* Et epist. 9. *Novi animum tuum, cum magnum, & excelsum, tum*

[illegible] amplitudinem, & glori[illegible]
rebus gestis, quas in provincia [illegible]
hæc adhortatio potius, quam [illegible]
sit; quod iis verbis confirmat [illegible]
Hæc professio [illegible], quanti [illegible]
quantaque [illegible] futura sit, [illegible]
quantum ex provincia, atque [illegible]
laude accesserit.

Gravitate] Est enim levitatis, [illegible]
tare, quæ non veram solidamq[illegible]
dem, sed fucatam inanemq[illegible]
tatur, quidquid eveniat in [illegible]
non esse Lentulo vehementer la[illegible]
dum significat.

Positam existimare] Non in [illegible]
ne regis.

Fortuna] Non enim, quæ lib[illegible]
ipso, virtutem, & gravitatem ti[illegible]
quam detrahet: cetera si amiseris[illegible]
tibi, sed iis, quorum amicitia [illegible]
vitio dabitur. Videtur in fortun[illegible]
nis numerare speciem quandam [illegible]
tatis, non a virtute, & gravitate, [illegible]
honoribus qui deferuntur, id est, [illegible]
pulari sensu profectam. Vide qu[illegible]
mus ep. 3. lib. 2.

Elargita est] Copia significat[illegible]
Lentulus æquiore animo ferat, si q[illegible]
rebus abundat, de iis aliquid de[illegible]
tur.

agnitudinisque animi est? Et omnino tota res alia videtur: tum agnosci- epistolæ principium in his verbis: *quæ agantur, quæque acta sint, ea* *&c.* Aut hoc est alterius Epistolæ tium: aut quæ sequuntur, non eo- die scripta sunt, quo superior epi- pars: sæpe autem accidit, ut lite- non continua, sed crebro repetita iptione conficiamus, singulis diebus aliquid appingentes: id quod in istolis ad Atticum scriptis sæpissime videmus.

Pag. 18. *Quæ ante ... posita sunt in conjectura*] Quæ conjectura licet asse- qui: quæ possunt e signis divinari. *Conjectura*, & *divinatio*, non idem sunt. conjectura ducitur e signis, divi- sæpe signa non sequitur. ita fit, omnis conjectura divinatio sit, non ...

Quæque mihi videntur fore] Transit generali sententia ad particularem. generale illud est, *Quæ posita sunt in conjectura:* particulare hoc, *Quæ mihi videntur fore.* Ædilis autem hoc anno Clodius Milonem de vi ad populum accusavit. epistola tertia libro secun- ad fratrem, & in oratione pro Sex- o.

Apud populum] Populus de reis ju- dicabat, accusante tribuno pleb. aut ...

Conviciis] Cum enim Clodius de ... superiore (ut ait Plutarchus) in- terrogaret suos in concione stantes, ... esset, qui plebem fame necaret? respondebant operæ, Pompejus; quis Alexandriam ire cuperet? Pompejus. ... convicium impetus accessit: nam oratione pro Milone, *Reo*, inquit, *Milone ad populum, accusante P. Clodio, ... in Cn. Pompejum pro Milone dicen- ... impetus factus esset, quæ tum non ... occasio, sed etiam caussa illius oppri- mendi fuit?* Epistola tertia libro secun- ad fratrem: *Hora fere nona, quasi ... dato, Clodiani nostri consputare cœ- perunt. exarsit dolor. urgere illi, ut loco moverent.*

... factus est] Exagitatus, vehemen- perculsus.

Catone] C. Catone tribuno pleb. de ... supra.

Vehementer esse perturbatus] Non tam, quod aspere & acerbe accusatus esset a Catone, quam quod senatorum om- nium magno silentio. hac de re sic epistola tertia libro secundo ad Q. Fr. *Eo die Cato est vehementer in Pompejum invectus, & eum oratione perpetua, tam- quam reum accusavit. de me multa, me invito, cum mea summa laude dixit. cum illius in me perfidiam increparet, auditus est magno silentio malevolorum.* Pruden- tiam Ciceronis licet in hoc animadver- tere, quod, ad Lentulum cum scribit, se laudatum a Catone, non dicit: ne ani- mum ejus offenderet. non enim æquo animo Lentulus ferre posset, ab eo lau- datum esse Ciceronem in senatu, qui rogationem de imperio sibi abrogando promulgaverat. in ea vero ad fratrem epistola, libere, ut res erat, ita scribit: quamquam addit, *Me invito:* ne vide- retur ejus hominis oratione delectari, qui suam laudem Pompeji cum infamia conjungeret. Alienatum a Pompejo senatum Plutarchus ostendit, quia Ci- ceronem superiore anno, a Clodio tri- buno pleb. oppugnatum, deseruerat: propterea, cum C. Cato perfidiam e- jus in Ciceronem increparet, magno omnium silentio auditus est.

Nihil enim tibi detraxit senatus] De- derat tibi, ut regem reduceres: id post- ea non detraxit, sed exercitum: quem non tam tibi, quam omnino omnibus ademptum existimare debes. Duo S.C. facta esse jam dixi, unum ipso Lentulo consule referente, ut rex a Lentulo reduceretur; alterum referente Mar- cellino consule, ne cum exercitu redu- ceretur.

Per eandem religionem] Per quam tibi detraxit exercitum. itaque nihil tibi proprie est ademptum, sed quod habe- re prorsus nemo potest.

Id quod cogitabat] Faciliorem enim sibi reditum duce Pompejo, quam quo- vis alio, pro summa ejus apud omnes gentes auctoritate, rerumque gestarum gloria, sperare poterat.

Pag. 19. *Proficiscatur ad te*] Per suos creditores, & per eos, quorum sibi vo- luntatem largitione adjunxit, agat, ope- ramque det, ut abs te reducatur.

Nosti hominis tarditatem, & tacitur- nita-

nitatem] Simulationem Pompeji, & consuetudinem in occultanda voluntate, modeste describit. non enim videri vult ejus ingenium & mores carpere, quem optime de se meritum negare non poterat. præterea fungitur officio boni viri, cum inter amicissimos suos, Lentulum, & Pompejum, quantum in ipso est, amicitiam conservat. itaque, cum ad Q. Fr. scriberet, libere suum sensum aperuit. *Pompejus*, inquit, *noster in amicitia P. Lentuli vituperatur.* Naturam ejus ostendit epist. ult. lib. 3. ad eundem: *Velit, nolit, scire difficile est.* Et ad Att. epist. 10. libr. 4. *Nos hic cum Pompejo fuimus. multa mecum de rep. sane sibi displicens ut loquebatur. sic est enim in hoc homine dicendum.* Cœlius autem epist. 1. lib. 8. *Solet aliud sentire, & loqui.* Ejusdem tarditatem idem ostendit epist. 4. *Cum, ex Gallia, coactus esset dicere Pompejus, se legionem abducturum, sed non statim sub mentionem, & convicium obtrectatorum.*

A Catone] De cujus rogatione promulgata supra dixit.

Facile] Vel auspiciis, vel intercessione tribunicia. epist. 2. & 4.

Neminem] Idem scribit in epist. 7.

Obscurius] Iniquitas eorum apparet.

terdum negat, ac tollit quod d[illegible] est, *ut non dives, sed insp*[illegible] auget ut hic. nam qui præest, e[illegible] terest. Usus Latinæ linguæ pos[illegible] *Sed etiam*: verum unica particula[illegible] pro *Sed etiam*, nonnunquam [illegible] contentus est.

Me in summo dolore, quem in [illegible] *bus capio, maxime scilicet consolat*[illegible] Contrarium illud epist. 8. lib. [illegible] *magna consolatione ingens mæ*[illegible] De hac figura diximus epist. 9. [illegible] *lestia gaudeo.*

Pag. 20. *Sc*[illegible]] Alibi per i[illegible] negat, ut in oratione pro Rabi[illegible] duellionis reo: *Scilicet tibi* [illegible] *dolorem patrui tui more attulit*, [illegible] *Graccho fratris.* Et Terentius: [illegible] *lus curat scilicet.* Et Virgilius: [illegible] *superis labor est.* Hic affirmat, [illegible] ut epist. 21. lib. 9. *Privatas* [illegible] *eas tenues, agimus subtilius;* [illegible] *ama, scilicet ornatius.* Epist. 1[illegible] *Ex interitu reip. nullam spem* [illegible] *proponebam, ex reliquiis magnam*[illegible] ult. lib. 1. ad fratrem: *Si* [illegible] *communem casum misericordia* [illegible] *scilicet incredile quiddam assequ*[illegible] pist. 10. ad Att. lib. 13. *Hu*[illegible] *partem valet Scilicet*

nem] Quam expressit epist. 5.
is: *Te autem videre, & sentire*
idem hominem in tua dignitate,
in mea salute sum expertus, ex
ris intellexi. Et epist. 7. *Simil-*
in re dissimili tui temporis nunc,
quondam, fuisse rationem. Ibi-
ta: *In te, homine omnium nobi-*
similia in viderum vitia perspexi.
tur tua dignitas] In explanando
e nihil duco fieri a me posse ele-
aut etiam utilius, quam si con-
milia similibus: vel ut illustren-
turæ sententiæ: vel ut copia pa-
lic quid Cicero sibi velit, ob-
non est: hoc ipsum tamen quod
mus, ex comparatione quodam
iet apertius ostendit, & salu-
dis esse, quam dignitatem; &,
gravius, quam violari. dixit
iis verbis, nec minus ornate,
quenti: *Multum interest, utrum*
inuatur, an salus deseratur. Nec
e admodum illud epist. 5. *Te*
& sentire eandem fidem hominum
gnitate, quam ego in mea salute
ertus, ex tuis literis intellexi.
itudo] Ob amicorum infidelita-

non timuerim, qua ne tu quidem
s timenda duxisti] Promulgata
s rogatione de abrogando tibi
imperio, non timui: quia nec
atria pulso, timueras; cum spe-
turum, id quod evenit, ut ea
lamitas etiam honori esset: quæ
æque nunc in rebus tuis conso-

a te enim] Fac ut te tui similem
amus; fortem animum habes,
semper habuisti. Significat id,
n epist. sequenti: *Magnitudinem*
ui ne umquam inflectas cujusquam

meris, ut Græci dicunt, unguiculis]
itia: dixit enim in epistola se-
: *Vt omnem gloriam, ad quam a*
inflammatus fuisti, omni cura, at-
ustria consequare. sæpe hoc Cice-
rat in Græcis libris; nos ege-
emplis. Plutarchus tamen ἐν τῷ
ἰδῶν ἀγαγῆς, ἐξ ἁπαλῶν, in-
sic enim est in antiquo libro no-
ii, & eruditissimi juvenis Io.
Vincentii Pinelli) ἐνύχων ἀγαπῶσι τὰ
τέκνα.

Illustrabit] Elucet enim virtus in ad-
versis.

Studia officiaque] Recte conjungun-
tur. potest enim & sine officio stu-
dium, & sine studio officium esse: cum
animi studium sit, officium opera pro-
betur; & studium sine officio parum
prosit, officium sine studio langueat.
sic epist. sequenti: *De consularibus nemi-*
ni possum aut studii erga te, aut officii esse
testis. Epist. 5. lib. 5. *Homo omnium*
meorum in te studiorum, & officiorum ma-
xime conscius. Ad Att. epist. 14. lib. 15.
Ex omnibus, mi Dolabella, studiis in me,
& officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi
& amplissimum videri, & gratissimum
esse.

Non fallam opinionem tuam] Simile
illud, quod, augendæ copiæ gratia, sub-
jungam, epist. 10. lib. 3. *Omnia velo a*
me & postules, & exspectes, vincam meis
officiis cogitationes tuas. Et apud No-
nium in fragmento Ciceronis epistolæ
ad Cæsarem juniorem: *Posthac, quod*
voles a me fieri, scribito. vincam opinio-
nem tuam. Quæ scilicet eo pertinent, ut
ostendatur, morale quiddam esse, & de-
cere in primis, epistolas claudere signi-
ficatione benevolentiæ.

EPISTOLA VII.

Pag. 21. QVem tu me esse voluisti] Si
volo dignus eo loco esse,
in quem me, inimicorum injuria pul-
sum, tua virtus restituit.

Temporum] Biennium jam aberat
Lentulus.

Quoties] Antiqui & lapides, & li-
bri, in his etiam Mediceus, *Quotiens.*
quod si probamus: eadem ratione di-
cendum erit, *deciens, viciens, centiens,*
miliens, & similia, me quidem non li-
benter assentiente.

Qua quisque in te fide sit, & volunta-
te] *Fide*, ad amicos pertinet: *volun-*
tate, ad omnes. vel, de iisdem quæ-
rebat Lentulus, & qua fide, & qua
voluntate essent. nam infra: *Et fide,*
& animo in te singulari. Nisi me fallit
aurium judicium, suavior hic est nu-
merus, quam, quod aliis placuit, *Qua*

fide

[illegible]
quam ego in tua salute sum [illegible]
tuis litteris intellexi.

Plurimum juvare potuerunt] C
[illegible] videtur describere : de [illegible]
fra ; *De consularibus, nemini possu*
studii erga te, aut amici animi esse
Et epistola quinta : *Amicum ex*
laribus neminem esse video, præter
tensium, & Lucullum. ceteri sunt p
obscurius iniqui, partim non dissimul
irati.

Pag. 22. *Invidiosæ dignitati tuæ*] I
Quam esse in principibus facile sunt
evolare altius certe noluerunt.

In re dissimili] Infra : *Multum*
teresse, utrum laus imminuatur, an
deseratur. Et epist. 6. *Minore in re*
latur tua dignitas, quam mea salus a
fit.

Nostri quondam] Cum ejectus p
sum, tum eorum odio, quos
caussa læseram, tum eorum invi
quorum auctoritatem, dignitatem
lustratemque defenderam. quod i
tibi, quamquam dissimili in re,
tigit.

Et magistratibus L. Racilium]
quitur de magistratibus anni sup
ris ; dixit enim, *Quo quidem tem*
& infra, *Temporibus illis*, id est,
cellino & Philippo coss. Racilius
tem eodem anno, quo Lupus, t
nus pleb. fuit, ut constat ex epi
prima libro secundo ad Q. Fra
Lupum vero tribunum pl. fuisse
cellino & Philippo coss. plane cogn

det ad illud, *Qua quisque in te fide sit, & voluntate.*

Officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententia] Favere me tibi, fortasse homines arbitrantur, non quod ita sentiam, sed quod beneficio tuo victus, ingratus esse non possim. id aperte significat in prima: *Nos in caussa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus.*

Videatur] Videri possit.

Aut studii erga te, aut officii, aut amici animi] Ostendi jam, inter officium, & studium quid intersit. minus autem est, Amici animi, quam studii: cum in aliquem amico esse animo possimus, nec tamen ei studere, aut ejus caussa laborare. itaque hoc significat: in consularibus non modo studium erga te, aut officium, sed ne amicum quidem animum perspexi. Et ut hic, amicus animus, minus, quam amor, significat: sic, non amicus animus, minus, quam odium, valet: ut epistola tertia libro secundo ad fratrem: *Crassus aderat tum, Miloni animo non amico,* pro, leviter infensus.

Pompejum] Consulatum hoc anno cum Crasso gerentem: quod infra patet.

Non solum a me provocatus] Tribus modis legitur in antiquis libris: *Non solum a me provocatus:* recte: *Non solum me provocante:* & hoc recte: *Non solum me provocatus:* ut in Mediceo, & aliis mendose.

Sua sponte] Libenter Pompejum purgat: veretur enim, ne qua Lentulo de ejus cupiditate suspicio hæserit. Epistola prima: *In senatu palam sic egit caussam tuam, ut neque, &c.* Epistola secunda: *Ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis.*

Temporibus illis] Cum ageretur in senatu de Ptolemæo reducendo, Marcellino & Philippo coss. scripta enim est hæc epistola Pompejo & Crasso coss.

Non sæpe in senatu fuisse] Quod esset cum imperio, curationi frumentariæ præpositus. ingredi enim urbem, quod jam dixisse me arbitror, non licebat iis, qui cum imperio essent.

Non sæpe] Interdum enim, qui erant cum imperio, petebant a senatu, ut ingredi urbem liceret itaque Pompejus, quod ep. I. declarat, egit Lentuli caussam in senatu: &, *ut laudaret P. Sextium reum, introiisse eum in urbem,* legitur in epist. 9. quod aliis quoque probatur exemplis.

Quod facile intellexerim] Nota erat Lentulo Pompeji taciturnitas, & simulatio: unde illud epist. 5. *Nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem.* propterea Cicero, ne dubiam sequi conjecturam videatur, hoc addit: *Quod facile intellexerim.* Quasi dicat: nec enim suæ voluntatis, ut solet, obscura signa dedit. infra: *Perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare.*

Sapientia] Quia retinendam viri excellentis amicitiam sapientissime judicaveris.

Visa est] Proprie, admirabilis visa est: fortasse non item, jucunda visa est. nec tamen, *jucunda*, alio referri potest. sed interdum in scribendo ea, quæ longius distant, ad proxima verba accommodamus.

Liberalitate] Significatur quod in epistola prima scriptum est: *Cum summa testificatione tuorum in se officiorum.* & in eadem infra: *Quod eum ornasti.* Liberalis autem in Pompejum Lentulus fuerat, cum de frumentaria curatione ad eum deferenda & egerat consul, & obtinuerat.

Opinionem suæ cupiditatis] Ortam ex eo, quod ejus familiares omnes de re Alexandrina ei mandanda vehementer contenderant. epist. I. & 2.

Te ab se abalienatum] Moneo lectorem, in nullo vetere libro sic legi, sed aut abesse, *Te*, aut esse, *Tua*, non *Te*, ut in Mediceo: quod mendi suspicionem auget. præterea, pro, *Ab se*, antiqui omnes libri, ii quidem, quibus ego nunc utor, habent, *Abs te.* quod eruditorum judicio perpendendum relinquam: tantum feci, ut veterem scripturam fideliter ostenderem: quod officii mei ratio postulare videbatur.

Epistola] Cum dicatur, *Epistolium*, & *Stola*, Græce autem ἐπιστολὴ, cur non dicam, *Epistola*, potius quam,

fide quisque in te sit, & voluntate. opinioni nostræ cum alii non pauci, tum ille etiam insigni vetustate Mediceus liber suffragatur.

Maxime debuerunt] Perfidiam sæpe accusat. Epistola prima: *Si esset in iis fides, in quibus maxima esse debebat; non laboraremus.* Epistola secunda: *Dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus.* Epist 5. *Te videre, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi.*

Plurimum juvare potuerunt] Consulares videtur describere: de quibus infra; *De consularibus, nemini possum aut studii erga te, aut amici animi esse testis.* Et epistola quinta: *Amicum ex consularibus neminem esse video, præter Hortensium, & Lucullum. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati.*

Pag. 22. *Invidisse dignitati tuæ*] Infra: *Quem esse in principibus facile sunt passi, evolare altius certe noluerunt.*

In re dissimili] Infra: *Multum interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur.* Et epist. 6. *Minore in re vio-*

secundo consulatu, Appianus & Dio docent. Tribunum pl. Plutarchus in Probl. negat magistratum fuisse: idque multis argumentis probare conatur. ut dissentire videtur Livius: apud quem libro secundo Appius consul clamitat, privatum tribunum pl. esse, sine imperio, sine magistratu. Sed utrumque refellit Cicero & hic, & libro primo de Orat. cum ait: *Exierant cum Crasso adolescentes, C. Cotta, qui tum tribunatum pl. petebat, & P. Sulpicius, qui deinceps eum magistratum petiturus putabatur.* In Bruto: *Ita tacitus Crassi tribunatus, ut, nisi in eo magistratu cenavisset apud præconem Granium, idque nobis narravisset Lucilius, tribunum pl. nesciremus fuisse.* In oratione pro Quinctio: *Te magistratum, qui auxilii caussa constitutus est.* Sallustius in Jugurtha: *L. Lucilius, & L. Annius, tribuni pl. resistentibus collegis continuare magistratum nitebantur.* Apud Nonium Fenestella: *Ut magistratum inierunt tribuni pl. C. Cato Ptolemæo regi, & Lentulo consuli assiduis concionibus invidiam concitare cœpit.* Asconius quoque: *Invocare tribus Gabinius cœpit, ut Trebellio magistratum abrogaret.* Mirari etiam aliquis fortasse possit, cur

det ad illud, *Quæ quisque in te fide sit, & voluntate.*

Officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ] Favere me tibi, fortasse homines arbitrantur, non quod ita sentiam, sed quod beneficio tuo victus, ingratus esse non possim. id aperte significat in prima: *Nos in caussa auctoritatem eo minorem habemus, quod tibi debemus.*

Videatur] Videri possit.

Aut studii erga te, aut officii, aut amici animi] Ostendi jam, inter officium, & studium quid intersit. minus autem est, Amici animi, quam studii: cum in aliquem amico esse animo possimus, nec tamen ei studere, aut ejus caussa laborare. itaque hoc significat: in consularibus non modo studium erga te, aut officium, sed ne amicum quidem animum perspexi. Et ut hic, amicus animus, minus, quam amor, significat: sic, non amicus animus, minus, quam odium, valet: ut epistola tertia libro secundo ad fratrem: *Crassus aderat tum, Miloni animo non amico,* pro, leviter infensus.

Pompejum] Consulatum hoc anno cum Crasso gerentem: quod infra patet.

Non solum a me provocatus] Tribus modis legitur in antiquis libris: *Non solum a me provocatus:* recte: *Non solum me provocante:* & hoc recte: *Non solum me provocatus:* ut in Mediceo, & aliis mendose.

Sua sponte] Libenter Pompejum purgat: veretur enim, ne qua Lentulo de ejus cupiditate suspicio hæserit. Epistola prima: *In senatu palam sic egit caussam tuam, ut neque, &c.* Epistola secunda: *Ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis.*

Temporibus illis] Cum ageretur in senatu de Ptolemæo reducendo, Marcellino & Philippo coss. scripta enim est hæc epistola Pompejo & Crasso coss.

Non sæpe in senatu fuisse] Quod esset cum imperio, curationi frumentariæ præpositus. ingredi enim urbem, quod jam dixisse me arbitror, non licebat iis, qui cum imperio essent.

Non sæpe] Interdum enim, qui erant cum imperio, petebant a senatu, ut ingredi urbem liceret itaque Pompejus, quod ep. I. declarat, egit Lentuli caussam in senatu: &, *ut laudaret P. Sextium reum, introiisse eum in urbem,* legitur in epist. 9. quod aliis quoque probatur exemplis.

Quod facile intellexerim] Nota erat Lentulo Pompeji taciturnitas, & simulatio: unde illud epist. 5. *Nosti hominis tarditatem, & taciturnitatem.* propterea Cicero, ne dubiam sequi conjecturam videatur, hoc addit: *Quod facile intellexerim.* Quasi dicat: nec enim suæ voluntatis, ut solet, obscura signa dedit. infra: *Perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare.*

Sapientia] Quia retinendam viri excellentis amicitiam sapientissime judicaveris.

Visa est] Proprie, admirabilis visa est: fortasse non item, jucunda visa est. nec tamen, *jucunda*, alio referri potest. sed interdum in scribendo ea, quæ longius distant, ad proxima verba accommodamus.

Liberalitate] Significatur quod in epistola prima scriptum est: *Cum summa testificatione tuorum in se officiorum.* & in eadem infra: *Quod eum ornasti.* Liberalis autem in Pompejum Lentulus fuerat, cum de frumentaria curatione ad eum deferenda & egerat consul, & obtinuerat.

Opinionem suæ cupiditatis] Ortam ex eo, quod ejus familiares omnes de re Alexandrina ei mandanda vehementer contenderant. epist. I. & 2.

Te ab se abalienatum] Moneo lectorem, in nullo vetere libro sic legi, sed aut abesse, *Te*, aut esse, *Tua*, non *Te*, ut in Mediceo: quod mendi suspicionem auget. præterea, pro, *Ab se*, antiqui omnes libri, ii quidem, quibus ego nunc utor, habent, *Abs te.* quod eruditorum judicio perpendendum relinquam: tantum feci, ut veterem scripturam fideliter ostenderem: quod officii mei ratio postulare videbatur.

Epistola] Cum dicatur, *Epistolium*, & *Stola*, Græce autem ἐπιστολὴ, cur non dicam, *Epistola*, potius quam,

Epistula? veteres quidem libri varie: & Mediceus non minus sæpe, *Epistola*, quam, *Epistula*.

Retinuisti] Jam tibi tua liberalitate devinctum, illa epistola retinuisti. Pergit in translatione: quia dixerat, *Tibi devinctum*.

Suspiciosissimo] Quo suspicio maxima fuit, Caninium tribunum pl. inductum a Pompejo, rogationem ferre voluisse, ut Ptolemæus ab eo, cum duobus tantum lictoribus, reduceretur: quod a Plutarcho litteris proditum legimus. Et hanc rogationem Cicero significat epist. 5. libro secundo ad Q. Fratr. *Quod de Pompejo Caninius agit, sane quam refrixit. neque enim res probatur: & Pompejus noster in amicitia P. Lentuli vituperatur.* Puer affui, cum hunc locum Egnatius publice interpretaretur. probabat, *Catoniano* potius, quam *Caniniano*, adductus in hanc opinionem ex his verbis epist. 5. *Exorta est nefaria Catonis promulgatio.* sed inde nulla potuit in Pompejum, quasi cum Catone sentientis, exsistere suspicio: cum Cato ipsi Pompejo, æque ac Lentulo, fuerit infensus. itaque in eadem epist. *Pompejus a Catone aspere & acerbe est accusatus.* & ad Q. Fr. epistola tertia

piis, sustinere possint. Et epist. 14. l. 15. *Si tanta sunt onera tuarum, ut ea sustinere possis.* Tusc. 2. *Urgentibus asperis & odiosis doloribus, si tanti non sint, ut ferendi sint, quo sit confugiendum,* vide. Pro lege Manilia: *Ceterarum provinciarum vectigalia tanta sunt, ut his vix ad ipsas provincias tutandas vix contenti esse possimus.* Apud Cæsarem libro sexto: *Præsidii tantum est, ut ne murus quidem cingi possit.* libro tertio belli civilis: *Tantum navium reperit, ut anguste quindecim millia legionariorum militum transportare possent.*

Iratorum hominum] Ob regiam legationem. epist. 1.

Studium] Recte, de iratis hominibus *Studium*; de constanti senatu *Consilium*, dixit. impellimur enim studio, consilio regimur.

Qui Ciliciam] Cilicia Lentuli provincia vocabatur, cum tamen simul Asiæ partem administraret. argumento est illud in epist. 9. *De Quincti fratris negotio scribis, te prorsus æstate, quod, morbo impeditus, in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse.* Partem autem illam Asiæ Lycaoniam, Pamphyliam, Phrygiam fuisse crediderim, sed Phrygiæ partem, non universam.

...ino res aliter non potest. infra ...is verbis: *Si exploratum tibi sit, ...bus regni potiri.*

...aide] Opido Alexandriæ pro- ... Mediceus liber, & alii fere *Ptolemaide*, & infra *Ptolemaeus*: ...n probavi. nam & Græci *ε* in ... syllaba, non *ο* ponunt: & *...maus* a πολεμῶ deducitur, ut ... πμῶ: quod ostendit lib. 2. ...as.

...o] Recte; quamquam nonnulli ...ibri habent, *Alio*: quod inde ...st, quia scriptum videbant, ... sic enim & Mediceus liber ha-...

...exercitu] Non ut Ptolemæum ...rcitu reducas, sed ut, eo Pto- ...aut aliquo propinquo loco col- ...ipse cum exercitu Alexandriam ...s, regem cum Alexandrinis in ... restituas. ita nihil commiseris ...ontra S. C. neque contra reli- ...: non enim regem cum multi- ...educes.

Te auctore facta inter Ptole- ... & Alexandrinos.

...risque] Ut Alexandrini, præ- ...a te relicti, pacem servent.

...ris] Ne nova consilia suscipiant. ...m, & infidi Alexandrinorum ...utpote qui bis jam Ptolemæum ...t.

...t in regnum] Non a te reduca- ...e contra senatus voluntatem ...tas, sed, Alexandria prius a ... præsidiisque firmata, ipse re-...

...censuit] Facto S.C. te ipso con- ...tente. epist. 1.

...es religiosi] Potest de quinde- ..., id est, de sacerdotibus Si- ... libros custodientibus, hoc di- ...ii a C. Catone tribuno pl. ad ... producti, oraculum exposue- ...test etiam de ipso Catone, qui ...uxit, cum ironia certe, *Homi-...osi*, dictum est: quasi de reli- ...inimum laborarent, sed hone- ...ine malevolentiam, invidiam- ...n obtenderent. unde illud e- *...A tuis invidis, atque obtrecta- ...nomen inductum ficta religionis.* ...I. *Senatus religionis calumniam,* *non religione, sed malevolentia, & illius regiæ largitionis invidia, comprobat.*

Sibyllæ placere] Quod cum senatus aut credidisset, aut se credere simulasset, decrevit, ne quis regem cum multitudine reduceret.

Ex eventu] Eadem sententia in oratione pro Posthumo. *Hoc*, inquit, *plerumque facimus, ut consilia eventis ponderemus; &, cui bene quid processerit, multum illum providisse; cui secus, nihil sensisse dicamus.* Veteres libri mei: *Ex eventu*: Mediceus, *Ex evento.* utroque modo recte. infra: *Ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem.* In Partitionibus: *Si cujusque facti, & eventi caussa ponetur.*

De tuo consilio] Regis reducendi.

Existimaturos] Nota verbi significatio: sed interdum accipitur pro judicare, ut hic: nam infra subjungitur: *Redeo ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tam ex consilio tuo, quam ex eventu homines esse facturos.* In Bruto: *Quorum exstant orationes, ex quibus existimari de ingeniis oratorum potest.*

Si cecidisset, ut volumus] Infra idem aliis verbis: *Si rem istam ex sententia gesseris.* translatum videtur a talis, modo ut volumus, modo contra quam volumus cadentibus: ut volumus, cum jactus unius tali senionem efficit; vel, cum quatuor talorum jactus, diversa cujusque facie, Venerem facit: contra quam volumus, cum unus talus in jactu canem facit, aut cum quatuor numquam Venerem ferunt, simili facie duorum, aut trium, aut omnium talorum: nam, ut dixi, omnibus dissimilem faciem ostendentibus, felicissimus est jactus, quæ vocatur Venus.

Sin aliquid] Libri veteres, etiam Mediceus, *Si*, pro *Sin*: unus, *Si quid*: quod placet.

Esset offensum] Si difficultatem res habuisset, & Alexandrinis regem recusantibus, ventum esset ad arma.

Cupide, & temere] Antitheta sunt, ad illa, *Sapienter*, & *fortiter*. *Cupide*, quasi reductionem regis, ambitione adductus, nimium appetisset; *temere*, quasi rei difficultatem parum considerasset.

Quid assequi possis] Possis ne rem conficere ex animi sententia.

Prope in conspectu] Non enim Cilicia longe admodum distat ab Ægypto.

Pag. 24. *Si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri*] Quod paullo ante dixit, *Si res facultatem habitura videatur, ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis. Potiri* autem non est hic, *armis expugnare:* sequitur enim infra: *Ego te ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo:* sed est, *obtinere*, ut Alexandrini se tibi committant, voluntatique tuæ, in recipiendo rege, obtemperent.

Sin dubium] Et hic veteres libri, simul cum Mediceo, *Si dubium.*

Offensionem] Si Alexandrini dimicare malint, quam tibi se committere, regem reducere cupienti. proxime: *Sin aliquid esset offensum.*

Auctoritatem] Senatus. decreverat enim, ne quis omnino regem reduceret.

Religionem] Quia vetabat Sibylla, regem cum multitudine restitui.

Certam] Si exploratum habes, posse te illius regni potiri.

Laudem] Omnes enim te ex eventu ejus fides in dubium illis venire non posset. epist. 9. *Ut fidem [illegible]* praestarem. Epist. 11. l. 5. *Quæcumque ei fidem dederis, præstabo.* De Div. lib. 2. *Spectare vetat fortunam [illegible], dum præstetur fides.*

Adjuvares] Non, ut ipse cum classe atque exercitu Alexandriam proficiscaris, ut eam pace, præsidiisque firmes: quæ ratio rei gerendæ periculosa [illegible] potest: sed ut ipsum Ptolemæum, a regnum redeuntem, & auxiliis tuis, [illegible] piis adjuves. Est autem *Auxiliari*, [illegible] cto atque egenti subvenire; & in adversis tantum fortuna locum habet: *Adjuvare* autem de secundis etiam rebus [illegible] tur: nec aliud est, quam, simul agere, ut aliquid ad exitum perducatur. quod συνεργεῖν Græcis est.

Naturam & regionem] *Naturam*, quod multis rebus provincia tua reditum regis vel confirmare possit, vel impedire: *Regionem*, situm, quia non longe distat ab Ægypto. paullo ante: *Cui prope in conspectu Ægyptus est.* sic autem conjungit hic *regionem*, & *naturam*, ut in Rullum, & in Verrem, *Situm*, & *Naturam.*

Pag. 25. *Quid res, quid consil[illegible]*

[illegible]] Opus [illegible] tamen est, ...o meum [illegible] superaverim, ...ilione familiaribus [illegible], quod ita ...vires afflictæ sint, ut in summa ...i voluntate, necesse tamen nihil

...uquam] Excusatio, quod se in republica ad Pompeji maxime ...tem conformet, temporibus ad..., & quorundam invidia, qui ta...m in reditu juverant, compul...unt enim factiones in repub. ...una Cæsar, Pompejus, Crassus, ...potentia laborantes; a quibus ...e, periculosum Cicero videbat; ...a optimates: qui licet de rep. sentirent, Ciceroni tamen, no...mini tantam gloriam, ac dignita...ito, invidebant, atque etiam ...bant. quos in epist. 9. signifi...erbis: *Ceterorum hominum sermo...rbantur ad me: qui, cum illa sen...rep. quæ egeugebam, semperque ...; me tamen non satisfacere Pom...ssaremque mihi inimicissimum fu...udere se ajebant.* Notat autem : Bibulum, Catonem, Domi...enobarbum, Marcellinum, Cæ...mpejoque infensos.

...stas] Minus est, quam impro...: enim quasi declinatio quædam ...nsilii via.

...mmuni causa] In eo, quod ad ...ertinet, in repub. tuenda.

...mdo] De quo sic epist. 3. lib. 4. *Qui nos absentes defenderunt, in...præsentibus occulte irasci, aperte* Ex epist. 4. ibidem: *Necessi...ibi velut imponere hujus novæ ...onis; ne qua mihi liceat labi ad ...etiam tum, cum misereri mei de...u desinunt invidere.*

...lationibus] Quærit excusatio...facti. nam quia Cæsarem cœ...rare; quod optimates non pro...quibus nimia paucorum poten...to suspecta erat: non se sua ... pristina sententia discessisse, ...undam malevolentissimis ob...nibus depulsum esse demon...rnamenta autem, quæ Cicero ...em contulerat, ut ex oratione ...inclis cognoscitur, hæc sunt, ...io quindecim dierum, stipen-

dium exercitus, decem legati. quæ Cicero sua sententia decrevit.

Sententia] Cum in defendenda republ. dignitati potius meæ, quam saluti, consulebam: ex quo potentium animos offendi.

Prope] Non omnino: quia dignitatis adhuc rationem habeo.

Depulsus] Quasi per vim, ab invidis, atque obtrectatoribus.

Aliquando] Sero quidem, (potentium enim conspiratione in exsulium pulsus, nimis magna mercede didici, salutis quoque rationem esse habendam) aliquando tamen.

Consularibus] Quos sæpe carpit lib. 4. epist. ad Att.

Splendor] Vitæ species, ac dignitas. epist. 9. *Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt.*

Temporibus iis] Quæ, in patriam restitutus, secunda sum adeptus. infra: Res adversas, vocat *tempora*.

Nascenti prope] A prima pæne adolescentia.

Præfuisti] Hoc verbum abest ab omnibus antiquis libris; in Mediceo additum est recenti manu, deleto alio verbo: quod suspicor fuisse, *Virtutique*. nam in omnibus meis ita scriptum video: *Laudi, dignitati, virtutique*. Mendosus igitur locus: cum omnino verbum aliquod sententia desideret.

Pag. 26. *Novitati*] Arpini enim natus, Romæ summos honores, victis in petitione nobilissimis viris, eloquentia, probitate, industria consecutus est. Novitati nobilitas opponitur: ideo subjungit: *In te enim, homine omnium nobilissimo*. Et epist. 18. lib. 5. *Adeptus es, quod non multi homines novi: amisisti, quod plurimi homines nobilissimi.* Et in Verr. *Ne ista præclara nobilitas desinat queri, populum Romanum hominibus novis, atque industriis libenter honores mandare.*

Homine omnium nobilissimo] Non quia Lentulus Cornelia gente patricia (fuit enim & Cornelia plebeja) natus esset, verum quod ejus majores honoribus, & meritis in remp. præstitissent. non enim,

enim, *nobilis*, & *plebejus*, sed *nobilis*, & *homo novus*, opponuntur. neque Lentuli, Scipiones, Cæsares, ideo nobiles, quia patricii, sed quia claris majoribus orti. eademque de caussa quamquam plebeji generis, nobiles tamen Antonii, Metelli, Marcelli. itaque *nobilissimum adolescentem* vocat Cicero M. Antonium in oratione pro Milone L. Marcium Philippum, *summa nobilitate hominem*, in Bruto: quos plebejis gentibus natos esse, nemo, Romanarum gentium vel mediocriter peritus, ignorat. quocirca nec omnes patricii nobiles, (multorum enim obscuri majores) nec omnes plebeji ignobiles: cum plebeji multi parentibus, avis, majoribus clarissimis orti sint: non quidem semper, verum, a quo tempore plebejis etiam gentibus honores communicari cœpti sunt. Eademque ratione nec senatores omnes nobiles, nec qui senatores non essent, omnes ignobiles. siquidem *nobilitas* ita definitur, claritas nominis a parentibus, avis, majoribus accepta: quæ nec patriciis omnibus, nec senatoribus contigit, multis autem contigit non patriciis, & multis nondum senatorium ortate, nobilis tamen est: habet enim virtutem, qua famam consequitur. Atque hanc solidam, & veram esse nobilitatem, illam vero, quæ a majoribus accipitur, & generis potius, quam hominis est, inanem & falsam, indicat epist. 7. lib. 3. his verbis: *Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paulo diligentius (ut, quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis.* Ex illa autem priore definitione, cum novus homo sit, nobilis esse non potest: posteris tamen suis fons, & origo nobilitatis est, adeptus illos magistratus, unde nobilitas nascitur.

Perspexi] Simile illud epist. 5. *Vidi ego quosdam in te tales, quales tu esse in me videre potuisti.*

Noluerunt] In eo maxime, quod obstiterunt, ne regem reduceres: id quod, te consule referente, senatus decreverat.

Utrum laus imminuatur] Tantum enim de tua dignitate agitur, mea vero salus afflicta est. Epist. 6. *Minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit.* Epist. 9. *In molestia tanta,*

animi mei constantiam, meas curas, vigilias, consilia, quibus respublica invicta stat: si hujus aeterni beneficii immortalem memoriam delevisses: multo etiam magis, si illam mentem, unde haec consilia manarunt, mihi eripuisses: tum ego accepisse me confiterer injuriam: sed, si haec nec fecisti, nec facere potuisti; reditum mihi gloriosum tum dedit injuria, non exitum calamitosum.

Te vero moneo] Quia recte sentientes, adversa fortuna perturbati, consilium quandoque mutant; ideo, cum injuriam, Lentulo illatam, exposuit, cohortationem subjungit, veritus ne desciscat Lentulus a pristina caussa, studiumque defendendae reip. deponat. hinc illud epist. 5. *Tuae sapientiae, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare.* Hic testatum esse volo, in uno tantum antiquo libro legi *Moneo*, in ceteris omnibus, etiam in Mediceo, *Emoneo*. quod verbum quamquam usu parum cognitum est, omittendum tamen, consensu tanto veterum exemplarium, non putavi.

Pag. 27. *Omni cura, atque industria*] Studio, atque opera.

Semper sum admiratus, semperque amavi] Quod & summa esset, & utilis reipub.

Inflectas] Inflexisse tamen Cicero ipse paullulum videtur. dixit enim: *Nos scito de vetere illa nostra, diuturnaque sententia prope jam esse depulsos.* Quamquam se non abjecisse curam reip. significat sequentibus verbis: *Non nos quidem, ut nostrae dignitatis simus obliti.* Et in extrema fere epistola Lentulum hortatur, ut ipse quoque ita rationem habeat dignitatis, ne salutis obliviscatur. Quare, *Ne umquam inflectas*, interpretemur, ne umquam ita mutes, ut, reip. caussa penitus neglecta, cum improbis te, singularem potentiam cogitantibus, conjungas.

Magna] In hoc ornamento, quod fit eodem verbo ter usurpato amplificationis gratia, discedere epistola videtur ab humilitate quotidiani sermonis, & ad similitudinem orationis accedere.

Hominum opinio] Cui non respondere turpe est.

Liberalitatis] Quod officia libenter in omnes conferas: ut supra, *Tua praestanti in eum liberalitate tibi devinctum.* Vel ad aedilitatem respexit, in qua Lentulus summam liberalitatem ostenderat: quam Cicero effert laudibus libro 1. Off.

Consulatus tui] Quo me ab exsilio, spreta Clodia rogatione, revocasti.

Expressiora, atque illustriora] Expressa patent oculis, quia eminent: illustria multo etiam magis, quia splendorem habent.

Ex imperio] Hoc addit, quia multis imperium, quod vel augendae, vel tuendae reip. caussa dabatur, & ipsis, & reip. dedecori, damnoque fuit.

Quamquam] Et hic tacite monet, ut de Ptolemaeo cum exercitu reducendo diligenter consideret.

Quod quia semper sperasti] Sperasti fore, ut adipiscereris gradum civitatis altissimum: quem quando adeptus es, non dubito, quin intelligas, eum te facillime tueri, & conservare posse. certe enim facilius nunc est, id retinere, quod adeptus es, quam fuit olim adipisci, quod sperabas.

Facillime] Cum adeptus jam sis, quod facillimum non fuit.

Obtinere] Tueri, & conservare: dixit enim, *Adeptus. Optinere*, quidem scribunt: quorum opinioni suffragatur hic Mediceus liber, conversa B in P, ut etiam ep. 5. lib. 2. *Opsecrare, optestarique.*

Summum, atque altissimum] Exornatio quaedam est, πλεονασμὸς a Graecis appellata, cum iterantur verba, idem significantia. quo genere abundat Cicero, idque notat Quinctilianus lib. 9.

Quae quidem mea cohortatio] Respicere oportet ad superiora; ut intelligamus, duas res ea cohortatione contineri, primum, ut elaboret Lentulus in gloria consequenda; deinde, ne cujusquam injuria debilitatus, a praestantibus curis ad humiles cogitationes animum dejiciat.

Ex nostris eventis communibus] Idem enim contigit utrique nostrum, ut eandem hominum perfidiam & iniquitatem experiremur. itaque putavi te admonendum, ne cuiquam posthac facile crede-

utrumque malo eliciatur bonum ... enim, perfidia, non esse ... monem.

Qui plus opibus, armis, p...lent] Cæsar, qui Galliam cu... administrabat; Pompejus, ... cum Cæsare sentientes, qui co... gerebant.

Profecisse tantum mihi vident... mihi non placet Mediceus libe... habet enim, *Perfecisse tamen s...* *Sententiasque*, pro, *Sentiasque...*

Stultitia] Stulti enim, qui ... & ordinem equestrem, & Po... abalienaverit. epist. 8.

Inconstantia] Quod in gratiam ... rint cum P. Clodio, quem ode... tea. ex quo Cicero ipse aliena... optimatum caussa, & stipendiu... sari, & decem legatos, & quæ... potuit, Cæsari ornamenta decre... in oratione de provinciis. Design... tem Catonem, Bibulum, Dom... Ahenobarbum, & universam e... factionem, ita infensam Cæsari, ut ... pterea cum Clodio, qui Cæsaris p... tiam oppugnare cœperat, in gra... redierint. ita, dum Clodium ad ... partes adjungunt propter Cæsarem, ... ceronem a publica caussa propter C... dium removerunt.

Adversariorum] Optimatum.

Auctoritate] In senatu: cum a... gratia valuerint apud populum.

Perpaucis] Catone, Bibulo, Dor... tio, qui semper contra paucorum ...

a in quinquennium provinciam, rat ipse libr. 7. bell. Gall. in ex- o: *Novem enim assignat novem le- s ipso unam secum, Bibracte hiema- , tradiert.* Hirtius etiam libr. 8. *De- legiones nono Gallici imperii anno Ca- fuisse demonstrat, quarum duas Pom- traditas esse, quatuor in Belgio, totidem Aeduorum regione collocatas.* Idem pla- nfirmat Suetonius his verbis: *Cum rsariis pepigit, ut demissis octo le- bus, Transalpinaque Gallia, dua egiones, & Cisalpina provincia, vel r una legio cum Illyrico concederet.* Et Plutarchus in Pompejo de- Caesaris legiones nominat. Verum, omnibus legionibus, si Suetonium mus, non videtur a senatu stipen- n esse decretum. *Perfecit*, inquit, *ut inquennium sibi imperium prorogare- qua fiducia, ad legiones, quas a rep. erat, alias publico, alias privato tu addidit.* Plutarchus non distin- ; tantum, prorogatam provinciam, editatasque in stipendia militum unias, demonstrat. Sed, ut redeam gatos; numeros a senatu decerne- t; deligendi, & nominandi pote- aut penes eum erat, qui provinciae erat; aut in eo certe senatus gratifi- consuevit iis, quibus legati, reip. ndae caussa, legabantur. Decretos natu, oratio pro Sextio docet his is: *Pro te ipso, Piso, nemo ne vesti- mutavit, ne isti quidem, quos lega- non modo nullo S. C. sed etiam repu- nte senatu, tute tibi legasti?* Et in Va- um: *Quis legatos umquam audivit sine ? ante te nemo. post continuo fecit in duobus prodigiis reip. Clodius.* ectos autem, & nominatos ab quibus imperium provinciae man- atur, indicant exempla, quae sub- jam de multis pauca, ne satietatem eat prolixa narratio. Epist. 14. lib. 2. tt. *A Caesare invitor in legationem , sive ut sim legatus.* In oratione de rinciis: *Postea me, ut sibi essem le- s, non solum suasit, verum etiam roga-* epist. 14. lib. 4. ad Att. *Messius de- batur a nobis, a legatione revocatus: eum Caesari legarat App.* Ad Ther- n autem scribens, ep. 54. l. 13. *Le- meum ait: se fo delatum Ammio, cum multis eam petentibus denegasset.* Perti- net eodem illud Pompejo scriptum cu- rationi frumentariae praeposito, epist. 1. lib. 4. ad Att. *Ille, cum quindecim lega- tos postularet, me principem nominavit.* Officium autem legati, si quis quaerit, quale fuerit, discet ex oratione in Vati- nium, in qua legatos Cicero vocat, nun- cios pacis ac belli, curatores, interpre- tes, bellici consilii auctores, ministros muneris provincialis. Quod, si quae fue- rit apud Romanos legatorum dignitas, libet indagare: multa bella suscepta, multas urbes eorum caussa deletas esse reperiemus. de quo sic in oratione pro lege Manilia: *Legati quod erant appella- ti superbius, Corinthum patres vestri, to- tius Graeciae lumen, extinctum esse volue- runt: vos eum regem inultum esse patiemi- ni, qui legatum populi Romani consularem, vinculis, ac verberibus, atque omni suppli- cio excruciatum necavit?* Quibus verbis etiam illud constat, quod ex Livio quo- que, & aliis intelligitur, multis post consulatum legationis honorem esse delatum. In Verrem autem actione secunda: *Video*, inquit, *& ex iis, quae legi, & audivi, intelligo; in qua civitate non modo legatus populi Romani circum- sessus, non modo igni, ferro, manu, copiis op- pugnatus, sed aliqua ex parte violatus sit; nisi publice satisfactum sit, ei civitati bel- lum indici, atque inferri solere.* Quo loco Pedianus ait, ob legatos bellum indi- ctum, illatumque esse Corinthiis, & Tarentinis.

Lege Sempronia] Nec satis patet, quae fuerit Semproniae legis sententia; &, si ignoretur, locus hic erit ad intelligen- dum perdifficilis. quare primum de le- ge, deinde, quae locus requirit, diligen- ter exponam. C. Gracchus, Tiberii frater, in ea lege, quam de provinciis tulit, tria comprehendit, unum ut se- natus consulares provincias decerne- ret, id est eas, in quas consules, magi- stratu functi, sorte proficiscerentur. al- terum, ut quotannis; tertium, ut, cum decerneretur, intercedere nemini lice- ret. Prima duo capita ex oratione pro domo cognoscuntur, in qua sunt haec: *Tu provincias consulares, quas C. Gracchus, qui unus maxime popularis fuit, non modo abstulit ab senatu, sed etiam, ut necesse esset*

esset quotannis per senatum decerni, lege sanxit, eas, lege Sempronia per senatum decretas, rescidisti, extra ordinem, sine sorte, nominatim dedisti, non consulibus, sed reip. pestibus. In ea pro Balbo: *Senatus in angustiis ærarii victorem exercitum stipendio affecit, imperatori decem legatos decrevit, lege Sempronia succedendum non censuit.* Tertium caput in oratione de provinciis animadverti, in eo loco: *Faciam*, inquit, *illas prætorias; ut Pisoni, & Gabinio succedatur statim, si hic sinat: tum enim tribunus intercedere poterit, nunc non potest.* Nam id, *Nunc non potest*, ad legem Semproniam pertinet: qua non licebat intercedi, cum de successione provinciarum decerneretur: quod illa, quæ paullò post consequuntur, verba demonstrant: *Mihi credite, numquam succedetur illis, nisi cum ea lege referetur, qua intercedi de provinciis non licebit.* Venio nunc ad Ciceronis verba. Proximo anno agitatum erat in senatu, ut consulares provinciæ duæ lege Sempronia a senatu decernerentur, non ejus anni consulibus, qui videntur provincias recusasse, sed iis, qui designati nondum erant, qui postea fuere Pompejus, & Crassus, ex interregno creati. Quattuor erant provinciæ, quas obtine-

consulares provinciæ lege Sempr[illegible] decretæ. id ex eo liquet, quod [illegible] que Gallia Cæsar permansit, in Ma[illegible] doniam autem prætorius ivit, non con[illegible] sularis, Q. Ancharius, qui statim Pi[illegible] ni successit: Gabinius in Syria [illegible] opinor quod ei, qui prætorius Mace[illegible] niam, & Syriam faciebat, de Mace[illegible] nia permissum, de Syria vel negatum [illegible] senatu, vel intercessum a tribuno pl[illegible] Atque hæc duabus ex orationibus, [illegible] provinciis consularibus, & in Pisonem, fere omnia colliguntur: quæ putavi [illegible] explicanda, ut intelligatur, cum provin[illegible] ciæ consulares anno superiore, id [illegible] Marcellino & Philippo coss. ab [illegible] decretæ non essent, hoc saltem [illegible] Pompejo & Crasso consulatum ge[illegible] tibus, decerni debuisse: quod tamen [illegible] fieret, facile perfectum est, consulum videlicet opera, qui Cæsaris causam tuebantur, cum Pompejus ei gener esset, Crassi vero filii cum Cæsare, Marcus ejus quæstor, Publius legatus in Gallia militarent. quod si de consularibus provinciis lege Sempronia decernendis actum esset; timendum erat consulibus, ne in eam sententiam plures irent, quæ Cæsari Gallias adimeret. itaque operam [illegible] runt, idque facile consecuti sunt, [illegible]

ta eodem anno fuit omnia:
idium cum decem legatis de-
Marcellino & Philippo coss.
licat oratio de provinciis habi-
Asconius, iis consulibus. in ea
atione de decem legatis mentio
prorogata provincia verbum
prorogatam autem sequenti
ompejo & Crasso coss. Sueto-
llejus, Plutarchus, Appianus,
cero ipse epist. 3. lib. 8. ad Att.

go *ad te brevius scribo*] Sic libri
Mediceus : & recte. mutare
nnullis placuit, & pro, *Ego*,
, *Eo*.

lectat] Pluribus enim verbis;
delectant; persequimur.
omnibus] Juri civili, philoso-
storiæ, poeticæ etiam faculta-
ad oratoriam laudem cum per-
culta sunt a Cicerone diligen-
d ipse suis in libris, & Plutar-
jus vita testatum reliquit.
rebus integris discas] Me do-
mitis: tu in re tua, non ita
mercede, potes discere.
salutis nostra] Ut remp. qui-
d simul cum ea nosmetipsos di-

a; *& de Crassipede*] Ciceronis
lia ter nupsit, contra quam Pe-
Plutarchus videntur existimas-
Calpurnio Pisoni Frugi, Furio
di, cujus numquam prænomen
P. Cornelio Dolabellæ. Piso
sulante Cicerone. Crassipedis
mentio nulla; ut dimissam ab
n: Dolabella divortium fecit:
ito post ex partu decessit. quæ
tur omnia ex his, & ad Atti-
ad Q. Fratrem epistolis.
*pio & opto, nobis hanc conjun-
voluptati fore*] *Fore*, ad verbum,
on ad, *Opto*, respicit. nam, *opto*
tur, non, *opto fore*. quo factum
onnulli, de mendo suspicati, le-
putaverint, *Optoque & spero*,
ilicet Ciceronianæ consuetudi-
jus exempla possum afferre mul-
no contentus ero: quo satis pro-
non ejus, quod prope adest, sed
ngius distat, nominis habitam
illa prima verba lib. 1. de leg.

hæc sunt: *Lucus ille, & hæc Arpinatium
quercus agnoscitur sæpe a me lectus in Ma-
rio.*

Lentulum nostrum] Naturalem hujus
P. Lentuli filium; adoptivum autem
Manlii Torquati, ut lib. 39. Dio narrat.
Hunc ab Octaviano, victis reip. parti-
bus, occisum ait Plutarchus. falso gloria-
tum, inani studio laudis, se quoque Cæ-
saris necis cum Bruto & Cassio partici-
pem fuisse; quod ipsemet fatetur ep. 14.
lib. 12. his verbis: *Ego me de rep. ita pu-
to esse meritum, ut non provincia istius be-
neficium exspectare debeam, sed tantum,
quantum Cassius, & Brutus; non solum il-
lius facti, periculique societate, sed etiam
hujus temporis studio, & virtute.*

*Eximia spe summa virtutis adolescen-
tem*] Eadem sententia de Curione dixit
in Philippica 2. *Summa spe adolescentem
& animi & ingenii præditum.* In pue-
ris autem, & adolescentibus laudari so-
let spes, facta non possunt. Huc per-
tinet Servli locus, ubi explanatur illud
Virgilii ex lib. 6. Æn. *In tantum spe tol-
let avos. Rhetorice*, ait, *spem laudat in pue-
ro, quia facta non invenit.* Est autem
Ciceronis in Dialogo: *Caussa difficilis,
laudare puerum: non enim res laudanda,
sed spes est.*

Studuisti] Scientiam litterarum Len-
tulo tribuere videtur Cicero in libro de
claris oratoribus, cum ait: *Quidquid
habuit, totum illud habuit à disciplina, in-
strumenta natura deerant.*

Imitatione tui fac erudias] Ut in tuam
vitam, tamquam in speculum, intuens;
tibi studeat esse quam simillimus. virtu-
tis enim disciplinam meliorem repe-
riet nullam, quam contemplationem,
atque imitationem tui. Quibus verbis
usus est Cicero de filio suo in epist. ad
M. Brutum.

*Nulla enim erit hac præstantior disci-
plina*] Legerat accuratissime Cicero
Xenophontis libros de Cyro majore
conscriptos. quod ipsa in epistola ad Pa-
pirium ostendit his verbis: *Κύρου παι-
δείαν, quam contriveram legendo, totam in
hoc imperio explicavi.* Ex ea lectione hæc
erant præclara multa in illius memo-
ria, ut hoc fortasse de majorum imita-
tione. nam apud Xenophontem libro
8. sic Cyrus moriens filios alloquitur:

quæ effit, talem habeamus, ut libe-
que diligamus.

Quia te dignus] Virtuti ded-
probitati: ut, etiam si tuus non
amandus tamen suopte merit-
tur.

Quia nos diligit] *Nihil enim*
hominis videtur, quam non resp-
amore iis, a quibus provocere: u
epist. 1. ad M. Brutum.

EPISTOLA VII

Pag. 29. DE *omnibus rebus*]
regia tantum cau-
omnino de omnibus rebus, q-
pertinent.

Pompejus] Consul.

Susceperit] Agendum tua cau-

Ex Emplatorio] Non agnosco
nam gentem: & malim, *Ex M-*
rio. Plætorii enim inter gentes
nas noti; & M. Plætorius prætor
tione pro Cluentio nominatur.

Præfuit], Præcipuam curam,
gerentur, adhibuit.

Non facile est scribere] Cum t-
tio senatus, judiciorum, rei to-
blicæ commutata sit.

Quidem certe] Ita veteres loq-
tur de re satis optata, cum eam, q-
optatior, assequi non licebat.
quit, communes optime se non h-
sunt tamen in amicorum nos-
potestate. non habemus, quod
mus, ut sit optimus rerum comm

micitia videbantur; qui de sua po-
, non de rep. [illegible] bant. & sibi
nihil, salutis caussa, discedendum
itate, dixit in proxima epistola.
que significat, cum subjungit: *Non*
r se rectum, & confirmatum a rep.
deponere. & infra: *Dignitatem*
consularem, fortis, & constantis se-
, nihil est, quod cogitemus. At enim,
roxime dixerit, *ut debeo*, videtur
lare, *Pietas.* Non abundat, sed
id, quod dixit: quod & ora-
n est, & Ciceroni, oratorum
um principi, frequentissimum. sæ-
im ita debemus, ut officio movea-
otius, quam impellamur. Itaque
o, non se debere tantum, sed cogi
pietate, demonstrat; cum Pom-
in recuperanda salute ita pene
diosum senserit; ut erga liberos
tes: in quos nomen pietatis con-
, jam diximus.

ejus rationes] Ad ea, quæ illi
sunt, quæque ille vult. Pompejum
icari, satis constat.

. 30. *Putasti*] Cum de me ageres.
num sit difficile] Indicat, se con-
sua consilia ad potentium volun-
accommodare cœpisse.

fortius rectum] Non enim facile
cives a sententia demoventur.

firmatum] Veterem, ac diutur-
[illegible] appellavit in epistola
[illegible].

[illegible] conformo] Quasi rem novam:
am ut saluti serviam, quod antea
eci: quam ut optime de me meri-
tiam referam. Proxime dixit: *Ipse*
ejus rationes adjungo.

quo honeste dissentire non possum]
is auctor fuerit salutis meæ.

[illegible]tione] Quia Pompejus in civi-
lurimum valeat.

tibi inducto] Excluditur simula-
non tamen amor ostenditur. pro-
subjungit: *Et mehercule amor.*

. 31. *Videantur*] Magni amoris
entum, ut voluntatem sequatur
o.

versari] Qui optimates haberi
unt.

[illegible] omnes] Cum intelligant
e a Pompejo, cui tantum de-
[illegible] non posse.

Vel taceam] Transit ad minora. nam, si conceditur, ut ea defendat, quæ Pompejus velit, multo magis, ut taceat; maxime vero, ut ad studia se referat litterarum: quo videri posset, ea, quæ fierent, non probare, & multo magis consulere videretur dignitati suæ, quam si vel defenderet in senatu, quæ Pompejus vellet, vel etiam taceret.

Per ejusdem amicitiam] Cui roganti, ut in senatu adsim, ejusque voluntatem defendam pro amicitia deesse non possum.

Perfuncti essemus] *Perfunctus esse* dicitur, qui ad exitum alicujus rei, sive optabilis ea sit, sive contra, jam pervenit. prioris generis exemplum hoc est: *Perfungi honoribus amplissimis.* & lib. 3. de Orator. *Qui annus ei primus ab honorum perfunctione aditum omnium concessu ad summam auctoritatem dabat, is ejus omnem spem, atque omnia vitæ consilia morte pervertit.* Et Sulpicius epist. 5. libro 4. *Omnibus bonis prope perfunctum esse.* Posterioris generis plura & apud hunc nostrum, & apud alios exempla suppeditant. *Defungi*, valet idem, sed hoc differt, quod in malam partem semper, ut mea memoria est, accipitur: quo modo Cœlius epist. 1. lib. 8. usus est: *Et hoc mendacio si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi.*

Dignitas] Quod erat præmium maximorum laborum.

Capessenda] Administranda. id enim est *Capessere.* epist. sequenti: *Neque integra re mihi ad consulendum, capesserem ne remp. implicatus tenebar.* Libro 3. de republ. apud Augustinum de civitate Dei: *Non est respubl. cum tyrannus eam factione capessat.* Libro 4. apud eundem: *Æschines Atheniensis, cum tragœdias actitavisset, remp. capessivit.*

Nulla cum gravitate] Assentiri enim iis, contra quos antea reipubl. caussa senseris, levitatis est.

Paucis] Si pauci, quo modo ab iis frustra dissentitur? quia pauci quidem principes, Cæsar, Pompejus, Crassus, sed factio eorum maxima.

Frustra] Cum etiam in senatu, qui alienior ab iis antea fuit, auctoritate plurimum valeat.

De tua ratione] De eo, quod ad te pertinet, de regia caussa.

Senatus] Per quem consecuti sunt, quæ ne populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur. Populum non nominat, quia commutatus is non erat: semper enim Cæsaris caussam juvit.

Otium] Satis superque habebimus, si per eos, qui rerum potiuntur, nobis licebit esse otiosis.

Præstaturi] Permittent, nihil ut agamus, & otiosa, & tranquilla vita perfruamur.

Quidam homines] In primis M. Cato, ejusque sororum viri, M. Bibulus, & L. Domitius Ahenobarbus, Cæsaris, & Pompeji veteres inimici.

Dignitatem consularem] Consularium enim sententiæ magnum in senatu pondus habere debent; in quo dignitas est; nunc non habent: amissa igitur dignitas est.

Fortis, & constantis] Qui nullis periculis a tuenda republ. deterretur. cujus nunc fortitudinis atque constantiæ neque præmium est ullum, paucis omnia tenentibus: neque fructus, quia frustra [illegible]

ut possum, illam a me conglutinatam [illegible] cordiam. Epist. 16. *Alienati equ[illegible] Romani. sic ille annus duo firma[illegible] reip. per me unum constituta, everti[illegible] & senatus auctoritatem abjecit, & [illegible] nura concordiam disjunxit.* In ead[illegible] *Cato miseros publicanos tertium jam [illegible] sem vexat, neque eis a senatu re[illegible] dari patitur.* Epist. 1. lib. 2. ad [illegible] dem: *Cum equitatus ille, quem eg[illegible] vo Capitolino collocaram, senatum [illegible] rit.* Ibidem paullo post: *Quid [illegible] dentius publicanis renunciantibus! [illegible] tamen, retinendi ordinis caussa, [illegible] jactura, restitit, & pervicit Cato.* In C[illegible] tilinam autem oratione 4. ad con[illegible] vandam senatus equitumque con[illegible] diam hortatur his verbis; *Quam con[illegible] ctionem si, in consulatu confirmatam [illegible] perpetuam in rep. tenuerimus: con[illegible] vobis, nullum posthac malum civile, a[illegible] mesticum ad ullam reip. partem esse [illegible] turum.*

Hominem clarissimum] Pompei[illegible] quem abalienaverant a senatu, qu[illegible] quæ ille, devicto Mithridate, reg[illegible] dynastis, & civitatibus in Asia con[illegible] serat, confirmari a senatu non perm[illegible]

pejus, qua in ipsum quoque voluntate sim, cui debeo plurimum, inde conjecturam capiet.

Minimum] Unde tibi, quo animo sim in maximis, licet conjicere.

Pag. 33. *Consequi possim*] Sic ep. 4. *Si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus.*

Rumor erat] Verum. nam epist. sequenti: *Te esse imperatorem, provinciamque bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor.* Quamquam explorata Lentuli victoria nondum erat. si enim certus bene gestæ rei nuncius allatus esset, epistolam inscripsisset, *Lentulo Imperatori*, ut in epistola sequenti.

Pompejo] Ut, allatis tuis litteris, rem bene gestam significantibus, referat ad senatum de supplicationibus tibi decernendis.

Plus contenderimus, quam possumus] Velle se plurimum Lentuli caussa, ostendit, nec tamen præstare posse quantum debeat. Simile illud epist. 8. lib. 4. *Ut me non solum omnia debere tua caussa, quæ possum, sed ea quoque, quæ non possum, putem.* Item Phil. 6. *Consilio, quantum potero, labore plus pæne, quam potero, excubabo, vigilaboque pro vobis.*

Quam debemus] Nam, ut omnia tua caussa præstem, vincentur tamen meritis tuis officia mea. Quod autem hic, *minus quam debemus*, in epist. 4. lib. 6. dixit, *Merita non assequor.*

EPISTOLA IX.

Pag. 34. LEntulo Imp.] Re bene gesta, qui ab exercitu imperator erat appellatus, litteras suas imperatoris nomine inscribebat: quod Cicero fecit epist. 10. libro secundo. Similiter, qui ad eum scribebant, imperatorem appellabant: propterea superiores litteræ inscribuntur, *Lentulo proconsuli*, victoria nondum certa; hæ vero, *imperatori*, cum plane cognita res esset.

Gravissimum] Quod tamen sua gravitate tuorum in me meritorum pondere non æquat.

Sanctissimum] Proprie enim de diis usurpatur, inde transfertur in patriam, in parentes, in optime meritos. epistola 1.

Abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea] Vera laus liberalitatis in eo sita est, cum ita beneficium damus, ut ab eo qui accipit, non modo fructum, aut mercedem ullam non exigamus, sed ne exspectemus quidem. hac laude Cicero ornat Lentulum: sed adjungit alteram, humanitatis videlicet, cum studia sua non modo ab eo non exspectari significat, sed grata etiam esse, neque grata ob eam caussam, quod utilitatem, vel honorem pariant, sed propter quandam amoris abundantiam, significat.

Sine nefario scelere] Peccat, qui gratiæ referendæ occasionem prætermittit: sed nec, quicumque peccat, sceleratus est; nec omnia scelera nefaria sunt. Ostendit igitur Cicero magnitudinem ejus beneficii, quod a Lentulo acceperit, cum ait: Ea studia ita a se deberi, ut prætermitti sine nefario scelere non possint.

Notior, atque illustrior] Geminatio verborum idem significantium, (πλεονασμὸν rhetores appellant,) modo virtus est, ubi sententiam auget, vel ornat; modo vitium, ubi neutrum: quo de utroque genere lib. 8. & 9. disputat Quinctilianus. hic non est otiosum, *illustrior*: addit enim ad sententiam: quia nota multa sunt, nec tamen illustria. ornat autem, quia translata verba quiddam habent magnificentius, quam propria, & orationem (ut ait Cicero in oratore) quasi stellæ quædam illustrant.

Hoc tempore omni] Triennium. nam ante biennium Lentulus, consulatu functus, iverat in Ciliciam, manseratque ad Calvinum, & Messallam consulem: quo anno successit ei App. Claudius.

Ostendis] Verbis significas. sic ep. 2. *Ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit.*

Potes] Ostendis, inquit, futurum, ut opiniones nostræ consentiant in capessenda republ. idque potes, quia me tuarum actionum, sententiarum, voluntatum socium, comitemque habebis. Hoc in extrema fere epistola.

Vehementer exspecto] Propter mutuam

tuam benevolentiam, & opinionum similitudinem.

In sententiis senatoriis] Omissa populi mentione, senatum nominat: cujus caussam optimates tuebantur; cum leves, & improbi cives populi gratiam sectarentur.

Actione, atque administratione reip.] Latius patebat, *Actione*: contraxit igitur, & a toto actionum genere transit ad eam partem, in qua Lentulo notior, & illustrior ejus animus esse potuisset. id autem erat, reip. administratio: cum qua sequens verbum, *Floruissemus*, apte congruit.

Floruissemus] Conjunctis enim duorum consularium sententiis, utrique dignitas comparatur.

Ostendam equidem] Vt intelligas, me non aliter, ac debeam, sentire. verumtamen, si tu affuisses, nihil sine consilio tuo fecissem, te auctore prorsus in omnibus rebus usus essem.

Auctore] Secutus essem voluntatem tuam in reconcilianda cum Cæsare, Appio, Vatinio gratia.

Amicissimo ac sapientissimo] Cur ei non obtemperem, atque obsequar, qui & omnia mea caussa vult, & ita excellit

phandi rectores provinciarum ex finitimarum gentium bellis quærebant. Triumphavit Lentulus ex Cilicia, non statim ad urbem reversus, sed post aliquot menses: id quod ex eo loco epistola 21. lib. 5. ad Att. licet intelligere: *Acceperam satis celeriter literas per publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas.*

Vberiores, & præstantiores] Apte post copiam subjungitur magnitudo: idque Cicero sæpe facit. cum igitur ad sententiam & Ciceronis consuetudinem, accedat veterum aliquot librorum auctoritas; verbum, *Præstantiores*, in *Præsentiores*, quod alii maluerunt, commutare visum non est.

Pag. 35. *Vlciscendis*] Dicimus, *Vltus est inimicum*, ut hic, & *Vltus est se*, ut paullo post, sensu eodem. significat autem eos, qui se in reductione Ptolemæi regis adversarios Lentulo præbuerant.

Inimicos esse] Populares cives hic significat; optimates autem, cum subjungit, *Invidere*: quod utrumque genus sæpe notat in his epistolis.

Propugnationem] In consulatu.

Actionis] Cum me consul...

Nostram vicem] Quod ad nos pertinuit, quod ipsi facere debuimus. sic, *Doleo tuam vicem*, veteres dicebant, pro, quod ad te pertinet: & Plautus in Captiv. *Neque salum pol de hac re negotium est, Quin male occidam, oppetamque pestem, heri vicem mei.*

Vltus est ipse sese] Se ipse punivit, poenas ipse sibi eas intulit, quas inferre nos debuimus.

Ne libertatis quidem] Vt ei ne liberum quidem sit in publico versari; vel quod scelus aliquod insigne committere voluerit: vel quod revocatus in judicium sit; cum defendente Scauro, hoc ipso anno, ut Pedianus docet, Quinctili mense absolutus esset. Certe cum propter alia flagitia, tum eo nomine invisum esse optimatibus oportuit, quod tribunus pleb. intercesserat, ne consules Marcellinus, & Philippus comitia consularia habere possent. ex quo senatus, ad moerorem indicandum, vestem mutavit. epitome Liviana libro 105. quo magis hæc suspicor ad eum attinere: nam de P. Clodio quidem, Ciceronis, & Lentuli inimico, vix crediderim. non enim hoc in eum convenit, *Nullam sibi libertatis partem reliquit.* id enim quale esset, vel ipsius scripta Ciceronis, ad objiciendum parati, vel monumenta annalium ostenderent. Porro tantum abest, ut omnes libertatis partes Clodius amiserit, ut etiam pristinam dignitatem retinuerit, quippe qui de petenda suo anno prætura, id est, biennio post ædilitatem ab eo gestam, cogitaverat. quod Cicero in oratione pro Milone testatum reliquit.

In meis rebus expertum] Quod dixit epistola quinta: *Te videre, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi.*

In molestia gaudeo] Figura quædam ex mistione contrariorum orationi venustatem concilians: quæ nisi pluribus ostendatur exemplis, fortasse non facile dabitur imitandi facultas. nobis autem, hunc interpretandi laborem suscipientibus, id maxime propositum fuit, ut adolescentes, pro viribus ingenii nostri, commodiore quadam quasi via ad aliquam eloquentiæ laudem perduceremus. Duplex igitur hæc figura est. aut enim cum significatione doloris, & molestiæ, conjungitur gaudium, & consolatio: aut contra, gaudii consolationisque significationem dolor, & molestia sequitur. Primum genus hoc exemplo declaratur, *in molestia gaudeo.* Et epist. 14. libro secundo ad Q. Fr. *Se effecturum, ut ego in medio dolore, ac desiderio tui, te, cum a me abesses, potissimum secum esse lætarer.* Nec dissimile illud epist. 6. *Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime scilicet consolatur spes, quod valde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas.* Aut illud epist. 15. libro primo ad Atticum: *In ista incommoditate alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi.* Aut epist. 26. lib. 11. *In maximo meo dolore, hoc solatio utor.* Alterum genus agnoscitur epist. 21. lib. 15. *Sed tamen in ea voluptate, hunc accepi dolorem.* Epist. 8. lib. 16. *In magna consolatione, ingens inest sollicitudo.* Epist. 9. lib. 2. ad Q. Fr. *Nunc mihi jucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ.* Pertinere videtur ad hoc genus & illud epist. 16. lib. 2. *Hæc adspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere.*

Non ita magna mercede] Quod explanavit epist. 6. *Minore in re violatur tua dignitas, quam mea salus afflicta sit.* & epist. 7. *Multum interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur.*

Pag. 36. *Maximo dolore*] Afflicta salute, cum ejectus patria sum.

De qua ratione] Ut intelligas, quam incerta sit hominum fides. quæ me caussa de vetere illa mea, diuturnaque sententia prope jam depulit, & cum inimicis in gratiam reduxit. Hoc Cicero significat, ut consilii sui mutationem, cujus caussam Lentulus quæsierat, excuset.

Cum Cæsare, & cum Appio] Quos antea inimicos diversis nominibus habuerat, Appium, P. Clodii, fratris sui, gratia; Cæsarem, quod in quodam judicio, de statu temporum paullo liberius locutus, ejus animum offenderat. de quo Suetonius hæc: *Cicerone in judicio quodam temporum statum deplorante, P. Clodium, inimicum ejus, frustra jam pridem a patribus ad ple-*

plebem transire conantem, eadem die, horaque nona traduxit. Idem ipse confirmat in oratione pro domo: *Hora fortasse sexta diei questus sum in judicio, cum C. Antonium collegam meum defenderem, quædam de rep. quæ mihi visa sunt ad illius miseri caussam pertinere, hæc homines improbi ad quosdam viros fortes, longe aliter, atque a me dicta erant, detulerunt. hora nona, illo ipso die, tu es adoptatus.* Et in oratione de provinciis: *Traduxit ad plebem inimicum meum, sive iratus mihi, quod me secum ne beneficiis quidem videbat posse conjungi, sive exoratus.* Idem Plutarchus, Dio, alii.

Esse in gratia] Audierat Lentulus, Ciceronem de commodis, & ornamentis Cæsaris maxime omnium in senatu laborasse. decreverat enim ei sua sententia supplicationes quindecim dierum, quod ante contigerat nemini; stipendium, & decem legatos: præterea, cum de successione Galliarum ageretur, luculentam habuerat de conservanda Cæsari utraque Gallia orationem, quæ nunc exstat, inscripta, *De provinciis consularibus.*

Teque id non reprehendere] Offensus Lentulus iisdem, quibus Cicero, vitiis

Laudarim] Defendebant reos patroni, laudabant viri nobiles, ut eorum auctoritas ac testimonium quasi commendaret eos judicibus. paullo post: *Cum Pompejus, ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbem.* Et M. Scaurum, quem Cicero defendit, laudatum a novem consularibus, in Asconio legimus.

Ego me] Hæc tota narratio ad evitandam levitatis, & inconstantiæ culpam pertinet. ostendit enim Cicero, se in patriam rediisse ita animatum, ut & cum quibus, & contra quos antea, cum iisdem, & contra eosdem in capessenda repub. sentiret: sed eum sibi animum, eamque sententiam invidia, & obtrectatione quorundam sibi esse ereptam. probat hoc exemplis, quod in Sextii judicio, sedente Cneo Pompejo, non reputans quid ille, aut quid Cæsar vellet, contra utrumque suam pristinam dicendi libertatem retinuerit, maxime vero, quod de agro Campano dividendo sententiam dixit eam, quæ Cæsarem, & Pompejum, ejus generum, optime de se meritos offendit.

Initio rerum, atque actionum tuarum] Non quo primum tempore Lentulus de

...ntur, præsertim summa, & singularia, nec semper studiis amor, præsertim incredibilis, adjunctus est.

Deberem] Et hic augetur sententia. ...ixi, *amorem* interdum sine studiis esse, *studia* sine amore: jure igitur utrumque Cicero conjunxit. nunc addo, eum, qui & amet incredibiliter, & ei, quem amat, summe faveat, interdum hoc facere sua sponte, non beneficio adductum: quo minor eum, si ab illa voluntate discedat, sequitur infamia. major igitur ab eo exspectanda constantia, qui amat eum, cui plurimum debet; cum intelligat, sibi non inconstantiæ modo famam, sed ingrati quoque animi crimen pertimescendum.

Multum adjunxisset] Cum enim omnes magistratus una cum Lentulo de salute Ciceronis promulgarint, in eoque omnes ordines, hominesque consenserint, ideo restitutus ab ipsa repub. Cicero videtur.

Communi officio civium] Erga patriam; cui nascimur, ut dixit Plato.

Debitum præstitissem] Proprie conjungitur verbum, *Præsto*, cum iis rebus, quibus agendis aut fidei satisfacimus, ut cum aliquid promittitur; aut officio, ut cum patriæ, amicis, bonis viris opitulamur.

Hac me mente fuisse] Idem erat, si copiam quærimus, *hoc animo*, *hoc sensu*, *hac sententia*; idem etiam, ut varietur loquendi genus, *hanc mihi mentem fuisse*. unde illud Sallustianum: *Longe mihi alia mens est*.

Te consule] Per quattuor menses, eoque amplius: rediit enim in patriam Cicero Sextili mense: quod ostendit epistola prima libro quarto ad Atticum.

Audivit] Cum sententiam dicerem, non enim reputans, quid Pompejus vellet, aut socer ejus Cæsar, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam.

Collocutionibus] *Collocutio* inter duos est; *sermo*, & inter duos esse, & patere latius potest, & *collocutio* sermonem ab arbitris remotum, privatim, & nullo secretiore loco habitum, videtur indicare; *sermo* autem, licet inter duos habeatur, celebri tamen esse loco potest. itaque major quædam in collocutione, quam in sermone, res videtur agi: secreto enim colloquentes, intimum animi sensum liberius, quam in publico, patefaciunt.

Illis] Ante triennium. consules enim fuerant post reditum Ciceronis Marcellinus, & Philippus; Pompejus, & Crassus; Appius, & Domitius, quorum pæne peractum esse consulatum, significat in extrema epistola mentio Appii, Lentulo succedere cupientis.

Reliqua nostra dignitate] Pertinebat enim ad ejus dignitatem, si & domum suam recuperaret; & post reditum suum domo pulsus a Clodio, ultorem ejus injuriæ senatum haberet: & in damnis rei domesticæ sarciendis paullo liberaliorem optimatum voluntatem experiretur.

Nonnullorum] Eorum, qui de reditu ejus laboraverant: quos ita offendit Ciceronis cum Pompejo, & Cæsare multis rebus declarata reconciliatio, ut alii pristinum studium magna ex parte deposuerint, alii odium etiam adversus Ciceronem susceperint. cum enim gravissimum, & acerrimum ejus inimicum, P. Clodium amplexarentur, in manibus haberent, foverent, ipso præsente oscularentur; argumento id quidem erat, Ciceronem eis esse odio; licet palam non profiterentur. Nec dubium est, Catonem, & Bibulum in primis significari, qui non modo Cæsarem, sed Pompejum etiam, Cæsaris caussa, vehementer oderant.

De monumentis meis] De domo. quæ cum Ciceroni sit restituta, quod multis locis constat; possit aliquis quærere, cur Lentulum dicat adjutum in ea non esse. tollitur dubitatio, si restitutam quidem Ciceroni domum intelligamus, partem tamen quandam, in qua suum nomen Clodius inscripserat, non esse restitutam: quam opinionem adjuvant illa, quæ sequuntur aliquanto post: *Iidemque postea non meum monumentum, (non enim illa manubia mea, sed operis locatio mea fuerat, monumen-*

numentum vero senatus) hostili nomine, & cruentis inustum literis esse passi sunt.

Cum fratre eram domo expulsus] Expulsi erant fabri de area, in qua domum Ciceronis ædificabant. qua tota de re sic epist. 3. libro quarto ad Att. *Armatis hominibus ante diem* III. *Non. Novemb. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex S. C. consulum locatione reficiebatur, & ad tectum pæne pervenerat. Quincti fratris domus primo fracta conjectu lapidum ex area nostra, deinde inflammata jussu Clodii, inspectante urbe, conjectis ignibus, magna querella, & gemitu, non dicam bonorum, qui, nescio, an ulli sint, sed plane hominum omnium.*

Pag. 57. *Ex auctoritate senatus*] E S. C. factum enim erat S. C. placere domum Ciceroni restitui, porticum Catuli locari. de quo in epistola secunda libro quarto ad Att. *Auctoritatem* autem *senatus* pro S. C. interdum usurpari, diximus in epist. I.

Resarciendis] Quod enim Clodius everterat, id cum senatus publico sumptu ædificandum censuisset, æstimarunt consules de consilii sententia, quanti fuisset ædium superficies: neque hoc

in oratione [illegible]
([illegible])

Quam erant illa grata] Invitu
pristina sententia depulsum e
omissa optimatum caussa, suan
tatem, ad populatium civium,
de se meritorum, dignitatem
gasse, probat hoc argumento
licet in quibusdam non eam,
exspectarat, voluntatem agno
lico tamen de vetere suorum in
rum cursu ad nova consilia non
rit. est enim boni viri, de re
hementius, quam de suis rebu
se ipso, laborare.

Quæ fecerant] Pro salute me
enim, majorem haberi ratio
neficii, quam injuriæ.

Teste] Qui studium illius in
lute videras.

Sed amore etiam] Non ama
riter, quibus debemus, & quo
si nullum ab iis beneficium
mus, amandos tamen esse jud
Amabam, inquit, Pompeju
quam ei obligatus essem, judic
quod habui semper de illius
permotus.

Quid ille vellet] Volebat idem
Cæsar, vel affinitatis caussa

Testis Vatinius] Testis in Sextium; de quo in oratione, quam in eum Cicero habuit.

Amicum esse cœpisse] Marcellino enim, & Philippo coss. quo anno Sextius de vi caussam dixit, decrevit Cicero sua sententia Cæsari supplicationes quindecim dierum, stipendium, decem legatos: ut in oratione de provinciis.

Bibuli] Quem Vatinius tribunus pleb. & Cæsar consul exire domo prohibuerant, ne Cæsaris acta impediret. Cicero, Suetonius, Plutarchus, Appianus, Dio.

Omnium triumphis, victoriisque anteferre] Triumphis Pompeji, victoriis Cæsaris.

Eodem teste] Pompejo.

Eosdem esse] His verbis nec ipsi Pompejo pepercit. is enim pro Cæsare consule contra Bibulum, ejus collegam, omni non solum studio, sed etiam contentione dimicavit. Plutarchus, & alii.

Interrogatio] Oratio in Vatinium interrogatio est. epist. 4. libro secundo ad fratrem: *Vatinium, a quo palam Sextius oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus.* Videtur Vatinius respondisse Ciceroni. nam ejus oratio, in qua *scurram consularem* Ciceronem vocavit, nominatur a Macrobio libro secundo Saturn.

Pag. 38. *Illius tribunatus*] Quem gessit Cæsare consule.

De vi] Qua Bibulum obnunciantem foro expulit, atque etiam in vincula ducere conatus est. Cicero, Suetonius, Plutarchus, alii.

De auspiciis] Quibus neglectis, leges pro Cæsare Vatinius tulit. plena omnis historia.

De donatione regnorum] Puto id significari, quod in oratione in Vatinium ita scriptum est: *Volo uti mihi respondeas, feceris ne fœdera tribunus pl. cum civitatibus, cum regibus, cum tetrarchis?*

Hac in caussa] P. Sextii.

In senatu] Cum sententiam diceret.

Marcellino, & Philippo coss.] Suspicor hoc abundare. cur enim annus nominibus consulum notetur: cum & hæc proxima superiora eodem anno dicta sint?

Nonis Apr.] De quo sic epist. 5. libro secundo ad fratrem: *Nonis Apr. vehementer actum de agro Campano, clamore senatus prope concionali.*

De agro Campano referretur] Hoc Cæsari ac Pompejo vehementer displicuisse, ex iis, quæ Cicero subjungit, licet intelligere. si caussa quæritur, hæc est. legem tulerat Cæsar in consulatu de agro Campano dividendo, divisitque extra sortem viginti millibus civium, quibus terni, pluresve liberi essent. quod ex Tranquillo cognoscitur. Quid igitur de agro Campano, siquidem divisus jam erat, referri ad senatum opus erat? dicam quod sentio. Duæ partes erant agri Campani, una publica, de qua Suetonius: *Agrum*, inquit, *Campanum, ad subsidia reip. vectigalem relictum, Cæsar divisit extra sortem viginti millibus civium, quibus terni, pluresve liberi essent.* Altera, quæ possidebatur a privatis, quam emi pecunia publica, & plebi item dividi Cæsar voluerat. atque hanc agri Campani partem cum in oratione in Rullum Cicero significat, ubi de privatis agris, in publicum Campanum incurrentibus, loquitur: tum vero planissime in oratione pro domo his verbis: *Quis illam opimam, fertilemque Syriam, quis bellum pacatissimis gentibus, quis pecuniam, ad emendos agros constitutam, ereptam vi ex Cæsaris rebus actis, quis imperium infinitum dedit?* Invehitur in Clodium, qui pecuniam illam, qua emi a privatis agri Campani partem lex Julia jubebat, ex ærario sumptam Gabinio dederat. Nec vero Gabinio tantum, sed ejus etiam collegæ Pisoni partem ejus pecuniæ Clodius largitus erat. qua de re sic in oratione in Pisonem: *Caverat sibi ille sororius adulter, ut, si tibi provinciam, si exercitum, si pecuniam, ereptam ex reip. visceribus, dedisset, omnium suorum scelerum socium te, adjutoremque præberes.* Vocat ereptam ex reip. visceribus pecuniam, quam in oratione pro domo, *ereptam vi ex Cæsaris rebus actis.* Eodem spectat illud in epistola quinta libro secundo ad Fratrem: *Acrius in caussam faciebat inopia*

pia pecunia. Et epist. 17. libro secundo ad Atticum: *Quid ager Campanus, quid effussio pecuniæ significant?* Erogandam enim fuisse pecuniam in agri Campani emptionem, utrobique ostendit. Hæc igitur pars agri Campani, cujus divisio publicam pecuniam requirebat, Cæsare consule, qui legem tulit, divisa non est: nec divisam puto ante civile bellum. Scribit enim hæc Cœlius Ciceroni, belli civilis initio: *Illud addo ad actiones C. Curionis, de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompejum valde nolle; ne vacuus advenienti Cæsari pateat.* Suspicor autem divisionem illam ante Cæsaris necem non esse factam. sunt enim hæc in epistola D. Bruti, scripta Cæsare mortuo: *Quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Sullanis, & agro Campano.* Sed quæritur, cur eo usque producta divisio sit. Quia, cum Cæsar leges, Bibulo de cælo servante, contra auspicia tulisset, ejus acta non libenter senatus comprobabat. nihil enim, cum de cælo servaretur, agi cum populo poterat. abundamus exemplis, vel ex ipso Cicerone, vel ex veterum annalibus. Dixerat igitur hanc sententiam Cicero, ut idibus Maji de agro Campano, frequenti senatu, referretur.

natorum numerus, c
S. C. fieri leges vetal
M. Fulvii contra M.
trigesimo nono apud
infrequentiam S. C. f
detulerit. Festus: Nu
quivis senator consuli,
vult esse, quo minus
latque, ut aut res, qu
videantur, aut singuli
si tot non sint senatores,
præscribi S. C. Legimu
dianum, C. Corneli
legem tulisse, ne quis
solveretur, nisi ducent
si quis necessarium S
senatorum numerum
nem consulat, cuju
libro quinquagesimo
cum videret, frequente
venire senatores, decre
ribus, quam quadringe
sent: cum antea nisi q
sent, rata non essent.

Idibus Maji] Quo
tum non esse, scribi
epist. 7. lib. 2. *Quod,*
postridie fuerat dictum,
actum iri; non est act
eo die, ut senatus de
Campano non est act
tiam Cicero mutavit

[illegible]modata. nemo enim, nisi fortis, [illegible] constans, in arcem invadit.

[illegible] *Temporum meorum*] Quæ monere videbantur, ne quid contra potentium [illegible]tatem agerem. quod cum antea [illegible]issem, cum P. Clodio ad perniciem [illegible] conspirarunt.

[illegible] *Actionum*] Veterum actionum pro [illegible], cum quibus consentire videba[illegible] sententia Ciceronis de agro Cam[illegible] dicta, nulla eorum ratione habi[illegible], quorum ope restitutus erat ab exsilio.

[illegible] *Quorum numquam putaram*] Pompe[illegible] significari, satis constat ex iis, quæ [illegible]quuntur.

[illegible] *Cum nihil mihi ostendisset se esse offen[illegible]*] Nec enim, quid sentiret, Pom[illegible] ostendere solitus est. epist. 5. *Nosti [illegible] tarditatem, & taciturnitatem.* [illegible] 1. lib. 8. *Solet aliud sentire, & [illegible].*

[illegible] *In Sardiniam, & in Africam*] Ut [illegible]mentum ad urbem convehendum [illegible]: quam potestatem ex S. C. & [illegible] ei mandatam esse, jam diximus [illegible] 1. lib. 4. ad Attic.

Lucam] Extremum opidum Galliæ Cisalpinæ, quæ Cæsaris imperio cum [illegible]alpina, & Illyrico regebatur. ad [illegible] inferum Luca fuit, ad superum Ravenna. ad utrumque igitur, salvis legibus, Cæsarem venisse constat. quod [illegible] citra Lucam, & Ravennam aliquod opidum ejus provinciæ fuisset: quis du[illegible], quin eo venturus fuerit, ut cum Crasso & Pompejo maximis de rebus loqueretur? Hæc qui ambigit, idem, ut meridie lucere neget, adducetur.

Venit] Antequam in Sardiniam pro[illegible]eretur. sic enim itineris ratio po[illegible]: patet etiam in sequentibus.

[illegible] Crasso] Cujus defensionem pro [illegible]io Cicero ferre non potuerat. In[illegible]: *Cum me disputantem, non lacessen[illegible]tem, læsisset; exarsi.*

In Sardinia] Quæro, quid hoc tempore negotii gereret in Sardinia Q. Cicero. an proprætor eam regebat? non videtur, neque consentaneum est; cum Asiæ jam triennium præfuisset. puto igitur eum ivisse in Sardiniam, ut frumentum curaret, missum a Pompejo legationis nomine. nam & Pompejus, annonæ præfectus, quindecim legatos, frumentariæ curationis caussa, postulaverat a senatu; quod in epist. 1. lib. 4. ad Att. legimus; & eos confestim circa provincias, conquirendi frumenti gratia, dimisit: quod Appianus lib. 2. bell. civ. scriptum reliquit. veri autem simile videtur, cum Pompejus in his legatis principem nominaverit M. Ciceronem, id ab eo muneris recusatum esse, & in Quinctum fratrem esse translatum: qui navigavit in Sardiniam Decembri mense: quod significat epist. 1. lib. 2. ad eum, in extremo congruunt igitur tempora, dimissis hieme legatis a Pompejo ad regiones frumentarias, & Quincto Cicerone Decembri mense in Sardiniam profecto. Præterea videtur omnino cum aliqua potestate Quinctus in Sardinia fuisse: quod ut sentiam, facit illud epist. 5. lib. 2. ad eundem: *Quosdam venisse Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimique in provincia fieri dicerent.* Et in eadem epistola verba sunt, quæ Lucceium Quincto successisse demonstrant; quod ea potestas, non, ut aliæ a senatu, vel a populo datæ, certum tempus ac definitum haberet, sed Pompeji tum daretur, tum auferretur arbitrio. *Lucceium*, inquit, *videre volebam, quod in Sardiniam iter habebat. hominem conveni, & ab eo petivi, ut quam primum te nobis redderet.* statim, dixit: *Tu, mi frater, simul ac ille venerit, primam navigationem, dummodo idonea tempestas sit, ne omiseris.*

Te, inquit, ipsum cupio] Lector admonendus, quod pertinet ad usum Latinæ linguæ, nec Ciceronem, nec Terentium, nec omnino quemquam iis temporibus, *inquit*, usurpare, nisi præposito aliquo verbo. quod non attigissem, nisi peccare in hoc sæpe non obscuri nominis homines animadverterem.

Pag. 39. *Dependendum tibi est*] Promissa persolvenda. ductum ab æris gravis dependendi, id est persolvendi, more prisco, antequam pecunia signaretur. Plinius lib. 33. cap. 3.

Spopondisti] Receperat enim Pompejo Quinctus Cicero, si Marcus frater in patriam ab exsilio revocaretur,

ope-

operam eum daturum, ut Cæsaris acta a senatu confirmarentur, nec omnino quidquam, quod aut ipsi Pompejo, aut Cæsari displiceret, esse facturum. docent hoc ea, quæ sequuntur.

Quid multa] Cum rem conferre volumus in pauca, utimur hoc loquendi genere, *quid multa? quid plura? quid quaris? quid multis opus est? quid pluribus opus est? quid verbis opus est?* &, sine interrogandi nota, *ne multa, ne multis, ne plura, ne pluribus, ne te multis morer, ne te multis teneam, ne sim longior*; &, quod est in epist. 4. lib. 4. *Noli quarere*: quæque præterea in suas Elegantias collegit Aldus filius.

Questus est graviter] Quod in Cæsaris injuria se quoque lædi putaret, vel propter affinitatem, vel communis potentiæ caussa.

Sua merita] In Marcum quidem Ciceronem præcipue, quem in patriam cum Lentulo consule reduxerat, sed fortasse etiam in ipsum Quinctum; quem fuisse tum ipsius Pompeji legatum in Sardinia suspicamur.

De actis Casaris] Ut ea, quæ consul Cæsar, adversante, ac de cælo servante collega Bibulo, egerat, Ciceronis restituti sententia confirmarentur. quod

ctum fabrum Pompeji civili bello, ei demque copiarum ductorem. epist. libro octavo ad Att. & epist. Pomp ad Ciceronem eodem libro, & epi Cæsaris lib. 9. ad Att. idemque lib bel. civ.

Integrum] Ne quid agerem. Ubi enim cœpta res agi, non amplius integra videtur, sed tamquam immin ta, detracta scilicet ea parte, quæ confecta jam est. Cœlius epist. 6 lib. *De Dolabella integrum tibi reservas, sudeo,*

Reservarem] Reservavit: ut epist. lib. 2. ad fratrem demonstrat: & in sequentibus non obscure cognoscitur.

Collegi ipse me] Ut accuratius de iudicio meo mecum ipse considerarem, si animum collegi. Hoc loquendi genus ipse interpretatur in Tuscul. 4. *Quid*, inquit, *se ipsum colligere, nisi, dissipatas animi partes in suum locum coge*. Sic epist. 10. lib. 3. *Etsi graviter primo nuncio commotus sum; tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur.* Epist. 18. lib. 5. *Rogo, atque te, ut te colligas, virumque prabeas, &, qua conditione omnes homines, & quibus temporibus nati sumus, cogites.*

[illegible] non honestum. itaque bonus ci[illegible] ab officio boni viri discedere non [illegible]. Hic autem Cic. bonum civem [illegible] bono viro distinguit, quia patriæ si[mul] & amicitiæ satisfacere non possit. [illegible]; duobus propositis honestis, [illegible] majus præferendum esse quis [illegible]? major igitur patriæ, quam [a]micitiæ, habenda ratio est, quod ipse [li]b. 3. Off. declarat. *Quæ videntur*, in[qu]it, *utilia, honores, divitiæ, voluptates*, [illegible] *cætera generis ejusdem, hæc amicitiæ* [n]*unquam anteponenda sunt, at neque con*[tr]*a remp. neque contra jusjurandum, ac* [illegible], *amici sui caussa vir bonus faciet.* [Ta]mquam, cum dicat, *Bonum virum* [illegible] *patietur*, quasi gratiæ loco postulat [illegible] ipsa rep. quod ab ejus rationibus [illegible], id est, quod officio boni [viri a]dversari, non ignorat. Eandem [sen]tentiam in oratione pro Plancio po[sui]t his verbis: *Res vero ipsa publica si* [loqui posset, ageret mecum, ut, quod sibi* [illegible] *semper, nunquam mihi, fructus* [illegible], *non, ut oportuisset, latos,* [illegible], *sed magna acerbitate permistos* [illegible]; *jam mihi servirem, consulerem* [illegible].

[illegible] *illis autem meis actionibus*] Hacte[nus] [illegible], se & Pompeji caussa, cui [illegible] plurimum, & fratris sui fide, [illegible]. Pompejo de se dederat, addu[ctum] esse, nequid amplius contra Cæ[sa]ris voluntatem moliretur: nunc alte[ra]m caussam affert, cur a sententia [dis]cesserit, malevolentiam, & obtrecta[tio]nem quorundam optimatum.

Videbantur] Quia, quod ad Cæ[sa]rem attineret, simul ad Pompe[ju]m, Cæsaris generum, attinere vide[ba]tur.

Certorum hominum] Catonem in pri[m]is, Bibulum, L. Domitium, Cæ[sar]is inimicos, describit: de quibus [illegible]: *Quidam homines, & iidem illi,* [qu]*os sæpe nutu, significationeque appello,* [illegible] *summum fructum cepisse dicerent* [ex] *libertate mea, meque tum denique sibi* [illegible] *visum reip. qualis fuissem, restitu*[to] [illegible] *gaudere se dicebant, mihi & illum* [illegible], *& eos, qui in eadem caussa es*[sent], *nunquam amicos futuros.* Eosdem [in or]atione de provinciis designat: *A* [illegible], *& de me optime meritis*

quibusdam peto, ut, si ego illos meorum laborum, & incommodorum participes esse volui, ne illi me suarum inimicitiarum socium velint esse.

Non satisfacere Pompejo] Quia meas actiones, ac sententias ad illius voluntatem, de soceri potentia laborantis, parum accommodarem. Dicit idem epist. 5. lib. 4. ad Att. *Quibus sententiis dixi, quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen, me contra Pompeji voluntatem dixisse.*

Pag. 40. *Erat hoc mihi dolendum*] Movebar fratris mei fide, Pompeji voluntate, certorum hominum malevolentia: sed ea me res ad consilii mutationem gravissime impulit, quod iidem illi, quibus actiones meæ pro rep. probabantur, inimicum non modo meum, sed legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium, me præsente oscularentur, mihi ut stomachum facerent, de patria, deque ipsis optime merito.

Inimicum meum] P. Clodium: quem oderant antea, post, cum ille Cæsaris acta cœpit oppugnare, diligere cœperunt. de quibus in oratione de provinciis: *Levissime*, inquit, *feram, si forte hoc aut iis minus probaro, qui meum inimicum, repugnante vestra auctoritate, texerunt; aut iis, si qui meum cum inimico suo reditum in gratiam vituperabunt; cum ipsi & cum meo, & cum suo inimico in gratiam non dubitaverint redire.*

Meum autem] Idem erat, *Vel potius?* sed usus est eo correctionis genere, quod indignationem præ se fert.

Sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic, me præsente, osculabantur] Augent singula, & familiaritatem, ac benevolentiam quoque declarant.

Stomachum facerent] Iram commoverent: locus pro locato. stomachus enim iræ sedes est.

Funditus perdidi] Plane mihi impero, ne qua omnino re irascar. Dolebam, inquit, non irascebar. Hanc sibi laudem adscisci Cicero in epistola ad Cærelliam: ex qua recitat hæc verba Quintilianus lib. 6. cap. 4. *Hæc aut animo Catonis ferenda sunt, aut Ciceronis stomacho.*

Hic

Hic ego] Quarta ratio ad tuendam consilii mutationem: quod se non cum improbis, ac perditis civibus; sed cum optime de repub. meritis conjunxerit. *Hic*, rationem temporis, non locum, ut alibi, notat: perinde ac si dixerit: Quæ cum ita se haberent. usurpatur de re præsenti epist. 15. lib. 5. *Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ?* De præterita autem re, in epist. 8. lib. 3. *Hic ego multa simul cogitavi.*

Humano consilio] Quantum homini licuit. non enim, ut omnia circumspiciantur, hominis natura patitur.

Circumspectis rebus omnibus] Probat id, quod dixit: *Non illi quidem ut mihi stomachum facerent.* nam si stomachum fecissent; statim iracundia præceps, nihil de boni civis officio cogitans, ad nova capessendæ reip. consilia delatus esset, verum tanti non fuit injuria, ut susceptam ab adolescentia sententiam temere projiceret. circumspexit prius omnia: rationes pro utraque parte subduxit: quarum summa facta, cognovit, plures esse caussas, quæ ad Cæsaris, Pompejique conjunctionem, quam quæ ad defendendas optimatum

quendi genus imperfectum ... quod, *Non modo non præmia*, ... & usitatius esse videretur. ... antiquitatem veterum librorum, ... ceronis consuetudinem secuti ... legimus, *Non modo præmiis*, ... idem, quod, *Non modo non* ... ut sit, *Non modo*, pro *Nodum*. ... pla fidem facient. Epist. 17. ... *Hoc tamen fiera, non modo me*, ... *ipsum quidem principem fiero*, ... *tarum sit.* Quo item loco, *Non* ... culcatum erat, contra veteres ... Sic & ep. 16. lib. 2. ad Att. ... *non modo præmiorum, sed ne ser...* *quidem unquam fructum ullum*, ... *tiam retulerunt.* In quo animadve... dum, *Præmiorum*, *sermonum*, ... *præmiis*, *sermonibus*, usurpatum ... Epist. 6. lib. 10. *Regnum non mo...* *manu homini*, *sed ne Persa quidem* ... *quam tolerabile.* Et epist. 24. lib. ... *Mihi non modo irasci*, *gravissima* ... *accepta*, *sed ne dolere quidem impun...* *cet.* Libro 1. de Oratore: *Neque* ... *inscientiam meam*, *sed ne rerum qu...* *magnitudinem perspicit.* Et in ora... 2. in Rullum: *Si*, *non modo* ... *gera dari vobis*, *sed ne conspici qu...* *tantum numerum hominum* ...

... τοῦ δυλείας μιστρέψας ἀξιώθησέ(?) τυ-... Et in eadem infra.

Pag. 41. *Fortissimi viri*] Manifestis ... periculis non moveri, temeritatis ..., non fortitudinis: quod a sapientissimis proditum.

Ad eorum caussam me adjungerem] ... iis in rep. non consentirem, non ... quererer eorum sententiam, meam voluntatem ad eorum dignitatem non aggregarem.

Cn. Pompejus] Arguit a Pompeji ...ute, summisque in remp. meritis: Caesaris vetere amicitia, & erga se, ...emque suum liberalitate: ab ipsa ... Caesaris rebus gestis vehementer ...: a Pompeji fratrisque sui fide: a ...nis auctoritate: a sua calamitate: ... optimatum quorundam invidia, & ... constantia: a ratione temporum. ... subjungit deinceps omnia diligen..., famam veritus improbitatis, non ...odo levitatis, & inconstantiae, prae... apud Lentulum, bene erga rem... animatum.

Princeps esset] Pro Plancio: *Ego Cn. Pompejum non tuear, quem omnes in rep. principem esse concedunt?* Princeps autem ...cilius in rep. Pompejus, quia Caesar & Crassus aberant, hic in Parthis, ... in Gallia bellum gerens.

Rebus gestis] Majoribus, quam supe...rum omnium: ter enim triumpha..., ex tribus orbis terrae partibus, ...ca primum, deinde Europa, po...mo Asia, Mithridate victo.

In pratura, & in consulatu] Praetor ...iliam rogationem suasit, ut Pom...jo Mithridatici belli cura mandare... exstat oratio. consul cum aliis ... ornavit officiis, tum etiam, quod ...tulit de supplicationibus decernen..., rep. Mithridatico bello felicissime ...sta. *Me consule referente*, ait in oratione de provinciis, *primum decem dierum supplicatio decreta Cn. Pompejo, Mithridate interfecto, confectoque Mithridatico bello: meaque sententia, primum duplicata est supplicatio consularis. mihi ... estis assensi, cum ejusdem Pompeji ... recitatis, confectis omnibus maritimis, terrestribusque bellis, supplicationem dierum XII. decrevistis.* Et e... 4. libro tertio ad Q. Fr. *Ille, cum a me singularibus meis studiis ornatus esset, &c.*

Auctoritate] Non potestate. privatus enim, cum actum est de reditu Ciceronis, Pompejus erat. sic in oratione pro Milone: *Cn. Pompejus auctor, & dux mei reditus.* Et in oratione pro domo: *Hic, tibi, Lentule, gravissimus auctor ad instituendam, fidelissimus socius ad comparandam, fortissimus adjutor ad rem perficiendam fuit.* Auctoritatem etiam Lentulo tribuit in oratione pro Sextio, cum designatus consul sententiam in senatu dixit de Cicerone revocando.

Sententia] Quam dixit in senatu de reditu meo. In oratione pro Milone: *Cujus sententiam senatus omnis de salute mea gravissimam, & ornatissimam secutus est.* Pro domo: *Hic in senatu princeps sententia fuit.*

Me adjuvisset] In recuperanda salute.

Haberet inimicum] Pulso Cicerone, omnem suam vim contra Pompeji, Caesarisque potentiam Clodius convertit. Quod autem iteravit *Inimicum*, non auribus modo, verum etiam sententiae consuluit, cujus augeri vim, iterato verbo, apte tamen collocato, plane constat. nam si loco moveas, *inimicum*, frigebit.

Quibusdam in sententiis paullum] Non in omnibus, sed in quibusdam, nec omnino, sed paullum.

Immutassem] Minus est, quam, *Permutassem*, aut *Commutassem*.

Summi viri] Quaerit excusationem artificio quoque verborum. minuit enim jam suum factum, cum dixit, *Quibusdam in sententiis, paullum, immutassem.* hic autem facti caussam studiose auget, cum, inquit, *Summi viri de me optime meriti, dignitatem.* quae movent singula.

In conjuncta, & caussa, & dignitate] Res enim utriusque communis agebatur; cum & superiora communi consilio gessissent; & utrique non publica libertas, sed immoderata ipsorum potentia proposita esset. quod si communis eorum caussa; sequitur, ut communis item eorum dignitas sit. itaque aggregare suam voluntatem ad

officio numquam est. utraque laude Cæsar excelluit. infra: *Sic enim te existimare velim; cum a vobis, mea salutis auctoribus, discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solum confitear, sed etiam gaudeam.*

Litteris, & officiis] Litteris ad M. Ciceronem missis, officiis in Quinctum collatis: qui tunc erat Cæsar legatus in Gallia. infra, & epist. ult. l. 4. ad Att. *Quinctum meum, dii boni, quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia: non secus, ac si ego essem imperator.*

Maximis rebus a Cæsare gestis] Cæsaris hic, non Pompeji, mentionem facit: quod ad eum præcipue Campana caussa pertinebat: is enim, consul de agro Campano dividendo legem tulerat.

Pag. 42. *Gravissime autem me in hanc mentem impulit*] Animadvertenda copia, qua usus est in augenda sententia: tres enim quasi gradus esse video. primum, *Multum valuit vetus amicitia:* alterum, *Vehementer res ipsa publica me movit:* tertium, *Gravissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeji fides, & fratris mei.* nam, *Impulit*, plus est, quam, *Movit*, quod jam dixerat.

Cæsari dederat] Cum ei pollicitus est, me, si restitueret, ejus actis adversarium non futurum.

Apud Platonem] Platonis verba sunt hæc libro quarto de legibus: Μηδεὶς ὑμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλῳ θᾶττον, καὶ ῥᾷον μεταβάλλειν ἄν ποτε πόλιν, καὶ

οἱ δυνατώτατοι ὦσι, τοι...
τὰς ἐπιτοπολὺ γίγνετ...
τῷ πρὸς Νικοκλέα, ...
Τὸ τῆς πόλεως ὅλης ...
ἄρχουσι. idem in ea ...
Νικοκλῆς· Φιλεῖ τὸ ...
τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶ ...
οἷς ἂν ἴδῃ ἄρχοντας ...
διατρίβοντας. Et in Ar...
τας ἔλπιζον ἔσεσθαι καὶ ...
ἂν ὦσιν οἱ τῶν πραξ...
Et in Ecclesiastico: Q...
vitatis, tales & inhabit...
agnoscitur in omni di...
præsertim in re militar...
malumve ducem in u...
milites imitantur. de ...
Iugurtha: *Dum hæc Ro...*
in Numidia relicti a B...
erant, secuti morem imp...
ma & flagitiosissima exi...

Tales reliquos solere e...
intelligebam, mutato ...
mihi quoque & senten...
tem esse mutandam. ...
des eundem bonorum ...
quem reliquisti. Et paul...
pientium civium, qual...
numerari volo, & sente...
mutata esse debet.

Ea fundamenta jacta] ...
fundamentis male jac...
bene constitutis. prim...
Ciceronis actio quasi...
fui...
tiæ. ...

[illegible]tiotos omnes, legis agrariæ, maximarum-que largitionum metu liberavi.

Confirmandi senatus] Ut ad eam, quæ principem ordinem decet, animi constantiam, atque ad studium defendendæ reipubl. meo excitarentur exemplo.

Nonis Dec.] Quo die de conjuratis extremò supplicio afficiendis S. C. factum est. hinc illa vox pro Flacco: *O nonæ illæ Decembres, quæ me consule fuistis: quem ego diem vere natalem hujus urbis, aut certe salutarem appellare possum.* & M. Brutus in epist. ad Atticum: *An, quibus non omnibus horis jactamus idus Martias, similiter atque ille nonas Decembres suas in ore habet, eo meliore conditione Ciceronem pulcherrimum factum vituperabit, quam Bestia & Clodius reprehendere illius [illegible] soliti sunt?* Et in oratione [illegible] reditum in senatu.

Vel animi, vel auctoritatis] *Animi*, in [illegible] sententiis: *auctoritatis*, quia, quod senatus in conjuratos decrevit, perfectum est. non enim fortasse valuisset ejus ordinis auctoritas, nisi eum jam antea confirmatum esse constaret.

Idemque meminerant] Sui consulatus beneficio unum fuisse bonorum sensum usque ad Cæsarem & Bibulum consules, demonstrat. quo magis confirmat illud Platonis, *Quales in republ. principes, tales reliquos solere esse cives.*

Usque ad Cæsarem, & Bibulum coss.] [illegible]

Postulas] Cæsare enim consule, contemni cœpta est, ac levis esse senatus auctoritas: &, quam a senatu non impetrabat, a populo, Vatinia lege, citeriorem Galliam consul accepit.

Postea] Postero anno, Pisone, & Gabinio coss.

Hispaniam citeriorem] Ut duæ Galliæ, sic duæ Hispaniæ fuere, ulterior, & citerior. citeriorem ex prætura, quam Afranio, & Metello coss. gesserat, Lentulus obtinuit, Cæsare, & Bibulo coss. [illegible] Cæsar ipse libro primo bell. civil. testatur.

Cum imperio] Lege curiata dato, sine qua rem militarem attingere non licuit. [illegible] Rullum orat. 2.

Mercatores] Qui meam salutem [illegible] pretii loco provinciis, tribuno [illegible] Clodio vendiderint. Pro Sestio: *Fœdus fecerunt cum tribuno pl. palam, ut ab eo provincias acciperent, quas ipsi vellent, ea lege, si ipsi prius tribuno pl. afflictam remp. tradidissent. id autem fœdus, meo sanguine ictum, sanciri posse dicebant.* Idem pro domo, de provinciis, in Pisonem.

Servos] Quas Piso & Gabinius imperio consulari seditiones extinguere debuerant, eas, tamquam servi, imperante iis tribuno pleb. adjuverunt. Clodium enim seditionis ducem, servos, ac ministros consules fuisse ostendit.

Casus] Non mea culpa, sed casus. Et ait, *Quidam casus*, ne originem inimicitiarum cum Clodio, pluribus verbis exponat.

Caput meum] Me. ponit enim partem pro toto, & eam partem, in qua vitæ domicilium est.

Quasi certaminis caussa] Speravit Clodius, si Ciceronem vexaret, eam fore caussam bonos cum improbis committendi.

Mediam contentionem] Erat enim inter cives ex partium dissensione contentio, sed sine armis. ex ea contentione certamen potuit existere: idque speraverant improbi, conjecto in medium, quasi ad animos concitandos, capite Ciceronis.

Pag. 43. *Mirifica*] Apta notetur ad amplificandum copia, *Mirifica, Incredibilis, Singularis.*

Consensio] Quidam libri, in iis Mediceus, *Consensus.* quod erratum librarii fuit.

Senatus] Promulgata enim Clodii lege adversus eos, qui cives Romanos indicta caussa condemnassent (quibus verbis, Ciceronis nomine suppresso, pernicies tamen ei parabatur) senatus, quod in summo dolore fieri solitum est, vestium mutavit: consulesque Piso, & Gabinius vere seditionum servi, ac ministri, senatum ad vestitum redire jusserunt.

Italia] Quam ad defendendum paratam Cicero pro se pugnare noluit. atque hac tota de re libet verba subscribere, in primis ad hunc locum accommodata, quæ sunt in oratione pro Sestio: *Erat in luctu senatus: squalebat civitas, publico consilio mutata veste: nullum erat*

municipium Italiæ, nulla colonia, nulla præfectura, nulla Romæ ſocietas vectigalium, nullum collegium, aut concilium, aut omnino aliquod commune conſilium, quod tum non honorificentiſſime decreviſſet de mea ſalute: cum ſubito edicunt duo conſules, ut ad ſuum veſtitum ſenatores redirent. Et paullo poſt: *In cauſſa tam bona, tanto ſtudio ſenatus, conſenſu tam incredibili bonorum omnium, tam parato, tota denique Italia ad omnem contentionem expedita, ceſſi tribuni pl. furori.*

Non dicam, quid acciderit] Quibus cauſſis afflictus ſim, non exponam: ne multos lædam.

Brevi] Et *Brevi*, & *Breviter* eodem ſenſu Cicero dixit: quod veteres quoque Grammatici notarunt. Sulpicius etiam epiſtola quinta libro quarto: *Decrevi brevi ad te perſcribere.*

Pag. 44. *Non mihi exercitum*] Cum & equeſtris ordo, & omnes boni ſummum in illius defendenda ſalute ſtudium profiterentur. de quo ſic in oratione pro Sextio: *Quid agerem, judices? ſcio enim, tum non mihi veſtrum ſtudium, ſed meum prope veſtro defuiſſe.*

Duces] Tres maxime deſignat, Pompejum, Cæſarem, Craſſum: qui cur eum deſeruerint, cauſſa explicatur in eadem oratione. *Illi*, inquit, *aliquatum*

ſuum de complectendis Pompej
Cæſare, parum fortaſſe probaretu
bus affirmantibus verbis alia de
eſt. nam, *Quidem certe*, poſt inc
aut non ſatis probatam rem pon
ut epiſt. 14. lib. 4. *Opera, conſili*
quidem certe. Et epiſt. 15. lib
Spero tibi ex tuis litteris meliu eſſe
quidem certe.

Qui meos cives] *Qui*, refer
Noſtrum conſilium: habetur c
tio ſententiæ potius, quam Gr
ticæ.

A me ſervatos] Conjuratio
ſtincta.

Spoliatos ducibus] Dixit jam,
ces defuiſſe.

Servis armatis objici noluerim]
hoc Cicero gloriatur. in oratio
dem pro Sextio ſic: *Te patria,*
& vos penates, patriique dii,
rum ſedium, templorumque
propter ſalutem meorum civium,
ſemper fuit vita mea carior, dim
cædemque fugiſſe. Servos autem
cat, quos ſibi conciliaverat Clod
legiorum nomine: de quibus in
ne in Piſonem: *Collegia,*
quæ ſenatus ſuſtulerat, reſtituta
innumerabilia quædam nova, ex

ulissent ii, qui illam cadere posse,
, non putarunt.
5. *Afflictum*] Antitheta, *Stan-*
ictum.
re] Proprie excitamus dormien-
de epistola decimaquarta libro
sexto: *Excita e somno tuas lite-*
nsfertur ad alia, ut hic, & epi-
ma libro sexto: *Cunctantem &*
m excitare.
e me agerem] Ut in patriam re-

in caussa] *Caussam* vocat totum
d ad ipsum pertinet. Epistola

cabo libenter] Beneficium enim
praedico. Injuriam obliviscor.
issam] Ii sunt, de quibus jam
Caeterorum hominum sermones refere-
d me.
modo] Vel quia timuerint, vel
imere simularint.
auctoritatem] Quam amise-
ltitia, & inconstantia sua, cum
iam redierint cum P. Clodio
meo, nec eam quam ego ex-
ram; in meis rebus voluntatem
rint. Hoc & paullo post osten-
& epist. 7. significatur iis verbis:
i tantum mihi videntur stultitia,
nstantia adversariorum, ut jam
ctoritate plus valerent. Significat
se commotum eorum injuriis,
aesare in gratiam rediisse, eique
tentia supplicationes, stipen-
egatos decrevisse.
46. *Ad caussam adjuncte*] Cum
a salute propugnationem suscepit
Clodium, & reliquos, qui non
e, quam senatus auctoritatem,
averant.
ularibus] In oratione de provin-
on *singulares*, sed *prope singula-*
Caesari honores esse decretos;
nen loquitur inconstanter. hic
aber rationem praeteriti tempo-
od eos honores antea nemo con-
esset; ibi autem futuri, quod si-
rope nemo consequi posse vide-

s honoribus, ac judiciis senatus]
atione quindecim dierum, sti-
exercitus, decem legatis. episto-
ima: *Ego C. Caesaris laudibus de-*

sim? quas primum populi Romani, nunc etiam senatus, cui me semper addixi, plurimis, atque amplissimis judiciis videam esse celebratas?

Primum illa furta] Significatur illud tempus, cum Clodius, amore captus Pompejae, Caesaris uxoris, ad eam introivit, ubi sacrificium Bonae deae pro populo fiebat. ad Atticum epistola decima libro primo, *P. Clodium, te credo audisse, cum veste muliebri deprehensum domi C. Caesaris, cum pro populo fieret.* Sed hoc non refertur ad proximum verbum, *Consecuta.* non enim illa furta, Ciceronis reditum consecuta: sed ea commiserat Clodius, Messalla, & Pisone coss. id est, triennio ante Ciceronis exsulium. Est igitur, *Primum illa furta,* perinde ac si dixerit, Primum illa furta nota sunt. quibus jam antea polluerat Clodius aedem Bonae deae. Sed hoc etiam vehementer dolendum, quod proxime contigit, qui & tres sorores suas stupraverat, & in opertum Bonae deae, quo viris non licebat, noctu flagitii caussa introierat, post reditum meum de vi accusatum a Milone tribuno pleb. impunitatem tamen esse consecutum. Ubaldinus Bandinellus, & alii eum postea secuti, legendum putarunt, *Furia*, pro *Furta*, locum alioqui mutilum arbitrati: quem tamen interpungendi ratio sic adjuvat, ut nihil desiderari satis constet. nec tamen cujusquam industriam reprehendo: sed a veteribus libris (omnes autem mei, & Mediceus etiam habet, *Furta*: quod, ut ostendi, sententia non respuit) sine magna caussa discedendum non existimo. Ridicule autem nonnulli de interpungendi notis antiquos libros consulunt, diversos omnino, ad hanc quidem partem quod attinet, a recentioribus impressis. nam, *Illa furta religionum muliebrium*, sententia ita fert, si, *Furta religionum*, pro nocturno flagitio in sacris usurpentur.

Bonam deam] Cui sacrificabant mulieres in domo Pont. max. hac de re satis copiose in oratione pro domo, de haruspicum responsis, pro Milone, in Paradoxis. Festus etiam sic: *Damium sacrificium fiebat in operto, in honorem Bonae deae, dictum a contrarietate, quod*

mini-

minime sit δημόσιον, id est, publicum. dea quoque ipsa δαμία, & sacerdos ejus δαμίας appellabatur. Arnobius autem, Lactantii Firmiani magister, lib. 5. adversus gentes, *Fatam*, inquit, *Fatuam, Bona quæ dicitur dea, transeamus: quam myrteis cæsam virgis, quod, marito insciente, seriam meri ebiberit, plenam, Sex. Clodius indicat sexto de diis Græcorum, signumque monstrari, quod, cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur obtecta, ne myrteam fas sit inferre verbenas, sicut suis scribit in Caussalibus Plutarchus.* Sunt autem, quæ *Caussalia* vocat Arnobius, Plutarchi Problemata: in quibus hoc de Bona dea legitur. Aliter Macrobius lib. 1. Satur.

Tres sorores] Quas a Clodio stupratas, constans fama fuit. Tres autem, an duæ potius Clodii sorores fuerint, quæro, dissimilitudine locorum in dubitationem adductus. hic quidem tres nominat Cicero, & Plutarchus in Ciceronis vita, his verbis: Λούκουλλος δὲ καὶ θεραπαινίδας παρεῖχεν, ὡς συγγένοιτο τῇ νεωτάτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώδιος, ὅτε Λουκούλλῳ συνῴκει. πολλὴ δὲ ἦν δόξα, καὶ ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον, ὧν Τερτίαν μὲν Μάρκιος

blius, significantur, tertius parte Q. Metellus Celer, cujus patris sor fuerat mater P. Clodii. De duabus autem sororibus a Clodio stupratis, sci licet, quæ Metello, & ea, quæ Lucullo nupsit, mentionem sæpe facit idem, qui tres hic nominat, Cicero in orationibus pro domo, pro Sextio, in Pisone, pro Cœlio, pro Milone.

Pag. 47. *Impunitatem est eorum sententiis assecutus*] Ne quis putet hoc di, Clodium absolutum esse judicum sententiis, in eo judicio, quod de violatis Bonæ deæ sacris factum est: quod ante Ciceronis exsilium factum est: sed, quorundam optimatum, quorum hic Cicero inconstantiam, & perfidiam accusat, sententiis, in senatu dictis, factum esse, ut judicium illud, quod Milo tribunus pl. Clodio de vi accusato intendebat, omitteretur, ex quo non absolutus Clodius, (non enim *absolutus* dicitur, de quo latæ sententiæ non sunt) sed impunitatem consecutus, quia punitus non est, vere, ac proprie dicitur. Tota vero res ita se habet. Restituto Cicerone, cum ejus domus ex S.C. reficeretur, expulsi a Clodio fabri de area sunt: disturbata portica

Clodius, ejusque factio postulabat, ut comitia ante judicium haberentur: quo posset, magistratum adeptus, pœnam effugere; S. C. factum sit, ut post comitia judicium fieret: in quibus positam esse Clodii, nocentissimi hominis, salutem, licebat intelligere. Hac de re sic in oratione pro Sextio: *Volitat ædilis, accusat eum, qui aliqua ex parte ejus furorem exsultantem repressit: hic accusare eum moderate, a quo ipse nefarie accusatur, per senatus auctoritatem non est situs.* Non licuisse Miloni per senatus auctoritatem Clodium accusare, demonstrat. In oratione autem de provinciis, *Qui meum*, inquit, *inimicum, repugnante vestra auctoritate, texerunt.* Præterea epist. 3. lib. 4. ad Att. & 1. lib. 2. ad Q. Fr. *Impunitatem igitur Clodius assecutus est, quia judicium fieri de eo, ædile creato, non licuit. Optimatum vero sententiis, quia comitia fieri ante judicium voluerunt.* Nec tamen omnes notat optimates, sed tantum eos, qui judicium de Clodio a Milone accusato fieri noluerunt. nam bonos aliquot in senatu pro Milone, id est pro rep. sensisse, satis ostendit iis verbis, quæ jam recitavimus ex oratione de provinciis. cum enim dixit: *Qui meum inimicum, repugnante vestra auctoritate, texerunt*, optimatum duo genera significat, eos, qui Clodium texerunt, & eos, qui repugnarunt.

Tribunus pl.] Milo.

Pœnas persequi] Supplicium sumere.

A seditioso cive] A Clodio, qui fabros de area Ciceronis expulerat, domum Q. fratris fregerat, atque inflammaverat, Milonis oppugnaverat, ejusdem generis alia commiserat.

Per bonos viros] Per judices integerrimos.

Sustulerunt] Milo præclarissimum exemplum vindicandæ seditionis, Clodii damnatione, voluit in rempub. inducere: at hi contra, Clodio impunitatem assecuto, exemplum illud egregium, quod ab omnibus comprobari debuit, de republ. sustulerunt. id maxime per consulem Metellum Nepotem, per Appium, P. Clodii fratrem, prætorem, per Serranum tribunum pleb. factum esse, ostenditur in oratione pro Sextio, his verbis: *Descendit Milo ad accusandum: quis umquam tam proprie reip. caussa? fracti erant animi hominis. hoc enim accusante, pristini illius sui judicii turpitudinem desperabat. Ecce tibi consul, prætor, tribunus pl. nova novi generis edicta proponunt: ne reus adsit: ne citetur: ne quæratur: ne mentionem omnino cuiquam judicum, aut judiciorum facere liceat.*

Iidemque non meum monumentum, (non enim illa manubia mea, sed operis locatio mea fuerat, monumentum vero senatus) cruentis inustum litteris esse passi sunt] Hac tota re diligenter indagata, &, ut opinor, comperta, sententiam Ciceronis, quam brevissime, aut certe quam planissime potero, conabor ostendere. Tria monumenta, tresque eorum inscriptiones, in singulis singulæ, fuerunt. Primum, atrium Libertatis, in imo Palatii clivo, senatus decreto ædificatum, locante Cicerone consule, post oppressam Catilinæ conjurationem: ut conservatæ libertati honor haberetur, exstaretque publicum monumentum civitatis ab impiorum manibus ereptæ. in hoc atrio cruentas illas litteras, deleta priore inscriptione senatus, Clodius tribunus pl. incidit, quinquennio post Ciceronem consulem: quas litteras mansisse, senatus maxima ignominia, cum summo Ciceronis dedecore conjuncta, queritur in hac epistola Cicero: quam scripsit, L. Domitio, Ap. Claudio coss. quadriennio post Clodii tribunatum. Eandem rem attigerat biennio ante, Marcellino, & Philippo coss. in oratione de haruspicum responsis: in qua sunt hæc: *Imperatorum monumenta evertit: inimicorum domos disturbavit: vestris monumentis nomen suum inscripsit.* Cum dixit, *Nomen suum inscripsit*, non dubito quin significaverit eas litteras, quas hic, facta ejusdem monumenti mentione, *cruentas* appellavit. Quod autem dixi, hoc atrium in clivo Palatii infimo potius, quam in summo, fuisse; eo sum adductus, quia in epist. 17. ad Att. lib. 4. ita scriptum est: *Ut forum laxaremus, & usque ad atrium Libertatis explicaremus.* Nam ad radicem Palatii,

[illegible]
illud [illegible]
quod [illegible]
[illegible]
multis ante annis
[illegible] lib. 3. [illegible]
[illegible]
Cato [illegible]
[illegible]
[illegible] eam [illegible]
[illegible]
[illegible] Catilin[illegible]
[illegible]

tum delata reip. collocaris ad equi-tam, ad dolorem bonorum omnium, que Q. Catuli nomine, incideris, rasti remp. diutius, quam quoad simul expulsa careret his manibus, uram? Locum autem hujus in-nis verisimile est fuisse, non itea fuerat inscriptio Catuli, quæ media vetere porticu, sed in parte totius novæ porticus. nam, ili porticum Clodius evertit, ean-æ ita ædificavit, ut, adjuncta nis ædium parte, longiorem fa-quod multa confirmant: quis t, mutatum quoque inscriptio-um? quod si locus mutatur; cer-quam aptior, quam in media no-ticu. Hic quæri potest, manserit stituto Cicerone, hæc inscriptio, mansisse illam in monumento s, Cicero ad Lentulum scribens s est. Non mansisse, idem Ci-epist. 2. ad Att. lib. 4. significat rbis: *Consules porticum Catuli re-dum locarunt: illam porticum re-res statim sunt demoliti.* Si porti-demoliti sunt redemptores: non sse Clodii inscriptionem, satis t. Tertium monumentum est, in parte Ciceronis ædium forum re, id est in ea, quæ conjuncta n Catuli porticu, Libertati Clo-edificavit, illato Tanagrææ cu-meretricis simulacro, quod pro te coleretur. hoc monumentum atur in eo loco orationis pro : *In conspectu totius urbis domus s, Pontifices. in qua si manet il-monumentum urbis, sed sepul-, inimico nomine inscriptum: de-dum potius aliquo est, quam ha-um in ea urbe, in qua tropæa & , & de rep. videam constituta. An ntam aut animi duritiem habere, ilorum impudentiam possim, ut, urbis servaterem me esse senatus om-ssensu toties judicarit, in ea pos-meri domum meam eversam non ab meo, sed ab hoste communi, & m exstructam, & positam in oculis s, ne umquam conquiescere pos-s bonorum? Exstructam,* inquit, in ejus parte eversa Clodius por-fecerat & in summa porticu, ne impediretur ambulatio, monumen-tum Libertatis. Infra quoque: *Ista tua pulchra Libertas deos penates, & fami-liares meos lares expulit; ut a te ipsa tam-quam in captivis sedibus collocarentur?* Et paullo post: *Libertatis simulachrum in domo hac collocabas, qua domus erat ipsa indicio tui crudelissimi dominatus, & mi-serrima populi Romani servitutis. Eum ne potissimum Libertas domo sua debet pel-lere, qui, nisi fuisset, in servorum potesta-tem civitas tota venisset. At unde in-venta est ista Libertas? Tanagraa qua-dam meretrix fuisse dicitur. ejus non lon-ge a Tanagris simulacrum e marmore in sepulcro positum fuit, hoc quidam homo nobilis, non alienus ab hoc religiosa Liber-tatis sacerdote, ad ornatum ædilitatis sua deportavit. signum, de busto meretricis ablatum, isti dedit, quod esset signum magis istorum, quam publica libertatis. Hanc deam quisquam violare audeat, ima-ginem meretricis, ornamentum sepulcri, a fure sublatam, a sacrilego collocatam? hac me domo mea pellet? hac ultrix af-flicta civitatis, respub. spoliis ornabitur? hac erit in eo monumento, quod positum est, ut esset indicium oppressi senatus ad memoriam aternam turpitudinis?* De eo-dem monumento paullo post: *At vi-de te hominis intolerabilem audaciam, cum projecta quadam & effrenata cupiditate. Monumentum iste numquam, aut reli-gionem ullam cogitavit: habitare laxe, & magnifice voluit, duasque & magnas, & nobiles domos conjungere. domus mea illa prope tota vacua est: vix pars ædium mearum decima ad Catuli porticum acces-sit. caussa fuit ambulatio, & monumen-tum, & ista Tanagraa, oppressa liber-tate, Libertas. in Palatio pulcherrimo prospectu, porticum cum conclavibus pa-vimentatam trecentum pedum concupie-rat, amplissimum peristylum, cetera ejus-modi, facile ut omnium domos & laxita-te & dignitate superaret. Ambulationem* vocat porticum adjectam, exstructam in parte Ciceronis ædium, qua prospe-ctus erat in forum: *monumentum* autem, illam partem, in qua dixi positum a Clodio simulachrum Libertatis, id est Tanagrææ meretricis. Atque, in hoc etiam tertio monumento inscriptum fuisse nomen Clodii, etsi verba Cice-

 ronis

quia scripta
de haruſpicum re
ereptum ex meretri
toris monumento col
an a ſeipſo diſſenti
mus? non diſſenti
porticus, tum e Ca
tum e Ciceronis æd
Catuli uſitato nomin
ſimulacrum illud in
io poſitum dicit, h
tione; cum tamen i
poſitum vere dixerit.
numentum factum de
ideo *delubrum* Cicero
domo, *ναὸν* Plutarchu
epiſt. 1. lib. 4. ad Atti
ces religionem ſuſtulerin
ram habebimus. Dixi d
mentis, tribuſque inſc
num ſenatus manſiſſe r
unamque ſimul inſcrip
hac ad Lentulum epiſto
tione de haruſpicum reſp
non mediocri cum dol
Illud addam quaſi extra
men prorſus à re ſejunctu
a Clodio totam Ciceronis
dicatam, ſed eam tantum
ad Catuli porticum acceſſit
ut ipſe Cicero dixit, ambu
numentum, & Tanagræa
fuit. nam reliquam domum
in ſua domo porticum tre
dum cum conclavibus effice
parat, ſimulata emptione St
juſdam Marſi: qua de

medici, sed etiam, ut alipta, virium, & coloris rationem habere voluissent] Etsi *alipta* ἀπὸ τοῦ ἀλείφειν, quod est *ungere*, dicti sunt: hic tamen si pro unctoribus accipias, non admodum congruere cum sententia videbitur. vires enim, & colorem, oleum non auget: sed adhibetur corporibus ad lassitudinem vitandam. quare libentius acceperim pro iis, qui exercitationibus athleticis præerant, quos γυμναστὰς Græci vocant. hi enim athletis normam, & rationem exercendi corporis præscriberent, virium & coloris rationem habere videbantur. hoc sensu & Celsus usurpavit, cum dixit initio librorum suorum: *Qui suæ spontis est, nullis se obligare legibus debet, neque medico, neque alipta egere.* & Aristoteles Moralium libro secundo. Cur autem gymnastæ, *alipta* interdum sint appellati, occurrit ea ratio, quod ad eorum curam unctio quoque athletarum pertinebat. ita non a toto munere, ut gymnastæ, sed a parte muneris, *alipta* dicti sunt: ut gymnasium quoque *palæstra* vocabatur, cum palæstra gymnasii pars sit. *Aliptas* vero pro unctoribus, proprio sensu, sæpe usurpavit Coelius Aurelianus.

Virium, & coloris rationem habere voluissent] Id est, ut me non solum ab exsilio revocassent, sed pristinam simul cum salute dignitatem restituere voluissent. epist. 2. lib. 4. ad Attic. *Qui mihi pennas inciderant, nolunt easdem renasci.*

Nunc] Pro, *Sed*, ut libro primo de Finib. *Quæ quidem multo plura evenirent, si ad quietem integri iremus: nunc onusti cibo, & vino, confusa & perturbata cernimus.* Et in procemio Tusc. 3. *Nunc parvulos nobis natura dedit igniculos.* & alibi sæpe. Græci quoque νῦν pro ἀλλὰ saepe usurpant.

Apelles] Cous, pingendi mirus artifex, cui palmam in hoc genere detulit antiquitas. Dilexit eum præcipue, pingique ab uno voluit, ut a Praxitele sculpi, a Lysippo fingi, a ceteris edicto vetuit Alexander ille Macedo. Plin. lib. 7. cap. 37. & lib. 37. cap. 1. Horatius epist. 1. lib. 2. & hic noster epist. 12. lib. 5. & ad Attic. epist. 1. lib. 2. in Bruto, de Oratore lib. 3. & alii.

Veneris] Quæ una maxime inter Apellis opera excelluit. celebratur a Cicerone epist. 21. lib. 2. ad Attic. lib. 3. Off. lib. 2. de Divin. in Oratore, lib. 1. de nat. deor. in Verrem.

Politissima arte] Cui nihil desit, exquisita in primis, & egregia. sic *politum judicium, polita doctrina, politus homo.*

Inchoatam] Inchoatum est, quod principia tantum habet. sic lib. 3. Off. *Nemo pictor est inventus, qui Veneris eam partem, quam Apelles inchoatam reliquit, absolveret.*

Reliquit] Inexspectata morte oppressus.

In capite meo] Quia salutis tantum, non etiam dignitatis meæ, rationem habere voluerunt.

Elaborarunt] Cum me in patriam reduxerunt.

Non modo invidorum] De quibus hactenus locutus est.

Sed etiam inimicorum] Qui multo etiam magis, quam invidi, speraverant me post reditum, memoria calamitatis admonitum, fracto, ac demisso animo futurum.

De uno acerrimo] *Uno*, magis exprimit Metelli fortitudinem, quam si dixisset, *De acerrimo:* quasi præter ceteros ea laude excelleret.

Constantia] Cum in L. Saturnini legem de agro Gallico dividendo, per vim latam, jurare noluit, & in exsilium abire, quam de sua sententia decedere, maluit. Plutarchus in Mario. Appianus libro primo bell. civ. in oratione pro Sextio.

Q. Metello L. F.] Distinguendus erat a duobus Metellis, quorum utrique prænomen Quincto fuit, Baleario, & Nepote. itaque vel Numidici cognomen, ut in oratione pro Sextio, vel patris prænomen, ut hic, addi oportuit. Eandem ob caussam lib. 3. de Orat. dixit, *Carneadis auditores, etsi multos cognovi Athenis, tamen auctores certissimos laudare possum & socerum meum Scævolam, & Q. Metellum L. F. clarissimum virum.* Hoc Cæciliæ familiæ cognomen unde manaverit, Festi fragmenta demonstrant. *Metelli*, inquit, *dicuntur in re militari quasi mercenarii.* Attius ana-

, inquit, *prætores, esse tribuni pleb.*
tres mei.
erente consule] P. Lentulo. idem
tione post reditum ad Quir. *Ego,*
quibus ejectus sum, provinciis obti-
, inimico autem optimo viro, &
imo, altero consule referente reductus
Hoc tamen intelligendum, quia
lli maxime opera in patriam resti-
est Cicero, ideo relationem in se-
i tantum tribui, cum tamen alter
il, non a principio, sed P. Servilii
ici oratione permotus, in relatio-
nsenserit. itaque, cum ait Cicero,
ulum retulisse, actionis initium, &
quam sui reditus caussam spectat;
vero addit, simul, Q. Metellum
isse, exitum rei considerat. primo
adversatus non est Metellus Len-
referenti, post etiam, Servilii co-
tione, & precibus, adjuvit. unde
in oratione post reditum in sena-
Fuit is non modo salutis defensor, qui
hoc unum beneficium fuerat inimicus,
etiam adscriptor dignitatis meæ.
ea post reditum ad Quir. *P. Len-*
auctore, & pariter referente collega,
entissimus senatus, uno dissentiente,
intercedente, dignitatem meam ver-
mplissimis ornavit. Et pro domo:
etellus, collega tuus de me ad sena-
tecum una retulit. Et pro Sextio:
Q. Metellus consul, qui mihi vel
ime ex magnis contentionibus reip.
t inimicus, de mea salute retulerit.
mitiis Centuriatis] Quibus legem
Lentulus consul. qua de re sic in
ione pro domo: *Constat, nullis*
uam comitiis campum Martium tanta
itate, tanto splendore omnis generis
inum, ætatum, ordinum floruisse. In
nem: *Legem comitiis centuriatis*
P. Lentulus consul de collegæ Q. Me-
sententia: qua lex quemadmodum
pta sit, quid me attinet dicere? ex vo-
udio, nemini civi ullam, quo minus
set, justam excusationem esse visam,
s comitiis umquam multitudinem ho-
um tantam, neque splendidiorem fuis-
Et pro Sextio: *Cum de me ex S. C.*
itiis centuriatis ferebatur; quis est, qui
profiteatur se afuisse, & suffragium
alute mea tulisse? Comitiorum tria
era fuerunt: de quibus alio loco

pluribus verbis. hoc tantum dicam, centuriatis creari solitos esse majores dumtaxat magistratus, consules, decemviros, tribunos mil. consulari potestate, censores, prætores: iisdem a majoribus tantum magistratibus leges esse latas, ut cum de bello indicendo ferebatur: haberi autem a tribuno pl. non potuisse, qui non fuit inter majores magistratus. quod si perduellionis aliquem tribunus pl. accusaret, (quo de crimine centuriatis comitiis populus judicare solitus est) petebat a consule diem, quo populum in campum Martium per centurias non ipse, sed consul ad judicium convocaret. Livius, Gellius, alii.

Ordinibus] Augere sententiam Cicero videtur, cum, facta hominum mentione, ordines subjungit: quod illi familiare est. Epist. 10. lib. 3. *Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me.* Et pro Cornelio, oratione 1. *Num alicui gratificabatur aut homini, aut ordini?* & Cœlius epist. 17. lib. 8. *Præter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus. Omni genere hominum, & ordine,* dixit libro secundo Offic. Tres autem erant ordines in civitate, senatus, equites, plebs.

Quod quemquam malevolentissimum] Vel minima res malevolentissimos offendit: ego tamen nihil committo, quod jure quemquam, vel malevolentissimum, possit offendere.

Alienioribus] Cum quibus nulla intercedit amicitia. Ad Attic. epist. 20. libro secundo: *Si modo erunt ejusmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim.* Et ad eundem lib. 10. *Obsignata jam epistola, non placuit ei dare, cui constitueram; quod erat alienus.* Epist. 2. lib. 1. ad Q. Fr. *Si Clodius vi agere conabitur; spero fore studiis non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut vi resistamus.* pro Murena: *Ea conditione Cato nobis erat in hac civitate natus, ut ejus opes, & ingenium præsidio multis, etiam alienissimis, vix cuiquam inimicus esse deberet.*

Eos] Quos sæpe nutu, & significatione appellat. invidebant enim Ciceroni, novo homini, optimates multi.

Pag. 50. *Splendorem, & speciem*] Dignitatem & gratiam.

In-

Intuentur] Plus est, *Perspicere*, quam *intueri*, propterea de manifestis, splendore, & specie, dixit, *Intuentur*: de occultioribus autem, sollicitudine, & labore, *Perspicere non possunt*. Similibus verbis, in simili sententia, usus est Isocrates, cum scriberet ad Iasonis liberos: Τὰς μὲν ἐξουσίας, inquit, καὶ τὰ κέρδη, καὶ τὰς ἡδονὰς ὁρῶσι, καὶ τούτων ἀπολαύσεσθαι προσδοκῶσι· τὰς δὲ ταραχὰς, καὶ τοὺς φόβους, καὶ τὰς συμφορὰς, τὰς τοῖς ἄρχουσι συμπιπτούσας, καὶ τοῖς φίλοις αὐτῶν, οὐ θεωροῦσιν. Crebro incurrebat Cicero in hujusmodi figuras; primum quidem, quia valebat ingenio; deinde, quia libros maxime pervolutabat Isocratis: quem laudat egregie in libris de Oratore, in Bruto, in Oratore.

Sollicitudinem, & laborem] Quibus cum splendorem, eamque speciem tueor.

Quibus ornem Caesarem] Cui decreverat supplicationem quindecim dierum, stipendium, decem legatos. quod supra ostendi.

Quasi desciverim] Hic, *Quasi*, non minuit, sed indicat: ut si dixisset; Illud queruntur in meis sententiis, quod a pristina caussa desciverim. Eadem vis

saris & vetus amicitia, & incredibi[lis] quædam in me, fratremque meum liberalitas; res ipsa publica, Pompeii, Cæsarisque rebus gestis non mediocriter aucta; quæ cum iis, quibus tantum debeo, nolle contentionem fieri videtur. cum igitur hæc me movent: tum accedit illa ratio, a Platone comprobata, quod, quales in repub. principes, tales video reliquos solere esse cives.

Cœperam exponere] Cum enim sententiam Platonis posuisset de comp[arandis] principum exemplo civibus, eam[que] probaret, ita longe digressus est, inje[cta] commemoratione sui consulatus, [ut] a proposito non nihil aberrasse videtur. itaque narrationem interruptam, ab alio tamquam orsus principio, [re]texit.

Non offendes eundem bonorum sensum] Ex quo sequitur, ut sententia quoque nostra commutanda videatur: si quidem Platonem audimus, mutatæ civitatis caussam in principes conferentem.

Reliquisti] Tertio ante anno in provinciam iverat Lentulus; interea conversus est orbis reip. sed maxime superiore anno, Pompejo, & Crasso coss.

Confirmatus] Confirmandi enim senatus consul ipse ex Kalend. Ian. funda-

eoque verbo passive usus est. Varro libro primo de re rust. *In bello ab his tuentur.*

Fronte, atque vultu] Quae saepe mentiuntur.

Sustinetur] Fallendi studio suscepta.

Nostro illo statu] Cum sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent.

Optimates] Patroni, ac defensores publicae caussae: quos ita definit in oratione pro Sextio: *Duo genera semper in hac civitate fuerunt, eorum, qui versari in republ. atque in ea se excellentius gerere studuerunt: quibus ex generibus alteri se populares, alteri optimates & haberi, & esse voluerunt. qui ea, quae faciebant, quaeque dicebant, multitudini jucunda esse volebant, populares; qui autem ita se gerebant, ut sua consilia optimo cuique probarentur, optimates habebantur.*

Tabellae] In judiciis: cum absolverunt, quos damnari oportuit. Nec dubito, quin hic Cicero Sex. Clodii, nocentissimi hominis, absolutionem significet, quem senatorum urna copiose absolvit, ad quos dirigitur haec tota narratio. epistola sexta libro secundo ad Qu. Fr.

Sapientium civium] Qui remp. optimo & animo, & consilio tractarent, sapientes olim vocabantur: & hoc sapientiae genere Theages ille Platonicus optat excellere. hac igitur de sapientia loquitur Cicero, non de illa, quae, ut a Stoicis definitur, *divinarum humanarumque rerum perfecta scientia est.*

Sententiis] In senatu: ex qua non eandem esse eorum sensum, qui fuerat antea, cognovimus.

Idem ille Plato] A me antea nominatus.

Quem ego auctorem vehementer sequor] Cujus apud me gravis admodum auctoritas est: cui praecipienti aliquid maxime pareo, cujus etiam sententias in mea scripta libenter transfero. Plinius in praefatione, *Cicero*, inquit, *in libris de republ. Platonis se comitem profitetur: in Consolatione filiae, Crantorem*, inquit, *sequor.*

Tantum contendere in rep. &c.] Platonis verba sunt in Critone: Πανταχοῦ ποιητέον ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις τε, καὶ ἡ πατρίς· ἢ πείθειν αὐτὴν, ᾗ τὸ δίκαιον πέφυκε. βιάζεσθαι δὲ οὐχ ὅσιον οὔτε μητέρα, οὔτε πατέρα, πολὺ δὲ τούτων ἔτι ἧττον τὴν πατρίδα. Idem dixit in epistola longa ad Dionis propinquos: Πατέρα δὲ ἢ μητέρα οὐχ ὅσιον ἡγοῦμαι προσβιάζεσθαι, μὴ νόσῳ παραφροσύνης ἐχομένους· βίαν δὲ πατρίδι πολιτείας μεταβολῆς μὴ προσφέρειν, ὅταν ἄνευ φυγῶν, καὶ σφαγῆς ἀνδρῶν, μὴ δυνατὸν ᾖ γίνεσθαι τὴν ἀρίστην.

Quantum probare] Rationibus. nam vis neque patriae, neque parentibus est ferenda. quod Plato dixerat, ᾗ τὸ δίκαιον πέφυκε, convertit, *Quantum probare tuis civibus possis.*

Vim neque parenti neque patriae] Eundem Platonis locum Sallustius in prooemio Iugurthini videtur imitatus. *Nam quidem*, inquit, *regere patriam, aut parentes, quamquam & possis, & delicta corrigas, tamen importunum est.*

Ait] Non hoc ait in eodem dialogo, sed in epistola ad Perdiccam, quam Ficinus Dionis esse putat. Subscribemus Graeca verba; in quibus de seniore jam populo, veteribusque institutis assuefacto, non de desipiente mentio fit. sed videlicet Ciceronis, hoc est, in Graecis convertendis, ut verba non numeret, sed tamquam appendat. quod ipsemet in prooemio libri de perfecto oratore profitetur. Ἐὰν δέ τις ἀκούσας ταῦτα εἴπῃ, Πλάτων, ὡς ἔοικε, προσποιεῖται μὲν τὰ δημοκρατίᾳ ξυμφέροντα εἰδέναι· ἐξὸν δὲ ἐν τῷ δήμῳ λέγειν καὶ συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ βέλτιστα, οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο, πρὸς ταῦτ' εἰπεῖν, ὅτι Πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέγονε, καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν ἤδη πρεσβύτερον, καὶ εἰθισμένον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν, πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν. ἐπεὶ πάντων ἂν ἥδιστα, καθάπερ πατρὶ συνεβούλευεν αὐτῷ, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δὲ οὐδὲν ποιήσειν.

Quod] Deesse videtur, quo referatur. nam ea, quae sequuntur, verba, *ostendisse*, *vidisse*, *diffideret*, *arbitraretur*, propinquam particulam, *Cum*, singula respiciunt: quod acute intuentibus visum iri arbitror.

Prope jam desipientem senectute] Simili-

Nec cogemus] Quia vim neque paren-
ti, neque patriæ afferri oporteret.

Diffideret] Quis autem, quod præstari a se posse diffidat, id conetur? Sallustius in eodem loco, ex Platonis verbis, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν, hanc sententiam ita refert: *Frustra niti, neque aliud se fatigando, nisi odium, quærere, extrema dementia est.*

Cogi fas esse non arbitraretur] Hoc pendet non a proximo, *Cum*, sed ab eo, *Quod*, ubi caussam explicare Cicero incipit, cur Plato rempub. non attigerit: hoc modo: Atque hanc quidem ille caussam sibi ait non attingendæ reipub. fuisse, quod populum Atheniensem, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur.

Mea ratio fuit alia] Verbum, *Ratio*, multis rebus eleganter communicat Latina lingua, nec semper eodem sensu. epist. 5. lib. 3. *Animadverti, & didici ex litteris tuis, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres, restitueresque, & praparares quodam modo omnia, quo mea ratio facilior, ac solutior esse posset.* Et ibidem, infra: *Tua ratio postea est commutata.* Et epistola tertia ejusdem libri: *Mea ratio in tota amicitia nostra constans, & gravis reperietur.* Quibus in locis, atque aliis, quæ brevitatis caussa prætermitto, licet intelligere, quæ res huic subjecta verbo sit: nec difficilis imitatio est: sed verbo verbum explanare si quis velit, frustra fortasse conabitur. Est enim *ratio* nonnumquam id,

quam ex mutatione
piebam, lætabar tam
denda Cæsaris, Pom
modo rationibus me
ti consulerem, sed
rem, quæ probari po
Ostendit ita se cum
pejo sentire velle, ne
obsit reip. committa
mat, cum ait: *Facil*
sentire, ac dicere, qu
tum reip. rationibus p

Cæsaris liberalitas]
multum valuit cum ve
tu non ignoras mihi, &
Cæsare fuisse, tum hum
ralitas, brevi tempore
ceis perspecta nobis, &
morat eam libenter
nevolentiam liberal
conciliat. infra quo
gratia, qua summa e
intelligis esse maximas,

Tantisque victoriis]
ponit quinque primis
superatis Helvetiis, &
lib. 1. Nerviis, ut in
deque omni Gallia pa
senatum litteras mi
quindecim dierum sup
ante id tempus acciden
tis, maritimam Gall
Britanniam incolenti
rursus Germanis dev
perterri
manor

duaticis, Nerviisque pugna victis,
:o 5. quæ gesta sunt Domitio &
coss. quo anno scripta est in epi-
&, ut videtur, in extremo. itaque
quæ commemoravi, omnia, vel
ue certe significat Cicero, cum
antisque victoriis.
endus] Reip. caussa.
salutis auctoribus] Quorum vir-
atque opera sum in patriam resti-
in libro de claris oratoribus: *Len-
lis, nostrarum injuriarum ultor, au-
lutis.*
essérim] Vobis exceptis, nemo
ni perinde ac Cæsari debeam; se-
m vos, nullius in me majora
Cæsaris merita esse confiteor.
iter locutus est epist. 12. libro 6.
*Cæsaris familiares satis opportune
implicatos consuetudine, & benevo-
, sic, ut, cum ab illo discesserint,
ximum habeant.*
inctum] Proxime: *Commemo-
quadam, & divina Cæsaris in me,
nque meum liberalitas.* Et ad fra-
epist. 1. lib. 3. *Ille mihi, secun-
, & liberos nostros, ita est, ut sit
ar.*
deam] Debitori solere odio esse
orem, cognoscitur ex Arist. Ethic.
Καθάπερ ἐν τοῖς τῶν δανείων, οἱ
φείλοντες βούλονται μὴ εἶναι οἷς ὀφεί-
, οἱ δὲ δανείσαντες καὶ ἐπιμέλονται
φειλόντων σωτηρίας· οὕτω καὶ τὸν
ήσαντας βούλεσθαι εἶναι τὸν παθόν-
ς κομιουμένους τὰς χάριτας. Non
qui beneficium accepit, sed qui
gaudere solitus est. parit enim vir-
xercitatio lætitiam: & amamus
in quo liberalitatem, i. virtutem,
mus. is autem, cui tributum bene-
t est, non æque amat eum, qui tri-
nec se devinctum ejus officiis cum
o confitetur. nemo est enim
suæ tenuitatis commemoratio
et. Cicero tamen erga bene de se
s ita delectatur officio suo, non
ut fateatur id, quod debet, sed
ut debere se gaudeat. quod ipsi
lo, cujus opera salutem recupera-
fore gratissimum intelligit. nam
m Cæsari animum præstat: quid
ei, cui se plus, quam Cæsari, de-
jam dixit.

Pag. 52. *Faciles sunt*] Nam, quæ me
caussæ ad ornandum Cæsarem adduxe-
runt, iisdem, ut cum Vatinio, & Crasso
in gratiam redirem, adductus sum.

De Appio] Cum quo per Pompejum,
cujus filio nupserat Appii filia, in gra-
tiam rediit: ut est in epist. ad M. Bru-
tum, apud Quinctilianum.

De Vatinio] Quem, scire vis, cur
defenderim, & laudarim. Gesserat
cum eo graves inimicitias Cicero, tum
reip. caussa, quia leges contra senatus
voluntatem, contraque morem majo-
rum tulerat in tribunatum; tum etiam,
quia testimonium dixerat in Sextium,
quem Cicero de vi accusatum defen-
dit.

Per Pompejum] Quo consule comi-
tia habente, superiore proximo anno
prætor Vatinius creatus est, M. Catone
rejecto: qui cum ante Vatinium populi
suffragiis prætor fieret, consul Pompe-
jus, auspicia mentitus, comitia dissol-
vit. quod ei, augur cum esset, jure sa-
cerdotii licebat. Plutarchus in Pompe-
jo, Dio lib. 39.

Prætor est factus] Corruptis suffra-
giis, anno proximo, consulibus ex in-
terregno creatis Pompejo & Crasso.
Plutarchus.

Catonis] Viri optimi, qui cum Vati-
nio, nequissimo homine, præturam an-
no proximo superiore petens, repulsam
tulerat: hoc autem anno prætor erat.
epistola 2. libro tertio ad fratrem. A-
sconius in commentario orationis pro
Scauro.

Defenderem] Accusatus est Vatinius,
ut ait Pedianus in commentarii proœ-
mio orationis pro Scauro, Appio & Do-
mitio coss. id est, quo anno scripsit Ci-
cero hanc epistolam: accusatus autem
a C. Licinio Calvo de ambitu, quia præ-
toria comitia corrupisset. nam & cen-
turiis nummos ab eo contra leges da-
tos, ait Plutarchus in Pompejo: &
Quinctilianus locum recitat libro sexto
ex oratione Calvi contra Vatinium de
ambitu reum. *Egregie*, inquit, *in Vati-
nium Calvus: Factum ambitum scitis
omnes: & hoc vos scire, omnes sciunt.*
Idemque libro sexto ponit illud ex ora-
tione Calvi in Vatinium: *Perfrica
frontem, & dic te digniorem, qui præ-
tor*

habuit, usque eo concitatus auctor fuit, ut in media oratione ejus exclamaret Vatinius reus: *Rogo vos, judices, num, si iste disertus est, ego damnandus sum?* Accedit Cornelii Taciti testimonium in dialogo de oratoribus. *Versantur*, inquit, *in manibus hominum studiosorum accusationes Calvi in Vatinium, ac præcipue secunda ex his oratio.* Et infra ibidem: *Nono decimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & vicesimo Cæsar Dolabellam, altero & vicesimo Asinius Pollio Catonem, non multo ætate antecedens Calvus Vatinium, iis orationibus insecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Ipse Vatinius ita scripsit ad Ciceronem libro 5. *Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro se caussam dicier vult. non puto; repudiabis in honore, quem in periculo recepisti.* Et ad Q. Fratrem epist. ult. libro secundo, *Post meridiem*, inquit, *Vatinium aderam defensurus.*

Mira contentio] Nec mirum: tribunatum enim suum ex Cæsaris libidine Vatinius gesserat: in quo, præter alia, legem tulerat, invito senatu, de Gallia citeriore ab eo simul cum Illyrio per quinquennium obtinenda. Suetonius, Plutarchus, omnes historici.

Laudarim] Dixi jam laudari solitos esse reos ab amplissimis viris; quod eorum laudatio quasi quædam apud judices commendatio videretur.

Ne tibi ego idem reponam] Ne ego quoque abs te quæram, cum veneris, cur nonnullos in judicio laudaris, de qui-

tius, citerior, &
tramque anno sup
lege a tribuno pl
populus Pompejo
riore accipiendum
imperio Lentulum
tam est iis verbis,
teriorem cum imperi
quam ulterior Hi
citerior, ultima te
num usque pertin
tamen Hispaniæ n
vit, cum esset ea t
dentem, sicuti ad
minus imperii Ro
men, quæ citra Sy
ro epist. 7. libro 1
ultimas gentes: N
tes, sed quod inter
mani. Sallustius a
Catilinæ: *Pompeju*
lum gerebat, id est
in finibus imperii,
Nepos in Attici vit
mis terris, quod age
beret, certiorem facie

Miseris] Per litte
aberant, rei laudab
commentario pro
Bursæ laudationem
set proconsul ad urb
sam, legimus in D

Pertimueris] Ap
Lentulo, qui ab
rent.

ipse quoque, hominem optimatibus infensum Vatinium defendit.

Par pro pari referrer] Sic stat versus: *Par pari*, trochaeum admiscebat, qui locum non habet in senariis. Graeci dicunt, *ἀντιποιεῖν*.

Pag. 53. *Quidam nobiles homines*] De quibus ante: *Certorum hominum sermones referebantur ad me, qui, cum illa sentirent in repub. quae ego agebam, semperque sensissent, me tamen non satisfacere Pompejo, Caesarique inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant.* Et aliquanto post: *Quidam homines in capite meo solii elaboraverunt, reliquum corpus imbecillum, ac nudo reliquerunt.*

...vere seducerent] Quasi de gravibus, ...que rebus cum eo deliberaturi. ad...ur enim ad seria severitas. unde ...um illud libro 1. Off. *Videat in ...is, quibus de rebus loquatur: si se..., severitatem adhibeat; si jocosis, le...*

...um Publium] Clodium, cum quo in ...tiam redierat. quae maxime res ab ...imatum caussa Ciceronem abaliena..., & cum Caesare, totaque Caesaris ... conjunxit, ut etiam duos ma... omnium infensos, atque inimi... optimatibus, Gabinium rogatu ...mpeji, Vatinium Caesare contendente ...derit, & laudarit. hoc ipsemet ex... in oratione de provinciis: *Levis...lum, si forte iis minus probare, qui ... cum inimico suo reditum in gratiam ...erabunt; cum ipsi & cum meo & cum inimico in gratiam redierint.*

Leviter repungere] Excusatio triplex, quod leviter eos offendat, quod lacessitus, quod in re simili, id est in altero Publio.

Saepe facio] Quod in judicio dixi, saepe facio, ut eorum animos leviter repungam.

Diis, hominibusque approbantibus] Si... nulla cujusquam reprehensione. sic ...ist. 4. lib. 2. ad Q. Fr. *Vatinium, a ... palam oppugnabatur Sextius, arbitra...nostro concidimus, diis hominibusque ...dentibus.* Contra epist. 1. lib. 3. ad ...um: *Probe premitur Gabinius: nisi ...r Pompejus, diis hominibusque invi...dium invertit.*

... de Vatinio] Cur Vatinium defenderim, cognovisti. *Habes, inquit:* quia, quae audimus, accipimus animo. infra: *Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, caussamque defenderim.*

De Crasso] De quo quaesiisse Lentulus non videtur. nam in prima epistolae parte Caesar, Appius, Vatinius, ex Lentuli litteris nominantur, Crassi nulla mentio. sed Ciceroni propositum in primis hoc est, ut excuset ea, quae sibi aliquam inurere notam inconstantiae possint. quare, cur & cum Crasso post reconciliationem contenderit, &, post contentionem, rursus in gratiam redierit, caussas diligenter exponit.

Magna jam gratia] Vetus inter eos fuerat simultas, vel exorta Cicerone consule, cum Crassus Catilinae consiliorum particeps esse putaretur, ut historiae declarant; vel, ut ego arbitror, multo ante, cum Cicero ab adolescentia sua, ut in hac epistola jam dixit, Pompeji fautor extitisset, Crassumque saepe, ut epist. 12. lib. 1. ad Att. scripsit, in Pompejana laude perstrinxisset: in suasione quidem legis Maniliae, laudem servilis belli, Crassi virtute confecti, magna ex parte ad Pompejum transferr. Primus dies eos in gratiam reduxit, cum Crassus in senatu, praesente Pompejo, a Mithridatico bello proxime reverso, de rebus a Cicerone consule in urbe gestis ornatissime locutus est. cujus orationis illustrem sententiam cum Cicero ad Atticum scripsisset, subjunxit: *Hic dies me valde Crasso adjunxit.* Rursus odium inter eos emersit, quo anno lege Clodia Cicero pulsus est, Crasso Clodium adjuvante, ut in Plutarcho legimus. Iterum autem reconciliati, restituto in patriam Cicerone, intercedente Publio Crassi filio, Ciceronis amantissimo, ut idem Plutarchus. Tertiae tum dissensionis, tum etiam reconciliationis caussa hic exponitur.

Communis concordiae caussa] Quod privatas inimicitias reip. donandas putaret; ne quando privatis odiis publica impediretur utilitas.

Contriveram] Depresseram, consumpseram. contrita enim vim non habent. sic in Tuscul. 5. *Cum virtutem ad caelum extulerint, reliqua ex collatione facile est conterere, atque contemnere.*

torsisse, quam Catonem. Aquila quoque Romanus hæc recitat ex Calvi oratione in Vatinium: *Non ergo pecuniarum magis repetundarum, quam majestatis; neque majestatis magis, quam Plautiæ legis; neque Plautiæ legis magis, quam ambitus; neque ambitus magis, quam omnium legum omnia judicia perierunt.* Legimus etiam in Seneca, declamationum libro 6. Calvus, qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de eloquentiæ principatu habuit, usque eo concitatus auctor fuit, ut in media oratione ejus exclamaret Vatinius reus: *Rogo vos, judices, num, si iste disertus est, ego damnandus sum?* Accedit Cornelii Taciti testimonium in dialogo de oratoribus. *Versantur*, in-quit, *in manibus hominum studiosorum accusationes Calvi in Vatinium, ac po[...] secunda ex his oratio.* Et infra i[...] *Nono decimo ætatis anno L. Crassu[...] bonem, uno & vicesimo Cæsar D[...] altero & vicesimo Asinius Polli[...] non multo ætate antecedens [...] nium, iis orationibus insecu[...] hodieque cum admiratione [...]* Vatinius ita scripsit ad C[...] 5. *Si tuam consuetud[...]*

rat: an etiam, ut [...] Cæsar contendit? [...] suam ipsius Lent[...] ratione vix pos[...] ria, contend[...] deri poterat [...] ria. Scim[...] oratoris [...] argume[...] consi[...]

[...] *[...]ssime solere fru[...]* [...]tatari.

Ex libertate mea] P[...]

ædes putat: ideo dixit etiam, *Pane a meis Laribus.*

Commendatione] Laude.

In senatu] Hæc de re sic ad Crassum, epist. 8. lib. 5. *Et cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta numquam antea ulla in caussa: veterique nostra necessitudini jamdebitum, sed multa varietate temporum ...ptum efficium cumulate reddidi.*

...*des*] Post reconciliationem.

...*cunque*] *Res*, ut supra de... ...otum negotium significat; ...s est, quæ ad aliquem ...*s* igitur est hic, id Cæsari placebat; ...oribus admonitus, ...*caussa* vero, Vatinius, ...uorum alterum in judicio, ...a senatu, rogatu Cæsaris, & ...peji, defenderat.

In rep. capessenda] Dixi jam, *Remp. capessere*, idem esse, quod, administrare.

Pro mea parte] Quod ad me attinet. dixit enim epistolæ initio: *Ostendam qui sit meus sensus, & status.*

Mihi integra omnia ac libera fuissent] Si mihi pro meo sensu, ac judicio remp. capessere licuisset: id quod non licuit: cum me fratres mei fides, Pompeji, Cæsarisque beneficia, optimatum injuriæ commoverint: Paullo post: *Si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum: cum vero in bonos sensum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis; facile patior ea me de republ. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere.* Ideo autem plane integrum Ciceroni non erat, ut id ageret, quod maxime probaret; (probaverat autem semper, ac defenderat optimatum caussam, quam Cæsar, & cum eo conjuncti Pompejus, & Crassus, populari via potentiam quærentes, oppugnabant) quia cum Pompejum non solum beneficio, sed amore etiam, ac perpetuo quodam judicio diligeret; Cæsaris autem in se, fratremque suum mirificam liberalitatem esset expertus: præterea reconciliatos cum inimico suo, familiarique conjunctos amicitia, principes optimatum videret, discedere a pristina sententia cogebatur.

Defensionem Gabinii] In senatu, cum in absentem Gabinium acerbissime invectus est Cicero. oratio de provinciis, & in Pisonem.

Pag. 54. *Disputantem*] Cum eo in senatu. nam, in judicio, dixisset potius, *agentem*.

Læsisset] Contumelia verborum. satis enim constat, non eorum modo animos lædi, contra quos aliquid fit, sed eorum etiam, contra quos dicitur. in quibusdam tamen antiquis libris, *Lacessisset*.

Exarsi] Ut ignis ex arida materia, sic nos injuste læsi exardemus iracundia. bilis enim quæ commota iracundiam gignit, assimilatur igni, atque etiam, ut philosophis placet, accipitur ab igne, ut animus spirabilis ab aere, humor ab aqua, viscerum soliditas a terra. quod libro 2. de Nat. deor. Cicero tradidit. Usurpatur autem tribus modis hoc verbum: *exarsi iracundia*, vel *dolore*: *exarsit iracundia*, vel *dolor*: *exarsi*, simpliciter Primi generis exemplum hic habemus, & in Verrem, *Exarsit iracundia, ac stomacho*. in epist. ad Brutum, *In caussa Bruti exarsit incredibili dolore*. Alterum genus cognoscitur ex epistola 3. lib. . ad Q. Frat. ...

cat: Quod ego effudisse me omne arbitrabar, quod tamen insciente me residuum fuisset: aut solœcismi species quædam videbitur: cujus generis alia quoque in Cicerone, Pediano etiam teste, animadvertentur.

Fuisset] Placet: etsi varie scriptum esse videam in aliquot antiquis libris, *Fugisset*, *Effugisset*, *Fudisset*.

Iidem illi] Veteres in plurali quoque dicebant, *Idem*: sed melior consuetudo, ut *Iidem* diceretur, obtinuit. quod analogiæ libro secundo Cæsarem probasse Carisius ostendit.

Sæpe nutu, significationeque appellat] De his enim sæpe jam locutus, neminem umquam nominavit.

Maximum fructum] Pro lætitia potius, quam utilitate. *Fructum* hic accipio, ut etiam epistola quinta libri decimo: *Ex tuis litteris cepi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilia ad judicandum, amoremne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem.* Et in extrema epistola: *Ad tuam summam liberalitatem, qua te solitum libentissime solere frui, pertinere; quod lætari.*

Ex libertate mea] Propter hæc omnia: quod ...

l, qui ad ipsorum potentiam eferebant.

i] Cur enim ex libertate mea im fructum cepissent, inimicis nihil fore principes viros læta

issimus] In primis honoratos. . lib. 2. *Cæsarem honestum esse*

rentur] Dixit supra: *Sermones ferebantur.*

ntendisse, *ut nihil umquam ma-* ipra, eadem sententia aliter ex- *Cæsaris, ut illum defenderem, mi-* *tio est conjuncta.* Eodem modo i, Pupiano, epist. 32. libro se-

...] Quid mirum? cum, litam inter eos in caussa popula- atem, Crassi filii quæstor Mar- blius legatus, Cæsare impera- Gallia mererent.

rum meorum] Earum calamita- uas olim pertuli, quia nimium ibi. libere sensissem. quod ne accideret, providendum fuit. omine casus adversos interdum , ut in extrema epistola: *Scripsi tres libros de temporibus meis.* suasione Maniliæ legis: *Omne mpus amicorum temporibus trans- m putavi.*

a] Quæ me ab omni contentio- abat.

a meis laribus] Non revera a ibus, cum domi meæ non cena- ed pæne a meis laribus; cum & e cenaverit, & in hortis generi *ares* pro ædibus ponuntur, quia putabantur ædibus: & iidem mium ædium lares; penates au- gularum ædium proprii. ideo m eos Plautus nominavit in *Ego mihi alios penates deos perse- dum larem.*

xisset] In diem certum denun- sic enim Festus interpretatur.

l me] *Apud me, apud Pompejum*, valet in ædibus meis, in ædibus i, in ædibus suis. hic igitur non o proprie dictum est, *Apud me*, naverat Crassus non in Cicero- bus, sed in hortis Crassipedis. hortos Crassipedis quasi suas ædes putat: ideo dixit etiam, *Pane a meis laribus.*

Commendatione] Laude.

In senatu] Hac de re sic ad Crassum, epist. 8. lib. 5. *Et cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione de- certavi, quanta numquam antea ulla in caussa: veterique nostra necessitudini jam- diu debitum, sed multa varietate temporum interruptum officium cumulate reddidi.*

Mea fides] Post reconciliationem.

Rem, caussamque] *Res*, ut supra de- monstravi, totum negotium significat; *Caussa* negotii pars est, quæ ad aliquem proprie pertinet. *res* igitur est hic, id quod Pompejo, & Cæsari placebat; quos offendere, temporibus admonitus, Cicero nolebat: *caussa* vero, Vatinius, & Crassus, quorum alterum in judicio, alterum in senatu, rogatu Cæsaris, & Pompeji, defenderat.

In rep. capessenda] Dixi jam, *Remp. capessere*, idem esse, quod, administrare.

Pro mea parte] Quod ad me attinet. dixit enim epistolæ initio: *Ostendam qui sit meus sensus, & status.*

Mihi integra omnia ac libera fuissent] Si mihi pro meo sensu, ac judicio remp. capessere licuisset: id quod non licuit: cum me fratres mei fides, Pompeji, Cæ- sarisque beneficia, optimatum injuriæ commoverint: Paullo post: *Si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum: cum vero in hunc sensum & alliciar beneficiis homi- num, & compellar injuriis; facile patior ea me de republ. sentire, ac dicere, quæ maxime cum mihi, tum etiam reip. ratio- nibus putem conducere.* Ideo autem plane integrum Ciceroni non erat, ut id age- ret, quod maxime probaret; (probave- rat autem semper, ac defenderat opti- matum caussam, quam Cæsar, & cum eo conjuncti Pompejus, & Crassus, po- pulari via potentiam quærentes, oppu- gnabant) quia cum Pompejum non so- lum beneficio, sed amore etiam, ac per- petuo quodam judicio diligeret; Cæsaris autem in se, fratremque suum mirifi- cam liberalitatem esset expertus: præ- terea reconciliatos cum inimico suo, fa- miliarique conjunctos amicitia, princi- pes optimatum videret, discedere a pri- stina sententia cogebatur.

Contra tantas opes] Quod erat periculosum.

Neque dolendum] Quod ipsa resp. nolle videretur. dixit enim supra: *Vehementer res ipsa publica me movet: quæ mihi videbatur contentionem, præsertim maximis rebus a Cæsare gestis, cum illis viris nolle fieri, &, ne fieret vehementer recusare.*

Pag. 56. *Conversis rebus*] Respexit ad illud Platonis, Quales in rep. principes essent, tales reliquos solere esse cives.

Temporibus assentiendum] Epistola 9. libro quarto: *Tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.* Dixit idem aliis verbis in oratione pro Plancio: *Stare*, inquit, *omnes debemus tamquam in orbe aliquo reip. qui quoniam versetur, eam deligere partem debemus; ad quam nos illius utilitas, salusque converterit.*

Præstantibus viris] Iis, qui optime administranda reip. sententia præstiterunt.

Ut in navigando] Nihil jucundius, atque etiam nihil utilius, quam in legendo similia conferre. quo in genere qui versantur, his fere neque deest um-

Mutata velificatione] Obliquo cursu, non directo, qui erat institutus.

Tamen pervenire] Non tam cito, sed aliquando tamen pervenire.

Cum dignitate otium] Epist. 7. Si-que salutis nostræ rationem nobis habendam esse sine dignitate, neque dignitatem sine salute. Et in principio lib. 1. de Oratore: *Perbeati fuisse illi videri solent, qui in optima rep. cum & honoribus, & rerum gestarum gloria florerent, eum vitæ cursum tenere potuerunt, ut vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate esse possent.*

Non idem semper dicere] More navigantium, qui non eundem semper cursum tenent, sed eundem tamen portum, licet mutata velificatione semper spectant.

Non idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus] Salutem reip. quæ sententiam a nobis eandem perpetuo non postulat. Pro Plancio: *Ego vero hæc didici, hæc vidi, hæc scripta legi; hæc de sapientissimis, & clarissimis viris & in hac rep. & in aliis civitatibus monumenta nobis litteræ prodiderunt: non semper easdem sententias ab iisdem, sed quæcumque reip. status, inclinatio temporum,*

Legatus est Cæsaris] In Gallia. missus a Cæsare cum legione in Nervios, Eburonum, Aduaticorum, Nerviorum obsidionem fortiter sustinuit. Cæsar libro quinto.

Ita illustri gratia] Quæcumque a me in illum profecta sunt, ita perspicue, sibi accidisse gratissima, demonstravit, ut ego eum, minimis meis officiis, mihi obstrictum putarem.

Gratia] Apud populum. valere enim in senatu auctoritate, apud populum gratia, proprie dicitur. Et Cæsar, qui semper ad principatum spectaverit, mire popularis ab adolescentia fuit, multaque per populum, quæ a senatu impetrare nequivisset, consecutus est.

Opibus] Opum nomine, quantum valemus, continetur. epist. 6. libro sexto.

Consilia frangere] Non dissimile, *Cogitationes debilitare*, epistola sexta.

Potentium benevolentiam] Eadem sententia epistola octava libro tertio ad Fr. *Præsidium firmissimum petebamus ex optimi, & potentissimi viri benevolentia ad omnem statum nostra dignitatis.* Hoc nimirum illud est, quod sæpe dixit, spectandum esse cum dignitate otium, habendam non dignitatis modo rationem, sed etiam salutis.

Essem usus eisdem.] Indicat, eo se facilius in eam mentem esse deductum, quod probari a Lentulo consilium suum existimarit. quasi, Lentulo aliter sentiente, aliter ipse quoque sensurus fuerit. huc illud spectat epistola octava: *Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti.*

Temperantiam, & moderationem] Notum est ex Aristotele, & aliis, *Temperantia* nomine, perfectam virtutem, qua indomitæ, atque exsultantes animo libidines cohibentur, indicari. verum igitur, *Moderationem*, sententia non requirit. Sed a more philosophorum longe distat oratoria loquendi consuetudo. Sæpe copiam quærit Cicero, non ut augeat, immutetve sententiam, sed ut explanet magis. neque vero nesciebat, moderationem a temperantia non differre, cum ipse & lib. 2. de Fin. & Tusc. 3. *Temperantiam* definierit, atque explicaverit moderationis nomine: & lib. 1. Off. ubi quatuor virtutes nominat, *moderationem* pro temperantia usurpaverit: sed, ut dixi, aperiendæ, atque explanandæ rei gratia, non necessariam ubertatem interdum amat. eodem modo epist. 27. lib. 12. *Est ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas cum humanitate jungatur.*

Amicissimum] Itaque non dubito, quin ea voluisses, quæ meis conducere rationibus existimasses.

Suffusum] Translato verbo latere interdum in animo malevolentiam significat, ut aqua latet subter cutem fusa. Sic lib. 2. de Orat. *Ætherem calore suffusum* dixit.

Magnum & excelsum] Quæ virtus plane viro digna. Græci μεγαλοψυχίαν, Cicero libro primo de Off. *Magnanimitatem* vocat. Magni autem excelsique animi est, neminem odisse, res eas parvipendere, quibus alii ad malevolentiam, ac nocendi cupiditatem facile commoventur. Eidem tribuit animi magnitudinem epistola quinta & septima, & in libro de claris oratoribus.

Apertum, & simplicem] Quod bonitatis est. ideo, quid sentires, qui tuus in me, ceterosque animus esset, nullo negotio perspexi.

Tales] Invidos. nam epist. 7. *In te*, inquit, *homine omnium nobilissimo, similia invidorum vitia perspexi.* Notatur etiam perfidia optimatum quorundam, Ciceroni in salute, Lentulo in dignitate cognita. epist. 5. 6. 7.

Moverunt] Ut quibusdam in sententiis paullum me immutarem, meamque voluntatem ad summorum hominum, de meque optime meritorum, dignitatem aggregarem.

Salus mea] Ut in patriam redirem.

Etiam dignitas] Modeste petit, ut eundem se præbeat Lentulus in ejus tuenda, atque augenda dignitate, quem in recuperanda salute præstiterat.

Pag. 58. *Socium, comitemque*] Non dixit, *adjutorem*, ut arrogantiam vitaret; & simul, quod in societatis nomine quædam inesse videtur benevolentiæ significatio. *Socius* autem, pro-

ptie, agentem adjuvat: *comes* euntem sequitur.

Orationes] Triennio scriptæ, Marcellino, & Philippo coss. ut pro L. Calpurnio Bestia, pro P. Sextio, in Vatinium, de provinciis consularibus, de haruspicum responsis: Pompejo, & Crasso, in Pisonem: Domitio, & Appio, pro Scauro, pro Vatinio, pro M. Cœlio, atque etiam pro A. Gabinio, quem rogatu Pompeji hoc anno defendit, ut ex Dione lib. 39. & ex epistolis ad Atticum, ad Q. fratrem intelligitur. nominant & orationem de rege Alexandrino rhetores Latini Aquila, & Fortunatianus: quam opinor habitam esse Marcellino, & Philippo coss. quo anno scimus actum esse in senatu magnis contentionibus de restituendo Ptolemæo, Ægypti rege.

Menocrito] Lentuli liberto. usitatius nomen est, *Menocratu*, quam, *Menocriti*: sed libri veteres in *Menocrito* consentiunt.

Ut pertimescas] Jocatur; quasi multarum orationum lectio molestiam Lentulo allatura sit.

Pag. 59. *Referoque ad mansuetiores musas*] Hoc plane poema ad Cæsarem videtur scripsisse, de quo epist. 8. & 9. Att. ep. 5. l. 2. *Cum omnibus musis rationem habere cogito.*

A prima adolescentia] Adolescentulus Arati poema convertit. quod hodie, temporis injuria, mutilum habemus. Puer etiam tetrametro versu librum composuit, quem, ut ait Plutarchus, inscripsit, *Pontium Glaucum.*

Delectarunt] Non ad proximum, qui se ad musas referre solitus est, sed ad longinquum adolescentiæ tempus verbum, *Delectarunt*, accommodavit, ut sit, ita me delectant, ut olim adolescentulum delectarunt. Simile illud in Bruto, de commentariis Cæsaris: *Nudi sunt, recti, & venusti omni ornatu orationis, tanquam veste detracta.* Quid est: omni detracto, tanquam veste, orationis ornatu.

Scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem volui, tres libros in disputatione, ac dialogo de Oratore] Quid sit, *Aristotelico more*, mecum ipse quæro, utrum, quia dialogos & Aristoteles composuerit, qua de re Plutarchi testimonium exstat in consolatione ad Apollonium, & Basilii in epistola ad Diodorum, Themistii præfatio, & Philoponi: an vero, quia more quodam, non vulgari, sed

i-genus, indicari, ob eam causitror, quod in scribendi genere n, & Xenophontem, quorum Aristotelis dialogos nemo : ausus est, aut solos, aut cum m Aristotele nominasset. Sin inam simul, & scribendi genus è Ciceronem aliquis dicat: non c mihi persuaserit, quum, scrise ab Aristotele de oratore dia. ostenderit. unum autem ejus m de animo, Eudemum inscripræterea nullum, quod equijerim, veteres nominant. Baquidem dialogorum Aristotelis non ponit: sed eum ait, & astum, cum dialogos compo- ... deterritos venustate ad aliam se scribendi rationem se.

... enim a communibus præce- ... erant communia præce-... scilicet, quæ lib. 1. de orat. ex-... ex persona Crassi. *Non nega-... me ista omnium communia, ... ita præcepta didicisse: primum, officium esse, ... dicere ad persua-accommodate: deinde, esse om-... aut de infinita rei quæstio-de re certis in personis, ac tem-... &c.* Hæc igitur Cicero ... non esse ad bene dicendum ... confirmat: & præstan-... docet, partibus ita di-inter Antonium, & Crassum; lib. 2. de materia oratoris; hic de ornandi ratione dissereret. ... libris nihil posse fieri ele-, aut etiam utilius, convenit omines eruditos, atque ipse, de iis quid sentiret, ostendit .19. lib. 13. ad Att. *Sunt, in-... tres de oratore, mihi vehemen-...*

... antiquorum] Aristotelis, & s: quod sequentibus verbis de-. quamquam antiquorum etiam n oratoria ratio in uno Aristo-ontinebatur. scripsit enim li in quo exposuit dicendi artes n superiorum, ut lib. 2. de In-lib. 2. de Orat. legimus. Oppo ... , Antiquorum rationem m, Communibus præceptis: quod erant Romæ, qui vulgo Rhetoricam artem docerent, & dicendi præcepta traderent. id Sullanis temporibus primus professus est L. Plotius Gallus, ut ad Titinium scripsit Cicero: cujus hæc Suetonius verba recitat in libro de claris rhetoribus: *Memoria teneo, pueris nobis, Latine docere cœpisse L. Plotium quendam: ad quem cum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur; dolebam idem mihi non licere. continebar autem doctissimorum hominum auctoritate, qui existimabant, Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse.*

Aristotelicam] Non opinor hos tantum, quos nunc habemus, sed alios quoque significari Aristotelis libros de ratione dicendi. ex his quidem, qui exstant, dubitari non potest, quin multa Cicero transtulerit in suos oratorios libros, præsertim in tertium; quod accurate legentibus patebit. De aliis vero ejusdem Aristotelis rhetoricis libris, hæc scripsit Cicero libro secundo de Orat. *Inter hunc Aristotelem, cujus & illum legi librum, in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum, & illos, in quibus sua quædam de eadem arte dixit, & hos germanos hujus artis magistros, hoc mihi visum est interesse.* Quis porro neget, ex eo maxime libro, quo superiorum omnium artes complectebatur Aristoteles, multa Ciceronem in suos oratorios retulisse, cum ex eodem libro multa sumpserit adolescens, ut eos, de Inventione quos inscripsit, minime cum oratoriis comparandos, veterum doctrina locupletaret? quod ipse libro secundo ejus artis, in procemio, docet his verbis: *Nobis omnium, quicumque fuerant ab ultimo principio hujus præceptionis usque ad hoc tempus, expositis copiis, quodcumque placeret, eligendi potestas fuit. ac veteres quidem scriptores artis, usque ab principe illo, atque inventore Tisia repetitos, unum in locum conduxit Aristoteles, & nominatim cujusque præcepta, magna conquisita cura, perspicue scripsit, atque enodata diligenter exposuit, ac tantum inventoribus ipsis suavitate, & brevitate dicendi præstitit, ut nemo illorum præcepta ex ipsorum libris cognoscat, sed omnes, qui, quod illi præcipiant,*

cipiant, velint intelligere, ad hunc, quaſi ad quendam multo commodiorem explicatorem, revertantur. Hæc Cicero. deinde, facta mentione eorum, qui Ariſtotelem, aut Iſocratem ſecuti, præcepta dicendi reliquerunt, *Nos*, inquit, *nobis omnes, quoad facultas tulit, propoſuimus, & ex noſtro quoque nonnihil in commune contulimus.* Sumpſit igitur Cicero ab Ariſtotele multa, neque ex iis modo libris, quibus nunc utimur, ſed ex iis etiam, qui malo quodam periere litterarum fato. Præterea gloriatur, ita ſe ſcripſiſſe oratorios, ut a communibus præceptis abhorrerent, omnemque antiquorum Ariſtotelicam, & Iſocraticam rationem oratoriam complecterentur. Laertius quatuor corpora rhetoricorum librorum Ariſtotelis nominat, Gryllum, unicum librum, in quo, ut libro ſecundo Quinctilianus ait, *quædam ſubtilitatis ſuæ argumenta, quærendi gratia, excogitavit*; alterum, duos rhetoricæ artis libros; tertium, unicum librum, quem inſcripſit Ars; quartum, libros duos, eadem inſcriptione. quo numero tres, qui hodie ſunt in manibus, excluſos videmus. At Cicero, & Quinctilianus, ut ſupra demonſtravimus, illos agnoſcunt.

magnus & nobilis rhetor Iſocrates: [illegible] ipſius quam conſtat eſſe artem, [illegible] nimus: diſcipulorum autem, atque [illegible] qui protinus ab hac ſunt diſciplina [illegible] cti, multa de arte præcepta [illegible] Hanc ergo dubitationem e [illegible] nomine ortam exiſtimo, quia [illegible] Iſocrates, Iſocratis magni diſcip[illegible] a quo ſcriptam artem rhetoricam [illegible] cari licet: cum præſertim diſcipulorum Iſocratis multa ſe reperire *dicendi* [illegible] cepta Cicero dicat. Ac mi quidem hanc ſuſpicionem illa etiam [illegible] cit, quod Iſocratis *ejuſdem* [illegible] eſſe orationem illam ad Dem[illegible] quæ Iſocrati magno tribuitur, [illegible] cration teſtis eſt. Atque hæc [illegible] luc refero, ne quis putet C[illegible] quia dixerit Iſocraticam [illegible] eſſe complexum tribus [illegible] Iſocratis ipſius artem legi [illegible] gavit ullam reperiri lib[illegible] itaque, *Iſocraticam*, in[illegible] Iſocratis diſcipulis tradit[illegible] tutis tamen, & opinion[illegible] quæ enim ille voce doc[illegible] poſtea ſcriptis eadem diſci[illegible] ſecuti ſunt. his autem cum [illegible] Ariſtotelis diſciplina profe[illegible] [illegible]

&c de Divin. lib. 1. ostendit. hic
Cicero commemorat, quæ post
m Lentuli, id est, post exsu-
um, scripserat: Epist. 6. lib. 2.
e meorum temporum.

unt] Sperat futurum, ut a po-
tiam legantur. Sed eos aut ho-
incuria, aut vetustas ipsa per-

quia verebar] Ἔλλειψις, figura
detrahens. nam hic sententia
t, *Non misi*: ut sit; Ideo non
s libros ad te, quia verebar eos,
t infinitum bene de me meri-
nes nominare.

n ad te defero] Ad arbitrium
onfero: ut se ipse interpretatur
ibus verbis.

gui] Præstare. omnes meorum
am fructus ad te defero: ut iis
a utaris tuo.

*nolim admoneri, rogari vero sine
olore vix possim*] Rogari enim se,
ant, non patiuntur. ideo dixit
lib. 3. *Injuriam mihi fieri pu-
cum rogabar.* Epist. 13. lib. 9.
*, vel, si pateris, oro, ut homines
conserves incolumes.* Epist. 18.
*Ego admirabar magis, te, quasi
aut certe admonitus liberaliter
respondisses, ultro ad eum scripsisse.*
libro decimoquinto: *Admo-
e potius, quam rogandum, puto.*
tt. epist. 35. lib. 12. *Vehemen-
, magis quam a me vis, aut pa-
gari, ut hanc cogitationem toto
scipias.*

o. *In Ciliciam*] Partem Lentuli
e. vide epist. 7. *Qui Ciliciam,
me teneas.*

ncto isto fundo] De Ciliciensi
Ciceronis nullam alibi men-
nvenio. Emptus quidem non
quantum ex verbo, *Adjuncto*,
lligere: testamento fortasse le-

tationibus] Oratoriis. decla-
nim vel in scholis rhetorum,
profitentium, vel domestica
a adolescentes exercebantur.
atem exercitationibus ali me-
nia posse, scripsit Cicero in
ad Titinium. cujus exemplo
sumus.

Neque cariorem, neque jucundiorem] Conjungit eadem in epist. 2. libro secundo. *Cui carus æque sis, & perjucundus, ac suavissimus.*

Posteritas omnis intelliget] Tempori serviens pollicetur, quod non præstitit. nullum enim librum Lentulo inscripsit, qui quidem extet, aut ab iis nominetur, qui sæpe scripta Ciceronis appellant.

Appius in sermonibus antea dictitabat; postea dixit etiam in senatu palam, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibique successurum: legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex S. C. provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset] Curiata lex a populo per curias congregato nomen accepit. curias autem, in quas Romulus populum distribuit, ut in sua quisque curia sacra publica faceret, ferias observaret, triginta fuisse, omnesque in Palatio sitas, ut opinor, notum est. ex his curiis cum populus, ut aliquid juberet, aut judicaret, in unum locum coibat, *curiata comitia* vocabantur. coivisse autem populum in Comitium, qui locus in foro fuit, docet Varro. Lex igitur curiata comitiis curiatis ferebatur; quibus autem de rebus, & à quo magistratu ferretur, non est alienum ostendere. De adoptione ferebatur, & de imperio militari. Si de adoptione, ferri poterat vel a tribuno pl. vel a consule. de tribuno pl. locus indicat in epist. 17. lib. 1. ad Att. *Hoc sunt in rep. nisi illud etiam ad nos putes pertinere, Herennium quendam tribunum pl. sæpe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur.* De consule quis dubitet? cum Suetonius inter acta Cæsaris consulis hoc memoret: *P. Clodium, frustra jam a patribus ad plebem transire conantem, eodem die, horaque nona traduxit.* Et epist. 12. lib. 2. ad Att. *Quid Cæsar? negat se quidquam de illius adoptione tulisse.* Adoptionem autem illam curiata lege factam esse, declarat oratio pro domo: in qua sunt hæc: *Negant augures fas esse agi cum populo,*

pulo, cum de cælo servatum sit. quo die de te lex curiata lata esse dicatur, audes negare, de cælo esse servatum? Et paullo post: *Si, quod in ceteris legibus trinundinum esse oportet, id in adoptione satis est trium esse horarum: nihil reprehendo.* Et infra: *Credo enim, quamquam in illa adoptione legitime factum est nihil, tamen te esse interrogatum, auctor ne esses, ut in te P. Fontejus vitæ, necisque potestatem haberet, ut in filio. quæro, si aut negasses, aut tacuisses, si tamen id triginta curiæ jussissent, num id jussum esset ratum? certe non.* Confirmat Gellius lib. 5. cap. 19. *Arrogantur,* inquit, *ii, qui, cum sui juris sint, in alienam se potestatem tradunt: ejusque rei ipsi auctores fiunt. Sed arrogationes non temere, neque inexplorate committuntur: nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata vocantur.* De imperio militari, quod extra urbem gereretur, latam opinor esse curiatam legem vel ab eo ipso, qui accepturus esset imperium, si modo magistratus esset, vel a consule. latam ab ipso magistratu, qui usurus esset imperio, auctor est Livius lib. 9. *Papirio,* inquit, *dictatori le-*

suli, si legem curiatam non habe[...] attingere rem militarem non lic[...] Cicero in orat. 2. in Rullum; [...] dem: *Consulibus, legem curiatam fe[ren]tibus, sæpe intercessum est.* Curiata [...] tur lege, in foro lata a consule, [...] a tribuno pl. (nam tribunis pl. [...] cum curiis) triginta lictoribus [...] triginta curias repræsentantibus, [...] pulus provinciarum rectoribus [...] rium dabat, Cornelia senatus [...] Cornelia juris dicendi potestatem, [...] pro viatico; curiata vero exercitus [...] bendi, bellique gerendi jus, [...] pendio militum, & proconsul[...] tico, dabat. Et Cornelia, a L. [...] dictatore lata, hoc sanxerat, ut, [...] provincias ex S. C. accepissent, [...] rium haberent, quoad in urbem [...] troissent: (studuit enim Sulla [...] tum potentiæ; plebem, quæ [...] eum pro Mario steterat, afflig[...] riata vero, quoties quisque in p[rovin]ciam iturus esset, de ejus imperio [...] rebatur. Obstabat interdum, [...] pius timuisse videtur, intercessio [tribu]nicia. itaque in agraria 2. [...] *legem curiatam ferentibus, sæpe* [...]

inter se paraverant : non, ut *tiverant :* equidem iis liben- ter, nisi me quæ sequuntur sus ab hac sententia remo- am, si Sallustius dixisset, *inter se paraverant :* sorti- clusisset: *parare* enim, sive , sortitioni opponitur. at *Metelloque Numidia evene-* ortitionem esse factam, satis lego igitur, *Partiverant*, us antiquissimis libris, uno ni, eruditissimi, & huma- i, ante sexcentos annos de- ltero Vaticanæ Bibliothecæ, re vetustatis. *Partiverant* au- tionem non excludit. utro- modo fit provinciarum par- e sortiantur consules, sive inter se: cum ex duabus al- accipiat.

Provinciam haberet] Non nominatim : quod si esset, de sortitione, aut compara- ... ? sed provinciam ideo quia senatus decreverat, ut s consularibus provinciis u- ... , alteram Domitius, vel , vel inter se comparantes, t.

...] Sine armis : quibus uti ..., nisi qui curiata lege im- cepisset. de triumpho igitur, Appius diceret, minime la- ... batur. quod confirmant illa st. 16. lib. 4. ad Att. *Appius uo sumptu in Ciliciam cogitat.* . lib. 3. ad Q. Fr. *Appius c- riata confirmat se Lentulo nostro* ... Imperium tamen curiata ge Appius accepit: quo usus, prospere gesta, supplicatio- ... est, ut epist. ult. lib. 3. vi- ... triumphaturus fuisse, nisi ... reus factus esset, ut epist. 20. epist. 6. lib. 8. Ad imperium ... net, vide epist. 1. lib. 1. *Cen- ... ex iis, qui cum imperio*

in urbem introiisset] Ergo Cor- datum imperium administra- vinciæ non finitur, sed tam- et, donec in urbem procon- ...: quod de curiata quoque

lege constat. urbem vero ingredien- tibus imperium deponendum ... erat, nisi si triumphaturi essent. tunc enim lex ferebatur ab aliquo tribuno pleb. ut cum imperio triumphantes introi- rent.

Posse se non decedere] Nam quia sine curiata lege in provinciam ire nemo solitus esset; cum omnes militari de- lectarentur imperio: propterea, quod fieri non soleret, id etiam non licere, quidam arbitrabantur.

Relinqui posse] Ut reliquit Cicero Coelium quæstorem, Bibulus ... tonem, epist. 15. lib. 2. epist. 3. lib. 7. ad Att.

Pag. 62. *Ne id quidem valde dubium est*] Ne de jure quidem dubitari potest, quin Appio, vel si tibi sine cu- riata lege succedat, provinciam debeas concedere. Argumento sunt hæc verba: falli eos, qui legem curiatam successori- bus provinciarum omnino necessariam putarent : cum sine ea jus dicere, & provinciæ præesse possent, imperio le- ge Cornelia dato, quoad in urbem in- troissent. Cum hæc scripsissem; dispu- tationes ad me suas adversus Nicolaum Gruchium misit Carolus Sigonius: in quibus de curiata lege, duplicique pro- vinciarum imperio, probari idem u- trique nostrum, animadverti. sane sum lætatus, ut animo, & voluntate, iis- dem nos opinione, & judicio congruere.

Liberalitatem] Consuetudinem in tribuendis officiis: cui paullo post *cu- piditas* opponitur, ex quo magis pro- batur mihi, ut est in antiquo libro Maffeorum, quam ut in aliis, *Liber- tatem*. eodem sensu *liberalitas* usurpa- tur in epist. 9. libro quinto & epist. 3. libro 10.

Solere frui] Solere ex ea voluptatem capere.

Tua cupiditatis] Multi enim diuturni imperii cupiditate flagrabant.

Illius cupiditatem] Ex eo manifestam, quod tibi etiam sine lege curiata cogitat succedere.

Refutaro] Rejicere, provincia dene- gata.

De publicanis] Contra quos decretum ex voluntate provincialium Lentulus suc-

fecerat. sæpe enim inter publicanos qui provincialium vectigalia conducebant, & socios, ex vectigalium solutione exoriebantur controversiæ: quas Cicero sedatas a se esse gloriatur in epist. 13. lib. 2.

Felicitate quidem, vellem, consequi potuisses] Vellem, ita felix esse potuisses, nihil ut omnino contra ejus ordinis, quem semper ornasti, aut rem, aut voluntatem ageres. Quidam veteres libri, *Felicitatem*: alii, *Facilitate autem quod vellem consequi potuisses*. Sed facilitas est voluntatis: quam si Cicero requirit in Lentulo, hominem carpit amicissimum, optimeque de se meritum.

Pag. 63. *Inimici*] Qui etiam quæstorem ejus, P. Rutilium Rufum, quod cum prætore suo contra eos consensisset, damnaverunt. Pedianus, epitome Liviana lib. 70. Hujus odii publicanorum in Q. Scævolam mentio fit in oratione pro Plancio, his verbis: *Equitum ego Romanorum etiam in homines nobilissimos maledicta, publicanorum in Q. Scævolam, virum omnibus ingenio, justitia, integritate præstantem, aspere, ferociter, & libere dicta commemorem?*

jurisconsultus valde non sit. Et [illegible] Valerius hic non videtur [illegible] quantum opus esset, cognovisse [illegible] de eo sic ad Appium scripsit: [illegible] *rium jurisconsultum valde tibi commend[illegible] sed ita etiam, si non est jurisconsult[illegible]* Verum ita familiariter cum Cicero [illegible] ligebat, ut ei, quod omnino [illegible] non erat, id per jocum objiceret [illegible] scripsi, inquit, hanc epistolam [illegible] risconsulto, gratiæ potius causa, [illegible] veritatis, præsertim cum hodie [illegible] qui sapientes, sed, qui audacter [illegible] jurisconsulti nominentur. Hic, [illegible] nis, quantum quidem præstare [illegible] liceat, erroris tollatur occasio, [illegible] quoddam πάρεργον addatur, [illegible] men alienum non putamus, [illegible] stra sit de epistolæ integritate [illegible] tia. sunt enim, qui hujus epistolæ [illegible] siderari principium existiment [illegible] eis, credo, insolens, atque [illegible] videatur, prima epistolæ verba [illegible] scriptione pendere. cujus tamen [illegible] ris exemplum hoc animadvertimus [illegible] epist. 20. libro tertio ad Attic. [illegible] CERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. [illegible] NIANO ATTICO: *Quod quidem ita* [illegible] *& avunculum tuum functum esse* [illegible] *vehementissime probo.* Constat [illegible]

rem amplitudinem, ac dignita-
am in virtute, atque in rebus ge-
s, atque in sua gravitate positam
abit: aliis alibi, quod labi, &
pur imprudentiam non consue-
Vlyssem quoque, quod, variis
casibus, multis, quæ aliis exitio
, periculis mare, marique de-
, ad patrios lares reversus in-
s, ab injuria procorum uxorem,
roque suam, seque ipsum singu-
consilio vindicaverit, hoc excel-
sapientiæ genere Homerus pro-
Alterum sapientiæ genus, quod
proficiscitur, vel omnium ar-
vel multarum, vel unius tan-
Solum cognitio est. si omnium,
rantur, humanarum, divinarum-
rum caussarumque, quibus hæ res
tantur, scientia, quam uni Deo
rum contigisse, nequaquam in
posse reperiri, vere credimus.
non eam ab arte extrinse-
cepit, (nec enim ulla re umquam
) sed a seipso, atque æternam,
infinitam, ut æternus ipse, &
s est. Quod si non omnium, sed
rum rerum, quæ vel ad usum,
ornamentum humanæ vitæ per-
notitia est; qualis in Thale-
Anaxagora, Pythagora, Demo-
Socrate, Aristotele, Platone,
vel Græcis vel Ægyptiis fuisse
Philosophia dicitur: quia per-
illam sapientiam, quantum ho-
, imitatur. eadem tamen &
nomen interdum sibi vindi-
, quo nihil putatur inter ho-
præstantius, id eo vocabulo, quo
illustr humanas res nobilius re-
decorari æquum est. Inde
inde Bias, inde Socrates, alii-
celebravit antiquitas. Ad hunc
aggregare possumus, ex Ro-
Catonem illum Censorium, qui
litteris esset instructus, quam-
omnino cum superioribus
conferendus; cumque multarum
usum haberet; sapientis nomen
. Nec video, cur ab hac laude
onem, Ciceronemque no-
, qui rerum laudabilium varia
ione præstiterunt, hac laude pa-
excludi. Multis etiam unius
modo artis eximia quædam, & singu-
laris intelligentia, opinionem, ac fa-
mam sapientiæ peperit. quod Athenæus
de musicis lib. 14. tradidit, Plato de
poetis, cum Anacreontem sapientem
appellat in Phædro, & genitam a poe-
tis sapientiam, ait in Lyside: de ju-
risconsultis Cicero in libro de Amici-
tia, L. Acilii exemplo, qui, quod es-
set prudens in jure civili, sapiens no-
minatus est: de civitatum rectoribus
in superiore epistola ad Lentulum: *To-
ta*, inquit, *sapientum civium, quidem
me & esse, & numerari volo, & senten-
tia, & voluntas mutata esse debet.* Transeo
ad humiliores artes. Marmorariis, &
statuariis non sapientiæ laudem tribuit
Aristoteles lib. 5. Ethicorum? non
agricolis Plato in dialogo de scientia?
non fabris Homerus, in eo, σοφὸς
ἤραρε τέκτων; Neque solum ex una arte,
præclare cognita, multi, sed ex una
etiam, quæ mentis optimæ speciem præ
se ferret, actione C. Lælius, ille A-
fricani minoris amicitia clarus, sapiens
& habitus est, & perpetuo vocatus,
quod legis Liciniæ de agri modo, ne
seditionem inter cives excitaret, patro-
cinium deposuerit. Cum igitur sapien-
tiæ nomen tam late pateat; merito, a
quorum studiis maxima ad omnes ma-
nat utilitas, juris prudentibus com-
municatum videtur. est enim juris ci-
vilis prudentia genus quoddam sapien-
tiæ, ex quo civitates, quæ sua jura, &
quasi justitiæ normam ab antiquis legi-
bus petunt, quæ plurimæ sunt, con-
silio sapientis administrari dicuntur.
quam doctrinam Scala meus, huma-
nitate, & virtute excellens, lumen, &
ornamentum Paravini fori, quinque
libris, qui ab omnibus jurisconsultis
eximia cum ejus laude leguntur, uni-
versam comprehendit. Sed, quia sæpe
accidit, ut, qui ea, quam profitentur,
juris civilis cognitione indigeant, ii-
dem audacia, ut id, quod ignorant,
scire videantur, in primis abundent;
propterea, inductam esse consuetudi-
nem, ut in agendis caussis audacia pro
sapientia liceat uti, per jocum quidem,
sed vere tamen Cicero dixit.

Lentulo] Ciliciam administranti. E-
rat igitur hic Valerius in Cilicia, & fuit
etiam

etiam Appio proconsule, cui commendatur epistola I. libro tertio.

Pag. 65. *Vbi aliquo numero sis*] Ubi alii quoque juris prudentiam tenent. istic enim solus videris jurisconsultus. Sed hic etiam Cicero jocatur: significat enim Valerium de industria se in Ciliciam contulisse, ut solus ibi sapere videretur, cum jurisconsultus ibi solus esset.

Partim te superbum esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male respondeas] Jocus est in his verbis & abstrusus, & elegans. vult enim innuere, ideo nihil eum quandoque respondere, non quod superbus sit, sed quod eum nemo consulat, cum homines bonum jurisconsultum non putent: ideo autem male respondere, non quod contumeliosus, sed quod imperitus, & indoctus. Proprium vero jurisconsultorum fuit, hodieque est, de jure consulentibus respondere. Similis jocus est in Trebatium epist. 16. libro septimo: *Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere.*

Vt possimus, salvum venisse, gaudere] Quod in Apulia tua nemo poterit: cum nec propinquum ibi, nec amicum ha-

nem in Vlyssis fabula me[...]
labi putet: cum in eo ipso [...]
reat, quod, cum, inducta V[...]
tione, dicturus videretur, [...]
a tuorum nemine, traduxit [...]
ut dixi, ad id, quo Valeri[...]
ignobilitas. Veram sententia[...]
merum omittam, Varro in S[...]
se, apud Nonium, simili[...]
bis;

Adversi venti [...]
[...]
Mare volvere [...]
cum demum jam ab [...]
Cessim revertere, prater [...]
neme.

Possit etiam hoc aliquis referri [...]
tempus, cum Vlysses dormi[...]
Phæacibus in litore Ithacensi [...]
mox experrectus, patriam [...]
unde Homerus [...]:

— [...] Ὀδυσ[...]
Εὕδων ἐν γαίῃ πατρώϊ, [...]
ἔγνω
Ἤδη δηρὸν ἀπεών· [...]
χεῦεν
Παλλὰς Ἀθηναίη. —

Et infra sic ipse Minervam interrog[...]
Τίς γῆ, τίς δῆμος, τίνες [...]
γεγάασιν;

LIBRI II.

EPISTOLA I.

57. *Curione*] Cognomen fuit Scriboniæ gentis, plebe- ...rum a quodam Scribonio, Cu- maximo, ut ex Livio cognoscitur. ...urem Curio, & pater, & avus, ... inter oratores, nulla, aut exigua ...rum ope, domestica tantum bene ...urate loquendi consuetudine, fuunt ... Cicero in Bruto, & Plinius li- ...eptimo capite quadragesimo pri- ...Erat in Asia quæstor, ut opinor: ...um ex ep. 5. non obscure cogno- ...tum ex eo, quia tribunatum pl. ...gessit. Romam reversus populo ... exhibuit admirandum, ut mor- ...ris memoriam honoraret. Pli- ...bro 36. cap. 15. Tribunus pl. L. ... C. Marcello coss. ab optimati- ...Cæsaris partes transiit, amplius ...entis a Cæsare corruptus. Orto ...llo Siciliæ præpositus, pulso M. ..., mox in Africam profectus, Jubam Mauritaniæ regem, & ...anarum partium ducem, P. A- ...arum, pugnans, interemptus est. ...ib. 2. bel. civ. & alii. Ejus filium, ...n Antonii partes contra Octavia- post Octaviani victoriam ad A- promontorium esse interfectum, ...didit lib. 2. Hujus autem, ad ...sunt Ciceronis epistolæ, inge- ...c mores optime Vellejus expres- ... cujus verba libuit subscribe- *...llo civili, & tot, quæ deinde per ...s xx. ann. consecuta sunt, malis ...s majorem flagrantioremque, quam ... trib. pl. subjecit facem, vir nobi- ...quens, audax, sua, alienaque & ... & pudicitia prodigus, homo in- ...sime nequam, & facundus malo ... hujus animo, voluptatibus, vel ...bus, neque opes ulla, neque cupidi- ...sufficere possent. hic primo pro Pom- ...rtibus, id est, ut tunc habebatur, pro ...mox simulatione contra Pompejum, ...arem, sed animo pro Cæsare stetit. ...s, an accepto centies H. S. fecerit, ...pimus, in medio relinquemus. ad ul- timum saluberrimas adolescentis conditio- nes pacis, quas & Cæsar justissimo animo postulabat, & Pompejus æquo recipiebat, discussit, ac rupit, unice cavente Cicerone concordiæ publicæ.*

Quamquam] Hic, & alibi jungitur indicandi modo, interdum subjunctivo, ut vocant Grammatici. pro Plancio: *Quamquam non me jam magnopere conturbet.* Infra, ibidem: *Quamquam, quo nolim, janua sim ingressus in caussam.* Hæc nonnullis fortasse leviora videbuntur: mihi nulla pars omnino Latinæ linguæ videtur contemnenda.

Nomine negligentiæ] Negligentiæ caussa, ut epist. 12. libro duodecimo: *Hæc a te peto non solum reip. quæ tibi semper carissima fuit, sed etiam amicitiæ nostræ nomine.* & epistola tertia libro decimo quarto: *Eo nomine sum Dyrrhachii hoc tempore, ut quam celerrime, quid agatur, audiam.* Et in libro de Amicitia: *Ab amicitia Q. Pompeji meo nomine se removerat Scipio.*

Suspectum esse] Non enim aperte negligentiam nominaverat Curio: sed, cum quereretur de infrequentia litterarum, caussam videlicet indicabat esse negligentiam.

Doleo] Qui negligentiæ nomine suspectus est, ejus nimirum amor in dubium vocatur. jure igitur Cicero dolet.

Accusari abs te officium meum] Nemo accusat officium: nemo enim negat, officium laude dignum esse. sed accusatur is, qui officio deest: quod hic Cicero significat. Aut, *Officium accusari* dixit, hoc sensu: Accusas hoc ipsum, quod raro admodum, ut tibi quidem videor, ad te scribam; quod officii quidem nomine non caret, sed ita exiguum, ac leve est, ut accusandum, tamquam amicitia nostra minime dignum, existimes.

Jucundum, requiri] In quo veretur, ne Curionis animum offenderit, in eo ipso benevolentiam ejus aucupatur. qui enim amari cupit, facile, ut ametur,

 con-

consequitur. cœpit autem Cicero, quia subiungit: *adeo jucundum est requiri abs te officium meum, quia prætesert perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum.* Antitheta posuit, *Iucundum*, & *Molestum.* ut lib. 1. de Orat. in extremo: *Neque enim tam mihi molestus fuit, quod jus nostrum civile pervellit, quam jucundus, quod se id nescire confessus est.*

Culpa vacarem] Cum neminem prætermiserim, cui litteras ad te non dederim.

Perspectum] Tempore exsilii mei. nam hæc ad eundem scripsit epistola sexta: *Tua in me vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima exstiterunt.*

Dulcem & optatum] Tua, inquit, querella hoc attulit jucunditatis, quod recognovi amorem in me tuum: quo nihil dulcius, nihil optatius. Non dissimilem sententiam usurpavit epist. 10. libro decimo, quam ut augeatur Latine scribentibus copia, subscribemus. *Vidi*, inquit, *quasi ea, quæ oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid antea? semper quidem, sed numquam illustrius.*

Tam in scribendo impiger] Non dixit *diligens*, sed *impiger*; magis ut excuset

si modo ea proprie, restituamus. quare subjungam, q[...] fortasse levia videamur: [...] pius in minimis labimur, [...] esse debet animadversio. [...] *adhuc*, æque continuation[...] cant; sed hoc differunt, quod [...] de re semper usurpatur; *Ad*[...] pore. non enim recte dicitur, [...] *ita sensi*; sed, *Adhuc ita sensi* [...] proprie non dicitur, [...] sed, *de litteris loquimur*. Etiam [...] servavimus, non eandem [...] tinuationem significari. nam [...] absolutæ rei continuationem [...] indicat; *Adhuc*, interdum [...] absolutæ: ut epist. 10. [...] ad Attic. *Clodius adhuc mihi* [...] *periculum*. Exemplorum [...] cero.

Non enim vereor, ne non scribendo te expleam] Non dubito, inquit, [...] scribendo te expleam. nam &, *Non vereor*, exploratam, minimeque [...] opinionem significat: & [...] negationes, *Ne non*, vim habent [...] mandi. Sic epist. 6. *Non* [...] *tua virtus opinioni hominum* [...] *deat*. Et epist. 6. *Non sum* [...] *stinere tua beneficia non possem.* Eti[...]

[illegible] intelligi audita possit,
[illegible] : Quod enim
sentit, [illegible]ligi vellet, id ne
e intelligatur, timet. Hoc in
[illegible] aliter legitur, mendose,
& ut jam, explicata senten-
probasse. tollit autem du-
omnium Pediani testimo-
plane legentis, ut nos recita-
explanatio[illegible]ationis, quæ
Divinatio[illegible] cui subscribit
[illegible] optimi Cardinalis, Ca-
[illegible] Terentius quoque in
[illegible] vereor, [illegible] in te solo sit s-
[illegible] ferre. Quo loco
[illegible], inquit, *Vereor, subaudi-*
[illegible] ut sit: vereor,
[illegible] Cicero, *Ve-*
[illegible], epist. 6.
[illegible] enim id, quod esse
epist. 16. libro 9. *Amavi*
[illegible], qui tu ad scribendum incita-
[illegible] sive tanclo aliquid
[illegible]. & epist. 17.
[illegible] molestè latu-
[illegible] refrixisset. & pro
vereor, [illegible] turpe sit, pro fortis-
[illegible] incipientem, timere. Qui-
timetur id, quod si acci-
consequatur. *Vereor ut ne,*
[illegible] nam *ut ne,* pro *ne,* sæ-
Pergamus ad ea quæ re-
Vereor, ut: affirmat. nam
dubitationem habet: se-
Non vereor ut, dubitatione
plum addo, quo res fiat il-
vereor, ut, quod cogitas, pos-
nihil differt ab hoc: Non
n possis perficere, quod eo-
illud Ciceronis Philip. 5.
quidem est, ut tenere se pos-
Ne dubitandum quidem
tenere possit: credendum
[illegible]ere se posse. *Non vereor ne,*
tollit: ut si dicam: *Non*
[illegible] meus male vivat: hoc di-
[illegible]to fore, ut male vivat fi-
Et Cicero, cum scripsit ad
[illegible]onem, epist. 7. *Non ve-*
timide, ne quid stulte facias:
[illegible]hil timide, nihil stulte fa-
Lucceium, epistola duode-
[illegible]into: *Non vereor, ne assen-*
[illegible] tuam gratiam

[illegible] id est, certe non video[illegible] [illegible]
[illegible]. *Non vereor, ne non,* affirmat
omnino, ut probatur hoc ipso loco,
Non vereor, ne non scribendo te expleam,
pro, non dubito, quin scribendo te ex-
pleam Verbum *explere*, plus est, quam
satisfacere; cum sæpe satisfiat multis,
licet non expleantur.

In eo genere] Notanda Ciceronis
consuetudo in significanda re, proxime
nominata. nam, cum dixisset, *Scriben-
do*, intulit, *In eo genere.* sic epist. 4. cum
dixisset, nihil posse graviter scribi, nisi
de rep. subjunxit, *Atque in hoc genere
hac mea caussa est, ut neque ea, quæ nunc
sentio, velim scribere.* Epist. 6. *Habemus*,
inquit, *studium juventutis, & gratiosorum
in suffragiis propter ipsius excellentiam in
eo genere vel gratiam, vel diligentiam.*
Epist. 17. *Quod scribis ad me de [illegible]
[illegible]: nihil est, quod in isto genere
cuiquam possim commodare.* & 7. lib. 3.
ad Att. *Ego sæpius ad te, & plura scribe-
rem, nisi mihi dolor meus cum omnes par-
tes mentis, tum maxime hujus generis fa-
cultatem ademisset.*

Studium meum] Plus est, quam dili-
gentiam. nam *studium* cum animo jun-
gitur; *diligentia* interdum opera tantum
est.

Abfuisse] Erat Curio in Asia. epi-
stola 6.

Tamdiu] Multis mensibus: nam post
annum e provincia decedebant.

Jucundissima] Proprie dicimus enim,
Adolescens sensibus jucundus: non con-
tra.

Consuetudinis tua] *Tua*, abest a sex
antiquis libris: in uno tamen est; in
alio, pro *Tua*, *Nostra.* quod quisque
approbat, id sequatur.

Es consecutus] Nihil in provincia
consequi Curio potuit a senatu, aut a
populo Romano. nam si quæstor in A-
sia fuit; quod equidem arbitror, quia se-
quenti anno tribunatum pleb. petiit:
non intelligo, quid ei senatus, populus-
ve Romanus absenti tribuere potuerit:
nisi si, vel ut aliquid extra ordinem pos-
set agere, quod profuturum provinciæ
videretur; vel, ut acta confirmarentur,
Curio petiérat. Aut, *Es consecutus*, in
ipsa provincia: cum te istic omnes dili-
gant, [illegible]: quod confirmatur

 his

iis verbis epist. 5. *Gratulor, quod excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone, sed & clarissima, & una omnium voce perfertur.*

Quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondet, breve est, quod me tibi præcipere meus in te amor cogit] Hic locus perperam antea interpunctus distrahebat sensum, quem nos distinctionibus immutatis, tanquam in suam sedem reduximus. est autem hic, *Quod me facere meus in te amor cogit, ut tibi præcipiam, id faciam breviter, quando omnibus tuis in rebus meis optatis fortuna respondet.*

Meis optatis fortuna respondet] Ea, quæ optabam, ad exitum fortuna perducit. Nec tamen ideo *fortunam* Cicero nominat, ut eripiat eam laudem Curioni, quæ a virtute proficiscitur: (nam, quæ fortuna largitur, optabilia potius, quam laudabilia sunt) sed quia in rebus humanis plurimum fortuna valet, recte igitur dixit, *In omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respondet:* quia nemini omnia possunt, adversante fortuna, e sententia succedere.

Breve est] Ob ea, quæ proxime dixit.

scripsit epist. ult. lib. 15. Opime[...]
in laudatione conjungunt[...]
ingenium: ne sine ingenio tem[...]
ta committantur, sine animo [...]
Utrumque etiam, cum de eode[...]
rione loqueretur, Cicero con[...]
Phil. 2. *Patri*, inquit, *persol[...]*
alienum filii dissolveret, [...]
scentem, summa spe & anim[...]
præditum. Ejusdem ingenium la[...]
verbis in libro de claris orat. [...]
stris parum institutus, naturam ha[...]
mirabilem ad dicendum. Velle[...]
audacem, & ingeniosissime nequa[...]
loque publico facundum vocat.

Obsecrare obtestarique] Obsecra[...]
jorem habet vim, quam, [...]
orare. itaque secundo loco po[...]
in oratione post red. ad Quir[...]
vos salute non rogavit salum, [...]
obsecravit. Et in Verrem: [...]
lacrumis orare, atque obsecrare [...]
tem, *obsecrare*, quasi, ob sacr[...]
obtestari, ut ait Donatus, preca[...]
mentione earum rerum, per q[...]
mus. ut in Verrem: *Deos, dea[...]*
imploro, atque obtestor. Et hic, [...]
ri, est, *per te ipsum precari.* C[...]
ero, junctum, modo sequitur, [...]
modo antecedit, ut ad Attic[...]

in Eun. *Deleo dehinc omnes ex animo mulieres.*

Puer olim] Quis credat, qua nos ætate *pueros* appellamus, ea in ætate Curioni præcepta Ciceronem dedisse? ego *puerum* hic vocari arbitror, post sumptam virilem togam, quæ, prætextata deposita, sumebatur absoluto ætatis anno XVI. quo anno, a magistris discedentes, in forum una cum parentibus prodibant: a parentibus autem ad claros viros, vel ut jus civile, aut eloquentiæ vias cognoscerent, vel etiam, ut eorum sermonibus, & consuetudine prudentiores fierent, deducebantur. Testimonio sunt ipsius verba Ciceronis in libro de Amicitia. *Ego*, inquit, *a patre ita eram deductus ad Scævolam, sumpta virili toga, ut, quoad possem, & mihi liceret, a senis latere numquam discederem. itaque multa ab eo prudenter disputata, multa breviter, & commode dicta, memoriæ mandabam: fierique studebam, ejus prudentia, doctior. Quo mortuo, me ad pontificem Scævolam contuli: quem unum nostræ civitatis & ingenio, & justitia præstantissimum audeo dicere.* Ac, ne novum, & insusitatum videatur, ut annum ingressi XVII. *pueri* nominentur, recitabo locum ejusdem ex epistola Cornificii, libro 12. *Puer egregius præsidium sibi primum, & nobis, deinde summæ reip. comparavit.* De Octaviano loquitur: qui, cum exercitum pro rep. privato consilio comparavit, annum undevicesimum agebat: ut in Taciti historia lib. 13. novimus. Non distinxit scilicet nomen *pueri*, & *adolescentis*. nam in alia ad eundem epistola *adolescentem* vocat: *Perscriberem Cæsaris Octaviani conatum; de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret.* Et Phil. 4. *Laudo, laudo vos, Quirites, cum gratissimis animis prosequimini nomen clarissimi adolescentis, vel pueri potius.*

Ætas nostra, jam ingravescens] Scripsit hanc epistolam annos natus LIV. id ex eo constat, quod in epist. 6. Milonem in petitione consulatus commendat Curioni Romam revertenti. Milo autem consulatum petiit, quod Appianus, Dio, alii docent, Calvino, & Messalla coss. annis LIV. post eos consules, quibus Cicero natus est, Serranum, & Cæpionem: quorum consulatum, & eum, quem Calvinus & Messalla gesserunt, hoc annorum numero comprehendimus. Anno autem petitionis potius, quam prensationis, epistolam esse scriptam, declarant ea verba initio epistolæ: *Cum has ad te quam primum perferri litteras magnopere vellemus.* Ingravescit ætas, cum deficientibus jam corporis viribus, tardius moventur membra. hac usus est translatione in libro etiam de Senectute: *Quibus facillime rationibus ingravescentem ætatem ferre possimus.* Et de amicitia: *Mutari mores hominum sæpe dicebat, alias adversis rebus, alias ætate ingravescente. Gravesi ætate*, dixit Livius libro secundo & decimo. *Gravior natu*, Terentius in Heaut. *Gravior ævo*, Virgilius libro secundo Æneid. *Gravis annis*, Horat. 1. Serm. Sat. 1.

Adolescentia] Non modo sumpta virili toga, quam sumi solitam esse ineunte anno ætatis XVII. proxime ostendimus, sed etiam post annum XXX. *adolescentes* vocabantur; &, qui *adolescentes*, iidem *juvenes*. nam, quem hic *adolescentem* Cicero significat, eundem nominat *juvenem* epist. 12. libro 2. ad Atticum: cum ea tamen epistola septem annis ante hanc scripta sit: nam in ea Clodii, tribunatum petentis, qui petiit Cæsare, & Bibulo coss. mentio fit: hæ vero ad Curionem omnes, præter ultimam gratulationis officio suspensam, Calvino, & Messalla coss. scriptæ sunt. quo certe anno videtur Curio major annis XXX. fuisse, cum biennio post tribunus pl. fuerit, Sulpicio, & Marcello coss. ut patet ex epist. 7. De eodem Curione, quadriennio post, dixit Cæsar libro 2. bel. civ. *Multum ad hanc rem probandam adjuvat adolescentia, magnitudo animi.* In oratione etiam pro Murena vocatur *adolescens* Ser. Sulpicius, cum minor annis XXX. certe non esset. habita enim a Cicerone consule oratio illa: Sulpicius autem post annos XI. consulatum gessit. Et libro secundo de Orat. cum dixisset de L. Crasso, *Non multa eum, quæ quidem exstarent, & ea ipsa adolescentem, scripta reliquisse*; postea in lib. de claris Orat. ejus orationem,

nem, quam habuit pro Servilia lege annos natus XXXIV. exstare significat. Quid, quod Sallustius in Conjuratione Catilinæ *adolescentulum* appellat C. Cæsarem, quo anno pontificatum maximum est adeptus? qui cum pontifex creatus sit post ædilitatem, ædilitas autem a quæstura biennio distet, & quæsturam Cæsar gesserit anno ætatis XXXIII. quod Suetonius declarat; pontificatum consequi non potuit ante annum XXXVI. Quodque magis mirum, Phil. 2. *adolescentes* Cicero vocat Brutum, & Cassium, quo anno præturam gerebant, id est, anno ætatis quadragesimo. eundemque Brutum eodem anno *adolescentem* appellat Cornelius Nepos in Attici vita. Livius etiam lib. 9. de Alexandro Magno, qui anno ætatis trigesimo tertio diem obiit, hæc inquit: *Adolescens in incremento rerum, nondum alteram fortunam expertus, decessit.*

Conquiescat] Ut me, curarum publicarum oneribus, quæ jam ingravescens ætas ferre vix posset, amore, ac studio leves.

EPISTOLA II.

Pag. 70. *Gravi teste*] Curionem enim

insidiosam negasset, quattuor legiones eduxit armatas, & consistere ordinibus delectu armis, velut in acie, jussit: post hæc, seditiosam legionem inermem procedere, discinctam in conspectu armati exercitus, stramenta coegit secare: postero autem die, similiter fossam discinctos milites facere, nullisque precibus legionis ab eo impetrari potuit, ne signa ejus submitteret, nomenque aboleret, milites autem in supplementum ceterarum legionum distribueret. Cicero nominat eum inter [illegible] in oratione de haruspicum responsis. In libro de claris orat. non [illegible]dum ait oratorem fuisse, [illegible] tantum domestica bene, & [illegible] loquendi, nulla scientia litterarum, infirma etiam memoria. Libro [illegible] Off. reprehendit eum, quod in [illegible] deliberativo solam spectaret utilitatem, ut in caussa Transpadanorum, quam [illegible] æquam fatebatur, semper autem [illegible]bat, Vincat utilitas. libro primo de [illegible]vent. recitat hæc verba ex ejus oratione pro Fulvio: *Nemo potest uno aspectu, neque præteriens, in amorem incidere.* Valerius Maxim. libro nono capite [illegible], frugalitatem in eo laudat, nequitiam in filio reprehendit.

Te videret] Reversum ex Asia

ſſe debeo? Nonnullis, *Jucundus*, *rjucundus*, placet, fortaſſe quod ſuetudinem Latini ſermonis apleatur, *Æque carus, & jucundus*, *Æque carus & perjucundus.* ut *Ita perjucundus*, eodem modo, *perjucundus*, reſpuere videtur Lagua. me tamen hæc ratio non ita, ut contra veterum omnium lin, quos quidem videre mihi li, conſenſum, mutationem eſſe lam exiſtimem.

EPISTOLA III.

R*Upa*] Liberti retinebant ea nomina, quæ ſervi habueſſumpto præterea patroni prænoe& nomine: unde M. Tullius TiTullius Laurea, Ciceronis liberti; cilius Eutychides, Attici libertus, . 14. lib. 4. ad Atticum.

arandorum] Oſtendendorum, ttendorum: ut epiſtola octava liono: *Minus flagitare, quamvis lenderit, ne populus quidem ſolet, citatus.*

eratio] Munera populo dabant, n ejus aucupantes, cum vel glaum certamina præberent, vel os dividerent, vel epulum daunt aliquid ejuſmodi. Curio in l patris funebre, præter cætera, dedit, & in iis pantheras: ut ſcripelius epiſt. 6. & 7. lib. 8. dedit dmirandam illam, quæ amphiformam faceret, ligneam maa, de qua Plinius libro 36. c. 15. erunque gladiatores dabantur, que gladiatorium dicebatur. E*Magnificentiam munerum*, dixit ſcenicis, & munere gladiatorio is. in oratione pro Sextio *Scimunus* de gladiatoribus dixit: & : eo ſpectaculi genere multitudiaxime delectari. A'γῶνα μονο-, quod eſt ſingulare certamen, vocant. interpres Dionis imperi*ludus gladiatorios*: cum omnino gladiatores differre conſtet.

eſſet integrum] Ut, ſi conſilium m probares, mutare ſententiam Verebatur Cicero, ne, munerindis, æris alieni plurimum Cu-rio contraheret, eoque coactus, omiſſa reip. cauſſa, cum improbis civibus, maximeque cum Cæſare, ſocietatem, bonis exitioſam, coiret. quod ita contigit, ut ſupra oſtendimus.

Pag. 72. *Iſtam rationem*] Qua tu adductus, danda hæc populo munera exiſtimas.

Meam] Qua mihi non probantur hujuſmodi munera. Et ſane lib. 2. Off. pecuniarum effuſiones ad multitudinem deleniendam, nec iis, quorum cauſſa fiunt, nec iis, a quibus fiunt, honorificas, multis verbis oſtendit. *Duo ſunt*, inquit, *genera largorum: quorum alteri prodigi, alteri liberales; prodigi, qui epulis, & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut brevem, aut nullam ſunt relicturi omnino; liberales autem, qui ſuis facultatibus aut captos a prædonibus redimunt, aut æs alienum ſuſcipiunt amicorum cauſſa, aut in filiarum collocatione adjuvant, aut opitulantur vel in re quærenda, vel augenda. itaque miror, quid in mentem venerit Theophraſto in eo libro, quem de divitiis ſcripſit: in quo multa præclare, illud abſurde: eſt enim multus in laudanda magnificentia, & apparitione popularium munerum, taliumque ſumptuum facultatem, fructum divitiarum putat. mihi autem ille fructus liberalitatis, cujus exempla pauca poſui, multo & major videtur, & certior*; & quæ ſequuntur.

Diſplicere] Putat Cicero futurum, ut aliquando Curionem pœniteat eorum ſumptuum, quos in his muneribus fecerit. nec aliter cecidit. nam, cum, præſtituta die, creditoribus ſuis Curio ſatisfacere non poſſet, interkalationem, id eſt prorogationem temporis, a Pontificibus petiit: quam cum non obtinuiſſet, addixit ſe, ſuamque ſententiam Cæſari, deſerto reipub. patrocinio. epiſt. 9. lib. 8.

In eum ſtatum temporum] Cum reip. defenſoribus egeret, paucis jam omnia tenentibus. ſcripta enim eſt epiſtola Calvino & Meſſalla coſs. cum adhuc Cæſaris potentiam Pompejus adjuvaret, nec optimatum vires ad reſiſtendum ſufficerent.

Natura, ſtudio, fortuna] Pro rebus externis *fortunam*, id eſt pro genere ſpeciem

ſpeciem uſurpavit: (ſi modo inter Curionis bona nobilitatem generis comprehendit: quod omnino veriſimile videtur) quemadmodum & Cornelius Nepos in Attici vita, *Fortunæ munus ait fuiſſe, quod in ea potiſſimum urbe natus eſſet, in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperii.* vere Fortunæ bona ſunt, quæ tum ab ea dari, tum etiam eripi facile poſſunt, ut divitiæ, quæ ſæpe bello, incendio, aliove caſu amittuntur: nobilitas autem generis, & patriæ ſplendor, cum ſemel data ſunt, perpetuo retinentur: itaque malim ea in extraneis rebus numerare, quam, ut Cicero, & Nepos, fortunæ tribuere.

Facultatem] Cum dantur ampliſſima.

Copiarum] Nemo enim copias admiratur, quas facillime ſordidi homines, atque improbi conſequuntur, quibuſque Africanos, & Lælios multi venalicii, mercatoreſque ſuperarunt: quod egregie Cicero ſcripſit in Oratore. Fortaſſe hanc ſententiam Cicero ſumpſit ab Iſocrate, cujus in primis lectione delectatus eſt. ait enim in oratione, qua Euagoram laudavit, mortuorum memoriam non ſumptibus, verum oratione laudantium, immortalem fieri. Αἱ μὲν οὖν

EPISTOLA IV.

Pag. 73. I*Nventa res*] Ut cum abſentibus tamquam præſentibus colloqueremur. Pertinet huc verſiculus trochaicus catalecticus, a Turpilio comico de litterarum viciſſitudine proditus. quem recitat beatus Hieronymus in epiſt. 42.

Sola res eſt, quæ homines abſentes præſentes facit.

Certiores faceremus] Monendus hic eſt lector, Latinum non eſſe, id eſt ſcriptoribus optimis uſitatum, *Certiorem reddere*: quod quibuſdam placuit.

Tuarum enim rerum domeſticarum] Satis erat, *Tuarum rerum*: nec ſatis conſtat, utrum a Cicerone, an ab aliquo poſtea ſcriptum ſit, *Domeſticarum*. Sed id leve eſt.

Magnopere delectant] Quæ tamen nobis temporum ratio eripit.

Temporibus his] Ad exitium reipublicæ ſpectantibus. nec fefellit conjectura Ciceronem.

A Cicerone ad Curionem] Inter quos mutuus amor, & ſumma familiaritas eſt, nulla majoris momenti neceſſitas. Emphaſis eſt in nominibus, ut epiſt.

[illegible] terminat, *Clausula* vocatur. Et omnino rerum omnium finis, *clausula* est. Itaque lib. 4. ad Att. epist. 3. *Clausula difficilis in tradenda provincia.*

[illegible] *Studium summa laudis*] Ad tuendam rempubl. ex quo manat summa [illegible]

Gravis adversaria] Sic enim nobis, [illegible] cum acerrimo inimico, cum exspectatione pugnandum est: iis autem, qui nulla in exspectatione sunt, licet esse otiosis.

Incredibilis quadam exspectatio] Mediocris enim exspectatio mediocrem industriam, virtutemque postulat, sed incredibilem sine summa virtute nemo vincet. sic in prima epistola: *Tanta est exspectatio vel animi, vel ingenii tui.* In secunda vero: *Summa scito in exspectatione te esse.* In quincta: *Mirabilis est exspectatio reditus tui.* Quibus locis omnibus ad excitandum, commovendumque Curionem, quasi quædam faces adhibentur.

Vinces] Apte, & proprie, quia dixerat, *Gravis adversaria.*

Quarum laudum gloriam adamaris] Implicata quibusdam videtur hæc sententia: quæ patebit, hoc ordine demonstrata. Si statueris, in iis artibus esse elaborandum, quibus eæ laudes comparantur, quarum gloriam adamaveris; facillime vinces gravem adversariam exspectationem.

Quibus artibus] Quæ sunt hæ artes? quæ, nisi morales virtutes, justitia, fortitudo, temperantia? quibus & nobis ipsis, & patriæ consulimus.

In hanc sententiam scriberem plura] Sic locutus lib. 1. de Orat. *Neque hac in eam sententiam disputo, ut homines adolescentes a dicendi labore deterream.*

Tua sponte satu incitatum] Vel ita sentit Cicero, vel apte simulat, ne sit gravis admonitio adolescenti, cujus animi magnitudinem, quæ interdum cohortationes respuit, optime noverat. Ideo quasi se excusans in epist. 1. quod eum admonendum putaverit, breviter se velle præcipere, & idipsum, incredibili amore coactum, prudenter posuit. Et in tertia, cum dixit: *Quod ita esse [illegible]do.* Eodemque spectat illud in [illegible]: *Non quo verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat.* *Incitatum* autem dixit, in optimarum actionum cursu, ut ad propositam egregiis civibus laudem perveniat. Contra, *Languet juventus*, dixit in oratione in Pisonem, quæ nihil de laude laboraret, ad nullam recte agendi excitaretur industriam.

Inflammandi] Translatum est verbum, sed ita usu tritum, ut transierit in naturam proprii: itaque solum usurpatur, ut in epist. 7. lib. 1. *Omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare.*

Testificandi] Testimonio declarandi, ut exempla demonstrant. eandem sententiam aliter expressit epist. 3. libro 10. *Hac, amore magis impulsus, scribenda ad te putavi, quam quo te arbitrarer monitis, & praceptis non egere.*

EPISTOLA V.

HÆc negotia quo modo se habeant] Quo in statu resp. sit, qui sit rerum urbanarum, & reip. status.

Ne epistola quidem] Tantum abest, ut per nuncios audeam significare, qui sæpe produnt eorum fidei commissa.

Tibi] Hoc alii cum sequentibus conjungunt: ego superioribus applicare malui. Unus Sigonii liber habet: *Narrare tibi audeo*, quod mihi non displicet.

Ut scripsi ad te antea] Quæ litteræ non exstant.

In eadem es navi] Omnibus, eodem navigio vectis, idem periculum impendet. ergo, *In eadem navi*, *In eodem periculo.* Idque frequens Latini sermonis usus obtinuit. Livius libro 44. *Imperatores*, inquit, *monendi sunt, primum a prudentibus, & proprie rei militaris peritis, & usu doctis; deinde ab iis, qui hostem, qui temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navigio participes sunt periculi.* Tale illud in epistola ad Cornificium lib. 12. *Una navis est jam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed, quicumque venti erunt, ars nostra certe non aberit.*

Vel quod excelso, & illustri loco] Ipse suo-

ſuorum verborum interpres eſt, cum ſubjungit: *In plurimorum & ſociorum, & civium conſpectu.*

Et ſociorum, & civium] Imperium Romanum in cives, & ſocios dividitur. ſociorum plura genera, Latini, Italici, provinciales. quorum Latini jure, & conditione Italis reliquis præſtabant, Itali vero provincialibus. Porro ſocii non omnes fœderati. aut enim ſponſione, aut pactione, aut fœdere ſocii fiebant. Fœderati autem vel ſuis, vel Romanis legibus vivebant. fœdere enim triplici exteræ gentes amicitiam cum populo Romano jungebant, æquiſſimo, æquo, iniquo: æquiſſimo, qui numquam hoſtes populi Romani amicitiam ejus, neque datis, neque acceptis legibus, petierant: æquo, qui, bello geſto, nondum victi, legibus non acceptis, pacem fecerant: iniquo, quibus bello victis leges, impoſito tributo, dabantur. quæ cum ex Livio, tum ex aliis cognoſcuntur. Cives quoque diſtinguuntur, vel familiis, cum alii patricii, alii plebeji ſint; vel ordine, cum alii ſenatores, alii equites, alii de plebe; vel iure, cum alii ingenui: alii liber-

tiam in me, humanitatem, ...
fuiſſe.

Miſeris temporibus, ac perditis mori-bus] Tempora, & mores ſimul ... nat, ut publicam calamitatem ... cum cauſſa ſignificet. cur enim ... tempora? quia mores perdi... ſtola 12 lib. 3. *Non horum tempo- non horum hominum, atque moru- tium.* Et lib. 2. de Divin. *Quid ... afferre reipub. majus, meliusve poſ- quam ſi docemus, atque erudimus ... tutem? his præſertim moribus, atque ... poribus: quibus ita prolapſa eſt, ...* in Catilinam, *O tempora, o mores*

Libertatem, ac dignitatem] Q... miſimus. epiſt. 8. lib. 1. *Quæ pro- fuerant nobis, cum & honoribus ... mis, & laboribus maximis perfun- mur, dignitas in ſententiis dicen- ... tas in rep. capeſſenda, ea ſublata ...*

Vindicaturus] Reſtituturus. ... quidam litigant, *Vindex*, an ... dicamus: ego ſemper, *Vindex*, ... quis monumentis, & analogia ... dum puto: *vindex* enim, non ... *vindicia*, non, *vendicia* reperi...

ılamitate. magni enim refert, dque tempore agatur: cum posem actionem ratio temporis vel te, vel illustrare.

animi ingenui] Liberalitas quæ quasi nobilitas animi ostendi-, cum obligari nos, atque ob- majoribus meritis non recusa- cusat autem, qui referri a se grale non confidit.

neque necessarium] Multa enim sunt, nec tamen necessaria, necessaria, non tamen maxime ia. Huic loco respondet illud, *mnia mea posita esse decrevi.* Et *huic mea laudi, vel, ut verius di- ope saluti tuum studium dices.*

enim sum veritus] Ne videa- tionibus implicata sententia, um est, *Non sum veritus, ne non* dem esse, quod, *Non sum veritus,* quod valet, speravi futurum, n; speravi me posse. nam, *ne* n gemina negatio fit, affirmat, itur pro, *ut.* quod si dixisset Ci- *itus sum, ut possem,* hoc signifi- *mui ne non possem; non plane cre- rum, ut possem.* cum vero dixe- *sum veritus, ne non possem;* quo em locutus est epistola prima, n, pro *ut* accipiatur: nimirum ificat; *non timui, ne non possem: turum, ut possem.* nam, cum ti- ne, contra quam volumus, ac- nc locum habet, *Vereor ut:* ita- . 14. libro decimoquarto: *Ve- juit, ut Dolabella ipse satis vobis sit:* cum hoc dicat, cuperem, bella prodesse vobis posset: id equaquam spero. Cum vero, umus accidere, id ne accidat, ; tunc dicimus, *Vereor ne,* ut *pecces:* quod est, peccare te fore tamen suspicor, ut peccastolam primam.

] Non ita angusto animo sum, pliffimam gratiam capere non apitur autem animo gratia, cum ius partem effluere ac perire pa- sed totam complectimur, ut o, quantum accepimus, tan- eferamus.

quando cumulandoque] Hoc in- tia non, quicunque animus gratiam capit, idem remuneratur. [illegible] autem, inquit, animus is est, qui tam modo capere quamvis [illegible] munerare etiam, atque adeo [illegible] gare cumulare posse.

illustrem] Obscura sæpe [illegible] sunt, quia nulla consequitur remuneratio. patent, & illustrantur ea, quæ grato animo compensantur. præsertim si, quod acceptum est, pleniore etiam mensura redditur. quod, *Cumulata gratiam*, Cicero dixit.

In Milonis consulatu] Quem petiit omissa prætura: ædilis enim fuit L. Domitio, Ap. Claudio coss. quod ex ultima epist. lib. 3. ad Q. Fr. intelligitur. consulatum autem petiit anno sequenti, id est, Calvino & Messalla coss. quod Pedianus in argumento orationis pro eo demonstrat. mirum autem, quod, si jam satis rerum Romanarum noster, nescit ædilitati præturam succedere, & quidem biennio interposito: quod ad Furnium Cicero scripsit epist. 25. libro 10. Hoc anno Clodium Milo, cum Lanuvium iret, in itinere obvium, commissa ab utrisque servis rixa, interfecit: quo facto non modo consulatum, quem cum Hypsæo, & Scipione Pompeji socero, petebat, sed patriam quoque, judicio damnatus, amisit.

Pag. 78. Fixi] Non posui, sed fixi; quod studii haud paullo plus indicat. eodem modo Philip. 7. *Nisi satis tum- sul esset, ut omnes vigilias, curas, cogitationes in reip. salute defigeret.* Et Philip. 14. *Qui omnes suas curas in reip. salute defigunt.*

Et locavi] Plus est, quam, posui. non enim diceret *fixi, & posui,* sed *posui, & fixi.* ut in oratione pro Flacco: *Spem reliquorum in vestris sententiis, in hoc uno judicio positam, atque defixam.* Recte igitur, *Fixi, & locavi:* ut priore verbo vim quandam suæ voluntatis, posteriore consilium ostenderet.

Non officii solum fructum] Non id solum quærere me decet, ut officio satisfaciam, &, quod debeo, præstem: non hoc, inquit, uno delector, in quo officii fructus est: sed pietatis laudem expeto: quia tanta est Milonis erga me meritorum magnitudo, ut non tanquam in amicum, sed tanquam in parentem pius

pius esse debeam. Pietatem quoque nominat in extrema epistola: sic in epistola ad Cæsarem libro decimo ad Atticum: *Aliquid impertias temporis huic cogitationi; ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficii memoria possim.* Et epistola prima libro primo: *Ego omni officio, ac potius pietate erga te.* Quo loco, Pietas ubi proprium domicilium habeat, & ad quos pertineat, satis superque demonstratum est.

Salutem, ac fortunas suas] Fortuna pro re familiari usurpantur: ut epist. 7. lib. 4. *Impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo.* conjunguntur cum salute: quia nec omnino salus in fortunis posita est; & cum salute fortunæ desiderantur, quod utrumque tamen nemini tantæ umquam curæ fuisse Cicero existimat, quantæ sibi sit Milonis honor. In quo est animadvertendum, magnum esse pondus in hac sententia, non solum, quia, quod ad ipsum non pertinet, (agitur enim de Milonis consulatu) pluris facit, quam quisquam fecerit salutem, ac fortunas suas; sed etiam, quod honor saluti, ac fortunis anteponatur; cum tamen plerique, etsi de honore multum, plus tamen aliquanto de

non ædilem, putare. Et in [illegible] ipso: *Plebem, & infimam [illegible] quæ P. Clodio duce, fortunas [illegible] minabat, eam, quo Cæsar esse [illegible] se fecisse commemorat, ut non modo [illegible] flecteret, sed etiam tribus suis p[illegible] deleniret.* Et Pedianus in [illegible] ejus orationis, hoc modo: *[illegible] quam ipsi inane [illegible] cæteraque clam [illegible] studia, [illegible] bat Clodio; tum etiam populi, [illegible] sua largitionis, impensis [illegible] smissarum, ac gladiatoriis [illegible] mas, in quas tria patrimonia [illegible] cero significat.*

In suffragiis studia] [illegible] re, *Studia*, et glossema, [illegible] dixerit, *Studium*; a quo [illegible] inferiora, *Vulgi, ac multitudinis,* [illegible] *tatis, & gratiosorum in suffragiis.*

In eo genere] In suffragiis [illegible] loquitur Cicero, cum [illegible] ximerem intelligit. ut [illegible] & quarta.

Gratiam] Qui enim gratia [illegible] quos etiam qui gratiosi sunt, [illegible] sos habet: cum intelligat [illegible] cia compensari posse.

Diligentiam] Excellit diligentia [illegible] prensandum est. & conclusio [illegible]

us ...... esset]
is quantum possit in
, ostendere debemus.
restitit iis verbis: *Huic*
Ijumento est. Nec eo
quod valet etiam ad
benevolentiam: est enim
omnis. Idem fecit Asi-
o orationis, quam no-
mus lib. 9. cap. ult. *Si,*
s mortalibus, qui sunt ac
is caussa disceptator legi;
s petenti optandus nobis

si me meminerim] Hacte-
uid cupiat, & quam val-
d sperandum sit, & quid
unc ad petitionem in-
tum de se ipso, quo ma-
atur, tum de ipso Milo-
etur: cum evenire pos-
pariter utriusque gratia,
lis esse posset.
memores animo, grati re
: satis est, acceptum be-
oria conservare, nisi &
erandi, & ipsa accedat

m] Libenter in memo-
homines beneficia con-
tius, si iidem boni viri

so] Magnum enim bo-
itum, cupiditas gratiæ
Atticum epist. 4. lib. 8.
gratius: in quo vitio nihil

ique] Ne colligam sin-
hoc a te beneficium im-
, ita mihi hoc tribue si
buas, existimas.
Laudabor enim, ut pius,
præcipue studio salutem
illo ante, *Statuique in eo*
um fructum, sed etiam pie-
ere quarere.
] Quia, licet vere non
us in Milonis honore,
aboro, ut in eo prope-
n meam positam esse de-

a, quæ diis immortali-
ur; quæ deinde non li-
onstantiam igitur, & per-

petuitatem simul cum studio erga Milonem a Curione petit. epistola ad Cæsarem, apud Nonium: *Balbum quanti faciam, quamque ei me totum dicaverim, ex ipso scies.*

T. Annio] Ex Papia gente Milo fuit, ut ait Pedianus: sed ab T. Annio, avo suo materno, adoptatus, prænomen, & nomen inde sumpsit.

Majoris animi] Animi magnitudine Milonem excelluisse, dixit etiam in oratione pro Sextio, & in aliis. Pedianus autem, *Sæpe*, inquit, *Milo, & Clodius inter se cum suis factionibus depugnaverant: & erat uterque audacia par: sed Milo pro melioribus partibus stabat.*

Gravitatis] Quoniam ubi quid defendendum suscepit, non facile sententiam mutat.

Constantia] *Constantia* non est idem, quod *gravitas*; illa enim ad animi sententiam, hæc ad actionem refertur: ut sit *gravis*, qui semper idem sentit, ac vult; *constans*, qui semper idem facit.

Benevolentia] Ne plura numeret, uno benevolentiæ nomine omnia complectitur: quasi dicat: Ita te Milo diliget, ut ab eo exspectare omnia possis.

Complecti hominem] Tua in eum studia conferre. sic epist. 8. *Da te homini, complectetur, mihi crede.*

Mihi vero] Dixit antea, neminem umquam de sua salute, suisque fortunis tam valde laborasse, quam ipsum de Milonis honore: nunc etiam suam agi rem significat: at, quam rem? eam, quæ præstantibus viris non minimæ curæ solet esse, decus, & dignitatem. quæ potest enim esse major laus, quam præstare bene meritis pietatem, ac benevolentiam?

In laude mea] Quam ex pietatis opinione consequar.

In salute] Cum tibi quoque, restitutus ab exsilio, acceptam referam salutem meam.

Ego ni te videre scirem] Est hic tanquam epilogus epistolæ, quo superiora pæne omnia brevi oratione colliguntur.

Quantum officii sustinerem] Quantum Miloni deberem. Sustinet enim officii plurimum, in quem beneficia magna collata sunt.

Con-

Contentione] Extra vitæ periculum, cum civiliter contenditur.

Dimicatione] Vitæ periculo, cum armis res agitur.

Omnem rem, atque caussam] Latius patet *Res*, quam *Caussa*: quod ostendimus epist. 1. libro primo. *Omnem rem*, dixit, id est, universam Milonis petitionem: *caussam*, hoc ipsum, in quo Milo contendit omnes nervos, ut consulatum adipiscatur. epist. 7. *De sacerdotio tuo, quantam curam adhibuerim, quamque difficili in re, atque caussa*. epist. 1. libro primo.

Meque totum] Me ipsum in Milonis caussa tibi commendo: nam in ejus consulatu mea omnia posita esse decrevi.

Atque trado] Auget commendationem. nam, *tradere*, est alicujus potestati committere, ut agat in re tradita quidquid velit. epist. 5. lib. 7. *Totum denique hominem tibi trado*. Et epist. 1. lib. 16. *Et te totum trado*. Et ad Q. Fr. epist. 3. lib. 2. *Domum ad eum statim venimus, eique nos totos tradidimus*.

Præcipue] Præcipue Ciceronem adjuverunt P. Lentulus consul, Pompejus Magnus privatus, Milo, & P. Sextius tribuni pl. quos omnes nominat in

nam, *Labi per errorem*, dixit epist ultima lib. 3. ad Q. Fr. *Labi impru tia*, in oratione pro Rabirio.

Animum] Nihil igitur timide cies.

Consilium] Non laberis imprudent Sequentibus verbis explicantur in riora: *Non vereor, ne quid timide, quid stulte facias*.

Non vereor, ne quid timide, ne stulte facias] Dicit: nihil te timi nihil stulte facturum confido. Se cutus epist. 12. lib. 5. & epist. 1. lib & Matius epist. 28. lib. 11.

In id reip. tempus] Tale tempus, q le cernis.

Judicio tuo] Poterat enim Curio bunatum differre ad alia tempora, urbanæ res meliore loco, ac tranq liore statu viderentur.

Profecto] Judicasti enim tibi hoc pore gerendum esse tribunatum, opem ferres afflictæ reipub. ex quo quitur, ut optime intelligas, & deas, quanta vis in repub. tempor sit, quanta varietas rerum, &c.

Quanta vis in repub. temporum] Co memorat vitia civitatis, sed ex pers Curionis; ne videatur ignarum, rudem admonere: quo si

n civem adducat, ut, tamquam s gubernator, obsequatur tempe- ita mutata causa, ut eodem ta- semper spectet. nec enim in ad- stratione reipub. perpetua quæ- actio, ad summam legitimi juris tam directa, sapientibus proba- sed assentiendum sæpe tempori- quidque publica postulet utilitas, advertendum. quod Carioni Ci- proponit.

tanta varietas rerum] Quo magis anda tibi est prudentia tua. nam m, aut similes res minore nego- quam varie geruntur.

certi exitus] Nihil igitur novi co- dum, extra rerum incerto. Ti- Curionis multiplex ingenium: ne in repub. novi moliretur, spe ali- boni proposita: quod & facere ent tribuni pl. & fecit ipse Curio: turbulentus in primis, ac seditio- sissimus fuit.

mobiles hominum voluntates] Quæ ftuntur, tua flecti non debet, sed m esse erga rempub. in isto magi- a, qualis adhuc fuit.

quid insidiarum] Multæ insidiæ sunt s, dictum a vetere poeta, cujus nonium recitatur in orationibus sextio, pro Plancio. has tu vitabis, nsilium capies a te ipso. Paullo an- *tamquam labere, si te audies.* Infra: *te loquere: te adhibe in consilium: te tibi optempera.*

quid vanitatis] Quid inconstantiæ. libro secundo de Natur. deor. *va-* opponitur *constantia*, hoc exem- *Nulla in cælo nec fortuna, nec te- nec erratio, nec vanitas; con- omnis ordo, veritas, ratio, con-*. Ductum ex communi rerum a. ut enim, ubi soliditas, ibi s; & ubi gravitas, ibi constan- sic, ubi vanitas, ibidem & levi- & inconstantia. Quid igitur va- in vita, cum optime noveris; tam tibi vitium facile vitabis; nec avati aliorum mores a tua con- line deducent.

nil novi] Rerum novitates in rep. losæ. itaque Platoni placuit, mu- tiam musicorum cantibus, mu- mul civitatum statu. Novitates autem, quibus respubl. ab optimo sta- tu ad pessimum traducta libertatem amisit, omnes fere tribunorum pleb. legibus, aut intercessionibus, exor- tæ.

Te audi, tibi obtempera] Sequuntur hæc ad ea, quæ proxime antecedunt. *Loquere*, inquit, *tecum, & te audi: te adhibe in consilium, & tibi obtempera.* quadripartita sententia est: sed duæ po- steriores partes prioribus annectuntur. Hortamur autem, quos valere consilio arbitramur, ut se ipsos audiant, secum loquantur: quos vero contra opinio- nem falli, & aliorum egere consilio credimus, iis, ut amicos audiant, cum iis loquantur, suadere consuevimus. propterea oratione 10. in Antonium hortatur Cicero Calenum, Antonio potius, quam M. Bruto faventem, his verbis: *Collige te: audi viros bonos: lo- quere cum sapientissimo homine genero tuo sæpius, quam ipse tecum.*

Tibi vero ipsi] Ne videatur assentan- do falsa dicere, quod neminem, præ- ter se ipsum, a Curione velit in consi- lium adhiberi; subjungit hæc: *Ideo te hortor, nemini ut aures prabeas, te u- num audias; non quod omnino omnium consilia negligam, teque cunctis unum, præsertim adolescentem, anteponam; sed quia, ut alteri melius, quam tu, possit aliquis consilium dare; qui tamen non fa- cile inveniri potest; tibi certe ipsi nemo melius dabit.* Ita & assentandi suspicio- nem Cicero vitat; &, quod ei propo- situm est, ut Curio se ipsum dumtaxat in consilium adhibeat, id hac ratione probat, quia consiliarius in rep. ge- renda ipse sibi optimus, ac sapientissi- mus futurus sit: quandoquidem neque quisquam ab ullo magis, quam a se ipso, diligitur; nec alteri magis, quam ipse sibi, notus est.

Dii immortales] Invocatione deorum, verbis fides additur. quasi hoc dicatur: testes mihi sint dii immortales, quam adesse cupiam spectator laudum tuarum. libro secundo de Fin. *Quos, dii immor- tales, ille cruciatus perferebat!* Et Teren- tius in Eun. *Dii immortales, homo homi- ni quid præstet!*

Spectator laudum] Optimus post hor- tationem laudandi locus: ne monuisse videa-

quæ ad tuas [illegible]
sint [illegible] vel, qu[illegible]
aut etiam, si [illegible]
tibi non dela[illegible]
[illegible]
[illegible]
Ma[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Q[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
non [illegible]
XIV. Kal. [illegible]
tigit [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

m, Servium, tribunum pleb. designatum, condemnatum: cujus locum C. Curio ...vit. hujus autem voluntatis initium, caussa est, quod eum non mediocriter Caesar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi, qualibet impensa jungere, contempsit.

A Curione tribuno] Pondus est in nomine Curionis: quasi potestatem tribuniciam augeret animi, ingeniique praestantia. tale illud epist. 18. Et quaestor es, & quaestor tuus. Et epist. 2. l. 5. Att. Cum Hortensius veniret, & infirmus, & tam longe Hortensius. Et epist. lib. 1. ad Fr. Remp. funditus amisimus, ... ut Cato adolescens, nullius consilii, ... civis Romanus, & Cato, vix ... fugerit.

... & leges] Quibus erat annua provincia. Et ad M. Marcellum consulem, his verbis, epist. 7. lib. 15. ... quid accedat temporis ad id, quod tu ... S. C. & lege finisti. Legem Curiatam significat, quam ferebat consul, ... qui profecturus erat in provinciam, annuum imperium haberet a populo. alioqui rem militarem attingere non licebat: quod satis demonstrat oratio 2. in Rullum. Sed hic leges, non legem, Cicero appellat: quod non una ... curiata consularium provinciarum administratio esset annua, sed, ut opinor, etiam Cornelia, & Sempronia: ... nominatur epist. 7. & 9. lib. 1. & ... 6. & 10. lib. 3. & in oratione ... domo.

Defendas] Intercedas, si quis provinciarum tempus prorogare voluerit. epist. 21. lib. 5. ad Attic. Ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem ... possit, horreo. Et epist. 2. lib. 6. ad Att. Magna in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta ... usque ad nonas Mart. ex quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quam de provinciis.

Conditio] Ne plus anno provinciae praeessem.

Etiam atque etiam] Usurpatur & ...., ut saepe apud Ciceronem, & ad ..., ut hic. ubique auget.

EPISTOLA VIII.

Compositiones] Quis cum aliquo pugnasset. inde Par gladiatorum dicebatur, cum duo comparabantur, & componebantur ad certamen. recitat Lucilii versus Cicero in libro de optimo genere oratorum, quos subscribam. A me, inquit, gladiatorum par nobilissimum inducitur. Aeschines, tamquam Aeserninus, ut ait Lucilius,

Non spurcus homo, sed doctus, & acer;
Cum Pacidiano hic componitur optimus longe
Post homines natos.

Et Virg. ecl. 1.

—— Sic parvis componere, magna solebam.

Et Quinctilianus lib. 2. cap. 17. Gladiatores sub eodem magistro eruditi inter se componuntur.

Vadimonia dilata] Differre vadimonium, est prorogare diem, de quo inter litigantes convenerat, ut in judicio adessent. nam vadari, est diem judicio ex compacto constituere.

Pag. 83. Chresti compilationem] Res a Chresto compilatas, furto sublatas. Chrestus, cognomen est; cujus gentis, ignoratur: nisi si Maniliae: nam Manilii Chresti librum de hymnis deorum nominat Fulgentius in libro de prisco sermone.

Πολιτικώτερον] Peritiorem administrandae reipub.

Rumor] Incerta fama, sine capite, sine auctore, rumore nuncio: ubi quid ejusmodi est, ut non exstet auctor, qui audierit. Sic enim ipse definivit in oratione pro Plancio, & epist. 10. libro duodecimo.

Longe in posterum prospiciente] Quod sine summo ingenio, ac diuturno rerum usu consequitur nemo.

Ex tuis litteris cum formam reip. viderim] Translatio ab architectis, qui futurum aedificium ex forma ostendunt. Formam, & statum, inquit, reipub. scribi a te velim: deinde, quid ex ea forma, eoque statu futurum prospicias, indicari. Duo enim Cicero postulat, formam primum reip. deinde Caelii

cundo ad Q. Fr
aut cujusque ho
quæ sine interit
non potest : au
pulchritudo , u
per similitudiner
Virgilium: aut
quis inscriptioni
stituta forma : &
Caruleam nova fo
donius Apollinari
Codex Theodosi
ductu : Cassiodor
lib. 4. 85. lib. 8. 1

In primisque eg
de repub. locutus,
tu , aut certe non
videre potui. *Qu*
in primisque ego , *q*
plures dies nullis in
monibus versatus sum
ra providere potui.

Complures dies] T
stola septima libro
Cum triduum , inqui
apud Pompejum fuisse
discessum ad XIV. *Kal. J*

Versatus sum] Tar
lib. 5. ad eundem.
quis ; quid agebat e
jus Tarenti ? credide
lisse valetudinis caussa
morbum , quo eum p
polim laborasse , Plut
Tusc. 1. demonstrat.

t. 15. lib. 8. *Gallo Fabio*, *Balbi Cor*-
: & epist. 4. lib. 2. ad fr. *Macer*
nius. Et in Lælio, *Papum Æmi*-
. Et Livius lib. 25. *Paulus Æmi*-
cos. cum tamen *Gallus*, *Papus*, *Paul*-
cognomina fuerint, non præno-
ut omittam, quod epist. 8. lib. 6.
tes libri habent, *T. Fursano Posthu*-
non, *T. Fursanio Posthumo*. nec
hujus generis alia.

rogatur] Quod metuebat, emer-
e jam inter Cæsarem, & Pompe-
discordia. ea enim de successio-
alliarum controversia, reliquarum
inciarum impedita successio est.
t. 5. lib. 8.

ea mihi sunt omnia] Sic loqueban-
de rebus, quæ maxime sua inter-
...

EPISTOLA IX.

DILI CVR. DES.] *Designa*-
tum summa honorum voluntate, ait
ero in Bruto, eum ad eam diem opti-
mus erga remp. fuisset.

rimum] Primum gratulatur, deinde
agit. sed hic, *Primum*, posuit;
tulit, *Deinde*: sententiam tamen
it in eo; *Et cum gratuler; tum vero*,
verbis tibi gratias agam, *non reperio*.
em modo epist. 23. libro 7. cum
sset, *Primum ipsas ego musas num*-
tanti approbassem: *Deinde*, præter-
t; nec tamen imperfectam senten-
reliquit. de quo suo loco. Et epist.
libro octavo, ad Atticum & 18. li-
duodecimo ad eundem: & in Lu-
: *Primum interest*. Et apud Teren-
; *Primum jam de amore hoc comperit*.
m consuetudinem, Græce dictam
, qui ignorant, *Plurì*-
, pro *Primum*, hic reponunt: con-
ceteros libros, eos quidem, quorum
ope in hoc explanandi & corrigendi
ere nunc utor. nec ab his discrepat
iceus: cujus auctoritatem in re bo-
iis esse neglectam, qui ejusdem li-
endas etiam interdum, cujusdam
itiæ caussa, sibi describendas pu-
nt, valde miror.

præsenti, *tum etiam sperata tua*
tate] Tum ædilitate, tum etiam
honoribus, qui ædilitatem con-
sequuntur. prætura enim biennio post
ædilitatem dabatur, consulatus biennio
post præturam. Ubi sunt, qui pro hono-
re dignitatem negant usurpari? non
& hic Cicero de ædilitate gratulatur, &
ædilitas honor est? neutrum negabatur.
At alibi, *recta existimatio*, *honoribus*
parta præclare gestis; *dignitas est*. quis
negat? quasi hoc ipso non excellat La-
tina lingua, quod & variis eandem rem
verbis, & eodem sæpe verbo varia signi-
ficet. quod si dignitas, ut falso quidem
sentiunt, ea semper esset, quæ vel magi-
stratus, vel res cum laude administratas
consequitur: cur hic Cicero de digni-
tate potius quam de honore ipso, unde
manat dignitas, gratularetur? cui pro-
babitur, Ciceronem, cognita Cœlii
ædilitate, non honorem ipsum, sed eam,
quam honor parit, dignitatem gratula-
ri? cum præsertim nondum Cœlius
magistratum inivisset, sed adhuc desi-
gnatus esset; ut gratulatio, quod ad ho-
norem attinet, satis opportuna; digni-
tati autem, cum nihil dum in magistra-
tu Cœlius gessisset, immatura videretur.
Tritum, inquiunt, usu non est, ut in
honoris locum dignitas succedat. Con-
cedo: nec tamen, quo eam in loco Ci-
cero constituit, ego eam inde audebo
extrudere: nec mihi, si quid rarum est,
propterea rectum non esse, quisquam
persuaserit. alioqui nimis imminuetur
usus Latinæ linguæ, in qua multa non
modo rara, sed etiam singularia cogno-
vimus. quin etiam librum Carisius ap-
pellat de singularibus apud Ciceronem.
quamquam si hoc ideo non placet, quod
singulare videatur: scrupulum exima-
mus, allato ejusdem satis propinquo
exemplo, nisi fallor, in eadem senten-
tia. nam cum C. Cœlius, ei se obtigis-
se quæstorem, significasset; rescripsit
his verbis; *Tua littera*, *de tua præstitio*
dignitate, *& de nostra conjunctione*, *ma*-
ximi sunt apud me ponderis. Dignitatem
Cœlii vocat honorem illum, quem sor-
tis beneficio consecutus erat; cum ita
contigisset, ut in Cilicia, consulari pro-
vincia, quæsturæ tempus traduceret. Et
Philippicarum lib. 13. *Neminem Pompe*-
janum, *qui vivat*, *teneri lege Hirtia di*-
gnitates. Quare numquam me, auctore
Cicerone, dignitatem usurpasse pro ho-

nore pœnitebit; nisi si Latinæ linguæ proprietatem in ipso etiam Cicerone requirimus, quem vere unum, aut unum certe præter cæteros, absolutum artificem in eloquentia, omnisque verborum copiæ, omnis parentem elegantiæ possumus appellare.

Ignorantia] Cur hoc verbum rejiciam, cum & sit in veteribus novem libris, & in Cicerone alibi reperiatur? dixit enim pro Flacco: *Ubi adolescentes nihil possent discere, nisi ignorantiam litterarum.* Lucretius etiam lib. 1.

Ignorantia caussarum conferre deorum
Cogit ad imperium res.

Ignoratione, legitur in quibusdam impressis: recte, quod ad sententiam: sed aliter antiqui libri.

Longinquitatem] *Longinquitas* & de locis dicitur, ut hic, & de tempore, ut libro secundo de Fin. *Qui autem voluptate vitam effici beatam putabit, qui sibi is conveniet, si negabit voluptatem crescere longinquitate?* Et Tusc. 5. *Sin forte, longinquitate producti, dolores vehementius eum torquent, quam ut caussa sit, cur ferantur: quid est tandem, dii boni, quod laboremus?* Additur interdum, *Temporis*, ut in epist. Sulpicii lib. 4. *Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis*

quia, quæ tu mihi de illo scripsi[...]
nia cogitavi.

Egi] Repræsentavi, cogita[...]
mihi ante oculos posui.

Jactitat] Jactare solitus est[...]
fecit, ædilitatem petens: cum[...]
se gratiosorum in suffragiis a[...]
tum opera ædilem futurum. c[...]
ventutem ostendit in suffragi[...]
mum posse. proprie enim ad[...]
tum gratia est, virorum auctori[...]

Difficile est loqui] Quæ de ill[...]
vi, exponere non facile possum[...]

Te autem contemplans absente[...]
totum usque ad illud, *Quod,* [...]
tur a vetere Poeta sumptum. id[...]
templans, non est, quo refer[...]
est enim verbum Poetæ: cu[...]
locum non expleverit, ut im[...]
let.

Pag. 86. *Præter opinionem*] [...]
studerent adolescentes illi, r[...]
men tulisset.

Referebam me ad illud] [...]
Poetæ.

Objicitur] Mihi se offert, [...]
mentem venit.

Repente vero] Et hoc ejusd[...]
est, quem opinor esse Cæcil[...]
beam comicum, de quo lib. 2[...]

[illegible] exitum statim sententia perduci-

[illegible]] Stultus, ut ille.

[illegible] 87. *Adversariorum*] Clodianorum. [illegible]endit ipse Caelius epist. 13. lib. 8. [illegible] *peto, ut meas injurias proinde do-* [illegible] *difficilius & dolere, & ulcisci* [illegible]*tere.* Maxime autem ex voluntate [illegible]tonis, Pompejo tertium consule, [illegible] interfectum Clodium, gessit Cae-[illegible]ribunatum pl. testem habeo Cice-[illegible]m ipsum, cujus haec sunt verba in [illegible]: *M. Caelius, quam diu auctoritati* [illegible] *paruit, talis tribunus pl. fuit, ut ne-* [illegible] *contra civium perditorum popularem,* [illegible] *tamquam dementiam a senatu, & a* [illegible] *causa steterit constantius.* Et [illegible]nius in argumento orationis pro [illegible]ne.

[illegible]*videram*] Hirrus praecipue describi-[illegible] qui competitor Ciceronis fuerat in [illegible]ratu. epist. 3. & 6. lib. 8. Et ad At-[illegible]pist. 10. lib. 5.

[illegible]*rtim scelerum suorum, partim etiam* [illegible]*iarum*] Sceleratus in vexando Ci-[illegible]e, & in omni vita Clodius: in-[illegible] Hirrus, qui cum Cicerone consu-[illegible] nondum aedilicius de auguratu cer-[illegible]usus sit.

EPISTOLA X.

[illegible]*V vide, quam ad me*] Non pauci veteres, *Quam timide ad me:* inepte [illegible]ius. quem enim hic timiditas lo-[illegible] habet? mendi originem puto fuis-[illegible] *Tu vide:* quod proxime antecessit: [illegible] imo factum sit, *Timide:* deinde, [illegible]rbato ordine, & prima corruptio-[illegible] literam generante, *Tu vide, quam* [illegible] *ad me.* Ego licet, *Quam ad me*, improbem; cum praesertim ita sit [illegible]edito libro, & in altero, quem [illegible]xcellentis doctrinae, Poeta summus, [illegible]us Angelius Bargaeus, mihi com-[illegible]avit; magis tamen aliquanto pro-[illegible]m, *Quare ad me:* ut sit: Tibi vi-[illegible]um est, quid caussae sit, cur ad me [illegible]ae non perferantur. Cum haec scri-[illegible]em, Albertus Ferrus, sororis Phi-[illegible] Tertii, oratoris eximii, viri inte-[illegible]mi, filius, familiaris meus, opti-[illegible]que indolis adolescens, veterem li-[illegible]n, ex avunculi bibliotheca sum-ptum, ad me attulit, in quo minime dubiis litteris ita scriptum vidi: *Tu vide, quamobrem ad me.* quod nostram opinionem confirmat.

Tanta res] Non solum quia tu aedilis factus sis, sed etiam, quia repulsam Hirrus tulerit.

Tanta gratulationis] Cum res esset tanta gratulatione digna, ideoque litteris omnino significanda, ut possem tibi gratulari. Alii legunt, *Gratulationes*; qua sententia non video. ego praeter sententiam, testes auctoresque habeo opinionis meae tres antiquos libros, unum Sigonii, duos meos.

De te quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram] In ep. 4. lib. 8. Caelius de Hirro competitore suo loquens ita scripserat: *Spero te celeriter auditurum & de nobis, quod sperasti, & de illo, quod vix sperare ausus es.* Quibus verbis Cicero respondens, eadem paene repetit. & quia scripserat Caelius, *De illo*; facete & falsa adspirationem Cicero addidit, ut Hirri nomen, more balborum, qui, *r*, litteram exprimere non possunt, enunciaret. itaque subjunxit, *Balbus enim sum.* in sequentibus autem, cum, *r*, litteram expedite proferat, *Balbi*, inquit, *non sumus.* Hic tamen faciam, quod susceptum a me munus postulat, ut hunc locum ex ingenio mutatum significem. nam veteres libri omnes in mendo consentiunt, cum *Nihilo*, pro, *Hillo*, habeant. Sed non dubito, quin haec recte intelligentibus conjectura, e Caelii loco ducta, cui manifeste Cicero respondet, etiam atque etiam probetur. Res, inquit, magnae gratulationis erat, quia de te, id, quod sperabam, acciderat: de Hirro autem, quod non putaveram, id est, ut tam turpiter aedilitatis repulsam ferret. Atque hoc ejusdem Caelii locus alius in epist. 9. lib. 8. significat: inquit enim, *Sic tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem minima fuerit: pudeat te, ausum illum umquam esse incedere tamquam tuum competitorem.*

Pag. 88. *Comitia ista*] Aedilicia.

Laetitia extulerunt] Cum ea mihi non tuis, sed aliorum litteris cognita essent.

Jucundius] Dixi jam, *Jucundus*, & *Carus* conjungi. epist. 2. & 3. Cicero, *Jucundus*, deducit a juvando, quod si ita est; *Jocundus* a quibusdam perperam scribitur.

Pag. 89. *Ais*] In epist. 5. libro octavo, in qua scripsit hæc: *Si, quantum gloria, triumphoque opus esset, assequeremur; nihil tam esset optandum.*

Ad laureolam] Ut triumphum assequi possemus. Lauro enim triumphantes coronabantur. quasi per jocum, *Laureolam*, potius, quam *lauream*, dixit: ut optata res ostenderetur. Sic epist. 20. lib. 5. ad Att. *Bibulus in eodem Amano laureolam cœpit in mustaceo quærere.*

Parthos times] Copiis superiores. epist. 5. libro octavo. Parthorum gens nota satis est: origo, & nominis caussa fortasse obscura: itaque Justini verba ex lib. 41. recitabo: *Parthi, penes quos, velut divisione orbis cum Romanis facta, nunc orientis imperium est, Scytharum exsules fuerunt: nam Scythico sermone Parthi exsules dicuntur, &c.* Idem infra: *Mithridates imperium Parthorum a monte Caucaso usque ad flumen Euphratem protulit: nec minor Arsace proavo, gloriosa senectute decessit.*

rem antea togatus nemo co[...] erat. epist. 4. lib. 15. orat. in Pi[...] alibi.

Nosti cetera] Quæ in nos, o[...] consulatu præclare gestas, con[...] lent.

Communis est] Cum ejus par[...] riam, Bibuli provinciam, alte[...] liciam, cui Cicero præerat, pe[...] Strabo, & alii.

Divisus aquarum divortiis] U[...] riam ab una parte, ad Ciliciam [...] ra pertineret, defluentibus aqu[...] butus. cum enim aquæ dividun[...] vortium earum fit. Sic epist. 20. lib. 5. *Ad Amanum contendi, [...] riam a Cilicia aquarum divorti[...]* Et lib. 1. de Orat. *Ut ex Apen[...] minum, sic ex communi sapienti[...] sunt doctrinarum facta divortia.* [...] autem lib. 5. *Tigris & Euphr[...] Armeniæ montibus profluunt, & [...] deinde aquarum divortio iter, [...] re, percurrunt.* Et Livius libro 3[...] *ipsis jugis, ad aquarum divortia [...] fuisse.* id est, ad eum locum, und[...] pluviæ, duas in partes divisæ, in [...] defluere. Flaccus etiam Siculus [...] de limitibus, *Divergia aquarum*

Castella munita] *Castellum* a Castro, ut *Rastellum* a Rastro, deducitur.

Victoria justa] Certum hostium numerum esse oportuit, quo caeso imperatoris nomen consequerentur: sed, ea consuetudine postlicim depravata, multi, paucis hostium caesis, imperatores tamen appellabantur. quod etiam Philipp. 24. docet his verbis: *Si quis Hispanorum, aut Gallorum, aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hac consuetudine, quae increbruit, imperatorem appellaret senatus.* Et Dio lib. 37. *C. Antonius caeso Catilina, ejus victoriae caussa imperator est appellatus: quamquam caesorum in acie numerus legitimo numero minor esset.* *Justa* igitur dixit, quia multi non justa victoria, quidam etiam nulla appellationis honorem adepti erant: quod ex eadem Philippica cognoscitur. Victoriam tamen ejus non satis justam Caelius significat epist. 11. libro octavo ait: *Hirrus, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, tacuit.*

Issum] Quae Alexandri arae vocabantur. epist. 4. lib. 15. & ad Att. epist. 20. lib. 5. & Strabo libro decimoquarto. Curtius autem sic lib. 3. *Tribus aris in ripa Pyrami amnis Jovi, Herculi, Minervae sacratis, Syriam petit.* Mela quoque libro 2. *Tum mons Amanus, & ab eo Stamnus Cilices: at in recessu intimo locus est, magni aliquando discriminis, fusorum ab Alexandro Persarum, fugientisque Darii spectator ac testis, nunc ne minima quidem, tunc ingenti urbe celebris Issos.* Ammianus lib. 26. Sinum Issicum vocat. *Superatus*, ait, *in Sinu Issico qui est in Cilicia, ubi Darium Alexander fudit.*

Clitarchus] Historicus, Alexandri comes in Persica expeditione, ut ait Plinius lib. 6. cap. 31. Dionis filius, teste Plinio lib. 10. cap. 49. nominatur a Curtio lib. 9. bis, a Cicerone lib. 1. de Legibus, haud magna cum laude, ab Athenaeo libro quarto. Ejus probatum esse ingenium, fidem vituperatam, ostendit Quinctilianus lib. 10. cap. 1.

Pag. 90. *Narravit*] Argute: pro, *legisti apud Clitarchum.* sic in Bruto: *Nisi is eo magistratu coenavisset apud praeconem Granium, idque nobis narravisset Lucilius, tribunum pleb. nesciremus fuisse.*

Infestissimam] Latrociniis. vide epistolam 4. libro 15. & epist. 20. lib. 5. ad Attic.

Vineis] Instrumentum bellicum fuit, quo tecti milites audacius ad moenia subibant.

Pindenissum] Incognitum Romae nomen opidi: quod ex epist. 20. lib. 5. ad Att. perspicitur.

Opibus] Alii legunt, *Operibus*: sed *Opera* Cicero supra nominavit: Opum autem nomine, summa vis & summa contentio significatur. unde Virgilius:

— *Magna pugnatur opum vi.*

Alibi divitiarum copia, alibi totum id quo valemus, Opum nomine demonstratur.

Negotio] Labore.

Nomen opidi] Ignobile & obscurum. epist. 20. lib. 5. ad Attic. *Qui malum, sunt isti Pindenissae, inquies? nomen audivi numquam. quid ego faciam? non potui Ciliciam, Aetoliam, Macedoniam reddere.*

Cepero] Cepit die 57. postquam oppugnare coeperat. epist. 4. lib. 15. & 20. lib. 5. ad Att.

Tum vero] Nam, Amano direpto ac vastato, litteras tamen ad senatum non misit. de quo sic epist. 9. lib. 3. *Recte factum a me puto, quod non statim at imperator appellatus sum, sed aliis rebus additis, aestivisque confectis, litteras misi- rim.*

In praesenti] Hoc tempore. Livius lib. 34. *Daret talenta centum argenti in praesenti. In praesentia* etiam dicebant.

Quod optasti] Ut negotii tantum haberem, quod esset ad triumphum satis. epist. 5. lib. 8.

Ut scribis] Epist. 5. lib. 8. *Multum ac diu ludetur, ut plus biennium in his tricis moretur.*

Spissius] Serius: ut in Bruto: *Spisse, atque vix ad Antonium, Crassumque pervenimus.* Et lib. 2. de Orat. *Principia tarda sunt, & exitus tamen spissi, & producti esse debent.* Et, quoniam spissis liquida opponuntur; factum est, ut *Liquido* pro *facile* veteres usurpaverint. epist. 10. lib. 10. *Lectis tuis litteris, liquidius de toto sensu tuo judicavi.* Et epistola 27. lib. 11. *Alia sunt, quae liquido negare soleam, ut de ipso suffragio.*

Præſentia] Nec præſentia tamen, nec præterita, ſed futura ſe dixit a Cœlio exſpectare. epiſt. 8.

EPISTOLA XI.

Pag. 91. ÆDILI CVR.] Superiores epiſtolas inſcripſit, ÆDILI CVR. DES. nunc ædilitatem Cœlius inierat. nam epiſtola Megalenſibus eſt ſcripta: quo die ludos ante templum Magnæ matris Deum ædiles curules dabant.

Putares ne umquam accidere poſſe, ut mihi verba deeſſent, &c.] Similiter epiſt. 63. lib. 13. *Non putavi fieri poſſe, ut mihi verba deeſſent; ſed tamen in M. Lælio commendando deſunt.*

Veſtra oratoria] Iocatur; quia Cœlius quoque locum inter oratores obtinebat. epiſt. 8. *Novi ego vos magnos patrones.*

Noſtratia?] Quibus vulgo utimur.

De provinciis] Timebat, ne quid de prorogando provinciarum tempore ſenatus decerneret.

Famam] Ob juſtitiam, & abſtinentiam.

Fortuna] Quæ poteſt aliquo caſu de fama detrahere. Fortunam nominat,

corvus, turdus: non enim dicitur, corva, turda. Varro libro 8. ling. Lat.

Inſidiarum] Per jocum [illegible] latrocinia ſignificat.

In Cariano] Hoc totum inter Cice[illegible] nis ridicula Plutarchus memorat.

Patiſcho] Venatore. epiſt. [illegible] fortaſſe is eſt, de quo epiſt. 15. [illegible] & Hirtius de bello Alex.

Quidquid erit, tibi erit] Hoc [illegible] ornamenti, *ſimiliter deſinens* [illegible] ὁμοιοτέλευτον Græci vocant. quo [illegible] nere ſcripſit egregie Demetrius. [illegible] ego colligendis Græcorum [illegible] operam conſumam: Latinis, [illegible] maxime Cicerone contenti ſimus. [illegible] ſtola 18. *Si quid offenderit: ſibi* [illegible] *nihil tibi offenderit.* Philip. 1. *Huic* [illegible] *acceſſerit, non tam mihi, quam tibi* [illegible] *pub. acceſſerit.*

Mehercule] In oratore, [illegible] inquit, *quadrigas, quam Poſt* [illegible] *libentius dixerim; & Mehercule,* [illegible] *hercules.* bis tamen in Verrem, [illegible] *les*, dixit, & in Catil., & pro Planc[illegible] Amerino autem, & in Bruto, [illegible]

Ædilitas tua] Cujus cauſſa [illegible] petiiſti.

Ipſa dies admonebat] Adſpe[illegible] cogitatione rei præſentis, in me[illegible]

...ani ludi ad ædiles cur. pertine... ut in Dione legimus, lib. 39. dies Megalensium, qui dabantur Apri... nse, Ciceronem admonebat ludo... Romanorum, quos Cælius Se... bri mense daturus erat. Atque licet conjicere, cum utrique ludi ...ilibus curarentur, majore tamen ...tu atque apparatu Romanos dari ...s: de quorum spectaculo Cœ... panthëras petentem, non de Me... ...ibus, video laborasse. Ludos Me... ...a per sex dies, a pridie Non. April. Id. fuisse, fasti dierum antiqui ...onstrant. nam, etsi deam perlatam ...ridie Id. Apr. in ædem Victoriæ ...inæ, eumque diem festum fuisse, lectisternio, & ludis, qui Megale... ...ndi sunt, Livius dicat: postea ta... ...eos ludos in pridie Non. rejectos ...crediderim, accedente præsertim ...iani testimonio; qui cum IIX. Id. ...ipsis Megalensibus interemptum ...allam narret, satis indicat, Mega... ...m primum diem pridie Id. Apr. ...uisse. nisi si quis mendosum esse locum, & pro *pridie Id.* legendum, *Non.* arbitretur: ne, diffidenti... ...tiquis, opinione dubia fluctue... Dicta Megalesia a Græcis, ut au... ...t Varro: quod ex libris Sibyllinis ...a ab Attalo rege Pergami prope ...n Megalesion, ubi templum ejus ...unde advecta Romam. Quo tem... ...t quam ob caussam sint accersita, ...ia patet ex Livio, vel quod brevi... ...sequimur, omittemus. Vnum ...illum videtur: labi turpiter eos, ...ilos Megalenses & Romanos eos... ...sse crediderunt: cum Romani a ...risco, Megalenses in republ. post ...ssannos instituti sint: & Romani ...n Septembri, Megalenses Aprili ...tur: Romani in honorem Iovis, ...nis, Minervæ; Megalenses Matris ...æ Deum: Romani primum Cir... ...s, deinde etiam Scenici fuerint, ...alenses tantum Scenici.

EPISTOLA XII.

93. *COncioner*] Tribunorum pl. maximeque Curionis, ...alebat in primis eloquentia, & Cæsaris caussam acerrime tuebatur. ejus enim conciones contra consulum actiones de provinciis, id est de successione Galliarum, quis dubitet significari epistola 1. lib. 6. ad Att. in eo loco? *Magna in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri, habebam acta urbana usque ad Nonas Mart. ex quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quam de provinciis.* Varro, *Contio*, non, *Concio*, scribendum significat, quasi Coactio. Festus *Concio, quasi convocatio, a ciendo.* veterum librorum scriptura Varronis opinionem probat. Mediceus quoque semper, *Contio.*

Quinquatrus] Dictum fortasse nominandi potius, quam ut alii putarunt, generandi casu. mallem tamen, *Quinquatribus*: ut intelligatur dies, quo gestæ sunt res, non quo allatæ: cum inferat, *Citeriora nondum audiebamus.* nam in vetere libro Hieronymi Ferrarii legitur, *Quinquat.* ut etiam pro Gladiatoribus, *Gladiat.* antiquis in libris quandoque scriptum vidimus. *Quinquatrus* autem quinque dies festi fuerunt, Minervæ dicati. Ovid. lib. 3. Fast.

Vna dies media est, & fiunt sacra Minervæ,
Nomina quæ a junctis quinque diebus habent.

Varro *Quinquatrum diem* ait appellatum, quod erat post diem quinctum Id. Mart. id est, XIV. Kal. Apr. & quamquam ex Ovidio constet, *quinquatrus* fuisse quinque dies: tamen, cum Cicero *quinquatrus* nominat, non semper eos omnes dies, sed interdum primum dumtaxat eorum significat, ut epist. 25. lib. 12. *Quinquatribus, frequenti senatu caussam tuam egi non invita Minerva. etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur.* Et ad Att. epist. 9. libro 9. *Venit ad me Matius quinquatribus.* & alibi.

Ridere tecum] Ob dementias quorundam quas ex amicorum litteris cognoverat.

Pag. 94. *Annuum munus*] Annuam provinciæ administrationem: cujus cum primus dies fuerit pridie Kal. Sext. postremus III. Kal. esse debuit. epist.

flumen, altera
ordinem attribu
eo plenius olim

Iter habebant
tis mihi posse
laudare Jacobun
sem, virum opti
ctrinæ, præstant
leta macula, quæ
pervulgatis omni
suam, ut ego qui
gritatem restituit.
vetere libro reperi
regem, ut est imp
omnibus; in ple
Jatoregem; quæ i
scriptura est; acu
mutatione minim
Adiatorigem: quen
gem hoc tempore fu
lib. 12.

Ab adolescentia ju
eo tempore, cum e
Romam revenit. n
viro nobili obviam
rogasset, quid de ips
in Sicilia gestas, exi
dit ille, ubi nam fuis
lexit, quod hic Cœli
ram esse peregrinatione
ab urbe discedendum.
Adolescentiam igitur
tempus. qua de re in epi

Obscura, & sordida]
in ista luce vive. tribus e
taphoram perficit, *Luce*

o causa : ne quis invidiosum ... *memoris*. epist. 9. lib. 8.

...*bus*] Eadem sententia epi... ima libro sexto. *Quæ faci*... *t, eo prudentissimo cuique ma*... *a esse volumus*.

...*ge ; meque ab eo diligi sensi*] ...tentia in epistolæ fragmen... m, apud Nonium : *De An*... *humaniter : quem quidem ego* ... *i, meque ab eo diligi sensi*.

...*em*] Suspicatam ex eo, quod P. Clodius capitali odio a ... issideret.

...*us*] Antistem Pompejo, cujus filia nupserat. id ex Quincti... ne cognovimus, qui recitat Claronis ex libro epistola... ad M. Brutum : *Ego cum in* ... *erim cum Ap. Claudio, & ro*... *neum Pompejum*.

... Consulatum gessit cum L. ...henobarbo.

...*s*] Optime se animatum o... studia mea.

...] Conjungit hic potius, ...am exponit : quo item offi... interdum fungitur.

...*μάρτυς accidit Phania*] Li... ii Phania, præter ceteros, ...pium officia cognovit, ut ...stis ea, quibus in comœdia ...lizque tolluntur. Accidit ...a casu quodam in comœdiis ..., ut aliquis, præter exspe... adveniens, involutam re... iam explicet, patefactaque ... omnes turbas. De hoc li... 1. libro sexto.

Jam] Præterea, ut alibi sæ-

Qui Appii filiæ socer fuit. ...o. libro tertio.

...] Consulatum gesserat, Ci...rat, augur erat.

Tres filias habuit, ut epist. libro tertio licet conjicere. ...uto, non genuit, sed ad... Clodii fratris sui filios duos : Appii Claudii, major, & pellabantur. minor nomi... 7. libro octavo, quo loco ...imus.

...] Cognatos significari, manifestum est ; cum sequatur, *Affinibus* ; ut in oratione pro Plancio : *Cum illo maximis vinculis & propinquitatis & affinitatis conjunctus*. Et Cæsar libro secundo bell. Gall. *Propinquitatibus affinitatibusque conjuncti*. Quibus ex locis, differre *Affinitatem* a *Propinquitate*, constat. Rursus *affinitatem* video propinquitatis nomine interdum appellari, ut in oratione pro Quinctio : *Si parentis propinquitas colitur ; qui affinem prodit, impius sit, necesse est*. Et alibi.

Affinibus] Qui nuptiarum jure conjunguntur. Significat tres Appii generos, Cornelium Lentulum, M. Junium Brutum, Cn. Pompeji filium, de quibus epist. 4. 8. 10. libro tertio.

Collegam] In auguratu. epist. 4. 10. libro tertio.

Collegii laude] Cum scripsit Appius de jure augurali ; quos libros ad Ciceronem misit itaque hic subjungit, *Studiosum mei*. vide epist. 9. & 11. lib. 3.

Pag. 98. *Quod mihi significabant*] Contemnendum non putavi meorum omnium librorum consensum ; & quod antea pro *Mihi*, *Nonnihil* legebatur, commenticium duxi ; cum præsertim Mediceus quoque liber, non ille quidem hoc in loco plane sit emendatus, sed ita prope tamen ad veritatem accedat, ut emendari vel minimo negotio possit. habet enim, *Quod nihil significabant* : in quo mei omnes planissime : *Quod mihi significabant*. Miror autem eos, qui Florentiæ hos epistolarum libros nuper ediderunt, non modo Medicei libri, cui se tantum tribuere profitentur, auctoritatem neglexisse, (nam in illo, ut dixi, est, *Quod nihil significabant*) verum etiam, contra veteres omnes libros, imprimi voluisse, *Non nihil*, nulla in Scholiis mentione facta. certe enim aliqua ratione probari oportuit, quod ab antiquis libris, vel saltem (omitto alios, quos ipsi contemnunt) quod a Mediceo discrepanet ; cum præsertim, si verbum, *Subdubitare*, perpenderent, intelligere potuerint, *Non nihil*, otiosum esse minimeque necessarium : nam adjuncta verbo particula, *Sub*, non nihil ostendit.

Sub-

uterque nostr
uterque secut
bere non curo,
nobilissimi, l
nostra si angu
beneficaque na
rior annus, f
temporum; ne
cum & natura
alieno fuerim v
quibus alii move
me esse acerbum
Ad Atticum aut
a me sit cum ulla
tammodo dissimil
dit hominem. qui
simile, quam, illi
esse sumptibus & ja
bis obtinentibus can
erogatum nec privat
dicam de illius prafe
tu? quid etiam de r
de contumeliis, &c.

Post hoc negotium]
cepta provinciæ ad
qua non sequor illius
etiam, de qua ad n
satione Dolabellæ, i
mi mei alterutram in
tionem fieri volo, ce
Appii periculo deprec
non placet interpretati
cat, *Deprecatorem me*
prabeo, non de futu
senti loquitur Appii
cum ita sit, ...

bro sexto ad Atti-

a ratione, similitates
endit his verbis e-
d Att.: *Mira erant*
furta Graecorum, qua
ma: quaesivi ipse de
proximis magistra-
fatebantur. itaque
ris humeris jocantias

Provinciales homi-
canis debebant su-
i: quae ut libenter
s opera & auctori-
de re sic in eadem
puli, nullo gemitu,
c ipso lustro mihi sol-
riores lustri reddide-
nis in oculis sumus.
cto quoque anno,
itur, persolvi solita,
& Festus. Mirum,
qui omnes, nullo
nendo consentiant:
Confeceram, *Con-*
letaram, *Locupleta-*
, *Superioribus*: pro,
ervata in.
Nullo gemitu, scri-

, *infimis*] Ne quis
genera significari;
mi, & summi. me-
qui summis & in-
non omisit autem
, in qua dixit: *Cum*
nfimis, cum denique
fit. Et in 13. *Omnes*
mi, medii, infimi,

ibi reliquam juris-
t.
collocassem] Erat
inquendum, si quid
Mediceus liber, &
tarem que collocarem:
, *Militaremque rem*
unus, *Militarem-*
minus mendose,

erat enim senatus,
decederet. epist. 5.
ficium meum putavi,

exercitum habere quam proxime hostem,
quoad mihi praeesse provincia per S. C. li-
ceret. Nec dubito, quin senatus id de-
creverit, M. Marcello consule referen-
te; ad quem haec scripsit epist. 7. lib. 15.
Ne quid accedat temporis ad id, quod tu
mihi & S. C. & lege finisti.

Te aedilem videre] Ut praesens honore
tuo fruar.

Miro desiderio me urbs afficit] *Mirum*
me desiderium tenet urbis, epist. 11. *Si*
non essem tamdiu in desiderio rerum mihi
carissimarum, epistola duodecima.

EPISTOLA XIV.

Pag. 100. V*iro optimo, & homine do-*
ctissimo] Conjungit bo-
nitatem, & doctrinam: quia nec im-
perita bonitas, nec improba doctrina
laudatur.

Vos magnos patronos] Jocatur cum
laude Coelii, ut epist. 11. cum dixit, *Ista*
vestra oratoria.

Vestra opera] Solent enim magni
patroni graves tantum caussas reci-
pere.

Res Romanas] Ἔμφασις est in ver-
bo, *Romanas*. sic ad Att. epist. 17.
lib. 4. *Ad quid laboramus res Romanas?*
Et epist. 8. lib. 6. *Velim dispicias res*
Romanas. Et alio loco: *Jam exclames*
necesse est, res Romanas diutius stare non
posse.

EPISTOLA XV.

Pag. 101. P*Rudentius*] Quia scripserat
Coelius epist. 11. lib. 8.
Descendimus ad pactionem. quod opti-
mum in re difficili Curionis & Coelii
consilium fuit.

De supplicatione] Mihi confecta, quin-
que dierum, ut opinor. nam ordinaria,
quae consularibus decernebatur, lon-
gior non fuit. quod ex Livii loco doce-
mur. is enim lib. 45. de supplicatione
Paullo Aemilio ob Macedonicam victo-
riam decreta, sic inquit: *Supplicatio*
pro concione populi indicta est ei ante diem
V. Id. Oct. cum eo die in quinque dies.
Extra ordinem Pompejo duplicata est,
confecto Mithridatico bello, ut esset
decem dierum, quae quinque fuerat.
quam-

nemini, declarat eadem oratio, & apte quadrat, ut, quemadmodum Pompejo quinque dies amplius, quam ceteris, item Cæsari quinque amplius, quam Pompejo, extra ordinem tribuantur, ut essent quindecim omnino: quod, præter eandem orationem, ostendit ipse Cæsar lib. 2. bel. Gal. posteaque aliis rebus gestis, eandem quinque dierum accessionem esse factam, decretamque sibi viginti dierum supplicationem, idem scripsit lib. 4. ibidem. *Supplicatio* autem dicebatur cum populus universus ad omnia deorum templa, cæsis victimis, de victoria parta gratulabatur. quibus diebus nihil agere cum populo licebat: ut epist. 5. l. 2. ad fratrem Cicero docet his verbis: *Consul est egregius Lentulus: dies comitiales exemit omnes: nam etiam Latinæ instaurantur: nec tamen supplicationes deerant. sic legibus perniciosissimis obsistitur.* De gratulatione autem in supplicationibus ad omnium deorum aras facta, cum alibi, tum epist. 18. libro undecimo & epist. 5. lib. 15. & Philip. ult. sic: *Grata vero nostra diis immortalibus gratulationes erant, grata victima, cum interfecta sit civium multitudo.* Et in eadem, in extremo: *Prætor urbanus supplicationes per dies quinquaginta ad omnia pulvinaria constituat.* Atque hic honor adeptis victoriam civibus, simul cum imperatoris nomine, a senatu decernebatur; ut ex eadem Philip. & Cœlii epistola 11. libro octavo, & aliis

decretam. quod a
ditum observavi.

Is] Hirrus.

Iratus] Quia s
petitione augurat

Ei] M. Catoni

Divinis laudibus
to supplicationem
honorifice de reb
epistolam ipsius C
Cicero respondet,

Quæ sequuntur]
cat: qui plerisque
dabatur.

Dolabellam] De
tulatus erat Cœliu
vo.

Ea] Vitia quæ
bus illum sibi ante
se, & emendatum
scripserat Cœlius.

Cui tua epistola
qua congruant epi
enim cum ea, q
factum esse Appiu
igitur videris dic
in posterum fore.
consentire, conve
enim significat. E
reat, ne tua virtus
respondeat. De U
dextris respondent.
posterius priori non
tur, quod non res
oratore: *Forensi*
dus

...r. est autem ordo: Scio, cui, tuæ ...olæ respondeant ea, quæ scribis ...æ meæ prudentia temperari posse. ...ndi casu, *Tua epistola*, dictum sit, nominandi, ut acceperunt ii, qui ...ssimum loquendi genus non ...verunt: unde temeritas, mutan... libido nata est.

...*tuis litteris*] In quibus Dolabellæ ...onem perscripserat, de Tulliæ nu... & Ciceronis affinitate glorianeis. ...mo sic epist. 10. libro tertio, *Cujus ... puerilis erat, jam autem ad me a Cœlio familiari nostro, perscriptus.* Hæ ...li litteræ non exstant.

...*aist ad Appium*] Significat episto... 10. lib. 3.

...*vivitur*] Sic vitæ consuetudo po...

...*quod actum est, dii approbent*] E... 2. lib. 3. *Ego vero velim mihi, Tul... am meam, sicut tu amicissime & sua... optas, prospere evenire ea, quæ, ... sciente, facta sunt a meis.*

...*humanitas*] Quæ tua est humani... bonum & jucundum generum mi... fiabis.

...*pub.*] Perturbata contentionibus ...: cum ex Gallia revocari Cæsa... optimates cuperent, contra quam ... Trebonia concessum fuerat; tri... vero pl. maximeque Curio nihil ... Cæsaris existimationem decerni ... epist. 11. & 12. libro octa...

...*Curioni*] Quem a puero dilexe... epist. 1.

...*rem*] Cujus in Gallia legatus fue... Cicero: & summam erga se, fra... sui suum liberalitatem extollit Ci... epist. 9. libro primo.

...*sum esse*] Ne honor ejus immi... imminuitur autem, si, ante ... lege tempus, ex provincia revo...

... 102. *Emori possum*] Cujus in pri... opera sum ab exsulio restitutus. sic ... ad Att. lib. 7. *Pro Pompejo li... emori possum, facio pluris omnium ... neminem.*

... *valde te jactas*] Nondum Cœlius ... Cæsaris caussam propendebat.

...*civis*] Faves enim optimati... & senatui; quia Cæsarianos homines diligis, maximeque C. Curionem, & M. Antonium. Scripserat enim Cœlius epist. 14. libro octavo: *Meorum rerum quid consilii capiam, non reperio. nam mihi cum hominibus his & gratia & necessitudo est. tum caussam illam, non homines, odi.*

Cœlium] C. Cœlium, ad quem scribit epistolam ultimam hujus libri.

Præposui] Ut, præter quæstoriam potestatem, auctoritate atque imperio proconsulis uteretur. quo modo enim sine imperio, si res ferret, bellum gerere potuisset? ideo P. Sextius proconsul vocatur epist. 6. libro quinto, qui tamen quæstor in provinciam profectus erat. Nec adversatur illud epist. 7. lib. 7. ad Att. *Senatum bonum putas, per quem sine imperio provinciæ sunt?* Nam significat eos, quos senatus, populusque cum imperio mittere consuesset. præerant enim quæstores, aut legati, a decedentibus proconsulibus relicti.

Puerum] Sic epist. 6. lib. 6. ad Att. *Provinciæ præfecimus Cœlium. puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non gravem, & non continentem. assentior. fieri non potuit: nam, præter fratrem, nemo erat, quem sine contumelia quæstori, nobili præsertim, anteferrem.*

Nobilem] Non sua, sed majorum virtute. adhuc enim erat adolescens. *nobiles* autem non patricii tantum, sed plebeji etiam homines appellabantur. honoribus enim qui aliqua virtute excelleret, Romæ nemo excludebatur.

Omnium fere exemplo] Plerique enim, de provincia decedentes, præponere quæstorem solebant. epist. 18. Legebatur olim in vulgatis omnibus libris, *Exemplum.* nos ex antiquis, & more Latini sermonis, & ex ipsa quoque sententia, primi reposuimus, *Exemplo.*

Pag. 103. *Pontinius*] Qui legatus fuerat Ciceronis, & Cœlium honore superabat, non quod legatus, sed quod præturam gesserat, atque etiam de Allobrogibus triumphaverat. præturam Cicero, Sallustius, Epitome Liviana, triumphum Dio nominat.

A Q. fratre] Legato, qui & ipse prætorius erat, Asiamque per triennium rexerat. Quattuor legatos habuit Cicero in provincia, fratrem, Cn. Pontinium,

nius; *Fratru*
tissime dixit;
quasi fere alter
Senatum co
Senatus hoc
Cœlius ad Cic
7. libro octavo
Duorum] Po
quibus epist. 6.
eo robore vir, iis
sorte delegit, Ca
datum offenderem
in eum, quem rel
hujus rei plura exe
Omnes Cassios
sunt] Ejus enim
Pompejus in Q.
M. Antonium co
gente Cassia gratia
Hominem adolesc
scentem, ut libro
que hac in eam dis
homines adolescentes
terream.

Pag. 104. *Aliena*
ignominia, si quem
pist. 18.

De Ocella] De Se
bis in adulteriis depre
oculorum parvitate
nius significabat libro
te 37.

Parum plane] Quia
prehensus esset Ocella,
luerat. vide epist. 10. lib
In actu] Quibus urb
rum dierum scribebantur

... temporum] Accusabam : nihil tamen me tristè cogita- ... tu scribis, ostendebam.

...] Sollicitarent; ut lib. 7. *Sollicitum te habebat cogi- ... officii, tuis etiam periculi mei.* modo epist. ad Att. ult. lib. 9. ... 16. *... habere*, pro ... quo modo etiam locutus est ... repub. apud Nonium. & Varro Rerum humanarum, *Multa, loca, infesta habuerunt singulari* ... Sollicitudinem autem Cicero- ... pora, quia belli civilis, id est, calamitatis, initia videbat.

... fortuna ad inclinatam] ... Cæsaris, inclinatam Pompeji: ... Italiam, ejecto Pompejo, ... translata sunt. *... inclinatam, ... jacentem.*

... 06. *Collectam gratiam effunde-* ... lia translatio, nec obscura sen- ...

... tissimi hominis] Cæsaris, cujus ... fortuna erat, ut nihil ei ... deretur.

... que ipse deficerem] Qui semper id ... civili bello interessem.

...] Belli civilis.

... triste consilium] Quod ostende- ... teris ad Cœlium.

... ... fortasse] Non ut irem ... Pompejum; quod tu suspicatus es; ... discederem fortasse in aliquas ... nes; non modo ut abessem a ... sed etiam, ne quosdam homi- ... lerem, quorum indignitatem ... at oculi mei. Notat quorundam ... norum insolentiam, qui, Cæ- ... is potito, nimis arroganter se ... t, bonosque viros, id est opti- ... quorum in numero Cicero erat, ... nerent.

... dam] Significat illud tempus, ... elius contra cives improbos pro ... serat. nam, ut Cicero scripsit in ... *talis tribunus pl. fuerat, ut nemo ... civium perditorum popularem, tur- ... mque dementiam a senatu, & a bo- ... latu steterit constantius.*

... rum] Nec stomachus, inquit, nec oculi quosdam homines fer- ... nt. itaque solitudinem fortasse ... i.

Indignitatem] Quod ab iis, contra quam deceat, multa fiant. scripserat Cœlius: *Si nonnullorum hominum inso- lentiam & jactationem ferre non potes: eli- gas, censeo, aliquod oppidum vacuum a bello.* epist. 1. libro nono, *Putarent me, idcirco discedere, quod quosdam homines oculi ferre non possent.*

Pompa lictorum] Lictores habebant, quicumque erant cum imperio. Cicero autem e provincia reversus, nondum in urbem introierat, spe triumphi: quod urbem ingredientibus deponendum e- rat imperium; nisi si triumphantes in- troirent; quo die tantum lex imperium in urbe dabat. habebat igitur secum li- ctores, eosque cum fascibus laureatis, & imperator vocabatur. quo fiebat, ut in solitudinem, & in latebras abdere se non posset. *Pompam* vocat, quia li- ctores cum laureatis fascibus proconsuli præibant.

Onere] Quidam libri, *Honore*. pla- cet, *Onere*: ut ad illud respondeat, *Mo- lesta hac pompa*; & cum stomacho di- ctum sit: quod, qui specie sit honor, ei vere tali tempore sit onus.

In vocules] Qui præferri vident lau- reatos fasces, aliquid in nos contume- liose dicunt: quasi stulte cogitemus de triumpho, pulso jam Italia Pompejo, quem secuti sumus.

De profectione] Ad Pompejum, in Græciam. jam enim mare transierat.

Vobis] Te, & meis.

Mea prædiola] Propinqua mari: de quibus vide epist. 14. & 28. libro deci- moquarto.

Necesse est] Non quia navigationem cogitem, sed ne amicis molestus ho- spitio sim. sic epist. 23. lib. 7. *Libentius emerim diversorium Terracinæ; ne semper hospiti molestus sim.*

In maritimis] In villis & opidis, ad mare sitis.

In maritimis facillime sum] Pro, *li- benter sum*: ut epist. 33. lib. duodecimo: *Ego hic vel sine Sica (Tironi enim melius est) facillime possem esse, ut in malis.* Et lib. 2. Off. *Diserti igitur hominis, & fa- cile laborantis, quodque in patriis est mori- bus, multorum causas & non gravate, & gratuito defendentis, beneficia & patroci- nia late patent.*

Pag. 107. *Navigare*] Ad Pompejum.

Qui convenit] Mihi, qui semper pacis auctor fui. epist. 23. libro septimo: *Martu signum quo mihi, pacis auctori?*

Contra eum] Cæsarem.

Satisfecisse] Quod adhuc me cum Pompejo non conjunxerim, nec interesse bello voluerim.

Nullo modo] Licet ad Pompejum navigem, non tamen ei plane satisfaciam: quia serius ad eum, quam voluerat, iverim. Respondet ad eam Cœlii sententiam: *Denique illud cogita: quod offensa fuerit, in ista cunctatione te prius subisse, nunc te contra victorem facere: quem dubiis rebus lædere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summa stultitia est.*

Mihi obviam venisti] Ad urbem ex provincia revertenti.

Sed nonne tum providisti] Emendavi (sic enim arbitror) locum ex conjectura, adjuvante veterum librorum varietate: quorum habet unus meus, & alter, qui Leonici fuit, *Sed sermonem tuum providisti*: alius, *Sed nomen tuum providisti*: Sigonii unus, *Sermonem tuum providisti*: alter ejusdem, *Si nomen tuum providisti*: cum quo video

sexto: *Susceptum bellum est, quie*[...] *me; depulsum ex Italia, man*[...] *quoad potui.*

Q. Hortensium] Ciceronis æ[...] in eloquentia.

Bello civili] Sullanis tempori[...] sto.

Non arbitror] Ob ea, quæ [...] consulatu gessimus. epist. 2. libr[...] to suam in consulatu fortitudin[...] minat.

Nec me ista terrent] Scripser[...] lius: *Si existimas eandem ratio*[...] *Cæsari in dimittendis adversariis,* [...] *ditionibus ferendis, erras. nihil, ni*[...] *& sævum, cogitat, atque etiam loqu*[...]

Pag. 109. *Mones ut caveam*] [...] verba sunt: *Cogita, ne te tuosque* [...] *funditus evertas; ne te sciens, p*[...] *quo eo demittas, unde exitum* [...] *lum esse.*

Redemissem] A republ. in me [...] transtulissem. redimit enim, q[...] quid in se recipit: & publicani, [...] galia suo periculo conducentes, [...] dicebantur.

Memoriam nominis mei] Egregi[...] tentia, egregieque dicta: Memori[...] minis mei, si erit ulla res[...]

liberabit. : quod mihi in tantis unica oblectatio est. *Speculam* tius, quam spem, vocat, non vere exigua spes esset : (plane ivebat, cum jam Cæsar urbe universaque Italia potitus esset, nimum, qui Dolabellam, Cæ... iciffimum, de creditis pecu... leret appellare : itaque, quod abellam attinet, spes illa tam...) sed quia, si cum publica ea... : conferretur, minimum quid... se videretur. Sic Philipp. decima : *pecula in C. Antonio.* Et Plautus : *Ecquid est nobis in te specula?* t Priscianus libro tertio : *In es ... diminutiua, finitudine tertia de... vel quinctae, adjecta s, assu... la, & facere diminutiua, & e productione; ut dies, diecula, ula : & reliqua similia, exceptis* Merces, *unde* Mercedula, *non* ; & Apes, *unde* Apicula, *non*

... *molestiis*] Ab ære alieno : cujus ut creari tribunus pleb. posset, postea factus est, legemque de novis promulgavit, de quo que... cero in epist. 23. libro undeci... Atticum his verbis : *O dii, ge... nostrum potissimum, ut hoc, ... novas?* Dio etiam hoc aperte b. 42.

...litate sua] Immoderatos ge... ptus honesto nomine *Liberali...* ppellat. Miror hic nonnullis *Libertate*, referentibus ad Ap... stationem. quasi vero Dolabella ..., ejusque amicis, propinquis, valde laboraret : aut illa pro... piam Cicero subjungere debue... *...tim quærat, quos ille dies, &c.* cit, viros nobiles ab adolescen... oris cupidis accusari solitos es... ideo tamen eorum inimicitias uisse ?

10. *Quantumcumque sibi*] Cum sa... creditoribus non posset.

...densem casum] Hispaniensis bel... . Cœlii verba : *Quod si totum adere non possum; saltem, dum, Hispaniis agamus, scitur, exspe... vitibi nuncio adventu Cæsaris fore*

Ita esse, ut tu scribis] Venturum esse in Cæsaris potestatem.

Astute] Astute agerem, si exitum Hispaniensis belli exspectarem, ut ex eo vel manendi, vel discedendi consilium caperem; manendi, si Cæsar vinceret; discedendi, si duriore fortuna idem uteretur.

In easdem solitudines] Simulare Ciceronem ne putemus, quod, cum hic se solitudines cogitare ostendat, ad Pompejum tamen paullo post navigaverit : diu enim quid ageret, incertus consilii fuit; cum ad Pompeji societatem officium ac pudor impelleret ; ad mansionem autem non modo preces amicorum, sed propinquorum etiam lacrumæ hortarentur. ad Att. lib. 10. epist. 9. *Melitam, opinor, capessamus, dum quid in Hispania : quod quidem prope modum videor ex Cæsaris litteris, ipsius voluntate, facere posse ; qui negat, neque honestius, neque tutius mihi quidquam esse, quam ab omni contentione abesse. Dices, ubi ergo ille tuus animus, quem proximis litteris ? adest, & idem est : sed utinam de meo solum capite decernerem. lacrumæ meorum me interdum molliunt, precantium, ut de Hispaniis exspectemus.*

Vaticinor] Non, divino, sed, alucinor, & insanio : ut in oratione pro Sextio : *Eos, qui dicerent, dignitati esse serviendum, reipub. consulendum, subeunda pro patria pericula, vulnera excipienda, mortem oppetundam, vaticinari atque insanire dicebat.*

Desperationes] Contendentibus de singulari potentia Sulla & Mario : quo tempore senes boni viri numquam fore sperabant, ut salutem ac dignitatem afflicta respub. recuperaret.

Ætatis vitio] Friget enim, ac deficit in senectute sanguis, & cum sanguine animus. itaque non facile ad melioris fortunæ spem erigitur. quod, tamen evenit contra, Sulla mortuo.

Sed tamen] Potest omnino fieri, ut ætatis utar vitio, ut illi; qui desperem, cum desperandum fortasse non sit : veruntamen pessimo in statu rempub. esse, ex eo cognoscitur, quod magistratus Oppio paratur, Cæsaris amico; quis rep. salva, contemptus jaceret.

[illegible]
[illegible] [illegible]. Sed hoc [illegible]
[illegible], quod in [illegible]
[illegible]
[illegible] ornamento [illegible]
[illegible]. Cicero, [illegible]
Macrobius, ait.

[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible], amicitia [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible]
[illegible]
ex oratione in [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible]
[illegible]; sed, [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible]

tes libros; & *Praquaestori*, le-
nos e septem antiquis, *Procon-*
posuimus.
es] Binas: nam infra nominat
tam epistolam.
tum] Inclinat hic locus, quæ-
um ut proconsules, statoribus
. listoribus autem & viatori-
bant, ut ex Varrone docet Gel-
ique nec vocationem, nec pre-
em habebant.
] Urbs Ciliciæ fuit, quo se Ci-
tulerat Non. Jun. epist. 4. lib. 6.

112. *Nec quemquam fore arbi-*
on fefellit eum conjectura. ne-
i successor, impedimento pro-
mnibus objecto, quia S. C. de
is intercessum a tribunis pleb.
essor Cæsari mitteretur. vide
libro octavo.
em] Venerat in provinciam pri-
Sext. ut scripsit epist. 6. lib. 3.
ie igitur decedendum erat, an-
cto III. Kal. Sext. De quo sic
lib. 6. ad Atticum: *Annus mi-*
ad III. *Kal. Sext. emerentur.*
n, 3. *Mihi ad* III. *Kal. Sext.*
cia decedendum.
uum caussa puerorum.] Epist. 7.
d Att. *Rhodum volo puerorum*
nde quamprimum Athenas.
.] Cujus turbulentum esse sta-
ognovero, subsistam in itine-

tr tuus] Marius, quem nomi-

is] In ea parte Asiæ, quæ ad
is provinciam pertinebat: tres
Asiæ dioeceses attributæ erant.
. lib. 13.
tionibus referendis] Lex Julia,
. Julius Cæsar consul tulerat,
arum rationes referri jubebat.
em, quia contra auspicia lata
bulus, Cæsaris inimicus, ser-
ebat: quem Sallustius decreve-
ri. epist. 20. lib. 5. & orat. in

bulo] Syriæ proconsule. Præ-
Syriæ, ut a primo incipiam,
is Pompejus Magnus, mox ab
ente præpositus, quæstor M. Æ-
icanus; prætorii, L. Mar-

cius Philippus, Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus; consulares A. Gabinius, M. Licinius Crassus, M. Calpurnius Bibulus, quæstor Cæsaris, Sex. Julius Cæsar, Decidius Saxa. Hæc ex Appiano, Dione, aliis.

Certa quadam ratione] Propter inimicitias & contentiones in consulatu: cum Bibulus, Cæsare legem ferente, impediendi caussa de coelo servaret; Cæsar autem, contemptis auspiciis, nihilo secius legem perferret. Suetonius, Plutarchus, alii.

Apamea] Probo conjecturam eorum, qui *Epiphanea* legunt: quæ erat urbs periculo Parthici belli multo propinquior, quam Apamea. De Apamea Strabo libro decimo sexto, & ait esse conditam a Seleuco Nicatore, Apameamque ab ejus uxoris nomine nuncupatam. eandem Phrygiarum urbium maximam, & commune Græcorum Italorumque hospitium fuisse, conditamque non a Seleuco, sed ab ejus filio Antiocho, a se ipso dissentiens ait libro duodecimo.

Deduci] A me.

Non oportuisse] Ob irruptiones Parthorum.

Ceteros] Malim, *Certos*, ut est in duobus antiquis libris: ne sit communis omnium, sed quorundam tantum opinio de præsidio non deducendo. alioqui paucis versibus pugnantia loqueretur: cum subjungat: *Omnia præsidia, commotus hominum non dubio sermone, dimisi.*

Minus commodos] Cum aliqua contumelia, parum gratos. *Littera commoda*, dixit in epistola ad fratrem libro tertio.

Transierint] Euphratem, domum redeuntes. confirmatur infra, iis verbis, *Commotus hominum non dubio sermone dimisi.* Euphrates autem imperii Romani ad Orientem terminus fuit.

Omnia præsidia] Non Apameæ tantum, sed locis pluribus collocata.

Magna & firma] *Magna*, militum numero; *Firma*, usu belli, & fortitudine.

Mei quæstoris] Non C. Coelii, sed Mescinii. quod ex epist. 20. lib. 5. & 26. lib. 13. cognoscitur.

Pag. 113. *Quæstores urbanos*] Ad quos, Romam reversus, prædam in bello factam deferre cogitabat. hoc modo conjungendum: Præter quæstores urbanos, ne teruncium quidem tacturus est quisquam.

Populum R.] Cujus pecunia curabatur a quæstoribus urbanis.

Teruncium] Argenteum nummum, a tribus unciis appellatum: respondebat æreo quadranti: ut esset quarta pars libellæ: quæ erat argenteus nummus, ita nominatus, quia valore assi æreo librali responderet. imminuto postea assis pondere, libellæ tamen vetus nomen mansit, habita ratione libralis assis, qui principio Romæ percussus est.

Laodicea] Hanc urbem numero inter Asiaticas tres *διοικήσεις*, Ciceronis imperio attributas; cum in eorum imperio soleret esse, qui Asiæ præerant. vide epistola sexagesima septima libro decimo tertio.

Prædes] Ut, quantum hic pecuniæ depono, tantum mihi Romæ ex permutatione numeretur.

Et mihi, & populo] Ejus enim pecuniæ pars ad ipsum, reliqua ad populum R. pertinebat.

Drachmis] Drachmarum octo genera fuere, Attica, Euboica, Babylonica, Corinthiaca, Ægyptia, Æginetica, Hebraica, Syriaca. Sed Atticam duplicem invenio, priorem usque ad Solonem observatam, posteriorem a Solone inductam, minore quidem pondere. sed eodem, ut arbitror, numero in mina.

drachmas, a Solo
habuisse ponder
quinque superio
idem erat, si dixi
ptuaginta quinq
novas centum a S
illud operæ pret
cum dicimus in m
fuisse, drachmas
mero significari
nonaginta sex; c
tum ferirentur,
lucrante officina
pondere, num
quinque; & quad
ginta: & viginti
que: cum drach
quinque officina
duæ in quinquagi
ginta quinque, &
quas modo cente
lavi. De hoc pe
genere, a Solone
vius libro trigesim
tetradrachmo dena
quo fit, ut, cum
chma viginti quin
autem viginti qua
centum numero,
ginta sex, in eac
ter viginti quinqu
autem viginti qua
ginta quinque nu
ginta duo. Nec ve
dit, *Fere*, propte
nam, cum mon
nonnunquam & a

nam quarta utriusque parte, tertia
olonina, patet, ejusdem esse pon-
enarium & antiquam drachmam;
co sequi, ut septem antiquæ
næ in uncia Romana feriantur,
ac denarii: in uncia vero Attica
octo, æque ac drachmæ. Sed,
m Solon cum drachmæ pondus
, id maxime secutus est, ut debi-
nere levarentur æris alieni; pro-
drachmæ pondus in moneta
xat imminutum, in medicinis
videtur idem remansisse, ut a de-
pondere nihil differret. ideo scri-
inius lib. 21. cap. ult. *Drachma
denarii argentei habet pondus.* fere
tica observatione medici utun-
quod si ita est: mirari non satis
, cur & Varro apud Plinium, &
, & Pollux de priore drachma,
dhuc in medicina erant, non in
na tantum, observaretur, ita lo-
r, tamquam Solonina obsolevis-
timant enim talentum sex milli-
nariorum. qua æstimatione dena-
rachmæ respondere perspicuum
od refellit Livii locus supra reci-
hujus explicandæ quæstionis non
n rationem ullam invenio: ne-
vel Budæi doctrina, vel Agrico-
entia, vel omnino cujusquam
rant. non enim affirmare ausim,
nterdum cogitavi, L. Sullam,
Atheniis, leges, & instituta, si-
drachmam a Solone inductam,
isse: cum id neque Plutarchi,
nino cujusquam antiqui scripto-
nonio comprobetur. quare scru-
saltem, qui me angit, occul-
non putavi, ut haberent alii,
ensum intenderent, cum ipse,
a res postulat, præstare non
De mina vero; sive illa anti-
ve posteriore, a Solone inducta,
plius dixerim, neutram libræ
æqualem pondere fuisse. anti-
m gravior, posterior levior,
ra, fuit. probemus utrumque.
tis mina denarios tantum fuisse
nta duos, cum de tetradrachmo
, ostendimus. at in libra Ro-
narios octuaginta quattuor Pli-
Celsus ponunt. sunt igitur in li-
mana duodecim denarii plures

quam in mina Solonina. quod idem est,
ac si dicas: libra superat pondere mi-
nam Soloninam septima sui parte, sexta
Soloninæ. At drachma vero antiqua si
tantumdem est ponderis, quantum in
denario; quod jam probatum est: se-
quitur, ut, quemadmodum drachmæ
sunt in mina nonaginta sex, item dena-
rii totidem in libra sint. quod falsum
est. fuere enim tantum octuaginta quat-
tuor. ita fit, ut libra pondere superetur
a mina antiqua septima sui parte, octa-
va vero minæ. Verisimile autem est,
libram Romanam, quemadmodum ab
Attica utraque mina differt, sic Euboi-
cæ respondere: quia major Africanus,
cum Antiocho regi tributi leges impo-
neret, talenta Euboica præscripsit; quasi
nihil, aut certe parum Euboica mina
differret a libra Romana. Concludi-
mus igitur sic. Octo drachmæ antiquæ
Atticæ æquales pondere sunt octo dena-
riis; octo Soloninæ, sex denariis: octo
Euboicæ, septem denariis. Nunc, ut
nihil omittatur, quod ad drachmarum
cognitionem pertineat, omnes om-
nium gentium æstimabimus, apposita
moneta Romana, primum vetere, de-
inde recentiore.

Drachma Attica, ante Solonem,
ejusdem fuit cum denario ponderis, &
valuit asses sedecim, id est, denarium
unum. loquor enim de denario poste-
riore, ad sedecim asses aucto, bello
Punico secundo. asses vero sedecim,
bajocci Romani sunt duodecim, & sex
septimæ alterius bajocci.

Drachma Solonis asses duodecim:
bajocci novem, & fragmenta, eadem
proportione.

Euboica, Romanæ unciæ octava pars,
asses quattuordecim: bajocci unde-
cim, & fragmenta.

Babylonica, asses sedecim cum trien-
te: bajocci tredecim, & fragmen-
ta.

Corinthiaca, asses sedecim cum bes-
se: bajocci tredecim, & fragmen-
ta.

Ægyptia, asses decem & octo, cum
besse: bajocci quindecim.

Æginetica, & Hebraica civilis, asses
viginti: bajocci sedecim, & frag-
menta.

] Vniversa præda, ex Amano repto ac vastato. nam, Pindeto, omnem prædam, equis ex- Cicero militibus concesserat. e scribit epist. 20. lib. 5. ad Att. *enim pecunia ita curatur, ut præfectis; quæ autem mihi attributa usfore curatur.*] *Præda* vocatur l ex hostibus partum, nondum visum est, neque urbanis quætraditum, ut ii mox in ærarium t. post divisionem *prædæ* non ideo *prædam* Cicero vocat eam partem, quæ, venditis mancilo captis, exacta, ad populum nebat: partem autem sibi attrinon jam *prædam*, sed *pecuniam* . Mancipia vero tantum nomiuia reliqua omnis præda, equis , militibus concessa. qua de re 20. ad Atticum libro 5. *Militi- te exceptis, reliquam prædam con- mancipia venibant Saturnalibus tum hæc scribebam in tribunali, ad H. S. cxx.* Quod ad præfeudæ custodes, attinet: ne lector ui vocabulo decipiatur, dicen- , quot genera præfectorum in is provincia fuerint, & quinam ificentur. Genera igitur fuere t, unum eorum, qui equestribus rærent: alterum, qui evocatis: , quibus in civitatibus proconie commorari non posset, in iis icerent, & in extremo anno ad s conventus, a proconsule inproficiscerentur, ut, si quid in uis perperam judicassent, queminum proconsul audire, & re- præfectorum sententias posset. genus fuit præfecti fabrum, ctus potius: nam unum dumbuisse Cicero videtur. De sinuantum res patietur, breviter , ut antiquitatis notitia, minii osorum labore, minima molepageur. Cum singulis legionitere Romuli instituto, terceni ites: qui dicebantur *alæ*: quod es dextra sinistraque, tamquam rentur. Gell. lib. 16. cap. 4. & n eum versum Æn. lib. 4. *Dum ala*. item Liv. l. 40. Dividei decem turmas; turmæ singulæ in tres decurias: singulis decuriis præerant, qui *decuriones* vocabantur: sed horum unus, reliquis duobus honoratior, non suæ tantum decuriæ, sed turmæ etiam præerat: itaque *præfectus*, non *decurio*, dicebatur: reliqui autem duo, *decuriones*. Erant igitur in decem turmis decem præfecti, præterea viginti decuriones. omnibus autem decem turmis, id est, alæ, unus præerat, nec tamen is erat summus equitum dux in exercitu. nam principem locum obtinebat is, qui non uni alæ, id est, decem turmis, sed utrique alæ, vel etiam pluribus, cum essent plures in exercitu legiones, præesset. quod probabitur exemplis. De præfecto turmæ sic in oratione pro Marcello: *Nihil sibi ex ista laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit.* Præfectum vero alæ novimus libro 2. Off. in eo loco: *Cum te Pompejus alæ alteri præfecisset.* Porro, cum Plutarchus dicat, in exercitu Pompeji præfectum equitum Pharsalico prœlio Labienum fuisse; quis eum putet, qui legatus Cæsaris Gallico bello per tot annos fuerat, resque gesserat non mediocri laude dignas, in castris Pompeji, ad quem, relicto Cæsare, transiit: unius tantum legionis equitibus præfuisse? equidem nihil dubito, quin præfectura significetur omnium plane equitum, qui cum Pompejo militarent. idemque sentio de Cæsarianorum equitum præfecto C. Voluseno: de quo scripsit hæc Cæsar lib. 3. *Conati sunt præfectum equitum C. Volusenum interficere; ut cum munere aliquo perfugisse ad Pompejum viderentur.* Nominat idem Cæsar eodem libro Q. Varum præfectum equitum C. Domitii Calvini, id est, duarum legionum, de quibus paullo ante mentionem fecit. De his igitur & alæ utriusque, (nam duas legiones Cicero habuit in provincia) & turmarum quoque præfectis loquitur Cicero in hac epist. nam præfectis fabrum, aut juris dicundi, ac ne evocatorum quidem, prædæ conservandæ curam commissam esse, non est ut credatur. de iisdem equitum præfectis in epist. 8. lib. 3. & epist. 20. lib. 5. & ad Attic. epist. 17. lib. 5. mentionem Cicero facit: quo in utroque loco cum tribunis mil. eos nominat:

nper definire soliti sunt) inter-
sere, ne numerum legionum,
am singulis consulibus dabantur,
t, milites addebant legionibus,
n ordinem.

riam] Quæ Syriæ contra Par-
æsidio esset.

esse in Syria] Sublato metu
o. *Otium* pro *pace* usurpavit &
de Off. *Nobis remp. gubernanti-
a toga armis cessere? neque enim in
culum fuit gravius unquam, nec
tium.*

um successionem] Sallustii: nam
, quemadmodum Ciceroni, suc-
essio fuit; ob discordias inter
m & Pompejum exortas. quod
[illegible] divinans, dixit supra: *De
[illegible] nihil audivi: nec quemquam
[illegible]*. Et Cœlius epist. 5. lib. 8.
*nem futuram propter Galliarum
rsiam non video.* Et paullo post:
*in consistatur: aut, qui interce-
inde alius existet, qui, nisi libere
's omnibus provinciis decernere [illegible]
reliquas impediat.* Cum igitur
m provinciarum successio impe-
:: malim credere, Sallustii po-
uam Bibuli, successorem hic si-
i. Victo Pompejo, Syriæ præ-
ssu Cæsaris, ut ait Dio libr. 47.
lius, Cæsaris quæstor, ac pro-
s: mox Decidius Saxa, ab Anto-
positus, ut idem Dio scripsit li-
ante Bibulum autem Syriæ præ-
Crassus, qui periit in Parthis; an-
sum Gabinius; ante Gabinium
melius Lentulus Marcellinus,
us; ante Marcellinum L. Mar-
ilippus, item prætorius; ante
um M. Æmilius Scaurus quæstor
ji Magni, ab eo decedente præ-
; ante Scaurum Pompejus ipse,
thridatem devicit.

caussa] Immo gravem ob caus-
cum Cicero Marcellino & Phi-
oss. auctor senatui fuisset, ut Cæ-
res in Gallia prospere gestas
cim dierum supplicatio decerne-
item ut stipendium ac decem le-
emererentur. quæ bilem omni-
esaris inimicis maximam com-
unt, præcipue Bibulo, qui consul
ssare collega acerrime de repub.
contenderat. Læserat igitur Bibulum
Cicero in ornando Cæsare, de ipsius
tamen existimatione nihil detraxerat,
propterea ait, *Sine caussa*.

Antiochia] Ex qua Parthos C. Cas-
sius, quæstor M. Crassi, jam rejecerat.
epist. 10. & libro 15. epist. 14.

Metus] Cum adventare Parthi dice-
rentur.

Officio quæstorio] Quæstoris enim &
prætoris conjunctio liberorum necessi-
tudini proxima fuit. Epist. 10. lib. 13.
Et in Divinatione.

Prætore] *Prætor* vocatur Bibulus, qui
proconsul videtur appellandus fuisse: ivit
enim post consulatum in Syriam. sic
epist. 21. lib. 5. ad Att. *Quod prætori
dare consuessent.* Quo loco *Prætori*, di-
ctum est, pro omnibus, qui præesse Ci-
liciæ, sive post præturam, sive post con-
sulatum, consuevissent. item lib. 1. de
Orat. *Cum ego*, inquit, *Scævola, prætor
Rhodum venissem.* qui proconsul in A-
siam ibat; ut ex Epitome Liviana l. 70.
cognoscitur. Mansit autem hoc nomen
in omnibus, qui provincias regerent,
habita ratione illorum temporum, cum
soli prætores in provinciam ibant: quo-
rum loco ivere postea propter bella
consules & proconsules. Contra, qui
ex prætura in provinciam iverant, &
proconsules interdum vocati, ut ostendi-
mus epist. 1. l. 1. & *prætores*; ut ep. 55.
l. 13. & Oppius Allienum, Siciliam post
præturam administrantem, *prætorem* vo-
cat in libro de bello Africo. Asconius
quoque magistratum omnem, cui pare-
ret exercitus, *prætorem* a veteribus ait
appellatum: unde *cohors prætoria*, *taber-
naculum prætorium*, & in castris *porta
prætoria*. epist. 1. lib. 1.

Thermum] Q. Minucium Thermum,
Asiæ proprætorem, ad quem scribit epi-
stolam sequentem. & lib. 13. epist. 53.
54. 55. 56. 57.

Reticere] Cum tamen de Parthico
bello scriberet. Epist. 5. lib. 6. ad Atti-
cum.

Pag. 114. *Litteram*] Ne litteram qui-
dem scripsit, non modo epistolam. sic
in oratione pro Archia: *Quoties ego
hunc vidi, cum litteram scripsisset nullam,
magnum numerum optimorum versuum de
iis ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere
ex*

to negantem, occidit. Dio lib. 47.
ne] Me consule [illegible].
barzanis] Quem a Mithridate
docia pulsum Sulla restituit. Ap-
in Mithridatico, Plutarchus in
Hunc per insidias imperfectum Ci-
[illegible]. epistola 2. libro decimo

EPISTOLA XVIII.

Thermo] Q. Minucio Thermo,
qui post præturam Asiam admi-
[illegible]. Vide epist. 53. 54. 55. 56. 57.
. & ad Atticum epistola 13. 20.

ætori] Potuit & *prætor* appellari.
epist. 13. lib. 5. ad Atticum: *Græci,*
, *quasi Ephesio prætori, se alacres*
ent. Et omnino qui provinciis
nt, sive consulatu, sive prætura
, *prætores* interdum vocabantur:
tola proxima, proconsul Bibulus
set, *prætor* dictus est.
ihi gratissimo] Ne videatur nova
lege, laudat eum ab ante acta vi-
asi dicat: etsi nihil a tua consue-
alienum exspectavi, tamen, gra-
esse studia mea, vehementer gau-

116. *Integritate & clementia*]
x iis, qui provincias regerent,
mi avaritiæ & crudelitatis cri-
carent.
addi posse] Correctio proximæ
iæ; quia dixit: *Mihi scito in dies*
curæ esse dignitatem tuam. non
, inquit, aliena opera dignitas
men ea mihi curæ est. Hac pru-
laude Cicero excellit, ut in scri-
, quasi scopulum, vitet arrogan-
quod indicare operæ pretium
o; ne, dum verborum elegan-
quimur, peccemus in sententiis.
nim in Thermum collata, excu-
on modo superiora, verumetiam
infra sequuntur.
ationibus tuis] De eo, quod ad
net. epist. 9. libro primo: *Quæ*
us reipubl. putem conducere. Et
secunda libro quinto: *Mea ra-*
ta tulerunt. Et epistola secunda
. *Prospicias & consulas rationibus*

Graves suscepturum] Animadverten-
da translatio: unde ductum, *inimici-*
tias deponere.
Adolescens] Quæstor.
Ignominia] Si provinciæ non præpo-
natur, cum decedes. nam quæstor le-
gatos honoris gradu superabat. quod
confirmatur epist. 15. in eo loco: *Ne-*
que erat superiore honore usus, quam præfi-
cerem.
Superiorem] Honore enim legati a
quæstore superantur. itaque Philip. 10.
post quæstores nominantur in sententia
Ciceronis: *Senatui placere*, inquit, *Q.*
Hortensium proconsulem cum quæstoribus,
prove quæstoribus, & legatis suis provin-
ciam Macedoniam obtinere, quoad ei ex S.
C. successum sit. Quod si legati prætores
antea fuerint, plus videtur eis procon-
sul tribuere debere, quam quæstoribus.
vide epistolam decimamquintam.
Et quæstor tuus] Amplificat senten-
tiam iteratio verbi, ut epist. 7. *A tribu-*
no pleb. & a Curione tribuno.
Promptos] In agendo.
Non indisertos] In dicendo.
Terrores] Poterat enim audax tribu-
nus pleb. lege lata quem vellet ejicere;
quod ipse Cicero senserat, pulsus a Clo-
dio tribuno pleb.
Præbueris] In administranda pro-
vincia, cum tu decesseris. epist. 18. li-
bro quinto: *Te colligas, virumque præ-*
beas. & epist. 4. lib. 8. ad Att. *Super-*
bum se præbuit in fortuna nostra. & ad
eundem epist. 16. lib. 15. *Præbeo me cre-*
dulum.
Ex aliqua parte] Quandoquidem tu
eum provinciæ præfeceris.
Offenderit] Peccaverit. ut epist. 2.
libro nono: *Quis est, qui in tantis te-*
nebris nihil offendat? & ad Lentulum
epist. 7. libro primo: *Si cecidisset, ut*
volumus & optamus, omnes te & sapien-
ter, & fortiter; sin aliquid esset offensum,
eosdem illos, & cupide, & temere fecisse,
dicturos. Vide quæ diximus epistola 14.
libro 5.
Sibi totum] Tu enim alienam culpam
præstare non debes.
Nihil tibi offenderit] Leporis ac ve-
nustatis aliquid est iterato verbo *Offen-*
derit. quale illud epist. 11. *Quidquid*
eris, tibi eris. Et epist. 6. libro sexto:
Quo-

[illegible] Pro Roscio
mentem venit, facit [illegible]
tam hujusce dep inxe [illegible]
mentem tibi non ven [illegible]
caussam publicam su [illegible]
Mil. *Cum venit in me* [illegible]
mutandi sient. Anima [illegible]
di casum quandoque [illegible]
Terentium in Pun. [illegible]
illum cum in mentem [illegible]
Æneid. lib. 4.

Cum venit in mentem
tu [illegible]?

Et Plautus ioco proxin [illegible]
In [illegible] [illegible]
tres [illegible] pro [illegible]
esse, scribit [illegible]
tem Laodiceæ, ubi [illegible]
[illegible] [illegible]
& [illegible] lib. [illegible] ad [illegible]
epistola [illegible]
ivit in provinciam, [illegible]
lo, sed quibus decessi [illegible]
cello.

Dii approbant [illegible]
dii approbant, [illegible]

Pag. 117. [illegible]
temporis otio. [illegible]
lum posteros, verum [illegible]
tempus ostendit: ut Or [illegible]
Linam: *Si mea* [illegible]
justum animum [illegible]
tempestas inv [illegible]
sint tempus, [illegible]
rum, at in posteritatem [illegible]
tra ibidem: [illegible]
[illegible]

inciæ præposuit. epist. 15. & ad epist. 6. lib. 4.

um sortem] Proconsules, & proprætores sortiebantur provincias, aut parabant inter se: quod epistola 9. 1. ostendimus: quæstores autem comparatione, quod equidem, sed sortitione ibant in provin. lib. 5. ad Q. fratrem: *Quæstorem non tuo judicio delectum, sed eum, quem sors dedit.* Et pro Murena: *Quæstura utriusque propemodum pari momento fuit.* Interdum tamen petentibus consulibus dabatur, ut, quem vellent quæstorem sine sorte delectum in provincias ducerent. quod Cæsar Pompejusque impetrarunt. epist. 6. ad Att. *Pompejus Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego sorte datum quæstorem?* Nec tamen id sine S. C. aut lege factum. de S. C. Livius lib. 30. ...*cujus ante legati, eo anno quæstoris sortem ex S. C. opera utebatur, cum equitatu ab sinistro cornu opposuit.* ...lege Cicer. orat. 2. in Antonium: *...es factus: deinde continuo sine sine sorte, sine lege ad Cæsarem cucurristi.*

...eam necessitudinem, quam nobis tribuisset] Maximam scilicet, ac ...rum necessitudini proximam. quod sorte eveniebat, id evenire deo voluntate veteres arbitrabantur. ...erea *sors divina* vocatur. Philip. 3. *...sunt*, inquit, *quos sors divina dele-*... Et post: *Duarum credo provinciarum sortes minus divinas fuisse.* Et in Divinatione: *Accusavi eum, cui quæstor ...fuissem, qui eum me sors consuetudoque ...rum, quicum me deorum hominumque ...judicium conjunxerat.* Quod ad necessitudinem attinet, *Mos majorum*, inquit ...in libro decimo tertio, *hanc ...ra conjunctionem liberorum necessitudini proximam voluit esse.* & epist. 26. ...libri: *L. Mescinius mihi quæstor ...sed hanc caussam, quam ego, ut a ...ribus accepi, semper gravem duxi, ...rtute sua justiorem.* Et in Divinatione & oratione pro Plancio. *Necessitudo* autem & *Necessitas* idem sunt, & ...s modis accipiuntur, vel pro conjunctione sanguinis, aut amoris & officii. ...pro Sulla: *Si nostram necessitatem, familiaritatemque violasset.* Et in oratione C. Cæsaris, qua legem Plautiam suasit: *Equidem mihi videor pro nostra necessitate non labore, non opera, non industria defuisse.* Vel pro eo, quod necesse est: ut sæpe apud Ciceronem, Sallustium, & alios. vide Gellium libro 13. cap. 3.

Postea, cum] Sic olim emendavi contra veteres libros, secutus videlicet consuetudinem Latinæ linguæ: quod alii, ut video, postea probarunt. moneo tamen lectorem, in omnibus antiquis libris, & quos ante multos annos vidi, & quibus nunc utor, plane scriptum esse, *Postea quam*, mendi origine, ut opinor, inde ducta, quod veteres, *quom*, pro *cum*, scribere soliti sunt. libro etiam 11. epist. 12. ad Att. idem mendum sustuli. item lib. 2. de leg. quis non videt ita legendum, *Postea, cum sumptuosa fieri funera cœpissent*; non, *Postea, quam*.

Nihil neque a te ipso] Idem scripsit ad Att. epist. 4. lib. 6.

Pag. 118. *In Cilicia*] Quo se iturum nonis Maji, dixit epist. 13.

In castris] Ut rem militarem ante decessionem suam collocaret. epist. 13.

Officium] Erga me: quia scripsisti humanissime.

Ingenium] Quia scripsisti elegantissime.

Opportune] Ut ante, quam decedam, in provinciam venire possis.

C. Virgilius] Qui Siciliam proprætor administraverat, ut in oratione pro Plancio. Mirum est, quam hic omnes in mendo consentiant veteres libri, cum habeant, *consul Virgilius*: qui numquam consul fuit. ex littera *C.* quam librarii pro *Consul*, interpretati sunt, vitium fluxit.

De tua præsertim dignitate] *Dignitatem* hic pro honore potius, quam pro existimatione, quæ res gestas consequitur, Cicero usurpat, ut epist. 9.

Conjunctione] Quæstor enim ei, cui quæstura obtigit, arctissimo necessitudinis vinculo conjungitur, epist. 10. libro 13.

Quarumque] Alibi ponitur pro, *Omnia quæ*, subsequentibus duobus verbis, ut, Quæcumque facis, mihi grata sunt:

ſunt: hic pro *Omnia*, ſimpliciter, unico ſubjuncto verbo: quidquid garriat inepta Grammaticorum turba. ubi enim eorum auctoritate, qui Latini ſermonis uſu & ſcientia floruerunt, probari aliquid poſſe video; quiſquilias contemno. Sic ad Att. epiſt. 21. lib. 3. *Te oro, ut, ſi quid erit, quod perſpicias, quamcumque in partem, quam planiſſime ad me ſcribas.* Et ad eundem lib. 12. Et in Catilinam orat. 2. *Quæ ſanari poterunt, quacumque ratione ſanabo.* De oratore:

Permultos excellentes in quocumque [illegible] *videbis.* Et Virg. l. 3. Æn.

In te profectiſſuntur] Ad Appi[illegible] ſtola 1. lib. 3. *Intellexi omnia,* [illegible] *profecta ſunt in te, tibi* [illegible] *ma.*

Pag. 119. *Maxime tua*] Qu[illegible] tabat eum decedens provinciæ [illegible] nere. ep. 15. & ad Att. epiſt. 4. l[illegible] de quæſtore Meſcinio bene non [illegible] maret, ut ibidem oſtendit, & e[illegible] ejuſdem libri.

LIBRI III.

EPISTOLA I.

Pag. 121. APpio] Ejus App. Clodii filio, qui cum P. Servilio Iſaurico conſul fuerat, anno urbis DCLXXIV. Obiit poſt pugnam Pharſalicam, ut auctor eſt Valerius libro primo cap. ſexto. Repudiatum ab hac gente Lucii prænomen, ob turpem duorum gentilium vitam, Suetonius oſtendit.

Pulchro] Gentis Claudiæ fuere Pul-

Providentius] Providentia pe[illegible] vitat. *Providentius* igitur dixit, ['ma-' illegible] joris cautionis. poſſunt enim in a[illegible] manus litteræ pervenire.

Pag. 122. *Videntur aliqua me*[illegible] Vt aliquid ego quoque tibi ſign[illegible]

Ingenii] Quod amorem co[illegible] ut enim corpori valetudo integ[illegible] lor optimus, apta membrorum [illegible] poſitio, ſic animo ſpecies quæ[illegible] pulchritudo ingenium eſt. omnis [illegible] pulchritudo amorem conciliat.

vita Minerva] Feliciter, inc-
)ero. abiit in ... , *Invi-*
n invita Minerva aliquid face-
15. lib 12. *Causam tuam egi*
Minerva. Offic. libro primo:
invita, ut ajunt, *Minerva.*
in Arte poetica:
invita dices faciesve sub Minerva.
Quod servis nomen fuerat,
ti retinebant; licet præno-
n & gentilicium nomen ejus
rabantur, assumerent. *Cilix*
vocabatur, quia sæpe a patria
ellabantur; ut *Ægypta* in
lib. 16.
m] Ad te proficiscentem, cu-
nsuetudine, licet Cilicem ha-
de cuperem. epist. 13. libro 2.
nsultum] Eundem antea Len-
iciæ proconsuli, commenda-
lt. lib. 1. est autem is, de quo
lib. 7.
s] Non est jocus a veritate se-
epist. ult. lib. 1.
Quorum caussas *recipit*, nec
efendit.
3. *Agit gratias*] Quod hu-
um tractes.

EPISTOLA II.

a voluntatem meam] Deposuit
n provinciam consul: qua de
st. 2. lib. 5. in ea vero ad Ca-
bro 15. *Si quisquam*, inquit,
e natura, & magis
mihi quidem sentire videor, ra-
doctrina, ab inani laude & ser-
vulgi; ego profecto is sum. testis
tus meus: in quo, sicut in reli-
fateor ea me studiose secutum, ex
a gloria nasci posset: ipsam qui-
per se numquam putavi ex-
. itaque & provinciam ornatam,
on dubiam neglexi.
nperio] Duabus legibus dato,
a senatu, Curiata a populo.
u] Confirmat illud, *Contra*
m meam.
ego sum] Artificium petentis.
s enim optimæ significatio pa-
t voluntatem.
stra summa conjunctione] Jure,
dixit: quia conjungebantur &

collegio, cum esset uterque augur, &
benevolentia, post gratiam reconcilia-
tam. itaque dixit epist. sequenti, *Suc-*
cessori conjunctissimo & amicissimo. Et
epist. 4. *Collegii conjunctio non mediocre*
vinculum mihi quidem attulisse videtur ad
voluntates nostras copulandas.

Potes autem plurimis] Habet orna-
mentum iteratio verbi; ut epist. 5. li-
bro sexto: *Quotiescumque filium tuum*
video, (video autem fere quotidie) polli-
ceor ei studium meum. vide illud, *Si qui*
sunt, qui velint; qui pauci sunt. epist. 1.
lib. 1.

Ex S. C.] Decreverat enim senatus, ut
duas provincias consulares, Syriam &
Ciliciam, Bibulus & Cicero sortiren-
tur. Ciceroni Cilicia obtigerat. hujus
S. C. mentio fit epist. 7. & 13. libro se-
cundo, & septima libro decimo quinto.
hic autem lex non nominatur, quia la-
ta nondum erat: sed lata paulo post.
nominatur autem epist. 7. lib. 15.

Quoad ejus fieri poterit] Quantum
in te erit. nota locutio.

Pag. 124. *Quasi decursum*] Lenitur in-
terdum translatio præposito verbo,
Quasi, aut ejusmodi alio: quod Cice-
ronis, Demetrii, & alii aliorum libri
ostendunt.

In eo genere] Vide illud, *in eo genere*,
epist. 1. lib. 2.

Tui consilii est] Tu considerabis. Ap-
pii prudentiam, & simul modestiam
suam, qui nihil petat nominatim, osten-
dit.

Pluribus verbis] Clausula in primis
efficax ad impetrandum. nam & ea no-
minat, quæ movere Appium debeant;
& id ipsum tamen dissimulat, ne diffi-
dere videatur aut Appii voluntati, aut
prudentiæ.

Res] Cum is, qui provinciam suc-
cessori tradit, operam omnino dare de-
beat, vel honoris sui, vel reip. caussa,
ut eam quam maxime aptam, explica-
tamque tradat.

Pro se] Cur ego pro ipsa re plura di-
cam; cum satis ipsa pro se loquatur? pa-
tet enim, quid te in tradenda mihi, tui
amantissimo, provincia facere oporteat.

Voluptatem esse capturum] Cum officii
me tui memorem, gratumque cogno-
sces.

epist. 26. lib. 13. epist. 6. olusio, epist. 11. lib. 5. ad lio, qui paucis diebus ante, decederet, in provinciam 19. lib. 2. & ad Att. epi- 6. De legatis, epist. 4. ibuno mil. epist. 12. lib. 13. evocatorum, epist. 6. h. lib. fabrum, epist. 7. h. libro. ist. 20. lib. 5. De accenso, . De interprete, epist. 54.

ISTOLA IV.

Præfecto fabrum. epist. 8.
studium erga te & officium] itas, officio res ipsa decla-

] Fabiam gentem a Fabio, , dictam, ait Plutarchus. id tur Festus: apud quem scri- : *Fovii, qui nunc Fabii di- , quod princeps gentis ejus ex cum qua Hercules in fovea* deinde subjungit: *Alii pu- mum ostendisse, quemadmo- pi foveis caperentur.*

Virgilianus] A Virgiliis in tionis jure transierat. Valeriorum cognomen.

us Cn. F.] Qui hoc anno arulem cum M. Cœlio pe- lib. 8.

rali] De augurum discipli- de quo fit mentio epistola ecima & apud Festum.

me] Amore enim adductus it eum librum ad Cicero- t.

num Appius miserat, reli- um se pollicitus erat. ideo a: *Velim, quod reliquum est uneris tui, mihi persolvas.* Et lecima cum scripsisset Ap- *sse jam se reliquos libros*, ac spondit Cicero: *Augurales nunc utriusque nostrum otium*

necessitudinis officia] Quæ possunt nostræ conjunctio- Placeret, *Summa necessitu-*

] Non obscura erunt, sed patebunt. epist. sequenti. & 34. libro decimo.

Ex quo tempore] Depositas ab Appio & Cicerone inimicitias jam ante P. Clo- dii necem, atque adeo ante Appii con- sulatum, indicat epistola decima, & lib. secundo epistola decimatertia, & oratio pro Milone.

Duarum ætatum] Senescente jam Pompejo, Bruto juvene. utrumque cum laude nominat epist. 11.

Filia tua socerum] Duo Pompeji filii fuere, Cneus, & Sextus. Appii generum puto Cneum fuisse. nam Sexti conjugem Libonis filiam apud Dionem invenio.

Generum tuum] Postea Porciam, Ca- tonis Uticensis, avunculi sui, filiam, duxit uxorem, Appii filia dimissa: quod ex epistolis ad Atticum intelligitur.

Collegii] Cum augur uterque esset. epist. 13. lib. 2.

Honorifice a te approbata] Scripto ad me augurali libro. epist. 9. & 11.

Non mediocre vinculum] Apud majo- res enim non modo amicitiam violari fas non erat, sed ne cooptari quidem sa- cerdotem licebat, qui cuiquam ex col- legio esset inimicus. epist. 10.

Pag. 129. *Ne mentiar*] Licet nihil te, mea caussa, contra commodum tuum velim facere.

EPISTOLA V.

T*Ralles*] Vrbem Lydiæ.

Neminem potuisti] Captat bene- volentiam ab Appii prudentia.

Ex alto repetita] Hæ Ciceronis litte- ræ non exstant.

Pag. 130. *Confirmata*] Mutuis officiis.

Fide] Fidem nominat, quia redie- rant in gratiam. epist. 8. *Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam.*

Vt mihi consuleres] Vt mihi expedi- tam provinciam traderes.

Mea ratio] Meum provinciale mu- nus, totum negotium, quod ad provin- ciam pertinet.

Solutior] Sine impedimento. sic epi- stola 9. lib. primo: *Si mihi essent omnia solutissima*: pro, si meam voluntatem nulla res impediret. Quod autem hic

 dixit,

prima provincia] Dixi jam, primam
m provinciæ Laodiceam fuisse epist.
ima.
g. 135. *Vbi me quamprimum vide-
ses*] Vt Laodiceæ, id est, in prima
incia; quod L. Clodius dixerat.
enim fuit, ut ii, qui decedebant,
essorem exspectarent in prima pro-
a. Ad Atticum epistola 26. libro
lecimo.
discessisti] In ultimam provin-
: de quo sic epist. 16. lib. 5. ad Att.
*ius, ut audivit nos venire, in ultimam
inciam se conjecit, Tarsum usque,
e forum agit.* & ibidem epistola se-
nti.
d decedendum] Lex Cornelia, L.
e dictatoris, concedebat rectoribus
inciarum, ut per triginta dies post
essoris adventum in provincia mo-
ossent.
lieni] Non amici, nulla necessitu-
conjuncti.
rsum] In Ciliciam, in ultimam
inciam: quod dixit epist. 16. libro
to ad Att.
est in multis] Abest hoc a meo ve-
libro: & sane glossema esse potuit
edentium verborum.
g. 136. *Forum agere*] Jus dicere.
8. & ad Attic. epistola 16. libro
to, & Festus.
ccedi] Pro, successum iri. unus
uus liber, *Succedere*.
bsenti mihi] Cum tu, absente me,
forum ageres. Non dicit, *Absen-
ovincia*, cum in eam jam venisset.
supra infraque ostendit: sed ab-
ab eo loco, ubi forum Appius age-

tractus] Tua jurisdictione Tar-

ucitate] Exsiles legiones vocat
15. lib. 5. ad Att.
besse tres cohortes] Facta seditione.
que nominat epist. 4. lib. 15. *Cum,
t, ante adventum meum seditione
m exercitus esset dissipatus; quinque
es sine legato, sine tribuno mil., deni-
tiam sine centurione ullo apud Philo-
n consedissent; reliquus exercitus esset
aonia: M. Annejo legato imperavi,
quinque cohortes ad reliquum exer-
duceret.* Cohortem ex pluribus
manipulis constare, ait Varro lib. 4. in
ea fuisse homines quingentos, Valerio
Maximo, Plutarcho, Cæsare, Appia-
no testibus probatur. nam Valerius duas
Camertum legiones a C. Mario civita-
te donatas, Plutarchus mille Camertes
ait. Jam Cæsar libro tertio bell. civ.
cum dixisset: *Cohortes* CX. *expleverat*.
subjunxi: *Hæc erant millia* LV. Idem
pugna Pharsalica quartam aciem ex sex
cohortibus constituit: quod Plutarchus
in Cæsare confirmat: at eos fuisse tria
millia, & idem Plutarchus in Pompe-
jo, & Appianus quoque plane narrat.
Postea, re militari commutata, sex-
centos in cohorte video fuisse: nam
Cincius apud Gellium legionem ex cen-
turiis sexaginta, cohortibus decem con-
stituit.

Ne litteras quidem ullas] Cum te quo-
tidie exspectarem; tantum tamen ab-
est, ut ipse veneris, ut ne litteras qui-
dem ullas a te acceperim. Hic non vi-
deo, cur mutari quidquam necesse sit.

Evocatorum] Milites erant emeriti,
subito ex agris in militiam evocati:
quos Cicero ex S. C. in provincia con-
traxerat: ut epist. 4. libro decimoquin-
to. Crastinum evocatum in prima acie
contra Pompejanos procurrentem no-
minat Cæsar lib. 3. bel. civ. Evocatos
etiam Antonius habuit in Mutinensi
certamine, epist. 30. lib. 10. & Octa-
vianus, Dio lib. 45.

Pag. 137. *Cohortes*] Quas secum Ap-
pius habebat. nam exercitus universus
erat in Lycaonia, unde abesse dixit tres
cohortes epist. 15.

Aliquid negotii gerere] Contra sem-
piternos hostes Amanienses. epist. 10.
lib. 2. & 4. lib. 15. & ad Att. epist. 19.
lib. 5.

Litteræ tuæ] In quibus, cupere se
cum Cicerone congredi, scripserat Ap-
pius.

Secus] Male, secus ac vellem. sic, *A-
liter*, usurpabant, ut lib. 2. de rep. apud
Gellium, *Cum ad villam venisset, &
omnia aliter offendisset.*

Loci] Occasionis.

Correxeris] Aliquo in me officio.

Salva lege] Quæ ultra dies triginta,
post successoris adventum, non permit-
tebat in provincia permanere.

tus & accensus nominatur. & ep. 1.
1. ad Q. frat.
ag. 140. *Accenso meo*] Apparitorum
lta genera, inter quos accensi quo-
erant, dicti, quod sæpius ad ne-
arias res accirentur, ut ait Varro.
Audivi, cum diceret] Sic libro 2. de
t. *Sæpe ex socio meo audivi, cum is di-
t, socerum suum Lælium semper fere
Scipione solitum rusticari.*
igilia] Nox in tres vigilias, & in
ternas horas vigiliæ dividebantur.
abrum] Qui exercitum sequebantur,
dministrarent quæ ad bellum neces-
a viderentur. *Fabrum* autem, non
rorum, probasse Cicero videtur. de
sic in Oratore: *Jam, ut censoria ta-
loquuntur, fabrum, & procum, au-
dicere, non fabrorum, & procorum.*
Ap. Claudio] Patriciæ gentis, con-
ri, augurali, opibus, ingenio, pro-
quis, affinibus florentissimo: ut
ittam antiquorum nobilitatem, de
diximus ep. 1.
mperatori] Appellato, & a militi-
& ab senatu: qui etiam ei ob victo-
a supplicationes decreverat. epistola
ma.
Ambitiosius] Studiosius: cum nullum
ii genus soleam prætermittere.
uid ni] Ciceronis, non Appii ver-
ideo parenthesi includenda. Cur
crederem, inquit, id a te dictum?
te tuæ gentis antiqua nobilitas su-
um faciat.
ppius Lentulo] Appius succedens
ulo decedenti.
udentia] Naturalem significat.
separatim deinde rerum usum no-
at.
-banitatem] *Urbanitas & dicacitas*
idem sunt. itaque Demosthenem,
uinctilianus, urbanum fuisse, non
em. *urbanitatem* autem esse illam,
a nihil absonum, nihil agreste, ni-
conditum, nihil peregrinum, ne-
ensu, neque verbis, neque ore, ge-
possit deprehendi: ut non tam sit
ngulis dictis, quam in toto colore
adi: quales apud Græcos ἀττικισμὸς
redolens Athenarum proprium
rem. Cicero autem in oratione pro
io: *Maledictio nihil habet propositi
r contumeliam: quæ si petulantius
jactatur, convicium; si facetius, urbani-
tas nominatur.*

Virtus] Habet enim similitudinem
quandam urbanitatis.

Pag. 141. *Appietatem*] Productione
nominis fit sonitus auribus ingratus: &
simul ipsa res, nomini subjecta, defor-
matur. Appius autem novum Ciceronis
nomen, præ suo Lentulique contem-
pserat. quam superbiam irridet Cicero,
Claudiæ familiæ insitam, ut ex omni
patet historia, & his maxime Taciti ver-
bis libro 1. *Tiberium Neronem, maturum
annis, spectatum bello, sed vetere atque
insita Claudiæ familiæ superbia.*

Ornamenta virtutis] Ipsam virtutem,
a qua nullum abest ornamentum: vel,
ornamenta, illa quæ a virtute profici-
scuntur: cum *Appietas* & *Lentulitas*
nomina quidem speciosa sint, virtutis
tamen ornamenta non habent.

Hominum opinionibus] Nam re vera
non sunt amplissima, si virtute careant.
vulgus autem ipsam tantum honorum
speciem admiratur.

Vobis reliquissent] Qui ea nomina sua
virtute nobilitarunt: quorum vos no-
mina retinetis, virtutem non imitami-
ni. Ostendit Appium non a se ipso, sed
a majoribus nobilem esse.

Maxima imperia] Præturam, & con-
sulatum: quæ vocantur *imperia.* unde
illud lib. 9. ad Att. *Consules non rogantur
a prætoribus, quod majus imperium rogari
a minore non sit jus.* Præstant autem po-
testate ceteris omnibus magistratibus:
ideo *maxima imperia* vocantur. nam
censura, licet inter majores magistratus,
imperio tamen carebat.

Ad honorem] Summus enim honor
consulatus: de quo sic Livius libro se-
cundo: *Libertatis originem inde magis,
quia annuum imperium consulare factum
est, quam quod diminutum quidquam sit
ex regia potestate, numeres. omnia jura,
omnia insignia primi consules tenuere. id
modo cautum est, ne, si ambo fasces habe-
rent, duplicatus terror videretur.*

Ad gloriam] Patefacta enim & op-
pressa Catilinæ conjuratione, tantum
adeptus est gloriæ, nihil ut expetere am-
plius posset.

Superiorem numquam] Quod Appio
re ipsa detraxit, verbis restituit. nam,

] Natura ... nihil ... simul igitur & accusas, & excu... m.

...] Si tua mihi officia de... non mea quidem ... sed ... natura ... omnis ... delectaris: quo tamen ... stantiam meam ... officio, quæ ... te conferam, quasi tibi mi... fuerint, non laborabo.

... officii mei] Veritas enim, ... entia, ... viribus, ani... : delicta ... sequitur metus ... .

...] Simplice enim, aut ... aut ... quidquam ce... ... non patitur. quod ... illud epist. 14. lib. 1. ad ... *nunc scito tam deesse, ... qui cum omnia, quæ ... una communicem; ... qui sapiat; quicum loquar, ... nihil dissimulem, nihil obtegam.*

...*ficio susceptam*] Eo susceptam ut perpetuo conservarem. Hoc ... videatur ... in gratiam rediis... suspicari Appius videbatur, ... alam partem acciperet ea, quæ contra ejus existimationem a ... cero voluerat.

...*tu voles*] Ita suam humanita... ... ne pluris tamen, quam ... fecerat, Appii amicitiam æ... ... tale illud epist. 2. li... ..., *Maneo in voluntate, & ... tu, permaneba.*

EPISTOLA VIII.

...*ad urbem esses*] Antea, *Isses*: *Esses*. *Esse* autem *ad urbem* di... qui cum potestate provinciali ... e provincia revertissent, aut in provinciam profecti essent. ... scripsit Asconius: eoque modo Sallustius, & alii ejusdem æta... solebant autem, qui ob res in ... gestas triumphum peterent, ... em exspectare, donec, lege lata, ... ntes urbem introire possent. ... umpho Appium cogitasse, ex ... cognoscitur; ne triumpharet, ... ne Dolabellæ factum est, e... bro octavo.

Pag. 144. *Refrigerato*] Imminuto. sic in Verrem, *Refrigerata accusatio*. manifesta translatio: cum actionem vis frigoris impediat. sic ad Dolabellam, epistola decima libro nono: *Vereor, ne hasta Cæsaris refrixerit.* Contra *Calere* dicitur id, quod sine intermissione fit. epistola prima libro octavo: *Rumores caluerunt.* ad Attic. epist. 16. lib. 4. *Judicia calent.*

Hominum provincialium] Quibus de meo in te animo falsa narrantibus credidisti. Phryges & Lycaones nominat epist. 10.

Brevi responderem] Brevis responsio non fuit: sed brevis fortasse præ Appii querella: dixit enim, *Cum tu tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses.*

Definitum aut certum] Nam neque rem nominaverat Appius, ex qua non esse sibi amicum Ciceronem conjiceret: neque certa signa posuerat, cum ex vultu & taciturnitate de Ciceronis animo conjecturam faceret.

Pro tribunali] In tribunali: ut *Pro rostris, pro æde*; sic enim Festus interpretatur.

Possum intelligere] Quia conscius mihi sum animi erga te mei. ex quo sequitur, ut, quid a te dicatur, non intelligam.

Pag. 145. *Ex superiore, & ex æquo loco*] Et pro tribunali, & privatis in locis.

Ad legatos] Questus erat Appius, quod legatos civitatum Romam ire, ut Appium in senatu laudarent, prohibuisset.

Elegantius] Commodius: quia ita sumptus civitatum minui, ne tuam tamen dignitatem imminuerem.

Justius] Quid enim justius, quam levare sumptibus egentissimas civitates, præsertim cum ipsæ postulent?

Totum genus legationum] Hanc unam ob caussam legatos Romam ire, ut te laudarent, nesciebam.

Tuo nomine] Tui laudandi caussa.

Principes] Primarii cives.

Cum solvendo non essent] Cum ea tributa solvere non possent. ad Atticum epistola decima lib. 13. *Magius solvendo non erat.* Off. lib. 2. *In pecuniis credi-*

ditis occultat suum gaudium, ne videatur non fuisse solvendo.

Sapientem] Sapientis autem est, inepia contemnere.

Vt nunc loquimur] Non quod, *Vrbanus*, novum esset verbum, cum eo Plautus quoque non semel usus esset; sed quod nova significatio. quod enim peregrini homines ab urbanis morum elegantia & lepore vincebantur; inde cœptum Ciceronis ætate, *urbanus homo* dici, pro eo, cujus in factis aut dictis nihil odiosum, nihil inconditum, nihil turpe notaretur. epistola etiam proxima urbanitatem in Appio laudavit.

Pag. 146. *In ea enim civitate*] Ex his verbis, proxime legendum, *Synnadensium*, non *Myndensium*, conjicio: cum dixerit jam, *Idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis verbis disputavisse.*

Consilium totum] Ut Romam venirent tui laudandi caussa.

Suo sumptu] Non civitatum. dixit enim; *Vt sumptus egentissimarum civitatum minuerem.*

Legitimo] Quantum lex Cornelia

unam gallinam, quae non esset
deinde caput translatum, per
ambulavit. Haec igitur est
ceronis. Quod [illegible], ne
mam injussu meo proficiscer
quo suspicatus es, me exqui
quid, in quo te offenderem
hil feci, aut a me exquisitum
nuerem dignitatem tuam:
cium id fuit, usitatum antea
nec privatae rei caussa, nec
privato, nec ut in privato
ut in senatu gratias tibi agere
legatos intelligerem; cur in
tua privata contumelia *cogitas*
quod si tua privata res, non
ageretur; querendi fortasse
non veram, speciosam tamen
haberes. nunc, si privatae tibi
gari credidissem, plane despe
rem.

Pag. 147. *Publico orbis terrae*
Oratione 4. in Antonium:
est, orbis terrae consilium,
Et in eundem 7. *Turpe est,*
silio orbis terrae, praesertim cum
spicua, consilium intelligi desisse.

Exclusissent] Privavi eos pu

it acerbissime, accepta cogendi potte.
apitum atque ostiorum] Cum per gula capita atque ostia exiguntur tria per eos, quibus vendita sunt. Fe: *Tributorum collationum cum sit alia apite, alia ex censu, dicitur etiam idam temerarium, ut post urbem a n captam collatum est. quia proximis decem annis census alius non erat.*
g. 148. *Per magistratus suos*] Hoc axit, ne perditas ab Appio civita deatur dicere. perditas tamen per um maxime, significat in episto- Att. atque hæc ipsa tributa ita orat epist. 16. libro quinto: *Au- nihil aliud, nisi imperata ἐπικε- solvere non posse; omnes posses- omnium venditas: civitatum gemi- monstra quædam non hominis, sed estio cujus immanis.* In epistola 2. lib. 6. expilatas a suis etiam stratibus civitates, easque pecu- uo jussu redditas esse narrat.
on necessario] Nec enim ulla neces- cogebantur eas legationes Ro- mittere.
usmodi sermones] Quod ais visum quibusdam, edictum meum quasi lto ad istas legationes impedien- se accommodatum; & illud, me isivisse aliquid, in quo te offen- ;.
on debuisti credere] Aut enim, si idit, imprudens; aut, si finxit ipse, amicus.
nime liberale] Indignum homine taliter educato.
enerum tuum Lentulum] Tres igitur pius generos habuit. nam de duo- Cn. Pompeji filio, & M. Bruto, ntionem fecit epist. 4. Retulit au- ad eum Romæ. Sed mihi suspectus us est. cur enim ad hunc potius re- t, qui nusquam præterea nomina- quam ad reliquos generos? auget icionem dissensio veterum libro- : nam Lentuli mentionem pleri- non habent.
ibertum tuum] Phaniam. epist. 5.
refectum] L. Clodium. epist. 5. 6.
Auctoribus] Monent enim, ne in- amicos tale quidquam dicatur, le tu ad me scripsisti, hoc inquam: *Disputabant; ego contra disserebam.*
Disputabant] Contra te Cicero.
Contra disserebam] Cum ego te contra illos defenderem.
Dicebant] Ideo legationes a te impeditas, quia meæ laudi inimicus esses.
Voluisses] Id enim ei dixerat L. Clodius. epist. 5. & 6.
Taurum ipse transisti] Quod hominis alieni & fugientis congressum fuisse, scripsit epist. 6. ad Atticum autem epist. 16. lib. 5. *Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam se conjecit, Tarsum usque, ibique forum agit.* Et in sequenti ad eundem: *Appius noster, cum me adventare videret, profectus est Tarsum Laodicea: ibi forum agit, cum ego sim in provincia. quam ejus injuriam non insequor.*
Conventus] Juris dicendi caussa.
Pag. 149. *Non dicam plura*] Quæ mihi de te dicta sunt.
Objurgem] Quod malevolorum sermonibus aures dedisti.
Culpa est] Qui genus sermonis inducis in amicitiam nostram minime liberale.
Quod audis] Cum istiusmodi sermonibus non debueris credere.
Mea ratio] Eodem modo epist. 5. *Tua ratio postea est commutata.* Et epist. 9. lib. 1. *Mea ratio fuit alia. Mea*, inquit, *ratio constans & gravis reperitur*: pro, nihil inconstanter aut leviter commisi: perpetuam quandam in tota amicitia nostra constantiam & gravitatem servavi: cum tua ratio neque constans fuerit, id quod ex vitato congressu possum suspicari; neque gravis, cum credideris Phrygum & Lycaonum malevolis de me sermonibus. epist. 10. in extremo.
Assentiarer] Quasi consulto ad legationes impediendas meum edictum accommodaverim. quæ astutia videtur.
Callidius] Cum ironia. potius enim stultitia, quam calliditas est.
Non arbitrarer] Non enim fore putabam, ut in provinciam irem. epist. 2.
Jure optimo] Nam, si ego te in provincia læderem, tu me absentem jure optimo lederes.

Quod

Quod te putem nolle dici] Recte: nec aliter est in antiquis libris. nam illa inferiora subjungit Cicero ad Appium consolandum; *Hos ego sermones, &c.* Quis autem non laborasse Appium credat, si suæ cohorti malediceretur? debet enim, qui provinciæ præest, non ipse tantum vacare culpa, sed suos quoque præstare. quod Cicero fratrem suum Asiæ proconsulem, diligenter monet in illa præclara de officio proconsulis epistola.

Male dicitur] *Male dicere alicui*, est de fama sermonibus detrahere.

In plures] Non enim tibi, sed tuis male dicitur.

Pag. 150. *Clodius*] L. Clodius, præfectus fabrum. epist. 5.

Aliorum improbitate] Usitata ratio criminis derivandi. nam & in Ver. l. 2. *Ajunt eum*, inquit, *queri solere non numquam, se miserum, quod non suis, sed suorum comitum peccatis & criminibus prematur.*

Multi sunt] Ut reprimere non potuerim, etiam si vellem.

Non offendunt] Nec enim tu aliorum facta præstare debes.

Lacessivi numquam] Non excitavi,

Ut hominis nobilissimi] Ex
ratione potest Appii instituta.
tas enim ad liberalitatem horta
de nobilitate quid ipse sentiat,
re docuit epistola.

Limavit aliquid] Detrivit alic
traxit, imminuit, ut lima sol
moneo lectorem, cui fucum f
patior, in omnibus, quos eg
viderim, antiquis libris, pro *L*
esse, *Limabit*, uno dumtaxat e
in quo est, *Limitavit*. quo equi
librorum consensu valde move
puto, si quid obscurum nobis e
etiam corruptum videtur, p
statim repudiandum. *Limitat*
de alicujus prolixa natura, form
quod aliquis prolixe & liberalit
re consueverit, id quasi intra
reducere, quos largiendo trans
liceat.

Propter quandam tristitiam tem
Callide; ne videatur sua sponte
pio dissentire. Temporum, inqu
tio liberalitatem respuit, in qu
tasse te, si soluta mea volunta
imitarer.

Ad largiendum ex alieno] Ad
Appium. quasi ejus liberalitat

strum collegam] Collegam Appii Ciceronis in auguratu: quod legi- n procemio libri de claris orat. & ip. 2.

omisisarem] Appio quidem ita stu- eum, a Dolabella accusatum, nderet. in Bruto.

mentia bima] Vt provinciæ per nium ab iisdem obtinerentur.

g. 152. *Amanum*] Quo in monte gesserit, scripsit ad Cœlium ep. 10. sed copiosius ad Catonem epist. 4. 5.

pisuessia] Opidum Ciliciæ, cujus nasio Syriæ rex Seleucus, Grypi ob tyrannidem iniquissimam a crematus est. Appianus in Sy-

...bico ornatu] Quo plus terroris ent. finitimi Syriis Arabes sunt: facilis irruptio est. epist. 8. li-

...pejum nostrum] Quo absente in- pesp. videtur. ad Att. epist. 11. *Pompejus mibi quoque videbatur paniam iturus. id ego minime pro- quidem Theophani facile per- nihil esse melius, quam nusquam discedere.* Reversus tamen e pro- a, ut contentiones inter Cæsarem mpejum sedarentur, censuit, ut ispaniam iret: de quo sic epist. 6. i. *Eundem in Hispaniam censui. quod isset, civile bellum nullum omnino it.*

...spaniam] Quam per legatos ab- dministrabat, acceptam lege Tre- in quinquennium.

EPISTOLA IX.

153. *Vix tandem*] Quantopere eas Appii litteras exspe- t, hoc principio significat. sero nimis videtur fieri, quod vehe- ter cupimus.

...gna Ap. Cladio] Quasi aliæ Appii æ non tam ipsius voluntate, qui na- ad humanitatem inclinaret, sed ob ones improborum scriptæ sint.

...banitatem] Humanitatem illam, in urbanis hominibus agnoscitur. 7. *Homo, mea sententia, summa ntia, multa doctrina, plurimo re- rum usu: addo urbanitatem, quæ est vir- tus, ut Stoici putant.* Et epist. 8. *Te ho- minem non solum sapientem, verum etiam (ut nunc loquimur) urbanum.*

Ex Asia] Ex ea parte Asiæ, quæ ad provinciam Ciliciam non pertinuit.

Proficisci] Romam, ut te laudarent.

Appianorum] De quibus epist. 7.

Rescripsi tibi subiratus] Iracundiæ con- fessio satisfactio quædam est, præsertim cum adjunxerit, *Conscientiam meæ con- stantis erga te voluntatis.*

Liberto meo] Libertum suum vocat quod ejus uxoris libertus esset. id quod ostendit epist. 4. & 5. lib. 2. ad Att. aut duo Philotimi fuerunt, unus Ciceronis, alter Terentiæ libertus.

Cognovi] Culpam in alios confert, quo levius peccasse Appius videatur. nam omnino peccatum aliquod in eo fuit, quod audierit, & crediderit. epist. proxima: *Sin alii tecum hæc loquuntur, tua tamen, quod audis, culpa non nulla est.*

Accesseris] Non enim introierat, quia triumphum sperabat.

Fide] Post gratiam reconciliatam.

Officiis tuendis erga te observantia] *Tueri*, non est *defendere*, sed *colere*: ut epist. 68. lib. 13. *Tueber omni observan- tia patrem tuum.*

Constantia] Confirmat illud, quod dixit: *Mea ratio in tota amicitia nostra constans & gravis reperietur.* Omnino significat, se, post reconciliatam gra- tiam, amici officio numquam defuisse: itaque fidem & constantiam suam hic nominavit.

Parem gratiam] Operam Appio suam Cicero navarat in supplicatione im- petranda. epist. 13. *Cum de tuis re- bus gestis agebatur, inserviebam honori tuo.*

Studio & benevolentia] Addidit bene- volentiæ nomen; quia multi student, nec tamen diligunt.

Vel amore potius] Maior in amore vis, quam in benevolentia: sicuti plus est amare, quam diligere. epist. 14. lib. 9. *Quis erat, qui putaret ad eum amorem quem erga te habebam, posse ali- quid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea di- lexisse.* Et epist. 47. lib. 12. *Vt scires,*

eum

eum non a me diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Epist. 1. ad M. Brutum: *Clodius tribunus pl. des. valde me diligit, vel, ut ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat.* Et ad eundem ex incerto libro apud Nonium: *Sic igitur facies, & me aut amabis, aut, quo contentus sum, diliges.*

Spe] Ex tuis rebus gestis, & quia jam adeptus erat supplicationem: quæ triumphi prærogativa quædam solebat esse, ut ait Cato epist. 5. libro decimoquinto.

Facilius consequerer] Exemplo tuo, cum ego quoque Ciliciæ præsim; nec mihi, successori tuo, negari posse videatur, quod tibi concessum sit.

Pag. 154. Ἐπικούρειον] Esset hoc ejus hominis, qui Epicuri sententiam sequeretur, id est, qui ad se ipsum omnia referret, & in sua utilitate cuncta poneret. epist. 12. libro septimo.

Dignitas atque amplitudo] *Amplitudinem* & *dignitatem* conjunxit etiam. epist. 5. lib. 1.

Longi subsellii] Senatum significat, a

Quinam genere] Quo muneri[...] re; id est, quid ad te scribam, [...] remunerer.

Videar] Si, accepto a te mun[...] hil remittam.

Vt supplicatio] Pro rebus in A[...] monte gestis: ex qua victoria [...] tor appellatus est. quamquam [...] nissum etiam postea cepit. epist. [...] bro secundo, & 4. lib. 15.

Pag. 155. *Difficultas navigandi*] [...] sit enim litteras ad senatum me[...] nuario. quod ad Att. epist. 22. [...] satis ostendit.

In ipsum discessum senatus] D[...] bat senatus Aprili mense, [...] dies omnes vel ludis dabantur, [...] sti erant, vel comitiales, quibus [...] ri senatum non licebat. id quod [...] tiquis dierum fastis, quos a no[...] planatos edidimus, licet in[...] erant autem inter ludos, qui d[...] Aprili mense, Megalenses, quos [...] les curabant. Romani vero ab [...] ædilibus Septembri mense da[...] quorum item caussa senatum d[...] ex iis verbis conjicio, quæ sun[...] primo de Orat. *Dici memini*, [...]

EPISTOLA X.

[Pag.] 156. *De temeritate eorum*] Dolabellam significat, qui [Ap]pium accusaverat.

[T]ibi negotium facesserent] Te accusa[ren]t. *Negotium* & pro re simpliciter ca[pitu]r, ut alibi, & pro re molesta ac dif[ficil]i, ut cum additur verbum *Facessere*. [Qui]d autem accusatione molestius ac [gravi]ius? In Verrem: *Cum audissent ei [neg]otium facessitum*. Pro Cluentio: *Si forte negotium facesseretur*. *Facessere pe[ricu]lum*, in eadem sententia dixit in Di[vinati]one: *Exhibere negotium*, libro 3.

[Cu]m me collegi] Cum ad rationem me [...] animo revocare coepi. Sic epist. [...]b. 1. *Collegi ipse me, & cum ipsa quasi [...] sum collocutus.*

[...]*atoris*] Quod ad periculum accusatio[nis ...].

[...]] Praesertim in Pompejo, ejus [...] socero, & in Bruto genero: quos [...] Appii absolutione laborasse, patet [ex] epistola sequenti.

[...] *honori*] In adversis enim virtus [...], &, ut aurum igne, sic innocen[tia ...] sententiis judicum probatur.

[...] *Ereptum*] Recitemus Coelii verba ex [e]pistola nona libro octavo, quae locum [in]terpretantur: *Non dubito, quin perla[tum] ad te sit, Appium a Dolabella reum [fact]um; sane quam non ea, qua existi[maveram], invidia. neque enim stulte Ap[pius], qui, simul atque Dolabella accessit ad [t]ribunal, introierat in urbem, triumphique [po]stulationem abjecerat. quo facto retudit [se]rmones; paratiorque visus est, quam spe[rav]erat accusator.*

Ego semper judicavi] Nam, si trium[p]hum exoptasset, consul non deposuis[set ...]. qua de re epistola secunda libro [q]uinto, copiose autem epist. 4. lib. 15. [...] ipsa verba recitabo: cur enim [...] labori parcam, ut alios labore le[...]? *Si quisquam fuit umquam remotus [...], & magis etiam, ut mihi qui[...] sentire videor, ratione atque doctrina, [...] inani laude, & sermonibus vulgi; ego [...] is sum. testis est consulatus meus: [...] sicut in reliqua vita, fateor ea me [...] secutum, ex quibus vera gloria nasci posset. ipsam quidem gloriam per se numquam putavi expetendam. itaque & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi neglexi.*

Victor] Absolutus.

Triumphans] Tantum enim honorem, tantam laetitiam, absolutus, ex inimicorum dolore capies, quantum, si triumphans urbem introires.

Nervis] Propter virtutem tuam. translatio est a corpore ad animum.

Opibus] Dixi jam, quantumcumque est, quo valemus, *Opum* nomine totum significari.

Contestans omnes deos] Testes vocans omnes deos.

Promitto] Ad Coelium etiam epistola 12. libro secundo ita scripsit: *Post hoc negotium, & temeritatem nostri Dolabellae, deprecatorem me pro illius periculo praebeo.*

Malo enim dicere] Ominis caussa, *dignitatem* potius, quam *salutem*, nominat; ne periclitari Appius de salute videatur.

Pag. 157. *Gravitate imperatoris*] Ponderis enim plus habebunt officia mea, ob acceptam mihi ex imperatoris nomine dignitatem.

Suscepturum officia] Ne quis ex provincia Romam iret, ut adversus Appium testimonium diceret. hinc illud epistola sequenti: *De mercenariis testibus, a suis civitatibus notandis, nisi jam aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam.*

Omnia volo a me & postules & exspectes: vincam meis officiis cogitationes tuas] Non dissimilis illa sententia epistola sexta libro primo: *A me omnia summa in te studia officiaque exspecta. non fallam opinionem tuam.* Et hic infra: *Quid mihi mandasti, in quo non exspectationem tuam diligentia mea vicerim?*

Injuriam mihi fieri putabam, cum rogabar] Tale illud epistola nona libro primo: *Tua res mihi tanta cura sunt, ut me nolim admoneri; rogari vero sine magno dolore vix possim.* Ideo dixit epist. 13. lib. 9. *Peto a te, vel, si pateris, oro.* Rogaverat autem Appium Cicero, ut praestaret sibi quidquid posset pro salute sua. & Coelius epist. 9. lib. 8. *Appius in te maximam spem habet.*

Pom-

Pompejum] Socerum filiæ tuæ.

Vnum ex omnibus] Pluris facio, quam omnes.

Brutum] M. Brutum, Appii generum. epist. 4.

Facinus] Quod non liceat.

Dedecus] Quod non deceat. gravius autem *Facinus*, quam *Dedecus*.

Pontinius] C. Pontinius, Ciceronis legatus, prætorius, qui de Allobrogibus triumphaverat, Appio ipso consule adjuvante. epistola decima sexta libro quarto ad Atticum: *Erat cum Pontinio Appius consul.*

Tractatus est] Quia consul Appius, ut proxime dixi, adjutor ei fuit in obtinendo triumpho.

Fide] Cum debitam amicitiæ fidem præstitisti.

Pag. 158. *A me invitissimo*] Sic malo, quam, *Invitissime*: nam, Pontinium non libenter discessisse, verba illa satis ostendunt, *Maximis rebus sum coactus.* nunc significationem suæ voluntatis & amoris in Pontinium Cicero dat, cum inquit, *A me invitissimo.*

Laodiceam] Vt in provincia operam daret, ne testes in Appium Romam

Navare] Præstare, tribuere

Hominum atque ordinum] E[...]
quoque nona libro primo, cu[...]
homines & ordines: *Cum me [...]
centuriatis, cunctis ordinibus, hom[...]
que incumbentibus, omnibus [...]
viribus resp. recuperasset.* Ordine[...]
in civitate tres fuere, senatus, e[...]
plebs.

Minime miranda, & maxime ju[...]
Nec miror, & gaudeo, dixit epist[...]
ma libro 10.

Ampla] Vt mihi plurimis in [...]
usui esse possit.

Pag. 159. *Iucunda*] Ob mult[...]
vitates. addit enim, *Iucunda*, ne[...]
tur eum diligere duntaxat hom[...]
caussa.

Vna] Vna in primis. habet [...]
tam definiendi, quam augendi [...]

Adolescente] Dolabella.

Duobus capitis judiciis] Epist[...]
lib. 6. scribit se Dolabellæ peric[...]
defuisse. *Capitis* autem *judicium* [...]
quo libertas aut civitas amitteba[...]

Oblivisceretur] Amicitiæ, quæ [...]
cum intercedit, rationem non ha[...]

Vel ornamentis, vel præsidiis] [...]

s, sermones habiens esse cum sum-
ppii laude dixit epistola octava.
alienum tempus est] Ne satis gravem
accusatione, cursum sustinenti hoc
m addam molestiæ.
[illegible]]. Quia significatur in tuis
suspicio quædam & dubitatio.
[illegible]] Has de re vide epistolam
[illegible]m.
[illegible] , *magis aperte inimicus*] Si
, est, qui se veteribus ita libris ad-
, ut locum conjecturæ nullam
; legat hic, *Sic jam magis*
inimicus essem. nam ita diserte ac
in antiquioribus libris, etiam in
Mediceo, scriptum est. sin perqui-
veritas est, & licet a mendosis
[illegible] distinguere : dubitandum,
, non erit, quin hic pro, *Sic*
ponatur, *Si clam*; pro *Essem*,
quod olim a singulari viro, Petro
[illegible] Parisiensi, Episcopo Vaurensi,
ab adolescentia mea dilexi vehe-
[illegible] & colui, acute animadversum
probavi, ut imprimi voluerim. ne-
hæc postea conjectura hominibus
[illegible], cum & ipsi has epistolas emen-
, displicuit.
[illegible] *sunt is*]. Epist. 8. *Si quis est, qui*
[illegible] *bona fide in gratiam putet redire*
, *non nostram is perfidiam coarguit,*
indicat suam.
obscuro odio] Si clam te odissem.
d proxime dicit.
quo tibi nihil nocerem] Iterat illud,
potui, si te palam odissem, minus,
tibi obesset, facere?
Ad me adire quosdam memini, nimi-
ex Epicteto, qui dicerent] Quis non
, abundare illud, *Nimirum ex Epi-*
? quod vitium nec olim in nostris
[illegible] hærem passus sum ; & nunc eo
[illegible] in sententia confirmor, quod a
[illegible]ibus octo libris nostram opinio-
m video comprobari. Præterea, non
Epicteto, sed ex multis civitatibus
Ciceronem adiere, ut immoderatis
[illegible]ibus levarentur, quod epistola o-
[illegible] demonstratur his verbis : *Apamea*
[illegible], *multarum civitatum principes*
detulerunt, sumptus legatis decerni
magnos. Adde his Lambinum in
[illegible].
Nimirum ex Epicteto] Licet alii cre-
dant quod lubet, ego tres illas dictio-
nes, *nimirum ex Epicteto*, Ciceronis
esse non existimo, neque hactenus in
vetustis codicibus inveni : ut mirari non
satis possim, Florentinis qui venerit in
mentem affirmare, in omnibus eas esse
libris manuscriptis : cum ego in nullis
hactenus quidem legerim : quanquam
& multos, & vetustissimos habuerim.

Pag. 161. *Non tam imperavi, quam*
censui] Non tam hoc imperii, quam
judicii fuit. non hoc pro imperio feci,
sed quod ita faciendum censui.

Ad legem Corneliam] Sumptum vi-
detur lex Cornelia definiisse, cum ad eo-
rum laudem, qui provinciis præfuissent,
legationes Romam mitterentur. hoc il-
lud spectat, quod scriptum est epist. 8.
Laudaturum me, si quis suo sumptu functus
esset officio ; concessurum, si legitimo ; non
permissurum, si infinito.

Rationes civitatum] Tabulæ publicæ,
in quas accepti expensique ratio refertur.

Induxit] Usurpari solitum est hoc
verbum in expensis perscribendis. eo-
dem modo locutus oratione 2. in Rul-
lum : *Ut agros*, inquit, *a vobismet ipsis*
emptos, quanti velletis populo Romano in-
duceretis. Et in Verrem libro primo :
Tutores, pecuniam prætori si pupilla nomine
dedissent, grandem præsertim, quemadmo-
dum in rationem inducere possent, non vi-
debant.

Non modo sublatos] Vetitos, edicto
meo.

Quererer] Quod levissimis homini-
bus aures præbueris. epist. 8. *Tua, quod*
audis, culpa nonnulla est.

Hoc tuo tempore] Cum sis reus, nec
addere laboranti molestiam debeam.
epist. 9. libro primo : *Scripsi tres libros*
de temporibus meis. epist. 6. libro se-
cundo : *Novitate meorum temporum.* ad
Att. epist. 12. libro undecimo : *Eum ti-*
bi commendare hoc meo tempore non audeo.
Non videtur hoc loco, quod ad refel-
lendas Grammaticorum inanes nugas
pertinet, omittendum. Clamant, ac
pæne jurejurando confirmant, in iis re-
bus, quæ ad secundam personam refe-
runtur, semper *Iste*, non *Hic*, usurpari
solitum in Latina lingua. qui si dili-
genter, quam late patent usus Latini
sermonis, attendissent : non dubito,

I quin

quia aliter sentirent. de Appii accusatione dixit hic Cicero, *Hoc tuo tempore*, non *isto*. & ad Furnium, epist. 25. libro decimo: *Hac ambitiosa festinatio*, cum tamen de Furnii festinatione loqueretur. Cœlius etiam epist. 8. lib. 8. *Hac exiguitas copiarum*: de provinciali Ciceronis exercitu. Hujus generis exempla, quæ vitandæ satietatis caussa prætermitto, Cicero multa suppeditat: qui mihi vel unus pluris est, quam omnes Grammatici.

Nihil de te] Non contra te, sed pro me disputabo.

Nihil in me] Multis argumentis ostendit, cur Appius malevolorum sermonibus non debuerit credere. argumenta autem ducit primum a persona sua, cum ait, *Nihil in me*: deinde a persona Appii, cum subjungit: *Florentissimi hominis*: tum a tempore, in eo, *Ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis*: ab ipsa re, cum inquit, *In ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis*: ab ingrati animi culpa, cum inquit, *Quid erat autem*: a constantia sua, *Quid in consulatu tuo frustra mecum egisti*: ab utili, *Quid mihi*

Florentissimi hominis] Em
Quid est caussæ, cur mihi non
complecti hominem florentem
honoribus, ingenio, liberis, prop
nibus, amicis.

Ejus oppugnationem oppugn
vincia] Idem epist. 8.

Cujus laudem] Præsertim
tione, de qua in epist. ult.

In qua nihil obsis] Dixit id
ante. Et similiter in Vatin
jecturam faceretis, qualem mihi
me L. Metellum fuisse putaretis,
rebus obesse mihi possit, cum mi
aperta cupiditate fuerit, in qua
fuit.

Ne tunc quidem] Ne temp
dem exsulii mei, cum actum d
restituendo.

Prope necesse esset] Quia fu
P. Clodius, me oppugnare.

Eas agere partes] Oppugnat
meam.

Cognovissem] Reversus in p
exsulio.

Expetisset] Nam, qui in g
viti redeunt, rursus amicitiam
scindunt. Utitur Cicero hoc

communiter cum collega: illa *ia Dolabella.* Simile illud ɔ. 12. *Sed hæc tolerabilia: il-* *tandum.* Et Phil. 2. *Sed hæc* *ud vero recens, Cæsarem meo* *rfectum.*

ı *tandem popularis*] Notandi ratio, colligata sententia orum ambitu, & inducto argumentorum initio: ut *Vetera jam ista, & religione* *nsecrata: quid in hac rep.* *ıe viros, ob remp. interfectos,* *bitramur?* Et in Verr. libro *vatim hoc modo: quid publi-*

illustris in gratiam] Cum in civitate viri in gratiam on potest esse obscura illa re-, præsertim ex gravissimis accedit illud, quod, cum in r Pompejum rediissent, au-opibus eximium, illustris eo ımine reditus in gratiam fuit. em in gratiam auctore Pom-pistola Ciceronis ad M. Bru-s testimonio utitur Quincti-:ellexi.

imprudentiam quidem errari *suspicione perfidia*] Confirmat l scripsit Cœlius epist. 9. li-ı de Appio a Dolabella accu-*quo simultates si tibi non fuis-* *us tibi de tota re esset. nunc, si* *nmam veritatem legitimum jus* *ıendum tibi erit, ne parum sim-* *andide posuisse inimicitias vi-* ı oratione pro Gabinio: *Ego* *micitias tuendas semper putavi* *ione & fide, tum eas maxime,* *:x inimicitiis revocata in gra-* *terea quod integru amicitiis of-* *rmissum, imprudentia, vel,* *nterpretemur, negligentia ex-* *fenditur: post reditum in gra-* *d est commissum, id non negle-* *olatum putatur, nec imprudentiæ* *dia assignari solet.*

mi sacerdotii] Auguratus. fuit ıue augur. epist. 4. & libro st. 13. *Amplissimum* autem *totium*, non quia ceteris præ-n ea quidem dignitas pontifi-mi fuit; sed quod esset inter amplissima. Pontificatum autem maximum vere *sacerdotium amplissimum* vocat Phil. 13. Augures autem inter sacerdotes fuisse, indicat Plinius lib. 8. cap. 28. his verbis: *Artem auguria fecere apud Romanos: & sacerdotum collegium vel maxime sollemne est.*

Restitutum] Cum me ab exsilio revocavit.

Cum ipse abesset] Diu absuit Pompejus, bellorum caussa. gessit enim Hispaniense, Piraticum, Mithridaticum; cum Cicero aut magistratus gereret, aut certe senator esset.

Contentionem meam] Summum studium. epist. 9. lib. 1. *Cæsaris, ut illum defenderem mira contentio est consecuta.* epist. 6. libro secundo: *Quantopere mihi esset, omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum.*

Pro Milone] Reo ob necem P. Clodii.

Adversantem actionibus suis] Cicero enim pro Milonis, amicissimi sui, salute contendebat: Pompejus consul id, quod e repub. esset, diligenter curabat: itaque, cum judicium de Milone fieret, forum armatis militibus sepsit: quod queritur Cicero in oratione pro Milone.

Pag. 164. *Invidia*] Quia suspicio fuit, consilio Ciceronis Clodium a Milone interfectum: idque Plancus & Q. Pompejus tribuni pleb. seditiosis concionibus persuadere populo conati sunt.

Armis denique texit suis] Exercitum eo tempore Pompejus in urbe habuit, ne quid respubl. ei commissa, detrimenti caperet. quam rem, ut novam & injustam, accusat Cæsar his verbis libro tertio de bell. civ. *Non nullos ambitus Pompeja lege damnatos, illis temporibus, quibus in urbe præsidia legionum Pompejus habuerat, in integrum restituit.* Quod autem ait, *Texit*, explanatur hic locus epistola Balbi lib. 9. ad Att. in qua sunt hæc: *Mihi placet, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti a Pompejo temporibus Milonianis.* Præsidium autem illud Cicero petiit metu plebis ob Clodii necem concitatæ.

Phrygi, aut Lycaoni] Phrygiam & Lycaoniam ad provinciam Ciliciam pertinuisse, vel hic locus ostendit.

Filius] Cneus. nam Sextum Libonis filiæ virum fuisse puto: ut diximus ep. 4.

EPISTOLA XI.

. 166. *Pyramum*] Ciliciæ fluvium.

Lajestatis] Quo cum crimine Dola- a reum fecerat.

ormultum ante] Respuunt hoc aures e, cum Latini sermonis consuetudo, *multo ante*, requirere videatur. quan- m, Valla quid scripserit, non me fu- sed in antiquis fere omnia, (quam- m, mendosa non esse, quis præstat?) ı omnia tamen imitor.

nsignibus ad laudem viris] *Insignia ad eximiam laudem*, dixit etiam in Ora- t.

bumplexus] Præ gaudio ex tua absolone suscepto.

de ambitu vero quid interest, inquies, de majestate] Hactenus Appio, ju- o majestatis absoluto, gratulatus est ero: deinceps bene ominatur de bitus judicio, quod supererat. æque m in utroque crimine expertem cul- esse Appium ostendit: ipsumque in- it hoc modo interrogantem. Putas n esse, de ambitu & de majestate olvi, an aliquid interesse? id est, exitus fuit judicii de majestate, eun- ı ne fore putas ejus judicii, quod de bitu fiet? Respondet Cicero. Ad quod agitur, ad caussam tuam ni- interest. nam, etsi diversa sint cri- na, nec necesse sit, qui de maje- e absolvatur, eundem absolvi de bitu: tamen, cum tu majestatem eris, ambitum non attigeris, quis idem judicii exitum non exspectet? soluta hac parte, quæ tum ad gra- ationem facti judicii, tum ad amo- ıdam futuri molestiam pertinet, avertit Cicero orationem contra olabellam; ut Appium duplici affi- t gaudio, primum ex iis, quæ de o jam dixit, deinde ex iis, quæ in s accusatorem dicturus est. Verum- nen, inquit, ex duobus crimini- s, quæ tibi objicit accusator, alte- n in ipsum potius conferendum vi- ur; cum sit majestas, ut Sulla sua e sanxit, ne in quemvis impune de- mare liceat; ille vero te prorsus in- centem, ut ostendit judicii exitus, accusavit: itaque lege Cornelia puniendus: ab altero autem cum te longissime abesse omnes judicent; (honorum enim tuorum cursus cui suspectus umquam fuit?) sequitur, ut improbe te Dolabella, malevolentia impulsus accuset.

Pag. 167. *Declamare*] Palam maledicere, ac de fama detrahere. quod si majestatis crimen est: multo magis, cum homo innocens accusatur.

Ambitus] Ambitum esse, cum honores pecunia quæruntur, ignorat nemo.

Ita apertam vim habet] Hoc loco *Vim* accipio pro natura: ut sit quasi ambitus definitio. sic locutus libro primo Off. *Duplex est vis animorum atque natura.* & in Orat. *Eloquentiæ vim & naturam explicemus.*

Improbe] Improbus est, vel qui ambitum accusat, vel qui defendit. cum enim largitio facta, aut non facta ignorari non possit; nemo vir bonus ejus delicti nomine quemquam accusabit, quo eum vacare satis liqueat. rursus nocens reus improbe defendet, quod multorum testimonio probetur. improbus igitur Dolabella, qui te de ambitu accuset, cujus honorum cursus nemini suspectus umquam fuit. Hoc totum pro Appio contra Dolabellam, generum suum, tempori serviens Cicero collegit: quod factum excusat in epistola ad Cœlium lib. 2. his verbis: *Quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? quid agas? sic vivitur.*

Risu] Patefacta, atque exagitata accusatoris tui levitate ac stultitia.

Bonorum & fortium] Nam neque timida probitas, neque improba fortitudo utilis reip.

Pag. 168. *Vel ætatis*] Non modo honoris, verum etiam ætatis.

Orba] Ut orbati parentibus pupilli suos tutores caros habent, incolumesque esse cupiunt.

Pompeji & Bruti] Unam ex duabus Appii filiis uxorem duxerat Cn. Pompeji filius, alteram M. Brutus. epist. 4. Brutus vero & laudavit reum Appium, & defendit. illud ex Diomede, hoc ex libro de claris Orat. constat.

Fidem] Affinitati debitam.

...er Appium accusat, quod improbo... sermonibus crediderit. nam de vi... congressu queritur epist. 6. de Ap... norum vero ædificatione impedita ... se epist. 7.

Quod genus querela] Non enim te, ...ed improbus ipse esses, sed quod im... crediderisses, accusavi.

Diserta] Ornate loquentes.

Aristarchus] Grammaticus Alexan... ...us Aristophanis discipulus, ut in ...isio & Suida legimus. is Homeri ...sus judicavit, ut veros ab adulterinis ...erneret. epist. 10. lib. 9.

...] Ap. Claudio Cæco, qui cen... ...aquam Claudiam in urbem per... ..., anno urbis CDXLI. sed is anti... ..., quam proavus. parum enim ...liter Cicero temporum rationem ...minat. Quid, quod idem in hujus ...p. Cæci mentione non solum ab hi... ...discrepat, cum appellet hic proa... ..., qui longiore distat intervallo, ...ipse etiam sibi non constat: nam ...em in hac epistola proavum, in ora... ...ne de haruspicum responsis abavum ...odii vocat. *Ne id quidem sentit*, in... ..., *conniventes illos oculos abavi tui* ...*optandos fuisse, quam hos flagrantes* ...? Fuit autem Ap. Cæcus P. Clo... ...non proavus, aut abavus, sed trita... ...: quod ex fastis maxime Capitoli... licet colligere. similis *ἀνισορροπία* Ci... ...onis in oratione pro domo cognosci... ...: *C. Atinius*, inquit, *bona Q. Me... avi tui, Q. Metello consecravit.* ...ellum Macedonicum (hunc enim ...ificari, ex Plinio lib. 7. c. 44. & ...one Liviana lib. 59. cognovimus) ...m appellat Q. Metelli Nepotis, qui ... consul erat, cum proavus ejus, ...a avus fuerit. nam Macedonici filius ...aricus genuit Nepotem, patrem ... Nepotis, quem Cicero appellat: ...d Pedianus in commentario Corne... ...æ, & fasti etiam Capitolini decla... ...t.

EPISTOLA XII.

Virtutis, industria] Multis rebus or... nat virtus & industria: sed multis ...ute præditis non numquam defuit ...ustria; qua excellunt ii, qui & prompte res aggrediuntur, & diligenter perficiunt.

Pag. 170. *Ne in tabella quidem lata... bra*] In tabellis quibus judices absol... vebant, aut condemnabant reos, la... tere poterat malevolentia. quis enim sciret, a quo damnatus esset? quæ ta... men in tabellis occulte impugnare Ap... pium malevolentia potuit, nulla fuit: quoniam sententiis omnibus absolutus est.

Non horum temporum, non horum ho... minum atque morum] Tempora sunt inimica virtuti, hominum voluntas ad flagitium propensa, mores consuetu... dine corrupti. quis igitur exitum ju... dicii tui tam gloriosum exstitisse non miretur?

De me autem] Quod autem ad filiam meam, accusatori tuo collocatam, per... tinet: suscipe meam personam, et pu... tes te esse, qui ego sum: tum intelli... ges, mihi ignoscendum esse, nunc hæ... sitanti. quia nec tu facile inveneris, quod dicas. hæsito autem, quia neque possum dicere probari a me novam affi... nitatem, quæ cum accusatore tuo con... tracta sit; nec improbare debeo, ne malis omnibus prosequar eam rem, quam tu quoque mihi prospere cupis evenire.

Eum te esse finge qui ego sum] Epi... stol. 23. lib. 7. *Fac quasi, qui ego sum, esse te.*

Si facile inveneris] Tibi accidet, quod nunc mihi, ut non invenias, quod di... cas. ita intelliges, ignoscendum nunc esse hæsitationi meæ. quod si inveneris, quod dicas, ne ignosce.

Hæsitationi meæ] Quia non possim explicare, utrum mallem, factas, an infectas cum Dolabella nuptias. si fa... ctas, lædi videtur amicitia nostra, cum accusatoris tui affinitatem probem: si vero infectas, non ominabor optime de filiæ conjugio. quod cum ita sit, æquum est, a te ignosci hæsitationi meæ. sin aliter sentis: finge te esse, qui ego sum, tu quoque hæsitabis.

Sed ita cecidisse] Sed quod ita ceci... derit, ut agerentur eo tempore, cum tu reus esses; omnino felicitatem ali... quam & spero, & opto; verumtamen cum hac spe conjunctus dolor est, quod

[Si]multas] Simultas occultum & [...] post benevolentiam odium [...]

[Di]ssimulabat] Non simultas, quæ tunc [...], sed ejus memoria.

[...] reconciliata gratia] Ideo scri- [...] Cœlius ad eum epist. [...]. lib. 8. [...] tibi erit, ne parum simplici- [...] candide posuisse inimicitias vi- [...].

Affinitas] Dolabellæ, Appii accusa- [...].

EPISTOLA XIII.

[Pa]g. 173. QVasi divinarem] In ipso litterarum exordio a suis [...] officiis benevolentiam ca- [...] quod multum valet ad id, quod pe- [...], impetrandum. Incipit autem, [...] divinarem; quia, cum Appio [...] [gratul]ationem curavit, revera de pro- [...] non cogitabat: itaque dixit e- [...] *Cum & contra voluntatem meam, [...] opinionem accidisset, ut mihi [...] imperio in provinciam proficisci necesse [...].* Ita & auget officium suum erga [...], & se ipsum ambitione libe- [...].

[...] in officio] In supplicatione.

[...] rebus gestis] Pro quibus sup- [plic]ationem petebas.

[...]] Hoc verbo summa di- [...] declaratur, quam domino ser- [...], &, nisi sint improbi, præ- [...].

[...], *quam acceperas, reddidisti*] [...] est, acceptum beneficium [...] dissimulare: liberalitatis, etiam [...] verbis: idque genus omnino [...] est gratiæ referendæ, quo [...] Cicero. Est autem præclara [...] eos consuetudo, qui mutuis offi- [...] amicitias ita colunt, non ut paria [...], sed ut majora, quam accepe- [...], reddere conentur. ita, quos fru- [...] amor parit, iisdem alitur atque [...]etur, nec umquam aut sine amore [...], aut sine fructibus amor est. [...] Bruto: *Illud Hesiodium laudatur a [...], quod eadem mensura reddere ju- [...] quæ acceperis, aut etiam cumulatio- [...] possis.* Et lib. 1. Offic. *Si ea quæ [...] utenda, majore mensura, si modo possis, jubet reddere Hesiodus: quid- nam beneficio provocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multo plus afferunt, quam acceperunt?* ad Att. epist. 12. lib. 15.

Quod enim ad me non perscripsit]. Tribus modis hanc explicare sententiam potuit, vel affirmantibus verbis, hoc modo, *Omnes ad me perscripserunt:* vel geminata negatione, sic, *Nemo ad me non perscripsit:* vel interrogando; quod fecit, quia modus hic efficacior est, quam reliqui duo, & ad significandum valet plurimum.

Auctoritate orationis] Qua ceteros commovere potuit. cujus enim vita probatur, cujus in privatis publicisque cognita virtus est, ejus exemplo facile ducuntur omnes.

Sententia] Qua Ciceroni supplicationem decrevit.

Demum veniendo] Ad magistratus, ut eos de supplicatione Ciceronis rogaret. epist. 9. lib. 1. *Nostrum studium exstabis in conveniendis magistratibus.*

Nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse] Nihil cuiquam faciendum reliquisse, plane omnia fecisse mea caussa.

Hæc mihi ampliora multo sunt] Appii amorem supplicationi, atque adeo rebus omnibus, quæ proficisci ab amore possint, anteponit. non enim amor ob utilitatem, sed utilitas ob amorem æstimanda.

Quam illa ipsa] Similem sententiam usurpavit in re dissimili, lib. 2. de Legib. *Sunt hæc majora, quam illa ipsa, quorum hæc caussa præparantur.*

Laborantur] Cum labore fiunt. Usus est eodem verbo nescio quo libro, ex quo Lactantius lib. 7. cap. 11. hæc recitat: *Nihil est, quod sit manibus humanis laboratum, quod non aliquando ad interitum redigatur. Elaborari*, dixit epistola 16. lib. 9.

Insignia virtutis] Honores.

Sed virtus] Testimonium virtutis mihi das, cum hæc mea caussa facis. quam ego laudem pluris, quam illa ipsa, in quibus operam ac studium ponis, debeo æstimare.

Mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam amicitiam] Alii fructum sibi pro- ponunt

LIBRI IV.

TOLA I.

batius] Jurisconsul-
, ad quem misit To-
it in Gallia cum Cæ-
vile commendatus a
r. epist. 5. lib. 7.
] Et quidem cum
er jocatur in epistola

versus e Cilicia. nam,
em ingressus non est.
Ad urbem accedere,
, de iis, qui extra
iphandi spe, mora-

s nostrum] Quid nos,
, deceat agere. Li-
æsarem neutram par-
l in urbe, vel, ubi
nge ab armis tutam
ducere. id Pompejus
qui discedens ab ur-
n se loco habiturum,
is non fuisset. tueri
ompejus videbatur,
nesque fere magistra-
: sed Cæsaris castra
bonos ac sapientes ci-
ero & fuit, & habi-
are sollicitabat officii

va, incolumi, stante
locutus est, cum de
ır. epist. 30. lib. 7.
ndum] Nunc enim
fflicta repnb.
m translatione, *Re-*
t epist. 4.
sset in provincia.
] Nam, cum M. Mar-
ovincias Gallias ante
, & privilegium Cæ-
ulus concesserat, ut
petere posset, eri-
ulpicius collega re-
m putaret ea rescin-
isserat; eamque fore

civilis belli caussam intelligeret. Suetonius.

In consulatu] Consule Sulpicio in provinciam Cicero profectus est. ep. 5. lib. 3.

Post consulatum] Cum C. Marcellus, M. Marcelli frater patruelis, consul eadem in Cæsarem tentavit: ut scripsit Suetonius. is enim consulatum ex Marci fratris auctoritate gessit: ut legitur in epist. 9. cui successit L. Lentulus, & ipse Cæsaris caussæ acerrimus adversarius.

Veneram] Ex provincia. venit autem pridie non. Jan. L. Lentulo, C. Marcello coss. abfuit igitur toto anno, quo C. Marcellus, Marci frater, cum L. Paullo consul fuit.

Solus eram] Cum dixerit, suam & Sulpicii sententiam de rep. eandem fuisse; solus non fuit. quare, *Solus* accipio, id est, cum paucissimis.

Rudis] Quattuor caussas colligit, cur pacem suadens nihil profecerit: primum, quod sero venerit, ita jam aucta discordia, ut sedari vix posset: deinde, quod optimæ sententiæ socios non habuerit: tum, quia parum auctoritate valuerit, quod in publica caussa, cum sero venisset, rudis esse videretur: postremo, quod in homines pugnandi cupidos inciderit. significat autem maxime L. Lentulum consulem, Domitium Ahenobarbum, Scipionem Pompeji socerum: quos etiam tacite carpit ep. 14. & lib. 6. epist. 21. lib. 9. epist. 6. lib. 16. epist. 10. & ad Att. epist. 11. lib. 8.

Nihil] Cum jam occiderit resp. quod proxime dixit.

Quam honestissime] Ut in his miseriis quam licet honeste vitam traducamus.

Nec enim] Caussam affert, cur nemo sit, quicum sibi potius, quam cum Sulpicio, communicandum putet. Nosti, inquit, egregie, quid clarissimi viri fecerint, quid doctissimi faciendum præceperint. itaque, quid nobis quoque faciendum sit, optime judicabis.

Cla-

Clarissimorum] Clarissimos & doctissimos, quia tum a rebus, tum a libris petitur prudentia.

Quos semper coluisti] Quorum libros diligentissime legisti. sic enim interpretor. aut, si quid hoc ad homines ipsos potius, quibus ob doctrinæ præstantiam Sulpicius honorem semper habuerit, referre malit; valde non contenderim: modo illud, *Præcepta*, sic accipiatur, non quæ e sermonibus viventium, sed quæ ex doctissimorum libris accepta sint.

Pag. 177. *Te frustra in senatum*] Aperire incipit sententiam suam, quam paullo post clarius etiam ostendit, cum ait, urbem esse sine legibus, judiciis, jure, fide; ut in ea bonis, ac sapientibus civibus, quales Cicero & Sulpicius habiti sunt, vix jam honestum esse domicilium videretur.

Conventum senatorum] Nam senatus appellari non debet, in quo nec senatores multi, nec eorum libera, metuque soluta voluntas est. non enim decerni quidquam potest, quod ei displiceat, cujus arma dominantur. erat urbs hoc tempore, ac tota jam Italia in Cæsaris potestate, Pompejo in Græciam,

Cum me rogaret] Formiis: epist. 17. & 18. lib. 9. ad Att- tur.

De pace] Ut ageretur de c Cæsaris, & Pompeji.

De Hispania] Senatui non Cæsatem in Hispanias contra legatos proficisci.

Ostendi me esse dicturum] lib. 10. ad Atticum: *Quid esse ce dicturum, dixi; ipse vald vit.*

Dicta sunt] In senatu, antequ sar iret in Hispanias.

Rem vides, quo modo se hab ditum reip. statum demonstra firmet quod dixit, nihil jam colloquantur, in quo reip. possint. Notandus Latini ser sus: *Rem vides, quo modo se ha* vides, quo modo se res habea Cœlium, epist. 8. lib. 8. *N lum, quam tardus.* & ad Att lib. 14. *Nosti virum, quam* Terentius in Ad. *Illum, ut vi* & Plautus in Aul. *Tu me,* *qualis sim, scio.* & Cæsar lib. 1 *Rem frumentariam, ut satis com portari posset, timebant.*

...] Pertinet, opinor, hoc ad ...cas pecunias: quarum in solutio... nisi judicia fiant, debitores fidem ... præstant. Pro lege Manilia, *Sci... inquit, Romæ solutione impedita, ... concidisse*. & Cæsar lib. 3. de bel... *Cum fides tota Italia esset an... neque credita pecunia solveren...*

Relictam direptioni & incendiis] Pom... & consulum fuga. nam cum Cæ... primum Pisaurum, Fanum, Anco... deinde Iguvium, Auximum oc... tantus repente, his verbis an... in urbe terror invasit, ut, cum ... consul ad aperiendum æra... venisset, ad pecuniam Pompejo ... proferendam, protinus, aper... sanctiore ærario, profugeret. Cæ... adventare, jam jamque adesse ... falso nunciabantur. hunc ... collega, & plerique magi... consecuti sunt. Cn. Pompejus, ... ejus diei ex urbe profectus, iter ... legiones habebat, &c. Hoc ipse ... scripsit lib. 1. bel. civ. Dio l. 41. Cicero ipse ad Tironem, epist. 11. ... 16. *Patriam ipsam vel diripiendam, ... inflammandam reliquimus*. & ep. 2. ... 8. ad Att. *Non expulsi, sed evocati patria; quam non servandam ad redi... nostrorum, sed diripiendam inflam...dumque reliquimus.*

Audeam] Eo redacta res est, ut nec ... quidquam audeam: cum tamen ... multa, vel sine spe, soleamus. ... illud lib. 1. de Orat. *Insperanti ... sed valde optanti, cecidit, ut in ... sermonem delaberemur.*

...] Sæpius, antecedente *Si* usur...: interdum tamen simpliciter, ut ... 1. de Orat. *Plerique ad honores adi... & ad remp. gerendam nudi ve... atque inermes, nulla cognitione ... nulla scientia ornati: sin aliquis ... unus e multis, effert se.*

Homini prudentissimo] Eidem in epi... sequenti summam tribuit sapien..., in tertia prope singularem.

Colloqui] De officio utriusque no... quod Trebatius scripserat.

Longius] Formiis enim, aut prope, ... initio belli civilis. epist. 10. lib. 16. ... *regiones descripta sunt, quam quis- que partem tueretur: nos Capuam sumpsimus*. Et epist. 11. *Ego adhuc ora maritima præsum a Formiis*. Et ad Att. epist. 11. lib. 7.

Invitus] Quia relicta sit direptioni & incendiis, & quia non leges in ea, non judicia, non jus, non fides ulla sit. epist. 30. lib. 7. *Cupio aliquo pervenire, ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam.*

Si quid] Si quam ob rem.

Exire ex urbe] Ut colloquamur.

Fortasse arrogo] Fortasse enim mihi assentor, cum mihi tantundem, quantum tibi, tribuo. *Arrogare* dicimur nobis ea, quæ nostra non sunt.

Statueremus] Ut nobismetipsis consulamus: quoniam nihil jam videmur opitulari posse reip.

EPISTOLA II.

Pag. 179. *Philotimum*] Libertum Terentiæ Ciceronis. epist. 3. lib. 8. epist. 18. l. 14. & ad Att. epist. 5. lib. 6.

Postumia] Uxor Sulpicii, de qua Suetonius in Julio sic: *Pronum & sumptuosum in libidines fuisse constans opinio est, plurimasque & illustres feminas corrupisse, in quibus Postumiam Ser. Sulpicii, Lolliam A. Gabinii, Tertullam M. Crassi, Cn. Pompeji Muciam.* Hoc nomen cum originem inde duxerit, quod, qui post humatum parentem nascerentur, *Postumii* dicebantur, tamen in antiquis nummis, & lapidibus Capitolinis sine aspirandi nota scriptum est.

Servius] Sulpicii filius, patris prænomine; quo appellabantur filii primo loco nati. Hic Sulpicii filius ad obsidendum Brundisii Cn. Pompejum ivera. epist. ultima lib. 9. ad Attic. & 3. & 12. lib. 10. ad eundem.

In Cumanum.] Quo posset cum Cicerone colloqui. epist. 8. lib. 10. ad Att. *Servium, inquit, exspecto: rogor enim ab ejus uxore, & filio.*

Meum consilium] Quid tibi agendum sit.

Auctoritate] Ob honores magna cum laude administratos. gesserat autem Sulpicius biennio ante cum M. Marcello consulatum.

Quid rectissimum sit] Eadem sententia epist. 19. lib. 5. iisdem fere verbis: *Quid rectum sit, apparet; quid expediat, obscurum est.*

Non potest esse dubium] In epist. 19. lib. 5. dixit, *Dubitare non possumus.* ostendit eundum ad Pompejum, etiamsi non expedire videatur.

Meam caussam] Vt idem ab utroque capi consilium oporteat. nam *conjuncta mea caussa cum tua est*, valet, eodem in statu sumus, eadem ratio est, pertinet idem ad utrumque nostrum. Contrarium est illud in epist. 9. lib. 1. *Mea ratio fuit alia.*

Nihil esset utilius] Vt quidem ipse Cicero putabat, cui, quod honestum, id unum utile videbatur. Cæsar autem nihil melius, quam regnare existimabat: itaque versus illos Euripidis de Phœnissis in ore habere solitus est,

> Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
> Κάλλιστον ἀδικεῖν· τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών.

Quos Cicero ira vertit lib. 3. Off.

> *Nam si violandum est jus, regnandi gratia*

Qui exitus] Perspicis exitum [...] Cæsaris, vel Pompeji tyrannid[...] pist. 11. lib. 2. ad Att. [...] *vult.* & alibi sæpe.

Ergo] Cum videas, quem in [...] res deducta sit; sequitur, ut, [...] si manserimus, vel probem [...] fient, quod turpe est, vel [...] teresse cogamur, etiam si [...] mus: quod periculosum erit.

Quorum altera] Sic in decem [...] libris: in duobus, *Quarum* [...] tem magis redolet, *Quarum* [...] reor, ne quis ob verbum, [...] bendum putaverit, *Quarum.*

Restat] Cum videas, prob[...] esse; interesse etiamsi non [...] riculosum; restat, ut disced[...] temus.

Quod consilium] De discessu [...] dum non est: restat deliberati[...] consilii discedentes capiamus, [...] me quidem, quo nos confer[...] mus.

Numquam] Quia salutis pu[...] nulla superest.

Non sit conjunctum] Satis plan[...] ficat, si velit Sulpicius ad Pom[...]

...um postulare, aut communem recu-

...lano] Ita loquimur, cum sin-
...quiddam notamus, ut epist. 4.
Est enim tibi gravis adversaria ...ta & parata, incredibilis quadam ...stio. Et in oratione de provin- *Quod magni cujusdam hominis & ...ntis videtur.* Et lib. 2. de Orat. *...esponsum excellentis cujusdam in- ...singularis.*

...me miror] Cum plane perierit

...m] Dolorem.

...dam modo] Si dixisset, *Meam* ..., suum quoque præcipuum esse ...mmunibus miseriis dolorem si- ...sset. ita nullum sibi locum ad le- ...n Sulpicii sollicitudinem relin- ... dixit igitur, *Quodam modo*, ut ...sibi quoque acerbissimam fuisse ...em reip., nec tamen in commu- ...miseriis præcipuo quodam dolore

...osco] Me quoque dolere confi- ...pist. seq. *Illam excusationis tua ...nec agnosco, nec probo.*

...e singulari] Cur addit, *Prope*, ... gravi, verborum quasi lenoci- ...uenti, nimium assentari videa- ...c Acad. 4. *Omitto per ipsum Ari- ...o, meo judicio in Philosophia prope ...rem.* Valet autem, *Singularis*, ...am minus quam incredibilis, in- ...n plus: minus, ut epist. 54. l. 13. *...ra apparitione singularem & prope ...bilem patris Marcelli fidem cognovi.* ... ut lib. 1. de Orat. *Antonii in- ...lis quadam, & prope singularis, & ...vis ingenii.*

...bonis] Tua virtute & memoria ...actorum.

...enis malis] Quibus afflicta resp. ...lit. Notat perditos hominum mo- ...a primisque perniciosam publicæ ...ti ambitionem Cæsaris & Pom-

...ware] Malis laborare, apte con- ...itur.

...uidem] Consolamur & ratione, ...nplo ratione usus est in proxima ...re sententia: exemplum hic ad- ...se ipso.

...vino concedo, qui majorem, &c.] Nemo est, cui molestiæ plus attulerit interitus reip. simile illud epist. 3. l. 10. *Nunc me, amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies; omnem tibi reliqua vita dignitatem ex optimo reip. statu acquires.* & eodem libro, epist. 29. *Nec iis concedo, ut te salvum malint, quam ego.*

Pernicie & peste] Augent superlata nomina: quod etiam rhetores docent; major autem est in peste, quam in pernicie, significatio.

Consiliorum] Quia de rep. semper optime sensi. quod tibi quoque, optimo ac sapientissimo viro, solatio esse debet.

Multo enim ante] Quattuordecim annis ante cum esset consul. Id clarissime ostendit epist. 4. ad Att. lib. 10. *Praclara*, inquit, *conscientia sustentor, cum cogito me de rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe numquam nisi divine, cogitasse; eaque ipsa tempestate eversam esse rempubl. quam ego quattuordecim annis ante prospexerim.*

Tempestatem] Procellam, quæ rempubl. afflixit.

Abivi] Cum esset in Cilicia proconsul: quo ivit Sulpicio consule; ut patet ex epist. 3. lib. 3. & ad Att. lib. 5.

Magnam partem] Menses circiter octo. nam videtur ineunte Majo, aut extremo Aprili mense Roma discessisse. epist. 2. lib. 5. ad Atticum.

Monuisti senatum] Consolationem affert anteactæ vitæ commemoratio. ideo narrationem hanc induxit, ut, quemadmodum se levari dixit gravitate doloris ob conscientiam consiliorum suorum, itidem Sulpicius e suis in remp. officiis consolationem capiat.

Omnibus bellis civilibus] Tribus, quæ commemorat his verbis Phil. 8. *Contendit Sulla cum Sulpicio de jure legum, quas per vim latas Sulla dicebat: Cinna cum Octavio de novorum civium suffragiis: rursus cum Mario & Carbone Sulla; ne dominarentur indigni.*

Superiores] Sic locutus in Verrem, & in Acad.

Pag. 183. *Consilium tuum*] Ne Cæsari ante concessum lege Trebonia tempus

ne vivendum] Bene vivendi
Philoſophorum libris conti-

is rebus] Florente rep.
acquieſcamus] In epiſt. 3. l. 9.
ne in re alia acquieſcimus.
entia vel natura] Non modo
iteris, ſed a natura etiam ipſa
am accipimus: *Quid te* (in-
r ſcientia & natura prudentem,
us ad eas tu referas artes, *qui-*

i] Eloquentiæ.
in curia, neque in foro] Neque
a, neque in judiciis. epiſt. 6.
foro agere libebat: adſpicere cu-
n poteram. Idem queritur in
o lib. 3. Off. *Exſtincto ſenatu,*
s judiciis, quid eſt, quod di-
bis aut in curia, aut in foro agere
?
cientia] Juris civilis. *Scientias*
, numero multitudinis, Cice-
in libro de Senect. quod ſingu-
en exemplum adhuc inveni.
enti ac ſingulari] Vicit enim
le Sulpicius ſuperiores omnes.
tribuit Cicero in libro de claris
m eum dicat ad jus civile non
ialecticam, verum etiam litera-
entiam loquendique elegantiam
le.
multo plus] Plus omnino, ſed
ulto: quia, ſublata cauſſarum
, pauci de jure conſuluntur.
a enim? cum judices, non quid
beant, ſed quid is nolit, cujus
ro legibus eſt, in ſententiis fe-
ectare cogantur.
quidem te moneo] Tali vel ſcien-
l natura præditum. facerem e-
olenter.
ita perſuaſi] Prorſus ita credo,
ue in iiſdem Philoſophiæ ſtudiis

s] Pro, *artibus.* dixit enim, *Ut
referas artes.*
inus prodeſſent] Cum tamen ve-
ter proſint, quippe quæ ſalutem
videantur. paullo ante.
num a ſollicitudine abducerent]
nim aberramus a moleſtiis, dum
tractamus. epiſt. 37. lib. 12. ad
*go hic ſcribendo dies totos, nihil
equidem levor; ſed tamen aberro.* Et ibi-
dem proxime: *Sive hanc aberrationem
a dolore delegerim.* & epiſt. 44. ibidem:
ego hic duo magna συντάγματα *abſolvi:
nullo enim alio modo a miſeria quaſi aber-
rare poſſum.*

Tibi uni concedam, præterea nemini]
Sic in extrema oratione pro Marcello:
*Ut vix C. Marcello, optimo & amantiſ-
ſimo fratri, præterea quidem cederem ne-
mini.*

Gratia refertur] Quod amantem reda-
mat atque obſervat.

EPISTOLA IV.

Pag. 185. UNo *exemplo*] Ut, ſi qua periret, aliqua ta-
men perferretur epiſtola.

Nec agnoſco] Veram eſſe non confi-
teor. agnoſcimus enim, quæ antea no-
vimus: ignota vero agnoſcere non
poſſumus. non agnoſcit igitur Cicero
cauſſam excuſationis, quam Sulpicius
in orationis paupertatem referebat:
quia verborum inopem eum non co-
gnoverat. epiſt. 20. lib. 5. *Id ego agnovi
meo juſſu eſſe factum.* & epiſt. 3. lib. 11.
Neque agnoſcimus quidquam eorum. &
in Lælio: *Quod mihi tantum tribui di-
cis, quantum ego nec agnoſco, nec poſtu-
lo, facis amice.*

Εἰρωνεύεσθαι] Diſſimulare. quod So-
crati uſitatum in diſputando fuit, cum
iis, quos refellere volebat, plus tribue-
re videretur.

Εἰρωνευόμενος] Simulans. Eſt enim
Ironia modo diſſimulatio, ut proxime;
modo ſimulatio, ut hic. diſſimulamus
enim vera; cum occultamus ea, quæ
ſunt, ſimulamus falſa; cum ea fingi-
mus eſſe, quæ non ſunt. Late igitur
patet ironia: & eſt omnino, ut ait A-
quila, cum aliud verbis ſignificamus,
aliud re ſentimus. Addit Beda: gravita-
te pronunciationis adjuvandam. alio-
qui confiteri videbitur, quod negare
contendit.

Subtilitati & elegantiæ] *Subtilitas* in
ſententiis, *elegantia* in verbis. *ſubtilitas*
autem a Dialectica maxime ſumitur,
quam Sulpicius egregie cognovit: eoque
maxime adjumento & Scævolæ & cete-
ris omnibus juriſconſultis antecelluit.

m hoc

assequi possum, subtilius ut ex- ... t gerantur, quæque sint in re- ... tibi is exponet, qui & optime ... , & elegantissime expedire & ... te potest? Elegantiam autem ornatu, ostendit Cicero in Cornelium Nepotem: *Quis ... tris aut doctior, aut crebrior? ... ut ornatior, aut elegantior?*

... *negotium*] Achajæ admi- ... utam, a Cæsare mandatam. ... opinor ei majorem Græciæ ... e commissam, licet Achajæ ... ovincia vocaretur. nam in ... l. 6. & epist. 18. 21. 22. l. 13. ... *Athenis præest*: quæ non ... s, sed inter Achajam & Ma- ... uit. in sexta vero ejusdem li- ... *Brutum*, ait, *Galliæ*, *Sulpi- ... præfecit*. vide infra epist. 12.

... *ussa*] Quarum una fuit, ut ... r esset, cum ea non videret, ... ressa patria contra leges mo- ... ajorum fierent. nam oculi ... gent, nec avertere a mil...iis ... em sinunt.

... *ate & prudentia*] Decet ... auctoritate & prudentia va- ... nihil committere, quod in ... prehensionem possit incur-

... *cidisse rem*] Putasti te, cum ... sses, a molestiis etiam absfu- ... ut scribis te fefellit. epist. 7. ... *cidisset, ut volumus & opta-*

... *& prostrata jacent*] Dixi jam ... ugeri vim sententiæ. sequitur ... perculsa prosternantur, pro- ... nt.

...] Ex iis quæ sequuntur. bel- ... nnia deformantur. alibi quo- ... um idem cum bello junxit.

... *locus*] Vide eandem senten- ... st. 1. lib. 6.

... *lii*] Quod Achaicum nego- ... ecusaveris.

... *idem*] Non modo libere sen- ... re, sed ne scribere quidem ... mus. sumus enim hic in eo- ... ate, qui diligenter, quæcun- ... is, observant: quique vel ... si offendantur, parata nobis injuria est. ...

Moderatius] Sane in victoria se moderatissimum Cæsar præbuit: de quo Suetonius hæc: *Moderationem clementiamque tum in administratione, tum in victoria belli civilis admirabilem exhibuit: nec ulli periisse, nisi in prælio, reperiuntur, exceptis duntaxat Afranio, & Fausto, & L. Cæsare juvene. denique extremo tempore, etiam quibus nondum ignoverat, cunctis in Italiam redire permisit, magistratusque & imperia capere.* Confirmat ipse Cicero sæpe in his epistolis, in hac quidem in extremo: *De reliquis nihil melius ipso est.* in sexta *liberalem* Cæsarem appellat. in septima, *non passurum* ait, *ut injuria fieret.* in decimatertia: *Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem; sed ea plus non potest, quam vis & mutatio omnium rerum atque temporum.*

Insolens] Victores enim insolentes facit: epist. 9. *Miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ, etiamsi ad meliorem venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit.*

Uno te vicimus] Cum in reliquis tua melior, quam nostra conditio sit.

Marcelli] M. Claudii Marcelli, qui, Pompejo in Pharsalia devicto, cujus partes secutus erat, exsulabat.

Collega] In consulatu.

Salute] Restitutione a Cæsare impetrata.

Pag. 187. *Armis disceptari*] Judiciale verbum ad arma transtulit, cum disceptari legibus, non armis, de jure soleat. epist. 14. *Videbam quanto periculo de jure publico disceptaretur armis.* Epistola 1. lib. 3. *Dolebam, pilis & gladiis, non consiliis neque auctoritatibus nostris, de jure publico disceptari.* Quid autem proprie sit *Disceptare*, locus indicat in Partitionibus: *Aut auscultator est modo, qui audit, aut disceptator, id est, rei sententiæque moderator.* Et in oratione pro Dejorato: *Hanc, C. Cæsar, caussam, si in foro dicerem, eodem audiente & disceptante te, quantam mihi alacritatem populi Romani concursus afferret.* Id ad prætorem proprie attinebat. nam lib. 3. de leg. ita scriptum animadverti: *Juris disceptator, qui privata judicet, judicarive jubeat, prætor esto.* Et pro Cæcina: *Persæpe disceptatore domestico dijudicatur.*

Marcellus consul, edicto præfatus de summa se rep. acturum retulit ad senatum, ut Cæsari succederetur ante tempus, & ne absentis ratio haberetur. nec provincias ei & privilegium eripere contentus, retulit etiam, ut colonis, quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxisset, civitas adimeretur; quod per ambitionem & ultra præscriptum data esset. Commemoravit igitur Cæsar offensiones Marcelli, quo scilicet majus faceret beneficium suum: deinde se reditum ejus in patriam senatus precibus largiri dixit in oratione pro ipso: *Intellectum est enim, cum M. Marcellum senatui, populoque Romano, & reipub. concessisti, commemoratis præsertim etiam offensionibus, te auctoritatem hujus ordinis dignitatemque reipubl. tuis vel doloribus, vel suspicionibus anteferre.*

Æquitate tua] Cum Marcello collegæ tuo restitisti, de quo idem Suetonius: *Summa ope restitit, partim per intercessores tribunos, partim per Ser. Sulpicium, alterum consulem.* Id significatur etiam in epist. 3. in eo loco: *Cognoscebam, quæ tua esset in hoc pestifero bello cavendo & prædicendo sententia.*

Senatui roganti] Non modo preces, verum etiam lacrumas senatus, ut Marcelli reditum impetraret, nominat in extrema oratione, qua Cæsari ob Marcellum restitutum, & suo & senatus nomine gratias egit.

Ne hominis quidem caussa, negaturum]

biennio post
patruelis fuit
tum gessit cu
Marcum cons
ut epist. 9. huju
& apud Sueto
mano fratre
& in oratione
mo.

Abjecisset]
bita ratione: q
veret. dolor e
abjecisset offend

Supplex] S
rium absentis
solatione ad A
bis : *Illi redita*
blicis precibus,
ut omnes isto d
decentur, & n
deprecari, ut
fuissent.

Accideret]
senatum Cæsar
cidere supplice
certe numquam
celli, fratris re
natus ratio fu
dem pro M. M
ad Cæsaris ped
tis, haudquaq
ipse, qui om
esse, speciem
publ. manere

iod illud proxime dictum osten- *ecerat hoc senatus, ut cunctus con- t, & ad Caesarem supplex accede-* Quod cum ita sit: cur sententiae parum certa senatorum voluntas rogabantur? scripsit enim Varro, ellio lib. 4. Epistolicarum quae- m, *S. C. duobus modis fieri solitum, discessionem, si consentiretur; aut si ria esset, per singulorum sententias ras.* Ego Caesarem opinor, licet s voluntatem perspexisset, voluis- en sententias rogari, quo certius, nisque sentiret, intelligere posset: e etiam, ut in dicenda sententia . sibi gratias agerent, de Marcello L. restituto.

188. *Volcatium*] L. Volcatium n, qui cum M. Aemilio Lepido fuerat, triennio ante Cicero-

loco esset] An hoc dicit? si ea, arcellus dignitate esset, negavit se riam rediturum: cum epist. 18. similiter dixerit: *Videte, quid sunt isto loco femina.* Hoc mihi robatur. non enim, quod ad di- m attinet, sibi Marcellum Vol- anteposuisset, quippe qui consul m fuerat annis XIV. An, *Si eo lo-* si esset in senatu? ut se Caesari, senatu esset, gratias acturum ne- Ineptum hoc videtur ubi enim quam in senatu, ea de re, quae in agebatur, agi Caesari gratias de- Puto igitur hoc dici: negavit se in n fuisse rediturum, si Marcellus ; id est, si eadem, quae Marcel- nsul, contra Caesarem fecisset; & i Pompejo postea adversus eundem em pugnasset, nec se, post vi- Pompejum, victori credidisset: um Marcellus fecisset, inconstan- idebatur esse, nec satis honorifi- beneficio ejusdem Caesaris quem nenter oppugnaverat, in patriam . Atque ad hanc sententiam perti- ud Plauti in Bacch.

um, ut ego opinor si ego in istoc siem loco,
o potius aurum, quam illum corrum- pi sinam.

tonis illud apud Rufinianum: *Si eo loco essetis, quid aliud faceretis?*

Magnitudo animi] Quia salutem ini- mico suo largitus esset.

Egi Caesari gratias] Luculenta exstat oratio: cujus in extremo sunt haec: *Sic tibi gratias ago, ut, omnibus me rebus a te non conservato solum, sed etiam or- nato, tamen ad tua innumerabilia in me unum merita, quod fieri jam posse non arbitrabar, maximus hoc tuo facto cumu- lus accesserit.*

Metuo] Metuo, ne, cum in senatu loqui coeperim, idem posthac saepe co- gar facere, ut Caesaris voluntati ser- viam. Idem in oratione: *Mea pristina vita consuetudinem mihi, C. Caesar, inter- clusam aperuisti.*

Honesto otio] Litterato. dixit enim epist. 3. se, posteaquam nihil esse loci eloquentiae, neque in foro, neque in curia viderit, omnem suam curam at- que operam ad Philosophiam contulis- se. & hic paullo post subjungit, *ut meis studiis serviam.*

Intra modum] Modice, est cum modo: *Intra modum*, minus. ut enim *Supra* & *Infra*, sic *Ultra* & *Citra*, atque inter- dum etiam *Ultra* & *Intra* opponuntur: quod Gellius lib. 12. cap. 13. ostendit, modeste refutata Apollinaris sententia, qui *Intra* negabat pro *Citra* posse acci- pi. Epist. ult. lib. 9. *Epulamur una non modo non contra legem, sed etiam intra le- gem.*

Studiis] Quod esse unicum solatium in malis proxime dixit.

Ingravescit] Augetur a ponderibus. translatio.

Aetatis maturitate] Sexagenarius jam erat Cicero, cum hanc epistolam scri- psit. est enim hic annus urbis DCCVI. quo Caesar III. cum M. Lepido con- sul fuit: Cicero autem natus est anno DCXVI. L. Cassio Longino, C. Mario coss.

His temporum vitiis, ut nulla res alia, &c.] Epist. 3. *His vero temporibus ha- bemus aliud nihil, in quo acquiescamus.* & epist. 3. lib. 9. *Nulla nunc in re alia ac- quiescimus.* Et sane plura brevi tempo- re, eversa, quam multis annis, stante rep. scripsit: quod ipse fatetur in procoe- mio lib. 3. Off.

Aliquid jam nolles te adjuvabunt.] Eadem sententia, non iisdem verbis

 epist.

c videtur significare, ubi cum
eo, conjungitur. ad Attic. e-
, 4. *Illum vicem minime dole-*
i aliter accipitur, ut epist. 9.
tram vicem ultus est ipse sese.
est ipse injurias nobis illatas:
icere debuimus.

ironia: quasi credendum mi-
ob ea quæ sequuntur. nec
gnationis quædam vis, cum
njunguntur, *An credo?* quod
interrogationem pronuncia-
simplex ironia non est: sic

do, in tenebris vita ac mœrore
bat?
posset simplici ironia: *At*
credo, doles.

teris, & nos sæpe etiam inci-
paret modestia Sulpicii, qui
ius, quam ipse sibi, tribuat.
neris ratio; in *Incideris* ca-
ecesse (inquit) est, pro tua
in eam cogitationem sæpe
a quam nos quoque sæpe in-
ioc non pendet ab eo, *Necesse*
se consistit, interpositum,
ue incidere in eam cogita-
picius ostenderet. Quod quia
animadversum, propterea
alii putarunt, *Vt*, pro, *Et*,
res omnes libros, quos qui-
uspexerim: multis autem,
studio & benignitate, nunc

me cum sit esse actum] Pessi-
evenisse. In Lælio: *Cum Sci-*
egei actum esse præclare?
um vita commutare] Notan-
ndi genus, Ciceroni (quod
usitatum.

e] Extinctos naturali mor-
, cum dolore enim moriun-
s vita per vim eripitur.

no adolescente primario con-
vortium cum Tullia fecerat
antequam pareret. quod
loco, tum ex epist. 18. l. 6.
hæc: *Me Romæ tenuit omni-*
a partus: sed cum ea, quem-
vero, satis firma sit, teneor
m a Dolabella procuratoribus
nam pensionem. Scripsit ta-
olabellam epist. 11. lib. 9.
de filiæ morte cum amoris in eum
significatione non vulgari, (ob eam
caussam opinor) quod temporis caussa,
Cæsare dominante, apud quem gratio-
sus erat Dolabella, simulandum fuit.
Notanda Pediani indiligentia, qui
Tulliolam scripsit apud virum suum
P. Lentulum ex partu decessisse: cum
neque Lentulus inter Ciceronis gene-
ros quisquam fuerit; & illa, ut Sulpi-
cii verba ostendunt, & ut ipso teste
Cicerone probavimus, post divortium
perierit.

Pag. 193. *Pareret*] Pepererat: sed
infans obiit: de quo sic Cicero ad Att.
epist. 16. lib. 10. *Tullia mea peperit pue-*
rum ἑπταμηνιαῖον, quod εὐτοκήσεν, gau-
debam; quod quidem est natum, perim-
becillum est. Alii legunt *Pararet.* decem
octo libri habent, *Pareret:* unus om-
nino *Pararet.* mihi, *Pareret*, esse re-
ctius, & librorum consentientium au-
ctoritas, & sententia ipsa persuasit.
Optandum (inquit) videtur, ut filios
pareret, quos aliquando cum florentes
cerneret, lætaretur.

Per se] Suo studio, suaque indu-
stria.

Ordinatim] Honorum hic erat ordo;
quæstura, tribunatus pl., ædilitas, præ-
tura, consulatus, censura. inter quæ-
sturam & tribunatum, itemque inter
tribunatum & ædilitatem annuum erat
intervallum. ædilitatem, interposito
biennio, prætura: præturam, eodem
interjecto spatio, consulatus sequeba-
tur. censuræ post consulatum definitus
annus non erat.

Liberalitate] Dissentientibus anti-
quis libris, quorum alii *Liberalitatem*,
alii *Libertatem*, habent, sententiam
consului; quæ mihi, *Liberalitate*, pro-
bare magis visa est. quo nomine non
largitio tantum, sed officium quodli-
bet, omnisque benignitas indicatur,
ut epist. 9. lib. 1. in extremo: *Ad*
tuam liberalitatem, qua te scio libentissi-
me solere frui, pertinet, te sine ulla mora
provinciam successori concedere. Quam-
quam ex, *Libertate*, aliquid etiam eli-
cio sententiæ: ut ostendat Sulpicius,
neminem amicis jam navare operam
aut studium posse, cum libertas omni-
bus adempta sit.

ais intereat: ad
ferri, qui nobis
intelligit? cari
s omnibus, sed
mo fere est, qui
ideo generatim
od deinde in par-
strum interiit, in-

opidorum est e-
da vera.
ere, in timore
ne magis, quam
n opida quoque
us interitum ex-
, pro colligere,
:atione rationem
9. lib. 1. *Collegi*
si repub. sum cole-

m] Id est, eum
impendeat. un-
, nunciata filii
enuisse mortalem,
arbitror Poetam
nem, audita A-
em induxit: *Ego*
scivi. In eadem
uoniam homo nata

tot viri clarissimi]
:ula. Omitto, in-
teritum vidisti &
orum, & multo-
:. cur angeris ob
:ulæ animulam,
naturæ lege mo-
.t?
Non quod ab im-
gentes defecerint,
, & vectigalium
ac vires etiam po-
ıt hominum mil-

alia, cum Cæsar
pania, cum Pom-
um in suam po-
:cia, cum ipsum
Ægyptus, unde
itæ periculo, re-
oter Pharnacem,
n, quem Cæsar,
, nullo negotio
qua Scipionem &

Jubam regem vicit: Hispaniam rursus, in qua hoc tempore Cæsar consul IV. adversus Pompeji liberos bellum gerebat. motum in Gallia fuisse nullum puto.

Conquassata] Impetu belli labefactatæ, incommodis & calamitatibus affectæ. pro Sextio: *Etiam exteras nationes illius anni furore conquassatas videbamus.*

Mulierculæ animula] Deminutis nominibus jactura levior ostenditur.

Pag. 195. *Homo nata*] Nata, ut moreretur. morti enim homines debentur. paullo ante: *Hominem te esse natum. Hominem* incerti sexus Donatus dicit esse, cum illud Terentii in Eun. interpretatur: *Inhonestum hominem, quem mercatus est here, senem mulierem.* Et Plautus in Cist. *Hominis misera misereri.* Alii tamen aliter sentiunt.

Etiam tu ab hisce rebus animum ad cogitationem tuam avoca] Nescio quo modo mendum huc irrepserit, quod vulgatos omnes libros occupavit, iis tantum exceptis, quos olim edidit pater meus, quem pro eximia conservandæ antiquitatis cura laudare satis nemo possit. ac mutationem quidem esse factam, eo magis miror, quod omnes libri veteres, quotquot unquam viderim, habent, *Ad cogitationem*, non, *Ac cogitationem*, ut impressi. restituamus igitur veritatem, vel negligentia vel opinione corruptam. Fac, inquit, Sulpicius, quod ego feci; qui cum opida, quondam florentissima, prostrata ac diruta vidissem, inde animum ad cogitandum avocavi, reprehendique communem errorem, quod indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vitæ exiguos natura terminos circumscripsit; cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant. hæc me cogitatio valde confirmavit. Etiam tu, cum tot viri clarissimi uno tempore perierint, imminutum valde sit imperium, provinciæ omnes conquassatæ, ab hisce rebus, ut ego ab opidorum excidio, ad cogitationem animum avoca; nec unius mulierculæ tantopere commovearis interitu; sed ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt. *Ad cogitationem*

Pompeji socerum prætorium, M. Catonem; alios præterea, qui bellum paci, odio Cæsaris, prætulerant.

In tantis tenebris] Non dicit, conscientiam optimorum consiliorum nihil prodesse, sed pro malis reip. parum. nam esse aliquem conscientiæ fructum, paullo ante ostendit in se ipso.

Parietinis] Libri veteres quinque, *Perpetuis*: duo, *Perditivis*: unus diserte, *Parricidiis*: Mediceus, *Partetinis*: ex quo *Parietinis* legendum, alii ante nos recte censuerunt. Sunt autem *Parietina*, parietum ruinæ. Cic. ad rempubl. transtulit, &, *Quasi*, præposuit, veritus ne paullo durior translatio videretur. quod præcipit Crassus lib. 3. de Orat. *Molienda*, inquit, *translatio est præposito sæpe verbo*.

Vix consolabilis] Recte addidit, *Vix*: ut consolabilem tamen esse ostendat: quod ei propositum est: cum hanc unam ob caussam ad Sulpicium scribat, ut eum a mœrore abducat.

Ipso] Cujus in potestate sunt omnia.

Lumen] Tribus verbis metaphoram absolvit, *Lumen*, *Exstinctis*, *Elucere*; & hac fortasse translatione usus est, cum illud proxime dictum, *In tantis tenebris*, recordaretur.

Exstinctis ceteris] Luminibus reip. Phil. 5. *Pompeio patre*, *quod imperii po-*

deformatam civi
videt. unde illu
lib. 5. *Illud utina*
te rep. carere,
tem hominem re
Torquatum epis
dolorem.

Vereret] Verer
atque acerbæ aud
modo videnti.

Meliore] Non
quod a tuis absis.

Certior fieres]
te non posses.
maxime res, de
picium fecit, j
niumque civium
tum civitatis.

Reliqua] No
Philosophiæ sign
Quæ ego ipse expr
ut ea mihi salutem
versa enim rep. P
go intervallo inte
ipse confirmat in
lib. 3. Off. & alib

Salutem] Ean
lit epist. 12. lib.
perfugium, *docti*
semper usi sumus
lectationem modo
vera etiam salutem

ne vivendum] Bene vivendi
Philosophorum libris conti-

s rebus] Florente rep.
acquiescamus] In epist. 3. l. 9.
ic in re alia acquiescimus.
entia vel natura] Non modo
teris, sed a natura etiam ipsa
im accipimus: *Quid te* (in-
scientia & natura prudentem,
ut ad eas te referas artes, *qui-*

i] Eloquentiæ.
in curia, *neque in foro*] Neque
i, neque in judiciis. epist. 6.
foro agere libebat: adspicere cu-
poteram. Idem queritur in
lib. 2. Off. *Existimatio senatu*,
judicio, *quid est*, *quod di-*
ia aut in curia, *aut in foro agere*
?

cientia] Juris civilis. *Scientiæ*
, numero multitudinis, Cice-
in libro de Senect. quod singu-
n exemplum adhuc inveni.
enti ac singulari] Vicit enim
le Sulpicius superiores omnes.
tribuit Cicero in libro de claris
un eum dicat ad jus civile non
ialecticam, verum etiam litera-
ntiam loquendique elegantiam
le.
multo plus] Plus omnino, sed
lto: quia, sublata caussarum
, pauci de jure consuluntur.
i enim? cum judices, non quid
eant, sed quid is nolit, cujus
o legibus est, in sententiis fe-
ectare cogantur.
quidem te moneo] Tali vel scien-
natura præditum. facerem e-
olenter.
ita persuasi] Prorsus ita credo,
ie in iisdem Philosophiæ studiis

] Pro, *artibus*. dixit enim, *Ut*
referas artes.
nus prodessent] Cum tamen ve-
er prosint, quippe quæ salutem
ideantur. paullo ante.
mum a sollicitudine abducerent]
nim aberramus a molestiis, dum
ractamus. epist. 37. lib. 12. ad
go hic scribendo dies totos, *nihil*
equidem levor; *sed tamen aberro.* Et ibi-
dem proxime: *Sive hanc aberrationem*
a dolore delegerim. & epist. 44. ibidem:
ego hic duo magna συντάγματα absolvi:
nullo enim alio modo a miseria quasi aber-
rare possum.

Tibi uni concedam, *præterea nemini*]
Sic in extrema oratione pro Marcello:
Ut vix C. Marcello, *optimo & amantis-*
simo fratri, *præterea quidem cederem ne-*
mini.

Gratia refertur] Quod amantem reda-
mat atque observat.

EPISTOLA IV.

Pag. 185. UNo *exemplo*] Ut, si
qua periret, aliqua ta-
men perferretur epistola.

Nec agnosco] Veram esse non confi-
teor. agnoscimus enim, quæ antea no-
vimus: ignota vero agnoscere non
possumus. non agnoscit igitur Cicero
caussam excusationis, quam Sulpicius
in orationis paupertatem referebat:
quia verborum inopem eum non co-
gnoverat. epist. 20. lib. 5. *Id ego agnovi*
meo jussu esse factum. & epist. 3. lib. 11.
Neque agnoscimus quidquam eorum. &
in Lælio: *Quod mihi tantum tribui di-*
cis, *quantum ego nec agnosco*, *nec postu-*
lo, *facis amice.*

Εἰρωνεύεσθαι] Dissimulare. quod So-
crati usitatum in disputando fuit, cum
iis, quos refellere volebat, plus tribue-
re videretur.

Εἰρωνευόμενος] Simulans. Est enim
ironia modo dissimulatio, ut proxime;
modo simulatio, ut hic. dissimulamus
enim vera; cum occultamus ea, quæ
sunt, simulamus falsa; cum ea fingi-
mus esse, quæ non sunt. Late igitur
patet ironia: & est omnino, ut ait A-
quila, cum aliud verbis significamus,
aliud re sentimus. Addit Beda: gravita-
te pronunciationis adjuvandam. alio-
qui confiteri videbitur, quod negare
contendit.

Subtilitati & elegantiæ] *Subtilitas* in
sententiis, *elegantia* in verbis. *subtilitas*
autem a Dialectica maxime sumitur,
quam Sulpicius egregie cognovit: eoque
maxime adjumento & Scævolæ & cete-
ris omnibus jurisconsultis antecelluit.

m hoc

agendo & in respondendo celeritatem subtilitate diligentiaque superavit. Quinctilianus etiam, Sulpicium ex tribus orationibus insignem famam consecutum esse, lib. 10. scriptum reliquit. Alibi *Subtilitas* non idem valet, sed venustas potius quædam est orationis, & naturalis quasi color, nullo adhibito artis pigmento: qualis apud nos est Cæsaris sermo, apud Græcos Lysiæ. itaque l. 3. de Orat. *subtilitatem quidem illi Cicero tribuit, acumen autem Hyperidi.* Et in Bruto illud: *Lysias egregie subtilis scriptor atque elegans:* sic accipio, non ut acutum scriptorem Lysiam dici putem, sed ut purum, ut venustum, ut politum, ut plane Atticum. Attica enim subtilitas ipsa per se laudatur, iis carens ornamentis, quæ ab arte sumuntur. qua laude Catonem Censorium afficit Cicero in eodem libro infra: *Qui in Græcis* (inquit) *antiquitate delectantur, eaque subtilitate, quam Atticam appellant, hanc in Catone non noverunt quidem. Hyperidæ volunt esse & Lysiæ. laudo: sed cur nolunt Catonis?* Atticum igitur dicendi genus illud, in quo Lysias excelluit, (nam plura genera, ut ait Cicero fuerunt) non ornatum, copiosum, illustre, ut Demosthenis & Æschinis; non acutum, ut Hyperidis; sed exsile, jejunum, siccum, politum tamen & venustum fuit: idque tum indicant eæ, quæ exstant, illius orationes: tum ipse Cicero, si Lysiæ orationes non haberemus, clarissime tamen ostenderet. nam in eodem libro aliquanto post, *Atticum,*

pictius esse volui p
ci persona, nim
tioli, & a Cicer
Catonem Lysiæ
autem ipse de Ly
rat in Oratore l
Attice venustissim
fimus Lysias, (qu
dum intelligamus
sia, non quod ter
sed quod nihil hab
Et paucis interje
quit, *sequuntur*
sequuntur, non il
que grandem, su
men. Eandem su
mine distat, no
lianus lib. 10. *Ly*
que elegans, & q
sit docere, quara
est inane, nihil a
fonti, quam magn
bro 12. *Quid Pe*
dimus Lysiaca gr
Neque illud in Lys
atque rarum, lat
pendum erat. H
ter, pro, simplici
docendum, non
delectandum,
caussis uti, dixit
Privatas (inquit)
agimus subtiliu
acuti, omnia doct
ampliora facientes
pressa oratione serm
subtilitas imitabili

iptis assequi possum, subtilius ut ex-
, qua gerantur, quaeque sint in re-
quam tibi is exponet, qui & optime
novit, & elegantissime expedire &
ad te potest? Elegantiam autem
e ab ornatu, ostendit Cicero in
a ad Cornelium Nepotem: *Quis*
intentris aut acutior, aut crebrior?
rbis aut ornatior, aut elegantior?
aicum negotium] Achajæ admi-
idæ curam, a Cæsare mandatam.
quam opinor ei majorem Græciæ
a esse commissam, licet Achajæ
ne provincia vocaretur. nam in
. & 4. l. 6. & epist. 18. 21. 22. l. 13.
Sulpicium Athenis praeesse: quæ non
e urbs, sed inter Achajam & Ma-
iam fuit. in sexta vero ejusdem li-
stola, *Brutum*, ait, *Galliæ*, *Sulpi-*
Græcia præfecit. vide infra epist. 12.
ses caussa] Quarum una fuit, ut
miser esset, cum ea non videret,
oppressa patria contra leges mo-
le majorum fierent. nam oculi
em augent, nec avertere a mis..iis
tionem sinunt.
Auctoritate & prudentia] Decet
, qui auctoritate & prudentia va-
rum nihil committere, quod in
m reprehensionem possit incur-

ter cecidisset rem] Putasti te, cum
e abesses, a molestiis etiam absu-
. id, ut scribis te fefellit. epist. 7.
Si cecidisset, ut volumus & opta-

ulsa & prostrata jacent] Dixi jam
itis augeri vim sententiæ. sequitur
, ut perculsa prosternantur, pro-
aceant.
issimo] Ex iis quæ sequuntur. bel-
n omnia deformantur. alibi quo-
itbetum idem cum bello junxit.
ndique locus] Vide eandem senten-
n epist. 1. lib. 6.
consilii] Quod Achaicum nego-
ion recusaveris.
id quidem] Non modo libere sen-
: dicere, sed ne scribere quidem
possumus. sumus enim hic in eo-
otestate, qui diligenter, quæcun-
gimus, observant: quique vel
na re si offendantur, parata nobis
sima injuria est.

Moderatius] Sane in victoria se mo-
deratissimum Cæsar præbuit: de quo
Suetonius hæc: *Moderationem clemen-*
tiamque tum in administratione, tum in
victoria belli civilis admirabilem exhibuit:
nec ulli periisse, nisi in prælio, reperiuntur,
exceptis duntaxat Afranio, & Fausto, &
L. Cæsare juvene. denique extremo tem-
pore, etiam quibus nondum ignoraverat,
cunctis in Italiam redire permisit, magi-
stratusque & imperia capere. Confirmat
ipse Cicero sæpe in his epistolis, in hac
quidem in extremo: *De reliquis nihil*
melius ipso est. in sexta *liberalem* Cæsa-
rem appellat. in septima, *non passurum*
ait, *ut injuria fieret.* in decimatertia:
Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos
humanitatem; sed ea plus non potest, quam
vis & mutatio omnium rerum atque tem-
porum.

Insolens] Victores enim insolentes
facit: epist. 9. *Miserius nihil, quam ipsa*
victoria: qua, etiamsi ad meliorem venit,
tamen eos ipsos ferociores impotentioresque
reddit.

Uno te vicimus] Cum in reliquis tua
melior, quam nostra conditio sit.

Marcelli] M. Claudii Marcelli, qui,
Pompejo in Pharsalia devicto, cujus par-
tes secutus erat, exsulabat.

Collega] In consulatu.

Salute] Restitutione a Cæsare impe-
trata.

Pag. 187. *Armis disceptari*] Judiciale
verbum ad arma transtulit, cum disce-
ptari legibus, non armis, de jure so-
leat. epist. 14. *Videbam quanto periculo*
de jure publico disceptaretur armis. Epi-
stola 1. lib. 3. *Dolebam, pilis & gladiis,*
non consiliis neque auctoritatibus nostris,
de jure publico disceptari. Quid autem
proprie sit *Disceptare*, locus indicat in
Partitionibus: *Aut auscultator est modo,*
qui audit, aut disceptator, id est, rei sen-
tentiaque moderator. Et in oratione pro
Dejorato: *Hanc, C. Cæsar, caussam, si*
in foro dicerem, eodem audiente & disce-
ptante te, quantam mihi alacritatem po-
puli Romani concursus afferret. Id ad præ-
torem proprie attinebat. nam lib. 3. de
leg. ita scriptum animadverti: *Juris di-*
sceptator, qui privata judicet, judicarive
jubeat, prætor esto. Et pro Cæcina: *Per-*
sæpe disceptatore domestico dijudicatur.

sic lib. 13. epist. 26. ad Sulpicium: *Perscripsimus tu, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, &, quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur.* itidem dixit: *Videbam, quanto periculo de jure publico disceptaretur.*

Acerbitate Marcelli] Significatur id, quod Suetonius exposuit his verbis: *M. Marcellus consul, edicto præfatus de summa rep. acturum retulit ad senatum, ut Cæsari succederetur ante tempus, & ne absentis ratio haberetur. nec provinciam ei & privilegium eripere contentus, retulit etiam, ut colonis, quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxisset, civitas adimeretur; quod per ambitionem & ultra præscriptum data esset.* Commemoravit igitur Cæsar offensiones Marcelli, quo scilicet majus faceret beneficium suum: deinde se reditum ejus in patriam senatus precibus largiri dixit in oratione pro ipso: *Intellectum est enim, cum M. Marcellum senatui, populoque Romano, & reipub. concessisti, commemoratis præsertim etiam offensionibus, te auctoritatem hujus ordinis dignitatemque reipubl. tuis vel doloribus, vel suspicionibus anteferre.*

Æquitate tua] Cum Marcello colle-

ne illud ex epist. 6. lib. 6. *Marcellus, cui maxime succensebat, cum summa ... dignitate restituit.*

L. Pisone] Patriciæ gentis Calpurniæ... nam Calpurnii Bibuli plebeji: is Cæsaris socer erat. exstat in eum Ciceronis oratio.

C. Marcellus] Marci frater germanus, qui cum L. Lentulo consul fuit biennio post Marcum consulem: ... patruelis fuit alter Cajus, qui consulatum gessit cum L. Paullo, anno post Marcum consulem proxime ... ut epist. 9. hujus libri, & epist. ... & apud Suetonium in Julio, ... mano fratre infra: epistola 7. ... & in oratione pro Marcello in ... mo.

Abjecisset] Nulla suæ dignitatis ... bita ratione: quo magis Cæsarem ... veret. dolor enim summus in ... *abjecisset* ostenditur.

Supplex] Senatus amorem ... tium absentis Marcelli Seneca ... solatione ad Albinam declarat ... bis: *Illi reditum impetravit ... blicis precibus, tam sollicitus ... ut omnes illo die Bruti habere ... derentur, & non pro Marcello, ...*

illud proxime dictum osten-
at hoc senatus, ut cunctus con-
& ad Cæsarem supplex accede-
d cum ita sit: cur sententiæ
m certa senatorum voluntas
abantur? scripsit enim Varro,
o lib. 4. Epistolicarum quæ-
S. C. duobus modis fieri solitum,
essionem, si consentiretur; aut si
esset, per singulorum sententias
Ego Cæsarem opinor, licet
luntatem perspexisset, voluis-
ententias rogari, quo certius,
ue sentiret, intelligere posset:
iam, ut in dicenda sententia
i gratias agerent, de Marcello
stituto.

8. *Volcatium*] L. Volcatium
qui cum M. Æmilio Lepido
erat, triennio ante Cicero-

co esset] An hoc dicit? si ea,
llus dignitate esset, negavit se
n rediturum: cum epist. 18.
militer dixerit: *Videte, quid*
t isto loco femina. Hoc mihi
atur. non enim, quod ad di-
attinet, sibi Marcellum Vol-
epoluisset, quippe qui consul
fuerat annis XIV. An, *Si eo lo-*
esset in senatu? ut se Cæsari,
natu esset, gratias acturum ne-
Ineptum hoc videtur ubi enim
iam in senatu, ea de re, quæ in
batur, agi Cæsari gratias de-
o igitur hoc dici: negavit se in
isse rediturum, si Marcellus
l est, si eadem, quæ Marcel-
., contra Cæsarem fecisset; &
mpejo postea adversus eundem
pugnasset, nec se, post vi-
mpejum, victori credidisset:
Marcellus fecisset, inconstan-
atur esse, nec satis honorifi-
eficio ejusdem Cæsaris quem
er oppugnaverat, in patriam
que ad hanc sententiam perti-
Plauti in Bacch.

ut ego opinor si ego in istoc siem
,
tius aurum, quam illum corrum-
nam.

s illud apud Rufinianum: *Si*
co essetis, quid aliud faceretis?

Magnitudo animi] Quia salutem ini-
mico suo largitus esset.

Egi Cæsari gratias] Luculenta exstat
oratio: cujus in extremo sunt hæc: *Sic*
tibi gratias ago, ut, omnibus me rebus a
te non conservato solum, sed etiam or-
nato, tamen ad tua innumerabilia in me
unum merita, quod fieri jam posse non
arbitrabar, maximus hoc tuo facto cumu-
lus accesserit.

Metuo] Metuo, ne, cum in senatu
loqui cœperim, idem posthac sæpe co-
gar facere, ut Cæsaris voluntati ser-
viam. Idem in oratione: *Mea pristina*
vita consuetudinem mihi, C. Cæsar, inter-
clusam aperuisti.

Honesto otio] Litterato. dixit enim
epist. 3. se, postea quam nihil esse loci
eloquentiæ, neque in foro, neque in
curia viderit, omnem suam curam at-
que operam ad Philosophiam contulis-
se. & hic paullo post subjungit, *ut meis*
studiis serviam.

Intra modum] *Modice*, est cum modo:
Intra modum, minus. ut enim *Supra* &
Infra, sic *Ultra* & *Citra*, atque inter-
dum etiam *Ultra* & *Intra* opponuntur:
quod Gellius lib. 12. cap. 13. ostendit,
modeste refutata Apollinaris sententia,
qui *Intra* negabat pro *Citra* posse acci-
pi. Epist. ult. lib. 9. *Epulamur una non*
modo non contra legem, sed etiam intra le-
gem.

Studiis] Quod esse unicum solatium
in malis proxime dixit.

Ingravescit] Augetur a ponderibus.
translatio.

Ætatis maturitate] Sexagenarius jam
erat Cicero, cum hanc epistolam scri-
psit. est enim hic annus urbis DCCVI.
quo Cæsar III. cum M. Lepido con-
sul fuit: Cicero autem natus est anno
DCXVI. L. Cassio Longino, C. Mario
coss.

His temporum vitiis, ut nulla res alia,
&c.] Epist. 3. *His vero temporibus ha-*
bemus aliud nihil, in quo acquiescamus. &
epist. 3. lib. 9. *Nulla nunc in re alia ac-*
quiescimus. Et sane plura brevi tempo-
re, eversa, quam multis annis, stante
rep. scripsit: quod ipse fatetur in proœ-
mio lib. 3. Off.

Aliquid jam noctes te adjuvabunt.]
Eadem sententia, non iisdem verbis
epist.

epist. 25. lib. 7. *Aliquantum jam etiam noctis assumo.*

Virtute.] Virtutis hic neque probitatem neque doctrinam significat, cum probitatis antecedat mentio, doctrinæ subsequatur. est igitur præstantia quædam in omnibus rebus; quæ licet cum probitate non idem sit, ab ea tamen, & ab animi magnitudine prudentiaque oritur. qui enim virtutis nomen in eum cadere possit, qui vel probitate careat, vel humili atque imbecillo animo sit, vel denique parentem altricemque virtutum omnium prudentiam desideret? Eodem modo virtutem usurpavit epist. 5. lib. 6. & epist. 27. lib. 13.

Doctrinaque] Dabat in primis operam Philosophiæ. epist. 3.

Communicat] Servio patre per litteras mandante, cui molestum jam esset Achaicum negotium. ideo supra dixit, *Tui te consilii pœnitet.*

Pag. 189. *Ipso*] Quo nihil esse moderatius, jam dixit epist. 17. lib. 9.

Nostrum consilium] Qui suademus tibi, ne decedas.

Consulimus tibi] Non quid voluntas

In præsentia] *In præsens*, epi[illegible] lib. 2. alibi tamen, *In præsentia* [illegible]

Breve] Modo rei, modo [illegible] brevitatem demonstrat: hic [illegible] epist. 9. lib. 1. *Tantum* [illegible] & epist. 1. lib. 2. *Brevi tamen* [illegible] *beto.* Temporis autem brevitatem [illegible]tur epist. 6. lib. 6. *Ut fere,* [illegible] *tulabamur.* Et lib. 3. in Verrem: [illegible] *postea est mortuus.* Et in epistola [illegible] peji lib. 8. ad Att. *Cum ille majo*[illegible] *vi copias habiturus sit.* Plautus [illegible] dente: *Posse eum brevi* [illegible] *tem.*

Non quod ea te fugere existimem [illegible] *quod forsitan, dolore impeditus,* [illegible] *perspicias*] Hoc addit, ne [illegible] tiæ laudem, Ciceroni ad[illegible] buere videatur. sic Cic. epi[illegible] *Quia fieri potest, ut tu ea* [illegible] *animo cogites; puto esse meum,* [illegible] *tiam exponere.*

Erepta] Cum enim ea, quæ [illegible] nis ac fontibus vitia respubl. [illegible] ad unius potestatem transla[illegible] sint, erepta nobis videntur esse [illegible] doquidem non jam amplius [illegible]

cem, hoc videtur significare, ubi cum verbo *Doleo*, conjungitur. ad Attic. epist. 6. lib. 4. *Illius vicem minime doleo*. Alibi aliter accipitur, ut epist. 9. lib. 1. *Nostram vicem ultus est ipse sese*. [illegible], ultus est ipse injurias nobis illatas: quod ipsi facere debuimus.

Credo] Ironia: quasi credendum minime sit, ob ea quæ sequuntur. nec [illegible]est indignationis quædam vis, cum [illegible] duo conjunguntur, *An credo?* quod [illegible] per interrogationem pronunciatur, in eo simplex ironia non est: sic Lucretius;

An, credo, in tenebris vita ac mœrore jacebat?

[illegible] etiam posset simplici ironia: *At tu vicem, credo, doles*.

[illegible] tu veneris, & nos sæpe etiam incidimus] Apparet modestia Sulpicii, qui [illegible]roni plus, quam ipse sibi, tribuat. [illegible] in *Veneris* ratio; in *Incideris* ca[illegible]est. necesse (inquit) est, pro tua [illegible]entia, in eam cogitationem sæpe [illegible]ris, in quam nos quoque sæpe in[illegible]mus. hoc non pendet ab eo, *Necesse* [illegible] sed per se consistit, interpositum, [illegible] quoque incidere in eam cogita[illegible]m Sulpicius ostenderet. Quod quia [illegible] est animadversum, propterea [illegible]ndum alii putarunt, *Ut*, pro, *Et*, [illegible] veteres omnes libros, quos qui[illegible] ego inspexerim: multis autem, [illegible]orum studio & benignitate, nunc [illegible]

[illegible] pessime cum iis esse actum] Pessi[illegible] non evenisse. In Lælio: *Cum Sci[illegible] quis neget actum esse præclare?*

[illegible]ortem cum vita commutare] Notan[illegible] loquendi genus, Ciceroni (quod [illegible]) non usitatum.

[illegible] dolore] Exstinctos naturali mor[illegible]ificat. cum dolore enim moriun[illegible] quibus vita per vim eripitur.

[illegible] aliquo adolescente primario con[illegible]] Divortium cum Tullia fecerat [illegible]bella antequam pareret. quod [illegible]ex hoc loco, tum ex epist. 18. l. 6. [illegible] sunt hæc: *Me Romæ tenuit omni[illegible]dia mea partus: sed cum ea, quem[illegible]dum spero, satis firma sit, teneor [illegible], dum a Dolabellæ procuratoribus [illegible] primam pensionem*. Scripsit ta[illegible] ad Dolabellam epist. 11. lib. 9. de filiæ morte cum amoris in eum significatione non vulgari, (ob eam caussam opinor) quod temporis caussa, Cæsare dominante, apud quem gratiosus erat Dolabella, simulandum fuit. Notanda Pediani indiligentia, qui Tulliolam scripsit apud virum suum P. Lentulum ex partu decessisse: cum neque Lentulus inter Ciceronis generos quisquam fuerit; & illa, ut Sulpicii verba ostendunt, & ut ipso teste Cicerone probavimus, post divortium perierit.

Pag. 193. *Pareret*] Pepererat: sed infans obiit: de quo sic Cicero ad Att. epist. 16. lib. 10. *Tullia mea peperit puerum ἑπταμηνιαῖον, quod εὐτόκησεν, gaudebam; quod quidem est natum, perimbecillum est.* Alii legunt *Pararet*. decem octo libri habent, *Pareret*: unus omnino *Pararet*. mihi, *Pareret*, esse rectius, & librorum consentientium auctoritas, & sententia ipsa persuasit. Optandum (inquit) videtur, ut filios pareret, quos aliquando cum florentes cerneret, lætaretur.

Per se] Suo studio, suaque industria.

Ordinatim] Honorum hic erat ordo; quæstura, tribunatus pl., ædilitas, prætura, consulatus, censura. inter quæsturam & tribunatum, itemque inter tribunatum & ædilitatem annuum erat intervallum. ædilitatem, interposito biennio, prætura: præturam, eodem interjecto spatio, consulatus sequebatur. censuræ post consulatum definitus annus non erat.

Liberalitate] Dissentientibus antiquis libris, quorum alii *Liberalitatem*, alii *Libertatem*, habent, sententiam consului; quæ mihi, *Liberalitate*, probare magis visa est. quo nomine non largitio tantum, sed officium quodlibet, omnisque benignitas indicatur, ut epist. 9. lib. 1. in extremo: *Ad tuam liberalitatem, qua te scio libentissime solere frui, pertinet, te sine ulla mora provinciam successori concedere*. Quamquam ex, *Libertate*, aliquid etiam elicio sententiæ: ut ostendat Sulpicius, neminem amicis jam navare operam aut studium posse, cum libertas omnibus adempta sit.

vidi, *Vtereatur.* quod in hoc toto verborum ordine atque ambitu, locum habet aptissimum.

Horum] Quæ sunt hæc? nimirum, quæ proxime nominavit, res a parente tradita, honores, amici.

Ademptum] Vi & injuria bellorum civilium. supra: *Cogita ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quam liberis cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores omnes.* Quid igitur, inquit, horum, quæ adempta prius quam data sunt, ad vivendum illam invitare potuit?

At vero malum est liberos amittere] Artis est, ex adversarii persona nobis objicere, quod ejus tueri caussam videatur, nec tamen ad tuendum satis valeat. adhibetur hoc genus, ubicunque disputatur, in orationibus quidem frequentissime, in epistolis nonnumquam, ut Ciceronis ad Brutum. quem locum lib. 3. recitat Quinctilianus: *Propositis plurimis, quæ honeste suaderi Cæsari possent; sim ne bonus vir, si hæc suadebam? minime. suasoris enim est finis, utilitas ejus cui quisque suadet. At recta sunt. Quis negat? sed non est semper rectis in suadendo locus.* & ad Gallum epist. 23. lib. 7. *At pulchella sunt. Novi optime, & sæpe vidi: nominatim tibi signa, mihi nota, mandassem, si probassem.* In oratione autem pro Cœlio: *At enim postea scimus & vidimus esse hunc in illius amicis. Quis negat?* Ἀντιπροσγωγή Græce vocatur hæc figu-

Megaram] S
ponnesium, An
Pag. 194. P
tus, quadring
opidum quoqu
L. Sulla, præfe
chelao defend
Gellium lib. 1
Corinthus] A
ma, quam L.
urbis DCVI. Pl
Belli caussa fuit
nos sordibus C
Strabo l. 8. Cic
Manil.
Opida] Urbe
pida. Corinthu
lumen appellat i
nilia & l. 1. de l
do *opidum* Phæ
(inquit) *scribit,*
ras venisse; q
tum admodum
ita graviter æg
omnes medici d
Diruta] Co
ctum vestigium
2. postea restit
narrat libro ulti
Nos homuncul
jori. nam si
perire homine
lib. 3. *Sæpe in*
deminutiva in di
ut homo, homunc
homullulus.

t, ut homo aliquis intereat: ad
tamen homines referri, qui nobis
sunt, quis non intelligit? cari
sunt non omnes omnibus, sed
es suis: & quia nemo fere est, qui
alicui non sit; ideo generatim
Cicero dixit, quod deinde in par-
viditur, *Si quis nostrum interiit, in-*
mitur.

Cadavera] Interitus opidorum est e-
. apte igitur, *Cadavera.*

ibere] Vel *Cohibere*, in timore
s, nec vitam hanc magis, quam
, diligere; cum opida quoque
cum hominibus interitum ex-
nt: vel *Cohibere*, pro colligere,
est accurata cogitatione rationem
idere: ut epist. 9. lib. 1. *Collegi*
, & cum ipsa quasi repub. sum collo-

minem te esse natum] Id est, cum
oriendi necessitas impendeat. un-
lud Anaxagoræ, nunciata filii
, *Sciebam me genuisse mortalem*,
3. quo spectasse arbitror Poetam
, cum Telamonem, audita A-
filii nece, dicentem induxit: *Ego*
enui, moriturum scivi. In eadem
l. Et hic infra: *Quoniam homo nata*

, *uno tempore, tot viri clarissimi*]
aasim habent singula. Omitto, in-
vetera. modo interitum vidisti &
iam, & clarissimorum, & multo-
& uno tempore. cur angeris ob
im unius muliercula animulam,
tamen communi naturæ lege mo-
tum aliquando fuit?

ia deminutio] Non quod ab im-
populi Romani gentes defecerint,
quod civili bello, & vectigalium
, & majestas, ac vires etiam po-
Romani, cæsis tot hominum mil-
imminutæ sint.

nes provinciæ] Italia, cum Cæsar
ejum ejecit: Hispania, cum Pom-
gatos & exercitum in suam po-
em redegit: Græcia, cum ipsum
pejum devicit: Ægyptus, unde
iam non sine vitæ periculo, re-
it: Asia, propter Pharnacem,
ridatis regis filium, quem Cæsar,
ndria revertens, nullo negotio
vit: Africa, in qua Scipionem &
Jubam regem vicit: Hispaniam rursus,
in qua hoc tempore Cæsar consul IV.
adversus Pompeji liberos bellum gere-
bat. motum in Gallia fuisse nullum
puto.

Conquassata] Impetu belli labefacta-
tæ, incommodis & calamitatibus af-
fectæ. pro Sextio: *Etiam exteras natio-
nes illius anni furore conquassatas videba-
mus.*

Muliercula animula] Deminutis no-
minibus jactura levior ostenditur.

Pag. 195. *Homo nata*] Nata, ut mo-
reretur. morti enim homines deben-
tur, paullo ante: *Hominem te esse natum.*
Hominem incerti sexus Donatus dicit
esse, cum illud Terentii in Eun. inter-
pretatur: *Inhonestum hominem, quem mer-
catus est here, senem mulierem.* Et Plau-
tus in Cist. *Hominis misera misereri.*
Alii tamen aliter sentiunt.

*Etiam tu ab hisce rebus animum ad co-
gitationem tuam avoca*] Nescio quo mo-
do mendum huc irrepserit, quod vul-
gatos omnes libros occupavit, iis tan-
tum exceptis, quos olim edidit pater
meus, quem pro eximia conservandæ
antiquitatis cura laudare satis nemo
possit. ac mutationem quidem esse fa-
ctam, eo magis miror, quod omnes
libri veteres, quotquot unquam vide-
rim, habent, *Ad cogitationem*, non,
Ac cogitationem, ut impressi. restitua-
mus igitur veritatem, vel negligentia
vel opinione corruptam. Fac, inquit,
Sulpicius, quod ego feci; qui cum o-
pida, quondam florentissima, prostra-
ta ac diruta vidissem, inde animum ad
cogitandum avocavi, reprehendique
communem errorem, quod indigna-
mur, si quis nostrum interiit, aut oc-
cisus est, quorum vitæ exiguos natura
terminos circumscripsit; cum uno lo-
co tot opidorum cadavera projecta ja-
ceant. hæc me cogitatio valde confir-
mavit. Etiam tu, cum tot viri clarissi-
mi uno tempore perierint, imminu-
tum valde sit imperium, provinciæ
omnes conquassatæ, ab hisce rebus, ut
ego ab opidorum excidio, ad cogitatio-
nem animum avoca; nec unius mu-
lierculæ tantopere commovearis interi-
tu; sed ea potius reminiscere, quæ
digna tua persona sunt. *Ad cogitationem*

tuam dixit, pro, ad eam cogitationem quæ ad te ipsum pertinet; cum illa, de tot virorum clarissimorum interitu, de imperii deminutione, de provinciarum clade, non de ipso proprie, sed aliena cogitatio fuerit. ab hisce igitur rebus ad cogitandum de te ipso animum converte.

Ab hisce rebus] Quæ te excruciant; cum in cæde tot virorum clarissimorum, in imperio deminuto, provinciis conquassatis, plus omnino damni, quam in unius mulierculæ animula, factum sit.

Tua persona] Gravem enim personam sustines, cum amplissimos magistratus eximia cum laude gesseris. Videtur in verbo *Persona* honorificum quiddam inesse: ut lib. 1. de Fin. *Suspicor fore, qui genus hoc scribendi, etsi sit elegans, persona tamen & dignitatis esse negent.*

Quamdiu ei opus fuerat] Non enim, cum respub. occideret, opus fuit.

Prætorem, consulem] Magistratuum alii majores, alii minores vocabantur: majores, prætor, consul, censor: minores reliqui. hic majores duo nomi-

tulum, in Lentuli eum [illegible]
cantes. nam inter Ciceron[illegible]
Lentulus nemo fuit.

Primaria] Omnibus quide[illegible]
cii generis. patriciæ enim [illegible]
admodum antiquæ, Calpurn[illegible]
Cornelia.

Cum resp. occideret, vita [illegible]
Eandem sententiam initio [illegible]
Orat. cum de L. Crassi mort[illegible]
tur, consolationis loco pon[illegible]
vidit (inquit) *flagrantem bell[illegible]*
non ardentem invidia senatum, [illegible]
ris nefarii principes civitatis re[illegible]
ctum filiæ, non exsulem generi, [illegible]
bilissimam C. Marii fugam, [illegible]
reditum ejus cædem omnium [illegible]
mam, non denique in omni gen[illegible]
matam eam civitatem, in qua [illegible]
rentissima multum omnibus [illegible]
tisset, ut ille qui hæc non vidit, [illegible]
se cum repub. pariter, & cum [illegible]
exstinctus esse videatur. Et in [illegible]
claris oratoribus opportune [illegible]
Hortensium obiisse ostendi[illegible]
pinquante reipub. interitu. [illegible]
quit, *cum lugere facilius* [illegible]
quam juvare: [illegible]

non & homo, Nolo est non & volo, i sententiæ parte vim habent, ut hic, Noli te oblivisci Cicero- in secunda affirmant, ut, Ne- ni : quod ita regitur (ut dixi- verbo Noli, ut subaudiatur non æ in eo verbo negat, sed ea quæ affirmat. Sic & Cicero lo- ist. 30. lib. 2. Noli imprudens mihi molestiam exhibere. nam Nec, respicit ad Noli, sic ta- , Velu, eliciatur, quod in Noli i est. Horatius quoque affirma- æ Nemo, eduxit in iis versibus: Mæcenas, ut nemo, quam sibi rtem tio dederit, seu sors objecerit, la tus vivat, laudet diversa sequen- n? n, Laudet diversa sequentes, cum ecesse sit ad Nemo: tamen af- e sumi, plane constat.

tibi tute præcipere soles, ea tute re] Sic Cicero ad M. Brutum: um tanto viro, ut es tu, quod alte- rit, id ipsum facere non posse.

iquitas temporis] Eadem sen- liis verbis epist. 16. lib. 5. & lib. 6. & epist. 28. lib. 7. Tale lippidæ:

[illegible] ἰατρὸς σὺ θεραπεύσεις χρό- νος.

ndri:

[illegible] ἰατρὸς τῆς ἀναγκαίας λύπης [illegible] χρόνος ἐστίν.

li:

[illegible] ἰατρὸς χρόνος.

æ:

[illegible] χρόνος ἔλθῃ, ὃς ἐκ Διὸς [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] ἔχει.

itia occurrere] Impetret ratio, impetratura est, dixit epist. 11. ad Att.

s inferis sensus est] Dubitat in ad Philosophorum alii negave- i crediderant potius, quam pro-. Cicero in Catone majore, n secutus, residere in morte outat. epist. 16. lib. 15. ita dis- uasi ancipiti sententia distraha- ates dubitaverat. nam in Eua- gora, Εἰ δέ, inquit, ἐστιν αἴσθησις τοῖς τετελευτηκόσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων. Et in Platæensium supplicatione: Εἴ τις ἄρα τοῖς ἐκεῖ φρόνησις ἐστι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων. Et in oratione Æginetica: Θρασύλοχος, ὁ πατὴρ ταύτης, ἠγεῖτ' ἂν δεινὰ πάσχειν, εἴ τις ἐστιν αἴσθησις τοῖς τεθνεῶσι περὶ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων, ὁρῶν τὸ μὲν θυγατέρα ἀποστερουμένην τῶν χρη- μάτων.

Qui illius amor in te fuit] Notum lo- quendi genus: quod valet, Pro amore in te suo. epist. 78. lib. 13. Qua tua na- tura est. & ad Att. epist. 9. lib. 6. Qua tua prudentia & temperantia est. Et ad eundem epist. 7. lib. 7. Qua tua est hu- manitas. & in epist. M. Bruti ad Cice- ronem.

Pag. 196. Pietas in omnes suos] Dixi jam, Pietatis nomen plus omnino, quam amoris, significare. ut in epist. 9. lib. 1. perspicue cernitur, usurpatur in deos, parentes, propinquos, optime de nobis meritos.

Reipublica tempora] Miserrima, ob amissam libertatem.

Aliorum victoriam] Hoc dicit, quia paullo ante Cæsar Pompeji liberos in Hispania devicerat.

Si hoc unum proposuero] Sic loquimur, cum ita nos aliquid dicturos esse osten- dimus, ut aliquid tamen præponere ve- limus. epist. 10. lib. 13. Videor mihi, cum separatim de probitate ejus & mori- bus dicturus fuissem, si prius caussam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem; &c. Et lib. 2. Offic. Quoniam nonnum- quam hoc subsidium necessarium est, quem- admodum eo sit utendum, dicemus, si prius iis de rebus, quæ virtuti propiores sunt, dixerimus. Et in Phil. 14. Ad litteras veniam, quæ sunt a consulibus & propræ- tore missæ, si pauca ante, quæ ad ipsas lit- teras pertinent, dixero. Et in eo com- mentariolo, qui de optimo genere ora- torum inscribitur: Aggrediamur jam quod suscepimus, si prius exposuerimus, quæ caussa in judicium deducta sit. In Ver- rem lib. 3. Hæc dicentur alio loco: nunc proficiscemur ad reliqua, si pauca erimus a vobis, judices, deprecati. Et ibidem in- fra: Omnes iniquitate, de quibus ante dixi, sui quæstus caussa reperisse convin- cam, si prius illud propugnaculum, quo con-

1: *Avunculum tuum officio fun-probo : gaudere me tum dicam,* *verbo licebit uti.* Ibidem epi-*ſta veritas, etiamſi jucunda non* *amen grata eſt.*

tio tua ſolum ; & ſocietas pane *, ſed etiam auctoritas*] Tria ur: rationes ad minuendum tæ; dolor ejus ipſius qui con-uctoritas demum ſapientis & quæ rationibus vim & pon-. rationes & auctoritatem piſt. ad Brutum, hoc modo: *s cum rationes quas collegeras,* *ritas tua a nimio mærore deter-* ibidem proxime: *Judicium tuum* *imans, idque veritus, me ipſe* *ea qua dedicer**am, legeram, ac-* *graviora duxi, tua auctoritate*

dinis] *Vt Ægrotatio in corpo-* *gritudo in animo, nomen habet.* . & ibidem: *Præclare noſtri mo-* *licitudinem, angorem, propter ſi-* *m corporum ægrorum, Ægritudi-* *na verunt.*

ximus] Quos hic nominat, k alios præterea, ut exemplo n ſedaret luctum ſuum, in eo egit, quem De conſolatione m inſcripſit. legimus enim itaphio Nepotiani, apud Di-ronymum: *L. Paulus ſeptem* *ter duorum exſequias filiorum* *s urbem ingreſſus eſt. Præter-* *imos, Catones, Gallos, Piſones,* *avolas, Metellos, Marcios, Craſ-* *ſos, atque Aufidios; quorum non* *ctu, quam in bellu, virtus fuit;* *s orbitates in Conſolationis libro* *plicavit.* In tertia Tuſculana non nominat. *Qualis* (inquit) *mus fuit, efferens filium conſula-* *s L. Paullus, duobus paucis die-* *miſſis: qualis M. Cato, prætore* *mortuo filio: quales reliqui, quos* *tione collegimus.* Q. Maximus bius, qui rem Romanam ſe-nico bello, ſuperiorum ducum e everſam, cunctando reſti-uo Ennius,

ui nobis cunctando reſtituit rem.

ſum Virgilius uſurpavit lib. 6. mi cognomen ab avo, Q. Fa-bio Rulliano, accepit, ut ex Livio & Valerio conſtat: tamen cum *Q. Maxi-mus* legitur, non ille Rullianus, ſed hic Verrucoſſus ſignificatur, ut in libro de Sen. *Multa in eo viro præclara: ſed nihil eſt admirabilius, quam quo modo ille mor-tem Marci filii tulit, clari viri & conſula-ris.*

Magnis rebus geſtis] Quarum illa fuit maxima, quod Hannibalem juveniliter exſultantem patientia ſua mollivit. Ar-pos quoque recepit: quod opidum Han-nibalis præſidio tenebatur.

L. Paulus] Æmilius, qui Macedo-niam, victo rege Perſa, ad imperium adjunxit, intulitque ex præda in æra-rium bis millies centies H-S. ut ait Vel-lejus, id eſt, ſexagies tricies centena millia ſcutatorum.

Duos ſeptem diebus] Patet hiſtoria a-pud Plutarchum, Livium lib. 45. Vel-lejum lib. 1. & alios.

Veſter Gallus] Qui Sulpiciæ gentis fortaſſe, cum hic Cicero conſularium virorum exemplis uti videatur. hic eſt C. Sulpicius Gallus, qui conſul devicit Li-gures, anno urbis DXXVII. de quo ſic in Lælio: *Memineram Paullum, videram Cajum: ſed hi nec comparantur Catoni.* Et paullo poſt: *Viros bonos numeremus Paullos, Catones, Cajos, Scipiones, Philos.* Et infra ibidem: *Hac nos adoleſcentes benevolentia ſenes illos, L. Paullum, M. Ca-tonem, C. Gallum, P. Naſicam, Ti. Grac-chum dileximus.*

Pag. 198. *M. Cato*] Ille Cenſorius, & bellicis rebus & doctrina clarus.

Filium] De quo ſic in libro de ſene-ctute Cato ipſe loquitur: *O præclarum illum diem, cum in illud animorum conci-lium cœtumque proficiſcar; & cum ex hac turba & colluvione diſcedam: proficiſcar enim non ad eos ſolum viros, de quibus an-te dixi, ſed etiam ad Catonem meum: quo nemo vir melior natus eſt, nemo pietate præſtantior: cujus a me corpus crematum eſt: quod contra decuit ab illo meum: ani-mus vero non me deſerens, ſed reſpectans, in ea profecto loca diſceſſit, quo mihi ipſe cernebat eſſe veniendum. quem ego meum caſum fortiter ferre viſus ſum, non quod æquo animo ferrem: ſed me ipſe conſolabar, exiſtimans non longinquum inter nos di-greſſum & diſceſſum fore.* Plutarchus ait a pa-

rum generum; eæ, quibus sacerdotes res divinas curabant, a Romulo institutæ; & eæ, ubi senatus humanas, ut curia Hostilia: quæ neque templum fuit, nisi postquam per auguria constituta est; neque ædes sacra, quia nulli deo dicata. sed cum senatusconsulta non nisi locis per auguria constitutis, quæ *templa* vocabant, haberi possent: propterea & curia Hostilia, & Pompeja, & Julia quoque, cum profanæ fuissent, per auguria constitutæ sunt. quod a Varrone proditum indicat Gellius lib. 14. cap. 7. Eadem ratione *templum* ab æde sacra distat. nam *templum* per se auguratum est, non sanctum: *ædes* vero *sacra* per se sancta, non augurata, ut ædes Vestæ: sed si augurio constituitur, ut multæ, quod ait Varro; tunc & sancta & augurata est, ideoque & curia, & templum. Rostra in foro sæpe *templa* nominantur, quod augurato constituta: quæ tamen neque ædem sacram, neque curiam fuisse, satis constat.

Industria mea fructus] Industriæ fructus erat, prodesse amicis in foro, reipub. in curia.

Fortuna] Quis est hic fortunæ locus? fortasse, quia fortuna industriam adjuvat.

Frangerem ipse me] Illata animo vi, ut illa gravissima toleranter tamen ferret.

Pag. 199. *In* [...]
nulla sunt.

Et domo absum[...]
in agris.

Levatio] *Rati*[...]
omnes: quod se[...]
liorum tamen c[...]
cet.

Tibi amicissimi] [...]
eius M. Marcello [...]
lias ante diem e[...]
rat, pacisque se[...]
pist. 1. & 3. & S[...]
etiam Sulpicio C[...]
fidiis ejus filius ci[...]
17. & 18. lib. 9. [...]
ad eundem.

E P I S [...]

Pag. 200. E*T si* [...]
inte[...]
qui suscipit, vita[...]
gantiæ. ideo capi[...]
de Marcelli. Po[...]
trat amicus, quan[...]
induxit veteris a[...]

Non quin ab eo [...]
eo, quo Marcel[...]
quippe qui, post [...]
desperatis rebus B[...]
infra, *De quo*, in[...]
hil attinet dicere; [...]
fecerim.

lducuntur. nisi si ad dignitatem
ainet: si per Cæsarem liceat in
tiam locis quiete ac libere vive-
itandum tamen esse, Romæ ne
e domi, an Mitylenis & Rhodi
m esse videatur.

te esse] Aggreditur probare,
a officio Marcellum fecisse: ut
t, debere eum aliquando cum
atria vivere.

ante] Itaque Cæsaris poten-
dempta ei provincia, minuere
est: in quo Sulpicium colle-
uit adversarium. Suetonius, &
ad Att. lib. 8.

trendi] Quod urbem Pompejus
, deinde Italiam, stulto consi-
uit. hoc in epistolis ad Att. sæpe
Cicero, atque etiam epist. 11.
ad Tironem: *Vrbem*, inquit, *re-
quam sapienter, aut quam forti-
attinat disputare.*

] Militum numerum: quem
nte Cæsaris adventum, maxi-
romisisset, Cæsaris adventu nun-
aratum exercitum non habuit:
Favonii vox illa, *Nunc, Pompei,
ede percute:* quia promiserat, ubi
ede percussisset, ilico futurum,
nt ingentes peditum equitum-
iæ. quod postea non præstitit.
lib. 7. *Neque magnas copias, ne-
cesas.*

exercitus] Ex tironibus magna
e collectum. epist. 3. lib. 7. *Si-
quit, tirone & collectitio exercitu
fissimis legionibus contulit.*

in sententia me quoque fuisse]
nat idem in oratione pro Mar-
Nostri (inquit) *sensus ut in pace
sic in bello congruebant.*

teressem] Cum bellum suscipe-
deo dixit epist. 6. lib. 6. *Susce-
llum est, quiescente me; depul-
talia, manente me, quoad potui.*
11. lib. 16. *Ego adhuc ora ma-
rasum a Formiis, nullum majus
suscipere volui.* & epist. 11. ad
7.

io, auctoritate] Eandem sen-
aliis verbis enunciavit epist. 1.

pe vincendi] Idem aliis verbis
lib. 7. *Non putavi* (inquit) *cum
integri pares non fuissemus, fractos supe-
riores fore.*

Sapientem & bonum] *Bonum*, quia
bellum civile pro salute, ad dignitatem
patriæ suscipiat; *sapientem*, quia invi-
tus: cum exitus victoriæ maxime sit in-
certus.

Extrema libenter non persequi] Ut ii,
qui se in Africam contulerunt. Scipio-
nem, Catonem, Labienum, aliosque
significat. quos neque Marcellus, ne-
que Cicero secuti sunt. epist. 6. l. 9.

In Africam] Ad Jubam regem, qui,
Curione Cæsarianarum partium duce
interfecto, equitatum firmissimum, &
elephantos plurimos habebat. ideo stul-
titiam eorum qui ad bestiarum auxi-
lium confugerant, carpit Cicero in e-
pist. 6. lib. 9.

Pag. 202. *Medium*] Ut neque bellum
renovares, neque Romam redires, sed
in opidum liberum, & ab armis remo-
tum, te reciperes.

Vt mihi quidem videtur] Hoc interpo-
suit modestiæ caussa, ne Marcelli consi-
lium plane reprehendere videatur.

Fortunas] Veritus, ne, præter alias
caussas, hoc etiam nomine Marcellus
exsulare statuisset; quod fortunarum
suarum incolumitatem desperaret, op-
time Cæsarem in eum esse animatum
significat, nec dubitandum, quin suas
fortunas obtinere possit.

Penes quem est potestas] Qui rempub.
tenet. dixit paullo post: *Qui locus hoc
dominatu vacat?* &, *Qui omnia tenet*,
in epistola sequenti: *Ad quem delata
sunt omnia*, epist. 9. *Qui plurimum potest*,
epist. 13. *Qui rerum potiuntur*, epist. 8.
lib. 1.

Beneficium non putares] Latenter si-
gnificat, si Marcellus, ut multi, ve-
niam a Cæsare velit petere, ejus for-
tunas omnes fore salvas. quod ut faciat,
aperte non hortatur; ne magni animi
virum offendat: hortationis autem lo-
co, prudenter subjungit illud: *De quo
quid sentiam, nihil attinet dicere; cum
appareat, ipse quid fecerim.* Post Phar-
salicam enim pugnam, Cæsar & Cice-
roni & aliis ignoverat.

Cogitandum tibi tamen esset] Primum
argumentum sumpsit a fortunarum spe,
alterum ab exemplo sui facti, tertium
a Cæ-

dedignitate subjunxit.

Cujusmodi res esset] Quæcunque res-pub. esset, quod epist. 9. expressit.

Mitylenis] Quo se contulerat a Pharsalica pugna. in Bruto: *vidi enim Mitylenis virum*. Et Valerius Max. lib. 9. cap. 11. & Seneca in libro de Consolatione ad Albinam. & hic epist. 3. lib. 7.

Pag 203. *Veremur*] Minus est, quam *timemus*. valet enim: quem ne offendamus, veremur.

Cum ejus potestas orbem terrarum complexa sit] In epistola sequenti, *Qui locus hic dominatu vacat?*

Aliena] *Minor enim in externis locis ad facinus verecundia*. epist. 9.

Etiam si oppetenda mors esset] Non modo Romæ esse malim, cum in urbe minus, quam in externis locis, periculi esse videam, sed etiam si oppetenda mors esset.

Futura perpetua] In re tua familiari non perpetuam injuriam, sed repentinum aliquem, te absente, prædonum impetum extimesco.

Qui essent] Cæsarianos quosdam insigni audacia, & fortasse egentes, designat.

C. Marcelli] Qui consul fuerat post M. Marcellum anno proximo.

Fratris optimi] *Patruelis*, ut ait Suetonius.

Te deprecantur] Tuam salutem a Cæ-

que egisset
subjungit.

Deprecatore
catus videtur
pist. 7. lib. 11.
pro Marcello
latis auribus,
tatis laude col
precante, reip

A tuis redi
lis, qui viden
valde laborass
pistola, *Redi*
me tuum fore c
idque Marcel
significavit, i
citate amicoru
cessuros, q
te cupidissimu
benevolentiam
interdum mih
cari, ne de
scripsit, *is qu*
nisi te intellige

Non adhiben
reditu capienc
Hac eadem locu
Quincto fratre
sio. Et epist. 7
domi mea Lupu
vium.

E P I

to, species quædam propensi ad ju-
um animi; in *Præsto*, res ipsa &
declaratur.

'dsum præsto] In vulgatis libris, *Sim*
o. ego, cum in antiquis omnibus,
im, viderem; etsi ad sententiam,
modo legatur, parvi refert; ta-
, antiquitatis conservandæ causa,
im, malui.

g. 205. *Quæ possum*] Vereor ne
menticium hoc sit: nullo quidem
ntiquo libro reperitur, & abesse
st.

quoque] Mei veteres omnes libri,
tantum excepto, addunt *Etiam*. nec
icet. augeri enim quodam modo
ntia videtur, si *Etiam*, aversa semi-
la nota a *Quoque* disjungat, ut se-
tibus serviat.

tent] Et hic aliquot non recenter
ti libri habent, *Putem*.

censuisse] Correctione utitur,
dixerat jam, *Neque monere te au-*
præstanti prudentia virum.

que principem] Qui principem di-
te & auctoritate locum tenebis,
situate, qua excusantur actiones
e, cedes tempori, cum ad unum
rem referri omnia videbis, & fe-
in epist. seq.

d exsulandum] Si Romæ ut in rep.
, ut in antiquo legum ac morum
norum domicilio esse non potes;
men ut in exsulio.

dominatu vacat] *Cum ejus pote-*
tem veremur, terrarum orbem com-
sit. in epist. superiore.

mihi crede] Quamquam, in-
prater jucunditatem, volo te
de tua pristina dignitate sperare
mum.

vet ingenii] Eandem rationem,
Cæcinam spe melioris fortunæ
laretur, usurpavit. *Ingenii*, (in-
excellentibus, quale est tuum, miri-
delectatur.

bilitatem] A majoribus acce-

gnitatem] Ipsius Marcelli.

] Natura bellorum civilium, quæ
concedit, ut victor eos qui contra
tulerint, vehementer ornet.

ius caussa] Rationes ejus, id quod
ium proprie pertinet.

Pag. 206. *Si modo erunt tui*] Quis non intelligit, carum suis Marcellum non fuisse? licet in obscuro caussa sit. ideo in epistola superiore: *A tuis reliquis non adhibemur*.

EPISTOLA IX.

Pag. 207. *QUo te animo censerem esse oportere*] Cum hortaretur Marcellum, ut omnino suam voluntatem cum amicorum sententia conjungeret, ac vivere in patria mallet, quod Cæsar concessurus videbatur, quam in externis atque alienis locis. non enim de Cæsaris clementia, quæ & in epist. 7. declaratur, sed de Marcelli pertinacia dubitabat.

Quæcunque est] Epistola 7. *Cujusmodi res esset*.

Cum illud idem auribus percipias] Non est tuum, minus laborare, cum audias, quam cum videas.

Quod etiam majus videri solet] Contra in epistola 13. *Nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari*. Et ad Torquatum epist. 1. l. 6. *Oculi augent dolorem, nec avertere a miseriis cogitationem sinunt*. Est enim hoc in oratoris artificio, ut easdem res temporis caussa modo oppugnet, modo defendat. Propterea in illis ad Nigidium ac Torquatum epistolis pro auribus contra oculos; in hac ad Marcellum, quem redire in urbem cupiebat, pro oculis contra aures argumentatur.

Tibi ipsi] *Tibi præcipue ob nobilitatem & dignitatem tuam*, epistola 8.

Tempori cedere] Ad Att. epistola 50. lib. 12. *Temporibus parere, omnes πολιτικοὶ præcipiunt*.

Ut nunc quidem est] Præsentem rei statum hoc loquendi genere veteres ostendebant: quasi dicerent quid futurum sit, affirmare non licet: sed, ut nunc quidem est, res ita se habet. ad Att. epist. 28. lib. 12. *Quasi manebunt, quærenda est excusatio ad Brutum: &, ut nunc est, mansura videntur*. Acad. lib. 4. *Ut quidem se nunc caussa habet*. Valet idem, *Quo modo nunc est*: quod ad Attic. scripsit epist. 2. lib. 13.

Ne suorum quidem] Per quos vicit.

nem in primis, Pompeji socerum, Domitium Ahenobarbum, L. Lentulum notat epist. 2. lib. 6. Domitium & Lentulum nominat. eosdem significat epist. 6. ejusdem libri.

Minime prudentium] Cum tu bellum aliter gerendum censeres: ut in epistola 7.

Magis communem] Magis usurum fuisse consiliis nostris.

Incertis in rebus] Cum incerta victoria esset: cum bellum gereretur.

Pag. 209. *Sapientissimum consilium*] Cum horum malorum initia & videres & cavere velles.

Fratre tuo] Qui consul fuit cum Lentulo, anno primo civilis belli, biennio post Marcum consulem. placet enim hoc dici de germano potius, quam de patruele fratre: quia verisimilius est germanum, quam patruelem, consulatum gessisse ex Marci auctoritate: & Cæsar lib. 1. bel. civ. Lentulum consulem ut inimicum suum nominans, de Marcello collega nihil umquam tale dicit; contra, iniquum fuisse Cæsari fratrem Marci patruelem C. Marcellum, & ab eo traditas Pompejo duas legiones, Cæsari ereptas, docet Hirtius lib. 8. bel. Gal. & Dio lib. 40.

Ex auctoritate tua] Opinor C. Marcellum, de quo hic sermo est, non admodum in consulatu acerbum Cæsari

probetur: vid
Illa] Pomp
delitatem sem
stola 14. *Si v*
ca spe, non h
cessiram; intel
rum hominum,
tium quam cr
confirmat ide
epist. 17. lib.
Att. epist. 6. li
Opes] Dixi j
quid valemus,
De rep.] Q
rum victoria q
se non pateret
Qui finis isti
Habet ista ratio
Ut in tali r
potest, libert
re, fortuna eti
citer, hoc statu
test. Corrigit
modus: ut epi
ejusmodi re, m
piu & opibus te
suetudine & c
fidelitate tenean
to: *Clisthenem*
luisse dicendo. E
ut in homine Ro
Laudatur] O
t

rbam regem, belli renovandi spe, sciscentibus.

...esso otio] Tacite significat; non pos... arcellum eandem tibi fortunam diu ...are; sed, si ideo absit, quia ho... illo otio delectetur, valde timen... ne casus aliquis ejus consilia per...

...tum] Quod in eodem statu per...eris, nullam tibi fortuna varieta... mutationem attulerit.

...am dignitatis] Cum quiete & li... honesto otio, viveres; quo tuæ ...tis fama conservabatur. nam & ...rofecti in Africam sunt, statum non tenuere, vel in acie interfe... vel incommoda miseriasque per... & eorum, qui se victori credide... dignitas est imminuta.

...vero] Cum jam satis a te factum ...oni civis officio & dignitati tuæ.

...tior patria] Epist. 8. *Quis locus est ...ea sede jucundior?*

...ntior] Amissis ornamentis suis.

...ltis claris viris] Consularibus se... Pompejo, Bibulo, P. & L. Len... Ap. Pulchro, Domitio Aheno..., Scipione.

...isse supplicem victori] Vereor, ne ...unc locum ex ingenio mutaverit. ... usitatius erat, *Isse supplicem ad ...m*, quemadmodum epistola 4. *ad ... supplex accederet*; & in meis ...us antiquis libris non *Isse*, sed ...legitur. in uno tantum, *Fuisse*, ...in video. ac mihi quidem vel *Esse*, ...*sse*, magis placet, quam *Isse*.

...ornari ejusdem liberalitatem] Ex ...eo fieri conjectura potest de redi...rcelli jam impetrato. ego tamen, ...onfectam rem, sed optimam Cæ...oluntatem, & propensam ad le...m naturam significari puto. ma...nim, ne Marcellus beneficium ...is recusaret, atque omnino redire ..., quam ne Cæsar se difficilem ad ...endum præberet, verebatur. quod ... locus ille confirmat in epist. 7. ...xi, *nihil aliud esse, quod dubitatio... afferret ei, penes quem est potestas, ...uod vereretur, ne tu illud beneficium ...utares.*

...ero patria] Non omni patria, sed ...ob amissam libertatem miserrima.

Consulere temporibus] Ea facere, quæ temporum ratio, quæ incolumitas, & vita, & fortunæ tuæ postulant.

Incolumitati] Latius patet, quam *vita* nomen. nam incolumitate status rerum universus judicatur. Subjunxit autem, *Vitæ, & fortunis*, ut, quæ unico nomine comprehenderat, duobus exprimeret: quo magis, re ante oculos proposita, Marcellus moveretur.

EPISTOLA X.

Pag. 211. NIhil novi] Præter id, quod scripserat in superioribus litteris, quæ non exstant; in quibus Marcello reditum gratulatus erat: ut ipsius Marcelli sequentes litteræ demonstrant.

Theophilus] Marcelli libertus, qui & ante ad eum litteras attulerat. epist. 9. ex quo patet, has litteras aliquot post illas mensibus datas esse.

Tarda decessio] Ut qui non admodum libenter in hanc rempub. venias.

Nisi oculorum] Tale illud in epistola superiore, *Non est porro tuum, uno sensu oculorum moveri.*

Rei familiaris] Quæ, Marcello absente, non diligenter ab ejus procuratoribus administrabatur: vel quod timendum esset, ne in eam prædonum impetus fieret: quod scripsit epist. 7.

In omnes partes] Ad omnia. ut epistola 6. lib. 11. ad Att. *Brundisii jacere, in omnes partes molestum.* Et in epistola Vatinii, lib. 5. *Me tibi in omnes partes defendendum putes.* Contrarium illud epist. 10. ad Att. lib. 13. *Hoc nullam ad partem valet scilicet.*

Reliqua] Rationes, quæ te ad celerem reditum hortentur.

Quod ad tempus] Non quousque, sed quo plane tempore. sic epist. 5. lib. 9. *Ad nonas*, pro *nonis*.

EPISTOLA XI.

Pag. 212. PLurimum valuisse apud me] Quantum ex hac epistola licet conjicere, laudatam in libro de claris oratoribus Marcelli eloquentiam paullo plus, quam veritas concederet, existimo. nam cum ei verborum ele-

ßoribus vestris relinquo; *reseratis fratri, quibus acerbitatibus dilaquibus insidiis circumventus, mi- vitam pessima morte finierim.* ›pellat eam mortem, quæ præquidem exitu, nulla tamen hu, contingit. præmaturus autem iatura certe non est, sed ante ilnimum, quem ipsa natura præobustis longiorem, brevem imnam, si quando robustus ante im decedit, non ad naturam read fatum, id est, ad eas caussas, untur ii morbi, qui naturam mortemque ante finem a natu:utum arcessunt. quod evenire ianicus negat. Nec vero Chryentiam probo, qui pertinere ad itum dicebat. quod si ita esset: es, quacunque ætate, quocumtis genere, perirent. sed hunc is argumentis refellit Alexanm sequor in hac quidem parte: vero, quod fatum & naturam putat, cur ei non assentiar, illa demonstrant. Restat mortis genus, quod in duo subjecta 'isimus, vim & casum. Vis vohabet, casus non habet. volunıstra sit, sive aliena, vim conostra, cum aliquis ferro, vene: re ipse sibi mortem consciscit: m ab inimico, vel etiam a feris ır: quarum etsi voluntas feraıria non sit; appetitus tamen n voluntatis habet. Casus voexcludit. si quis enim, vel ruina, vel naufragio, vel ictu : missi, a vita discedit, est illa iimica naturæ vis; sed quia ibest, ad casum refero, non si modo conceditur, ut hæc :xaminetur. sin paullo com- & (ut ita dicam) rudiore Miutamus; utrumque, sive adbsit voluntas, ad casum referri iem fortunam quoque nomiıon quod ignoremus ea quæ ristoteles Physicorum lib. 2. m & fortunam distingueret: ırtis genera discernuntur: conterum ab altero non differre. n necem Didonis ad fortuisset Virgilius illo versu:

Vixi, & , quem dederat cursum fortuna, peregi:

subjunxit Servius: *Humana vita tribus continetur, natura, fato, fortuna, id est, casu, qui ad omnia pertinet, quæ extrinsecus sunt.* Quibus verbis primum illud ostendit, fortunam & casum idem esse: deinde, quidquid extrinsecus accidat, vel cum voluntate, vel sine voluntate, ad casum pertinere: quod Alexandro quoque placuit: qui fortunam & casum, ita simul nominat, ut alterum ab altero non distinguat. Ex quibus efficitur, ut mortis tria tantum sint genera, natura, fato, casu sive fortuna: sin casum a voluntate disjungimus, quattuor, natura, fato, casu, vi. Reliquum est, ut ostendamus, quam sententiam probaverit Sulpicius, cum in bonis casum & naturam dominari dixit. Primum illud pono: dissentire illum a Chrysippo, qui ad fatum omnia retulit: dissentire etiam a Cicerone & Virgilio, qui tria mortis genera fecerunt. deinde illud subjungo: Cum Peripateticis, naturam & fatum idem esse placuerit; satisque constet, non omnes homines natura & fato, id est, (ut idem utrumque esse Peripateticis hic largiamur) naturali morte non omnes interire; necesse videri, iisdem placuisse, alteram esse, præter naturam & fatum, interitus humani caussam. ea vero nihil aliud, quam casus, id est, externa vis, sive humana, cum voluntate, sive non humana, sine voluntate, videtur esse posse. Et Demosthenes, Cicero, Virgilius, Tacitus, aliquam caussam mortis præter naturam præterque fatum agnovere. Secutus igitur Peripateticos Sulpicius, (dederat enim operam Philosophiæ, ut epist. 3. lib. 4. & in Bruto) duo tantum genera mortis fecit, casum, & naturam: sive dicas, fortunam & fatum: quoniam quidem nec differre fortunam a casu, auctoribus Virgilio, Servio, Alexandro etiam, Peripateticorum interpretum principe, satis ostendimus: & inter naturam & fatum nihil interesse præter nomen, idem Alexander ex Aristotelis mente prodidit. itaque duobus nominibus caussas mortis omnes, cum periisse Marcellum casu, non natura, significare vellet, Sulpicius comprehendit.

modo epist. 4. hujus libri, verum etiam epist. 26. 27. 28. lib. 13. sed mirari aliquis possit, cur epist. 6. lib. 6. Sulpicius præesse Græciæ dicatur. Primum, quæstionis persolvendæ gratia, illud pono: licet provincia Sulpicii, in qua præter Achaiam Peloponnesus tota cum adjacentibus insulis, præterea Epirus Bœotiaque fuit, *Achaia* vocaretur, vere tamen ac proprie regionem illam *Achaiam* dici solitam, quæ tota extra Peloponnesum fuit, *Bimaris* dicta, quod duo maria Ægæum & Jonium, navigatione diversa, fere conjungeret: de qua L. Mummius, eversa Corintho, triumphavit. *Hac modo Achaia, angusta*, inquit, *cervice Peloponnesum contingit Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Scironius appellatur Sinus.* Et paullo post, *Sinum Corinthiacum* LXXXV. *M. pass. in longitudinem usque Isthmum transmittunt. Achaiæ nomen provinciæ ab Isthmo incipit.* Idem infra: *Ab Isthmi angustiis Hellas incipit, nostris Græcia appellata, in ea prima Attica, antiquitus Acte vocata, attingit Isthmum parte sui, &c.* Quibus ex locis, etiam ex Ptolemæi testimonio, constat, regionem illam, quæ tenui cervice Peloponnesum contingit, Helladem vocari, & eandem Græciam; in ea vero esse, & ab Isthmo incipere, tum Achaiam, quæ & Græcia & Hellas dicta sit, quia commune regionis nomen assumpserit, tum etiam Atticam, quæ ipsa quoque eodem pro Achaia jure com-

ncia, a Cicero
ciæ nomen de
quot diœceses
tuor hic dubitar
tasse, subjunga
thenæ ad Sulpi
nuerint, an sul
dam urbes, usa
dixerit fuisse, c
Sulpicium anim
læ duæ, prima
rant. Mihi tam
tur; non modo
Dio, & alii sa
rant; verum eti
Romanis exsuli
Torquato plan
3. 4. lib. 6. de
bro 13. jam Do
nem, exorto ci
stola 9. lib. 9.
argumento, nisi
vinciæ partem A
tamen provinci
picius, cum Ath
ram urbem, po
tamen provincia
caussa proficiscel
spectu, tum eti
sermonibus &
vel quia conve
commodum ess
nit in mentem
nam Plinius, ub
oppidum liberum

m dicendi & imperandi potesta-
habuisse nullam putemus. Occur-
ertia, non exigui sane momenti,
ratio. Sulpicii provincia Græcia
: is tamen in Asiam se profectum
pist. 5. significat. quod mirum vi-
poterit: nisi si vel Sulpicium Cæsar,
omnia suo moderantur arbitratu,
: legibus, ut iret quocumque publi-
mmodi ratio postularet: vel ejus
rie partem Asiæ extra ordinem
nit, item ut Ciliciensi provinciæ
διοικήσεις Asiaticas a senatu attri-
videmus. quamquam id quidem
rodiderim, imminutam esse hoc
ore Asiaticam jurisdictionem, quæ
Servilium, Cæsaris collegam, per-
at: ut ex epist. 67. lib. 13. constat.
ema quæstio de Achaia. quæ si,
re vivo, provincia fuit: cur eam,
ectis fere centum annis, a Vespa-
in provinciæ formam una cum
ia esse redactam, Suetonius ait?
iam in provinciam retulit Mum-
: ut ex Pausania & Strabone co-
itur. libertatem ei Nero impera-
dit: ut scripsit Plinius lib. 4. c. 6.
m in provinciæ formam Vespasia-
degit.

ra Maleas] Veteres libri omnes,
, non *Maleas*, quod omnino men-
a est, nec tamen contemnendum.
enim obest, notam esse omnibus
atam antiquitatem? cum sæpe ex
nendo, mutatione aliqua littera-
elici veritatem constet. *Maleam*
Virgilius, Livius, omnes deni-
minant: *Maleas* vero unus, quod
, Plinius junior in epist. ad Traja-
ib. 10. Græcis verbis, *ὑπὲρ Μα-*
quod si legatur hic *Supra Maleas*,
retaremur, superato Malearum
ntorio, Laconicæ provinciæ; na-
ibus valde periculoso.

taliam versus] Antique: ut Cœ-
oque epist. 15. lib. 8. *Ad Alpes*
& Hirtius de bello Africano:
rcinam insulam versus. Et Livius
Ad meridiem versus.

ridie ejus diei] IIX. Cal. Jun. Sic
ejus absolutionis dixit Cœlius
. lib. 8. *Postridie ejus diei*, Cæsar
bel. Gall.

m decimam noctis] Ne quis mi-
retur, cum hic dies IIX. Calend. Jun.
significetur, decimam noctis horam si-
gnificari. nam, etsi mensis Maji extre-
mi noctes non modo ad decem, sed nec
ad novem horas in Italia producuntur,
tamen apud veteres in more fuit, ut
æstivæ noctes pariter & hibernæ, item-
que dies semper in duodenas horas di-
stribuerentur, hoc modo, ut æstivarum
noctium contractiores horæ essent, die-
rum vero longiores; hibernarum no-
ctium longiores, dierum breviores. ita
fit, ut extremo mense Majo, cum lon-
gissimi dies, brevissimæ autem essent
noctes, in duodenas tamen horas tam
nox quam dies divideretur, sed nox in
breviores, dies autem in longiores. qua
ratione hora noctis decima, erit, ut ho-
die noctem dividimus, hora noctis se-
ptima cum octavæ fortasse dimidio. Vi-
de, quæ diximus epist. 30. lib. 7.

Cilone] Cognomen est non modo
Magiorum, sed etiam Flaminiorum,
ut veteres nummi declarant. *Cilones di-
cti*, ut ait Festus, *ab eminentiore fronte*;
vel, ut Carisius, *a capite oblongo & com-
presso.*

Pugione] Brevior est quam gladius,
auctore Nonio. Suetonius in Caligula:
*Reperti sunt in secretu ejus duo libelli, di-
verso titulo: alteri gladius, alteri pugio
index erat.*

Pag. 215. *Secundum autem*] Post au-
tem. exemplis abundamus.

Seipsum interfecisse] Quod eum com-
missi facinoris pœniteret. caussam ne-
cis Cicero ignorat epist. 10. lib. 13. ad
Att. Valerius hanc ponit lib. 9. cap. 11.
quod cum esset Marcello Magius vetere
conjunctus amicitia, eique in Pompeja-
na militia comes fuisset; indignaretur
aliquos sibi amicorum ab eo præferri.

Cogerem medicos] In aliquot antiquis
libris non est, *Cogerem*: ego, cum in
quinque esse videam, approbante sen-
tentia, retinendum putavi.

Puer] Servus. sic enim loquebantur,
ut exempla declarant.

Acidini] Manliorum cognomen fuit
Acidinus. constat ex lib. 2. de orat. ex
Vellejo lib. 2. ex lapidibus Capitolinis,
in quibus consul est *L. Manlius Acidi-
nus*. anno DLXXIV.

Cum codicillis] *Codicilli*, tabellæ ce-
ratæ

ratæ erant, in quibus stylo pangebatur, a *codice*, id est, arboris libro, nominati. *pugillaria* quoque dicebantur, a pungendo, quod stylus in iis pungendo scriberet. codicillorum usum ante Trojana bella fuisse, Homerus ostendit in illo versu *ιλ. ζ*,

Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά.

quo versu de codicillis locutum esse ostendit Plinius his verbis lib. 13. c. 13. *Cur & Homerus Bellerophonti codicillos datos, non epistolas, prodidit?* & lib. 33. cap. 1. Modo autem ipsi codicilli mittebantur, ut hæc ostendit epistola, & ad Leptam epist. 18. lib. 6. *Statim quæsivi e Balbo per codicillos.* Et ad Q. Fr. epistola 13. lib. 2. *Epistolam hanc convicio efflagitarunt codicilli tui.* Modo non mittebantur, sed ex iis litteræ descriptæ: unde in epistola ultima lib. 9. *Harum ad te exemplum in codicillis exaravi.* Codicillorum usum, post inventam etiam chartam, festinatio retinuit, cum in omnibus locis, ut in convivio, itinere, in navi, in senatu, charta, atramentum, calamus non semper in promptu essent, moram autem res non ferret.

Lecticariis] Lecticarii fuer[...] qui lecticam gestabant: unde [...] *rus Anticianus* epist. 9. lib. 1. [...] vel qui fabricarentur, ut pos[...] *Muto hasce artes vulgares, sepen[...] lecticarios.* Imperatorum tame[...] lecticarii non servi, sed liber[...] quod hic lapis Romæ trans Tib[...] D. Cæciliæ, declarat: DIS. M. T[...] DIO. AVG. LIB. TIGRANO. [...] RE. LECTICARIORVM. CAESAR[...] ANNIS. LXXXV. M. LICINI[...] METVS. ET. SEXTIA. FILII. B[...] RENTI. POSVERVNT. Hunc ut [...] potius, quam qui lecticas fer[...] putem, facit illud, *Ex corpore;* [...] detur ad artifices pertinere. V[...] bi:

Corpus Lenuncularioru[m]. [...] rum. Ostiensium.
Corpus Custodiariorum.
Corpus Dendrophororum.
Corpus Tignuariorum.

Intra urbem] Quod Solonis [...] titum Romani postea transtule[...] duodecim tabulas. Cicero lib [...] Leg. *In urbe ne sepelito, neve ur[...]* lanias quoque sepulchra multa e[...]

itatis communem: modo cogna-
propriè significat. Commune
est, ut lib. de Amicitia: *Gives*
sunt quam peregrini, & propinqui
tieni. De Fin. lib. 3. *Velle bolle*
parentibus, a propinquis, a bonis
viris. Pro Quinctio: *Si pietate*
vitas colitur à qui affinem prodit,
&, necesse est. Cognationem de-
ut epist. 13. lib. 2. *Liberis, pro-*
, affinibus. Et in oratione pro
: *Cum illo maximis vinculis pro-*
atis & affinitatis conjunctus. Et
lib. 2. bell. Gall. *Propinquitati-*
nitatibusque conjuncti.

P. VICTORIUS.

Majas Italiam versus] Locus
per corruptus est habitus, mul-
multis modis eum corrigere ag-
unt: nos tantopere in hac re du-
ius, ut nihil asserere audeamus,
sque, quid nobis non placeat,
quid probemus, pronuntiare pos-
In tanta autem obscuritate, &
notatione, vulgatam lectionem
e, tutius nobis visum est, quam
aliquam, & eam parum firmam
re. In omnibus enim manu scri-
illa varietate *Supra Majas* scri-
sse animadvertimus: quod quam-
n probemus (quid enim signifi-
verba, non intelligimus) tamen
iorem scripturam restitueremus,
taremus, causa non fuit. Non-
nuper ita castigationem illam
ptam *Supra Maleas* amaverunt,
cribere in libris, quos formis ex-
nt, non dubitarint: nec eos sane
endimus, quamvis imitati non
Audimus enim doctis viris hanc
ationem valde probari: in causa
fuit, quod singulari potius nu-
nimadvertimus locum illum ap-
, promontoriumque *Malea* dici,
Graecis, & a Latinis auctoribus.
tionem autem fuisse quampiam
elebrem, quam ὑπὲρ Μαλέας ap-
nt, plures auctores tradunt: sic
(nisi fallor) eam vocabant, quia
eo, exempli causa, in Italiam
ndum erat, duo erant cursus,
uem ὑπὲρ Μαλέας dicebant, quia
necesse esset id promontorium navibus
superare, qui erat sane brevior, sed peri-
cula quaedam continebat propter angu-
stias illas. Tunc enim dicitur quis su-
pra promontorium transmittere, quum
non longinquum ab eo cursum tenet,
sed prope illud navigat: Alter autem,
cum per pelagus aliquis navigat, & lon-
ge se removet a terra. Sunt autem in-
sulae quaedam e regione Maleae promon-
torii non valde ab eo distantes, inter
quas & promontorium, qui transibant,
ὑπὲρ Μαλέας navigare dicebantur:
quem cursum fortasse Marcellus tenere
in sua navigatione constituerat. Plut.
in Arato valde hanc rem aperit: Ἀνέ-
χθη μὲν ὅτι ἀπὸ Μεθώνης ὑπὲρ Μαλέας
ὡς τῷ διὰ τῆς πόρου δρόμῳ χρησόμενος·
πνεύματι δὲ μέγα προῦ ... πολλὴν θάλασσαν
ἐκ πελάγους ... ὑπὸ τῆς ...
... περισφαλλόμενος μόλις ἥψατο
τῆς Ἀδρίας πολεμίας οὔσης. Praeterea Pli-
nius junior in epistola ad Trajanum sic
de ea navigatione loquitur, *Nuntio tibi*
me Ephesum cum omnibus meis ὑπὲρ Μα-
λέας *navigasse, quamvis contrariis ventis*
retentus. Avunculus item ejus in histo-
riae naturalis lib. 4. cap. 14. hanc eandem
rem videtur innuere de insula Cythera
loquens, *Haec sita est a Malea promonto-*
rio, v. mil. pass. ancipiti propter angustias
ibi navium ambitu. Cum autem Latini
etiam homines Graecis verbis hanc na-
vigationem appellare sint soliti, quod
testimonio Plinii in epistolis probatur,
suspicari posset aliquis etiam Sulpicium
ὑπὲρ Μαλέας scripsisse, sed imperitos
postea librarios locum depravasse, cum
in aliquo fortasse exemplari praeposi-
tionem illam Latina voce, quam signi-
ficat, declaratam legissent, unde postea
creditum sit *Maleas* numero multitudi-
nis accusandi casu, ut praepositio illa re-
quirit, dictum: & sic locum tantopere
paulatim contaminatum esse, ut nihil
inquinatius fuerit. Haec autem levis
quaedam est conjectura. Negari non
potest locum valde perturbatum fuisse,
ideoque nihil statuere de eo tutum exi-
stimavimus. Strabo tamen numero
multitudinis *Maleas* appellat, sed nescio
an potius urbem aliquam in ea regione
eodem nomine appellatam intelligat.
Haec ejus e lib. 8. verba sunt: ἀπὸ Ὀνου

dixisse.

E p i

Pag. 217. I

placet. seq
novem libro
atque etiam
linguæ. *Non*
pro, *Nedum*
tulum epist. 5
mis, *sed ne*
ullis, *ad eoru*
Quo loco plu
collegimus.
ut mihi certa
litterarum usit
tem.

Vnam partem
miliare & jocos

Aut promissi
consolatio doloris
tiam repetivit
bro 6.

Pag. 218. *Pari*
nim, Pompeji pa
offenderat. Atqu
detur esse consolat
rem fortunæ sociei

Casus meos susten
tu illo, in quo e
petuaque in temp
rant: nunc susten
opibus, id est, e
gratia, quos, vete
conjunctos, plurim

onis vita comprobat
ως Πόπλιος Νιγίδιος,
μέγεστι περὶ τῆς πο-
ρέξεις. Idemque in
ω Ευτέρῳ πολλαπλάσιον,
αὐτὸς ἀμολογεῖ, καὶ
γεστι τῆς συμβουλευσ-
υπατείαν τῆς πατρίδα
ελεῖ Νιγιδίῳ τῆς φιλοσό-

ves omnes, sui studio-
conjungit, licet non
nte.

ortunarum. subjunxit
tunas dissipari. sic ad
. lib. 1. Naufragia rei
bitrio perd. reo, Nau-

erbium]. Sic ad Tor-
ib. 6. Oculi augent do-
tueri. audiunt, intueri
rtere a miseriis cogita-
t ad eundem epist. 4.
miserius est videre, quam

dissipari] Naufragia,

] Catilinæ conjura-
mquam aliquo incen-
tulissemus, resp. de-

summa Cæsaris hu-
tamen vetere gratia,
tia non liceat. No-
prudentia, qui, cum
queratur, Cæsarem
o etiam utitur artifi-
oc id (inquit) victoris
moderatius, sed ipsius
a civilibus bellis sem-
t epist. 9. Multa vi-
, per quos vicit, etiam
. Et epist. 10. lib. 6.
, non Cæsaris ap-

s] Quas agere, cum
auctoritate, gloria,

r] Ideo ceteris videor
eo rebus iis omnibus,

bus] Nam & nocen-
rdum tulit ejus elo-

Quid sit forti & sapienti homine dignum] In laude latet admonitio.

In iis autem] In communibus: quod quidem consolationis genus quoddam est: nam propriæ magis angunt. propria vero Nigidii miseria erat, carere patria suorumque conspectu: de quo dixit Cicero, *In quibus os hoc tempore.*

Fortasse semper] Vere vaticinatur. numquam enim postea libertatem resp. recuperavit.

Qui plurimum potest] Cæsar, quem significavit iisdem verbis epist. 10. l. 6. aliter autem epist. 7. hujus libri, *Penes quem est potestas*: & aliter quoque epist. 8. 9.

Non scribo hoc temere] Sic epist. 7. lib. 2.

Quibus est iratior] Propter bellum in Africa renovatum. epist. 13. lib. 6. *Africana caussa iratior, diutius velle videtur eos habere sollicitos.*

Respondere tristius] Veniam precantibus negare.

Pag. 220. *Possit necesse est*] *Non enim jacere perpetuo potest: & omnino vires aliquas recuperabit.* epist. 10. libro 6.

Qui me admodum diligunt] Idem scripsit ad Cæcinam lib. 6. epist. 7. ad Balbum epist. 12. ejusdem libri, ad Ligarium epist. 14. ibid. ad Gallum epist. 24. lib. 7. ad Pætum epist. 20. lib. 9.

Meus pudor] Et hic superbiæ culpam removet a Cæsare.

Insinuabo] Pro *insinuabor*: arte quadam aditum mihi aperiam ad intimam ejus familiaritatem. In Verrem lib. 3. *Videtis, ut moneat Apronium, quibus rebus ac muneribus insinuet in familiaritatem Metelli.* quem locum esse depravatum nonnulli, fortasse hoc loquendi genere offensi existimarunt. De orat. lib. 1. *Quod ita nati essemus, ut & blandiri, & suppliciter insinuare iis possemus, a quibus esset petendum.* Et Livius lib. 40. *Fraudis humanæ insinuaverat suspicio animis.* Quæ si quis omnia mendosa putat, Virgilium ita canentem audiat:

Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Insinuat pavor. ——

Quo

Cum ejectus a Clodio exularem.

Epistola XIV.

O*Btinere*] Cum in urbem post Pharsalicam pugnam revertisset.

Pag. 222. *Evenire*] De Publiliæ matrimonio, quam sexagenarius virginem duxit, dimissa Terentia, quia rem domesticam ipso absente, negligenter administraverat; præter alias caussas, quæ commemorantur a Plutarcho. Quinctilianus lib. 6. cap. de risu, cum Cicero objurgaretur, quod virginem jam senex duxisset, respondisse ait, Cras erit mulier. Hoc & Q. Fufius Calenus ei, ut lib. 46. Dio narrat, in oratione sua objecit. Sed & hanc, quia Tulliæ morte lætari videretur, ab eo dimissam, iidem Plutarchus & Dio prodiderunt. Publiliæ nomen fuisse, ex epistolis ad Attic. accepimus.

Regere] Ne tantis oppressi malis concidamus. apta translatio, ob ea quæ sequuntur.

Adsunt] Quæ nunc sustinemus.

Impendent] Quæ vitari non videntur posse. sic ad Varronem epist. 1. l. 9. *Et ea quæ premant, & ea quæ impendeant.*

Bello] Africano: quod Scipio Pompeji socer, & M. Cato, freti Jubæ regis auxiliis renovaverant.

Cædem] Cædem a Pompejanis timet, a Cæsare servitutem. epist. 9. *An tu*

pist. 4.
Pacu spe] Vt
ne Cæsaris & Po
Cupidorum]
hominum pugna
epist. 6. lib. 9.
pere bellum. epist
ipsam flammam
cuperem mederi,
sem, cupiditates
pedimento mihi
Attic. lib. 8. *Eg*
facile intelligebam
nibus non satisface
tremo: *ego cond*
ceptare maluerunt
Insolentium] N
pejanis inurit, &
cello: *Quoties,*
quanto cum dolore
certorum hominu
ferocitatem extim
Crudelis] Dict
delitate Pompeja
Amplissimorum
nores & dignitat
& consulares, &
Pompeji in castri
Malebant] Sig
mitium, Scipio
Lentulum consu
di cupidos. epist
bel. civ.
De eo, quod
nuptiis.

lium, admodum divitem in tutelam traditam, suadentibus amicis, in sibi duxit.

a salus & mea fortuna] In fortunis uti recensit; in falsum Quinctum m, fratrisque filium: qui vehe- illum, post Pharsalicum proelium, Caesarem oppugnarunt; cum se ut auctore Marco adversus illum scripsisse. ad Att. lib. 11. epist. 5. 8. 13. 14. 15. 16. 21.

...] Et hoc in fratrem potius fra- ... filium, quam in uxorem, con- ... Scelus Quincti fratris memi- ... in epist. 21. libro 11. ad ...

...] Ob novas nuptias.

...] Notat uxorem, fratrem, ... filium.

...] In epist. sequen- ... *periculo te proprio existimares* ...

...] Caesarianos, quos oppu- ...

... certe] Si opera & consilio ... valebo, studio quidem certe non ...

EPISTOLA XV.

Omnemnes miserias] Ex interitu reip.

p. 224. *Tamenetsi*] Pro *tametsi*. illud enim productum, hoc vero contractum. Sic locutus in epist. 17. lib. 5. ad Att. *Nos, tamenetsi hoc te ex aliis audire malo, sic in provincia nos gerimus.* Cicero de petitione consulatus: *Quae tamenetsi ita scripta sunt.* lib. 3. de Orat. ex vetere Poeta:

Ut Romanus homo, tamenetsi res bene gesta est,

Corde suo trepidat.

Catullus:

Quae tamenetsi uno non est contenta Catullo;

Rara verecunda furta feremus herae.

Terentius quoque in Andr. *Tamenetsi hoc verum est.* & apud Paullum l. 4. Interdum, ff. tit. quod falso tutore auctore gestum esse dicatur: *Interdum, tamenetsi stipulatio cessat, tamen restitutio facienda erit.* Cassius quoque, diligens Latini sermonis observator; *Tamenetsi*, inquit, *nulla possit esse regula certior.*

Ne quo periculo te proprio existimares esse] In proxima dixit, *Ne quid tibi praecipue timendum putes.*

Omnes] Qui Pompejum secuti sumus.

In communi] Communia vero mala feruntur levius, quam propria.

Eo animo simus inter nos] Sic amemus inter nos, ut antea.

Praestare] Re ipsa efficere.

LIBRI V.

EPISTOLA I.

p. 225. **Q** *Metellus*] Qui biennio post cum L. Afranio ... egregie gessit, ut ex ep. ad ... liquet. in oratione etiam pro Coe- ... *Simul ac pedem limine extulerat, ... prospectus virtute, gloria, digni- ... superabat.* Extinctum veneno uxo- ... odio scelere, quae P. Clodii soror ... infra eadem oratio significat. de ... Bruto sic: *Duo Metelli, Celer, & ..., nihil in caussis versati, nec sine ..., nec indocti, hoc erant populare ... genus assecuti.*

...] Cognomen hoc gens Metellorum accepit, ut Plutarchus in Coriolano docet, ab eo qui gladiatorum munus patri mortuo celerrime dedit.

Procos.] Proconsul Metellus post praeturam citeriori Galliae praefuit, Silano & Murena coss. cum praetor ob Catilinae motus, a Cicerone consule in Picenum, agrumque Gallicum, qui a Piceno ad Rubiconem pertinebat, missus esset. erat autem hic ager Gallicus non Galliae citerioris, quam postea Metellus rexit, sed Italiae pars, disjunctus a Gallia Rubicone flumine; *Gallicus* autem appellatus, quia Senones eum quasi sederant. Nec vero mirum videatur, proconsulis nomine provinciam rexisse, qui consulatum non gesserat. ... enim

Facta sortitione] In qua tibi obvenerat Gallia.

Collegas tuos] Prætores. nam in magistratu provincias sortiebantur.

Ea præscriptione est] Quid hac præscriptione significetur, communis intelligentia fortasse non assequitur: quod exponere conabimur. Duplex erat in S. C. præscriptio, necessitatis una, honoris altera: necessitatis, quod infirmum erat S. C. cum in decernendo certus ac lege definitus senatorum numerus non affuisset: itaque singulis S. C. ut valerent præscribebatur, quot senatores affuissent. de quo Festi verba recitabo: *Numera senatum, ait quivis senator consuli, cum impedimento vult esse, quo minus faciat S. C. postulatque, ut aut res quæ afferuntur, dividantur, aut singuli consulantur; aut, si tot non sint senatores quo numero liceat præscribi S. C.* tulit etiam legem C. Cornelius tribunus pl. quem Cicero defendit. non ille quidem de omnibus S.C. sed de iis, quibus aliquem solvi legibus placeret, ut ita rata essent, si ducenti senatores affuissent. Quod Festi locus, etsi non plane, tamen quodam modo confirmat. Altera, quæ auctoritatem S. C. adderet, præscriptio erat, cum nobilissimi senatores scribendo aderant. qui certus numerus non erat, sed pro eius dignitate & ora-

libro, *In*
stant, ubi
Profecti
fectus est
liam, quan
dam sortit
quo perma
cum Catili
gnoscitur.
provinciam
Pag. 229
tilinæ vide
Galliam ire
Parare]
latus Cicer
bris, ut m
rus erat Me
signatus.
Claudia]
dii sorore,
lio, & epi
thus in Cic
scribit, a q
ab amatore
Vxore tua
Celeris, cu
fratrem pat
cero in orat
& soror & c
dius & Clo
roris ejus M
potem gen

terrerent] Removerent, non mi-
at injecto metu, sed rationibus &
bus. interdum enim *Deterrere* &
tari, ut contraria opponuntur. l. 1.
at. *Vereor, ne majorem vim ad deter-
m habuerit, quam ad cohortandum.*
ipla non desunt.

ed te audisse credo] Patet senten-
nec discrepant mei veteres libri,
s in omnibus plane legitur, *Credo*.
uno Mediceo libro est *Certo*, non
ex quo aliis orta de mendo con-
a. mihi verisimile non sit reli-
omnes libros ab uno illo esse de-
os; cum & ab illo & sæpe inter se
iant. nec vero librum ullum tam
num esse arbitror, qui omni pror-
acet mendo: quippe cum ne illa
en interdum, quæ a nobis cogitata
ostra manu scribimus, emendata
sse videamus.

aliquo magistratu] Ne minimo qui-
sic in meis antiquis libris. nec sa-
eo, cur quidquam mutetur. aut
andum, placeret, *Minimo magi-*
ut legebat Ubaldinus Bandinel-
um sit in Mediceo libro, *In ani-
gistratu*. sic opponerentur *Consul
mino Magistratu*.

die Kal. Jan.] Ultimo consulatus

231. *Concionis habendæ*] De re-
consulatu actis: ut more compa-
erat.

avit] Pro potestate tribunicia.

urarem] Consules, commemora-
as in consulatu gestis, jurare soli-
omnia se consilia atque facta ad
dignitatem commodumque retu-
quod Ciceroni & Metellus permi-
aliqua commemorare vetuit.

issimum pulcherrimumque jusjuran-
Hoc, remp. a se uno conservatam.
io sic in oratione pro domo: *Reip.
r interesse putavi, me illius pulcher-
facti, quod ex auctoritate senatus,
nsu bonorum omnium, pro salute pa-
gessissem, splendorem verbo dignita-
ue retinere; præsertim cum mihi uni
te republ. audiente populo Romano,
mea hanc urbem & hanc remp. esse
m jurato dicere fas fuisset.* Et in Pi-
n: *Ego, cum in concione, abiens
stratu, dicere a tribuno pl. prohiberer,
quæ constitueram; cumque is mihi tan-
tummodo, ut jurarem, permitteret; sine
ulla dubitatione juravi, remp. atque
hanc urbem mea unius opera esse salvam.*
Idem confirmat Dio lib. 37. Plutarchus
autem, prohibitum Ciceronem a duo-
bus tribunis, Metello, & Bestia, prodi-
dit falso: nam Bestia non eodem anno
cum Metello tribunatum gessit: Bestia
Cicerone consule, quod Sallustius osten-
dit, Metellus anno sequenti. quod vel
hic locus declarat. nam tribuni pl. ma-
gistratum inibant IV. idus Decembris.
itaque non eum concione privare potuit
Bestia extremo consulatus die, id est,
Kalendis Januarii, cum III. idus Dec.
tribunatu abiisset: sed id a Metello fa-
ctum, qui tribunatum, antequam Ci-
cero consulatum absolvisset, inierat.

Populus] Confirmatum a populo Ci-
ceronis jusjurandum, & oratio in Piso-
nem loco proxime recitato, & Plutar-
chus in Ciceronis vita demonstrat.

Pag. 232. *Indicta caussa*] Significa-
bat, Lentulum, Cethegum, Statilium,
Gabinium, Cepariun, conscios & par-
ticipes conjurationis Catilinæ, indicta
caussa, contra leges moremque majo-
rum, esse condemnatos. animadvertisse
autem in eos Ciceronem dicit, quod eo
jubente in carcere strangulati sunt, ut
Sallustius, Plutarchus, Dio scriptum re-
liquere. Appianus hoc addit, Cicero-
nem eos necari in conspectu suo jussisse,
quod falsum est.

Hominem gravem] Cum ironia, ut
Tusc. 2. *Hominem exercitatum. quis tot
verba tanto in luctu continuat?* Phil. 13.
*Turpem vero actionem, qua defenditur
amplissimi auctoritas ordinis contra crude-
lissimi gladiatoris amentiam.* Ad Q. Fr.
epist. 4. lib. 3. *Lepidum amicum Sallu-
stium, qui mihi aut inimicitias putet peri-
culosas subeundas fuisse, aut infamiam
sempiternam.*

Agere] In senatu.

Non judicio, neque disceptatione] Ea-
dem conjunxit lib. 4. de repub. *Judiciis
enim ac magistratuum disceptationibus le-
gitimis propositam vitam, non Poetarum
ingeniis, habere debemus.*

Impressione] *Impressionem facere*, quo
loquendi genere Varro, Hirtius, Livius
usi sunt, est cum impetu irruere.

Restitissem] Acerrime disputando. scripsit etiam contra Metelli concionem: ut est in epist. 9. lib. 1. ad Att. & in Gellio lib. 18. cap. 7.

Casu] Sic ep. 17. ad Att. l. 1. *Reliqua sic a me aguntur & agentur, ut non committamus, ut ea quæ gessimus, fortuito gessisse videamur.* Et Phil. 5. *Quis est, qui hunc non casu existimet recte fecisse? Laus enim a consilio pendet, non a casu.* itaque Cicero, cum ea commemorat, quæ pro salute reipub. in opprimenda Catilinæ conjuratione gesserat, casum a se rejicit, consilium assumit. *Ego committam* (inquit in oratione pro Sulla) *ut ea quæ pro salute communi gessi, casu magis & felicitate a me; quam virtute & consilio gesta esse videantur?* Et in Catilin. 3. *Curemque ut ea virtute, non casu gesta esse videantur.* In epistola quoque ad Curium lib. 7. consilio casum quasi opponit, & ex casu felicitatem deducit. *Sapienter hæc* (ait) *reliquisti: feliciter, si casu.* Propterea dixit etiam in oratione pro Sulla: *Casu magis & felicitate: quia possit ex casu felicitas nasci, nullo nostro merito.*

Celatum] Vel peccavit Nepos, si te

Curare non debui] Quis enim [...]
sublevetur inimicus?

Sublevaretur] Opinor [...]
ficari decretum, quo Metello [...]
senatus ignovit, indućto [...]
Suetonius.

Desertus ab officio tuo] S[...]
*Velim judices, satis ne videar [...]
bus rebus, cum proxime Roma[...]
mutuo respondisse.*

*Æquum te judicem [...]
impulsus dolore ita cum fratre [...]
pub. disputare, ut sentire [...]
forti & constanti esse pugnan[...]*
cutus in epist. 1. lib. 2.

Exercitus] Tres cum legion[...]
se, cum in Piceno præsideret, [...]
lustius: nec fuisse pauciores, [...]
liam proconsul regeret, co[...]
est.

Pag. 234. *Utendum*] Plac[...]
tamen consuetudine lection[...]
neo, in antiquis duodecim li[...]
Tuendum, non, *Utendum*.

Quoad voles tu] Humanit[...]
dit, habita ratione gravitatis [...]
virum amare dementiæ est.

15. *Commutata persona*] Trans-
istrionibus, qui, commutata
diversas agunt partes.
m] Nemo servatur invitus. sed
n peccat, nec pœnæ metu sta-
tinet, is cum impunitatem
ır, servari videtur invitus. Clo-
n cunctis pæne sceleribus in-
ı vitam quis ignorat.
ia] Dixi jam præfuisse Nepo-
aniæ, dixi autem auctoribus
lib. 2. bell. civ. Plutarcho in
Dione lib. 39.
trà] Nolim te fratris injuriæ
moveant, ut propterea de tua
voluntate quidquam detraha-

EPISTOLA IV.

ja] P. Lentulo consule, Ci-
ınis reditum enixe curante: ut
& orationibus constat.
36. *Mitissimam*] Quæ mihi
fidenti, spem attulit auxilii
sse oratio illa significatur, quam
imo consulatus die, referente
Ciceronis collega ejus P. Len-
e pro Sex.
actus] Malo, *Sum conatus*, ut
uattuor antiquis libris: nam
cum proxime dictum sit *In-*
sententia non desiderat. *Co-*
tem significat, non invitum
m scripsisse, inductum ejus
mitissima.
] Clodiorum, cum esset fra-
odii.
inimicitias] Fortasse quas cum
me, qui de Dardanis trium-
acerbissimas gesserat. vide Pe-
in commentario Cornelia-

37. *Magistratum*] Consulem
lum, qui cum primo consu-
de revocando Cicerone retu-
confecta res non est, noctem
leliberandum postulante Sext.
errano tribuno plebis, quem
n appellat in oratione pro Sex-

andorum] Sic in uno tantum
ro: cui potius assentior, quam
omnibus, in quibus est, *Re*
servandorum, aut *Reservandorum*, dixit,
habita ratione temporis omissi: quasi
iterum servandorum, quos antea non
servaveris, cum posses.

Non erit] Exitium a P. Clodio im-
pendere universæ reip. dicit: siquidem
plus possit unus, quam consul, sena-
tus, populus.

EPISTOLA V.

IMP.] Fortasse rem militarem felici-
ter gesserat, cum hæc epistola scripta
est: postea vero male pugnavit. nam
triennio post, Cæsare & Bibulo coss.
idem damnatus est, quod in Thracia &
Mysia parum prospere rem gessisset. epi-
tome Liviana, Dio, Obsequens.

Nisi commendaticias] Non igitur hæ
sunt commendaticiæ, licet Atticus
commendetur. argumentum enim hoc
videtur, ut ei Cicero, Attico rogan-
te, suum studium in accusationis, quæ
parabatur, periculo deferret: quam
partem non ante aggressus est, quam
ei, commemoratis officiis suis, ingra-
ti animi vitium exprobravit.

Ipsi Pomponio] Qui Ciceronis ani-
mum, nonnihil ab Antonio abaliena-
tum, reconciliari cupiebat.

Pag. 238. *Officia desiderem*] Infra
subjunxit, *Nullam mihi abs te relatam*
esse gratiam, tu es optimus testis. Et in
epistola sequenti: *Ejus in me officia om-*
nes desiderant.

A me in te profecta] Defenderat jam
eum Cicero in senatu, cum de revocan-
do ex Macedonia ageretur: quod ex epi-
stola sequenti cognoscitur.

Falso in me solere conferri] Cum dicas,
comperisse te, me tibi amicum non
fuisse: quod falso a te dicitur.

Delata] De querellis tuis. Libentius
enim ad querellas Antonii refero, quam
ad id quod legitur epist. 10. l. 1. ad Att.
de parte pecuniarum, quæ contra leges
ab Antonio in provincia cogerentur Ci-
ceroni danda.

Pag. 239. *Constantia*] Etsi non debe-
rem, cum te non esse in me gratum au-
direm; feci tamen, ne inconstans in
amicitia viderer. epist. 8. *Quæ a me su-*
scepta defensio est, te absente, dignitatis
tuæ, in ea jam ego non solum amicitiæ
nostræ,

O 2

nostra ; sed etiam constantia mea caussa permanebo.

Reliqua] Fore putabat, ut de repetundis accusaretur. quod ex epist. 10. lib. 1. ad Attic. satis constat. fit enim in eo mentio & de coactis ab Antonio pecuniis, & de prætore ad populum acturo. quamquam non nisi triennio post, Cæsare & Bibulo coss. accusatus est, ut Suetonius & oratio pro domo demonstrat. quo tempore, Cicerone defendente, damnatum esse, ex oratione pro Cœlio & ex Dione cognoscitur. damnatum autem de majestate, accusante Cœlio, & Dio & proxime nominata oratio videtur significare: de repetundis etiam ostendit locus ille in epist. 10. lib. 1. ad Attic. *Antonium in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri.* Quod altero confirmatur argumento, quia damnatum accusante Q. Maximo plane demonstrat oratio in Vatinium, ut de majestate a Cœlio, de repetundis a Maximo accusatus, ex utroque crimine damnatus sit. nam & duos quæsitores, Q. Claudium & Cn. Lentulum, apud quos reus factus est, in eadem oratione video nomi-

etiam Fufius tribunus plebis [illegible] tur, facile intelligitur. Idem [illegible] fecto Clodio, acerrimus Milo[illegible] adversarius: & a Cicerone [illegible] oratione pro Milone, cum [illegible] *sententia est, postulante* [illegible] *enim necesse est, omnium* [illegible] Biennio post, ædilitate [illegible] turam gessit Cæsare & Bibulo [illegible] gemque de suffragiis tulit. [illegible] consul fuit cum P. Vatinio, [illegible] ut fasti docent Capitolini. [illegible] Pansæ consulis, qui Mutinæ [illegible] partium reipub. contra M. An[illegible] defensor, interfectus est. De [illegible] Antonium in senatu, a Cice[illegible] pugnatum: ut ex Philippicis [illegible] ad Brutum constat. Caleno [illegible] fuit.

Scripseras] Cupere te, ut [illegible] deretur.

De Crasso] A Crasso. [illegible] quendi genus. Hoc & in [illegible] tione, quæ Sallusti nomine [illegible] tur, in Ciceronem consertum [illegible] *Domum ipsam tuam vi & rapi[illegible] stam tibi ac tuis comparasti;* [illegible]

. 1. lib. 1. ad fratrem: *Publica-iod ita negotiantur, ut locupletes ostri consulatus beneficio incolumes ias habere arbitrantur.* Et lib. 2. *tamquam vehementius actum est, ve consule, ne solveretur: armis i tentata res est.*

erit] Oppressa enim conjura-:neratores impendenti periculo

no semissibus magna copia est] Et us liber & reliqui habent, *Omni, mino*, uno excepto, qui Thomæ i fuit, doctissimi hominis, in , *Omnino. Omni*, pro *cuilibet*, ale positum videtur. nam illud lib. 7. ad Att. *Hic omnia facere ne armis decernatur:* potest esse asu, numero multitudinis. qua-o, malui, consensu tamen an-m exemplarium indicato. Dees-it, nummi non possunt, si quis :misses velit pendere, id est, se-nuos pro centenis. hæc autem & moderata fuit usura: graviss-o omnium, quæ legibus conce-, ea fuit, cum duodeni annui itenis: quæ *centesima* vocaba-quo dissentire cogor a doctis bus, qui affirmant, unciarium :vissimum fuisse: quod, ut ar-gravissimum fuit, idemque cum na. usurarum enim quædam no-ienstruam solutionem, quædam i significant, menstruam ut cen-unciaria, semunciaria: an-ut semis, triens, bes. nam si cen-el unciaria, vel semiunciaria, se-anno solverentur: quis tantulo pecuniam suam collocasset? rur-bes, vel semis, vel etiam triens, nenstrua esset: quis tanta rei fa-s jactura, fenebrem pecuniam :voluisset? Opinor igitur uncia-nus & centesimam idem esse: ut ibeatur menstruæ solutionis, non semunciarium autem idem cum ous: ut in semissibus annua solu-ctetur, in semunciario fenore, ia. propterea l. 5. ait Tac. XII. *ta-icitum esse, ne quis unciario fenore exerceret; cum antea ex libidine lo-o agitaretur: deinde rogatione tri-usuram ad semuncias redactam.* Nam, si duodecim tabulæ annuum fenus unciarium significassent; & si tribuni pl. postea de semunciario, item annuo rogationem tulissent: graves admodum postea semisses usuræ visæ essent, quas tamen civiles ac modicas fuisse, tum Plinius lib. 14. cap. 14. tum alii satis ostendunt, gravissima vero centesima, quæ tamen legibus concedebatur: supra vero non licebat: ideoque cum trientem, semis, bessem, nominari videmus, non de menstrua, sicut in unciario fenore, sed de annua dictum usura existimare debemus: alioqui non fuisset gravissima omnium centesima.

Ego autem meis rebus gestis] Mea, inquit, præcipua caussa est: cum ob res a me gestas, id est, ob feneratores, quibus exitium Catilina moliebatur, *bonum nomen*, id est, bonæ fidei debitor existimer. Debitorum nomina in expensi codicem referebantur. inde factum, ut *Nomen* acciperetur & pro debita pecunia, unde *exigere nomina*, in Verrem; & pro debitore, ut hic, & quod ab Alphio feneratore dici solitum refert Columella, *vel optima nomina non appellando fieri mala.*

Antonium] C. Antonium, collegam Ciceronis in consulatu, qui hoc tempore Macedoniam regebat.

Omnes] Omnes, qui testes sunt meorum in te meritorum. Dixit enim in epistola superiore: *Meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus Romanus testis est.*

Desiderant] Sic in proxima superiore: *Si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat.* Et ibidem, post: *Nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis.* Notatur ingrati animi vitium hoc verbo: quia desiderantur ea, quæ non habeamus.

Pag. 242. *In senatu*] Cum ageretur de Antonio ex provincia ob rapinas revocando: ut ex epist. 10. lib. 1. ad Att. intelligo: in qua scriptum est hoc: *Pompejani prodromi nunciant, aperte Pompejum acturum, Antonio succedi oportere.* Et ibidem paullo post, pecuniæ nominantur a C. Antonio injuste coactæ. ea porro epistola iisdem, quibus hæc, id est, Pisone & Messalla coss. scripta est. Revocatus tamen Antonius hoc anno non

non est, sed in provincia mansitusque ad consulatum Cæsaris & Bibuli; quibus consulibus damnatus est, atque etiam videtur aliquot ejus anni menses in Macedonia fuisse, si epitomæ Livianæ verba considerentur.

Gravissime] Ut, *graviter accusare*, ita *graviter defendere*, dicitur: quæ summi studii significatio est.

Defendi] Quamquam, nec licere sibi eum defendere, nec libere, jam ad Atticum scripserat, epist. 10. lib. 1.

Commovit] Ita commovit, ut mansferit postea C. Antonius in provincia usque ad Cæsarem & Bibulum coss.

P. VICTORIUS.

Emi eam ipsam domum millibus nummum XXXV.] Nos antiquam scripturam reposuimus, sed suspicamur hunc locum non vacare mendo. Nec enim est hoc pretium domus illius, quæ invidiam Ciceroni faciebat. In codice, qui est in Divi Marci bibliotheca, aliquantum spatii inane relictum est, ubi vulgares codices *Millibus nummum* habent. ille Mediceus contractius spatium habet, &

dices, qui duabus illis ...
cant, in quibus maxime ...
putat, ut aliqua fortasse (...
nota desideretur, quæ ...
posita pecuniam eam ...
hos numeros (quod vis ...
summa illa ingens pecuniæ ...
Ipse quid sentiat de hoc ...
De asse & partibus ejus ...

EPISTOLA VII.

CN. P.] Cn. Pompeii ...
de Asculanis & Picentibus ...
triumpharit, anno DCLXV.

Magno] Hoc ei cognomen ...
læ salutatio; cum adhuc ...
nus, adolescens annos ...
ciliam, ejecto Perpenna, ...
ne consule, Marianarum ...
cibus, recuperasset, African ...
diebus, interfecto Cn. Domitio ...
ba, Numidiæ rege, ...
epitome, Vellejus, Plinius, ...
alii.

Misisti] Ex castris, ...
Mithridatico: ex quo triumph...
no sequenti, pridie Kal. Oct ...

r' ἐλπίδ[illegible] μοι κατεβαλον με-
ρίρχα.

m officiorum] Quorum te non
: memorem, litteræ tuæ signi-
Officia vero Ciceronis in Pom-
:ant multa: cum ejus dignita-
:olescentia fautor, in prætura
: in consulatu adjutor etiam
:. quod scripsit ad Lentulum
lib. 1. prætor enim suasit Ma-
ogationem, ut ei bellum Mi-
um demandaretur: consul ad
retulit, quia maritimis terre-
:e bellis virtute sua Pompejus
tulisset, ut ei duplicaretur sup-
:onsularis, id est, dierum de-
cerneretur: quod antea nemi-
ssum erat. in oratione de pro-

utuo respondetur] Et hic mor-
pejum, qui suis officiis non
spondere videatur.

ne patior] Hoc loquendi genere
ritia, neque molestia significa-
:nde ac si dicas, non laboro.
exemplis. epist. 9. lib. 1. *Fa-
ea me de repub. sentire ac dicere,
ime cum mihi, tum etiam rei-
nibus putem conducere.* pro non
a sentio ac dico. & epist. 11.
*'estorius ad me scripsit, te mihi
:ere. hac prædicatio tua mihi gra-
sque te uti facile patior.* Et ad
:. 43. lib. 12. *Hirtium aliquid
[illegible] de me scripsisse, facile*

mma erga te studia] Quæ non
npejus æstimare videbatur, ut
geret: idque significaverat gra-
: prætermissa.

i gessi] Quarum caussa senatus
to supplicationem decrevit;
lus parentem patriæ nomina-
Gellius civicam coronam debe-
lixit. epist. 4. lib. 15. & in Pi-
Gellius lib. 5. cap. 6.

jus animum offenderes] Ut C.
, aut M. Crassi, quos occulte
onjuratis multi suspicati sunt.
: etiam, ut conscium & parti-
onjurationis in senatu a L. Tar-
:ominatum, scripsit Sallustius,
:averunt Plutarchus & Dio. Cæ-
:m, ne conjurati vita privaren-
tur, accurata oratione dissemit. idem
Sallustius, Plutarchus, Appianus,
alii.

*Tanto consilio tantaque animi magnitu-
dine*] Quod utrumque requiritur in cu-
stode civitatis: & in utroque Cicero-
nem excelluisse, cum illa indicia com-
munis exitii indagavit, patefecit, ex-
stinxit, historiæ demonstrant.

Africanus] Minor, qui Carthaginem
& Numantiam evertit. hunc enim Ci-
cero significat, cum simpliciter eum
nominat.

Pag. 244. *Lælium*] Ut duo Africani,
sic Lælii duo memorantur: quorum
utrorumque pariter amicitia celebra-
tur. nec in re manifesta exemplis opus
est.

EPISTOLA VIII.

CUm consulibus] Cum Domitio &
Appio, fortasse contendentibus,
ut revocaretur Crassus; quandoquidem
dirarum obnunciatione neglecta, in
provinciam ivisset: quod perniciosum
reip. fore videbatur, sicuti fuit, ipso
cum exercitu a Parthis interfecto.

Pag. 245. *Interruptum*] Ob eam si-
multatem, quam inter eos Catilinæ
temporibus exortam, quia Crassus
conjurationis conscius & particeps pu-
taretur, Plutarchus in Crassi vita pro-
didit.

Pestes hominum] Ut & Crassum & se
ipsum culpa liberaret, artificiis homi-
num hic, proxime autem varietate
temporum factum esse dicit, ne, quem-
admodum instituerant, perpetuo ama-
rent inter se. *Pestes hominum*, pro pe-
stiferi homines, vitandi tamquam pe-
stis.

Laude] Laus enim sita est in mutua
benevolentia: cum utriusque dignitas
utriusque augeri possit officiis. confir-
matur infra, cum dixit: *Is enim tu vir
es, & eum me esse cupio, ut amicitiam no-
stram utrique nostrum laudi speram fore.*

Immutarant] Minus est, quam *alie-
narunt*: ut, quo nunc erga Crassum
animo sit, vel hoc probet argumento,
quod, eo a se alienato, ipse tamen ad-
duci non potuerit, ut amare prorsus
desineret.

Pætum: *Non facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia.* Eodem loquendi genere usus est lib. 2. ad Q. fr. *Id erat hujusmodi, ut magis optandum, quam sperandum putarem.* Et lib. 1. de Orat. *Insperanti mihi & Cotta, sed valde optanti utrique nostrum cecidit, ut in istum sermonem, Crasse, delaberemini.* & Balbus lib. 8. ad Att. *Vt adduci ad ullam conditionem Pompejus possit, magis opto, quam spero.*

Fides] Quæ maxime requiritur in iis, qui post simultatem amicitia juncti sunt. ad Ap. epist. 8. lib. 3. *Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam.* Et ad eundem, epist. 10. *Si essem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt.*

Vxor tua] Tertullæ nomen fuisse, & a Cæsare stupratam, Suetonius auctor est.

Tui Crassi] Filii Marcus & Publius; quos hoc tempore constat fuisse Romæ: quamquam Publius paullo post patrem subsecutus est, cum quo periit in Parthis. Marcum autem & ante hoc tempus, & post in Gallia, Cæsaris quæstorem fuisse, patet ex lib. 1. 2. 3. 5. 6. quos ipse Cæsar de rebus a se in Gallia

lio. primam
pro P. Quin
publicam xxv
rino: quod
vertit.

Pag. 246.
vel honorum
tu major, qua
totidemque pr
re igitur plus C
ut infra quoq
eum me esse cupi

Non tam ro
coire animos
tuo vix patitur
suspicione utra

Violata] Sic
Illa, quæ viola
enim dicitur,
tia sit.

Inania] Ind
via minimi por

Eum me esse
tem profiteri,
modestia bene

Statues ipse]
expetat eo, qu
enim hæc epis
sissima, sic ead
me ac modesti

Quod ad ben
spectet] Quod
riæ possit esse.

ssus, adolescens nostri, ut scis, sumus. Et in Bruto: *Qua quidem cum P. Crasso M. F. cum initio aetatis amicitiam se meam contulisset, saepe me arbitror; cum eum vehementer ..., ut eam laudis viam rectissimam ... quam majores ejus ei tritam ... erat enim cum institutus optime etiam perfecte planeque eruditus: ... & ingenium satis acre, & oratione inelegans copia: praetereaque ... rogantia gravis esse videbatur, & ... vitia verecundus.* Interfectus est a ..., ut Plutarchus, Appianus, Dio ... verbis exponunt.

... 247. *Constantia*] Ne famam in... ntiae subeam. epist. 5.

... sponte] Similiter epist. 8. lib. 6.

... ad ejus fieri possit] Quam maxime ... quantum liceat.

...derium] Quo tenentur amici tui, ...es, clientes, qui, te praesente, ..., consilio, auctoritate, & gratia ...vebantur.

... labore] Quem eorum caussa, non ... tua, suscipiam.

...natur] Tolli enim prorsus non ..., propterea dixit, *Quoad ejus fieri*

EPISTOLA IX.

...48. VAtinius] *Struma* dictus, quia tumidam struma ...em haberet. ex quo eum, ut in Plu... legimus, *inflatum oratorem* Ci... jocum appellavit. Eodemque ... illud in oratione contra eum ... in senatu: *Repente enim te, tam... serpens e latibulis, oculis eminenti... inflato collo, tumidis cervicibus in...* Et in ea pro Sextio: *Si meden... reipub. qui exsecant pestem aliquam, ... strumam, civitatis.* Et ad At... epist. 9. lib. 2. *Vatinii strumam sa... ἀπὸ διζδοῦ vestiant. Vatinios* autem, ... *Varos* a cruribus dictos ait Plinius ... cap. 45.

...*er.*] Ab exercitu, nondum a se... appellatus: cum nondum decretae supplicationes.

...] Defenderat eum, rogatu Cae... Cicero, a Calvo de ambitu ac...um: quo judicio absolutus est. defendit & alio crimine judicio publico, ut Valerius Max. lib. 4. cap. 2. scriptum reliquit.

In honore] In supplicationibus a senatu impetrandis.

Adoptem] Eligam patronum: vel, *Adoptem*, exoptem: ut Ciceronis filius epist. 24. lib. 16. *Adoptatissimus adventus*, dixit, pro *exoptatissimus*.

Pag. 249. *Fato*] Fatum ait Alexander caussam esse, & caussam agentem: caussarum enim quattuor genera esse; quae agit, ut statuarius; quae materia est, ut aes, aut lapis, ex quo fit statua; quae forma, quam statuarius ex ea materia facere cogitavit; quae finis, ut cum artifex non id solum spectat, ut statuam faciat, sed ut, statua facta, vel pecuniam, vel honorem consequatur. Porro, non ejusdem generis agentes caussae sunt. quaedam enim aguntur alicujus rei gratia, quaedam vero nihil eo, qui agit, cogitante. quae aguntur aliqua caussa, vel a natura vel a ratione aguntur. quae ratione aguntur, & agi possunt, & non agi: agendi enim facultas in nobis est. itaque ejusmodi rerum caussa fatum non est, verum electio nostra. est igitur fatum in iis, quae natura fiunt, nec inter fatum & naturam, praeter nomen, quidquam interest. aeque enim & natura, & fato, equus ex equo, homo ex homine generatur. nam, ut naturalis rerum omnium generationis caussae primae divina sunt, certo ordine & perpetuo motu circumducta, ita fati non aliae caussae sunt, quam quae a divinis pendent. Nec tamen fatum est caussa, propter quam semper aut hoc aut illud necessario fiat, sed plerumque: ut in iis quoque, quae natura fiunt, locum habent ea quae interdum praeter naturam fiunt. Atque hanc esse Peripateticorum de fato opinionem, ex Alexandro cognoscitur. Alii vero fato omnia fieri voluere, quos refellit idem Alexander: cum ab iis fortunam, & casum, & omnes humanae vitae actiones, & consultationem auferri dicat. Vide epist. 12. lib. 4.

Liberalitatem] *Liberalis* est, non modo qui pecuniam largitur, sed etiam qui quocumque officii genere subvenit,

est Plinius lib. 3. cap. 22. Antea *Vardaeis*, nos olim, *Vardaei*, restituimus.

In Dalmatiam] In quam eum aufugisse jam audierat: dixit enim, *Dicitur mihi cum Vardaei esse.* Dalmatiæ nomen ab urbe Dalmnio deductum, significat Strabo lib. 7.

Ad v. id. Quinct.] Scripta igitur est epistola ante reditum Cæsaris ex Hispania, in qua Pompeji liberos jam devicerat. nam Vellejus eum Romam Octobri mense revertisse, auctor est.

Narona] Et fluvius & castellum fuit. Plinius, Ptolemæus.

EPISTOLA X.

Pag. 250. O*Mnia mihi dura*] Cum neque servum invenire, neque de Catilio, quod petis, facile possim concedere.

Imperas] Jam igitur ei per litteras Cicero de Dionysio servo mandaverat. nam in superiore epistola nihil sibi mandatum Vatinius dixit.

De Catilio] Pirata.

Apage te] Hac voce rejicimus a nobis eos, qui molesti sunt. utuntur ea frequenter comici.

Matres familias] Feminas honoratas. Hoc nomen pluribus modis accipitur: primum quæ peperit ex r

quis (inquit
quæ viro m
beri ei, qua
Et Gellius l
milias ab id
planatoribus
quæ in marit
ejus, in cuj
esset: quonia
tum, sed in
in sui heredi
ctat illud Se
ptionem fact
succedebant:
poterant. na
tur, quæ m
tum & ultim
lias, ostenc
tum, 47. D
familias acci
inhoneste vix
ceteris femin
separant. p
sit, an vid
& Cicero in
trem familia
De his opinc
que cogitass
vel peperisse
nupsissent,
sent; sed t
buisse hone

a Eam solam, dixisset, Eam proprie: . cum Cicerone conveniret, qui genera matrum familiarum con- . t in Topicis. Nisi si juris heredi- Gellium, vel eos potius, quos ius secutus est, rationem habuisse mus: quod ea sola, quæ in manum enisset, marito mortuo heres es- quæ vero aliter nupsissent, jure litatis excluderentur. Matres fa- s, & matres familiæ dicebant ve- familias autem generandi casu; nomina, ut Plinius dubii sermo- . b. 6. admonuit, in a finita singu- nominativo, as syllaba declina- , ut Maja Majas. Ideo Sallustius, cor priscæ linguæ, dixit hist. lib. 4. illa custodias thesaurorum in deditio- acciperentur. Quod ne celebrare- Sisenna effecit. ait enim, eum, iceret pater familiæ, etiam plura- dicere debere, patres familiarum, matres familiarum. quod quoniam durum, & longe jucundius, pa- familias, sonabat, etiam patri ias ut diceretur, consuetudo pro- , & tamen ratio Sisennæ non est a. nec enim necesse est, plura- numerum rei unitati adhibere. arro de scenicis originibus primo tio libro dixit: matres familiæ: & chus, patres familiæ, non fami- m.

nius] Deductum a simia, per con- tum. epist. 2. lib. 7. Hic simio- animi caussa, me, in quem invehe- , delegerat. Horatius in Serm. ne- nius iste. Simia quoque de homi- icebant. epist. 13. lib. 8. Illius si- ultum subire. Afranius in Temera- . Quis hic est simia, qui me hodie ludi- s est.

s semissis] Semis, assis dimidium as autem, nummus æreus, qua- es quatuor continens. homo igitur missis, minimi pretii, nihili æsti- dus. similiter Persius Satyra 5. Hic est, non tressis agaso; pro, tribus us non æstimatus.

g. 251. Actione] Actione legis: io furti, & similia. Libri vete- Actiones; unus Sigonii, Actio- mihi vel Actione (ut imprimi vo- na littera s abjecta) vel Actores, placet. nam Actiones, vacare mendo non arbitror.

Si Appii os haberem] Si essem ea, qua Appius impudentia. Epist. 8. lib. 9. Nosti os ejus adolescentioris Academiæ. In Verrem: Nostis os hominis. Pro Cluentio: Quod tandem os est illius patroni, qui ad eas caussas sine ulla scientia juris audet accedere? Interdum additur, durum, ut apud Terentium in Eun. ubi Donatus: Os durum, os impudens: at contra molle frontis dicuntur, qui sunt reverentes. Et quia ferro nihil est durius, propterea ferreum Pisonis os, ut insignem quandam notaret impudentiam, Cicero vocavit in oratione contra ipsum habita. Appius hic, cui se successisse Vatinius dicit, non est is, ad quem sunt epistolæ lib. 3. qui bello civili, Pompejum secutus, jam perierat: ut auctor est Valerius libro 1. cap. 6.

Pag. 252. Tuo discipulo] Declamabant nobiles adolescentes præsente Cicerone, ut ejus præceptis erudirentur. Epist. ult. lib. 7. Cassius tuus & Dolabella noster studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. Et epist. 18. lib. 9. suos discipulos vocat Cæsaris familiares: & in sexta ejusdem libri.

Cæsar] Consul, idemque dictator.

Justissimi] Ob numerum cæsorum hostium. Sic epist. 10. lib. 2. Victoria justa imperator appellatus sum. & Phil. 14. Is demum est justus ac verus triumphus, qui optime meritis de repub. defertur ac datur. & Suetonius in Calig. Querens inter cetera, fraudatum se justo triumpho.

Triumphi] Qui supplicationem fere sequebatur. epist. 15. lib. 2.

Ipsi] Dalmatiæ.

Post supplicationes] Scripta, necdum missa superiore epistola, certior factus de supplicationibus sibi decretis in Dalmatiam, ut bellum conficeret, statim profectus est, opida sex cepit. quo facto, eandem misit epistolam, quam per dies plures in manibus habuerat, ut aliquid de rebus a se post supplicationes gestis appingeret.

Unum hoc] Quod a me proxime relictum est.

Meam

Pag. 253.

Studia me [illegible]

[illegible]

Lentulus [illegible]

[illegible]

erat [illegible]

quod [illegible]

verbis [illegible]

[illegible]

...nit. primi quidem Marsi, unde ...i belli nomen fluxit, Julio & Ru...ost. arma sumpserunt. solus, con... bello triumphavit de Asculanis & ...ibus consul Cn. Pompejus Stra... Magni pater.

...itis] Quo resp. victis Marii parti... unius arbitrium L. Sullæ transla...

...isthenes] Olynthi natus, Aristote...iscipulus, comes Alexandri Magni ... Persico, cujus etiam res gestas lit...mandavit. interfectus ab eo, vel ... more Persico, divino cultu vene...am non censuerit, vel quod in eum ...aliis conjurasse putaretur.

...æus] Duo Timæi memorantur, ...quidem Siculus historicus, quem Cicero laudat lib. 2. de Orat. Plu...us in Nicia reprehendit; alter Phi...hus Pythagoreus, Locris natus, ...omine Plato librum De natura ...psit.

...rrhi] Epirotarum regis, qui cum ...manis in Italia bellum gessit. Plu...chus, Trogus lib. 17. Ejus bella Ti...us propria complexus est historia. ...la, inquit Dionysius lib. 1. Anti... τῆ Σικελιώτη τὰ μὲν ἀρχαῖα τῆς ἱςο... ἐν ταῖς κοιναῖς ἱςορίαις ἀφηγησα... ...ἐν ἢ πρὸς Πύῤῥον τὸ Ἠπειρώτην ...μους εἰς ἰδίαν κατεχωρίσαντ@ ...ματείαν.

...lybius] Præceptor & comes Africa...inoris, cujus historiæ pars aliqua ...ostram ætatem pervenit.

...umantinum] Numantiam Scipio ...ilianus, annis 14. post Cartha...m, excidit. Vellejus, Appianus,

...g. 256. *Conjurationem*] Factam ipso ...ule a duobus maxime patriciis, L. ...io Catilina, prætorio, P. Corne...entulo, consulari, & prætore ite...

...ussam totam] Quidquid ad eam ...rationem pertinet, & cum ea con...ctum est.

...*in argumento*] Scire non inutile quid in problemate scripserit A...teles, cujus initium est, διὰ τί ...ἱςορεῖν ἥδιον ἀκούομεν τῶν περὶ ἓν ...ηκυιῶν, ἢ τῶν περὶ πολλὰ πραγμα...ευμένων.

Una in persona] In ipso tantum Cicerone, conjurationis vindice.

Uberiora atque ornatiora] Quod ad scriptoris quoque laudem pertinet. commendat enim historiam vehementer copia rerum & verborum ornatus.

Semel] In eo, quod tibi occupatissimo tantum oneris imponam.

Bene] Valde: ut, *Bene mane*, *Bene doctus*.

Naviter] Strenue. in eo scilicet, quia postulet, ut ornetur.

Leges historiæ] Tres historiæ leges Cicero ipse commemorat lib. 2. de Orat. primam, ne quid falsi dicere audeamus; alteram, ne quid veri non audeamus; tertiam, ne qua suspicio gratiæ sit, ne qua simultatis. ex his legibus tertia hic significatur, ut sequentia declarant.

Quodam in proœmio] Varie proœmiis veteres historici usi sunt, teste Luciano in libro de historia conscribenda: apud Latinos quidem Livius & paucis & brevibus, Sallustius pluribus & longioribus: apud Græcos autem ut l. 16. auctor est Diodorus Siculus, Ephorus singulis libris singula proœmia proposuit.

Affici] Commoveri: afficit autem gratia, cum nos ad eam, quam ratio non probat, voluntatem perducit. quamquam interdum bona de re usurpatur hoc verbum, & absolute, nullo casu; ut epist. 6. lib. 16. *Varie sum affectus tuis litteris, valde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus.* Legunt alii, *Electi*; alii, *Allici*. Suum cuique arbitrium relinquo. ego non video, cur quattuordecim veterum librorum, in quibus est, *Allici*, consensum aspernari debeam: cum præsertim nec in sententia, nec in loquendi genere vitii quidquam esse videatur.

Pag. 257. *Herculem Xenophontium*] De quo scribit Xenophon lib. 2. Memorabilium, & Cicero lib. 1. de Off. his verbis: *Herculem Prodicus dicit, ut est apud Xenophontem, cum primum pubesceret, quod tempus a natura ad deligendum, quam quisque viam vivendi sit ingressurus, datum est, exisse in solitudinem, atque ibi sedentem diu secum mul-*

ſtrat. quo tempore, Cicerone defendente, damnatum eſſe, ex oratione pro Cœlio & ex Dione cognoſcitur. damnatum autem de majeſtate, accuſante Cœlio, & Dio & proxime nominata oratio videtur ſignificare: de repetundis etiam oſtendit locus ille in epiſt. 10. lib. 1. ad Attic. *Antonium in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri.* Quod altero confirmatur argumento, quia damnatum accuſante Q. Maximo plane demonſtrat oratio in Vatinium, ut de majeſtate a Cœlio, de repetundis a Maximo accuſatus, ex utroque crimine damnatus ſit. nam & duos quæſitores, Q. Claudium & Cn. Lentulum, apud quos reus factus eſt, in eadem oratione video nominari.

EPISTOLA VI.

P. *Sextio*] Quæſtor Antonio fuit & conſuli Romæ, & proconſuli in Macedonia. quod ex oratione pro ipſo patet.

Procos.] Sic omnes antiqui libri, eadem ratione, qua Proconſul Salluſtius in epiſt. 17. lib. 2. inſcriptione nominatur.

Pag. 240. *Frugi*] Ad quod genus hominum prudentia ſpectare videtur. itaque ſubjunxit, *Non ſatis credidi homini*

conſul fuit cum
ut faſti docent
Panſæ conſulis
partium reipu
defenſor, in
Antonium in
pugnatum: ut
ad Brutum con
fuit.

Scripſeras]
deretur.

De Craſſo]
quendi genus
tione, quæ S
tur, in Cicero
Domum ipſam
ſtam tibi ac tu
nos commonefac
ſit, cum in ea
gitioſiſſime, q
ris, fuit.

XXXV]
ſubaudiatur,
id eſt, centum
libus. accepit
qui tum reus
ſexaginta ſcuta
lius lib. 12. c
mum fuerat
tribunus plebi
ſcio quo eſt in
eam Craſſus
tus; poſt

.ſt. 1. lib. 1. ad fratrem: *Publica-quod ita negotiantur, ut locupletes noſtri conſulatus beneficio incolumes unas habere arbitrantur.* Et lib. 2. *Numquam vehementius actum eſt, 'me conſule, ne ſolveretur: armis 'ris tentata res eſt.*

-meris] Oppreſſa enim conjura-feneratores impendenti periculo ti.

-nino ſemiſſibus magna copia eſt] Et ;eus liber & reliqui habent, *Omni,* 'mnino, uno excepto, qui Thomæ ici fuit, doctiſſimi hominis, in ſt, *Omnino. Omni*, pro *cuilibet*, ſcule poſitum videtur. nam illud 3. lib. 7. ad Att. *Hic omnia facere , ne armis decernatur:* poteſt eſſe caſu, numero multitudinis. qua-*nino*, malui, conſenſu tamen an-um exemplarium indicato. Deeſ-quit, nummi non poſſunt, ſi quis ſemiſſes velit pendere, id eſt, ſe-nnuos pro centenis. hæc autem & moderata fuit uſura: graviſſi-ro omnium, quæ legibus conce-ır, ea fuit, cum duodeni annui entenis: quæ *centeſima* vocaba-n quo diſſentire cogor a doctis nibus, qui affirmant, unciarium leviſſimum fuiſſe: quod, ut ar-, graviſſimum fuit, idemque cum ima. uſurarum enim quædam no-menſtruam ſolutionem, quædam m ſignificant, menſtruam ut cen-, unciaria, ſemunciaria: an-, ut ſemis, triens, bes. nam ſi cen-vel unciaria, vel ſemiunciaria, ſe-n anno ſolverentur: quis tantulo u pecuniam ſuam collocaſſet? rur-i bes, vel ſemis, vel etiam triens, menſtrua eſſet: quis tanta rei fa-ris jactura, fenebrem pecuniam re voluiſſet? Opinor igitur uncia-fenus & centeſimam idem eſſe: ut habeatur menſtruæ ſolutionis, non e: ſemunciarium autem idem cum ibus: ut in ſemiſſibus annua ſolu-ectetur, in ſemunciario fenore, rua. propterea l. 5. ait Tac. XII. *ta-incitum eſſe, ne quis unciario fenore us exerceret; cum antea ex libidine lo-um agitaretur: deinde rogatione tri-a uſuram ad ſemuncias redactam.* Nam, ſi duodecim tabulæ annuum fenus unciarium ſignificaſſent; & ſi tribuni pl. poſtea de ſemunciario, item annuo rogationem tuliſſent: graves admodum poſtea ſemiſſes uſuræ viſæ eſſent, quas tamen civiles ac modicas fuiſſe, tum Plinius lib. 14. cap. 14. tum alii ſatis oſtendunt, graviſſima vero centeſima, quæ tamen legibus concedebatur: ſupra vero non licebat: ideoque cum trientem, ſemis, beſſem, nominari videmus, non de menſtrua, ſicut in unciario fenore, ſed de annua dictum uſura exiſtimare debemus: alioqui non fuiſſet graviſſima omnium centeſima.

Ego autem meis rebus geſtis] Mea, inquit, præcipua cauſſa eſt: cum ob res a me geſtas, id eſt, ob feneratores, quibus exitium Catilina moliebatur, *bonum nomen*, id eſt, bonæ fidei debitor exiſtimer. Debitorum nomina in expenſi codicem referebantur. inde factum, ut *Nomen* acciperetur & pro debita pecunia, unde *exigere nomina*, in Verrem; & pro debitore, ut hic, & quod ab Alphio feneratore dici ſolitum refert Columella, *vel optima nomina non appellando fieri mala.*

Antonium] C. Antonium, collegam Ciceronis in conſulatu, qui hoc tempore Macedoniam regebat.

Omnes] Omnes, qui teſtes ſunt meorum in te meritorum. Dixit enim in epiſtola ſuperiore: *Meus in te animus quam ſingulari officio fuerit, & ſenatus, & populus Romanus teſtis eſt.*

Deſiderant] Sic in proxima ſuperiore: *Si abs te ſumma officia deſiderem, mirum nemini videri debeat.* Et ibidem, poſt: *Nullam mihi abs te relatam eſſe gratiam, tu es optimus teſtis.* Notatur ingrati animi vitium hoc verbo: quia deſiderantur ea, quæ non habeamus.

Pag. 242. *In ſenatu*] Cum ageretur de Antonio ex provincia ob rapinas revocando: ut ex epiſt. 10. lib. 1. ad Att. intelligo: in qua ſcriptum eſt hoc: *Pompejani prodromi nunciant, aperte Pompejum acturum, Antonio ſuccedi oportere.* Et ibidem paullo poſt, pecuniæ nominantur a C. Antonio injuſte coactæ. ea porro epiſtola iiſdem, quibus hæc, id eſt, Piſone & Meſſalla coſs. ſcripta eſt. Revocatus tamen Antonius hoc anno

non est, sed in provincia mansitusque ad consulatum Cæsaris & Bibuli; quibus consulibus damnatus est, atque etiam videtur aliquot ejus anni menses in Macedonia fuisse, si epitomæ Livianæ verba considerentur.

Gravissime] Ut, *graviter accusare*, ita *graviter defendere*, dicitur: quæ summi studii significatio est.

Defendi] Quamquam, nec licere sibi eum defendere, nec libere, jam ad Atticum scripserat, epist. 10. lib. 1.

Commovit] Ita commovit, ut mansérit postea C. Antonius in provincia usque ad Cæsarem & Bibulum coss.

P. VICTORIVS.

Emi eam ipsam domum millibus nummum XXXV.] Nos antiquam scripturam reposuimus, sed suspicamur hunc locum non vacare mendo. Nec enim est hoc pretium domus illius, quæ invidiam Ciceroni faciebat. In codice, qui est in Divi Marci bibliotheca, aliquantum spatii inane relictum est, ubi vulgares codices *Millibus nummum* habent. ille Mediceus contractius spatium habet, &

dices, qui duabus illis dili[illegible]
cant. in quibus maxime [illegible]
putat. ut aliqua fortasse (u[illegible]
nota desideretur, quæ hun[illegible]
posita pecuniam eam redde[illegible]
hos numeros (quod vix mi[illegible]
summa illa ingens permu[illegible]
Ipse quid sentiat de hoc loco[illegible]
De asse & partibus ejus expo[illegible]

EPISTOLA V[illegible]

CN. F.] Cn. Pompeii [illegible]
de Asculanis & Picenti[illegible]
triomphavit, anno DCLXII[illegible]

Magno] Hoc ei cognomen [illegible]
læ salutatio; cum adhuc eq[illegible]
nus, adolescens annos nat[illegible]
ciliam, ejecto Perpenna, c[illegible]
ne consule, Marianarum p[illegible]
cibus, recuperasset, Africa[illegible]
diebus, interfecto Cn. Dom[illegible]
ba, Numidiæ rege, capto [illegible]
epitome, Vellejus, Plinius, [illegible]
alii.

Misisti] Ex castris, con[illegible]
Mithridatico: ex quo trium[illegible]
no sequenti, pridie Kal. O[illegible]

μα κατάβαλον μα-

...] Quorum te non ..., litteræ tuæ signi-... Ciceronis in Pom-...: cum ejus dignita-... fautor, in prætura ...latu adjutor etiam ...ripsit ad Lentulum ...or enim suasit Ma-..., ut ei bellum Mi-...daretur: consul ad ...ia maritimis terre-...rtute sua Pompejus ... ei duplicaretur sup-... id est, dierum de-... quod antea nemi-... in oratione de pro-...

...letur] Et hic mor-...ui suis officiis non ...ideatur.

...Hoc loquendi genere ...e molestia significa-...licas, non laboro. ... epist. 9. lib. 1. *Fa-...mb. sentire ac dicere, ...ibi, tum etiam rei-...i conducere.* pro non ... dico. & epist. 11. ...*me scripsit, te mihi ...edicatio tua mihi gra-... facile patior.* Et ad ...2. *Hirtium aliquid ...me scripsisse, facile*

...e studia] Quæ non ...mare videbatur, ut ...e significaverat gra-...a.

...iarum caussa senatus ...ationem decrevit; ...m patriæ nomina-...cam coronam debe-... 4. lib. 15. & in Pi-... 5. cap. 6.

...offenderes] Ut C. ...rassi, quos occulte ...multi suspicati sunt. ... conscium & parti-...s in senatu a L. Tar-..., scripsit Sallustius, ...tarchus & Dio. Cæ-...jurati vita privaren-tur, accurata oratione dissernit. idem Sallustius, Plutarchus, Appianus, alii.

Tanto consilio tantaque animi magnitudine] Quod utrumque requiritur in custode civitatis: & in utroque Ciceronem excelluisse, cum illa indicia communis exitii indagavit, patefecit, extinxit, historiæ demonstrant.

Africanus] Minor, qui Carthaginem & Numantiam evertit. hunc enim Cicero significat, cum simpliciter eum nominat.

Pag. 244. *Lælium*] Ut duo Africani, sic Lælii duo memorantur: quorum utrorumque pariter amicitia celebratur. nec in re manifesta exemplis opus est.

EPISTOLA VIII.

CUm consulibus] Cum Domitio & Appio, fortasse contendentibus, ut revocaretur Crassus; quandoquidem dirarum obnunciatione neglecta, in provinciam ivisset: quod perniciosum reip. fore videbatur, sicuti fuit, ipso cum exercitu a Parthis interfecto.

Pag. 245. *Interruptum*] Ob eam simultatem, quam inter eos Catilinæ temporibus exortam, quia Crassus conjurationis conscius & particeps putaretur, Plutarchus in Crassi vita prodidit.

Pestes hominum] Ut & Crassum & se ipsum culpa liberaret, artificiis hominum hic, proxime autem varietate temporum factum esse dicit, ne, quemadmodum instituerant, perpetuo amarent inter se. *Pestes hominum*, pro pestiferi homines, vitandi tamquam pestis.

Laudi] Laus enim sita est in mutua benevolentia: cum utriusque dignitas utriusque augeri possit officiis. confirmatur infra, cum dixit: *Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut amicitiam nostram utrique nostrum laudi sperem fore.*

Immutarant] Minus est, quam *alienarunt*: ut, quo nunc erga Crassum animo sit, vel hoc probet argumento, quod, eo a se alienato, ipse tamen adduci non potuerit, ut amare prorsus desineret.

Optatum magis, quam speratum] Hoc refertur ad id quod sequitur, *Florentissimis rebus tuis*: quia rebus afflictis, non florentissimis, amor vere perspicitur. Mihi autem, inquit, contigit, quod optabam potius, quam sperabam, ut optimo rerum tuarum statu, mea tamen & memoria veteris nostræ necessitudinis, & post reconciliatam gratiam fides perspici posset. Confirmat hanc sententiam epistola ad Pætum: *Non facile dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia.* Eodem loquendi genere usus est lib. 2. ad Q. fr. *Id erat hujusmodi, ut magis optandum, quam sperandum putarem.* Et lib. 1. de Orat. *Insperanti mihi & Cottæ, sed valde optanti utrique nostrum cecidit, ut in istum sermonem, Crasse, delaberemini.* & Balbus lib. 8. ad Att. *Vt adduci ad ullam conditionem Pompejus possit, magis opto, quam spero.*

Fides] Quæ maxime requiritur in iis, qui post simultatem amicitia juncti sunt. ad Ap. epist. 8. lib. 3. *Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coar-*

est hæc, inquit, [illegible] tis repentina voluntas, sed [illegible] stini studii renovatio, a [illegible] scentia suscepti.

Vt primum forum attigerim] [illegible] rili sumpta, absoluto [illegible] Vel ad eos qui jus civile [illegible] vel in forum, ut oratorum [illegible] lescentes ire soliti sunt. [illegible] ad Scævolam Jurisconsultum [illegible] deductus a patre, ut ipse [illegible] lio. primam vero [illegible] pro P. Quinctio egit annos [illegible] publicam xxvii. pro Sex. [illegible] rino: quod utrumque Gellius [illegible] vertit.

Pag. 246. *Observantiam*] [illegible] vel honorum gratia. Sex enim [illegible] tu major, quam Cicero, [illegible] totidemque prior consulatum [illegible] re igitur plus Crasso tribuit, [illegible] ut infra quoque: *Is enim* [illegible] *eum me esse cupio.*

Non tam re] Injuriarum [illegible] coire animos & conjungi [illegible] tuo vix patitur: ideo [illegible] suspicione utrumque liberat.

Violata] Sic ad Att. epist. [illegible] *Illa, quæ violata, expiabuntur.* [illegible] enim dicitur, quasi sacrosancta [illegible]

fendit: & alio crimine judicio publico; ut Valerius Max. lib. 4. cap. 2. scriptum reliquit.

In honore] In supplicationibus a senatu impetrandis.

Adoptem] Eligam patronum vel, *Adoptem*, exoptem: ut Ciceronis filius epist. 24. lib. 16. *Adoptatissimus adventus*, dixit, pro *exoptatissimus*.

Pag. 249. *Fato*] Fatum ait Alexander caussam esse, & caussam agentem; caussarum enim quattuor genera esse; quæ agit, ut statuarius; quæ materia est, ut æs, aut lapis, ex quo fit statua; quæ forma, quam statuarius ex materia facere cogitavit; quæ finis, ut enim artifex non id solum spectat, ut statuam faciat, sed ut, statua facta, vel pecuniam, vel honorem consequatur. Porro, non ejusdem generis agentes caussæ sunt. quædam enim aguntur alicujus rei gratia, quædam vero nihil eo, qui agit, cogitante. quæ aguntur aliqua caussa, vel a natura vel a ratione aguntur. quæ ratione aguntur, & agi possunt, & non agi: agendi enim facultas in nobis est. itaque ejusmodi rerum caussa fatum non est, verum electio nostra. est igitur fatum in iis, quæ natura fiunt, nec inter fatum & naturam, præter nomen, quidquam interest. æque enim & natura, & fato, equus ex equo, homo ex homine generatur. nam, ut naturalis rerum omnium generationis caussæ primæ divina sunt, certo ordine & perpetuo motu circumducta, ita fati non aliæ caussæ sunt, quam quæ a divinis pendent. Nec tamen fatum est caussa, propter quam semper aut hoc aut illud necessario fiat; sed plerumque: ut in iis quoque, quæ natura fiunt, locum habent ea quæ interdum præter naturam fiunt. Atque hanc esse Peripateticorum de fato opinionem, ex Alexandro cognoscitur. Alii vero fato omnia fieri voluere, quos refellit idem Alexander: cum ab iis fortunam, & casum, & omnes humanæ vitæ actiones, & consultationem auferri dicat. Vide epist. 12. lib. 4.

Liberalitatem] *Liberalis* est, non modo qui pecuniam largitur, sed etiam qui quocumque officii genere [illegible]

O 5 [illegible]

In Dalmatiam] I
gisse jam audierat:
mihi esse Vardæ esse
ab urbe Dalmnio de
Strabo lib. 7.
Ad v. id. Quinct.
epistola ante reditum
nia, in qua Pompej
cerat. nam Vellejus e
hoi menfe advenisse,
Narona] Et fluviu
Plinius, Ptolemæus.

EPISTO

Pag. 250. O*mnia*
neque
neque de Catilio, q
possum concedere.
Imperas] Jam igit
Cicero de Dionysio se
nam in superiore ep
mandatum Vatinius d
De Catilio] Pirata.
Apage te] Hac voce
bis eos, qui molesti s
frequenter comici.
Matres familias] Fe
tas. Hoc nomen pluribu
tur: primum quæ pe
patre-familias: deinde,
modo maritum patrem

um solam, dixisset, *Eam proprie:* um Cicerone conveniret, qui iera matrum familiarum cona Topicis. Nisi si juris heredillium, vel eos potius, quos secutus est, rationem habuisse : quod ea sola, quæ in manum sset, marito mortuo heres esæ vero aliter nupsissent, jure tis excluderentur. *Matres fa-* & *matres familiæ* dicebant ve-*milias* autem generandi casu; nina, ut Plinius dubii sermoi. admonuit, in *a* finita singunativo, *as* syllaba declinat *Maja Majas.* Ideo Sallustius, priscæ linguæ, dixit hist. lib. 4. *custodias thesaurorum in deditio-perentur.* Quod ne celebrareenna effecit. ait enim, eum, ret *pater familias*, etiam pluraere debere, *patres familiarum*, *us familiarum.* quod quoniam rum, & longe jucundius, *pa-milias*, sonabat, etiam *patri* ut diceretur, consuetudo pro-& tamen ratio Sisennæ non est nec enim necesse est, pluramerum rei unitati adhibere. o de scenicis originibus primo libro dixit: *matres familiæ:* & as, *patres familiæ*, non *fami-*

us] Deductum a simia, per conm. epist. 2. lib. 7. *Hic simio-mi caussa, me, in quem invehe-elegerat.* Horatius in Serm. *ne-us iste. Simia* quoque de homibant. epist. 13. lib. 8. *Illius si-tum subire.* Afranius in Temera-*gis hic est simia, qui me hodie ludi-fi.*

Semissis] *Semis*, assis dimidium s autem, nummus æreus, quaquattuor continens. *homo* igitur *issis*, minimi pretii, nihili æstis. similiter Persius Satyra 5. *Hic fi, non tressis agaso*; pro, tribus non æstimatus.

251. *Actione*] Actione legis: o furti, & similia. Libri vete*Actiones*; unus Sigonii, *Acto-*hi vel *Actione* (ut imprimi voa littera *s* abjecta) vel *Actores*, placet. nam *Actiones*, vacare mendo non arbitror.

Si Appii os haberem] Si essem ea, qua Appius impudentia. Epist. 8. lib. 9. *Nosti os ejus adolescentioris Academiæ.* In Verrem: *Nosti os hominis.* Pro Cluentio: *Quod tandem os est illius patroni, qui ad eas caussas sine ulla scientia juris audet accedere?* Interdum additur, *durum*, ut apud Terentium in Eun. ubi Donatus: *Os durum, os impudens: ut contra molle frontis dicuntur, qui sunt reverentes.* Et quia ferro nihil est durius, propterea *ferreum Pisonis os*, ut insignem quandam notaret impudentiam, Cicero vocavit in oratione contra ipsum habita. Appius hic, cui se successisse Vatinius dicit, non est is, ad quem sunt epistolæ lib. 3. qui bello civili, Pompejum secutus, jam perierat: ut auctor est Valerius libro 1. cap. 6.

Pag. 252. *Tuo discipulo*] Declamabant nobiles adolescentes præsente Cicerone, ut ejus præceptis erudirentur. Epist. ult. lib. 7. *Cassius tuus & Dolabella noster studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus.* Et epist. 18. lib. 9. suos discipulos vocat Cæsaris familiares: & in sexta ejusdem libri.

Cæsar] Consul, idemque dictator.

Justissimi] Ob numerum cæsorum hostium. Sic epist. 10. lib. 2. *Victoria justa imperator appellatus sum.* & Phil. 14. *Is demum est justus ac verus triumphus, qui optime meritis de republ. defertur ac datur.* & Suetonius in Calig. *Quærens inter cetera, fraudatum se justo triumpho.*

Triumphi] Qui supplicationem fere sequebatur. epist. 15. lib. 2.

Ipsi] Dalmatiæ.

Post supplicationes] Scripta, necdum missa superiore epistola, certior factus de supplicationibus sibi decretis in Dalmatiam, ut bellum conficeret, statim profectus est, opida sex cepit. quo facto, eandem misit epistolam, quam per dies plures in manibus habuerat, ut aliquid de rebus a se post supplicationes gestus appingeret.

Unum hoc] Quod a me proxime relictum est.

Meam

U[illegible]

Stu[illegible]s mea [illegible]te, [illegible]

[illegible]

[illegible] Cognomen [illegible] etiam civis [illegible] [illegible] *[illegible]* vocat[illegible] [illegible]commutatione [illegible] [illegible] & *L[illegible]* [illegible] 4. lib. [illegible]

[illegible] [illegible] dixit in eadem [illegible] *[illegible] aut [illegible], aut [illegible]*. Similiter [illegible] *[illegible]*

[illegible], [illegible] Dionysius ad [illegible] [illegible] lib. [illegible]

[illegible] [illegible] erat Dionysius in [illegible] quod etiam [illegible]: *[illegible]*. A[illegible] ut ad se reduce[illegible] conditione[illegible] integretur, [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] decretas. [illegible] inte[illegible] [illegible]

. primi quidem Marsi, unde
elli nomen fluxit, Julio & Ru-
arma sumpserunt. solus, con-
lo triumphavit de Asculanis &
us consul Cn. Pompejus Stra-
ni pater.
] Quo resp. victis Marii parti-
ains arbitrium L. Sullæ transla-

enes] Olynthi natus, Aristote-
ulus, comes Alexandri Magni
sico, cujus etiam res gestas lit-
davit. interfectus ab eo, vel
re Persico, divino cultu vene-
non censuerit, vel quod in eum
s conjurasse putaretur.
s] Duo Timæi memorantur,
em Siculus historicus, quem
cero laudat lib. 2. de Orat. Plu-
n Nicia reprehendit; alter Phi-
Pythagoreus, Locris natus,
mine Plato librum De natura
t.
] Epirotarum regis, qui cum
s in Italia bellum gessit. Plu-
Trogus lib. 17. Ejus bella Ti-
ropria complexus est historia.
inquit Dionysius lib. 1. Anti-
[illegible] τὰ μὲν ἀρχαῖα τῆς ἱστο-
ταῖς κοιναῖς ἱστορίαις ἀφηγησα-
ὰ δὲ πρὸς Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην
εἰς ἰδίαν κατεχώρισεν τὴν
ρείαν.
us] Præceptor & comes Africa-
ris, cujus historiæ pars aliqua
am ætatem pervenit.
ntinum] Numantiam Scipio
nus, annis 14. post Cartha-
excidit. Vellejus, Appianus,

56. Conjurationem] Factam ipso
a duobus maxime patriciis, L.
Catilina, prætorio, P. Corne-
ulo, consulari, & prætore ite-

m totam] Quidquid ad eam
ionem pertinet, & cum ea con-
est.
argumento] Scire non inutile
id in problemate scripserit A-
s, cujus initium est, διὰ τί
ἱστορεῖν ἥδιον ἀκούομεν τὰ περὶ ἓν
υιῶν, ἢ τὰ περὶ πολλὰ πραγμα-
ν.

Una in persona] In ipso tantum Ci-
cerone, conjurationis vindice.

Uberiora atque ornatiora] Quod ad
scriptoris quoque laudem pertinet. com-
mendat enim historiam vehementer
copia rerum & verborum ornatus.

Semel] In eo, quod tibi occupatissi-
mo tantum oneris imponam.

Bene] Valde: ut, *Bene mane*, *Bene
doctus*.

Naviter] Strenue. in eo scilicet, quia
postulet, ut ornetur.

Leges historiæ] Tres historiæ leges
Cicero ipse commemorat lib. 2. de
Orat. primam, ne quid falsi dicere au-
deamus; alteram, ne quid veri non
audeamus; tertiam, ne qua suspicio
gratiæ sit, ne qua simultatis. ex his le-
gibus tertia hic significatur, ut sequentia
declarant.

Quodam in procœmio] Varie procœmiis
veteres historici usi sunt, teste Lucia-
no in libro de historia conscribenda:
apud Latinos quidem Livius & paucis
& brevibus, Sallustius pluribus & lon-
gioribus: apud Græcos autem ut l. 16.
auctor est Diodorus Siculus, Ephorus
singulis libris singula procœmia propo-
suit.

Affici] Commoveri: afficit autem
gratia, cum nos ad eam, quam ra-
tio non probat, voluntatem perducit.
quamquam interdum bona de re usur-
patur hoc verbum, & absolute, nullo
casu; ut epist. 6. lib. 16. *Varie sum
affectus tuis litteris, valde priore pagina
perturbatus, paullum altera recreatus.*
Legunt alii, *Electi*; alii, *Allici*. Suum
cuique arbitrium relinquo. ego non
video, cur quattuordecim veterum li-
brorum, in quibus est, *Allici*, con-
sensum aspernari debeam: cum præ-
sertim nec in sententia, nec in loquen-
di genere vitii quidquam esse videa-
tur.

Pag. 257. *Herculem Xenophontium*]
De quo scribit Xenophon lib. 2. Me-
morabilium, & Cicero lib. 1. de Off.
his verbis: *Herculem Prodicus dicit, ut
est apud Xenophontem, cum primum pu-
besceret, quod tempus a natura ad deli-
gendum, quam quisque viam vivendi sit
ingressurus, datum est, exisse in soli-
tudinem, atque ibi sedentem diu secum
mul-*

Scientia] Quam tenes, & quam tua cum laude ostendes vel in explicandis caussis rerum novarum, vel in remediis incommodorum.

Caussis rerum novarum] Sumptibus nimiis, imperii immoderati ac licentiæ cupiditate: quæ Sallustius persequitur.

Remediis] Quæ civilibus malis adhiberi possunt, quæque Cicero ipse consul adhibuit.

Perfidiam] Sæpe fidem hominum accusat in epist. ad Attic. ad Q. Fratrem, ad Lentulum: nominatim vero se destitutum & inductum queritur a Pompejo, qui se numquam ei defuturum juraverat, & ab Hortensio, Catone, Arrio.

Casus nostri] Calamitates, quas ob patriam e conjuratorum insidiis ereptam pertulit.

Varietatem] Quia varia fortuna sum usus: cum a summa dignitate ad ultimas miserias inimicorum me detruserit injuria: rursusque in patriam eximio cum honore, expetitus ab omnibus, redierim.

Pag. 258. *Habet enim præteriti doloris secura recordatio delectationem*] Quod in proverbium abiit. unde lib. 2. de Fin. contra Epicureos, *Quid si etiam*, inquit, *jucunda memoria est præteritorum malorum? Ut proverbia nonnulla veriora sint, quam vestra dogmata.* vulgo enim dicitur, *jucundi acti labores.* unde Virgilius:

ſſe, ex Grammaticorum ſen-
icendum, *clypeum*, non, *cly-*
t ait: *Illi clypeus aureus*, vel,
mmatici loquuntur, clypeum aureum
totius judicio in Romana curia col-
eſt. Verum omnes Poetæ ſem-
eus, numquam *clypeum*, dixe-
d ſi de ſoluta oratione Gram-
lli loquebantur, ne id quidem
poteſt, ut recitata proxime Ci-
verba declarant.

iſtoclis] Hujus vitam Æmilius
& Plutarchus exponunt.

] Fugit ad Artaxerxem, Perſa-
gem, veritus iram Athenien-
quibus in ſuſpicionem venerat
um Perſarum rege contra Græ-
cietatis.

s] Reditum Themiſtoclis poſt
non invenio. forte ſecutus eſt
annales, quos neque Plutar-
eque Brobus viderint, aut qui-
bendam fidem non putarint:
& de interitu ejus aliter alios
aſſe, in Bruto legimus. Memi-
m homo ingenioſus, induſtria-
cellens, familiaris meus Hiero-
Ferrarius, cui mortuo bene ſit,
um opinabatur, *Interitu*, pro
quæ conjectura, etſi diſſentit
quis libris, tamen, quia cum
ia congruit, prætermittenda non

ipſo annalium] Quo quaſi filo
a texitur hiſtoria.

259. *Mediocriter*] Non mul-
viri autem excellentis ancipites
e caſus non mediocriter, id eſt
n, retinent. ſeipſum alienis de-
exemplis.

net] Delectat. *retineri* enim vi-
qui libenter legit. Eodem modo
n *Capior* ad delectationem trans-

ſi enumeratione faſtorum] Vt faſti
nt, enumerandis rebus, quæ ſin-
iebus agantur. unde Ovidius *Fa-*
ripſit libros ſuos.

tu notabili] Vt notabilis fuit ejus
iam reditus poſt exſulii calamita-

mihi acciderit optatius] Modus
di, pro, *Quam ob cauſſam mi-*
iderit optatum. tale illud lib. I.
de orat. *Stultitiæ excuſationem non ha-*
bet: quia nemo videtur, aut quia crudus
fuerit, aut quod ita maluerit, ſtultus fuiſ-
ſe. quo etiam gravius judicium in incunda
ſubimus.

Quaſi fabulam] *Fabulam* vocat, non
quia fictæ ſint res, ſed quia, tamquam
fabula, varios actus habeat.

Et conſiliorum & temporum] Quædam
enim actiones conſiliis hominum pro-
prie tribuuntur, quædam temporibus
potius quam conſiliis.

Non vereor, ne videar aucupari] Hoc
dicit: certe me non putas aucupari gra-
tiam tuam aſſentiuncula quadam: cum
ipſe te optime noveris.

Neque autem ego ſum ita demens] Eſ-
ſem autem demens, ſi laudari vellem
ab eo, qui non ipſe propriam in me
laudando ingenii gloriam conſequere-
tur. laudari enim ab eo velle, qui ca-
reat ingenio, dementis eſt. itaque me
tibi aſſentari, non eſt cur exiſtimes:
neque id ſine tibi in mentem venire
arbitror.

Pag. 260. *Ille*] De celeberrimis vi-
ris, & apud omnes fama cognitis, hoc
pronomen uſurpamus, ut de Ageſilao
infra. Alexandro autem quis majorem
nominis celebritatem conſecutus? qui
paucis annis & Darium ultimum Per-
ſarum regem, & oceano tenus omnia
ſuperavit, prolatis ab angulo Thraciæ
ad extremum orientem imperii termi-
nis.

Apelle] Pingendi laude omnium cla-
riſſimo.

Lyſippo] Vnde Horatius epiſt. I.
lib. 2.

> *Edicto vetuit, ne quis ſe, præter A-*
> *pellem,*
> *Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra,*
> *Fortis Alexandri vultum ſimulantia.*

Addit Plinius lib. 37. cap. I. eundem
Alexandrum veniſſe edicto, in gemma
ſe ab alio ſcalpi, quam a Praxitele, ejus
artis clariſſimo. Tres vero hos artifices,
& edictum Alexandri ſimul nominat
lib. 7. cap. 37. Apulejus autem lib. 2.
Florid. Polycletum, non Lyſippum ait
fuiſſe, qui Alexandrum ære duxit.

Corporis ſimulacra] Simulacrum &
imago ſunt idem, ab effigie quiddam
differunt. idem eſſe, indicat id quod
ſequi-

agines omnium statuasque superavit] de statuis etiam *imago* dicatur; sine a, *statuas* videtur addidisse. Veaddidit, quia proxime non de omed de picta tantum & ficta imagicutus erat: nec eo genere statuæ s comprehenduntur: sunt enim modo fictæ, id est æneæ, ut Ari statua a Lysippo facta, & Sp. , quam Plinius lib. 34. cap. 6. rant; verum etiam marmoreæ, quæ ntur. ut igitur Xenophontis liomnibus omnium simulacris Cipræferret; marmorea etiam opeas antea non nominaverat, pictis is adjunxit.

... omnium] Cum lepore. ut e... lib. 7. *Omnia omnium dicta in ... ferri.* Et pro Milone: *Omnibus ... debatur.* Catullus de Lesbia: *...ibus una omnes surripuit Veneres.*

261. *Timoleonti*] Corinthio, ...res gestas Timæus exposuit. vi... ab Æmilio Probo & Plutarcho ... habemus. Timæi scripta perie-

... doto] Qui novem libros Musa... nominibus inscripsit; & in eorum ... & octavo, quorum alteri Po... , alteri Uraniæ nomen est, The... is virtutem & prudentiam singu... ostendit. *Parentem historia* lib. 1. Cicero vocat, quia princeps hi... ornaverat, ut idem Cicero de Orator.

...um] Trojæ promontorium.

...] His verbis: *O fortunate ado... qui tua virtutis Homerum præco... eneris.* In oratione pro Archia & ...hus in vita.

...anum] Apud Nævium Poetam.

...udato viro] Abs te, pater, lau... ro. alloquebatur enim patrem ... apud Nævium, ut ex epist. 6. ... cognoscitur.

... nonnulli sæpe reprehendunt] Ita... verbio reprehenditur: *Te ipsum ... tamquam Asydamas.*

...orum exemplo] L. Sulla Com... tariorum libros 22. ut auctor est ...chus, composuit de rebus suis. ...urus, ille princeps senatus, tres ... de vita ipsius acta perscripsit, memorat Cicero in Bruto, & Tacitus in Agricolæ, soceri sui, vita. ejusdem Scauri æqualis & inimicus, P. Rutilius vitam suam litteris mandavit, forsitan æmulatione permotus. Hos maxime & alios quoque Cicero significat.

Verecundius ipsi de sese scribant] Impeditum se ipsum laudare, dixit Cæcina in epistola ad Ciceronem.

Præcones ludorum gymnicorum] Præcones in ludis gymnicis erant Poetæ Melici, qualis fuit Pindarus, & alii, qui lyra & cantu certatim Olympionicarum laudes & præclara facta celebrabant. ex magno autem Poetarum numero, qui ceteris ingenio præstitisse putabatur, is & Olympionici coronam imponebat; cum tamen ejus patriam, non eum, coronari pronunciaret; & ipse, tamquam Poetico certamine victor, ab alio Poeta, eum laudante, coronabatur. Plinius lib. 16. cap. 4. Ludi autem gymnici erant, in quibus nudi exercebantur, apud urbes Græciæ, Elidem, & Pisas. eadem *Olympica certamina* vocabantur. nam, quæ Pisæ, *Olympia* postea appellata. Nudi autem certabant, ut apud Pollucem scriptum est, lucta, cursu, pugillatione, disco, saltu. Vide Plutarchum περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως. Horum ludorum inventorem Arcadem Lycaonem Plinius nominat lib. 7. cap. 56.

Ceteris victoribus] Olympionicis, qui non a quovis Poeta, sed a victore coronabantur. *Ceteris* igitur dixit, quia ipsi quoque Præcones, quos fuisse Poetas diximus, victores erant, itaque post ludorum missionem corona donabantur.

Coronas] Oleastri. Plinius lib. 15. cap. 4. & lib. 16. cap. 44. & Plutarchus in Catone.

Se victores esse] Præconum quoque certamen fuisse, tum ex hoc admonemur loco, tum ex Pausania, cujus hæc sunt verba Eliac. α. Σαλπικταῖς δὲ ἱερωσύνῃ αὐτῷ, καὶ τοῖς κήρυξιν ἀγωνίζεσθαι καθέστηκε.

Pag. 262. *Alacres animo sumus*] Plus omnino significavit, quam si *Cupimus* aut aliquid simile dixisset; nam in alacritate index lætitiæ motus inest.

bere historiam; *ineptis gratum fortasse fecit*, *qui volunt illa calamistris inurere*; *sanos quidem homines a scribendo deterruit*.

Epistola XIII.

B*Enevolentiam*] Quæ ipsa per se valet ad consolandum; conjuncta vero pari prudentia, multo plus.

Pari prudentia] Rationibus ad levandum curas accommodatis.

Non aliunde pendere] Quod perfectæ virtutis est: sine qua fortunam quotidie cogimur timere. *aliunde* igitur *pendet*, qui extrinsecus, id est ab ipsa fortuna, exspectat omnia. Hæc tota sententia ex Platonis Epitaphio sumpta est: Ὅτῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, καὶ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εὖ ἢ κακῶς πραξάντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασται καὶ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν.

Pag. 263. *Aut bene, aut male*] Fortunæ enim arbitrio vel beatam vitam vel miseram exspectat, qui virtute caret.

Suspensas] Minime firmas. incerta enim sunt, quæ in fortuna ponuntur. Præclare in hanc sententiam pronunciavit illa Cicero in Paradoxo 2. *Nemo potest non beatissimus esse*, *qui est totus aptus ex sese*, *quique in se uno sua ponit omnia. cui autem spes omnis*, *& ratio*, *& cogitatio pendet ex fortuna*, *huic nihil*

...dinem, quam ex obitu filiæ Cice... ...piebat, sed ad mœrorem etiam ex ... pernicie susceptum. idemque con... ...tur infra, in eo loco: *Et domesti... ...remus, ut censes, & publica paullo ... fortius fortasse, quam tu ipse, qui ...*

... gladiatoris] Gladiatorum simi... ...me Lucceius probare studuerat, ...esse penitus de rep. desperandum: ...sæpe, qui jam victus ab adversario ...tor videtur, is ita convaleat, ut ...tem prosternat.

...abant] Non quod re vera profice... sed eo spectabant, ut ad aliquam ...traducerent. ex quo videbam, te ... spe teneri: cum ego prorsus de...

... aliquid speres] Cum ego nihil ...: &, qui nulla spe tenetur, eum ...rtem quis non miretur?

affectum] Eo calamitatis & mi... ...edactum.

...ctum debilitatumve] Ut enim inte... ...rmitas, ita fractis debilitas inest. ...st. 9. lib. 1. *In te potissimum fra... ...tam & debilitatam vim suam con...* Pro Flacco: *Qua urbs auctoritate ...est, ut jam fractum prope ac debi... ... Græcia nomen hujus urbis laude ...* De Orat. lib. 1. *Adolescentulus ...initio accusationis exanimatus sum, ...summum beneficium Q. Max. de... , quod consilium continuo omiserit, ...c me fractum ac debilitatum metu ...*

...itis] Tantam apud se esse Lucceji ...itatem ostendit, ut quamquam ... prorsus actum putet, dolorem ..., eo monente & præcipiente, ...re decreverit.

...mestica] Interitum filiæ.

...r aliqua] Ob rationes a te colle... maximeque ob gladiatorios ca...

...tu tamen idem] Adductis jam ra...bus ad aliquam sublevandæ reipub. ... accommodatis, ad illam postre... consolationem Lucceius confuge... ...ut diceret, vel in summa despera... ... fortitudinem tamen esse Ciceroni ...ipse retinendam. cur enim qui ma... ... res, adversis patriæ temporibus ...ssime gesserit, idem non perpetuo se sui similem, id est, fortem constantemque præbeat?

Conscientia] Quod est maximum solatium in malis. epist. 3. lib. 4. *Multa me consolantur, maximeque conscientia consiliorum meorum.* & epist. 1. lib. 6.

Te auctore] Consilio tuo.

Gessimus] Catilinæ tempora significat. tunc enim maxime virtus Ciceronis enituit: & eas sæpe res gloriose commemorat.

Ab animo cujusquam aut consilio] In opprimenda conjuratione non animi tantum, sed consilii quoque præstantia opus fuit. ideo conjungit utrumque in epist. 7. cum ait: *Quæ cum veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine gesta esse cognosces.*

Aliquid] Quid amplius potuit? Nimirum haud paullo plus, quam satis est, avidior gloriæ fuit Cicero noster: quod ipse ad Dolabellam scribens, epist. 14. lib. 9. ingenue confessus est. nos autem amemus ingenium, & imitemur, quantum licet, eloquentiam, cujus in illo præstantissimum habemus exemplum: si qua tantis virtutibus adspersa labes fuit, ut est sæpe nævus aliquis in pulcherrimo corpore, dissimulemus potius quam reprehendamus.

Ad ea] Ad illa præclara Philosophiæ studia, quæ maxime post eversam remp. coluit: quod ejus indicant scripta, de Officiis, de Finibus, Tusculanæ disputationes, & alia.

Secundæ res ornantur] Quia Philosophiæ præceptis ita nos gerimus in secunda fortuna, ut ab omnibus temperantiæ laudem consequamur.

Adjuvantur] Tum quia Philosophiæ tractatio ita delectat, ut a cæteris molestiis animum abducat: tum etiam, quia, quod absit a culpa, non esse malum persuadet, ideoque nec magnopere dolendum. Laudat eadem studia in epist. 3. lib. 4. & epist. 12. lib. 6. & epist. 2. 3. lib. 9. & alibi sæpe.

Iisdem studiis] Sic malo, ut est in duobus antiquis libris, quam, ut in duodecim, *Iisdemque studiis.* copulam non video necessariam esse, & additam suspicor e conjectura, quod illud, *Animorum conjunctione,* ad verbum *Fruemur,* referendum videretur: cum a se ipso potius

tempo; præsertim cum antiqui omnes libri, quibus quidem ego nunc utor, cum vulgata lectione consentiant.

Hinc] Ab urbe.

Solitudine] In quam se post obitum filiæ Cicero contulerat. ad Att. epist. 13. lib. 12. *Me hæc solitudo minus stimulat, quam ista celebritas. te unum desidero: sed litteris non difficilius utor, quam si domi essem. ardor tamen ille urget & manet, non mehercule indulgente me, sed tamen non repugnante.* Et ibidem, ep. 14. 15. 16. 18. 21. 22.

Cum scribas] Scripsit in solitudine librum de Consolatione ad se ipsum. scripsit etiam libros quinque de Finibus: quod utrumque ex epistolis ad Atticum intelligitur.

Quorum consuesti] Quorum aliquid agere consuesti. Græca figura.

Pag. 266. *Lacrumis & tristitia*] Fletus & mœror dolentis animi signa sunt. quæ tamen sæpe ratio minuit, interdum etiam plane tollit. propterea Ciceronem hortatur Luccejus, ut a lacrumis tristitiaque abstineat.

Non possum te non, si concedis] In vulgatis libris, *Nec possum.* malui, *Non possum*, ut habent omnes antiqui libri. alterum *Non*, quod refertur ad verbum *Accusare*, paullo videtur durius. verum in antiquorum scriptis, unde haurimus ubertatem Latinæ linguæ omnia . non omnia tame

... *esset; tum de*... *gando habuit.*

Propriam] ... communem, ... suetudinem re... trare debeo.

Studio] Mi... tate.

Pag. 267. ... plura scribo, ... ra tamen liber... maneres in in... ceptum dolore... autem dixit, *e*... alteris jam I... erat.

In altera] I... doloris tui.

In altera] C... istis te molesti...

Non offendas... dis accipitur. ... notissima signi... persedeo exem... epist. 9. lib. 1. ... *rum sensum*, ... Et epist. 14. lib... *nihil novi consi*... *meo nihilo meli*... *rempubl. offend*... lib. 2. de inven...

parte fuerit : sin quid offenderit, *tum*, *nihil tibi offenderit*. Et epist. . 10. ad Attic. *Eumque perturba- quod intelligeret* , *se apud ipsam offendisse de ærario*. Et pro Cluen- *qui his apud judices offendisset*. Aut sumitur: quæ minus nota signi- est. non enim est hic, *offendas*, *ces* , ut credidit homo doctus, llis adductus alio spectantibus, *offendaris*. quod ipse probat Ci- nam epist. 1. lib. 1. ad Q. F. *Si* , inquit, *in quo jam offenderis*, *aliquid senseris* ; *huic nihil credide- nullam partem existimationis tuæ ris*. In Verrem lib. 1. act. 2. *Janitor*, *veritus ne quid in ipso se it* , *hominem summa vi retinere* Et Cæsar lib. 2. bel. civ. *At*, *si Cæsarem probatis*, *in me offendi*- quæ si attendantur, profecto pa- vim potius habere videbuntur, agendi.

EPISTOLA XV.

erem, *jucundus*] Dixi jam, nihil te jucundum, quin idem gratum; ntra: nam sæpe multa grata, non jucunda. epist. 6. lib. 4. *Cujus jucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt*, *tamen gratiora*.

nne tempus] Ad temporis & no- psum, & significationem utimur la *In*. Epist. 14. lib. 11. *In multa videbamus remp. liberatam*. Et in ne 12. in Rullum: *In hunc an- essus sum otii me & concordia pa-* .

eam unam caussam] Ob interitum quo equidem angor, sed non hæc e torquet cura, verum illa simul, nec ab amicis, qui supersunt pau- i, nec ab ipsa rep. quæ ipsa quo- nteriit, nec mehercule a litteris, negare perfugium videntur, sola- petere possum. Eripuit igitur mi- unditatem in omne tempus non iliæ mors, quam amissio reip. & orum : quæ remedia tanti vulneris ebebant.

am tu suspicaris] Scripserat enim jus: *Sin autem sicut hic dum eras nmis & tristitia te tradidisti*.

Lenissimis & amantissimis verbis] Ita enim scripserat Luccejus, ut & mode- stiam suam, & eximiam in Ciceronem benevolentiam ostenderet.

Re graviter accusas] In eo loco: *Tu solus aperta non videbis?*

Illius tanti vulneris] Cruciatus ex obitu filiæ summus translatione demon- stratur. est enim acerbus vulnerum do- lor, eoque magis, quo graviora sunt. ideo satis non putavit, *Vulneris*, sed ad- didit, *Tanti*. sic ad Sulpicium, ep. 6. lib. 4. *Hoc tam gravi vulnere*.

Habuimus enim fere communes] Pro- pterea scis, quam non multi super- sint.

Occiderunt] Civili bello Cæsaris & Pompeji, ut duo Lentuli, L. Domi- tius, M. Bibulus, App. Claudius, L. Scipio, consulares omnes.

Obduruerunt] Ut M. Marcellus, qui Mitylenis in exsulio maluit, quam in patria servitute oppressa vitam ducere: postea tamen, Ciceronis litteris, redi- tum suadentibus, permotus, cum ad urbem se conferret, in itinere a familia- ri suo Magio Cilone occisus est. ep. 12. lib. 4.

Pag. 268. *Vetustas*] Vetus notitia. epist. 10. lib. 10. epist. 16. lib. 11. epist. 32. lib. 13.

In Tusculano] Quæ villa fuerat antea L. Sullæ dictatoris. Plinius lib. 23. cap. 6.

Vicinitas non requiritur] Possunt ci- ves, licet prope non habitent, crebro tamen, nec ullo incommodo, simul esse, quia forum commune sit, quo omnes quotidie fere coeunt.

Florere] Gratia, auctoritate, gloria. epist. 13. lib. 4. *In qua urbe modo gra- tia*, *auctoritate & gloria floruimus*, *in ea nunc iis quidem omnibus caremus*.

Oporteret] Quia senibus rerum pro rep. gestarum optimorumque consilio- rum præmia sunt gratia, auctoritas, gloria.

Vivere etiam puderet] Amissa liberta- te, sine qua bonis civibus dulce nihil est. epist. 13. lib. 4. *Sæpius mihi veniebat in mentem*, *queri*, *quod ita viverem*, *quam gaudere*, *quod viverem*. Et epist. 3. lib. 7. *Ubi non sis*, *qui fueris*, *non esse cur velis vivere*.

ut tum me a republica mæstum domus excipiebat, quæ levaret; sic nunc, domo mærens, ad rempublicam confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam.

Forensibus ornamentis] Honestate, dignitate, honoribus. hæc enim nominat Sulpicius in epist. 5. lib. 4. & Cicero respondens *Ornamenta sua* vocat. Potest etiam referri ad gratiam, auctoritatem, gloriam: quibus cum antea Cicero floruisset, caruit omnino post interitum reipublicæ, idque scribit epist. 13. lib. 9.

Pag. 269. *Quid enim aliud facere possum*] Sublata reipublicæ administrandæ facultate.

Ipsa illa] Quibus utor assidue.

A portu] In eas enim ego me, tot malis vexatus, tamquam ex tempestate in portum recepi: sed ejicior & excludor: hoc est, ne in iis quidem acquiesco: quandoquidem exprobrare mihi videntur, quod in ea vita maneam, in qua miseria semper eadem futura sit. oderunt enim turpia: nec servitute quidquam turpius.

In qua nihil insit, nisi prorogatio miserrimi temporis] Quod Plautus dixit in Trin. *Illi producit vitam ad miseriam.*

Hic] Quæ cum ita sint, tu tamen ea me abesse urbe miraris. subjungitur admiratio narrationi: ut epist. 13. l. 7. *Hic tu me etiam insimulas.* In Verrem lib. 5. *Hic tu etiam dicere audebis: Est*

tant; si sciant, generis conficiam sint, existimant ut animum vac bendas afferam, sive hanc aberra qua maxime lib mine dignissima tore.

Si id egissemus curæ fuisset, u

Propter quoti quotidie timet sed ne cogitat essent.

Omne tempus] pugna reditum

Offenderet] C non tam gravite teque non ita, male affectum gerer.

Mæror meus] quam nunc, ex præsens suscipe fingit omnia.

Consequamur] sed *consequamur* utriusque potest *mehercule*, inq *diat.*

Aptius] Ne mœror meus o

[illegible] sermo esset, nomen ipsius nun-[illegible] posuit: *Alienus Caesarem, ex inopinato timere coeperat, conditionem nullam probarat, &c.* Possemus [illegible] exempla adferre: sed hoc, quod [illegible] accommodatum est, contenti [illegible], & alios etiam fore arbitramur. [illegible] autem illius elegantissimae [illegible], & cum magno ardore animi [illegible], mentionem fecimus, osten-[illegible] in Graecis verbis, quae in ipsa [illegible] sunt, nihil vitii contineri, [illegible] Aristophanis esse, quemadmo-nonnulli crediderunt, qui valde [illegible] re falsi sunt. Quamvis autem hu-[illegible] maturum tempus nondum sit, [illegible] tempestivum esse puto, studio-[illegible] adjuvare. In optimo no-[illegible] epistolarum exemplari ita legun-[illegible] a nobis exscripta sunt, necnon [illegible] commentariis Suidae: quod mihi [illegible] parvum argumentum est: illa re-[illegible]. Animadverti postea ipsa a [illegible] usurpari in VI. Stromate, & [illegible] pacto ibi legi, ut in epistolis [illegible]ronis, & in Commentariis Sui-[illegible] nam vetustos etiam libros Suidae [illegible], eosque nihil ab excusis dissen-[illegible] cognovi: quare his tot, tamque in-[illegible] testibus de sinceritate illius [illegible] credendam puto. Qui ea nu-[illegible] ad Aristophanis lectionem redigere [illegible], non animadverterunt hanc [illegible] sententiam ab alio Poeta ac-[illegible] Aristophanem, & eam ad sen-[illegible] suum exponendam accommodas-[illegible] quemadmodum crebro facit, & ut [illegible] nullos etiam Latinos Poetas facere [illegible] est. Quicquid autem sensui suo [illegible] quadrabat, lepidissimus comicus [illegible] mutavit. Sed in extremo quod pla-[illegible] facit, veterem eam sententiam [illegible], & non ab ipso tunc primum [illegible] tam; nam quod verus ipsius au-[illegible] dixerat, καὶ τὸ δίκαιον σύμμαχον [illegible] καὶ οὐ μάποθ' ἁλῶ χ[illegible] [illegible], [illegible] autem percipitur ex commentariis [illegible] mentis, & Suidae, qui plura ejus [illegible] tiae verba, quam Cicero, ad-[illegible]) Aristophanes ita confirmavit: μήποθ' ἁλῶ περὶ τὴν πόλιν ὢν [illegible] δειλὸς καὶ λακκόπρωκτος. Post sententiam illam suis ver-[illegible] positam, Clemens eruditissimus scriptor haec adjungit, quae vim, intellectumque illius non parum aperiunt: αὕτη δὲ ἡ συνείδησις τὸ ἴσον τὸ πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δίκαιον διασώζει, καθαρὰν τὴν ψυχὴν φυλάττουσα διανοήμασι σεμνοῖς καὶ λόγοις ἁγνοῖς, καὶ τοῖς δικαίοις ἔργοις. Verba autem ipsa, quae sunt elegantissima, cum ad eum locum deveniemus, accuratius declarabimus, & omnem vim illorum studiose illustrabimus.

EPISTOLA XVI.

Pag. 271. **E**T si unus] Non dissimile principium epist. 18.

Tantum cepi doloris] Hoc ipso jam incipit consolari. nam doloris communicatio solatii nonnihil afferre solet. epist. 6. lib. 4. *Quantum*, inquit, *praesens me adjuvare potueris, & consolando, & prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo.* Sic Sulpicius epist. 5. lib. 4.

Longius] Dolemus uterque, sed impari dolore; cum tu filium lugeas, ego tuo dolore doleam.

Tamdiu] Non statim igitur eum consolatus est, audito interitu ejus filii.

Pervulgata] Quae patet omnibus: sed nos propriam quandam e statu nostrae civitatis consolationem capere debemus; qui ejusmodi est, ut beatissimi videantur, qui liberos non susceperunt, minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona aut denique aliqua republ. perdidissent. Consolatio haec a communi omnium hominum condicione sumitur, ut epist. 18. & lib. 6. epist. 6. altera, quae sequitur proxima, a temporum statu: quod idem notavimus infra, in epist. 18.

Ea lege natos] Interpretatio antecedentium verborum.

Ut omnibus fortunae telis proposita sit vita nostra] Quod etiam senarius ille Naevii Poetae docet:

Pati necesse est multa mortalem mala.

Accidisse] Cum adversi aliquid nobis accidit, eventa aliorum memoria repetamus.

Neque hac] Consolationem unam proposuit; deinde subjunxit, *Haec* quasi

sermonibus refertur, ut Phil. 2. *Neque si te in judicium quis adducat, usurpetque Cassianum illud, Cui bonum fuerit.* & alibi.

Memoriaque litteris prodita] Scriptis ab hominum oblivione vindicatæ. Posuit idem aliis modis, ut, *memoria prodita*, *litteris prodita*. verum, *Memoria litteris prodita*, ita dixit, quasi, memoriæ proditæ litterarum adjumento.

Status ipse nostra civitatis] Quem intuens diligere vitam nemo debet.

Pag. 272. *Aut denique aliqua*] Ostendit nullam esse remp. quo adducor, ut post interitum Pompeji scriptam epistolam existimem.

Tuum desiderium] Quia desideras, quos amisisti.

Tuarum rerum cogitatione] Non puto, *Tuarum rerum*, de fortunis dici, sed de liberis immatura morte ereptis: ut sit, *Tuarum rerum*, pro, *tuorum incommodorum*; quod indicant & quæ antecedunt, & quæ sequuntur.

Universum] Dixit jam, *Statui adhibere aliquam modicam consolationem, quæ levare dolorem tuum posset, si minus, sanare potuisset.* Tua, inquit, caussa si doles, quia cares iis quos dilexisti: prorsus tibi istum dolorem evelli posse non arbitror: hæret enim quodammodo in ipsa natura, quæ amorem quendam in

...ibus de caussis, vel si residеat in mor... sensus, vel si cum corporibus animi simul intereant, vel quod ea scrip. im... mandeant, quæ qui reliquerit, nullo modo deceptus esse videatur.

Cura doloris tui] Cura illa, quia do... tua caussa.

Non cum illis] Non enim ideo dole... quia mali aliquid iis evenerit; sed ... incommodum tuum.

A puero] Sapientia non cadit in pue... : sed elucere tamen in illa ætate ...na quædam futuræ sapientiæ possunt. ... igitur laudatio paullo liberalior, ut ... minuendum mœrorem valeat. qua... enim de nobis opinio est, tales ut ... ipsa nos præstemus, operam dare ... itaque post laudem sequitur ...monitio; tuendam esse gravitatem, ... constantiæ serviendum.

Incommodorum tuorum] Quod amise... eos, quos amabas.

Dilexeris] Etsi *Diligere*, minus est, ...iam *Amare*: quod patet ex illo loco ...ist. 14. lib. 9. *Tantum accessit ad amo... ut mihi nunc denique amare videar, ...tea dilexisse*: & ex altero epist. 1. ad ... Brutum: *Clodius valde me diligit, ... ut ἐμφατικώτερον dicam, valde ... amat*; tamen hic pro *amare* accipi... paullo enim ante dictum est, *Ne ...ad ius quos amasti, male putes consi...isse.*

Sejunctus] Cur nihil in morte mali ... antea demonstravit, vel manente ...nsu, vel amisso.

Tuenda] Qui tuetur, defendit: & ...oniam, qui defendit, conservare cu... ideo factum, ut *Tueri* pro *conservare* ... capiatur, ut hic.

Constantia] Constantia gravitatem ...quitur, ut inconstantia levitatem. re... igitur gravitas primum, deinde con...antia nominata est, ut etiam epist. 6. ...b. 2.

Serviendum] Quid est, *servire con...tantiæ?* exsequi ea, quæ constantia po...ulat, nihil contra committere.

Quod allatura est ipsa diuturnitas] ...andem sententiam Sulpicius in ipso Cicerone consolando usurpavit, epist. 5. lib. 4. *Nullus* (inquit) *dolor est, quem ... longinquitas temporis minuat atque ... hoc te exspectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere.* Et Cicero epist. 28. lib. 7. & epist. 11. ad Attic. lib. 12. Quod autem hic *Diuturnitas*, paullo post, & epist. 28. lib. 7. dixit, *Dies*: Sulpicius autem, *Longinquitas temporis*.

Præripere] Paullo post, *Anteferre* & *Repræsentare*. ad Attic. lib. 10. *Non præripiam, sed exspectabo consilium.*

Consilio prudentiaque] Paullo post, *ratione*.

Mulier] Vim diuturnitatis exemplo mulierum ostendit, quas ratio non consolatur. quod si muliebrem luctum dies minuit; multo magis minuet in viris, qui consilio prudentiaque præstant. quod igitur futurum est, cur non ratio repræsentet?

Repræsentare] Repræsentat is, qui, quod aliquanto post facturus est, statim facit.

Pag. 274. *Benevolentissimi atque amicissimi*] Etsi *benevolentia* pro amore sumitur; quia nemo fere cuiquam, nisi quem amet, bene velle beneque cupere videtur: proprie tamen *benevolus* ab amico, & *benevolentia* ab amicitia differt. quod hic locus ostendit, & ille lib. 1. de Finib. *Quos tu paullo ante tum memoriter, tum etiam amice & benevole collegisti.* Et in oratione pro Oppio, cujus testimonio utitur lib. 9. Quinctilianus: *O amorem mirum! o benevolentiam singularem!* Ad Appium epist. 9. lib. 3. major amoris vis quam benevolentiæ demonstratur. *Nihil est* (inquit) *quod studio, & benevolentia, vel amore potius effici non possit.*

EPISTOLA XVII.

P. SEXTIO P. F.] Vix opinor, ac plane non opinor hunc esse P. Sextium, pro quo exstat Ciceronis oratio, qui C. Antonii primum consulis, deinde Macedoniæ proconsulis quæstor fuit. cur ita existimem, occurrunt hæc, primum, fuisse illum quem Cicero defendit, Lucii filium, non Publii. ut indicat inscriptio epistolæ sextæ lib. 5. neque in eo libri veteres a recentioribus vulgatis dissentiunt. nec dubito, quin Tiro, qui patroni sui Ciceronis epistolas in volumina retulit, utrique Sextio in

[illegible]
ratnis reip. jac
jicat, Sextium
ante civile be
loco illud non
tempore [illegible]
[illegible] exaribat,
ex [illegible] verbis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] semel &
[illegible]tio. hæc a
ver[illegible] inter cor,
[illegible] semper [illegible]
Alexandrinum
Cicero, qui [illegible]
ce [illegible] Catilin[illegible]
Sextus [illegible]
bell[illegible] [illegible]
de[illegible] [illegible]
Alexandrinum [illegible]
de[illegible] [illegible]
lege Pompeja ca
b[illegible] epistolam a
pianus quidem [illegible]
Pompeia de [illegible]
te[illegible]pora damnat
belli civ. Sed [illegible]
te[illegible], neque hæc [illegible]
d[illegible] post Alex
fe damnatum, [illegible]
cis ante C[illegible]
Pompeii est [illegible]
aliis P. Sex[illegible]
A[illegible]
[illegible]
[illegible]

o. *Ego, Plance, necessitudinem cum ... habui cum domo vestra ante ali... o, quam tu es natus.* & ad Att. epi. 14. lib. 1. *Ego enim, quam diu senatoritas mihi defendenda fuit.* Quæ omnia narrationam initia.

...mis temporibus illis] Patet verbo... sententia, sed ignota historia. Hoc ...nati sunt ad Sextium, pro quo ... oratio, pertinere, & significari ...us illud, quo C. Antonius, Mace... male administrata, in judicium ...us est: quod ejus quæstor Sextius, ... criminum conscius & particeps, ...tus sit. ego jam satis videor pro... alium hunc esse P. Sextium. præ... quod omnino leve non est; quam... non hac una ratione nititur opi... nostra; nulla plane cujusquam cri... aut invidiæ in Sextium concitatæ ...io fit in epist. 6. lib. 5. cum An... tamen accusatio nominetur.

...vidiam] *Invidiam* pro infamia sæ... usurpat Cicero: de quo diximus in ... 1. lib. 1.

...m in tui familiarissimi judicio ac pe... tuum nomen conjungeretur] Vide ...mari posse, caussam de vi nunc ...ficari, in qua Cicero Sextium reum ...issima, quæ exstat, oratione de... nam & Milo, Sextii familiaris, ...n tempore de vi reus fuit, quo spe... aliquis putaverit illa verba quæ ...m oratione pro Sextio: *Quo modo ... genere præsidii comparati accusas ..., cum idem laudes Milonem?* Et ...inium: *Quæro cum in rep. admi...da T. Annio cum P. Sextio consi... omnium societas fuerit; (id quod ...dum bonorum, verum etiam improbo... judicio declaratum est: est enim uter... ob eandem caussam, & eodem cri... qui possis eos, quos crimine conjun... testimonio disjungere?* Hinc oriri ...ctura potest, hunc esse P. Sextium, ...uo legitur oratio. maneo tamen ...tentia de Sextiis duobus: & hunc ... non esse illum, cui Cicero de se ...bunatu pl. optime merito, de vi ... in judicium adducto, gratiam ...ilate retulit patrocinio suo. Nam ... minus me movet: *cum in tui fa...issimi judicio ac periculo tuum no... conjungeretur.* non enim ideo Sextium Cicero defendit, quod ejus nomen in ejus familiarissimi judicio ac periculo conjungeretur; sed quod suo proprio crimine, proprio etiam accusatore Albinovano, (nam Milonem P. Clodius ædilis accusavit) in judicium vocaretur. itaque cum judicium Milonis accusante ad populum Clodio partium impetu & contentione disturbatum esse Cicero ad Q. Fratrem scripsisset, subjunxit hæc, quasi de alia re: *Ad IV. id. Sextius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodem die a quodam M. Tullio de vi, & quamquam uterque de vi, non tamen ad eosdem judices, nec ab iisdem accusati sunt, sed Milo ad populum:* ut in epist. 3. ad Q. Fratrem, *Sextius autem ad prætorem, & judices ab ipso prætore delectos; & ille, ut dixi, accusante Clodio, hic M. Tullio Albinovano.* Alii, *Tuum crimen*, non *Tuum nomen*. utrumque recte.

Proxime recenti adventu meo] Post Pharsalicam pugnam Cicero, spe veniæ ductus, in Italiam rediit; ad urbem tamen, non nisi confecto Alexandrino bello, venia jam impetrata se contulit. ostendunt hoc epistolæ lib. 11. ad Att.

Rem aliter institutam] Rationem Sextii defendendi absentis, ut opinor: nam, si Cicero eum Romæ vidisset, non attulisset perpetuam tam longi temporis excusationem: quod fecit initio epistolæ: ex quo liquet, Sextium non modo post damnationem, sed etiam aliquanto ante ab urbe abfuisse.

Invidia annonæ inimici non solum tui] Cum ei propter annonam, quod frumentum fortasse in ædilitate vili pretio vendidisset, non modo ejus inimicus, verum amici etiam inviderent. Non est inusitatum Ciceroni duobus uti generandi casibus, ut in lib. de Senect. *Quid de P. Licinii Crassi & pontificii & civilis juris studio loquar?* Et lib. 2. de Nat. deor. *In artibus, quarum judicium est oculorum.* Et Phil. 14. *Cujus imbecillitatem animi virtus, & spes victoria confirmavit.*

Valuissent] Quia damnatus est.

Publio tuo] Filio.

Hortarer rogaremque] Hortationi sæpe adduntur preces. vide epistolam sequentem. & primam lib. 1.

Hominem te & virum] Ab homine sapien-

...ctor ea, quæ de hoc loquendi mo... ...imus in epist. 9. lib. 1. ad eum ... *Collegi ipse me, & cum ipsa quasi ... collocutus.*

...umque prabeas] Vt dolori fortiter ... resistas, quemadmodum vi... ...eat. eadem sententia in epistola ... notum loquendi genus. vide epist. 18. lib. 2. *Qui si dignum se ... suis prabuerit.*

...] Dedit hominum studia, ho... existimationem.

...ulit] Non dicitur id auferri, quod ...es non impetramus, sed quod pos... amittimus. itaque non ad re... sed ad condemnationem hoc ... aufert autem condemnatio pa... & convictum amicorum.

...inos novi] *Homo novus* & *nobilis* ...antur. qua de re dictum est pluri... ...bis in epist. 7. lib. 1.

...imi] Quibus damnatio patriam ...it.

...vere] Hæc tota sententia mire ad consolandum, a tribus deducta ...us, a præsentibus bonis, a spe fu... ...am, ab ejus innocentia.

...mas] Quæ si abessent, incommo... ...ugeretur exsulii.

...iberos] Quos damnatus non ami...

...essitudine & benevolentia conjun... ...mos] Amplificatio. nam & amoris ..., & amor, & summus amor tribus ... ostenditur.

...habiturus] Apte consolatur, qui ...ico minuit opinionem præsentis ... & id ipsum tamen non diutur... ...fore pollicetur. quod utrumque ... præstat. cum enim de levissimo ...incommodo jam dixisset; de spe ...s, tamquam minime dubia, sub... ...: fortasse quod eum judices non ... perpetui, sed aliquot annorum ... damnassent. alioqui cur illi pro... ...ret Cicero facultatem vivendi cum quo Fabius damnatus erat; callide & amico velificatus est, & Pompeji tamen dignitatis rationem habuit.

...icium] Hoc si attendimus, de Fabii ...atione dubitare non possumus.

...am multis] Hoc adjunxit, ne Pom... quo tertium consule, & fortasse ex ...s ab eo latis, illa judicia facta e... injustitiæ maculam inurat. cum cogeretur judicium improbare,

Vna sententia] Quæ Fabium sententiæ damnarunt, una tantum plures fuere, quam quæ absolverunt.

Eaque dubia] Quia condonatum unius potentiæ judicium existimatur: de judicum enim integritate non constat. non tuo, inquit, delicto; sed unius potentia ad gravium sententiarum numerum accesserit. Et hic Pompejo parcit tribus modis. non enim dicit, *Eaque corrupta*, sed, *Eaque dubia*: nec, *Potentia Pompeji*, sed, *potentia alicujus*: nec, *Condonatum sit*, sed *Condonatum existimetur.*

Molestiam] *Incommodum* appellavit supra. notandum hoc genus ad copiam.

Quam levissime ferre.] Quam tamen ipse non levissime ferebat: dixit enim in prima epistolæ parte, *Nullam rem gravius jamdiu tuli, quam incommodum tuum.* sed illud, ut dixi, quasi consolandi gratia posuit.

Et qui esse debet]. Hoc addit, quia licet exspectari soleat exitus promissæ rei, tamen exspectatur magis cum promittitur id quod debetur.

EPISTOLA XIX.

Pag. 280. RVfo] Cognomen hoc esse L. Mescinii, Ciceronis antea quæstoris in Cilicia, jampridem existimavi, adductus in hanc opinionem epistola sequenti: in qua tum de rationibus agitur ab eo referendis, quod quæstorii muneris erat, tum etiam Rufi frater M. Mindius nominatur: & idem L. Mescinii frater appellatur in epist. 26. lib. 13. Nunc lætor opinionem confirmari meam vetere argenteo nummo, ita inscripto, L. MESCINIVS RVFVS. is nummus est apud virum doctissimum, Episcopum Ilerdensem, Antonium Augustinum. Alterum postea nummum præstans vir Latina & Græca lingua, omnique liberali doctrina perpolitus, Fulvius Vrsinus mihi ostendit. De Mescinio autem quæstore non solum in epist. 26. lib. 13. cujus proxime testimonio sum usus, verum etiam in epist. 6. lib. 16. & iis ad Atti-

officio qua
rat eum ...
quæst ...
officio potei
ciam ...
rum judicum
sus appa...
lutus.

Mea conf...
rim , quo me
tasse pro...
tolerat , unde
Graciam tra...
in extrema ep
...
...
Licet, tractat...
... de...
... & judic...
...
eum nominavit
renda utrumque
contra vero ...
Habes, inquit , ...
...
...
...
...
cula morte...
...
Rumoque rebus ...
significaverat ...
Pom... ...

:ferent, ut statim navigare me-
Græciam possis.

ia] Quæ statuero & de discessu,
empore.

eissimum judicabo] Non potuit
bius petere, & plane servat id,
dixerat: *Non enim dimittam pu-*
rogando meum.

EPISTOLA XX.

13. *SI ad me misisses*] Si mihi significasses, eo te venisse,
tea constitueras. *Mittere ad ali-*
interdum est non solum misso
o, sed missis etiam litteris aliquid
care: ut ad Tironem epistola 9.
. *Curio misi, ut medico honor ha-*
& tibi diceret, quod opus esset.
re scripserat jam ad eundem his
: *Scripsi ad Curium, quod dixisses,*
medico ipsi puto aliquid dandum
uod sit studiosior. Significatio au-
nuncium, non per litteras fa-
la est in epist. 8. lib. 11. *Eo tem-*
lla tua misit, ut ad te, si quid vel-
ttterarum darem, cui quid scribe-
n habebam.

Tullius, scriba meus] Ciceronis
, fortasse Laurea cognomento,
gregios versus, in Ciceronis A-
am scriptos, recitat Plinius l. 31.
quod si quis dixerit hunc esse M.
m Tironem, qui & ipse, libertate
s, patroni prænomen & nomen
sit: negabo: quia Tiro libera-
postea quam e provincia ad ur-
Cicero rediit: at ille scriba, qui
es in provincia tractavit, libertus
o fuit. Scribas enim servos non
ex eo constat, (ut alia, quæ multa
runt, argumenta prætercam) quod
nis omnes nominibus appellatos
ius.

rationibus dumtaxat referendis]
M. Tullius scriba ad ærarium re-
t, ex more. nam in oratione in
em, *Rationes*, inquit, *ita sunt per-*
scite & litterate, ut scriba, ad æra-
qui eas retulit, &c. Interea Cicero
nsul, quia cum imperio erat, spe
phandi extra urbem manebat nec
it, nisi post Pharsalicam pugnam,
a demum triumphi spe.

Ius vetus, & mos antiquus] Cum lege Iulia nondum lata, rationes in provincia non relinquebantur. tunc enim eas ad urbem rectores provinciarum cum suis quæstoribus conferebant.

Pro conjunctione nostra necessitudinis] De qua vide epistola ult. lib. 2. & 26. lib. 13. & in Divinatione, & pro Plancio.

Lege Iulia] A C. Iulio Cæsare in primo consulatu lata. vide epist. 17. lib. 2.

Relinquere rationes in provincia] Apud duas civitates, ut infra.

Pag. 284. *A meo servo scriba*] Dixi jam scribarum ordinem e civibus Romanis fuisse: quare *servus* hic appellatur, non quia serviret, (jam enim liberi hominis prænomine & nomine, *M. Tullius* dictus est) verum memoria præteriti temporis, quo apud Ciceronem in servitute fuerat. & fortasse ita locutus Cicero, ut ipsa referret Rufi verba, exprobrantis, quod rationes ita Cicero ad ærarium retulisset, ut a servo suo scriba eas accepisset.

Majorem tibi habere non potui] Quia totum scribam meum tibi tradidi.

Quam pene ipse mihi] Quia permisi, ut rationes tecum, absente me, conficerentur; nec ad eas postea quidquam, præter lectionem, adhibui.

Et honestum & utile] Notanda copia: supra enim dixit: *Nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem aut existimationem tuam.*

Cui potius id negotii darem, quam darem] Sic omnes quos ego viderim, scripti libri, tribus exceptis, duobus M. Antonii Maffei, tertio, quem vir doctissimus idemque omnium humanissimus, Ioan. Vincentius Pinellus, emptum ex Leonici Thomæi bibliotheca, mihi dono dedit. in iis non est, *Quam darem*, sed, *Quam tibi*. quod mihi tamen (ut, quod sentio, dicam) subabsurdum, atque etiam falsum videtur. non enim id ei Cicero negotii dedit, sed scribæ suo: cui deinde Rufus fratrem suum adjunxit. quare crediderim illud, *Quam darem*, sive, *Quam tibi*, abundare, additum ab imperito, qui putaret id per se consistere non posse, *Cui potius id negotii darem.* quod ita consistit, si subaudiatur, *Quam Tullio, scribæ meo.* adjuvat opi-

& duo

mum

de, qu

nam

quem

petet

id

videtu

Na

er si numquam putavi expeten- epistola tamen ad Dolabellam, *fum*, inquit, *avidior etiam*, *is est*, *gloria*. Et pro Archia: *vobis*, *judices*, *indicabo*; *& de lam amore gloria*, *nimis acri verumtamen honesto*, *vobis con-*

n meum præfectumque] Alii le- *rafectumque Q. Leptam.* nos ;ulimus, *Q. Leptam*, auctori- em veteris libri, sed multo agis ratione adducti. cur enim ræfecti sui nomen ponat, lega- mittat? quasi vero ad alienum m hominem scriberet, non ad m suum, qui & legatos, & n fabrum, & universam pro- Ciceronis cohortem optime præterea res hic agitur Rufo , de qua etiam ipse ad Cicero- oferat: ut ei prædum Valeria- omina significari, nequaquam aerit. Unde igitur præfecti no- : irrepsit? Notum est homini- ndandi peritis, quanta sit facta optimis libris eorum inscitia, libros describerent, verba in- :ia, a studiosis adjecta, non tes, omnia permiscebant. eo- re, ut opinor, inter verba Ci- :ceptum est, *Q. Leptam*: cum iis, eum in Cilicia præfectum am Cicerone fuisse, ex epist. 7. licisset, adscribere legati no- potuit: quia conjicere facilli- n erat, quis ex quattuor cum præs Valerii fuisset. quattuor ille Ciceronis legatos, Q. Fra- Pontinjum, M. Annejum, L. , ex epist. 4. lib. 15. & aliis co- . Accedit auctoritas veterum librorum, unius Vincentii Ric- ium usus adolescens, ut eo tem- choliis meis testatus sum; alte- o nunc utor, M. Antonii Maf- o abest præfecti nomen. tertius ne liber, cujus in margine scri- eo, *Q. Leptam*: cum a conti- verborum Ciceronis absit.

ta calamitate levatos] Ex his njicio, inter prædes Valeria- um & præfectum fuisse. nam licis: *ut multa tam gravis Va- lerianis prædibus depelleretur, a me justa ratio est.*

Pag. 287. *Non deberent esse obligati*] Caussam non addit: sed hoc puto ad æquitatem potius, quam ad jus referri. prædes enim qui sunt, omnino tenen- tur, nisi satisfecit is, pro quo prædes facti sunt. verum æquitatis videtur esse, consulere fortunis eorum, qui huma- nitate adducti pro aliquo se obligarunt, eoque magis, si cives & amici sint. id ut fieret, ita rationem Cicero inivit, ne quid tamen populus amitteret. quod infra quasi gloriatur.

Tanto officio meo] Cum populi Ro- mani res ageretur, quam curare debet proconsul.

Tanto etiam periculo] Si quid enim scriba erraret in rationibus, aut impro- be committeret, non in eum, sed in pro- consulem, cui mandata populi res est, culpa conferretur.

Cum id ne recitasset quidem] Cum id, non modo me non jubente, sed etiam insciente, in rationes retulisset. *Reci- tasset*, dixit, quia scriba prius ea scribe- bat, quam in tabulas referret; nec refe- rebat, nisi cum proconsule communi- casset.

Prudentia, cum rem a me non insipien- ter excogitatam quidem putas] Sic plane in omnibus meis veteribus libris duo- bus exceptis, in quibus est, *Non insipien- ter quidem excogitatam*: & uno, a quo abest *Non.* verum ne sic quidem locus mendo vacat. non magna mutatio fiet, si legatur; *Ne insipienter quidem excogi- tatam*; nam quod nonnulli legunt, *Non insipienter excogitatam, ne cogitatam qui- dem putas*: id ego, quod ad sententiam attinet, non improbo: sed, quia plus ad- ditur, quam emendandi moderata ratio postulet, malui notam apponere indi- cem errati, quam ex fallaci & lubrica conjectura, immodico præsertim addi- tamento, librum immutare.

Pag. 288. *Multa tam gravis*] Reo- rum damnatorum alibi est *multa*, hic & prædum & mancipis Valerii, ut quidam arbitrantur, ut mihi videtur, prædum tantum. quod enim a mancipe solvi- tur, qui de publico aliquid redemit, id ego *multam* dici posse vix crediderim. quippe cum sit ea non inopinata solu-

 tio;

quis mire
proxime p
rio: ut de
pi depelle
ex prædibu
& Cicero
rationem,
præfectus,
beret, ver
qui de ſua
calamitate l

Non ſolum
Multa proba
recte comm
tem nihil, qu
in quo præ
genii ſignific

Cum populi
tunis conſule
civium, ut p
ret. Apparet
rationem ini
humanitati,
bus tam grav
ſiro, re popul
populi autem eſ
in ærarium, ex
inferebatur. u
cavere ne quid
tiatur. Livius
impeditiora iner
cultatibus, ærar
ſito poſita, diff
vetetur.

non de illa, quæ Rufi fuerat: on diceret, *Hoc ad te nihil intel-* *nere.* Non est, inquit, quod le hac pecunia, quam, a te o depositam, Pompejus acce- enim tua refert? cum exstet constat, cui data sit, exstent que litteræ, quibus constat, t. Timebat scilicet Rufus, ne jus pecuniæ rationem reddere ; quia Cicero in rationibus ripsisset eam suo jussu a Rufo sitam. qua de re questus erat s Rufus.

mentis testata, cui data] Hoc ır proximis sequentibus ver- *menta* enim sunt S. C. & lit- ronis & Rufi. data vero pe- ertio significatur: si modo ita est, de quo subjungam, quid

io] Non hic agitur de pecunia a usus erat Sextius, sed de pu- ssu Ciceronis deposita: quod bus omissum questus erat Ru- re legi malim, si modo per ros liceat, *Pompejo:* quem u- cunia esse, paullo ante dictum r enim pro, *Pompejo*, aliquem P. brevitatis caussa, imperi- : cum hæc littera prænomen non gereret. ille alius, quia 1 illud per se consistere non elligeret, & Sextium paulo inari animadverteret, addi- *o.* Corrumpi autem invicem ma, *Pompejus* & *Publius*, il- culpa contractam scribendi sequentium, ex epistola quo- lib. I. cognovimus. nam in *Cum, ut laudaret P. Sextium*, *in urbem:* veteres libri aliquot *Ut laudaret Pompejum Sex-* nnulli, *Ut laudaret Pomp. Sex-* quo patet, rudes antiquitatis ccepisse hoc prænomen, *P.* ne Pompeji.

ripsi] In rationibus: in qui- antum scriptum erat, pecu- sso depositam. Rufus autem ibi, quod verum erat, vo- epositam a se Ciceronis jussu, us, ut, quocumque casu il- perisset, aut in quemcumque usum esset erogata, ipse omni periculo & cura liberaretur.

Tua nihil referebat] Quia certissimis & gravissimis monumentis testata jam ista pecunia erat, cui data esset, quo S. C. quibus tuis, quibus meis litteris.

Referendum] Hinc apparet, provin- ciæ rationes & a proconsule & a quæsto- re separatim referri solitas esse. quod opinor lege Julia, quæ jam nominata est, sancitum esse.

Idem ipse sentio] Ut addas in illius pecuniæ mentione, quod ego non addidi, depositam a te esse meo jussu.

Pag. 290. *Discrepabunt*] Hic aliquis objiciat: immo discrepabunt; cum idem non erit in utriusque rationibus. Futilis objectio. non enim in eo discre- pant rationes, cum aliquid in alteris omittitur; sed cum adversantur ea, vel dissentiunt, quæ in utrisque scripta sunt. &, ut silentio nec affirmatur quidquam, nec negatur: ita, quod scriptum non est, ab eo quod scriptum, discrepare non videtur.

Quod ego quidem non addidi] Medi- ceus liber, *Quod ego qui non addidi*; mendose: quid mirum? liber mendo nullus vacat: sed ex multis depravatis unus ut corrigatur, opera dari solet. emendatiores hic libri quattuor, Sigi- cellii unus, alter Fulvii Ursini, duo Maffei: habent enim, *Quod ego qui- dem non addidi.*

Nec caussa est, cur negem] Jussu meo illam pecuniam a te depositam. caus- sam, cur neget, non esse dicit, ut o- stendat abesse periculum, de quo Ru- fus metuere videbatur, ne quando ejus pecuniæ, qua Pompejus usus erat, ratio exigeretur, cum instare videretur mu- tatio temporum, commoto civili bel- lo.

Et tu nolles] Negari a me. obseque- rer voluntati tuæ, vel, si quid esset caussæ, cur negarem, id est, etiam si molestiam aliquam ex ea pecunia time- rem.

H-S nongentis millibus] Scutatorum nostratium XXVII. millibus.

Sive frater tuus] M. Mindius, qui rationes cum scriba confecerat.

De logeo] De fano. supra.

scribit epist. 15. lib. 5. & Plutar-
lem narrat in ejus vita. Tribu-
li. primo tres fuisse, qui singulis
is, a Romulo institutis, præ-
deinde sex, interjecto tempore
m, postremo 24. ut seni essent in
i legionibus, Livius, Polybius,
larant. Creati primum ab iis,
citibus præessent, mox populi
o: ut interdum tamen, in appa-
ximi belli, consulum prætо-
arbitrio deligerentur. postremo
diano, partem eorum impera-
cere, qui *Rufuli* vocabantur,
populus, qui *Comitiati*. Idem
licet mutilato, colligi tamen
posse: qui etiam Rufulorum
omissam a Pediano & aliis,
ponit, quod Rutilius Rufus de
re legem tulisset.
...us] Equitum. vide epist. 17.
repetantur eadem.
...ernales] Nobiles adolescentes
sulibus, & proconsulibus, &
as etiam, ut rerum usu mature
tur, in provincias exibant.
io: *Profectus est in Africam
...jo contubernalis.* pro Plancio:
*...tulus cum A. Torquato profectus
...m, sic ab illo dilectus est, ut &
...i necessitudo, & adolescentuli
...i pudor postulabat.* In Bruto:
...illi contubernalem fuisse dicebat.
de Cæsare: *Stipendia prima
...ecit, M. Thermi prætoris contu-*
n urbe etiam contubernales
sulum: Cicero in consulatu,
egit in urbe, contubernales
nde illud in ea pro Sulla: *Lu-
...orquatus, cum esset meus contu-
...consulatu.*
...e fefellit] *Ratio* hic pro opi-
uam ratiocinatio peperit, ac-

*...diebus deferri necesse esse, qui-
...s retulissem*] Non vulgaris lo-
odus. est enim, *Triginta die-
...us rationes retulissem:* pro, tri-
bus postquam rationes retulis-
pus deferendi trigesimo die a
ionibus definiebatur. Constat
eo, relatas prius ad ærarium ra-
quam deferrentur ii, qui bene
riti essent.

Necesse esse] Lege Julia jubente: quæ significatur etiam paullo post.

Pag. 293. *Res est in integro*] Licet tibi eos deferre.

Genus enim horum beneficiorum] Deferendis centurionibus & tribunorum mil. contubernalibus certam diem lex non definiebat: tribunis autem mil., præfectis, & contubernalibus, de quibus facta paullo ante mentio est, spatium triginta dierum.

H-S centum millibus] Scutatorum tribus millibus.

Memini] Ergo ab eo tempore dies intercesserant multi. quo licet intelligere, non statim Ciceronem, postquam ad urbem rediit, hanc epistolam scripsisse.

Myrina] Libri duo, Sigicelli, & Fulvii, habent, *Smyrna.* reliqui, *Myrina.* utraque nota urbs, Smyrna in Ionia, Myrina in Æolia. quis potest divinare, ex utra scripserit Rufus eas litteras? Smyrna quidem naviganti in Italiam Mescinio propinquior & commodior.

Non mei errati, sed tui] Erratum in rationibus, antea scripserat Rufus: quod nisi corrigeretur, H-S centum millia sibi esse de suo persolvenda. rescripsit Cicero, corrigi non posse, quia rationum exemplum in provincia deposuerat, a quibus discrepare non oportet eas, quas ad ærarium relaturus esset: sed tamen ei pro suis facultatibus benigne commodaturum. aliquanto autem post scripsit Rufus eas litteras, quibus Cicero nunc respondet.

Fratris tui, & Tullii] Qui rationes, absente Cicerone, confecerant. supra.

Decessimus] Sic omnes, quos viderim, veteres libri. a quibus olim discedendum putabam, & legendum, unius litteræ mutatione, *Decessemus* nunc me ipse revoco, & ita statuo, syncopen esse non posse in iis verbis, quorum in præteritis ultima syllaba est, *si:* ut *Cedo, Cessi, Cessissem*, non *Cessem*; eodemque modo in compositis, *decedo, recedo, incedo, discedo, concedo.* antea *decesissemus* legebatur.

Credo] Ita loquitur ut de re non recenti, quæ potuit, spatio interjecto, effluere ex memoria.

tus.

Facultatum] Hoc nomen late patet: itaque dixit Cicero lib. 1. de Invent. *Facultates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus aliquid confici non potest.* Et pro Rabirio: *Quæ si in illo minima fuissent, tamen pro tuis facultatibus maxima putarentur.* & in Partitionibus, vires, animus, copiæ, opes, tempus, locus, *Facultatum* nomine comprehenduntur. *Facultatum*, ait, *infirmatione utetur, si aut vires, aut animum, aut copias, aut opes abfuisse demonstrabit, aut alienum tempus, aut locum non idoneum.* Sumuntur & pro occasionibus commodorum, ut epist. 15. ad Att. lib. 1. *Exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum & aliis temporibus, & me ipso consule prætermiseris.* Transferuntur ad significationem rei familiaris, ut epist. 13. lib. 11. ad Att. *Velim consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumptus necessarii. si quas habuimus facultates, eas Pompejo detulimus.* Et in Verrem lib. 2. *Sthenius ab adolescentia paullo studiosius hæc comparabat, supellectilem ex ære elegantiorem & Deliacam, & Corinthiam, tabulas pictas, etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebant, satis.*

Quantum habebamus] Distat igitur hoc tempus ab eo non parum, quo rediit ex provincia: cum & hic, *Tum*, &

...tem attulit Cicero tempori ser-
..., tum ut de H-S centum millibus
...m consolaretur exemplo jacturæ
...tum etiam, ut ei, mutuam pecu-
..., tanquam ex promisso debitam,
...ei, justius negare videretur.

H-S centum millibus] Quæ Rufus
... debebat, ex relatis a Cicerone
...ibus: sed erratum scripserat, id-
...rrigendum. rescripsit Cicero cor-
...n posse: verum se de suo, quan-
...sset, ei commodaturum.

...*vis*] Publice datis.

...*ma liberalitate*] Cum aliqua ex-
...tione dictum.

...*i expensa tulisses*] Mihi commo-

... 294. *Æstimationem accipere*]
...ionem æstimatam accipere pro
...a mihi commodata. Hic locus
... indicare scriptam hanc episto-
...sare iterum & Servilio iterum
... post latam a Cæsare legem de
...ndis possessionibus, quanti quæ-
...a te civile bellum fuissent; ut de-
...us consuleretur; quorum erat
... condicio, jacentibus prædio-
...retiis: quod fere solet in bellis
.... dicebantur autem possessio-
..., *æstimationes*, ut epist. 16.
& epist. 18. ejusdem libri. Ru-
...am Cæsar consulatum secundum,
... legem illam tulit, iniecit post
...mpus, quo Cicero ad Pompe-
...a Græciam transiit; (nam, Cæ-
... Hispaniis contra Pompeji lega-
...llum gerente, Cicero transiit,
...epist. ultima lib. 10. ad Attic. in-
...tur) Cicero autem hanc ad Ru-
...stolam in Italia scripserit; quod
...at primæ epistolæ verba, & mul-
...um magis illa, quæ in extremo
...unt; *Cum Tullius rure redierit,
...eum ad te*: ratio persuadet, hanc
...am & ante secundum esse scri-
... Cæsaris consulatum, & ante pro-
...nem Ciceronis in Græciam. *Æ-
...ionem* igitur accipio pro possessio-
...imata, non ex lege Cæsaris, quæ
...ondum erat, sed ut æstimaban-
...s, quas inopes a pecunia debito-
...editoribus dabant. Sic & Livius
...m citato, lib. 7. *Tarda nomina
...peditiora inertia debitorum potius,
quam facultatibus, aut ærarium, mensis
cum ære in foro positis, dissolvit, ut popu-
lo prius caveretur; aut æstimatio æquis re-
rum pretiis liberavit.*

Scindi] Varie dixit, hic quidem *Scin-
di*; alibi *Conscindi*, ut epist. 18. lib. 7.
&, *Concerpto*, epist. 10. lib. 10. ad
Atticum.

EPISTOLA XXI.

Pag. 295. *Ita mihi communia omnia, quæ opto, contingant*] Ver-
bum *Communia*, video esse in omnibus
veteribus libris præter unum, qui fuit
olim Hieronymi Ferrarii; nunc est Ca-
roli Borromæi Cardinalis. in eo est,
Commoda, non, *Communia*: quod o-
lim probavi: cum & Plautus in Trin.
similiter dixisset: *Ita commoda, quæ
cupio, eveniunt*. Nonnulli, *Communia*,
putarunt abundare. quorum non dis-
plicet opinio. ne tamen tot librorum
consensus repudietur; videndum etiam
atque etiam a probabilis aliqua sen-
tentia elici possit, nullo nec deleto
verbo, nec mutato. Ita mihi, in-
quit, ea, quæ opto, contingant om-
nia communia, ut vehementer ve-
lim: id est: ita te rerum omnium, quas
opto, participem habeam, ut esse te-
cum vehementer velim. nam ad ver-
bum, *Communia*, subaudio, *Tecum*:
ut sit: ita mihi tecum communia, quæ
opto, contingant omnia. Occurrit
alia sententia, quam non occultare
consilium est. Ita mihi res omnes pu-
blicæ, quales opto, contingant. nam;
Communia, & *Communes res*, pro pu-
blicis rebus accipi, nemo (ut opinor)
dubitat. idque vel hoc uno constat
exemplo, quod observavimus epist. 8.
lib. 1. *Ex eodem de toto statu rerum com-
munium cognosces, quæ qualesque sint, non
facile est scribere. Communem quoque rem*,
dixit epist. 27. lib. 7. *Communium for-
tunarum*, epist. 12. lib. 5. Hoc totum
ad eruditorum hominum judicium re-
fero. nam ipse nihil affirmo: tantum
enitor, ut veterum librorum auctorita-
tem conservem.

Etenim, cum esset major] Aliis pla-
cet, *Ut enim*, pro *Etenim*: quia sic ha-
bent plerique veteres libri. solœcismi

legitur, *Etenim:* libenter antero solœcismum, & integritatem Cicerone dignam restituo.

Et virorum, & civium bonorum] Differre putantur *bonus vir*, & *bonus civis.* quam distinctionem ostendimus ep. 9. lib. 1. in eo loco: *Eumque quem bonum virum semper habuisset, bonum civem esse pateretur.*

Pag. 296. *Jucundorum*] Bonitas, jucunditas, amor, caussæ sunt, cur amemus, unaque esse cupiamus. propterea dixit, *Bonorum, Jucundorum, Amantium mei.* quæ tria conjungit in epistola etiam 24. lib. 9. *Moneo te, quod pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas.*

Hominum] *Vir* & *Homo* differre, pauci nesciunt. hic tamen, *Hominum*, potuit omitti, ut omissum est loco proxime recitato ex epistola ad Pætum, sed additum est ob interpositam civium mentionem. nam, si esset omissum, ad cives illa referrentur, *Jucundorum, & amantium mei.* cum sit aptius, *Jucundorum hominum, & amantium mei.*

Erat nemo, qui cum essem libentius, quam tecum; & pauci, quibuscum aque libenter] Satis modesta ratio captandæ benevolentiæ. non enim omnibus Mescinium, sed Mescinio neminem

.297. *Me enim amabas*] Mea illum non amabas, cujus invi- perfidiamque nosses.

tus esset] Hoc dicit: Si mecum ad am libertatem consensisset, neque iosam reip. cum Cæsare societa- oiisset: non modo viveret, sed esset, & cum eo omnes boni. sare autem, & victore jam, & a eniam paullo ante impetraverat, at, opinor, scribere non auderet. vidit ei Cæsar, qui semper popu- uit, & ab urbe multos annos ab- dum in Gallia bellum gereret, sed ejus, qui parem sibi Ciceronem ttu non ferret.

tus vim] Epist. 3. lib. 7. *Notum, tibi omne consilium meum esse ut primum scires, me numquam plus quemquam posse, quam uni- remp. postea autem quam alicujus antum valeret unus, ut obsisti non vmo voluisse pacem.*

m] Cæsaris.

semper timueram] Epistola 3. ad bro decimo: *Praclara*, inquit, *ia sustentor, cum cogito me de re- e meruisse optime, cum potuerim, e numquam, nisi divine, cogi- aque ipsa tempestate eversam esse umam ego XIV. annis ante prospexe- cem; non quin eadem timerem, qua illi a sed ea bello civili leviora ducebam.* Et ad Pompejum: *Mea semper qua fuerit sen- tentia, primum de pace vel iniqua condi- cione retinenda, deinde de urbe, meminisse te arbitror.*

m ego idem effeceram] In consu- pist. 9. lib. 1. *Non offendes eun- orum sensum, Lentule, quem re- qui confirmatus consulatu nostro, nquam postea interruptus & affli- nte te consulem, recreatus abs te st, nunc ab iis, a quibus tuendus, derelictus.* Eodem illud spectat ist. 15. lib. 1. ad Att. *Tueor, ut illam a me conglutinatam concor-*

avis tuta condicione] Quavis, mo- a. epist. 6. lib. 6. *Caussa belli orta uid ego pratermisi aut monitorum, erellarum? cum vel iniquissimam justissimo bello anteferrem.* Et ad ist. 5. lib. 7. *Ego is sum, qui illi putem utilius esse, quod postula- uam signa conferri: sero enim resi- i, quem per annos decem aluimus nos.* Et ad eundem epist. 11. l. 8. *tuli, me nihil malle, quam pa-*

Rerum Africanarum] Africani belli, quod inter Cæsarem, & Scipionem ac regem Jubam gestum est.

Quid intersit, non sane intelligo] Caus- sam infra exponit: quia non multum inter victores interfuturum putat. de Pompejanorum crudelitate, si vicissent, vide epist. 9. & 14. lib. 4. & epist. 6. lib. 9.

Inter victorias non multum interfutu- rum] Idem epist. 3. & 4. lib. 6. item epist. 9. & 4. lib. 4. & epist. 6. lib. 9.

Injuriam] Urbe carebat Mescinius, hac illi, ut opinor, a Cæsare pœna imposita, quia Pompejum initio belli secutus esset. nam, quin hoc tempore fuerit in Italia, dubitandum non est; cum subjungat Cicero: *Ad te veniam brevi. Injuriam* igitur, quod urbe im- merito careret. Sic ad Cæcinam, ea- dem causa exsulantem, epist. 5. lib. 6. *Harere non potest in tam bonis civibus tam acerba injuria.* Et epist. 10. lib. 6. *In- juriam temporum.*

Cum tuam summam humanitatem, tum etiam tuas litteras] Naturam & doctri- nam laudat: quarum altera efficiat, ut pacatiore animo Mescinius injuriam ferat; altera, ut humana omnia, cum absit culpa, ne putet in malis esse nu- meranda.

Pag. 298. *Sicut omnes fere*] Quod re- prehendere cœperat, excusat multo- rum exemplo. nam, *Fere*, dixit, ne omnino superiorem ejus mollitiem ex- cusaret.

Vita ingenua] Quam nunc tempora eripiunt. quod enim sentimus, eloqui libere & ingenue non licet.

Beata & libera] Nunc miserrima & serviente.

Nullum sensum] De quo tamen du- bitare visus est in epist. 16. sed oratio- nem tempori accommodat.

Si me diligis] Dubitatio videtur, quæ nulla tamen est. valet enim, pro amore in me tuo, pro eo quantum me diligis, & in extrema epistola, *Me velim*, in-

Sulla v
Matlius,
beji effan
pora, quo
Livius qu
tis decretu
que natum,
visto detu
Livius lib.
cero lib. 1.
Off. lib. 3.
vitun
Transiit am
ad Pompeju
dem lib. 9. A
se post prætu
quam fuit.
pro Pla
M. Torquato
gravissima
laude & bene
est, ut & cont
modesti
Esse ita pertu
quemque

s & sæpius eandem rem animis & diutius unoquoque die tecum cogitis. Alter lib. 1. de Nat. deor. *hil aliud, quod agitet in mente.* n Verrem: *Si hoc unum agitare esse aliquod genus cogendæ pecu-*

adhibeas in consilium cogitatio- num desperationem aut timorem] is cogitationibus locum despe- ut timori nullum tribuas: id eque de reditu desperes, neque timeas.

te adhuc injustior, quam tua di- bulabat, fuit] Cæsarem signifi- ifestum est: de quo paullo mi- . 4. *Ejus enim, qui tardior in te uit, quam fore putaramus, non est a de tua salute sententia.*

agna] Affirmant duæ negantes sed ita, ut aliquid imminuant. n erat *magna signa*, quam, *Nec a.*

men is ipse] Cur salutis amit- more angamur, cum is ipse, a ari volumus, eodem timore va- possit? Augurium Ciceronis æsaris interitus comprobavit.

um bellorum exitus incerti] Vtrius toria sit futura, incertum est. 4. *Omnis belli Mars communis, r incerti exitus præliorum.* & *Vt concedam incertos exitus esse rtemque communem.*

tera] Si Cæsar vicerit in Hi-

lum ab omnium interitu]: Aut nnes victoris clementia serva- ut ejusdem ira peribimus. epi- *Illud cuivis facile est docere, cur tu dolere nihil debeas.*

tera] Si vicerint Pompejani.

nam timuisse] Licet a bello dis- *Numquam*, dicit, ut significet a, bello scilicet Africano, ti- Torquatum a Pompejanorum

2. *Quasi consolationis loco*] Non nsolationis loco: quia, cum pa- æ nobis rerum omnium cariss- t esse, periclitetur; minus angi ncommodis debemus. itaque is periculi recordatio, quasi consolatio videtur esse. Hujus generis illud est in epistola sequenti: *Misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi & viro, sed tamen necessaria, nihil esse præcipue dolendum in eo, quod accidat universis.*

Multa dicant] Quæ ad consolandum valent: significat ea, quæ insignes Philosophi de sedando luctu conscripserunt: quorum sententias postea Cicero, amissa filia, in sua scripta transtulit, ægritudinis leniendæ caussa. eorum nomina recitat divus Hieronymus in Epitaphio Nepotiani. *Legimus*, inquit, *Crantorem, cujus volumen ad consovendum dolorem suum secutus est Cicero: Platonis, Diogenis, Clitomachi, Carneadis, Posidonii ad sedandos luctus opuscula percurrimus; qui diversis ætatibus diversorum luctum vel libris vel epistolis minuere sunt conati: ut etiam, si illorum areret ingenium, de illorum posset fontibus irrigari.*

Vereor, ne consolatio nulla possit vera reperiri] Mei veteres libri, *Vlla*, omnes habent: sed, *Nulla*, requirit sententia. nam *Vereor* cum simplici negatione conjunctum, usurpatur in rebus, quas accidere nolimus, ut *Vereor ne filius peccet*: cum gemina vero negatione, in rebus, quas accidere nollemus: ut, *Vereor ne filius non recte vivat*: volumus enim filium recte vivere: interdum, quod idem valet, pro gemina negatione utimur, *ut*, hoc modo: *Vereor ut filius recte vivat.* quare videtur aut legend. hic, *Vereor ut consolatio ulla possit vera reperiri*: aut, *Vereor ne consolatio nulla possit vera reperiri.* nam & paullo post cum dicit; *Vereor ne nefas sit dicere*: hoc significat, nefas sit dicere. sic igitur, si dicas, *Vereor ne consolatio ulla possit vera reperiri*: hoc significes, consolatio aliqua possit vera reperiri. quod a Ciceronis mente discrepat. nullam enim ait sibi videri esse consolationem tanti mali, præter illam, &c. Vide, quæ de hoc verbo, *Vereor*, diximus in epist. 1. lib. 2.

Quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum] Non enim omnes, qui præteritam vitam æque laudabiliter traduxerint, æque conscientia sustentantur: sed ut quisque firmo aut infirmo animo est, ita majorem aut minorem a conscientia consolationem capit. quo spe-

ctat

... nim, proles, ope
res etiam corpor.
beatitudinem con
tamen licet bene
est.

Vereor, ne cum ...

nota sent ... tant. quibus ... *Vereor.* quomodo ... catur hoc: forsitan ... lare miseram ... homin contentus ... significat. ut illud *Vereor, ne* ... etas: idem est, ... voide, mihi metuo ... epist. 12. ... negat, non affirmat ... ne, affirmat potius ... enim aliquid ... quo ita, ... opinor esse ... dicere. ... ta illa interrogar ... Vero, *Non* ... cautla diceda ...

Optime ...

ritus, hoc robur, hi nervi sunt eo-
, qui se optimorum consiliorum
ientia sustentare possunt. Quod
a hic; *Perditis rebus*, infra dixit,
rep. & in epistola sequenti,
funditus interire: & ibidem paul-
: *Sin omnino interierint omnia.* &
21. *Eversis omnibus rebus:* & epi-
ult. libri superioris, *Fortunam uni-
versam.* Contrarium est, *Salvis*
epist. 1. lib. 4.

cumque status est futurus] Infra:
*nstare debes, quin aut aliqua rep. sis
, qui esse debes: aut, perdita, non
ore conditione, quam ceteri.* Idem
stola sequenti.

*Quae haec mihi scribenti veniebant in
m*] Eleganter interdum a parti-
Atque sententiam ordimur, ut
ne, *Atque haec eo pertinet oratio.* &
5. *atque utebar familiarissime Ca-*
& ad Terentiam epist. 4. lib. 14.
ego, qui te confirmo, ipse me non

perationem] Cum de rep. despe-
, si res ad arma deduceretur.

Consilium improbabam] Pugnari nole-
cupiebam quamvis iniqua condi-
pacem. epist. 4. & 6. & libro su-
e, epist. ult.

ulto ante confirmata per nosmetipsos]
Pompejus iterum consul operam
, ut Caesari Galliarum administra-
alterum quinquennium proroga-
de quo in epist. 6. Ipsum Pom-
n consulem pugnasse dicit. & ad
pist. 3. lib. 8. de Pompejo: *Istum
up. ille aluit, auxit, armavit: ille
s per vim & contra auspicia ferendis
r: ille Galliae ulterioris adjunctor: ille
: ille provinciae propagator: ille ab-
m omnibus adjutor.* Eadem dixit in
2.

g. 304. *Pilis & gladiis, non consi-
eque auctoritatibus*] Sic epistola 7.
*Non enim iis rebus praestabamus,
s valere poteramus, consilio, auctori-
caussa, quae erant in nobis superiora;
certis & viribus, quibus pares non
us.*

jure publico disceptari] De ipsa
contendi. sic epist. 4. lib. 4. *Post-
m armis disceptari coeptum est de
ublico.* & epist. 24. ejusdem libri:
*Quanto periculo de jure publico disceptare-
tur armis.*

Neque ego divinabam] Futura non vi-
debam: sed, ne acciderent, timebam.

Eventu atque exitu] Exitus eventu,
non eventus exitu, posterior est. nam
ultra eventum exitus est: ultra exitum
nihil omnino.

Id futurum quod evenit] Fore, ut Cae-
sar vinceret.

Exploratius promittere] Non plane
promittere, sed exploratius, quam de
victoria Pompeji. hoc quidem explo-
ratius, quam illud, promittere, divinare
tamen plane non poteram.

In rebus] Consiliis, auctoritatibus,
caussa. paullo ante. & epist. 7. lib. 4.

Militum robore] Epist. 3. lib. 7. de
Pompejo: *Signa tirone & collectitio
exercitu cum legionibus robustissimis con-
tulit.*

Sed tu illum animum] Tale illud Sul-
picii: *Noli imitari malos medicos, qui in
alienis morbis profitentur se tenere medicinae
scientiam, ipsi se curare non possunt.*

Philargyrus] Liberti cognomen, quod
in servitute nomen unicum fuerat. va-
let autem, *Amator argenti.*

Suspensi] Exspectatione eventus. pu-
gnabatur enim in Hispania: itaque dixit
supra: *Cum omnium bellorum exitus in-
certi sint, &c.* & epist. 6. *Videmur intel-
ligere, non diuturnum bellum fore.*

In ea urbe] Athenis. Pro Flacco:
*Adsunt Athenienses, unde humanitas,
doctrina, religio, fruges, jura, leges ortae,
atque in omnes terras distributae putantur.*
& lib. 1. de Orat. *Athenae omnium do-
ctrinarum inventrices.* epist. 4.

Nata & alta] In Bruto: *Vides ne, ut
in ea ipsa urbe, in qua & nata & alta sit
eloquentia, quam ea sero prodierit in lu-
cem?* Veteres ab *Alo* & *Altum*, & *A-
litum* deducebant. Priscianus, & Dio-
medes.

Ratio ac moderatio vitae] Ob doctri-
nam, religionem, jura, leges. ideo pu-
tabantur Athenae in tutela Minervae.

Ser. Sulpicium] Graeciae praepositum,
a Caesare. epist. 6. *Brutum Galliae praefe-
cit, Sulpicium Graeciae.* vide, quae diximus
epistola 12. lib. 4.

Benevolentia & sapientia] Quae sa-
pientes in re nostra dicuntur ab amicis,
cre-

Togati potius potentiam quam armati victoriam subissemus] Simile illud in epist. 6. *Nolo hunc existimare, ea me scripsisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet.* Subissemus, inquit, potentiam, utcumque gravem, sed victoria tamen leviorem. ideo in epist. 4. *Cupiebam quamvis iniqua condicione pacem.* & in ultima superioris libri: *Quavis tuta condicione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare.*

Quam necesse fuit] Amorem suum declarat, ac studium confirmandi Torquati, cum plura etiam fortasse scripserit, quam necesse fuit. simul illum tacite laudat, quasi virtus ejus minus multa desideraret. hoc ipsum dicit in epistola tertia; addita, quam hic omittit, ratione, cur fuerit longior. *Superioribus* (ait) *litteris, benevolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua.* Et epist. 4.

Illa, quæ majora sunt, brevius exponam] Rerum diversarum connexio, in qua laborare multos video, vulgare non requirit ingenium. hic Cicero a consolatione doloris ad promissionem auxilii percommode transit. nam, cum dixisset, *Hac longiora*, subjunxit, *Illa majora.* sic epist. 3. *Sed hac consolatio*

intelligis] Plus
cum eos belli e
plus quam tibi
Benevolentiam t
rita non assequar
Belli casus
iisdem dixit, ep
Qui sim] Ep
demque causa n
epist. 13. *Eaden*
que tuam salut
& in ultima h
nescio: vel potiu
Studium certe
prodesse tibi no
dio certe numq

E P I

L*Evari*] Pe
quia dixera
Varietate]
mutationem ca
do timuissent h
sent, sed quo
caussam Torqua
nionemque hon
cum ei reditum
cessisset, ut in
speraverunt ho
redeandi quoqu
permitteretur. i
sar præbuit.

le, non est cur molestè feras.
. lib. 13. *Pro bonorum temporum*
ione. Pro malis recte habebat,
lib. 12. ad Att. Alibi, *ut in*
in perditis rebus.
36. *Armis urgeri rempub. sem-*
Vt in armis de jure publico
isceptetur, sicut adhuc quidem
ur.
] Infra addidit, *Abjectis*, *aut*
hic *Positis*, communiter pro
s usurpatum est.
us interire] Amissa libertate :
cidit : numquam enim postea
s resp. recuperavit.
na valebunt] Non loquitur de
armis parta, sed de condicionis
tate : id est, si armis res age-
enim ad illud respondet, *Ne-*
rmis urgeri rempub. sempiternis.
ria vero statim subjungit.
ris] Recipiebatur, quia, licet
a redire non posset, in Italia
licebat esse. Hoc etiam e po-
epistolæ verbis colligitur : *Vt*,
irabam, aut quo veniam, scire pos-
n, si extra Italiam Torquatus
on diceret Cicero, *Quo veniam.*
, Torquatum in Tusculano
usque caussam Dolabellæ a Ci-
commendatam, ut scilicet ejus
in urbem a Cæsare ex Hispania
impetraret, licet intelligere ex
lib. 13. ad Att. Εὐχαρίστως, in-
me venit, cum haberem Dolabel-
rquatus : humanissimeque Dola-
bus verbis secum egissem, exposuit:
entia grata est visa Torquato. Et
em epistola 20. *Torquato nostra*
ata esse, facile patior : eaque an-
desinam. Et epist. 21. *Quid pos-*
rquato, nisi aliquid a Dolabella ?
. 44. *Cum Dolabella vivendum*
tiebus, vides. quod nisi me Tor-
ssa teneret ; satis erat dierum, ut
excurrere possem. Atque illæ
um epistolæ, Cæsare ex Hispa-
victis jam Pompeji liberis, red-
scriptæ sunt : hæ vero ad Tor-
, adhuc pugnante : id quod per-
satis est : hæc tamen una, con-
n bello, & concessa Torquato
li in Italia, non in urbem
i, potestate, scripta videtur

esse, ideoque rejicienda in extremum locum.

Condicione] Quod inter utramque partem de ponendis armis conveniat.

Victoria detractis] Alterutra parte vincente, ita ut bellum nullum supersit.

Respiraverit] Quia non amplius armis urgebatur resp. quod si, victoria detractis armis, civitas respiraverit ; bonitas in eo & clementia indicari videtur. in quo Cæsari, qui secunda jam fortuna usus erat, Cicero assentatur, quamquam Pompeji partes afflictæ nondum penitus erant.

M. Antonius] Orator ille summus, qui loquitur in oratoriis libris.

Iam tum timebat] Ante Marii & Sullæ bellum, quo in bello ipse est interfectus.

Pag. 307. *Suspicabatur*] Ex discordiæ principiis. hoc significatur initio lib. 1. de Orat. nam de sermone inter Scævolam, Antonium, Crassum habitum, sic ait : *Quo quidem in sermone multa divinitus a tribus illis consularibus Cotta & commemorata & deplorata narrabat : ut nihil incidisset postea civitati mali, quod non impendere illi tanto ante vidissent.*

Tali præsertim civi & viro] Qui ne hoc genere consolationis indigere deberet, probitate & virtute meritus est. *Civem* & *Virum* sæpe conjungit Cicero. ut epist. 15. lib. 4. ad Att. *O virum, o civem.* & alibi.

Necessaria] Quid enim præterea consolari possit ?

In his paucis verbis] Non his proximis, quibus de omnium rerum interitu locutus est, sed illis superioribus, ab eo loco, *Necesse est aut armis urgeri remp. sempiternis* : quibus aliquid eum, quod speret, habere ostendit. nam, tribus propositis, si arma valeant, si omittantur, si funditus intereant omnia ; ex primo, liberat eum timore ; ex altero, spem affert recuperandi fortunas & dignitatem ; tertium si eveniat, præcipuum dolorem adimit in eo quod accidat universis. Ergo, cum subjungat hic : *Profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres* : ad superiora illa respexit.

Hos]

creduntur facilius, & magis movent, quam si dicantur ab alienis. ideo conjunxit cum sapientia benevolentiam. epist. 4. in extremo.

Auctoritatem & consilium] Omnino cavendum civile bellum, cujus initia cernebantur, Sulpicius consul censuit. epist. 4. lib. 4. *Absens*, inquit, *cognoscebam, qua esset tua in hoc pestifero bello cavendo & prædicendo sententia.* & quæ sequuntur.

Togati potius potentiam quam armati victoriam subissemus] Simile illud in epist. 6. *Nolo hunc existimare, ea me scripsisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps, sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet.* Subissemus, inquit, potentiam, ut rem gravem, sed victoria tamen leviorem. ideo in epist. 4. *Cupiebam quamvis iniqua condicione pacem.* & in ultima superioris libri: *Quavis tuta condicione pacem accipere malui, quam viribus cum valentiore pugnare.*

Quam necesse fuit] Amorem suum declarat, ac studium confirmandi Torquati, cum plura etiam fortasse scripse-

ratio videatur, hoc modo: *Sed*
tera, illud vero rarum, Cæsar
silio interfectum. Hujus generis
rabilia fere occurrunt: sed
vitemus, & hæc sibi quisque,
olim facere consuevimus,
gendo.

Pag. 305. *Neminem*] Quia
Cn. Pompejus, & P. Lentulus,
opera restitutus ab exsilio fuera

Quibus tantum debebam,
intelligis] Plus scilicet, quam
cum eos belli casus eripuerit,
plus quam tibi debeam,
Benevolentiam tuam erga me
rita non assequar.

Belli casus eripuit] *Mors*
iisdem dixit, epist. 13. lib. 4.

Qui sim] Epist. 9. *Eadem*
demque caussa nostrum uterque
epist. 13. *Eadem caussa opes*
qua tuam salutem in
& in ultima hujus libri:
nescio: vel potius me parum

Studium certe] Si consilio
prodesse tibi non multum
dio certe numquam deero.

e, non est cur molestè feras.
lib. 13. *Pro bonorum temporum*
mo. Pro malis recte habebat,
lib. 12. ad Att. Alibi, *ut in*
in perditis rebus.
6. *Armis urgeri rempub. sem-*
Vt in armis de jure publico
sceptetur, sicut adhuc quidem
ur.
Infra addidit, *Abjectis*, aut
hic *Positis*, communiter pro
usurpatum est.
s interire] Amissa libertate:
idit: numquam enim postea
resp. recuperavit.
a valebunt] Non loquitur de
rmis parta, sed de condicionis
ate: id est, si armis res age-
enim ad illud respondet, *Ne-*
rmis urgeri rempub. sempiternis.
ia vero statim subjungit.
is] Recipiebatur, quia, licet
redire non posset, in Italia
licebat esse. Hoc etiam e po-
pistolæ verbis colligitur: *Vt,*
rbam, aut quo veniam, scire pos-
a, si extra Italiam Torquatus
n diceret Cicero, *Quo veniam.*
, Torquatum in Tusculano
usque caussam Dolabellæ a Ci-
ommendatam, ut scilicet ejus
in urbem a Cæsare ex Hispania
imperraret, licet intelligere ex
lib. 13. ad Att. *Eirxgelpar*, in-
me venit, cum haberem Dolabel-
rquatus: humanissimeque Dola-
bus verbis secum egissem, exposuit:
ntia grata est visa Torquato. Et
m epistola 20. *Torquato nostra*
ta esse, facile patior: eaque an-
lesinam. Et epist. 21. *Quod pos-*
rquato, nisi aliquid a Dolabella?
.44. *Cum Dolabella vivendum*
bus, vides. quod nisi me Tor-
fii teneret; satis erat dierum, ut
excurrere possem. Atque illæ
m epistolæ, Cæsare ex Hispa-
ictis jam Pompeji liberis, red-
criptæ sunt: hæ vero ad Tor-
adhuc pugnante: id quod per-
satis est: hæc tamen una, con-
bello, & concessa Torquato
i in Italia, non in urbem
, potestate, scripta videtur

esse, ideoque rejicienda in extremum locum.

Condicione] Quod inter utramque partem de ponendis armis conveniat.

Victoria detractis] Alterutra parte vincente, ita ut bellum nullum supersit.

Respiraverit] Quia non amplius armis urgebitur resp. quod si, victoria detractis armis, civitas respiraverit; bonitas in eo & clementia indicari videtur. in quo Cæsari, qui secunda jam fortuna usus erat, Cicero assentatur, quamquam Pompeji partes afflictæ nondum penitus erant.

M. Antonius] Orator ille summus, qui loquitur in oratoriis libris.

Iam tum timebat] Ante Marii & Sullæ bellum, quo in bello ipse est interfectus.

Pag. 307. *Suspicabatur*] Ex discordiæ principiis. hoc significatur initio lib. 1. de Orat. nam de sermone inter Scævolam, Antonium, Crassum habitum, sic ait: *Quo quidem in sermone multa divinitus a tribus illis consularibus Cotta & commemorata & deplorata narrabat: ut nihil incidisset postea civitati mali, quod non impendere illi tanto ante vidissent.*

Tali præsertim civi & viro] Qui ne hoc genere consolationis indigere deberet, probitate & virtute meritus est. *Civem* & *Virum* sæpe conjungit Cicero. ut epist. 15. lib. 4. ad Att. *O virum, o civem.* & alibi.

Necessaria] Quid enim præterea consolari possit?

In his paucis verbis] Non his proximis, quibus de omnium rerum interitu locutus est, sed illis superioribus, ab eo loco, *Necesse est aut armis urgeri remp. sempiternis*: quibus aliquid eum, quod speret, habere ostendit. nam, tribus propositis, si arma valeant, si omittantur, si funditus intereant omnia; ex primo, liberat eum timore; ex altero, spem affert recuperandi fortunas & dignitatem; tertium si eveniat, præcipuum dolorem adimit in eo quod accidat universis. Ergo, cum subjungat hic: *Profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres*: ad superiora illa respexit.

Hoc]

Torquatum propius urbem... superiora illa verba: *Quod absim ab urbe; ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim.* Postea vero Torquatus propius urbem accessit: ut recitatis jam ex epistolis ad Att. loca demonstrant.

EPISTOLA III.

Q*Vam quod res ita postularet*] Idem dixit epist. 1.

Pag. 308. *Neque erat ea mea causa*] Meæ res eo loco erant: is erat meorum rerum status.

Earum rerum] Quæ geruntur in Hispania.

Idem exitus] Victoriam insolentem & crudelem fore. infra.

Video animo] *Cernere animo*, dixit epist. 12. lib. 5.

Oculis cernimus] Epist. 19. lib. 10.

Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam] Epist. 16. l. 2. *Non eam cognovi aciem ingenii tui; quod ipse videam, te id ut non putem videre.*

Quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest] Epist. 1. *Cum omnium bellorum exitus incerti sint.* epistola 4. *Cum omnis belli Mars communis, & cum semper incerti exitus præliorum sint: tum hoc tempore ita magna utrimque copia, ita parata ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque vicerit, non sit mirum futu-

Quia rursus de morte philo-
pit, quasi veniam petit, cum
ribat, qui Athenis, ut paulo
ea vel plura vel ornatiora a
; ac sapientissimis viris audire
i hæc igitur ad te, noctuam
ienas mittit. Adagium inde
iod Athenis nummi percute-
ı imagine noctuæ. noctuæ
enis multæ, quia nummi
st. 3. lib. 9. & ult. lib. 2. ad
iterpres Aristophanis.

PISTOLA IV.

NOn diuturnum bellum] Quod in Hispania cum
beris Cæsar gerebat: de quo
istola proxima: *Belli exitum*

, *sed quod difficilis erat conje-*
ndosus, & fortasse mutilus
c opem ferunt antiqui libri.
i habet sic: *Putabam quo ego*
ı, *sed quod difficilis erat conje-*
r: *Putabam non quo modo, sed*
'*is erat conjectura.* reliqui om-
ıpressum est. Ego hic ingenio
ıor, quod probem.

clli Mars communis] Incerta
:oria est. unde illud in ora-
Milone: *Adde casus, adde*
itus pugnarum, Martemque
; *qui sæpe spoliantem jam &*
s evertit, & perculit ab abjecto.
:io: *Nimium communem Mar-*
e casum metuens. & Phil. 10.
m, incertos exitus esse belli,
communem. De hoc genere
sic lib. 3. de Orat. *Gravis est*
enis, & sæpe sumendus: ex quo
hac, Martem belli esse commu-
'em pro frugibus, Liberum ap-
rino, &c.

1. *Magna utrimque copia*]
æ majores. nam in eo libro,
ello Hispaniensi vel Hirtius,
s conscripsit, hæc sunt: *Erat*
aquilis constituta, qua lateri-
s tegebatur, cum levi armatu-
sex. præterea auxiliares acce-
re alterum tantum, nostra præ-
cohortibus, & octo millibus

Ut, utercumque vicerit, non sit mirum futurum] Hic locus corrupti superioris loci sententiam demonstrat.

Inter victorias] Hoc & in proxima epistola, & in superioris libri ultima: sed hic ratio subscribitur.

Alteros] Pompejanos.

Propemodum] Non plane, sed propemodum: quia, cum belli civilis initio Pompejani crudeliter otiosis minati essent, inde licuit conjicere, quales in victoria futuri essent. vide epist. 6. lib. 9.

Iratus victor armatus] Iratus iis, qui Pompejum secuti essent. *Victor:* quia victoria, etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores impotentioresque reddit: ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur: multa enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. *Armatus:* nam depositis armis, ira defervescit, & ad levitatem animus paulatim delabitur: arma vero qui adhuc retinet, victoria recenti, facile iis ad cædem utitur. Ab irato, a victore, ab armato quid non timendum?

Præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est] Hæc est illa consolatio, de qua dixit epist. 1. *Præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum, ut ea uti possis.* non enim omnes ii, qui recte vixerint, æque conscientia sustentantur: sed qui fortiores animo sunt, eo majorem a conscientia consolationem capiunt. prodest igitur magis aut minus conscientia, pro cujusque animo.

Eventus nostri consilii] Quia victi sumus.

Consilium] Quia pro rep. arma sumpsimus. epist. 1. *Quoddam nobis officium justum, & pium, & debitum reip. nostræque dignitati videbatur.* & epist. 5. l. 9. *Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id fecuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem, &c.*

Ad ferendum] Moderate: quod proxime dixit. est enim hic, *Ferre*, pro tolerare.

Ejus] Cæsaris.

Qui tardior in te levando fuit] Epist. 1. *Qui in te adhuc injustior, quam tua dignitas postulabat, fuit.*

Non est mihi dubia de tua salute senten-

tia]

..., ... te rep. carere, in qua neminem ...utem hominem res ulla delectet. Et ..., ep. 6. *Exponerem etiam, quem... ...dam hic, & quanta in turba, quan... in confusione rerum omnium vivere necesse est enim, minore desiderio per... ...rep. carere, quam bona.*

...ullo sensu] Earum rerum quæ sunt in vita. infra, & epist. 3. *Si ...ro, sensu omni carebo.*

...tas & acta jam vita] Epist. 20. *ita ...mus, & id ætatis jam sumus.*

...] In morte, a qua non longe ...mus.

...] Quæ a victoribus possit af...

...] Cn. Pompejus, tribus trium...atus. Argumentum a casibus cla...rum virorum: quo etiam usus ...t. 6. *Commemorarem* (inquit) *non ...eterum, sed horum etiam recentium ...um vel comitum tuorum gravissi...s. levat enim dolorem communis ...gis & humanæ condicionis recorda...*

...] M. Bibulus, P. & L. Lentu... Domitius, Ap. Claudius, alii.

...o ipso quod timetur] In morte. sic ... epist. 11. lib. 10. *Vitam mise... ejusque malum, tamdiu timere, ... illud ipsum, quod timetur.*

... nullus] Amisso sensu. paulo ... epist. 3.

... 314. *Benevolentia*] Vide ini... superioris epistolæ.

...um] Sulpicium, qui Achajæ ...t.

...benis] Urbe ejus imperii & juris... ...nis, epist. 1.

...entissimi] Epist. 1. *Qui te pro... & benevolentia & sapientia consola...*

...a virtute] Quando Servius discess... cujus te benevolentia & sapientia levabat. Ne tamen omnem in Sulpicio Torquati consolationem fuisse ostenderet, ideo dixit, *Ut* ita eum debita virtutis laude non ...it: quam tamen ei, ut in ep. 6. ..., Philargyri sermo ademerat. Et hic, *Virtute tua*, in epist. 6. *Fir...ine animi*, dixit.

...diosa diligenterque] Studium est ...: diligentia re ipsa præstatur.

Benevolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar] Epistol. 8. lib. 1. dixit, *Minus faciemus, quam debemus.* & epist. 4. ejusdem libri: *Si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videor tuorum meritorum assecutus.* Merita Torquati significantur & in epist. 1. in extremo: *Ego*, inquit, *habeo, cui plus quam tibi debeam, neminem.* *Assequi* plus est, quam *Imitari*. imitatur enim is, qui post sequitur: assequitur autem, qui ad eum, quem sequebatur, jam pervenit. utriusque verbi vim plane Cicero expressit lib. 1. de leg. *In historia* (inquit) *puerile quiddam consectatur: ut unum Clitarchum, neque quemquam præterea de Græcis legisse videatur, eum tamen velle dumtaxat imitari: quem si assequi posset, aliquantulum ab optimo tamen abesset.*

EPISTOLA V.

CÆcina] Cognomen est Liciniæ gentis, ut ostendit Plinius lib. 20. cap. 18. Cæcina vero ex Etruria Romam venit, ut epistola sequenti, & oratione pro illo habita, quæ exstat, intelligitur. & videtur hoc accepisse cognomen à Cæcina, Volaterrani agri fluvio, quem nominat Plinius lib. 3. cap. 5. nam & Cæcinam Volaterranum, idem Plinius appellat lib. 10. cap. 24. & Tiberius prænomen a Tiberi fluvio deductum crediderim, & Aufidius atque Aternius, quæ Romanarum gentium nomina fuere, & a fluviis Aufido & Aterno, non Aufido, qui est in Apulia, apud quem natus est Horatius Poeta, sed eo, qui fluit ad Pontinas paludes. Aternus autem, qui hodie *Pescara* dicitur, Vestinos dividit a Marrucinis, ortus in agro Amiternino. Hujus Cæcinæ uxor *Cæsennia* nominatur in oratione, quæ illum moriens ex deunce & semuncia heredem reliquit. *Cæcina*, & unica *n* scribo, & secunda syllaba producta, & Porcina, Catelina, Arvina, Spurina, Hemina: quibus Romanæ cognominibus usæ sunt. id trium quoque veterum lapidum testimonio comprobatur.

Filium tuum] Non e Cæsennia natum, sed ex priore uxore: quod ex oratione licet conjicere.

Liber] Quo Cæsarem laudabat, ut epist. 7. nam ille, quo maledixit, antea scriptus erat.

Custoditur] Scripserat enim Cæcina epist. 7. *Filius, ut audio, pertimuit, neque injuria, si liber exisset; quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur; ne ea res inepte mihi noceret.* Et in ejusdem epistolæ clausula: *Peto a te, ne liber exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat.* Nec dubito, quin hæc epistola post illam scripta sit.

Pag. 315. *Non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te videre atque intelligere mihi persuaserim*] Solet, cum de futuris rebus loquitur, arrogantia suspicionem vitare, communicata prudentiæ laude cum eo, ad quem scribit, ut ep. 16. lib. 2. *Non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre.* & epist. 3. hujus libri: *Nec vero quidquam video, quod non idem te videre certo sciam.*

Quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites] Simili excusatione Sulpicius epist. 5. lib. 4. avertit a se culpam arrogantiæ, cum Ciceronem consolari vellet. *Quæ* (inquit) *mihi in mentem venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quod ea te fugere existimem; sed quod forsitan, dolore impeditus, minus*

riam efficerent
runt nullæ, di
scripsit, *Quam*
habemus, signi
quam haberet
virtutem, non
& virtutis acce
set, ut hoc di
ut extraordinar
accedunt autem
cum aliis comm
consequens &
vereor, ne corr
tur. Ac fieri ta
rit Cicero, &
Græci *σοκοικ*
generis nonnu
scriptis, tum
Verrem depreh
adnotavit.

Dignitatem
dignitas est, v
cipitur, pro qu
etiam sine doc
na. pro natura
tione pro Arch
cellenti animo
doctrina, natur
vino, per se ips
exstitisse fateor
pius ad laudem

ɔc videtur fieri non *ad eam ſpem:* quod referri neceſſe eſt. ım mendo vix cre- ıodo vacat, erit ex dianus habere ſolœ- Cicerone interdum

ex veteribus libris *Mehercules*, habeant, pſius Ciceronis au- s, apud quem in eſt: *Pomeridianas ſmeridianas, liben- hercule, quam Me-*

mus] Epiſt. 7. l. 4. *e in ejus ipſius, quem* 'arie ſummam Cæ- endit, duobus qui- ıam proxime appel- *Penes quem eſt pote- remp.* in epiſtola ve- bri, *Qui omnia te- nia delata ad unum* tia, *Qui plurimum*

Cæcinæ ingenio in mirifice ingeniis le eſt tuum, dele-

Cæcina in Cæſarem '. & Suetonius, ubi tione ac clementia *s*, inquit, *crimino- tam exiſtimationem* r.

or] Hæc ipſa ira, Cæſarem liber tuus,

iliſſimo; ut in epi-

eſt condicio ſpecta- incognitæ, inquit ı ad Ciceronem. ſi- b. 1. *Præſta te eum, Græci dicunt, ungui-* c alienum eſt ab hac itur epiſt. 14. lib. 9. *i jam, tantis rebus n eſſe.*

tas noſtri amoris] ejus patre familia- epiſt. 66. lib. 13.

EPISTOLA VI.

M*Eritorum multorum & ſtudiorum parium*] Epiſt. 66. lib. 13. Cæcinam appellat hominem omnibus ſecum ſtudiis officiiſque conjunctiſſimum. Hic vel ſtudia litterarum ſignificantur, ut epiſt. 15. lib. 5. *Vetuſtas, amor, conſuetudo, ſtudia paria:* vel etiam ſtudia in remp. quia fuerat uterque in præſidiis Pompeji, pro cauſſa optimatum, id eſt reip. Antea legebatur, *Et ſtudiorum, & partium.* placuit eorum ſententia, qui, *Studiorum parium*, ope aliqua veteris libri repoſuerunt.

Sed tamen vereor] Etiamſi deeſſe tibi non debere intelligas officium meum; tamen vereor, ne litterarum a me officium requiras.

Pag. 317. *Expuliſſent*] Clodiana tempora ſignificat, nec magis ipſum Clodium, quam Cæſarem, Pompejum, Craſſum tacite carpit: qui omnes, pulſo Cicerone, facilius aditum ſibi ad peſſima quæque parari poſſe crediderunt. vide orationem pro Sextio.

Qui illam cadere poſſe, ſtante me, non putarunt] Major in privato cive virtutis fieri ſignificatio non poteſt, quam ſi fortunam illius cum reipub. fortuna conjunctam eſſe dicamus. quod de Camillo Romana, de Epaminonda Græca prodit hiſtoria: illo in exſulium pulſo, urbem a Gallis captam, reſtituto, liberatam: hoc vivo Thebanos imperaſſe, qui antea ſervierant; mortuo, iiſdem ſervire coactos, quibus antea imperaverant. Eandem laudem tribuit Iſocrates Alcibiadi ἐν τῷ περὶ τοῦ ζεύγους· Οὐχ' ἡγοῦντο οὐδὲν οἷόν τ' εἶναι κινεῖν τῶν καθεστώτων πρὶν ἐκποδὼν ἐκεῖνος αὐτοῖς γένοιτο. Id eſt: *Non putarunt, ulla ex parte mutari ſtatum reip. poſſe, niſi de medio tolleretur.* Quam ſententiam aut imitari voluit Cicero gloriæ ſuæ favens, aut, Iſocratis fortaſſe legendi conſuetudine, vel etiam ingenii felicitate quadam, in eam incurrit, cum & hæc ſcripſit, & illa in epiſt. 2. lib. 7. *Cum omnis reſp. in meo capite diſcrimen eſſet habitura, magnum quiddam ſpectavit, nec ſua ſponte, ſed*

Glorioso] Quid gloriosius, quam ab universa rep. revocari, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, ordinibus hominibusque incumbentibus? quod ipse gloriatur epist. 9. lib. 1. maximeque in orationibus post reditum.

Celeri] Rediit post menses XVII. nam videtur discessisse extremo mense Martio, ut ex epistolis ad Att. lib. 3. cognoscitur: in urbem autem anno sequenti est ingressus pridie non. Sept. quod indicat epistola prima lib. 4. ad eundem. nam quod Plutarchus & Appianus eum rediisse decimo sexto exsulii mense dixerunt; fortasse non ad tempus, quo urbem intravit, sed ad illud, quo in Italiam venit, spectarunt.

Etrusca] Divinandi ratio ab Etruscis in urbem inducta. lib. 1. de Divin. & lib. 2. de nat. deor. & Valerius Max. lib. 1. cap. 1.

A patre] Epistola ad Fursanum, infra, & epist. 66. lib. 13.

Monumentis atque praeceptis] Non significat libros: nam de his proxime subjunxit, *Plurimo doctrinae studio*: quid igitur? monita ipsa & documenta. epist. 1. lib. 4.

Pag. 318. *Nostrorum temporum varietate*] Exsulio miserrimo, & reditu glo-

minum.

Fidele Pom[illegible] bita postulabat.

Salutare utri[illegible] dictum, qui [illegible] ferat. Sed ait, [illegible] ad utriusque [illegible] que enim ami[illegible] dixit.

Providerim] [illegible] *rim*, pro *pro*[illegible] *terdum* conje[illegible] *cum res est* [illegible] *deri possit*: sed [illegible] ne acciderent: [illegible] ostenditur. Sic [illegible] *fortuna temporib*[illegible] *nostris providebam*[illegible]

Hunc] Caesa[illegible]

Ea me suasisse[illegible] ipse exponit [illegible] *tempora incidere*[illegible] *tra Caesarem Pom*[illegible] *quinquennii im*[illegible] *alterum, ne pot*[illegible] *ejus ratio haberet*[illegible] persuasissem, [illegible] incidissemus.

Tantas opes] [illegible] *pes* enim non [illegible] totum illud, [illegible] lib. 4. *Aliorum*[illegible]

si Pompejus in Hispaniam
urbem venire, & præsentem
sulatum, non absentem, ut
cedebat, ipso Pompejo ter-
ule adnitente lata epist. 11.
Cæsar lib. 1. de bel. civ. &

haberi absentis] Permitti,
Cæsar consulatum petere pos-

pugnavi ut liceret] Non ego,
eret, pugnavi, (nam ipse
tertium consul, ut liceret,
atque effecerat) sed ut,
jam licebat, ejus ratio ha-
ar enim, quod populus jus-
probarem? Hac de re Sue-
modo: *Cæsar senatum litte-*
us est, ne sibi beneficium po-
etur, aut ut ceteri quoque im-
b exercitibus discederent. In
Cæsarem, lib. 9. ad At-
tui te eo bello violari, contra
em, populi Romani beneficio
inimici atque invidi nitere-

de] Ipso Pompejo, tertium
pist. 3. ad Att. lib. 8. *Tertio*
ntendit Pompejus, ut decem
rrent, ut absentis ratio habe-
idem ipse sanxit lege quadam
etonius in Cæsare: *Cum si-*
consulem, nominatimque Cn.
eri censuisset, egit cum tri-
legam se Pompejo destinanti-
ad populum ferrent, ut ab-
quandocunque imperii tempus
it, petitio secundi consulatus
ea caussa maturius, imperfecto
decederet.
] *Contendit*, dixit in epist. 3.
ttic. in tertia vero ad eun-
Cur, inquit, *tantopere*
, ut de ejus absentis ratione
m tribuni pl ferrent? Est
Pugnante, quam *Adniten-*
. lib. 7. *Pugna si me amas,*
contendas mea non esse.
sserat] Jubet populus, de
s, & *jubere* populus dici-
egem a magistratu latam,
mprobat. jusserat autem
ferentibus decem tribunis

Caussa belli orta est] Cum Pompejus
& ejus amici rationem absentis Cæsa-
ris in petitione consulatus haberi nol-
lent; Cæsar, quod ei populus dederat,
id servari vellet.

Pag. 319. *Cum vel iniquissimam pa-*
cem justissimo bello anteferrem] Idem e-
pist. 4. hujus libri, & ultima superio-
ris libri, & ad Att. epist. 14. lib. 7.
Ad pacem hortari non desino. quæ vel
injusta utilior est, quam justissimum bel-
lum.

Nam is movebatur] Respondit Pom-
pejus ad condiciones Cæsaris hono-
rifice & large: sed ejus amici armis
disceptari maluerunt. epist. 11. ad Att.
lib. 8.

Rebus domesticis] Ob æs alienum:
cujus dissolvendi spe, civile bellum
exoptabant. Videtur significare L. Len-
tulum consulem, P. Scipionem Pom-
peji socerum, Faustum Sullæ filium,
Libonem, quem Sext. Pompeji soce-
rum Dio vocat. de Lentulo sic Cæsar
lib. 1. bell civ. *Lentulus æris alieni ma-*
gnitudine movetur. De Scipione, Fau-
sto, Libone epist. 9. lib. 9. ad Attic.
Quid tu nunc Scipionem, quid Faustum,
quid Libonem prætermissurum sceleris pu-
tas? quorum creditores convenire dicuntur.
Eosdem notat epist. 3. lib. 7. *Maximum*
æs alienum amplissimorum virorum.

Cupiditatibus] Honorum opumque
comparandarum: cum se præfutu-
ros exercitibus ac provinciis existima-
rent.

Quiescente me] Rebus gerendis in-
teresse Cicero noluit. epist. 7. lib. 4.
Neque tu multum interfuisti rebus geren-
dis: & ego id semper egi, ne interessem.
epist. 11. lib. 16. *Ego adhuc majus ne-*
gotium suscipere nolui; quo plus apud il-
lum meæ litteræ, cohortationesque ad pa-
cem valerent. Et epist 11. ad Attic.
lib. 7. *Ego negotio præsum non turbulen-*
to: vult enim me Pompejus esse, quem
tota hac Campana & maritima ora ha-
beat ἐπίσκοπον. In epistola ad Cæsarem
lib. 9. ad Attic. *Sumptis armis, belli*
nullam partem attigi.

Potui] Quoad sermones bonorum,
me reprehendentium, sustinere potui.
epist. 1. ad Attic. lib. 9. *Audio bonis*
viris hanc cunctationem nostram non pro-

 bari,

& Cincius. Est apud Varronem . de ling. Lat. *Quæ sinistra sunt, auspicia existimantur; a quo dicuntur ... alindue quid indici ave sini-. Inde natum, ut, quæcumque boni essent, etiamsi a dextra cernerentur, sinistra tamen vocarentur.* Cicero . de Divinat. *Haud ignoro, quæ bona, sinistra nos dicere, etiamsi dextra.* Exempla habemus lib. 3. de *Ave sinistra dictus, populi magi-sto.* Et in Plauti Pseud. *Omnes ordines sub signis ducam, legiones meas avi auspicio liquido.* Et hic, *Cantu oscinis.* non enim de cantu a læva tantum parte exaudito accipiendum verum de omni prospero cantu læva, sive a dextra fieret: cum prospera, ut dixi jam, voca- *Sinistra.* Oscines erant picus, corvus; at picus, & cor- læva, corpus porro a dextra ...dent. Et Cicero lib. 4. de Di- *Cur aliis a dextra, aliis a læva est avibus, ut ratum auspicium faciunt?* Quare cum hic de prospe- ...cinæ fortuna Cicero auguretur; magister cantus auspicium prospe- semper ostendat; sic intelligen- quasi dixerit: nec e cantu pro- ...arum avium, quæ oscines ab ...bus vocantur, eventumque dex- ... cantu, aliæ lævo felicem pro- ...at.

... nostra disciplina est] Vt augures appellant. Hoc enim pertinet ad ...lum, *Oscines*: nam & lib. 2. ... deor. *Aves quasdam*, inquit, ..., *& oscines, ut nostri augures ap-...* Erat enim augur Cicero. epist. 4. epist. 4. lib. 15. & alibi.

... 320. *Tripudiis sollistimis*] Lib. 2. ...in. *Quia cum pascuntur aves, ne- ... aliquid ex ore cadere, & terram ... Terripavium primo, post Terri- ... dictum est: hoc quidem jam Tri- ... dicitur. cum igitur offa jam ceci- ... ore pulli, tum auspicanti tripudium ...mum nunciant.* Festus autem: *Puls ...mum datur pullis in auspiciis: quia necesse est aliquid decidere, quod ...ium faciat, id est terripavium. pa- ...nim ferire est. bonum enim augurium ...tabant, si pulli per quos auspicabantur, comedissent, præsertim si eis edentibus aliquid ab ore decidisset. sin autem omnino non edissent, arbitrabantur periculum imminere.* Et alio loco: *Sollistimum Ap. Pulcher in auguralis disciplina lib. 1. ait esse tripudium, quod avi excidit ex eo, quod illa fert.* Livius lib. 10. *Cum pulli non pascerentur, pullarius auspicium mentiri ausus, tripudium sollistimum consuli nunciavit.*

Somniis] Sic omnes libri scripti, & quos olim vidimus, & quibus nunc utimur. in uno tantum ita scriptum est, ut & *Somniis*, & *Soniviis* legi posse videatur. quibus enim lineis litteræ constant, totidem in utroque verbo sunt. porro, cum duobus modis animi, sine ratione & scientia, motu ipsi suo soluto & libero incitentur, uno furente, altero somniante: ut inquit Cicero lib. 1. de Divinat. non video, cur somniorum mentionem tollamus, cum præsertim de divinatione agatur.

Vel obscuritatis, vel erroris] Non enim aperta plane sunt, & in iis interpretandis erratur sæpe.

Mitis clemensque natura] Suetonius de Cæsare: *In ulciscendo natura lenissimus: moderationem vero clementiamque tum in administratione, tum in victoria belli civilis, admirabilem exhibuit.* Et Plinius lib. 7. cap. 25. *Cæsari proprium & peculiare clementia insigne, qua usque ad pœnitentiam omnes superavit.* Similiter Plutarchus, & omnes historici, Cicero etiam ipse in orationibus pro Marcello, Ligario, Dejotaro.

Pag. 321. *Querellarum tuarum*] Querebatur de sua calamitate, Cæsarem laudabat potius, quam accusabat. nam hic non prior Cæcinæ liber, quem *criminosissimum* vocat Suetonius, verum alter significatur, de quo in epistola superiore, & in ea, quæ post hanc legitur; in qua partem harum querellarum licet animadvertere.

Ingeniis excellentibus delectatur] Epist. 5. *Accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium summamque virtutem; cui mehercule hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putaret.* & epist. 8. lib. 4.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
ver[illegible] ne [illegible]
[illegible] randa [illegible]
Ca[illegible]
rationem [illegible]
[illegible] aribus [illegible]
b[illegible] na dem [illegible]
[illegible]
In parte It[illegible]
In [illegible]
[illegible]
[illegible]
Faciu[illegible]
ma rationc [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

um] Vt Coriolani,
im, qui, cum du-
:nt, postea exsulave-

ntiam vel ducum vel
vel comites in bello
iorum alii perierant,
lem scripsit ad Tor-
Postremo is vir, vel
lo acciderunt, ut im-
eandem fortunam, si

ires] Hannibalem,
em, Themistoclem,
qui procul a patria,
nt optime, vivere

e enim lex non est,
ir, quia pertinet ad

vis] Cum omnes ho-
nascantur, ut omni-
posita vita sit. ad Ti-
. 5. & ad Fabium,
libri: Qua condicione
quibus temporibus nati

hic] Consolatio du-
tis: ut ad Sextium,
ud utinam ne vere scri-
cavere, in qua nemi-
nem res ulla delectet.
ori, ad minuendum
m, Hoc, inquit, tem-
rimum est. Et epist. 4.
ms, miserrimum esse

us est] Est in oratio-
se dicit velle praeter-
ulantem breviter ex-
e saepissime usus est
m egregie, ab eo lo-
ldubitatem, non potius
nsolatione, qua facile
arem: te, &c. ita,
r quasi non necessa-
e quattuor argumen-
vent, unum ab incer-
i & ancipiti fortuna
, a conscientia facti;
ne communi; quar-
atis.
one certior est sen-
allit eventus: quod

in sensibus accidere vix potest. ideo, cum dixisset, *Vt spero*, subjunxit, *Vel potius ut perspicio:* tamquam de re praesenti & oculis proposita: nam de fortuna dixisset, *Vt prospicio*, quemadmodum epist. 3. lib. 4. *Multo ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram.* & alibi.

Imagini animi & corporis tui] Cum omnes filii parentibus cari, tum ii maxime, qui corpore eos & animo referunt. itaque in epist. 3. ad Q. fratrem, lib. 1. *Quid quod eo tempore desidero filium? qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effigiem oris, sermonis, animi mei.* Hoc quoque pertinet ad consolandum Caecinam, qui filium haberet sui simillimum.

Pag. 323. *Constantissimo*] Qui patris adversam fortunam constanti animo ferat.

Et detuli] Quo statim, si vellet, uteretur. sic epist. 9. *Vniversum studium & benevolentiam ad te defero.*

Familiares quidem ejus sicuti neminem] Familiares Caesaris, Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius. epist. 12.

Valebo tibi] Repetitio ejusdem verbi quiddam venustatis habet. epist. 11. lib. 2. *Quicquid erit, tibi erit.* & epist. 18. ejusdem libri: *Sin quid offenderit; sibi totum, tibi nihil offenderit.*

Firmitudine animi] *Virtute* dixit ad Torquatum, epist. 4. in extremo.

EPISTOLA VII.

LIber] Is, de quo epist. 5. itaque patet, illam post hanc fuisse collocandam. hanc autem post eam, quae sequitur: in qua Cicero scripsit, *In Sicilia censeo commorandum:* cui respondit in hac Caecina, *De Asiatico itinere, ut imperasti, feci.* Hic liber cum laude Caesaris Ciceronisque scriptus erat, ut infra perspicuum est: illum alterum, quo Caesari maledixerat, ante pugnam Pharsalicam Caecina composuit: quo se duriorem in venia danda Caesar praebuit.

Quo animo scribatur] Vel haec verba, scriptum esse librum cum laude Caesaris, demonstrant.

Inepte]

αἰτημον, ἐ ἰσχύθεν
dendum igitur, an
onem hanc Cæcina
it. quamquam &
nnumquam fecisse

Non enim timenda
sed offensio tamen
audari fortasse non

nodo animum affici
itas, ubi hæc secum

is cogitat, lingua
cogitata animi lo-
est linguæ, ad ani-

hoc & quæ sequun-
, *Quid faciet?* ea
quitur animus.
am Cæsarem.
m] Aliquem, non
bsurdum enim esset
Quid si non vult?
te notissima? quasi
iam velit. Sed op-
udare aliquem, *Of-*
utroque veretur, ne

sti stylum] Stylum
matus.
restituti quid faciet]
ietur stylum victi &

nscripsit librum, in
sti oratoris expressit.
em meum a te probari,
mihi quidem sic per-
uid habuerim judicii de
um contulisse, &c.
um] Cum hæc scri-
te rogatum, & recu-
essi ausum. volo enim
esse crimen: ut, si su-
enem non potuero, in-
ua culpa sit, mea re-

xstat Ciceronis ora-

Multo, inquit, magis
n intelligo, quam tu
uisti.
] Calumniator ea
ion sunt. itidem ti-

mor sæpe falsa proponit: ut recte, propter similitudinem, *Calumnia timoris* dici possit.

Cæca suspicionis tormento] Cum non videam, quo consilio gratiam a Cæsare inire possim, & incerta suspicione torquear, metuens, ne offendam potius eum, quam mihi reconciliem.

Ad alieni sensus conjecturam] Male agitur cum eo, cui scribenti cogitandum est, non quod ipse probet, sed quid alii probaturi sint. in quo sequitur non judicium suum, sed conjecturam de alio sensu.

Evadere] Ita scribere, ut animus acquiescat. *Evadere* dixit, tamquam ex difficultate.

De Asiatico itinere] Petierat a Cicerone consilium Cæcina, quid sibi esset auctor, in Sicilia ne subsideret, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficisceretur. respondit Cicero: *In Sicilia censeo commorandum.* quod se facturum Cæcina confirmavit. vide epistolam sequentem: quæ tamen ante hanc scripta est. Postea tamen in Asiam Cæcina profectus est; fortasse reditu in patriam desperato. nam epist. 66. lib. 13. Cicero eum Servilio commendans, *Te rogo*, inquit, *atque oro, ut eum in reliquiis veteris negotiationis colligendis juves.*

Pag. 327. *De nobis*] De reditu nostro in patriam.

Vel studio] Quo sæpe impeditur ingenium. est enim *studium*, vehemens quædam animi affectio & propensio ad aliquam rem.

Capiatur] Translatum verbum, pro, *ad voluntatem nostram traducatur.* sunt enim in potestate nostra, quæ cepimus.

Ejus omnes] Familiares. qui nominantur epist. 12. & significantur epistola 6.

Nisi forte, aut in miseria nimis stulte] Ideo stulte, quia dixit, *Sed totum tuum esse.* modeste enim, qui in calamitate est, petere debet.

In amicitia nimis impudenter] Videndum enim, quid amico oneris imponamus.

Tua vita consuetudo] Excusat petitionem suam tribus modis. primum, quod Cicero, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, optime omnium intelligat;

[illegible]
licet [illegible]
[illegible]
tatus, [illegible]
[illegible]
bat [illegible]
[illegible]
apud C[illegible]
ipsas ad [illegible]
quæ legitur [illegible]
de [illegible]
[illegible]
Africano bello, [illegible]
de eo bello [illegible]
[illegible] epistola
ad Att. & Cicero[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
a [illegible]
fecerunt, [illegible]
m non [illegible]
Pag. 326. [illegible]
[illegible]
modo [illegible]
jam [illegible]
[illegible]
Cæcina [illegible]
tas, [illegible]
p[illegible]
[illegible] non [illegible]
in [illegible]

nec putavi, cum integri pares non essemus, fractos superiores fore.

...] Antea, Receperis: non ...res, aliquot jam annis emendavi... impressimus. liber vetustus ha... *...ciperes.* Et in aliis etiam exem... *I* litteram pro *V* sæpissime ...

... *est*] Et hoc ad illud alterum ... *Quanti te faciam.* singulis enim ... reddere, confirmandæ senten... Cicero solitus est.

... mei] Cum patria pulsus lege ... sum. hoc ad illud pertinet, *... me a te fieri intellexerim.* ita cum proposuerit, tria subjunxit.

...lumuleno] Cognomen Romanæ ... : & *M. Postumulenus Secundus* ... in antiquissimo lapide qua..., quem vidi in ædibus Rainucii ... Cardinalis. hujus generis nō... sunt, *Volusenus, Salvidenus, Vi... Labienus, Nasidienus, Casidenus,* ...

...] Nomen servi, cognomen ...

...antum in ea rep. de qua ita meritus] Vide idem iisdem fere verbis epi... 13.

... fuisti] Fuisti autem & omni ho... gradu amplissimo dignissimus, & ... tui facile princeps.

...dinis tui] Equestris. nam, si sena... fuisset; *Ordinis nostri,* dixisset: cum Cicero senator esset, ideo &, *Di...mus,* dixit, tamquam de equite, iis ...oribus digno, quos qui adepti sunt, jam equestris, sed senatorii ordinis ...ntur esse.

...damque de caussa] Quod pro Pom... contra Cæsarem arma sumpsimus. valet *propter:* ut apud Terentium, Eun. *Ecquid nos amas de fidicina* ...

Pag. 333. *Tamquam ex reliquiis*] ... enim pristinam recuperavi digni...: sed quasi reliquias quasdam ser... *Imago veteris meæ dignitatis,* dixit ... 13.

...miliarissimi ejus] Quos nominat ... 12.

...su devinctus] Quia, cum olim in officia conferebam, fore aliquando ...us divinare non poteram, ut eo... rum ope indigerem. *Casu* igitur, ob hæc tempora, quæ præter opinionem meam consecuta sunt.

De tuis fortunis] Quarum partem amiserat. epist. 11.

In quo sunt omnia] Hanc maxime curemus: de fortunis minus laborandum. in hac enim omnia sunt. videtur significare, fortunas omnino recuperari non posse. quod comprobatur epistola 11.

Ad te defero] Epist. 6. *Et pollicitus sum, & detuli.*

Vt nihil existiment esse tam difficile] Vide similem sententiam in ep. 11. lib. 5.

Tali enim tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri] Similis sententia in epist. 13. in principio, & lib. 4. epistola 13.

Injuriam temporum] Temporibus assignat, quod hominum est: ut in epistola proxima, quod consilii fuit, in casum confert. hæc derivatio culpæ cautionem habet, ne lædatur is, qui quo animo sit, magni refert in utramque partem. epist. 21. lib. 5. *Injuriam* appellat: item epist. 5. lib. 6. nulla temporum aut hominis cujusquam mentione facta.

Magnum fructum studiorum optimorum capis] Docent enim hoc maxime litterarum studia, nihil esse curandum præter culpam.

Pag. 334. *Idque ut facias*] Non refero hoc ad proxima, sed ad superiora illa verba, *Magnum fructum, &c.*

Simul & illud] Iam incipit aliquid polliceri: ut ad conscientiam vitæ ante actæ, spes etiam accedat futuræ incolumitatis.

Rerum & exemplorum] Vsum rerum & doctrinam significat: quod utrumque vitæ genus Trebianus coluisset, τὸ πρακτικὸν, ex Dicæarchi præcepto, & τὸ θεωρητικὸν, à Theophrasto laudatum.

Plus etiam, quam vellem] Ob incommoda, quæ sustinui.

Qui plurimum potest] Cæsar epist. 13. lib. 4. sic locutus est. eandem sententiam epist. 7. lib. 4. tribus modis expressit: *Et penes quem est potestas: Ita late patet ejus potestas, ut orbem terrarum complexa sit: Is qui tenet remp.* Dixit etiam, *Qui omnia tenet: Cujus dominatu* locus

suum castris
jam dedisse p
commoda, q
caruisse patria,
se talibus viris
si cogitaret, d
nec summo, ut
taret.

Ad rerum nat
nem tueatur ac
lædere, violent
rerum natura. e
& civilium tempo

Ipsa caussa] D
Caussam interdu
aliquem pertinet
justior, quam Ca

Cum rep.] De
reviviscente rep.
epist. 12. *Scis*, i
tum esse scribere ad
fortem virum atqu
emploratam spem
tam quam ab ipsa
stinctus esset, spera
epist. 13. lib. 4.
mium nunc quidem p
est, respub. quascun
eis ipsis, quibus te
(mihi crede) impetra

Quæ quoniam] E
talius fiunt.

In temporum inclin
nitates temporum,

tua sapientia magnitudinisque a-] *Sapientia*, ut anteponendam miliari dignitatem judicet; *magni- animi*, ut illam jacturam negli- ortiterque ferat. Utramque con- it & epist. 5. lib. 1. cum ait: *Tua ntia magnitudinisque animi est, amplitudinem & dignitatem virtute, atque in rebus gestis atque in tua gravitate positam exi- re.*

sterius] Puteolanus, de quo sæpe entio in epist. ad Att.

d me scripsit, te mihi maximas gra- gere] Erat igitur Trebianus ubi rius, & fortasse Puteolis, quia Pu- nus Vestorius.

ile patior] De hoc genere loquendi ictum est epist. 9. lib. 1. & ep. 7.

. 336. *Ea prudentissimo cuique*] Si- n sententiam vide epist. 13. lib. 2. irmantur nostra consilia, cum sen- prudentibus fideliterque suadenti- lem videri.

EPISTOLA XII.

Mpio Balbo] Videtur is esse, ad quem scribit epist. 29. lib. 10. si ita est; collocari illam episto- nte hanc oportuit; ut ex utriusque oscitur argumento. idem commen- epistola 70. lib. 13. Quattuor s invenio, unum hunc Ampiæ ; alterum Atiæ, qui Juliam, sfaris sororem, in matrimonio , ex qua genuit Atiam, Augusti m; duos reliquos Gadibus natos, tate Romana donatos, Corneliæ : quorum alter Balbus major, al- nor, ejus fratre genitus, vocatus ajor est, qui nominatur inter Cæ- nicissimos in hac ipsa epistola, & . 19. & in 5. 7. 18. lib. 7. & in 17. pro quo exstat egregia Ciceronis primus in Oceano genitorum atum est adeptus, ut ait Plinius cap. 43. Minor Balbus ex Africa havit, ut idem Plinius lib. 5. Strabo lib. 3. Solinus nominatur rone epist. 11. lib. 8. ad Attic. a ne epistola 32. lib. 10.

gi] Cognita veritate.

Ad æquitatem animi] In qua sunt, qui dolore vacant.

Pag. 337. *Tui caritate*] Mea in te caritas cogebat, ut apertius tuam caussam agerem, quam permittere videbatur fortuna nostra. Infra: *Nihil est a me inservitum temporis caussa.*

Vidi, cognovi, interfui] Tribus verbis, nulla copula interposita, vis summa perficitur. tale illud pro Milone: *Est hæc, judices non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus.* Et Phil. 14. *Hostes nefarios prostravit, fudit, occidit.* Interdum & quattuor verbis, ut in Catilinam: *Abiit, excessit, evasit, erupit.*

Satis opportune] Cum eorum gratia & auctoritas magno nobis emolumento & fuerit nunc & esse possit.

Cum ab illo discesserint] Ep. 9. lib. 1. *Sic enim te existimare volo, me, cum a vobis, mea salutis auctoribus discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum, non solum confitear, sed etiam gaudeam.*

Pansa] C. Pansa, Vibiæ gentis, ut mei testantur duo veteres argentei nummi, consul fuit cum A. Hirtio, anno post Cæsaris necem: tribunatum gesserat Sulpicio & Marcello coss. ut indicat Cœlius in epistola lib. 8. cujus initium est, *Etsi de rep. Mutinensi pugna duobus vulneribus acceptis, Bononiæ periit*, ut ait Appianus. vide epist. 30. lib. 10. & epist. 33. ejusdem libri, & Phil. 14. & Dionem lib. 46. Hujus in se benevolentiam summam non hic modo, verum & in Phil. 7. Cicero declarat his verbis: *Quamquam nos ab ineunte illius ætate usus, consuetudo, studiorum etiam honestissimorum societas, similitudoque conjunxit: ejusdemque curam incredibilem asperrimis belli civilis periculis perspexi non modo salutis, sed etiam dignitatis meæ.*

Hirtius] Pansæ collega in consulatu, qui eodem in prœlio occisus est. Homo novus, ut Cicero etiam noster fuit: atque hoc illi exprobravit M. Antonius epistola illa, quæ est in Phil. 13. *Acerbissimum, inquit, est, te, A. Hirti, ornatum esse beneficiis Cæsaris, & talem ab eo relictum, qualem ipse miraris.* & Ci-

a cero,

lib. 1. ad Jovini

Balbus, *Oppi*

epist. 8.

Matius] Viri

lat epist. 15. lib.

tissimam epistol

Postumius] C

fortasse is, qui S

vel qui epist. 10.

natur.

Plane ita faciun

Me proximum hab

multis officiis pra

gularem mihi decl

Pro me] Pro s

bri omnes, quos

in locis, habent,

Egerat Cicero per

amicos suos, non

auctoritas & grati

ut aliorum incol

posset. ita porro

petranda ei satisfec

ni sedulitate atque

Cicero, si auctorita

set, agere potuisset

aliquem, est, alicu

epist. 9. dixit: *Aga*

liar. Quocirca viden

Per me, quam *Pro me*.

discedo ab antiquis

...m, se

n simul cum rep. qua in per- *non potest, necessario revi-* *recreetur.* Et in epist. 13. *minimum nunc quidem potest,* *e est.*

Cum recordarer te] Tacita d constantiam. commeim ea, quæ sapientiam & tudinem pariunt.

sse versatum] Hoc dicit, a reipubl. administratione mparatur: qua qui prædi- rsis casibus minime fran-

criminia] In belli civilis jam ab eo tempore, quæ uspicari ac divinare potuitur mirarer constantiam ous, quarum eventum ali- rospexeras?

, si ita accidisset, victus ut Libri aliquot veteres: *Sed ta accidisset, victus & sa-* i: *Sed etiam ut, si ita ac-* *ut sapiens esses.* quos ita ut primum *Ut*, induxem non necessarium. sen- epist. 1. *Si id evenit, tibus nobis in caussam pre- cidere posse; non debemus nis, quasi aliquid evenerit, numquam putaverimus.* Et *propter incertos exitus even-*, *posse accidere, ut vince- t; non debere te ad secun- bene paratum fuisse adver- modo posse.*

tendit] Ampius hic histo-

bem] Eadem sententia in ad Q. Fratrem: *Tubero- num scribat historiam, mul- alibus posse deligere, quos itari.*

æ communia sunt: quanjam effugisti.

s rebus delectationem modo tur, nunc vero etiam salu- ist. 3. lib. 4. & epist. 2. 3.

EPISTOLA XIII.

Pag. 341. [*T*]*Ali tuo tempore*] Exsulabat Ligarius, quod in Africa in Pompejanis partibus fuisset. vide orationem.

Aut consolandi aut juvandi tui caussa.] Epist. 13. lib. 4. *In quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui.* & epist. 10. hujus libri: *Tali tempore aut consolari amicorum est, aut polliceri.*

Et sententiam & voluntatem] Sentiebat, in eum non fore Cæsarem duriorem: quid autem ejus caussa vellet, re potius quam verbis, se esse declaraturum, infra dicit.

Res] Epist. 10. *Ipsa caussa ea est, ut jam simul cum rep., qua in perpetuum jacere non potest, necessario reviviscat.*

Dies] Quæ omnia minuit ac mollit. epist. 5. lib. 4. epist. 16. lib. 5. ep. 28. lib. 7.

Opinio hominum] Quia videt bene homines de te sentire; nec putare, diutius eum huic irasci caussæ oportere.

Mitiorem] *Durum* & *Mite* opponuntur. *Mitiorem* igitur subjunxit, quia *Duriorem* dixerat.

Ex Africa nuncius] De Pompejanis in Africa devictis.

Ipsum] Sua sponte, nemine supplicante aut intercedente.

Diuturnioribus molestiis] Arma enim, semel in Thessalia superati, abjicere noluerunt.

Pag. 342. *Quantum in ea rep. de qua ita meritus sum*] Idem epist. 9.

Eadem caussa opes meas fregit, qua tuam salutem in discrimen adduxit] Eadem de caussa nostrum uterque cecidit. epist. 9.

Imago veteris mea dignitatis] Epist. 9. *Reliquia pristina dignitatis* dixit. & epistola 14. lib. 4. *Ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis.*

EPISTOLA XIV.

Pag. 343. [*S*]*I quisquam est timidus in magnis periculosisque rebus, semperque magis adversos rerum exitus metuens, quam sperans secundos; is ego*

 sum]

Locus ...
natione ex ...
quae, indagand...
veritatis, cogita...
filio meo con...
carate a me ...

Indignans ...
cipem virum ...
currientes, amb...
ostium, fictas ca...
lario, cogimur ...
vocant, quam ...
dignitatem ...
tale Cicero ...
Attic ...

Tum tempus ...
fe ac tempori ratio...
Pag. 345. ...
Potest enim esse ...
sunt indices animi ...
cile mentium ...
latore: libro etiam ...
..., inquit, ...
... ad M. A...

...hiare] Post Cæsaris necem summa Ciceronis auctoritas in civitate.

...intermoriturum] Pro *moriturum*, dixit. ... tamen *intermori*. est morientium ... itudine deficere.

EPISTOLA XVII.

347. *P Atris tui*] Quem nominavit honorifice in Bru... proxime ostendi.

...luerunt, aut valeant] Valuerat Cæ... valebat Antonius, qui quo anno ... periit, consul erat.

...conjunctiores tecum esse] In Cæsaris ... fuisse Bithynicum, & ab eo ... ornatum, hæc verba demon... : quibus Appiani testimonium ... de Sicilia ei a Cæsare man...

EPISTOLA XVIII.

...pta] Q. Lepta, quo fabrum præ... cto usus est Cicero proconsul in ... epist. 7. lib. 3.

...mul accepi] Varius est hujus ad... usus; dicitur enim, *Simul at...* *...simul ac*, *Simul ut*, *Simul*. hic qui... ut scripsi olim adolescens, om... ri veteres, quos tunc videre po... habebant, *Simul accepi*, non *Si...que accepi*, ut est in vulgatis libris. ... nunc, inspectis omnibus libris, ... ab amicis contrahere potui, vi... nsentire omnes cum iis quibus ... usus sum. itaque discedendum a ... us libris non censui, cum præser... locutos esse non modo Teren... Lucretium, Virgilium, Hora... viderem; (nam sermo poeticus ... torio non nihil differt) verum Ciceronem ipsum, ut in Acad. *Simul tibicen inflavit, carmen ...itur*. & de Fin. lib. 3. *Simul an...cepit intelligentiam*. Omitto alia ... m generis exempla. quamquam, ... hoc loquendi genus ignotum ... i pro libidine sæpe mutarunt *Si...* ... *Simul atque*, vel *Simul ac*: in ... ripti libri, sublato mendo verita... restituunt.

...codicillos] Vide, quæ de Codicil... ximus epist. 12. lib. 4.

In lege] Quam Cæsar, ubi Romam ex Hispania revertisset, ferre cogitabat: scripserat autem vel ipse ante quam iret in Hispaniam, vel, post profectionem, Balbus & reliqui familiares, ex ejus sententia: ut ipso in urbem reverso promulgaretur, & ferretur. nam, si lata fuisset, vel etiam promulgata, non a Balbo, quid in ea esset, Cicero quæsisset.

Pag. 348. *Decurionibus*] Senatores vel coloniarum, vel municipiorum, *decuriones* vocabantur. & ut Romam ad senatum consules, ita in municipiis ad decuriones *quattuorviri*, in coloniis *duumviri* referebant. Ac nomine quidem ipso *decuriones*, decem tantum videntur: sed plures fuisse constat ex eo, quod in secunda agraria centum nominantur.

Qui hodie aruspicinam facerent.] Pungebat bonos viros delata a Cæsare haruspici Ruspinæ senatoria dignitas. Haruspicinam & extispicinam professione artes esse, re vera non esse, tradit Sextus Empiricus adversus Mathematicos cap. 14.

Pompejum] Cnæum, Magni filium: qui, ad Mundam victus, paullo post interfectus est.

Paciaci] L. Junii Paciæci, Hispani hominis, Romana civitate donati: quod prænomen & nomen indicant. cognomen vero Hispaniam fuisse, satis constat: cum hodie quoque multi in ea provincia Paciæci nominentur. de hoc in libro de bello Hispaniensi.

Illi XI. esse legiones] De copiis Pompeji sic in libro de bello Hispaniensi: *Erat acies XIII. aquilis constituta, quæ lateribus equitatu tegebatur, cum levi armatura millibus sex: præterea auxiliares accedebant prope alterum tantum.*

Pag. 349. *Oratorem meum*] Librum de perfecto Oratore, quem Cæcina nominavit epist. 7. & ipse epist. 20. libro 15.

De dicendo] De oratione dicendi. Sic locutus lib. 1. de Oratore: *Quid ineptius, quam de dicendo dicere?*

Tantundem] Imperite nonnulli scribunt, *Tantumdem*. nam Priscianus l. 1. admonet, *m* transire in *n*, sequentibus *d*, *t*, *c*, *q*, ut *tam tandem*, *tantum*

 tam-

rus esset; ut epist. ult. lib. 10. ad Att. iterum, cum in Hispania Cæsar contra Pompeji liberos pugnaret: quod hic locus ostendit.

Primam pensionem] Triennio, tribus pensionibus, post divortium dos reddebatur: quod tempus *annuam, bimam, trimam diem* vocabant. dotis exactionem, *annua, bima, trima, die* celebrari vetuit Justinianus, ut est lib. 5. Cod. Sic & Ulpianus & Pomponius locuti sunt. *tertia pensionis* mentio epist. 23. lib. 11. ad Att.

Ædificia] Villæ.

Domus] In Palatio. epist. 6. libro 5.

Edistat] Æschines: Δεῖ παῖδας τῶν ποιητῶν γνώμας μανθάνειν, ἵν' ἄνδρες χρῶνται. Isocrates quoque sententias Hesiodi laudat.

Pag. 350. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα] Sic Mediceus liber: reliquos versus non habet. recte. satis enim est, primis verbis locum indicare. quem sæpe morem Cicero servavit, Hesiodi versus hi sunt:

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Καὶ τρηχὺς τοπρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

bus eam voc[...]
nis ratio no[...]
lius libro Ge[...]
mul os terris o[...]
& Lucretius [...]
giness circum[...]
pari malarun[...]
ratius epist. [...]
simul ista reli[...]
dictum esse [...]
vertere.

P. V[...]

Simul acce[...]
bro hic legit[...]
modum post[...]
indicem epis[...]
leremus, o[...]
esse, *Cicero*[...]
Quare statim[...]
davi: non q[...]
nulli me insi[...]
nis auctoribu[...]
usurpari: f[...]
Poetas, & p[...]
tius etiam in[...]
simul argentu[...]
tius nonnulli[...]
aliis in loci[...]
fuisse: sed cu[...]

alernum] Villa in agro Faler-
quo Plinius lib. 14. cap. 6. *Fa-
er a ponte Campano lava petenti-
nam coloniam Sullanam, nuper
tributam, incipit.* sic Tuscu-
Albanum, Pompejanum, Cu-
, villæ, nomine sumpto a pro-
opidis, vel ab agro, ubi opida
rant.

orio] Etsi *Divertere* verbum
e est, pertinetque ad omnia
e aliena, sive nostra, ad quæ
eflexinms, paullo post discef-
versorium tamen appellari non
nocumque divertimus. aliquid
bent proprium, quo differant,
m, hospitium, taberna, quam
um *caupona* idem esse. *Diver-*
teft & alienum esse, quo di-
amicitiæ caussa, nec pretio
, nec diu mansuri; & no-
ostri commodi caussa emptum,
catum; ne vel ad hospitem,
sti esse nolimus, vel ad cau-
ivertere cogamur. itaque epi-
lib. 7. *Multo libentius*, ait,
*iversorium Tarracina, ne sem-
i molestus sim. Hospitium* dua-
cum diversorio congruit, u-
modo nostrum est, quo ho-
pimus; modo alienum, quo
mur; altera quod gratuitum,
em discrepat; & quod san-
ædam jura obtinet, unde *Ho-
s, Hospitalis Juppiter*; &
urnioris interdum commora-
. *Hospites* autem Cicero in o-
ro Cluentio, usurpavit pro
versantur in caupona. *Homi-*
uit) *multorum hospitum, A.
quendam, cauponem de via La-
rnatis, qui sibi a Cluentio ser-
u in taberna sua manus allatas*

Quo loco accepit *hospites* pro
, ut alibi quoque, non pro
um sancta jura sunt. *Taberna*
, ut verba Ciceronis, proxi-
ta, demonstrant, idem sunt
non idem tamen cum *hospitio*,
rio. siquidem illa & amicos
& gratis accipiunt: hæ vero
peregrino non distinguunt,
s etiam ignotisque homini-
us gratia patent. Hoc tamen animadvertendum, *Taberna* significationem latius patere, quam *Caupona*. nam tabernarum plura genera, in quibus merces venduntur, ut *taberna libraria*, orat. 2. in Antonium; *taberna sutrina*, apud Tacitum lib. 15. *argentarias* etiam *tabernas* Livius appellavit lib. 26. non in quibus veniret argentum, sed pretio permutaretur, vel de manu, quod ajunt, in manum, vel ut alibi tantundem redderetur: quod hodie quoque fit. nec dubito, quin iisdem in tabernis fenori pecunia daretur. *Taberna veteres* & *nova*, circa forum, ex Plauto, Varrone, Cicerone, Livio, Plinio, cognoscuntur. ideo Plautus in Men. & in Truc. *diversoria* cognomen addidit, ut a reliquis tabernis distingueret. Sunt etiam *taberna*, humiles ædes, ex tabulis fere confectæ, in quibus pauperes habitant, unde Horatius: *Pauperum tabernas, regumque turres.* *Caupona* vendit ea tantum, quæ comeduntur, aut potantur.

Petrinum tuum] Villæ nomen, a vico Petrino, qui fuit in Sinuessano. Horatius epist. 15. lib. 1. *Sinuessanumque Petrinum.*

Commorationis est, non diversorii] Ergo diversorii commoratio non est. quod supra ostendimus.

De curatione aliqua] Hac de re, ut opinor, sic epist. 45. lib. 13. ad Att. *Balbum conveni. Lepta enim, de sua vel in curatione laborans, me ad eum perduxerat.*

Munerum regionum] Et antiquus liber, & Suetonii testimonium, ipsa etiam sententia me hortatur, ut, *Regionum*, legam. ludi enim significantur, quos Cæsar, superatis jam in Hispania Pompeji liberis, per singulas regiones dare cogitabat: id quod e Suetonii cognoscitur historia. Ac, ne quis, mentione a me regionum facta, contradicendi occasionem arripiat, quod ante Augustum divisa urbs non fuerit in regiones: ait enim de Augusto Suetonius hæc: *Spatium urbis in regiones vicosque divisit*: moneo lectorem, urbis *regiones* hic vocari quasdam urbis partes a locis, licet earum certi fines nondum essent, qui postea statuti sunt ab Augusto,

nihil occu [illegible]
[illegible]
plenia.

Pag. 3 [illegible]
Opp [illegible]
[illegible]

[illegible]

que [illegible]

[illegible]

M. Ant [illegible]

[illegible]

[illegible] nenda non [illegible]
[illegible]
quod [illegible]
[illegible]

impediet, vel morabitur] Ne veniat, vel ne cito veniat.

omnia scire possis] Ex litteris amicorum. non longe igitur Toranius aberat.

hac caussa] In eo, quod ad Pompeianos omnes, belli civilis caussa exules, pertinet. non enim inter-
, *In hac caussa*, quæ ad te unum pertinet.

ter communem casum civitatis] universæ reipub. interitum, dixit epistola sequenti. & ad Torquatum, idem scripsit. *Reliquum est* (inquit) *ipsum, quod ego quasi consolatio-pono, maxime excruciet, commune eum reipub.*

viximus, & id ætatis jam sumus] sententiam hanc explicavit e-
Adjuvat (inquit) *etiam ætas & vita: quæ cum cursu suo bene jam delectatur, tum vetat in eo vivere, quo nos jam natura ipsa pæne erit.*

ate] Vide epist. 1. lib. 1.

P. VICTORIVS.

Istinc posse proficisci] Hinc potissimum olim adnotavimus, in antiquis bus *Istim* pro *Istinc* legi, citavi-ac multorum locorum testimo-plura etiam nunc afferre posse. Nam dum accurate versamus pri-exemplaria, in hanc vocem crebro mus, vel potius raro aliter scri-animadvertimus. Addimus nunc *Illim* quoque pro *Illinc* nos sæpe m in iisdem libris animadvertis-am lib. VII. ad Attic. in optimo legitur: *Ista magis expecto, quid afferatur.* Accurate igitur consi-dum, an hujus animadversionis o locus Ciceronis in epistola ad m emendari possit, sive ita ad-m hoc pronuntiare, ac scribere s soliti sint, sive frequenter in eo bendo ab antiquis librariis, & a semper modo peccaretur, quod to. verba Ciceronis sunt a Quin-o adducta lib. V. *veritus fortasse, in Catonem nostrum transferremus li quid est, etsi argumentum simile at.* Arbitror igitur legendum: *Transferremus illim aliquid, etsi argumentum, &c.* Vt sit *Illim* pro *illinc*: nam in manuscriptis nonnullis *Est* non vidi: quo facilius hic locus nunc corruptissimus ita restitui potest: totam tamen rem arbitrio doctiorum permittimus. Animadvertimus postea Germanos in suo Quintiliano, quem multis locis castigatum ediderunt. hunc etiam locum restituere conatos esse: nam ita scripserunt: *Transferremus illinc mali quid: etsi, &c.* Nam quod *Est* sustulerunt, quodque *Illinc* desiderari in hac sententia judicarunt, nobiscum faciunt: non tamen ex reliquis duabus vocibus *Aliquid* componere, quod non minus desiderari videbatur, potuerunt.

EPISTOLA XXI.

Pag. 356. *Commemorabam*] Aliis, an sibi? sibi potius, & cogitatione, non voce. quasi dixerit: memoria repetebam, in memoriam redigebam.

Solosque nos vidisse] Gratiæ caussa cum uno Toranio communicat hanc laudem. sed, quantum esset in civili bello mali, non soli viderant Cicero & Toranius, sed & Sulpicius, & Marcellus, & Varro. epist. 2. lib. 4. epist. 7. ejusdem libri, epist. 6. lib. 9.

Spe pacis exclusa] Quorundam Pompejanorum culpa, qui, Pompejo duce freti, peropportunam & rebus domesticis & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. epist. 1. lib. 4. epist. 6. lib. 6. & epist. 3. lib. 7. & epist. 6. lib. 9.

Servitutem] Ob contumaciam & arrogantiam Pompejanorum. iisdem tamen crudelitatem tribuit epist. 9. 14. lib. 4. & epist. 6. lib. 9. & ultima l. 8. & ad Attic. epist. 6. lib. 11.

Fortes illi viri & sapientes] Cum ironia dictum. *Fortes*, qui me timidum vocarent: *Sapientes*, qui de belli eventu nihil timendum judicarent.

Domitii & Lentuli] L. Domitius Ahenobarbus, & L. Lentulus consul.

Timidum] Cum pacem quavis tuta condicione cupiebam. epist. ult. lib. 4. epist. 4. & 6. hujus libri.

jam [illegible]
a [illegible]
[illegible]
ob [illegible]
tem [illegible]
[illegible]

Pag. [illegible] D

[illegible]
tem [illegible]
Pag. [illegible]
natus esset [illegible]
causa, quam [illegible]
pugnam [illegible]
[illegible]

lolor aliquis pedum, non *corpo-*

valetudinis] Sine dolore. *modo istam imbecillitatem va- sustenta, & tuere.*

magis tribuo, quam sapientiae fortuna ratio non miscetur: fortuna est, id praeter ratio- dixit Aristoteles. nam ratio earum, quae vel semper, vel sunt: fortuna vero earum, nper, nec plerumque. distin- fortunam & casum idem A- sed, haec quia non sunt hujus ttantur. Gratulor quidem ti- ro, sed ita, ut te non laudem. abest consilium, ibi laus lo- abet.

aluisse] Quasi anitnio aegro- dos mirentur.

] Sic epist. 11. lib. 16. *Vide- niet, posse opprimi, modo ut* & Terentius in Andr. *Mo-* . Et in Phorm. *Solus e modo Sis.*

s fructus otii tui] In isto o- tris otiosus. quod solitum di- em Africanum, scripsit Cato; se minus otiosum esse, otiosus, nec minus solum, solus.

us] Cum te reliquerint ii, orum spectacula in urbem se it.

bicula tuo] Subaudi, prospe- loca, quae tibi perforasti, &

m] Plinius lib. 3. cap. 5. *In* nquit, *agro Stabia oppidum fue- Cn. Pompejum & L. Catonem Cal. Maji: quo die L. Sulla o sociali id delevit: quod nunc it.*

] Prospectum in Stabianum ruisti.

] Alii libri, *Senium*, vel *Se-* am, *Scenam*: unus, *Semini*; *Sejanum*: quod placet. sunt hodie in agro Etrusco, *Sta- Sejanum*, hodie quoque no- amquam Sejani pauca appa- a, nomen remansit.

. *communes*] Qui spectari mnibus. quid igitur mirum, si nihil novum spectantibus somnus ir- reperet?

Semisomni] Vel quia nihil novum, ut dixi, spectarent: vel etiam, quia matu- tino tempore. nam verbum *Interea*, ad matutina referri tempora satis constat. ut eos dicat matutina tempora spectan- dis communibus mimis consumpsisse, quae Marius multo & sapientius & ju- cundius legendo traducebat.

Tibi ipsi] Quinque libri veteres, *Tibi ipse.* quod nonnullis placuit, ut Cicero- ni magis usitatum. Ego utrumque pro- bo.

Scilicet] Cum stomacho dixit.

P. Macius] Qui poemata a mimis in scena recitanda prius judicabat. est enim hic, ut opinor, P. Maecius Tarpa, de quo Horatius in epistola ad Pisones:

——— *Si quid tamen olim*
Scripseris, in Maci descendat judicis aures,
Et patris, & nostras.

Maci, pro *Macii*.

Quo loco inquit Porphyrio: *Macius perdiligens carminum fuit aestimator.* & Sat. 10. lib. 1.

Quae nec in aede sonent certantia judice Tarpa.

Ludi apparatissimi] De his ludis in oratione in Pisonem his verbis: *Instant post hominum memoriam apparatissimi ma- gnificentissimique ludi; quales non modo numquam fuerunt, sed ne quo modo qui- dem fieri posthac possint, possum ullo modo suspicari.* Quo loco Pedianus, *Cn. Pom- peji ludos*, inquit, *significat, quibus thea- trum a se factum dedicavit; quibus ludis elephantorum pugnam primus omnium de- dit in Circo.*

Honoris caussa in scenam redierant] Ut ludos Pompeji honorarent, mimi vete- res in scenam redierant, qui antea, ne quid aetatis vitio peccarent, in scena a- gere desierant. in his Galeria Copiola Emboliaria significatur, de qua Plinius lib. 7. cap. 48. *Reducta est*, inquit, *in scenam, C. Poppaeo Q. Sulpicio coss. ludis pro salute divi Augusti votivis, annum* CIV. *agens: quae producta fuerat tirocinio a M. Pomponio aedili pl. C. Mario, Cn. Carbone coss. ante annos* XCI. *& a Magno Pompejo, magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta.*

Deli-

Insignis est in hac memoria, Clodii Æsopi, tragici histrionis, patina ∞c *H-S taxata: in qua posuit aves cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis* VI. *singulas coemptas.* Alibi cum laude a Cicerone nominatur.

Ut ei desinere per omnes homines liceret] Nemini enim placuit.

Si sciens fallo] Verba jurisjurandi per Iovem lapidem. *Lapidem* enim *silicem*, ut ait Festus, *tenebant juraturi per Iovem, hac verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter, salva urbe, arceque, bonis ejiciat, uti ego hunc lapidem.* Huc spectat illud lib. 2. Acad. *Quam rationem majorum etiam comprobat diligentia: qui primum jurare ex sui animi licentia quemque voluerunt; deinde ita teneri, Si sciens falleret.* Et hic epist. 12. *Quo modo tibi placebit Iovem lapidem jurare, cum scias Iovem iratum esse nemini posse?* Et Livius lib. 21. *Eaque ut rata scirent fore, agnum lava manu, dextra silicem retinens, si falleret, Iovem ceterosque precatus deos ita se mactarent, quemadmodum ipse agnum mactasset, & secundum precationem, caput pecudis saxo elisit.* Et lib. 22. *Stricto super capita consultantium gladio, Ex mei animi sententia, inquit, juro, ut ego remp. non deseram, neque alium civem Romanum deserere patiar: si sciens fallo; tum me, Iuppiter Optime Maxime, domum, familiam, remque meam pessimo letho afficias.* Et Gellius lib. 1. cap. 21. *Iovem lapidem, quod sanctissimum jusjurandum est habitum, paratus ego jurarem, Virgilium hoc numquam scripsisse.* Quibus locis

τάξων, ἐγὼ
οὐδὲ λίθος
λίθον ἐκ τῆ χ

Reliquas
ris; quales
quamquam
etiam, qua
runt.

Pag. 163.
tus pro inf
lib. 10. *Sex*
do tabellarii.

Muli] T
Clytemnest
ex Nonio c
batur Agam
cisa Troja.

In Equo T
dronici. no
In Equo Troj
sapiunt.

Crateras
da. *Cratera*
Crateras ex
adibus sacri
crateris apud
rium, & qu

Armatura
rum posuit,
Cohortes hab
matura trigi
lexandrino
gioni XXXVI
disciplina at
annos constit

Operam d
Protogenen

er, quam aut tu, aut ego. Et in *Haud paullo melior scriptor Pla-* ...ft. 12. ad Attic. lib. 2. *Quis ...i melior, quam isti nostri.*

...] Non connexio ejusdem ...i caussa exponatur superioris ..., sed transitus est ad aliam, ut ...*n quid ego te athletas putem de-*

De ludis Græcis epist. 5. ad ...6. *Rumoris nescio quid afflave-...issione Græcorum, frequentiam ...: quæ quidem me minime fefel-...im, quod ego de Græcis ludis exi-*...ed ludos illos Bruti prætoris ...omine, hos a consule Pompejo ...s esse. quo licet intelligere, ...non fuisse, verum arbitratu ...ium, ut Oscos etiam, com-...itiæ caussa dari solitos.

...dos] Tria ludorum genera ...dedit, Latinos, Græcos, O-...rsos scilicet lingua, sermone, ... itaque Ennium gloriari so-...Gellius, tria corda se habere, ...linguas calleret, Latinam, ...Oscam. *Osci a regione Campa-...8 Oscos, vocati sunt,* ut inquit ...Oscum ludicrum levissimæ a-...m delectationis appellat Ta-...

...os ludos vel in senatu nostro spe-...s] Duæ sunt caussæ, quibus ...rcos neque Oscos ludos Ma-...erare debuerit: prior in ipsis ...od indigni sint, qui a viro gra-...aque expolito spectentur. al-...in ipsis ludis est, sed petitur ...s: quia Osca verba Marius ...natu Arpinati audire posset; ...m Oscos ludos fieri in Arpi-...u Cicero dicit, sed jocatur in ...n senatorum linguam, Osca ...ropter vicinitatem) a Græcis ...eno animo esset, usque eo, ut ...iam, cum ad villam suam iret, ...itaret.

...4. *Athletas*] Quos in thea-...sse, Dionis testimonio jam ...us. Athleticum autem certa-...npiæ Hercules invenit. Græce ..., Latine *quinquertium* dice-...uia certationes corporum es-...a Polluce legitur, quinque re-bus, cursu, lucta, pugilatu, saltu, disco. ideo πένταθλος dictus est Democritus Abderita, quod exercuisset physica.

Ipse] Dator ludorum.

Consitetur] Quia pauci eo certamine delectati.

Operam & oleum] Laborem & sumptum. oleo enim ungebantur athletarum corpora. id primo dictum in una re, de athletis scilicet, qui labore & sumptu exercitati, mox interdum parum probarentur; deinde ad omnia similia translatum est, in quibus & operæ & sumptus jacturam factam esse constaret. Plautus in Poen. *Et oleum & operam perdidi.*

Venationes] In quibus leones quingentos interfectos esse, auctor Plutarchus, & Dio lib. 39.

Binæ per dies quinque] Binæ, quia mane datæ, post meridiem instauratæ sunt.

Homini politico] Si veteribus libris habenda fides est: in omnibus, & quos olim vidi, & quibus nunc utor, ita legitur. si de sententia laboramus: caussæ nihil video, cur non placeat, *Homini politico.* valet enim viro gravi, & in rep. versato. Mediceus liber, *Homini polito:* quod est, eleganti.

Pag. 365. *A valentissima bestia*] A leone.

Venabulo] Telum venantium, lato ferro. Virg. lib. 4. Æneid.

Transverberatur] Transjicitur.

Elephantorum] Quos xx. ut Plinius ait, vel, ut Dio, XIIX. Pompejus in Circo dedit.

Admiratio] Tantarum belluarum adspectu.

Quinetiam] Contrarium subjungitur: nam delectatio cum lætitia est, misericordia cum dolore.

Misericordia quædam] *Quædam,* dixit, quia proprie miseremur nostri similium, non brutorum. Caussam hujus misericordiæ Plinius exponit his verbis lib. 8. cap. 7. *Amissa fugæ spe, misericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes supplicavere, quadam sese lamentatione complorantes, tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris ac munificentiæ honori suo exquisitæ, flens universus consurgeret, diras-que Pompejo, quas ille mox luit, imprecaretur.*

eſt, nefaſtis diebus, agere? nam judicia faſtis tantum diebus fiebant: nefaſti autem faſtis oppoſiti. Non deeſt, quod reſpondeam. Ludi non omnes, ſed anniverſarii tantum inter dies feſtos fuere, ludi autem Pompeji non anniverſarii, ſed extra ordinem dati, cum theatrum templumque Veneris Victricis dedicaret. itaque per eos dies judicia fieri licuit. Exoritur altera quæſtio: ſi ludos Cicero ſpectavit, quo modo Caninium defendit? Potuit ante meridiem defendere, poſt meridiem ſpectare.

Ne forte videar tibi non modo beatus, ſed liber omnino fuiſſe] Ne tu me putes ludorum diebus, non dicam beatum, ſed omnino liberum fuiſſe.

Pag. 366. *Dirupi*] Præ labore, & contentione.

Galli Caninii] Quem Athenis poſtea vidit in Ciliciam proficiſcens. epiſt. 8. lib. 2.

Tam facilem] Facilem populum non habeo, quia non licet mihi a cauſſis diſcedere: cogor enim defendere, quos nolim.

Ambitio] Cauſſis enim agendis multorum ſibi amicitias comparavit; quorum ope ſummos honores conſecutus eſt: ut in Commentario Q. Ciceronis de petitione conſulatus.

Vita nulla eſt] Prorſus injucunda vita eſt: ut mihi vivere non videar.

Neque enim fructum ullum laboris exſpecto] Sic olim reſtitui, cum in omnibus antiquis libris viderem, ſicuti nunc

repetundarum ... *dit, qui eum* ... *rat, idemque* ... *ſemper infeſt*... *tutatus eſt.* E... *Dixit Cicero* ... *inimiciſſimis* ... *quos oratione*... etiam Hieron... citat locum ... Gabinio.

Et laudo ... illud epiſt. 2... *ſolum probant,*...

Lepore tuo ... dicitur, ad al... delectationem ... *lepore ac venu*... cultum amict... *& delicati pue*... til. Et, *Lepid*... ad Attic. lib. ... cunditatem ... neſtris proſpic...

Pag. 367. ... leſtiæ præcipu... eos etiam, qu... retur.

Quibus ſi m... Attic. lib. 16. ... *laxaris.*

Exſolvam] ... nibus expedi... vult. plus eni... *laxare*; contra... *ſtringere*, ut ...

[illegible]e studiis, quibus animus quidem [illegible]titur, numquam tamen a virtute [illegible]ngitur. *Humaniter* & *Humane* di-[illegible] Cicero: sed usitatius esse *Humane*, & [illegible] quadam licentia dictum *Humani-*[illegible] sicut a Terentio in Andria *Duriter* [illegible] ostendit Augustinus in libro [illegible]ammatica.

[illegible] *imbecillitatem valetudinis*] *I-* [illegible] *infirmam valetudinem*, dixit epist. 2. [illegible] 14.

[illegible] *sententa*] Apte & proprie: nisi enim [illegible]ntetur quod imbecillum est, facile [illegible]idit.

[illegible] *obire*] Pro *adires* quamquam vo-[illegible]tis & studii plus est in *obire*, quam [illegible] ut cum alibi dixit, *Obire cœnas*, [illegible] *colonias*. Interdum valet exsequi.

[illegible] *ad te pluribus verbis scripsi, quam* [illegible] *non otii abundantia, sed amoris erga* [illegible]. Dixi jam, similitudine locorum in-[illegible]da, copiam ali, & ingenium ex-[illegible] quare, si quid in hoc genere pro [illegible] instituto, studii operæque poni-[illegible], non [illegible], ut opinor, nostra in-[illegible], sed cum aliquo fortasse studio-[illegible] fructu collocatur. In epistola-[illegible] clausula solet excusationem Cice-[illegible] quam afferre, vel quia longior [illegible], vel quia liberior in scribendo. [illegible] generis exemplum est hoc, & il-[illegible] ist. 4. l. 6. *Sed hac satis multa, vel* *potius, quam necesse fuit. facit au-*[illegible] *loquacitas mea, sed benevolentia* [illegible] *epistolas*. Et epist. 10. lib. 3. [illegible] *hactenus: pluribus enim etiam* [illegible] *verbis, quam necesse fuit, scripta* Cato etiam epist. 5. lib. 15. excu-[illegible]em quæsivit, quasi longior fuisset. (inquit) *icirco ad te contra consue-*[illegible] *meam pluribus scripsi, ut, quod* [illegible] *volo, existimes me laborare, ut tibi* [illegible] *deam me & voluisse de tua dignita-*[illegible] *quod amplissimum sum arbitratus, &,* [illegible] *malu[illegible], factum esse gaudere*. In [illegible]xiore genere sunt illa, ep. 4. lib. 2. [illegible] *quidquid attigi, non feci inflammandi* [illegible] *sed testificandi amoris mei*. Et [illegible] lib. 10. *Hac amore magis impulsus* [illegible] *ad te putavi, quam quo te ar-*[illegible] *monitis & praceptis meis egere.* [illegible] *enim ex iisdem te hac haurire fon-*[illegible] *ex quibus ipse hauseram. quare mo-*[illegible] *faciam. hoc tantum significandum* *putavi, ut potius amorem tibi ostenderem* *meum, quam ostentarem prudentiam.*

E P I S T O L A II.

Pag. 368. *HOmo acutus*] Cum ironia. minime enim acutus, qui mandat ei, ut aliquid emat, cui expediat illud venire quamplurimo.

Sed eo vidisti multum] Ergo non multum viderat in emptione mandanda: quod correxit pretio definito. *Videre* autem oculorum est proprium: sed ea vis, quæ in oculis est ad cognoscendum, apta similitudine ad mentem, animum, ingenium cum laude transfertur. unde *acies mentis, animi, ingenii* dicitur: & *videre* aut *cernere animo, ingenio, conjectura, &c.* ep. 16. lib. 2. *Non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre.* Et ep. 4. lib. 6. *In quo prima illa consolatio est, vidisse me plus, quam ceteros, cum cupiebam quamvis iniqua condicione pacem.* Et epistola 28. hujus libri: *Vidisse mihi multum videris.* Et epist. 2. lib. 9. *Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti, nihil omnino te fefellit.* Et in Oratore: *Paona qui dixit aptiorem, in quo esset longa postrema, vidit parum.*

Quo ne pluris emerem] Mandaverat enim Ciceroni Marius, ut vel suam venderet, vel aliorum coheredum partem emeret.

Qui meus in te amor est] Pro meo in te amore. epist. 20. lib. 5. *Quod si mihi expensa ista H-S centum tulisses: tamen, qua tua est suavitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æstimationem accipere.* Et epist. 13. hujus libri: *Moriar, ni, qua tua gloria est, puto te malle a Cæsare consuli, quam inaurari.* Et epist. 3. lib. 8. *Qui, qua mea negligentia est, multos sæpe dies ad te, cum hic eras, non accedebam; nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior.* Et epist. 78. lib. 13. *Cognitum, per te ipsum, qua tua natura est, dignum tua amicitia atque hospitio judicabis.*

Confecissem] Transegissem, negotium absolvissem.

Inlicitatorem potius ponam, quam illud minoris veneat] Sic veteres aliquot libri.

neat, in licitationem ponam. Tota jocatio est, præter illud primum, *Mandatum tuum curabo diligenter.* quod infra quoque, remoto joco iterat. *Ponere* autem cum accusandi casu alibi quoque dixit Cicero, ut Phil. 3. *Longo intervallo in possessionem libertatis pedem ponimus.* Et lib. 5. de Fin. *Quacumque ingredimur, in aliquam historiam vestigium ponimus.* Et epist. 3. ad Att. lib. 5. *Apud Lentulum ponam te in gratiam.*

Pag. 367. *De Bursa*] Hic est T. Munatius Plancus Bursa, frater L. Planci oratoris, ad quem sunt Ciceronis epistolæ lib. 10. tribunus pleb. anno proximo acerbissimis concionibus in invidiam rapere Milonem Ciceronemque conatus erat: eoque incitante plebs curiam incenderat. quo crimine anno sequenti, statim post depositum magistratum, lege Pompeja de vi damnatus est. ep. 1. lib. 8. & Plutarchus in Pompejo & Catone, Dio lib. 40. & Pedianus. Restitutus a Cæsare post victum Pompejum. qua de re sic Phil. 13. *Sequuntur alii tribunicii, T. Plancus in primis: qui si senatum dilexisset, numquam curiam incendisset. quo scelere damnatus, in eam urbem rediit armis, a qua excesserat legibus.* De hoc etiam Dio, Pedian. & alii.

Gaudere] Tum, quia de vi damnatus esset; tum etiam, quia Cicerone ipso accusante. Dio libro 40.

Hominis sordes] Ad vitia refertur: quibus inquinati homines contemnuntur ut sordes. In Pisonem: *O lutum, o sordes.* Ad Attic. epist. 16. lib. 4. *Iudi-*

ejusdem libri
rem, mira cont
Clarissimi]
quem & epist
cat. *A senat*
lissimum, &
alienarunt.
Potentissimi
dixit infra.
Oderam mu
Attic. lib. 14.
oderit. Et M.
ronem: *Pat*
omnibus malis,
rant pejus oderu
lad rus nulla al
Horatius: *Od*
Hunc defend
igitur. *in quo*
ut epist. 4. lib
Discrimen e
ra esset: cum
ageretur.
Eorum auxi
nium. non e
Pompejum,
rim: de quibu
nam hoc temp
non vulgari C
micitia.
Qui me stant
ditis enim illo
acerrime. epist
expulissent ii, q
me, non putarun
Simiolus] Pl
homo, sed sin

...nem inveheretur] Quem injuriis ...et. in hoc verbo illud notandum, ...rticipia, *Invehens* ab agente ver... *vectus* a patiente deductum, tem... ...agis, quam significatione, dif... Phil. 2. *Caesar in senatu, aperte in ...tuus, questus est.* De nat. deor. *Maritimus Triton pingitur natan... invehens belluis.* Ejusdem generis ...st in Bruto: *Cujus in adolescen... per medias laudes quasi quadrigis ...ens, transversa incurrit misera for...ip.*

...farium] Qui meorum invido... ...rbitrio & voluntate in me emit... ..., similitudine locorum, quibus, ...olumus, aqua emittitur. epist. 18.

...368. *Contra tantas opes ejus*] ...a contentionem potentissimi viri ...eji: qui cum, imperii caussa, ad ... esset, Plancum per tabellas ab... ...udavit. Dio lib. 40. idem confir... ...utarchus in Catone. quamquam ...mpejo non ab ipso absente, sed a ...te laudatum esse Plancum signifi... ...: enim, Λύσας νόμον τῶν γινομέ... ...ὲ τῶν κρινομένων ἐπαίνους, αὐτὸς ... Πλάγκου ἐπαινέτης παρῆν.

...ao ipsi lecti judices erant] Pompe... ...us tulit judiciarias leges, unam ...ndo consulatu, ut e censu am... ...o e centuriis aliter, quam ... lecti judices, aeque tamen ... tribus ordinibus, de quibus ...elius Cotta praetor legem tule... ...res judicarent; de qua Pedia... ...lteram in tertio consulatu, quam ...s nominat, ut essent CCCLX, ...ipse legit. tot enim & Vellejus & Plutarchus in Pompejo nomi... vide Coelii epistolam lib. 8. quae ...: *Etsi de rep.* quo loco trecenti ...i judices appellantur. Lectionem ... illam consulis Pompeji fuisse, ...elleji modo, sed Ciceronis etiam ...onio cognoscitur. sunt enim ... oratione pro Milone, in extre... *Vestram virtutem, justitiam, fi... mihi credite, is maxime probabit, ...judicibus legendis optimum & sa... ...imum quemque legit.* Idem osten... ...dianus in ejus orationis argu... ...

Nisi iis dolori meus fuisset dolor] Susceptus ex multis Planci injuriis: qui me animi caussa, in quem inveheretur, delegerat. Non dissimile illud Phil. 14. *Dolorem ferre non potuit doloris mei.* sic enim eum locum distinguo.

Nos hic multitudine & celebritate judiciorum, & novis legibus, ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne interkaletur] *Celebritate*, ob magnitudinem rerum, quae judicabantur. *Novis legibus*, quas proximo superiore anno Pompejus Magnus, tertium consul, tulerat. duas nominat Pedianus, unam de vi, qua Bursam ejectum esse in exsulium diximus, alteram de ambitu, qua Hypsaeum damnatum Plutarchus in Pompeji vita videtur indicare.

Vota faciamus] Vota facit is, qui se aliquid cum honore Dei facturum ita promittit, si, quod optat, ex animi sententia successerit.

Ne interkaletur] Ne dierum interpositione tempus protrahatur. Indicat hic locus, pontifices interkalare solitos arbitratu suo. nam si annus hic esset interkalaris ex instituto Numae, frustra Cicero vota faceret, ne interkalaretur. metuebat igitur, ne interkalaretur extra ordinem. quod idem timuit in administratione Ciliciae epist. 9. 13. 21. ad Attic. lib. 5. Contra sequenti anno C. Curio tribunus pl. ut diem haberet longiorem ad ea perficienda, quae pro Caesaris caussa cogitabat, interkalare cupiebat. quod quia non obtinuit, a senatu ad populum transfugit, & pro Caesare loqui coepit, ut ait Coelius ep. 9. lib. 8.

EPISTOLA III.

PErsaepe mihi cogitanti] Narrationem ordiri interdum solet a dandi casu, ut lib. 1. de Orat. *Cogitanti mihi, Q. frater, & memoria vetera repetenti, perbeati fuisse mihi videri solent, &c.* Et epist. 1. ad Att. lib. 2. *Kalendis Jun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, venit obviam tuus puer.* Et ad eundem epist. 16. ibidem: *Coenato mihi, & jam dormitanti, pridie Kal. Maj. epistola est illa reddita.*

gnum, de quo
tius anno ante
& Afranio co[illegible]
cis ilem an, od
[illegible] consule [illegible]
ca[illegible]ssam qu[illegible]
carcerem a Fla[illegible]
[illegible] commora
lib. 2. & Dio [illegible]
cero, *[illegible]*,
viris respiciens,
belli annum, [illegible]
lus consules fue[illegible]
quam hæc episto[illegible]
hoc tempore, *[illegible]*
diceret.

[illegible] Se[illegible]
ris nella [illegible]
jam duobu[illegible]
causa. [illegible]
su ano.

[illegible] in mentem
Modo [illegible]
minandi [illegible]
venire. de [illegible]
[illegible] in mentem.
[illegible] in mentem
lib. 2. *Quæ [illegible]*
[illegible]

[illegible]] Anno
[illegible] ita [illegible], ex
Lentulo & Marcello
[illegible]. [illegible]
annus. nimirum, c.
Mario, *Proxime*, [illegible]
ter eos habito [illegible]

Prater caussam] Esse enim in castris ompeji resp. & libertas defendi videtur.

Semper] Etiam ante quam iretur ad ma. epist. 1. lib. 4. & epist. 11. b. 16.

Valde abhorreret] Vel superbia quam, qui parem sibi Cæsarem ferre n posset; vel quia certam de victoria m susceperat, confisus exercitum se biturum multis partibus majorem rcitu Cæsaris.

Quadam pugna] Ad Dyrrachium fa- n: ex qua Pompejus imperator est apllatus. Cæsar lib. 3. bell. civ.

Nullus imperator fuit] Nihil egit egre- imperatore dignum.

Tirone & collecticio exercitu] Collecio exercitu belli civilis initio. Tusc.

Tantum interest inter novum & vetem exercitum, quantum experti fu- .

Robustissimis] Quarum nonnullæ per rem annos in Gallia pugnaverant.

Victus] In Pharsalia.

Turpissime] Utpote qui & amissis ca- , & solus fugerit.

Nec putavi] Eadem in sententia fuit Marcellus: ad quem Cicero epist. 7. 4. ita scripsit: *Tuum consilium nemo st non maxime laudare, quod cum spe endi simul abjecisti certandi etiam cu- atem.*

Integri] Nondum adversa pugna fra- translatio. firmiora enim sunt in- , quam fracta.

Jubam] Mauritaniæ regem, ad Scipio, Pompeji socer, post arsalicum prœlium confugit. epist. 6. . *Quasi utilius fuerit, eos etiam ad arum auxilium confugere, quam vel , vel cum spe si non optima, at aliqua vivere.* Hic est ille Juba, de quo ar triumphavit, ejusque filium, postea inter scriptores doctissimos, t Plutarchus, connumeratus est, d Cajum Augusti filium, teste Pli- , de Arabiæ rebus libros conscri- in triumphum duxit, admodum tem.

Pat capiendus tamquam exsulio locus] d M. Marcellus & alii fecere. *Tamexsulio*, non proprie exsulio: nam s damnati legibus patria carent: qui vero patria caret, sed non legibus damnatus, is non exsul, sed tamquam exsul est. in epistola tamen ad Marcellum 8. lib. 4. dixit, *hunc aptissimum esse etiam ad exsulandum locum*: quasi exsulium sit, adspectu patriæ frui non posse. & hic, paullo post, simpliciter exsulium appellavit. *Ex omnibus* (ait) *iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsulio.*

Aut consciscenda mors voluntaria] Quod M. Cato, audita Cæsaris Africana victoria, Uticæ fecit: unde illi cognomen Uticensi. Consciscere mortem, e sex incommodis ultimum posuit, serviens videlicet caussæ suæ, qui discesserit ab eo bello, in quo nihil prosperum exspectari posset, adversa omnia imminerent. alibi tamen præclaram vocat Catonis mortem, quam sibi ille consciverat voluntariam. ep. 18. lib. 9.

Nolles aut non auderes] *Nolles*, quia turpe: *non auderes*, metu potestatis.

Committere] Quod Cicero fecit, statim a pugna Pharsalica in Italiam reversus.

Præsertim innocenti] Hac de re præclare disputat in Paradoxo adversus Clodium, a quo exsul appellatus erat.

Cum meis] Propinquis & amicis.

Si quidquam] Correctio: quasi omnia plane sint in unius potestate.

Etiam in meis esse malui] *Etiam*, vim quandam indignationis & doloris habet: quasi dixerit: omnia sunt in unius potestate, nihil cujusquam præterea: hoc tamen cum scirem, in meis esse malui. Particula *In*, sejungere videtur ab illo possessionem, quam tribuebat particula *Cum*. nam, *Cum meis*, rei possessæ significationem habet: *In meis*, fructum potius, quam possessionem, demonstrat. Venustas non abest: Cum meis non ero; quia nihil cujusquam est: at in meis ero; quod in malis aliquod solatium affert.

Pag. 371. *Si nulla, tamquam in exsulio*] Epist. 8. lib. 4. *Si sit aliqua resp., in ea te esse oportere; sin autem nulla, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum.*

[illegible], non [illegible]
bi [illegible], mane
[illegible] pot [illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

vis [illegible]
[illegible]

[illegible]
cujus affinitate [illegible]
sua potentia [illegible]
[illegible]
[illegible], & [illegible]
Caelius [illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible]

[illegible]
fuisset hactenus [illegible]
nec retenti, [illegible]
[illegible], [illegible]
honesta caussa [illegible]
deret.

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

iit in naturam nominis: ut epist. 1.
2. ad Att. *Quincto Cal. igitur ad*
tutum. Et pro Cæcina: *Qui ad*
tutum experiundi juris gratia venis-
Et pro Cœlio: *Cum sit iis confi-*
m, numquam se ne congressu quidem,
nstituto cœpisse de tantis injuriis ex-
.' Apparet, verbum juris esse. Si
nquit, curare podagram his die-
constituisti; differ in alium diem,
terea simul cœnare aliquanto hila-
possimus.

EPISTOLA V.

373. *Vide, quam mihi persuaserim, &c.*] Facilius
tratur, impetrandi spe proposita.
enim benevolentiam humanitatis
memoratio. quo hic artificio utitur
ro.

uocumque exirem] Legatione non
entaria, ut nonnulli putarunt, sed
aniensi, cum Pompejo proconsu-
ui lege Trebonia, ut omnes histo-
tarrant, utriusque Hispaniæ admi-
atio in quinquennium demandata

numeratio] Ad urbem. numquam
Pompejus ivit in provinciam: quæ
civilis origo fuit. epist. 6. lib. 6.
tum in Hispaniam censui. quod si fe-
, civile bellum nullum omnino fuisset.
autem de curatione frumentaria
potest intelligi, cum ea jam ante
nium demandata Pompejo esset?
a res tam diuturnam Pompeji com-
tionem ferret? quin etiam fru-
i comparandi caussa, ivit Pompe-
Sardiniam & Africam Marcellino
ilippo coss. ut epist. 9. lib. 1. de-
strat. at hæc ad Cæsarem, scripta
nio post, nondum ab urbe Pompe-
discessisse ostendit. præterea ep. 17.
em manifeste rem attingens, ait:
d opinatus sum me in provinciam exi-
s. Ire in provinciam non opinor
er, si ad frumentariam curationem
s esset.

ubitatio] Verebatur, ne Clodius ab-
negotium facesseret. Eadem lega-
gnificatur epist. ult. lib. 5. ad Attic.
ist. 1. lib. 3. ad. Q. Fr.

g. 374. *Exspectare a te, quæ sperasset a me*] Plus est *exspectare*, quam *sperare*. nam in spe dubitatio videtur inesse
aliqua, in exspectatione nulla. parem
igitur sibi, quod ad juvandi Trebatii
voluntatem attinet, Cicero Cæsarem
facit: sic enim exorsus est epistolam:
*Vide, quam mihi persuaserim, te me esse
alterum:* superiorem autem in opibus
agnoscit, quia longe majorem, cum
utramque Galliam proconsul admini-
straret, ornandi augendique Trebatii
facultatem haberet.

Prolixe] Liberaliter. epist. 8. lib. 3.
prolixam beneficamque Appii naturam
vocat.

Mirificus] *Mirificus, mirus, miran-
dus, admirandus, mirabilis, admirabilis,*
synonyma sunt.

Quasi] Quia, quod hominum est, ad
casum transtulit, ideo, *Quasi*, dixit.

Testis opinionis meæ] Cujus testimonio
comprobaretur id, quod ego de te exi-
stimaram.

Sponsor humanitatis tuæ] Cui, tam-
quam sponsori, de tua credendum hu-
manitate videretur.

Cum Balbo nostro] Hic est L. Corne-
lius Balbus, Gaditanus, Cæsaris &
Ciceronis amicissimus, pro quo ex-
stat oratio. pervenit Cæsaris beneficio
ad maximas divitias, & consulatum
postremo est adeptus. Plinius lib. 7.
cap. 43.

M. Itsium] Antiquos libros inspexi
multos. alii habent, *M. Irsium:* alii,
M. Issium: alii, *Mirsium:* alii, *Id-
sium:* quidam, m. v. *Fivium.* non-
nulli, *M. Ilsinium:* vel, *M. Itisium:*
vel, *M. Insium:* vel, *M. Insinium:*
vel, *M. Lisium:* vel, *M. Rutium:* alii
aliter: nullus, *Orsium:* quod tamen
nonnullis placuit, opinantibus eum
esse, de quo in epist. 13. lib. 2. ad Q.
Fr. fit mentio. qua de re scripsi olim,
tempora non congruere: nam hunc,
qui nominatur in hac epistola, ivisse ad
Cæsarem, constat, ante Trebatium,
illum autem post; cum in ea sit episto-
la in extremo, *Trebatium ut valde ames,
vehementer te rogo.* Hic a conjectura
subsidium quærunt; & ajunt posse fieri,
ut Orsius in Galliam antea sit profectus;
deinde, sui negotii caussa, vel ab ipso
Cæsare missus, Romam venerit; unde

 cum

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
tuum nu [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
le.

[illegible]
ciam, [illegible]
le[illegible]ndi, cu[illegible]
[illegible]
fe[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

occiderat Milo. qua porro in
m Cæsari Cicero commenda-
spicari difficile est. in magi-
etitione, non puto. nam præ-
n petiit Milo; sed, ea omissa,
m petiit Calvino & Messalla
n ædilitatem gessisset biennio
natum, id est, Pompejo &
enum coss. fortasse igitur Mi-
aliqua contentione, quæ illi
dio esset, cum Cicero com-
t. Nam Cæsar, licet absens,
opibus in urbe plurimum va-

Romano] Gravissime. epist. 17.
*adidi, ut gravissime diligentissi-
mi.* Epist. 18. *Ego te Balbo more
commendabo.*

do homines non inepti loquuntur]
m igitur hominum est, frigide
siquidem non inepti exquisite

rem hominem, meliorem virum]
ta notentur: *probus homo, bo-*
potius, quam, *bonus homo*,

iorem] Epist. 7. *Multum in eo te
uvabit meus, multum Balbus; sed,
, tuus pudor, & labor plurimum.*

familiam ducit] Hoc non ad
ebatium refero; ut dicatur, suos
ctatores; verum ad ejus excel-
a jure civili memoriam atque
. cum enim laudare Treba-
ero cœpisset, adjunxit ea, quæ
dibus ita prima sunt, ut quasi
ducere & excellere videantur.
enim, & necessaria in primis
sconsulto memoria; sine qua
on consistit: nec tamen me-
a laudem habet, sed ita, si cum
tia conjungatur: ex utraque
cientia. itaque post memoriam
Cicero scientiam, ut optimum
ltum describeret. Quod ad lo-
enus attinet, confirmatur ex-
. 4. de Fin. *Primum* (inquit)
*gravissimam illam vestram sen-
quæ familiam ducit; honestum
id esse solum bonum; honesteque
onorum finem; communem fore
omnibus, qui in una virtute con-
norum finem.* Et Phil. 5. *Lucius,
, utpote qui peregre depugnarit,*
familiam ducit. Translatio ab iis, qui
ceteros ducunt, quia potestate, aut ho-
nore, scientiave antecellunt.

In jure civili singularis memoria] Ne-
cessariam esse jurisconsultis memoriam,
& eorum maxime propriam, ostendit
lib. 1. de Orat. cum ait: *In oratore autem
acumen dialecticorum, sententiæ Philoso-
phorum, verba prope Poetarum, memoria
jurisconsultorum, vox tragœdorum, gestus
pæne summorum actorum est requirendus.*

Pag. 376. *Tribunatum*] Militum. qui,
post consulem & legatos, honor in ca-
stris erat maximus, & post eum præfe-
ctura equitum, de qua sequitur mentio.
vide quæ de tribunis mil. diximus epist.
20. lib. 5.

Certum nomen] Modestiam servat,
quia nihil petit nominatim: & plus ta-
men petit, quam si nominatim peteret:
quia nihil est, quod a Cæsaris benevo-
lentia & liberalitate exspectari non pos-
sit.

Peto] Repetit hoc verbum elegantiæ
caussa, similiter ut epist. 15. ad Att.
lib. 5. *Denique hoc non desidero: lucem,
forum, urbem, domum, vos desidero.*

Gloriola] Quasi non omnino veræ ac
solidæ gloriæ sint insignia vel tribuna-
tus, vel præfectura, sed aliquam tamen
gloriæ imaginem habeant.

*De manu, ut ajunt, in manum tuam
istam*] Curam suam & cupiditatem or-
nandi Trebatii significat, quia, non con-
tentus eo, quod dixerat, *Mitto ad te Tre-
batium*, subjungit, *Totum hominem tibi
trado*: plus est enim *tradere*, quam *mit-
tere*. idque etiam atque etiam magis
exprimitur hoc addito, *De manu, ut
ajunt, in manum tuam.* quod vero intu-
lit, *Istam*, ex laude Cæsaris benevolen-
tiam quærit: quod ipsum Trebatii caus-
sa facit. Ingeniose autem, quia dixerat,
In manum tuam, de victoria & fide sub-
junxit; manus enim & victoriam parit,
& fidem promittit. quod utrumque o-
stenditur in oratione pro Dejotaro: *Per
dexteram te istam oro, quam regi Dejotaro
hospes hospiti porrexisti, istam, inquam,
dexteram, non tam in bellis & in prœliis,
quam in promissis & fide firmiorem.* Te-
rentius de fide, in Andr. *Quod ego te
per hanc dexteram oro, & ingenium tuum.*
Nec ab re fides hic in Cæsare laudatur:

ſed exigitur quodam modo, ut quem ad ſe mitti voluerit, cum pro ſua fide tractet. ſcripſerat enim, *Si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem.*

Sumus enim putidiuſculi] Excuſat ſe, quod in Trebatio commendando plura verba conſumpſerit, quam Cæſaris humanitas patiatur. *Putidum* appellat Cicero, in quo nimia diligentia reprehendi poſſit, ut de Orat. lib. 3. *Nolo exprimi litteras putidius, nolo obſcurari diligentius.* Et de Offic. lib. 1. *Litteræ neque expreſſæ, neque oppreſſæ: ne aut obſcurum eſſet, aut nimis putidum.* Vidi ſcriptum in quibuſdam antiquis libris, *Blandiuſculi*: ſed in pleriſque, *Putidiuſculi*: quod magis probo. & fortaſſe, *Blandiuſculi*, gloſſema fuit.

Quam per te vix licet] Non vis me tam diligentem eſſe in eo commendando, quem & ſcis diligi a me non mediocriter, & vides mitti ad te invitatu etiam tuo. dicit autem, *Vix licet*: quod quaſi medium eſt inter *licet*, &, *non licet.* ita excuſat ſuam diligentiam, & eam tamen parum neceſſariam oſtendit.

Verum, ut vides, licebit] Accipies in bonam partem officium meum: non tibi moleſtiam afferet hæc noſtra, quamvis nimia, in Trebatio commen-

EPISTOLA [illegible]

Pag. 177. L*egitima*] [illegible] quæ lege [illegible]

Cum aliquo inſigni indicio [illegible] benevolentiæ] Id, *More Roman*[illegible] *dare*, dicitur ep. 5. & 18.

Urbanitatis] Hic *urbanita*[illegible] virtus, ſed pro rebus urbanis [illegible] quarum deſiderio Trebatius [illegible] ſignificaverat. epiſt. 17. [illegible] *levis in urbis urbanitatiſque* [illegible] *debere.*

Quo conſilio profectus es] [illegible] erat eo conſilio, ut benevo[illegible] ſatis aſſiduitate & virtute [illegible]

Medea] Hunc locum vir [illegible] ingenii Angelus Politianus [illegible] ſtravit. nam illud, *Quæ Corin*[illegible] *cem altam, habebant*; & [illegible] *lentæ optimates*; & quæ ſequun[illegible] vidit ex Ennio Poeta, verbo[illegible] nonnihil immutato, eſſe ſum[illegible] cos etiam verſus Euripidis, [illegible] converſos, adduxit: quos [illegible] bere viſum eſt.

Κορίνθιαι γυναῖκες, [illegible]
Μή μοί τι μέμψηϲθ᾽. [illegible]

ia quoque, ut Pindari
lducit idem interpres,
ı locis esse varius: ve-
exsulem Medeam, de
, mihi non videntur.
c eum secutus Ennius,
m Medeam exsulem,
pres autem ille Corin-
edeæ patris, fuisse pa-
e in laudibus Corinthi
ıri. quod ego absur-
chus etiam in Theseo,
Corintho Athenas, au-

, *habitabant*. Plautus
Quis istic habet? Et
ing. Lat. *Cissium mons*,
e solet. Et Digestorum
idam Iberus, qui habet

ıbiles principum viro-
ptimatem Cicero de-
: pro Sextio, qui se ita
.ia optimo cuique pro-
atura improbus est, nec
lis domesticis impedi-
opes & claritatem fa-
ptimates.
issimus] Verbum opi-
pro *candidissimus*. nam
:utum, numquam cre-
quidem, quæ exstat,
gypsatarum manuum

: *verterent, quod abesse a*
:cusationem apud mu-
Medea, quod egressa
uod patriam reliquerit.
. duo versus indicant.
ipidis verba. unde hoc
, id ipsum significent,
ıs, & eum secutus Ci-
rtasse potest, e docto-
ententia. nos tamen,
ıterpretamur, disputare
:e non debemus: illud
όμων, de patria, non
;, Ciceronem intelle
t: quemadmodum &
omnibus studiis & bene-
simum domum reduce-
mum redire properabat.
'or, nec rogo, ut domum
Domi forisque, Domi

militiaque, quam sæpe dicatur, omnes norunt. Nec sane video, si, ἐξῆλθον δόμων, de privatis ædibus accipiatur; cur mulieres Corinthias Medea rogaret, ut sibi ignoscerent, quia prodiisset; cum earum nomine, ut prodiret rogata jam esset. Apte vero dicitur: ne mihi vitio detis, quod ex patria discessi: quando, idem qui fecere, multi gloriam sunt assecuti. ut verbum σεμνὺς, Ennius verterit, *Qui rem suam publicam bene gessere*: recte fortasse: cum σεμνὸν, tam ad laudem, quam ad infamiam referatur: ut exempla, non modo quæ Suidas collegit, verum alia quoque non pauca demonstrant. nam, quod in hoc ipso Euripidis loco, σεμνὺς, idem Suidas accepit pro ὑπερηφάνους, id est, arrogantes: equidem, quod ad me attinet, sequor libentius veterem Poetam Ennium, quam recentiorem Grammaticum Suidam: cum præsertim Cicero noster, qui Euripidis verba & videre potuit, &, opinor, vidit, Ennii sententiam probaverit.

Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:
Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati]

Duo videntur esse versus: nec tamen, quæ mensura sit, apparet. itaque vir acuti ingenii distinguendum ita censuit:

——— *Nam multi suam*
Rem bene gessere, & publicam patria procul:
Multi domi qui ætatem egerunt, propterea
Sunt improbati. ———

in quo assentirer, nisi viderem scriptum esse in omnibus antiquis libris, *qui domi ætatem agerent*; non, *Domi qui ætatem egerunt*. itaque tentare volui, an alia sit probabilior, id est ab antiquis libris minime dissentiens, distinguendi ratio. occurrit autem hæc:

Nam multi suam rem bene gessere, & publicam
Patria procul: multi, qui domi ætatem age-
Rent, propterea sunt improbati.

Primi versus pes secundus, *Ti suam*, spondeus est, more satis noto, ex tragicorum comicorumque consuetudine. in secundo versu extremam syllabam trans-

cum primam syllabam, *V*, transferri necesse sit ad superiorem versum: quod apud comicos ac tragicos, quorum est major licentia, usitatum fuisse, negari non potest. Nam illud in eodem versu, *Qui domi*, dactylum esse, nemo (opinor) ignorat: licet in verbo, *domi*, secunda syllaba produci soleat. hic enim idem accidit, quod in illo Virgilii versu ecloga 8.

Credimus, an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?

quo loco non modo omittitur synaloephe, verum etiam quæ sua natura producitur syllaba, ob sequentem posterioris verbi vocalem contrahitur; & fit dactylus, *An qui a.* Sic idem Poeta lib. 1. Georg.

Conati ter sunt imponere Pelio Ossam.

Et l. 5. Æn.

Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alto.

Et lib. 6.

Nomen & arma locum servant: te, amice, nequivi
Conspicere. ———

Antiquior etiam Poeta Lucretius lib. 5. dixit:

Pectora terrarum qui in orbi sancta tuetur.

Nec simplices modo vocales, sed diphthongi quoque naturam mutant, ut l. 1. Georg.

Flerunt Rhodopeia arces.

Et lib. 3. Æn.

Insulæ Ionio in magno.

Pag. 378. *Cetera cavere*] Cum jurisconsultus sis: jurisconsultorum enim

lis Medeas diserte nemo di-
uidem sciam : contra , po-
isse. ostendit Suidas, cum de
it : τ φασὶν εἶναι Εὐριπίδε
eterea, si duas idem scripsis-
t utramque inscriptione di-
Iphigenia fecit, & Sopho-
lipo , Æschylus etiam in
Interpres etiam Aristo-
loco ejus comœdiæ, quæ
Εἰρήνη, Εἶτα μονῳδεῖν ἐκ
ὀλόμαν, ὀλόμαν ἀποκειρο-
n videtur legisse Euripidis
juæ exstat. subjungit enim :
τ Εὐριπίδε Μηδείας παρα-
η. ὦ δύστηνος ἐγὼ, μελέα τε
ἂν ὀλοίμαν ; Rursus , oritur
le duabus non modo , quia
dixi , versus hic in ea , quæ
nanibus , Medea ; sed etiam
is Euripidem bis appellat in
tatque versus, qui ab hac ab-
lia , quam novimus , quos
ribam :
ιμοῖσι θυμὸς ἐνθάδε ἐρᾷ ,
πλαγχθεὶς ἐκκατέπαυσε
ἰδιχθεῖσα χαμοῖσι.
:
ῃ δ' ἐν βροτοῖσι πολλάκις
ῥίζ φίλτρα τ φύσαι τέκνα.
jue veteres Grammatici mo-
ledeam simpliciter , modo
xsulem appellant. in quo
i , si sunt duæ Medeæ , utra
catur Exsul. Sane Nonii te-
xsul videtur ea, quam ab Eu-
ıtam habemus. quis enim
duos illos versus ,
herilis, fida custos corporis ,
ante ades exanimata elimi-
-
iii Medea Exsule recitat No-
lo Euripidis loco translatos

οἴκων κτῆμα δεσποίνης ἐμῆς,
πύλαισι τήνδ' ἄγουσ' ἐρη-
ν ,
αὐτὴ θρηνοῦσα σαυτῇ κακά ;
ı ejusdem Nonii de Medea
Ennio conscripta , testimo-

ub armis malim vitam cerne-

vel modo parere. . .

Eadem sententia legitur in Euripide ,
his elata verbis :

Τρὶς ἂν παρ' ἀσπίδα
Στῆναι θέλοιμ' μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅ-
παξ.

Accedit Probus , & Eclog. Virgilii an-
tiquissimus , & idem eruditissimus in-
terpres. is ex Ennii Exsule Medea addu-
cit hos versus :

Iuppiter , tuque adeo summe Sol , qui res
omnes inspicis ,
Quique tuo lumine , mare , terram , de
calum contines , inspice
Hoc facinus : priusquam fiat , prohibe
scelus.

Quod ex Euripide , mutatione quadam,
Ennio usitata , conversum est : ait enim
chorus :

Ἰὼ γᾶ τε, καὶ παμφαὴς ἀκτὶς
Ἀελίου, κατίδετ᾽, ἴδετε, τὰν
Ὀλομέναν γυναῖκα, πρὶν φοινίαν
Τέκνοις προσβαλεῖν χέρ' αὐτοκτόνον.

Præterea videtur Iason post interfectum
a filiabus, fraude Medeæ, Peliam, Thes-
saliæ regem , Corinthum una cum Me-
dea profugisse , ibique aliquandiu , tan-
quam exsulem vixisse. atque ipse que-
renti Medeæ, quod , se repudiata , Glau-
cam , Creontis filiam Corinthii regis ,
duxisset uxorem , factum suum excusat
his verbis :

Τί τοῦδ' ἂν εὕρημ' ηὗρον εὐτυχέστε-
ρον,
Ἢ παῖδα γῆμαι βασιλέως , φυγὰς
γεγώς.

Medeæ quoque nutrix, initio fabulæ,ex-
sulium heræ suæ nominat, hæc dicens :

Ἀνδάνουσα μὲν
Φυγῇ πολιτῶν, ὧν ἀφίκετο χθόνα.

Et alibi. Argumentum igitur Medeæ ,
quæ exstet , post ipsius Medeæ fugam ex
Thessalia , natum videtur , ut exsul vere
nuncupari possit. Quod si hæc Euripidis
Medea , quam omnes norunt, exsul est :
cur eadem non vocatur Exsul a Donato
& Prisciano , versus illos ex Ennii Me-
dea recitantibus :

Vtinam, ne in nemore Pelio securibus
Casa cecidisset abiegna ad terram tra-
bes.

& quæ sequuntur. Qui versus hanc ag-
gredientibus legere occurrunt primi.
Et apud Nonium appellatur Ennius in
Medea , Exsulis cognomine prætermis-
so :

ea.

Quare in Exsulis Medeæ cognomine, modo addito, modo omisso, cum tamen eadem tragœdia significetur, valde conturbor. Quod si obscura difficilique in re sententiam licet dicere: crediderim omnino, duas fuisse, quas convertit Ennius, Græce scriptas Medeas, non ab eodem Euripide, ut satis jam videor probasse; sed unam ab Euripide majore, quæ exstat, alteram ab Euripide minore, qui ex majoris fratre natus est. nam Suidas hæc prodidit: Εὐριπίδης, τραγικὸς, τοῦ προτέρου ἀδελφιδοῦς, ὡς Διονύσιος ἐν χρονικοῖς. δράματα αὐτοῦ ταῦτα, Ὀρέστης, Μήδεια, Πολυξένη. Et Cicero, cum illum versum Μισῶ σοφιστὴν, tribuit Euripidi, de posteriore alterius Euripidis Medea, quæ desideratur, locutus est: quam cum videret, Euripidis nomine inscriptam, non quæsivit homo, ad majora natus, duone, an unus fuisset Euripides; & utrum, quæ tunc erant duæ Medeæ, ab uno majore Euripide, an a duobus factæ essent: satis habuit, Euripidem nominare, cujus erat ille versus. Sunt igitur duæ Medeæ Græce scriptæ, quarum alteram habemus integram: ex altera, quæ amissa est, versus quosdam, præter proxime nominatum, ponit Stobæus: duæ item Latinæ utraque ab Ennio conversa; quarum ex priore sunt illi versus:

Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul,

Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

t. Deor. versus illos navi, qua delecti he- vellus aureum peten-

labitur,
[il]lto, ingenti sonitu, &
[…]vit; vertices vi suscl-

[tra]gœdia sint hi versus, t, quod omisit Cice- e ex Medea. Quartam Medea scriptam a Pa- cedat. nam, etsi apud pellatur, *in Medea:* ta- es libri habent, *In Me-* tius, minime dubito. Iedeæ Medus: tragœ- cuvio conscriptæ, Fe- is, testimonium affe- et ad mensionem ver- desidero: nec video onnulli legere malue- *quit:* cum præsertim quibus quidem utor, arietate habeant, *Ne-* tetrameter catalecti- dibus, & una syllaba, extremum pedem, se- do, *Qui ip-*-spondeus hus; *sapiens*, anapæstus; *se nequit*, anapæstus; *ne quam sa-* trochæus; *pit*, ropter quam Catalecti- . deest enim altera syl- æ, octonarius esset inte- acatalecticus. Sunt, qui ntque sic: *Qui ipsus sibi in quit, nec quidquam* ae reprehendo, neque um dico, me nondum to, *Ipsus*, pro *Ipse*, hoc animadvertisse. Etiam ubi ipsi legunt, *Non* tiquis esse, *Nequit*. At potest, si legatur, *Ne-* & mutationis hanc o- am. Sed in tragœdia, on solis senariis locus lo lib. 3. Off. dixit Ci- *nnius, Nequidquam sa- ui sibi ipsi prodesse nequi-* in libro viri integerri- li quadam ingenuarum artium doctrina referti, Gulielmi Sir- letti, non, *Non quiret*, ut ipsi dicunt esse in suis exemplaribus. Quod si ita esset in omnibus, non tamen admodum mo- veret; nec putarem, fracti & dissoluti versus testimonio, mutationem in ver- su integro beneque constituto, qualis est in hac epistola, faciendam esse. Quod ad sententiam attinet, similem animad- vertimus apud Isocratem, *ἐν τῷ πρὸς Νικοκλέα, περὶ τοῦ βασιλεύειν: Οἱ μηδὲν ἂν αὑτοῖς χρήσιμον, οὐδ' ἂν ἄλλον φρόνιμον ποιήσειαν.*

Epistola VII.

In Britannia] Putat in Britanniam ivisse Trebatium, aut certe brevi esse iturum. Idem existimat epist. 8. non ivisse tamen cognoscitur ex epist. 10. & 14. & 16. & 17.

Nihil neque auri neque argenti] In epist. 17. lib. 4. ad Att. *Illud jam cognitum est, neque argenti scrupulum esse ul- lum in illa insula, neque ullam spem præ- dæ, nisi ex mancipiis.*

Ad nos quamprimum recurras] Ioca- tur. nam omnino vult ab ipso Cæsare Trebatium exspectare omnia: quod ex epistolæ clausula cognoscitur.

Sin autem] Dubitatio videtur: sed affirmatio est per dubitandi speciem in- ducta. quasi dicat: Cum vero sine Bri- tannia id, quod volumus, assequi possi- mus; perfice, &c.

Tuus pudor] Epist. 5. *Pudentiorem esse neminem.* Et epist. 17. *Sæpe etiam, id quod a te alienissimum est, subimpudens videbare.*

Imperatorem] De hoc nomine supra diximus. infra etiam imperator Cæsar vocatur, epist. 17.

Ætatem opportunissimam] Rebus ge- rendis, & conciliandæ tibi imperatoris benevolentiæ.

Pag. 380. *Singularem*] Vel totum, quo usus est in multis ad Cæsarem lit- teris, officium significat: vel illam no- tat epistolam, qua Cæsari Trebatium more Romano commendavit. epist. 5. & 10.

Unum timendum] Adsunt enim ce- tera. epist. 10. *Quin tu urges istam occa- sionem & facultatem, qua melior numquam repe-*

reperietur. Similis sententia in epistola 17.

Ipse tibi defuisse] Epist. 9.

EPISTOLA VIII.

L*Iberalitatis*] Plus in officio, quam studio, plus in liberalitate, quam officio, continetur.

Tribunatus] Militum: quem Cæsar honorem, cum vacatione militarium onerum, Trebatio detulerat. Est autem, ut diximus jam, in castris prima dignitas consulis, altera legatorum, tertia tribunorum militum, quarta præfectorum equestrium turmarum, quincta centurionum, deinceps minorum ordinum.

Vacerræ] Cognomen est Romanæ familiæ. Accusabo te, inquit, apud amicos tuos. Videntur fuisse jurisconsulti, Vacerra, Manilius, Cornelius: ut infra cognoscitur epist. 9.

Manilio] Epist. 10.

Cornelio] *Q. Cornelio* epist. 17.

Nihil audeo dicere] Ne magistrum offendam, reprehenso discipulo. A Cornelio jus civile Trebatius didicerat:

Britannicas] Literæ no
loco, unde dantur; unde Ci
la, ad Q. fratrem lib. 2. *Ep*
ra, ad Att. lib. 12. *Britan*
fratrem lib. 3.

EPISTOLA I

H*Iematurus*] Hiemabe
diversis in locis, ut c
utiliusve putabat imperato
saris commentarios qui leg
verter.

Propter ejus occupationes] S
maxime possum, ad antiqu
rum testimonium opinion
commodare. itaque olim, c
lo vetere libro hoc verbum
nes, reperirem; desiderari
quid, aut mendosum esse
mavi: quod etiam nunc
viderem in quattuor vetrib
sente scriptum esse, *Occupa*
rectum puto. notæ sunt
minantur sæpe in his epi
tiones Cæsaris Gallico bello,
maximo. Nam, quod a
bum abest antiquis libris

tares cum Cæſare. Id Cicero cu-
, quo facilius in Cæſaris familia-
a Trebatius perveniret. nam &
'. *Perfice*, inquit, *ut ſis in fami-
t Cæſaris.*
ibi deeſſe noli] Idem monet e-

ior] Ditior. ſic *Tenues* dicuntur
domeſticam rem non habent.
rra] Cum quo ſuaviter vivere
s.
id conſtitueris] De manſione vel
.
Octavius, an Cn. Cornelius quidem]
hominis ignobilitatem, cujus
certum nomen ignoretur. pro-
cum ironia ſubjunxit, *Summo ge-
atus*: &, *Terræ filius*: quod in
iſſimi loci homines confertur.
epiſt. 11. lib. 1. ad Att. *Huic*, in-
*terræ filio neſcio cui committere epi-
tantis de rebus non audeo.* Arno-
mem lib. 8. ſic de Saturno: *Terræ
i filius, quod apud Italos eſſet igno-
rentibus, proditus: ut in hodiernum
ato viſos, Cælo miſſos; ignobiles &
i, Terræ filios nominamus.* Omit-
æ alii, ut adagium confirmarent,
ola conjecerunt: ſunt enim in
ptu. Luſit in eundem Octavium
16. *Oro te, quis tu es?*
;. 383. *Crebro ad cœnam invitat*]
am hominem carpit, qui crebro
onem, ſummis honoribus fun-
, homo ignotus ad cœnam invita-
ia ſciret eſſe Trebatii, communis
, familiarem.
potuit] In quo habuit Cicero ra-
n ſuæ dignitatis, quam non ha-
, cum eum crebro invitaret, Octa-

P. VICTORIUS.

pter ejus occupationes] Accurate
c loco in noſtris explicationibus
imus, & quomodo legi poſſet
septe (ut arbitror) ex hiſtoria in-
mus: quare nihil ad ea quæ tunc
dicta ſunt, addimus: defendemus
n ipſa ab argumentis, quæ contra
nnullis excogitata ſunt. In duo-
eis antiquiſſimis & optimis codi-
(in quibus illius vocis nullam ve-
ſtigium manet) nihil ſpatii relictum
eſt, quo recipi aut illa, aut alia poſſit,
quemadmodum illi in ſuis relictum eſſe
narrant. Quod Græcam potius vocem
deeſſe credunt, quam Latinam, id par-
vam, aut nullam vim habet: quaſi non
ſæpe in ſcribendo dictio aliqua impru-
dentia prætermittatur, quemadmodum
in optimis his etiam libris factum eſſe
quandoque oſtendimus. Græcas voces
Latini librarii ſcientes omittebant, ſer-
monis inſcitia: ſedem tamen illis, ac
regionem, in qua collocari poſſent, re-
linquebant: quod hic factum non eſt,
ut teſtimonio Medicei codicis, & alte-
rius, non multo deterioris, comproba-
vimus. Addo etiam, in Latinis aucto-
ribus quandoque voces Græcas abun-
dare, non ſolum deeſſe: quod docuiſſe,
ad id quod volumus probandum, ac-
commodatum erit, & ſua ſponte etiam
gratum eſſe debebit. Quintilianus li-
bro primo: *Noto quidem illo, ut traditur,
verſu ex Philoctета frequenter uſus, Turpe
eſſe tacere, & Iſocratem pati dicere.* Sic
enim legi debet, non ut in omnibus
impreſſis codicibus. Id autem & ratio
docet, & vetera exemplaria confirmant.
Verſus autem, qui importune inculca-
tus erat, intelligi hic, non legi de-
bet; interpretatur enim illum diligenter
Quintilianus, quod non faceret, ſi in
ſuo libro poſuiſſet. Eodem modo apud
eundem auctorem peccatum erat lib. 8.
Sic autem legi debet, *Neque alio Platonis
inventa ſunt quatuor illa verba, quibus in
illo pulcherrimo operum in Piræeum de-
ſcendiſſe ſignificat plurimis modis ſcripta.*
Voces enim illæ Græcæ κατέβην χθὲς εἰς
Πειραιᾶ, intelligi debent, non adponi.

EPISTOLA X.

Valde jureconſultum videri] Hoc ſi-
gnificaverant litteræ Trebatii: in
quo notat ejus ambitionem Cicero.

Aliquid ſapere] Quaſi nihil ſapere
Romæ videretur, ubi peritiores pluri-
mi eſſent.

Peritior te] Laudare videtur, & vi-
tuperat. nam in Britannia juris civilis
nulla peritia. quis igitur eum laude di-
gnum putet, qui ſapere videtur inter
ſtultos, aut eſſe doctus inter ignaros
litte-

litterarum ? ea demum vera laus est, cujus præstantia cognoscitur ex comparatione similium. itaque nec Homerus Achillem cum ignavo, sed cum omnium Trojanorum fortissimo Hectore committit: & Virgilius certamen facit inter Æneam & Turnum; ut, superato Turno, cui primas fortitudinis partes tribuit, magis Æneam extollat. Alterum igitur hoc est, in quo Trebatium tamquam imperitum irridet.

A te invitatus] Dupliciter hoc accipi potest; vel quod in suis litteris aperte jocatus erat Trebatius; vel quod magni se a Cæsare æstimari dixerat: quo se ad ridendum esse invitatum Cicero demonstrat; quasi ejus gloriolam ridere merito posset. huic sententiæ congruunt ea, quæ statim sequuntur.

Vltro te etiam accersitum] Id scripserat Trebatius: ideoque jocans Cicero respondit, intellexi te Cæsari nostro valde jurisconsultum videri. *Vltro* & cum verbis actionem significantibus jungitur, ut, *ultro ad me venit*, *ultro se mihi obtulit*; cujus generis exempla satis patent; & cum verbis, quæ patiendi notionem continent: quo modo dixit Cicero in Catilinam: *Qui*

pist. 24. lib. 2. ad Attic. *[illegible] in Rostra produxit, eumque in [illegible] tuit, quo Bibulo consuli [illegible] ret*. In Bruto: *Ex bellica laude [illegible] ad Africanum nemo potest*. [illegible] ctant reliqua Ciceronis exempl[illegible]

Ne frigeas in hibernis] Q[illegible] tius hiemabat, hinc occasion[illegible] di sumit Cicero. *Frigere* [illegible] hil agere: nam actio calefacit [illegible] inquit, ne non optime [illegible] quandoquidem opera tua Cæ[illegible] lo non utitur. Cœlius in e[illegible] *dubito: Quod tibi supra scrip[illegible] frigere: jam calet.*

Camino luculento utendum [illegible] minus non idem apud nos [illegible] veteres. quæ enim quasi gula [illegible] tem e foco ignem excipit, [illegible] ctum educit innocenter, [illegible] nobis appellatur. illi [illegible] ce, cui caminus Latine [illegible] modo pro hypocausto, [illegible] igne usurpabant. De fornac[illegible] Æn.

——— *Ruptis flammam [illegible] nis.*

Juvenalis sat. 14.

Sed crescunt quocumque mo[illegible]

o. non enim, ut nunc, in excapariete, quo simul cum fumo ignis itur, sed, ut monere videntur pla, in medio cubiculo hiberno, l conclave dicebatur, (nam in æsti- k exhedris focum non fuisse, col- s ex Vitruvio lib. 7. cap. 3.) fieri ant. propterea dixit Cato cap. 18. l rust. *Focum purum circumversum, quam cubitum aat, habeat.* Quo- o enim circumverti focus posset, si r, more nostro, in excavato pa- l nostri a lateribus vertuntur, a nec possunt, nec opus est. Et dit Columella lib. 11. cap. 1. *Con- t rusticus circa larem domini, fo- ie familiarem semper epulari:* quid significat, nisi larem & focum, quem epularetur familia rustica, m in conclavi locum tenuisse? agatur de forma. Exitum ignis us antiquus non habebat; itaque ia fumi vacare non poterat, nisi na uterent, quod Cato docuit, a illita, vel apertis fenestris ure- quorum alterum impensæ non ae: alterum qui ferri posset, cum nestras, hieme præsertim, fri- ventis aditus pateret, non in- . Sed certe Horatius, *Lacrumoso e fumo*, cum dixit, exitu cami- ruisse demonstrat. Clarior hæc s fiet aliorum testimoniis: nam emanet obscurior. Columella cap. 6. *Oleo, quod minus prove- congelatur, flacescit. Sed ut calore ë est opus, qui contingit positione & declinatione: ita non est opus , aut flammis: quoniam fumo & e sapor olei corrumpitur.* Palladius e Columellam, ut videtur, imi . lib. 1. cap. 20. de cella loquens, a, *si quis*, inquit, *majori diligen- udet, subjectis hinc inde cuniculis enta suspendat, & ignem suggerat a succensa. ita purus calor olei cel- ne fumi nidore vaporabit: quo sæpe um colore corrumpitur, & sapore.* minus nostro similis fuisset, quo cum fumo & fuligine excipitur: erat, cur ignem removerent, ne & fuligo saporem olei corrum- t? Eodem loco subjunxit Colu- de utilitate camini, qui vinariis supponatur apothecis. *Apotheca recte supponentur iis locis, unde plerumque fumus earum exoritur: quoniam vina celerius vetustescunt, quæ fumi quodam tepore præcoquem maturitatem trahunt.* Et lib. 8. cap. 3. de gallinariis: *Juncta sint ea furno, vel culina, ut ad avem perveniat fumus, qui est huic generi præcipue salutaris.* Quo modo ex culina, fumus in gallinarium transit, nisi quia per caminum adscensum ad superiora non habet? Confirmat idem subjungens paullo post: *Huic autem focus applicetur tam longus, ut nec impediat prædictos aditus, & ab eo fumus perveniat in utramque cellam.* Jam fuligo non inhæret hodie quidem tecto, sed camino. fit enim ex fumo: fumum autem caminus excipit. At Columella lib. 11. cap. ult. tectis eam dicit inhærere: nimirum quia fumus exitum non haberet. *Fuligo*, inquit, *quæ supra focos tectis inhæret, colligi debet.* Et quoniam, si fumo exitus non datur, sequitur ut nec igni: propterea culinam altam fieri in rustica villæ parte, ut contignatio careat incendii periculo, jubet idem Columella lib. 1. c. 7. Vitruvius quoque fumum & fuliginem in conclavibus, id est in hibernis cubiculis, vitari non posse, lib. 7. c. 3. auctor est. *Coronarum* (inquit) *aliæ sunt puræ, aliæ calatæ. Conclavibus, aut ubi ignis, aut plura lumina sunt ponenda, puræ fieri debent, ut ea facilius extergeantur. in æstivis & exhedris, ubi minime fumus est, nec fuligo potest nocere, ibi calatæ sunt faciendæ.* & ejusdem lib. c. 4. *Tricliniis hibernis non est utilis hæc compositio, nec megalographia, nec camerarum coronario opere subtilis ornatus: quod ea & ab ignis fumo, & ab luminum crebris fuliginibus corrumpuntur.*

Mucio] Jurisconsulto, de quo Digest. lib. 1. t. 2.

Manilio] Et hic jurisconsultus erat epist. 8.

Placebat] Sic infra, epist. 17. *Hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, Q. Cornelio videbatur.* Solebat enim jurisconsultorum opinio, præsertim in re dubia, aliorum testimonio comprobari. unde illa tit. Negot. gest. c. 9. *Idque & Labeo probat.* Et tit. ad

 legem

de ædificio ed. cap. 17. *Cassius* (ait) & *Labeo probant.* Et tit. de acquirendo rerum domin. cap. 5. *Trebatio placuit.*

Pag. 384. *Sagis*] *Sagum* vestitus militaris. itaque sæpe in tumultu aliquo perturbationeque reip. togis depositis, saga in urbe sumpta.

Satis calere] Plus habere negotii, quam vellem. hoc dicit propter allatum antea nuncium de hostibus in Britannia vehementer contra Cæsarem pugnantibus.

Cautior] Cavere aliis jurisconsulti dicebantur. epist. 6. & lib. 3. epist. 1.

Quam in advocationibus] Et hic notatur inscitia: quasi non optime Trebatius caveret iis, quorum esset advocatus. Quid autem *Advocatus* & *Advotio* sit, Asconius ostendit his verbis : *Qui defendit alterum judicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico : aut cognitor, si præsentis caussam novit, & sic tuetur, ut suam.* Idem alio loco: *Vel, uti consulantur, conveniunt advocati; vel, ut alterutri parti apud arbitros adsint, vel, ut ipsi judices in rem aliquam capiantur.* Epist. 11. *Ego omnibus, unde petitur, hoc consilii dederim, ut a singulis interregibus binas advocationes postulent.* Et epist. 14. *Minus multi jam, te advocato, caussa cadent.* Posterior ætas ad caussarum actiones hoc vocabulum transtulit. Tacitus in procemio dialogi de orat. *Horum*, in-

nihil iis,
batarum n
se posset.
batium,
voluisse,
licet oculi
dentes def
hoc prove
ronymus,
tra Jovini
pellat in A
Pag. 38
ad illud,
Quid ex
Putes]
proxime d
Attrah
cem.
Advoles
nias.
Non mo
patet enim
jucundissi
biles, &
fratres no
lectamur.
ta eorum
lib. 1.
Tacitus li
in urbe ju
antiquo,
tis nomen
Plutarchus
Aut co
juvero] S

Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
erentius porro, ut opinor, a Plauto, tucis immutatis, accepit: apud quem Pseudolo, actu primo, ita loquitur seudolus servus:

—— Fac me certum, quid tibi est:
Juvabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

d hunc Terentii versum respexit etiam ist. 6. lib. 9. ad Attic. *Eripe*, inquit, *ibi hunc dolorem, aut minue saltem, aut consolatione, aut consilio, aut quacumque potes.*

EPISTOLA XI.

Elinqueres] Ob interregna: quibus judicia jacebant; cum nullus, jus diceret, in urbe magistratus esnam interrex non juris dicendi a creabatur, sed ut haberet comiconsulibus rogandis. Interregnum mae primum fuit, cum, Romulo tuo, nondum Numa rex creatus . inde factum liberata regio domicivitate, ut, cum in annum sentem extracta comitia essent, nec creati curules magistratus, interrex ndorum comitiorum gratia prode-. Livius, Dionysius, Plutarchus,

t interregnis] Quot interregna fueo anno, facile inveniet, qui Dio- & Pedianum attente legerit. quolle lib. 40. scripsit, eo anno, quo inus & Messalla consulatum gesseurbem sine magistratibus fuisse x menses: Pedianus autem interdies non plures quinque fuisse dit. sunt igitur hac ratione interxxxvi. in sex mensibus. Duo sunt rea, quæ docet idem Pedianus, omittenda, ut arbitror: unum ingem non nisi a senatoribus patri- ipsum patricium, prodi solitum; & Cicero pro domo sua dixit: al-, ut ab eo, qui primus interrex proditus, comitia haberentur, mon fuisse.

sideras] Vere. nam interrex jus dicit. cessat igitur opera jurisconorum, & justitium in urbe tam diu quamdiu interregnum. Hactenus Cicero vere & serio, reliqua jocans, ut infra demonstrabo.

Unde petitur] *Unde petitur*, dicebatur is, a quo pecunia in judicio tamquam debita, petebatur. non enim *unde petitur*, & *debitor*, idem sunt. nam quia vel interdum non debita pecunia petebatur; vel petebatur ante, quam esset cœpta deberi; propterea debitor dici non semper poterat is, unde petebatur; sed tum vere, cum pecuniam debebat. Atque hunc loquendi modum antiquis jurisconsultis, quorum scripta periere, familiarem arbitror fuisse. hodie quidem exempla habemus perpauca: quorum unum, ut mihi nunc in mentem venit, subjungam. lib. 1. de Orat. *Nobis in tribunali Q. Pompeji, prætoris urbani, petentibus, homo ex numero disertorum postulabat, ut illi, unde peteretur, vetus atque usitata exceptio daretur, Cujus pecuniæ dies fuisset? quod petitoris caussa comparatum esse non intelligebat.*

Pag. 386. *Binas advocationes postulent*] Quasi beneficii loco. nam, cum interreges singuli per dies tantum quinque sint, nec dies omnes fasti sint, quibus tantum judicia fieri licet: non esset litigantibus incommoda condicio, si binas advocationes a singulis interregibus impetrare possent. Binarum autem advocationum mentio unam & alteram caussæ actionem significat. cum enim a patronis agitur caussa, tunc adsunt advocati jurisconsulti, qui jus suggerant.

Satu ne tibi videor abs te jus civile didicisse] Hic ostenditur, superiora per jocum esse dicta: quia scilicet de industria Cicero ita locutus est, ut jus civile parum didicisse videretur, in quo autem hæc deprehendi possit inscitia, quærendum est. mihi videtur in eo quod suadere se debitoribus dixit, ut binas advocationes ab interregibus postulent. quo quid imperitius? non enim is, qui pecuniam debet, sed is, cui debetur, a magistratu judicium postulat ejus exigendæ pecuniæ caussa. deinde, quis tam rudis in foro, tam ignarus judiciorum est, qui nesciat ab interregibus advocationes peti non solere? quippe cum interreges non juris dicendi, sed tantum habendi comitia

 curam

ultates] Paullo latius accipio, pro re domestica: ut Off. lib. 3. *atei & copia singulorum, divitia ·ivitatis.* Et epist. 2. lib. 11. ad *dam misêram tuearo meis opibus, si* *ant, tuis, quibus tibi molestum non* *facultatibus.*

tre] Quo fit, ut te Cæsari vehe- x commendemus.

EPISTOLA XII.

icavit] Litteris e Gallia mis-

sa] C. Vibius Pansa, qui consul . fuit cum Hirtio.

as] Pronomen amorem indicans, *io meus*, epist. 10. lib. 16. Epi- tm libri Ciceronis ad Pansam ap- tur a Nonio & Prisciano.

. 388. *Tarentum*] Mollem civita- equitiæque deditam. Horatius 2. sat. 4.

Omnibus patulis jactat se molle Ta- rentum.

æus lib. 4. solitos dicere Tarenti- t, aliis laboriosam vitam, sibi ariam placere.

itius] Sic antiquus liber. ex quo e legendum, *Et Titus*: ut signifi- T. Pomponius Atticus, Cicero- miliaris, idemque Epicureus. alii arie, *Etitius*, *Eticius*, *Ericius*, *Ethicerus*, *Ericirus*, *Etheius*. in , *Zeius*, esse video: quod aliis t, ex auctoritate veteris libri. Ro- familiæ nomen esse potest: mihi ignotum.

omnia tua caussa facias] Ex Epi- ntentia. Pertinet ad hunc locum x oratione pro Sextio: *Philosophos quos præclare dicere ajebat: sapien- ia sua caussa facere; remp. capessere em bene sanum non oportere; nihil estabilius otiosa vita, & plena, & a voluptatibus.*

civium] Hoc non habent mei eteres libri: & fortasse additum genio, sententia non requiren-

ucia, inter bonos bene agier? quis] itur in libro manu scripto. & fa- diderim, non aliter hunc locum ibendum, etsi priorem lectionem conservarim. Voces enim illæ, *ut* &, *oportet*, quæ sunt in impressis, additæ sunt ab imperito, qui locutionem pa- rum integram crederet, cum alibi a Ci- cerone Jurisconsultorum formulas sine verbo citari non animadvertisset, ut de Offic. lib. 3. *In fiducia* (inquit) *inter bo- nos bene agier?* codices enim vetusti non habent, *ut*: & ibidem paullo post, *Cum dicitur, inter bonos bene agier: quic- quam agi dolose, aut malitiose potest?* in Topicis etiam cap. XVII, ubi eadem hæc usurpantur verba, manuscripti codices ab impressa lectione dissentientes, no- stram sententiam confirmant, quam etiam Romæ doctissimis hominibus probavi.

Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua caussa] Et abest hoc totum a duobus antiquis libris; & mihi quidem satis frigidum videtur. jam cum superiori- bus formulæ verbis qui cohæret?

Communi dividundo] Titulus est apud jurisconsultos.

Jovem Lapidem jurare] Superiora in jurisconsultum proprie, hoc in omnes communiter convenit. evenit enim, ut juremus fidei faciendæ gratia. at Epi- curei cur jurent, non est. deos enim iratos non timent, quos ajunt non cura- re mortalia, neque ipsos habere mole- stiæ quidquam, neque cuiquam inferre. Hunc morem, Jovem Lapidem jurandi, satis ostendimus in illo loco, *Si sciens fallo*, epist. 1. hujus libri.

Pag. 389. *Populo Ulubrano*] Qui erat in Trebatii clientela. epist. 18. Ulubræ autem non colonia, non municipium, sed præfectura fuit, ut hæc vetus inscri- ptio, ab egregio jurisconsulto, & cum humanitate, tum omni liberali doctri- na politissimo, Joanne Turritiano ad me missa, declarat.

C. OPPIVS. SP. F. COL.
RVFVS. PAGI. MAGISTER
IDEM. PRAEFECTVS. VLVBRIS
IVRE DICVNDO.

Præfecturæ autem jus Romanæ civi- tatis habebant, Romanisque tum legi- bus, tum magistratibus utebantur, vel a populo creatis, vel a prætore urbano delectis.

Πολιτεύεσθαι] *Remp. administrari*: ut eadem de re dixit in oratione pro Sex- tio.

tio. ſed hic maluit Græce loqui, fo
taſſe ut ipſum Epicuri, Græci homini
verbum referret. Vide hac de re ſente
tiam Epicureorum lib. 3. de Orat.

Si plane a nobis deſicis] Si non ficti
ut aſſenteris Panſæ, ſed vere & ex t
ſententia Epicureus factus es.

A nobis] Qui Epicurei non ſumus,
honeſtum rebus omnibus anteponim

Panſa aſſentari] Epicuri ſectam & i
ſtituta perſequenti. epiſt. 19. lib. 15.

Commodum eſt] E re tua eſt.

Modo ſcribe] Si dixiſſet, *Modo ſcrib*
hortaretur: cum dicat *Modo ſcribe*, ho
tatur ſimul, & imperat.

Aliquando] Quaſi hoc Trebatius a
numquam, aut non nuper, ſed mul
antea ſcripſiſſet. jam enim, ut pri
epiſtolæ verba ſignificant, litteras m
tere intermiſerat.

Quid agas, & a nobis quid agi, q
fieri, aut curari velis] Quæri poteſt, cu
dixerit jam, *Agit*, cur ſubjungat, *Fie*
Sciendum, non idem utroque ſignifi
ri. nam *Agere*, quaſi genus eſt; *Face*
tamquam ſpecies. non enim, qui co
tat, aut loquitur, proprie dicitur fa
re, ſed agere: cum tamen, quidqu
fiat, id etiam agi dicatur. qua de re ſu
jiciemus verba Varronis ex lib. 5.

obat lib. 2. cap. 18. Quin-
verbis: *cum sint artium a-*
nspectione, id est, cognitione
ae rerum, qualis est Astrolo-
exigens actum, sed ipso rei,
habet, intellectu contenta,
κὴ vocatur; alia in agendo,
ac finis est, & in ipso actu
nihilque post actum operis re-
ὰ πρακτικὴ dicitur, qualis est
in effectu, qua operis, quod
itur, consummatione finem
nam ποιητικὴν appellamus,
llura: fere judicandum est,
actu consistere; hoc enim,
ri sui, perficit. Quod igi-
lixit, *Quid agi*, vel tam-
, vel tamquam speciem ac-
e verbum: genus, ut se
omnia, quæ Trebatius vel-
ret: quod apertius indica-
do tres genera in species,
ri; speciem, ut tribus ver-
i, fieri, tria diversa de-
. aliud enim est, agi, & fie-
ri, ut aliquid agatur, aut
factæ videntur hæc, ne-
atis, in quibus elaboretur.
d usum linguæ, linguæ per-
il umquam contempsimus.
consilii: nam si veteribus
ndo similes esse cupimus;
singula sunt, ut ex multis
pes componendibus, egre-
uod quæsimus, universum

STOLA XIII.

ne injustum existimasti] Si-
dacipium epistolæ octavæ
: *Quid tu me hoc tibi man-*
, &c. Sic & Cœlius non
libro octavo.
ris] Epistola decima septi-
m mensium litteris tuis vehe-
vebar, &c.
Satisfactionem] Excusatio,
a decima tertia libri octa-
am illam, ne cui satisfaceret
ligunm habere sensi. Et epi-
ertia libri octavi: *Quinctius*
a satisfacit, multo asperiori-
m eum accusabat.

Testa] Cognomen Trebatii. episto-
la 22. 22.

Quæ tua gloria est] Quæ ambitio tua.
Interdum gloriæ nomen pro inani quo-
dam gloriæ studio sumitur.

Artificium tuum] Scientia juris ci-
vilis.

Non ex jure manu consertum] Enniani
versus ex octavo Annali, quos lib. 20.
cap. 9. recitat Gellius, hi sunt:

Pellitur e medio sapientia: vi geritur
res.
Spernitur orator bonus: horridus miles
amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed male-
dictis,
Miscent inter sese inimicitiam agitantes.
Non ex jure manu consertum: sed mage
ferro
Rem repetunt, regnumque petunt, va-
dunt solida vi.

Eosdem versus ponit Cicero in oratio-
ne pro Murena, divus Augustinus epi-
stola 6. lib. 15. Servius in ultima eclog.
Virg. Istic, ait, non litibus, ut Romæ,
sed armis res geritur: itaque metuo, ne
fructum ex artificio tuo parvum capias.
Manum conserere, & *Manu consertum vo-*
care, non idem esse, Gellius loco supra
nominato satis ostendit. *Ex jure* (in-
quit) *manu consertum, verba sunt ex an-*
tiquis actionibus: quæ cum lege agitur, &
vindiciæ contenduntur, dici nunc quoque
apud prætorem solent. Et infra: *De qua*
re disceptabatur in jure præsenti, sive ager,
sive quid aliud esset, cum adversario simul
manu prehenderent; correptio manum in re,
atque in loco præsenti, apud prætorem ex
XII. tabulis fiebat. Sed postquam præto-
res propagatis Italiæ finibus, pacifici, vin-
diciarum dicendarum causa, longinquas
res gravabantur; institutum est contra
XII. tabulas tacito consensu, ut litigantes
non ex jure apud prætorem manum conse-
rerent, sed ex jure manu consertum vo-
carent; atque profecti simul in agrum, de
quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti
unam glebam, in jus in urbem ad prætorem
deferrent, & in ea gleba, tamquam in toto
agro, vindicarent. Idcirco Ennius, signifi-
care volens bellum, non, ut ad prætorem
solitum est, legitimis actionibus, neque ex
jure manu consertum, sed bello ferroque, &
vera vi, atque solida vadi, videtur dixisse

 con-

m jurisconsultorum barbarie notus, quodque multo pluris noribus & probitate excellens, nihi necessitudine conjunctus, nus Populus Mediolanensis.

sse procacem] Hoc addit Cicesensum exceptionis jam expresquem tamen ostendimus joci le immutatum.

noque] Licet jurisconsultus non m jurisconsultorum est, aliis caist. 6. & lib. 3. epist. 1.

91. *De nostris cautionibus*] Pro, cautionibus. *Nostris*, inquit, quia jurisconsultorum cautio- t: & oratorem cavere jurisconsirum videtur.

ros] Galliæ populos, Rheno finitimos: qui, accersitis Galuxiliis, cum Labienum, Cæsaris, obsedissent, ab eo castris erumsi fugatique sunt. Cæsar com.

iles] Exitium ferentes, caput olitos. Philip. 5. *Ad quendam um, capitalem hominem, collegam miserat.* Et de Fin. lib. 4. *Capitasarius.* Iocatur hic Cicero in *apitales*, quia Romæ triumviri s erant.

m, auro, argento, ære essent] erant, ut diximus, in Gallia: item Romæ, qui *Monetales* dir, quia monetæ præerant, id est, gento, æri, tum flando, tum fequod illa veterum nummorum o declarat, A. A. A. F. F. qua de n olim a nobis Petri Bembi, visingularis, epistolam hic subus.

RVS BEMBVS BERRDINO SANDRO S.

d hodie mane quærenti tibi a illis Ciceronis ad Trebatium Treviros vites censeo: auitales esse: mallem auro, arære essent: *respondi, jocum multiplicem, & festivum: qui jocus in antiquis & nummis toribus deprehenderetur: itaque, quoniam eramus in via, ut neque libros, neque nummos haberemus, rejeci te in alium diem; id, ne te diutius torqueat, est ejusmodi, ut joci caussa, quod quidem Cicero ad illum scribens more suo fere semper facit, & Treviri, & capitales in ambigui genere sint posita. nam, cum videatur monere illum, ut vitet Treviros Galliæ populos, qui capitales bellicosique sint; ludit cum in Trevirorum, tum in capitalium verbo. erat enim Romæ magistratus, Triumviri capitales, qui etiam Treviri dicebantur. sed quoniam hoc ipsum Triumvirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, cum essent etiam apud Romanos Triumviri pecuniæ cudendæ: quos ita inscribebant,* A. A. A. F. F. *hoc est, Auro, argento, ære flando, feriundo: jocatur iterum in hoc verbo, luditque Cicero, ut mihi quidem videtur, bellissime, addens, mallem Treviros istos esse pecuniosos, quam bellicosos; ut, Cæsare eos vincente, tu ditesceres. itaque infert, mallem esse Treviros auro, argento, ære, quam scilicet capitales. Triumviros autem Treviros solitos dici, Livius satis locuples esse testis potest: cujus sunt hæc in libro* XL. Colonia Graviscæ eo anno deducta est in agrum Etruscum, de Tarquiniensibus quondam captum. quina jugera agri data Treviri deduxerunt, C. Calpurnius Piso, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hister. *Quod vero Triumviri pecuniæ sic, ut dixi, inscriberentur; est apud me nummus æreus perantiquus ita inscriptus,* C PLOTIVS. III. VIR. A. A. A. F. F. *sunt & alii nummi aliorum nominum, ejusdem tamen tituli; quos inspicies, cum voles. Hæc ad te scripsi, cum domum redissem, & nummos ac librum sum-*

psissem, amore tui admonitus. Vale. Pridie idus Iun. M. D. XXXII.

EPISTOLA XIV.

Pag. 392. C*Hrysippus*] Architectus. epist. 9. l. 14. ad Attic.

Cyri] Et hic libertus fuit ab architectura nobilis, de quo epist. 3. lib. 2. ad Attic. & epistola secunda libro 2. ad Q. Fratrem. hic obiit eo anno quo P. Clodius occisus est, ipsumque Clodium & Ciceronem reliquit heredem: ut ex oratione pro Milone intelligitur.

Libertus] Ergo & Cyrus Vettius, a quo nomen Chrysippus acceperat.

Scribere] Videtur loqui simpliciter; sed, ut solet, per jocum unico verbo duas res attingit. simul enim de jurisconsultorum scriptione significat: quod sequentibus verbis ostenditur. & Pomponius l. 2. circa finem de orig. juris, *Aut judicibus*, ait, *ipsis jurisconsulti scribebant; aut testabantur, qui illos consuluerant.* Pro Murena: *Hanc urbanam militiam respondendi, scribendi, cavendi.* scribebant formulas sponsionum, stipulationum, actionum, testamentorum

postulant, ut amicos de [illegible] nos ipsi certiores faciamus.

Epistola [illegible]

M*Orosi*] *Morosus* est, cui [illegible] id, quod placere debet: [illegible] plus, quam oportet, exigit ab [illegible] qui non fert, quod ferendum [illegible] In Oratore: [illegible] *sumus, ut nobis non satisfaciat* [illegible] *mosthenes.*

Ea, qua spero] Honestatem, [illegible] moda. epist. 11.

C. Matii] Cujus extat [illegible] epistola lib. 11. apud C[illegible] valuit, ut epist. 12. lib. 6.

Doctissimi] Quinctilianus [illegible] cap. 6. ait Matium ante [illegible] ætatem orasse. Columella [illegible] & cap. 44. scripsisse eum de [illegible] quo & cellario libros tres. [illegible] quoque & Macrobio laudari [illegible] ctrinam Cn. Matii. Sed ita Ce[illegible] Cajus nominatur: ut vel [illegible] fuerint, diverso prænomine, [illegible] primis eruditus: vel, si unus [illegible] dum sit in alterutro prænomine.

consilio, ut Cæsaris benevolen- obsequio officioque suo confe- ur, ita statim auferre ab eo pe- a, & domum redire propera- quasi non litteras commendati- etum syngrapham ad eum attu-

nimis φιλοθέωρον] Non valde m spectandi: quia transire in niam noluisti, neque spectare es- s. Hic locus alio loco epist. 6. itur. Secutus autem sum Politia- rectionem: licet libri veteres, *mis*, *Minus*, & pro φιλοθέωρον, *Philoctetem*, omnes habeant, uno n excepto, in quo est, *Non minus torum*, item ut esse in Mediceo Politianus idem scripsit. Iocans t solet, dicit se Trebatium non endere, quod non nimis spectan- dus fuerit, id est, quod in Britan- profectus non sit, ut Essedarios et. Tacite autem ut ignavum, & animi subaccusat, qui Cæsarem anniam sequi ad bellum nolue-

395. *In hibernis injectus mihi*] Hibernorum tempus nondum ed hibernare Trebatius videba- uia se Samarobrina non commo- epist. 11. 12. & in hac in extre-

usquaque sapere oportet] Ubique: tu facis: qui tibi optime caves, riclitari, quamquam sis in bel- le vita vis. hujus adverbii vis semper est. exempla & palam & quædam Carisius quoque re- M. Catonis, C. Gracchi, Fron-

um] Summum est in sapientia ium. Serio videtur hoc dicere, sed r: quasi dicat: næ tu rationem e salutis tuæ optimam inivisti: &, lii telis acerrimis, id tu sapientia nsequeris.

defuissem] Non negassem: obse- ssem.

s tu es] Ineptum hominem signi- qui Ciceronem, cui ne notus n esset, ad cœnam invitaret. e-

o bellus] Lepidus, quo uti jucun- ris possit. *Bellus* ad formam non refertur, sed ad quandam venustatem, quæ amorem conciliat.

Pag. 396. *Abduxisses*] Nondum a joco discedit; quamquam dixerit, *Extra jocum*. nam *Abduxisses*, videtur esse, tecum duxisses ut hominem bellum, voluptatis & lætitiæ tuæ caussa: sed valet, ut hominem ineptum, quo minime delectamur. In hac autem structura *homo bellus est: vellem, eum tecum abduxisses:* inesse quiddam sentio, quod capiat aures meas: nec id tamen, quale sit, explicare satis queo: cujusmodi multa sunt in Latina lingua, quæ malim imitari, quam docere. Huic loco respondere videtur ille epist. 28. lib. 10. *Quam vellem ad illas pulcherrimas epulas me idib. Mart. invitasses: reliquiarum nihil haberemus.* Et ad Attic. epist. 22. lib. 15. *Gratulor nobis, Quinctum filium exiisse: molestus non erit.*

In Italiam] Puto me jam dixisse, Italiam aliter jure naturæ, aliter jurisdictione terminari: jure naturæ, Alpibus; jurisdictione, Rubicone amne: ultra quem incipiebat Cisalpina Gallia; quæ cum Transalpina & Illyrico erat in imperio Cæsaris. Dixit igitur Cicero, *In Italiam*, id est, in Cisalpina Gallia, quo se Cæsar quotannis ad conventus peragendos hieme conferre solitus erat. ipse enim Commentariorum suorum lib. 1. in extremo de se ipso ita scripsit: *In citeriorem Galliam ad conventus agendos profectus est.* Et lib. 2. item in extremo: *Legionibus in hiberna deductis, in Italiam profectus est.* Et lib. 5. primis verbis: *L. Domitio, App. Claudio coss. discedens ab hibernis Cæsar in Italiam, ut quotannis facere consueverat, legatis imperat, &c.* Et lib. 6. in extremo: *Ut instituerat, in Italiam ad conventus agendos profectus est.* Quibus exemplis utendum putavi, ut constaret, ab eodem Cæsare modo citeriorem Galliam, modo Italiam vocari eam imperii partem, quæ Alpibus & Rubicone amne continere- tur.

Venturi sitis] Venerunt: ut Cæsaris verba lib. 6. quæ jam recitavi, demonstrant.

Stoici] Qui sapientis esse omnia confirmant: ut in Zenone Laertius ostendit. Iocus in Trebatium, qui summatus

tus esse possit sine nummis, mo
pientum.

Cælo & terra frui] Fruuntur a
soli sapientes. Huc illud pertinet
bro 5. de Fin. *Paupertas si malum*
beatus esse nemo potest, quamvis sit sa
At Zeno eum non beatum modo, sed
divitem dicere ausus est.

Postea videro] Modus loquendi,
significamus, nondum nobis con
tum ac certum esse, quid aliqua
sentiamus. simile illud epist. 23.
ter duo nos, loquitur isto modo nemo
male ne, videro. Et in epist. 9. lib.
Att. *Si hic, qua ratione initium fecit*
dem cetera aget, sincere, temperate,
denter valde videro. Et lib. 1. de leg
tamen ego assentiar in omnibus, nec ne,
videro.

Superbiam tuam] Non quod sup
esset, sed quod a nemine consule
idem jocus epist. 10. lib. 1. *Qui*
nunc veniunt, partim te superbum e
cunt, quod nihil respondeas, partim
meliosum, quod male respondeas. Resp
re dicuntur jurisconsulti, cum iis, a
bus consuluntur, de jure ostend
qualis eorum caussa sit, quid vitan
aut agendum. unde in Bruto: *R*
magnum munus de jure respondendi
nebat. Et pro Murena: *Responsa*
consultorum.

usam fuisse arbitrantur, eamque ionem capiunt ex illorum in-s & miseriis, quam ex aliquo ilo capere homines consueve-Nihil igitur facit ad locum hunc ola Trebatii, locus ille ad Q. i. Nos autem utrumque quem-am intelligi debere credimus, s verbis exposuimus: sed res, de ita controversia extiterat, non brevius explicari.

EPISTOLA XVII.

ullo fratri] Legato Cæsaris in allia.

ias egi] Quod officiis te suis com-ur.

] Quia cum ivisset ad Cæsarem, aestatem augeret facultatesque dire statim ad urbem cupiebat.

uitatisque] Non est hic *Vrbani-*tas, quæ epist. 7. lib. 3. in eo lo-*mo summa prudentia, multa etiam s, adde urbanitatem, quæ est virtus, i putant.* Nam hic pro rebus ur-ccipitur.

[Quippe tribunatum contem-epist. 8.

397. *Syngrapham*] *Syngrapha* est, scribimus, certam nos esse alicui am soluturos. Pro Murena: *Per-umquam ex syngrapha agere cum*

imperatorem] Ad Cæsarem, a ecuniam tamquam e syngrapha n exigeres & statim domum re-

xandriam] Vt a Ptolemæo, A-rino rege, pecuniam suam, ei Ro-editam exigerent. Iocatur Cice-: vera: ut ex oratione pro Postu-a qua etiam syngraphæ in Albano gi factæ nominantur, satis con-dem Ptolemæi creditores signifi-epist. 1. lib. 1.

am nummum] Aliquot etiam ex incula conjecti: & nudus egen-stumus, qui non modo suam, sed um quoque pecuniam expulso diderat, e regno fugit: ut eadem ratio.

rei commodi rationem ducerem] Epicurei faciunt, qui suis com-modis omnia metiuntur. epist. 12. & lib. 3. epist. 9.

Augendum atque ornandum] Augen-dum, commodis; ornandum, hono-ribus.

In provinciam] In Hispaniam cum proconsule Pompejo. hac de re vid. epist. 5.

Vltro] Quod summi est amoris ar-gumentum. itaque epist. 55. lib. 13. *Cum*, inquit, *jamdiu diligerem M. An-nejum: deque eo sic existimarem, ut res declarat; quod ultro ei detulerim legatio-nem, cum multis petentibus denegassem.* Et in oratione pro Cœlio: *Puteolani ea non petenti Cælio detulerunt, quæ multis petentibus denegarunt.*

Attulerim] Multis rebus potuit Ci-cero, si legatus cum Pompejo in Hispa-niam ivisset, Trebatio consulere. quod ipse ait epist. 5. *Trebatium* (inquit) *co-gitaram, quocumque exirem, mecum du-cere; ut eum meis omnibus studiis & be-neficiis quam ornatissimum domum reduce-rem.*

Mea mutata ratio] Mutavi consilium. Sic locutus epist. 5. lib. 3. *Tua ratio post-ea est commutata.*

Pag 398. *Honorificentissime*] Epist. 9. lib. 1. *Cæsaris humanitas ac liberalitas, brevi tempore & litteris, & officiis, per-specta nobis & cognita.* Et ibidem infra: *Commemoranda quædam & divina Cæsa-ris in me fratremque meum liberalitas.* Et epist. ult. lib. 5. ad Att. *Perspice meam cum Cæsare suavissimam conjunctionem: qui quidem Quintum meum tuumque, dii boni, quemadmodum tractat honore, digni-tate, gratia: non secus ac si ego essem im-perator.*

Incredibilem] Commemorandam & divinam vocavit epist. 9. lib 1.

Fidem] Qui, quos semel in amicitiam suam recepit, numquam deserit.

Commendavi] Epistola 5.

Et tradidi] Plus est, quam *Commen-davi*. epist. 5. *Totum denique hominem ti-bi trado, de manu, quod ajunt, in manum istam tuam, &c.*

Gravissime] Gravissimis verbis, sum-mum amorem ac studium declaranti-bus.

Diligentissimeque] Sic ut nihil præ-termiserim.

Acti-

Accipit] Ita te est complexus, ut ego te graviter commendavi.

Hunc tu virum nullus] Epist. 7. *Imperatorem habes liberalissimum.*

Si me aut sapere aliquid, aut velle tua caussa putas] Si me nec judicio falli, & fideliter tibi suadere existimas.

Difficultate] Quæ sit in ea re, quam consequi cupias.

Iucunda & honesta] Iucunda quædam sunt, ab honore sejuncta: ideo addidit, *Et honesta:* sicuti epist. 11. conjunxit honestatem & facultates. *jucunda* igitur *& honesta*, pro utilia & honorifica. non enim hic *Honesta*, valet recta.

Præstabo] Aliter tamen scripsit ad Q. Fr. epist. 1. lib. 3. *Trebatium* (ait) *ad Cæsarem misi: qui mihi jam satisfecit: si ipsi minus, præstare nihil debeo.*

Confirmanda] Jam enim est instituta, commendatione mea gravissima ac diligentissima.

Vberioris provinciæ] Hoc est quod Suetonius de Cæsare scriptum reliquit: *Ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum.*

Ætatis] Ipsius Trebatii. epist. 7. *Ætatem habes opportunissimam.*

ad illud, quod est infra: [illegible]
illud mirar.

Fortem] Non, ut antea [illegible] midum. epist. 17.

Æstuare] Æstus est commo[illegible] igne, vel in aqua; vel per tra[illegible] in animo.

Pag. 400. *Tempori*] Cum [illegible] *Tempore* & *Tempori*, duobus [illegible] citur: ut e Cicerone, Plauto, [illegible] cognoscitur.

Vestra cautiones infirma sunt] [illegible] istic artificium tibi parum pro[illegible] get enim in bello jus civile [illegible] *Tantum metuo, ne istic artifici[illegible] tibi parum prosit.* Et epist. 16. [illegible] *veniunt, superbiam tuam accu[illegible] negent te percunctantibus respond[illegible]* cationem dubitandi in verbo [illegible] *nes*, nonnulli attulerunt, [illegible] tes in antiquis libris esse, [illegible] Ego in meis omnibus, qui [illegible] decim, plane video scriptum, [illegible] *nes*.

Græculam cautionem chirograph[illegible] Litteras commendaticias ad [illegible] Græce scriptas mea manu [illegible] malo, quam, *Græcis* [illegible] *Cautionem* appellat, quod in [illegible]

rasa, ut aliquid rursus
. unam autem ex illis
omnes in palimpsesto
ius.
impsesto. brevem epi-
astat, quæ scripta fuerat

bere] Cum in hoc loco
bus innumerabiles pro-
teres libros, omnes ta-
animadverti: quo ma-
dissentiam a Bernardino
imus legendum arbitra-
hac non scribere. At sen-
: negantem particulam
quis præstabit, num-
in eo, quod videtur?
dum; quod facile con-
o ipse in emendandis
ttura interdum soleo:
i fit, quæque a littera-
oc non discedat. itaque
n absurde legi posse,
. divinat enim Cicero,
artula deletum sit, ex-
se: siquidem, qui scri-
to, chartæ laborat ino-
lere mavult, quam ex-
a opinabar, ut mihi ipse
lde, nec omnino displi-
iis suis sic notat ad hunc
hac scribere] Suspicor
e. mihi enim perobscu-
, ut libere dicam, quod
um crederem: *quam ex-*
ropemodum mutatione
tionis enim origo, ut
Describendis libris sæpe
s, qui legat & qui de le-
, ut scilicet celerius &
ris conficiatur. cum au-
et, protulisset *exscribere*,
t *excribere*, dictum esse:
bro. alius deinde erro-
er imprudentiam com-
tollere, temeritate au-
e una dictione in duas
e, sensu, ut dixi, mi-
Sunt etiam qui adden-
, ut legatur *hac non scri-*
æque dissentio. Quod si
re, hoc dicet: Video te
e, cui charta desit, in
las aut aliud quid exscri-
bas: ea enim si suppeditaret, nunquam profecto ad nos in palimpsesto. Infert enim: *An hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi suppeditare?* dixit autem: *quod delere malueris, quam exscribere*: per jocum significans, non habuisse Trebatium in quo exscriberet id quod delerat. itaque se mirari, quid fuerit in illa chartula: quasi moleste ferat id periisse. chartæ enim inopiam ostendi, cum scribat in palimpsesto. Idem error in 3. epist. 8. libri ad Atticum irrepserat. Ubi enim antea legebatur: *fasces laureatos hac ferre ex Italia*, nemo non videt legendum esse *efferre*.

Formulas] *Formula* sunt ea, quæ jurisconsulti litigantibus præscribunt, ne caussa cadant: quæ *Cautiones* etiam dicuntur. sunt & quædam quasi normæ judiciorum, æque omnibus observandæ, *ut formula fiducia*, epist. 12. & *Aquilii formula de dolo malo*, lib. 2. Off. & *dati damni formula*, apud Plinium lib. 9. cap. 59. Ex hoc genere non fuere Trebatii formulæ, sed ex illo superiore, cum scribebantur, hodieque scribuntur, clientibus in re controversa.

Non enim puto] Per jocum significat, pluris esse epistolas suas, quam formulas Trebatii.

Frigere te] Nullum te istic fructum capere e scientia juris civilis. epist. 11. *Sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos.*

Pag. 401. *Suppeditare*] Neutrum absolutum, ut in oratione pro Scauro: *Undique mihi suppeditat, quod pro M. Scauro dicam, quocunque non modo mens, verum etiam oculi inciderint.* Et lib. 1. Offic. *Studeat parare ea, qua suppeditent & ad victum, & ad cultum.* Cum agendi vero significatione notius est, quam ut exempla requirantur.

Tecum extuleris] Nam, si eam tecum non attulisses, sine verecundia peteres: nunc, quia te pudor a petendo deterret, nihil accipis. Hæc quoque per jocum. nam epist. 5. pudorem in laude posuit, cum dixit: *Meliorem virum, pudentiorem esse neminem.* Et epist. 7. *Multum in eo te frater adjuvabit meus, multum Balbus, sed mihi crede, tuus pudor & labor plurimum.*

More

pl. produxerat in concionem M. Æmilium Philemonem, notum hominem, libertum M. Lepidi.

Pag. 402. *Iam audieram*] Quia non longe aberant.

Fremitum] Cum ad salutandum patronum suum Ciceronem ire vellent honoris caussa.

Clientium meorum] Clientes suos Trebatius, in Galliam proficiscens, Ciceroni commendaverat. ideo sequitur: *Quos tu mihi conciliasti.* & epist. 12. *Quid fiet populo Vlubrano, si tu statueris,* πολιτεύεσθαι *non oportere?*

Vlubris] Vlubræ, opidum non celebre. *vicum desertissimum* appellat Porphyrio in epist. 11. lib. 1.

Vim maximam] Maximum numerum. nota significatio.

Ranunculorum] Quia paludes Vlubris propinquæ, *ranunculos* vocavit Vlubrarum incolas, jocans in Trebatii clientes.

Arruntio] Sic scribitur hoc nomen in antiquis lapidibus.

Innocentem] Cum in ea nihil scriptum esset, quod, si efferretur, nocere tibi posset.

Tam novis rebus] Gestis a Cæsare in Gallia: quæ leguntur in ipsius Commentariis.

GVIL. CANTERVS.

quod ad
qui tria
plane toll
audacissim
quid in C
assequimu
re, facili
ptorum ex
Rectius lo
re legendu
nondum
non potu
scripserat c
scribere. Q
ecscribere p
probat *ha*
pro *ecferre*
hac exscrib
verisimile
teres *ecscr*
quidem n
illi ut A,
habuisse.
testantur
quæ sic i
rior enim
efferre scri
Similiter c
pissent, pr
ecstollo quo
prudenter

era x in usum venit, *vixit* fuit; qui non animadverterunt, *vixsit* it, ut nunc *exsilium*. Literam x aliarum etiam cum s conjun- locum invasisse video: ut H S

pro *trahsi*, *vexi* pro *vehsi*: G S pro *pingsi*: *maximus* pro *mag*- Fuit enim initio *magnissimus*, *magissimus* vel *majissimus*, tum *us*: denique *maximus*. Jam quem- um C S in X, sic E in I, O in itaque I in E; & V in O fuit a oribus mutatum. Itaque illi *here* ut, nos *heri*: illi *servom*, nos contraque illi *ni*, nos *ne*: illi nos *freus*. Quocirca minus assen- qui *subales* volunt & *benivolen*- similia. Dandum enim aliquid ibus & euphoniæ, veterum ex- qui *maximus* pro *maxumus* dixe- m etiam in *tanquam*, *impello*, & us valere velim. sic enim & pro *quoniam* scribimus: nam im *quom jam*. Sed hæc satis. viter a nobis, contra multorum sententiam, dicta studiosi exa- .

EPISTOLA XIX.

3. PRæsenti tibi] In Tusculano. vide procemium rum.

subnegaram, *non tribueram cer*- n Trebatius disciplinam & ratio- teret inveniendorum argumen- hortatus est eum Cicero, vel otelis Topica per se ipse legeret, doctissimo quodam rhetore to- m rationem acciperet. Hoc est, t: *Prope subnegaram*. Vide proce- Topicorum.

e non potui] Id volui persolve- uod ab amicis petitur, id donec ius, deberi a nobis dicimus: ro, id omnino a nobis tri- m, significare volumus, debe- posse dicimus. exemplum est a de re in Topicorum proce- & epist. 2. lib. 4. ad Attic. *uventuti nostra deberi non potest*. . de Orat. *An me tam impu*- *esse existimatis, ut hoc præsertim tem diutius posse deberi?* Et Tusc. 2. in extremo: *Sed tibi hoc video non posse deberi.*

Pag. 404. *Aristotelica*] Quod in eum librum præcepta Aristotelis multa transtulit. nonnulla tamen addidit de suo.

Ab ipsa urbe commonitus] Similiter epist. 11. lib. 2. *Mihi magna cura est ædilitas tua. ipsa dies me admonebat. scripsi enim hæc ipsis Megalensibus.* Quo loco vide quæ diximus.

Amantissima tui] Vel quod Trebatius Veliæ notus: vel quod ibi possessiones, a patre relictas, haberet.

Rhegio] Scribendum cum adspiratione: dictum enim ἀπὸ τοῦ ῥαγῆναι, ait Strabo, lib. 6.

Litteris] Ex ipsis tantum litteris, & quasi muto libro.

Non longe abieris] Non longe petantur exempla.

Doctorem tamen lumenque] Qui doceat & illustret ea quæ obscuriora sunt. Dixit jam: *Sin tibi quædam videbuntur obscuriora.* Et cum negaverit ullam artem sine interprete, & sine exercitatione aliqua litteris posse percipi: hic pro interprete doctorem nominat: de exercitatione autem subjunget iis verbis *Ut vero etiam ipsi tibi loci, proposita quæstione, occurrant, exercitatione consequere.* Veteres libri non consentiunt. duo habent, *Lumenque*, quos secutus sum: alii varie, *Usumque*, *Unumquemque*, *Nonnunquam*. Omnino in omnibus libris manuscriptis pro *lumenque* legitur *unumque*. ego tamen libentius legerim: *usumque*, id est exercitationemque, ut dicat idem, quod supra, *nullam artem litteris, sine interprete & sine aliqua exercitatione percipi posse.*

Pag. 405. *Per te*] Sine doctore.

Ut certe] Si non omnia, hoc certe, ut intelligas, consequere. Notanda vis vocabuli, quam & Ter. indicat in Andr. *Atque aliquis dicat: nihil promoveris. Multum: molestus certe ei fuero, atque animo morem gessero.*

Ipsi loci] Sedes argumentorum. In Topicis: *Ut earum rerum, quæ abscondita sunt, demonstrato & notato loco facilis inventio est: sic, argumentum aliquod pervestigare cum volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellata ab Aristotele*

enim adesse Romæ Kalendis Jan.

Salva ista] Res urbanas, quas pessime affectas relinquebat; ut in argumento ostendimus.

Rhegio] Unde discedens, librum Topicorum Trebatio mittebat. dixit enim: *cum librum tibi misi Rhegio.*

EPISTOLA XX.

R*Usio tuus*] Rufionem Trebatii gentilem fuisse, didici ex hoc antiquo lapide, qui est Romæ ad portam Latinam: C. VIBIVS. C. F. MACER. C. TREBATIVS. RVFIO. FACIVND. CVRAVERVNT.

Ædificationem tuam] Ædificabat Trebatius in regione Lupercali proxima.

Lupercali] Locus, ubi lupa Romulum & Remum aluit infantes.

Heletem] Veteres libri omnes, *Haletem*: sed ex Strabone lib. 6. & epist. 6. lib. 16. ad Attic. apparet legendum esse *Heletem.*

Nobilem amnem] Quia Veliam ab eo nomen accepisse traditum est. Strabo.

Papirianam] Emptam de Papirio quodam a Trebatio, vel ab ejus patre.

Pag. 406. *Lucum*] Sunt, qui *Lucum* ideo male legi credant, quod neque luci capax esset privata domus: & luci, quia sacri, non sine scelere incidi pos-

ru, aptius
quam ad
spectum I
cum præ
gendum v
ex uno tan
parte.
Pag. 40
epist. 1. li
ferat, ut p
Diu ju
Phil. 3.
Ante br
mæ Kalen
discessi,
initium fe
Bruma di
bris mens
tium. Fes
Niconis
Abstuli
Περὶ
Docilem
cumenta i
lumi vale
set.
Increbes
tius. creb
gis intendi
est, utrun
Increbresco
Ego sequ
ruber & c
nunt: &

…orem habeat similitudinem cum …*besco*, quam cum ceteris verbis, …ge cum a simillimis nominibus, …r, & *ruber*, deducantur. Nam, … ajunt viri docti, ideo scriben… , *increbresco*, quod a nominibus …quorum patrius casus exit in *ri*, ut …*ri*, *sacri*, fiat *integrare*, *sacrare*: …di jam, sic excipi ab hac regula *in*…*sco*, ut excipitur *erubesco*. Quod …m iidem affirmant, *rubesco*, unde …*rubesco*, non a *rubeo*, sed à *rubore* …ari, ut *pallesco* a *pallore*, *puteo* a …r, *foeteo* a *foetore*, *candeo* a *candore*, … a *calore*: argumentum componi… dissimillibus. nam illa, *puteo* a …r, *foeteo* a *foetore*, *candeo* a *candore*, … *calore*, similia sunt, & recte di…r: at *pallesco* a *pallore* non eodem … recte dicitur. fit enim *pallesco* a … *palles*: & *palleo* a *pallore*. itidem… *rubesco*, a *rubeo*, *rubes*: & *rubeo* a …

…*ia*] Cum in Graeciam iret.

P. VICTORIUS.

…*umquam illa quidem habet lotum*, *a* …*iam advena teneri solent*: *quem ta*… Haec est in Mediceo scriptura: quae …uid in ea mendi est, ea parte est, … non eo genere *Lotum* appellat, …ae arbores appellari consueverunt, … hanc ipsam Virgilius in Culice …avit:

— *Inter quas erat impia Lotos*:
…*pia*, *quae socios Ithaci maerentis abegit*.

… nefarium facinus lucum (dica…icui Deorum silvam) caedere ve…existimarint, necesse non est do…pleni sunt hujus rei omnes Poe… libri. Dionis tamen accurati hi…testimonium adducemus, quod …utile esse poterit, quia sermo est …rullio, cujus mentionem fecit …stola ad Ciceronem C. Cossius …rbis: *Sequebatur classis altera*, …*nno priore in Bithynia Tullius Cim*…*paraverat*, *cui Turullius Quaestor* … Erat Turullius ex interfectori…ii Caesaris, qui in Asiam in An…micitiam venerat, & eum in …rebus impigre adjuverat: quem tamen ille rebus male gestis prodidit Augusto Caesari, ut ea ratione (si posset) sibi illum placaret. Illico autem Turullius trucidatus est: & cum in insula Co supplicio affectus esset, visum est hoc non sine consilio ac voluntate deorum factum esse. Nam non multo ante ille ad classem aedificandam Aesculapii lucum ibi inciderat, & ex ea materia naves fabricaverat. Verba Dionis, καὶ τὸν Πούπλιον Τουρούλλιον βουλευτήν τε ὄντα, καὶ σφαγέα τοῦ Καίσαρος γεγονότα, τότε τε φιλικῶς οἱ συνόντα, ἐξέδωκεν αὐτῷ. Καῖσαρ δὲ τὸν μὲν Τουρούλλιον ἀπέκτεινε, καὶ (ἔτυχε γὰρ ἐκ τῆς ἐν Κῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὕλης ξύλα ἐς ναυτικὸν κεκοφώς) δίκην τινὰ καὶ τῷ θεῷ, ὅτι ἐκεῖ ἐδικαιώθη, δοῦναι ἔδοξε.

EPISTOLA XXI.

SIlii] Ad quem sunt epistolae lib. 13.

Sponsionem illam] Ne boni viri litibus injustis pro aliena libidine vexarentur; cogebatur & is, qui de aliqua re, tamquam sibi debita, verbi gratia, de hereditate, litem intenderet, & is qui inficiaretur, promittere, se daturum, nisi judicio vinceret, certam pecuniam adversario: ut, eo metu injecto, reprimeretur litigandi libido. haec actio vocabatur *sponsio*: quia *Spondere* est promittere. Simile erat, non tamen idem, *sacramento contendere*. nam pecunia utrimque deponebatur apud pontificem: ut is, qui caussa cecidisset, duplici damno afficeretur, primum amissae litis, deinde pecuniae litis caussa depositae. qui vicerat, suam pecuniam auferebat: victi pecunia in rebus divinis consumebatur. In sponsione similiter pecunia deponebatur: sed exitus non idem, qui in sacramento, erat. nam, qui sponsione vicerat, non modo sua, sed adversarii quoque pecunia potiebatur. in sacramento autem suam tantum pecuniam victor auferebat: victi redibat ad aerarium, ut ait Varro. Sed de sacramento infra, in epist. 32.

Sponsionem illam] Quae sequitur: *Si bonorum Turpilia, &c.*

Nos] Silium. *Nos* dicit, tamquam ageretur de sua re.

Sine periculo] Quod enim is qui litem

infert,

batur: de qua consuluit peritissimos jurisconsultos, Serv. Sulpicium, & Offilium: &, cum Trebatii quoque sententiam scire vellet, Ciceronis opera usus est. Videtur autem pro, *Si*, legendum *Ni*: ut ita sponderet Silius: Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit, spondeo me daturum adversario tantum pecuniæ, quantum in sponsionibus promitti solet. Reliquæ quoque sponsiones eodem modo incipiebant, ut illa in oratione in Pisonem: *Cum ego eum Cœlimontana porta introiisse dixissem, sponsione me, Ni Esquilina introisset, homo promptus lacessivit.* Et in Verrem lib. 5. *Rubrius Apronium sponsione lacessivit, Ni Apronius dictitaret, te sibi in decumis esse socium.* Et alibi.

Servium] Sulpicium, principem jurisconsultorum, ut ait Cicero in Bruto.

Instituisset] Fecisset.

Factionem testamenti] Ius faciendi testamenti. Ita locutus in Topicis. & Digest. lib. 28. tit. qui testamentum facere possunt, l. 3. *Testamenti factio, inquit Labeo, non privati, sed publici juris est.*

Offilium] Clarum jurisconsultum, de quo Pomponius de origine juris.

Testa] Cognomen Trebatii. epistola 13. & 22.

Veneris] In urbe videtur I Trebi

donatos.
mensuræ
mensuræ f
certæ, ut c
gius, sexta
capit amph
duas, urn
sextarios f
hemina cy
bessem. q
bus hodie
digantur;
quæ forta
mensura f
rilis capiet
tem: con
tertiam pa
lietræ duas
suræ doliu
num diffu
dior esset:
bantur: i
(si tamen
næus lib.
Atticas) p
phus, calix
cantharus,
mæ olim
fictilibus
tum, frigic
sis, quæ

ium vas fuisse. nec dissentit Luca-
cum ait:

*Namque ratem vacua sustentant undi-
que cupa.*

nus quoque dolia cum cupis simul
inat. Cupa vero a Catone nomi-
diversum quiddam est.

Ille furti agere] Haberet ne actio-
adversus eum furem, qui furatus
ante quam ipse heres esset. ideo
dubitari potest, quia non videtur
ea, tamquam sua, posse repetere,
nondum ad eum hereditario jure
nissent. Sed controversiam tol-
Paulli verba, veteris jurisconsulti.
...nium (inquit) *rei subrepta qua-
... ratione mutatum sit, domino furti
competit, veluti heredi, & bonorum
...ri, & patri adoptivo, & legatario.*

...ne potes] *Bene* pro valde, ut ep. 16.
...nummatum: & Asinius epist. 32.
o. *Bene peculiatus.*

r. *Ælium*] Acutum hominem:
ab Ennio *catus* vocatus est in illo

*Egregie cordatus homo, catus Ælius
Sextus.*

. de Orat. ibidem lib. 3. & in Bru-
& in Tusc. 1. & Varro lib. 6. &
ponius de Origine juris.

Manilium] Opinor hujus Mani-
renomen fuisse Manius, quod ita
batur, M'. unde fluxit error, simi-
ne litterarum, & prænominis
atione. In fastis etiam Capitoli-
anno 604. video consulem esse
Manilium. nominatur lib. 1. de O-
. & ibidem lib. 3. & in Bruto, &
Pomponium de Origine juris, &

Brutum] Qui septem libros, ut
mponius, reliquit.

...vola & Testa] Trebatium suis co-
minibus appellat. *Testa* enim voca-
pist. 13. & 21. *Scævola* vero ep. 14.
t. lib. 9. jocatur Cicero, & post
m *Scævola*, addit copulam *Et*: ut
tur de duobus loqui, cum de uno
itur. Aut dic, P. Mucium signifi-
quem & lib. 1. de Fin. cum Ma-
& Bruto nominat, eosque vocat
ipes civitatis: nisi si Mucium Scæ-
a illum notat, de quo epist. 10.

EPISTOLA XXIII.

Pag. 410. *Tantum quod*] Tempus indicatur proxime præteritum: quod alibi & ab ipso Cicerone, & a Terentio, *Commodum*, dicitur.

Aviani] Statuarii, qui nominatur epistol. 2. lib. 13. quo loco vide, quæ diximus.

Pag. 411. *Nomina se facturum*] Accepti & expensi ratio in tabulas referebatur: quæ vocabantur *Nomina*: quia debitorum & creditorum nomina scribebantur. *Nomina igitur facere*, est, id quod Cicero pro hoc vel illo signo deberet, in tabulas referre.

Qua ego vellem die] Ut solverem quando vellem.

Fac, quæso, qui ego sum, esse te] Epistola 12. lib. 3. *Suscipe paulisper partes meas, & eum te esse finge, qui ego sum.*

Plus annua] Plus annua die. epist. 3. lib. 12. ad Atticum: *Delegationem a mancipe annua die.*

Ad eam summam] Non pluris, quam volueram. In delectu enim & in pretio peccaverat Gallus. Infra: *Ne ego ista summa, &c.*

In omni judicio elegantissimum] Qui nihil vulgare, nihil abjectum, aut sordidum probare solitus es, quacumque de re judicas.

Maneat Damasippus in sententia] Scripserat (opinor) *Gallus*, empturum ea signa Damasippum, si Ciceroni non placerent. Horatius Sat. 3. lib. 2.

*Insanit veteres statuas Damasippus
emendo.*

Ex istis emptionibus] E signis a te emptis. alia enim Cicero desideraverat.

Instituti mei] Quod est hujusmodi, ut omnia signa tanti non æstimem, quantum a te in ista quattuor erogatum est.

Pag. 412. *Ista quattuor aut quinque*] Bacchas tres, Martem quartum, trapezophorum quinctum.

Bacchas] Musarum sacerdotes.

Cum Musis Metelli] Cum signis Musarum, quæ erant apud Metellum. fortasse Metellus ille Scipio.

Quid simile] Idem loquendi modus epist.

Musæ, non æstimari se tanti, quanti a te istæ Bacchæ æstimatæ sunt, non moleste ferrent. Joci genus est: *Ipsas ego Musas numquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus.* Similem in sententia venustatem quæsivit, cum dixit in libro de Consolatione: *Te omnium optimam doctissimamque, approbantibus diis immortalibus ipsis, in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium consecrabo.* Et epist. 25. lib. 13. *Caussam tuam egi non invita Minerva, etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur.*

Sæpe vidi] Non illa ipsa, quæ Gallus emerat, sed similia Baccharum signa. Cum & noverim, inquit, optime Bacchas istas, & sæpe viderim, nec tamen tibi, ut eas emeres, nominatim mandaverim: me non iis delectari, poteras facile suspicari.

Ea enim signa ego emere soleo, quæ, ad similitudinem gymnasiorum, exornent mihi in palæstra locum] Quæ sic in palæstra villæ meæ Tusculanæ locum exornent, ut publicis in gymnasiis, præstantium virorum aut deorum signis locus idem exornari solitus est. *Gymnasium* & *Palæstra* diverso nomine rem eandem significant. *gymnasium* enim dictum, quod in eo nudi homines luctarentur: *palæstra* vero ἀπὸ τῆς πάλης, id est, a lucta, nomen accepit. In hac tamen opinione non ni-

quam *pala*
gymnasii s
gymnasium
loca comp
tur etiam,
ita nomen
te natum,
non item.
opinor) ex
mant. qui
te Ciceron
in epistola
palæstræ gy
hic cum in
stra locum;
cata, loqu
signis exor
Es alte
ni signa n
astrologi c
nationem
Deo notæ s
vocent.
Mercurii
putatur.
Felicius]
autem felic
ditam parv
gendum pu
ego, cur m
nam & sen
libri vetere
quod ajunt
negotio rep

x Gallum & Avianum :
n dies definita non erat ;
rianus, nomina se factu-
) die vellet. dicit igitur,
nptione : & præteritum
ad præsens, ut si dicat :
Aviano minoris emere,

ssignaveras. Pro Sextio :
non erat alicui destinatus
rum?

m] Qui mensam fert.
rapezophorum : sed Græ-
ipos, & τραπεζοποιός,
yllaba, & γαζοφυλάκιον,
bus. Suidas.
] De diversorio diximus

etus nomen *Anxur* fuit,
ina. Livius lib. 4. *An-*
nunc Tarracina sunt, urbs
r. Plinius lib. 3. c. 5. *A*
ntina est, dein flumen V-
d Tarracina opidum, lin-
Anxur dictum. Horatius
onsuetudinem dixit,
axis late candentibus An-

litatem quærens ex anti-
rius igitur nomen muta-
tiam locum, sed infra
. nam cum dixit,
ransi tria repsimus, atque
s
axis late candentibus An-

onstrat sitam in monte
isse. Et Porphyrio sub-
rito Repsimus, inquit, &,
: quoniam illis tempori-
cinensis urbs in altissimo
e postea in aquiorem locum
non solum sint adhuc vesti-
s monte, sed & murorum.
municipium vocat.
hedria] Loca in portici-
tes disputare soliti erant.
cero. *Exhedra* tamen mu-
itatius. sed, *Exhedrium,*
ωχαριςικῶς.
erant & vetera, in por-
sed in porticu ampliore,
, qui nominatur epist. 6.

Arcessantur] Si differunt *Arcessere* & *Accersere*, ut Carisio & Diomedi placet ; omnino hic legendum *Accersantur*, non *Arcessantur*. sin autem sequimur eos libros, qui vetustate excellunt, unicum dicemus esse verbum *Arcessere*, duplici significatione, pro accusare, & pro vocare, vel vocatum ire. mihi quid statuam, non liquet. nam & Carisii ac Diomedis auctoritate moveor, quos de verbo *Accersere*, non somniasse credibile est, sed veteres libros vidisse, in quibus ita scriptum esset : & rursus antiquissimis exemplaribus, quæ nunc habemus, multum tribuo : consentiunt enim ubique omnes in verbo *Arcessere*. ut eam rationem omittam, quod *Arcesso* unde formetur, apparet : *Accerso* autem unde ducatur, non video : nam si deduceretur ab *Accio* ; *Accesso* esset, non *Accerso*. præterea, quæ significatio ponitur a Grammaticis in verbo *Accerso* ; eadem mihi videtur esse posse in *Arcesso*. nam, qui accusat, idem vocat in judicium. quod si credimus ; non ab *Arceo*, quod nihil ad vocandum pertinet, potiusque contrarium ostendit, sed ab *Accio*, vel *Adcio*, deductum *Arcesso*, mutatione secundæ litteræ, arbitrabimur.

PseudoDamasippum] Damasippi similem, qui omnino ea signa emat: quod se Damasippus facturum ostenderat. sic Pseudo-Cato, lib. 1. ad Attic. & Pseudo-Philippus, lib. 2. de Leg.

Vel cum jactura] Vel si minoris vendenda sint, quam tu emisti.

De domo] Tibi prope me conducenda.

Proficiscens] Ab urbe in Arpinatem agrum, unde redierat paullo ante, quam has litteras daret. itaque dixit initio litterarum : *Tantum quod ex Arpinati veneram.*

Nicia] Grammatico. epistola 10. lib. 9. & Suetonius de claris Grammaticis.

Cassio] Cum infra soror ejus *Licinia* nominetur; possumus opinari, vel, *Crasso* legendum; quia Crassi Liciniæ gentis, & feminæ gentilicio nomine appellabantur; vel sororem ejus quidem Liciniam, germanam tamen non fuisse: ut fratres quoque dicuntur, qui patrueles,

is, deinde etiam ami-
ultima lib. 15. cogno-

ia. nam acerbissimum
, simile Hipponactis
Calvus in C. Cæsarem
igrammata, ut in Sue-

erti, cujus nepos Ti-
im autem cognomina
ermogenes; quæ prius
n fuere.

caussa] Non propter
epotem, sed ipsius caus-

t enim mihi sane fami-
Atticum eadem de re
nec se adductum fa-
pisse caussam Phameæ
tia petenti sibi consula-
at per Atticum, si quid
tamen non repugnat:
cii memoria familiari-

re] Caussam cognosce-
dire de controversia dis-

] Quem ante multos
vi defenderat. accusa-
ore lege Pompeja, ut
. ad Atticum ostendit:
ambitu, an de vi. (nam
ine Pompejus tertium
lit) mihi nondum li-
tamen de ambitu po-
vi. nam Sextium, qui
at in bello civili, & in
Cæsare impetrata, re-
deinde esse vim ullam
non est. de ambitu
ostulatus, quia consula-
niam contra leges de-
im fuerat ante bellum
ie in bello habuerat,
n beneficio Cæsaris, ut

] Cum judices, de reo
, in unum coeunt, *ire*
tur. non enim eunt in
ussam audiant, sed ut,
ntentias ferant. id adeo
Titii, qua legem Fan-
tui intelligere. *Veniunt*
bus) *in comitium tristes:*
jubent dicere. quorum negotium est, nar-rant. judex testes poscit: ipsus it mictum. ubi redit, ait se omnia audivisse: tabulas poscit: litteras inspicit: vix præ vino sustinet palpebras. eunt in consilium. ibi hæc oratio: Quid mihi negotii est cum istis nugatoribus? Hæc Macrob. recitat. idem cognoscitur ex oratione pro Cluentio. nam, audito Scamandri accusatore Canutio ejusque defensore Cicerone, judices ivere in consilium, ut de reo pronunciarent. Et infra, ubi de judicio agitur Oppianici. Item in oratione pro Quinctio: *Cum audiret caussam judex Aquilius, Quoniam, inquit, tibi instat Hortensius, ut eas in consilium; a me po-stulat, ne dicendo tempus absumam, que-ritur, priore patrono caussam defendente, numquam perorari potuisse; non patiar istam manere suspicionem, nos rem judica-ri nolle.*

Necesse erat] Cur necesse esset, osten-dit epist. 47. ad Att. lib. 13. *Scis enim,* inquit, *dies illorum judiciorum præstitutos fuisse.* Lex Pompeja præfiniebat eos dies, quibus caussam agi oporteret. vide Pe-dianum in argumento Milonianæ.

Nullo modo me facere posse cum vellem] In voluntate obsequendi, facultatem deesse. Similiter locutus epist. 12. l. 11. *Sæpe ad eum scripsi, non potuisse, cum cu-piissem, sermones hominum sustinere.* Nec dissimile illud in oratione pro Flacco: *Nihil dixit, quod læderet eum, cum cuperet.* Videndum tamen, an rectius hoc sit: *Nullo modo me facere posse: quem vellet alium diem si sumpsisset, me ei non defutu-rum.* Sic enim habent quattuor veteres libri: & eadem de re sic plane scripsit Cicero ad Att. epist. 47. lib. 13. *Re-spondi,* inquit, *non ignorare eum, qui l ego deberem Sextio: quem vellet alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum.* Mo-veor etiam quod antiquum librum, in quo sit, *Cum vellem,* nullum vidi. alii enim habent, *Quem vellem:* alii, *Quem vellent:* nonnulli, *Quem vellet.* quod ego sincerum existimo, nec tamen sta-tuo quidquam, nisi consentientibus eru-ditis.

Nepotem] Tigellium.

Vnctorem] Sic habet unus omnino vetus liber: reliqui omnes, *Victorem.* si, quid sententia postulet, attendimus, le-

EPISTOLA XXV.

18. *QVod epistolam conscissam doles*] Familiare princi- ... epistolæ, ut epist. 32. & 33.
...] Ne jocemur in Cæsarem. ... enim: *Vererm, ne videamus γέλωτα σαρδόνιον*.
... si] Omnes libri veteres, *Nisi*, ... tamen, *Vereris*, postulat *Ne*.
... *habuerimus*] Si Cæsar domi- ...
... *γέλωτα σαρδόνιον*] Risus ... dolore conjungatur. Adagium in ... tatum, qui specie boni, malum ... ; origine ducta vel ab herba, ... nascitur in Sardinia, & gustata ... affert, ita mutato morientium ... ut ridere videantur: vel a Sardo- ... one, in qua senes annum LXX. ... gressi Saturno immolabantur, ri- ... a ridentibus: vel etiam quod ... ardoniam gentem parentes ætate ... ti a filiis prope fossam, in qua se- ... li erant, fustibus cæsi, atque præ- ... dejecti, cum risu perirent. Vide ... Adagiorum.

419. *Heus tu*] Huc animum ... te, hoc attende, audi me monen- ...

... *num de tabula*] Omittamus, quod ... m est: ne scribamus, quod Cæ- ... nimum lædat. Sumptum a pue- ... gendi artem discentibus prover- ... , qui magistro absente, aliquid ... ala pingunt: magistro veniente ... de tabula statim tollunt; ne de- ... ssi verberentur. ideo jocatus est ... in magistri nomine, cum reve- ... magistrum, qui docet, sed Cæ- ... significet: qui dictator erat, id est, ... ter populi. Festus.

... *est*] Reversus ab Hispaniensi bel- ...

... *tor, ne in Catonem, Cato in nos*] ... t, ne nos in Catonem scribamus, ... , eum scriptis nostris laudemus; ... *tre in aliquem*, non in malam tan- ... sed in bonam quoque partem ac- ... exemplis intelligitur) Cato autem ... nobis sit, Cæsare nos, quod ejus ... cum laudemus, male multante. ... Maffei & Fulvii Ursini sic habent: alii autem, *In Catonium Catoninos*: ut sit: Vereor, ne Cæsar Catonis deditos in Catonium demittat. *Catonium* autem pro tristi exitu possumus accipere, qualis Catonis fuit, qui sua se manu interfecit.

Pag. 420. *Ab eo loco*] Ab eo loco in quo scripserat Fabius, *Cetera labuntur*, usque ad finem ita graviter scripta erat epistola Fabii, ut nihil posset melius.

Apella] Liberto litterato, ut Tiro Ciceronis.

Duo nos] Pro, *duos*: ut Virgilius:

Si duo præterea tales Idæa tulisset
Terra viros. ——

Bene, maleve] Sic unus omnino vetus liber: reliqui, *Bene, malene*. magis placet *Ve*, quam *Ne*: ut sit: *Bene, vel male*.

Videro] Nondum statuo: mihi nunc incertum est. idem loquendi modus epistola 16.

Quidquid est, nostrum est] Sive bene, sive male loquimur, dissimiles aliorum sumus: nemo enim præter duo nos isto modo loquitur.

Vrge] Perge isto modo quantum potes.

Nec transversum unguem, quod ajunt, a stylo] Subaudi, *discedas*. ad Attic. l. 13. *A recta conscientia transversum unguem non oportere discedere*. Et Acad. lib. 2. *Ab hac regula mihi non licet transversum, ut ajunt, unguem discedere*. Plautus in Aulul. *Ex istoc loco digitum transversum, aut unguem latum si excesseris*. *Latum* & *Transversum* idem est. Dicitur autem eodem sensu, *unguem, digitum, pedem non discedere*, pro minimum discedere. In hac epistola tribus adagiis usus est Cicero, *Rideamus γέλωτα σαρδόνιον*, *Manum de tabula*, *Nec transversum unguem, quod ajunt, a stylo*. quod in alia, ut opinor, non fecit. Proverbiis autem locus magis videtur esse, cum ad familiares familiariter scribimus. nam ad spectatos viros, in re præsertim gravi, sententiis quidem proverbiorum similibus, ut Homeri aliorumve Poetarum versibus, sæpe utitur Cicero: quæ vero proverbia vere & plane sunt, ea non ita frequenter attingit. arbitratus fortasse Romanæ gravitatis non esse proverbia inculcare: cum Græci, minus de gravitate labo-

. PISTOLA XXVI.

.1. EX *intestinis*] Alvo profluente, dolor interdum intestinis.

opera] In forensibus caussis.

rem] Persuaderem.

m] *Febrim*, *Tussim*, *Sitim* accu-m *Im* exire, cetera vero omnia in ripsit Plinius in libro de dubio ie: si Carisio credimus. quod e-i miror. nam, hanc regulam non, exemplo Virgilii admonemur s: *Turrim in præcipiti stantem*, rrem.

officium] Vt me viseres.

te requiri] Questus erat Gallus, nem officio defuisse, quod ipse xspectasset.

quod Epicurum, &c.] Non du-uin *Quo*, rectius legatur, quam Timet omnes morbos, sed eum ie, quo laborantem Epicurum vituperabant, quia diceret angi cæ viscerumque doloribus. Epi-erba lib. 2. de Fin. recitantur ex istola ad Idomeneum. Tanti au-.orbi aderant vesicæ & viscerum, il ad eorum magnitudinem pos-edere. Δυσεριϰὰ πάθη, strangu-Græco verbo; δυσεντεριϰὰ, tor-Cicero vocat Tusc. 2. de Epicuro as.

.422. *Edacitatis*] Quæ δυσεντ-gnit.

molesta esse] Cum ipsi dolorem Te malum dicerent: quod si non n, cur molestum? Epicurus ta-lla quidem sibi esse molesta, nec vinci se dolore, aut succumbere t. itaque deridens eum Cicero, *lum*, inquit Tuscul. 2. *se in tor-s & in stranguria sua præbeat*. Et lem supra: *Epicurus ea dicit*, *ut uidem risus captare videatur. affir-im quodam loco si uratur sapiens*, *si ur: exspectas fortasse, dum dicat: r, perferet, non succumbet: in Phalaro si erit, dicet; quam suave est uam hoc non curo. Ergo, se quidem um doloris, ajebat Epicurus, nec ta-ccumbere, & ex memoria suorum rorum consolationem capere.* Cur igitur (dicet aliquis) eum dolori non succumbentem, Stoici male accipiebant? vel quia caussas eorum morborum spectarent, unius edacitatem, alterius etiam turpiorem intemperantiam: quo in utroque culpa ægrotantis agnoscitur: vel quia ne queri quidem eum de magnitudine doloris oportere dicerent: siquidem index molestiæ querella est.

Turpioris intemperantiæ] Veneris immodicæ, quamquam δυσεντερίας medici ad aliam caussam referant.

Pertimueram] Alvi enim profluvium sæpe exulceratio viscerum cum sanguine consequitur.

Loci mutatio] Tusc. 4. *Loci mutatione, tamquam ægroti non convalescentes, sæpe curandus est.*

Senescentis] Iam enim decem dies ex intestinis laboraverat. epist. 6. lib. 4. *Hoc tam gravi vulnere, etiam illa, quæ consanuisse videbantur, recrudescunt.*

Remissio] In Bruto: *Cum remiserant dolores pedum, non deerat in caussis.*

Lex sumptuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse] Cum infra dicat: *Terra nata, quæ lege excepta sunt*: significare videtur Liciniam legem, de qua lib. 2. c. 24. Gellius hæc scripsit: *Lex Licinia, cum certis diebus centenos æris impendi permisisset, nuptiis ducenos indulsit, ceterisque diebus statuit æris tricenos; cum & carnis arida, & salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit; sed, quidquid esset natum e terra, vite, arboreque, promiscue atque indefinite largita est.* Macrobius quoque Sat. lib. 3. eadem Licinia lege, quod ex terra, vite, arboreve natum esset, exceptum ostendit. Omnino post Liciniam & Sulla dictator sumptuariam legem, &, Sulla mortuo, aliam Lepidus consul tulit, ut iidem Gellius & Macrobius litteris mandarunt: sed in neutra nominari video terra nata. Cogitavi, num eadem sit lex, de qua in epistola 15. lib. 9. *Domum si habebo: in denos dies, singulos sumptuariæ legis conseram.* Et epist. ult. ejusdem libri: *Epulamur una non modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem.* Sed opinari aliquis possit, diversas esse leges, & hanc (ut dixi) Liciniam esse, illam vero Iuliam, a C. Cæsare dictatore post bel-

...us pavones augurali *Q. Hortensius.* Ea... vocabatur. nam ... *Pavonem*, ait, *ci... occidit orator Hor... sacerdotii.*

Corneliæ gentis pa... li filium, ad quem ... lib. 1. is adoptione Manliam, ut augur ... enim lex duos ejus... s fieri. & erat eo ... uguratum petiit hic ... ustus Cornelius. Sul... itaque facta legi ... 39.

...avium alvi.

...a duplex est, marina, ...na, sine pinnis, par... t Theophrastus, ser... extra minutis distin... aristis valde obsita, summo rostro, vere... ssis: quod genus & ...alibus cœnis dedit, de re rust. cumque ...acrobius; & Cicero ...m, ut suavissimum ...e. Fenestella etiam locum murenis tri... (inquit) *appellabatur ...itisa. una erat mure... ...rum, tertia myxonis.* ...affert aristarum mul... tem callebant aristas ... l vocabant *Exossare.* ...nphitr. *Mirum*, in... *... murenam exossare co...* ...ur ad Romanas pi... ...to Siculo, quod ibi ...timæ. Græce πλω... appellatæ; quod in ...s, ut ait Macrobius, curvare se & in a... ... possent. recitat idem ...o Varronis, qui in... qui hodie non ex... *in Sicilia quoque* (in... *...murenas flutas*, *quod ...pra pinguitudine flui...* ...rdum in siccum, ut coire eas cum vipe... ...m est: sed Aristote... ...ib Athenæo nomina...tus, hanc opinionem confutarunt. Fluviatilem a marina Dorion apud Athenæum distinguit: ait enim, unam dumtaxat ei spinam esse. quo signo & præterea versibus Ausonii infra scriptis adducor, ut eam existimem esse, quæ *Lampreda* dicitur, *Mustela* etiam a veteribus nuncupata.

> *Quaque per Illyricum, & per stagna bi-*
> *nominis Istri,*
> *Spumarum indiciis caperis mustela na-*
> *tantum,*
> *In nostrum subvecta mare; ne lata Mo-*
> *sella*
> *Flumina tam celebri defraudarentur a-*
> *lumno.*
> *Quis te natura pinxit color? atra su-*
> *perne*
> *Puncta notant tergum, qua lutea circuit*
> *iris,*
> *Lubrica cæruleus perducit tergora fu-*
> *cus.*
> *Corporis ad medium fartim pinguescis?*
> *at illinc*
> *Usque sub extremam squalet cutis arida*
> *caudam.*

Fluviatilium duo genera, unum, quod e mari subit flumina: quo de genere loquitur Ausonius. atque hæ quidem majores lampredæ sunt: quas nonnulli myrum atrum existimarunt. est enim & subrufus, suavitate inferior. Alterum genus in fluminibus & nascitur, & degit. quod autem de fluviatilibus, idem de lacustribus, dico. eædem enim sunt, his notis a marinis murenis diversæ, primum, quod latas habent maculas in atro tergo, os infra rostrum, pinnas, & branchias, has quidem septenis foraminibus inclusas, illas non ab utroque latere, quibus ut remi alii pisces utuntur, sed in extremo dorso: itaque nec serpunt, ut marinæ, quia pinnas habent; nec natant, ut reliqui pisces, quia non habent eas in lateribus, sed feruntur, & corporis impetu, & nonnihil tamen pinnis adjuvantibus.

Vidit] Antequam Cicero in Tusculanum iret.

Nauseantem] Ob cruditatem ex beta & malva.

Epi-

: TORIUS.

eccuſet] Initium hujus
ihi dubium eſt, & ſane
brevitate ſua obſcurior:
is eſt amariſque dictis
anto magis conciſé ar-
ıciantur, tanto magis
ıantque eum, in quem
icor verba illa, *Ego enim*
bſervaram, non eſſe Ci-
etita ab eo ex epiſtola
Gallus ipſe ſuam in Ci-
ntiam illi exprobraret,
ſe tunc ingrate ab eo
eum ipſe ſemper in il-
oſiſſimus, ſolemus enim
erbe in nos dicta ſunt,
o valde hæſerunt, cum
ı pronunciare, & etiam
e falſa ſunt, & leviter
ere, cum riſu repetere,
ı hic (ut opinor) facit.
a potius Galli eſſe: nam
fuerat, ut ea de illo a
oſſint: nec veriſimile
onem, ſe, dum conſul
obſervaſſe, nec enim re-
ecet ita loqui eum, qui
te fuerit, privatum ſe
vaſſe, niſi pro *obſerva-*
m legas. tunc enim pul-
, & poſſent omnia cre-
is verba. Illius enim
cognitum, ut ipſe Ci-
ratur de ingrato animo
nem, præterquam quod
ſcriptis *Obſervaram* eſt,
ocedit. nam ex inferio-
ſpicitur potius repetere
Fabius dixiſſet, eaque
quam ipſe querelam in-
ritur autem manifeſto
initium feciſſe expoſtu-
k ex fine epiſtolæ intel-
enter verba illa attendi-
m hujus opera uſum in
njuratione. Quare poſ-
abium dixiſſe ſe illum
ſervaſſe: nobis ſatis vi-
men non neceſſario id
in tanta veri ignoratio-
oſtras indicaſſe: rem ut

inveniimus, ita incertam relinquimus. Parvum omnino eſt, in quo Mediceus codex ab impreſſis diſcrepat: *Plebei* enim paulo poſt non *Plebis* habet, quod tamen nos hic adnotare voluimus. Nam meminimus Priſcianum dicere ſic inveniri a recto *plebes* genitivum caſum, qui adducit etiam locum hunc Salluſtii in primo hiſtoriarum, *Plebei tribunitiam poteſtatem.* quare potuit etiam Cicero uſurpaſſe.

Miror cur me accuſes] Si ſemel, aut in tam longa oratione, aut ſexcentis aliis in locis Cicero ubi de Seſtio agit, ipſum Gallum appellaſſet, acutiſſimi, ac diligentiſſimi viri ſententiam valde probarem, quam tamen nulla in re accuſo. Quod communem opinionem, non recentiorum modo, ſed etiam veterum quorundam ſequutus, in hac re aliquantulum deceptus ſum (ſi aliquis in ea error eſt) non me pudet. Qui enim poſt ſuperiores duas ad Fabium Gallum miſſas, ſtatim duas collocarunt, videntur & ipſi eundem eſſe hunc, & illum Gallum exiſtimaſſe. Me certe ſemper obſcuram hanc epiſtolam putaſſe, & nihil certi ad illa ſtatuere auſum eſſe, priora mea ſcripta declarant. Nam illius partem & ipſam hujuſcemodi, quæ multos fallere potuiſſet, me non inſulſe interpretatum eſſe, nemo inficias ibit. Nedum aliorum induſtriæ invideamus, nolumus afferre locum ex epiſtolis ad Qu. Fratrem, qui ſuſpicionem illam acutiſſimi hominis adjuvat: aperit enim multo ante obſcuras ſimultates inter Ciceronem, & P. Seſtium fuiſſe, qui poſtea (ſi de his cum illo Cicero expoſtulat) eruperint. *idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei jure ſuccenſere putabant, ut humaniſſimi, gratiſſimique & ipſi, & omnibus videremur, itaque fecimus.* Et infra: *Quæ tibi eo ſcribo, quod me de retinenda Seſtii gratia literis ſæpe admonuiſti.*

EPISTOLA XXVIII.

CUrii] Hic eſt ille Curius, qui nominatur epiſt. 17. & 50. lib. 13. & epiſt. 1. 6. 9. 14. lib. 16. & ad Atticum epiſt. 2. 3. lib. 7. & epiſt. 5. 6. lib. 8.

Memini, quod mihi deſipere videbare]

 Cum

morbum removisti. Quod ipsum
mendo, non equidem affirma-
id id, quod nunc agitur affirmo,
in ullo non vidisse me vetere li-

3 *multum*] Si consilio hæc po-
nam casu, reliquisti. Vide in ex-
pistola, & epistola 30.
desperatis his rebus] Appropin-
se civili bello.
us] Propter consilium. non enim
is.
126. *Beatus*] Qui multis rebus,
nos caremus, tranquillo animo

eebat] Tibi licebat hinc abire:
lem non licet.
tec Pelopidarum] *Pelopidas* vocat
ives qui remp. armis oppresse-
subjungit autem, *Nosti cetera:*
n est integer Poetæ locus. verba
ponuntur epist. 30. *Cupio*, in-
*tiquo pervenire, ubi nec Pelopida-
em, nec facta audiam.* & epist. 11.
ad Attic. *Etsi ne antea quidem du-
tamen nunc eo minus, evolare
quo quamprimum, ubi nec Pelopi-
acta, neque famam audiam.* Nec
quin huc respexerit, cum dixit
. *Moveri sedibus suis huic urbs
P, atque in alias, si fieri possit terras
a, unde Antoniorum nec facta,
n audiat, quam, &c.*
onsequimur] Abdo enim me in
ecam; ne Pelopidarum nomen,
audiam.
rioni amicorum] Salutandis a-
mane videlicet: nam epist. 20.
*Hac est nunc vita nostra. mane
s domi & bonos viros multos, sed
& hos latos victores: qui me qui-
fficiose & peramanter observant.
atio defluxit, litteris me involvo:
, aut lego.*
avem albam] Quasi novum
1. proverbium ex eo natum,
aves albæ.
me in bibliothecam] *Litteris me*
, dixit epist. 20. lib. 9.
, *officio tanta*] Ne quis ex hoc
tet, scripta alicujus quæ dicun-
lem *Opera* dici posse. nam, *opus*
nomen est earum rerum, quæ
ram & industriam remanent.

epist. 18. lib. 16. *An pangis aliquid So-
phocleum? fac opus appareat.* Et epist. 4.
ad Att. lib. 2. *Curabo, ut hujus peregri-
nationis tibi opus exstet.*

Senties] Judicabis.

Ex meis libris] Cum diceres non eum
me esse, qui viderer in meis libris.

Tum] Ante bellum civile, sed rep.
jam desperata.

*Non solum sui erga me, sed etiam meis
erga se*] Alii, hunc locum esse mancum
in omnibus, quos ipsi viderint, paullo
antiquioribus libris, affirmarunt. nos
integrum videmus esse in omnibus,
quos habemus.

Pag. 427. *Dies*] Epist. 5. libro 4.
*Nullus dolor est, quem non longinquitas
temporis minuat atque molliat.* & ep. 16.
lib. 5. *Quod allatura est ipsa diuturnitas,
quæ maximos luctus vetustate tollit.*

Communem rem] Rempublicam. Si-
senna hist. lib. 4. *Quondam Sabini fe-
runtur vovisse, si res communis melioribus
locis constitisset, se ver sacrum facturos.*

Nunc quidem] Quomodo res habet,
ut nunc quidem est.

In eo] In Cæsare.

In cujus potestate omnia sunt] Hoc va-
rie dixit epist. 7. 8. 9. 13. lib. 4.

Id ipsum] Ut in ejus potestate essent
omnia.

Nostra culpa] Epist. 6. lib. 9. *Hac in
voluntate fuerunt.*

Ad prima redeo] Ad primam epi-
stolæ partem: in qua dixit, eum & vi-
disse multum, cum in Græciam se con-
tulit; & beatum esse, qui abesset, non
modo sapientem, quam sententiam ite-
ravit sequentibus verbis: *Sapienter hac
reliquisti, si consilio; feliciter, si casu.* epi-
stola 10. lib. 1. ad Attic. *Ut ad prima
illa redeam.*

Feliciter, si casu] Si non ideo discessi-
sti, quod hæc putares eventura. *Casus*
& *Consilium* opponuntur. epist. 2. lib. 5.
*Hujus ego temeritati si virtute atque animo
non restitissem: quis esset, qui me in con-
sulatu non casu potius existimaret, quam
consilio fortem fuisse?* Potest igitur felici-
tas esse in aliqua re sine consilio, in
omni re non potest.

] Hac epistola Curius
ıperiori Ciceronis epi-
præceptum nullum est
. urbem Curius redeat,
ıtris maneat. Præceptis
terarum, quas ad eum
t ante bellum civile.
atis temporibus, sen-
. unde illud in episto-
nini, *quod mihi desipere*
um istis potius viveres,

tunas nostras. Patris
ır. epist. 17. & 50. li-

ıuot enim annos vixe-
ı suas res ita constitue-
ntur.
lente Sulpicio procon-

le eadem fidelia dealba-
:us Curium esse omni-
Ɂu, & mancipio. hæc
tendit. venditat enim
ıs, & videtur duorum
ısu quidem Ciceronis,
Attici. Adagium est a
nos vel plures etiam u-
:s dealbantibus.
um] Patris ægrum Ti-
miliariter cognoverat.
16. & ad Att. ep. 2. 3.

O L A XXX.

vero] Initio epistola-
m, *Vero*, secundo loco
ationem demonstrat,
um, ut epist. 6. lib. 4.
ſt. 12. 22. lib. 16.
r] Ut hortabar antea.
n partem epistolæ Cu-
:rat, *Quo facilius tuis*
re pessimus, *teque ad*
ere.
nomen, *nec facta au-*
:x vetere Poeta cum a-
. epist. 11. lib. 25. ad
ciatus: *Nec Pelopida-*
mam audiam. Ad hunc
vit in illa sententia in
l. 13. *Moveri sedibus*
u est, *atque in alias*, *si*

fieri possit, *terras demigrare*, *unde Anto-*
niorum nec facta, *nec nomen audiat*, *quam*
illos intra hæc mœnia videre.

Audire tolerabilius est, *quam videre.*]
Epist. 1. lib. 6. *Oculi augent dolorem*,
qui ea, *quæ ceteri audiunt*, *intueri cogun-*
tur, *nec avertere a miseriis cogitationem*
sinunt.

In campo] Martio, ubi comitia habe-
bantur.

Hora secunda] Scire oportet, dierum
plura genera fuisse, vel ab exortu solis
ad exortum, ut Babyloniis; vel ab occa-
su ad occasum, ut Atheniensibus; vel a
meridie ad meridiem, ut Umbris; vel a
luce ad tenebras, ut vulgo; vel a media
nocte ad mediam; ut Ægyptiis & Ro-
manis: quem Plinius, Gellius, Macro-
bius civilem diem vocant. Hic dies, lu-
cem tenebrasque complexus, XXIV. ho-
rarum fuit, sic, ut lucem duodenæ sem-
per, totidemque noctem horæ metiren-
tur, diurnæ circa solstitium longissimæ,
nocturnæ brevissimæ, contra vero cir-
ca brumam. Erat igitur initium civilis
diei, post mediam noctem: quod
quamquam luce careret, *mane* tamen
Cicero per jocum appellat, a similitu-
dine vulgaris diei, cujus initium *mane*
dicitur. *Consulem*, ait infra, *hora septima*
renunciavit, *qui usque ad Kal. Jan. esset*,
quæ erant futura mane postridie. Et Vir-
gilius lib. 6.

—— *Torquet medios nox humida cur-*
sus:
Et me sævus equis oriens afflavit anhe-
lis.

Aliud igitur erat, dies nominare, ut
Kalendas, nonas, idus: aliud horas, ut
primam, secundam, tertiam. qui diem
nominabat, spatium illud horarum
XXIV. quod a media nocte ad mediam
proximam est, totum complectebatur:
qui horam non a media nocte, id est ab
initio civilis diei, numerabat, sed ab
ortu solis, unde vulgaris dies incipit, &
occasu desinit. quod spatium fuit, ut
diximus, duodecim horarum, quacum-
que anni parte. inde licet intelligere,
cum dicitur *hora secunda*, non eam ho-
ram significari, quæ post mediam no-
ctem, sed eam, quæ post solis ortum se-
cunda est. ea vero si ad horarum no-
strarum consuetudinem referatur, quæ

 pridie

jam

& M. Ant

erant.

vere.

atus ad vigilantiæ
vide Macrobium
n Cæsare, Dionem
b. 19.
iphia portum] A quo
ios assidue rerum hu-
necesse est.
] Hic locus Boetii
: qui cum illud in
interpretaretur; *Ab-*
quæ mancipi est, *aut*
aut in jure cessio, *inter*
eri possunt: hæc sub-
, *quæ abalienari pos*
ad alterius dominium
cta sunt. Mancipi ve-
bant, *quæ ita abalie-*
alienatio per quandam
fieret. Nexus vero
lemnitas, quæ fiebat
Institut. Cajus expo-
ba sunt: *Mancipatio*
am venditio: *quod*
m est civium: *eaque res*
non minus quinque
manis, *puberibus*, &
m conditionis, *qui li-*
, *qui appellatur libri-*
ium accipit, *æs tenens*
hominem ex jure Qui-
: *isque mihi emptus*
libra. *deinde ære per-*
as dat ei, *a quo man-*
si pretii loco. *quacum-*
XII. *tabularum aliter*
itatem abalienari non
nius in Cive Roma-

Sulpicii successor,
urius optabat. epi-

ui præfuerat Sulpi-
5. *Cassium sibi lega-*
præfecit, *Sulpicium*
vinciam Sulpicii Ci-
, ut epist. 4. lib. 4.
.
Non enim omnes in
n legionibus.
ficio est] Maximum
abet: ut cum dici-
st: & epist. 3. lib. 3.
nostrique summo stu-
oris. Quæ si quis di-

versa judicat, accipiat *Es*; pro *Fuit*. locum certe simillimum, qui hanc mutationem confirmet, ostendemus. nam Philip. 8. ita dixit Cicero: *Negat se illi amicum esse debere: cum suo magno esset beneficio, venisse eum contra se.*

Judicio capitis] Judicium capitis illud est, quo damnatus vel civitatem, vel libertatem amittebat. nam vita non nisi perduellionis crimine adimi potuit. qua de re affatim diximus in libro nostro de Legibus.

Rebus salvis] Aut, repub. incolumi, ut epist. 1. lib. 4. *Utinam, Servi, salvis rebus colloqui potuissemus inter nos.* Et Acad. lib. 2. *Deli fuisse multos accepimus, salvis rebus illis, qui gallinas alere permultas quæstus caussa solerent.* Aut, *Rebus salvis*, nullo suo damno: est enim absolutus.

Quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit] Nonnulli veteres libri, *Quo modo acceperit, & quid.* alii, *Quando acceperit, quid.* Mihi omnino rectius videtur, *Cum acceperit, ecquid*, nam pro *Cum*, scribebant veteres, *Quom*: unde factum, *Quo modo.* eodemque errore ab *Ecquid*, fluxit, *Et quid.*

EPISTOLA XXXI.

Pag. 433. ÆQuo animo vel vincam te] Epist. 7. lib. 5. *Nulla re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mutuo respondetur; apud me plus officii residere facillime patior.*

Non fuisse necesse] Quia discessurus esses.

Propter res tuas ita contractas] Nam, si dispersa ac dissipata ejus negotia fuissent, indiguisset opera Sulpicii proconsulis. sed ea, cum discessum cogitaret, jam contraxerat.

Nec caput, nec pedes] Habeant. proverbium est. quæ enim coacta in unum sunt, carere capite & pedibus videntur.

Exaruisse] Defecisse, extinctam esse. Ad Pætum epist. 18. lib. 9. *Ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset.* In Bruto: *Galbæ orationes evaruerunt, vix jam ut appareant.* Translatio ab

amicissimus. na
rius: *Sum enim*
Atticus...

Suaviare] Quia,
jure suo potest ha
care, ii que dicere
cit, & vere dicit,
banitatem, nisi n
sam breviter & ac
praeter ceteros olin
les, retineamus.

Olim antiquam
ba non carent sest.
velle Cicero videtur
urbanitate non inu.

...o tum antiquam
fica verba sunt: n
quidquam, praeter
tur Cicero, dum hun
Curio simul & At
delectabantur. Lo
...verba refert. qu
ipso jocatur: qua
antiquam Atticam in
& eam crederet perti
retineri. sales auten
praestabant: quamq
sentatur Pato, Rom
flo'a ... lib. 5.

I...
hoc satis condet, veter
amissam esse, nisi no
cemus: sequitur ...

, *comicum Plautum*, &
, *eos ambos etiam ad jo-*
ceteris præstitisse. Cicero
valuerit, quis ignorat, qui
ros, quos is de patroni jo-
nos quidam ipsius putant
t? Non multo post hæc
s hoc genus veteres nostri
. testis enim Cicero, qui
um ad Cornelium Nepo-
it: Nostri, cum omnia,
dicta essent, quæ facete,
acute locuti essemus, ea
appellari Dicteria volue-

ua venustate: etiam si
oc Ciceronis est.
n urbe] Ita hebeti sunt
o, ut, quod invenustum
nustum tamen esse vi-

quod Venere caret, ve-
nomen a Venere dedu-
ræcis Κυθήρεια nuncu-

uinctilianus lib. 6. c. 3.
, *venustum esse, quod cum*
licatur.
Ambigua oratio: cum
versas eadem verba ac-
sunt: ut illud epist 20.
sse laudandum adolescen-
tollendum. Et lib. 2. de
n rogabo. Quod referri
pusillum testem, & ad
errogationem. Et illud
adio, *desisse enim inter*
Et:
en Romanos vincere posse.
uperatio, vel exsupe-
ntentia supra veritatem
n suasione legis Mani-
gessit, quam ceteri lege-
tmias confecit, quam ce-
t. Et Virgilius:
ives anteirent, cursibus

endi gratia, ut *Testu-*

t] Agnominatio: cum
atatio diversam signifi-
: ut pro *Tiberius Clau-*
us Caldius Mero. Et l. 2.
deambulatum. Quid opus
fuit de? Immo vero, quid opus fuit te? Et
Philip. 13. *Cum in gremiis mimarum men-*
tum mentemque deponeres. Et Afranius
apud Gellium: *Qui non modo vinosus,*
sed virosus quoque sit. Et Terentius in
Andr. *Inceptio est amentium, haud aman-*
tium.

Παρὰ προσδοκίαν] Præter exspecta-
tionem: ut illud epist. ult. lib. 9. *An*
tu id melius, qui etiam in Philosophum ir-
riseris? cum ille, si quis quid quæreret,
dixisset, cœnam te quærere a mane dixeris?
ille baro te putabat esse quæsiturum, unum
cælum esset, an innumerabilia. Simile il-
lud lib. 2. de Orat. *Dic de L. Manlio. Vi-*
rum bonum, inquit, *egregiumque civem*
esse arbitror. Mire delectat Horatius
Sat. 1. lib. 2. cum dixisset:

— *Scæva vivacem crede nepoti*
Matrem: nil faciet sceleris pia dexte-
ra:

intulit:

Sed mala tollet anum vitiato melle cicu-
ta.

Similiter Cicero pro Scauro apud in-
terpretem Horatii Porphyrionem: *Li-*
bertus patronum non cecidit, sed duobus di-
gitulis gulam oblisit. Hoc de genere sic
ait Cicero: *Natura nos delectat error no-*
ster: ex quo cum quasi decepti sumus ex-
spectatione, ridemus. Et alio loco: *Ex his*
omnibus nihil magis ridetur, quam quod est
præter exspectationem: cujus innumerabi-
lia sunt exempla.

Per Antonii personam] Legerem, *C.*
Iulii. Is enim libro secundo de oratore
loquitur de ridiculis. Nisi si quis lapsum
memoria Ciceronem dicat. quod vix
credibile videtur: salibus enim excel-
luisse non M. Antonium, sed C. Iu-
lium, optime noverat: nec ita multo
ante libros de Oratore composuerat, ut
personarum partes oblivisci deberet:
cum præsertim eos ipsos, quos in orato-
riis libris loquentes induxerat, omnes,
nullo errore, commemoret epist. 19.
lib. 13. ad Att.

Ἔντεχνα] Artificiosa, hoc verbum
complectitur ἀμφιβολίας, ὑπερβολὴν,
παράγραμμα, παρὰ προσδοκίαν, & ce-
tera, quibus risus excitatur.

Sacramento contendas mea non esse]
Vel pecunia deposita litiges, ut probes
mea dicta non esse. Similiter Catullus

figebat tardus ce-
Alii tamen, *Pin-*
int, contra Quin-
qui *Pinnas* de avi-
nnigero etiam est
s. Lib. 5. de Fin.
retur non ferendis
tamen vitam aucu-
ebat tardus celeres,
l Attium est; pen-
pori tegumenta fa-
Cicero, quod in-
: antea, in agendis
rep., sed in decla-
eret.
nus] Translatum
t, *Concursum.* qui
ccupationes ita ex-
ssternatur; justam
cessam facultatem
endi.
foro dicam, & cu-
m, & curiam: ne-
jam, neque senten-
: quæ mihi antea
oquendi de Græco
l. 8. lib. 8. ad At-
ν τῷ καλῷ dicens,
lato in epistola ad
itone, Euripides,

amatoribus] Simi-
s tuum, epist. 15.

s, qui postea Cæ-

k ipse declamare
Cicerone: itaque
ist. 7. 14. 18. l. 9.
ib. 12. cap. 11.
ntur auribus] Li-
imantes.
hæc nostra studia
a & doctrinam

o] Translatio ab

operibus, quæ limantur primum, dein-de etiam poliuntur, ut magis placeant.

Interioribus] Reconditis, non vulgaribus. epist. 10. lib. 3. & in Bruto: *Erant in eo plurima littera, nec ea vulgares, sed interiores quadam & recondita.*

Meis] Quibus ego maxime delector; amoribus & deliciis meis.

Verecundiorem me in loquendo facis] Iocari Ciceronem non dubito: cum ipse potius, eloquentia longe omnibus antecellens, maximeque litteris interioribus instructus, verecundiores alios in loquendo faceret.

Iudicatum] Deliberatum, constitutum.

Patietur] Mihi optanti concedat.

Volet] Vel si ipse non optem.

Deponere illam personam] Caussas non agere, nec in senatum venire. Supra: *Multam salutem & foro dicam, & curia.* Translatio ab histrionibus, qui varias personas suscipiunt, & modo senem agunt, modo juvenem, modo herum, modo servum. epist. 3. lib. 5.

Iam] Cupiditatem indicat hæc particula personæ deponendæ.

Probavi] Vt histriones populo se probant, cum suas egregie partes agunt: ita me ego Cæsari satis jam probavi; cum & in senatum venerim, & caussas apud eum egerim, ut pro Dejotaro, pro Ligario.

Ac me totum in litteras abdere] Epistola 20. lib. 9. *Litteris me involvo.*

Ne pluribus legerem] Quamquam obscura sententia est, consensum tamen omnium antiquorum librorum non video, cur contemnam. *Perinvitus*, pro *Pluribus*, placeret, si vel unius libri veteris testimonio comprobaretur, aut si mutatio quamminima fieret: quod in conjecturis probare maxime soleo. nam, quod ad sententiam attinet, recte opponerentur, *Perinvitus legerem, Gratissimas fore.*

[illegible]

litteræ loquuntur [illegible]

M. C[illegible] nerisque patre [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] pratorum, [illegible]

& probata is opinion[illegible]

etiam *[illegible]*

[illegible] libro quarto in[illegible]

[illegible] instituitur. I[illegible]

[illegible] artibus honesti[illegible]

[illegible] Crassi domum fre[illegible]

[illegible] assiduus cum C[illegible]

[illegible] candidatumque adeo[illegible]

[illegible] consulatus [illegible]

[illegible] consulatum [illegible]

tribunatum pl. gessit [illegible]

tum consulem, Milon[illegible]

P. Clodii de vi ream, [illegible]

[illegible] qua de re he[illegible]

Milone : *[illegible]*

[illegible]

ioque notavimus apud eundem
:. *Vim Cæsaris, indolem Cœlii, sub-*
m Calidii, gravitatem Bruti, acu-
lpicii, acerbitatem Cassii, diligen-
Pollionis, dignitatem Messalæ, san-
m Calvi. Sed audiamus Vellejum
. æ suæ libro. *Dum* (inquit) *in acie*
lica Africaque de summa rerum
imicat, M. Cœlius, vir eloquio ani-
Curioni simillimus, sed in utroque
ior, nec minus ingenioso nequam.
amen ei facultatis in accusando
. quam in defendendo, Quincti-
stendit lib. 6. cum ait M. Cœ-
quia melius objiceret crimina,
efenderet, bonam dextram,
m sinistram appellari a Cicerone
m esse. idque confirmat ipse Ci-
is verbis in libro de claris orato-
: *Cœlii actionem & splendida, &*
s, & eadem in primis faceta, &
commendabat oratio. graves e-
ciones aliquot fuerunt, acres accu-
es tres, eaque omnes ex reip. conten-
susceptæ: defensiones, etsi illa erant
meliora, quæ dixi, non contemnen-
en, saneque tolerabiles. Tres ejus
tiones, quas Cicero appellat, fue-
ima in C. Antonium de majesta-
ui consulatum cum Cicerone ges-
secunda in Sempronium Atrati-
de ambitu: & utramque significat
o in oratione, qua eum defendit:
, ut opinor, in C. Lælium; ut ex
ctiliani verbis, quæ lib. 6. legun-
nihi videor posse conjicere. Scripsit
concionem de aquis, quam Fron-
lib. 2. de Aquæ ductibus nomi-
m fuisse non dubito contra aqua-
& tabernarios: nam ipse epist. 9.
ge, inquit, *cum tabernariis & a-*
s pugnarem, veternus civitatem oc-
et.
ores in eo minime cum ingenio
endi. Iracundissimum appellat
a lib. 3. de ira. Quinctilianus ait:
s vir, cui & mens melior, & vita
r contigisset. Cicero: *M. Cœlium*
eundum non arbitror; quacumque
n exitu vel fortuna, vel mens fuit.
iam & prodigum fuisse, ex his
ji verbis intelligitur: *Cœlius, cum*
diis quidem servari posset; quippe
illis res familiaris, quam mens erat;
in prætura novarum tabularum auctor ex-
stitit. Eodem pertinent illa Quinctilia-
ni lib. 1. *Etymologia habet aliquando*
usum necessarium, quoties interpretatione
res, de qua quæritur, eget: ut cum M.
Cœlius se esse hominem frugi vult probare,
non quia abstinens sit, (nam id ne men-
tiri quidem poterat) sed quia utilis multis,
id est fructuosus, unde sit dicta Frugali-
tas. Impudicum & lascivum ostendit
oratio Ciceronis. Saltandi artem dili-
genter didicit, ingenuis indecoram at-
que inhonestam. itaque reprehendit
eam Scipio Æmilianus in oratione con-
tra legem judiciariam Ti. Gracchi, cu-
jus hæc verba lib. 3. Sat. recitat Macro-
bius: *Docentur præstigias inhonestas: cum*
cinædulis, & sambuca, psalterioque eunt
in ludum histrionum: discunt cantare, quæ
majores nostri ingenuis probro duci vo-
luerunt: eunt, inquam, in ludum salta-
torium inter cinædos, virgines puerique in-
genui. hæc cum mihi quisquam narrabat,
non poteram animum inducere, ea liberos
suos nobiles homines docere: sed, cum du-
ctus sum in ludum saltatorium, plus medius
fidius in eo ludo vidi pueris virginibusque
quingentis, in his unum, quo me reip.
maxime misertum est, puerum bullatum,
petitoris filium, non minorem annis duode-
cim, cum crotalis saltare, quam saltatio-
nem impudicus servulus honeste saltare non
posset. Idem in eodem libro sic: *Uno*
eodemque tempore tribus nobilissimis civi-
bus, non modo studium saltandi, sed etiam,
si diis placet, peritia, qua gloriarentur,
fuit; Gabinio consulari, Ciceronis inimi-
co; & M. Cœlio, noto inter turbas viro,
quem Cicero defendit; & Licinio Crasso,
Crassi ejus, qui apud Parthos exstinctus
est, filio. Inconstantis ingenii fuit. pri-
mum tribunus pleb. quo anno P. Clo-
dius a Milone occisus est, optimatum
partes defendit. qua de re sic Cicero in
Bruto: *talis tribunus pleb. fuit, ut nemo*
contra civium perditorum popularem tur-
bulentamque dementiam a senatu, & a
bonorum caussa steterit constantius. Mox,
orta inter Cæsarem & Pompejum dis-
cordia, neutram in partem inclinare
visus est. id significat Cicero epist. 15.
lib. 2. *In repub.* (inquit) *non valde te ja-*
ctas: districtus enim mihi videris esse,
quod & bonus civis & bonus amicus es.
Dein-

[illegible]
[illegible] magis [illegible]
[illegible]
[illegible] aut
[illegible] Cæſ
lib. 3. de bello civ[illegible]
[illegible]
[illegible] arbitrum, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] æſtima[illegible]
[illegible], qua per arbitrum
[illegible] conveniat, [illegible]
ai [illegible] profectus [illegible]
tu [illegible]
[illegible], ut, ex pen[illegible]
de [illegible]
[illegible] conſul, [illegible]
[illegible]
exſtanda [illegible], ſub[illegible]
promulgavit; [illegible]
[illegible] animis [illegible]
[illegible] tibularum [illegible]
multitudine in C. Tre[illegible]
nullis vulneratis, cum
[illegible]. de quibus [illegible]
[illegible]
[illegible] remov[illegible]
[illegible] ſenatu [illegible]
[illegible] de Roſtris ac [illegible]
& [illegible] perterritus, [illegible]
Cæſarem ſimulavit, [illegible]
[illegible] misit, qui Cælio
[illegible]

EPISTOLA I.

DEcedens] Unde? ab ipso Cicerone; quem in pro- euntem prosecutus erat. sic ntem Appium in Ciliciam, sic Cicero prosecutus est: ut e- lib. 3. & epist. 6. lib. 13. ipse oc iter significat, subjungens: *um venissem.* *Decedere* autem :r accipit Cœlius pro *discedere*, 10. *Mei officii est, meminisse*, *'atione decedens mihi, ne pate- mandaris.* Usitatius tamen est tratibus e provincia deceden- :et privatis quoque accommo- it in oratione pro Quinctio: *e Gallia Romam Navius.*

pera paravi] Studiose paravi: edi, studium adhibui, ut pa- qui sic omnia colligeret, atque ientarium referret, ut verear, eam sedulitatem nimis etiam m existimes. *Argutum* enim iterdum vocabant, quod sum- igentiam argueret. id cognosci- ist. 5. lib. 6. ad Attic. *Velim, b vias mihi litteras quam argutis- omnibus rebus crebro mittas.* Et : Divin. *Argutissima exta, quæ significant.* Libro autem 3. de *uli nimis arguti, quod arguant, loquantur quemadmodum animo nus.* *Manus minus arguta*, lib. 3. re, quasi minus actuosa, quæ equi digitis, neque verba expri- eatur.

41. *Curiosus*] *Curiosi* sunt, quo- ia, &, ut Cœliano more lo- arguta sedulitas est, ut vel mi- eque curent.

er] *Deprecari* interdum est, ut aliquid habeamus, ut *pa- cari*, epist. 24. lib. 12. &, *us fratris deprecantur*, epist. 7. terdum contra, ne habeamus, *ari exsulium, pœnam*, & simi- d Ciceroni & aliis frequentis- .

vi] Mihi a te legatum. Est *legare*, non, simpliciter ali- ui mandare, sed id mandare, qui mandat, facere ipse de- bebat. hoc significant loca Ciceronis a me diligenter observata. in oratione pro Domo, *Delegavi*, inquit, *amico locupletiori.* Et epist. 3. lib. 12. ad Att. *Delegationem a mancipe.* Et ibidem, epist. 13. *Balbi regia condicio delegandi.* Et lib. 2. de Orat. *quæ nunc ad me dele- gare vis, ea semper in te eximia & præ- stantia fuerunt.*

Tuæ memoriæ dare operam] Ea tracta- re, quæ tui me oblivisci non sinant. amici enim caussa, qui aliquid agit, ejus memoriæ operam dat.

Edicta] Consulum & prætorum.

Fabula] In scena recitatæ. In Bruto: *Docuit primus fabulam Livius.*

Quod exemplum] *Exemplum* est ima- go rei. vocat igitur *exemplum* commen- tarium rerum urbanarum, quod in eo quasi quædam civitatis imago esset.

Molestiam exhibeam] Sic epist. 10. lib. 12. *Noli impudens esse, nec mihi mo- lestiam exhibere.*

Minus commode] Minus apte, non ut oportet. sic lib. 1. de Oratore: *Ora- tio commode scripta.*

Existimatio] Opinio: ut in oratione pro Cœlio: *Nam, quod de pietate dixi- stis, est quidem ista nostra existimatio, sed judicium certe parentis. quid nos opine- mur, audietis ex juratis: quid parentes sentiant, lacrymæ matris, squalor patris luctusque declarat.*

Vt nunc est] Pro, quomodo nunc se res habet. ita locutus est ad Atticum, epist. 4. lib. 7. & ad eundem epist. 28. lib. 12. Similiter ad eundem epist. 2. lib. 13. *Quo modo nunc est.* Et Acad. 4. *Vt quidem se nunc caussa habet.* Teren- tius autem in Heaut. *Vt dies tempus est.*

De comitiis transpadanorum] Vt quat- tuorviri, qui summus erat in munici- piis magistratus, crearentur. In Gal- lia transpadana, Cæsaris provinciæ par- te, Latinæ coloniæ erant omnes, jure Latii (ut Pedianus docet) lege Pom- peja accepto. Cæsar iis jam ante, quam ædilis esset, civitatem dari voluit: de quo Suetonius his verbis: *Colonias La- tinas, de petenda civitate agitantes, adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob id ipsum retinuissent.* Hoc au- tem

ſtrat, quæ poſt ortum ſolis nona, ante occaſum quarta eſſet, æſtate pariter & hieme. inde fluxit ante cœnam prandendi mos, poſt cœnam comiſſandi: ut cibus tamen in prandio levis & facilis caperetur: quod Plinii junioris ad Marcum epiſtola teſtatur; comiſſatio autem honeſta parum haberetur.

Comitiis quæſtoriis] Ut quæſtores anni ſequentis crearentur, comitia, Quinctili menſe fieri ſolita, in menſem Decembrem ideo protracta erant, quia Cæſar abfuerat, Hiſpanienſi bello impeditus: poſt reditum autem triumphare prius voluit, quam haberet comitia. Ex hoc loco, niſi fallor, licet intelligere, poſtrema omnium comitiorum quæſtoria fuiſſe. quæ enim ſuperſunt, cum hæc ultimo anni die habeantur?

Pag. 431. *Inſtitutis*] A Cæſare, cum jam conſularia habuiſſet, quibus ipſe, & M. Antonius deſignati conſules erant.

Q. Maximi] Q. Fabii Conſulis: quem Suetonius *trimeſtrem conſulem* vocat: quia Cæſar, ex Hiſpania reverſus, abdicavit, eumque cum Trebonio conſulem ſuffecit. Plutarchus in Cæſare, & Tacitus lib. 19.

Illi] Qui erant in campo.

Ducebant] Cum illum putarent

atus ad vigilantiæ
vide Macrobium
n Cæsare, Dionem
b. 19.
phia portum] A quo
os assidue rerum hu-
necesse est.
] Hic locus Boetii
: qui cum illud in
nterpretaretur; *Ab-*
quæ mancipi est, aut
unt in jure cessio, inter
ri possunt: hæc sub-
, *quæ abalienari pos*
id alterius dominium
ta sunt. Mancipi ve-
bant, quæ ita abalie-
lienatio per quandam
fieret. Nexus vero
emnitas, quæ fiebat
nstitut. Cajus expo-
ba sunt: *Mancipatio*
am venditio: quod
m est civium: eaque res
non minus quinque
nanu, puberibus, &
n condicionis, qui li-
qui appellatur libri-
ium accipit, as tenens
eminem ex jure Qui-
: isque mihi emptus
libra. deinde ære per-
as dat ei, a quo man-
pretii loco. quæcum-
XII. tabularum aliter
itatem abalienari non
nius in Cive Roma-

Sulpicii successor,
urius optabat. epi-

ai præfuerat Sulpi-
. *Cassium sibi lega-*
præfecit, Sulpicium
inciam Sulpicii Ci-
, ut epist. 4. lib. 4.
.
Non enim omnes in
legionibus.
icio est] Maximum
abet: ut cum dici-
st: & epist. 3. lib. 3.
nosterque summo stu-
oris. Quæ si quis di-

versa judicat, accipiat *Est*, pro, *Vivit.* locum certe simillimum, qui hunc maxime confirmat, ostendemus. nam Philip. 8. ita dixit Cicero: *Negat se illi amicum esse debere: cum suo magno esset beneficio, venisse eum contra se.*

Judicio capitis] Judicium capitis illud est, quo damnatus vel civitatem, vel libertatem amittebat. nam vita non nisi perduellionis crimine adimi potuit. qua de re affatim diximus in libro nostro de Legibus.

Rebus salvis] Aut, repub. incolumi, ut epist. 1. lib. 4. *Utinam, Servi, salvis rebus colloqui potuissemus inter nos.* Et Acad. lib. 2. *Deli fuisse multos accepimus, salvis rebus illis, qui gallinas alere permultas quæstus caussa solerent.* Aut, *Rebus salvis*, nullo suo damno: est enim absolutus.

Quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit] Nonnulli veteres libri, *Quo modo acceperit, & quid.* alii, *Quando acceperit, quid.* Mihi omnino rectius videtur, *Cum acceperit, ecquid*, nam pro *Cum*, scribebant veteres, *Quom:* unde factum, *Quo modo.* eodemque errore ab *Ecquid*, fluxit, *Et quid.*

EPISTOLA XXXI.

Pag. 433. Æ*Quo animo vel vincam te*] Epist. 7. lib. 5. *Nulla re tam lætari soleo, quam meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mutuo respondetur; apud me plus officii residere facillime patior.*

Non fuisse necesse] Quia discessurus esses.

Propter res tuas ita contractas] Nam, si dispersa ac dissipata ejus negotia fuissent, indiguisset opera Sulpicii proconsulis, sed ea, cum discessum cogitaret, jam contraxerat.

Nec caput, nec pedes] Habeant. proverbium est. quæ enim coacta in unum sunt, carere capite & pedibus videntur.

Exaruisse] Defecisse, exstinctam esse. Ad Pætum epist. 18. lib. 9. *Ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset.* In Bruto: *Galbæ orationes exaruerunt, vix jam ut appareant.* Translatio ab

lib. 2. de Orator. disputat de ridiculis, æqualis Crassi C. Julius Strabo.

Pomponius noster] Atticus utriusque amicissimus. nam epist. 29. dixit Curius: *Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri.*

Suo jure] Quia, cum excellat facetiis, jure suo potest hanc sibi laudem vindicare, idque dicere, quod interdum dicit, & vere dicit, exaruisse veterem urbanitatem, nisi nos pauci gloriam illam breviter & acute dictorum, qua præter ceteros olim floruere Athenienses, retineamus.

Gloriam antiquam Atticam] Hæc verba non carent festivitate quadam: & velle Cicero videtur, dum loquitur de urbanitate, non inurbanus esse.

Gloriam antiquam Atticam] Magnifica verba sunt: nec tamen laudatur quidquam, præter sales. blanditur igitur Cicero, dum humilem rem extollit, Curio simul & Attico; qui salibus mire delectabantur. Fortasse etiam ipsa Attici verba refert. quod si ita est, hoc ipso jocatur: quasi Atticus gloriam antiquam Atticam in ridiculis poneret, & eam crederet per tres homines posse retineri. sales autem Attici omnibus præstabant: quamquam Cicero, ut assentaretur Pæto, Romanos præfert, epistola 15. lib. 7.

Ergo u[...] nos eis succedimus] Cum

Pag. 43[...]

Cytheri[...]
lib. 9. [...]
se civili [...]
Sulpicio[...]
Sine [...]
fuit. vi[...]
Volun[...]
men fu[...]
Constat[...]
nium h[...]
equitem[...]
Εὐτρ[...]
banitas[...]
epist. 2[...]
Philippi[...]
mum vo[...]
Salin[...]
Salinas [...]
sio. Inf[...]
busvis i[...]
autem [...]
lib. 31. [...]
Procur[...]
enim p[...]
fendere.[...]
Pag. 4[...]
provinci[...]
paullo p[...]
Cilician[...]

t, comicum Plautum, &
, eos ambos etiam ad jo-
m ceteris præstitisse. Cicero
valuerit, quis ignorat, qui
ros, quos is de patroni jo-
juos quidam ipsius putant
it? Non multo post hæc
s hoc genus veteres nostri
t. testis enim Cicero, qui
um ad Cornelium Nepo-
it: Nostri, cum omnia,
dicta essent, quæ facete,
acute locuti essemus, ea
appellari Dicteria volue-

sua venustate: etiam si
hoc Ciceronis est.
n urbe] Ita hebeti sunt
o, ut, quod invenustum
nustum tamen esse vi-

Quod Venere caret, ve-
nomen a Venere dedu-
Græcis Κυθήρεια nuncu-

Quinctilianus lib. 6. c. 3.
t, *venustum esse, quod cum*
dicatur.

Ambigua oratio: cum
versas eadem verba ac-
sunt: ut illud epist 20.
isse laudandum adolescen-
tollendum. Et lib. 2. de
m rogabo. Quod referri
pusillum testem, & ad
errogationem. Et illud
udio, *desiisse enim inter*
Et:
len Romanos vincere posse.
Superatio, vel exsupe-
ntentia supra veritatem
in suasione legis Mani-
gessit, quam ceteri lege-
vincias confecit, quam ce-
t. Et Virgilius:
nives anteirent, cursibus

uendi gratia, ut *Testu-*

α] Agnominatio: cum
utatio diversam signifi-
: ut pro *Tiberius Clau-*
ius Caldius Mero. Et l. 2.
deambulatum. Quia opus

fuit te? Immo vero, quid opus fuit te? Et
Philip. 13. *Cum in gremiis mimarum men-*
tum mentemque deponeres. Et Afranius
apud Gellium: *Qui non modo vinosus,*
sed virosus quoque sit. Et Terentius in
Andr. *Inceptio est amentium, haud aman-*
tium.

Παρὰ προσδοκίαν] Præter exspecta-
tionem: ut illud epist. ult. lib. 9. *An*
tu id melius, qui etiam in Philosophum ir-
riseris? cum ille, si quis quid quæreret,
dixisset, cœnam te quærere a mane dixeris?
ille baro te putabat esse quæsiturum, unum
cælum esset, an innumerabilia. Simile il-
lud lib. 2. de Orat. *Dic de L. Manlio. Vi-*
rum bonum, inquit, *egregiumque civem*
esse arbitror. Mire delectat Horatius
Sat. 1. lib. 2. cum dixisset:

— *Scæva vivacem crede nepoti*
Matrem: nil faciet sceleris pia dexte-
ra:

intulit:

Sed mala tollet anum vitiato melle cicu-
ta.

Similiter Cicero pro Scauro apud in-
terpretem Horatii Porphyrionem: *Li-*
bertus patronum non occidit, sed duobus di-
gitulis gulam oblisit. Hoc de genere sic
ait Cicero: *Natura nos delectat error no-*
ster: ex quo cum quasi decepti sumus ex-
spectatione, videmus. Et alio loco: *Ex his*
omnibus nihil magis videtur, quam quod est
præter exspectationem: cujus innumerabi-
lia sunt exempla.

Per Antonii personam] Legerem, *C.*
Iulii. Is enim libro secundo de oratore
loquitur de ridiculis. Nisi si quis lapsum
memoria Ciceronem dicat. quod vix
credibile videtur: salibus enim excel-
luisse non M. Antonium, sed C. Iu-
lium, optime noverat: nec ita multo
ante libros de Oratore composuerat, ut
personarum partes oblivisci deberet:
cum præsertim eos ipsos, quos in orato-
riis libris loquentes induxerat, omnes,
nullo errore, commemoret epist. 19.
lib. 13. ad Att.

Ἔντεχνα] Artificiosa, hoc verbum
complectitur ἀμφιβολίαν, ὑπερβολὴν,
παρήχησιν, παρὰ προσδοκίαν, & ce-
tera, quibus risus excitatur.

Sacramento contendas mea non esse]
Vel pecunia deposita litiges, ut probes
mea dicta non esse. Similiter Catullus

tes configebat tardus ce-
ilantes. Alii tamen, *Pin-*
naluerunt, contra Quin-
iam, qui *Pinnas* de avi-
ult. *Pennigero* etiam est
us libris. Lib. 5. de Fin.
cruciaretur non ferendis
agabat tamen vitam aucu-
; configebat tardus celeres,
ut apud Attium est; pen-
xtu corpori tegumenta fa-
iscebat Cicero, quod in-
ion, ut antea, in agendis
tuenda rep., sed in decla-
is exerceret.

xceperimus] Translatum
dixerat, *Concursum.* qui
ntes occupationes ita ex-
ne prosternatur; justam
bus concessam facultatem
discedendi.

tem & foro dicam, & cu-
m forum, & curiam: ne-
foro agam, neque senten-
dicam: quæ mihi antea
odus loquendi de Græco
s. epist. 8. lib. 8. ad At-
χαίρειν τῷ καλῷ *dicens,*
um. Plato in epistola ad
c in Critone, Euripides,

nostris amatoribus] Simi-
matorem tuum, epist. 15.

Cassius, qui postea Cæ-

Qui & ipse declamare
diente Cicerone: itaque
itur epist. 7. 14. 18. l. 9.
inum lib. 12. cap. 11.
nis utuntur auribus] Li-
io declamantes.

] Ad hæc nostra studia
idicium & doctrinam

politulo] Translatio ab
operibus, quæ limantur primum, dein-
de etiam poliuntur, ut magis placeant.

Interioribus] Reconditis, non vulga-
ribus. epist. 10. lib. 3. & in Bruto: *Erant*
in eo plurima littera, nec ea vulgares, sed
interiores quædam & recondita.

Meis] Quibus ego maxime delector;
amoribus & deliciis meis.

Verecundiorem me in loquendo facis]
Iocari Ciceronem non dubito: cum
ipse potius, eloquentia longe omnibus
antecellens, maximeque litteris inte-
rioribus instructus, verecundiores alios
in loquendo faceret.

Iudicatum] Deliberatum, constitu-
tum.

Patietur] Mihi optanti concedat.

Volet] Vel si ipse non optem.

Deponere illam personam] Caussas non
agere, nec in senatum venire. Supra:
Multam salutem & foro dicam, & curia.
Translatio ab histrionibus, qui varias
personas suscipiunt, & modo senem
agunt, modo juvenem, modo herum,
modo servum. epist. 3. lib. 5.

Iam] Cupiditatem indicat hæc par-
ticula personæ deponendæ.

Probavi] Vt histriones populo se pro-
bant, cum suas egregie partes agunt: ita
me ego Cæsari satis jam probavi; cum
& in senatum venerim, & caussas apud
eum egerim, ut pro Dejotaro, pro Liga-
rio.

Ac me totum in litteras abdere] Epi-
stola 20. lib. 9. *Litteris me involvo.*

Ne pluribus legerem] Quamquam ob-
scura sententia est, consensum tamen
omnium antiquorum librorum non vi-
deo, cur contemnam. *Perinvitus*, pro
Pluribus, placeret, si vel unius libri ve-
teris testimonio comprobaretur, aut si
mutatio quamminima fieret: quod in
conjecturis probare maxime soleo.
nam, quod ad sententiam attinet, recte
opponerentur, *Perinvitus legerem, Gra-*
tissimas fore.

[illegible]

M [illegible]

[illegible]

cum person [illegible]

& pronta [illegible]

[illegible]

cum arti [illegible]

[illegible]

trib narum [illegible]

nam malo [illegible]

P. Clodii devi [illegible]

[illegible] qua de [illegible]

[illegible]

.oque notavimus apud eundem
- *Vim Cæsaris, indolem Cœlii, sub-*
m Calidii, gravitatem Bruti, acu-
lpicii, acerbitatem Cassii, diligen-
ollionis, dignitatem Messallæ, san-
Calvi. Sed audiamus Vellejum
æ suæ libro. *Dum* (inquit) *in acie*
'ica Africaque de summa rerum
imicat, M. Cœlius, vir eloquio ani-
Curioni simillimus, sed in utroque
or, nec minus ingeniose nequam.
amen ei facultatis in accusando
quam in defendendo, Quincti-
ostendit lib. 6. cum ait M. Cœ-
quia melius objiceret crimina,
defenderet, bonam dextram,
a finistram appellari a Cicerone
n esse. idque confirmat ipse Ci-
s verbis in libro de claris orato-
Cœlii actionem & splendida, &
, & eadem in primis faceta, &
na commendabat oratio. graves e-
tiones aliquot fuerunt, acres accu-
s tres, eaque omnes ex reip. conten-
susceptæ: defensiones, etsi illa erant
meliora, quæ dixi, non contemnen-
en, saneque tolerabiles. Tres ejus
tiones, quas Cicero appellat, fue-
ima in C. Antonium de majesta-
ui consulatum cum Cicerone ges-
secunda in Sempronium Atrati-
e ambitu: & utramque significat
in oratione, qua eum defendit:
ut opinor, in C. Lælium; ut ex
tiliani verbis, quæ lib. 6. legun-
ihi videor posse conjicere. Scripsit
concionem de aquis, quam Fron-
lib. 2. de Aquæ ductibus nomi-
m fuisse non dubito contra aqua-
t tabernarios: nam ipse epist. 9.
, inquit, *cum tabernariis & a-*
pugnarem, veternus civitatem oc-
t.
res in eo minime cum ingenio
:endi. Iracundissimum appellat
a lib. 3. de ira. Quinctilianus ait:
s vir, cui & mens melior, & vita
contigisset. Cicero: *M. Cœlium*
mundum non arbitror; quacumque
exitu vel fortuna, vel mens fuit.
am & prodigum fuisse, ex his
i verbis intelligitur: *Cœlius, cum*
iis quidem servari posset; quippe
tis res familiaris, quam mens erat;
in prætura novarum tabularum auctor ex-
stitit. Eodem pertinent illa Quinctiliani lib. 1. *Etymologia habet aliquando usum necessarium, quoties interpretatione res, de qua quæritur, eget: ut cum M. Cœlius se esse hominem frugi vult probare, non quia abstinens sit, (nam id ne mentiri quidem poterat) sed quia utilis multis, id est fructuosus, unde sit dicta Frugalitas.* Impudicum & lascivum ostendit oratio Ciceronis. Saltandi artem diligenter didicit, ingenuis indecoram atque inhonestam. itaque reprehendit eam Scipio Æmilianus in oratione contra legem judiciariam Ti. Gracchi, cujus hæc verba lib. 3. Sat. recitat Macrobius: *Docentur præstigias inhonestas: cum cinædulis, & sambuca, psalterioque eunt in ludum histrionum: discunt cantare, quæ majores nostri ingenuis probro ducier voluerunt: eunt, inquam, in ludum saltatorium inter cinædos, virgines puerique ingenui. hæc cum mihi quisquam narrabat, non poteram animum inducere, ea liberos suos nobiles homines docere: sed, cum ductus sum in ludum saltatorium, plus medius fidius in eo ludo vidi pueris quinquaginta quingentis, in his unum, quo me reip. maxime misertum est, puerum bullatum, petitoris filium, non minorem annis duodecim, cum crotalis saltare, quam saltationem impudicus servulus honeste saltare non posset.* Idem in eodem libro sic: *Uno eodemque tempore tribus nobilissimis civibus, non modo studium saltandi, sed etiam, si diis placet, peritia, qua gloriarentur, fuit; Gabinio consulari, Ciceronis inimico; & M. Cœlio, noto inter turbas viro, quem Cicero defendit; & Licinio Crasso, Crassi ejus, qui apud Parthos exstinctus est, filio.* Inconstantis ingenii fuit. primum tribunus pleb. quo anno P. Clodius a Milone occisus est, optimatum partes defendit. qua de re sic Cicero in Bruto: *talis tribunus pleb. fuit, ut nemo contra civium perditorum popularem turbulentamque dementiam a senatu, & a bonorum caussa steterit constantius.* Mox, orta inter Cæsarem & Pompejum discordia, neutram in partem inclinare visus est. id significat Cicero epist. 15. lib. 2. *In repub.* (inquit) *non valde te jactas: districtus enim mihi videris esse, quod & bonus civis & bonus amicus es.*

Dein-

EPISTOLA I.

DEcedens] Unde? ab ipso Cicerone; quem in pro-
euntem prosecutus erat. sic
utem Appium in Ciliciam, sic
Cicero prosecutus est: ut e-
lib. 3. & epist. 6. lib. 13. ipse
oc iter significat, subjungens:
um venissem. *Decedere* autem
:r accipit Cœlius pro *discedere*,
lo. *Mei efficii est, meminisse,*
atione decedens mihi, ne pate-
mandaris. Usitatius tamen est
bratibus e provincia deceden-
:et privatis quoque accommo-
t in oratione pro Quinctio:
r Gallia Romam Navius.
pera paravi] Studiose paravi:
ledi, studium adhibui, ut pe-
qui sic omnia colligeret, atque
nentarium referret, ut verear,
eam sedulitatem nimis etiam
:m existimes. *Argutum* enim
iterdum vocabant, quod sum-
igentiam argueret. id cognosci-
pist. 5. lib. 6. ad Attic. *Velim,*
bvias mihi litteras quam argutis-
omnibus rebus crebro mittas. Et
: Divin. *Argutissima exta, quæ*
significant. Libro autem 3. de
:uli nimis arguti, quod arguant,
loquantur quemadmodum animo
nus. Manus minus arguta, lib. 3.
ıre, quasi minus actuosa, quæ
equi digitis, neque verba expri-
eatur.
41. *Curiosius*] *Curiosi* sunt, quo-
ia, &, ut Cœliano more lo-
arguta sedulitas est, ut vel mi-
tque curent.
:or] *Deprecari* interdum est,
ut aliquid habeamus, ut *pa-*
cari, epist. 24. lib. 12. &,
na fratris deprecantur, epist. 7.
terdum contra, ne habeamus,
ari exsilium, pœnam, & simi-
d Ciceroni & aliis frequentis-
:.
vi] Mihi a te legatum. Est
elegare, non, simpliciter ali-
:ui mandare, sed id mandare,
qui mandat, facere ipse de-
bebat. hoc significant loca Ciceronis a me diligenter observata. in oratione pro Domo, *Delegavi*, inquit, *amico locupletiori.* Et epist. 3. lib. 12. ad Att. *Delegationem a mancipe.* Et ibidem, epist. 13. *Balbi regia condicio delegandi.* Et lib. 2. de Orat. *quæ nunc ad me delegare vis, ea semper in te eximia & præstantia fuerunt.*

Tuæ memoriæ dare operam] Ea tractare, quæ tui me oblivisci non sinant. amici enim caussa, qui aliquid agit, ejus memoriæ operam dat.

Edicta] Consulum & prætorum.

Fabulæ] In scena recitatæ. In Bruto: *Docuit primus fabulam Livius.*

Quod exemplum] *Exemplum* est imago rei. vocat igitur *exemplum* commentarium rerum urbanarum, quod in eo quasi quædam civitatis imago esset.

Molestiam exhibeam] Sic epist. 20. lib. 12. *Noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere.*

Minus commode] Minus apte, non ut oportet. sic lib. 1. de Oratore: *Oratio commode scripta.*

Existimatio] Opinio: ut in oratione pro Cœlio: *Nam, quod de pietate dixistis, est quidem ista nostra existimatio, sed judicium certe parentis. quid nos opinemur, audiemus ex juratis: quid parentes sentiant, lacrumæ matris, squalor patris luctusque declarat.*

Vt nunc est] Pro, quomodo nunc se res habet. ita locutus est ad Atticum, epist. 4. lib. 7. & ad eundem epist. 28. lib. 12. Similiter ad eundem epist. 2. lib. 13. *Quo modo nunc est.* Et Acad. 4. *Vt quidem se nunc caussa habet.* Terentius autem in Heaut. *Vt diei tempus est.*

De comitiis transpadanorum] Vt quattuorviri, qui summus erat in municipiis magistratus, crearentur. In Gallia transpadana, Cæsaris provinciæ parte, Latinæ coloniæ erant omnes, jure Latii (ut Pedianus docet) lege Pompeja accepto. Cæsar iis jam ante, quam ædilis esset, civitatem dari voluit: de quo Suetonius his verbis: *Colonias Latinas, de petenda civitate agitantes, adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob id ipsum retinuissent.* Hoc autem

de re Sigonius egregie lib. 3. de antiquo jure Italiæ.

Cumarum tenus] Cumas usque pervenerunt, ultra progessi non sunt. ultra Cumas nihil de transpadanorum comitiis auditum est.

Pag. 442. *Auditionem accepi*] Durior & horridior interdum Cœlius est in explicanda sententia. quis enim sic loquatur, *Ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi*, pro, nihil prorsus audivi? fortasse hoc illud est, cur in eo sordes verborum Tacitus appellet, & subjungat, *Amarior Cælius*: & Quinctilianus asperitatem ei tribuat in dicendo.

Marcellus] Consul cum Sulpicio. jam erumpebat inter Cæsarem & Pompejum discordia, sero nimis opes Cæsaris timente Pompejo: qui proximo anno consul tertium pugnaverat, ut absens Cæsar consulatum petere posset; contra quam legibus cautum erat. epist. 6. lib. 6. & ad Attic. epist. 1. lib. 7. & epist. 3. lib. 8.

De successione Galliarum] Ut Cæsari ante legitimum diem succederetur. erat enim hic octavus Cæsaris annus in administratione Galliarum, imperio decem annorum ei concesso; quinquennio uno lege Vatinia, ipso Cæsare cum Bibulo consulatum gerente; altero lege Trebonia, Pompeio & Crasso coss.

cum eo decem
& epist. 6. lib.
Aliud sentire
ne Pompeji,
lib. 4. ad Attic
trem: *Velit, no*
Perscribas]
ro: rescripsit
lus in aliis, nisi
fatus sum: qu
scribenda sunt.
egregium esse Po
providenda sunt
consilio paratum.
Susurrationes
nam, si quid
nes non essent,
nes sunt, sed
Paullo post: *H*
rantur.
Apud Bellov
anno bellum C
bel. Gal.
Neque hæc inc
quæ sunt incert
narrantur inter
rem animatos.
nes dumtaxat ve
Vulgo jactant
dissipatus rumo
ctari dicuntur.
vulgo jactat

mquam Pompejus, qui Cæsaris o-
auxerat, easdem sero timens, de re-
ndo ex Galliis Cæsare cum optima-
s cœperat cogitare.

At Domitius] L. Domitius Aheno-
ous, consularis, acerrimus Cæsa-
dversarius. In prætura conatus est,
consul Cæsar egerat, infirmare.
d cum obtinere nequivisset, bien-
post consularis candidatus palam
atus est, consulem se effecturum,
d prætor non potuisset, ademptu-
que ei exercitus. quo metu Cæsar
ram dedit, ac perfecit, ut, detru-
di Domitii caussa, Pompejus &
ssus consulatum peterent. Sueto-
s.

lanus ad os apposuit] Eorum more,
secreto aliquid narrant. Subaudien-
videtur, *quam hæc libenter nar-*

ubrostrani] Infimi ordinis homines,
Rostris versari soliti. Livius humil-
am plebem, forensem factionem,
rbam vocat lib. 9.

Q. Pompejo] Rufo, Sullæ dicta-
s ex filia nepote, P. Clodii fami-
ssimo. tribunus pl. anno proximo
T. Munatio Planco & C. Sallustio
gis, inimicissimas de Milone, ob
dii necem, conciones habuerat,
roni etiam, quod Milonem de-
leret, invidiam concitarat. da-
tus est ipse primum, deinde Plan-
quod eorum concionibus incensa
s, Clodii corpore in curiam illato,
m ipsam cremasset: quo igne Por-
quoque basilica flagravit: ex quo
modo Sex. Clodium ejus aucto-
seditionis, verum & multos ex
one Clodiana, præcipue vero Q.
npejum, & T. Plancum lege Pom-
Magni de vi condemnatos esse, Dio
anusque declarant. Illud quasi ἐν
ἔργῳ addam, Latinam Dionis ver-
em emendandam, in qua Pompe-
ic Sullæ sororis filius vocatur: cum
rit Dio, Σύλλου θυγατριδοῦς, id
ullæ ex filia nepos. idque Pedia-
, & epitome Liviana lib. 77. con-
at. pater ejus, Q. Pompeji Rufi,
æ in consulatu collegæ, filius in
ione a tribuno pl. P. Sulpicio exci-
, occisus est.

Pag. 444. *Baulis*] Ubi Romanis ex-
sulibus per leges licebat esse, hoc enim
jus, teste Polybio, fœderatæ civitates
habebant; in quibus fuisse Banli viden-
tur, cum ab eo Neapolis, Præneste,
Tibur, propinqua Baulis opida, nomi-
nentur.

Embaneticam facere] Ἐμβαίνειν est
navem conscendere: Ex quo, *Emba-
neticam facere*, pro conscendendi ar-
tem exercere. maritima fortasse mer-
catura victum sibi Pompejus exsul com-
parabat, ad inopiam redactus, ut ex
eo, quod sequitur, liquet, *Ut ego mi-
sererer ejus esuriei*. Sunt, qui malint,
Embaticam: ut maritimum Pompeji la-
trocinium significetur: ἀπὸ τοῦ ἐμβαί-
νειν· unde ἐμβάτης, sicut ἐπιβάτης, &
ἀναβάτης· & inde ἐμβατικὸς potius,
quam ἐμβανετικός. Turnebus legebat,
Epineticam, a verbo πεινῆν, quod est
esurire: ut Q. Pompejum dicat esurien-
di artem facere.

Ut ego misererer ejus esuriei] Ita mi-
sertus est, ut eum in judicio adversus
Corneliam, ejus matrem, defenderit:
quod eo laudabilius fuit, quia Q. Pom-
pejus, hoc ipso Cœlio accusante dam-
natus, exsulabat. Vide Valerium Maxim.
lib 4. cap. 2.

Hoc mendacio ut defungeremur] Pro,
Defungereris. amoris enim caussa, quod
unius Ciceronis erat, sibi quoque com-
municat, ex vetere proverbio, *Ami-
corum omnia communia*. Defungitur au-
tem is, qui evadit, & periculo libera-
tur. Pro Roscio Amerino, pro Sextio:
& Virgil. lib. 6.

O tandem magnis pelagi defuncte periclis.
Optavi, igitur, ut defungeremur, ut
tuti jam essemus ab omnibus si quæ tibi
impenderent pericula: ut hoc menda-
cium finis & quasi defunctio esset om-
nium periculorum.

Pag. 445. *Plancus tuus*] Ingenio
Cœlius fuit ad jocandum proclivi: quod
& Quinctilianus animadvertit in ejus
orationibus, & omnes, quæ nunc le-
guntur, ab eo scriptæ ad Ciceronem
epistolæ demonstrant. *Tuus*, hic dixit,
cum ironia: quod Plancus Bursa Cice-
ronis esset inimicissimus, nec injuria,
quod eo accusante (ut Dio tradidit) de
vi condemnatus esset. Vel, *Tuus*, quod

Ciceronem, in quem inveheretur, delegerat. operæ pretium est legere, quæ de eo ad Marium scripserit, epist. 2. l. 7. & epist. 10. lib. 9. & Philippica 13. frater fuit L. Planci oratoris, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, & ipsius ad Ciceronem, lib. 10. Pedianus in argumento Milonianæ.

Ravenna] Vmbrorum colonia fuit, Strabone teste lib. 5. in Gallia cispadana, quæ Cæsaris provinciæ pars fuit; extra Italiæ terminos. nam Galliæ provinciæ initium ad superum mare Ravenna fuit, ad inferum Luca, ipsa quoque colonia, ut ostendit Vellejus. Vt igitur Q. Pompejo Baulis, in fœderata civitate, sic Planco Ravennæ, quæ colonia Latina fuit, non civium Romanorum, esse licuit. Latinæ enim coloniæ suis legibus, iisdem scilicet, quibus vetus Latium, Romanæ vero Romanis utebantur.

Congiario] Munere. nam, quia congii mensura muneri populo primis temporibus datum est, hinc ad omnia munera, etiam pecuniaria, *Congiarii* nomen transiit. Quod Ciceronis, Suetonii, Plinii, aliorum exempla significant.

A Cæsare] Quod L. Planci frater es-

Romanam antecellere, quod ex tripli- ci genere, regio, optimatum, popu- lari, temperata, nullam neque domesticæ justitiæ, neque bellicæ ... desideraret: cum in singulis generi- aliquid inesset vitiosum, quod ... civitatibus afferre posset: confusa ... tem omnibus, perfectum quiddam ... sisteret, quo reipub. salus & ... mitas conservaretur. Appellat eos, de optimo civitatis statu, in primo de le- gibus: de optima republ. in ... Scripsit eos ab exsulio ... Appium & Domitium coss. in ... epist. 9. lib. 1. ubi sua scripta comme- morat, nullam omnino de his li- mentionem facit: puto, quod ... ti non essent: institutos enim ... videtur indicare epist. 5. lib. 1. ad fratrem. Horum librorum fragmenta quasi tabulas naufragio disjectas col- git diligentissime, natus ad illustran- dam antiquitatem, omnique ... ingenii ac probitatis laude cum ... tiquitate conferendus, merito ... sua virtute, & singulari erga me ... carissimus, Carolus Sigonius: ... etiam industriæ atque doctrinæ ... solum argumenta cujusque de rep. lib. sed etiam obscurorum ...

pror Hortensii oratoris. ego nihil affirmo.

Pronunciatum est] Latis sententiis, pronunciabat ex lege prætor, quod judicium major pars judicasset. majore sententiarum numero vel absolvebatur, vel condemnabatur reus: si par erat, nihilominus absolvebatur: quod ario docet pro Cluentio. ex pronunciatione igitur prætoris, absolutum sententiis omnibus Messallam, cognitum est.

Ordinibus] Aurelia lege, quam Hortensio & Metello coss. tulit L. Aurelius Cotta prætor, tres ordines judicare ceperunt, senatores, equites, tribuni ærarii: cum equites antea lege Cornelia L. Sullæ per annos decem turpiter judicassent. Pedianus, & in nostro de Romanis legibus libro copiose.

Vide modo inquis] Dum nimis amat brevitatem Cœlius, obscurat pe sententias: quod in Thucydide tium Cicero notavit. videtur tamen agere dicentem Ciceronem: *Vide modo, Cæli: non de Messalla bene homines existimant? non ejus patet innocentia?* Respondet Cœlius: *Non mehercule, &c.*

Validissime] Pro, *Valdissime*. nam, *Valde* fit a *Valide*. Vnicum adhuc invenimus exemplum, quod recitat Capitolinus ex divi Hadriani orationum 12. *vobis* (inquit) *P. C. peto & impetravi valdissime cupio, ut proxime imaginem Augusti argenteum potius clupeum, ut Augusto, ponatis.*

Ad dolendum] Vt ejus vicem dolerem, eique dolorem meum vultu & verbis declararem: quod officium amicitia postulat.

Captus] Vt iis, qui capiuntur, itidem mihi, rei novitate, & hujusce inexpectato judicii eventu, perculsus perculsusque animus est. prorsus me stupor oppressit.

Corripuerunt] Reprehenderunt. sic Curtius epist. 9.

Pag. 447. *Relictus lege Licinia*] De ambitu absolutus, cui pœnam irrogabat Licinia lex.

Majore periculo] Elapsus enim priore judicio non sua innocentia, sed judicum sordibus, accusabitur de corruptis judiciis, majore periculo, quam de ambitu. damnatum ostendit epistola quarta.

Postridie ejus absolutionis] *Postridie ejus diei*, dixit Sulpicius epist. 12. lib. 4. & Cæsar lib. 1. bel. Gal. *Postridie ludos*, Cicero ad Atticum: *Postridue*, pro Postridie, Plautus: *Postridie*, simpliciter Cicero.

Theatrum Curionis] Non erit hujus theatri, quod in funebri patris munere Curio dedit, injucunda cognitio. sic enim a Plinio describitur lib. 36. c. 15. *Theatra duo juxta fecit amplissima, e ligno, cardinum singulorum, versatili suspensa libramento: in quibus utrisque, antemeridiano ludorum spectaculo edito, inter sese aversis, ne invicem obstreperent scenæ, & repente circumactis, ut contra starent, postremo jam die descendentibus tabulis, & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat.*

Hortensius] Quo defendente impunitatem Messalla erat assecutus. avunculum ejus fuisse, & Valerius ostendit lib. 5. cap. 9. & Plutarchus in Sulla.

Vt suum gaudium gauderemus] Vt sua lætitia lætaremur. sic & *Saltare saltationem*, in oratione Scipionis Æmiliani contra Ti. Gracchum, apud Macrobium lib. 3. Sat. & *Dolere dolorem*, & similia.

Hic tibi] Pro, *Tunc*. nam *Tibi*, ornamenti caussa positum, ut epist. 2. lib. 9.

Tonitruum] Cum e strepitu, fremitu, clamore quiddam tonitrui simile fieret.

Rudentum] Rudere, asinorum more, homines solent, cum aliquem contumelioso ludibrio vexant.

Sibilus] Cum & ruderent simul, & exsibilasent Hortensium. fortasse autem, *Rudentum sibilus*, ideo conjunxit Cœlius, quod illud Pacuvii memoria teneret, *Rudentisibilus*, notatum a Varrone lib. 4. de lingua Lat. antiquitatem enim paullo etiam magis, quam decuit, imitari Cœlio placuit: quod a Tacito & Quinctiliano reprehensum videmus.

Intactus a sibilo] Ingredientes in theatrum

nas mittendo. epist. 1.

Resederunt] Quieverunt, sedati sunt. *Timor animi resedit*, in Tusculana 3.

Consilio] Quod adversari suis consiliis alterum consulem Sulpicium cum intelligeret, exitum rei desperaret. ait enim in Julio Suetonius: *Summa ope Marcello restitit, partim per Ser. Sulpicium, alterum consulem, partim per intercessores tribunos.* Et Epitome Liviana lib. 107. *Contentiones inter consules de successore C. Cæsare mittendo.* Hirtius autem lib. 8. de bello Gallico: *Cum de Cæsaris provinciis Marcellus ad senatum retulisset, senatus eum discessionem facientem frequens reliquit.* Cicero etiam epist. 1. 2. 3. lib. 4. *ait eum defensorem pacis in consulatu fuisse.*

Incertissima est existimatio] Prorsus ignoratur, qui consules futuri sint.

Ego] Petebat hoc anno Cœlius, & obtinuit ædilitatem.

Nobilem] C. Hirrum, qui nondum ædilicius auguratum cum Cicerone consulari petere ausus erat.

Nobilem agentem] Non vere nobilem, sed qui se nobilem fingeret.

M. Octavius] Qui cum Cœlio ædilis curulis videtur creatus. epist. 21. lib. 5. ad Att.

Cn. F.] Patris nomen addit, ut eum Cicero agnoscat. ex quo patet de eo dici, non de Hirro, *Nobilem agentem*.

ad eundem.

Syngrapham
geretur a Sitti
litatis impensa
4. 8. 9.

Commendo]

E p i

EST ne]
Cœlius i
rum principii
aliquid omni
quit: non id p
ti promiseran
ut crebro litte

Vici] Quasi
cum Cœlius
firmaret. Ci

Delectem ot
quod vacui te
de traducam
vit, ut occu
de quibus eti

Vacanti]
rem a negotiis,
cero in epist.

Id otii tempo
tiosus eram.

Pag. 449.
soli, sed uni
solitudo vide

Et qui, qu

sque quæram. Plus autem est *Curat*, *Facit*, aut *caussa est:* quasi dicat: ic petitione ita multa agit inepte, ulte, ut curare de industria videa- ut ego tecum sim, quo illum ride- ssimus.

gurarur] Augur Cicero fieri no- inte exsulium suum: reversus in im, ne calamitas dignitatem ejus isse videretur, studuit quam or- sima senatus populique Romani judicia intercedere: quod ipse ad nem scribit epist. 4. lib. 15. Augur n in locum P. Crassi, Marci filii, rthis interfecti, creatus est Plutar- teste: nominatus, de more, a ius auguribus, Pompejo Magno & ortensio oratore. Philippica 2. & uro. qui fuit annus urbis DCC. Do- & Messalla coss.

im mea] Nam mea quidem caussa minus cupio, quam tua, quia, si s fiam, forsitan cum locupletiore am, id est, cum aliquo fiam, qui iis Hirrum superet: quod e re mea erit. opibus enim certandum erit mptu ludorum. Ædiles cur. ludos nt magnificentissimos. lib. 2. Off. o Murena, & Valerius Max.

c] Ut ille repulsam ferat.

i tanti] Tanti ne, dices, hoc est, cciderit, propterea nobis tota vita deesse non possit? mehercule tanti ita enim multa, quæ merito ri- tur, quotidie committit, ut inde s perpetuam ridendi materiam ca- liceat.

rum odia, quæ Hirrum premunt] Si set, *Ea odia*, usitate dixisset: cum dixerit, *Eorum*, Latini sermonis , *Qui*, postulat potius quam, *Quæ*. est hoc Cœlianum dicendi genus, plane durum & asperum, nota- etiam, ut jam ostendimus, a ctiliano & Tacito. Eandem solœ- i speciem agnosco in epistola se- ti, cum dixit: *In evitandis his iu, qui se intenderant adversarios in tribunatum.* Quo in loco postula- sus Latinæ linguæ, *In evitandis consiliis.* Verum, qui ea legerit, de Cœlii eloquentia, ante hujus interpretationem, ex antiquorum nonio præfati sumus, accuratam a Cœlio dictionem valde non exspecta- bit.

Sublevat] Licet Octavius gratia non valeat, non ideo tamen fit, ut ea, quæ Hirrum premunt, odia minuantur. o- ptabile solet esse, ut competitorem non gratiosum habeamus, quo facilius ad nos populi studium inclinet. hoc Hirro contigit, ut inops ab amicis & existi- matione sit Octavius: nec tamen ideo, quæ Hirrum premunt, odia levantur.

Ad Philotimi liberti] T. Annius Mi- lo, quo tribuno pl. præter ceteros ad- juvante in patria ab exsulio Cicero re- dierat, anno proximo de vi reus ob ne- cem Pub. Clodii, cum legis pœnam, id est exsulium, bonorumque omnium publicationem timeret, cepit hoc, au- ctore in primis Cicerone, consilium, ut, si judicio damnaretur, quam da- mnationem publicatio bonorum seque- batur, ejus bona Philotimus, Teren- tiæ Ciceronis libertus, in auctione e- meret, ea condicione, ut si quando ipse recuperandi facultatem nactus es- set, Philotimus restitueret, ipsique Philotimo tantum pro fide ac sedulita- te, quasi mercedis loco Milo persolve- ret, quantum Cicero æstimasset. quod Cœlius a se curatum scribit, Ciceronis, opinor, litteris rogatus, ex itinere mis- sis. nam Brundisii cum esset, hac ipsa de re sic ad Atticum scripsit epistola 8. lib. 5. *Romæ acceperam litteras, Milo- nem meum queri per litteras injuriam meam, quod Philotimus socius esset in bo- nis suis. id ego ita fieri volui, de C. Duro- nii sententia, quem amicissimum Miloni perspexeram.* Et paullo post: *Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihique ille re- ceperat, ne sit invito Milone in bonis.* Nunc ad Cœlii verba veniamus.

Liberti] Terentiæ Ciceronis uxoris epist. 4. & 5. lib. 6. ad Attic. & ali- bi.

Pag. 450. *Officium*] In conservandis Milonis bonis magna fide ac sedulita- te.

Bona Milonis] Ut Miloni restitueren- tur; quod & ad Atticum antea, ut o- stendi, & (opinor) ad Cœlium scripse- rat.

Dedimus operam] Tum, ut Ciceroni obsequeretur, id per litteras roganti;

retulissem.

Miloni absenti] Massiliæ exsulabat. Pedianus, Dio, & alii.

Ejusque necessariis] Ad quos Milo scripserat, ut a Philotimo sua bona redimerent. vide epist. 8. lib. 5. ad Attic. ex qua epistola satis constat, ipsum etiam Ciceronem partem Milonis bonorum, emptam in auctione, possedisse: de qua parte recuperanda non videtur Milo laborasse, vel amicitiæ caussa, vel quod pecuniis, ut arbitror, non abundaret.

Æstimatio tua] Æstimaverat Cicero, quantum Philotimo, pro ejus fide ac sedulitate Milo daret: idque ipse Philotimo promiserat: itaque sic ad Atticum scribit: *Statuas, ut ex fide, fama, reque mea videbitur.* quo in loco vide quæ diximus in Commentario.

Aliquod σύνταγμα] Si Latine vertas, proprie *σύνταγμα compositio* est, a *συντάττω.* liber significatur accurate scriptus. nam *ὑπόμνημα*, Latine *commentarius*, ex tempore & sine studio conficitur. epist. 44. lib. 12. ad Attic. *Ego hic duo magna συντάγματα absolvi.* quo loco duos Academicos, & quinque de Finibus libros indicat. Et Simplicius ἐν τῷ α. τῶ φυσικῶ, ἀκροαματικὰ, καὶ συνταγματικὰ, ait esse σπουδαιότερα.

Homini non inepto] Cum joco dixit: quasi qui aliena industria sui nominis famam quærat, non ineptus omnino

alidius in defensione sua fuit diser-
us , in accusatione satis frigidus.
qui legant , *A Galliis duabus :*
Claudium putent ab ulteriore &
re Gallia accusatum , in quo pri-
discedunt & a Mediceo , & plane
is omnibus libris , in quibus est ,
s , non *Duabus :* deinde nulla ni-
historia. nam si accusatur a pro-
, certe repetundarum. utrique
Galliæ præfuerit, necesse est, quod
prodidit. nec omnino cuiquam ,
C. Cæsarem , administrationem
ue Galliæ mandatam existi-

latum] Reum factum. epist. 6.

pulsa] Post repulsam consulatus.
enim Calidius fuerat Lentulo &
o coss. oratio demonstrat in se-
ibita post reditum.
latum] Fortasse de ambitu : si-
n post repulsam postulatus est.
bellam] Corneliæ gentis , patri-
ui postea gener fuit Ciceronis.
vit Appium de ambitu epist. 6.
virum] xv. viri custodiebant li-
byllinos , a Cumæa Sibylla, Pri-
nante , Romam allatos. *fatales*
ntur , quod fata , id est immu-
n Jovis voluntatem , prædice-
d eos , quasi ad Oraculum , xv.
ibant , cum dii immortales pu-
onsulendi essent. historiam Gel-
b. I. cap. 9. ex antiquis annali-
posuit. Dio lib. 39. Sacerdotes
at custodes horum versuum , Ci-
terpres , lib. I. de Divin. Quo
decemviri , non *quindecimviri* ,
ntur. sed veritatem aperit di-
. nam superioribus temporibus
iri Sibyllinos libros custodie-
Ciceronis ætate , atque etiam
quod secula quindecimviri. quod
. Poetæ in Grypho versibus con-

que trifatidica nomen commune
Sibylla ,
arum tergemini fatalia carmina li-
bri ,
os terquinorum servat cultura viro-
rum.

ius *fatales libros* vocat.
li Crurii] Hic est opinor, L. Len-
tulus Cruscellus , qui anno sequenti consul designatus est. potuit enim & *Crus* & *Cruscellus* indifferenter nominari.

Pag. 452. *Descenderat*] In campum Martium , ubi comitia creandis sacerdotibus lege Atia fiebant : cum eam potestatem T. Atius Labienus a collegis ad populum transtulisset. qua tota de re diximus in libro de Legibus.

Nostri equites] Quorum studia Cœlius amicissimo suo Dolabellæ adjunxit. *Nostri* autem , quia Cœlius & Cicero equestri loco nati , id est parentibus , qui supra equestris ordinis gradum , id est ad Senatoriam dignitatem , numquam adscendissent.

Tribunum pl. designatum] Ergo comitia tribunicia ante prætoria & ædilicia fiebant ; quæ nondum esse facta , paullo post manifestum est. ante consules etiam designabantur tribuni pl. quod epistola prima ad Atticum testatur : primique omnium magistratum inibant IV. id. Dec. cum reliqui omnes magistratus Kal. Jan.

Condemnatum] De ambitu , quod tribunatum pl. largitione consecutus esset.

Magnum metum] Quod inquieto esset ingenio , & ab eloquentia paratus. Cœlius tamen , eum propter amicitiam excusans , ait : *Qui eum facilitatemque ejus non norunt.*

Ut se fert ipse] Ut se ostendit , ut videtur.

Bonos & senatum] Quos primo tribunus pl. defendit : mox ad Cæsaris partes transiit , corruptus , Appiano teste, amplius ∞ D talentis. epist. 6.

Ut nunc est] Sic Cicero, ad Atticum : *Si manebunt ; &, ut nunc est , mansura videntur.*

Hoc scaturit] Quasi ebullit hanc rem , ut Servii locum obtineat. proprie *solum scatere fontibus* dicitur : sed cum accusandi casu veteres interdum usi sunt. Plautus in Per. *Id tuus scatet animus.* Lucretius & cum genitivo usus est l. 5. *Terra scatet ferarum.* Similiter lib. 5. de Fin. Cicero : *Dixerit hoc quidem Epicurus , semper beatum esse sapientem : quod quidem solet ebullire nonnumquam.*

Initium & caussa] Ideo tribunatum pl. pe-

pl. petit, ut contra Cæsarem agat,
quo contemptus est: cum antea trib
natum minime cogitaverit. quod C
cero significat epist. 6. lib. 2. in eo l
co, *Cum te tribunum pl. isto anno fore n*
putarem.

Infimorum hominum] Plebem sibi t
bunosque pleb. Cæsar adjunxit, qu
intelligeret optimates cum Pomp
sentire. epist. 14. *In hac discordi*
inquit, *video Cn. Pompejum, senatu*
quique res judicant, secum habiturum;
Cæsarem omnes, qui cum timore,
mala spe vivant, accessuros. Quamqu
non infimos tantum homines, ver
etiam sequentis anni consulem L. A
milium Paullum magna pecuniæ vi, c
basilicam Æmiliam exstruxit, ad su
caussam traduxit.

Valde] Cum dixerit *non mediocrit*
cur subjungit, *Valde?* fortasse, ut n
gis augeat: ut cum dicebant, *vehem*
ter etiam, atque etiam.

Contempsit] Majore impensa, Cur
ne tribuno pleb. cum eum quoque n
nime cum infimis conferendum
posset adjungere.

Perquam venuste cecidisse] Omnes li
veteres, etiam Mediceus, *Cecinisse*, u

ieum est, ut statim post eos crearen-
:, id est ante consules, & reliquos
agistratus.

Nulla sunt] Quia candidati, ante-
am sua comitia fierent, aliorum quo-
e magistratuum comitiis prensabant,
populi voluntatem elicerent; qua
rspecta, vel confirmarentur in spe,
l, si quid esse adversum intelligerent,
qua ratione mederentur: propterea
mitiis tribuniciis, qui candidati con-
lares erant, prensarunt Galba, Anto-
us, Cornificius: quod in epistola ad
ticum prima scriptum est. Sic igitur
Cœlius Hirrusque cum ædilitatem
rulem peterent, ædilium pl. tamen
mitiis prensarunt.

Cœlium Vicinianum] Adoptatum in
œliam gentem; cum ex Vicinia na-
s esset. Verum, ne celem quod sen-
, *Licinianum*, una tantum littera
mutata, potius quam *Vicinianum*,
endum existimo, adductus in hanc
ationem primum hoc argumento,
od hic, qui de dictatore Pompejo
itavit, varie nominatur, *Lucilius*
atarcho, *Vicinianus* ab Hirtio lib. 4.
bello Alexandrino, *Crassus Junia-*
ab ipso Cicerone epist. 8. lib. 3. ad
r. & in Sigonii vetere libro *Mem-*
rum, non *Vicinianum*, legi video:
sa varietas mendi suspicionem af-
: deinde quod cum *Crassus Junia-*
Cicerone appelletur, & *Crassus*
niæ gentis cognomen fuerit, licet
ligere, vel eum ex Licinia gente,
Liciniam adoptatum, unde Crassi
omen acceperit. In Liciniam, qui
t? cum Cœlius appelletur: non
duarum familiarum nomina si-
ponuntur. ergo ex Licinia in Cœ-
: ut fiat *Cœlius Licinianus Crassus*,
re cognomine conservato: ut Sci-
is cognomen retinuit is, qui Ma-
Pompeji socer una cum eo consu-
m gessit; cum tamen, a Q. Cæci-
Metello Pio, ut Dio scripsit, ado-
tus, ab adoptivo patre prænomen,
men, cognomen sumpsisset. itaque
S. C. quod Cœlius epist. 8. Cice-
misit, *Q. Cæcilius Metellus Pius Sci-*
ocatur. & M. Lucullus, Lucii Lu-
li, qui de Mithridate ac Tigrane
amphavit, frater consobrinus, qui
consul fuit cum C. Cassio Varo, cum
ex Liciniis in Terentios transisset, ve-
tere cognomine Lucullus, novo autem
Varro nuncupatus est. Sed, ut novo
prænomine semper, vetere abjecto,
sic vetere cognomine non illi quidem
semper, sed frequentius, quam novo,
utebantur. exemplo sunt, ne alios
quæramus, ii duo, quos proxime no-
minavimus: quorum alterum semper
Lucullum, numquam Varronem, al-
terum sæpissime Scipionem unico co-
gnomine, interdum gemino Metellum
Scipionem, numquam Metellum sim-
pliciter vocatum meminimus. Acce-
dit ratio temporum, ut idem esse vi-
deatur, qui nunc ædilitatem cum Hir-
ro petit, & qui tribunus pl. cum eo-
dem designatus est, in ea ad Quinctum
epistola. Ergo & hic, *Cœlium Licinia-*
num, non *Vicinianum*, & in episto-
la ad Quinctum, *Crassum Licinianum*,
non *Junianum*, rectius legi credide-
rim. æquis tamen judicibus tum hoc,
tum omnia, quæ a nostra proficiscun-
tur industria, libenter committimus.
Cum hæc scripsissem, ostendit mihi
vir eruditissimus Fulvius Ursinus num-
mum argenteum, in quo mentio fit
Cœlii Viciniani: alterum, in quo P.
Crassi Juniani. fortasse potest hic esse
P. Cœlius Crassus Junianus, qui ex
Junia Crassorum gente adoptionis jure
transierit in Cœliam.

Pag. 454. *Promulgatio de dictatore*]
Domitio & Appio coss. cum magnis
candidatorum consularium contentio-
nibus extracta in annum sequentem
comitia essent, desperata propemo-
dum concordiæ spe, ortus est de dicta-
tore sermo: quod unicum difficillimis
reip. temporibus remedium majores
invenerant. nec dubium, quin Pom-
pejus crearetur, honoribus & rerum
gestarum gloria clarissimus. de quo sic
epist. 8. lib. 3. ad fratrem: *Res prola-*
ta: ad interregnum comitia adducta: ru-
mor dictatoris injucundus bonis. Pompejus
plane se negat velle. antea ipse mihi non
negabat. velit, nolit, scire difficile est.
Dictaturam tamen ab eo recusatam,
Dio significat lib. 40. Appianus eum,
suo more dissimulantem, verbis qui-
dem dictaturam recusasse, reipsa cupis-

 se,

ſe, lib. 2. de bellis civ. narrat. i
Plutarchus.

Subito dejecit] Subaudiendum
litate: ut in oratione pro Muren
tura dejectos: & in Verrem, *Si*
litate dejeciſſet. Hoc enim dicit
lium Licinianum, cum petere
ſet, revocata legis ab eo de di
promulgatæ memoria, ſtatim æ
dejecit.

Inſecuta eſt] Numquam ita
loqueretur. quid enim hoc eſt?
gatio de dictatore dejectum magno
inſecuta eſt. cum hoc ſignificet: pr
populus ei petenti vulgo negavit
de magni clamores in eundem co
ti. Et ſane, cum hic Cœlius, q
cilius in Plutarchi Pompejo me
ut puto, nominatur, rogation
dictatura Pompejo mandanda fe
naretur, incurrit in odium civitati
longe abfuit, quin magiſtratu ſe
re coactus ſit. Plutarchus.

Non faciendum] Alii, *Ad*
ciendum: eadem ſententia. D
inquit, Cœlio, cuncti flagitar
rum cœperunt, ne faceret, id
peteret ædilitatem. hæc eſt enim
credibilis opinio, quam proxim

tum sena millia fuisse, ex Plu-
to perspicuum fuit, qui M. Cato-
de Pompejo questum esse narrat,
l sex millia militum ad Cæsarem
senatus auctoritate in Galliam mi-

.. appeteretur] Quo numero tribui
ret. Sigonii liber unus, *Appeteret:*
l non placuit.

g. 455. *Coactus est*] Nam ipse li-
er simulabat: ideo non nisi coactus
, se ex Gallia legionem eam abdu-
um. epist. 5. lib. 1. *Nosti hominis tar-
em & taciturnitatem.*

.. b mentionem] Post mentionem de
zione factam.

.. vicium] Efflagitationem. nam
.. cium non modo maledictum est,
etiam vehementior sine intermis-
postulatio. unde illud in epist. 10.
. ad fratrem: *Epistolam hanc con-
efflagitarunt codicilli tui.* Et in
one pro Archia: *Quæris a nobis,
.. be, cur tantopere hoc homine dele-
.. ur? quia suppeditat nobis, ubi &
.. us ex hoc forensi strepitu reficiatur,
.. res convicio defessa conquiescant. Con-*
pro multis vocibus multoque cla-
, dixit.

.. trectatorum] Fortasse Cato, Bibu-
Domitius Ahenobarbus, Cæsaris
ici, Pompejo ob eam caussam ob-
bant, quod Cæsari legionem de
xercitu commodasset. non enim,
ctatores hic appellari Cæsaris ami-
verisimile videtur: qui certe de
venda ab eo legione mentionem
quam intulissent.

.. c est de provincia] Glossema non
: sed actione de provinciis Gallias
ue, actione autem de Galliis con-
simul & comprehendi provincias
, docet.

.. citum est] Antique, pro *Placuit:
.. citum* est, pro *licuit: Puditum est*,
.. uduit. Cicero lib. 4. in Verrem:
*.. ullam picturam neque in tabula, ne-
.. extilem fuisse, quin quæsierit, in-
.. it; quod placitum sit, abstulerit.*
- Brutus epist. 1. lib. 11. *Placitum
.. his, ut postularem legationem libe-*
Et Pompejus in epistola ad con-
lib. 8. ad Att. *Placitum est mihi,
.. ndisium ducerem hanc copiam.* Mu-
liebri genere Terentius in Andr. *Post-
quam me amare dixi, complacita est ti-
bi.* Eodem modo, *Puditum esset*, pro
puduisset, dixit Cicero pro Flacco. &
lib. 2. de Fin. *Quos non est veritum po-
nere:* pro, qui non veriti sunt ponere.
Terentius in Andria: *Dum licitum est
illi, dumque ætas tulit, amavit.* Quo lo-
co Donatus, *Veteres*, inquit, & *Placi-
tum, & Puditum dicebant: quæ nos, pla-
cuit, puduit.*

Coram eo] Quo modo, coram eo,
cum Pompejus, quia cum imperio e-
rat, urbem introire non posset? Scien-
dum, eos qui cum imperio erant, petiis-
se interdum a senatu, & obtinuisse, ut
salvis legibus ingredi urbem possent.
itaque laudavit Sextium de vi reum,
præsens Pompejus, cum judicium in fo-
ro fieret, Marcellino & Philippo coss.
quo anno cum fuisset cum imperio, sus-
cepta annonæ cura, notum est. epist. 9.
lib. 1. Nonnumquam etiam, ut iis qui
ad urbem cum imperio erant, liceret
interesse, extra urbem senatus habeba-
tur, ut biennio post, belli civilis initio:
quod a Cæsare lib. 1. de bel. civ. scri-
ptum legimus.

Ariminum] Situm in extrema Ita-
lia, non ea, quam Alpes cingunt, qui
naturæ terminus est, sed ea, quam à
Gallia cisalpina populus Romanus Ru-
bicone fluvio disjunxit. citra Rubico-
nem autem primum opidum Romam
euntibus, ultimum in Galliam, Ari-
minum occurrit.

Ad exercitum] Cuius ipse imperator
erat. manebat enim ad urbem reipub.
caussa cum imperio: quod Cæsar lib. 6.
aliique tradiderunt: *per legatos absens
Hispanias administrabat, mandatas ei
lege primum Trebonia in quinquennium,
deinde altera, quam ipse tertium consul
tulit, in alterum quinquennium prorogatas.*
Dio lib. 40. Plutarchus, alii.

Factum iri] Usitatius erat, *Actum iri*,
quo modo & ipse de eadem re locutus
est epist. 9. *De provinciis*, inquit, *quod
tibi scripseram, idibus Sextil. actum iri;
interpellat judicium Marcelli consulis de-
signati.* Nec paucis præterea confirma-
tur exemplis.

Aut transigere aliquid] Aut S. C. fiet
de imperio iis, qui provincias obti-
nent:

pa intercessuros esse.

Omnes] Ergo & Caesarem: si senatus ei succedendum censuisset.

Senatui dicto audientes esse] Pro, *Senatui parere.* sic pro Dejotaro: *Vt audiens dicto esset huic ordini.* Et Philippica 7. *Scilicet legatos ad eum misimus, non ut pareret, & dicto audiens esset huic ordini, sed ut condiciones ferret.*

Nihil exspecto] Proxime, se non exspectare nihil affirmavit his verbis: *Profecto aut transigitur aliquid, aut turpiter intercedetur.* quid igitur, an secum pugnat Coelius? diversa sententia est. nam hic ait, *Nihil exspecto*, pro, Caesarem senatui dicto audientem fore nequaquam puto.

Primum] Primi consules designati sententiam rogabantur: eorum autem prior, qui priore loco designatus erat. ideo Marcellinus, consul designatus, primus sententiam rogatur epist. 1. l. 2. ad fratrem: secundo autem loco Philippus ejus collega, quod secundo loco designatus esset.

Pag. 456. *Syngrapha Sittiana*] De qua diximus in epist. 2. ne saepius eadem iterentur.

Valde pertinere] Vt pecuniis ex ea syngrapha exactis alerentur, ac Romam deportarentur pantherae, quas dare suis ludis anno sequenti Coelius cogitabat. vide epist. 9.

De pantheris] Epist. 2.

Cybiratas] Venandi peritam gentem. epist. 9. & epist. 1. lib. 6. ad Att.

e *unum saltum*] Qua transire in inciam Ciceronis Parthi conaren- *Vix* autem, quia duas tantum le- es Cicero habebat, ut epist. 15. ; . ad Att. Plutarchus ait fuisse duo- m millia peditum, equites MMDC. uod ostendit, in singulis legioni- sena millia peditum fuisse. equi- autem numerum, vix crediderim, utarcho vacare mendo. nam singu- gionibus tercenos adjunctos equi- misse satis liquet. quod si accedant liares, tantus tamen numerus non . tur. nisi si, quod valere Parthus catu constabat, ideo numerus equi- auctus est.

ntroversiam] Referente enim ad cum Marcello consule de provin- um successione, eo consilio, ut ae Cæsaris eandem condicionem ent; videt Cœlius, id quod eve intercessum iri a tribunis pleb. quia imum provinciæ Cæsaris tempus nia primum, deinde Trebonia le- atum, expletum nondum esset. igitur intercessio, Galliarum caussa de provinciis impediet, eadem, eris provincias obtinentibus suc- tur, efficiet.

uid facturus esses] Quem provin- decedens præficere velles. epist. 9. *ntum divino, relinquendus tibi erit, provinciam obtineat. nam non expe- r successio: quando Gallia, quæ ha- intercessorem, in eandem condi- em, quam cetera provincia, vocan-*

ranslatitia] Vsitata, usu translata: pist. 8. lib. 3. *Hoc vero*, inquit, *ex suspicio nata est, me exquisivisse ali- d, in quo te offenderem, translatitium*

onstituatur] In senatu. constituetur m decreto generali de omnium vinciarum successione.

tt] Tribunus pleb. amicus Cæsari: intercesserunt quattuor. epist. 8.

lius] Tribunus pl. Pompeji, id est matum fautor: qui cum impediri lias viderit, expediri reliquas non etur: eo scilicet consilio, ut vel nibus, qui provincias obtinent, vel aini succedatur.

De omnibus provinciis] Consularibus, & prætoriis: de quibus consul M. Marcellus, primum de consularibus, mox de prætoriis, separatim verba fecit. epist. 8.

Plus biennium] Non fallitur. numquam enim res, nisi civili bello, ad exitum deducta. *Plus biennium*, pro, *Plus biennio*: ut epist. 6. lib. 6. ad Att. *Plus annum provinciam obtinere.*

Moritur] Passive, dixit, antiquo more. sic in agraria 2. *Excipere nominatim agrum, qui publicus esse fateatur.*

Mea consuetudini] Id enim promisit epist. 1.

Pag. 458. *In quodam incilicia omnia*] Sic Mediceus liber, & qui fuit Vbaldini. Sigonii unus, *In quodam incilitia omnia*: Joannis Scalæ, *In quodam omnia in Sicilia*: Masseorum, *In quodam victilicia omnia.* Mendum patet, nec displiceret, *In quodam incili jam omnia*: quod olim placuit. *Incilia* fossæ sunt, in quas ex fossis aquæ derivantur.

Adhæserunt] In actione de provinciis, tamquam in quodam incili, urgente M. Marcello consule idem illud, quod antea, ut iis qui provincias obtinent, succedatur.

Viget] Ergo, resedisse impetus ejus, falso putavit Cœlius. Id enim scripsit epist. 2. Et cum dicat, *Idem illud urget*; antea scriptum esse ab eo de hac Marcelli actione, & aliquot Cœlii ad Ciceronem epistolas desiderari satis constat.

Neque adhuc frequentem senatum efficere potuit] *Neque*, hic usurpatur pro *Ne quidem*, hac sententia: Tantum abest, ut Marcellus S. C. efficere de provinciarum successione, ut ne senatum quidem adhuc frequentare potuerit. sic epist. 4. lib. 1. ad Attic. *Neque hoc neglexi.* Non dissimile illud epist. 10. l. 9. *Quod altera epistola purgas te, non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, &c.* Infrequenti autem senatu fieri S. C. leges vetabant. qua de re diximus epist. 9. lib. 1. in eo loco, *Mihi est senatus assensus, ut idibus Maji, frequenti senatu, de agro Campano referretur.*

Pag. 459. *Curio tribunus*] Ex his verbis

hoc in statu, cum Curio tribunus pleb. sit, & de provinciis agatur.

Impedire] Impedimento enim erunt Cæsariani Pompejanis, ne fiat S. C. de provinciarum successione: Pompejani autem, nisi libere liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impedient. epist. 5.

Qui sua caussa, remp. non curent] Sic plane in plerisque antiquis libris. mihi videtur cum de uno Cæsare sermo habeatur, legendum, *Curet*. nam is, suæ potentiæ caussa, remp. non curabat. Adjuvat & confirmat opinionem nostram Fulvii Vrsini liber, in quo est, *qui sua cum repub. non curet*.

Superet] Supersit, reliquum sit: id est, quantum in hoc Cæsar negotii sit habiturus. sic lib. 5. de Fin. *De eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt*. & ad Att. lib. 13. *Si quid are meo alieno superabit*.

Epistola VI.

Pag. 460. **A** *Ppium*] Quem e provincia Cilicia redeuntem Dolabella, qui postea gener Ciceronis fuit, de majestate accusavit. quamquam & de ambitu postulatum esse, absolutumque utroque crimine, significant epistolæ duæ, undecima & duodecima lib. 3.

Dolabella] Corneliæ gentis patriciæ; qui ad plebem postea transiit, ut tribunus pleb. fieri posset. quo in magi-

m a te diligi. quasi dicat: cum
m cum eo redieris; cum ejus
una Cn. Pompeii filio, altera
nupserit; hæc, ne tibi odio
unt: amare autem fratrem ini-
i tui non potes. Cicero, non
do a se diligi, sed valde etiam
spondit. epist. 13. lib. 2.

mann est] Cum eam provin-
ii præfuit Appius, & unde te-
um excitari possunt, admini-

ates] Simultates Ciceroni cum
inimicitiæ vero fuerunt acer-
cum ejus fratre P. Clodio. *Si-*
atem & mediocre odium est,
tione tectum.

m summam veritatem] Sic an-
i, nec, opinor, mendose.
no, inquit, jure uti volueris,
Appio, nisi quod summa ve-
est summa justitia, præscribit,
tibi existimes: suspicionem
onciliatæ gratiæ fortasse ali-
bis. Expressit Cicero aliis ver-
m sententiam epist. 12. lib. 2.
quit) *nostra simultas antea sti-*
ne, ut caverem, ne cui suspicio-
reconciliata gratia darem. Ea
tentiam egregiam recitat Hie-
in Apologia adversus Rufi-
Ciceronis oratione pro Gabi-
cum omnes amicitias tuendas sem-
summa religione & fide, tum
ne, quæ essent ex inimicitiis revo-
ratiam: propterea quod integris
officium prætermissum, impru-
vel etiam (ut gravius interpreta-
ligentia excusatione defenditur:
m in gratiam si quid est commis-
non neglectum, sed violatum pu-
e imprudentia, sed perfidia as-
'et.

num jus] Summum jus antiqui
putabant crucem: ut ait Co-
lib. 1. cap. 7. *Summum jus,*
injuriam: ut Cicero lib. 1.

e partem] Hoc quasi antitheti
ait, quia dixerat, *Ad illam*
veritatem. In hanc igitur par-
rem, quæ a summo illo jure

nim, &c.] Si quid Appii caussa
facies, dicent omnes te non esse dete-
riorem ab officio, necessitudine & ami-
citia, quæ tibi cum Dolabella interce-
dit.

Postulationem & nominis delationem]
Prima igitur postulatio, secunda no-
minis delatio, postrema accusatio fuit.
postulabatur primum, ut accusare ali-
quem liceret: deinde hoc impetrato,
nomen ejus deferebatur: postremo ac-
cusabatur. In tabula ænea Torquati
Bembi, Petri filii: *De ea re ejus peti-*
tio, nominisque delatio esto. Pro domo:
Sext. Propertii nomen detulit: accusare
propter calumniæ metum non est ausus.
Interdum *Postulare*, pro accusare acci-
pitur.

Vxor] Vt cum uxore vir, ita cum vi-
ro divortium faciebat uxor. exemplum
epist. 10.

Mandaris] Mandaverat, ut collocan-
dæ filiæ suæ curam susciperet. de quo in
epistola ad Appium lib. 3. ipse se excu-
sat his verbis: *non vereor, ne tu parum*
perspicias, ea quæ gesta sunt, ab illis esse
gesta, quibus ego ita mandaram, ut cum
tam longe absuturus essem, ad me ne refer-
rent, agerent quod probassent.

Quid ego tibi scripserim] Scripserat
fortasse, magnam esse proborum ado-
lescentium penuriam, quibus Tullia
collocari posset. nam de Dolabella, a
quo discessuram uxorem conjicere non
potuerit; nunc primum facto divortio
scribit.

Res] Vt ei nubat filia tua.

Invidiosum] Ne infamiæ tibi sit, quod
affinitatem cum eo jungere volueris,
cum quo, depositis inimicitiis, in gra-
tiam antea redieris, quique tibi, cum
augur sit uterque vestrum, ab ipsa col-
legii conjunctione commendetur.

Si emanarit] Si quid homines de ma-
trimonio rescierint.

Pag. 461. *Deceat*] Pro reconciliata
cum Appio gratia.

Expediat] Appium enim offendes:
quod utile non erit: cum amicis, pro-
pinquis, affinibusque floreat. filiam
enim Appius Cn. Pompejo filio, alte-
ram M. Bruto, tertiam Lentulo, in
matrimonium locaverat. epist. 4. & 8.
lib. 3. Hinc illud Ciceronis huic epi-
stolæ respondentis: *Cur mihi non sit in*
opta-

optatis, complecti hominem florent te, opibus, honoribus, ingenio, propinquis, affinibus, amicis, c meum præsertim, & in ipsa colleg ac scientia studiosum mei?

Spei] De Appio damnando. n finitatis famam suis consiliis op nam utilemque fore sperabit.

Negotio] Quod agit contr pium.

Tanto illustrior] Affinitas hæc cusationem Appii multo erit ill ac notior, quo studiosius eam D la pervulgavit.

Pompejus] Cujus filio nupta e pii filia. epist. 4. lib. 3.

Ad te] Vt auctoritatem grati tuam ad Appii salutem conferas. enim ex ea provincia, cui succes pii Cicero præerat, vel reum mere, vel periculo liberare p omnes.

Absolvimus] Appium: id est lutum iri omnes putamus. qu contigit defendentibus eum gen Bruto, & Hortensio oratore. q Bruto scriptum est.

nt, quibus deducendi
aquas cura mandaba-
ata proxime, & illa
Frontini verba lib. 1.
Aquarii nostri partem
mper in supplementum
t, nec ut Juliam au-
riebant largiendo com-
Ab hac forsitan affe-
ndæ aquæ similitudi-
tarioli, qui mulieres
t Festus, affectaren-
i stupris uxorum con-
trii in derivationibus
um *Tabernarios* vocat
es omnium mercium
eos tantum, quorum
gratia homines diver-
plicas aquas in usum
t. Differt autem *Ta-*
& *Apotheca*. *Officina*
utraque. nam in ea
vel in Apothecam cu-
i tabernam vendenda
heca est, quæ multas
merces, ut deinde ad
rostent venalia. ho-
ocabulo ab apothecis
t ea loca, quæ a vete-
licebantur. *Taberna*
æ minutatim vendan-
st, *Institor* vocatur:
æ, *Mercator*. sunt &
is habitant pauperes.
Pauperum tabernas re-

bus ex ignavia con-
ium inducit. Plautus
m veternus, aut aqua
irg. lib. 1. Geor.
vi passus sua regna ve-

rcent, illato bello.
tus, ex motu calor.
es nunc istic satis calere
lib. 7. ad Attic. *Te*
cum animi perturba-

ore] Otio: ex quo
ut exercitatione cor-

i] Etsi frigemus hic,
s a Parthis non opta-
mus. commodum fuit vos esse sine Par-
this, nullum vobis a Parthis negotium
exhiberi.

Bibulus] Qui Syriæ præerat.

Amisit] De hoc detrimento sic e-
pist. 20. lib. 5. ad Attic. *Bibulus in A-
mano cohortem primam totam perdidit.
Sane plagam odiosam acceperat cum re,
tum tempore.*

Sic] Potest aliter esse, sed nunciatum
sic est.

Supra scripsi] Plures igitur dies hanc
epistolam Cœlius in manibus habuit.

Ferventissime] Vehementer. calere
igitur eum, mirum non est. Sic ep. 7.
de damnatione ferventer loqui est cœptum.
Sic epist. 23. lib. 10. *Ferventes latrones*,
pro vehementes, iracundiæque impetu
concitatos, dixit.

Concerpitur] Carpitur, movetur: a
quo? a se ipso, suis actionibus pro
Cæsare, novisque legibus, viaria &
alimentaria. Jure sordes verborum in
Cœlio damnavit antiquitas. quid enim
hoc est, *Ferventissime concerpitur?*

De interkalando] De die producen-
da, ut ea, quæ pro Cæsaris caussa co-
gitabat, commodius posset ad exi-
tum perducere. sic enim Dio narrat
lib. 40.

Pag. 463. *Non obtinuerat*] A collegio
pontificum. id enim Dionis ostendit
historia. & interkalandi potestatem
penes eos fuisse, qui fastis præerant,
Macrobius lib. 1. Sat. docet his verbis:
*Dies ille, quo abundare annum diximus,
eorum est permissus arbitrio, qui fastis
præerant; ut, cum vellent, interkala-
rent.* Et paullo post: *Fuit tempus, cum,
propter superstitionem, interkalatio omnis
amissa est: non numquam vero per gra-
tiam sacerdotum, qui cum publicanis pro-
ferri, vel imminui, consulto anni dies
volebant, modo auctio, modo retractio
dierum proveniebat.* Sacerdotes autem,
quos Macrobius ait fastis præfuisse,
pontifices fuere: quod Livii verba te-
stantur lib. 9. *Civile jus* (inquit) *reposi-
tum in penetralibus pontificum, evulga-
vit; fastosque circa forum in albo propo-
suit; ut, quando lege agi posset, sciretur.*
Et pontificem, cum interkalationem
petiit, Curionem ipsum fuisse, ex
Dione cognoscitur.

aa *Trans-*

Transfugit] Desertor optin
quos antea defenderat. epist. 8.

Viariam] De sternendis mu
que viis. Appianus.

Non dissimilem agrariæ Rulli
hoc sit, mihi videor ab Appian
cisse lib. 2. de bel. civ. ut enim
vilius Rullus in ea lege, quam
dividendis in tribunatu ferre
est, hoc potuit, ut ipse primus
vir, qui agros divideret, cr
item Curio, cum viariam legem
eam sibi ipsi curationem in qu
nium petebat. quod per leges
cere, Cicero in agraria 2. dec
verbis: *Quos decemviros creari*
primum. qui licet? leges enim su
res, neque ea consulares: sed t
Licinia atque Æbutia, quæ n
eum, qui tulerit de aliqua cura
potestate, sed etiam collegas ejus,
tos, affines excipit, ne eis ea potes
tione mandetur.

Alimentariam] Fortasse de
to plebi gratis dividendo, ut
rum hominum studia sibi com
quod antea quoque seditiosi tr
primum C. Gracchus, deinde
nus, postremo P. Clodius, C
inimicus tentaverat. oratio pr

minata, non aperte cognomen est? m a nominibus omnes appellatas, ut leria, Terentia, Tullia, satis inter ines constat. Hæc vero Paulla eadem, quæ Polla vocatur epist. 8. lib. 11. emadmodum ab aulla *olla*, sic a Paul- *olla*.

aleria] Cum sit soror Triarii, Va- e gentis esse eam oportuit.

riarii] Hic est P. Valerius Triarius, Scaurum accusaverat Cicerone de- lente, ejus Triarii filius, qui lega- L. Luculli bello Mithridatico male gesserat. Sed hic eloquentia valuit, n Bruto præclare laudatur his ver- : *Me quidem admodum delectabat m Triarii in illa ætate plena litterata Buti oratio. quanta severitas in vul- quantum pondus in verbis: quam non consideratum exibat ex ore.* Li- etiam de Finibus 1. testimonium octrinæ tribuitur. Periit civilibus is: quod in eodem Bruto legi-

Bruto] Qui cum M. Bruto & C. io Cæsarem occidit

ondum retulerat] Nondum retule- ad quos referendum erat, de no- uptiis. nam de divortio retulisset, uam fieret. Si ita legatur, subin- poterit, *dotem*. sed mihi non cet amicissimi mei conjectura, qui endum putat, *mundum retulerat.* lus autem muliebris qui sit, expo- vius lib. 34. *Munditiæ* (inquit) *r, & cultus, fœminarum insignia bas nc mundum muliebrem appellarunt nostri.*

465. *Minime vellem*] In amici omo.

atorem] Quem de adulteriis per- cum non deceat; mihi tamen, Cœlius per jocum, hoc non . Imperator apud Issum, parta nientibus victoria, Cicero ap- erat.

EPISTOLA VIII.

Fuum, Rufum] Iterat Rufi no- en, ut indicet magis, de quo at: quasi hoc dicat, Rufum il- qui tibi tam jucundus est. nec ab- us. Hic Rufus, quod habuerit cum Vestorio controversiam, ut infra quoque licet conjicere, vocatur *Rufio Vestorianus* epist. 14. ad Attic. lib. 14. nominatur etiam epist. 2. ad eundem lib. 6.

Mel] Sic appellamus ea, quibus mi- re delectamur. Plautus in Curc. *Si ab- sim, haud recusem, quin mihi male sit, mel meum.*

Delicias tuas] Sic locutus epist. 1. lib. 7. *Deliciæ tuæ, noster Æsopus.*

Calumniam tulisse] Ad accusandum descendisse. Infra: *Cum calumniam ju- rasset.*

Maximo plausu] Omnibus approban- tibus: cum lætarentur, quod accusaret accusatorem suum.

Tulisse] Pro, *Detulisse*: accusasse de calumnia, præsertim accusatorem suum. unde sequitur: *Nemini hoc de- ferre munusculum maluit, quam suo accu- satori.*

Pag. 466. *M. Tucc. accusatorem suum, &c.*] Hujus loci sensum, etsi obscuris- simus est, tamen declarare conabimur. Reorum causæ ordine agebantur: nam quæ tempore prior fuerat, ejus prior item locus erat. excipiebantur tamen ex causæ, quæ cum causis jam judicatis conjunctionem aliquam habebant, ut earum quasi appendices quædam vide- rentur: ejusmodi enim causis, etiam si post multas alias delatæ essent, tamen primus locus erat constitutus. itaque in oratione pro Cluentio, *Fabritium* (in- quit) *reum statim fecit. utque ei locus pri- mus constitueretur, propter causæ conjun- ctionem, impetravit.* propter causæ con- junctionem, inquit, quod Fabritii cau- sa eadem erat, quæ Scamandri, qui antea condemnatus erat. Et infra in eadem oratione, *Apud eosdem judices reus est factus Oppianicus, cum iis duobus præjudiciis jam damnatus esset: ab iis- dem autem judicibus locus ei primus est constitutus.* Hoc ideo factum est, quod Oppianici causa conjunctionem habe- bat cum Fabritii, & Scamandri causa, quos judices jam damnaverant. Exci- piebantur etiam causæ de vi, quæ primo loco agebantur, omissis aliis causis, quæ tempore priores fuerant. sic Milo- nis causa, quod erat de vi, extra ordi- nem est acta. sic M. Cœlius, cum

Atratini patrem de ambitu reum feci
de vi postea accusatus, causam ipse p
dicere coactus est. sic etiam C. Se
pronius cum a *M.* Tuccio esset accus
& causam suam eo anno nollet agi (
te quod ex iis, qui tunc judices era
aliquos se habere inimicos intelliger
accusavit accusatorem suum lege Pl
de vi, eo consilio, ut, interposita
traordinaria causa, tempus tereretur
suæ causæ judicium, cum ejus age
spatium non esset, in annum seqen
necessario rejiceretur. *Extraordina*
autem *reus* is dicebatur, cujus ca
non ordine, ut aliæ causæ, sed pri
loco semper ageretur: & inde *extr*
dinaria causa, quæ statim ante om
causas ageretur, ut cum erat de vi,
conjunctionem habebat cum ali
causa antea judicata.

Lege Plotia de vi] Caussæ de vi
alias extra ordinem agebantur. q
etiam ex oratione pro Cœlio, q
de vi accusatum Cicero defendit,
liquet. fuere autem de vi leges duæ
na tribunicia Plotia, altera consu
Lutatia: de quibus in libro nostr
Legibus.

a Macrobio recitata cum lege-
oc animadverti: *Hac cum mihi*
: *quisquam, non poteram animum*
, *ea liberos suos nobiles homines*
Liber Sigonii habet, *Quo in-*
orta occasione mendi, quia pri-
ıporibus *Quoiquam*, pro *Cui-*
cribebatur.

] Seipsum intelligit, Servilii
defendentem.

ia] Cum invisus esset omnibus.
liber, *Maxima qui nobis traditus*
dia. minor igitur mutatio fieret,
tur hoc modo: *Maximaque no-*
us erat invidia. etsi video senten-
iudicare: sed in Cœlio ferenda
ınia.

ensis] Juventiæ gentis.

'ante] Non accipio pro, *accu-*
ıam accusator Servilii in caussa
larum Pilius fuit, non Pausa-
Postulante igitur est, petente, ut
ceret contra eos, ad quos ea
perveniflet. unus fortasse fuit
toribus Servilii, aut etiam ami-
ii, excusata ejus inopia, postu-
prætore, ut, ad quos credita
pecunia pervenisset, quærere-
ındo Servilius ipse solvendo non
quod impetratum a prætore non
n quod usitatum non esset; ve-
uia Servilius ei odio erat. con-
:nim Cœlius his verbis, quod
e dixerat: *Maxima nobis tradi-*
invidia. Licuisse autem per le-
caussa repetundarum agere ad-
os, ad quos ea pecunia perve-
Cicerone teste probabimus. *Est*
in oratione pro Rabirio) *hac*
quo ea pecunia pervenerit, quasi
appendicula caussa judicata, at-
unata. sunt lites æstimata A. Ga-
iec prades dati, nec ex ejus bonis,
summa litium fuisset, a populo re-
e aqua est. jubet lex Julia per-
iis, ad quos ea pecunia, quam
, *qui damnatus sit, pervenerit.*
novum in lege Julia, sicuti mul-
severius scripta, quam in antiquis
& sanctius judicata: sane etiam
do hujus generis judiciorum nova.
totidem verbis translatum caput
d fuit non modo [illegible]*, sed*
ute in lege [illegible]

mortales, quid agimus judices, aut quem
hunc morem novorum judiciorum in remp.
inducimus? erat enim hæc consuetudo no-
ta vobis quidem omnibus, sed, si usus ma-
gister est optimus, mihi debet esse notissi-
ma. accusavi de pecuniis repetundis: ju-
dex sedi: prætor quæsivi: defendi pluri-
mos: nulla pars, quæ aliquam facutta-
tem dicendi afferre posset, non mea fuit.
ita contendo, neminem umquam, quo ea
pecunia pervenisset, caussam dixisse, qui
in æstimandis litibus appellatus non esset.
Venit etiam in mentem, *Postulante*, de
accusatore Pausania dictum esse: quia
sequitur, *Nobis patronis*. quod si ita
est, bis de repetundis postulatum Ser-
vilium dicemus, primum a Pausania,
& damnatum; licet hic de exitu judicii
mentio nulla fiat; sed ex his verbis in-
telligitur, *Quo ea pecunia pervenisset*;
quæ actio damnationem profecto con-
sequitur: deinde a Pilio: quod judi-
cium nondum esse factum, manifeste
infra demonstrant ea verba, *De repetun-*
dis, saucius, Pilio tradetur. sed adversa-
tur ea ratio, quod, si accusatus esset
antea de repetundis, abiisset in exsu-
lium; nec alterum de eodem crimine
judicium exspectasset.

Attici nostri] Cujus uxor Pilia fuit,
sæpe in epistolis ad eum nominata.

Ferventer] Valde, non frigide: ut
epist. 9. *Ferventissime concerpitur*.

Loqui] Passionem tribuit verbo, actio-
nem potius requirenti. Sed antiquum
fuit, id est Cœlianum.

Quo vento projicitur] Qua fama valde
commotus est Appius, usque eo, ut
eundem Servilium de prævaricatione ac-
cusarit.

Appius minor] Duos fratres Claudiæ
gentis nominat Pedianus in argumen-
to orationis pro Milone, filios C. Clo-
dii, qui Publ. Clodii frater fuerat. u-
trique prænomen Appio fuit; sed, ut
internoscerentur, *Appius major*, &
Appius minor, ætatis ratione habita,
vocabantur, ut feminæ, antequam nu-
berent, cum duæ sorores essent, *major*
& *minor* appellabantur. itaque duas O-
ctavias, majorem, & minorem, Sue-
tonius nominat in Augusto. Pediani
verba sunt hæc: *Postulaverunt apud Pom-*
pejum, familiam Milonis exhibendam,

necessario rejiceretur. *Extraordinarius* autem *reus* is dicebatur, cujus causa non ordine, ut aliæ causæ, sed primo loco semper ageretur: & inde *extraordinaria causa*, quæ statim ante omnes causas ageretur, ut cum erat de vi, vel conjunctionem habebat cum aliqua causa antea judicata.

Lege Plotia de vi] Caussæ de vi ante alias extra ordinem agebantur. quod etiam ex oratione pro Cœlio, quem de vi accusatum Cicero defendit, satis liquet. fuere autem de vi leges duæ, una tribunicia Plotia, altera consularis Lutatia: de quibus in libro nostro de Legibus.

Dubium illi non erat] Non erat ei dubium, quin comdemnaretur. quod ut effugeret, de accusando accusatore suo consilium cepit, eoque crimine, quo caussam ab eo extra ordinem dicendam videbat. sperabat enim, eo damnato, prorsus omni se periculo omnique molestia liberatum.

Deferre munusculum] Neminem accusare maluit, quam suum accusatorem. sic locutus epist. 13.

Subscriptore] Erant, qui subscriberent accusantibus opemque ferrent, ut reus omnino damnaretur. Cicero in Divinat. in Verrem, pro Cluentio, epist. 1. lib. 3. ad fratrem.

Usque eo perago] Ita eum oratione exagito, ita vexo, ut Vestorii quoque mentionem faciam. cum quo negotii quiddam Sempronio fuisse cognosci-

a Macrobio recitata cum lege-
oc animadverti: *Hac cum mihi*
quisquam, non poteram animum
, ea liberos suos nobiles homines
Liber Sigonii habet, *Quo in-*
orta occasione mendi, quia pri-
iporibus *Quoiquam*, pro *Cui-*
cribebatur.

] Seipsum intelligit, Servilii
defendentem.

ia] Cum invisus esset omnibus.
liber, *Maxime qui nobis traditus*
dia. minor igitur mutatio fieret,
tur hoc modo: *Maximaque no-*
'us erat invidia. etsi video senten-
iudicare: sed in Cœlio ferenda
inia.

ensis] Juventiæ gentis.

'ante] Non accipio pro, *accu-*
iam accusator Servilii in caussa
darum Pilius fuit, non Pausa-
'ostulante igitur est, petente, ut
ceret contra eos, ad quos ea
perveniisset. unus fortasse fuit
toribus Servilii, aut etiam ami-
ii, excusata ejus inopia, postu-
prætore, ut, ad quos credita
pecunia pervenisset, quærere-
indo Servilius ipse solvendo non
quod impetratum a prætore non
n quod usitatum non esset; ve-
uia Servilius ei odio erat. con-
nim Cœlius his verbis, quod
e dixerat: *Maxima nobis tradi-*
invidia. Licuisse autem per le-
caussa repetundarum agere ad-
os, ad quos ea pecunia perve-
Cicerone teste probabimus. *Est*
in oratione pro Rabirio) *hac*
quo ea pecunia pervenerit, quasi
appendicula caussa judicata, at-
inata. sunt lites æstimata A. Ga-
iec prades dati, nec ex ejus bonis,
summa litium fuisset, a populo re-
e aqua est. jubet lex Julia per-
iis, ad quos ea pecunia, quam
, qui damnatus sit, pervenerit.
novum in lege Julia, sicuti mul-
severius scripta, quam in antiquis
& sanctius judicata: sane etiam
de hujus generis judiciorum nova.
totidem verbis translatum caput
id fuit non modo in Cornelia, sed
ute in lege Servilia: per deos im-
mortales, quid agimus judices, aut quem
hunc morem novorum judiciorum in remp.
inducimus? erat enim hac consuetudo no-
ta vobis quidem omnibus, sed, si usus ma-
gister est optimus, mihi debet esse notissi-
ma. accusavi de pecuniis repetundis: ju-
dex sedi: prætor quæsivi: defendi pluri-
mos: nulla pars, quæ aliquam faculta-
tem dicendi afferre posset, non mea fuit.
ita contendo, neminem umquam, quo ea
pecunia pervenisset, caussam dixisse, qui
in æstimandis litibus appellatus non esset.
Venit etiam in mentem, *Postulante*, de
accusatore Pausania dictum esse: quia
sequitur, *Nobis patronis.* quod si ita
est, bis de repetundis postulatum Ser-
vilium dicemus, primum a Pausania,
& damnatum; licet hic de exitu judicii
mentio nulla fiat; sed ex his verbis in-
telligitur, *Quo ea pecunia pervenisset*;
quæ actio damnationem profecto con-
sequitur: deinde a Pilio: quod judi-
cium nondum esse factum, manifeste
infra demonstrant ea verba, *De repetun-*
dis, saucius, Pilio tradetur. sed adversa-
tur ea ratio, quod, si accusatus esset
antea de repetundis, abiisset in exsu-
lium; nec alterum de eodem crimine
judicium exspectasset.

Attici nostri] Cujus uxor Pilia fuit,
sæpe in epistolis ad eum nominata.

Ferventer] Valde, non frigide: ut
epist. 9. *Ferventissime concerpitur.*

Loqui] Passionem tribuit verbo, actio-
nem potius requirenti. Sed antiquum
fuit, id est Cœlianum.

Quo vento projicitur] Qua fama valde
commotus est Appius, usque eo, ut
eundem Servilium de prævaricatione ac-
cusarit.

Appius minor] Duos fratres Claudiæ
gentis nominat Pedianus in argumen-
to orationis pro Milone, filios C. Clo-
dii, qui Publ. Clodii frater fuerat. u-
trique prænomen Appio fuit; sed, ut
internoscerentur, *Appius major*, &
Appius minor, ætatis ratione habita,
vocabantur, ut feminæ, antequam nu-
berent, cum duæ sorores essent, *major*
& *minor* appellabantur. itaque duas O-
ctavias, majorem, & minorem, Sue-
tonius nominat in Augusto. Pediani
verba sunt hæc: *Postulaverunt apud Pom-*
pejum, familiam Milonis exhibendam,

 duo

prænomen accepisse; quod fieri solitum est; deinde, ut distinguerentur, majorem, & minorem esse nominatos. Accedit ad hanc rationem altera, ut ego arbitror, aliquanto firmior, quod in hac epistola vivere patrem eorum Cœlius ostendit: infert enim, *Quid, si nefarias patris confessiones audisses?* at eorum patrem naturalem C. Clodium jam decessisse, Pedianus videtur significare, cum dicat, *Qui erant C. Claudii filii, qui frater fuerat Clodii.* ex quo sequitur, ut de patre adoptivo sit intelligendum. qui cum & ipse Ap. Claudius vocetur, quemnam putemus esse, præter Appium illum, qui consul cum L. Domitio fuit, & post consulatum Ciliciam administravit? Nec mirum videatur, eodem prænomine duos fratres esse usos. nam hoc usitatum in gente Claudia, ex historia cognovimus. Appius enim Claudius, cognomento Caudex, qui con sulatum gessit anno v. c. CDXXCIX. frater fuit Appii Claudii Cæci, teste Gellio lib. 17. video etiam apud Liv. l. 33. duos Labeones fratres eodem prænomine appellari.

Pag. 468. *Ex bonis paternis*] A patre suo datam Servilio, ejus accusatori, ut prævaricaretur.

Diceret] Aut hoc abundat, cum, *Indicet*, dixerit: aut mendosum videtur: cum *Dicat*, ad verbum *Indicet*, rectius accommodetur.

Depositum] Ab Appio patre, quod Servilio daretur, si prævaricatus esset:

lio pecuni
Action
ne. quid
lium mitt
lites æstim
Nefaria
tem emer
Mittit
cognitam
Servilio
beret, u
in consili
Cluentio
iratur, C
tiebantur
Stalenum
rat, non
Max. lib.
accusator,
quoque no
des reipub.
lum non a
quam de
ces mittan
in consili
mus in A
in consilium
fit.
Qui liti
dis judica
tundatum
tum a re
cognoscen
accusatum
de repetu
solutum

inore Servilium damnassent: ne, si prævaricationem crederent, suum de ppii absolutione judicium damnare derentur: quem absolutum propter nocentiam videri volebant, non iod Servilius prævaricator caussam odidisset. Stulte igitur Appius minor is judices in consilium misit, ut sentias de Servilio ferrent. Hic ne quis iretur, quod, cum dixerit postulam a Pilio Servilium de repetundis, dicium factum de prævaricatione ius, quam de repetundis, demonet. nam prævaricationis caussa tamam appendix est rei judicatæ: itaque tra ordinem statim agitur. Qui autem repetundis, iidem de corruptis judis judicabant: & ad crimen corrupti dicii prævaricatio pertinuit. itaque mien non est, qui judices in Appii caussa etundarum fuerant, eosdem in Seri prævaricationis caussa sedisse. Pro uentio: *An, ut prævaricaretur? jam usque ad corrumpendum judicium per-et.* Et in eadem infra: *Fidicularius d fecisse dicebatur? accepisse a Cluentio S cccc. cujus erat ordinis? senatorii. lege in eo genere a senatore ratio repeti r? de pecuniis repetundis.* Quod au- , *Litis*, pro *Lites*, scriptum sit; anæ consuetudinis est. Priscianus l. 7. s, & *Litis*: Cicero in frumentaria: *isse etiam litis illorum.*

aterensis leges ignorans pronuntiavit, singuli ordines judicassent] Cum ex s ordinibus, qui res judicabant, Servilium absolvissent, unus connasset, universorum autem judiæquo numero sententiæ fuissent, ensis, qui ordines, non sententias eret, absolutum credidit, seque in tabulas dixit absolutum relatu- Posteacum in lege repeiisset, non dinum numero, sed e judicum rē parte, vel absolvendos, vel mnandos esse reos: non retulit, erat, in tabulas absolutum, orjudicia perscripsit. Fusius autem abimus, propterea quod obscu- sensus, ita ut eum pauci videnemo certe ostenderit: non enim Laterensis Prætor deceptus sit, adverterunt. quod nos pluribus , ut etiam tardiores intelligant, ostendemus. Judicia penes treis ordines erant: qui quidem tres ordines ex senatoribus, equitibus, Tribunis ærariis constabant. fieri autem poterat, ut quem duo ordines absolvissent, unus condemnasset, is tamen non absolutus, sed condemnatus judicaretur hoc modo: Eunt in consilium senatores XXVI. equites XXV. Tribun. ærarii XXIV. ex senatoribus absolvunt reum XIV. condemnant XII. ex equitibus absolvunt XIII. condemnant XII. ex Tribunis ærariis absolvunt IV. condemnant XX. si ex ordinum numero judicaretur reus, absolutum appareret, quippe cum ex tribus ordinibus absolverint duo, senatorius, & equester. Cum autem lex, quod judicium major pars judicarit, id jus ratum esse velit: condemnatum reum, nemo est, quin videat, cum sententias graves habuerit XLIV. absolutorias XXXI. Prætor autem Laterensis cum ex more pronuntiare deberet, quot sententiis absolutus, quot esset condemnatus reus: leges ignorans, de numero judicum nihil, de ordinibus, quid singuli judicassent, pronuntiavit, ac se in tabulas absolutum dixit relaturum. Postea cum lege perspecta, erratum intelligeret: dubius animi, quid ageret: quod neque contra legem, neque contra id, quod pronuntiarat, vellet facere: neque absolutum, neque damnatum retulit: tantum ordinum judicia perscripsit. ex quo paulo post infert Cælius: *sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur.*

Æquo numero] Æquo sententiarum numero reus absolvebatur. habendam scilicet humanitatis rationem veteres illi legum latores censuerunt; ut, in re dubia, ad misericordiam inclinatio fieret. testem habeo Ciceronem in oratione pro Cluentio. *In consilium*, inquit, *ituri erant judices triginta & duo: sententiis decem & sex absolutio confici poterat.* Confirmat in Mario Plutarchus: Παραλλήγως ἀπέφυγεν, ἴσων τῶν ψήφων γενομένων. Hoc Laterensis ignorans, cum absolutum Servilium ob sententiarum paritatem pronunciare deberet, non pronunciavit absolutum, neque

 quo

bis nondum esse designatum trib
Curionem, conjicio.

Introibit] Introivit, neque
anno postero, Curione tribuno
etiam eo, qui consecutus est, M
tonio & Q. Cassio Longino tri
pleb. qui S. C. de provinciis inter
runt.

Quam facile nunc sit] *Nunc*, pro
ut futurum tempus repræsentet;
magis rem oculis subjiciat. vel, N
hoc in statu, cum Curio tribunus
sit, & de provinciis agatur.

Impedire] Impedimento enim
Cæsariani Pompejanis, ne fiat S.
provinciarum successione: Pomp
autem, nisi libere liceat de om
provinciis decernere senatui, rel
impedient. epist. 5.

Qui sua caussa, remp. non curent
plane in plerisque antiquis libris.
videtur cum de uno Cæsare serm
beatur, legendum, *Curet.* nam is
potentiæ caussa, remp. non curaba
juvat & confirmat opinionem no
Fulvii Vrsini liber, in quo est, *q*
cum repub. non curet.

Superet] Supersit, reliquum si
est, quantum in hoc Cæsar nego
habiturus. sic lib. 5. de Fin. *De eo*

ım a te diligi. quasi dicat: cum
m cum eo redieris; cum ejus
una Cn. Pompeji filio, altera
› nupserit; hæc, ne tibi odio
ɩunt: amare autem fratrem ini-
ɩi tui non potes. Cicero, non
do a se diligi, sed valde etiam
spondit. epist. 13. lib. 2.

manu est] Cum eam provin-
ɩi præfuit Appius, & unde te-
um excitari possunt, admini-

tates] Simultates Ciceroni cum
inimicitiæ vero fuerunt acer-
cum ejus fratre P. Clodio. *Si-*
utem & mediocre odium est,
ɩtione tectum.

ım summam veritatem] Sic an-
ti, nec, opinor, mendose.
no, inquit, jure uti volueris,
› Appio, nisi quod summa ve-
est summa justitia, præscribit,
ɩ tibi existimes: suspicionem
:onciliatæ gratiæ fortasse ali-
ıbis. Expressit Cicero aliis[?]er-
em sententiam epist. 12. lib. 2.
ıquit) *nostra simultas antea sti-*
me, ut caverem, ne cui suspicio-
reconciliata gratia darem. Ea
ıtentiam egregiam recitat Hie-
s in Apologia adversus Rufi-
Ciceronis oratione pro Gabi-
› *cum omnes amicitias tuendas sem-*
n summa religione & fide, tum
me, quæ essent ex inimicitiis reve-
ratiam: propterea quod integris
officium prætermissum, impru-
vel etiam (ut gravius interprete-
gligentia excusatione defenditur:
am in gratiam si quid est commis-
non neglectum, sed violatum pu-
ec imprudentia, sed perfidia as-
let.

num jus] Summum jus antiqui
ı putabant crucem: ut ait Co-
lib. 1. cap. 7. *Summum jus,*
injuriam: ut Cicero lib. 1.

ıe *partem*] Hoc quasi antitheti
ıit, quia dixerat, *Ad illam*
veritatem. In hanc igitur par-
›rem, quæ a summo illo jure

:*nim, &c.*] Si quid Appii caussa
facies, dicent omnes te non esse dete-
riorem ab officio, necessitudine & ami-
citia, quæ tibi cum Dolabella interce-
dit.

Postulationem & nominis delationem]
Prima igitur postulatio, secunda no-
minis delatio, postrema accusatio fuit.
postulabatur primum, ut accusare ali-
quem liceret: deinde hoc impetrato,
nomen ejus deferebatur: postremo ac-
cusabatur. In tabula ænea Torquati
Bembi, Petri filii: *De ea re ejus peti-*
tio, nominisque delatio esto. Pro domo:
Sext. Propertii nomen detulit: accusare
propter calumniæ metum non est ausus.
Interdum *Postulare*, pro accusare acci-
pitur.

Vxor] Vt cum uxore vir, ita cum vi-
ro divortium faciebat uxor. exemplum
epist. 10.

Mandaris] Mandaverat, ut collocan-
dæ filiæ suæ curam susciperet. de quo in
epistola ad Appium lib. 3. ipse se excu-
sat his verbis: *non vereor, ne tu parum*
perspicias, ea quæ gesta sunt, ab illis esse
gesta, quibus ego ita mandaram, ut cum
tam longe absuturus essem, ad me ne refer-
rent, agerent quod probassent.

Quid ego tibi scripserim] Scripserat
fortasse, magnam esse proborum ado-
lescentium penuriam, quibus Tullia
collocari posset. nam de Dolabella, a
quo discessuram uxorem conjicere non
potuerit; nunc primum facto divortio
scribit.

Res] Vt ei nubat filia tua.

Invidiosum] Ne infamiæ tibi sit, quod
affinitatem cum eo jungere volueris,
cum quo, depositis inimicitiis, in gra-
tiam antea redieris, quique tibi, cum
augur sit uterque vestrum, ab ipsa col-
legii conjunctione commendetur.

Si emanarit] Si quid homines de ma-
trimonio rescierint.

Pag. 461. *Deceat*] Pro reconciliata
cum Appio gratia.

Expediat] Appium enim offendes:
quod utile non erit: cum amicis, pro-
pinquis, affinibusque floreat. filiam
enim Appius Cn. Pompejo filio, alte-
ram M. Bruto, tertiam Lentulo, in
matrimonium locaverat. epist. 4. & 8.
lib. 3. Hinc illud Ciceronis huic epi-
stolæ respondentis: *Cur mihi non sit in*
opta-

optatis, complecti hominem floren
te, opibus, honoribus, ingenio,
propinquis, affinibus, amicis,
meum præsertim, & in ipsa coll
ac scientia studiosum mei?

Spes] De Appio damnando.
finitatis famam suis consiliis
nam utilemque fore sperabit.

Negotio] Quod agit con
pium.

Tanto illustrior] Affinitas hæ
cusationem Appii multo erit
ac notior, quo studiosius eam
la pervulgavit.

Pompejus] Cujus filio nupta
pii filia. epist. 4. lib. 3.

Ad te] Vt auctoritatem gra
tuam ad Appii salutem conferta
enim ex ea provincia, cui succ
pii Cicero præerat, vel reun
mere, vel periculo liberare
omnes.

Absolvimus] Appium: id e
lutum iri omnes putamus.
contigit defendentibus eum ge
Bruto, & Hortensio oratore.
Bruto scriptum est.

Aquarii erant, quibus deducendi
em publicas aquas cura mandaba-
uod & recitata proxime, & illa
ea ejusdem Frontini verba lib. I.
ostendunt: *Aquarii nostri partem*
iam Crabra semper in supplementum
vindicaverunt, nec ut Juliam au-
, quam hauriebant latgiendo com-
fui gratia. Ab hac forsitan affe-
: & perducendæ aquæ similitudi-
bi sunt *Aquarioli*, qui mulieres
licas, ut ait Festus, affectaren-
Aquarioli in stupris uxorum con-
ea, ut aquarii in derivationibus
m publicarum *Tabernarios* vocat
s non omnes omnium mercium
es, verum eos tantum, quorum
suas cibi gratia homines diver-
nam hi publicas aquas in usum
onvertebant. Differt autem *Ta-*
b *Officina* & *Apotheca*. *Officina*
re prior est utraque. nam in ea
quæ postea vel in Apothecam cu-
da, vel in tabernam vendenda
tur. *Apotheca* est, quæ multas
ustoditque merces, ut deinde ad
as missas prostent venalia. ho-
orrupto vocabulo ab apothecis
acceperunt ea loca, quæ a vete-
abernæ, dicebantur. *Taberna*
habet, quæ minutatim vendan-
ii qui præest, *Institor* vocatur:
em apothecæ, *Mercator*. sunt &
, in quibus habitant pauperes.
Horatius: *Pauperum tabernas re-*
turres.

nus] Morbus ex ignavia con-
, qui somnum inducit. Plautus
. *Num eum veternus, aut aqua*
tenet? & Virg. lib. I. Geor.
torpere gravi passus sua regna ve-
terno.
3. lib. 2.

ciunt] Exercent, illato bello.
x bello motus, ex motu calor.
o. lib. 7. *Vos nunc istic satis calere*
& epist. 19. lib. 7. ad Attic. *Te*
calere puto. cum animi perturba-
n significet.

.462. *Frigore*] Otio: ex quo
inducitur, ut exercitatione cor-
alor.

ut sine Parthis] Etsi frigemus hic,
calefieri vos a Parthis non opta-
mus. commodum fuit vos esse sine Parthis, nullum vobis a Parthis negotium exhiberi.

Bibulus] Qui Syriæ præerat.

Amisit] De hoc detrimento sic epist. 20. lib. 5. ad Attic. *Bibulus in Amano cohortem primam totam perdidit. Sane plagam odiosam acceperat cum re, tum tempore.*

Sic] Potest aliter esse, sed nunciatum sic est.

Supra scripsi] Plures igitur dies hanc epistolam Cœlius in manibus habuit.

Ferventissime] Vehementer. calere igitur eum, mirum non est. Sic ep. 7. *de damnatione ferventer loqui est cœptum.* Sic epist. 23. lib. 10. *Ferventes latrones*, pro vehementes, iracundiæque impetu concitatos, dixit.

Concerpitur] Carpitur, movetur: a quo? a se ipso, suis actionibus pro Cæsare, novisque legibus, viaria & alimentaria. Jure sordes verborum in Cœlio damnavit antiquitas. quid enim hoc est, *Ferventissime concerpitur?*

De interkalando] De die producenda, ut ea, quæ pro Cæsaris caussa cogitabat, commodius posset ad exitum perducere. sic enim Dio narrat lib. 40.

Pag. 463. *Non obtinuerat*] A collegio pontificum. id enim Dionis ostendit historia. & interkalandi potestatem penes eos fuisse, qui fastis præerant, Macrobius lib. I. Sat. docet his verbis: *Dies ille, quo abundare annum diximus, eorum est permissus arbitrio, qui fastis præerant; ut, cum vellent, interkalarent.* Et paullo post: *Fuit tempus, cum, propter superstitionem, interkalatio omnis amissa est: non numquam vero per gratiam sacerdotum, qui cum publicanis proferri, vel imminui, consulto anni dies volebant, modo auctio, modo retractio dierum proveniebat.* Sacerdotes autem, quos Macrobius ait fastis præfuisse, pontifices fuere: quod Livii verba testantur lib. 9. *Civile jus* (inquit) *repositum in penetralibus pontificum, evulgavit; fastosque circa forum in albo proposuit; ut, quando lege agi posset, sciretur.* Et pontificem, cum interkalationem petiit, Curionem ipsum fuisse, ex Dione cognoscitur.

aa *Trans-*

nium petebat. quod per leges non licere, Cicero in agraria 2. declarat his verbis: *Quos decemviros creari vult? se primum. qui licet? leges enim sunt veteres, neque ea consulares: sed tribunicia Licinia atque Æbutia, quæ non modo eum, qui tulerit de aliqua curatione ac potestate, sed etiam collegas ejus, cognatos, affines excipit, ne eis ea potestas curatione mandetur.*

Alimentariam] Fortasse de frumento plebi gratis dividendo, ut infimorum hominum studia sibi compararet. quod antea quoque seditiosi tribuni pl. primum C. Gracchus, deinde Saturninus, postremo P. Clodius, Ciceronis inimicus, tentaverat. oratio pro Sextio, epitome Liviana lib. 60. lib. 1. ad Herennium, Pedianus.

Quam] Fortasse, *Qua*. ut alimentaria sua lege juberet Curio ædilis metiri frumentum plebi.

Jactavit] Palam dictitavit se laturum esse.

Penitus me in gratiam] *In gratiam*, & *in gratia*, utroque modo dicitur. ep. 6. lib. 6.

Huic rei] Matrimonio Tulliæ ac Dolabellæ.

Dignitatis tuæ] Dixit jam: *Significatio ulla si intercesserit, clarius, quam deceat, fiat.*

Æquitatis] Iniquior enim videberis, affinitate cum eo juncta, qui Appium, novum amicum tuum, in judicium vocet. suadeo igitur judicii finem exspe-

, non aperte cognomen est? minibus omnes appellatas, ut Terentia, Tullia, satis inter nstat. Hæc vero Paulla eadem Polla vocatur epist. 8. lib. 11. iodum ab aulla *olla*, sic a Paul-

] Cum sit soror Triarii, Vas esse eam oportuit.

Hic est P. Valerius Triarius, am accusaverat Cicerone de- ejus Triarii filius, qui lega- ulli bello Mithridatico male at. Sed hic eloquentia valuit, o præclare laudatur his ver- *quidem admodum delectabat rii in illa ætate plena litterata ratio. quanta severitas in vul- um pondus in verbis : quam nsideratum exibat ex ore.* Li- de Finibus 1. testimonium æ tribuitur. Periit civilibus quod in eodem Bruto legi-

] Qui cum M. Bruto & C. sarem occidit

retulerat] Nondum retule- os referendum erat, de no- nam de divortio retulisset, fieret. Si ita legatur, subin- erit, *dotem*. sed mihi non iicissimi mei conjectura, qui m putat, *mundum retulerat*. tem muliebris qui sit, expo- lib. 34. *Munditia* (inquit) *cultus, fœminarum insignia mundum muliebrem appellarunt ri.*

. *Minime vellem*] In amici).

rem] Quem de adulteriis per- m non deceat; mihi tamen, elius per jocum, hoc non mperator apud Issum, parta nsibus victoria, Cicero ap- t.

ISTOLA VIII.

, *Rufum*] Iterat Rufi no- , ut indicet magis, de quo uasi hoc dicat, Rufum il- bi tam jucundus est. nec ab- Hic Rufus, quod habuerit cum Vestorio controversiam, ut infra quoque licet conjicere, vocatur *Rufio Vestorianus* epist. 14. ad Attic. lib. 14. nominatur etiam epist. 2. ad eundem lib. 6.

Mel] Sic appellamus ea, quibus mire delectamur. Plautus in Curc. *Si absim, haud recusem, quin mihi male sit, mel meum.*

Delicias tuas] Sic locutus epist. 1. lib. 7. *Deliciæ tuæ, noster Æsopus.*

Calumniam tulisse] Ad accusandum descendisse. Infra: *Cum calumniam jurasset.*

Maximo plausu] Omnibus approbantibus: cum lætarentur, quod accusaret accusatorem suum.

Tulisse] Pro, *Detulisse*: accusasse de calumnia, præsertim accusatorem suum. unde sequitur: *Nemini hoc deferre munusculum maluit, quam suo accusatori.*

Pag. 466. *M. Turc. accusatorem suum, &c.*] Hujus loci sensum, etsi obscurissimus est, tamen declarare conabimur. Reorum causæ ordine agebantur: nam quæ tempore prior fuerat, ejus prior item locus erat. excipiebantur tamen eæ causæ, quæ cum causis jam judicatis conjunctionem aliquam habebant, ut earum quasi appendices quædam viderentur: ejusmodi enim causis, etiam si post multas alias delatæ essent, tamen primus locus erat constitutus. itaque in oratione pro Cluentio, *Fabritium* (inquit) *reum statim fecit. utque ei locus primus constitueretur, propter causæ conjunctionem, impetravit.* propter causæ conjunctionem, inquit, quod Fabritii causa eadem erat, quæ Scamandri, qui antea condemnatus erat. Et infra in eadem oratione, *Apud eosdem judices reus est factus Oppianicus, cum iis duobus præjudiciis jam damnatus esset: ab iisdem autem judicibus locus ei primus est constitutus.* Hoc ideo factum est, quod Oppianici causa conjunctionem habebat cum Fabritii, & Scamandri causa, quos judices jam damnaverant. Excipiebantur etiam causæ de vi, quæ primo loco agebantur, omissis aliis causis, quæ tempore priores fuerant. sic Milonis causa, quod erat de vi, extra ordinem est acta. sic M. Cœlius, cum

Attatini patrem de ambitu reum feci
de vi postea accusatus, causam ipse p
dicere coactus est. sic etiam C. S
pronius cum a *M.* Tuccio esset accu
& causam suam eo anno nollet agi,
te quod ex iis, qui tunc judices er
aliquos se habere inimicos intellige
accusavit accusatorem suum lege P
de vi, eo consilio, ut, interposita
traordinaria causa, tempus tereretu
suæ causæ judicium, cum ejus ag
spatium non esset, in annum seque
necessario rejiceretur. *Extraordin*
autem *reus* is dicebatur, cujus
non ordine, ut aliæ causæ, sed p
loco semper ageretur: & inde *ex*
dinaria causa, quæ statim ante o
causas ageretur, ut cum erat de vi
conjunctionem habebat cum a
causa antea judicata.

Lege Plotia de vi] Caussæ de v
alias extra ordinem agebantur.
etiam ex oratione pro Cœlio,
de vi accusatum Cicero defendit,
liquet. fuere autem de vi leges du
na tribunicia Plotia, altera cons
Lutatia: de quibus in libro nost
Legibus.

Dubium illi non erat] Non erat
bium, quin comdemnaretur. qu

hi a Macrobio recitata cum lege-
hoc animadverti: *Hac cum mihi*
at quisquam, non poteram animum
'*e, ea liberos suos nobiles homines*

Liber Sigonii habet, *Quo in-*
orta occasione mendi, quia pri-
mporibus *Quoiquam*, pro *Cui-*
scribebatur.

'] Seipsum intelligit, Servilii
a defendentem.

'*ia*] Cum invisus esset omnibus.
liber, *Maxime qui nobis traditus*
edia. minor igitur mutatio fieret,
tur hoc modo: *Maximaque no-*
r us erat in vidia. etsi video senten-
audicare: sed in Cœlio ferenda
a nia.

ensis] Juventiæ gentis.

lante] Non accipio pro, *accu-*
aam accusator Servilii in caussa
darum Pilius fuit, non Pausa-
Postulante igitur est, petente, ut
iceret contra eos, ad quos ea
a pervenisset. unus fortasse fuit
litoribus Servilii, aut etiam ami-
|ui, excusata ejus inopia, postu-
prætore, ut, ad quos credita
o pecunia pervenisset, quærere-
uando Servilius ipse solvendo non
quod impetratum a prætore non
on quod usitatum non esset; ve-
quia Servilius ei odio erat. con-
: enim Cœlius his verbis, quod
ne dixerat: *Maxima nobis tradi-*
ts invidia. Licuisse autem per le-
caussa repetundarum agere ad-
eos, ad quos ea pecunia perve-
, Cicerone teste probabimus. *Est*
it in oratione pro Rabirio) *hac*
, *quo ea pecunia pervenerit, quasi*
m appendicula caussa judicata, at-
mnata. sunt lites æstimatæ A. Ga-
nec prades dati, nec ex ejus bonis,
summa litium fuisset, a populo re-
lex æqua est. jubet lex Julia per-
ab iis, ad quos ea pecunia, quam
rit, qui damnatus sit, pervenerit.
ic novum in lege Julia, sicuti mul-
t severius scripta, quam in antiquis
, & sanctius judicata: sane etiam
tudo hujus generis judiciorum nova.
ic totidem verbis translatum caput
uod fuit non modo in Cornelia, sed
ante in lege Servilia: per deos im-
mortales, quid agimus judices, aut quem
hunc morem novorum judiciorum in remp.
inducimus? erat enim hæc consuetudo no-
ta vobis quidem omnibus, sed, si usus ma-
gister est optimus, mihi debet esse notissi-
ma. accusavi de pecuniis repetundis: ju-
dex sedi: prætor quæsivi: defendi pluri-
mos: nulla pars, quæ aliquam facultа-
tem dicendi afferre posset, non mea fuit.
ita contendo, neminem umquam, quo ea
pecunia pervenisset, caussam dixisse, qui
in æstimandis litibus appellatus non esset.
Venit etiam in mentem, *Postulante*, de
accusatore Pausania dictum esse: quia
sequitur, *Nobis patronis.* quod si ita
est, bis de repetundis postulatum Ser-
vilium dicemus, primum a Pausania,
& damnatum; licet hic de exitu judicii
mentio nulla fiat; sed ex his verbis in-
telligitur, *Quo ea pecunia pervenisset*;
quæ actio damnationem profecto con-
sequitur: deinde a Pilio: quod judi-
cium nondum esse factum, manifeste
infra demonstrant ea verba, *De repetun-*
dis, fauctus, Pilio tradetur. sed adversa-
tur ea ratio, quod, si accusatus esset
antea de repetundis, abiisset in exsu-
lium; nec alterum de eodem crimine
judicium exspectasset.

Attici nostri] Cujus uxor Pilia fuit,
sæpe in epistolis ad eum nominata.

Ferventer] Valde, non frigide: ut
epist. 9. *Ferventissime concerpitur.*

Loqui] Passionem tribuit verbo, actio-
nem potius requirenti. Sed antiquum
fuit, id est Cœlianum.

Quo vento projicitur] Qua fama valde
commotus est Appius, usque eo, ut
eundem Servilium de prævaricatione ac-
cusarit.

Appius minor] Duos fratres Claudiæ
gentis nominat Pedianus in argumen-
to orationis pro Milone, filios C. Clo-
dii, qui Publ. Clodii frater fuerat. u-
trique prænomen Appio fuit; sed, ut
internoscerentur, *Appius major*, &
Appius minor, ætatis ratione habita,
vocabantur, ut feminæ, antequam nu-
berent, cum duæ sorores essent, *major*
& *minor* appellabantur. itaque duas O-
ctavias, majorem, & minorem, Sue-
tonius nominat in Augusto. Pediani
verba sunt hæc: *Postulaverunt apud Pom-*
pejum, familiam Milonis exhibendam,

 duo

prænomen acceperit; quod necessarium est; deinde, ut distinguerentur, majorem, & minorem esse nominatos. Accedit ad hanc rationem altera, ut ego arbitror, aliquanto firmior, quod in hac epistola vivere patrem eorum Cœlius ostendit: infert enim, *Quid, si nefarias patris confessiones audisses?* at eorum patrem naturalem C. Clodium jam decessisse, Pedianus videtur significare, cum dicat, *Qui erant C. Claudii filii, qui frater fuerat Clodii.* ex quo sequitur, ut de patre adoptivo sit intelligendum. qui cum & ipse Ap. Claudius vocetur, quemnam putemus esse, præter Appium illum, qui consul cum L. Domitio fuit, & post consulatum Ciliciam administravit? Nec mirum videatur, eodem prænomine duos fratres esse usos. nam hoc usitatum in gente Claudia, ex historia cognovimus. Appius enim Claudius, cognomento Caudex, qui consulatum gessit anno v.c. CDXXCIX. frater fuit Appii Claudii Cæci, teste Gellio lib. 17. video etiam apud Liv. l. 33. duos Labeones fratres eodem prænomine appellari.

Pag. 468. *Ex bonis paternis*] A patre suo datam Servilio, ejus accusatori, ut prævaricaretur.

Diceret] Aut hoc abundat, cum, *Indicet*, dixerit: aut mendosum videtur: cum *Dicat*, ad verbum *Indicet*, rectius accommodetur.

Depositum] Ab Appio patre, quod Servilio daretur, si prævaricatus esset;

no pecuniam
Actiones]
ne. quid eni
lium mittere
lites æstimar
Nefarias]
tem emere,
Mittit in
cognitamque
Servilio ferr
beret, ut su
in consilium
Cluentio:
itetur, *Clue*
tiebantur? c
Stalenum jud
rat, non requ
Max. lib. 6.
accusator, in
quoque non a
des reipub. te f
lum non excit
quam de Man
ces mittam.
in consilium
mus in Ascon
in consilium a
sit.
Qui litis æst
dis judicaver
tundarum lite
tum a reo d
cognosceretur
accusatum A
de repetundis
solutum. nec

ore Servilium damnassent: ne, si
varicationem crederent, suum de
ii absolutione judicium damnare
rentur: quem absolutum propter
ocentiam videri volebant, non
d Servilius prævaricator caussam
lidisset. Stulte igitur Appius minor
judices in consilium misit, ut sen-
ias de Servilio ferrent. Hic ne quis
etur, quod, cum dixerit postula-
a Pilio Servilium de repetundis,
cium factum de prævaricatione
s, quam de repetundis, demon-
. nam prævaricationis caussa tam-
n appendix est rei judicatæ: itaque
a ordinem statim agitur. Qui autem
epetundis, iidem de corruptis judi-
judicabant: & ad crimen corrupti
cii prævaricatio pertinuit. itaque mi-
non est, qui judices in Appii caussa
tendarum fuerant, eosdem in Ser-
prævaricationis caussa sedisse. Pro
entio: *An, ut prævaricaretur? jam
usque ad corrumpendum judicium per-*
. Et in eadem infra: *Fidiculanius
fecisse dicebatur? accepisse a Cluentio
cccc. cujus erat ordinis? senatorii.
lege in eo genere a senatore ratio repeti
? de pecuniis repetundis.* Quod au-
, *Litis*, pro *Litis*, scriptum sit; an-
æ consuetudinis est. Priscianus l. 7.
:, & *Litis*: Cicero in frumentaria:
sit etiam litis illorum.

*aterensis leges ignorans pronuntiavit,
singulis ordines judicassent*] Cum ex
s ordinibus, qui res judicabant,
Servilium absolvissent, unus con-
nasset, universorum autem judi-
æquo numero sententiæ fuissent,
rensis, qui ordines, non sententias
eret, absolutum credidit, seque
in tabulas dixit absolutum relatu-
Postea cum in lege repetisset, non
rdinum numero, sed e judicum
ori parte, vel absolvendos, vel
emnandos esse reos: non retulit,
xerat, in tabulas absolutum, or-
m judicia perscripsit. Fusius autem
cabimus, propterea quod obscu-
est sensus, ita ut eum pauci vide-
, nemo certe ostenderit: non enim
uo Laterensis Prætor deceptus sit,
nadverterunt. quod nos pluribus
is, ut etiam tardiores intelligant,
ostendemus. Judicia penes treis ordi-
nes erant: qui quidem tres ordines ex
senatoribus, equitibus, Tribunis æra-
riis constabant. fieri autem poterat, ut
quem duo ordines absolvissent, unus
condemnasset, is tamen non absolutus,
sed condemnatus judicaretur hoc mo-
do: Eunt in consilium senatores XXVI.
equites XXV. Tribun. ærarii XXIV. ex
senatoribus absolvunt reum XIV. con-
demnant XII. ex equitibus absolvunt
XIII. condemnant XII. ex Tribunis
ærariis absolvunt IV. condemnant XX.
si ex ordinum numero judicaretur reus,
absolutum appareret, quippe cum ex
tribus ordinibus absolverint duo, se-
natorius, & equester. Cum autem
lex, quod judicum major pars judica-
rit, id jus ratum esse velit: condemna-
tum reum, nemo est, quin videat,
cum sententias graves habuerit XLIV.
absolutorias XXXI. Prætor autem Late-
rensis cum ex more pronuntiare debe-
ret, quot sententiis absolutus, quot
esset condemnatus reus: leges igno-
rans, de numero judicum nihil, de
ordinibus, quid singuli judicassent,
pronuntiavit, ac se in tabulas absolu-
tum dixit relaturum. Postea cum lege
perspecta, erratum intelligeret: du-
bius animi, quid ageret: quod neque
contra legem, neque contra id, quod
pronuntiarat, vellet facere: neque ab-
solutum, neque damnatum retulit:
tantum ordinum judicia perscripsit. ex
quo paulo post infert Cœlius: *sic nunc
neque absolutus, neque damnatus Ser-
vilius, de repetundis saucius Pilio trade-
tur.*

Æquo numero] Æquo sententiarum
numero reus absolvebatur. habendam
scilicet humanitatis rationem veteres
illi legum latores censuerunt; ut, in
re dubia, ad misericordiam inclinatio
fieret. testem habeo Ciceronem in ora-
tione pro Cluentio. *In consilium*, inquit,
*ituri erant judices triginta & duo: sen-
tentiis decem & sex absolutio confici pote-
rat.* Confirmat in Mario Plutarchus:
Παραλύουσι τὴν δίκην, ἴσων τῶν ψήφων
γενομένων. Hoc Laterensis ignorans,
cum absolutum Servilium ob senten-
tiarum paritatem pronunciare debe-
ret, non pronunciavit absolutum, ne-

 quo

bitratus est ; ut, quem ordines duo absolvissent, aut damnassent, is absolutus, aut damnatus putaretur: cum non intelligeret accidere posse, ut a duobus ordinibus absolutus reus, tamen damnaretur, ex universo sententiarum numero, quarum major pars vel salutem reo, vel pœnam efferebat. exempli gratia, senatores reum absolvunt, item equites, sed utrique paucis sententiis: tribuni ærarii omnes, aut plerique condemnant. quis non videt absolvi reum, si ordinum potius quam sententiarum, ratio ducatur? contra tamen accidit: nam sententiæ numerabantur, separatim quidem primo cujusque ordinis, sed ut mox summa fieret ex omnibus: quarum majorem numerum vel absolutio rei, vel calamitas consequebatur. quod ne putetur a conjectura ductum, quæ sæpe, tamquam in lubrico posita, ad falsa prolabitur; præclarum contra ordines (ut ita loquar) pro sententiis habemus exemplum in utilissimo Pediani commentario: in quo damnatus a duobus ordinibus L. Saufejus, ex numero tamen sententiarum impunitatem assequitur. verba recitemus: *Defenderunt Saufejum M. Cicero, M. Cœlius, obtinueruntque, ut una sententia absolveretur. condemnaverunt senatores decem, absolverunt octo: condemnaverunt equites novem, absolverunt octo: sed ex tribunis ærariis decem absolverunt, sex condemnaverunt.* Alterum succurrit exemplum in

lante] De repetundis. nam eo-
imine postulare non licebat.

fegit] Vel amicus Laterensis fuit
, cum quo de absolvendo Ser-
nsilium cepit, vel ipsius Servilii
as.

urum] In tabulas absolutum.

epetundis sancius] Saucius & læ-
cio prævaricationis, (siquidem
absolutus, neque damnatus est)
tundis accusandus Pilio trade-

, *de divinatione*] Caussam ex-
cur, cum ab Appio & Pilio
tum Servilium dixisset, unum
Pilium nominarit. Quod ad di-
nem, inquit, attinet, Appius
dere cum Pilio non est ausus,
cusare Servilium deberet. *Di-*
dicebatur oratio, in qua de ac-
e deligendo disputabatur; vel
on de facto, sed de futuro con-
quæreretur; vel quod injurati
in ea caussa sederent, &, quod
, præsentire de utroque possent;
d res ageretur sine testibus, &
bulis, &, his remotis, argu-
sola sequerentur judices, & qua-
iarent. sic enim putavit Asco-
um Ciceronis Divinationem in
explanaret. videndus & Gellius
cap. 4.

calumniam jurasset] *Iurare ca-*
m est, jurejurando profiteri se ac-
em, in caussa tamen haud qua-
sita. Livius lib. 33. *Romanos in*
ilem, & ipsos caussam odii qua-
ostigabant. itaque, diu repugnan-
ine Africano, quia parum ex di-
sua ducebat, subjiciendo odiis accu-
usque Hannibalis, & factionibus
tniensium injicere publicam aucto-
; *nec satis habere, bello vicisse Han-*
, *nisi velut accusatores calumniam*
urarent, ac nomen deferrent: tan-
vicerunt, ut legati Carthaginem
itur, qui apud senatum eorum ar-
Hannibalem cum Antiocho rege
belli faciendi inire. Pedianus in
ntario Cornelianæ: *Hoc illud*
, *cum jurasse dixit, simul priva-*
iterum ligatum scilicet, cum in
y calumniam juravit. Supra quo-
ac ipsa epistola, *calumniam ma-*
ximo plausu tulisse, pro ad accusandum
descendisse.

Servilii] Propinquis M. Servilii.

Pag. 470. *Emissario est factus*] In an-
tiquo libro Mediceæ bibliothecæ, & in
duobus præterea, Petri Bembi, & Vbal-
dini Bandinelli, legitur, *Emissa rustetio*
factus. fortasse corrigendum, *Emissario,*
S. Tettio factus: ut existimat amicissi-
mus meus. Tettios autem & libertos,
& amicos Claudiorum fuisse, in qua
gente erat Appius, ostendit Asconius,
ubi in oratione pro Milone illum lo-
cum explanat: *Hac insidiata Pompejo*
est. quamquam ibi tantum de Damio-
ne Clodii liberto loquitur. sed Damio-
nem Tettiæ gentis fuisse ostenditur in
lib. 4. ad Attic. epist. 3. itaque hic Cœ-
lius, de Appio loquens, *Accusatus*, in-
quit, *est a quodam suo emissario Sex. Tet-*
tio. nam cum, *Sextus* antiqui significa-
re volebant, vel *Sex.* scribebant, vel *S.*
ita patebit & vera lectio & sententia.
quo quidem eo magis inclino, quod
etiam in libro pervetere Caroli Sigonii
scriptum video, *Omissa rustetio*: ut in hac
varietate augeatur mendi suspicio, & ad
veritatem indagandam quasi latior via
patefiat.

Recte hoc par habet] Præclare com-
ponuntur hi duo: cum emissarius eum
ipsum reum faciat, a quo in alios emitti
solitus erat. *Par gladiatorum*, dixit Ci-
cero de optimo genere oratorum: quam
vocavit *compositionem* epist. 8. lib. 2.

Eum] Cæsarem.

Post Kal. Mart.] Pugnare videtur hic
Cœlii locus cum Ciceronis loco ep. 3.
lib. 8. ad Attic. in quo Pompejum M.
Marcello consuli, finienti provincias
Gallias Kal. Mart. restitisse, diserte scri-
ptum est. Nec tamen aut Cœlium, aut
Ciceronem mentiri, credibile est. de
Pompeji potius levitate & inconstantia
cogimur suspicari, qui, cum restitisset
Marcello consuli, contra Cæsarem a-
genti, postea cum eodem Marcello
consenserit de successore Cæsari mit-
tendo. epistola quidem hujus libri de-
cima, hoc sensisse ostenditur, ne S. C.
ullum fieret: quod erat, ne Cæsari suc-
cederetur, contra Marcelli consulis rela-
tionem.

Auctoritatesque perscripta] Auctorita-

 tes

Oratore, *Eundem, id quod in auctoritatibus praescriptis exstat, scribendo affuisse.*

In aede Apollinis] Senatus habebatur vel in sacris aedibus, vel in templis non sanctis, ut in Curia Hostilia. templorum enim alia sancta, alia non sancta, ut ait Varro lib. 6. de lingua Latina.

Scribendo affuerunt] Imminutum est, & subaudiendum, *senatus consulto.* sic enim tunc loquebantur. exempla vide epist. 6. lib. 15. epist. 1. lib. 7. ad Att. de Oratore lib. 3. Integrum autem posuit, *senatus consulto scribendo Lamiam affuisse,* epist. 29. lib. 12. *Ponor ad scribendum*, pro, *Ponor affuisse scribendo*, dixit epist. 15. lib. 9. Lampridius in Heliogabalo: *Mater ejus cum venisset vocata ad consulum subsellia, scribendo affuit:* id est, S. C. conficiendi testis.

L. Domitius Cn. F.] Scitu dignum est, quod in Nerone scripsit Suetonius. *Perseveraverunt* (inquit) *omnes in eodem cognomine. ac ne praenomina quidem ulla, praeterquam Cnei & Lucii, usurparunt, eaque ipsa insigni varietate, modo continuantes, unumquodque per trinas personas, modo alternantes per singulas. nam primum, secundumque, ac tertium Ahenobarborum Lucios, rursus sequentes tres ex ordine Cneos accepimus: reliquos non nisi vicissim, tum Lucios, tum Cneos.* Hic autem, qui scribendo affuit, consul fuerat cum Appio Claudio, Caesaris inimicissimus, quem praetor abeuntem consulatu, quem adversus auspicia legesque gessisse existimabatur, ad disquisitionem

ulli vita, de hujus origine cogno-
s. Quod autem, *Ahenobarbus*, non,
abarbus, maluerim scribere, si quis
es Capitolinos inspexerit, non mi-
ur. Deductum videtur non ab, *a-
anea*, *aneum*, sed ab *ahenus, ahena,
um*, quod Gellius, aspiratione inter
vocales interjecta, scribere veteres
aevisse demonstrat l. 2. c. 3.

Caecilius] Hic est Scipio ille, Ma-
Pompeji socer ejusdemque in ter-
onsulatu collega, qui afflictas Phar-
o praelio partes Pompejanas, in
a rursus ope Iubae regis excitavit,
que a Caesare, ne victoris in pote-
m veniret, ipse sibi mortem con-
. Transiit autem a Corneliis in
lios, assumpto patris adoptivi co-
mine Pio, quod eum Q. Metellus
Numidici filius, Pontifex Max.
averat. id quod in Dionis historia
aus lib. 40. Hunc Cicero *Nasi-*
vocat epistol. 1. lib. 2. ad Attic.
ejus patris majorumque cogno-
fuerat Dio eodem libro. Idem
m vetere praenomine, quod a natu-
patre acceperat, *Publius* appellatur
dum, ut a Cicerone in oratione
omo, & in epitome Liviana, &
Eutropium. Pater autem ejus, ut
n loco Dio scripsit, fuerat Scipio
a, avus item Natica, quem nomi-
icero in Bruto.

ius] Antiqua familia, primis fere
oribus a Livio nominata. *Anna-
li*, ab eo, qui legem tulit, quo an-
agistratus capere liceret. Villium
em Cicero etiam memorat in o-
e pro Fundanio, apud Priscianum
- Antea in omnibus impressis. *Iu-*
primi nos reposuimus, *Villius*.

g. 471. *Pom.*] Tribus Pomptina
nam ex xxxv. tribubus, aliquam
quit Pedianus; necesse erat, cujus-
ae esset ordinis, civis Romanus
eret. is autem ostendebatur a prae-
ne suo, a nomine, (nomine au-
amilia significatur) a patris praeno-
, a tribu, a cognomine, ut Philip-
. *Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Ru-*
Lemonia enim tribus est ablativi
e ut sit, *ex Lemonia*, ut inquit A-
us. in lapidibus autem antiquis
emper, in libris aliquando priori-
bus tantummodo litteris significari tri-
bus animadvertas, ut in hoc S. C. ubi
enim legitur, *Pom.* sciendum est *Pompti-
nam* intelligi: ubi *Pop. Popiliam*: ubi *Pup.
Pupiniam*. ubi *An. Aniensem*: quod cum
antea non esset exploratum, alii pro *An.
Capite*, duabus vocibus conjunctis lege-
bant *Ancapite*: Bernardinus autem
Rutilius in suis annotationibus credi-
dit, antiquas notas fuisse, quae significa-
rent, *Ateji nepos*. in quo quam dece-
ptus sit, non attinet dicere. si enim ab
avo ostendendus aliquis erat, non ab
ejus nomine, sed a praenomine osten-
debatur. sed incidit in errorem, quia
tribum Aniensem non agnovit. quae
duabus modo litteris, ut jam dixi, scri-
pta fuerat. quae me ratio movit, ut ubi,
Pupbirrus, uno tantum verbo antea le-
gebatur, duobus in nostro libro scribe-
rem, *Pup. Hirrus*, id est Pupinia Hir-
rus. tribus enim ante cognomen pone-
batur, ut & hic, & alibi licet videre.
Quoniam autem hanc tribuum cogni-
tionem non ita facilem esse perspici-
mus, (nam & Volaterranus, & Alexan-
der, qui dies Geniales scripsit, & alii,
quos non necesse est commemorare, pa-
rum videntur in suis libris earum nu-
merum & nomina tenuisse) studiosis
non fore prorsus inutile, aut injucun-
dum arbitramur, si, quae in hanc ratio-
nem dispersa in veterum monumentis
leguntur, coacta huc afferamus. quae
cum olim scripserim adolescens, cum
haec nova videbantur; nunc eadem, cor-
rectione quadam, brevissime colligam.

Fuerunt igitur Romanae tribus om-
nino xxxv. quarum nomina infra
scripsimus, & scriptores aliquot, qui
de iis locuti sunt, apposuimus, ut in-
de facilior earum ac certior unicuique
cognitio sit.

ÆM. vel ÆMI. Æmilia. Cicero ad Att.
lib. 2. Livius lib. 38. antiquae urb.
inscr. 75.

ANI. Aniensis. Cicero pro Plancio,
Livius lib. 10. antiquae urb. inscr.
160, 175. & in lib. Petri Appiani
de inscriptionibus antiquis totius or-
bis, 93.

ARN. vel ARNIEN. Arniensis. Cicero
in agraria 2. in Rullum, Liv. lib. 6.
& lib. 29. ubi corrupte legi putamus

Nar-

Narniensis. nam lapis antiquus, quem Vulsiniis in templi parietibus vidimus, expressam Amiensis mentionem continet.

CLA. Claudia. Livius lib. 2. Virg. l. 7. Dionysius Halic. lib. 5. antiquæ urb. inscr. 75, 84, 114. liber Appiani 479.

CLV. vel CLVST. Clustumina. Cicero pro Plancio, pro Balbo. antiquæ urb. inscr.

COL. Collina. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plin. lib. 18. cap. 3. Festus. antiquæ urb. inscr. 27, 99, 120. liber Appiani 110.

COR. Cornelia. Livius lib. 38. antiquæ urb. inscr. 29.

ESQ. vel EXQ. Esquilina. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plinius lib. 19. cap. 3. Festus, antiquæ urb. inscr. 75. Est præterea in ædibus viri optimi, valdeque eruditi, Gentilis Delphinii Romani, fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.

FAB. Fabia. Horatius epist. 6. lib. 1. Suetonius in Augusto, antiquæ urb. inscr. 61, 73, 74, 76, & Petri Appiani lib. 62, 66, 335, 343, 500.

FAL. Falerina. Livius lib. 9. in libro Appiani 105, 120. & Neapoli antiquus lapis est ita inscriptus:

nominatam observavimus, lib. 4. ad Att. epist. 14. 2 [...] & 29. a Valerio Max. lib. 2 [...] Festo.

MEN. Mentina. Cicero lib. [...] fam. Iosephus ἐν τῷ [...] χαιολογίας λόγῳ ιγ, [...] quibus lapides tres consecr[...]

C. VALERIO. C. F. MEN. [...]
MARCIANO.
A. MVNIO. A. F. MEN. [...]
C. CATIO. C. F. MEN. [...]
TIVS. C. F. MEN. GALLVS. [...]

& hic epist. 9. l. 13. Puto [...] tribum fuisse *Menenıam* po[...] *Mentinam*, & corruptum [...] locum. deducetur enim [...] familia patricia, ut aliæ [...] lia, Claudia, Cornelia, F[...] tia, Papiria, Sergia, Ve[...] Publilia nomen accepit [...] gente.

OVF. Oufentina. Livius lib. [...] antiquæ urbis inscr. 86. 1[...] Appiani 27, 28, 30, 51, [...] 84, 85, 86. & in lib. Ve[...] antiquitatum sic:

Q. EVFEMVS. Q. F. OVF. [...]

PAL. vel PALAT. Palatina. [...] Verrem. Pedianus [...]

o. 4. Livius lib. 7. Festus.
rb. inscr. 114, 177. liber
·1, 484.
a. Cicero ad Q. fratrem
ius lib. 26. Festus. duo an-
lapidum exempla exstant;
apuæ, D. VIBIDI D. F. PVP.
terum Patavii, CLAVSIO.

IR. Quirina. Cicero pro
Asconius 61. Festus. an-
inscr. 15, 34, 44, 115. liber
, 17, 18, 19, 103.
ilia. Cicero in Verrem,
n agraria 1. Asconius 18.
4. de ling. Lat. Festus,
i comment. 3. Æneidos.
rbis insc. 165. in libro Ve-
antiquitatum 51. L. GAL-
ROM. Est etiam Ferrariæ
s lapis, in imis summi
arietibus instratus, in quo
m vidimus, -ITIO. T. F.

a. Livius libro 6. Festus.
quus Romæ in ædibus exi-
nalis Carpensis, CN. COR-
N. F. SAB. MVSAEO. MAN-
APPIAE.
P. vel SCAPT. Scaptia. Li-
Suetonius in Augusto, Fe-
dis antiqui exemplum Ro-
in regione Pantheonis:
IVS. C. F. SCA. SEVERVS.
aliud, C. GRANTANIVS.
MACER.
RG. Sergia. Asconius 61.
. inscr. 61, 63, 81, 165. est
eodem lib. 63. quatuor lit-
.
tina. Livius lib. 6. anti-
nscr. 110. & duabus litte-
39.
na. Varro lib. 4. de lingua
ro etiam in agraria 2. quo
letur corrupte legi, *Ab O-*
cum in quinque antiquis
tur, *Ab usura nam.* unde
conjectura est, legi posse, a
mutatione fere nulla. Pli-
8. cap. 3. Festus. antiquæ
117. & alibi.
tina. Cicero pro Plancio.
. 10. antiquæ urb. inscr.

140. 199. liber Appiani 105. 336.
TRO. vel TROMEN. Tromentina. Festus.
Livius etiam lib. 6. scripsit, *Tromenti-
na*, ut opinor, non, ut impressum est,
Promentina. antiquæ urb. inscr. 207.
liber Appiani 16, 177. & in lapide,
qui Cajetæ est, L. ATILIO. L. F. TRO-
MEN.
VEIEN. Vejentina. pro Plancio.
VEL. Velina. Cicero ad Att. lib. 4. &
in Bruto. Horat. epist. 6. lib. 1. Per-
sius, antiq. urb. inscr. 162. liber Ap-
piani 19.
VET. Veturia, hoc lapide notata, C.
CASSIVS. C. F. VET. & hoc, SEX.
APVSIVS. SEX. F. VET. & hoc, SEX.
CALPVRNIVS. SEX. F. VETVRIA.
VOL. vel VOLT. vel VOLTIN. Voltinia.
Cicero pro Plancio. antiq. urb. inscr.
155. & in antiquo lapide, qui est Ve-
netiis in turri S. Vitalis, CN. NVME-
RIVS. CN. F. VOL. FRONTO. est &
quatuor litteris VOLT. in Appiani
lib. 484. alibi VOLTIN. & integrum
VOLTINIA.

Ex hoc numero quatuor tantum urbanæ fuerunt, Palatina, Esquilina, Collina, Suburana, in quas (ut inquit Plinius) transferri ignominiæ esset, dictæ a partibus urbis, in queis habitabant. reliquæ omnes rusticæ, laudatissimæ, eorum, qui rura haberent: quæ proprie ingenuorum erant; cum urbanæ libertinorum essent: ut in Asconio, &, in epitome Liviana lib. 20. Asconium autem, ubi illud in Verrem explanat, v. & xxx. tribus, cur de nominibus Sabinarum plures tribus esse factas dixerit, mirari non satis possum; cum a Sabinis non tribus, sed curiæ nomina acceperint, ut inquit Livius lib. 1. & Sex. Pompejus.

C. Lucceius] *C. Lucius* antea legebatur in omnibus vulgatis libris: quod etiam in antiquis video scriptum esse. verum non indiligenter a nobis observata Romanorum nominum ratio mendum olim patefecit. non enim duo prænomina, *Cajus*, & *Lucius*, simul esse possunt: & omnino familiæ nomen posteriore loco requiritur: nec video, quid commodius pro *Lucius*, reponi possit, quam *Lucceius*. quod cum mihi placuisset multis abhinc annis: postea cum ab

bendo, fortasse quod aliter sentiret, aut ne Cæsarem offenderet; ita quem fieri præjudicium videret: ideoque etiam intercessum est.

Curio] Tribunus pl. designatus: quo tempore favere Pompejo contra Cæsarem videbatur: idque tum historiæ narrant: tum etiam argumento est, quod affuit scribendo senatusconsulto, pro optimatibus, id est pro Pompejo contra Cæsarem facto. adesse enim scribendo soliti sunt, qui senatusconsultum fieri vellent. quod ostendit ep. 6. lib. 15.

Capito] Cognomen est & gentis Ateiæ, ut hic, & epist. 29. lib. 13. cognoscitur; & Fonteiæ, testimonio Plutarchi & Horatii: quorum ille in Antonii vita Fontejum Capitonem, hic eundem sat. 5. lib. 1. nominat.

M. Marcellus consul] Nam Sulpicius collega æquior in Cæsarem fuit, nec ei ante absolutum decem annorum spatium, Vatinia primum, deinde Trebonia lege datum, succedendum putavit, ne caussa belli civilis oriretur. itaque, cum ad eum scriberet Cicero ep. 1. lib. 4. *Cognoram*, inquit, *jam absens, te, hæc mala multo ante providentem, defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse.* Et epist. 2. ejusdem libri: *Omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt.* Et epist. 3. *Absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui*

apud Fro[...]
De pr[...]
deretur i[...]
obtineba[...]
sed prov[...]
maxime [...]
annis pro[...]
les fuisse[...]
qua de re [...]
domo, [...]
lib. 1. [...]
Marcellu[...]
mox de c[...]
tio valuit[...]
quo factu[...]
uno dixit[...]
quod tibi [...]
tem relati[...]
paulo pos[...]
quia singu[...]
cesserunt.[...]
consultum[...]
men ad ea[...]
bus interd[...]
ctoritas se[...]
consulto d[...]
pist. 2. lib.[...]
D. E. R.[...]
Sic enim [...]
litteræ in [...]
no recitati[...]
bus legunt[...]
oratione i[...]
mius consul[...]
censuerunt.
L. Paulu[...]

] Patruelem fuisse M.
lis, ait Suetonius; Dio,
, an frater, ambigit. ad
ripsit Cicero lib. 15. est
Octaviam, Octavii, post-
Romanorum imperato-
matrimonio habuit, ex
n suscepit: eum, quem
entiæ flore extinctum,
errimo carmine deplora-

bant Kalendis Jan. quod
anno urbis DXCVII. cum
Calendis Mart.
Kal. Mart.] Sic est in
tiquis libris, & in uno
n Mediceo. suspicor ta-
on carere mendo, & le-
sse, *A. d. ex Kal. Mart.*
a. d. Kal. Mart. quod
te diem Kal. Mart. nam
evisse dicere, *Ex ante*
Ante diem ex, animad-
a subjungam. epist. 17.
Nuncii nobis tristes, *nec*
it ex ante diem non. Jun.
le re rust. *Ex ante diem*
ex ante diem VII. *id. Maji*,
I. id. Sext. ex ante diem
Livius lib. 45. *Supplica-*
populi indicta est ex ante
I. cum eo die in quinque
Colotiani lapidis testimo-

VS. M. ANTONIVS. IMP.
III. VIR. R. P. C.
. K. DEC. AD. PR. K. IAN.

m veteres inscriptiones,
m collegit Aldus filius.
Ex a. d. Kal. Mart. ma-
m, *Ex a. d.* X. *Kal. Mart.*
rationibus moveri non
ndas enim Martias omni-
non X. Kal. Mart. ex eo
supra dictum est, intel-
cta Cn. Pompeji voluntate
, *ut eum decedere post Kal.*
Maxime autem confir-
m nostram id, quod se-
interjectis verbis: *Neve*
Kal. Mart. neve quid con-
ur a consulibus. Idem dies,
st. 3. lib. 8. ad Att. osten-

ditur: *M. Marcello consuli finienti provinciam Galliam Kal. Mart. restitit.* quod attinet ad modum loquendi, *Ante diem*, valet *Ad*: non enim hoc loquendi genere mutatur is dies, qui deinde nominatur. itaque quod est epist. 22. lib. 12. *Ad* XIII. *Kal. Jan. senatus frequens mihi est assensus*: in Philip. 14. est, *Memoria tenent, me ante diem* XIII. *Kal. Jan. principem revocandæ libertatis fuisse.* Et epist. 5. lib. 16. qui dies sequitur nonas Nov. appellatur *ante diem* IIX. *id. Nov.* quem IIX. id. esse constat. Gellius quoque lib 15 cap. 28. Ciceronem dixit esse natum *ante diem* III. *non. Jan.* is vero dies III. *non. Jan.* vocatur epist. 5. lib. 7. ad Att. Sæpe autem imperiti librarii, cum *a. d.* non intelligerent, scripserunt *ad.* quod mendum irrepsit in libros, in lapides non potuit; nec multorum utemur testimonio: unum vidimus apud familiarem nostrum, virum optimum & eruditissimum, Fulvium Ursinum, ita inscriptum:

CN. CINNA. MAGNO
L. VALERIO. VOLESO COS.
A. D. XIII. K. APRILIS
A. D. MONVMENTVM SOCIORVM
IN. CONVENTV. HABENDO. CVRATORE
C. PETRONIO. C. F. PAL. VARIA. ACTVM. EST
ET. ITA. DECREVERVNT. LOCVM. L. SEMPRONI
D. L. HILARI. ET. OLLAS. V. DARI ADSIGNARI
C. PETRONIO. C. F. PAL. VARIAE. CVRATORI
OB. PIVM. OFFICIVM. INDVSTRIAM. ERGA. SOCIOS
EIVS. MONVMENTI. ET. SOCIVMQ. EVM. ASCIVER.

Quia in suo magistratu futura essent] Cum proxime dictum sit, *Cum magistratum iniissent*, cur addatur, *Quæ in suo magistratu futura essent?* quasi esset ignotum Kal. Mart. in eorum magistratu futuras. plane hoc suspicor ex margine libri, interpretationis loco appositum, irrepsisse in verba S. C. valde enim mendose totum hoc S. C. in antiquis libris, etiam in Mediceo scriptum est.

Pag.

impediret. nam, cum dixisset senator, *Divide sententiam*, ut de singulis rebus referretur: orta contentione dies consumebatur, lege permittente senatoribus, qua quisque de re vellet, quamque diu vellet, dicere. itaque Festus inter impedimenta senatusconsulti numerat hoc in verbo *Numera*, cum senator divisionem postulabat earum rerum quæ referebantur.

Utique ejus rei causa] Antiquum est, *Utique*, pro, *& ut*. ideoque in senatusconsultis ex vetere consuetudine usurpatum. Phil. 9. & 14. in utriusque extremo. Sic & Piso apud Gellium l. 6. cap. 9.

Dies comitiales] Per quos haberi senatum leges vetabant. epist. 2. lib. 2. ad Quinctum fr. *Consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat.* Et eodem libro, epistola Risi: *Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur, non impediri se lege Pupia, quo minus habeat senatum.* Ad Lentulum autem, epist. 4. lib. 1. iidem dies significantur iis verbis: *Senatus haberi ante Kal. Febr. per legem Pupiam, id quod scis, non potest.*

Qui eorum] Qui senatorum. Sic infra. sic locutus & Livius lib. 28. & Cato c. 145.

In CCC. *judicibus*] Dixi jam, tres ordines lege Aurelia, senatum, equites, tribunos ærarios judicasse. Sed

:undo. Gellius libro 10. ca-

pus esset] Contracte scribebant
im , S. Q. D. E. R. A. P. P. V.
. quod Probus explanabat , *Si*
a re ad populum plebemve lato opus
c livius lib. 44. *Senatum consu-*
qua re consulto opus esset.
ii pl.] Horum causa additum
l plebem.
+73. *Deinceps*] Post eos, an-
:nti. nam eodem anno, præter
m ferre nemini licuit, non ædi-
ion quæstoribus, non aliis ma-
us.
] Antiquus Sigonii liber, *I.N.*
nihi venit in mentem, non in-
de legi posse, *I N.* conjunctis
illis litteris I, & N. ut hoc si-
ar, *Intercessum.* nam, quæ se-
ejusdem relationis capita, con-
iidem senatus approbata, sed,
p!. intercedentibus, senatus
vi & nomine caruerunt. cum
natus decrevisset, ut L. Paullus
arcelius coss. ex ante diem Kal.
le provinciis consularibus ad
referrent, cavere voluit, ne
nam afferret; adjunxitque al-
aput, si quis impedisset, eum
:emp. facturum. Tertium ca-
de imminuendo Cæsaris exer-
onesta præscriptione, ut a bello
:nt emeriti milites, quique
cur missi fieri deberent, osten-
Quarto capite quasi præjudi-
bat de Galliis Cæsari adimen-
ppe cum senatus Ciliciam, quæ
is erat, prætoriam faceret, ut
um reliquæ consulares, Gallia,
, in sortem conjectæ, iis, qui-
enissent, traderentur: quod
n est; verum hæc singula debi-
c sustulit intercessio: primum
luit: ut anno sequenti de pro-
onsularibus ad senatum refer-
am intercessionem necessariam
amici non putarent, qui non
atus consulto, quo actio de
is consularibus sequentis anni
ns mandabatur, sed ei potius,
quentes consules de successione
rum postea facerent, interce-
intelligerent.

Qui potestatem habent] Tribunos pl. maxime designat, quorum erat intercessio: quamquam licuisse omnibus intercedere, qui eadem potestate, qua ii, qui S. C. facerent, majoreve essent, scripsit Gellius lib. 14. cap. 7.

Intercedendi, impediendi] Satis erat, *Impediendi:* quo uno verbo & intercessio, & quidquid impedimento potest esse, continetur. nam & paullo post subjunxit, *Qui impedierit*, non *Qui intercesserit, impedierit.* itaque suspicatus quandoque sum, *Intercedendi*, abundare. Sed hoc & dubium est, & parvi refert: itaque magnopere nec affirmo, nec, si quis contra velit disputare, contenderim: liberum cuique judicium relinquatur.

Quamprimum ad senatum referri] A quo quamprimum referri? an ab eodem, quo referente hoc decernitur? at is jam retulerat, senatusque censuerat, ut sequentis anni consules ex ante diem Kal. Mart. de consularibus provinciis ad senatum referrent. de ceteris autem provinciis, id est de Cilicia, deque octo reliquis provinciis, quas prætorii pro prætore obtinerent, cum ab eodem M. Marcello relatum esset, decretum est quod infra legitur. quare hoc de sequentis anni consulibus accipio, non ut quamprimum, cum magistratum iniissent, sed quamprimum post Kal. Mart. de quo die facta mentio est in priore relatione, ad senatum referrent.

Contra remp. fecisse] Hoc in senatus consultis versiculo utebantur, ut ab impediendo deterrerent.

Huic S. C.] Senatus consulti partes *senatus consultum* vocat, ut *Legem* pro legis capite in oratione pro Cluentio.

Cornelius] Plebejus, cum sit tribunus pl. Patricii vero Cornelii, Lentuli, Scipiones, Dolabellæ, alii. plura diximus epist. 1. lib. 1.

C. Vibius Pansa] Antea, *Julius*, mendose. qui consul, mortuo Cæsare, fuit cum A. Hirtio.

Stipendia emerita] Emeriti stipendia milites dicebantur qui per annos decem militassent: tuncque sacramento exsolvebantur, ut oneribus militiæ vacarent.

quale fuerit, jam ostendimus. iterare eadem non placet.

De ea re] De intercessione.

Referri] A consulibus, prætoribus, tribunis pl. quibus eorum videretur.

In Ciliciam] Si habetur eorum ratio, qui provincias obtinent, Cilicia consularis est, cum a viro consulari Cicerone administretur: ideoque non in hoc S. C. sed in eo, quod de provinciis consularibus factum est, nominari debuit. verum, quia fit prætoria, cum decernat senatus, ut in eam proficiscatur qui prætor, non qui consul fuerit; propterea in hoc S. C. rejecta, ad reliquas provincias, quas prætorii obtinebant, aggregatur. erat enim potestas senatui, quos vellet, in provincias mittendi, sive consulares, sive prætorios: &, in quas prætorii mittebantur prætoriæ; in quas consulatu functi, consulares provinciæ vocabantur. id ex hoc ipso primum cognoscitur S. C. quo prætorius, non consularis in Ciliciam, cui præerat hoc anno Cicero consularis, mittitur: deinde confirmatur oratione de provinciis. potuit tamen tribunus pl. hanc potestatem eripere senatui, & consularem provinciam lata rogatione ab homine consulari ad prætorium transferre. quod objicit Clodio Tullius, factumque extra ordinem queritur in oratione pro domo. Sed ut redeam ad Ciliciam, cogitanti mihi, cur prætoria nunc fiat, quæ consularis antea fuerat,

orii propriatores] Cum imperio omnes: quod belli gerendi caus-cessarium fuit: de quo Cæsar rbis lib. I. de bel. civ. *In reli- rovincias prætorii mittuntur: ne- spectant, quod superioribus annis at, ut de eorum imperio ad pe- feratur.* Et hic proxime sequi- *Neque in provincia cum imperio* t. In vulgatis, *Prætorii pro-* . fortasse legendum, *Prætorii toribus.* quod postulare videtur atinæ linguæ: & a contracta idi ratione manare mendum fa- tuit.

pium primum] Significantur qui ne prætores fuerunt: qui, si præ- numerentur, primi occurrunt. tamen, *Proximum*: quomodo est infra.

numerus] Novem, qui proficisce- n octo provincias prætorias, & Ciliciam, quæ hoc anno regeba- cerone consulari.

sententiam] Ut confiderent homi- ·lle Pompejum potentiæ Cæsaris e, contra quam antéa fecerat: no proximo tertium consul con- : , ut decem tribuni pl. legem , ut absenti Cæsari consulatum ceret: quod antiquis legibus in- rum erat.

Kal. Mart.] Quo die primum ntis anni consules de provinciis i bus referre inciperent, senatus at: ut e S. C. proxime recitato itur.

injuria] Fieret enim injuria, si l. Mart. quem diem relationi senatus concesserat, de provin- nsularibus, in quibus erant Gal- tueret. jam enim ostendi, cum essione consularium provincia- ertetur, duas tantum significari , & Syriam, cupientibus opti- s Hispaniarum imperium Pom- nservari; Cæsaris autem opes, Galliis, imminui.

575. *Se non dubitaturum*] Quod ibus confidentiam attulit. his erbis animo se contra Cæsarem paratum ostendebat.

cederent] Intercessum est a Cu- ibuno pl. quod iniquum vide- retur, ei successorem mitti ante tempus. epist. 12.

Hoc nihil interesse] Ostendit, si quis intercesserit S. C. quod anno sequenti de provinciis consularibus factum iri constabat, id Cæsaris opera factum iri: quod idem fore, ac si Cæsar parere se- natui nollet. jam enim antea conjece- rat illam vocem in disputando, omnes oportere senatui dicto audientes esse. epist. 4.

Inquit alius] Tentabant senatores Pompeji potentiam his interrogationi- bus; cum ejus voluntatem, naturali simulationis involucro tectam, elicere vellent.

Exercitum habere] Et Gallias retine- re cum exercitu, & eodem tempore consul designari: quod anno proximo, ipso Pompejo tertium consule pro Cæ- sare pugnante, populus jusserat.

Clementer] Leniter & placide. op- poni enim a Cicerone video *clementer*, & *iracunde*, lib. 2. de Fin. *Et si satis*, in- quit, *clemens sum in disputando, tamen interdum soleo subirasci.* Non enim Pom- pejus iracunde respondit, quamquam interrogaretur satis arroganter: cum non esset ad iracundiam natura pro- pensus.

Fustem mihi impingere] Quod esse turpissimum nemo negabit. tale igitur quiddam Cæsar committet, si & consul esse, & exercitum retinere volet. qui enim consul esse vult, exercitum dimit- tit, privatusque urbem ingreditur. Im- probat hic Pompejus eam legem, quæ ut ferretur, anno proximo consul ipse operam dederat, ut absentis Cæsaris in petitione consulatus ratio haberetur. epist. 6. lib. 6.

Esse negotium] Esse, quod ageret cum Cæsare, id est contra Cæsaris vo- luntatem.

Ut aut maneat] In Gallia, prorogato ultra decennium imperio. quod si con- cederetur; nolle se consulatum petere affirmabat, nec absentis sui rationem haberi; quod tamen ei lex dederat. Sin hanc Pompejani condicionem recusa- rent, eumque omnino vellent non mo- do expleto decennio, lege concesso, sed etiam ante, decedere: ipse pariter hoc, ut iniquum, recusabat, ferebatque alte-

 ram

ram condicionem, ut, si consul designatus esset, tum decederet. utraque autem condicione Cæsar imperii perpetuitatem quærebat, qui vereretur id, quod inimicos ei minari solitos Tranquillus refert, ne simul ac privatus esset, ob res in consulatu contra leges moremque majorum actas in judicium vocatus opprimeretur. Tranquillus sic: *Timuisse dicunt, ne eorum, quæ primo consulatu adversus auspicia, legesque, & intercessiones gessisset, rationem reddere cogeretur: cum M. Cato identidem, nec sine jurejurando, denunciaret, delaturum se nomen ejus, simul ac primum exercitum dimisisset: cumque vulgo fore prædicaret, ut, si privatus redisset, Milonis exemplo, circumpositis armis, caussam apud judices diceret.* quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie cæsos profligatosque adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens, *Hoc voluerunt: tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petiissem.* Idem confirmat Cœlius epist. 14. cum ait: *Cæsari persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit.*

Curio] Designatus trib
quidem, ut videbatur, b
animatus: de quo scrip
Ut spero, & volo, & ut s
& senatum malet. Pole
tis caussam ita defendit
ctor in primis & ergo be
terit.

Suo munere negotium in
benignus & liberalis Curi
lium, negotium ei, id est
ludorum dandorum suo
fuit. Similiter Plautus
Trin. *In benignitate hoc re*

Ad ludos] Quos jam C
patri mortuo: itaque, c
amplius non egeret, don
ædili curul. designato ad
Romanos ludos.

Africana] Donavit ei C
Africanas pantheras, & c
id est, e Cilicia missas a
canas hic tantum Cœlius
formosiores: utrasque in

Potuit supersedere] Sic
non, ut impressi, *Supersed*
inquit, supersedere a lud

VS A. F.
CÆSAR.
S Q. F.
V. F.
INAS C. F.
DIVS. P. F.
. M. ANTONIVS.
V. K. DEC. AD PRID.
.
S. L. F. M. ÆMILIVS

S P. SVLPITIVS CEN.
N. F.
IVS.
S. P. F.
TIVS M. F.
S CN. F. V. F.
ELIVS. L. F.
ANDIDIVS.
ESTIVS.
CLAVDIVS. M. F. LAP.
TIVS.
MILIVS
VS LEPID. MLO.
IVS SEX. F. P. SI
VS SATVR. Q. LV.
VINVCIVS P. F.
LIVS C. F. CN. C.
VS C. F. C. IV.
OMITIVS CN. F. P. CO.
V. F. L. TA.
VS L. F. L.
VS M. F.
DIVS TI. F.
IVS M. F.
ALGIVS C. F.
IVS.

ISTOLA IX.

H*Irrum tractasti*] Jocosum & familiare prin-
Hirri repulsa in ædilitate cu-

ile] Cum superaverim:
contentionis quidem minima
rum dejicere, ne minimæ
tentionis fuit.
petitorem] In auguratu.

] Risus movet: quia ci-
ludit, & agit ea, quæ ante
n agebat: quasi aliam ex re-
m sumpserit.

Ludit] Quasi ludendo repræsentat: nam, si bonus vere civis esset, jam antea significationem aliquam dedisset. itaque non agit serio, sed ludit.

Contra Cæsarem] Ut bene sentire videatur. nam optimatibus, id est, universo fere senatui, invisus erat Cæsar, quod extraordinaria semper appetiisset imperia.

Sententias dicit] Ut ei quamprimum succedatur; nec exspectandum censet.

Corripit] Reprehendit. eodem verbo usus est epist. 2.

Curionem] Cur objurgat Hirrus contra Cæsarem sententias dicens, bene de rep. sentientem Curionem, & hoc quidem tempore Cæsaris inimicum? fortasse, quia Cœlium Curio summe diligeret.

Objurgatus] Pro *Objurgavit*: ut, *Iuratus*, pro *juravit*: & *Rebellatos*, pro *Rebellavisse*, dixit Valerius Maxim. l. 9. cap. 10. Interdum tamen orta mihi de mendo suspicio est: quod fortasse scripserit Cœlius: *Objurgat. scilicet hac repulsa se mutavit.* &, *Scilicet*, unica scriptum littera *S*, occasionem dederit loci depravandi. omnes tamen libri veteres in, *Objurgatus*, consentiunt, itaque potest antiquum esse & ideo Cœlianum.

In foro] Cujus in ea parte, quæ *Comitium* vocabatur, judicia fiebant.

Pag. 477. *Caussam*] Pro *caussis*.

Liberalis] Quia facilis est in recipiendis caussis.

Raro post meridiem] Et ante meridiem, & post, caussæ agebantur. epist. ultima lib. 2. ad Fratrem: *Post meridiem Vatinium aderam defensurus.* Hirri autem patrocinio ita pauci utebantur, ut raro post meridiem caussas ageret.

Scripseram] Epist. 4.

Interpellat] Impedit, ob affinitatem: nam erat Octaviæ maritus, quæ neptis fuit Juliæ, Cæsaris sororis. initio etiam civilis belli, cum provinciarum sortitio fieret, privato consilio præteritus est, quasi propensior esset ad Cæsaris caussam. lib. 1. comm. de bel. civ.

Designati] De quo scripsit epist. 4. Sigonii liber habet, *Designatio*.

In Kal.] Septembris. quo tamen die factum non est S.C. sed pridie Kal. Oct. ut indicat epistola proxima.

ac pene sublato, *renovatum bellum gerere conamur*. Et Tusc. 5. *Profligata jam hæc*, *& pene ad exitum adducta quæstio est*. In oratione autem de provinciis : *Si in Capitolium invehi victor cum illa insigni laurea gestiret*, *vos tamen oporteret ab eodem illa omnia*, *a quo profligata sunt*, *confici velle*. Est igitur *Profligatum*, quod in eadem oratione *Affectum* Cicero vocavit. *Quid est*, inquit, *cur Cæsar in provincia commorari velit*; *nisi ut ea*, *quæ per eum affecta sunt*, *perfecta reip. tradantur* ?

Causa] Hoc verbum & a Sigonii libro, & ab aliis nonnullis abest.

Integra] Falsum. Nam pridie Kal. Oct. factum est S. C. de provinciis consularibus : nisi si, *Integra*, vere dictum ideo putemus, quia nihil in eo S. C. de successione provinciarum decretum est, sed in annum sequentem actio illa translata.

Relinquendus] Reliquit C. Cœlium quæstorem. epist. 15. lib. 2. & ad Attic. epist. 6. lib. 6.

Intercessorem] Intercedetur enim ab aliquo tribuno pl. cum de successione consularium provinciarum, quarum una erunt Galliæ, S. C. fiet.

In eandem condicionem] Ut, quemadmodum in ceteras provincias, sic in Gallias successor mittatur.

Vocantur]. A Pompejanis, quorum factio in senatu dominabatur.

Pag. 478. *Peterfabium*] Hominem venandi peritum. epist. 11. lib. 2.

permisit
tare.
Prædi
nomen
be, vel
dicimus
Cœlius
fructuos
hæc, arv
nemora
silvis ta
que part
armenti
urbana
horti, S
solo ædi
detur.
Cybira
piebant
Seorsu
darentur
C. Cæsa
commu
separati
A Col
M. Oct
pulsam
promul
lios præ
dem ex
habuit.
Omni
Imper
qui quo
constitu
rat, *ube*

[...]t epist. 15. lib. 9. *Mihi licere, res [...]n omnino quidem, sed magnam par[...]linquere.* Et alibi sæpius. Et Cæ[...]. 4. de bel. Gal. *Maximam partem atque pecore vivunt.* Et Lucretius

[...]n minimam partem mortis formidine aluntur.

[...] Sittianam syngrapham] Ut e syn[...]a Sittiana pecuniam istic exigant.

[...]lam spem] Alii, *ullam spem.* quod [...]r apertius, hoc modo: *Puto etiam, [...]m de pantheris mihi spem ostendes, [...]o missurum alios.* Sigonii tamen [...]habet, *Nullam.* quod ita defendi [...]t: puto, licet nullam adhuc de [...]eris mihi spem ostenderis, me isto [...]um alios.

[...]idium] Commendatitiæ litteræ, [...]egotiorum varietate, varias quo[...]artes easque modo plures, modo [...]ores habent. sed usitata, & quasi [...]na, cum aliquid aut aliquem com[...]amus tria sunt; commendationis [...]; rei narratio, memoris animi & [...]voluntatis vel ab eo, qui com[...]atur, vel a nobis etiam ipsis pro[...]. Commendationis caussa hic est *Amici mei filium, bonum, & stre[...]adolescentem:* rei narratio; *Agros, [...]uctuarios habent civitates, vult tuo [...]io immunes esse:* memoris animi [...]ssio; *Grates & bonos viros tibi obli-*

[...]tem Romanum] Non omnes [...] dicebantur equites Romani, sed [...]rn, qui equo publico merebant, [...]turias descripti: quod duæ in [...]um orationes, sexta & septima, [...]nt. qui enim equo privato mili[...], equites quidem erant, sed nec [...] Romani, nec equestris ordinis [...]ntur. societates autem publica[...], quæ multæ erant, quia multo[...]corum vectigalia separatim loca[...], ex equitibus Romanis consta[...] & erat equestris ordo senatoribus [...]te proximus, anulo aureo & e[...]ublico a plebe distinctus. quocirca [...]t Cicero commendandi caussam [...]nestate; cum Feridium equitem [...]num appellavit.

[...]um & strenuum] Quæ bonitati [...]betur, ea fit major, cum ad bo-nitatem accedit industria. recte igitur, *Bonum & strenuum*, conjuncta sunt. est autem *strenuus*, promptus & industrius in agendo.

Pag. 479. *Agros, quos fructuarios habent civitates*] Ita legitur in duobus vetustis libris, Io. Scalæ, & in libro Petri Bembi, etiam in uno Caroli Sigonii. itaque nihil muto, cum sit aperta sententia.

Quos fructuarios habent civitates] Qui civitatibus annuum vectigal pendunt.

Facile] Cum imperium habeas.

Honestum] Fortasse, quia vectigal magnum non est, alioqui, cur honestum sit, imminuere vectigalia civitatum, non intelligo.

Grates & bonos viros] Patrem, & filium.

Favonium] Civem optimum, M. Catonis imitatorem, qui, C. Trebonio tribuno pl. legem ferente de Syria Crasso, utraque autem Hispania Pompejo in quinquennium mandandis, acerrime cum Catone restiterat. Dio libro 39. Ædilis fuit Calvino & Messalla coss. ut Plutarchus in Catone significat. itaque hic annus, quo scripta est epistola, ad petendam præturam, quæ biennio interposito, ædilitatem sequebatur, ei legitimus est. periit autem, & obtinuit. propterea Vellejus, Pompejo, post Pharsalicam pugnam fugienti, comites ait fuisse duos Lentulos consulares, & Favonium prætorium. Eodem pertinent, quæ sequuntur, *a columnariis præteritum.* nam, *præteriri*, est repulsam ferre: ut in oratione pro Plancio: *Populus non numquam dignos præterire solet.* Et Tusc. 5. *Cum sapiens & bonus vir suffragiis præteritur.* Quod si quis dixerit, incertum esse, utrum hoc anno, an sequenti prætor Favonius creatus sit; quia, cum Vellejus eum prætorium appellavit; prætorem quidem fuisse ostenderit, præturæ tamen annum in dubio reliquerit: ita respondebimus transeunti in Græciam Pompejo magistratus eos, qui bene de rep. sentire viderentur, comites fuisse: quos cum nominari videamus epist. 6. lib. 9. ad Attic. consules duos, & tribunos pl. nulla cujusquam prætoris mentione facta, satis constat Favonium, quo anno Pompejus Italiam reliquit, id est,

dissimo convicio conam proscideraunt. Ejusdem in eo libertas agnoscitur, quod a Valerio scriptum est lib. 6. cap. 2. *nam Pompejo, candida fascia crus alligatum habenti, Non refert*, inquit, *qua in parte corporis sit diadema: exigui panni cavillatione, regias ejus vires exprobrans.*

A columnariis] Non est præteritus a columnariis, sed a viris bonis: quorum numerus minor est. *Columnarios* dici puto viles & improbos homines, qui ad columnam Mæniam in judicium sæpe vocarentur. Vide Pedianum in Divin. & orationem pro Cluentio. Nam qui, *Colonariis*, contra veteres omnes libros legendum existimarunt, eorum jam explosa sententia est.

Non fecit] Prætorem.

Aperte] Dictitat.

Consulem esse] Subaudiendum *Velle*. in epistola proxima, quæ tamen post hanc scripta est: *Quid si & consul esse, & exercitum habere voles?*

Tamen] Tamen in sententia, quam dixit, non omnino infensus Cæsari visus est.

Sententiam dixit] In senatu extra urbem habito: nam in urbe Pompejo, qui erat cum imperio, esse non licebat: quod & Cæsar scripsit libro 1. de bell. civ.

Nullum hoc tempore S. C. faciendum] Opinor hoc esse, quod queritur Cicero epist. 3. lib. 8. ad Attic. *Pompejum M. Marcello consuli finienti provincias Gallias Kal. Mart. restituisse.*

ovinciam nostram] Nam Comma-
non erat populi Romani, sed regis
iochi. Syriam significat: quod ex
. lib. 15. & ad Attic. ep. 18. lib. 5.
noscitur.
Quam paratus ab exercitu] *Quam*, non
t hic, sed minuit: ut paullo post:
autem aut non erit istic bellum, aut tan-
erit, ut vos, aut successores, parva ad-
copia, sustinere possint. Et epist. 7.
quae scripta est, auctoritas, tantam vim
, ut magis iratorum hominum stu-
, quam constantis senatus consilium
videatur. Dixit igitur, *Quam para-*
pro, quam male paratus. quod
ndit sequentibus verbis, *Si paratior*
exercitu esses. Sic locutus Plancus
t. 8. lib. 10. *Cum ab omni re simus*
tiores. Et Cicero epist. 4. libro 15.
lescens & equitatu, & peditatu, &
nia paratus.
paratior ab exercitu esses] Fretus
n exercitu, cum Parthis prœlium
mitteres.
ecessitas] Tua, recedendi, ob exi-
tem copiarum.
g. 481. *Pompejum*] Qui erat ad ur-
cum imperio, decreta illi in quin-
nium utraque Hispania.
ittendum] Ad bellum Parthi-

urbe non removendum] Vt esset
praesidio. hoc sentiebant ii, quibus
am suspecta erat Caesaris potentia.
Cicero, cum audiisset Pompejum
spaniam iturum, scripsit ad Ap-
his verbis epist. 8. lib. 3. *Velim*
scribas de omni reip. statu: de quo
scitum eo magis, quod ex tuis litte-
novi Pompejum nostrum in Hispa-
iturum.
rem] Qui bellum in Gallia ge-

sules] Hujus anni, M. Marcellum
Sulpicium.
Senatusconsulto] Nemo putat, pri-
ad bellum Parthicum ex S.C. tan-
esse mittendos, verum rogatio-
ad populum ferendam esse: sicuti
rat antea de belli Mithridatici cu-
ivato Pompejo demandanda. ex-
ro ea lege, quam Manilius tribu-
l. tulit, Ciceronis oratio. Privatos
isit Pompejo & Caesari, qui extra
urbem imperium habebant, & consuli-
bus, qui in urbe.

Ne illud S.C. fiat] Quod interdum,
in tumultu bellico, fieri solitum est.

Vt paludati exeant] Non tam ipsi,
quam alii fortasse, quibus Parthicum
bellum senatus mandandum decerne-
ret. hanc sententiam quae proxime se-
quuntur verba confirmant. *Paludamen-*
tum vestis ducum in bello, & ad bellum
ex urbe proficiscentium. epist. 17. l. 15.
vide Festum.

Contumeliose] Esset enim eorum con-
tumelia, si ad bellum ire nollent, & ad
alium res transferretur.

Sive negligentia, sive inertia est] Di-
stinguit, ut diversa. *negligentia* enim
voluntatis est, *inertia* etiam inscien-
tiae: unde illud epist. 20. lib. 12. *La-*
cessam; nec tua ignavia, etiam inertiam
afferet.

In eam opinionem] Male enim au-
diebat avaritiae nomine. Plutarchus in
Bruto.

Arabas] Qui cum essent finitimi,
non numquam in populi Romani pro-
vinciam impetum facere soliti sunt.
epist. 8. l. 3. *De Parthis quod quaeris, fuisse*
nullos puto. Arabes qui fuerunt, admi-
sto Parthico ornatu, dicuntur omnes
revertisse.

Velificatus] Assentando gratificatus.
ut enim vela navium ad ventorum ad-
spirationes aptantur, sic orationem sae-
pe nostram ad aliorum voluntatem ac-
commodamus.

Alicui] Cassio: cujus litteras, cave,
gratiae caussa tuarum litterarum testi-
monio confirmes.

Referret] Reip.

Retinuisse] Quod si faceres, nec digni-
tati tuae, nec reip. consuleres.

Ante Kalend. Jan.] Quo die novi
consules inito magistratu de rep. refe-
rent.

Nosti Marcellum, quam tardus] Sic
locutus epist. 1. lib. 4. *Rem vides, quo*
modo se habeat.

Pag. 482. *Hac caussa*] Deliberabitur,
quis ad Parthicum bellum eat.

Tantum erit] Ejusmodi erit. nam
hic, *Tantum*, minuendi vim habet, non
augendi. vide epist. 7. lib. 1. *Tantam*
vim habet.

Iactaturum] Cum inierit magistratum. nunc enim erat designatus tribunus pl.

Paullus] Consul designatus.

De provincia] Cæsaris, quam omnino ei adimendam dictitabat. nondum scilicet a Cæsare ∞ talenta, quibus addictus est, acceperat.

Occursurus] Intercedet enim S. C. tribunus pleb. erat: quod ex epist. 18. lib. 15. ad Attic. liquet. ad hunc sunt epistolæ duæ lib. 10.

Plures] Accessit Curio, ingenti mercede a Cæsare corruptus: quo nemo pro Cæsaris caussa stetit audacius.

Fines hos] Quos ostendi. scripsit enim proxime de Parthico bello, de consule Paullo, tribunis pl. Curione & Furnio.

Ad actiones] Ad actiones Curionis hoc addo, de agro Campano. præter cætera, Curio illud aget sequenti anno, ut ager Campanus, ante Cæsaris adventum, ex ipsius Cæsaris lege dividatur. qua de re satis copiose dictum est epistola 9. lib. 1. ad eum locum: *Vt de agro Campano frequenti senatu refer-*

agrum Campanum, satis in sequentibus verbis, *Ne ...* *ti Cæsari pateat.* Divisoribus ... tiæ plurimum acquireba... qui possessuri erant.

Prorogetur] Vt annus ... ciæ sit administratio. quod ... ro perierat epist. 7. & 10. lib ...

Tui consilii est] Tu statue, ... dum tibi sit, velis ne in ... manere, an finito anno, ... tra senatus voluntatem.

Tempus] Propter bellum ... quo urgente, discedendum ... ante, quam succedatur. Epist. ... *Quin ad diem decedam, ...* *præsertim sublato metu Parthico.*

Senatus] Facto S. C. de ... provincia: quod Cicero ... biennio quidem sensit ... in epist. 8. lib. 3.

Mei officii est] Ego, quod ... mei præstabo.

Decedens] Pro, *discedens*, ... Cicero in provinciam. Sic epist. ... *tibi decedens pollicitus sum.*

Fieri] Provinciæ tempus ...

gabat] Vt par pari referret. consu-
e cælo servabant, ne Curio posset
e cum populo: Curio intercede-
ne decernerentur supplicationes.
ulli] Consulis, nondum a Cæsare
apti.
adeptus esset boni] Paullus consul,
uid Curio agere cum populo posset,
cælo servabat: quem Curio furorem
llabat: & ex ea sibi illata injuria
se bonum adeptum dicebat, quod
m haberet caussam impediendi, ne
decernere senatus posset. quod si
tus consultum de supplicationibus
pateretur, amittere sibi videbatur
um illud, quod furore Paulli adeptus
.
prævaricator] Proditor.
caussa publica] Quia, cum ei comi-
s eriperentur, nec agere cum popu-
osset, impediri ac lædi caussa publi-
deretur: cujus se patronum profite-
r, oppugnante Paullo.
is] Quæ postulari solent.
an usuros] Exceptis iis, quæ Cicero-
decernerentur.
ag. 484. *Spem*] Quasi nihil reip.
lessent, aut a diis immortalibus mi-
e curarentur. Non est igitur, quod
cello magnopere gratias agas: qui
ioni promisit, se in hunc annum
is præterea supplicationibus usu-
, non quo facilius de tuis impetra-
sed quia spem omnino in istis sup-
.tionibus non haberet.
on editurum] Supplicationes.
ustius dicturum] Vt diem dicendo
umeret, ne S. C. fieri posset. quo
nore diximus epist. 4. lib. 1.
rendimus] Rogavimus. ductum ab
quia prendimus, & prensamus,
oque enim modo loquebantur ve-
s) a quibus impetrare aliquid cupi-
.
um modo non fecit] Sigonii liber,
modo fecit. quod neque probo, ne-
condemno. vide locum ep. 9. l. 1.
modo præmiis.
hostibus] Non dabantur supplica-
es nisi ob justam victoriam, cæsis
ibus certo quodam numero. ideo
ero epist. 10. lib. 2. *Victoria justa*,
it, imperator appellatus apud Issum.
onfirmat ipse Coelius, cum subjun-
git, potuisse Hirrum impedire, si, ut nu-
meraretur, postulasset. quis autem cæ-
sorum numerus obtinendis supplicatio-
nibus sufficeret, præcise scriptum non
inveni: unum hoc dicam, si mille ho-
stium cæsi essent, Ciceronis ætate satis
fuisse. id ex iis Ciceronis verbis Phil. 2.
cognoscitur: *Si quos Hispanorum aut Gallorum mille, aut duo millia occidisset, non eum hac consuetudine, qua increbuit, imperatorem appellaret senatus?* trium-
phum quidem, qui supplicationes fere
sequebatur, nisi qui quinque millia ho-
stium una acie cecidisset, nemini per
leges impetrare licuisse Valerius lib. 2.
cap. 3. tradidit. sed hoc etiam, ut opi-
nor, depravavit ambitio. Quidam
Hostem legunt: quam recte, alii judi-
cent: ego sequor & historiæ testimo-
nium, & antiquos libros, Sigonianum,
& meum.

Possit rem impedire] Falso igitur Ci-
cero illud scripserat epist. 10. lib. 2. *Victoria justa imperator appellatus sum*. De
eadem re epist. 1. lib. 7. ad Attic.

Vt numeraretur] Vt ostenderetur,
quo cæsi hostes numero essent. Assen-
tior amicissimo meo, qui legendum
putat, *numerus daretur*; subintelligitur
autem *hostium in prælio cæsorum*. *hosti-
bus* enim paulo ante lego ex codice Ber-
nardini Maffei, non, ut quidam volunt,
hostiu.

Catoni] M. Porcio Catoni, optimo
viro, cujus in sententiam, Cicerone
consule factum erat S. C. de Catilinæ
sociis in carcere necandis. is prætor
fuerat L. Domitio, App. Pulchro coss.
repulsam tulerat in petitione consula-
tus, quo anno Serv. Sulpicius & M. Mar-
cellus designati sunt, id est biennio an-
te, quam hæc epistola scriberetur.

Pag. 485. *Assensus est*] Licet iratus
esset, ut ad Atticum Cicero scripsit,
cujus verba proxime recitavi: iratus au-
tem, quia superatus esset ab eo in peti-
tione auguratus, epist. 3. & 6. hac de re
sic in eadem epistola: *Cœperat Hirrum mihi placare: perfice. Habes Scrofam: habes Silvium. ad eos ego antea scripsi, & ad ipsum Hirrum. locutus enim erat cum iis, commode se potuisse impedire, sed noluisse; assensum tantum esse Catoni, amicissimo meo, cum is honorificentissimam in*

me

verat supplicationes. laudavit enim Cato Ciceronem in sua sententia, supplicationem non decrevit. cur ita senserit, exponit ipse in epistola, quæ exstat lib. 15. cui Cicero respondens, dixit, *se tanti facere Catonis illam laudationem, ut cum ea nullam triumphum esse conferendum existimet.* & ad Atticum, epistola 1. lib. 7. confirmat idem his verbis: *Triumphum video, nisi reip. tempora impedient, διπλῆ γοῦν. judico autem cum ex litteris amicorum, tum ex supplicatione; quibus qui non decrevit, plus decrevit, quam si omnes decrevissent triumphos. ei porro assensus est unus, familiaris meus, Favonius; alter iratus, Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, & ad me de sententia sua jucundissimas litteras misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione triumphat de sententia Catonis: nec scribit quid ille sententia dixerit, sed tantum, supplicationem eum mihi non decrevisse.*

Non decreras] Quid caussæ fuit, cur non decreverit, cum & amicissimus esse videretur, & res supplicatione dignas Cicero gessisset, justa victoria imperator apud Issum appellatus? obstitit invidia; cum nobiles homines, ex antiquissimis orti familiis, novum hominem Ciceronem in principibus quidem esse facile paterentur, altius autem evolare nequaquam vellent. quod in epistolis interdum queritur Cicero, & aperte quidem ad Attic. lib. 7. epist. 2. his verbis: *Cato in me turpiter fuit male-*

tinet hoc
tissimum,
valde parcu
His] N
dixit hono
nio, qui
runt, sed
sententia,
his tribus
ne debentu
dumtaxat
supplicatio
omnino n
luerunt, c
quæ si reci
dem satis
hoc modo
sententia,
gnarunt.
Tantum]
lib. 7. *Ven*
men urbani
Cum imp
retur, postu
De suaru
nim Paull
dies eripieb
plicationes
Furnius]
pidissimus
epist. 18. li
tur epistola
Lentulus
summa in
lum S
Spinth

] Cui se addixerat, accepta in-
ercede.
idem in suspicionem adduxit] Cum
ei cavendum esse, ne ficte recon-
cum Cæsare videretur, si Cice-
nnorem impediisset, quem sciret
e non vulgariter diligi.
rant] Non equidem is sum, qui
onibus, præsertim quæ sola con-
nitantur, facile acquiescam: ve-
nen, ubi nec sententia repugnat,
tio levis est, cur libertatem in-
:ripiam? Hoc quidem in loco:
c in manibus est, cum antiqui li-
ique haberent, *Decrant*; non-
lesirant; alii aliter; ex hac varie-
n adductus, ut probarem, *Decre-*
qua sententia, nunc exponam.
iitius Ahenobarbus, & P. Sci-
mpeji socer, uterque Cæsaris ini-
cum inique ferrent transigi de
tionibus Ciceronis, easque Cu-
ribuni pl. intercessione cupe-
pediri; simulatione benevolen-
plicationes decreverant, ut ea
onem, omnibus Pompejanorum
ous acriter adversari solitum, ad
lendum elicerent. Accedit Cæ-
rmonis consuetudo. paullo e-
e dictum est, *Non decrerat sup-*
ies. Et in Verrem dixit Cicero,
r.
re] Quod supplicationes decer-

ntercessionem evocandam] Vt Cu-
, optimatibus infensum, ad in-
ndum elicerent.
486. *Interpellantibus*] Crebro
bus, ut supplicationes decerne-

tissime] Pulcherrime, ductum a
, cui pulchritudinem fabulæ
ıni tribuunt.
ue est] Addidi verbum *Est*, ex
s libris, approbante sententia.
inquit, de provinciis contentio

idus Nov.] Ante tempus ei de-
bunorum lege concessum.
i] Optimates.
vosti] Imbecillitas eorum signi-

rei totius] In scena dantur fabu-
lius translulit ad significationem

rerum omnium, de quibus contentio
esset: ut, quemadmodum scena fabu-
las, item id, quod dicturus est, omnia
contineat.

Quod illi aequum putet] Æquum pu-
tabat, senatui dicto audientem Cæsa-
rem esse. de quo sic epist. 4. *In dispu-*
tando conjecit illam vocem Cn. Pompejus,
omnes oportere senatui dicto audientes esse.
Eodem spectat illud in epist. 8. *Dixit*
hoc nihil interesse, utrum Cæsar senatui
dicto audiens futurus non esset, an pararet,
qui senatum decernere non pateretur. Spe-
cie igitur probabilis & æqua erat actio
Pompeji: sed iniquum contra videba-
tur, populi beneficium, Cæsari lege tri-
bunorum, sine caussa eripi: quod tamen
senatus decrevit, Pompeji ejusque ami-
corum studio.

Consulem designari prius] Quod Cæ-
sar cogitabat: ideoque ferri legem a
decem tribunis pl. voluerat, ut ejus ab-
sentis in petitione consulatus ratio ha-
beretur.

Accipitur satis male] Contumeliose
& acerbe tractatur.

Secundus consulatus] In quo Pompe-
jus iterum consul operam dederat, au-
ctorque fuerat, ut Trebonius tribunus
pl. de Galliarum imperio Cæsari in al-
terum quinquennium prorogando le-
gem ferret. quod beneficium nunc idem
Pompejus conabatur eripere, cum eum
ante idus Nov. vellet decedere.

Exagitatur] Reprehenditur. sic epi-
stola 1. lib. 1. *Rebus palam a consularibus*
exagitatis, & in summam invidiam addu-
ctis.

Cæsar defenditur] Ab amicis: ne co-
gatur ante legitimam diem decedere.

Sententiam] De provinciis.

Ludorum explosiones] Quos populus
oderat, eos ad ludorum spectacula acce-
dentes excludebat. de iis in commen-
tario scripserat Cœlius: præterea de
funeribus, & levia quædam, quas ipse
ineptias fatetur esse.

Pag. 487. *De Sittiano negotio*] De
syngrapha Sittiana. epist. 2. 4. 6. 7.

Eos] A quibus exigenda pecunia est.
nam syngrapha Sittiana facultatem da-
bat exigendæ pecuniæ.

Tamquam procurator] Eo studio, quo
solent ii qui aliena negotia procurant.

Agas]

...ciatur, neque solum cum ea cernit, sed etiam cum audit. Pudet, inquit Cœlius, quod ita ingratus in me fuerit, ita & turpiter & inique Appius gesserit. Vel: Pudet me tibi confiteri, & queri de injuriis Appii; cum eum tibi antea laudaverim.

Quia magna mihi debeat beneficia] Odii caussam ponit beneficia sua: vere fortasse: nam debitor creditorem non amat, adspectum quasi metuens fugit: putat enim se, cum beneficia non referat, non amari: quæ opinio facit, ut nec ipse amare possit. porro qui non amat, quavis non modo re, sed suspicione etiam adducitur, ut odisse incipiat. qua tamen labe non inficitur animus boni viri, qui alios ex ingenio suo metitur: nec putat ullius commodi præmiive spe beneficium tribui. mercatura enim quædam esset, non liberalitas. improbi autem sæpe benigni sunt, non modo ut eandem gratiam recipiant, sed ut aliquid etiam, fenerantium more, lucrentur.

Sibi imperare] *Imperare sibi* dicitur, qui aliter agere ita solitus est, ut non libenter a consuetudine discedat. Appius autem avarus: ideo sibi, ut beneficia solvat, imperare non potest. Sic locutus epist. 6. *Impera tibi: hoc cura.*

Collegium] Augures, (erat enim Appius augur) ut aliquid contra Cœlium molirentur. Alii ex conjectura parum necessaria, contra veteres omnes libros

aliquid] Præclara, nisi fallor,
rio. mendum autem, quod in
s libros irrepsit, sententiæ pepe-
ratio. nam, *Quasi aliquid*, va-
iasi hoc aliquid futurum esset:
amen apud Appium esse nihil
ræterea scriptum ita video in ve-
gonii libro. quidam, *Quasi ali-
icis*, malunt: in quo & ab anti-
ris, &, ut puto, a Cœlii mente
nt.

cis locutus sum] De Appii inju-
rpat & Cicero hoc verbum cum
asu epist. 1. lib. 6. ad Att. *Hac
us tum, cum Democrito tuo locutus*
t Plautus in Men. *Loquere*, in-
ibi tuum nomen.

i satisfaceret quidem] Satisfacit,
erbis excusat. exempla sunt, e-
. lib. 7. *Hic tu me etiam insimu-
satisfactionem meam accipis.* Et
2. *Acceperam Cæsaris litteras, ut
isfieri paterer a te.* Et Cæsar l. 1.
r. *Per tribunos mil. egerunt, uti
atisfacerent.* Et alibi.

a ejus] L. Pisoni, contra quem
Ciceronis oratio. is censuram
pio gerebat. Cæsar lib. 1. bel.
o lib. 40.

citiam tuam] Quia Cicero eje-
Clodio, consentiente consule Pi-
postea, ut ulcisceretur injuriam,
em habuit de consularibus pro-
ut Piso e Macedonia, quam pro-
regebat, revocaretur. quod sena-
evit.

:] Sic Cicero epist. 2. lib. 7. *His
me, in quem m veberetur, delega-*
epist. 10. lib. 5. & Horatius Sat.
1. Serm.

——— *Quos neque pulcher
egenes umquam legit, neque similus
ipse.*

um subire] Quod supplicis est.
eroratione pro Quinctio: *De-
finus inimici vultum superbissimum*

ndoit] Pro *excanduit*; vehemen-
motus est iracundia. quo motu
xcandescit. Alii, *Scanduit*. Ego
Sigonii, & meum sequor. &
o magis placet, *Incanduit*, quam
t. quid enim est, *Scanduit*? to-
us erat, *Candens*: quod ad ira-
torum vultus pertinet. verum, *Incan-
duit*, si habeo, comprobatum testimo-
nio duorum librorum, qui nodum in
scirpo quæram?

Pag. 489. *Hanc speciem simultatis*] Quod cum in infamiam vocarem ficta simultatis caussa.

Palam Servium] Nihil muto: videant tamen eruditi, an sit rectius, quod monui adolescens in scholiis nostris, *Palam Servium*, quem Cicero nominat, ut accusatorem, lib. 2. ad Frat. epist. 2. & Cœlius ipse paullo post: *Vix hoc erat Pola elocutus.*

Inire cum Domitio consilia] Consilia capere, simul considerare. epist. 24. l. 9. *Consilia sunt inita de me.* Et Livius lib. 6. *Consilia inire cum genero cœpit.*

Compellari] Accersi, in judicium vocari. Ad Att. epist. 2. lib. 2. *Nigidium minari, in concione se judicem, qui non fuerit, compellaturum.* Et Philip. 3. *Fratris mei filium compellat edicto.* Et Suetonius in Iulio: *In carcerem conjicit Novium quæstorem, quod compellari apud se majorem potestatem passus esset.*

Dicere non poterant] Nihil erat, quod objicere mihi possent.

Summis Circensibus] Extremis diebus Circensium ludorum meorum: binos enim ludos ædiles curules dabant, Megalenses, & Romanos, ut ostendit Dio lib. 39. & Pedianus in commentario Cornelianæ. hic de Romanis intelligendum: qui dabantur in circo mense Sept. per quinque dies: quod fasti dierum veteres demonstrant. Scripta enim epistola paullo ante, quam Cicero e provincia decederet: cum dicat Cœlius in clausula, *Exspecto te valde, & cupio quamprimum videre.* nam Cicero decessisse videtur mense Octobri: quod ex epist. 3. ad Tironem, lib. 16. licet conjicere. Megalenses autem initio anni dabantur, id est multis mensibus ante Romanos: inquit enim Cicero epist. 11. l. 2. *Mihi magna cura est ædilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Megalensibus.* Præterea cur de Megalensibus acciperem, cum non in circo, sed in Palatio darentur? de quibus Cicero in oratione de haruspicum responsis: *Quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum, in ipso Matris*

magna

sup
ficia
utia
liata
ſit u
Vel
de i
laud
Qu
Odi
ſpeciſ
amat,
ſpirat d
rat, n
nec ſp
amat,
nione t
piat. q
mus h
auctitu
premiſſiv
catur
ſius. Imp
non mod
piam, ſed
morte, lucr
Sibi imp
qui aliter a
beatur a con
aumin avar
ſolvat, imp
epiſt. v. *Imp*
Collegiata
plus augur)
moliretur.
neceſſaria

uasi aliquid] Præclara, nisi fallor, idatio. mendum autem, quod in tos libros irrepsit, sententiæ pepe- notatio. nam, *Quasi aliquid*, va- quasi hoc aliquid futurum esset: tamen apud Appium esse nihil præterea scriptum ita video in ve- Sigonii libro. quidam, *Quasi ali- amicis*, malunt: in quo & ab anti- ibris, &, ut puto, a Cœlii mente dunt.

amicis locutus sum] De Appii inju- usurpat & Cicero hoc verbum cum casu epist. 1. lib. 6. ad Att. *Hac nram tum, cum Democrito tuo locutus* Et Plautus in Men. *Loquere*, in- *mihi tuum nomen.*

r cui satisfaceret quidem] Satisfacit, e verbis excusat. exempla sunt, e- 3. lib. 7. *Hic tu me etiam insimu- nec satisfactionem meam accipis.* Et p. 2. *Acceperam Cæsaris litteras, ut satisfieri pateter a te.* Et Cæsar l. 1. civ. *Per tribunos mil. egerunt, uti i satisfacerent.* Et alibi.

llega ejus] L. Pisoni, contra quem t Ciceronis oratio. is censuram Appio gerebat. Cæsar lib. 1. bel. Dio lib. 40.

micitiam tuam] Quia Cicero eje- n Clodio, consentiente consule Pi- , postea, ut ulcisceretur injuriam, onem habuit de consularibus pro- is, ut Piso e Macedonia, quam pro- ul regebat, revocaretur. quod sena- ecrevit.

mia] Sic Cicero epist. 2. lib. 7. *His dus me, in quem invehetur, delega-* & epist. 10. lib. 5. & Horatius Sat. ib. 1. Serm.

——— *Quos neque pulcher ermogenes unquam legit, neque simius iste.*

ultum subire] Quod supplicis est. n peroratione pro Quinctio: *De- u ipsius inimici vultum superbissimum it.*

ncanduit] Pro *excanduit*; vehemen- ommotus est iracundia. quo motu us excandescit. Alii, *Scanduit.* Ego um Sigonii, & meum sequor. & nine magis placet, *Incanduit*, quem *dut.* quid enim est, *Scanduit*? to- bilius erat, *Candunt*: quod ad ira- torum vultus pertinet. verum, *Incan- duit*, si habeo, comprobatum testimo- nio duorum librorum, qui nodum in scirpo quæram?

Pag. 489. *Hanc speciem simultatis*] Quod eum in infamiam vocarem ficta simultatis caussa.

Palam Servium] Nihil muto: videant tamen eruditi, an sit rectius, quod mo- nui adolescens in scholiis nostris, *Pelam Servium*, quem Cicero nominat, ut ac- cusatorem, lib. 2. ad Frat. epist. 2. & Cœlius ipse paullo post: *Vix hoc erat Pela elocutus.*

Inire cum Domitio consilia] Consilia capere, simul considerare. epist. 24. l. 9. *Consilia sunt inita de me.* Et Livius lib. 6. *Consilia inire cum genero cœpit.*

Compellari] Accersi, in judicium vo- cari. Ad Att. epist. 2. lib. 2. *Nigidium minari, in concione se judicem, qui non fue- rit, compellaturum.* Et Philip. 3. *Fratris mei filium compellat edicto.* Et Suetonius in Iulio: *In carcerem conjicit Novium quæstorem, quod compellari apud se majo- rem potestatem passus esset.*

Dicere non poterant] Nihil erat, quod objicere mihi possent.

Summis Circensibus] Extremis diebus Circensium ludorum meorum: binos enim ludos ædiles curules dabant, Me- galenses, & Romanos, ut ostendit Dio lib. 39. & Pedianus in commentario Cornelianæ. hic de Romanis intelli- gendum: qui dabantur in circo mense Sept. per quinque dies: quod fasti die- rum veteres demonstrant. Scripta enim epistola paullo ante, quam Cicero e pro- vincia decederet: cum dicat Cœlius in clausula, *Exspecto te valde, & cupio quam- primum videre.* nam Cicero decessisse vi- detur mense Octobri: quod ex epist. 3. ad Tironem, lib. 16. licet conjicere. Megalenses autem initio anni daban- tur, id est multis mensibus ante Roma- nos: inquit enim Cicero epist. 11. l. 2. *Mihi magna cura est ædilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Me- galensibus.* Præterea cur de Megalensi- bus accipiam, cum non in circo, sed in Palatio darentur? de quibus Cicero in oratione de haruspicum responsis: *Quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio no- stri majores ante templum, in ipso Matris magna*

Te, (inquit) *mi Rufe, diligo, quem* [*f*]*ortuna dedit amplificatorem dignita*[*tis*]*, ultorem non modo inimicorum, sed* [*etia*]*m invidorum meorum.*

[E]PISTOLA XIII.

[*Gene*]*ri medius fidius optimi*] Dolabel[l]æ, a quo uxorem discessisse, [vide] epist. 9. is postea cum Tullia di[vortiu]m fecit: quod & ex epistolis ad [Atticu]m, & ex consolatoria Sulpicii [epistola] cognoscitur.

[*Homin*]*em parum utilis*] Temeritatis Dola[bella]m arguit, quod Appium accusasset. [Ad ist]a, qua Cicero respondit, epistola [i]ntelligere.

[*Gratulor de nov*]*ore Tullia*] Cicero respondit his [verbis] epist. 15. lib. 2. *Dolabellam a te* [*gaudeo*] *primum laudari, deinde etiam ama*[*ri. Na*]*m ea, qua speras, Tullia mea pru*[*dentia*] *temperari posse, scio cui epistola tua* [*resp*]*eant.*

[Pag.] 491. *Lautum*] Pulchrum, egre[gium].

[*Inter*]*cessionis*] Curio intercesserat, [ne S.] C. fieret de successione provin[ciarum]. de ea intercessione consules ad [senatu]m retulerunt, ut decerneretur, [num ob]tendum, contemnenda ne inter[cessio], an ejus habenda ratio more [majoru]m. Censuit senatus intercessioni [standu]m.

[*Transier*]*am*] Quia valuit intercessio, con[tra quam] M. Marcellus senserat.

[*S*]. *C.*] Eo, quod misit Cœlius [epi]st. 7. in quo ita scriptum est: *Si* [*quis huic*] *S. C. intercesserit, senatui place*[*re auc*]*toritatem perscribi, & de ea re ad* [*senatum*] *populumque referri.*

[*Prima ita*]*que*] Cur prima? fortasse stu[pore & o]pera C. Marcelli consulis, ejus [collega]s.

[*Mar*]*celli*] Qui consul fuerat anno [superi]o.

[*Agen*]*dum cum tribunis pl.*] Ut inter[cessio to]lleretur.

[*Transiera*]*nt omnia sit*] Frequens a Marcel[lo disces]sit. probavit igitur Curionis in[tercessi]onem. atque hoc reprehendit Ci[cero his] verbis epist. 7. lib. 7. *Senatum* [*bonum*] *putas, per quem sine imperio pro*[*vincia*]*sunt? numquam enim Curio susti*[*nuisset*], *si cum eo agi coeptum esset.* quam sententiam senatus sequi noluit. de hoc genere loquendi vide, quæ diximus epist. 2. lib. 1.

Stomacho est scilicet Pompejus Magnus] Dixi olim, *Scilicet Pompejus*, mihi videri esse glossema ad verbum *Magnus*: nec aliter nunc videtur.

Ita languenti] Pompeji hoc erat ingenium, ut voluntatem suam occultaret. stomachi vitium transtulit Cœlius ad animum Pompeji nihil in repub. probantis, quippe qui neque Cæsarem in Gallia diutius manere vellet, nec suam tamen voluntatem satis auderet ostendere: quandoquidem, ipso auctore in secundo ac tertio consulatu, duæ leges latæ fuerant, una de Galliarum imperio in alterum quinquennium prorogando; altera, ut in petitione consulatus absentis Cæsaris ratio haberetur.

Transierant illuc] Id probaverant.

Ut ratio esset ejus habenda] Hoc totum ita legitur in antiquis libris: *Ut ratione ejus habenda, qui exercitum, neque provincias traderet.* quod ita mendosum est, ut omnis mihi quidem ad correctionem aditus intercludatur. relinquo non invitus, quod alii quærant. sententia quidem hæc videtur esse: Transierant senatores in alia omnia, id est probaverant Curionis intercessionem, improbantes M. Marcelli sententiam; tamquam ratione illius habenda, qui neque exercitum, neque provincias traderet. Hoc, ut dixi, arbitror significari. sed addere verbum, *Neque*, contra veteres libros non audeo: nisi si, ut est omnino asper durusque Cœlii sermo, scriptum ab eo putemus, *Qui exercitum neque provincias traderet*; pro, *Qui neque exercitum, neque provincias traderet*: ut, *Neque*, tam ad *exercitum*, quam ad *provincias* referatur. Venit etiam in mentem, hoc dumtaxat a Cœlio scriptum, *Transierant illuc, ut ratione ejus habenda.* glossam autem esse id, quod sequitur, additam ab interpretante pronomen illud, *Ejus*: cum hoc pronomine Cœlius Cæsarem significare solitus sit: dixit enim epist. 7. *Perspecta Cn. Pompeji voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalend. Mart. placeret*: cum Cæsarem significet, minime tamen antea nominatum.

ftatu perman [illegible]

bio primus d [illegible]

[illegible]

dedit, lib. 3.

[illegible]

E P I [illegible]

A [illegible]

[illegible]

tionen regum [illegible]

deductam ab [illegible]

gnum primus [illegible]

tempore Parth [illegible]

nominatus e, [illegible]

lib. x. ad Att.

Sed de Attace [illegible]

en hæc dictum, [illegible]

[illegible]

-t, perpauci præstiterunt: amicitiæ -ita ratio est, verum hoc ita Cœlius -plicavit, ut ex ipsis non facile ver- exprimatur. nam, *Necessitudinem* -ti, non est unde pendeat, nisi refe- -r ad, *Perpauci*. quod si sit, perpau- videbuntur necessitudinem seculi: -a tamen contraria sit sententia. con- -enim dici, Perpaucos officium præ- -sse, quia plerique necessitudinem -ri sint.

-r familiarem quidem suum] Notat -mium Domitii, cui familiares etiam -o essent.

-ag. 493. *Per injuriam*] Quod sibi, consulari, M. Antonius, qui non- -n tribunatum pl. adeptus erat, in -ratu prælatus esset.

-reptum] Id quod petebat, augura- .

-ujus ego auctor fuerim] Quid mirum? -a amicissimus Curioni esset Cœlius, -lio autem vehementer Antonio fave- quod ei objicit Cicero Philipp. 2. -, inquit, *cum es factus augur, unam -um sine Curione ferre potuisses? cujus -n familiares de vi condemnati sunt, tui nimis studiosi fuissent*. Plutarchus -m, Curionis præcipue opera, tribu- -um hoc anno gerentis, Antonium rem creatum narrat.

-n visos suum dolorem] Epist. 2. dixit, *-ium gauderemus*.

-umque me studiosiorem Antonii] -otissimum Antonii studiosiorem, -a ipsius fuisse. de Antonio, augure -, legimus in Philipp. 2. apud -um lib. 8. de bello Gallico. apud -rchum in ejus vita, & hic epist. 22. -a. suum collegam Cicero appel

-a *Cn. Domitius*] Lucii filius. de -illa superiora scripta sunt. Docet -nius, Domitiam gentem duobus -m prænominibus usam esse, Lu- & Cajo. huic autem, qui Satur- -n accusavit, Lucii, qui cum App. -dio consul fuerat, filio, quem in -atu repulsam esse passim Cœlius -dit, prænomen fuisse Cnæo, ex -e cognoscitur.

-um fecit] *Reum facere*, non est, in -o accusare; sed, postulare. sic -6. dixit, *Appium a Dolabella reum factum*, cum de postulatione intelliget, ut ibidem patet.

Superiore a vita] Alii legunt, *Superiore vita:* non diversa sententia. ego, ne discedam a veteribus libris, in quibus est, *Superior ea vita*, legendum duxi, *Superiore a vita*.

Nunc in exspectatione est] Ubicunque scriptos libros, præsertim & multos, & vetustiores dissentire video ab impressis; operæ pretium puto, lectorem admoneri. nam, etsi perspicue patet sententia, videndum tamen, ejus ne sit qui librum composuit, an ejus qui descripsit, aut emendare conatus est. Hic antiqui libri, quos quidem ego viderim, omnes, in omnibus verbis aliter habent, atque in vulgatis legitur: *Non*, pro *Nunc: In* non habent: *Exspectationem*, pro *Exspectatione: Inest*, pro *est*.

Sex. Peducæi] Amicissimus Pomponii Attici fuit. Nepos in Attici vita, Cicero in epistolis.

Absolutionem] Significat, cum nocentissimus esset, tamen absolutum. quo exemplo bene sperandum omnibus reis.

Necesse est] Non enim erat inter Pompejum & Cæsarem necessaria, sed voluntaria contentio.

Rerum potiuntur] Auctoritate, gratia, opibus in civitate plurimum possunt, alii pro Cæsare, alii pro Pompejo sentientes. sic locutus epist. 8. l. 1.

Consulem aliter fieri] Aut non peti a Cæsare consulatum, aut a præsente peti, exercitu & Galliis successori traditis, Pompejus volebat.

Se salvum esse non posse] Timebat, ne privatus in judicium vocaretur ab inimicis, ob ea quæ consul contra auspicia intercessionesque pro sua potentia fecerat. Suetonius.

Ambo exercitus tradant] Æqua conditio videbatur: sed hoc sperabat Cæsar, dimissis ab ipso & a Pompejo exercitibus, se tamen, cum vellet, facile suos milites, qui cum eo per tot annos vixerant, revocare posse. quod Pompejo de suis, novo delectu coactis, non item sperare licuit. & ob hanc fortasse caussam, (ut aliæ sileantur) oblatam a Cæsare condicionem Pompejus recusavit.

consules amicique Pompeji jusserunt. Id etiam ad senatum a Cæsare scriptum esse, & hanc ab eo, post belli civilis initia, conditionem esse delatam, ipse demonstrat lib. 1. de bell. civil. *Proficiscatur* (ait) *Pompejus in suas provincias; ipsi exercitus dimittantur; discedant in Italia omnes ab armis; metus e civitate tollatur.* Idem confirmat Appianus, Plutarchus, & alii.

Illi amores] Qui fuerunt inter Cæsarem & Pompejum, præsertim post nuptias Juliæ, Cæsaris filiæ, Pompejo collocatæ.

Invidiosa] Invisa, quam improbarunt omnes boni.

Pag. 494. *Se erumpit*] Sic liber Sigonii, & recte: ut cum proximo verbo *Recedit*, congruat: nam si, *Erupit*, legatur, ut est in plerisque antiquis libris, reponendum erit, *Recidit*, pro *Recedit*, contra veterum librorum auctoritatem. *Erumpit*, & *Erumpit se*, veteres dicebant. Cæsar l. 2. bel. civ. *Portis se foras erumpunt.* Virg. lib. 1. Georg.

> *Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese*
> *Diversi erumpunt radii.* —

Et lib. 4. ibidem:

> *Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus.*

Et lib. 3. Æn.

ipub. ſtatu nihil ſperent. Idem
confirmat epiſt. 3. lib. 7. ad
Hoc (inquit) *video, cum homine*
ſimo paratiſſimoque negotium eſſe:
damnatos, omnes ignominia affe-
omnes damnatione ignominiaque
illac facere, omnem illam urbanam
itam plebem, omnes qui ære alieno
tur.

Appium cenſorem hic oſtenta fa-
Modus loquendi, cum aliquid
:dibile ſignificamus. epiſt. 13.
nitio diem timori eſſe? Et epiſt. 4.
ad Attic. *Sulmone C. Atium Pe-*
aperuiſſe Antonio portas, cum
hortes quinque, Q. Lucretium in-
iſſe ſcis? epiſt. 9. lib. 9. ad eun-
Lentulum noſtrum ſcis Puteolis eſſe?
Appius fuit cum L. Piſone, an-
is DCCIII. epiſt. ult. lib. 3. Dio
de Divin. lib. 1. & in decla-
e in Salluſtium. Oſtenta facere
ur, cum bonum virum ſimula-
nis enim ac tabulis qui ſummo-
lectetur, is ſi alios ab ejuſmodi
ac ſumptu deterreat, non oſten-
t? Appium autem ſigna & ta-
ornamentum quod ſuperfuit in
c communibus locis, tota e
atque inſulis omnibus abſtu-
ſcripſit Cicero in oratione pro
& in eadem paullo poſt *furem*
t: *Imaginem* (ait) *meretricis, a*
latam, a ſacrilego collocatam.

agri modo] Sic malui, contra ve-
omnes libros, quam, *De agris*
quam enim ſententiam habet,
is modo? at ſi legamus, *De agri*
hoc ſignificabitur, egiſſe acerri-
pium cenſorem de moderanda
m poſſeſſione: quod majorum
ria fecerant C. Licinius & L.
s tribuni pl. lege lata de agrorum
, ne quis ultra D. jugera agri poſ-
. Livius lib. 6. & Epitome lib. 58.
m rem ſignificat, & eodem mo-
utus eſt Varro lib. 1. de re ruſt.
Stolonis (inquit) *majores de modo*
gem tulerunt. Cicero etiam in epi-
d Atticum lib. 13. *de modo agri*
onem facit, ut alia ejuſdem &
n exempla prætermittam.

re alieno] Fortaſſe, ne debito-
ris exhaurirentur. cui malo ii-
dem tribuni pl. proxime nominati, lege
mederi conati ſunt, hoc modo, ut,
deducto de capite quod uſuris pernu-
meratum eſſet, id, quod ſupereſſet,
triennio æquis portionibus perſolvere-
tur. Livius lib. 6.

Pag. 495. *Acerrime agere*] Non, ut
legem ferat: neque enim jus ferendi
leges cenſores habebant. quod etiam
diximus in libro de Legibus: ſed, ut
auctoritate cenſoria ſumptus modere-
tur, qui fiunt in ſigna & tabulas; agro-
rum autem poſſeſſionibus modum fa-
ciat. quibus de rebus acerrime Appius
agebat in ſenatu, ut conſules referrent.
ad Att. epiſt. ultima lib. 6.

Cenſuram lomentum aut nitrum eſſe]
Cenſuram ita ſordes poſſe aut obtege-
re, ut *lomentum* rugas tollit; aut elue-
re, ut *nitro* e veſtibus eluuntur macu-
læ: id eſt, putat ſe cenſuræ diligentia
& ſeveritate infamiam poſſe tollere eo-
rum vitiorum, quibus antea ſe turpi-
ter inquinavit. Philip. 1. *Ut quiſque*
ſordidiſſimus videbitur, ita libentiſſime
ſeveritate judicandi ſordes ſuas eluet.
Maculas autem *nitro* tolli ſolitas, vel
illud Hieremiæ Prophetæ indicat, cap. 2.
Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi
herbam bovis: maculata es in iniquitate
tua coram me dicit dominus Deus. Quem
locum attingens B. Hieronymus ep. 47.
Cavenda, inquit, *macula, quæ nullo ni-*
tro, ſecundum Hieremiam, nulla fullo-
num herba elui poteſt.

Viſcera aperit] Tantum abeſt, ut vete-
rem de ſuis vitiis opinionem hominum
deleat, ut eam hac ſeveritate vehemen-
tius etiam commoveat.

Apud Druſum] Livium Druſum,
prætorem, quo nemo magis contra le-
gem Scantiniam commiſit. Fortaſſe is
eſt, qui epiſt. 16. lib. 4. ad Att. nomi-
natur; & qui Liviæ, quæ Auguſto poſt-
ea nupſit, mater fuit.

Appium] Male audientem earum re-
rum cauſſa, de quibus acerrime agit.

Curio] Tribunus pl.

Remiſit de ſtipendio Pompeji] Hoc
tempore optimatibus & Pompejo acer-
rimus Curio erat adverſarius. interce-
debat igitur, ne S. C. fieret de ſtipen-
dio, Pompeji legionibus perſolvendo.
epiſt. 4.

Sine summo periculo] Nec obscura est, nec absurda sententia. diligenter tamen considerandum censeo, cur in omnibus plane veteribus libris pro, *Summo*, scriptum sit, *Suo*. ex quo nonnullis arbitror conjecturam esse ortam, *Tuo* legendum esse, quod est in quibusdam libris Transalpinis.

Jucundum] Nullum inter cives jucundum bono viro certamen esse potest, vel si sine periculo sit. sed loquitur Cœlius ex ingenio suo.

EPISTOLA XV.

Pag. 496. INeptiorem] Qui nihil prudenter, nihil strenue agat, & sane belli civilis initio multa Pompejus peccavit, sed illud maxime quod urbem reliquit, dissentiente Cicerone, qui scripsit hæc ad Tironem ep. 11. l. 16. *Urbem reliquimus; quam sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare.* Et ad Marcellum epist. 7. lib. 4. *Idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeji, nec genus exercitus probare, semperque summe diffidere: qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror.* ad Att. autem lib. 7. Ducem *ἀστρατήγητον*, id est imperitum militandi, vocat Pompejum. & sæpe queritur de urbe relicta.

pejo fave
men illu
ligentia
Cum hom
gotium e
epist. 10.
ves habue
In vict
quia Cæs
pepercera
bo, inin
monstrat
Dio, ipsi
alii.
Durissi
Corfiniu
tum.
Taterri
trius, ob
gora. viar
nem?
Ambul
ignaviam
quasi lud
Confece
finiensi.
ctus, Bru
tulerat.
Malis o
Laudantu
Columell

xpulisset ex Italia] Quod fecit. Cæ- autem nomen hic subaudiri, satis stat: ut epist. 19. lib. 6. *In qua ille edisse beneficium putabit.* & epist. 6. 9.

infectum] Pulsum Italia Pompejum.

isse maluit] Quasi sit in Cæsaris po- ite, vel expellere Pompejum Italia, Brundisii maritimis terrestribusque ls circumsedere.

ream, si minima causa est] Peream, maxima causa est.

iscupio] Vehementer cupio. Plau- m verbum, quo etiam Catullus usus

od solet fieri] Qui enim vehemen- mant inter se, tantam adspectu o jucunditatem percipiunt, ut cæ- pe obliviscantur omnia.

amen] Quanquam, ad urbem tua maxime causa, discupiam, casu quodam factum est, ut retro es versus ire cogar.

nam ob scelus] Quid ego com- quod est meum delictum, cur ire quo minime vellem, cogar? Quasi cati alicujus pœna sit.

Alpes versus] Ita veteres loque- r. Cæsar lib. 6. bel. G. *Labienum gionibus tribus ad Oceanum versus i jubet.* Sallustius in Jugurthino: *nos animadvertit fugam ad se ver- ra.* Hirtius de bello Africano: *Sal- m prætorem ad Cercinnam insulam cum parte copiarum ire jubet.* Li- ib. 1. *In lapide ad meridiem versus it.* Festus: *Eam partem Esquilia- qua jacet ad Vicum patricium ver-*

leo] Ob eam causam. nec enim hic, *Adeo*, videtur significare.

emelii] Intemelium opidum Pli- citra Alpes constituit, & inter Li- m gentes nominat, lib. 3. cap. 5.

rna] Olim verna: nunc autem nelii cum præsidio erat. *Vernæ* sunt ex ancillis nati.

bortibus] Pro, *Cum cohortibus.* Sic interdum locutos esse veteres adverti. Quidam legunt, *Cum co- bus*: quibus fortasse assentirer, si, in ullo antiquo libro reperirem. dditum fortasse a rudibus Latinæ æ, quos offenderet minus obser- vata loquendi ratio. Exempla aliquot afferam. Cicero Philippica ultima: *His viginti cohortibus, nullo equitatu, conflixit.* Livius lib. 1. *Egressus omnibus copiis par- tem militum locis circa densa obsita virgul- ta obscuris subsidere in insidiis jussit.* Et lib. 41. *Eodem decem navibus C. Furius, duumvir navalis, venit.* Et Q. Curtius lib. 4. *Vachas pervenit, ubi excepere eum Græcorum quattuor millia, quibus ad Eu- phratem contendit.*

Pag. 498. *Si Domitii mali dant*] Vi- detur significare: Domitii omnes male se habent: quoniam & Domitius Ahe- nobarbus paullo ante Corfinii captus erat a Cæsare. Sed hoc loquendi genus, *Si Domitii mali dant*, inusitatum & aspe- rum est.

Quantum ipse cadenatus] Ante mul- tos annos in omnibus vulgatis libris le- gebatur, *Ipse catenatus.* Octavius Pan- tagathus, vir bonis omnibus ob insi- gnem probitatem & doctrinam jure ca- rissimus, cultus a me semper optimi pa- rentis loco, legendum primus existima- vit, *Psecade natus*: ut significetur Bel- lienus verna. *Psecas* enim ancilla est: *vernas* autem eos esse, qui ancillis na- scantur, jam diximus. Si Bellienus (ait Cœlius) ancilla natus, Domitium comprehendere & strangulare non du- bitavit: quid Cæsari, Venere progna- to, in vestro Domitio faciendum fuit? Commendat igitur, ac valde probat Pantagathi opinionem antithetorum gratia; (nam Cœlius Cœliano illo mo- re, hoc est perargute, *Psecade natus*, & *Venere prognatus*, opposuit) confirmat veterum librorum auctoritas, in quibus fere omnibus est: *Ipse cadenatus*: ut, una detracta litterula, *i*, suus loco nitor, suaque reddatur integritas. De Psecade si quis exempla quærit, Juvenalem le- gat Sat. 6. & Ovidium lib. 3. Met.

EPISTOLA XVI.

Pag. 499. EXanimatus] Translato verbo dolor incredibilis ostenditur. epist. 15. lib. 9. *Miraris me tanta perturbatione valetudinis tam gravi- ter exanimatum fuisse?*

Tuis litteris] Quæ non exstant. mul- tas enim periisse constat. Tiro libertus, quas

epiſt. 11. & 13. lib. 5.

Ne quid gravius de ſalute tua conſulas] Ne quid ſtatuas, quod ſaluti tuæ non expediat.

Qualis futura eſſet] Explanat hoc id, quod ſequitur, *Nihil, niſi atrox & ſævum, cogitat.* Huic ſententiæ reſpondit Cicero his verbis, epiſt. 16. lib. 2. *Nec me iſta terrent, quæ mihi a te ad timorem fidiſſime atque amantiſſime proponuntur.*

Eandem rationem fore Cæſari] Ita lenem fore Cæſarem in ſalute adverſariis tribuenda, ut fuit in condicionibus de pace. tulerat enim illam condicionem, ut ipſe & Pompejus exercitus tradant. epiſt. 14.

Iratus ſenatui] Quia non obtinuiſſet, ut legati ad Pompejum de pace mitterentur: & quod, quaſcunque res agere inſtituerat, L. Metellus tribunus pl. intercedens, omnes impedierat: de quo ſcripſit Cæſar lib. 1. de bel. civ. & Plutarchus in ejus vita.

Exiit] Urbe, iturus in Hiſpaniam contra Pompeji legatos, ipſo jam Italia pulſo.

Interceſſionibus] L. Metelli tribuni pl. de quo ſic lib. 1. de bel. civ. *Subjicitur L. Metellus tribunus pl. ab inimicis Cæſaris, qui hanc rem diſtrahat, reliquaſque res, quaſcumque ag...*

ris Cice
verbis lib
me interd
Hiſpaniis
epiſtolam
idem obſe
nas meas,
tam teme
legerunt p
Domus
cis: ut e
mus te tot
Pag. 5
go te pro
Gener t
ſarem era
Ut eam
Verum in
rari aliqu
nes perſe
non atten
Salus n
Impiam
mus eam
poſita eſt
rum, qui
in numer
pere contr
Quod e
Italia ſi r
das: cogi

...rum optimatem esse] Parum officio ...gi boni civis.
Quid optimum sit] Quid tuæ tuorum- ... saluti plurimum conducat.
...tum] Ne omnino ad Pompejum ...feras.
...in Hispaniis] Ejecto Italia Pompe- ... statim ad urbem, deinde in Hispa- ... contra ejus legatos profectus est ...sar.
...loc] Velle te ad Pompejum navi- ...
...ave] *Have*, matutina salutatio fuit; ...ve, vespertina: ut in Hadriano scri- ...Dio.
...ag. 502. *Ad te litteras mitteret*] Mi- ...quæ sunt lib. 10. epist. ad Att.
...ptimatium] Ciceronem reprehen- ...tium, quod Pompejum & consules, ... ipsam remp. deseruisset. vide epi- ... 16. lib. 8. ad Att. & epist. 2. l. 9. ...undem.
...solentiam] Quorundam Cæsaria- ...um, qui, quasi jam parta victoria, ...se insolenter efferant, ut ferre vix ...is. Cicero respondit: *Nosti non mo- ...omachi mei, sed etiam oculorum in ho- ...num insolentium indignitate fastidium.* ... 16. lib. 2.
...ollationem] Qui se insolenter ja- ...t, quasi devictis Pompeji parti- ...
...cum a bello] Idem suasit gener ejus ...abella, epist. 9. lib. 9.
...um hæc decernuntur] Dum hæc ar- ...dijudicantur, ad exitum perducun- ... Sic Virgilius, *Decernere bello.*
...ua jam erunt confecta. id si feceris] ... veteres inter se dissentiunt. locum ...ndavimus ex altero ejusdem episto- ...exemplo, epistolis ad Attic. inserto ...o.
...sarem non offendes] Qui etiam ad ...ronem scripsit, nihil ei neque ho- ...ius, neque tutius esse, quam ab omni ...tentione abesse. ad Attic. libro 10. ...*nte æquior, quam Pompejus, qui ab ur- ...iscedens in senatu dixerat, eodem se ...turum loco, qui Romæ remansissent, & ...Cæsaris in castris fuissent.* Cæsar li- ...2. de bel. civ.

EPISTOLA XVII.

Pag. 503. *Ergo me potius*] Indignatio. Ergo, inquit, ita accidit, quod nunc vehementer doleo, ut, cum tu ad Pompejum profectus es, ego in Hispania potius cum Cæsare, quam Formiis fuerim. nam omnino tecum in Græciam navigassem. a Formiis autem oræ maritimæ præfuerat Cicero: ut ep. 11. lib. 16.

In Hispania] In qua contra Pompeji legatos, Afranium, & Petrejum, Cæsar bellum gesserat. epist. proxima, *Me secum*, inquit, *in Hispaniam duxit.*

Pag. 504. *Ap. Claudius*] Cœlii inimicissimus. ep. 12.

In ista parte] In qua tu es. Verum totus hic locus obscuratur mendo. Mediceus liber: *Quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, C. Curio.* unus Sigonii: *Cum Curio:* cetera eodem modo. alter ejusdem: *Ut C. Curio:* cetera eadem. Tres mei: *Quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte prohibuisset, aut C. Curio.* In tanta perturbatione videant eruditi homines, an emendare locum possint: ego ne conari quidem audeo. varietatem antiquorum exemplarium fideliter ostendi.

C. Curio] Cœlii familiaris: ut ep. 7. *Fuerat ejus quæstor Cælius in Africa, cum in acie Curio periit.* Cæsar lib. 2. bel. civ.

In hanc partem caussam] Sic & Mediceus liber, & quidem alii: meus unus, *Partem caussam:* Sigonii, *Parte caussam:* alter ejusdem, *Partem caussa:* quod sententia non respuit.

Imposuit] Collocavit.

Iracundia & amore] Iracundia in Appium, amore in Curionem. Iracundiæ vitio laborasse Cœlium, venuste docet Seneca lib. 3. cap. 8. de Ira. *Cælium oratorem* (inquit) *fuisse iracundissimum constat: cum quo, ut ajunt, cœnabat in cubiculo lectæ patientiæ cliens: sed difficile erat illi, in crapulam conjecto, rixam ejus, cum quo edebat, effugere: optimum judicavit, quidquid dixisset, sequi, & secundas agere. Non tulit Cælius assentientem, sed exclamavit: Dic aliquid, ut duo simus.*

Tu porro] Sic lego ex duobus antiquis libris,

eh
scri
idei
tum
est.
mut
B e
veni
pejo
Pa
stat.
vij
rat P
stum
Italia
pejan
ficat e
videba
asit fi
dem
spe,
tam; in
minum,
crudelis
lib. 9.
ad quos
minaban
Omnes,
numero h
tare lib.
Fenerat
peji timer

c] In Græcia. nam post bellum
ıiense, quo confecto statim Cæ-
Græciam contra Pompejum na-
t, hanc epistolam scriptam esse
t.

d firmissimum est] Ex parte Cæ-
Mediceus liber, & alter Petri Pa-
Hac, non est. in quo si consenti-
eliqui, legendum & distinguen-
sic arbitrarer: *quod firmissimum?
stras copias non novi.* id est, nec
s copias ignoro, minime cum no-
onferendas. Verum duo libri ha-
Est: quod placet.

ugnare] Plus est, quam *Pugnare*.
enim, *De*, in compositione.

ile] Nullo incommodo.

Algere & esurire] Quæ diuturnis bellis perferri necesse est. Cæsaris autem milites novem annos, Cæsare imperatore, in Gallia pugnaverant. Respondet hoc illis verbis epist. 15. *Nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur.*

Consuerunt] Parvi refert, utrum, *Consuerunt*, an, ut est in tribus antiquis libris, *Consueverunt*, legatur. Cœlianum potius videtur, *Consuerunt*. amat enim Cœlius, ut in sententiis brevitatem, sic in verbis contractionem. itaque epist. 11. *Decrerat* maluit, quam *Decreverat*.

Finis Commentarii in Librum octavum.

VA-

EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIB. XVI] *liber Grav.* M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBER PRIMUS INCIPIT FELICITER. *vid. Notas.*

Pag. 3. Ceteris satisfacio omnibus] *v. c.* satisfacio ceteris omnibus.

Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum] *v. c.* Tanta enim est tuorum erga me meritorum magnitudo.

Ut, quia tu] *al.* ut quoniam tu. *Grav.* 2. *Medic. aliique MSS.* ut, qui tu. *Pal.* 1. *& ed. Venet.* ut cum tu.

Nisi perfecta re, de me non conquiesti] *Lamb.* nisi perfecta re de me, non conquiesti.

P. 4. Creditores] *Lambin. & v. c. Scalsii* competitores.

Qui pauci sunt] *al.* qui tamen pauci sunt.

Religionis calumniam] *v. c.* calumpniam.

Malevolentia] *v. c.* malivolentia.

Et jam liberius accusare] *al.* & liberius accus.

Mar
v. c. S
scies.
P. 5
Red
ducas.
bri, n
cas.
Cor
Pal. 1.
cunda
tert. qu
mode
mode
jectura
facere
P. 6
plures
P. 7
tium.
Na
kii, Ste
v. c. a
anima
Assi
Ut
Sc. ut

. c. Scalſ. noſtram fidem om-
:em tui abſentis præſentes tui
t. vid. Not.
a quibus ſumma eſſe debe-
Scalſ. in quibus ſumma eſſe

EPIST. II.

ione] Pal. 4. & Pækii liber,
:.
Conſulis] liber Med. & al.
ſul.
debatur enim reconciliata no-
as ſenatus eſſe] v. c. Sc. Vi-
nim nobis reconciliata eſſe
enatus, quod cum dicendo
lis.
ım dicendo] MS. Grut. Stew.
Grav. ſec. dicendi. Med. & al.
do. vid. Notas.
legati reducerent] Pall. tert.
r. Grav. ducerent.
rei jam obſiſti] ſic Medic.
. & Lambini. MSS. Manut.
alii, N. Scalſ. Grav. Cuique
bſiſti. Lamb. cui quidem rei
:i. edd. antiqua, cuique rei
obſiſti non poterat.
Cum Lupus tribunus plebis,
de Pompeio] v. c. Scalſ. cum
unus plebis Lentulus. Grav. 2.
is tyrannus Publio Lentulo,
. Vides vitium hoc ortum eſſe ex
P L.
:re cœpit] ſic MSS. & prima
cem & vulgati contendere. al.
e. Intendere reſtituit Lam-

o aſſentirentur] edd. aſſenti-
ilti. atque id ipſum Conſ.
. Bibuli ſententiam valere cu-
Lamb. ex tribus libr. Memm. &
nam ei Bibuli ſententiam.
. 1. nam hii Bib. ſent.
honeſtiſſimus nobis fuerat in
ic MSS. cum aliorum tum Gra-
is dies primus honeſtiſſimus.
s, is prius dies.
Ad xvi Kal. Febr.] MSS. a.
. al. die xvi Kal. Febr. MSS.
e initium ducunt nova epiſtola.
Intercesſit] al. edit. intercesſ-
. Grav. 2. intercesſerit.

Ut quam rectiſſime agantur omnia, mea cura] ſic MSS. Palatini, Itali, Gravii & alii, edd. Victorii, Venet. prima. ſed Lambini & vulgata edd. ut quam rectiſſime agantur, omni mea cura, opera, MSS. Lamb. &c, ut quam rectiſſime agatur omni mea, &c.

EPIST. III.

A. Trebonio] in veteribus codicibus hac epiſtola annectitur ſuperiori. In aliis hac eſt quarta epiſtola, teſte Lambino.

Multos annos utor valde familiariter] MS. Scal. multos annos utor familiariter.

Gratiſſimus in provincia fuit: tum hoc tempore] MS. Scalſ. gratiſſimus in provincia fuerit; tamen hoc tempore. Lamb. ex uno MS. gratioſiſſimus.

Confidit his meis litteris ſe apud] v. c. confidit meis litteris ſe apud te gratioſum fore. MSS. 2. gratiorem fore.

Te rogo] v. c. rogo te.

Commendoque tibi ejus omnia negotia] v. c. commendoque tibi omnia ejus negotia.

T. Ampius] MSS. T. Appius. Medic. Tampius. Grav. ſec. in primis utque Appius de ejus re decrevit.

Meam commendationem] ſic Victor. Gebhard. edd. Palat. omnes, Guilielmiani ſeptem, Lambiniani, & plerique MSS. prima tamen edit. Grav. MS. ſec. vulgata, noſtram.

EPIST. IV.

P. 14. Ad xvi Kal. Febr.] Lambin. A. d. xvi Kl. Febr. al. die xvi Kl. Febr.

Cum in ſenatu pulcherrime ſtaremus] Palat. tert. Gruter. & Scalſ. MSS. extaremus.

Extracta eſt variis calumniis] v. c. Scalſ. exagitata eſt v. c.

In magna varietate] ſic MSS. duo Guilielm. Gruter. tres Palat. edd. Manut. Victor. Gebh. al. magna vanitate. al. ut & Grav. duo MSS. non magna varietate.

Magnaque invidia] MSS. & Lamb. ed. magna invidia.

Trans-

Populi nomine] *sic præter MSS. aliorum, uterque Gravii, & edd. Lamb. Victor. Gebhardi. al. edd.* populi Romani.

Si quæ conabuntur agere] *edd. & MSS.* si qua c. a.

Satis provisum est] *v. c. Scalf.* satis provisum est mihi.

Aut jam sine vi agere possint] *sic MSS. & prima edit. Palat. tert.* aut sine vi jam agere. *Grav. prim.* aut etiam sine vi agere. *Palat. quart. & Grav. sec.* possent. *Pal. tert.* possem.

Nullam partem videar tuorum meritorum assecutus] *v. c. Scalf.* n. p. tuorum meritorum videat assec.

Ego tibi a vi, hac præsertim imbecillitate] *Palat. tert. quart. Venet. Peckii, Gravii MSS.* 2. ego tibi in hac præsertim imbecill.

Vi excepta] *Pall. duo*, ut excepta. *Grav. sec.* ut excepta vi. *edd.* & ea excepta. N. *Scalf. v. c.* nisi ut hac re excepta.

E P I S T. V.

P. 16. Tametsi mihi nihil fuit optatius] *sic Vatic. Palat. tert. quart. edit. Gebhard. Victor. al. t.* nihil mihi f. o.

Et benevolentiam absens] *MSS.* & benivolentiam.

icioque jactatus est] *MS. Me-* . *quatuor*, *& Gruteri liber* jactus

ce nimium, magno silentio] S. *Lamb.* acerbe omnium ma- ntio. *MS. Grav. sec.* in senatu- atione aspere & acerbe est accu-

e Alexandrina caussa quæ nobis ntegra est] *v. c. Scals.* itaque lrina caussa quæ quando adhuc ıgrata est.

m Rex intelligat] *v. c.* ut rex elligat.

id quod cogitabat] *edd.* se se ogitabat.

. Facile ut spero resistemus] *edd.* us.

inem tibi esse] *edd.* neminem i.

dissimulanter] *v. c. Scals.* dis- itur.

n pristinam dignitatem & glo- *dd.* tuam pristinam gloriam & em.

EPIST. VI.

Sed præfuit] *Lamb. ed.* sed &

- Quem in tuis rebus capio scilicet consolatur spes] *sic & Grav. vid. Not.*

debilitat cogitationes] *MS.* :. qua debilitantur. *vid. Notas. Scalsii*, & ipsa die quæ debili- orum cogitationes & inimico- litorum.

orum & proditorum] *MS.* erditorum.

mea salus afflicta sit] *MSS.* *all. Grut. Grav. editio princeps*, *ii*, quam mea afflicta est.

nda duxisti] *edd. vet.* timenda isti.

: omnia summa] *sic MSS. & litio. ut & Victor. & Lamb. alia*, tem omnia summa.

cta] *v. c. N. Scals.* expectato.

EPIST. VII.

Locorum & temporum dis- *MS. Vatic.* disjuncti.

Quoties mihi certorum hominum potestas erit] *sic MSS. prima ed. ut & edd. V. L. M. vulgata*, q. m. c. h. facul- tas erit. *MSS.* quotiens.

Qua quisque in te fide sit & volun- tate] *sic MS. Medic. aliique veteres li- bri. vulgo*, qua fide quisque in te sit & voluntate.

Eos maxime qui te & maxime de- buerunt & plurimum juvare potue- runt] *Palat. sec.* qui & te m. *quart. omittit* te. *Palat. tert. Gravii duo*, *edit. prim.* eos maxime, qui & te amare maxime debuerunt, & plurimum ju- vare. *v. c. N. Scals.* & eos maxime qui te amare debuerunt. *edd.* qui te juvare & maxime debuerunt, & plurimum potuerunt.

P. 22. Non tam memores essent vir- tutis] *MS. Stew. Pall. sec. Grut. a manu correctrice*, immemores.

Non solum a me provocatus] *sic lib. Medic. al. MS.* non solum me provo- cante.

Sed etiam admirabilis] *v. c. & Lamb. ed.* sed & admirabilis.

Te ab se abalienatum] *ed. princeps*, *Pal. tert. Grut. Grav. secundus*, abs se alienatum. *omisso* te. *Pall. quart.* vel abs te alien. *vid. Not. Man.*

Caniniano] *al.* Catoniano.

P. 23. Quæ de ea scripta est] *al.* per- scripta.

Senatus consilium] *MS. Martin.* consultum.

Te perspicere posse qui Ciliciam] *al.* te posse perspicere q. C.

Si res facultatem habitura] *Lamb.* si res tibi fac.

Ita fore, ut per te restituatur] *v. c. & Lamb. ed.* ut & per te rest.

Sin aliquid esset offensum] *MSS.* si aliquid esset of.

Cujus prope in conspectu Ægyptus est, judicare] *sic MSS. vid. Not.*

P. 24. Nos quidem hoc sentimus] *sic Victor. Venet. edit. antiquissima*, *& Palatinus primus. Sed Palat. sec. & tert.* quidem nos hoc sentimus. *at Grut.* & id quidem nos hoc sentimus. *sic omisso* & *quart. Pal. Grav. sec.* id quidem. Nos hoc sentimus.

Si dubium, non esse conandum] *sic l. Medic. aliique MSS. alii & edd. vett.*

nec absurda sententia. diligenter tamen considerandum censeo, cur in omnibus plane veteribus libris pro, *Summo*, scriptum sit, *Suo*. ex quo nonnullis arbitror conjecturam esse ortam, *Tuo* legendum esse, quod est in quibusdam libris Transalpinis.

Jucundum] Nullum inter cives jucundum bono viro certamen esse potest, vel si sine periculo sit. sed loquitur Cœlius ex ingenio suo.

EPISTOLA XV.

Pag. 496. I *Neptiorem*] Qui nihil prudenter, nihil strenue agat, & sane belli civilis initio multa Pompejus peccavit, sed illud maxime quod urbem reliquit, dissentiente Cicerone, qui scripsit hæc ad Tironem ep. 11. l. 16. *Urbem reliquimus; quam sapienter, aut quam fortiter, mihil attinet disputare.* Et ad Marcellum epist. 7. lib. 4. *Idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeji, nec genus exercitus probare, semperque furente diffidere: qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror.* ad Att. autem lib. 7. Ducem ἀστρατήγητον, id est imperitum militandi, vocat Pompejum, & sæpe queritur de urbe relicta.

Tantas turbas] Is enim rempub. perturbavit, cum ea Cæsari conaretur eripere, quæ ut ei tribuerentur, idem in secundo tertioque consulatu laboraverat atque effecerat. Tumultum illum do-

aliſſet ex Italia] Quod fecit. Cæ-
utem nomen hic ſubaudiri, ſatis
t: ut epiſt. 19. lib. 6. *In qua ille*
iſſo beneficium putabit. & epiſt. 6.

ictum] Pulſum Italia Pompejum.
maluit] Quaſi ſit in Cæſaris po-
, vel expellere Pompejum Italia,
indiſii maritimis terreſtribuſque
circumſedere.
um, ſi minima cauſa eſt] Peream,
xima cauſa eſt.
pio] Vehementer cupio. Plau-
erbum, quo etiam Catullus uſus

ſolet fieri] Qui enim vehemen-
unt inter ſe, tantam adſpectu
iucunditatem percipiunt, ut cæ-
obliviſcantur omnia.
men] Quanquam, ad urbem
ua maxime cauſa, diſcupiam,
ſu quodam factum eſt, ut retro
verſus ire cogar.
nam ob ſcelus] Quid ego com-
uod eſt meum delictum, cur ire
o minime vellem, cogar? Quaſi
ari alicujus pœna ſit.
Alpes verſus] Ita veteres loque-
Cæſar lib. 6. bel. G. *Labienum*
nibus tribus ad Oceanum verſus
jubet. Salluſtius in Jugurthino:
animadvertit fugam ad ſe ver-
Hirtius de bello Africano: *Sal-*
ratorem ad Cercinnam inſulam
parte copiarum ire jubet. Li-
1. *In lapide ad meridiem verſus*
Feſtus: *Eam partem Eſquilia-*
jacet ad Vicum patricium ver-

] Ob eam cauſam. nec enim
Adeo, videtur ſignificare.
lii] Intemelium opidum Pli-
Alpes conſtituit, & inter Li-
entes nominat, lib. 3. cap. 5.
] Olim verna: nunc autem
cum præſidio erat. *Verna* ſunt
ancillis nati.
ibus] Pro, *Cum cohortibus.* Sic
nterdum locutos eſſe veteres
enti. Quidam legunt, *Cum co-*
quibus fortaſſe aſſentirer, ſi,
n ullo antiquo libro reperirem.
lum fortaſſe a rudibus Latinæ
, quos offenderet minus obſer-
vata loquendi ratio. Exempla aliquot
afferam. Cicero Philippica ultima: *His*
viginti cohortibus, nullo equitatu, conflixit.
Livius lib. 1. *Egreſſus omnibus copiis par-*
tem militum locis circa denſa obſita virgul-
ta obſcuris ſubſidere in inſidiis juſſit. Et
lib. 41. *Eodem decem navibus C. Furius,*
duumvir navalis, venit. Et Q. Curtius
lib. 4. *Vachas pervenit, ubi excepere eum*
Græcorum quattuor millia, quibus ad Eu-
phratem contendit.

Pag. 498. *Se Domitii mali dant*] Vi-
detur ſignificare: Domitii omnes male
ſe habent: quoniam & Domitius Ahe-
nobarbus paullo ante Corfinii captus
erat a Cæſare. Sed hoc loquendi genus,
Se Domitii mali dant, inuſitatum & aſpe-
rum eſt.

Quantum ipſe cadenatus] Ante mul-
tos annos in omnibus vulgatis libris le-
gebatur, *Ipſe catenatus.* Octavius Pan-
tagathus, vir bonis omnibus ob inſi-
gnem probitatem & doctrinam jure ca-
riſſimus, cultus a me ſemper optimi pa-
rentis loco, legendum primus exiſtima-
vit, *Pſecade natus*: ut ſignificetur Bel-
lienus verna. *Pſecas* enim ancilla eſt:
vernas autem eos eſſe, qui ancillis na-
ſcantur, jam diximus. Si Bellienus (ait
Cœlius) ancilla natus, Domitium
comprehendere & ſtrangulare non du-
bitavit: quid Cæſari, Venere progna-
to, in veſtro Domitio faciendum fuit?
Commendat igitur, ac valde probat
Pantagathi opinionem antithetorum
gratia; (nam Cœlius Cœliano illo mo-
re, hoc eſt perargute, *Pſecade natus*, &
Venere prognatus, oppoſuit) confirmat
veterum librorum auctoritas, in quibus
fere omnibus eſt: *Ipſe cadenatus*: ut,
una detracta litterula, *i*, ſuus loco nitor,
ſuaque reddatur integritas. De Pſecade
ſi quis exempla quærit, Juvenalem le-
gat Sat. 6. & Ovidium lib. 3. Met.

EPISTOLA XVI.

Pag. 499. E*Xanimatus*] Tranſlato verbo dolor incredibilis
oſtenditur. epiſt. 15. lib. 9. *Miraris me*
tanta perturbatione valetudinis tam gravi-
ter exanimatum fuiſſe?

Tuis litteris] Quæ non exſtant. mul-
tas enim periiſſe conſtat. Tiro libertus,

 quas

epist. 11. & 13. lib. 5.

Ne quid gravius de salute tua consulas] Ne quid statuas, quod saluti tuæ non expediat.

Qualis futura esset] Explanat hoc id, quod sequitur, *Nihil, nisi atrox & sævum, cogitat.* Huic sententiæ respondit Cicero his verbis, epist. 16. lib. 2. *Nec me ista terrent, quæ mihi a te ad timorem fidissime atque amantissime proponuntur.*

Eandem rationem fore Cæsari] Ita lenem fore Cæsarem in salute adversariis tribuenda, ut fuit in condicionibus de pace. tulerat enim illam condicionem, ut ipse & Pompejus exercitus tradant. epist. 14.

Iratus senatui] Quia non obtinuisset, ut legati ad Pompejum de pace mitterentur: & quod, quascunque res agere instituerat, L. Metellus tribunus pl. intercedens, omnes impedierat: de quo scripsit Cæsar lib. 1. de bel. civ. & Plutarchus in ejus vita.

Exiit] Urbe, iturus in Hispaniam contra Pompeji legatos, ipso jam Italia pulso.

Intercessionibus] L. Metelli tribuni pl. de quo sic lib. 1. de bel. civ. *Subjicitur L. Metellus tribunus pl. ab inimicis Cæsaris, qui hanc rem distrahat, reliquasque res, quascumque agere instituerat, impediat. cujus cognito consilio, Cæsar, frustra diebus aliquot consumptis, ne reliquum tempus omittat, infectis iis quæ agere destinaverat, ab urbe proficiscitur.* Inter-

um optimatem esse] Parum officio
boni civis.

a optimum sit] Quid tuæ tuorum-
luti plurimum conducat.

um] Ne omnino ad Pompejum
s.

Hispaniis] Ejecto Italia Pompe-
atim ad urbem, deinde in Hispa
ontra ejus legatos profectus est
.

] Velle te ad Pompejum navi-

ve] *Have*, matutina salutatio fuit;
, vespertina: ut in Hadriano scri-
io.

. 502. *Ad te litteras mitteret*] Mi-
æ sunt lib. 10. epist. ad Att.

unatium] Ciceronem reprehen-
m, quod Pompejum & consules,
psam remp. deseruisset. vide epi-
6. lib. 8. ad Att. & epist. 2. l. 9.
dem.

entiam] Quorundam Cæsaria-
, qui, quasi jam parta victoria,
nsolenter efferant, ut ferre vix
Cicero respondit: *Nesti non mo-
lacbi mei, sed etiam oculorum in ho-
insolentium indignitate fastidium.*
5. lib. 2.

rionem] Qui se insolenter ja-
quasi devictis Pompeji parti-

um a bello] Idem suasit gener ejus
lla, epist. 9. lib. 9.

hac decernuntur] Dum hæc ar-
dicantur, ad exitum perducun-
Virgilius, *Decernere bello.*

num erunt confecta. id si feceris]
t eres inter se dissentiunt. locum
imus ex altero ejusdem episto-
plo, epistolis ad Attic. inserto

um non offendet] Qui etiam ad
em scripsit, nihil ei neque ho-
neque tutius esse, quam ab omni
ione abesse. ad Attic. libro 10.
*equior, quam Pompejus, qui ab ur-
fenj in senatu dixerat, eodem se
um loco, qui Romæ remansissent, &
aris in castris fuissent.* Cæsar li-
le bel. civ.

EPISTOLA XVII.

Pag. 503. *Ergo me potius*] Indigna-
tio. Ergo, inquit, ita ac-
cidit, quod nunc vehementer doleo,
ut, cum tu ad Pompejum profectus es,
ego in Hispania potius cum Cæsare,
quam Formiis fuerim. nam omnino
tecum in Græciam navigassem. a For-
miis autem oræ maritimæ præfuerat
Cicero: ut ep. 11. lib. 16.

In Hispania] In qua contra Pompeji
legatos, Afranium, & Petrejum, Cæ-
sar bellum gesserat. epist. proxima, *Me
secum*, inquit, *in Hispaniam ducit.*

Pag. 504. *Ap. Claudius*] Cœlii ini-
micissimus. ep. 12.

In ista parte] In qua tu es. Verum
totus hic locus obscuratur mendo. Me-
diceus liber: *Quod utinam aut Ap. Clau-
dius in ista parte, C. Curio.* unus Sigo-
nii: *Cum Curio:* cetera eodem modo.
alter ejusdem: *Ut C. Curio:* cetera ea-
dem. Tres mei: *Quod utinam aut Ap.
Claudius in ista parte prohibuisset, aut C.
Curio.* In tanta perturbatione videant
eruditi homines, an emendare locum
possint: ego ne conari quidem audeo,
varietatem antiquorum exemplarium
fideliter ostendi.

C. Curio] Cœlii familiaris: ut ep. 7.
*Fuerat ejus quæstor Cælius in Africa, cum
in acie Curio periit.* Cæsar lib. 2. bel. civ.

In hanc partam caussam] Sic & Medi-
ceus liber, & quidem alii: meus unus,
Partem caussam: Sigonii, *Parte caussame*
alter ejusdem, *Partem caussa:* quod sen-
tentia non respuit.

Imposuit] Collocavit.

Iracundia & amore] Iracundia in Ap-
pium, amore in Curionem. Iracun-
diæ vitio laborasse Cœlium, venuste
docet Seneca lib. 3. cap. 8. de Ira. *Cæ-
lium oratorem* (inquit) *fuisse iracundissi-
mum constat: cum quo, ut ajunt, cæna-
bat in cubiculo lectæ patientiæ cliens: sed
difficile erat illi, in crapulam conjecto,
rixam ejus, cum quo edebat, effugere:
optimum judicavit, quidquid dixisset, se-
qui, & secundas agere. Non tulit Cælius
assentientem, sed exclamavit: Dic aliquid,
ut duo simus.*

Tu porro] Sic lego ex duobus antiquis

 libris,

Neque mihi consuluisti] Nullam mei curam suscepisti. epist. 2. lib. 3. *Prospicios & consules rationibus meis.* Fortasse scripsit Cœlius *Mi*, non *Mihi*, quod ideo dico, quia tum in Mediceo libro, tum in ceteris omnibus, *Me*, scriptum est. E autem & *I*, quam facile commutentur, periti antiquitatis intelligunt.

Quod diffidam huic caussæ] Quod belli exitum timeam: quod vereri mihi veniat in mentem, ne Cæsar a Pompejo vincatur.

Pag. 505. *Satius est*] Melius est, præstat. ad Att. lib. 7. *Video cum altero vinci satius esse, quam cum altero vincere.*

Vestra crudelitatis] Minatus enim erat Pompejus, ab urbe discedens, hostium se loco habiturum esse, qui in Italia remansissent. atque hanc Pompejanorum crudelitatem Cicero significat ep. 9. lib. 4. *An tu* (inquit) *non videbas mecum simul, quam illa crudelis esset futura victoria?* Et epist. 14. ibidem: *Si ii vicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum & insolentium quam crudelis esset futura victoria.* Et epist. 6. lib. 9. *Victoriam etiam illorum timebam, ad quos veneramus. crudeliter enim otiosis minabantur.* Et epist. 6. lib. 11. ad Att. *Omnes, qui in Italia remanserant, hostium numero habebantur.* legimus idem in Cæ-

] In Græcia. nam post bellum iense, quo confecto statim Cæ-Græciam contra Pompejum na-, hanc epistolam scriptam esse.

d firmissimum est] Ex parte Cæ-Mediceus liber, & alter Petri Pa-lac, non est. in quo si consenti-liqui, legendum & distinguen-ic arbitrarer: *quod firmissimum? tras copias non novi.* id est, nec copias ignoro, minime cum no-nferendas. Verum duo libri ha-*ist*: quod placet.

gnare] Plus est, quam *Pugnare.* nim, *De*, in compositione.

le] Nullo incommodo.

Algere & esurire] Quæ diuturnis bellis perferri necesse est. Cæsaris autem milites novem annos, Cæsare imperatore, in Gallia pugnaverant. Respondet hoc illis verbis epist. 15. *Nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur.*

Consuerunt] Parvi refert, utrum, *Consuerunt*, an, ut est in tribus antiquis libris, *Consueverunt*, legatur. Cœlianum potius videtur, *Consuerunt.* amat enim Cœlius, ut in sententiis brevitatem, sic in verbis contractionem. itaque epist. 11. *Decrerat* maluit, quam *Decreverat.*

Finis Commentarii in Librum octavum.

V A-

EPISTOLARUM AD FAMILIARES LIB. XVI] *liber Grav.* M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBER PRIMUS INCIPIT FELICITER. *vid. Notas.*

Pag. 3. Ceteris satisfacio omnibus] *v. c.* satisfacio ceteris omnibus.

Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum] *v. c.* Tanta enim est tuorum erga me meritorum magnitudo.

Ut, quia tu] *al.* ut quoniam tu. *Grav.* 2. *Medic. aliique MSS.* ut, qui tu. *Pal.* 1. *& ed. Venet.* ut cum tu.

Nisi perfecta re, de me non conquiesti] *Lamb.* nisi perfecta re de me, non conquiesti.

P. 4. Creditores] *Lambin. & v. c. Scalsii* competitores.

Qui pauci sunt] *al.* qui tamen pauci sunt.

Religionis calumniam] *v. c.* calumpniam.

Malevolentia] *v. c.* malivolentia.

Et jam liberius accusare] *al.* & liberius accus.

Nec admonitionibus relinquit locum] *v. c. & Pal.* 1. ammonitionibus. *MS. Grut.* amonitionibus. *Lamb.* mo-

& v. c. Scalſ. noſtram fidem om-
ımorem tui abſentis præſentes tui
ſcent. *vid. Not.*
I. In quibus ſumma eſſe debe-
v. c. Scalſ. in quibus ſumma eſſe
ɛt.

EPIST. II.

ercatione] *Pal. 4. & Pockii liber,*
tione.
ıtuli Conſulis] *liber Med. & al.*
Conſul.
. Videbatur enim reconciliata no-
luntas ſenatus eſſe] *v. c. Sc.* Vi-
ır enim nobis reconciliata eſſe
as ſenatus, quod cum dicendo
ngulis.
d tum dicendo] *MS. Grut. Stew.*
is. *Grav. ſec.* dicendi. *Med. & al.*
cendo. *vid. Notas.*
res legati reducerent] *Pall. tert.*
Grut. Grav. ducerent.
que rei jam obſiſti] *ſic Medic.*
alat. & Lambini. MSS. Manut.
all. alii, N. *Scalſ. Grav.* Cuique
n obſiſti. *Lamb.* cui quidem rei
ſiſti. *edd. antiqua*, cuique rei
m obſiſti non poterat.
. Cum Lupus tribunus plebis,
ſe de Pompeio] *v. c. Scalſ.* cum
ribunus plebis Lentulus. *Grav. 2.*
upus tyrannus Publio Lentulo,
ſe. *Vides vitium hoc ortum eſſe ex*
R. P L.
ndere coepit] *ſic MSS. & prima*
edicem & vulgati contendere. *al.*
dere. Intendere *reſtituit Lam-*

ario aſſentirentur] *edd.* aſſenti-
multi. atque id ipſum Conſ.
n ii Bibuli ſententiam valere cu-
t] *Lamb. ex tribus libr. Memm. &*
. nam ei Bibuli ſententiam.
MS. 1. nam hii Bib. ſent.
ies honeſtiſſimus nobis fuerat in
i] *ſic MSS. cum aliorum tum Gra-*
vii. is dies primus honeſtiſſimus.
mus, is prius dies.
1. Ad XVI Kal. Febr.] *MSS.* a.
Kl. *al.* die XVI Kal. Febr. *MSS.*
di hic initium ducunt nova epiſtola.
.. Interceſſit] *al. edit.* interceſ-
MS. Grav. 2. interceſſerit.

Ut quam rectiſſime agantur omnia,
mea cura] *ſic MSS. Palatini, Itali, Gra-*
vii & alii, edd. Victorii, Venet. prima. ſed
Lambini & vulgata edd. ut quam rectiſ-
ſime agantur, omni mea cura, opera,
MSS. Lamb. &c, ut quam rectiſſime aga-
tur omni mea, *&c.*

EPIST. III.

A. Trebonio] *in veteribus codicibus*
hac epiſtola annectitur ſuperiori. In aliis
hac eſt quarta epiſtola, teſte Lambino.
Multos annos utor valde familiari-
ter] *MS. Scal.* multos annos utor fami-
liariter.
Gratiſſimus in provincia fuit: tum
hoc tempore] *MS. Scalſ.* gratiſſimus
in provincia fuerit: tamen hoc tempo-
re. *Lamb. ex uno MS.* gratioſiſſimus.
Confidit his meis litteris ſe apud] *v. c.* confidit meis litteris ſe apud te
gratioſum fore. *MSS. 2.* gratiorem
fore.
Te rogo] *v. c.* rogo te.
Commendoque tibi ejus omnia ne-
gotia] *v. c.* commendoque tibi omnia
ejus negotia.
T. Ampius] *MSS.* T. Appius. *Me-*
dic. Tampius. *Grav. ſec.* in primis utque
Appius de ejus re decrevit.
Meam commendationem] *ſic Victor.*
Gebhard. edd. Palat. omnes, Guilielmia-
ni ſeptem, Lambiniani, & pleriqueMSS.
prima tamen edit. Grav. MS. ſec. vulgata,
noſtram.

EPIST. IV.

P. 14. Ad XVI Kal. Febr.] *Lambin.*
A. d. XVI Kl. Febr. *al.* die XVI Kl.
Febr.
Cum in ſenatu pulcherrime ſtare-
mus] *Palat. tert. Gruter. & Scalſ. MSS.*
extaremus.
Extracta eſt variis calumniis] *v. c.*
Scalſ. exagitata eſt v. c.
In magna varietate] *ſic MSS. duo*
Guilielm. Gruter. tres Palat. edd. Manut.
Victor. Gebh. al. magna vanitate. *al. et*
& Grav. duo MSS. non magna varie-
tate.
Magnaque invidia] *MSS. & Lamb.*
ed. magna invidia.

Trans-

MS. *sic*. nemo est qui emimmet.

Populi nomine] *sic praeter MSS. aliorum, uterque Gravii, & edd. Lamb. Victor. Gebhardi. al. edd.* populi Romani.

Si quae consbuntur agere] *edd. & MSS.* si qua c. a.

Satis provisum est] *v. c. Scalig.* satis provisum est mihi.

Aut jam sine vi agere possint] *sic MSS. & prima edit. Palat. tert.* aut sine vi jam agere. *Grav. prim.* aut etiam sine vi agere. *Palat. quart. & Grav. sec.* possent. *Pal. tert.* possem.

Nullam partem videar tuorum meritorum assecutus] *v. c. Scalig.* n. p. tuorum meritorum videar assec.

Ego tibi a vi, hac praesertim imbecillitate] *Palat. tert. quart. Venet. Peckii, Gravii MSS. 2.* ego tibi in hac praesertim imbecill.

Vi excepta] *Pal. duo*, ut excepta. *Grav. sec.* ut excepta vi. *edd.* & ea excepta. *N. Scalig. v. c.* nisi ut hac re excepta.

EPIST. V.

P. 16. Tametsi mihi nihil fuit optatius] *sic Vatic. Palat. tert. quart. edit. Gebhard. Victor. al. t.* nihil mihi f. o.

Et benevolentiam absens] *MSS.* & benivolentiam.

Te videre & sentire eandem fidem esse hominum] *sic MSS. Palatini, Gravii. Victor. Lambini. edd.* Te au-

onvicioque jactatus est] *MS. Me- Pall. quatuor, & Gruteri liber* jactus

acerbe nimium, magno silentio] MSS. *Lamb.* acerbe omnium magno silentio. *MS. Grav. sec.* in senatu Catone aspere & acerbe est accu-

que Alexandrina caussa quæ nobis integra est] *v. c. Scalf.* itaque andrina caussa quæ quando adhuc ingrata est.

cum Rex intelligat] *v. c.* ut rex intelligat.

se id quod cogitabat] *edd.* se se cogitabat.

29. Facile ut spero resistemus] *edd.* mus.

minem tibi esse] *edd.* neminem bi.

m dissimulanter] *v. c. Scalf.* dissimulantur.

am pristinam dignitatem & glo- *edd.* tuam pristinam gloriam & tatem.

EPIST. VI.

9. Sed præfuit] *Lamb. ed.* sed & it.

20. Quem in tuis rebus capio ne scilicet consolatus spes] *sic & c. Grav. vid. Not.*

debilitat cogitationes] *MS. sec.* qua debilitantur. *vid. Notas.* *Scalfii*, & ipsa die quæ debilit eorum cogitationes & inimico- erditorum.

nicorum & proditorum] *MS.* perditorum.

m mea salus afflicta sit] *MSS. Pall. Grut. Grav. editio princeps, orii*, quam mea afflicta est.

menda duxisti] *edd. vet.* timenda uxisti.

ne omnia summa] *sic MSS. & editio. ut & Victor. & Lamb. alia,* omnia summa.

ecta] *v. c. N. Scalf.* expectato.

EPIST. VII.

1. Locorum & temporum dis- *MS. Vatic.* dijuncti.

Quoties mihi certorum hominum potestas erit] *sic MSS. prima ed. ut & edd. V. L. M. vulgata*, q. m. c. h. facultas erit. *MSS.* quotiens.

Qua quisque in te fide sit & voluntate] *sic MS. Medic. aliique veteres libri. vulgo*, qua fide quisque in te sit & voluntate.

Eos maxime qui te & maxime debuerunt & plurimum juvare potuerunt] *Palat. sec.* qui & te m. *quart. omittit* te. *Palat. tert. Gravii duo, edit. prim.* eos maxime, qui & te amare maxime debuerunt, & plurimum juvare. *v. c. N. Scalf.* & eos maxime qui te amare debuerunt. *edd.* qui te juvare & maxime debuerunt, & plurimum potuerunt.

P. 22. Non tam memores essent virtutis] *MS. Stew. Pall. sec. Grut. a manu correctrice*, immemores.

Non solum a me provocatus] *sic lib. Medic. al. MS.* non solum me provocante.

Sed etiam admirabilis] *v. c. & Lamb. ed.* sed & admirabilis.

Te ab se abalienatum] *ed. princeps, Pal. tert. Grut. Grav. secundus*, abs se alienatum. *omisso* te. *Pall. quart.* vel abs te alien. *vid. Not. Man.*

Caniniano] *al.* Catoniano.

P. 23. Quæ de ea scripta est] *al.* perscripta.

Senatus consilium] *MS. Martin.* consultum.

Te perspicere posse qui Ciliciam] *al.* te posse perspicere q. C.

Si res facultatem habitura] *Lamb.* si res tibi fac.

Ita fore, ut per te restituatur] *v. c. & Lamb. ed.* ut & per te rest.

Sin aliquid esset offensum] *MSS.* si aliquid esset of.

Cujus prope in conspectu Ægyptus est, judicare] *sic MSS. vid. Not.*

P. 24. Nos quidem hoc sentimus] *sic Victor. Venet. edit. antiquissima, & Palatinus primus. Sed Palat. sec. & tert.* quidem nos hoc sentimus. *at Grut.* & id quidem nos hoc sentimus. *sic omisso & quart. Pal. Grav. sec.* id quidem. Nos hoc sentimus.

Si dubium, non esse conandum] *sic l. Medic. aliique MSS. alii & edd. vett.*

vett. si dubium sit, non e. c. *vulgo* sin d. s.

Sed ego te ut ad certam laudem adhortor] *v. c.* sed ut te ad certam laudem adh.

Periculosa tibi esse videbitur] *sic MSS. Pall. Grut. Grav. edd. Vict. Lamb. Gebh. Veneta edit.* esse tibi. *edd. alia.* periculosa tibi videbitur.

Per provinciam atque imperii tui provincias ei credidissent] *sic MSS. vid. Not. Edd.* qui per provinciam imperii tui pecunias ei credidissent. *Lambin. ed.* qui per provinciam tuam, atque imperii tui provincias, pecunias ei credid.

Naturam & regionem provinciæ tuæ] *v. c. Scalf.* eam esse nostram & provinciæ tuæ rationem. *MS.* n. & rationem p. t. *vid. Notas.*

P. 25. Optimeque perspicies] *edd.* prospicies.

Graviori enim verbo uti non libet] *al.* graviore.

Invidendo abalienaverunt] *Lamb. & v. c.* abalienarunt.

Malevolentissimis obtrectationibus] *v. c.* malivolentissimis.

Ut habeamus rationem aliquando

nobilissimo simili[...]
perspexi] *v. c. N. Scal[...]*
mine hominum nob. [...]

Quem tamen illi esse [...]
sic Grav. sec. & Pal. [...]
quart. esse illi. *al.* quem [...]
quem tamen si illi.

Quam demptum de [...]
tur] *sic MS. al.* adempt[...]
ptum. *al.* ademtum.

P. 27. Semperque ama[...]
quæ maxime amavi.

Quamquam te ita ger[...]
tert. Grut. quam te ita ge[...]

Non dubito quin adep[...]
al. n. d. q. apertius i.

Quæ quidem mea coh[...]
inanis aut sine caussa [...]
tur, illa me ratio movit [...]
quæ quidem mea cohon[...]
nis atque suspecta sit, quo[...]
ne caussa videretur illa m[...]
mover.

In omni reliqua vita] *[...]*
omni re qua vita, *&c. vid.* [...]

Profecisse tantum mi[...]
MSS. cum aliorum, tum G[...]
fecisse tamen.

Ut etiam auctoritate ju[...]

m officium] *Pall. tert.* nim ullum officium.
ni] *al.* diligentissimi-

al. & ut debeo:
] *al.* dignitas, *&c. vid.*

n tu in meis rationib.] *al.* rationibus tibi.
onformo] *MSS. & edd.*

m videor] *Medic. lib. Va-* r. *vid. Not.*
] *N. Scalf. lib. & Mentel.*

ia jam & recta & vera vi-
. *quart.* omnia jam & di-

isterent] *MS. Grut.* pu-
it.
assentiendum est nul-
ate paucis] *Mss. Gui-*
. *quart.* nam aut assen-
us nulla cum gravitate

ua quoque ratione me-
jam quoque de tua ra-
jam tu quoque de tua

alii, si quidem. *vid.*

rre] *N. Scalf. liber*, pa-

enarunt] *al.* abalienave-

] *vid. Not.*
bus me sibi ille affixum
ffixum ille habeb. *Mss.*
rebus sibi ille affixum

esse minimam] *alii*,

entiam sedulitate mihi-
ere possum] *Prima edit.*
manu altera, *Amstelo-*
quæcunque sentiam se-
et ipse satisfacere non
inus primus, sed utilita-
sum satisfacere non pos-
al. & prim. Gravii, id
iam, sed utilitam. mi-
isfacere non possum. *sic*
rana, *quibus exterius an-*
textus. *tert. Pal.* id quæ-

cunque sentiam sedulitatem meam me ipsum satisfacere non possum. *Gulielmius annotavit ex vestigiis cod. Stewech.* id quæcunque sentiam: sedulitate mihi me ipsum satisfacere non posse. *al.* mihimet ipsi.

P. 33. Nostrum studium extabit] *Memm.* excitabunt. *Pall. quatuor*, *Medic. cod.* exstabit studium, *Mentel.* nostrum officium stabit. *Grut.* studium stabit.

Cetera quæ ad te pertinebunt] *Pal. Vatican. duo Graviani*, *prima edit.* ceteraque quæ ad te pertinebunt.

EPIST. IX.

P. 34. Quibus intellexi] *Pal.* ex quibus intellexi.

Quod autem tibi grata mea] *al.* grata tibi mea.

Facis tu quidem abundantia quadam amoris] *Ms. N. Scalf.* facis tu quidem abundantia quadam amoris in me tui.

Sine nefario scelere non possunt] *al.* possint.

Rescribam tibi ad ea] *al.* ad omnia quæ quæris.

Cum exercitu victore obtinere] *sic Mss. duo Grav. Amstelodam. Mentelii*, *edit. prim. Victor. Lamb. Pal. tert. Gruteri vero* victor obtinere. *Pal. quart.* victoriæ obtinere.

P. 35. Nostram vicem ultus est sese] *al.* nostra vice.

Est enim ea conatus] *al.* ea est conata.

In meis rebus expertum] *al.* in meis rebus esse expertum.

Eam fidem cognosse] *al.* eandem fidem cognoscere.

Non ita magna mercede] *Ms.* non tam magna mercede.

P. 36. Maximo dolore cognoram] *al.* cognoveram. *v. c.* quam ego maximo dolore.

Certiorem te per litteras] *Hic alterius est initium epist. in Ms. Scalf. duobus Gravii & Mentelianо.*

Defenderim & laudarim] *v. c.* atque laudarim.

Meorum consiliorum] *Mss.* consiliorum meorum.

Ego me Lentule] *Vrsin.* ego me

 her-

Non tam acerba mihi haec accidebant] *v. e.* non tam acerba mihi accidebant. *potest commode abesse.*

Sed amore etiam] *al.* s. more e.

Cum ut laudaret P. Sestium introiis-set in urbem] *sic cod. Medic. Victor. edit. Man. add. sed Mentelii MS. & al.* cum, ut laudaret Pompeium P. Sextium introiisset in urbem. *MS. Amstelodamensis, & Gruter.* cum ut laudaret Pompeium Sextum introiisset i. u. *meus primus*, ego sedente G. N. Pompeio laudarem P. Sestium introiiss. in urbem.

P. 38. In quo omnia dicta sunt] *al.* in qua o. d. s.

Num potui magis] *alii*, non potui magis. *vid. Not.*

Magnus animorum factus est motus] *alii*, motus est factus.

Cum eorum quorum oportuit, tum illorum] *al.* tum eorum —— tum ill.

Cum mihi nihil ostendisset] *sic MSS. alii*, cum nihil mihi ostendisset.

Ibi multa de mea sententia questus est Caesar] *v. c. N. Scal.* ubi multa d. m. s. q. e. Caesari.

Paucis post diebus] *MS. Grut.* post paucis diebus.

P. 39. Nisi cum Marco fratre diligenter egeris] *Ven.* nisi cum Marco Cicerone fratre. *Grut.* n. c. M. Ciceronis fratre. *alii*, nisi cum fratre Cice-

.44. Et si accusandi sunt] *cod. Ste-*
.. & si in his accusandi sunt.
qui pertimuerunt, magis etiam re-
tendendi, qui se timere simula-
:] *MSS.* si qui p. m. e. r. si qui se
vid. Not. pro timere *Grut.* reti-
..
qui meos cives] *al.* quod. *v. Not.*
declararique maluerim] *Stewech. v. c.*
ierim. *Vatic.* malueram.
iis pro me stante pugnare licuisset]
i ii pro me stante pugna non destitis-
al. si hi p. m. st. pugnam non reli-
ent, quum, *&c. vid. Not.*
45. Quam fuerant in tenendo] *alii*
tuendo. *vid. Not.*
creatis bonis viris] *MSS.* recreati,
ullo post excitati *pro* excitatis. *vid.*

.6. Rebus maximis gestis] *Stew.*
rebus variis & maximis gestis.
li improbo civi] *Stewech. & tert.*
nullo improbo civi.
furia religionum] *MSS.* illa fur-
. *alii*, ille fur. relig. *al.* ille furia
. Not.
7. Impunitatem est illorum sen-
adsecutus] *al.* impunitatem sce-
eorum sententiis est adsecutus.
ot.
.. tribunus plebis poenas a se-
.. civi per bonos viros judicio
..i vellet] *al.* cum tr. pl. a. s. ci-
b. v. in judicio p. v. *MSS.* qui
tyrannus Publio Lentulo a sedi-
.ve. *&c. N. Scalf. v. c.* qui cum
..s plebis Lentulus a s. cive *&c.*
.. *t.*
.. Sed ut aliptae etiam virium]
..S. *alii*, s. u. a. & virium & co-
..*ulgati fere*, sed etiam ut aliptae
..
.. filio, quondam] *al.* quan-

..tum fuisse] *sic MSS. & edd. vett.*
..tum fuisse animo.
.. Aut etiam suspicabantur] *v. c.*
..*f* aut quidem etiam suspicaban-

.. declarasset se non potuisse
.. civi carere] *sic Lambin. Pall.*
. *Stewech. Vatic. Amstelodamen-*
..*mvis primus, edit. princeps. alia edd.*
..*S. nonnulli*, quae declarasset jam
se non potuisse. *alii*, se se. *sic & civi*
pro cive. *Palat. tert. Vatican. Stewech.*
Grav. prim. Victor. edit. Vatic. cum de-
clararet se. *unde Victor.* cum declarasset
se non.

Cumque Metellum] *al.* cum Q.
Metellum. *al.* cumque Q. Metel-
lum.

Referente consule] *Pal. quart.* ref.
consilio.

Cunctis ordinibus, hominibus in-
cumbentibus] *sic MSS. al.* cunctis or-
dinibus hominibusque incumbentibus.
vid. Not.

Suis viribus recuperasset] *MSS.* recu-
peravisset. *al.* reciperavisset. *Grav. prim.*
recipere licuisset.

Neque vero ego mihi postea quic-
quam] *Palat. tert.* neque vero ego
postea mihi q.

P. 50. Illud non obscure queruntur
tur in meis sententiis] *Pal. quart.* non
obstare q. *al.* ill. n. obscure q. in meas
sententias.

Quibus ornem Caesarem] *Pal. tert.*
q. coronem C.

Quasi descíverim a pristina caussa]
sic Victor. & Man. Med. quasi desciscе-
rem a pristina caussa. *sic & Palat. prim.*
*Amstelod. Grav. duo, nisi quod q. omit-
tant. Non longe abit Mentel.* quasi dis-
cessere pristina caussa. *Vatic.* quasi de-
sciscerim pristina caussa. *Ceteri MSS.*
primi, etiam edit. princeps desisterem.
vulgo desisterim pristina. *Palat. tert.*
prima, *pro* pristina. *al.* destiterim a
prist. c.

Nonnunquam postea interruptus]
Omnes MSS. quatuor, quos ego inspexi,
legunt, nunquam p. i.

Declarant ii qui] *al.* ii declarant
qui.

Sensu saepe jam] *sic omnes MSS. al.*
sententia. *vid. Not.*

Quem ego vehementer auctorem se-
quor] *al.* quem ego auctorem vehemen-
ter sequor. *Palat. tert.* quem ego vehe-
menter sequor.

Neque patriae afferre] *Vat. & Vict.*
necve patriae afferre.

Non attingendae reipublicae] *Grut.*
tangendae.

P. 51. Cum eum nec persuadendo]
al. tum eum nec p. *vid. Not.*

alius requiras] *sic Mso. Pal. Grut. Vatic. Stewech. Amstelodam. edd. primar. Victor. Manut. Lamb. al.* quæras. *Palat. tert.* neve in hoc neve in aliis requiras.

Tametsi possum vel absenti] *al.* t. p. licet absenti.

Comissatum] *Pal. quart.* commensatum.

Par pari referto] *sic omnes MSS. quos vidit Gravius. alii*, par pro pari. *vid. Not.*

P. 53. Cognosce de Crasso] *N. Scalf. v. c.* cognosce nunc de Crasso.

Oblivione contriveram] *Amstelod.* contereram. *vid. Not.*

P. 54. Tamen si sine ulla mea contum. suscep.] *Pal. sec. & Grut.* tamen sine ulla mea contum. suscep. *Amstelod.* tamen etsi sine ulla mea contum. suscep.

Non lacessentem læsisset] *MSS. Palat. duo, Grut. Gravii secundus, Mentelian. N. Scalf. ed. prima & Gruter.* non lacessentem lacessisset.

Præsenti, credo, iracundia] *Palat. tert.* præsenti, ut credo.

Quod ego effudisse me omne arbitrabar] *Palat. tert.* quod ego effugisse m. o. a. *al.* q. ego me effud. o. a.

Quos sæpe nutu significationeque appello] *Grut.* quos sæpe significatione appello.

Meque tum denique] *Palat. quart.* neque dum demum.

P. 55. Non temporum solum ratio-

perpetua
in sua se
P. 56.
mutatis
stelodam.
tis.
Præsta
Amstelo
da.
Ut in
vid. Not.
Etiam
tenere no
Quo v
Lambin.
venire.
tamen p
In adr
in admi
Sed i
præstare
Quam
v. c. N.
te propo
Si e
tert. Pal
tissima.
Cum
tert. cum
P. 57.
putarem
Mentel.
Nec n
lat. tert.
Nunc
Lamb.

um nulla in ceteros malevolentia] um non ulla i. c. malivolentia. *Grut.* nulla in ceteris malivol. *Mentel.* nulla ceteros malev.

ontraque cum magnum & excel-] *Pal. quart.* contraque magnum c.

um etiam apertum & simplicem] *el.* tum & ap. & simp.

ocunque tempore] *Pal. quart.* cet.

nium moderator consiliorum am] *deest in tert. Palat.* meo-

m dignitas curæ] *tert. Palat.* *Amstelodam.* & jam dignit. cur.

quidem certe tuarum actionum] tuarum certe actionum. *vid.*

. Menocrito dabo] *al.* Meno-

que ita multæ, ne pertimescas] ertim. *vid. Not.*

. Dijungo me] *al.* disjungo.

ctarunt] *al.* delectant.

si igitur Aristoteleo more] *Pa- rt.* Aristotelico more. *al.* Aristo-

mnem antiquorum] *al.* & om-

torum erga me tuorum meæque] *al.* meritorum tuorum erga æque in te pietatis. *Scalf. v. c.* pietatis in te.

se læsos arbitrarentur] *Gruter.* arbitrabantur.

nes nominare. Quos] *al.* omnes re, non misi. Quos.

ecte committam] *tert. Palat.* cui m recte.

tum litteris, quantum stu- *v. c.* quantum studiis, quantum

nne ad arbitrium tuum] *Gui- dd.* id omne arbitrio tuo. *vid.*

ntæ mihi curæ sunt, ut me no- moneri] *Stewech. & Pal. quart.* ante, mihi curæ sint, & me ve- moneri. *Pal. prim. sec.* ea & ante uræ sint, ut me velim admoneri.

vero sine magno dolore vix pos- *Grut. & Grav. secund.* ea, ut ante curæ sint, & me nolim admone-ri. *Amstelodam.* ea ut ante mihi curæ sint, ut me nolim admoneri. *N. Scalf. v. c.* ea ut ante mihi curæ sunt, meque nolim adm.

Rogari sine magno dolore vix pos-sum] *al.* vix possim.

P. 60. Neminem cuiquam cariorem neque jucundiorem unquam fuisse] *Stewech. cod.* neminem cuiquam cario-rem, ne jucundiorem unquam fuisse. *unde Gulielmius conjecit*, neminem cui-quam cariorem, ne jucundiorem qui-dem unquam fuisse.

Non modo ut tu sentias] *Grut.* non modo tu sentias.

Appius in sermonibus ante dictita-bat] *Amstelod.* dictabat.

Legemque Curiatam] *al.* legem Cu-riatam.

Se paraturum cum collega] *sic Am-stelod. Ment. al.* se partiturum. *al.* se pa-cturum. *al.* se acturum. *al.* se compara-turum.

P. 61. Ferre opus esse, necesse non esse] *Lamb. ed.* sibi necesse non esse.

Quoad in urbem introisset] *Lamb. ed.* quod in urbem introisset. *& sic Amste-lodamens. & Mentel. & Grav. secund.*

Posse te non decedere] *sic MSS. al.* non posse te decedere.

P. 62. Dignitatem, libertatem] *sic & MS. Amstelod. al.* dignitatem, libe-ralitatem.

Sine suspicione tuæ cupiditatis] *al.* sine tuæ suspicione cupiditatis. Suspi-cione *desideratur in Stewech.*

Ego utrumque meum puto esse] *al.* e. u. puto meum esse.

Accepi tuas litteras] *v. c.* ostendi t. l.

Felicitate quidem vellem consequi potuisses] *sic Vatic. al.* facilitate. *etiam Amstelodam. sed eadem manus superius scripserat* facilitate. *al.* fac. a. quid v. *Pal. tert.* felicitate a. quid v. *Grut.* feli-citatem a. quid v.

P. 63. Equidem non desinam] *Palat. tert.* tandem non desi.

Sed nosti consuetudinem hominum] *Stewech. c.* consuetudines.

Scis quam graviter inimici illi ipsi Q. Scævolæ] *sic MSS. al.* q. g. inimici ipsi Q. Scævolæ.

P. 64. Tibi tamen sum auctor] *al.* auctor sum tibi tamen.

Ut ſi quibus rebus poſſis] *al.* ut quibus reb. p.

Id etſi difficile eſt] *Stewech.* id ſi eſt diff.

EPIST. X.

Cur enim tibi hoc non gratificer] *ſic MSS. edd.* cur enim tibi hoc uno gratificer.

P. 65. Neque in Appuliam tuam accedas] *al.* concedas.

Salvum veniſſe gaudere] *al.* ſalvum veniſſe te gaudere.

LIBER II.

EPIST. I.

P. 67. PRæ te ferres perſpectum mihi quidem] *Amſtelod. Mentel. Grav. ſec. edd. vet.* præ te fers perſpectum mihi quidem.

Etenim quis eſt tam ſcribendo impiger] *Palat. tert. Stewech.* quis enim eſt. *v. c. N. Scalſii, alii Grut.* enim quis eſt. etenim quis eſt tam impiger in ſcribendo quam ego.

A te vero bis terve ſummum] *al.* ſummum. [illegible]] *v. c. N. Sc.* [illegible]

Memoriam ulla unquam [illegible] oblivio] *ſic Viſſer. Vat.* [illegible] *quint. Amſtelodam. al.* nulla [illegible]

In adoleſcentia tua conquieſcat] [illegible] in adoleſcentia conquieſcat. [illegible] *Peck. v. c. & edd. Ven.* [illegible] adoleſcentia conquieſcat tua.

EPIST. II.

Quam a vita diſcederem] [illegible] *lodam. & Grav. prim. al.* quam [illegible] cederet. *al.* quam a vita diſcederem [illegible] *ſec.* quam vita diſcederem.

Cui & carus æque ſis & [illegible] *ſic MSS. al.* cui & carus [illegible] jocundus. *vulgata edd.* cui [illegible] ſis & perjucundus.

EPIST. III.

P. 71. Rupæ ſtudium non [illegible] nempe ſtudium non [illegible] ſtudium meum non [illegible] ſtudium n. d. *vid. Not.*

Equidem quid ſentiam] [illegible] *Amſtelod.* equidem ſentiam [illegible] bam. *Grav. prim.* equidem [illegible] tiam aut ſcribam. *Martin.* [illegible] *tavit Guilielm.* equidem ut [illegible] *Not.*

P. 72. Coramque contra [illegible]

l. cujus caussa res ipsa inventa

us generis litteras a me profecto
xpetis] *al.* expectas. *sic quatuor quibus usus est Gravius. Palat.*
hujus generis sententiæ litteras
pectas. *al.* hujus gen. sent. litt. a
i. expect. *vid. Not.*
rum enim rerum domesticarum
& scriptores] *v. e.* suarum enim
ticarum rerum habes. *al. v. e.*
ticos enim rerum t. h. s.
neis autem rebus nihil est sane
Palat. tert. in meis autem rebus
t novi sane.
ie in hoc genere hæc mea causa
neque ea, quæ non sentio, ve-
ibere] *v. c.* N. *Scalf.* atque in
iere mea caussa est hæc, ut neque
æ nunc sentio, velim scribere.
it.
4. Est enim tibi gravis adversa-
. e. est enim gravis tibi a.
um laudum gloriam adamaris]
miraris.
ius artibus eæ laudes] *tert. Palat.*
les. *al.* quibusque art. a. l.
i esse elaborandum] *MS. Mart.*
id. alii, in his esse elabor. *Pal.*
ut. & nonnulli alii laborandum.
te tua sponte satis incitatum]
ert. Gruter. nisi tua sponte satis

EPIST. V.

negotia quomodo se habeant]
. Scalf. hæc negotia quomodo-
se habeant.
are audeo tibi, etsi ubicunque
mstelod. Mentel. Grav. sec. nar-
leo tibi. & si ubicunque es. *Si-*
rrare tibi audeo. etsi ubicunque
v. prim. narrare audeo. etsi u. e.
o narrare tibi. *v. e.* audeo nu-
. Peck. etsi ubi es.
en, quod abes gratulor] *al.* ta-
atulor quod abes.
. Sed & clarissima & una om-
oce perfertur] *al.* sed & claris-
& una, una omnium v. p. *al.*
voce. *al.* omnium una voce.
t.
int omnia debilitata jam pro-

pe & exstincta] *al.* ita sunt omnia de-
bilitata, & jam prope exstincta. *vid. Not.*

EPIST. VI.

P. 76. Cum Sextum Villium] *al.* Sextum Julium. *al.* Servilium.

P. 77. Clarissima & maxima extite-
runt] *al.* clarissima & maxima benefi-
cia extiterunt.

Ne sustinere tua in me vel innumera-
bilia non possem] *al.* ne sustinere tua
in me vel innumerabilia beneficia non
possem. *vid. Not.*

Nullam esse gratiam, quam] *al.* nul-
lam esse gratiam tantam.

Quam vel non capere animus meus
&c.] *vid. Not.*

P. 78. Liberalitatemque naturæ] *sic MSS. Amstelodam. Grut. Palatini tres, Mentel. alii tamen, inter quos & Graviani duo*, libertatemque naturæ.

Si minus potentem at probatam] *vid. Not.*

P. 79. Quod tam vehementer de Mi-
lone laborem] *al.* laboro. *sic MSS. Amstelodam.*

Prope saluti tuum studium] *sic Victor. Lamb. Manut. ed. MSS. Pal. prim. Vat. Peck. Grav. prim. Mentel. alii*, propriæ
salutis.

Fuisse in laude mea] *al.* f. & in
l. m.

Ego ni te videre scirem, cum hæc ad
te scriberem] *sic Mentel. & Grav. sec. Pal. prim. & sec.* cum in te hæc scribe-
rem. *Amstelod.* quam in te hæc scribe-
rem. *Grav. prim.* ego ni tu videres rem
quam in te hæc scriberem.

Quantopere mihi - - - - - esset e-
laborand.] *al.* quantopere opere m.
e. e.

Si a te hanc rem impetraro] *al.* im-
petravero. *al.* impetro.

EPIST. VII.

P. 80. Sed tibi & gratulor] *al.* sed &
tibi gratulor.

Nemo est qui tibi sapientius suade-
re possit] *al.* n. e. q. sapientius tibi
suad. p.

P. 81. Non vereor ne quid timide]

v. c. N. *Scalf.* non enim vereor ne quid timide.

Quæ ipſe recta eſſe ſenties] *Palat. tert. Grut. Ven.* quæ ipſe recta ſenties eſſe.

Quid vanitatis in vita] *al.* quid varietatis in vita. *al.* quid vanitatis in vita ſit.

Alteri qui melius dare conſilium] *ſic MSS. & edd. Palatini tamen tres, & totidem Guilielmii, Mentel.* alter qui melius dare conſilium.

Cur ego non adſum] *tres Palat.* cum ego abſum.

Vel ſocius vel miniſter] *Pal. tert.* magiſter.

Jam etſi hoc minime tibi deeſt] *ſic Pall. tres & totidem Guilielm. aliique. vulgo,* jam tametſi h. m. t. d.

Ex mea ſententia remp. geſſimus] *al.* e. m. ſententia rem geſſimus.

Quanquam difficili in re] *ſic Victor. ed. Pall. tres. Medic. Stewech. Amſtelod. Mentel. Grav. vulgo,* quamque difficili in re.

Taraſoni liberto] *ſic editio prima, Pal. tert. Grut. duo Guilielm. Pal. pr. & Amſtelod.* Tharaſoni *quint.* Taſſazoni. *vulgo* Thraſoni.

EPIST. II.

P. 84. Primum tibi, ut d... plurimum tibi, ut debeo.

Ignoratione rerum omni... ignorantia.

P. 85. Quod ita factus ſis] *Palat. duo Vatic. Grut. Stew.... ſtelod. Mentel. duo Grav.* ... ita factum ſit.

Quemadmodum ſcripſeras quem] *al.* q. ſ. a. m. quod

Scis quem dicam] *ſic MSS. prim. Vatic. Stew. Vict. Grav. p...* ſcis quem dico.

Egique omnes illos adoleſc...] que o. i. a.

Quos ille jactitat] *ſic MSS. ... Grut. Amſtelod. Grav. duo. ... Not.*

P. 86. Incredibile hoc facto] ... ctum. *& ſic Amſtelodam. Grut...* facto. *ſed ſec. & Mentel.* facto.

Inceſſi omnibus lætitiis] ... merſi o. l.

In quo cum objurgaret] *al.* in ... cum objurgaret.

Voluptatem animi nimiam] ... homini nimiam. *al.* volu...

nim ſum, quod non pu-
:. de te quia ſperabam de
us enim ſum, quod non

in eſſet ad te altera] *al.* q.
t. a.
les en. ais] *al.* v. en. ut

ı auctoritate apud eos qui
v. c. N. Scalſ. & quadam
itate apud omnes qui me

t ille qui urbem, quem ſe-
iccine & illeq. u.
adventu capta & incenſa]
nt & incenſa.
unita] *al.* c. minuta.
duxi exercitum ad infeſtiſ-
abduxi. *Pal. ſec.* deduxi.

ım viceſimum jam diem
ineis, turribus oppugna-
I. *Scalſ.* ibi quintum & vi-
ı diem aggeribus, turbini-
bam.
ım] *v. c. N. Scalſ.* Pinde-

bus] *al.* tantis operibus.
n præſenti ſcripſi] *al.* hæc
in præſenti ſcripſi.
: aſſequi id quod optaſti]
. quod optaſſes poſſe.
, ut ſcribis, & ut ego arbi-
] *al.* ſin id erit, ut ſcribis,
tror, ſerius.
ınte ſcripſi] *al.* ex tuis ut
& ſic quatuor MSS. quos
xit. vid. Not.
u futura magis exſpecto]
exopto.

PIST. XI.

que inprimis tui, ſatietas
ıciæ] *Pal. prim. & quint.*
neorum, atque in primis
provinciæ. *ſecund. & tert.*
ıis ſatietas provinciæ. *Pal.*
Grav. ſecund. atque in pri-
autem provinciæ. *Amſte-*
libile deorum atque in-
ıs ante provinciæ. *ſic &*
tamen habet meorum. *vid.*

P. 92. Qui majora onera in rep. ſuſtinere & poſſim & ſoleam] *ſic MSS. Amſtelodam.* poſſum & ſoleam. *vulgo*, qui majora in rep. onera ſuſtinere & poſſimus & debeamus.

Mandato meo] *al.* mandatu meo.

Si quid eſſet plane neſciebamus] *ſic in MSS. vulgo*, ſed quid plane eſſet, neſciebamus.

Ipſe dies me admonebat] *v. c. N. Scalſ.* ipſus dies me admonebat.

Megalenſibus] *Lamb.* Megaleſiis.

EPIST. XII.

P. 93. Quinquatrus] *al.* quinquatriis. *vid. Not.*

Si quæ ridenda eſſent] *al.* ſi qua ridenda eſſent.

P. 94. Iter habebant ad Deiotarum Regem] *al.* Luthurum Reg. *&c. v. Not.*

Quanquam omnia nec benigna nec copioſa cognorant] *vet. cod. N. Scalſ.* quanquam omnia nec benigna, nec copioſa, nec facilia cognorant.

Urbem, urbem, mi Rufe, cole] *ſic MSS. alii*, urbem mi Rufe cole.

P. 95. Atque uno ſermone noſtro] *v. c. N. Scalſ.* atque uno ſermone veſtro.

Non erat minor ex contemnenda, quam ex conſervata provincia] *Pal. prim. & Pech.* non eram minor.

Spem triumphi? inquis. ſatis glorioſe triumpharem] *al.* ſpes triumphi? inquis. ſatis glorioſe triumpharem. *Palat. ſec.* ſpes triumphi, inquit, ſatis glorioſe triumpharem. non enim tam diu quidem in deſid. *tert.* ſpes triumphi, in qua ſ. gl. tr. non eſſem tam diu in d. *quint.* ſpes triumphi. in qua (*ſuperſcriptum hic* niſi) ſatis glorioſe triump. non eſſem tam diu quidem. *ſic fere etiam Grævii codd.*

Obviam mitte epiſtolas] *al.* mittito.

EPIST. XIII.

P. 96. Cum ſentimus prudentibus fideliterque ſuadentibus idem videri] *v. c. N. Scalſii*, cum ſentimus prudenter fideliterque ſuadentibus idem videre.

[illegible] hominem [illegible]

P. [illegible] Quod [illegible] literæ [illegible] *MSS.* [illegible] literæ [illegible]

Non opinione [illegible]

[illegible]

[illegible] non [illegible] *MSS.* [illegible] Casto [illegible]

Nam ita vi[illegible] *Petro*, [illegible] *Aut* [illegible] *Morte*, nam [illegible] nam ita [illegible] natura in via [illegible]

P. 99. Quoniam [illegible] fecerim [illegible] *veteri* [illegible] *nut.*

Cum prima [illegible] *MSS.* [illegible] cum primum [illegible]

Multaremque [illegible] militemque in ea [illegible] *Manet.*

F [illegible]

M. Fabio [illegible] *MSS.* [illegible]

[illegible]

l. desciscerem. *Palat. quint.* disces- N. *Scalf.* disjungerem.
06. A meque ipse deficerem] ı me ipse deficerem.
hominum insolentium indigni- ıstidium] *al.* i. h. i. dignitate f.
si onere carerem] *Polit. MS. Pa- ım. quart. aliique,* eo si honore ca- .. *Stewech.* ea si onera.
l etiam in voculas malevolorum] r. sed etiam voculas malevolo-
ıil tamen unquam de profectio- '*alat. tert.* nil tam unquam de pro- ne.
od autem in maritimis facilli- m, moveo nonnullis suspicio- *sic MSS. etiam Grav. prim. Vatic.* . *sed Mentel.* quod autem in ma- s moratus sum, facillime sum- t suspicionem. *tert. Palat. Stewech.* t. *vulgo*, quod autem in mariti- ium, facile moveo nonnullis su- nem. *Amstelod.* quod autem in mis sum, movet facillime non suspicionem.
07. Non enim te celavi sermo- r. Ampii] *sic MSS. alii, & edd.* nim te celavi. sed nonne tum pro- quam abhorrerem. *tert. Palat.* men tuum providisti.
08. Cum audissem, nonne tibi avi] *sic MSS. vulgo*, quod cum em, nonne tibi affirmavi. *sed non- dd. aliter distinguunt. Amstelodam.* *prim.* ab urbe relinquenda cum em. Nonne tibi affirmavi; *pro* *tamen* non me, *scribit Gravianus* *ntel.*
ex his miseriis nihil aliud quæ- *MSS.* ex his miseriis nihil aliud re. *al.* e. h. m. nihil aliud me re.
c nostra laus erit illustrior] *Ste- Mart. aliique codd.* hæc nostra
109. Satis amplum patrimonium juam in memoria nominis mei] ı memoriam. *al.* memoriam. *vid.*
ıc tantum oblectabar specula]. . hac tamen o. s. *vid. Not.*
l potius nostrum, fore ab iis mo- ı] *sic MSS. omnes. vulgo*, vel po- tius nostrum, videbam ab illis mole- stiis.

Quas liberalitate sua contraxerat] *al.* libertate.

P. 110. Nec quicquam astute cogito] *v. c.* neque q. a. c.

Ego fortasse vaticinor] *sic MSS. edd.* ego fortasse imitor.

Senes erant adolescente me] *v. c.* me adolescente.

Togam texi Oppio] *al.* Appio.

P. 111. Dolabellæ, quod scripsi, suadeo videas] *al.* de Dolabella, *&c.* *vid. Not.*

Tanquam si tua res agatur] *al.* tanquam si res tua agatur.

Amicitia nostra & fides tua postulabit] *duo codd. Gulielmii*, a. n. e. f. t. postulat.

EPIST. XVII.

CANINIO SALVSTIO PROQVÆSTORI] *primus Palat.* Caio Sallustio Proconsuli. *vid. Not.*

P. 112. Nec quenquam fore arbitror. Quin ad diem decedam] *v. c. N. Scalf.* nec quicquam fore arbitror quin ad diem decedam.

Ad urbem volo quam primum venire] *sic MSS. alii* velim.

Successor tuus non potest ita maturare ullo modo] *MS.* successor tuus non potest ita mature ullo modo.

De rationibus referendis] *Palat. pr.* de sectionibus refer.

Non erat incommodum te nullam referre] *v. c. F. Vrsin.* n. e. i. teni illas referre.

Quam tibi scribis a Bibulo potestatem fieri] *v. c. N. Scalf.* quam tibi scis a Bibulo potestatem fieri.

Id vix mihi videris] *Peck.* vix id mihi videris.

Tibi magnopere servandam censeo] *Stewech.* tibi magnopere servandum censeo.

Videbam idem ceteros existimare] *v. c. N. Scalf.* videbam idem certos existimare.

Sermones malevolorum fuisse] *v. c.* malivolorum.

P. 113. Præter quæstores urbanos, id est, populum Romanum] *Palat. sec.* *Grut.*

Pal.

Ma

video e

Sena

ita.

Peris

dem. *G.*

Sed lo

effet. e.

Lamb. cer

magnus A

Quidvis

quibusvis

lio meo.

Quemad.

bum] *Pala*

mod. tractan

P. 114. A

mis] *Stewe*

Ejus belli]

Ut ei quam

Lamb. rescribe

:onſuetudinem quoque accedere] ..t. *prim. ſec. tert. Grav. prim. Men-* ..*Amſtelod.* accidere.

oſtea quam mihi] *ſic Pal. omnes,* ..*ſtelodam. Mentel. Grav. ſecund. &* ..*t. & Vict. & Gebb. edd. Grav. primus vulgatis*, poſtea cum mihi.

Quod etiam nunc vereor] *tert. Palat.* .niam etiam nunc vereor.

.e ante quam tu in provinciam ve- ..s] *Palat. tert.* quoniam antequam ..n provinciam.

..iſſas litteras in Cilicia] *al.* miſſas ..ras in provincia. *vid. Not. al. v. c.* ..iliciam.

– 118. Scriptas humaniſſime] *v. c.* ..riptas humaniſſime.

..uo ex loco & quo tempore] *ſic* ..*ſtelod. vid. Not.*

..xiſtimavi tamen eſſe faciendum] ..xiſtimavi tamen mihi eſſe facien- ... *al.* mihi faciendum eſſe.

..uod item C. Virgilius] *ſic omnes* ..*t. Grut. Guilielm. vulgo* Virginius. .*c.* quod idem C. Virginius. *Grav.* .. *& N. Scalſ. v. c.* quod item Con- ..Virgilius. *Amſtelodam.* quod item ..ſul Virginius. *Mentel.* quod idem ..ſul Virgilius.

..amiliariſſimus noſter] *Peck. & N.* ..*ſ. codd.* familiaris noſter.

..alet id quidem apud me multum] .. valet id quidem apud me.

..cuti debet hominum amiciſſimo- .. diligens commendatio] *Peck. cod.* ..ti debet amiciſſimorum diligens ..mmendatio.

..ihi quæſtor optatior] *Lambin.* te ..tior.

..uæcunque a me ornamenta ad te ..ficiſcentur, ut omnes] *ſic MSS.* . *Not. vulgo*, quæcunque a me or- ..menta in te proficiſcentur, elabora- .. ut omnes intelligant.

.. 119. Sed facilius conſequar] *ſic* .*S. vulgo*, ſed id jam facilius conſe- ..r.

LIBER III.

EPIST. I.

..21. ITa eſt homo non modo pru- dens, verum etiam, quod juvet, curioſus] *v. c.* ita eſt homo non modo prudens, verum etiam æquus, & quod vidi, curioſus.

Id & ad brevitatem eſt aptius] *MSS.* id enim & ad brevitatem eſt a- ptius.

Ad reliquas res providentius] *MS. Stewech. & N. Scalſ.* a. r. r. pruden- tius.

P. 122. Sic eſt, tibi perſuade] *vid. Not. al.* ſic enim perſuade tibi.

Ex multorum ſermonibus intelligo] *Grut.* ex multarum generationibus ſer- monum.

Qua caruimus noſtra conſuetudine & gratia] *in Palat. ſec. & tert. Grut. deſideratur* & gratia.

Et crebritate & magnitudine offi- ciorum meorum ſarciam] *Peck. Ste- wech. Ven.* & celebritate & magnitud. off. ſ. *quart. Pal.* & c. & m. o. m. ſarci- nam.

Non invita Minerva] *Rob. Steph.* non inventa Minerva.

Cum de animo tuo, de ſermoni- bus, quos de me haberes] *ſic vett. codd. Stewech. Pal. omnes quos Lambinus vidit, Amſtelodam. Mentel. Gravii duo. vulgo*, cum de animo tuo, cum de ſermonibus q. d. m. h.

L. Valerium Juriſconſultum] *prim. Grut.* Lentulum Juriſconſultum. *prim. ſec. Pal.* Jureconſultum.

Sed ita etiam, ſi non eſt Juriſconſul- tus] *Peck.* ſed etiam ita, ſi non eſt Ju- riſconſultus.

EPIST. II.

M. T. C. PROCONSVL] *al.* Pro conſule.

Cum contra voluntatem meam & præter opinionem accidiſſet] *v. c. N. Scalſ.* cum contra voluntatem meam, & præter opinionem etiam meam.

Quod neque tibi amicior] *al.* ami- cicior. *vid. Not.*

Quam maxime aptam] *al.* aper- tam.

Ea te profecto nunquam fallet] *MSS.* ea profecto nunquam te fallet.

Quæſo & peto] *al.* p. & q. *tert. Pal.* peto & quæſo, quæſo.

Proſpicias & conſulas rationibus meis]

[illegible]

A D. XI Kal [illegible] A D. XV [illegible]
XVII Kal. Jun

[illegible] quæ non [illegible]

ad cum [illegible]

Succe[illegible] con[illegible]

& [illegible]

[illegible]

ut quamprimum videam] *add.* ut
p. v.
bi manendi caussam eam fuisse]
manendi tibi caussam eam fuisse.

EPIST. V.

alleis veni] *MSS.* Trallis venis.
d. VI Kal. Sext.] *edd.* ad XIII Kl.
alii, a. d. XVI Kal.
ominem neminem] *edd.* homine
nem.
c mihi amiciorem] *Grut. MS.*
ciorem.
ilium] *MSS. duo* Lucium.
e de nostris officiis ego ad te scri-
a] *Pall. quatuor. Amstelod. Mentel.*
primus, quæ nostris officiis ego
ripserim.
tibi jucunda fuerint] *v. c.* N.
etsi tibi jucunda fuerunt. *al.* etsi
f.
lto repetita sint] *sic quatuor Pa-*
entel. Gravii tamen duo, & edd.

30. Supervacanea est] *Palat. quat.*
v. secund. supervacua est.
en agam, ut debeo gratias] *sic*
Pal.
ci ex tuis litteris te omnibus]
ot.
mihi consuleres restitueresque, &
ares] *vid. Not.*
mea ratio facilior & solutior esse
] *Palat. prim.* quo mea ratio fa-
solutior esse videretur.
i gratissimum esse dicam] *sic*
dd. ducam.
nde ut etiam reliqui] *al.* deinde
ut reliqui.
satis est perspectum] *al.* n. s. e.
um.
hoc animo esse] *edd.* hoc ani-
s esse.
hæc fieri melius] *edd.* hoc fieri
s.
res sic se habet] *sic MSS. Grav.*
ea res se sic habet. *edd.* ea res sic
t.
enter me ad eam partem provin-
al. me libenter ad eam partem
inciæ.
uod classe tu velles decedere persore
mmodatum] *vid. Not.*

P. 131. Si ad illam maritimam par-
tem provinciæ] *sic MSS. Pal. prim.* si
ad eam. *edd.* si ad Sidam marit. p. p.
Navibus accessissem] *Grut.* in navi-
bus. *Pall. tert. quart. ignorant* navibus.
Dixi me esse facturum] *v. c.* dixi fa-
cturum.
Nisi mihi L. Clodius noster] *tert.*
Grut. & omnes MSS. quos inspexit Gui-
lielm. Amstelodam. Gravii duo, Lucilius
Clodius. *Mentel. tamen*, L. Clodius.
Tua ratio postea est commutata]
Pech. & quart. Pal. tua ratio est postea
commutata.
Prope Kal. Sextil.] *sic Palatini tres*,
Gruter. Pech. Gravii secundus, Mentel.
Prim. Palat. Grav. Amstelod. propter
Kl. Sextil. *edd.* pridie Kl. Sextil.
Ubi perpaucos dies] *vid. Not.*
P. 132. Sed si quid nunc me fallit in
scribendo] *MSS.* sed si quid me nunc
fallit. *Palat. tert. Grut. Grav. secund.*
sed si quid non me fallit.
Procul enim aberam a re ipsa & a
locis] *sic MSS. Medic. Palat. omnes.*
Grut. Stewech. Amstelodam. Grav. prim.
Mentelianus, Victor. edit. vulgati, pro-
cul enim absum ab re ipsa & locis. *sic*
Grav. sec.
Quam celerrime potero] *vid. Not.*
Magni interest, ut te videam] *vid.*
Not.
P. 133. Mea tamen in te officia om-
nia constabunt] *sic MSS. optimi & plu-*
rimi. alii, mea tamen in te officia con-
stabunt. *edd.* mea tamen in te omnia
constabunt.
Tibi de nostris rebus nihil sum ante
mandaturus per litteras] *Pal. sec.* tibi
de nostris rebus nihil sum ante dictu-
rus.
Quam desperato] *Palat. tert.* quid
speraro. *Palat. sec.* desperabo. *Stewech.*
desperarem. *unde Guilielmius* despera-
rim. *Grav. prim.* desperatam. *sec.* despe-
rato. *sed Amstelodam. & Mentel.* despe-
raro.
Quod te a Scævola petiisse dicis] *Pech.*
Amstelodam. uterque Gravii petisse.
Quod sibi a te mandatum diceret]
v. c. quod sibi mandatum a te diceret.
Vellem potuisset obsequi] *MSS.* po-
tuisse. *al.* potuisses. *vid. Not.*

EPIST.

P.

ed

ni

fet
fu

mec
R
rum
It
P.
tas]
perla
N
mod
Qu
fem]
quide
Tri
dum]
qui tib
eſt in P
ſtelodam
ad cede
Ut tu
inter no
tuum fa
ter nos

Pausania Lentuli liberto, accenso] *Mss. nonnulli, sed recentiores*, a ...nia Lentuli liberto, & a Cæso- *Gravii primus, aliique*, a P. L. l. ...su meo. *Amstelodam.* a P. L. l. ac- ...sito. *Mentel.* a Pausania Lentuli ...o Cesonio. *prim. & tert. Palat.* a ...l. accesso meo. *v. c. N. Scalf.* a P. ...ac Cosso meo a. *al.* a P. L. lib. in ...u meo.

...40. Te secum esse questum] *Mss.* ...secum te esse questum.

... potest fieri me quidquam super- ... *tert. Palat.* nec potest fieri quid- ...superbius.

...anda fere vigilia] *Palat. sec.* se- ...fere vigilia noctis.

...ra Q. Leptam] *omnes Pal. Am-* ...*m. Gravii duo, Mentel.* alteraque ...m.

...adavi utrique eorum] *Mss. tres*, ...viqueu. e.

...io Claudio] *Pack.* C. Appio Clo-

...ertim cum in isto genere] *Pack.* ...m i. i. g.

... ni? Appius Lentulo] *sic Mss.* ...*v*, quid? Appius Lentulo.

...ro Appio noluit? *al.* Cicero Ap- ...luit.

...no, mea sententia, summa] *qua-* ...*lat. & Grav. secund.* homo meas ...summa. *Grav. prim. Amstelodam.* meas sententias. *Mentel. probe*, ...ntentia.

...mo rerum usu] *tert. Palat.* pluri- ...a rerum usu.

...1. Viros eos, qui vobis ea reli- ...] *Mss. duo*, viros esse, qui vo- ...reliquissent. *v. c. N. Scalf.* viros ...ui nobis ea reliquissent.

...a vero quam ita & cepi & gessi] ...*m*.

...mihi nihil neque ad honorem, ...ad gloriam acquirendum puta- ...*edd.* ut mihi nihil neque ad ho- ..., neque ad gloriam acquiren- ...deesse putarem. *al.* ut m. n. n. ad ...eque ad gratiam acquirendam p. ...*et*.

...parem vobis me speravi esse fa- ...] *Pal. sec.* sed parem speravi me ...esse factum.

...si aliter existimas nihil errabis] *v. c. N. Scalf.* tu si aliter existimas, vide errabis.

P. 142. Ut quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas intelligas] *sic Mss. etiam Amstelodam. (nisi quod εὐγένεια non expresserit, locum ei supplendo vacuum, ut omnibus Græcis verbis, relinquens) & Grav. prim. recentiores Mentel. & Grav. sec.* ut quid sit excellentia, quid nobilitas intelligas. *edd.* ut quid sit ἐξοχή, quid εὐγένεια intelligas.

Athenodorus Sandonis filius] *Pack. Ms.* Anthenodorus Sardonis filius. *Mss. quatuor quibus Gruterus usus, quatuor Palatini, Amstelodam. Mentel. Grav. sec.* & si Athenodorus Sandonis filius. *sed primus Gravii recte tuetur vulgatam.*

Quid de his rebus dicat] *sec. Palat.* quid de his rebus dixerit.

P. 143. Ut minus mea caussa] *v. c. N. Scalf.* ut mea caussa minus.

Dum ego absim] *Amstelodam. Ms. & edd.* dum ego absum.

Debere videaris] *v. c. N. Scalf. Amstelodam. Grav. secund.* debere videris. *Mentel.* videre videbis.

Quam ego tua laborarim] *tert. Palat.* tuus laborarim. *Mentel.* quam ego tua liberavi.

Sin autem natura es φιλαίτιος] *v. c. N. Scalf.* sin autem natum est φιλαίτιος.

Ut quam in partem tu accipias minus laborem] *v. c. N. Scalf.* ut quam in partem accipias minime laborem.

Fretus conscientia officii mei] *edd.* fretus constantia officii mei.

EPIST. VIII.

APPIO PULCHRO] *edd.* Appio Pulchro Imp.

Ex tuis litteris intelligere potui] *edd.* ex litteris tuis i. p.

Cum ad urbem esses] *edd.* cum ad urbem isses.

P. 144. De improborum oratione] *vid. Not.*

Nisi vultu & taciturnitate] *vid. Not.*

P. 145. Ne quid dicatur intelligo] *sic Mss. edd. vulgo*, nec quid dicatur intelligo.

q

q

li

L

ſe

ba

al

tu

m

mi

zid

P

ſic

Me

quo

tum

N

Lam

P.

nece

potu

gens

Si

movear] unus liber Guilielm. qui-
alii monentur, iisdem ego mo-
:r.
Tibi omnia mea mandata curæ fore]
Mss. omnia mea mandata tibi curæ
Ne quid mihi negotii aut oneris]
ne quid mihi negotii aut hono-
ua mihi nihil potest esse inimicius]
quatuor, Gruteri, aliique libri ini-
cius.
152. In agro Mopsuhestiæ] vid.
neque domum unquam ad me litte-
i ttam] Mss. & edd. neque domum
a m ad meos litteras mittam. vid.
unus liber, litteram.

EPIST. IX.

53. Tibi tuam pristinam urbani-
reddidit] Peck. tuam tibi pristi-
urb. red. Palat. prim. tibi t. p. vo-
m reddidit.
de legatis prohibitis a me profi-
Mss. unus de legatis prohibitis a
Appianorum ædificatione im-
] Mss. Grav. prim. & Amstelo-
Mentel. de Appiorum ædi-
e impedita. Stewech. Gruter.
secundus, edd. de Apameorum
p. al. de Apameanorum ædif.
scientia meæ constantis erga te
is] quatuor Mss. conscientia
t. v. al. conscientiæ meæ.
osse te ex iis] Grut. cognosce-
iis. Grav. prim. cognosce te ex
n te absentem fide] Mss. non-
in te absente fide. Grav. prim.
absente fide.
stimare putas] Mss. duo, me
re putas.
id inciderit] Mss. & si q. i. al. si
ciderit.
vix fieri possit] Grav. prim. at si
i possit.
parem mihi gratiam relaturum]
cod. perhenni mihi gratia relatu-
etsi & ipse ita judicabam] Peck.

cod. ego etsi ipse ita videbam. Palat.
tert. & Grut. ego etsi & ipse judica-
bam.

P. 154. Longi subsellii] Gruter. lon-
gi subsidii.

Si me diligis, si a me diligi vis] Peck.
si me diligis, & si a me diligi vis.

Et velim reliquum quod est promissi]
Peck. etiam velim reliquum quod est
promissi.

Cum ipsam cognitionem juris augu-
rii] Peck. cum ipsam cogitationem juris
augurii. al. c. i. c. j. auguralis.

Quod autem a me tale quiddam desi-
deras] Peck. quod autem a me tale quid
desideras.

Quonam te remunerer potissimum
genere] Peck. & Palat. sec. quonam te
potissimum remunerer genere.

Ut negligens scribendo fuisse videar]
sic Vict. ed. & Mss. vulgata. edd. ut negli-
gens in scrib. f. v.

Sed etiam ingrati animi crimen]
Mss. sed ingrati etiam animi crimen.

Verum hæc videbimus] Ms. verum
hoc videbimus. al. verum hæc provide-
bimus.

P. 155. In quo cum difficultas navi-
gandi fuit odiosa] Peck. in quo cum na-
vigandi difficultas fuit odiosa.

Tum ipsum discessum senatus inci-
disse meas litteras] sic Mss. alii, t. in
ipsum d. i. litteras meas.

Sed id feci adductus] Mss. id feci ad-
ductus.

Ut appellatus imperator sim] al. ut
imperator appellatus sim.

EPIST. X.

P. 156. Cum est ad nos allatum] Pa-
lat. sec. cum est nobis allatum.

Hoc invidorum consilio esse tibi e-
reptum] Pal. sec. hoc invidorum con-
silio tibi ereptum videbam.

Ego enim plane video fore] Peck. ego
enim video plane fore.

Nervis, opibus, sapientia tua] Mss.
Palat. venis, opibus, sapientia tua. al.
nervis opus f. t. al. n. o. sapientiaque
tua. vid. Not.

Contestans omnes Deos] Mss. non-
nulli, obtestans om. D. al. testans o.
D.

P. 157. Pro ſalute] *Peck.*
tua.

Cari hominis] *al.* clari. *v*
Perbreves mihi a te litteras
perbreveis a te litteras dedit.
Nollem accidiſſet tempus]
lem accidiſſet tempus.

Quanti te] *al.* quanti ego t
Sed quoniam accidit] *Mſ.*
do accidet. *al.* qm̄ accidet.
det.

Si quid a me prætermiſſun
fuerit.

Pontinius] *Mſſ.* Pomtinu
plures quidem Mſſ. Pomitinus.
P. 158. Benevolentiamque
bet] *v. c.* benivolentiamqu
N. Scalſ. benevolentiamque
lem.

A me invitiſſimo deceſſiſſ
& inter eos Amſtelodam. al. a
ſime deceſſiſſet. *Grav. prim.*
ſiſſet. *ſed in margine correctum*
ſet. *v. c. N. Scalſ.* a me tam
deceſſiſſet.

Vt vidit intereſſe tua] *al.*
tereſſe. *v. c. N. Scalſ.* tua ut
eſſe.

Conſcendens jam navem]
teres codd. conſcenſa jam nav
Talia te cum ſtudia vide

162. Quod ad indicandum odium
:issimum sit] *duo Palat. & Gruter.*
l ad indurandum od. ap. s.
l nocendum levissimum] *v. e.*
l ad nocendum levissimum.
imicum mihi fuisse cognossem]
nimicum mihi fuisse cognovissem.
al. i. m. f. cognoscerem.
am te Puteolis prosequerer] *Peck.*
:um te prosequerer Puteolis.
ligentia mea vicerim] *Mss.* dili-
a mea vincerem.
uod si est maxime astuti] *Ms. Grut.*
si id maxime astuti.
mnia ad suam utilitatem refer-
v. e. omnia ad utilitatem suam re-

eam hominis nobilissimi] *v. e.*
- nobilissimi hominis. *Peck. Ms. &*
m. cum hominis nobilissimi.
æ tamen ego omnia] Tamen *non*
quinque libri veteres.
id ? illa vincula, quibus quidem]
Peck. quot illa vincula, q. q.
163. Quis unquam tanti quen-
fecit] *Ms.* quis unquam quen-
tanti fecit.
erum filiæ tuæ] *Ms.* socerum tuæ

i per illum restitutum puto] *Ms.*
er illum restituta puto.
. lla amoris atque officii signa] *sic*
Palat. tert. Grut. Grav. prim. Men-
tamen, si ulla amoris atque offi-
a. *sic Amstelod. & edd.*
bus ille me rebus non ornatissi-
voluit] *vid. Not. in nonnullis libris*
bus.
it contentionem meam] *tert. Pa-*
lit intentionem meam.
versanti interdum actionibus
sic Mss. & Victor. ed. Gruter.
dversitante. *vulgo edd.* adversan-

64. Ne quæ me illius temporis
] *sic Vict. & Mss. vulg.* ne qua
. i.
n armis denique texit suis] *Palat.*
a. d. detexit suis.
us igitur filius] *Grut. sec.* hujus-
igitur filius.
mque jucundus intelligam] *qua-*
l. & Grut. quamque jucundus in-
bam.

Cum præsertim eas ad me is litteras
miserit] *Mss.* cum præsertim ad me eas
is litteras miserit. *quart. Pal.* cum præ-
sertim ad me is litter. mis. *secund.* cum
p. eas de me is l. m.

Placaret tamen] *duo Pal.* placaret ta-
men.

Nunc ea quæ a me profecta] *sic Victor.*
ed. Vat. quart. Pal. Amstelod. al. n. e. q.
a me perfecta, quæque instituta sunt.
al. profecta, quæque constituta. *Grav.*
pr. nunc ea quæ ante profecto quoque
instit. sunt.

EPIST. XI.

P. 166. A te epistolæ duæ] *Peck. Ms.*
epistolæ a te duæ.

Q. Servilius Tarso] *deest* Q. *in non-*
nullis Mss.

Permultum ante certior factus eram]
Mss. quatuor, permultum antea c. f.
e.

Non quo quisquam aliter putasset]
al. edd. non quod quisquam aliter pu-
tasset.

Lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ]
Mss. duo, lætiora fecerunt mihi litteræ
tuæ.

Videbar tibi gratulari] *edd.* tibi vide-
bar gratulari.

Industriæ, virtuti tribuuntur] *Mss.*
i. v. attribuuntur.

Quia mihi ipse assentor] *edd. al.*
quia ipse mihi assentor. *Mss. multi*, as-
sentior.

Mihi quoque ipsi tribui puto] *Mss.*
mihi quoque ipsi tributum puto.

An de majestate ? ad rem nihil] *al.*
an majestatem ad te nihil.

Alteram auxisti] *sic Grav. prim. &*
Pall. sed Amstelodam. & Stewech. Mss.
Vict. Gebh. edd. alterum auxisti.

P. 167. (Ut Sylla voluit) ne impune
in quemvis declamare liceret] *pr. Palat.*
duo Grav. Amstelodam. & Mentel. & si
ulla voluit, ne is quemvis impune de-
clamari liceret. *nisi quod in uno est pro* sic,
si. *& pro* is, in. *vid. Not.*

Qui enim facta aut non facta largitio
ignorari potest] *Amstelod.* quod enim
facta, nec non facta largitio ignorari
potest. *Rob. Steph. ed.* qui enim facta nec
ne facta largitio sit.

 Tuo-

e

n

n

vi

P
Po

Iat
Gr
vol
no
I
aug
tam
poll
C
& V
dera
P.
litter
Li
jocar
SI
for ea

Gra
mlonti
bi prin
Ita e
poth. e
ALG

affinitas novam curam mihi af-
edd. sic affinitas nova curam

EPIST. XIII.

173. Nullum onus officii cuiquam
um fecisse] *al.* nullum munus of-
iiquam r. f.
pter quæ hæc laborantur] *edd.* ela-
tur.
inti ego omnes tuos facio, uti tu
facere posses] *sic Mss edd. & non-*
ß. ut, quanti ego omnes tuos fa-
tanti tu meos facere posses. *Gravii*
t, quanti ego o. t. f. uti. t. m. f.
Pelod. ut quanti ego o. t. f. tanti
possis.
·4. Sed hoc nihil ad te] *Peck.*
e nihil.
orem jam te esse sperabam] *Peck.*
em te jam esse.
revior est hæc epistola] *v. c.* eo
est hæc epistola mea. *Peck.* eo
est epistola.

LIBER IV.

EPIST. I.

CAius Trebatius] *Grav. pr.* cum Trebatius.
ne scripsit te ex se quæsisse]
prim. ed. ad me scripsit te ex-

esteque te ferre] *Lamb.* moleste-
e.
6. Aliquid opis occidenti reipu-
in quint. Pal. est ad marginem,
opis ruenti reip.
coram enim jam absens] *Mss.*
am jam enim absens.
o ante providentem] *prim. Pal.*
jam providentem. *al.* prævden-

i ipse sentirem] *Peck. tert.* ipse
ntirem.
is esse videbar] *Mss.* rudis etsi vi-
Gebhard. ed. rudis (etsi videbar) in

ic, quoniam nihil jam videbi-
posse opitulari reipublicæ] *edd.*
quoniam nihil videmur posse
opitulari reip. *Mss.* n. q. n. v. opitu-
lari reip. posse. *alii*, opitulari posse.
reip.

Nemo est omnium] *Mss. duo*, ne-
mo est hominum.

Præcepta te fugiunt] *quinque Pal. & Grut. Amstelodam. Mentel.* præcepta fu-
giunt. *male. Gravii vero primus optimè cum editis*, præcepta te fugiunt.

P. 177. Ut te imitarer] *multi Mss.* ut
te invitarem.

Me cum rogaret] *al.* cum me roga-
ret. *al.* cum me rogasses.

Res videas, quo modo se habeat]
vid. Not.

Non modo quid sperem; sed vix jam
quid audeam optare] *al.* n. m. quod
sperem, s. v. j. quod a. o.

P. 178. Cujus jam etiam nomen]
Ms. cujus etiam jam nomen. *al.* cujus
jam nomen etiam invit. *al.* cujus & jam
nomen inv.

Trebatioque mandavi] *al.* Trebatio
mandavi.

Ut si quid tu eum velles ad me mitte-
re] *Pal. quart.* ut si quid tu eum velles
ad me mittere rectum. *al.* mandavi, si
quid tu e. vell. ad me m. *al.* mandavi, si
quidem.

Si quem tuorum fidelium voles]
duo Mss. si quem voles fidelium tuo-
rum.

Ego tantum tibi tribuo] *al.* ego tibi
tantum tribuo.

Quantum mihi fortasse arrogo] *Mss.*
tantum mihi fortasse arrogo.

Quidquid nos communi sententia
statuerimus] *al.* quidquid nos de com-
muni sententia.

EPIST. II.

P. 179. A. D. III Kal. Maias] *Mss.*
A. D. XVI Kl. Maias. *alii*, A. D. XIII
Kl. Maias.

Cum abs te mandata haberet] *Mss.*
cum abs te mandatum haberet.

Postquam litteras tuas legi] *Peck.*
postquam tuas litteras legi.

Quod etiam mecum —— egerunt]
al. qui etiam.

Nisi quod rectum honestumque sit]
Mss. nonnulli, sed recentiores, nisi quod
rectum honestissimumque sit.

aut probare op. e. q. f. *v. c. Scalf.* sic ergo aut prob. o. e. q. f.

Quorum altera] *sic meliores & vetustiores libri, nonnulli tamen Mss.* quarum altera.

Restat ut discedendum putem] *Ms.* restat ut descendendum putem. *Grav. prim.* restat ut discendum p. *in quinque veteribus libris non habetur verbum* putem.

Nihil enim constitui potest] *v. c.* nihil enim construi potest. *v. c. Scalf.* nihil enim construere potes, quo non incurras i. m. a. d.

Quod non incurrat] *Grav. prim.* quod incurrat.

In magnam aliquam difficultatem] *Pal. tert.* in magnam difficultatem aliquam.

Tu, si videbitur, ita censeo facias] *tert. Palat,* tu videtur. *v. c. N. Scalf.* tu, si videtur, ita sentio, facias.

Si habes jam statutum] *vid. Not. Mentel.* tu si habes jam statutum.

Consilium tuum cum meo] *al.* consilium meum cum tuo.

Supersedeas hoc labore itineris] *al.* supersedeas labore itineris. *al.* supersedeas tu lab. it.

EPIST. III.

P. 182. Prospexi tempestatem futuram] *Pal. quart.* præfixi tempestatem futuram.

EPIST. IV.

85. Quatenus aut negligentia, improbitate] MSS. quatinus aut

m partem accusationis] illam s tert. Pal.

186. Nec nosco, nec probo] al. gnosco, nec probo. vid. Not. in dam libris desideratur agnosco, &

γινώσκω enim non est necesse] Grav. prim. ΕΡΑΝΙΤΗ enim st necesse.

l tamen idem (nec hoc εἰρηνᾶό-)] MS. 1. Grav. sed tamen idem oc eiparciomenos. Mentel. sed tadem nec hoc expiat homo. nec.

ibi nullo modo assentior] Grav. id tibi nullo adsentior modo.

perculsa & prostrata] Pall. duo, eclusa & prostrata. Grav. prim. ita lsa & prostrata.

od tu quid doleat scribere audes] uod tu quid doleas scribere audes. Not. al. audeas.

s ne id quidem tuto possumus] nos ne id quidem tute possumus.

o te vicimus] q. v. codd. uno te nus.

187. Sic fac existimes] MS. sic istimes.

eptum est de jure publico] duo ceptum sit de j. p.

hominis quidem caussa negatu- MSS. nonnulli ne ominis quidem . vid. Not.

ctus consurgeret] tres MSS. cunenatus consurgeret.

fari gratias egissent] al. gratias ti egissent.

188. Meque metuo] MS. neque).

od erat unum solatium] sic MSS. quod erat unicum solatium.

oniam effugi ejus offensionem] uando effugi ejus off.

men ita hoc studium] a v. c. abest da ita.

189. Ut si Romæ sis, nihil præter lelectare possit] sic MSS. plurimi iquissimi. editi vero, ut si Romæ sis, il præter tuos delectare possit.

Si alterutrum necesse sit] MS. Vatic. Vict. & Gebhard. edd. si alterum utrum necesse sit.

EPIST. V.

P. 190. Sane quam pro eo ac debui] MSS. sane pro eo ac debui.

Communemque eam calamitatem existimavi] MSS. communemque calamitate eam exist.

Coramque meum dolorem tibi declarassem] MS. coramque declarassem dolorem tibi meum.

Etsi genus hoc consolationis miserum atque acerbum est] MSS. etsi genus hoc consolationis miserrimum atque acerbum est. vid. Not.

P. 191. Per quos ea fieri debet] sic Grav. prim. aliique. vid. Not. Amstelodam. Mentel. aliique complures, per quos ea fieri debent. al. per quos id f. debet.

Id conari possunt] edd. id conari queunt.

Uti magis ipsi] edd. ut magis ipsi.

In mentem mihi venerunt] al. in m. vener. mihi.

Quod tanto opere te commoveat] sic Grav. prim. Vatic. Vict. ed. alii codd. & edd. quod tantopere te commoveat.

Cogita quemadmodum adhuc fortuna] v. c. c. q. fortuna adhuc.

P. 192. Aut qui non illis rebus] al. aut quid non illis rebus.

Callere jam debet] al. jam callere debet.

Omnia minoris existimare] sic MSS. quatuor. vulgo impressi, om. m. æstimare.

An illius vicem, credo, doles] MS. Grav. prim. an illius vicem doles. al. a. i. v. cedo d. vid. Not.

Quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris] al. q. i. e. c. n. est ut tu veneris.

Et nos sæpe incidimus] al. omittunt &.

Ætatem gereret] ed. ageret. vid. Not.

Ex hac juventute generum diligere] sic MSS. edd. deligere. Grut. cod. eligere. Ven. delegere.

P. 193. Liberos tuto committere putares. An ut ea liberos] MS. Grav. prim.

 libe-

liberos tute committere putares ut ante filios liberos.

Ea liberos ex se se pareret] *MSS. nonnulli*, pararet. *al.* ea libertos ex se se p.

Quos cum florentes videret] *Grav. sec.* quos cum florentis ætatis videret.

Rem per se tenere possent] *al.* rem pro se t. p.

Honores ordinatim petituri essent in rep.] *Lamb. & al.* honores ordinatim in rep. petituri essent.

In amicorum negotiis libertate sua uti] *edd.* i. a. n. l. s. uterentur. *Amstelod.* in a. n. liberalitate sua uti.

Quod non prius quam datum est, ademtum sit] *edd. non habent* est.

Malum nisi hoc pejus sit] malum *non habent nonnulli veteres libri.*

Tibi dolorem minuere possit] *MSS.* posset.

Megaram versus navigarem] *Palat. duo*, Megaron versus n. *tres al. Pall. & Grut. Stewech. Grav. prim. Amstelodam.* Megarem.

Ante Megara] *tres Pall. Grut. Stew. Grav. prim. Amstelod.* ante Megare.

194. Dextra Piræeus] *Palat. tert.* Pireus. *Pall. duo & Stewech.* Pyrus. *unde*

MS. etiam ab hisce tu r[...]
ad cogitationem avoca. [...]

Illam, quam diu ei op[...]
se] *MS.* illam quam diu f[...]
vixisse. *edd.* fuerat *pro* fuer[...]
Mss. præ se ferunt.

Quid est quod tu, a[...]
nonnulli, quid quod tu a[...]

Queri possitis] *duo Pal[...]*
possis.

Qui aliis consueris præ[...]
edd. qui aliis consueveris p[...]

Neque imitare malos [...]
Vatic. Medic. Grav. prim. [...]
imitari malos medicos.

Tenere se medicinæ scien[...]
tenere medicinæ scientiam.

Ipsi se curare non possunt[...]
sent.

Ea tute tibi subjice] *al.* [...]
vid. Not.

Atque apud animum pr[...]
sec. atque animum propon[...]

Minuat atque molliat] [...]
ac molliat.

Ac non ei rei sapientia [...]
re] *MSS.* ac non ei sapien[...]
currere.

Quod si qui etiam inferis [...]

EPIST. VI.

7. Quod litteris lectis] *sic Va-v. prim. ac tres alii codd. nec non* t. *Gebh. vulgati codd. & edd.* lit-s lectis.
tantum acquievi] *sic Mss. vulgo* tulum acq.
iam suum talem erga me ani- Et *desideratur in Ms.*
s officia jucundiora scilicet sæpe erint] *vid. Not.*
oratio tua solum] *MS.* non ta-olum.
etiam auctoritas consolatur] *nisi in nonnullis codd.*
tali sapientia præditus] *MS.* ap. præd. *al.* ut tu tali scient.
duo septem diebus] *sic Mss. & Gebh. edd. vulgo* duos.
r Gallus] *sic Mss. & edd. Vict. & vulgo*, noster Gallus.
18. Ut eorum luctum ipsorum consolaretur] *al.* ut eorum *al* eorum tum. *vid. Not.*
autem amissis ornamentis] *in Mss. deest* autem.
l in foro agere libebat] *sic Mss.* bat.
nes me & industriæ meæ fru-*MS. prim. Grav.* omnis tuæ & æ meæ fructus. *Alii etiam Mss.*
quibusdam esse communia] m quibusdam aliis esse com-
. frangerem jam ipse me coge-= illa ferre] *MS. Grut.* cum fran-mmque ipse me cogerem illa fer-*t quoque* cogerem *sine* que *in tri-nu.*
consanuisse videbantur recru-] *MSS. duo Grav. Amstelodam. omnes Pall.* quæ consenuisse vi-ar recrudescunt. *vid. Not.*
9. Quem a rep. capio] *Stew. Ms.* rep. capio.
or mihi levatio afferri nulla *vid. Not.*
ratione nobis traducendum sit apus] *MS.* quæ r. n. tradendum

Vt perspexisse videor] *sic Mss. edd.* ut perspexisse mihi videor.
Nec a me alieni] *MS.* nec mihi alieni.
Magnæ est tamen deliberationis] *sic Victor. & Gebh. edd. & nonnulli Mss. alii tamen cum edd. tum Mss., inter quos Grav. prim. & Amstelodam.* magnæ tamen est delib.
Illius concessu] *al.* illius consensu.

EPIST. VII.

P. 201. Multo ante videris] *Grav. prim.* m. a. videres.
Consulatum magnificentissime atque optime gesseris] *edd.* qui consulatum m. a. o. g. *MS. Grav. prim.* consulatum magnificentissime atque optime gesseris.
Semperque summe diffidere] *MS.* semper summe diffidere. *Vatic.* semper summæ diffidere.
Simul abjecisti certandi cupiditatem] *v. c. N. Scalf.* simul abjecisti & certandi iniquitatem.
Extrema non libenter persequi] *MSS.* extrema libenter non persequi. *al.* prosequi. *vid. Not.*
Hique se in Africam contulerunt] *al.* hi se in Africam contulerunt. *al.* & hi s. i. A. c. *al.* ut ii, qui in Africam se contul. *Ms. Grav.* hii, qui s. in A. c. *Vatic. Grut.* hique qui s. i Af. co. *prim. Pal.* iique s. i. A. c. *Pal. quint.* hi qui s. i. A. c.
P. 202. Victori se se crediderunt] *MSS. & edd.* se victos esse crediderunt, *vid. Not.*
Ad tuas fortunas omnes] *Grav. pr. & prim. Pal. aliique* omnis.
Sed tamen si jam ita constituisses] *al.* sed tametsi jam i. c.
Quiete & libere vivere] *v. c. N. Scalf.* quiete & pacifice vivere.
P. 203. Vt terrarum orbem complexa sit] *al.* ut orbem terrarum c. s.
Etiamsi oppetenda mors esset] *Pal. prim.* etiamsi appetenda mors esset.
Omnes qui te diligunt] *Stewech.* omnes qui te intelligunt.
Qui tenet rempublicam patietur] *al.* qui tenet rempublicam pateretur.
Hic te unius sollicitudines] *v. c. N. Scalf.* hoc at etiam un. soll.

Vnius

Vnius etiam multæ] v. c. N. *Scalſ.* unius multæ etiam.

Nos cura & dolore proximi ſumus] *v. c. N. Scalſ.* nos cura & labore p. ſ.

Jus adeundi] *v. c. N. Scalſ.* quod jus abeundi.

Cum ipſi deprecatione eguerimus] *ſic Mſſ. Amſtelodam. Mentel. Grav. aliique. vulgo* deprecatore.

Marcello non deſumus] *al.* non defuimus.

EPIST. VIII.

P. 204. Maximi animi hominem unumque fortiſſimum] *Pal. ſec.* maximi animi virum, hominem fortiſſimum. *Mſſ.* maximi animi hominem, virumque fortiſſimum. *ſic & Mſſ. Grav. vid. Not.*

Ut adſim præſto] *edd.* ut ſim præſto. *prim. ed.* ut aſim præſto.

Omnia debere tua cauſſa, quæ poſſim, ſed ea] *MSS. non habent* quæ poſſim. *vid. Not.*

P. 205. Illud tamen vel tu me monuiſſe] *MSS.* illud tamen multum me monuiſſe.

Tu quoque animum inducas] *al.* t. q. in animum inducas.

iiſdem etiam de rebus ergo de rebus.

Cum idem illud a *al.* cum illud idem a.

Semper ſapientis e ſemper eſt ſapientis ha

Quod non multo ſ quod multo ſecus fiere

Cum omnium noſt eſſe periculum ſuo cern

P. 208. Eum ma cenſemus in victoria] mus magis communem

Incertis rebus] *ſic V* certis in rebus. *al.* cete *duo*, certis in rebus.

P. 209. Vobis aucto auctoribus.

Impotentioreſque re pudentioreſque reddit.

Etiamſi natura tales etſi natura tales non ſint

Etiam invito] *MS.*

In minimis tuas res minimis res tuas ponere

P. 210. Non iſſe ſup *vid. Not.*

Vide ne ſuperbi ſit] ſuperbi.

solum consilium daret, sed pre-
[q]uoque me obsecraret] *v. c.* N.
non solum consilium daret, sed
[i]s quoque me enecaret.
d ab optimo fit animo] *sic Mss.*
[a]d optimo fit animo.
mihi multo jucundius est] *al.*
[m]ulto mihi jucundius est.
[p]inquorum ac necessariorum] ac
[des]itur in v. c.
[h]oc mihi gratulor] *sic Mss. vid.*

tibi præstabo] *in nonnullis libris*
[...]

EPIST. XII.

[SER]VIVS SVLPITIVS M. CI-
[CERO]NI S. D.] *vet. cod. Med.* SER-
SVLPITIVS CICERONI
[SAL]VTEM PLVRIBVS VERBIS.
[A]mstelodam. Gravii primus nullam
[habe]t subscriptionem. Mentel. stat pro
[...]
[...] jucundissimum nuntium me
[a]llaturum] *MS. Grav. prim.* non
[gr]atissimum me nuntium vobis alla-
al. n. j. n. me tibi all.
[quo]niam casus & natura in nobis do-
[minat]ur] *MSS.* quoniam casus & na-
bonis dominatur. *edd.* quoniam
& fortuna in nobis dominatur.
bonis.
[P. 2]14. Vos certiores facere] *sic Mss.*
: certiores ut facerem.
.. x Kal. Junias] *al.* ad v Kal.

[Post]ero die cum ab eo digressus es-
Grav. prim. Postero die ab eo di-
[...] cum essem.
[Ka]l. Maias] *vid. Not.*
[It]aliam versus navigaturus erat] *al.*
[Italia]m versus navigaturus erat.
[Cir]citer hora decima noctis] *MSS.*
circiter horam decimam noctis.
[P]ostumius] *MSS.* Postumius *omis[so] vid. Not.*
[P.] 215. A P. Magio Cilone] *al.* a
[P.] Magio Chilone.
[fa]miliare ej.] *sic Mss. vulgo* familiari.
[qu]i hæc nuntiaret] *al.* qui hoc nun-

[ro]garet uti cogerem medicos] coge-
[re]m *est in vetustis libris. vid. Not.*

Mortem afferret] *MSS.* offerret.
P. 216. Neque tamen id antea cui-
quam concesserant] *al.* nec tamen id
a. c. c.
Uti in quo vellemus gymnasio] *al.*
ut in quo vellemus gym. *Mss. nonnulli,*
ut quo vellemus gym.
Gymnasio eum sepeliremus] *MSS.*
eum gymnasio sepeliremus.
Posteaque curavimus] *al.* postea quo-
que curavimus.
Ut iidem Athenienses] *MSS. duo,* ut
eidem Ath.
Monumentum ei marmoreum] ei
deest in duobus libris.
Vale. D. Pr. Kal. Jun. Athenis] *sic*
Mss. editiones vulgata, Vale. Datæ pridie
Kal. Jun. Ath. *in multis veteribus abest,*
datæ pridie. *in aliis,* 11 Kal. Jun. *Gra-*
vii primus, Obiit prid. Kal. Jun. Athe-
nis.

EPIST. XIII.

P. 217. Certa res nulla] *sic Palat.*
prim. & duo alii, ut & Grav. prim. al.
ulla.
Tempus eripuerat] *v. c.* N. *Scalf.*
tempus jam eripuerat.
Ne quid tale scribere possem] *MS.*
pr. Grav. & al. ne quid tibi tale scri-
bere possem. *al.* ne quid scribere pos-
sem.
Aut omnino cogitare] *MS.* aut ani-
mo cogitare.
Quod pollicerer non erat] *MS. pr.*
Grav. quid pollicerer non erat.
P. 218. Pari fortuna abjectus] *al.* pa-
ri fortuna afflictus. *Grut.* abictus. *Pal.*
quint. adjectus.
Nulla me ipsum privatim pepulit in-
signis injuria] *MS.* perculit. *al.* pepu-
lerit. *al.* pepulerat.
Tamen nihilominus eis conficior cu-
ris] *vid. Not.*
Vt ipsum, quod maneam in vita]
sic Mss. edd. ut hoc ipsum, quod ma-
neam in vita.
Sed etiam video] *sic Stewech. Pal.*
tert. Gruter., Mentel. Vatic. sed etiam id
video. *al.* sed ipsum video. *Grav. prim.*
cum vulgatis, sed etiam id ipsum video.
Amstelodam. sed etiam ipsa video. *Pal.*
tert. sed & video.

Qui-

Quibus nos olim] *MS.* quibus non olim.

Nunc iis omnibus caremus] *MS.* nunc his o. c.

Cum ceteris, ut quidem videor] *MS.* tum ceteris, ut quidem videor.

Tum mihi ipse displiceo] *al.* tum ipsi mihi displiceo.

P. 219. Aut obscuris hominibus] *Pal. tert.* haut obscuris hominibus.

Maxima quondam gratia] *prim. Pal.* proxima quadam gratia.

Ne benigne quidem polliceri possum] *Vatic. & Palat. prim.* possim.

Quia curo] *Vatic.* quia cura.

Fortasse semper fore] *MSS. nonnulli*, fortasse semper non fore.

Videor mihi perspicere] *prim. Palat.* videor mihi prospicere.

P. 220. Quascunque vires habebit] *al.* quoscunque viros habebit. *vid. Not.*

Quod primo omiseram] *MSS.* primo quod omiseram. *al.* quod prius om.

Nam & complectar ejus fam.] *Grav. prim.* complector. *edd.* amplectar.

In ipsius consuetudinem ——— insinuabo] *al.* insinuabor.

Putabo ad id quod volumus pervenire posse] *al.* perveniri.

Quod ego meum malim esse] *al.*

Si vicissent ii] [illegible]

Intelligebam [illegible] telligebam.

Et iratorum ho[illegible] rum hominum.

Qui me haec praed[illegible] dentem.

Certe scio] [illegible]

Sed ego tam m[illegible] quod ego t. m. t.

E p i s [illegible]

P. 223. Accepi [illegible] ras] *MS. Grav.* acc[illegible] tuas. *Pal. sec.* accep[illegible] stolas. *Pal. tert. Grut.* [illegible] *al.* acc. breves ep.

P. 224. Sed hoc [illegible] *Not.*

Ad id meas litter[illegible] sem] *al.* accommo[illegible]

Quae existimavisse[illegible] *Not.*

De me praestare po[illegible] autem p. p.

L I B E [illegible]

te propinquos, quibus negare
.
titum officium fuisse] *Grut.*
um of. f.
oque in errore versatus essem]
edd. quantoque moerore versa-
. *vid. Not.*
injucunda, & mediocris] *al.*
unda sed mediocris.
ocris quidam est risus consecu-
Mss. Grav. & aliorum. edd. me-
quidem est ris. cons.
orem meum] *MS.* merorem.
orem. *al.* honorem.
. Quod me abs te cupiisse lau-
. quod me ab te cup. laud.
pse levior videar esse] *al.* tibi
or videar esse.
dico de sortitione vestra] *MSS.*
. *al. Mss.* sortitione nostra.
ea praescriptione est] *sic Mss.*
ea perscriptione est.
. De reconciliata nostra gratia]
conciliata gratia nostra.
nunquam imminuta est] *vid.*

am hoc velim existimes] *MSS.*
velim hoc existimes.
ihi ignoscas] *sic Pal. omnes.*
Vat. Grav. prim. edd. Vict.
ps Ven. vulgo, peto ut mihi

me etiam tecum de tui fratris
onqueri] *al.* nihil me etiam-
um d. t. f. i. c.
. Ab injuria deterrerent] *sic*
deterrerent. *al.* detinerent. *ad*
al. quint. provocarent. *edd.* de-
t.
te audisse certo scio] *vid. Not.*
uo magistratu] *vid. Not.*
. Quod populus idem magna
amb. quod populus item.
. Ut de illa mente desisteret]
illa mente desisteret.
ncione dixerat] *al.* dixerat in
e.
ad ipsi potestatem fieri non o-
Grav. prim. & secund. ac Pa-
t. quint. adiciendi. *Palat. sec.*
i. *prim. & Grut.* ad dicendi.
dam. additiendi. *Palat. tert.* ad
m ipsi. *Mentel. vulgatam tuetur,*
ipsi p. f. n. o. *vid. Not.*

Et magistratus ac senatum trucidare] *in edd. desideratur &.*

A. d tertium Nonas Jan.] *MSS. duo,* ad tertium quoque Non. Jan.

Quis esset qui me in consulatu non casu] *MSS.* quis esset qui in consulatu me non casu.

Sin autem aliquid impertivit] *MS.* sin autem impertivit aliquid.

P. 233. Si humanitas appellanda est] *MSS.* si humanitas appellanda 'st. *Ms. Grav.* si humanitas appellanda sit.

Nulla est a me unquam] *MS.* nulla 'st a me unquam.

Addam & illud etiam] *sic Mss. vulgo,* addam illud etiam.

Ut Senatusconsulto] *al.* ut SC.

Quia tuus frater erat] *MSS.* quia tuus frater est. *al.* quia tuus frater.

Tuo, atque exercitus tui auxilio] *MSS.* tuo tuique exercit. auxilio.

In ejusm. caussa utendum fuisse] *vid. Not.*

P. 234. Me ut tibi amicissimum esse intelligeres] *MSS. nonnulli,* me autem tibi amicissimum esse laboravi.

De nostra benivolentia detraham] *sic Ms. Grav. & aliorum. edd.* de nostra benevolentia detrahatur. *sic. Pal.* d. n. b. detrahat.

EPIST. III.

Ut sint leves ab ejusmodi homine] *al.* u. s. l. hujusmodi homines. *al.* leves ab hujusmodi hom. *vid. Not.*

P. 235. Tametsi bis eum invitum servavi] *MSS.* tametsi eum invitum servavi.

De meis rebus] *sic Mss. omnes quos Gebhardus & Grav. vidit. vulgo edd.* de me meisque rebus.

Ad Lollium perscripsi] *al.* ad Laelium perscripsi. *al.* praescripsi.

De rationibus provinciae] *sic Mss. edd.* de rationibus etiam provinciae.

EPIST. IV.

Itaque ad te litteras statim misi] *MSS. nonnulli,* itaque litteras statim misi.

P. 236. Quam in senatu habuisses] *MSS. quinque,* quam in senatum habuisses.

buisses. *Palat. quart.* quam senatu habuisses. *Gravii vero, Mentel. Amstelodam. codd. stant pro vulgata.*

Ad te scribere sum conatus] *al.* ad te scribere sum coactus.

Ut tuos mecum serves potius] *vid. Not.*

Propter arrogantem crudelitatem] *Pal.* per arr. cr. *al.* propter arrogantiam & crudelitatem.

Alienas ut contra temp. confirmes] *Pal. sec.* alienas vero ut c. t. c.

P. 237. Revocare tempus omnium reservandorum] *sic quatuor Palatini, quatuor quos Grav. vidit. Vict. Gebh. edd. al. edd. & unus Manut. Ms.* revocare tempus omnium conservandorum.

EPIST. V.

Non quo eas intelligerem] *al.* non quod eas intell. *Grav. cod.* non quos eas intell.

P. 238. Mirum nemini videri debeat] *sic Mss. ed.* mirum nemini videri debet.

Nullam mihi abs te relatam esse gratiam] *al.* a te. *Mss. duo,* nullam mihi abs te relictam esse gratiam. *unus,* redditam.

Hoc mihi nihil grati[...]
al. hoc mihi gratius fac[...]

EPIST. [...]

P. SEXTIO L. F. P[...]RI] *al.* P. Sestio. *al.* [...] Procos. *Mentel.* L. Flacc[...]blio L. F. Procos. *alii,* [...]lio. *al.* Publio Procos.

Cum ad me Decius li[...]set] *sic Mss. vulgo,* cum a[...] librarius tuus venisset. *P*[...] ad me Decius de tuis libra[...] ad me Decius libertus tuus [...]

P. 240. Q. Fusium] *al.* [...]

Cogerem potius mihi [...] cogerem mihi potius crede[...]

Emi eam ipsam domum [...] emi eam ipsam domum mi[...]mum tricies quinquies. [...] eam ipsam domum xxxv [...]ticiis. *Antiq. codex* [...] emi eam ipsam domum [...] *vid. Not.*

Si quisquam recipiat] [...]

Me excludunt] *al.* exclud[...]

Aperte vindicem conjurat[...]runt] *Pal. quart.* aperte [...]

Nec putant ei nummos [...]

od vererere] *sic Vatic. duo Pall. Mss. Victor. & Gebhard. edd. sed Pa- rt. Stewech. Amstelod.* quod verere. *prim.* quod ve verebare. *Mentel.* are, *ut edd.*
: non multo minorem quam Læ-] *sic Mss. vulgo*, me non multo rem quam Lælius fuit. *Vict. edd. & Mss.* tamen non multo minorem Lælium.
ile & in rep. & in amicitia adjun- esse] *sic Mss. vulgo*, facile tibi & & in am. adj.

EPIST. VIII.

44. Omnis tui scripserint] *sic Grav. prim. Pal. prim. Vatic. vulgo*, tui perscripserint.
›d silentio posset præteriri] *Ms.* lentio possit præteriri.
45. Quanta nunquam antea ulla ſa] *Grut.* quanta nunquam an- ſ la in caussa. *v. e. Scalſ.* quanta antea caussa.
ɔrentissimis tuis rebus] *al.* ut in issimis tuis rebus.
perspici posset] *Pal. tert.* mea a posset.
repentina aliqua voluntate aut] *Ms.* ac fortuito.
46. Neque meam tibi obser-] *al.* neque tibi meam obser-
uæ interciderunt] *sic Mss. edd.* qua interciderunt.
tam re quam suspicione violata] *Mss. vulgo*, non tam re quam ne violenta.
im tu vir es] *Ms.* is enim vir tu

endum esse nobis putes] *al.* tri- m nobis esse putes. *al.* tribuen- bis putes.
nsi multi mecum contendent] *nnulli*, e. m. m. contende- *nde Lamb. conjicit*, contende-

quidem ego ambo] *sic Mss.* ambos.
larco benevolentia impari] *al.* in benevolentia pari.
47. Sanctissime esse observatu- diligentissimeque esse facturum] *sic tres Pall. Vatic. Grut. Grav. prim. Amstelodam. ed. Vict. Gebb: vulgo*, sanctissime esse observaturum, diligentissimeque facturum. *sic Mentel. Palat. vero quart. & Stewech.* sanctissime observaturum, diligentissimeque esse factu- rum.
Hoc ad te scribere] *Mss. duo*, hæc ad te scribere.
Sin autem quippiam aut a te essem admonitus] *sic Mss. vulgo*, sin quippiam aut a te essem admonitus.
Frustra ad me detulisse] *al.* ad me frustra detulisse.
Hospitum, clientium] *Vat.* hospitium, clientium. *al.* hospitum, clientum.
Meo labore minuatur] *Pal. quint.* in eo lab. m.

EPIST. IX.

VATINIVS IMP.] *sic Ms. vulgo*, P. VAT. IMP. *vid. Not. Amstelodam.* ANTONIVS IMP.
S. V. B. E. E. V.] *al.* Si vales bene est, ego valeo.
Cliens advenit] *al.* ad te venit. *vid. Not.*
Qui pro se caussam dicier vult] *sic Mss. al.* qui pro se caussam dicere vult.
Malivolorum] *al.* malevolorum.
Obtrectationes & invidias] *al.* obtr. & injurias.
Suscipe me totum] *Vat.* suscipe me me totum.
Atque hoc quicquid est oneris] *Ms.* atque quicquid est oneris.
P. 249. Tibi tuendum ac sustinendum putes] *Ms.* tibi tuendum sustinendum puta.
Obtrectatores invenire] *Ms.* inveniri.
Non meo quidem me hercules merito] *sic Vat. Pal. prim. Vict. ed. al.* mehercule. *& sic Grav. lib. prim.*
Si qui forte fuerit] *sic Grav. prim. & Vict. ed. vulgo*, si quis forte fuerit.
De rebus nostris gestis] *sic Mss. vulgo*, nostris de rebus gestis.
Tuus servus anagnostes fugitivus] *Ms. prim. Grav.* tuus servus an̄ annos III fugitivus. *Amstelod.* tuus servus ana nastes fugitivus.

L. D. V. L. D. Quintiles.

Ex castris Narona] *Grav. prim.* ex castris Narbona.

Epist. X.

S. V. B. E. E. V.] *al.* Si vales bene est, ego quidem valeo.

Quod illinc ejecit] *Ms.* quod illuc ejecit.

Sed tamen non desistam] *al.* & tamen non desistam.

De Curilio nescio quid ad me scripsisti] *Ms.* de Calistio nescio quid ad me scripsisti.

Apage te cum nostro Sexto Servilio] *Grav. prim.* ea peragite cum nostro Sexto Servilio. *Amstelod.* Apagete cum nostro Servilio.

Hujusmodi caussas recipitis] *Pal. quart.* hujusmodi caussas vos recipitis.

Hominem unum omnium crudelissimum] *duo Mss.* hominem unum hominum crudeliss.

Qui tot ingenuos, matres familias] *sic Mss. Grav. prim.* qui tot ingenuos patres familias. *vulgo*, qui tot ingenuas matres familias, *quod & in recentioribus extat Mss.*

Arripuit, disperdidit] *al.* rapuit, di

Simius non semissis homo] *sic Mss. Palat. prim.* simus non semissis homo. *Grav. prim.* seminis non semissis. *Amstelodam.* sumus non semissis homo. *al.* si minus non saevus sit. *al.* si minus non

te pæne esse perfectam] *al.* pæne a esse perfectam.
Quin te admonerem ut cogitares] *quart. Pall. Grut. Amstelod.* admonerem cogitare. *sed Grav. prim. & Ment. stant pro vulgata.*
Cum reliquis rebus] *sic Vat. Grav. aliique. Mss. edd.* cum ceteris re-
. 256. Tu quoque item civilem] *duo* tu quoque ita civilem.
Externisque bellis sejungeres] *Pal.* exteriusque bellis sejungeres. *tert. quint.* externisque bellis non sejun-
Quam impudenter faciam] *Grav. & alii Mss. duo*, quam imprudenter
tantopere videntur] *Vatic.* non opere videntur.
omnes ea vehementius etiam, fortasse sentis] etiam *desideratur Pal.*
qua te deflecti] *al.* a qua te affici.
. 57. Ea si me tibi vehementius commendabit] *quatuor Mss.* si me tibi vehementius commendabit. *Amstelod.* si me t. v. c.
m concedet veritas, largiare] *Vatic. Medic. Grav. prim. pluresi. vulgo*, quam concedit veritas
d si te adducemus] *Pal. quart.* te adduceremus.
ut mihi persuadeo] *Mss.* erit persuadeo: *sed antiquus Grav. pro stat, quam male mutavit Geb-*
a facultate & copia tua] *Ms.* d. copia.
alium commutationum scientia] vilium commutatione scientia. alium commutationum senten-
consuesti] *al.* ut consuevisti.
legendo scripto retinere possit] *al.* ret. p. *vid. & Not.*
. 58. Casus alienos sine ullo dolo- entibus] *Ms.* casus autem alienos i.
cum quadam miseratione dele- *duo Pall.* non cum quadam dele- miserat. del. *al. Msc.* non cum miseratione quadam del. *al.* non cum quadam commiseratione del.
Qui tum denique sibi avelli jubet spiculum] *Ms. prim. Grav.* quin tum denique s. a. s. *Pal. prim.* qui cum denique s. a. j s.
Postea quam ei percontanti] *tres Pall.* postquam ei percontanti. *al. scribant* percunctanti. *Grav. prim.* percuntanti.
Cujus studium in legendo non erectum] *Ms Pal.* cujus studium non rectum. *duo. al.* ereptum. *Stewech.* erectu. *unde Gulielm. conjicit* Erechthei.
. Themistocli fuga redituque retinetur] *Grav. prim.* Themistocli fugam reditumque retinetur. *Amstelod.* Themistocli fuga reditumque retinetur. *al.* Themistoclis fuga. *Pal. prim.* Themistocles fuga. *pro* retinetur, *Stewech. Grut. Palat. quint.* tenetur. *vid. Not.*
Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet] *Ms.* etiam ordo i. a. m. n. r.
P. 259. Jucundissima lectionis voluptate] *sic Amstelodam. aliique mss. vulgo* jucundissimæ. *Grav. prim.* jocundissim.
Quo mihi acciderit optatius] *sic mss. Vat. Grav. prim. vulgo*, quod mihi acciderit optatius.
Qui quid sis nescias] *Grav. prim.* quicquid nescias. *tres Pall.* qui sis nescius. *Grut. & tert. Pal. Amstelod. Mentel.* qui scis nescius. *al. mss.* qui qui sis nescias. *al. edd.* quicquid scis nescias.
P. 260. Atque illi artifices] *al.* atqui illi artifices.
Nihilo sint obscuriores] *vulgo*, nihilo sunt obs. *vid. Not.*
Nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus] *sic mss. Grav. prim. aliique. sed al.* neque enim minus est Spartiates ille Agesilaus perhibendus. *Palat. tert.* prohibendus. *al.* probandus.
Omnes imagines omnium statuasque superavit] *sic mss. vulgo*, omnes imagines hominum st. s. *vid. Not.*
Quam si in ceterorum] *Pal. quart.* quam si incertorum.
P. 261. Sicut Timoleonti a Timæo] *Pal. tert.* sicut illi duci Timoleonti a Timæo.
Sed etiam auctoritas clarissimi & specta-

Hæc ſunt in hoc genere] *Mſ.* hæc ſunt in eo genere.

Et verecundius ipſi de ſe ſe ſcribant] *ſic Grav. prim. Vat. Pal. tert. vulgo*, & ut verecundius ipſi de ſe ſcribant.

Si quid reprehendendum eſt] *ſic Mſſ. Grav. prim. Vat. tres Pall. vulgo*, ſi quid forte reprehendendum eſt.

Accedit etiam ut minor ſit fides] *ſit deſideratur in Mſ. Stew.*

Coronas impoſuerint victoribus] *ſic Mſſ. duo Pall. Stewech. Grav. prim. vulgo*, coronas impoſuerunt victoribus.

Magna voce pronunciarint] *al.* pronunciarunt.

P. 262. A te id nunc tanto opere] *ſic Mſſ. vulgo*, a te id nunc tantopere.

Et ea quæ habes inſtituta perpolies, noſque diliges] *Mſ. Stewech.* & ea quæ habes in mente inſt. p. n. d. *al.* & ea quæ habes perpolies inſtituta, noſque diliges.

EPIST. XIII.

Summam benivolentiam conjunctam pari prudentia] *Mſ.* ſummam benivolentiam pari prudentia conjunctam.

P. 263. Erat aliquantum labefactata] *al.* e. a. labefacta.

Itaque hoc fortiorem me puto] *v. e.* atque hoc fortiorem me puto.

Cum illa valent] *al.* cum illa valeant.

Itaque hoc etiam fortiorem] *vid.*

t ad convictum nostrum redeas] *Mſ.* onvictum nostrum redeas.

. 267. Me conturbent] *Mſ.* me con-ɔant.

EPIST. XV.

.emedia esse debebant] *Mſſ. aliquot*, debeant.

Quorum alii occiderunt] *Mſ.* q. a. derunt.

lii nescio quo pacto obduruerunt] *Grav. prim.* alii nescio quo pacto urarunt.

ecum vivere possem, equidem & irme vellem] *vid. Not. Mſ. prim.* . t. v. p. e. & permaxime vel-

268. Vetustas, amor, consuetu- *ſic Mſſ. Grav. prim. Amſtelod. Men-ſ ai. edd.* vetustus est amor, con- o.

od vinculum quasi est nostræ con- onis] *Pal. ſec.* consuetudinis. *vid.*

Sumus ne igitur esse una] *Pal. tert.* mne igitur non esse una?

mehercule intelligo] *quinque* meh. i.

d impediat] *Palat. quart.* nunc npediat.

ni in Tusculano] *Mſ.* vicini lano.

69. Ipsæ illæ excludere me a] *Mſſ.* illæ ipsæ excludere me a

erfugio] *Mſſ. duo*, & refugio.

d in ea vita maneam] *Mſ.* quod man.

pagatio miserrimi temporis] *Mſ* gnatio. *al.* properatio m. t.

tu ea me abesse urbe miraris] *Mſ.* mea m. a. u. m. *al.* hic tu me ea a.

il delectare possit] *Mſ.* dele-

pter quotidianos motus] *al.* me-

EPIST. XVI.

271. Etsi unus ex omnibus mi- sum ad te consoland.] *ſic Mſſ. prim. aliique. vulgo*, etsi nunc ex omnibus minime sum ad te consoland.

Ut consolatione ipse egerem] *Pal. quint.* consolatione ipse eguerim.

Tanto in tuo mœrore] *al.* in tanto tuo mœrore.

Consolatio pervulgata quidem illa] *al.* pervulgata consolatio.

Homines nos ut esse meminerimus] *Mſ.* ut homines nos esse meminerimus.

Neque esse recusandum] *Grut. & tert. Pal.* neque recusandum.

Quos nullo consilio vitare possimus] *al.* possumus.

Nihil accidisse nobis novi] *Mſ.* nihil accidisse novi nobis.

Memoriæque litteris proditæ] *ſic Mſ. al.* memoriæque & litteris proditæ.

P. 272. Istum dolorem posse universum] *nonnulli Mſſ. omittunt*, posse.

In qua si resideat sensus] *nonnulli Mſſ.* & quasi resideat sensus.

Quam mors ducenda sit] *Mſ.* quam mors dicenda sit.

Sin sit amissus] *Mſ. prim. Grav.* sin ita amissus.

Nullo modo mihi quidem deceptus] *vid. Not.*

Hoc gravissimo & pestilentissimo] *Mſſ. duo, & Gebhard. ed.* hoc gravissimo, pestilentissimo anno. *al.* hoc gravissimo ac p. a.

A diis immortalibus ereptus] *vid. Not.*

Ex his miseriis] *Mſ.* ex iis miseriis.

P. 273. Ne quid iis quos amasti] *Mſ.* ne quid his quos am.

Ex mœrore tuo diminutum] *al.* deminutum.

Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui] *Mſ.* relinquitur enim s. i. c. d. t.

Miseria maloque sejunctus] *Palat. quint.* dejunctus. *hinc Gebhardus colligit reponendum* dijunctus.

Liberis amissis] *Mſ.* si liberis amissis. *al.* si liberis.

Tam imbecillo mulier animo] *Mſ.* tam imbecillis mulier animo.

Lugendi modum feceris] *Mſ.* l. m. fecerat.

Confilio anteferre] *al.* confilio antecapere.

Quam repræfentare ratione poſſimus] *mſ.* quam repræſentare nobis ratione poſſimus. *al.* quam repræſentare ratione poſſumus.

P. 274. Officio tamen eſſe functum] *Pall. Grut. Stewech. Peck.* functurum.

E P I S T. XVII.

P. S E X T I O P. F.] *mſſ. prim. Palat. & prim. Grav.* P. Seſtio Publio Furio, *depravatæ hic ſunt notæ* P. F. *ut in plurimis aliis locis.*

P. 275. Tuum crimen conjungeretur] *vid. Not.*

Ut potui accuratiſſime] *al.* quam potui accuratiſſime.

Tuamque cauſſam tutatus ſum] *Pal. quart.* cunctatus ſum.

Cumque eo tempore] *mſ.* quomque eo t.

Vt communem incertumque caſum] *vid. Not.*

P. 276. Prudentem hominem res ulla delectet] *vid. Not.*

Debitum ejus virtuti videar teſtimo-

Quumque magnam fach[illegible] habiturus] *ſic Mſ. alii,* qu[illegible] habiturus ſis.

Vt quod una ſententia] [illegible] una ſententia.

Potentiæ alicujus cond[illegible] *Mſſ.* potentia alicujus condi[illegible] potentia *eſt & in trib. Pal.* [illegible] *Grav. mox pro* exiſtimetur *Pal.* [illegible] cientur.

Quam leniſſime ferre] *al.* [illegible] viſſime ferre.

E P I S T. XII[illegible]

C I C E R O R V F O] *alii,* [illegible] D. Rufo. *pr. Grav.* M. Cic[illegible]

Magis id perſpicio] *Palat.* [illegible] id perficio.

P. 281. Hoc te ſtudioſ[illegible] *duo*, hoc ſtudioſiorem.

Litteræ admodum delectar[illegible] lectaverunt.

Cum aliter res cecidiſſet[illegible] *Mſ.* & putaſſes.

Non quo celandus eſſes] [illegible] celand. eſſes.

Quaſi quædam admoniti[illegible] *Mſ.* quaſi quædam ammoniti[illegible]

av. Medic. tres Pall. vulgo, tribui tan-
n.
Nunquam me poenitebit] sic Mss.
. Medic. Gravii prim. ed. Vict. alii,
nquam poenitebit.
otum enim scribam meum] al.
lium enim scribam meum.
. 284. Non habui cui potius id ne-
ii darem, quam cui dedi] alii, non
ui cui potius id negotii darem,
m * darem. Pal. quart. ac prim.
habui cui potius id negotii darem,
m tibi. vid. Not.
285. Rationes confectas & con-
latas] sic Pal. quint. unus Maffei, &
bini omnes. prim. Grav. & Palat.
t. consolatasque. Medic. & conso-
. Palat. prim. solutas. al. colla-
al. consignatas. vid. Not.
o latis haberem] alii, pro relatis
rem.
uamobrem de Volusio quod scri-
al. de Volusio quod scribis.
286. Ad Volusium transferri no-
] MSS. V. traferri nomen.
Valerio non potuisse] al. ipsique
ra. p.
ie enim nobis curata pecunia]
erat enim cauta nob. pec. Mſ. pr.
erat enim curata nobis pec. Pal.
& Amstelodam. erat enim curata
Pal. quint. erit enim curetum.
quart. nobis curatum. Gravii
erat enim nobis curata. latet
al.
od minime tamen laboro] Grav.
quod maxime tamen laboro, sed
num erat, & eadem manu superscri-
minime.
ediocris etiam prudentiae] Palat.
& mediocris etiam prud.
atum meum praefectumque, ma-
al. legatum meum praefectum-
. Leptam maxima. al. legatum
praefectumque Leptam. Pal.
l. m. p. Leppiani maximam.
dam. l. m. p. Q. Leptam ma-

87. Diligentiae, quod existimas]
prim. & Amstelodam. diligentiae
i existimas.
ito etiam periculo nec scisse me
uam] Pal. quint. tanto etiam pe-
nec fecisse me quidquam.

Ne recitavisset quidem] al. reci-
tasset.
Ne cogitatam quidem putes] al.
putas.
P. 288. Et ut multa tam gravis] vid.
Not.
Nam de Lucceio] al. Lucretio. al.
Logeo.
P. 289. Vt tua, quam tu deposueras,
Sestius] sic Mſſ. al. ut tua, quam tum
deposuerat, Sestius. Amstelodam. ut
tua quam tamen deposuerat Sestius.
Pal. quart. quam tua tamen quam de-
posuerat Sext. quint. ut tua tamen
quam disposuerat Sextius. alii, quam
tum deposueras ex tuis. al. quantum,
al. ut sua, quam tamen deposuerat
Sestius.
Sed haec ad te nihil intelligo perti-
nere] al. sed hoc ad te nihil intelligo
pertinere.
Quum id te video desiderare] sic Va-
tic. Vict. ed. al. quando id te video de-
siderare. al. quoniam id te video desi-
derare.
P. 290. Addes enim tu] al. addes
etiam tu.
Quod ego quidem non addidi] MSS.
quod ego qui non addidi. vid. Not.
Quod de legato parum gavisum est]
al. cum de Logeo parum gratiosum
est. al. quando de logio parum gra-
tum est. al. quando de logio parum
ratum visum est. al. qn. de Logaeo pa-
rum gravisum, vel gavisum, vel gra-
tiosum.
P. 291. Te certe in pecuniae exactu
ita efferre] Palat. liber, te pecuniae ex-
actae ista efferre. Pall. quart. & quint.
te certe in pecuniae exactae ista referre.
al. Mſſ. te certe in pecunia exacta ista
referre. Gravii prim. te certe in pecu-
niae exactu ita efferre. Lamb. ed. te cer-
te pecuniae ab te exactae rationem re-
ferre.
P. 292. Si ullo facere modo possim]
sic prim. Grav. al. si ullo modo facere
possim.
P. 293. A te Myrina litteras esse al-
latas] MSS. al. a te Smyrna litteras
esse allatas. prim. Pal. Myreina. Vat.
Mynna. quint. Mirna. Grav. prim. Am-
stelodam. Mentel. Mirina. in Gravii ta-
men primo scribebatur marina, sed emen-
datum

datum ab eadem, ut videtur, manu, mixtina.

Ex provincia decessimus] *sic omnes MSS. sed edd.* ex provincia decessissemus.

Sed neque tum me] *MSS. non habent* tum me. *prim. Grav.* sed neque me. *Mentel.* sed ne tamen me.

Sestertium XXII millia] *MSS.* HS XXII.

Quod ego sive æquo animo, sive iniquo fero] *edd.* quod ego sive æquo animo fero, sive iniquo.

EPIST. XXI.

S. D. L. MESCINIO] *sic prim. Palat. prim. Grav. aliique. Victorius* Mescino. *al.* S. D. L. Messinio.

Videndi mei te summa cupiditate affectum esse] *MSS.* te summa cupiditate affectum esse videndi mei.

Ita mihi omnia, quæ opto, contingant] *vid. Not.*

Ut enim cum esset major & virorum] *al.* etenim cum esset major & virorum. *vid. Not.*

P. 296. Mihi solitudinem non jucundiorem esse] *al.* mihi non solitudinem jucundiorem esse.

Videtur enim mihi res] *al.* [illegible] mihi.

Mea non nihil interesse] [illegible] nihil mea interesse.

Non longe abesse a [illegible] *Not.*

Est enim res jam in [illegible] adducta] *al.* est enim res [illegible] l. a.

Qui dubiis rebus forsitan [illegible] firmior] *al.* qui forsitan [illegible] bus f. i.

Quem etiam tuæ [illegible] confirmarunt] *al.* q. e. [illegible] l. c.

Quibus intellexi] *al.* [illegible] tellexi.

P. 298. Qui vita [illegible] & libera civitate] *Pal.* [illegible] ta ingenua, & in beata [illegible] mus. *al.* q. v. i. & in beata [illegible] libera.

Sed funditus eversam [illegible] sed etiam funditus eversam [illegible]

Contemnere debeamus] [illegible] mus.

Quod sit horribile [illegible] dum] *Grav. prim.* quod [illegible] bile ac pertimescendum.

...um sit ab om. in. *Pal. ser.* quod ...m se victum sit a. o. i.
...te scio] *vid. Not.*
302. Tamen vereor ne consolatio ...ossit vera reperiri] *sic MSS. sed Va-* ...*S. Vict. Gebhard. Manut. edd.* tamen vereor ne consolatio nulla possit reperiri. *Pal. duo*, vereor ne con... o ulla possit esse vera etiam periri ... illam.
...antum in cujusque animo roboris ...que nervorum] *MSS.* quantum ...usque animo est roboris atque ...rum.
...teque facere] *MSS. duo*, recte
...bene beateque vivendum] *MSS.* ...e beate vivendum. *totus locus in Gravii sic legitur*, si enim bene voluerimus, recteque facere, ... atque beate vivendum.
...or ne eum, qui se optimorum ...orum conscientia sustentare pos... — non vereor ne e. q. s. o. c. c. s. p. ...*t.*
...bamur sequi, nec cum id facie...] *vid. Not.*
...3. Quare si id evenit] quare *in* ...*s codd. desideratur.*
...d fieri posse numquam putari... *sic Vict. Pal. tert.* quod fieri posse ...imus numquam. *Grav. prim. &* ...*l.* quod fieri posse nunquam pu...ns.
...m ratio & veritas praescribit] *al.* ...am ratio & rei veritas praescribit. ... ratio & virtus praescribit.
...e haec mihi scribenti] *al.* atque ... hi scribenti.
...ebant in mentem] *sic Mss. Grav. prim. & quart. vulgo*, veniebat ...tem.
...4. Neque auctoritatibus nostris] ...ec auctoritatibus nostris.
... cum dicebam] *MS.* fore tamen ...m. *al.* fore cum docebam.
...ihi alterutrum de eventu] *MSS.* ... i alterum utrum. *al.* alterutro-
...oratius possem promittere] *MS.* ...tere.
...tu illum animum nunc adhi... *v. c.* sed tu nunc illum animum ...

Quod mihi Philargyrus tuus] *al.* quod mihi nunc P. t. *al.* quod mihi quidem P. t.

Philargyrus tuus] *al.* Philargrius tuus. *al.* Philargius. *sic Grav. prim. Palat. 4.*

Fidelissimo animo] *MS.* fidissimo animo.

In urbe ea es, ubi nata & alta est ratio ac moderatio vitae] *al.* in ea urbe es, ubi nata & alta est r. e. m. v. *MSS. duo*, alita *pro* alta. est *deest in quibusdam libris. Gravii primus*, in urbe subitata & alte stratio a. m. v.

Quem semper unice dilexisti] *tert. Pal.* quem semper unice dilexi.

Victoriam subissemus] *alii*, subiissemus.

P. 305. Cui plus quam tibi debeam] *al.* cui plus debeam quam tibi.

EPIST. II.

Valitudinis] *sic MSS. vulg.* valetudinis.

Qua tamen jam paullum videor levari] *sic MSS. vulgo*, qua tamen jam paullulum videar levari.

Me tui memoriam cum summa benivolentia tenere] *sic MSS. vulgo*, me tui memoriam summa benevolentia tenere.

Versata est adhuc tua caussa] *MS.* versata est tua caussa.

P. 306. Nec eos a quibus reciperis] *vid. Not. Mentel.* n e. a. q secesseris.

Quos adjuvisti] *MSS.* quos adivisti. *vid. Not.*

Civitas respiraverit] *MSS.* respirarit.

Et dignitate tua frui tibi] *MSS.* & dignitate frui tibi.

Sin omnino interierint omnia] *MSS. quatuor*, sin omnino interierit ut omnia.

Fueritque is exitus] *tres MSS.* fueritque his exitus.

Jam tum timebat] *Pal. quart.* jam non timebat.

Cum tantum instare malorum] *MS.* cum tantam instare malorum.

P. 307. Misera est illa quidem consolatio] *Peck. MS.* misera est illa consolatio

f

fi
v
it

g

lis

nil

go

pro
lat.
It
al. i
dum
M
xit.
P.
fet. e
Ma
deratu
Qu
ferint

[ue ego quotidie magis utor]
s *Grav. primo scribitur* cottidie.
a cum tantum absumus] *sic Va-*
v. prim. Victor. ed. al. a qua quan-
um abs.
uum præstitimus] *sic Vat. Grav.*
ict. ed. al. & quando præstitimus.
uoniam præst.
ad consolandum] *al.* quæ & ad-
ndum.
n fore putaremus] *sic duo Pal.*
rim. Victor. Venet. aliique. vulgo,
ore putaramus.
iis autem non arbitror] *MSS.*
, de illis autem non arbitror.
2. Res molesta, præsertim] *sic*
ime. vulgo, res molesta est, præ-

te scripsi antea] *al.* ut antea ad
i.
, quod Romæ sumus] *MS.* nos
æ sumus.
d in malis omnibus] *al.* quod
ibus malis.
3. Longinquitas temporis mi-
] *Stewech. cod.* l. t. mitigat. *Am-*
mitigaverit.
nto fuerim dolore] *MS.* quan-
erim dolore.
nvis iniqua conditione] *al.* qua-
ua conditione.
divinatione mea factum est] *al.*
a divinatione factum.
en in hac inani prudentiæ lau-
ctor] *sic Mss. Vat. prim. Pal. &*
Grut. ed. prim. Vict. vulgo, tamen
mi p. l. d.
a id sine ullo sensu futurum sit]
m id sine me sensu futurum sit.
vat etiam ætas] *MS.* adjuvat

a plus in metuendo mali sit] *in*
ibus deest sit.
m in ipso illo] *al.* quam in illo

ertim cum impendeat] *al.* cum
ndeat. *al.* impendat.
4. Solitus sit esse] *al.* sit soli-

a familiarissimi hominis] *MSS.*
n. hom.
elim te, ut debes] *vid. Not.*
nia diligenter curabo] *duo Mss.*
lt

EPIST. V.

Quotiescunque filium tuum video] *duo Mss.* quotienscunque filium tuum. *pro* video *Vatic.* vidi.

P. 315. Quotidie faciliores mihi & meliores] *al.* feliciores.

Vt plus ipse prospiciam] *edd.* plus ipse respiciam.

Is temporum cursus] *MS.* is cursus temporum.

Quare ad eam spem quam extra ordinem, *&c.*] *vid. Not.*

Sunt tibi etiam cum aliis communia] *Grav. prim.* sunt tibi quoque cum aliis communia.

Propter eximium ingenium] *Palat. tert.* propter eximium valde ingenium.

Cui mehercule hic, cujus in potestate sumus] *MSS.* mehercules.

In ista fortuna fuisses] *Peck. cod.* in ipsa fort. f.

Se violatum putasset] *sic Vict. Vat. Peck. al.* se violatum putaret.

Ita eductus, ita doctus es] *MSS.* ita educatus, ita doctus es. *vid. Not.*

EPIST. VI.

P. 316. Vereor ne desideres officium] *al.* non vereor n. d. o.

Pro studiorum & partium conjunctione] *Grav. prim. Mentel. tres Pal. Grut. Stewech.* pro studiorum partium conjunctione. *al.* partum.

Quas tibi & jam pridem & sæpe misissem] *vid. Not.*

P. 317. Nunc, ut spero, brevi gratulabimur] *Grav. prim.* nunc ut brevi gratulabimur spero. *al.* nunc autem, ut spero, brevi gratulabimur.

Id argumentum epistolæ differo] *sic Mss. vulgo*, differetur. *Amstelod. & Grut.* in argumentum epistolæ differet. *Pal. tert.* in argumentum epistolæ differretur.

Quem minime imbecillum esse audio] *sic Grav. prim. aliique. ed. prim. Pal. tert. Grut. Stew.* imbecillem. *Amstelod. & Mentel.* imbecillimum.

Nec iis quidem verbis] *Stew.* n. his q. v.

Et

c. 1.

Ne nos quidem nostra divinatio fallet] *sic Mss. vulgo* fallit.

Quam cum sapientissimorum virorum monumentis] *sic Grav. prim. Vat. Vict. vulgo*, quam tum sap.

Plurimoque, ut tu scis, doctrinæ studio] *sic Mss. vulgo*, plurimoque, ut scis, doctrinæ studio.

P. 318. Vnquam omnino fefellit] *Peck. cod.* omnino unquam fefellit.

Dicerem quæ ante futura dixissem] *sic Mss. vulgo*, dicerem quæ antea futura dixissem.

Dijunctione civile bellum excitari] *sic Ms. prim. Palat. Vat. Victor. sed Gravii primus cum vulgatis*, disjunctione civile bellum excitari. *Polit. lib.* disjunctione enim c. b. e.

Atque utebar familiarissime Cæsare] *sic Vatic. duo Pall. Grav. prim. Vict. aliique. vulgo*, atqui ut. *al.* atquin uteb.

Quæ præterea providerim] *v. c.* quæ postea providerim. *al.* præviderim.

Quum ipso consule pugnante] *sic Mss. Vat. Grav. prim. Vict. vulgo*, quando ipso cons. pugnante. *prim. Palat.* quomodo ipso consule pugnante.

Caussa orta belli est] *sic Victor. & quatuor Mss. Gravii prim. cum vulg.* caussa belli orta est.

P. 319. Nam is movebatur] *Pal. tert.* nam his movebatur.

Susceptum bellum est] *Peck. cod.*

...3. Ut cum firmitudine te ani-...m etiam spe optima sustentes] ...or.

EPIST. VII.

...d tibi non tam celeriter liber est ...s] Peck. cod. quod tibi tam ce-...liber non est redditus. al. lib. ...

...m non tam interest] sic MSS. vul-...ndo non tam interest.

... res inepte mihi noceret] Pal. ... ea res inepte noceret.

... præsertim adhuc stili pœnas ...MSS. duo, c. p. a. stili pœnas

... cum mendum scripturæ litu-...ur, stultitia fama multetur] ...m. Amstelod. Ven. ed. nam cum ...ndum scripturæ littera tolla-... ultitia fama multetur. Grav. ...nam cum commentum scriptu-...ra tollatur, stultitiam mul-...ntel. nam cum mendum scri-...i tura tolleratur, stultitia fama ... ur. Medic. nam commendum

...4. Nemo nostrum est, ut opi-...e MSS. vulgo, nemo nostrorum

...iamprimum Cæsar superaretur ...] sic Vatic. Grav. prim. duo Pall. ...lgo optarit.

...ibus rebus felix est] Peck. MS. ...s in rebus felix est.

... irascitur ei] MS. Peck. cur ... ei.

...aliquid scripsit] MS. qui scripsit

... ignorit omnibus] al. cum ... omnibus.

... revocans me, sed pæne refu-... MS. prim. n. r. m. s. p. fugiens.

...atum atque elatum] quidam MSS.

...en cavendum est] MS. tum ca-...m est.

...5. Impeditum, se ipsum lauda-...m. Pal. impadiam s. i. l.

... nescio an tibi gratius opportu-...e acciderit] prim. Pal. ac nescio ...tu mihi fidem, an tibi gratius ...uniusque acciderit. MSS. tres, at nescio an tibi gratius o. a. prim. Grav. an nescio an t. g. o. a.

Nam quod præclare facere non pote-ram] edd. nam quod præstare non pote-ram. al. n. q. præclare n. p.

Secundum beneficium quam parcissi-me facere] MS. secundum beneficium est quam peritissime f.

Male hærentis] sic MSS. prim. Pal. & Grav. vulgo hærenteis.

Tot malis cum vinctum, tum fra-ctum studium] vid. Not.

Non pœnæ metu, sed illius judicii] sic Medic. Pal. & Grav. prim. multique alii veteres libri. vulgo, sed ipsius ju-dicii.

Quem putas animum esse, ubi se-cum loquitur?] prim. Grav. quem putas animo esse, ut secum loquatur? MS. Peck. q. p. a. e. u. secum loque-tur?

Quid si hoc muto?] quinque MSS. quid si hoc mitto? Amstelod. quod si hoc mitto? v. c. N. Scalf. quid si hoc omitto?

Age vero laudo aliquem. Num of-fendo? &c.] vid. Not.

P. 326. Auges etiam tu mihi timo-rem] duo MSS. auges tu etiam mihi ti-morem.

Ubi hoc omnium patronus facit] sic MSS. vulgo, facis.

Calumnia timoris] Grav. prim. ca-lumpnia timoris.

Non ad suum judicium scribantur] Peck. non ad suum scribantur judi-cium.

Excellens ingenium armavit] sic MSS. vulgo, excellens armavit inge-nium.

Nos sentimus] Pal. prim. non senti-mus.

P. 327. Vides tempus venisse] Grav. prim. videas tempus venisse.

Nihil est, mi Cicero] Peck. nihil mi Cicero est. Gruter. nihil, mi Cice-ro, quod.

Filium meum expectes] Pal. tert. expertus es. Grav. prim. exspectes.

Adolescens est] Grav. pr. adolescen-tis es.

Apud ejus omnis plurimum] prim. Grav. & prim. Pal. ad ejus omnis pluri-mum.

Unum

p
P
M
A
qu
in
ftel
hec
libe
S
ftitu
L.
Mff.
ditæ,
A
nis]
P.
fpero
Amft
Grut.
petran
tione

. certe ordinis tui facile prin- Peck. tum facile tui ordinis certe ps.

quum eodem tempore] *sic Vi-ck.* quiam, *vulgo* quando, *forte* um.

trum uterque cecidit] *tert. Pal.*

33. Vt multis rebus intelligere *Stewech.* ut multis rebus ipse in-e potui.

devincti] *sic MSS. vulgo*, quasi ti. *Amstelodam.* casu devicti.

is mihi erit aditus] *Peck.* si quis erit mihi.

sunt omnia, agendi] *prim.* endo.

rum sermonibus] *MSS.* ex ser-s eorum.

ula persequi] *MS.* singula pro-

magni mea interest] *v. c. N. Sc.* gis mea interest.

misissem ad te litteras] *alii hic est nova epistola.*

scientia factorum] *Pal. prim.* ctorum tuorum.

aibus te semper scio esse versa-*l.* in quibus te scio semper esse m.

4. Etiam atque etiam te hor-. te etiam atque etiam hortor.

homini peritissimo] *Pal. tert.* no peritissimo.

rebus atque usu] *al.* at in r. a. u.

istam acerbitatem & injuriam turne fore] *vid. Not. al.* acer-istam. *in Grut. deest* istam.

caussa ea est] *al.* ipsa caussa est

id fit lenius] *MSS. Grav. pr.* *Grut. Vict. ed.* levius fit ali-

d est in uno te] *Stew.* quod est

EPIST. XI.

BIANO] *al.* Trebatio.

bellam antea] *Grav. & Palat.* Dolabellam antea.

um omnino non desidero] *Peck.* n non omnino desidero.

Alterum vere facere poteris] *duo MSS. & Ven. ed.* alterum vero facere poteris.

Quid recuperaris] *al.* recuperaveris.

Plus acquisisti] *al.* acquisivisti.

P. 336. Mihi valde grata est] *Stew.* valde mihi grata est.

Nostrum amicum] *Victor.* amicum nostrum.

EPIST. XII.

AMPIO S. D.] *alii*, T. Ampio Balbo S. D. *vid. Not.*

Vt nulla res ad æquitatem te animi possit postea extollere] *al.* ut nulla res te ad æquitatem animi postea possit extollere.

Quam mea tempora ferebant] *vid. Not.*

Fortuna ipsa debilitatæ gratiæ] *MSS. omnes*, fortuna ipsa debilitate gratiæ. *paullo ante pro* vincebatur *Grav. Ms.* vincebantur.

P. 337. Quæ ad reditum, & ad salutem tuam pertinent] *sic MSS. Peck. Vict. prim. Pal. Grut. Grav. aliique. vulgo*, quæ a. r. & salutem t. p.

Matius, Postumius] *sic Vatic. Pal. pr. Vict. ed. codex Medic.* Macius. *Grav. prim.* Marcius. *vulgo* Marius. *tres codd.* Postumius, Oppius, Marius.

Vt me unice diligant] *Stewech.* ut me unicum diligant.

Quod si mihi per me efficiendum] *alii*, quod si mihi pro me efficiendum. *vid. Not.*

Temporis caussa] *al.* caussæ.

Qui valeret apud illum] *sic Grav. prim. Amstelod. Vict. ed. aliique. vulgo*, qui valet apud illum.

P. 338. Valent tamen apud Cæsarem] *MSS. nonnulli*, valent etiam.

Quam quia Cimber habebat] *sic Vatic. duo Pal. Grav. prim. Victor. ed. aliique. vulgo*, quas quia Cæsar habebat.

Diploma statim non est datum] *Grav. prim.* deploma statim non est datum.

Quem illi appellant] *al.* & quam illi appellabant. *vid. Not.*

Quasi non gaudeant id bellum incidisse] *Grav. prim.* quasi non doleant id

vide de hoc toto loco Notas. Appuleiæ tuæ, *al.* Appuleiæ t. *& pro* lacrymæque Ampiæ declar. *al. leg.* l. ipſæ d.

Significant tuæ litteræ] *ſic Grav. prim. & Vict. ed. al.* ſignificant litteræ tuæ.

Cum a te abeſſent ipſæ] *Grav. prim.* cum ad te adeſſent. Ipſe.

In graviore te cura] *Peck.* in graviore cura te.

Fortem virum atque ſapientem] *MS.* fortem atque ſapientem virum.

Vt exploratam ſpem ſalutis] *Pall. pr. tert. Stewechian.* exploratæ ſpem ſalutis. *Gruterian.* explora te. *Peck.* exploraro: *unde Guilielm. ſuſpicabatur leg.* explorato. *vid. Not.*

Niſi quam ab ipſa rep.] *al.* niſi eam quam ab ipſa rep. *vid. Not.*

Cum hic ardor reſtinctus] *ſic MSS. Pal. omnes, aliique. Grav. prim.* reſtrictus. *vulgo* exſtinctus.

P. 340. Conſtantem ac paratum] *al.* conſtantem atque paratum.

Sed etiam ut ſi ita accidiſſet] *MS.* ut etiamſi ita accidiſſet. *vulgo*, ſed etiam ſi ita accidiſſet.

Victus ut ſapiens eſſes] *tres MSS.* victus & ſapiens eſſes.

Cum ſtudium tuum conſumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis] *prim. Grav.* cum ſtudium tuum cum ſumma virorum fortium memoriæ factis propendis.

Te non ſimillimum præbeas] *ſic & Grav. prim. vid. Not.*

spicere potui] *tert. Pal.* prospicere potui. *Peck.* potui perspicere.
nc in opinionem discessi] *al.* hac one d.

E P I S T. XV.

quid agas, quidque agatur] *sic Grav. & Pal. prim. ut & tert. Grut. Vict. ed. vulgo*, quidque istic aga-

E P I S T. XVI.

llis ipsi officiis prosecuti sunt] *tres*, nullis ipsis officiis prosecuti

ntentus ero nostra ipsorum amici- *Mss.* contentus ero nostra in ipsomicitia.
nullum officium tuum apud me noriturum existimas] tuum *abest no Palat.*

E P I S T. XVII.

46. Velim mihi credas accedere m]. *Ms. Grav.* velim mihi credas re id etiam.
magis expectam promissum] *Ms. Mentel.* quo magis expepromissum tuum. *in duobus lib.* uum.
itteris uteris] *Peck.* in litteris tuis

il alienum necessitudine] *sic Mss.* , nihil alienum a necessitudine

47. Aut valeant] *Mss. Grav. prim. Pal.* ut valeant.
njunctiores tecum esse] *Peck.* ctiores esse tecum.

E P I S T. XVIII.

ul accepi] *al.* simul ut accepi. ul ac accepi. *al.* simul atque ac-

48. Qui hodie haruspicinam fa-] *al.* qui hodie auruspicinam fa-

Hispaniis novi nihil] *al.* de Hinovi nihil.
nos misit exemplum] *sic prim. Grav. sed Pal. prim. Vatic. Grut. Victor.* ad vos misit exemplum.

Paciaeci] *sic Pal. prim. Vatic. Vict. ed. in Grut. cod. est.* Paciaci. *Peck.* Patiatii.

Illi undecim esse legiones] *Pall. prim. tert. Grut. Grav. prim. Amstelod.* illas undecim esse legiones. *Stewech.* ipsas undecim esse legiones. *Peck.* in quo erit illas XI.

P. Curtium] *sic Mss. & Vict. al.* Q. Curtium.

P. 349. Si Galba consponsor tuus] *sic Mss. al.* si Balbus c. t. *Grut.* si Galba sponsor tuus.

Mihi ille confidere] *deest in Peck.*

Jam tamen personare auris ejus] *sic Mss. Vict. omisit* jam. *pro* tamen *Grav. prim. in. Amstelod.* jam enim. *Mentel.* jam parare aures.

Tulliae meae partus] Meae *deest in Peck.*

Aedificia mea me delectabant] *sic Mss. vulgo*, delectant.

Sine ulla interpellatione versor] *sic Mss. vulgo*, sine ullo interpellatore versor.

E P I S T. XIX.

P. 350. Idoneum visum est diversorio] *al.* deversorio.

Ceteroqui mihi locus non displicet] *sic Vatic. Pall. prim. tert. Grut. Peck. ed. Victor. sed vulgo*, ceterum is mihi quidem locus. *Grav. prim.* ceterum qui mihi locus. *Amstelod.* ceterorum qui mihi locus. *Mentel.* cetera quidem mihi locus.

Commorationis est] *Palat. tert. & Amstelodam.* commemorationis est.

P. 351. Ut se conveniri nolit] *Palat. prim.* convenire.

Ut mihi videtur] *sic prim. & tert. Palat. Peck. Grut. Amstelod. Mentel. ed. Gebh. sed prim. Grav. cum veteribus edd.* ut mihi videris.

Tanta est intimorum multitudo] *Peck.* tanta est multitudo intimorum.

Aliquis potius effluat] *al.* potius aliquis effluat.

Se dedisse beneficium] *al.* se beneficium dedisse.

P. 352. In quo sit species] *Mss. plurimi & edd.* in quo sit spes. *vid. Not.*

P. 353. Asturæ] *Peck.* Asture. *Grav. prim.* adture. *Pal. prim.* Arture.

Quandoque veniat] *Grav prim.* quando.

EPIST. XX.

TORANIO] *sic Palat. pr. & Grav. prim. Grut.* Toranno. *tert. Pal.* Torano. *alii libri*, C. Trebatio.

Cn. Plancii] *Grav. prim.* Gn. Plancio.

Eo nunc ero brevior] *Peck.* fuero brevior.

Ne illud quidem non quantivis, subito] *vid. Not.*

P. 354. Te istinc posse proficisci] *Mss.* istim. *vid. Not.*

Cur advenientibus] *vid. Not.*

P. 355. Expeditissime conferas] *Grav. prim.* expeditissime confeceras.

Quod si recipiet ille se] *Peck. & Grut. Mss.* quo se.

Quum multa accidere possunt] *sic Pal. prim. Medic. & Grav. prim. Vict. & Gebh. edd. vulgo*, quoniam multa accidere possunt. *prim. Pal.* quum vel multa a. p.

Aliqua res] *Grut.* aliquot res.

Eum vel impediet] *Peck.* vel eum im-

Utinam liceat] *Pal.* ...
cebat.

Inter nosque conferre] ...
Grav. prim. Medic. ...
conferre.

EPIST. XI...

P. 357. Ipse egens rebus ...
duo Mss. ipse egens omnibus ...

Nunc etiam atque etiam ...
ratiora] *al.* & jam etiam m. ...

P. 358. Pro vetere nostra ...
ne] *sic Mss. al.* pro nostra ...
ctione.

Tua in me patri] ...
tert. Mentel. Vict. ed. Grav. ...
me parte. *al.* tua in me ...

Incolumitati tuæ] *al.* ...
que tuæ.

Qui ex te pendent] ...
Grut. qui te pendent. ...
pendent. *alii Mss.* qui de te ...

His hoc tempore utar] ...
& Grav. & Vict. ed. al. ...
ut.

Plurimisque officiis ...
Grav. plurimis officiis ...
misque officiis amasti.

wam semnium. *prim. ed.* senium. *alter*, seni nuper eos dies.

362. Tibi ipse] *al. libb.* tibi

d arbitrium compararas] *al.* com-
s.

perpendenda] *Palat. sec.* perci-
nda.

. Mæcius] *al.* P. Mævius. *Grut.* &
ed. Metius.

. scenam redierant] *al.* in scænam.
in cenam.

scena decesse] *sic prim. Palat. Vat.*
ed. sed Grav. prim. discessisse. *al.*
fisse.

desinere per omnis homines] ei
in Pal. sec.

x eum defecit in illo loco] *sec.*
decepit. *al.* in eo loco.

id? ne id quidem leporis habue-
] *vid. Not.*

363. Tollebat omnem hilarita-
] *sec. Pal.* tollebat omnem jocun-
em.

eram dedisti Protogeni] *Stewech.*
am dedisses Protogeni. *pr. Grav.*
geno tuo.

364. Vel in senatu nostro specta-
al. vestro. *Grav. prim.* vel in senatu
are.

ecos ita non ames] *sic MSS. Vatic.*
Grav. & *Pal. prim. vulgo*, Græ-
ero ita ames.

mini polito] *sic Med. Grav. pr.* &
etrarcha manu scriptus est. vulgo,
co.

365. Si videnda sunt] *al.* si viden-
t.

hæc spectavimus] *MSS.* specta-

remus elefantorum dies fuit] *MSS.*
torum extremus dies fuit.

ue opinio] *sec. Palat.* atque opti-

366. Dirupi pæne me] *MSS.* dirupi
ne. *pr. Grav.* & *Steph. cod.* disrupi
ne.

em definerem] *al.* defererem.
umque & cum similibus nostri]
secundo Pal. deest.

m antea tædebat] *sec. Palat.* cum
omnia tædebat. *Palat. prim.* cum
decebat.

m & ætas] *in Grut. deest* &.

Quem nolebam non defendere] *Pal. sec.* quem nolebam, defendere.

Fructum ullum laboris ex his exspecto] *sic Vatic.* & *Medic. Grav. prim. cod.* fructum ullum laboris exspecto. *Pall. duo, Grut. quinque Gulielm. codd. prim. ed.* fructum ullum laboris ex his peto.

Hoc fero animo æquiore] *al.* hoc fero æquiore animo.

P. 367. Mecum simul lecticula concursare] *sic Pall. duo, Grut. Amstelodam. Grav. prim. Vict.* & *Venet. antiquissima editio. vulgo*, & mecum simul lecticula circumcursare. *Pal. sec.* & *Mentel.* & mecum nostra simul lecticula concursare.

Quadam epistola subinvitaras] *sec. Pal.* quadam in epistola subinvitaras.

Ut ad te aliquid] *MSS.* ut aliquid ad te.

Hoc me tamen consolor] *sic Vatic. duo Pall. Grav. prim. aliique*, hoc me tamen consolabor.

EPIST. II.

P. 368. Illud venire quam plurimo] *secund. Pal.* illuc venire quam plurimo.

Quum tuum pretium novi] *sic Vict. ed.* & *Grav prim. vulgo*, quando t. p. n. *al.* quoniam t. p. n.

Licitatorem potius apponam] *MSS.* in licitatorem potius ponam. *Pal. sec.* in licitatore potius ponam. *Grut.* in licitationem potius ponam.

P. 367. In me extitisse] *al.* I. m. stetisse.

Clarissimi & potentissimi] *al.* ac potentissimi.

Vix verisimile fortasse videatur] *sic Vatic. Grav. prim. Vict. ed. al.* quod vix verisimile fortasse videatur.

Discrimen esset habitura] *v. c.* aditura. *vid. Not.*

Nec sua sponte] *sic MSS. optimi. al.* nec sua quidem sponte.

P. 368. Nisi iis dolori] *Palat. sec.* nisi in iis dolori.

In multitudine & celebritate] *sic MSS. al.* multitudine & celebritate. *vid. Not.*

Distinemur] *Grav. prim.* destinemur. *al.* detinemur.

Ne intercaletur] *Palat. sec*
caletur.

EPIST. III.

In quibus tot annos versa
ut video, versabimur] *v.*
quibus tot annos vexamur,
etiam vexabimur.

Solet in mentem venire ill
ris] *v. c. N. Scalf.* solet in m
nire illius temporis recorda
m. v. illud tempus.

Quin etiam ipsum diem
Scalf. quum etiam ipf.

A. d. III Idus Majas] *al.*
Majas.

Cum in Pompeianum ve
sem] *v. c. N. Scalf.* cum i
num vesperi concessissem.

P. 369. Cogitatio cum
Mf. prim. Grav, & Vict. ed.
tatio tum officii.

Si proficiscerer ad bellu
proficiscerer ad bellum. *v. c.*
ad bellum proficiscerer.

Periculum te meum con
v. c. N. Scalf. periculum te
commovebat.

Me quoque ita conturba
perturbatum.

prim. Amstelod. aliique. vulgo, e deest.
tus est enim, Vbi non sis qui fue- v. c. N. Scalf. vetus est enim urbi, non sis qui fueris.
essertim cum habeam duas res, is me sustentem] v. c. N. Scalf. rtim quid quod habeas duas res, is sustenter.
c ad te scripsi verbosius, & tibi stus fui] v. c. N. Scalf. hæc ad te i verbosius & tibi molestius. al. i tibi molestior fui.
nne meum consilium] al. omne lium meum.
e voluisse etiam reliquis omnibus] les.
hi ipsi finem fecisse] Mss. mihi nem fecisse.
372. Si Rhodum aut Mitylenas ulissem] sic Mss. duo Pal. Grav. Grut. Amstelod. Mentel. vulgo, si hodum aut Mitylenas contulil-
c tecum coram malueram] v. c. alf. hæc tecum malueram coram
lui per litteras eadem] Ms. voluit
quando in vituperatores] Vict. ed. m in vituperatores.
os incidisses] al. incidisses meos.
me audissent] Palat. sec. si audis-
neste tamen viverent] al. hone-
nis enim inferiores non caussa nt] Peck. & al. Ms. armis enim iores non caussa fuissent.

E P I S T. IV.

D. IX Kal.] sic Grav. prim. alii vetustissimi libri. al. ad VIII Kal. s. al. ad IX Kal. Julias. al. ad VIII
m Libone] Grut. cod. cum Libio-
l faciam ante te certiorem] sic Pal. & Vict. ed. Grav. prim. sed fa- ante certiorem. vulgo, sed faciam e certiorem.
nus Vides enim quanto post una simus. Quare] hæc interjecta ver- ba in Palatino primo & Gravii primo non leguntur, & debent omnino abesse.
Si quod constitutum cum podagra habes] sic Pal. prim. aliique. vulgo, si quid constitutum cum podagra habes.
P. 373. Fac ut in alium diem differas] sic Mss. vulgo, fac in alium diem differas.

E P I S T. V.

Non modo in iis rebus, quæ ad me] Mss. non modo in his rebus quæ ad me.
Sed etiam in iis] Grut. sed in iis. Grav. prim. sed etiam in his.
Ut cum meis omnibus studiis, beneficiis quam ornatissimum] sic Mss. vid. Not. vulgo, ut eum meis communibus studiis & beneficiis quam ornatissimum. Mentel. ut cum meis omnibus studiis beneficiisque quam ornatissimum red.
Quam putaram] Pal. sec. quam putavi. Grav. prim. quam putarem.
P. 374. Vide quid mihi sumserim] Grut. vide quid mihi viderim sumserim.
Quæ sperasset a me] sic Medic. Palat. prim. Grav. prim. Vict. ed. alii, quæ exspectasset a me.
Neque mehercule minus ei prolixe de tua voluntate promisi] Peck. neque mehercule minus prolixe ei promisi de tua voluntate.
M. Orfium] vid. Not.
Regem Galliæ faciam, vel hunc Leptæ delega] sic Leptæ del. Pal. & Grav. prim. Grut. Vatic. Stewech. Peck. Victor. & alia prisca edd. vulgo, Leptæ legatum. Polit. lib. Leptæ delegatum. al. R. G. f. ut hunc Leptæ delega. vid. Not.
Ad me alium mitte] Stewech. me ad alium mitte.
P. 375. Nescio quod non fortuitum] sic Vict. Grav. prim. & Vatic. vulg. nescio quid non fortuitum.
Omni tua comitate complectare] Grut. complectere. sec. Palat. complere.
De quo tibi homine hæc spondeo] Grav. prim. spondeas. eadem tamen manus superscripserat spondeo. al. hoc & hic spondeo.

P

bı
ha

tre

cip
qu
per

illa
illa
P.
rent
mul
Q
prim
cœpi
deam
P.

opter ejus * nihil sum ausus scribe- al. propter ejus occupationes nihil f. *vid. Not.*
382. Battara mortuo] *al.* Vacerra tuo, *vid. Not.*
n. Octavius an Cn. Cornelius qui- tuus familiaris, summo genere s] *sic Pall. duo, Grut. edit. prima.* Grav. *prim.* Gn. Octavius, an & nelius quidem tuus, familiarissi- genere natus. *Amstelod.* Cn. Octa- no Cn. Cornelius quidem tuus fa- aris, summo genere natus. *vulgo*, Octavius tuus familiaris, f. g. n. ict. Cn. Octavius est tuus familia-

E P I S T. X.

383. Est quod gaudeas te in ista lo- nisse] *Grut.* est quod gaudeas in oca venisse.
i aliquid sapere viderere] *Grut.* ubi id sapere videar. *fort.* videare.
tro teetiam arcessitum ab eo] *Grut.* te etiam accersitum ab eo.
on propter ejus superbiam] *Ms.* propter superbiam ejus.
hercule mihi non minori curæ quàm meæ] Mihi *deest in duobus*
m Mucio & Manilio placebat] *sic prim. Grut. & Pal. secund. Vict. ed.* , idem & Mutio & M. pl.
384. Neque spectare essedarios] *Mss. Guil.* neque exspectare esseda-
andabatam quidem] *Grav. pr.* ne atam quidem. *Mentel.* ne analia- uidem.
385. Simul de toto statu tuo] tuo *ratur in Mss.*
um mihi esse solatium] *Pal. sec.* te n mihi esse solatium.
tibi esse id emolumento sciam] *quidam*, si tibi id esse emolumen-
ti te non Romam attraham] *Grut. l. sec.* qui te non Romam traham.
i non huc advoles] *Pal. sec.* qui on advoles.
it re juvero] *Grav. prim.* rei jure. *rim.* rei juvero. *Grut.* re juere.

E P I S T. XI.

Nunc eam certe relinqueres] *Stewech.* nunc relinqueres certe eam.
P. 386. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse ?] tibi *deest in aliquot Mss.*
Sed heus tu quid agis ?] *prim. Grav.* sed heus tu quid agas ?
Ecquid fit ?] *vid. Not.*
Quam in meo Tusculano] *Lambin.* quam quæ in meo Tusculano.
Quod si aut fit, aut futurum putes] *al.* quod si aut sit, aut futurum putas.
Sin autem ista sunt inaniora] *al.* sin ista sunt inaniora. *Palat. sec.* majora.
Omnes Samarobrivæ] *sic prim. & Vict. ed. & sic infra. al.* Samarobrinæ. *Grav. prim.* Samarobivæ. *Amstelod.* Samaobrinæ. *Mentel.* Samarobinæ.
P. 387. Si diutius frustra afueris] *sic Grav. prim. Vict. ed. alii*, sin frustra diutius abfueris.
Hæc ego non rideo] *Pal.* hæc ego enim non rideo.
Tibi hoc amicissimo animo præcipio] *Grav. prim.* tibi hoc amicissimo animo precor. *Stewech.* tibi hæc a. a. p. *in Grut. deest* hoc.
Facultates tuas augeas] *Pal. sec.* facultatem augeas.

E P I S T. XII.

P. 388. Samarobrivam] *al.* Samarobrinam.
Jam tum mihi non placebas] *Grav. prim.* jam tum mihi complacebas.
Quod & Titius familiaris meus] *Grav. prim.* quid Zeus familiaris meus. *Amstelodam.* quod Eticius familiaris meus. *vid. Not. Vict. & Manut.*
Cum omnia tua caussa facias] *al.* facies.
Non civium] *hæc duo verba desunt in multis antiquis libris. in prim. Grav.* non civilium.
Illa erit formula] *Ms.* erit illa formula.
Omnia voluptate sua metiuntur] *Grav. prim.* omnia voluntate sua metiuntur.

N
missi
Grat
fuit
rum.
P.
Grut.
prim.
Sic
codici
Na
audic
Nc
magis
go ada
que p
Et
ri] fi
vim fa
Manut
Quc
veneri
homin
tu prio
neris.
P. 39
quid a
bus] f
aliquid
neam.

P. 392
ed. & pr
ad tertia
tius.

EPIST. XVII.

[illegible]into fratri] *edd.* Quincto fratri.
[illegible]monum mensium litteris] *sic MSS.* [illegible] mensium.
[illegible]uod a te alienissimus & subimpu- videbare] *sic MSS. vulgo*, quod a [illegible]enissimum est, subimpudens vi- [illegible]re.
[illegible]397. Syngrapham ad Imperato- [illegible]] *Pal. prim.* singrapham ad Impera- [illegible]n.
[illegible]misissent Alexandream] *al.* Alexiam. [illegible]lexandriam. *v. Not. Grav. prim.* [illegible]andrinam.
[illegible]ammum adhuc nullum] *al.* nul- adhuc nummum. *Grav. prim.* [illegible]mum adhuc ullum.
[illegible]am te ex adolescentia tua in ami- [illegible]] *MSS. nonnullis*, cum te & ado- [illegible]tiam tuam in am. *vid. Not.*
[illegible]que quoad opinatus sum me in [illegible]ciam exiturum] *MSS. prim. Pal.* itaque e quo adopinatus sum.
[illegible] ad te ultro attulerim] *MS.* quæ [illegible]ltimo attulerim. *al.* detulerim.
[illegible]98. Et tibi & verbis & re osten- [illegible] *sic Vatic. & Victor. ed. vulgo*, & ti- [illegible]bis & re ostendit. *Grav. prim.* & [illegible]rbis & rebus ostendit.
[illegible]nc tu virum nactus] *prim. Grav.* [illegible]virum tu nactus.
[illegible] ego tibi & jucunda & honesta [illegible]abo] *sic Amstelod. prim. ed. vulgo*, [illegible]go tibi honesta & jucunda præ- [illegible] *Grav. prim.* quæ ego jocunda & [illegible]sta præstabo.
[illegible]que ætatis magis idoneum tem- *Lamb. fort.* neque ætatis magis [illegible]æ tempus.
[illegible]hoc amiseris] *sic prim. Palat. & vulgo*, si hoc amiseris.
esse ullum unquam repertum] *Pal.* te esse nullum unquam re- [illegible]rum.
Britanniam te profectum non esse [illegible]eo] *vid. Not.*

EPIST. XVIII.

400. Quam fructuosissimus tibi *sic Vict. ed. vid. Not. Amstelodam.* studiosissimus tibi sit. *Mentel.* ut iste civis a me discessus tam tibi sit quam mihi.

Vestræ cautiones] *Medic. & Grav. prim.* vestræ causationes.

Græculam cautionem] *Grav. prim.* causationem. *Amstelod.* caussionem.

Chirographi mei] *Pal. prim.* cyrographi mei.

Quis solet eodem exemplo] *Grav. prim.* quis solent eodem exemplo. *id.* pluris *pro* plureis, *ut & Pal. prim.*

Quid in illa charta fuerit] *liber Guilielm.* quid in ima charta fuerit. *prim. Grav.* quid in illa cartula fuerit.

Quod delere malueris] *Grut.* quod delere debuerit malueris.

Nisi forte tuas formulas] *leg.* ni forte tuas formulas.

Non enim puto te meas epistolas delere] *prim. Grav.* non enim putato meas ep. del.

P. 401. Cum ad vos proficisceretur] *Grav. prim.* proficisceretur.

Eram enim absfuturus] *prim. Pal. & Grav. Grut. Ven.* eram enim affuturus.

Scripsi in Pomptino] *prim. Grav. Grut. Vat. Vict. vulgo*, in Pontino.

Ad villam Metrilii Philemonis devertissem] *sic Pal. prim. Vatic. Vict. ed. vulgo*, divertissem. *& sic Grav. prim. & Amstelodam. ut &* Philomonis *pro* Philemonis.

P. 402. Fremitum clientium meorum] *sic Grav. prim. cum vulgatis. alii Pal. prim. & Ven. ed. prim.* clientum.

Honoris mei caussa vim maximam ranunculorum se commosse] *Pal. pr.* vim maximam ranunculorum honoris mei caussa secum mosse. *Grut.* ranicu-lorum.

De Pomptino] *sic prim. edit. Vatic. Grut. prim. Grav. Vict. Ven. vulgo*, de Pontino.

Epistolam tuam] *hoc nonnullis nova epistola initium.*

Ab L. Aruntio] *al.* Arruntio.

Præsertim tam novis rebus] *al. p.* tantis novis.

EPIST. XIX.

P. 403. Vide quanti apud me sis] *Palat. prim.* Vide quam apud me sis. *Grav. prim.* vide ne quanti apud me sis.

Et si jure id quidem] *sic G*
Pal. Ven. Vict. ed. sed Grav.
jure id quidem. *vulgo*, & jure i
Non enim te amore vinco]
Pal. Amstelodam. Vict. ed. v
Grav. prim. non enim amore
Id absenti debere non potu
steled. & alii. Pal. & Grav. p
sentem debere non potui. *G*
sente debere non potui. *al.*
delere non potui.
P. 404. Topica Aristotelea
Grav. prim. copia Aristotelea
vulgatis, Aristotelica.
Plenissime res illa scribi]
Pal. prim. Grav. pr. Grut. Vict
edd. aliique v. c. vulgo planissi
Percipi posse] *unus Guiliel*
non posse.
Num jus civile vestrum]
lielm. num jus civile nostrum.
Doctorem tamen unum
derant] *vid. Not.*
Quanquam tu] *al.* quin tu
P. 405. v Kal. Sext.] *sic M*
Vale. v Kal. Sext.

EPIST. XX.

amen ista ipsa] *sic MSS. vulg.* at- isthæc ipsa. *Pal. prim.* hæc tamen a.

·12. Tanti ista quatuor aut quin- misisti] *Pal. prim. & Grav. prim. tod.* tanti ista quatuor aut quin- mpsisse.

bas istas cum Musis Metelli com- *sic MSS. Pall. prim. Grav. prim. plurimi. vulgo*, sed Bacchas istas 1. c.

ulchellæ sunt] *Grav. prim.* at erimæ.

n Avienio] *sic prim. Pal. Vatic.* s. *sed vulgati & Grav. prim. alii-* iano.

habebo scilicet] *Pal. prim. Am-* *& Grav. duo*, ego habeo scilicet.

ego multo libentius] *Pal. &* ne ego multo libentius.

aracinæ] *MSS.* Taracinæ.

13. Aviani familiarem] *Vat.* A- fiam.

edria mihi quædam nova sunt] ædria quædam mihi nova sunt. *prim.* Exadria m. q. n. s. *unus Gui-* ex Hadria m. q. n. s.

ado arcessantur] *sic Pal. prim.* *t. vulgati tamen & Grav. primus*, o accersantur.

ndabam meæ Tulliæ] *sic prim.* *Grav. prim. vulgo*, mandaram Tulliæ.

Liciniam] *prim. Pall. & Grav.* *Vict. ed.* per Liciniam.

sium uti non ita multum sorore. ro negat se audere] *al.* Crassum m. sorore: eam porro negare s. a. *Grav.* Cassium uti non ita mul- orore mea porro negare se audere. *im.* sororem eam porro negare se . eam *quoque habet Vat. & Vict. ed.*

ius] *sic MSS. Pal. prim. Grav. bi- nstelod. vulgo* Decius.

grare] *Pal. prim.* magrare.

mihi gratissimum] *Grav. prim.* hi gravissimum.

iti a te æstimatam] *Grav. prim.* *ict. ed.* tanti a te æstimatam. *Pal.* antum a te extimatum.

·14. Sed ne vivam] *Palat. prim.* am. *Grav. prim.* sed ne ut viam.

uid egero faciam, &c.] *vid. Not.*

bi videtur] *sic Pall. prim. Vatic. Grav. prim. aliique. vulgo*, si tibi vide- bitur.

EPIST. XXIV.

Vel proxime de Tigellio] *sic MSS. vulg.* de Tigellio perspexi. Sensi. *Grav. prim.* de Tigollio.

Capius (opinor) olim] *vid. Not.*

P. 415. Quæ est hæc servitus] *Pal. prim.* qua est hæc servitus.

Vide quid succenseat] *Pal. prim.* inde quid succ.

Phameæ caussam receperam] *sic Pal. prim. Grav. prim. Vatic. Victor. ed. alii- que. vulgo* susceperam.

P. 416. De P. Sestio] *sic MSS. vulg.* Sextio, *& sic Grav. prim.*

Nullo modo me facere posse, cum vellem] *al.* nullo modo me facere pos- se, quem vellet. *vid. Not.*

Sat bonum unctorem] *al.* victorem. *al.* auctorem. *vid. Not.*

P. 417. Ut mi videbatur] *sic Grav. prim. & Vict. ed. vulgo*, ut mihi videba- tur.

Catonem tuum mihi mitte] *al.* can- torem t. m. m.

EPIST. XXV.

CICERO S. D. M. FABIO GAL- LO] *sic MSS. vulgo*, Cicero M. Fabio Gallo S. D.

Salva est, domo petes] *sic Medic. & Grav. prim. al.* salva est domi, petes.

Ne, si istum habuerimus] *Medic.* nisi istum habuerimus. *Amstelod.* nisi istum haberemus.

P. 419. Vereor ne in Catonium Ca- toninos] *vid. Not.*

P. 420. Secreto hoc audi, tecum ha- beto] *Grav. prim.* secreto hoc audi, id tecum habeto. *vid. Not.*

Præter duo nos] *sic MSS. vulgo*, duos nos.

Bene malene] *MS.* bene malere.

Urge igitur] *al.* urgeo.

Ne transversum unguem] *sic Grav. prim. alii*, nec transversum unguem. *vid. Not.*

Atque equidem aliquantum] *al.* at- que ego equidem aliquantum. *al.* atqui ego quidem.

EPIST. XX

*P.*421. Cum decimum
graviter ex inteſtinis] *v.*
decimum diem graviter, c
teſtino legunt.

Neque iis, qui mea op
bant, me probarem non val
Pal. Græv. edd. Vict. Venet.
omittit iis. *vulgo*, neque iis
v. probarem me non valere

Tum in quod Epicurum
male accipiunt] *MSS. prim*
Grut. Amſtelod. tum quo
tuum Stoici male accipiunt.
in quo Epicurum tuum Sto
cipiunt.

P. 422. Sibi moleſta eſſ
leſta eſſe.

P. 423. Fungos, helue
omnis] *prim. Græv.* fung
herbas omnis.

Videat cœpiſſe conſiſter
Amſtelod. Græv. prim. cum
videatur cœpiſſe conſiſtere.
die *legit* eo die. *vid. Not.*

A beta & a malva decept
Græv. prim. Medic. a beta
malva deceptus ſum. *Amſt*

...s senes. Manc. inter nos senes
...tionales.
...8. Quod simus, quod habeamus,
homines existimemur] Gruter.
...imus, habeamus, quod homines
...emur. Grav. duo, & Amstelod.
...amus, quod habeamus, q. h. e.
...29. Id omne abs te habere]
prim. id omnes abs te habere.
...icii successori nos de meliore no-
S. Sulpicii nos successori d. m. n.
...dex, de meliori nota.
...ae ad ver lubentes videre] al.
ad urbem lub. vid. prim. Grav.
...d ludentes videre. Amstelodam.
...d ver libenter vivere. in Gruter.
...eliano hac verba teque ad ver lu-
...videre, & nostra desigere, depor-
... tuto possimus desiderantur. sed
.... secundo plane ita scriptum est, ut
...unt editiones.
...eum errare] sine non est in Pal.

parietes] sic MSS. vid. Not. vulgo,
arietes.

EPIST. XXX.

...o. Quin hinc ipse evolare cupio]
Grav. quin huc ipse evelare cupio.
...volari.
...u] prim. Grav. nec tu.
...o ante providisse] Pal. prim. m.
...idisse.
...nquam hæc etiam auditu acerba
sic MSS. al. quanquam enim hæc
...
...1. Fuit enim mirifica vigilan-
... Pal. prim. deest enim.
...a enim ades] MS. non enim a-
...on.
...2. Cujus quum proprium te
sic prim. Grav. & Vict. vulgo, cu-
...ando proprium te esse.
...cipio & nexu] Palat. prim. &
prim. mancipio & nexo.
...am autem usu] prim. Pal. & pr.
meo autem usu.
...tentus isto sum] prim. Pal. &
Grav. contentus istorum.
...nim est cujusque proprium] sic
...d. id enim cujusque proprium est.
... quisque fruitur atque] al. quo
... quisque.

Sed hæc alias pluribus] prim. Grav.
sed hoc pluribus.

Acilius qui in Græciam] duo Guilielm. Attilius. Gruter. Atilius. Grav. prim. Agilius.

Maximo meo beneficio est] sic MSS. antiquissimi. vulgo, maximo meo beneficio est affectus.

De te diligentissime scripsi] v. c. diligentissime de te scr.

Eamque epistolam cum hac conjunxi] prim. Grav. & Pal. eamque epistolam cum hac epistola conjunxi.

Quomodo acceperit] Grut. Amstelod. Ven. quando acceperit.

Et quid tibi pollicitus sit] pr. Grav. & quid sibi pollicitus sit.

EPIST. XXXI.

Quod quum uterque nostrum] sic prim. Grav. & Victor. ed. vulgo, quod quando uterque nostrum.

Acilio non fuisse necesse meas dari litteras] sic prim. Grav. & Vict. ed. al. MSS. Atilio.

Sulpitii tibi operam] Stewech. Sulpitii tibi opera.

Propter res tuas ita contractas] v. c. propter tuas res.

EPIST. XXXII.

P. 434. Εὐτραπελία litterarum] MSS. duo, epigramma litterarum.

P. 435. Sestiana] al. Sextiana.

Non resistis?] MSS. non ne resistis?

Ut cognosci sua sponte possent] prim. Pal. ita ut cognosci sua sp. p.

Ut nihil tam sit ἀκύθηρον] sic MSS. vulgo, ἄκυρον.

P. 436. Sit vel Selius tam eloquens] sit deest in Grut.

Selius] al. Solius. al. Cœlius.

Se liberum] Stew. se se liberum.

Sed mehercules extra jocum] sic MSS. vulgo, mehercule.

Id cum ipsius caussa, est mihi, ut scis, in amoribus] Amstelod. est enim, ut scis, mihi in majoribus. vid. Not.

Amare non desinam] sic MSS. vulgo, amare tamen non desinam.

Quum instituisti] sic MSS. al. quando & instituisti.

Dolo-

Pa
Ve

un

tiu

abj

Gr

excl

An
vid.
O
judi
Nor.
In
inter
Ne
tibus
P.
prim.

P. 4
tus fur
cedent
Ne t
videatu
P. 4

al. ridentum. *al.* rudentium fi-

otum vitam quoivis] *sic prim.* *vulgo*, cuivis.
obilem agentem] *sic MSS.* *vulgo*, bilem egentem.
p.8. Quod ad Pantheras attinet] quod Pantheras attinet, syngra- *Grav. prim.* quod Pantheras at- rogo.
;rapham Sittianam] *MS.* pyn- m.
has litteras tibi dedit] *sic Vatic.* *Grav. prim. ed. Vict.* *vulgo*, reddet.

EPIST. III.

sæpe, quod negaras] *al.* tibi sæ- od me negaras.
d negaras discedens curaturum *sic Vatic. Peck. Grav. prim. ed. Vi-* *vulgo* tibi *omittitur.*
eo diligentius factito] *al.* facio.
anti negotium erat] *Peck.& Grav.* ganti negotium erat.
49. Quæ mea negligentia est] *Grav.* & quique mea facta negli- st.
, si fio, forsitan cum locuple- feram] *al.* me, si fio, si forsan *vid. Not.*
anti? sed mehercule. non mul- Octavius eorum odia] *vid. Not.*
50. Qui tibi istuc] *Vatic. & prim.* quid tibi istuc.
uod ex tam multis tuis monu-] *Vatic. & prim. Grav.* aliquid ex ltis tuis m.
d nostræ amicitiæ memoriam s quoque prodat] *prim. Grav.* in nostræ amicitiæ memoriam s quam quod prodat. *Peck. cod.* æ nostræ.
itius, qui omnem nostri discipli- *vid. Not.*

EPIST. IV.

1. Postulatum a Gallis duobus] demnatum a Gallis duobus.
allis duobus] *al.* a Gallis duo-

uli Cruris] *al.* Lentuli Sura. *Gulielm. lib.* Lentuli a curis. *unde* *ille fecit a curiis, quia curiata erant comi- tia.*

At qua spe] *Prim. Grav.* atque spe.

P.452. Et Hercules, nisi nostri equi- tes] *prim. Grav.* ut mehercules in no- strisque. *al.* & me Hercules. *varie legi- tur pro* equites, quæ, qua, æque.

Acutius] *al.* ac tutius.

Tribunum plebis designatum] *prim. Grav.* designatum tribunum plebis.

Incutit multis] *prim. Grav.* incitit multis.

Bonos & senatum malet] *al.* bonos servatos malet. *al.* bonos serv. mallet.

Hujus autem voluntatis initium & caussa est] *vid. Not.*

Qui solet infimorum hominum] *prim. Grav.* infirmorum hominum.

Qua in re mihi videtur illud perquam venuste cecidisse] *MSS.* cecinisse.

P.453. In evitandis consiliis] *al.* in evitandis iis consiliis. *al. add.* in evitan- dis eorum consiliis.

Confectis omnibus] *prim. Grav.* in- terfectis omnibus.

Quem eventum sint habitura] *prim. Grav.* quæ me ventum sint habitura.

M. Cœlium Vinicianum] *al.* M. Cœ- lium Vicinianum. *al.* M. Cœlium Ti- tianum. *vid. Not.*

P.454. Quam deriseramus olim] *prim. Grav.* quam desideramus olim.

Promulgatio de dictatore subito] *prim. Grav.* promulgatio delectatore subito.

Inde Hirrum cuncti an non facien- dum flagitare] *vid. Not.*

Quod vix sperare ausus es] *duo Gui- lielm.* quod vix sperare visus es. *prim. Grav.* quod vix sperari ausus est.

Quo numero esset, quo appeteretur] *sic MSS. vid. Not.*

P.455. Cum ex Gallia coactus esset dicere Pompejus se legionem abducturum] *Grav. prim.* eam Pompejus esse in Gallia coactus est dicere Pompejus se legionem adducturum.

Inde interrogatus de successione] *al.* inde interrogatus est d. s.

Profecto aut transigeretur aliquid, *&c.*] *vid. Not.*

P.456. Ut Cibyratas accessas] *sic Vict. ed. prim. Grav. ut* Cibyratas. *sic* Sulla *&* Sylla *scribitur.*

Cu-

fit
fit
I
pri
I
in h
F
rio
hoc
edd.
tibi
E
vit.
de p
dem
Q
dire
quan
Er
temp
vid. I

P.
sic Vil.
tulit.
Qu
quam
Cur
Grav.
Nun
vid. Ne
Uxor
uxor e
Unu
trim. G

dum retulerat] *Medic.* nondum
as. *prim. Grav.* non modum re-
.

EPIST. VIII.

55. Etsi de rep. quæ tibi scribam
al. etsi multa de rep. quæ tibi
a habeo.
d magis te gavisurum putem] *sic*
Grav. vulgo, quo m. t. g. p.
C. Sempronium Rufum, Ru-
el] *prim. Grav.* sit C. Sempro-
ufum, mel.
mniam maximo plausu tulisse]
Grav. calumpniam m. p. t.
6. Quæris, qua in caussa] *Vat.*
uæ in caussa. *al.* quæris an caus-
Not.
ucium accusatorem suum] *pr.*
Lutium accusatorem suum.
n lege Plotia] *prim. Grav.* rerum
tia.
bsellia rei occurro] *prim. Grav.*
llia regi occurro. *al.* accurro.
rium quoque] *al.* Nestorium
.
id injuriis suis esset quo Vestorius
t] *Med. & prim. Grav.* si quod
suis esset, ut Vestorius teneret.
Vestorius teneret. *vid. Not.*
7. Quod Pilius necessarius Atti-
i de repetundis eum postulavit]
Grav. quæ Pilius Attici nostri re-
s eum postulavit.
na illico fama surrexit] *Peck.* ma-
.
amnatione ferventer loqui cœ-
] *prim. Grav.* de dampnatione.
bris omittitur est.
vento projicitur Appius minor]
Grav. quo vento proicitur Apius

mplicet pecuniam] *prim. Grav.*
. *vid. Not.*
8. Prævaricationisque caussa di-
epositum] *al.* divinationisque
diceret depositum. *prim. Grav.*
cationisque caussa diceret depo-
al. positum.
si actionem, stultissimasque de
Farias de patre confessiones audis-
: *prim. Grav. alii & vulgo aliter.*
.

Quid singuli ordines judicassent]
Lamb. quod singuli ordines judicassent.
Ad extremum, ut solent, non redi-
gam] *sic msf. vulgo,* ut solet, ait, re-
feram.
P. 469. Pro absoluto Servilius habe-
ri cœptus] *Lamb.* cœptus est.
Quod eorum judicum] *Antwerp. ed.*
quod eorum judicium.
Id jus ratumque esto] *prim. Grav.* id
jus juratumque esto. *Peck.* id jus cura-
tumque esto.
Postulante rursus Appio] *prim. Grav.*
postulantur Apio. *semper* Apius *scribit*
iste liber.
Cum L. Lollio transegisset] *sic msf.*
prim. Grav. cum Lutio Lollio transegis-
set. *vulgo,* cum L. Lollio transegit.
Et se relaturum dixit] *al.* se relatu-
rum dixit.
Cum calumniam jurasset] *al.* vitas-
set. *prim. Grav.* calumpniam.
A quodam suo emissario Titio] *vid.*
Not.
P. 470. Sæpe re dilata] *sic msf. al.*
sæpe relata.
Plane perspecta Cn. Pompeii volun-
tate] *prim. Grav.* plane perfecta G. N.
Pompeius voluntate in eam partem.
Ut eum decedere post Kalendas Mar-
tias placeret, Senatusconsultum, quod
tibi misi, factum est, auctoritatesque
perscriptæ. SC. auctoritates. Pridie Ka-
lendas Octobreis in æde Apollinis scrib.
affuerunt] *prim. Grav.* ut eum decedere
post Kal. Martias placeret. senatus au-
ctoritas p Kal. Octob. in æde Apollinis
scripta adfuerunt. *Peck.* scribæ affuerunt.
Vat. Vict. scrib. adfuerunt.
L. Domitius, Cn. Filius, Aheno-
barbus] *al.* Aenobarbus. *prim. Grav.*
L. Domitius G. N. Fabius Metellus.
P. 471. Quirina] *prim. Grav.* Quiri-
ni.
L. Ateius L. F. An. Capito] *al.* At-
teius. *& prim. Grav. aliique,* Ancapito.
L. Paullus] *al.* C. Paullus.
Ex a. d. x Kal. Mart.] *al.* ad ex Kal.
Mart.
P. 472. Neve quid conjunctim de ea
re referretur] *prim. Grav.* neve quid
junctum d. e. r. r.
Et cum de ea re ad senatum referretur
a Coss.] *prim. Grav.* ut cum de ea re

I

I
G
tu
M
tu

bu

pu
na
I
Me
fer
que
I
P
Juli
A
vulg
Et
refer
H
huic
In
Grav.
al. inq
Qui

iciam tenere cum exercitu, & em esse] *vid. Not.*
ajunctim referretur] *Peck.* conm referretur.
stum esse cum Scipione] *sic Pal.* & *Vict. ed. vulgo*, conquestum es- Scipione.
ccusatione satis frigidus] *al.* sane as.

EPIST. X.

80. Sane quam litteris C. Cassii] *Palat.* & *Amstelod.* sane quoniam G. Caesaris.
Euphratem] *prim. Pal.* & *Am-* Euphraten.
ectas per Commagenen] *v. c.* confectas per Commagenem.
nitati tuae periculum afferret] & *quint. Palat. Peck.* & *Am-* dignitatis tuae periculum af-

quomodo acciperent] *ed.* haec odo acciperent.
81. Alius ab urbe Pompeium non endum] Pompeium *in vulgatis* ur.
arem cum suo exercitu] *Peck.* em cum exercitu suo.
aludari exeant] *al.* & p. e.
atui renuntiasse] *Amstelod.* se- enunciasset.
aut velificatus alicui dicaris] *Pal. quart. Peck. Amstel. prim.* & *Gebh.* aut bellificatus. *Palat. quint.* be- s.
aliquid, quod referret scire, re- :] *v. c.* conticuisse. *Amstelod.* quid quidem referretur sciret reti-

m efficax sit] *Amstelod.* parum e. s.
ique Servium, quam cunctator] *Amstelod.* & *Gebhard. ed.* itemque s, quam cunctator.
82. Cujusmodi putas hos esse?] *al. Peck. Amstelodam.* cujusmodi hoc esse?
id, quod nolint] *al.* nolunt.
ide agunt] *Peck.* ajunt.
is magistratibus] *Peck.* a nobis ratibus. *Amstelod.* nobis magi- is.

Sin autem non erit istic bellum] *al.* s. a. aut n. e. i. b. *Peck.* sin autem sit aut non erit istic bellum.

Inde ut aliquid Pompeio tribuat, quidvis] *Lambin.* deinde ut aliquid Pompeio tribuat. *al.* quodvis *pro* quidvis.

Plures suspicari] *Peck.* pluris s.

Praeparata multa scio] *Peck.* praeparata multa esse scio.

Quaecunque acciderint vertentur] *Peck.* verterent.

Illud addo, ad actiones C. Curionis de agro Campano] *al.* illud addo, actiones C. Curionis de agro Campano.

Pompeium valde nolle] *sic pr. Pal. Amstelod. Victor. ed. vulgo*, Pompeium valde velle.

EPIST. XI.

P. 483. Comitiales eripiebantur] *al.* contiones eripiebantur.

Ne quod furore Paulli adeptus esset boni] *al.* ne si quid f. P. a. e. b. *al.* adeptum. *al.* ne quod favore Paulli adeptus esset boni. *vid. Not.*

Confirmarunt consules] *prim. Palat. Peck. Amstelod.* & confirmavit consul.

Se his supplicationibus] *Amstelod.* esse his supplicationibus. *prim. Pal.* iis supplicationibus.

P. 484. Spem in istis supplicationibus] *al.* se spem in istis supplicationibus.

P. 485. Qui de te locutus honorifice] *vid. Not.*

Non decerat] *sic Amstelod.* & *alii vv. codd. vulgo*, non decreverat.

Tertius ad hos Favonius] *Amstelod.* certius ad hos Favonius.

Tum ejus fidem in suspicionem adduxit] *Palat. Amstelod. prim.* cum ejus fidem in suspicionem adduxit. *Peck.* cum e. f. i. s. adduxi.

Nec deerant quidem qui neque transigi volebant] *prim. Palat.* desierant quidem qui inique transigi volebant. *Amstelod.* deerant quidem qui inique transigi volebant. *Lambin. ed.* nec deerant quidem, qui id nunquam transigi volebant. *al.* nec deerant qui iniqua tr. v.

P. 486. In unam caussam omnis contentio conjecta est de provinciis: in

...mquam tam oderit] *sic mss. Peck.* ...s. *Pal. Amstelod. Vict. ed. al.* quem-...n. *vulgo*, ut ne familiarem quidem ...n, quem nosti, tam oderit.

...493. Cujus ego auctor fuerim] ... quojus ego a. f.

...periore a vita] *sic Amstelod. Palat.* ...1. *Peck. aliique. sed Vict. ed.* superiore ... *vid. Manut.*

...uod judicium nunc in exspectatio-... *Amstelod.* quod judicium exspecta-...em. *al.* quod judicium non expecta-...em. *vid. Not.*

...e annum pacem non videre] *sic mss.* ...o, me etiamnum pacem non videre.

...uo propius ea contentio] *Peck.* ...d propius e. c.

...uam fieri necesse est] *v. c.* quam ...ri necesse est.

...uod Cn. Pompeius constituit] *Vi-* ...*ed.* quo Cn. Pompeius constituit.

...c illi amores] *sic Vatic. prim. Palat.* ... *ed. Amstelod.* Siciliam mores.

...invidiosa conjunctio] *v. c.* & in-... conjunctio.

...on ad occultam recedit obtrectatio-...] *sic Amstelod. Palat. prim. Vict. ed.* ..., non ad occultam recidit obtre-...onem.

...494. Sed ad bellum se erupit] *sic* ... *Amstelod. aliique. vulgo*, sed ad ...am erumpit. *al. tamen omissa parti-*..., sed bellum erumpit. *&* bellum se ...it.

...eque mearum rerum quod consilii ...am] *sic mss. vulgo*, neque mearum ...m quid c. capiam.

...eque dubito quin te quoque] *Vi-* ... *& Amstelod. ms. aliique*, quod non ...ito.

... gratia & necessitudo est; tum ...Iam] *vid. Not.*

...ne armis cernetur] *al.* cernatur. ...ertetur.

...mnino satis spatii sit] *liber ms.* om-... satis patefit.

...d eligendam partem. Prope] *al.* ...eligendam partem tutiorem. Prope. ...1. *Palat. Amstelod. & ed. Ven.* ad eli-...das utrisque copias, & eligendam ...em. Prope. *v. c.* ad eligendas par-... Prope.

...495. Lomentum aut nitrum esse] ...itrum. *vid. Not.*

Nam sordes eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit] *vid. Not. monstra hic sunt cum in aliis libris, tum in Amstelodamensi*, nam sontesmulenasci sibi: omnis & viscere aperit.

Quid putem futurum] *prim. Pal. & Amstelod.* quod putem futurum.

Ferrum & vis judicabit] *sic prim. Pal. Amstelod. Vict. ed. vulgo*, ferrum & vis vindicabit.

Si sine summo periculo] *prim. Palat. Amstelod. aliique libri fere omnes*, si sine suo periculo. *vid. Manut.*

Spectaculum parabat] *al.* parabit.

EPIST. XV.

P. 496. Nunc tibi nostri milites] *al.* num tibi n. m.

Malis orbicularis esse pasti videntur? Quid jam, inquis? gloriose omnia. si scias] *alii*, m. o. e. p. videntur. quid? jam, inquis, g. o. s. s. *alii*, m. o. e. p. videntur? Quid tam, inquis, gloriosum? Imo si s. *vid. Not.*

Si scias quam sollicitus sim] *Amstelod. & Manut. ed.* si scias quam sollicitus sum.

P. 497. Cum expulisset ex Italia Pompeium] *Peck. prim. Pal. & Amstelod.* Pompeius.

Nisi si maluit Pompeius Brundisii circumsederi] *vid. Not. al.* nisi maluit.

Quod te videre & omnia intima conferre discupio] *sic mss. vulgati*, nisi quod te videre & o. i. c. d. *Polit. cod.* qui te videre & o. i. c. d.

Sed tamen quodnam ob scelus] *Peck.* sed tum quam hoc scelus. *Amstelod.* sed tamen quam ob scelus.

Adeo quod Intimelii in armis sunt] *sic mss. vulgo*, ideo quod Intimelii in armis sunt.

Nobilem illi Cæsaris hostem] *sic Peck. Amstelod. aliique. vulgo* illic. *vid. Not.*

Comprehendit & strangulavit] *al.* apprehendit & strangulavit.

Eo cum quattuor cohortibus mihi] *sic Victor. Lambin.* eo nunc cum quattuor cohortibus. *Manut. & mss.* eo nunc cohortibus mihi. *Amstelod.* eo num coohortibus mihi.

P. 498. Vellem quidem Venere prognatus] *vid. Not.*

iratus senatui exilit. *al.* exiliit.

P. 501. Tibi curæ sunt] *Peck. aliique* curæ sunt.

Quorum fortunas non debes velle conturbare] *al.* eorum fortunas n. d. v. c.

Te subisse] *sic Vatic. Amstelod. aliique. vulgo*, te prius subiisse.

Parum optimatem esse] *plerique veteres libri*, parum adoptatum esse.

De Hispaniis agamus] *sic Vict. vulgo* de Hispania.

Simul atque have mihi dixit] *alii*, ave. *al.* hæc. *vulgo* hanc. *vid. Not.*

P. 502. Eo demittas] *al.* eo dimittas.

Si te aut voces optimatium commovent] *al.* si te verba aut voces optimatum commovent.

Quæ cum confeceris, & ego] *al.* quæ quum tu feceris. *al.* quæ quum erunt confecta. *al.* quæ jam erunt confecta. id si feceris. *Polit. mst.* quæ tamen cum feceris.

EPIST. XVII.

P. 503. Quam Formiis] *al.* quam Formias. *vid. Not.*

Cum tu profectus es] *Pal. pr.* quam tu profectus es. *al.* antequam tu.

F I N I

ADDENDA
ET
[C]ORRIGENDA IN NOTIS.

[P]g. 9. b, vers. 9 post *Lambinus*. [a]dde: J. Fr. Gronovius censet de- [p]opula legendum esse, *cui rei*, quia [i]s, ut supra dixit, calumniam il- [re]ligionis comprobasse dicatur, vel [d]e fatis Sybillinis jactatum, etsi [i]s suspectum fuerit, pro vero ora- [a]gnovisse, eique parendum decre-

[P.] . b, v. 24. Et init. lib.

[P. 1]2. b, v. 20, dele, *lectionem hanc* [.] *Amsterod. Mentel. duo Gravii*, [e]is substitue: Sic Victorius, Gru- & optimi quique libri veteres, [o]mnes quatuor, quos ego inspexi. [Prior]es quoque editiones non ali- quibus discedere mihi religio est. [s]ententia postulat *omnia*. Vereor ne Cicero scripserit: *Quicquid* [t]um *scribam ad te, & ut quam re-* [ct]*e agantur omnia omni mea cura, diligentia, gratia providebo*. Pro- [no]minationem vocabuli, alterum vitio librariorum, qua menda [e]st in veteribus libris frequentior. [om]*nia* non addidisset Cicero ad [.]*r*, scripsisset, *ut quam rectissime omni cura* &c. scilicet quicquid

[P. 1]5. a, post v. 19. adde: *Qui populi* [.]] Patissoni aliæque veteres edi- *populi Romani nomine*. Sed *Roma-* [ed]ito nec meus optimus, nec alius, excerpta habeo, nec Victor. & editiones agnoscunt. Et sane hic [. . .]m est & insulsum. id quod qui [h]abent aures lectione Ciceronis & [. . .]m bonorum scriptorum non ne- [. . .]t. idque vidit quoque doctor J. Fr. Gronovius, qui vere dixit, [po]pulum hic intelligi tribunos ple- [. . .]orumque factionem, vilissimam partem populi nomen præ se fe- [. . .]n, de qua docte plura annotavit. [. .]1. Observ. c. 11.

[P. 1]8. a, v. 1 post *secundus* adde, in quibus scribitur *neque fide majorem*.

Ibid. v. 13. pro *connectit tanquam partem superiori* scribe, eam annectit, ut & alius liber Italicus, cujus excerptis utor, tanquam partem superiori.

Ibid. b, post v. ult. adde: *Sese id, quod cogitabat*] Liber Italicus & meus primus: *sese quod cogitabat*. optime.

P. 20. b, v. 25, pro nec meus liber primus agnoscit *salus*, sed in eo *sit* scribitur non *est*, scribe: Meus liber primus æque ut Mediceus, & Victorii editio non agnoscit *salus*. sed in eo *sit* scribitur, non *est*. Et sic plane liber quoque Italicus & editio antiqua Bononiensis anni 1477, & illa vetustior, non addito loci nomine, edita anno 1474. Quid caussæ est cur spernamus veterum codicum scripturam? Lentuli dignitas violabatur tantum, quia impediebatur reductio Ptolomæi, quæ ei ante fuerat decreta, sed Ciceronis dignitas, cum in exilium agebatur, non violabatur, aut minuebatur, sed plane omnis concidebat. hoc enim est *afflicta*. Norunt enim humaniores *affligere* esse humi prosternere. *Salus* intruserunt scioli, quia in aliis locis queritur Cicero salutem suam fuisse afflictam. quasi vero semper eodem modo sit loquendum, aut quasi non æque dignitas affligi possit, quam salus.

P. 22. a, v. 2. scribe, primi mei libri.

P. 23. b, v. 6. *Cui adolescentia*.

P. 24. b, v. 19 post Gebhard. dele *vide Manut.* & substitue: *Qui per provinciam atque imperii tui provincias*] Sic Mediceus, omnesque libri, quos Lambinus, Guilielmius, Gruterus inspexerunt. Sic & editiones antiquiores, prima, Bononiensis, & alia anni 1474. Meus primus corrupte quidem, sed tamen proxime verum: *qui super provincia atque imperii tui provincias*. Editores postea, qui non intelligebant, quid esset

peris ...
ciam e...
hanc ...
amicis
rii tui
Pamph...
fide fu...
citum
gyptun...
omnin...
ligendo
res tog...
cia.

P. 2...
cundus ...
& pro
plane u...
& *olim* ...
tique *fi*...
est hæc ...
trusa fu...
plendan...
ctorius ...
cum lect...
sonum ...
sis & lib...
quamvis
membra
nibus ve...
tera Itali...
alicujus ...
sed *favere*...

P. 29.

P. 30.
Gebhardi
mo] Gui...
ram inve...

ovinciam missi sunt cum imperio, igendum est prætorium imperium andatum. Deinde Cæsar lib. I Bellis diserte ait Lentulum Cæsaris ficio Hispaniam provinciam ex tra habuisse.

43. b, v. 20. post consensus adde: in aliis libris sit *mirifica consensus*, mutarunt contra codicum omauctoritatem, in *consensio*.

45. a, v. 21. dele Grævii primus cibit Mediceo, &c. usque loco. & tue: Hunc locum optime constiVictorius, adstipulante meo priin quo clare *licuisset*. Sed vetus us: *si ii pro me stante pugnare vo-* . scribes *voluissent*. quod sane ma-obo. Nolebant enim boni, hoc ptimates pro Cicerone pugnare, a potentiæ illius incensi; non imbantur, ut illis non licuisset pu-, si voluissent consensu & contensumma niti pro Cicerone contra ium.

d. b, v. 7. dele unus Græv. usque do, & substitue: Nec Guilielnec aliis qui *tenendo* scripserunt hic mperandum censeo. Quis enim *hominem* pro servare, tueri, un-dixit? Sequor MS. Italicum, nem Lambini, & nonnullorum um, in quibus scribitur *tuendo*. ut o ante: *Quo in discrimine, cum mi-Senatus, incredibilis Italiæ totius, aris omnium bonorum consensus in me exstitisset*. Vereor autem, quoin multis libris habetur *in tenendo*, se in tribus, sed recentioribus in-. in meo optimo, qui mihi solet oco cynosuræ, hæc verba cum seribus quibusdam negligentia libra-quod doleo, sunt omissa, ne Ciscripserit *in me retinendo*.

46. a. v. 18. dele Amster. & Græv. & *excitari*. & pro iis substitue: r hic Victorium non sequi suum mum codicem, cui & meus primus entelianus suffragatur, nec non o vetustior utraque Italica, præserum omnia sint liquida & clara, si o recte interpungatur. *Recreati boni viri consulatu tuo, & constantis atque optimis actionibus tuis exci- Cn. Pompeio præsertim ad caussam adjuncto. Cum etiam Cæsar* &c. *adjungeretur, nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset*. Recreati & excitati scilicet sunt boni viri. Cum Cæsar etiam his partibus adjungeretur, nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse poterat. Sic ut loqueretur Cicero communis usus videbatur postulare non *potuisset*. Sed eadem ratio, licet *excitatis & recreatis bonis viris* scribas, & contra librorum antiquorum auctoritatem refingas. Nam *recreatis & excitatis bonis viris*, est cum excitati & recreati essent tuo Consulatu, non, si excitati essent. Tum locum haberet *potuisset*, ut vulgo loquebantur. Sed sæpius aliter veteres. Cur igitur repudiemus scripturam tam sanam, & omnium codicum bonorum præsidio fultam?

P. 47. a, v. 29. post Lambinus. adde: Velle hic retinere librorum & editionum antiquarum lectionem, in quibus scribitur, sine ulla sententia, *illa furta muliebrium religionum*, est inventis frugibus velle pasci glandibus. Si vel maxime *furta muliebrium religionum* posses explicare, furtivum concubitum in muliebribus religionibus, sive sacris Bonæ Deæ commissum; quod tamen nego Latinis auribus posse probari, unde tamen pendet? Quid nam sunt aut agunt *illa furta religionum?* Nec est unde pendeat sequens *qui*, hoc enim plane refertur ad hominem, quem in præcedentibus verbis nominarat, nimirum illa *furia religionum*. Divine restituit hunc locum Servator Tullii Victorius. Sic autem vocatur Clodius, qui tanquam furia intervenit iis sacris, illaque violavit. Sane Clodium Furiam quoque vocat Cicero in III ad Q. Fratrem ep. 8. *De Clodii ad Cæsarem litteris, in quo Cæsaris consilium probo, quod tibi amantissime petenti veniam non dedit, uti ullum ad illam furiam verbum rescribas*. Et Orat. in Vatin. *Quæro, quæ tanta in te vanitas, tanta levitas fuerit, ut in hoc judicio T. Annium iisdem verbis laudares, quibus eum laudare & boni viri, & boni cives consueverunt, cum in eundem nuper ab eadem illa teterrima furia productus ad populum, cupidissime falsum testimonium dixeris?* Manutius & Lambinus, quæ afferunt ad *furta* tuendum

P. 49. b, v. 14. scribe nec Mentelianus. Meus primus, ut & princeps editio, nec non duæ vetustiores Italicæ pro *hominibus* scribunt *omnibus*. Vereor ne *hominibus* sit a mala manu, natumque ex depravata scriptura libri vetustioris, aut ab imperito sciolo, qui *ordinibus* refinxit inauspicato in *hominibus*. In comitiis enim dicit cunctos ordines incubuisse ut restitueretur. Satellites Clodii certe minime in hanc rem incubuerunt. sane quo magis considero hunc locum, eo magis persuadeor *hominibus* esse delendum.

P. 50. a, v. 2. post Conrad. adde MSS. *destrisceremo*, unde J. Fr. Gronovius conjicit legendum esse, *descissem*.

P. 57. a, v. 9. scribe interseruerunt.

P. 58. a, v. 35. *dele hac verba:* Sed merito P. Victorius prætulit Medicei codicis lectionem, *& pro iis suppone hac:* quod non immutandum est. non tam multæ sunt orationes, ut pertimescendum tibi sit illarum lectioni multum temporis esse impendendum.

P. 59. a, post v. 7. adde: *Tres libros de temporibus meis*] Dio. lib. xxxix. Βιβλίον μὲν τι τὸ ἀπόῤῥητον συνέθηκε καὶ ἐπεὶ (forte ἔπη) ἐπέγραψεν αὐτῷ ὡς καὶ περὶ τῶν ἑαυτοῦ βουλευμάτων ἀπολογισμόν τινα ἔχοντι. Πολλὰ δὲ δὴ καὶ δεινὰ ἐς αὐτὸ καὶ περὶ ἐκείνων καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συνέθει, καὶ διὰ τοῦτο φοβηθεὶς μὴ καὶ ζῶντος αὐτοῦ ἐκφοιτήσῃ, κατεσημήνατό τε αὐτὸ καὶ παρέδωκε

ra, quæ scribere poteram, quæ-
ipturus essem, si scriberem, quæ
on scribam, ne habeas quicquam
i, cum veneris, quo sententiam
oppugnes. Hæc est J. Fr. Gro-
ententia de hoc loco.
3. a, v. 17. post Vrsinus adde:
Italicus: *Domesticarum enim re-
erum domesticos habes scriptores &*
.
4. b, post v. ult. adde: *Nec obscu-
: vario sermone*] Ut alii aliter de
de loquantur. Omnes enim una
: laudant. Italicus tamen MS.
curo nec vano sermone.
7. b, v. 14. post scripsisse videtur
Sententia est, quam non possim
atius referre, & omnibus testa-
:ere.
3. b, v. 20. post Manutius adde:
) primo legitur, *da te homini com-
lium.* In Italico vero: *quare da te
, complectetur te, mibi crede,*
longe venustius, quam *te* ἀπὸ
epetere.
8. b, v. 38. post *Nichilo* adde:
le hoc loco doctorum sunt sen-
sed nihil certius est conjectura
ii, quam rationibus muniit fir-
iis, quas convellere adhuc nemo
. Apparet enim liquidissime Ci-
m respondere illis verbis Cœlii
t lib. VIII adduxit h. l. Manu-
taque cum & Venetæ & Gallicæ
es receperint hanc conjecturam
ii, ego quoque malui rationi
perare & doctorum virorum au-
ti, quam nimis superstitiosus
vitiosa veterum librorum scri-
sine ullo sensu exprimenda:
is ab ea, nisi ratio jubeat certa,
:ile sit deflectendum. Meus pri-
odex habet *ne nihilo.* Grut. *Ni-*

o. a, v. 19. post duo Grævii ad-
Fr. Gronovius tuetur tamen vul-
, *operibus*, ut apud Sueton. Jul.
aximis obsessum operibus.
5. a, v. ult. post evolvi, *erat.* ad-
on *eram*, ut perperam reposuit
Gebhardus.
. b, v. 4. librorum friget.
post friget adde: sed & ex libro
& primo meo addidi *est*,

quod in omnibus editis desideratur,
cum tamen sententia hanc voculam
postulet.

P. 101. b, v. 7. post *Gravius* adde: Sensus autem est, cujus argumentum petii & hausi ex tuis litteris.

P. 102. a, v. 13 post *esse* adde: *Cæsarem honestum esse cupio*, est, volo Cæsaris dignitatem salvam & inviolatam manere. sic alibi quoque loquitur, ut pridem docti monuerunt.

P. 107. b, v. 23, dele fortasse *ad eum* sc. Antonium, & pro his substitue: *Ab eo*, scilicet Pompeio, non Cæsare, ut Corradus sentit, cui satisfacere tamen nunc non possum, quia nimis sero venio. *Ab eo* subaudiendum *ad bellum*, in quo mihi standum ab eo, nimirum Pompeio. Sic explicat hunc locum J. Fr. Gronovius, & illustrat his exemplis 1 de invent. 3: *a mendacio contra veritatem stare.* Brut. 79. *ut nemo contra civium perditorum popularem turbulentamque, dementiam a senatu & a bonorum caussa steterit constantius.*

P. 108. a, v. 21, post Grævii adde: Distinguendum cum Gronovio videtur: *Vidisti quam abhorrerem ab urbe relinquenda, cum audissem. Nonne tibi affirmavi*, & quæ sequuntur.

Ibid. b, v. 24. post fœdare adde: J. Fr. Gronovius conjiciebat, *me his in miseriis*, me sic affligando me. & querendo & subducendo non quærere occasionem elabendi ex Italia, sed hoc unum.

P. 109. b, v. 23. post *Lambinus.* dele sic recte Lambinus & quæ sequuntur, usque ad N. Scelsi codex habet. & pro his substitue: *Quas liberalitate sua contraxerat*] Merito hoc tuetur Manutius. *Liberalitas* sunt sumtus nimii quos fecerat Dolabella, & æs alienum contraxerat, quod non poterat exigi belli civilis tempore, quo silebant leges.

P. 111. a, v. 5. Non erat Manutii.

P. 112. a, v. 4. post intelligebat. adde: Recte repositum fuit a Victorio: *Caninio Sallustio proquæstori:* Cum Manutio tamen legendum videtur *Caninio Sallustiano.* Nam & *Sallustius & Caninius* gentilia sunt nomina. Sed nemo duo habet gentilia nomina, nisi sit ab alio adoptatus; sed tum prius immuta-
tur,

perit.

P. 117. b, v. 15. adde post illa verba, *quæsturam Cilicia*, me proconsule.

Pag. 118. a, v. 5. post fuisses adde: Cic. lib. 1. act. 2. in Verr. c. 15. *Si nullam religionem sors habebit, nullam societatem conjunctio secunda dubiaque fortuna, nullam auctoritatem mores atque instituta majorum.* Docet Gronovius 1 Observ. 12 quanta fuerit necessitudo inter Prætorem & Quæstorem, qui eandem provinciam erant sortiti. *Sors* sæpe est provincia, sive sorte, sive sine sorte illam obtinuissent.

Ibid. b, v. 8. scribe vidi eandem allibuisse.

P. 121. b, v. 17. *Verum etiam quod juget.* dele hæc & sequentia usque ad eruditiores. & pro iis substitue: Vestigia emendationis Victorii sunt quoque in meo primo in quo legitur: *Verum etiam quod juget.* Duæ vetustiores editiones addunt τὸ *vir*. Sic enim in illis habetur: *Verum etiam vir aquus, & quod vidi, curiosus.* Vetus codex N. Scelsi: *Ita est homo non modo prudens, verum etiam, quod vidi, aque curiosus.* Sed non est recedendum a scriptura veterum meliorum codicum, quos Victorius, Lambinus, & Gebhardus inspexerunt, accedente meo optimo. Est autem, *quod juvet curiosus*, in rebus utilibus & dignis homine prudente curiosus.

P. 122. a, v. 5 post Gebhard. adde: Non est ex uno codice reponendum,

143. a. περὶ ἐμοῖγε] dele totam notam Corradi, ut & sequentem.
44. b, v. 7. tot monstrosæ lectio- *Grævius*. Ibid. v. 13. quæ de di- rebus agunt.
45. b, v. 7. post inficetum. adde: fere persuasi Ciceronem scripsis- *um tua summa laude & magna signi- te nostra familiaritatis*: sic nunc m ab aliis emendatum deprehen- uos hic lubens sequor. J. Fr. Gro- s suspicabatur Tullium dedisse: *magna sollicitaque significatione*.
d. b, post v. ultimum, & verba Manutium, adde: *Senatui popu- Romano non Myndensium testimo- Myndensibus* hic nullus locus est. enim Myndenses in Caria, quæ nge remota est a provincia impe- ronis, interjecta Lycia & Pam- MS. meus primus, *Senatui po- Romano non mibi de esium testi-* Meus secundus, cum tribus opti- icibus bibliothecæ Regis Chri- æni: *Senatui populoque Romano esium testimonio*, Italicus: *My-* . unde conjicit sagaciter vir po- s & eruditissimus Nicolaus us, qui est Regi Sueciæ a biblio- *Senatui populoque Romano, non sium testimonio*. *Midaenses*, qui *Midai*, sunt populi istius con- qui a Synnadis nomen accepit, inio v, 29: *Alter conventus a accepit nomen: conveniunt Ly- Appiani, Cercopeni, Dorilai, Julienses, & reliqui ignobiles po-* cti sunt Midæi ab oppido Mi- de quo Plin. v, 32. & vir sum- ujus amicitiam mihi semper or- o esse duxi, Ezechiel Spanhe- ssertatione IX. de præstantia nu- um antiquorum. *Midai* & *Mi-* Græcis sunt Μιδαεῖς, & Μι- ut constat ex veteribus nummis ano. Fuisse autem Ciceronem illius tractus conventu, præce- s ex verbis liquet; *idque me ar- ynnadis pro tribunali multis verbis* . Hunc quoque locum vitiavit tia. Aut editores, aut correcto- iebant *Midaum*, hinc substitue- otissimam Cariæ Urbem Myn- Firmat τὸ *Midaensium*, etiam codex celeberrimi Borrichii, quem nuper in itinere inspexit idem Rubenius, ut, dum hæc typis mandantur, mihi significavit. in illo enim scribitur *Mideasium*. V. Cl. Iacobus Gronovius in notis ad Stephanum conjiciebat: *Isindensium*.

P. 157. b, v. 20. persuasionibus. *Id.*

P. 159. b, v. 13. post rempublicam adde: Cic. 1 Verr. *Homines maxime illustres, qui & ipsi noti sunt, & alios maxime norunt.*

P. 161. a, v. post *Gebhard.* adde: Italicus clare, *nimirum ex Epyctete*. ib. v. 4. post *ex epictete* adde: Litteræ scilicet sunt transpositæ. Non frustra hæc in antiquis codicibus conspiciuntur, & magno cum judicio reposita sunt a Victorio, frustra Lambino & Gebhardo repugnante.

P. 171. a, v. 7. *post* præferenda *adde*: Meus primus quoque pro vulgato, *spero omnino cum aliqua felicitate*, scribit *spero omnimodis cum aliqua felicitate*, quod merito probavit Gronovius, cujus notas vide.

P. 173. a, post Corradus, adde: *Te non solum auctoritate orationis, sententia tua*] Videtur Cicero scripsisse, *auctoritate, oratione, sententia tua*. Juvit enim Ciceronem Appius & ipsa auctoritate, sive gravitate ac dignitate sua, qua quosdam commovit, & oratione id est multis verbis disputando, & denique sententia, hoc est, censendo, & decernendo. II de orat. 37. *Imminuit enim, & oratoris auctoritatem, & orationis fidem*. Idem IV, ep. 6. *Non oratio solum tua, & societas pœne ægritudinis, sed etiam auctoritas consolatur*. Hæc est J. Fr. Gronovii de hoc loco sententia, cui subscribo.

Ibid. b, v. 15. pro Grævius inspexit, lege, quos inspexi, & adde: Meus primus, *quam bis artibus studiisque colimus*. quod & mire mihi blanditur, & probatur illustri Viro, Gronovio, qui longe id elegantius esse vulgato censet, quia bonis artibus & studiis vita colatur & ornetur.

P. 193. b, v. 29. *Megare*, sicut & paullo ante.

P. 195. a, v. ult. post *avoca* adde: Imo verior est Vaticani libri scriptura, etiam

Gebhardus. Inseruerunt iidem, *etiam*, quod vulgo omissum. legendum etiam *putent* ex Mentel. V. C. N. Scelsi, edd. Manut. Carol. Steph. male Gebhardus aliique *putem*.

P. 208. b, v. 18. post *hominumve* adde: Cic. de Senectute. c. 17: *& ceteris in rebus communem erga Lysandrum atque humanum fuisse*, ut ex MS. ibi restitui, editi: *comem erga Lysandrum atque humanum fuisse*. Sueton. Claud. 21.

P. 210. argum. v. 1. *vel unam certe, qua*.

P. 214. b, v. 13. post *Gebhardus*, pro *Gravii* scribe meus. & v. 14. post *Majus* adde: Receperunt conjecturam Victorii omnes fere editiones, & id quidem merito. Nihil enim est certius, & liquidius, si quis Plutarchi Pliniique loca consideret, quæ affert Victorius, quibus accedit Livius XXXI, 47: *Apustius triginta navibus ibi relictis super Maleam navigat Corcyram*. Sic & Lucian. in εὐχαῖς, ἢ ἐν πλοίῳ; εἰς ἤδη τὴν Κρήτην δεξιὰν λαβόντες ὑπὲρ τὴν Μαλέαν πλεύσαντας ἤδη ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι. *Quos ducebat Creta ad dextram relicta supra Maleam navigantes jam in Italia esse*. Videtur autem locutio fuisse trita Græcis Latinisque, qua significabant cursum ex Asia & Græcia in Italiam per Maleam, sive ad Maleam appellerent naves, sive illic conscenderent ex Græcia in Italiam profecturi, sive ita cursum dirigerent, ut illud promontorium

iemadmodum etiam vetusti codi-
ibent: non ut Manutii in priore &
tiore sua editione scripserunt,
ie expostulant. In Verrem, *actio-*
jus rei postulant. P. Victorius.
255. b, v. 17. Plutarchum.
257. b, v. 1. pro *reposuimus itaque*
n lectionem, scribendum: Repo-
a itaque vera lectio.
.d. v 3. post *dubitabit*, dele præ-
cum *deflectere* &c. usque *sententia*,
o iis substitue: Nam *de* in *deflecti*
:o codice natum est ex præcedente
uod male repetitum postea in *de*
rsum est, & τῷ *flecti* adhæsit.
deflecto nunquam legitur, nisi
re, a qua quis deflectitur. ut in
pro Quintio: qui *semel a veritate*
. Dixit igitur Lucceius, se ob
gratiam & favorem, licet eum
a axime, potuisse flecti, ut a vero
oria scribenda se passus sit ab-

- b, v. 19. sic & Corpus Iuris eo-
ra su.
. 8. a, v. 8. post *tenere possit*, de-
rnus quoque Palatinus &c. us-
a quisquam, meritus, & pro iis
e: hoc est, in legendo, si tu ea
r iæ prodideris, valde possint le-
bleĉtare & sic afficere, ut lectio-
e ædium non capiat.
- b, v. 3. *quis est qui non cernat*
- v. 5. *pompa, ludis.*
- b, v. 13. post *tenebo*, dele sequen-
a: sed videtur, usque *possit*.
; 9. b, v. 5. *complecteris*. Lambi-

r 4. a, v. 7. *post* Grævii primus
datur: Præstat tamen lectio ve-
dicis, *in omnium desperatione.*
r 1. a, v. 9. pro *me tacere* in Nota
procul dubio rescribendum *non*

- b, v. 22. pro *cum omnes libri*,
omnes quidem libri.
- v. 25. pro *ausim quidem respue-*
one: Sententia tamen postulat,
a camus quod in editis est, *con-*
t-
5. a, v. 2. post *quam cui dedi*,
nimirum tibi.
- a, v. 11. post *Victor.* adde: Nu-
a Mediceum codicem accuratius
super hac castigatione consulerem, nun-
quam enim mihi illa penitus satisfecit,
cognovi veterem scripturam me fefel-
lisse. Quare cum ea tantum nixus *con-*
solutas legerim, & ipsa quoque titubet,
diligentius esse puto totam rem consi-
derandam, & fortasse ad priorem le-
ctionem redeundum. Antiquam hic
ponemus, quæ sane valde manca & in-
certa est. nam & copula deest, quæ vi-
detur tamen necessaria, *rationes confe-*
ctas consolatas deponeremus. Idem in Ad-
dendis.

P. 288. b, v. 5. si modo sit sanus. sed
dubito. Prim. Pal.

P. 295. b, v. 5. τὸ *omnia.* ibid. v. 20.
post ita scripsisse *adde:* Præstat tamen
Victorium sequi. Nam erat sollemnis
formula jurisjurandi. Sueton. Octav.
28. *Ita mihi salvam ac sospitem rempubli-*
cam sistere in sua sede liceat, atque ejus
rei fructum percipere quem peto, ut optimi
status auctor dicar.

P. 314. a, v. 3. dele, *sed male sequi-*
tur.

P. 315. a, v. 7. post Gronovii adde:
Ut tu ea perturbatiore animo cogites] For-
te Cicero scripsit, *ut tua ea perturbatiore*
animo non cogites. ut ea tibi mœrore
perturbato non occurrant, non in ani-
mum veniant. Nam hac sententia usus
est quoque alibi.

P. 324. a, v. 25. editt. prima & Vi-
ctor.

P. 326. a, v. 13. *Cum porro non offen-*
dam deleto.

P. 334. a, v. 4. *dele*, quod non fuit
mutandum, quamvis —— usus, *pro iis*
suppone, sensus tamen *at* desiderat.

P. 339. a, v. 18. imo istam locutio-
nem quæ in editis extat, plane repudiat
Latina lingua. ibid. a, v. 31. post *per-*
scripsi. sic scribe. Videtur mihi is nunc
sic esse restituendus: *Minus enim te fir-*
mum sermo Epuleia tua, lacrymaque Am-
pia declarabant, quam significant tua lit-
tera, atque illa arbitrabantur cum apud te
essent. Ipse multo in graviore te cura, &c.

Ibid. b, v. 1. post *perscripsi* sequentia
sic refinge: Transposui solum *magno-*
pere, & pro *cum ad te adessent*, rescripsi,
cum apud te essent. quamvis non igno-
rem *ad* nonnunquam pro *apud* accipi.
Friget τὸ *ipsa* in editionibus, & nihil
facit

Cic. rempublicam collapsam restitui, & recreari, tum hanc quoque ob caussam, ut tui promissi te possem admonere.

P. 348. a, v. 25. æque ut codex Mediceus. Ibid. b, v. 23. non male, sed præferenda videtur.

P. 363. a, v. 33. post *currus aquæ fuisse inclusos?* adde: Aut in illa fabula tot plaustra rustica ex tabulis compacta, quibus senes & ægroti vectabantur, fuisse producta, quæ quotidie Romæ & in agris videbant? Rara & inusitata in ludis istis exhibebantur spectanda, non vulgaria.

Ibid. b, v. 19. dele *Amazonibus*, & scribe, Bareanis.

P. 364. b, v. 16. *pro* male cives, *scribe*, mali cives.

P. 372. b, v. 2. ep. 3. *pro* syntaxeos ratio, *scribe*, orationis structura.

P. 375. b, v. 18. *post* Turnebus, *adde:* Ego nulla propemodum licentia scribo: *vel Leptidis Legatum*. Cum enim Leptis non nobilissima tantum omnium eo tempore Africæ urbium, sed & colonia Iulia fuerit, credibile est, Cæsarem eam potissimum delegisse, in qua ejus regionis præfecti sedem atque domicilium suum collocarent. I. Rutgers. Var. Lect. 1, 5.

P. 382. b, v. 6. dele *Grav. quoque primus* usque *id extat*, & pro illis scribe: Obtemperavi & ego hic Victorio, qui *occupationes*, quod præ se ferebant editi, firmatus MSS. fidem ejecit, & ...

it, cum promittat Trebatium assecuturum. Turneb. Advers.

.

. b, v. 6. more sui ingenii fu-

4. a, v. 17. post *Amstelod.* adde: *rtem litteris*] Hoc est ex solis Sic litteræ pro libris Liv. lib. 2. *vum, quia rara per ea tempora unt, notam numeri annorum fuis-* . Just. XI, 11: *Exemta comita-n Græcorum litteris didicerat.* hoc Græcorum libris. Cic. III. de rum: *Jo vos plures in priscis Gra-teris invenimus.* Ibidem: *Illud terum litteris usitatius.*

b, v. 36. *hæc verba*, Optime mus *usque ad* vel pluribus. *dele, subsistue:* Grævii primus *docto-m quem desiderant.* Sed Manutii am certissimam esse duco, qui m sciscit: *doctorem tamen usum-rant.* hoc est exercitationem ut æ appellat.

. a, v. 3. Heles XXIV millia a notus.

, v. 33. dele: *Nam ne genus* &c. *nsule.* pro his pone: Martia- l.

dius tenero totus ab ore sonet.

. b, v. 8. post *curare* adde: Cic. c. ep. 21.

a, v. 10. post *Graviani.* adde : o est emere.

. b, v. 9. post *mutare* adde: *te ex meis.*

b, v. 24. scribe *perisse & te in* .

b, v. 22. pro *In aliis editioni-* = Sed Optime Rob. Stephani

. 24. dele *qua lectio*, usque *est* : pro illis repone: Cœlius scri- Cicero sibi objiceret, tantine rem? cui respondet Cœlius. ati eam duco.

a, v. 21. post *non descendit*, adde: inferius epistola 8 ti: *Itaque sine ullo subscriptore & Tuccam reum fecit.*

. b, v. 21. dele *Meus primus, sequaris?* & pro iis scribe. Non da fuit veterum editionum , *Inde Hirrum cuncti non facien-dum flagitare.* Omnes cœperunt flagitare Hirrum non faciendum sc. ædilem.

P. 456. a, v. 4. scribe Qui? Cybiratæ, an Panthera?

P. 459. a, v. 4. dele: *Quod si anno præterito*] Usque ad *Judicent eruditiores*, & pro iis substitue: *Hoc si anno præterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introibit*] Hæc est lectio vetustiorum editorum nisi quod addant *quod*, id non agnoscente meo primo. Male recentiores *introibit* mutarunt ex corruptis libris in *introivit*, quod vitium quam frequens sit in libris & lapidibus nemo nisi hospes in litteris ignorat. Ordo verborum hic est, *si hoc anno præterito Curio tribunus & eadem actio de provinciis introibit* in scenam quasi Romanæ reipublicæ, hoc est, si post hunc annum vel cum hic annus præterierit, Curio erit tribunus, & denuo hoc negotium de provinciis agitabitur, quam facile tunc possint omnia impediri non ignoras. Sed in sequentibus pro *nunc* legendum *tunc*.

P. 466. a, v. 20. dele, *omnibus applaudentibus accusasse*, & pro iis scribe: calumniæ damnatum esse. Vide quæ notavit J. Fr. Gronovius ad Senec. Controv. lib. II, controv. 9.

P. 467. a, v. 25. post *scripsit. Idem* adde: *M. Servilius, postquam, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec quod non venderet, quoiquam relinquerat: maximeque nobis traditus erat invidia, &c.*] Totus hic locus de M. Servilio est contaminatissimus. Sententia, si animum attendas, non cohæret. Quid fecit M. Servilius, cum omnia turbasset, & nihil reliquisset, cumque maxime esset traditus Cœlio invidiæ? Valde εὐστόχως Nicolaus Rubenius, V. Cl. quem honoris caussa nomino, illum sic legendum & interpungendum censuit. *M. Servilium (postquam ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec quod venderet, quoiquam reliquerat, maximaque nobis traditus erat invidia) neque Laterensis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia pervenisset, recipere voluit, quod Pilius necessarius Attici nostri de repetundis eum postulavit. Magna illico fama sur-*

P. 472. b, v. 29. post *eos adducere liceret* adde: *Sex* & *sis*, videtur extitisse ex præcedent. syllaba *sent* repetita. Potest omnino abesse, & non inscite subaudiri *eos*.

P. 477. a, v. 1. pro *objurgas* scribe *objurgabas*. Ibid. v. 3. post *transferis* adde, *Corripit* autem *expectationem* est reprehendit Romanos, cum tamdiu expectant & sustinent Cæsarem in Gallia dominantem.

P. 485. b, v. 13. *post* ut lib. VII, ep. 31. *adde:* Sed rectius alii *tantam voluntatem* scribunt.

P. 486. a, v. 13. dele, *rogassentque fidile ne intercederet* usque ad *intercessionem*, & pro iis substitue: ad eliciendam intercessionem.

Ibid. b, v. 4. post *evocandam* dele perperam *& scribe:* quæ vera est hujus loci scriptura. *Ad evocandam intercessionem* est ad eliciendam intercessionem. x ad Attic. epist. 8. *Sed super hac re nimis, ne meam συμπάθειαν jam evocem.* Hortensio: *quod dedecus quod non evocetur atque eliciatur voluptate?* Sic apud Senecam *evocare lacrymas*. ad quem plura congessit Gronovius exempla.

Ibid. post v. 4. adde: *In unam caussam omnis contentio conjecta est, de provinciis adhuc. Incubuisse*] Sic rectius distinguitur in Rob. Steph. editione: Gronovius *est* transponit, & sic legit: *in unam caussam omnis contentio conjecta, de provinciis nequam adhuc est.*

ADDENDA ET CORRIGENDA
IN
OTIS MANUTII.

5. b, v. 50. lib. 2. cap. 15.
30. a, v. 7. *præmittenda hæc ver-*
ua Victorius & Lambinus car-
n. Manutio pertinent ad hæc,
ut ejus Scholiis brevioribus hic
mus, quamvis postea ipse Ma-
correxerit.
usdque in omnibus tuis ——]
13. b, v. 49. quæstor obtigit.

P. 181. b, v. 43. anno DCXLVI.
L. Cassio.
P. 292. a, v. 17. memoria, vivis eri-
pi scientia.
P. 324. a, v. penult. *Faginus adstab.it cum.*
P. 339. a, v. 49. *Opera efficio tanta.*]
P. 359. a, v. 35. Gellius lib. 1. c. 19.
P. 376. a, v. 20. pœnam afferebat.

EMENDANDA
IN
CONTEXTU.

. v. 15. *& eos, qui te & maxime*
it.
- . v. 11. & 14. *Alexandream.*
—. v. 7. *præclaris operibus latari.*
—. v. 3. *ex Emplatorio.*
—. v. 4. *mirificum me tibi comitem*
m.
—. v. 16. *pro mea parte capessenda*
—
. v. 9. *quo velis tandem.*
. v. 6. *neque ita multa ut perti-*

—. v. 2. *dignitatem, liberalitatem.*
—. v. 3. *Ego te afui* ... Ibid. v. 7.
tuis rebus meis optatis.
. v. 3. *ne nimis cito mitteremus.*
. v. 18. *magnitudo & vis amoris*
—
ep. 10. v. 1. *Tu vide quam ad me.*
. v. 11. *divisus aquarum diver-*
sus noster.
1. epist. 17. v. 1. *Tarsi a. d.* XVI
Idus.
. v. 2. *Quin ad diem decedam*

nulla causa est. Ibid. v. 20. *quæstoris nec*
verum fuit me tibi mittere.
P. 113. v. 5. *De drachmis* CCCIƆƆƆ
nihil est.
P. 130. v. ult. *decedere perfore.*
P. 133. v. 9. *potuisset obsequi.*
P. 140. v. 21. *addo urbanitatem.*
P. 145. v. 10. *proficiscentium notum*
non erat.
P. 161. v. 1. *memini, nimirum ex E-*
picteto, qui dicerent.
P. 162. v. 14. *diligentia mea vicerim.*
P. 171. v. 1. *in hac spe tua sapientia &*
humanitas consolatur.
P. 177. v. 5. *de Hispaniis.*
P. 180. v. 13. *si habes jam statutum*
quid tibi agendum putes.
P. 184. v. 19 *illi arti, cui studueram,*
nihil esse loci. Ibid. v. 22. *Tua scientia*
excellenti ac singulari non multo plus.
P. 186. v. 17. *At contra nobis non tu*
quidem vacuus molestiis.
P. 187. v. 7. *de Marcello ne hominis.*
P. 194. v. 6. *projecta jacerent.*

P. 264. v. 1. *In omnium desperatione.*

P. 276. v. 13. *& maxime animi tui conscientia.*

P. 277. v. 1. *non casu, & delicto.*

P. 283. v. 2. *me antelaturum fuisse, si ad me.* Ibid. v. 3. *Ad ea quæ scripsisti commodius.*

P. 295. v. 4. *Nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto contingant.*

P. 304. v. 7. *quod evenit, exploratius possem promittere.*

P. 315. v. 15. *accedunt tua præcipua,*

F I N

